DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

ISBN 973-27-0166-8
ISBN 973-27-0165-X

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ DIN CLUJ-NAPOCA ȘI DE CENTRUL DE LINGVISTICĂ, ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR DIN IAȘI

ACADEMIA ROMÂNĂ

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL X
PARTEA A 3-A
LITERA S
SEMN – SÎVEICĂ

1990
EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
R 79717, BUCUREȘTI, Calea Victoriei nr. 125

Redactori responsabili:

IORGU IORDAN
Membru al Academiei Române

ALEXANDRU GRAUR
Membru al Academiei Române

ION COTEANU
Membru al Academiei Române

Partea a 3-a a tomului al X-lea a fost elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică din București, de următorul colectiv:

Redactori:

Dan BUGEANU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Elena CIOBANU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Valentina HRISTEA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Lidia IONICĂ
FILOLOG

Lucreția MAREȘ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Tatiana ȚUGULEA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Aurelia ULICI
FILOLOG

Ileana ZAMFIRESCU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Revizori:

Zorela CREȚA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Ion DĂNĂILĂ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Lucreția MAREȘ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Tatiana ȚUGULEA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Revizie finală:

Elena CIOBANU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Ion DĂNĂILĂ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Luiza SECHE
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Zizi ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Tatiana ȚUGULEA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Au fost consultați pentru etimologiile din acest tom:
Alexandru GRAUR, membru al Academiei Române, București; Grigore BRÂNCUȘ, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea din București; Vladimir DRIMBA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea din București; Theodor HRISTEA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea din București; Maria ILIESCU, doctor în filologie; Gheorghe MIHĂILĂ, doctor docent, profesor, Universitatea din București; Nicolae URSU, doctor în filologie, cercetător științific principal la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor din Iași.

Pentru cuvintele cu răspîndire locală din porțiunea SEMN — SEMNICER a fost consultat Stelian DUMISTRĂCEL, doctor în filologie, cercetător științific principal la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor din Iași.

Corelații:
Cristina GHERMAN
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Redactori responsabili ai tomului al X-lea (partea a 3-a):
ION COTEANU
Membru al Academiei Române

ELENA CIOBANU
Cercetător științific principal

ION DĂNĂILĂ
Cercetător științific principal, șeful Sectorului de lexicologie și lexicografie de la Institutul de Lingvistică din București

SEMN s. n. **I. 1.** Ceea ce se face sau se aplică pe un obiect, pe un animal etc. pentru a-l deosebi sau a-l recunoaște de altele asemănătoare; marcă[2] **(2)**. V. însemnare, crestătură. *Și puse do[m]nul pre Cain un semn cu[m] nimea să nu-[l] ucigă, cine va afla pre el.* PALIA (1581), 25/14. *Toți pămîntenii, în vîrstă de 18 pîn' la 50 ani sînt chemați a se înscrie în această miliție, carea spre sămn va purta pe brațul stîng o corde roșu-albă.* AR (1831), 523[2]/21. *La urechile vitelor mari se fac uneori semne ca și la oi.* DAMÉ, T. 29, cf. RESMERIȚĂ, D. *Fiecare stăpîn își are semnele lui cu care însemnează oile primăvara spre a le putea cunoaște toamna cînd le va lua de la cioban.* DIACONU, P. 38. *Nu-i puseră nici un semn la cap.* STANCU, Ș. 112, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, A V 31, 26. □ *Este creionul tău, îl recunosc după semn.* ✦ (Rar) Crestătură pe răboj **(I 1)**. *Sînt ca un vechi răboj de lemn, Pe care-ncep să-mi recitesc Înfrîngerile-n sens invers, Că-n suflet fiecare semn De pe răboj se schimbă-n vers.* MINULESCU, VERS. 229. ✦ (Învechit) Tatuaj **(1)**. *Felele își fac multe semne pe obraz.* AMFILOHIE, G. 165/5

2. Ceea ce constituie (sau este considerat ca) o probă (materială) a trecutului[2] **(II 1)** (v. relicvă **2**, vestigiu): ceea ce rămîne după cineva sau ceva, rezultat prin apăsare, prin atingere etc., pe locul pe care a stat, pe unde a trecut etc. (v. amprentă); urmă. *Unde de să va prileji de să va fi pustiit de nice să vor afla scrisori, nici bătrîni, deci nu să vor ști cum au fost obicina acelui loc, nice să vor cunoaște nemică seamne.* EUSTRATIE, PRAV. 19/13. *Au stătut corabiia în țara Candiei, pre muntele Ararat și Lubar, unde se arată une semne de acea corabie.* N. COSTIN, L. 60. *Petrecerea romanilor în acest pămînt, despre care se îndoia unii din istoricii cii noi, s-au adeverit prin descoperirea ... antichităților purtătoare de semnele romane.* FM (1841), 211[1]/7, cf. CADE. *În urma noastră rămîneau semnele a trei pași.* SAHIA, N. 61, cf. STOICA, VÎN. 23. *Talazurile încep să se potolească, mai păstrînd totuși în ele semnele cataclismului prin care au trecut.* BOGZA, C. O. 19, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Și cînd focul se stingea, Vîntul tare mi-și bătea Și cenușa o sufla, Nici un semn nu rămînea.* BALADE, III, 315. ✧ Fig. *Epoha în care trăim poartă semne însușite și vrednice de mirare* (a. 1829). PLR I, 28. *Cetățile elenice din Asia purta semnul urmărei anilor.* ARISTIA, PLUT. L[2]/14. *Toate stațiile* [metroului] *construite în timpul războiului poartă semnele anilor în care au fost zidite.* STANCU, U. R. S. S. 19. *Doresc să las în urma mea, treeind prin vrrme, un semn mai trainic decît acea foarte strălucitoare dungă de foc ce lasă îndeobște și omul și steaua.* T iunie 1968, 33. ✦ Spec. (Adesea urmat de determinări care arată proveniența, felul etc.) Ceea ce rămîne pe piele după vindecarea unei răni, a unei tăieturi, a unei bube, a unei boli etc., cicatrice, (rar) rană[1] **(1)**, stigmat, (învechit și regional) belcaznă, (regional) pupăză **(IV 2)**; pată de culoare roșie-vineție (evoluînd pînă la galben) apărută pe piele datorită ieșirii sîngelui la suprafață în urma unei lovituri (puternice), a unei mușcături, etc., echimoză, vînătaie, vineață, (învechit) vînătare; urmă. *Și descoperi coastele trupului și seamnele piroaielor arătă.* CORESI, EV. 127. *Semne multe avea pe trup de la războaie, în cap și la mîini.* NECULCE, L. 93, cf. I. GOLESCU, C. *M-a-mpușcat în picior ș-acu am semnul.* CARAGIALE, O. I, 43. *Armăsarul . . îndată se scutură și se făcu ca întîi, fără ca să se cunoască semn de rane.* ISPIRESCU, L. 28. *Dar din efracțiunile ce comit se aleg cu zgîrieturi și cu semne, stigmate care vor spune vecinic originea acestei îmbogățiri.* BACALBAȘA, S. A. II, 212. *Semnul din frunte e o bubă făcută de mama.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 230, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Umărul gol arăta semnul dinților lui.* C. PETRESCU, Î. I, 98, cf. id. A. R. 122. *Tata era numai semne și răni ... de mușcăturile lor.* VOICULESCU, P. I, 109, cf. id. POEZII, I, 13. *I-a tăiat obrazul ... N-o să-i treacă semnul niciodată.* STANCU, D. 148, cf. DL, DM. *Îl luară și pe el și frînghia udă săpă și în carnea lui semnele sălbatice ale bătăii.* BARBU, G. 287, cf. M. D. ENC., DEX, ALR II/I h 45. *Semn de tăietură.* ALR II/I MN 21, 6 946/2, cf. ib. 6 946/27, 47, 228, 353, 365, 414, 531, 833. *Nimeni frîul să nu-ți pută, Nici pe line să se suie, Făr' d-un tînăr sprîncenat. Și cu semne de vărsat.* BALADE, II, 259. *Rana se vindecă, dar semnul rămîne.* ZANNE, P. II, 686.

3. Nume generic dat unor elemente anatomice (de obicei patologice) caracteristice de pe corpul unui om și care pot constitui o trăsătură individuală a acestuia. *După semnele palmei omului, prezicea înrîurirea planetelor asupra soartei sale.* ASACHI, S. L. II, 119. *Fata noastră va lua de bărbat pe acela, zise împărăteasa, care îi va ghici semnele ce are pe trup.* ISPIRESCU, L. 246, cf. RESMERIȚĂ, D. *Eu cunosc pruncul. S-a născut cu semn. Trei stele, una-n piept, una-n spate și alta-n frunte.* VOICULESCU, POEZII, I, 145, cf. ALRM I/I h 77/156. *Luați-mi-l și-l îmbrăcați Și de semne să-l căutați.* BALADE, III, 73. *Chipurile mai dă departe, că mai dă aproape semnele le vădesc.* ZANNE, P. II, 68. ✦ (Astăzi rar; mai ales la pl.) Semnalment. *Și-ndată s-au ivit omul pre seamne ce i l-au spus părinții.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 11[r]/23. *Acest Dosiadi este cu semnele acestea: statul 2 arșini ..., la față curat uscățiu, ... nasul cocoșat, părul în cap, la sprîncene și mustăți negru.* CR (1833), 184[2]/33. *După acele semne ea înțelease numaidecît că omul pre care îl căutau era Svidrighelo.* ASACHI, S. L. II, 38, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Noi l-om fi văzut, Nu l-am cunoscut, Semne de ne-i spune, Lesne l-om cunoaște.* TEODORESCU, P. P. 92. *Frunzuliță de dudău, N-ați văzut puiuțul meu? Spune-mi, dragă, semnul său! Puiu meu-i cu pana verde; ochi-s negri negrișori.* ȘEZ. III, 19. ✦ Mișcare involuntară, convulsivă a unui mușchi al feței, a ochiului sau mîncărime a nasului, a podului palmei etc. interpretate, în credințele populare, ca avînd o anumită semnificație (bună sau rea). *Trepetnic de semne omenești.* PARACLIS (1639), 260, cf. RESMERIȚĂ, D. *Înșiră cărți ... de semne, de descîntece, prohodul.* I. BOTEZ, B. I, 15. *Îl strigă din poartă și-i ia o cheie a visurilor și alta a semnelor corporale.* id. ib. 16.

4. Obiect (de o anumită formă) care este așezat într-un anumit loc sau într-o anumită poziție, pentru a delimita, a indica (v. indicator), a marca (v. marcaj **1**), a jalona (v. jalon) etc. ceva. *Puseră pre pă[mîn]tu seamnele sale.* PSALT. HUR. 64[r]/3. *Și Iacov rădică sus se[m]n pre mormîntu[l] ei.* PALIA (1581), 143/17. *Că moșia mea este stîlpită De pre unic în seamne-ntărită,* DOSOFTEI, PS. 44/8. *Și este sămnu un stîlpu de piatră.* NECULCE, L. 8. *Să o alegeți* [moșia] *... și să-i puneți seamne, ca să să știe* (a. 1694). BUL. COM. IST. III, 86. *S-au găsit ... și locurile și seamnele pre valea Muscelului* (a. 1712). ib. 91. *Și au pus seamne dispre Jii, în cîmp bolovan și cu pietri deasupra* (a. 1732). IORGA, S. D. XII 223. *Moșnenii din Prisăca s-au sculat cu pricină pentru seamnele moșii Prisăcii și Smărdășeștului* (a. 1732). BUL. COM. IST. II, 249. *Semne-avem, și-n miezuine le-au fost puș de mult bătrînii.* GOGA, POEZII, 103, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Dibui pe vatră cuțitul, pe care să-l înfigă semn, în mijlocul văpăii.* GALACTION, O. 147, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ *Semn de* (sau, învechit, *în*) *hotar* = piatră, stîlp etc. care marchează un hotar sau linia de demarcație a unui teren, a unui teritoriu etc.; p. ext. hotar. *Cine va lua piiatra hotarului sau măcar lemn, ce va fi sămnat hotar, de va fi știind că iaste sămn de hotar să va certa ca un fur.* PRAV. 40. *Ei muta pe furiș semnele în hotar a domnilor.* BUCAVNA, 68/33. *Bătrînul arăta oșteanului în ce locuri sînt semnele de hotar.* SADOVEANU, O. V, 620, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Ei văd peste-ntinderea largă a șesului Semnele-adînci ale neînțelesului.* HOREA, P. 103. ✦ Spec. (Învechit, rar) Hotar. *Numai semnele moșiii și numele să-i dea înscris*

si t[a]*t*[eri] *15 plată şi le va aduce cartea făcută* (a. 1783). BUL. COM. IST. III, 101. ✦ Ceea ce serveşte cuiva spre a nu uita ceva sau spre a găsi ceva uşor. Cf. I. GOLESCU, C. *Cînd se împlinea sorocul pus de piuar, el se înfăţişa cu valurile de pănură . . . şi o împărţea fără greş fiecărei gazde, după semnele ce-şi făceau.* AGÎRBICEANU, S. 56. *Îndoi un semn în carte, o aruncă alături.* C. PETRESCU, Î. I, 80. *Lăsaţi-mă . . . să-mi scot ochii şi să-i pui semn la căpătîi.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 71. *Lîngă el . . . avea volume groase cu semne de hîrtie în ele.* PREDA, R. 279, cf. DEX. *Pui sămn.* SEZ. I, 285. □ *Fă-ţi un semn la batistă, să nu uiţi.* ✧ *Semn de carte* = fîşic îngustă de mătase, de carton, de piele etc. care se pune între paginile unei cărţi pentru a indica pagina la care s-a întrerupt lectura; (regional) zăloagă. Cf. DL, DM. *Să presupunem că s-a luat ca temă decorarea unor semne de carte din hîrtie.* GÎ 1968, nr. 929, 2/3. (Eliptic) *Îi scosese dintr-o carte un semn de mătase pe care era brodat cuvîntul „Jim".* CĂLINESCU, O. I, 143, cf. DL, DM, DEX. ✧ Expr. (Regional) **A lăsa semn** = a pune pe pieptul sau la căpătîiul unui copil nou-născut un fir roşu (destrămat dintr-o ţesătură) pentru ca, potrivit unei credinţe populare, acesta să ocrotească somnul copilului. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Rar) Reper (**1**). *Îi venea mai la îndemînă să ţină drumul după soare, după stele, şi cu alîi mai uşor după semne de la uscat.* TUDORAN, P. 180. ✦ (Mai ales în legătură cu verbele „a da", „a lovi", „a nimeri", „a trage" şi precedat de prep. „în" sau „la") Loc marcat în care se trage cu arma; ţintă, (învechit) ţel, (regional) şaibă[2] (**4**). *Prea rar se întîmpla de nu nimere sămnul în care ţinte.* DRĂGHICI, R. 152/14, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Şi trage la semn cu carabina şi cu pistolul.* CĂLINESCU, S. C. L. 75. *Privirea i se opri asupra unei barăci, unde se trăgea la semn.* TUDORAN, P. 17, cf. DL, DM. *Poligonul de dat la semn avea cîteva sfîne de cutii de conserve.* BARBU, G. 275, cf. M. D. ENC., DEX. *Acolo era o mulţime de cătane la puşcate în ţăl (semn).* RETEGANUL, P. III, 18. *Şapte pistoale-i umplea, Băga iarbă cu mîna, Gloanţele cu strachina; Le ungea cu untdelemn, Ca să lovească la semn.* MAT. FOLK. 59. *Cine chioreşte, la semn nu nimereşte.* ZANNE, P. IV, 303.

5. (Rar) Inscripţie. *Numai semnul arab lucea roş.* EMINESCU, F. L. 53. ✧ Fig. [Anul 1933] *semn scris cu soarele topit Al sîngelui muncitoresc.* BRAD, O. 69. ✦ (Învechit, rar) Titlu (**3**). *Adusu-mi-au şi o cărţulie mică în limba noastră românească tipărită şi deaca o am cetit, am văzut semnul ei scris „Catehismul creştinesc".* ŞINCAI, HR. III, 45/20. ✦ (Învechit, rar) Însemnare (scrisă). *Iară femeia vedea pe logoşii ceia că scria şi-i sămna cine bătusă pre sfîntul şi grăia . . . că . . . la moartea lor vor fi osîndiţi. . . . Aceasta deacă audzi fericitul cu d*[u]*h*[u]*l lui D*[u]*mn*[e]*dzău să feace ca focul asupra lor şi răsăpi seamnele lor cu puteare strașnică.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 69r/13.

6. (De obicei cu determinări care arată felul) Simbol al unei meserii, al unui grad (militar), al unui rang, al demnităţii, al puterii etc.; obiect care poartă sau reprezintă un asemenea simbol; însemn. *Puseră semnele* (flamurile B 1938). PSALT. 147. *Şi pentru căci au omorît pe bour, au luat domnii semnul peceţii lor de fac cap de bour* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 93/15, cf. GHEORGACHI, CER. (1762), 202. *Stau la rînduiala lor şi cu semnele boieriei lor pe mînă.* LET. III, 321/30. *Să puie. . . pre paveză semnul lui Alexandru.* ALEXANDRIA (1784), 42/3. *Acolo este o cetate mică, întru care sînt: . . . lucruri din vechime; strînsoare de arme, avuţie împărătească, coifuri, multe semne oştăşeşti.* GOLESCU, Î. 53. *Coliva pe care era zugrăvit chipul răposatului se ducea înainte de patru inşi cari aseminea purta şi semnele prinţiei.* CR (1832), 106[2]/14. *Să va da fiecăruia 1 purta un semn al stăpînirii, marca judeţului.* REGUL. ORG. 125/11. *Se vede. . . pe unele documente de pe la 1580 un semn de fabrică.* IORGA, C. I. III, 180. *Etra. . . l-a învăţat să ia de sub piatră acele semne paterne* [sabia şi încălţămintea]. ARISTIA, PLUT. 6/1. *Mai multe semne militare cad în mîinile dacilor.* XENOPOL, I. R. I, 92. *Constantin Moruzi a hotărît ca marele-agă să poarte, ca semn al slujbei sale, un toiag de argint.* BUL. COM. IST. III, 127. *Un locotenent cu semnul de medic la guler se ridică timid.* C. PETRESCU, Î. II, 111. *Îl îmbrăcase îndată cu strai scump şi-i dăduse semne de spătar al curţii.* SADOVEANU, O. XII, 109. *Să se aducă aicea semnele împărăţiei! porunci căpitanul.* id. ib. 149. *Domnul. . . înmîna* [postelnicului] *un toiag de argint — semn al dregătoriei.* STOICESCU, S. D. 93. *Găsind acolo semnele domniei. . ., se preumblau cu ele pe toate ulîţele oraşului.* V. ROM. ianuarie 1966, 180, cf. M. D. ENC.

7. Fenomen, fapt, manifestare etc. atribuită divinităţii ori altei forţe supranaturale şi care adesea este considerată (în superstiţii) un indiciu prevestitor; piază (**2**). *Fă cu menre semn în binre şi vor vedea cei ce gîlăluiesc menre.* PSALT. HUR. 73v/10, cf. 66r/21. *Puse într-înşii cuvente semnele sale şi mirurile sale în ţara lui Hamu.* PSALT. 220. *Învăţătoare, vrem de la tine semne să vedem.* CORESI, TETR. 26. *Cum poate om păcătos aceste seamne să facă?* id. EV. 166. *Moişi şi Aron făcură toate seamnele şi minunile.* PO 214/5. *Şi alte seamne cu farmecele lui făcea.* MOXA, 390/14. *Nărodul. . . audzise . . . c-au făcut acesta sămn.* VARLAAM, C. 67. *Rugară pre el seamne din ceriu să le arate lor.* N. TEST. (1648), 21r/12, cf. 16r/18. *Semn mare s-au arătat pre ceriu, că au strălucit despre miazănoapte ca un chip de om.* SIMION DASC., LET. 125. *Nu s-au pomenit de seamnele ceriului, carile s-au prilejuit mainte de acestea toate răutăţi.* M. COSTIN, O. 165. *Făcut-au ş-alte multe seamne pre la multe locuri.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 116v/27. *Iară Ştefan plin de credinţă şi de puteare făcea minuni şi seamne mari întru norod* (a. 1688). GCR I, 283/38. *Pohta omului ca la un semn să uită la D*[u]*mn*[e]*zău.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 6/15. *Era de mirare a prăvi arătarea şi sămnu ca acela, carele au fostu adevărat sămnu de peire a mulţi creştini.* NECULCE, L. 42. *S-au arătat un semn mare şi minunat spre ceriu* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 155/11. *Săvîrşind minuni şi seamne.* MINEIUL (1776), 133r[2]/35. *Ajutîndu-i şi întărindu-i cuvîntul cu seamnele pre urma învăţăturilor lui, fu izgonit întunearecul drăcesc.* VARLAAM — IOASAF, 6v/24. *Un semn cumplit opreşte pe toţi şi umple de spaimă inimile tuturor oştenilor, Un vultur să arată în văzduh ţiind în unghiile sale ceale cumplite un bălaur prea mare.* BELDIMAN, N. P. I, 106/10. *Pre cînd Tarchinius remişca în Toscania al doilea rezbel în contra romanilor, mare semn. . . s-a făcut.* ARISTIA, PLUT. 266/2. *Magul, paza răzbunării, a cetit semnul întors.* EMINESCU, O. I, 45. *Ajutorul acesta, venit la timp, e primit ca un semn dumnezeiesc.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 220. *Nimic nu se întîmplă fără ca să nu-şi arunce înainte semnele, prevestirile.* AGÎRBICEANU, A. 381, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *S-ar putea ca un şarpe, venit aşa din senin la casa lor, să fie un semn trimis de pricopseală.* VOICULESCU, P. II, 252. *I s-a arătat semn şi poruncă în vis.* SADOVEANU, O. IX, 187, cf. SCRIBAN, D., BOGZA, C. O. 57, DL, DM, DEX. ✦ Fiecare dintre cele douăsprezece constelaţii ale zodiacului; zodie. *Gromovnic a lui Iraclie împărat, carele au fost numărătoriu de stele, are aceste semne şi aşa să începe: meseţ mart 1—2 berbece.* PARACLIS (1639), 253. *Începutul revoluţiei şi al timpurilor se socoteşte de la martie. . . cînd este soarele drept semnul berbecului.* GENILIE, G. 87/25, cf. 88/22, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ *Semn zodiacal* sau *semnele zodiacului* = **a)** fiecare dintre figurile simbolice ale zodiacului, reprezentînd cele douăsprezece constelaţii corespunzătoare poziţiei soarelui în ecliptică. Cf. RESMERIŢĂ, D., DER, M. D. ENC.; **b)** fiecare dintre cele douăsprezece sectoare egale în care este împărţit zodiacul şi în care soarele se află timp de aproximativ o lună; zodie. Cf. CULIANU, C. 157, M. D. ENC.

8. (Învechit; urmat de determinări care arată sensul) Cruce, ca simbol al credinţei creştine. *Să-ţi ridici sămnul cel de biruire.* DOSOFTEI, PS. 38/5. *Ai ridicat semn de biruinţă.* MINEIUL (1776), 194r[2]/3.

Şi ochi-mi s-aţintară pe semnul mîntuinţei ... Prin care a-nvins barbari, creştinul Constantin. ALEXANDRESCU, M. 26. ✧ (Curent) *Semnul crucii* sau (învechit) *semnul sfintei cruci* = reprezentare, reproducere grafică, prin gest etc. a semnului **(I 8)**. *Iară sv[i]ntul sămnindu-l cu sămnul sv[i]ntei cruci, zise ...* DOSOFTEI, V. S. octombrie 89^{v}/9. *Rîdeam de semnul crucii, dar lîngă moarte crez.* ALEXANDRESCU, O. I, 295. *Iar muma, de-al credinţei întăritor îndemn, Mereu către icoană repetă-al crucii semn!* DEMETRESCU, O. 58. *Părintele din Bogatu luă un hîrleţ, închipui semnul crucii în cei patru pereţi.* AGÎRBICEANU, S. 132, cf. CADE. *Tata nu se îndemna acasă, printre ai săi, niciodată la vreo rugăciune, neçum la semnul crucii.* BLAGA, H. 47. *Cînd părintele făcu semnul crucii, ... oaia ... se repezise în patrafirul aceluia.* PREDA, M. 14. *Străzile goale, fără puncte de sprijin, pereţi reci, semnul crucii pe fruntea măgarului Balthazar.* CINEMA, 1968, nr. 3, 12, cf. ALR I 582/194, 856. (Eliptic) *Se închinară bătînd semnul rar, cuprinşi de evlavie.* BARBU, G. 31. (E x p r.) (Curent) **A-şi face semnul crucii** (sau, învechit, **semn de pace**) = a se închina. *Să îmbracă, să găteşte Şi la grădină porneşte, În carea intrînd, îşi face Cugetului semn de pace.* BĂRAC, A. 45/4. *Buimac de somn, cel ce credea că morţii nu se mai întorc ..., îşi făcu semnul crucii.* ANGHEL, PR. 131. *Îmi făcui semnul crucii.* HOGAŞ, DR. I, 270. *Cei care-şi fac semnul crucii înainte de a se aşeza la masă.* TEODOREANU, M. III, 41. *Ca să-şi facă semnul crucii după regulă, el şi-a strîns toate degetele tare.* ARGHEZI, S. VII, 35. ✦ (Rar) Figură, imagine (a divinităţii, a unui sfînt); p. e x t. icoană. *Şi feace sv[i]nte vase şi sămnul D[o]mn[u]lui nostru.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 33^{v}/16. *Şi veţi pierde pre toţi cei ce lăcuiesc pămîntul înaintea feaţei voastre şi veţi rădica seamnele lor şi toate chipurile ceale vărsate ale lor veţi piarde.* BIBLIA (1688), 122^{1}/54. *Şi fruntea şi-o-nclină spre semnele mute.* HOREA, P. 20.

9. Tot ceea ce evocă o persoană, un lucru, un fapt; amintire. *Să cer un semn, iubito, spre-a nu te mai uita? Te-aş cere doar pe tine, dar nu mai eşti a ta.* EMINESCU, O. I, 127, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

10. (Şi în sintagma *semn grafic*) Simbol (literă; cifră etc.) folosit în scrierea curentă a unei limbi naturale. *Tot amăgea pre ... Volnicesti că au scrisori şi scriu în semne* (a. 1739). BUL. COM. IST. IV, 77. *Drept este ca fieştecare sunet să-şi aibă semnul neschimbat şi nemişcat.* FM (1838), 23^{1}/37. *Semnul acesta (—), o mică trăsătură, este spre a intona silaba.* ARISTIA, PLUT. II$_{2}$/18. *Luaţi cu dinadinsul aminte la punctuaţia mea, păstraţi-o cu toată scumpătatea! ... Să nu uităm niciodată că semnele scrisului sînt roabele gîndirii noastre.* CARAGIALE, O. VII, 426. *Oamenii grăbiţi ... încurcă deseori aceste două semne grafice.* IORDAN, G. 44. *Pe aceeaşi hartă am însemnat, cu diferite semne, diferite inovaţii curioase.* PUŞCARIU, L. R. I, 34, *Domnule tipograf ..., semn cu semn, literă cu literă mi-ai refăcut manuscrisele în plumb.* ARGHEZI, S. VI, 19. *Sînt limbi scrise cu alfabetul latin, însă cu unele semne suplimentare, pe care noi nu le avem în tipografiile obişnuite.* GRAUR, N. P. 146, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ *Semn de punctuaţie* = fiecare dintre semnele **(I 10)** convenţionale (punct, virgulă etc.) care au rolul de a marca în scris pauzele, intonaţia, întreruperea cursului comunicării etc. *Apoziţia determinativă nu se desparte prin nici un semn de punctuaţie de substantivul pe care îl determină.* SCL 1959, 126. *Aplicăm metoda substituţiei reciproce la semnele de punctuaţie.* L. ROM. 1967, 58. *Semnul întrebării* sau *semn de întrebare* sau (învechit) *semn întrebătoriu* (ori *răspunzătoriu*) = semn de punctuaţie folosit în scriere pentru a marca intonaţia propoziţiilor sau a frazelor interogative; (astăzi rar) punct de întrebare, v. p u n c t **(II 2)**. Cf. VĂCĂRESCUL, ap. ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 431. *Iacă ce voia să zică acel semn de întrebare pus după afirmarea d-lui Urechia.* MAIORESCU, CRITICE, 179. *Porcul, ... temător, îşi ţinu coada întoarsă în semn de întrebare.* ANGHEL, PR. 95. *Cu trupul plecat spre dreapta, ... cu picioarele desfăcute larg, Avrum avea aerul unui sămn de întrebare.* HOGAŞ, DR. I, 96, *Sosesc din larg, misterioase, Ca nişte semne de-ntrebare.* MINULESCU, VERS. 46. *Statura lui s-a proiectat pe zare ... Ca un fantastic semn de întrebare.* TOPÎRCEANU, B. 99. *Semnul întrebării marchează caracterul interogativ al frazei, al propoziţiei sau al echivalentelor acestora.* IORDAN, L. R. 768. (Prin lărgirea sensului) *Pornim! ... Şi-n urma noastră, marea Îşi împleteşte respirarea Cu al sirenelor ecou — Eternul nostru semn de întrebare!* MINULESCU, VERS. 14. *Nu pot gîndi fără semne de întrebare.* TEODOREANU, C. B. 178. *Tot ce a putut el să născocească ... a fost un ton răstit urmat de semnul întrebării.* ARGHEZI, S. VII. 21. *Toate ziarele o publică, unele ca o curiozitate, cu semn de întrebare.* BOGZA, A. Î. 404. *Semnele de întrebare care însoţesc momentul actual şi destinele filmului documentar îşi au o motivare firească.* CINEMA, 1969, nr. 3, 12. *Dimitri, Ivan, Alexi, trei semne de întrebare în faţa existenţei.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177. (E x p r.) **A pune sub semnul întrebării** = **a)** a se îndoi de adevărul unor fapte sau al unor afirmaţii; a pune sub observaţie; a suspecta. *Fapt care îi determina pe unii să le pună sub semnul întrebării.* PREDA, R. 290. *Puneau sub semnul întrebării „unitatea" şi „colaborarea perfectă".* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 67; **b)** (rar) a compromite. *A neglija calitatea seminţei care se introduce în pămînt înseamnă că de la început se pune sub semnul întrebării nivelul producţiei din anul viitor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *Semnul exclamării* sau *semn de exclamare* (ori *de exclamaţie*), (rar) *semnul mirării* = semn de punctuaţie care se pune la sfîrşitul propoziţiilor exclamative sau imperative, după o interjecţie sau, uneori, după un vocativ pentru a marca natura exclamativă a comunicării; (astăzi rar) punct al mirării, v. p u n c t **(II 2)**. Cf. V. MOLIN, V. T. 59. *Multiplica semnele de exclamaţie. Înmulţea cacofoniile.* COCEA, S. I, 280. *Un întreit semn de exclamaţie ... exprimă intensitatea cu care este pronunţat cuvîntul.* IORDAN, STIL. 55. *Semnele citării* = semne grafice care se întrebuinţează atunci cînd reproducem întocmai un text spus sau scris de cineva şi care sînt formate, de obicei, din două virgule succesive, orientate obişnuit, plasate înaintea textului reprodus (la piciorul din stînga al primului caracter) şi din alte două virgule succesive, orientate în sus, plasate după textul reprodus (la urechea din dreapta al ultimului caracter); ghilimele, (învechit) ducătoare. Cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX. *Semn diacritic* = semn grafic format din punct, virgulă, accent etc. adăugat unei litere (deasupra ei, dedesubt sau lateral), pentru a reda un sunet diferit de cel notat prin litera respectivă. Cf. DER, DEX. *Semn moale* = literă care indică, în scrierea limbii ruse, caracterul palatal al consoanei precedente. *Propunem eliminarea semnului moale din aceste cuvinte pentru a reda fidel pronunţarea.* L. ROM. 1967, 207, cf. DER, M. D. ENC., DEX. *Semn tare* = literă care indică, în scrierea limbii ruse, caracterul dur al consoanei precedente. Cf. DER, M. D. ENC., DEX. ✦ (De obicei cu determinări care indică domeniul) Simbol grafic folosit într-un anumit domeniu de activitate. *„—" e semnul scoaterii şi se numeşte minus.* ŞINCAI, Î. 69/18. *Semnul „0" ... se numeşte nula.* PETROVICI, P. 231/9. *Semnul „—" (o liniuţă orizontală) care se citeşte minus.* CLIMESCU, A. 42, cf. TIM. POPOVICI, D. M. *Umplea toată tabela ... cu tot soiul de semne matematice.* HOGAŞ, DR. II, 124. *Găsise cele cinci caiete ..., cinci caiete de cifre, formule şi semne matematice.* TEODOREANU, M. III, 33, cf. DL, DM. *Expresia algebrică este formată din litere şi numere legate între ele prin semnele de operaţie ale algebrei.* ALGEBRA VIII, 25. *Dacă se introduce şi semnul unui raport, atunci există numai un singur punct care împarte un segment în raportul dat.* GEOMETRIE IX, 7. *Să strălucească amprentele noastre, numai semne şi linii.* SORESCU, U. 65. *Pe deasupra semnelor partiturii, într-o continuu elevată ţinută interioară, muzicianul ... vizează culmile înseşi ale muzicii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 201, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Despre curteni se mai spune că sînt „răzeşii de mai tîrziu" sau „ţăranii proprietari în obşte", punîndu-se semnul echivalenţei între*

curteni și țărani. STOICESCU, C. S. 12. *Se pune cu atîta dezinvoltură semnul egal între cultură și planul de încasări.* T iulie 1968, 73. *Poate că într-un tratat viitor, cînd fizica va ști să anexeze și viața, va exista, de asemenea, un capitol despre omul cu semn negativ.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 14/1. *Semn convențional* = fiecare dintre simbolurile cu semnificație general acceptată, întrebuințate pentru a marca pe hărți, planșe, planuri etc., detalii planimetrice sau de relief și, în special, obiecte care nu pot fi reduse la scară. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Fig.) *Toată viața socială e plină de aceste semne convenționale.* RALEA, S. T. II, 151. *Semn de circulație* = fiecare dintre simbolurile întrebuințate pentru a indica viteza, sensul de circulație, parcarea, staționarea etc. cuprinse în legi, convenții, regulamente sau prescripții speciale privind circulația rutieră, feroviară, aeriană etc. *Benzile de trecere a pietonilor, limitatoarele firelor de circulație, săgețile indicatoare, semnele de circulație, semafoarele — toate acestea contribuie la estetica străzii.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 930. *Semn monetar* = tot ceea ce se imprimă sau se gravează pe o monedă **(1)**; p. ext. monedă **(1)**. *O monedă, care pe o parte strînge la un loc toate semnele monetare vechi.* IORGA, C. I. III, 41, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Astăzi livresc) Cuvînt. *Tu nu vei avea trebuință de a-mi spune ceva; nimic, nici un fel de semn.* HRISOVERGHI, A. 28/14. *În zădar ne batem capul, triste firi vizionare, Să citim din cartea lumii semne ce noi nu le-am scris.* EMINESCU, O. IV, 46. *Cine dorește să-și facă gîndul său înțeles și sentimentul său comunicabil, trebuie să-l traducă în sistemul de semne al tuturor.* VIANU, E. 25. *Limbajul simbolizează, reprezentîndu-le prin semne, obiectele din lumea exterioară.* L. ROM. 1967, 289. *Spectatorul trebuie să lege înlăuntrul său subiectul, intriga, acțiunea, din afară nevenindu-i decît semne și semnalizări.* CINEMA, 1968, nr. 6, IX. ✧ *Semn lingvistic* = unitatea dintre un sens (v. semnificat **2)** și un complex sonor (v. semnificant **2)**. *Semnul lingvistic e format din reunirea unei noțiuni cu un anumit număr de sunete.* ROSETTI, S. L. 9. *Semnul lingvistic este un raport de solidaritate dintre o unitate de conținut și o unitate de expresie.* SCL 1959, 284. *În măsura în care izvorăște din aspirația către ordine, claritate și motivare a semnului lingvistic, etimologia populară se poate manifesta în limba oricărui subiect vorbitor.* L. ROM. 1967, 237, cf. M. D. ENC., DEX.

II. 1. Tot ceea ce exprimă, reprezintă sau indică ceva diferit de sine însuși; manifestare, particularitate etc. după care poate fi recunoscut un obiect, un fenomen, un fapt etc. sau după care poate fi anticipată apariția unui fenomen, declanșarea unui fapt etc., indiciu, (regional) semeniște[1]. V. simptom **(2)**. *Acesta va fi semnul: iaca-i culcat în iasle. Acol*[o] *veți afla pre el* (a. 1600—1650). GCR I, 136/22. *Adevărat aceastea sînt seamne de domn și de împărat a toată lumea.* ALEXANDRIA (1794), 78/13. *În căutarea lui murindă natura a adunat, Ah! un haracter prea mare, semne ce m-au sfîșiat.* HELIADE, O. I, 450. *Pînă cînd nu vom începe a ne cunoaște greșalele, nu este semn de îndreptare.* CR (1829), 26²/22. *Activitatea ce se vede în el* [în comerț] *e semnul de măsură prin care vor putea socoti gradul ființei unui norod* (a. 1843). DOC. EC. 783. *Apărarea unor asemenea idei într-o societate... este... un semn de boală morală.* GHICA, C. E. I, 183. *Semnele ce au început a se ivi despre sosirea în bine a timpului în care să începem a lucra cu seriozitate* (a. 1861). PLR I, 192. *Speram, după semne, s-avem zile frumoase de sărbători.* CARAGIALE, O. II, 172. *Semnele din bătrîni apucate prevesteau o iarnă grea.* AGÎRBICEANU, S. 8. *După toate semnele par a fi fost traci.* PÂRVAN, G. 2, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Compar cu luare-aminte umbrele copacilor, să văd dacă sînt semne că se apropie zorile.* CAMIL PETRESCU, U. N. 341. *Safta citise deseori semnele vremii.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 49. *Deodată începu să se clatine pămîntul, să pîrîie pereții, ... să se arate semne de parcă ar fi sfîrșitul lumii.* C. GANE, TR. V. 143. [Băieții] *cunoșteau semnele de ploaie și de vreme bună.* SADOVEANU, O. VI, 314. *Domnule căpitan, nu cred să mai plecați în seara asta, uite... semne de furtună.* BART, S. M. 14. *Pentru Turcia, ca și pentru restul Europei, mișcarea din Principate nu era decît semnul prevestitor al războiului cu Rusia.* OȚETEA, T. V. 199. *Al doilea* [i] *e semnul persoanei a doua.* CV 1949, nr. 4, 55. *Rîsul nestînjenit îi conferea un aer spiritual, ce anula o parte din semnele senilității.* CĂLINESCU, S. 22. *Se arătau acum, din mișcarea frunzei și din unele șuvițe de nor..., semne de furtună.* BLAGA, H. 55. *De cîte ori se pregătesc să vină* [furtunile], *păstorii inițiați au tot felul de semne după care le prevăd.* BOGZA, C. O. 57. *Dacă ar renunța și la unele franțuzisme, inutile, care-i brăzdează poemele, ar fi un semn de bun augur.* CONSTANTINESCU, S. III, 55, cf. DL, DM. *Între sprîncenele negre i se săpase semnul posomoririi.* BARBU, G. 9. *Nu numai vocea, tusea, mersul ori vreun alt tic pot fi semne de recunoaștere.* V. ROM. decembrie 1966, 43. *Se vesteau primele semne ale toamnei.* H. DAICOVICIU, D. 226, cf. M. D. ENC., DEX. *Cînd se răstoarnă zestrea fetelor mari, sămn este că au să se mărite.* ȘEZ. I, 17. ✧ (Cu determinări ca „bun", „rău", care arată natura prevestirii) *Precepu că e semn bun.* MOXA, 432/24. *Zicea mulți că va fi acesta un semn rău, însă pă urmă s-au văzut că sînt băbești cuvinte.* IST. Ț. R. 8, cf. I. GOLESCU, C. *Această împrejurare foarte naturală fu privită de Murat ca un semn rău.* BĂLCESCU, M. V. 79. *Ce, candela icoanei s-a stins în untdelemn? ... De-aș fi din astă țară, aș crede că-i rău semn.* ALECSANDRI, T. II, 96. *Se-nmulțesc semnele rele, se-mpuțin faptele bune.* EMINESCU, O. I, 44. *Aista nu-i semn bun după cît știu eu.* CREANGĂ, P. 186. *O doamnă din caretă... A pus a-ntoarce caii zicînd că e semn rău.* MACEDONSKI, O. I, 45. *Această veselie a liberaților nu era un semn bun.* BACALBAȘA, S. A. I, 192. *Dacii considerau furtuna ca un semn rău pentru ei.* XENOPOL, I. R. I, 66. *Ne-a cîntat cucul în dos, explică Ierotei, ăsta nu-i semn bun.* AGÎRBICEANU, A. 65. *Îi păru deodată că-i un semn rău.* id. S. 106. *Semne rele, cugetă el; are să se schimbe vremea.* HOGAȘ, DR. II, 75. *Atunci era semn bun: avea să intre în venă. Numerile cu soț îi purtau noroc.* C. PETRESCU, Î. II, 189. *Cînd nu-ți mai poți supraveghea nervii — semn rău.* id. ib. 119. *Îi semn bun cînd cade un măr?* TEODOREANU, M. III, 352. *Hangiul... se înfățișă înaintea domnilor care-i făceau cinstea să-i aducă bun cîștig. Cai frumoși, haine scumpe și slujitori: semn bun, dobîndă grasă!* SADOVEANU, O. V, 585. *E un semn rău, izbuti să-i explice Lucu.* VINEA, L. II, 152. *Dacă s-a stabilit însă o înțelegere comună asupra elementelor de bază ale creației artistice, e semn bun.* T ianuarie 1969, 77, cf. M. D. ENC., DEX. *Cînd găina cîntă cocoșește nu e semn bun.* ȘEZ. III, 119. ✧ Expr. **A da (un) semn** (sau, rar, **semne) de viață** = a-și afirma prezența, existența, a se manifesta **(1)**; a comunica din depărtare cu cineva, a face să se audă noutăți despre sine. *Emigrația română răspîndită în toate părțile Europei... a încetat de a da vreun semn de viață.* VOINESCU II, ap. GHICA, A. 795. *Eram doritor să mă fac cunoscut, să dau semne de viață.* I. NEGRUZZI, în PLR I, 241. *Nu te mira că nu ți-am mai dat semn de viață.* CARAGIALE, O. VII, 144. *Îți dau semne de viață din capitala daco-română.* id. ib. 167. *Nimeni nu îndrăznește să te șteargă dintre cei vii cît timp mai dai semne de viață.* DENSUSIANU, L. 26. *De-o lună Ștefan nu dă semn de viață.* DELAVRANCEA, O. II, 25, cf. CADE. *Cînd a văzut că s-au cam încurcat lucrurile, n-a mai dat nici un semn de viață.* CAMIL PETRESCU, P. 3 22 *De trei ani n-a dat un semn de viață.* C. PETRESCU, C. V. 228, cf. DL, DM. *Ce-o fi cu Dumitru că nu mai dă nici un semn de viață.* IL mai 1965, 32, cf. M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcției) *Vor să dea semne de viață neatîrnată.* GHEREA, ST. CR. II, 79. ✦ (Rar) Veste. *Așteptam cu nerăbdare un semn de la București. Dar nici o veste nu venea.* BLAGA, H. 160. ✧ Loc. vb. (Învechit) **A da semn** = a vesti. *Dat-ai fricoșilor de lire semne se fugă de fața arcului.* PSALT. 114. *Ș-au dat sămn că va veni D*[umne]*zău pre pămînt și va lăcui cu oamenii.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 69ᵛ/11, cf. MINEIUL (1776), 102ᵛ¹/37.

✦ (Şi în sintagmele *semn caracteristic, semn distinctiv,* rar, *semn deosebitor.*) Trăsătură caracteristică, notă distinctivă prin care o persoană, un lucru etc. se deosebeşte de altele. *Fieşcare slujbă are semnele sale ce o deosebesc.* MARCOVICI, D. 139/14. *Acest fenomen ... poate servi ca semn caracteristic al individzilor animali şi vegetali.* CONTA, O. F. 203. *Melancolia în vîrsta lui este semnul caracteristic al orfanilor.* EMINESCU, P. L. 27. *La veneticul acesta ... se întrevedeau tocmai dimpotrivă, trupeşte şi sufleteşte, semnele unei înalte stirpe în cădere.* M. I. CARAGIALE, C. 49. *În momentul cînd ... impresia acustică e prelucrată de mintea noastră, care-i dă valoarea unui semn deosebitor ..., am intrat pe tărîmul fonologiei.* PUŞCARIU, L. R. I, 72. *În cele ce urmează dau o listă, relativ bogată, de toponimice, grupate după aspectul lor morfologic şi pe baza semnelor distinctive menţionate mai sus.* IORDAN, T. 177. *Semnul ei caracteristic era un săculeţ lung de pînză.* CĂLINESCU, S. 17. *Risul e etern, e consubstanţial naturii omeneşti. Unii antropologi văd în el semnul distinctiv al omului de animal.* RALEA, S. T. II, 212. ✦ (Rar) Criteriu. *Rînduiala vremii se făcea după alte semne şi învoieli.* VOICULESCU, P. I, 101. ✦ Fenomen morbid, tulburare funcţională sau senzaţie anormală resimţite de o fiinţă, care indică prezenţa unui proces patologic sau fiziologic în organism; simptom **(1)**. *Seamnele nebunului* (a. 1646). GCR I, 123/13. *Semnele cele ... cunoscătoare mai nainte ale frigurilor.* IPOCRAT, 3r. *Urmările şi semnele prin care se arată* [o boală]. ÎNV. ADEV. 2. *Vă voiu arăta ce iaste moartea, carea iaste firea şi semnele ei.* MAIOR, P. 98. *Toate boalele au simtoamele, adică semnele lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 118/11. *Tot aceasta se nădăjduieşte a se face şi în alte trei sate galiţieneşti ce sînt lîngă hotarul rusesc, unde s-a arătat semne de holeră.* CR (1831), 36[1]/7. *Asta-i semn de moarte, zise Buzdug şi şezu iar pe laviţă.* AGÎRBICEANU, S. P. 156. *Din tot ce spusese el şi din semnele pe care le avea, boala lui era grea de tot.* MIRONESCU, S. A. 33. *Boala se agrava şi Şerban, zdruncinat sufleteşte, dedea semne de alienaţiune.* CĂLINESCU, E. 34. *Spunea ... că aş avea unele semne de gălbinare.* SADOVEANU, O. XVII, 282. *Semnele unei otrăviri depind de felul otrăvii luate.* BELEA, P. A. 148. *Alt semn timpuriu al bolii ulceroase este periodicitatea.* ABC SĂN. 372, cf. D. MED. ✧ Fig. *Pentru alegerea exemplelor ne-a fost un singur semn patologic hotărîtor: întrebuinţarea cuvintelor pentru plăcerea sonului lor.* MAIORESCU, CRITICE, 151.

2. Fapt sau lucru care arată, demonstrează ceva; dovadă. V. p r o b ă **(1)**, p i l d ă **(2)**, m ă r t u r i e **(4)**. *Aceale toate au fost umbra şi semnul venitul a Domnului nostru.* PO 7/1. *Cînd va fi cămeşa copilului cu singe, iaste de faţă sămn de sodomie.* PRAV. 211. *Le-au pîrjolit părul cu un her înherbîntat, care semn trăieşte şi pînă astăzi în ţeara Moldovei şi la Maramureş de se cehluesc prejur cap.* EVSTRATIE LOGOFĂTUL, LET. I, A. 5/15. *După nişte semne ce se văd, este vrednic de laudă* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 95/11. *Făcea jertve, semn adevărat că era de a să găti spre sfinţire.* AMFILOHIE, G. 17/11. *El se folosea prea mult din semnele de cinste ce-i făcea englezii.* PLEŞOIANU, T. I, 6/5. *Le arăta semnele de dragoste şi de frăţie.* CR (1830), 121[1]/22. *Nici într-o parte videa semn de lăcuinţi omineşti pe acele locuri.* DRĂGHICI, R. 38/25. *Animalele ... simţesc şi adeseori înfăţoşează semne de giudecată.* J. CIHAC, I. N. 4/6. *Am primit semnuri de a sa mari gălăntomie.* KOGĂLNICEANU, S. 15. *Acestea sînt blestemele ei, semnele strănşiciei ei.* VASICI, M. II, 3/8. *Ne dau semne de prietenie din aceea întunecoasă ţară.* id. ib. 48/22. *Cei ce vor da semne de duh mai înalt ... să se aşeze în şcoala naţională.* REGUL. ORG. 355/8. *Dar vai mie! că durerea care îmi pricinuieşte ... Nu-i cu semne de iubire pacinică şi măsurată.* CONACHI, P. 82. *El vede în evenimentele cele mai simple nişte semne ale protecţiunii ... zeilor.* ARISTIA, PLUT. LXXI[2]/16. *Sfiala lui o luă drept dovada stalorniciei, măcar că era semnul nătărăiei.* NEGRUZZI, S. I, 25. *Nu trece mult şi-l vedem venind în fuga calului, semn de grabă mare.* GHICA, S. 321. *Semne de frăţie, dovadă de iubire, Le-a dat ea îndestulă în ziua de amor.* ALEXANDRESCU, M. 28. *— Ce-i cocoraţia ceea? — Un sămn de cinste.* ALECSANDRI, T. I, 84. *Hyperion, ce din genuni Răsai c-o-ntreagă lume, Nu cere semne şi minuni Care n-au chip şi nume.* EMINESCU, O. I, 177. *Şi cunoscînd iapa că acesta este semnul pierderii fiului său, a şi pornit în grabă să-l caute.* CREANGĂ, O. 169. *Scoţînd din sîn ... un mănunchi de flori bine mirositoare, i-l dete ca semn de iubire fierească.* ISPIRESCU, L. 39. *În fiecare însărcinare el vedea un semn de încredere din partea colonelului.* BACALBAŞA, S. A. I, 59. *De tăcui, E semn că vinovată fui?* COŞBUC, P. I, 299. *Într-un tîrziu vine şi mai-marele curţii, adică grăitorul, tot şchiopătînd, un semn că e foarte ostenit.* MARIAN, NU. 486. *Invidia, mărturisită ori nu, e totdeauna semn de inferioritate.* în PLR I, 245. *Nici un om presupus mort nu trebuie să fie îngropat pînă ce nu să constată de către pricepător semnele sigure ale morţii.* BIANU, D. S. 484. *Lelea Maria începu să-şi înalţe capul după felul ei. Semn că se simţea biruitoare.* AGÎRBICEANU, S. 160. *Ocuparea Panoniei de celţi trebuie să fie, după toate semnele, destul de veche.* PÂRVAN, G. 299. *Ceea ce la copil este normal ... la adultul care nu se poate stăpîni să nu imite este semn de slăbire a personalităţii.* IBRĂILEANU, în PLR II, 330. *Poate ca semn al ivirii bătrîneţii, amintirile de soiul acesta se deşteaptă tot mai vii.* M. I. CARAGIALE, C. 72. *Numai pe o ulicioară lăturalnică, mici semne de viaţă: pietrarii care dregeau pavajul.* BASSARABESCU, V. 106. *Intoleranţa măruntă e semnul unei sărăcii intelectuale.* LOVINESCU, C. VII, 105. *Se auzea iar cîntecul lăutarilor, semn că hora reîncepuse.* REBREANU, R. I 141. *Cînd le-o bate inimioara, fetele să nu se mire, Asta-i semn că de departe le-a sosit doritul mire.* EFTIMIU, Î. 30. *Pretinde însă de la mine un cuvînt, un semn de admiraţie.* CAMIL PETRESCU, P. 64. *Cînd un om îşi ironizează o durere veche ... e semnul cel mai sigur că a devenit tare.* C. PETRESCU, C. V. 153. *Nu-mi pot dezlipi ochii de pe obrazul ei: fiecare cută e semnul unei mari suferinţe.* VLASIU, D. 227. *Unii oameni ... văd în izolarea de veselie, sau în incapacitatea de veselie, semnul superiorităţii.* TEODOREANU, M. III, 103. *Îşi strînse buzele-i subţiri, semn de mînie.* VOICULESCU, P. I, 309. *Vreau să-ţi dau un semn de simpatie.* SADOVEANU, O. X, 58. *Existenţa prepoziţiei este tocmai semnul exterior al lipsei de legătură ... sau al unei legături mai slabe ... între verb şi determinativ.* IORDAN, STIL. 237. *Îl supăra mai ales că-i ghicea pe figură un semn de voinţă.* ARGHEZI, L. 253. *Scandalizarea în faţa poeziei lui Arghezi, fiindcă vorbeşte despre păduchi, e un semn de inexperienţă literară.* CĂLINESCU, C. O. 47. *Cînd un cuvînt străin apare, într-o limbă, în forma pronunţiei lui originale, este un semn că transplantarea lui este recentă.* VIANU, S. 98. *Generozitatea şi risipa sînt semne de putere.* RALEA, S. T. II, 222. *Îşi închipuie că obrăznicia e semn de bărbăţie.* H. LOVINESCU, T. 8. *Între sprîncene i se twiseră două cute grele, semnul unei nelinişti.* TUDORAN, P. 14, cf. DL. *Sudoarea oamenilor pe tîmple ... nu-mi părea semnul trudei şi istovirii.* PREDA, I. 89, cf. DL. *Porneşte vîntul glasuri aurii, Semn c-a-nceput culesul şi la vii.* HOREA, P. 61. *Complotul fusese, după toate semnele, alimentat din afară.* IST. LIT. ROM. II, 268. *Arta este, înainte de orice, semnul puterii omului asupra haosului şi morţii.* V. ROM. ianuarie 1965, 150. *Cel mai sigur semn e tronul ăsta.* BĂNULESCU, I. 66. *Semn al unui zbucium cumplit, părul i-a albit pe la tîmple.* T mai 1968, 18. *Comunicarea între generaţii ca semn al faptului de cultură nu este prezentă numai în lucrarea pe care o citim.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 8/2. *Sofisticarea rămînea un semn de penibilă rămînere în urmă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/1. *Expoziţia e un semn că arta creată pe meleagurile maramureşene simte nevoia unor confruntări ... cu opinia unui public mai larg.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212, cf. M. D. ENC., DEX. *Cine cerne loală ziua e semn că n-are gust să frămînte.* ZANNE, P. III, 518. *Gură cască, semn de minte proastă.* id. ib. II, 190. ✧ L o c. a d v. **În** (sau **ca**, ori, învechit, **spre**) **semn de** (sau **că**) ... sau (învechit) **spre semnul** ... = pentru a arăta, a dovedi sau a întări (că) ...; ca dovadă (că) ... (v. d o v a d ă), ca expresie a ... (v. e x p r e -

s i e), ca probă (că)... *Io Ștefan voevod carele v-au făcut această mare facere de bine spre semn de mulțemită.* ANTIM, O. 389. *Toate norodele au îmbrățișat cîte un color (față) deosebită ca să poarte spre semn de jale și linguire pentru moartea rudelor.* CR (1833), 88¹/24. *Această pungă am putut apuca din corabie, pe care, iată, ți-o dăruim spre sămnul mulțămirii noastre.* DRĂGHICI, R. 23/21. *Înnegrirea materiilor fecale... nu trebuie socotită ca semn de nepriință.* FĂTU, D. 94/17. *Cînd vama este dăschisă, să va rădica cîte un steag... spre semn că numai într-acele ceasuri pot veni cu mărfurile lor la vamă* (a. 1842). DOC. EC. 776. *Spre semn de recunoștință..., mă voi sili a satisface dorința ce aveți.* GHICA, C. E. II, 419. *Dă paloșul să-l sărute, ca semn de pecetluirea jurămîntului.* CREANGĂ, P. 207. *Ridică mînuța dreaptă în semn de binecuvîntare.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 349. *Popușoiul de curînd mușuroit își ciuciulește frunzele pălite în semn de rugă de ploaie.* SĂM. I, 252. *În semn de considerație pentru vizitator, ține capul plecat.* IORGA, C. I. I, 155. *Luă paharul și-l ridică în sus în semn că vrea să închine.* REBREANU, I. 36. *Și-a lipit, apoi, obrazul de capul mîței în semn de adio.* IBRĂILEANU, A. 84. *Dădu din cap în semn de înțelegere.* C. PETRESCU, C. V. 139. *O trag pe mama de rochie, în semn că vreau să-i spun ceva.* SARIA, N. 50. *Moș Gheorghe se ridica în picioare, plecîndu-și capul alb în semn de smerenie și adîncă supunere.* TEODOREANU, M. I, 327. *Culai dădu din cap în semn că înțelege asemenea lucru.* SADOVEANU, O. VI, 616. *Pălăriile și batistele fluturâ încă în bătaia vîntului, în semn de adio!* BART, S. M. 14. *Căută din obișnuință un lemn sau o masă spre a lovi în ele cu degetul în semn de „sănătate excepțională".* CĂLINESCU, S. 39. *Clătină din cap, în semn că era de aceeași părere.* PAS, L. I, 31. *Doctorul își lăsă furculița pe farfurie și, în semn de așteptare, își aprinse o țigaretă.* VINEA, L. I, 28, cf. DL. *Ridica brațele în sus în semn de nepulință.* PREDA, I. 185, cf. DM. *Unde-ți lăsai tu palma în semn de mîngîiere Se-nfiora ființa de-otravă și de fiere.* HOREA, P. 110. *Demisionase... în semn de protest.* IST. LIT. ROM. II, 531. *Unchiul Stavrache a surîs trist, clătinînd capul în semn de compătimire.* V. ROM. ianuarie 1965, 11. *Tușește în semn de convinsă nepulință.* T iulie 1968, 56, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Mai ales urmat de determinări care indică felul) Ceea ce reprezintă (în mod convențional sau în virtutea unei corespondențe analogice) un obiect, o ființă, o noțiune, o însușire, un sentiment etc.; simbol, însemn. *Au înălțat nu steaguri de oaste, ci numai crucea, semnul păcei.* ANTIM, P. 3. *Grecii deznădăjduiți... scoaseră steaguri albe la porți, semnul cel obicinuit al păcei.* VĂCĂRESCUL, IST. 258. *Semnul de moarte la dînșii este alb, de bucurie — negru.* AMFILOHIE, G. 50/5. *Scoase un cal îndrăzneț, semnul tulburării și-al războiului.* PLEȘOIANU, T. I, 244/7. *Luînd de auguri fatal semnul draconului.* ARISTIA, PLUT. 301/26. *Negru semn de doliu... a întins corbul plutind prin neguri.* ANGHEL, PR. 73. *Crucea e semnul credinței noastre strămoșești.* GÎRLEANU, N. 80. *Cuvîntul a devenit semnul cel mai luminos și mai caracteristic al vieții naționale.* în PLR II, 423. *Focul de revolver e semnul exterior al „patimii roșii" a Tofanei.* LOVINESCU, C. IV, 29. *Stă cîmpul sterp și cere să-i semănați stejarul, Nu grîu vrea mortul aprig, ci semnul neuitării.* VOICULESCU, POEZII, I, 44. *În dreptul inimii te-oi pune, Ca semn al vremurilor noi, Garoafă roșie.* BENIUC, V. 103, cf. DL, DM. *Ceasornicul, precum un ochi rotund..., În loc de iris poartă, ieșită din străfund, Locomotiva — semnul de mers fără hodină.* BRAD, O. 75. *O cruce de lemn putred stă prăvălită alături, semnul cunoscut pentru galeriile părăsite.* V. ROM. ianuarie 1965, 90, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. **Sub** (sau, rar, în) **semnul** (cuiva sau a ceva) = sub conducerea, protecția, st ndardul etc. cuiva sau a ceva, sub auspiciile (v. auspiciu), sub egida (v. egidă); în condițiile..., în cadrul..., în virtutea...; dominat de... *Ultima perioadă a bronzului dacic se desfășoară sub semnul influențelor vestice.* PÎRVAN, G. 291. *Ordine și regrupare da, dar sub semnul solidarității organice a întregului popor.* RALEA, în PLR II, 337. *Vara acelui an se vestea sub semnul ropotelor de grindină.* C. PETRESCU, A. R. 5. *Totul se află aici sub semnul marilor depărtări.* BOGZA, C. O. 22. *O dulce nesimțire... e cheia sănătății și a tinereții. În semnul ei vom învinge; fără hapuri, fără ape minerale.* VINEA, L. I, 28, cf. DL, DM. *Această vastă operă s-a născut sub semnul unor condiții vitrege.* IST. LIT. ROM. II, 481. *Dramaturgul francez... și-a început cariera dramatică sub semnul teatrului numit absurd.* V. ROM. decembrie 1964, 128. *Umanitatea înfrățită sub semnul unei înalte morale.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 2/7. *Stagiunea operetistică... a stat anul acesta sub semnul artei italiene.* M 1968, nr. 4, 45. *Anul 1968 a început sub semnul unor evenimente de importanță istorică.* GÎ 1968, nr. 928, 1/1. *Nuvelele stau sub semnul unei profunde coerențe stilistice.* CINEMA, 1969, nr. 3, 20. *Munca poporului român pentru înfăptuirea mărețului program de dezvoltare multilaterală a României pe drumul socialismului să se poată desfășura și mai departe sub semnul statornic al libertății, al suveranității și independenței.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166, cf. M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcției) *S-aduc jertfa sub semnul înalt Al carcubeului magic.* BLAGA, POEZII, 98.

4. (Mai ales în legătură cu verbul „a face") Gest, mișcare a unei persoane care exprimă un gînd, o intenție, o stare sufletească sau care comunică ori sugerează cuiva ceva. *Făcu semn nimfelor, care îndată începură să cînte.* PLEȘOIANU, T. I, 69/12. *Conrad face semn să tacă.* HELIADE, L. B. I, 12/2, cf. I. GOLESCU, C. *Chip n-a fost a scoate din gura ei cuvînt măcar, decît prin niște sămne duioase de-a înțelege.* DRĂGHICI, R. 27/19. *El n-aude, nici răspunde, Ce din cap semne făcea.* ASACHI, F. 133/9. *S-aruncă la picioarele-i, Îi face semn și plînge.* ARISTIA, S. 23/13. *Îmi zîmbi, făcîndu-mi un semn de adio.* NEGRUZZI, S. I, 43. *Ascultați! marea fantomă face semn... dă o poruncă!* ALEXANDRESCU, M. 14. *Ba parcă face semne cuiva din casă.* ALECSANDRI, T. I, 353. *El face semn din mînă... ostașii lui s-adună.* BOLINTINEANU, O. 189. *N-au avut decît cu ochiul ori cu mîna semn a face Și Apusul își împinse toate neamurile-ncoace.* EMINESCU, O. I, 146. *Toți plîngeau și nu se puteau dumeri despre semnele ce face mama lor.* CREANGĂ, O. 9. *I-a făcut semn să vie mai aproape.* CARAGIALE, O. II, 237. *Atunci vulpoiul făcu un semn asupra lui și îl schimbă în stană de piatră.* ISPIRESCU, L. 296. *Nici c-un semn, nici cu nimic Ea nu-mi mustra tăcerea.* COȘBUC, P. II, 268. *El face semn în culisă.* DAVILA, V. V. 17. *Și, făcînd un semn din mînă, iar voia să plece.* D. ZAMFIRESCU, R. 9. *De ce nu vrei să te ivești..., Să-mi faci un semn din mînă?* IOSIF, PATR. 59. *Aprodul se duce într-acolo, se uită și face semn din cap că nu e.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 66. *Cel cu barbă sură... le făcu celorlalți semn cu mîna să-l urmeze pe scări.* AGÎRBICEANU, A. 32. *Îndată a făcut un semn și tulpina lucie s-a acoperit de ghimpi.* GÎRLEANU, L. 125. *Un semn al arătătorului său cu inel de aur cuprindea, de multe ori, întreaga lui gîndire.* HOGAȘ, DR. I, 148. *Orbii ce-ajung să-și cîștige, La magice semne, vederea uitată.* DENSUSIANU, L. A. 121. *Făcu semn chelnerului, care începuse a ne da tîrcoale, să vie la plată.* M. I. CARAGIALE, C. 94. *La plecarea trenului, a făcut semn cu batista.* BASSARABESCU, V. 220. *Îl oprește însă printr-un semn chiar în clipa cînd pusese mîna pe mînerul sabiei.* LOVINESCU, C. IV, 77. *Se uita la tribuna doamnelor căutîndu-și soția cu care schimbă cîteva semne.* REBREANU, R. II, 35. *Un popă voinic de la o masă de alături..., prinzînd înțelesul semnelor făcute de chelner..., veni în fața mea.* MIRONESCU, S. 121. *Făcea semne ca să îndemne din cale... niște soldați.* TOPÎRCEANU, P. O. 113. *Cînd faci bărbaților semne nu mai faci pe urmă atîtea mofturi.* CAMIL PETRESCU, T. II, 34. *Cunoscuții se strigau de pe celălalt trotuar, făcîndu-și semne.* C. PETRESCU, Î. I, 56. *Mama a făcut semn unei trăsuri.* SAHIA, N. 54. *Fana ne-a cumințit cu un semn: s-o lăsăm în pace pe bolnavă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 44.

Mi-a făcut semn să viu. VISSARION, B. 125. *Profesorul face semn și imaginea dispare de pe ecran.* VLASIU, D. 104. *Stă la fereastră, cu Blanșa lîngă el și de acolo schimbă semne cu mama.* TEODOREANU, C. B. 75. *A poprit c-un semn pe unchieș de la răspunsul pe care îl pregătea.* SADOVEANU, O. XVIII, 146. *Mîna ta Azi sau ieri semn de adio flutura.* PILLAT, P. 228. *Făcu semn cu mîna că Fata poate pleca la hodină.* ARGHEZI, S. VI, 14. *Făcînsă cu ochii semn să fie liniștit.* CĂLINESCU, S. 180. *Formule sacramentale, semne magice, relații juridice, ... totul are valoare convențională de semnificație reprezentativă.* RALEA, S. Ț. II, 151. *Oamenii se salută între ei cu sunete guturale, își fac unul altuia semne scurte cu mîna.* BOGZA, A. Î. 138. *Le făcură semn din cap că nu.* STANCU, Ș. 60. *Arăta prin semne că vrea să grăiască și el ceva.* PAS, L. I, 17. *L-am întrebat prin semne de unde vine.* H. LOVINESCU, T. 132. *Patru oameni rămaseseră pe chei și făceau semne de rămas bun.* TUDORAN, P. 68, cf. DL. *Avea acea înfățișare chinuită a surzilor care încearcă să înțeleagă din semne.* PREDA, M. 99, cf. DM. *Atent la cel mai mic semn, îl urmărea.* T. POPOVICI, SE. 171. *Se pun la cale prin semne fără grai Nunții noi.* LABIȘ, P. 62. *Și-a tras șapca pe ceafă și mi-a făcut semn să ieșim.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 119. *Mi-a făcut iarăși semn și m-am repezit de i-am luat hîrtia care-i tremura în mînă.* V. ROM. octombrie 1964, 66. *O înțelese mai degrabă după semnele pe care i le făcea cu ovalul feței.* BĂNULESCU, I. 170. *Nu ți se pare anormal să faci semne picoliței sau să-i povestești frizerului intimități.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 1/6. *Fă semn șoferului să nu pornească motorul.* T ianuarie 1969, 41, cf. M. D. ENC., DEX. *Nainte le iese Văduva (cutare): Semn le semnuiește, Din gură grăiește.* TEODORESCU, P. P. 92. *Badiul, măre, de-mi vedea, Semn cu ochiul că-i făcea Și din gură mi-i zicea.* ANT. LIT. POP. I, 414. *Împăratul de-l vedea, Semn ceaușului făcea, Jos cu toții se dedea.* BALADE, II, 82. *I face semn soru-si și-i șoptește să nu vorbească.* O. BÎRLEA, A. P. I, 165. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Și la un semn ce-l face crinul, ca printr-un farmec fiecare Își scutură pe vînt o foaie.* ANGHEL, Î. G. 46. *Ciorile de pe biserică își fac semne cu cotul aripii și o asmuță.* TEODOREANU, C. B. 103. *Copacii Din crengi îi fac cu toții semn să vie.* AL. PHILIPPIDE, A. 29. *Poezia nu a conținut niciodată a-mi face semne.* BLAGA, U. 168. *Scăpînd din miile-i de răni, Se-apropie de mine Hiroshima, Se-apropie și se înclină lin Și-mi face semn.* JEBELEANU, S. II. 8.

5. (Mai ales în legătură cu verbul „a da") Semn **(II 1)** sau succesiune de semne cu o semnificație prestabilită (și cunoscută numai de cei inițiați), pentru a declanșa (ori a întrerupe) o anumită acțiune, o anumită ripostă sau pentru a arăta că acțiunea a fost declanșată (sau oprită). V. s e m n a l **(1)**. *Dat-ai fricoșilor de tire semn să fugă de fața arcului.* PSALT. 114. *Au început a da semne de război cu trîmbițe, cu buciume și dobe* (a. 1650—1675). GCR I, 192/2. *Semnal cel prin trîmbiță era gata ca să se dea.* BELDIMAN, N. P. I, 99/22. *La un semn hotărît se arunca pe la spatele vrăjmașului.* MAG. IST. II, 55/27. *La un semn dat, se deschise ... frunțea de sulițî a batalionului.* BĂLCESCU, M. V. 494. *Eu bine mă pricep A da semnul izbirii l-al soarelui apus.* ARISTIA, S. 64/30. *Calerina dele încă o dată semnul de rîs.* BOLINTINEANU, O. 443. *La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort Un bătrîn.* EMINESCU, O. I, 146. *La semnul ce-și deteră feroci se repeziră.* ap. MACEDONSKI, O. IV, 24. *La un semn s-alină jocul.* COȘBUC, P. I, 72. *Aleargă trenul ... Prin gări o clipă gîfîind petrece. N-așteaptă multă vreme semn să plece.* IOSIF, P. 16. *Vătavul întoarse capul întîi spre un rînd, apoi spre altul, și dădu din cap semnul de începere.* AGÎRBICEANU, S. 201. *La un semn al colonelului, ... își reluă locul.* SAHIA, N. 75. *Din tufișuri, ca la un semn, au pocnit toate puștile.* COCEA, S. I, 13. *La un semn treceau deoparte și așteptau.* VOICULESCU, P. I, 172. *Ca la un semn, răspîndindu-se printre comeseni, chelnerii serviră iuica.* VINEA, L. I, 23, cf. DL, DM. *Și e mult pînă la primăvară, cînd se întorc copacii, iar în sus, ca la un semn, învîrtindu-se pe osia lor de lemn.* SORESCU, U. 73, cf. DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Și din alt colț al lumii alt urlet mai fiornic dete semn.* VOICULESCU, P. I, 113. *Cum au dat semn ciinii, prietenul meu cuconul Costache a și ieșit în cerdacul larg.* SADOVEANU, O. IX, 440.

— Pl.: *semne* și (învechit) *semnuri*. — Și: (învechit și popular) **sămn** s. n.

— Lat. **signum.**

SEMNÁ vb. I. T r a n z. **I.** (Învechit) **1.** (Folosit și a b s o l.) (Complementul indică obiecte sau ființe) A însemna. *Și Aron luîndu-le den mînule lor și se*[m]*nă cu sulă și slei vițe*[l] *dentr-însele.* PO 286/22. *Iară sv*[i]*ntul sămnîndu-l cu sămnul sv*[i]*ntei cruci, zise ...* DOSOFTEI, V. S. octombrie 89^{v}/9. *Tu să dai aceste cărți și i le-au semnat.* IST. Ț. R. 10. *Samnă-n grindă*, se spune pentru a-și aminti ceva. ZANNE, P. III, 176. ✧ R e f l. *Fu omor mare și mueam numai noi, turcii, iară creștinii nice unul, atunce ne sămnăm și noi de scăpăm.* MOXA, 373/27. ✦ (Complementul indică obiecte) A sigila. *Întărîră mormîntul, semnară piatra cu pecețile.* TETRAEV. 253, cf. DDRF. ✦ (Complementul indică monede de metal) A fabrica. *A semnat și monetă cu inscripțiune buou.* ARISTIA, PLUT. 27/15.

2. (Complementul indică ființe, de obicei oameni sau părți ale corpului lor) A înfiera (cu fierul roșu). *Vo*[m] *să*[m]*na slugile Du*[m]*nezeu*[u]*lui no*[s]*tr*[u] *în frunțile lo*[r]. N. TEST. (1648), 308^{v}/13, cf. LB. ✧ E x p r. **A semna** (pe cineva) **în nas** = a pedepsi cu stigmatizarea la nas (prin tăierea cartilajului care desparte fosele sau prin alt semn **I 1**). *Cela ce va fura den casa stăpînului său lucru măcar cît de puțin ... dentăi să-l sămneadze la nas de o parte.* PRAV. 34. *Îndemna pe Ștefan Vodă să-l semneze la nas.* M. COSTIN, ap. GÎDEI, 275. *L-au semnat la nas și l-au dat la călugărie.* URECHE, ap. CADE. ✦ (Complementul indică semne înfierate) A aplica. *La mulți se afla cruce sămnată în frunte.* MOXA, 373/23. ✧ R e f l. p a s. *Nu-s creștini, pentru ce s-au sămnat cruce în obrazele?* id. 373/24. ✦ (Rar; complementul indică pașii) A întipări. (T r a n z. f a c t.) *Semnîndu-și pașii pe asfalt, Porni din nou martirul nostru de la un cap la celălalt.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 10.

3. (Complementul indică terenuri, hotare etc.) A marca **(4)**. *Cela ce va lua piiatra hotarului, sau măcar lemn, ce va fi sămnat hotar ..., să va certa ca un fur.* PRAV. 40. *Să adeveriți cu megiiași buni den prejur, carii vor ști cît va ținea acel loc, și să-l semnați* (a. 1694). BUL. COM. IST. III, 86.

II. 1. (Învechit; complementul indică fapte, evenimente etc.). A menționa (în scris). *Pre aceia urmînd și chiznind, măcar că se află și de alții semnate lucrurile țării Moldovei, apucatu-s-au și dumnealui Ureche a scrie începătura.* SIMION DASC., LET. 2. *Acesta preacuvios de unde-i și din ce părinți s-au născut, istoria nu ne sămnează.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 69^{r}/25. *Au legat să le dea Podolia Cameniții, semnînd în scrisori și hotarăle pe unde să fie* (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. II, 12/22. *Scriitorii au semnat numai unele întrebări ce Fagolli ... puse să le răspundă Bertoldo* (a. 1799). GCR II, 170/31. ✧ I n t r a n z. *Pentru rîndul lucrului despre Țarigrad, de pomenire maziliei semnezi măria ta cum să fie sănătate și să fim într-un bun gînd* (a. 1657). IORGA, C. I. II, 243. *Cei ce vor fi scris că o cheamă așa nu vor fi fost umblat într-aceste părți; deci, precum de la alții vor fi auzit, nemaicercînd cu amărunțul adevărul, ei au semnat așa.* C. CANTACUZINO, CM I, 11, cf. CIHAC, I, 252. ✦ (Învechit, rar) A iscodi. *Tu socotești pre toate Neamurile de frate, Dar ele toldeauna Ți-au zavistit cununa, Căci cînd le pui la masă, Semnează ce ai în casă.* ZILOT, CRON. 66.

2. (Complementul indică scrisori, acte, opere literare, artistice etc.) A-și scrie numele (la sfîrșit) în calitate de autor; a certifica punîndu-și semnătura; a iscăli, (rar) a pune iscălitura (v. p u n e **A II 4**), a subsemna, a subscrie, (învechit) a subiscăli, (învechit, rar) a sigila. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D. *Cartea d-tale, ... are nevoie de o prefață semnată de un pedagog absolut.*

CARAGIALE, O. VII, 297. *Mîna ce-a semnat Sentința ce pe fiu-i la moarte-a condamnat.* MACEDONSKI, O. I, 250. *Mii de rețele semnase acuma mîna aceluia.* ANGHEL, PR. 90, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Semnezi un bon și primești un aconto.* C. PETRESCU, C. V. 158, cf. SCRIBAN, D. *Să vă semnez două cecuri... Pe ce nume?* ARGHEZI, L. 50. *Cînd Napoleon cade, Beyle semnează, împreună cu toți membrii Consiliului de Stat, o adeziune.* VIANU, L. U. 442. *Foiletonul... îl dam drept traducere după cineva și l-am semnat: Ion Albu.* BLAGA, H. 145. *Secundul... este dator să semneze un bon de ieșire.* TUDORAN, O. 153, cf. DL DM. *A și pornit spre ziarul central... o declarație semnată de o mulțime de martori.* PREDA, R. 310. *Semnă cîteva chitanțe, apoi se întoarse.* T. POPOVICI, S. 81. *Testamentul... mistic, adică semnat de testator.* PR. DREPT, 418. *Scriu și semnez aici aceste rime.* V. ROM. decembrie 1964, 97. *Domnitorul trebuie să semneze actul de abdicare în favoarea revoluției.* T iulie 1968, 66. *Întîmpinarea a fost semnată de 57 meșteri.* G. BARBU, A. V. 192, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Absol. *Nu știa carte, nu știa decît să semneze.* CAMIL PETRESCU, U. N. 63. *Semnă și puse o ștampilă.* STANCU, Ș. 78. *E ușor să-ți bați joc... cînd n-ai altă grijă decît să semnezi de primirea salariului.* VINEA, L. I, 43. *Cercetăm împreună mai departe chestiunea și să semnăm împreună.* PREDA, R. 178. *Semnați acum în carnetul meu.* BĂNULESCU, I. 214. ◇ Fig. *S-a cerut poporului să-și semneze cu propriul sînge hrisovul imprescriptibilelor sale drepturi asupra țării.* SCÎNTEIA 1969, nr. 8 214. ✦ (Complementul indică creații artistice, de obicei literare) A elabora, a crea, a compune etc. scriindu-și numele la sfîrșit, în calitate de autor; a iscăli. *Vom publica bucăți de proză și poezie, semnate de nume cunoscute.* în PLR II, 191. *Sînt oarecum primele poezii latinești semnate de un român.* IST. LIT. ROM. II, 117, cf. L. ROM. 1967, 201, GÎ 1968, nr. 935, 4/3. *Volumul este semnat de un ostaș bătrîn și încercat.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 78. ◇ Absol. *Autorii stau și tot visează Privind cîmpia unor albe coale... Și cugetă profund, apoi semnează.* V. ROM. ianuarie 1966, 40. ✦ (Rar; complementul indică articole, cărți, izvoare documentare, creații literare etc.) A publica **(2)** (în calitate de autor); (rar) a iscăli. *Călinescu a semnat ani de-a rîndul o „cronică a mizantropului"*: V. ROM. iunie 1965, 6. □ *A semnat, anul trecut, un volum de versuri.* ✦ (Complementul indică activități umane, de obicei artistice) A realiza **(3)** (scriindu-și numele la sfîrșit, ca un semn al răspunderii). *Regia artistică a fost semnată de artistul emerit.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 215.

3. (Complementul indică contracte, tratate, convenții etc.) A stabili, a fixa în scris (certificînd, prin semnătura celor împuterniciți, valabilitatea celor convenite); a încheia. *A creat o poziție de neutralitate* [principatului român] *punîndu-l sub garanția colectivă a celor șapte puteri care au semnat tratatul de la Paris.* GHICA, C. E. II, 460, cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Ați semnat aici în mod solemn o convenție.* TITULESCU, D. 335. *N-a semnat un contract.* PREDA, R. 346, cf. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 097.

III. 1. (Învechit și regional) A arăta. *Lada cu porunccitele pre groapa lui H*[rist]*o*[s] *au se*[m]*nat.* PO 7/8. *Cînd săpă groapă, îngerul sămnă groapa* (a. 1600—1625). GCR I, 65/3. ◇ Refl. pas. *L'emnu la poartă să pune sara și a doua zi e praznicu. După l'emnu hăsla să sămnează armindenu.* DENSUSIANU, Ț. H. 116. ◇ Refl. *Seamnă-se spre noi lumina feațeei tale.* PSALT. HUR. 3r/10. ✦ (Învechit, rar; complementul indică oameni) A desemna. *Mai înainte de nașterea ta te-am semnat și te-am ales să fii mai mare întru israiliteni* (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 250 ✦ (Învechit; complementul indică evenimente, fenomene ale naturii etc.) A prevesti[1] **(1)**. *Văzu un vultur deasupra lui Marcian de-și tînsease arepile de-l umbria..., pentru aceaia cunoscură că semneadză că va fi Marchian împărat.* MOXA, 368/7, cf. 359/15. ◇ Refl. pas. *Deci împăratul... născu-i-se un cocon prea frumos și locma de într-acea luminată frumusețe, ce înfloriia asupră-i, se semna ce vrea să fie de dînsul* (a. 1648). GCR I, 132/20.

2. (Învechit) A însemna. [Apostolul Pavel] *ceartă puținu și seamnă că și întru iadu fu de la D*[om]*nu*[l] *spunrere.* COD. VOR². 69r/8. *Miluiia amu omul și preutul... și cugeta vindecare să-i facă, ce de fineree ranelor biruiți fură și să întoarsără iară îndărăt: aceasta amu semnează că trecu.* CORESI, EV. 392. *Și cînd aceasta văzură fiii lu Israil dziseră unul cătră alalt: manahu, carea seamnă: ce e acesta?* PO 232/21. *Iară pre celălalt fiiu... samnă cum că mai pe urmă îl voiu plînge, de vreume ce... s-au oștit ieri.* AETHIOPICA, 10v/5 ✦ A simboliza. *Inorogul semnează moartea, care gonește să ajungă pre tot neamul lui Adam* (a. 1654). GCR I, 166/9. *Capul cel de buîr a hiarî vestiti semneadzi putiare țării nesmintiti.* DOSOFTEI, în BV I, 240. ✦ (Învechit, rar; în forma *sămna*) A instiga. (Folosit absol.) *Și tămîiară acolo întru toate înaltele precum și limbile care le-au mutat D*[o]*mnul de cătră fața lor și făcură împreunători și sămnară a urgisi pre D*[o]*mnul.* BIBLIA (1688), 279¹/48.

— Prez. ind.: *semnez*, pers. 3 (învechit) și *seámnă*. — Și: (învechit) **sămná** vb. I.

— V. semn. — Pentru sensurile **II 2, 3**, cf. fr. signer.

SEMNÁL s. n. **1.** (Adesea urmat de determinări care arată felul) Semn **(II 1)** sau succesiune de semne convenționale cu o anumită semnificație, utilizate pentru a transmite (la distanță) mesaje (comenzi, avertismente, interdicții etc.) pe cale vizuală sau acustică (v. semn **II 5**); p. ext. aparat, dispozitiv, instalație etc. care reprezintă sau care emite astfel de (succesiuni de) semne convenționale; semnificație reprezentată de astfel de (succesiuni de) semne. Cf. STAMATI, D. *Semnalul întreprinderei era să fie cînd Romul... ar fi îndoit poalele purpureei mante și le-ar fi aruncat iară pre umeri.* ARISTIA, PLUT. 64/24. *Preoteasa nu numai că auzi semnalul, dar îl și văzu în zare.* SION, P. 139, cf. PROT.— POP., N. D., PONTBRIANT, D. *M-a rugat... să-i dau de știre... printr-un signal.* LĂCUSTEANU, A. 23. *Fiecare episod al vieții de vînătoare... avea cîntecul său consacrat și tradițional, ca semnalele militărești.* ODOBESCU, S. III, 96. *La un semnal, toți se ridică și-l împresoară din toate părțile.* CARAGIALE, O. I, 76. *Soldați de artilerie... trîmbițînd semnale de pe înălțimea aceluiași vechi turn.* IORGA, C. I. II, 212. *Se auzea goarna... sunînd prelung stingerea. Atunci... ne-a povestit că semnalul acela însemna în oștire porunca stingerii tuturor focurilor.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 34. *În liniștea aceasta se auzi semnalul limpede; ... apoi trenul porni.* AGÎRBICEANU, L. T. 410, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Auzise zgomotul eșapamentului și semnalele sirenei.* REBREANU, R. I, 153. *Eu aș pleca la cele trei semnale.* TOPÎRCEANU, P. O. 61. *Un alt semnal, Noi tresărim Și iar pornim.* CAMIL PETRESCU, V. 19. *Un clopot sună muzical un semnal, iar ecoul metalic al toamnei îl prelungi îndelung deasupra mirиștilor.* C. PETRESCU, S. 169. *Semnalul electric a dat drumul altui torent de trecători.* id. A. 324. *Trenuri patinează în gări... se aprind și se sting semnale de toate culorile.* id. Î. I, 26. *Tresar semnale de gară.* BACOVIA, O. 75. *De ce-ți aprinzi ca un semnal De foc bengal Obrajii tăi de porțelan.* MINULESCU, VERS. 305. *Un semnal prelung, trîmbițat de un gornist, curmă firul poveștirii.* BRĂESCU, O. A. I, 191. *Uzina își trimetea semnalul în zăvoaiele Trocaderului.* KLOPȘTOCK, F. 156. *Cînd eram pe maidan și auzeam semnalele de la cantonul podului..., tresăream ca la o chemare de trîmbiță.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 236. *Necunoscînd datinile vînătoarei de lupi, am așteptat liniștit semnalul de plecare.* COCEA, S. I, 9. *Ca la un semnal, toate trăsurile porniră deodată.* TEODOREANU, M. III, 310. *Prietenul a șuierat semnalele cunoscute, la care cîinele alerga nesmintit.* VOICULESCU, P. I, 68, cf. STOICA, VÎN. 23, SCRIBAN, D. *Ca la un semnal, ieși de undeva la țărmul apei, în lumină, un lăutar bătrîn.* SADOVEANU, E. 170. *Și iată de s'mnale Abia răsună*

halta, Şi una după alta Trec roate infernale. CĂLINESCU, O. II, 108. *Mă ţine... după el, cu lacrimi în ochi, sub teroarea semnalelor... Taci că nu pleacă!* BLAGA, H. 71. *Ca la un semnal,... cărţi se deschid cu mişcări de fantoşe trase pe sfoară.* RALEA, S. T. I, 276. *Sergentul de cart tutuia mereu, în surdină, semnale.* BOGZA, A. Î. 312. *Marfarul se mlădia, gonea din ce în ce mai repede, sunau semnalele cantoanelor.* CAMILAR, N. II, 230. *Caută în anuar casa lui... şi telefonă. Mac-mac-mac: semnalul de ocupat.* VINEA, L. I, 213. *Repertoriul ciobănesc este alcătuit din semnale şi cîntece păstoreşti.* ALEXANDRU, I. M. 19. *Aşteptaţi semnalul meu... Rachela roşie. Nu deschideţi focul decît atunci.* H. LOVINESCU, T. 280. *Semnal topografic.* DL. *Semnalul plecării era uneori dat de un telefon.* PREDA, R. 393, cf. D.M. *În dimineaţă, bolta vibrează străvezie De-atîtile semnale şi-atîtile chemări.* LABIŞ, P. 303. *Cale liberă ... Semnale verzi în noapte.* BARBU, Ş. N. 11. *La care semnale va răspunde mai întîi supraveghetorul unui tablou de comandă.* GÎ 1968, nr. 935, 4/3. *Între scenă şi grupul de regie tehnică va funcţiona un sistem de semnale optice şi sonore.* T septembrie 1968, 14. *Semnal rutier.* M. D. ENC. *Semnal luminos.* DEX.✧ *Semnal de alarmă* = instalaţie auxiliară de comandă a frînării automate a unui tren, a unui metrou etc. montată în fiecare (compartiment din) vagon şi care, în cazuri extreme, poate fi acţionată de orice călător; avertizare sonoră declanşată prin punerea în funcţiune a acestei instalaţii. *Pe la mijlocul kilometrului 24, deodată s-aude un şuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluiere scurte, şi trenul se opreşte.* CARAGIALE, O. I, 271. *Cineva, nu se ştie din ce vagon, a tras semnalul de alarmă.* id. ib. *Tot mai des se auzea cîte un „ura", cîte-un „vivat" ridicîndu-se ca un signal de alarmă.* AGÎRBICEANU, A. 142, cf. RESMERIŢĂ, D. *Ne-am urcat în tren fără lichele şi fără nici un alt bagaj decît refrenul Semnalului de-alarmă din perele.* MINULESCU, VERS. 269. *Doar semnalul de alarmă izbucneşte deodată.* VINEA, L. II, 75, cf. M. D. ENC., DEX. (Expr.) **A (se) trage semnalul de alarmă** = a (se) atrage atenţia asupra necesităţii de a opri sau de a modifica desfăşurarea unei activităţi, a unui proces etc. care, dacă ar continua ca pînă atunci, nu ar duce la rezultatele scontate. *S-a tras semnalul de alarmă la timp şi lucrarea a fost sistată.* H. LOVINESCU, T. 332. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Acest „eu" e absurd, căci nu spune nimic. El e totuşi semnalul individual al emitentului.* PUŞCARIU, L. R. I, 79. *Animalul primeşte semnale de la fiară prin văz, miros, auz etc.* GRAUR, I. L. 38. ✦ (Astăzi rar) Fluier mic de metal (folosit mai ales de militari sau de agenţi de circulaţie) cu care se dau semnale **(1)**; semnal **(1)** dat cu acest fluier. *Ţignal spunea că nu-i trebuie, pentru că, dacă şuieră cu el, făcătorul de rele ştie unde se află.* SANDU-ALDEA, M. 26. *S-auzîră apoi pe punte ţignale, comenzi răsunătoare.* DUNĂREANU, CH. 48, cf. ŞĂINEANU², TDRG 1 588, RESMERIŢĂ, D. 751, CADE 1 148, 1 336. *Se înalţă dîrz în picioare şi fluieră lung din semnal.* COCEA, S. I, 36. *Cădea cîte o stea scurt urmărită de ţignalele imperioase ale gardiştilor.* TEODOREANU, M. II, 49. *Din răscruciul sectorului, gardistul sufla din ţignal, vestind prelutindeni că acolo rezistă somnului o forţă.* P. CONSTANT, R. 150, cf. SCRIBAN, D. 1 366. *Ţignalul domnului Rifler ... punea ritm în haosul descărcării.* ARGHEZI, S. XI, 75. *Noaptea nu s-auzeau decît ţignalele prelungi ale poliţailor.* CAMILAR, N. II, 135. *Muri în urma lui ţignalul unui poliţist.* T. POPOVICI, S. 24. *Trăgea ... din buzunarul cu ţignalul un carnet mare ... şi scria.* V. ROM. aprilie 1971, 49. ✧ Loc. v b. **A da ţignal(ul)** = a semnaliza cu fluierul descris mai sus. *Trică ... da ţignale dintr-un dud.* KLOPŞTOCK, F. 141. *Flăcăii dau noaptea ţignale pe uliţă.* BUL. FIL. V, 175, cf. ALR I 1 470/85. ✦ (Popular; în formele *ţignal, ţienal*) Fluier făcut din coajă de salcie, de tei etc., rar din tinichea, servind ca jucărie pentru copii. Cf. PAMFILIE, J. I, 67, II, 80, III, 40. *Venise de acolo cu un ţignal, cu care îşi făcea de cap toată ziua.* PAS, Z. I, 82, cf. ALR I 1469/508, 510, 596, 600, 614, 704, 727, 730, 839, 842, A IX 1, 2, 4, 5. ✦ (Neobişnuit; în forma *ţignal*) Sirenă. *Atunci se deschid supapele ţignalelor şi aburii ţîşnesc.* V. ROM. octombrie 1954, 106. ✦ (Adesea cu determinări care indică felul) Oscilaţie electromagnetică utilizată pentru transmiterea la distanţă (foarte) mare a mesajelor. *Apoi, prin semnale radio, aceste preţioase informaţii au fost transmise observatoarelor radio.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 32/2. *Pentru prima oară semnalele unui satelit pot fi recepţionate pe pămînt cu antene portabile.* CONTEMP. 1969, nr. 1 182, 9/4, cf. M. D. ENC. ✦ Spec. Sunet sau succesiune de sunete convenţionale de recunoaştere ale unui post de radio sau de televiziune sau ale unei emisiuni a acestora. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Astron.; în sintagma) *Semnal orar* = emisiune radio care dă ora exactă cu mare precizie, după anumite scheme de emisiune. Cf. DER, DEX.

2. Fig. (De obicei cu determinări care arată felul) Ceea ce marchează (şi adesea determină) începutul sau sfîrşitul unei acţiuni, al unui fenomen social, al unei epoci istorice etc. *Iacă semnalul de demult aşteptat.* ASACHI, P. R. 50/15. *Semnalul decadenţii lor se dedese.* MAG. IST. I, 5/28, cf. NEGULICI. *Dispariţiunea şefului a fost semnalul desfacerii oştirii româneşti* GHICA, S. 113. *Moartea lui Ion Vodă fu semnal de pieire pentru trei miniştri.* HASDEU, I. V. 169. *Munţii se clatin, ceruri tremur, marea moare, E semnalul cel de luptă între-armiile de zei.* EMINESCU, O. IV, 136, cf. ŞĂINEANU². *Articolul tău era un semnal de luptă.* în PLR II, 122. *Cîntecul acesta îi cutremură sufletul, îi păru signalul celei mai desăvîrşite învingeri.* AGÎRBICEANU, A. 213. *Pleoapele lui mari, ca două obloane, de abia se ridicau. Era semnalul plecării.* BASSARABESCU, V. 19, cf. CADE. *Fusese cel dintîi semnal de vrajbă între copii.* C. PETRESCU, C. V. 98. *Surorile aşteptaseră zadarnic de la ea semnalul păruielii.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 113. *„Hiara" a fost adusă în sat ... ca să dea socoteală cu limba scoasă ... Fu ca un semnal că puteam să ieşim în uliţi.* BLAGA, H. 19. *Dar niciodată semnalul de alarmă al unei crize hotărîtoare nu binevoi să răsune.* VINEA, L. I, 83. *Alte fulgere împînzirâ orizontul ...: sclipirile lor scurte păreau răsfrînte din mişcarea unor săbii, pe care comandanţii oştilor le agitau îndemnîndu-şi luptătorii la atac. Ca şi cînd chiar ar fi aşteptat acel semnal, norii porniră.* TUDORAN, P. 436. *A fost semnalul unui şir întreg de preocupări şi de lucrări gramaticale.* IST. LIT. ROM. II, 36. *Strofulusul infantil constituie un semnal de alarmă.* ABC SĂN. 345. *Apariţia tăbliţelor care anunţă oraşele constituie pentru mulţi automobilişti un semnal de atenţie deosebită.* RL 1968, nr. 7 387. *Este un lanţ continuu de manifestări, trezite după iniţialul semnal ibsenian.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. **A (se) da semnalul** (sau, învechit, **semnal**) = a (se) anunţa, a (se) comanda, a (se) determina începutul sau sfîrşitul unei acţiuni; a (se) începe o acţiune luînd iniţiativa, dînd tonul. *S-a dat semnalul de război.* MAG. IST. I, 254/10. *O seamă de oameni ... deteră semnalul de război cu trîmbiţe, buciume şi tobe.* ib. II, 56/6. *Găsind toate formalităţile împlinite dete semnalul strigînd: allez!* NEGRUZZI, S. I, 40. *Bastimentul cu vapor „Frideric" sta gata a da semnalul de plecare.* PELIMON, I. 255/5. *Voi aţi dat semnalul la libertatea sa.* ALEXANDRESCU, M. 28. *Semnalul deschiderei adunării se dete prin tragerea clopotului celui mare.* SION, P. 326. *Dete semnalul aplaudării ... şi toţi o aplaudară.* ALECSANDRI, O. P. 231. *Noi, socialiştii, vîslaşi destoinici pe valurile societăţii moderne, vedem semnele acestea şi dăm semnalul.* BACALBAŞA, S. A. II, 33. *La Saint-Germain demult s-a dat Signal că s-a deschis de-acum mormîntul.* COŞBUC, P. I, 138. *Logofătul dă ţignal, pocneşte din harapnic, înjură.* SANDU-ALDEA, A. M. 219. *Dînd semnal întregei cete, Cel din urmă-n fund dispare.* IOSIF, PATR. 21. *Vătaful dădu semnalul de plecare, căci mai aveau încă de colindat.* AGÎRBICEANU, S. 203. *Semnalul popasurilor ea îl dădea, fugind înainte şi aşezîndu-se pe cîte o bancă.* IBRĂI-

LEANU, A. 155. *Agentul de legătură îmi dă ... semnalul de retragere.* CAMIL PETRESCU, U. N. 357. *Dau semnalul și pornesc cu urdiile de crapi și celelalte semințiі dunărene după ei.* VOICULESCU, P. I, 22. *După ce s-au discutat cele mai fanteziste planuri ..., s-a hotărît ca Ipsilanti să coboare în Moreea și să dea de acolo semnalul revoluției.* OȚETEA, T. V. 126. *Cînd se da semnalul pentru actul al doilea, intram și eu.* BLAGA, H. 148. *Suindu-se în hîrdău, a dat semnalul să fie trași afară.* BOGZA, A. Î. 82, cf. DL, DM. *Garda monarhului ... dădea semnal pristavilor să facă loc strălucitului cortegiu.* BARBU, PRINC. 117. *S-a dat semnalul și vînătoarea a început.* VÎN. PESC. mai 1964, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Rar) Semnalare **(1)**. *Indiferența unei părți a publicului la semnalele criticii.* CINEMA, 1968, nr. 1, VI. *Dacă nu răspund semnalelor critice atunci ce așteaptă specialiștii respectivi?* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202.

3. (Fiziol.) Excitant sau stimul senzorial care declanșează un reflex condiționat. Cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

4. (Și în sintagmele *exemplar semnal, număr semnal*) Exemplar (nelegat) din tirajul tipărit al unei cărți sau al unei publicații periodice pe care autorul sau redacția îl citesc înainte de a permite difuzarea tirajului, în vederea depistării eventualelor scăpări sau erori tipografice și a semnalării acestora într-o erată. Cf. DN³.

— Pl.: *semnale.* — Și: (astăzi rar) **signál** (pl. și, rar, *signaluri* DN²), (popular) **țignál**, (regional) **țienál** (TDRG, PAMFILE, J. I, 67, ALR I 1 469/508, 600, A IX 1, 2) s. n.

— De a **semn** (după fr. *signal*, germ. *Signal*).

SEMNALÁ vb. I. Tranz. **1.** A face să fie cunoscut prin atragerea atenției, prin scoaterea în evidență etc., a releva **(1)**, a reliefa **(2)**, a remarca, (rar) a semnifica **(1)**; a aduce la cunoștința cuiva, a anunța, a comunica, a informa, a înștiința; a arăta, a aminti cuiva în treacăt, în linii mari, a menționa; (rar) a semnaliza **(2)**, (învechit, rar) a semnui **(3)**. *Termin semnalînd din nuou injustiția și prejudițiul făcut națiunei.* GHICA, C. E. II, 409, cf. PROT.—POP., N. D. *Vom semnala numai că pretutindeni acest epitet de „alb" este izolat.* HASDEU, I. C. I, 158. *Un singur punct ne permitem încă să semnalăm atenției cărturarilor noștri.* MAIORESCU, CRITICE, 9. *Voi semnala aici principiile pe cari creștinismul le are în comun cu panteismul.* CONTA, O. F. 387. *Puține din aceste codiri avem a semnala în istoria contimporană.* ODOBESCU, S. III, 442. *Repedea îmflare a nărilor și vioaia sclipire a ochilor lui semnala o inimă din cele nebune, un caracter pasional.* EMINESCU, G. P. 8. *Aci stă rolul criticei: să semnaleze imperfecțiile și să recomande eliminarea lor.* CARAGIALE, O. V, 274. *Apariția cărții ... va fi fost, poate, semnalată de stolnicul Constantin Cantacuzino.* BUL. COM. IST. II, 118. *Cel mult s-ar putea vorbi de anormalitatea semnalată mai sus.* IBRĂILEANU, S. L. 17, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Orice membru al Consiliului Ligii Națiunilor va avea dreptul să semnaleze orice infracțiune.* TITULESCU, D. 276. *Medicul regimentului semnalează autorităților medicale superioare o boală ciudată.* BRĂESCU, O. A. I, 143. *Refugiaților ... le semnala și împrumuta recenta literatură rusească.* TEODOREANU, M. III, 44. *Domul și Cupola ... se cuvin semnalate prin ghiduri miilor de vizitători.* OPRESCU, A. M. 51. *Semnalează fără întîrziere defectele ... pentru reparații.* ARGHEZI, L. 278. *Omul de lîngă brișcă le semnala ... locurile neprimejdioase.* CĂLINESCU, E. O. I, 120. *Acest debut se cerea semnalat.* PERPESSICIUS, M. III, 61. *Un freamăt, un ușor zvon de pași poate să semnaleze prezența prăzii.* RALEA, S. T. II, 230. *Nici un astfel de vestmînt, sau amănunt de vestmînt, nu a putut fi semnalat ca indiciu.* BOGZA, A. Î. 493. *Îi semnalase prezența mea în local.* STANCU, R. A. I, 318. *Fără a discuta, semnalez prezența în text a pluralului masculin.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1956, 27, cf. DL, DM. *Sînt semnalate ... primele încercări poetice.* IST. LIT. ROM. II, 768. *Este important de semnalat că ... această durere poate iradia la distanță.* ABC SĂN. 341. *S-a mulțumit mai ales să semnaleze, cu o metodă întru totul descriptivă, numeroasele infiltrații ale folclorului în lirica noastră modernă.* CONSTANTINESCU, S. II, 459. *Vînatul este stîrnit și semnalat prin lătrături.* VÎN. PESC. octombrie 1962, 9. *Semnalăm un procedeu specific terminologiei speciale.* L. ROM. 1967, 495. *Participanții la discuții au semnalat ... și o serie de dificultăți.* GÎ 1968, nr. 929, 3/4. *Trebuie să semnalăm însă că o minune s-a săvîrșit.* CINEMA, 1968, nr. 2, 31. *Semnalăm ca pozitivă organizarea ... conferințelor explicative.* M 1968, nr. 5, 5. *Existența în oraș a unor clădiri mai mari a fost semnalată din a doua jumătate a veacului al XV-lea.* G. BARBU, A. V. 12. *Subscriu întru totul la cele semnalate de corespondentul dv.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 2/5. *Se cuvine semnalat și un alt aspect.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC., DEX. *Din bogata suită de achiziții și donații, mai semnalăm un document extrem de valoros sub raportul istoriei literare.* RL 1977, nr. 10 266. ✧ Refl. pas. *Gr. Tocilescu, căruia i s-au semnalat actele slave și române de la Brașov, n-a apucat a le tipări.* BUL. COM. IST. II, 180. *Ni se semnalează legăturile de familie.* IORGA, L. I, 252. *Deocamdată e liniște și nu s-au semnalat nicăieri tulburări.* REBREANU, R. II, 142. *I s-au semnalat și-lui unele cazuri de regretabile și reprobabile acte de samavolnicie.* COCEA, S. I, 305. *Cineva intră într-o cameră în care i s-a semnalat prezența cuiva.* PUȘCARIU, L. R. I, 44. *Se semnalează noi contribuții ale medicilor la efortul pentru înfrumusețarea capitalei.* G. BARBU, A. V. 125. *Se semnalează doar cîteva cazuri izolate.* CINEMA, 1969, nr. 6, 9. *Într-un plan comun de măsuri ... se semnalează necesitatea unor „instructaje urgente".* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. ✦ Refl. (Rar) A se remarca. *Făcui cunoștință și cu ... Andrei Mureșanu, ale cărui lucrări poetice începuse a se semnala.* SION, P. 304, cf. CADE. *Tudor se semnalase în timpul războiului rus-turc din 1806—1812 prin inițiativa, energia și vitejia lui.* OȚETEA, T. V. 136.

2. (Rar) A observa **(2)**. *Legea reprezintă o calitate ce nu variază de la individ la individ spre a putea fi ușor semnalată.* CONTA, O. F. 64. *Sînt destul de perspicace spre a semnala platitudinea altora, dar în imposibilitate de a surprinde inefabilul meu.* CĂLINESCU, C. O. 77.

3. (În dicționarele din trecut) A da semnalmentele unei persoane. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *A semnala pe cineva poliției.* CADE.

4. (În dicționare) A semnaliza **(1)**. *A semnala sosirea unei corăbii.* ȘĂINEANU², cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *semnalez.* — Și: (învechit) **signalá** vb. I. PROT.—POP., N. D.

— V. **semnal** (după fr. *signaler*).

SEMNALÁBIL, -Ă adj. (Rar) Remarcabil. *În provincie, la Craiova, semnalabilă era „Revista Oltenia".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 7/1, cf. DN².

— Pl.: *semnalabili, -e.*

— **Semnala** + suf. *-bil.*

SEMNALÁRE s. f. Acțiunea de a (se) semnala și rezultatul ei.

1. Atragere a atenției asupra unui fapt, a unui fenomen etc., scoaterea lui în evidență spre a-l face cunoscut, relevare, reliefare, subliniere, (rar) remarcare; aducere la cunoștință a ceva, anunțare, comunicare, informare, înștiințare; arătare în treacăt, în linii mari, menționare; (rar) semnal **(2)**, semnalizare **(3)**, (învechit) semnuire **(2)**. Cf. semnala **(1)**. *În al treilea rînd, ar veni semnalarea pentru întîia oară ... a originii romane.* IORGA, L. II, 561. *Ministerul Comerțului Interior și organele sale au datoria ... să asculte semnalările și sugestiile lucră-*

torilor din comerț. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 756, cf. DL DM. *Observațiile cu privire la epitetul cromatic și la cel satiric, ca și semnalarea comparațiilor de tip homeric.* L. ROM. 1967, 278. *Catalogul își are justificările lui, dintre care cea mai serioasă e cea a semnalării unui întins material inedit.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 8/2, cf. DEX.

2. (Rar) Semnalizare **(1)**. Cf. s e m n a l a **(4)**. Cf. DEX.

— Pl.: *semnalări.*

— V. **semnala.**

SEMNALÍST, -Ă s. m. și f. (Rar) Persoană calificată în operații de semnalizare **(1)**. *Se auzea prin popor că se primesc femei ca semnaliste și cuplătoare.* CONTEMP. 1956, nr. 492, 3/4.

— Pl.: *semnaliști, -ste.*

— **Semnal** + suf. *-ist.*

SEMNALIZÁ vb. I. T r a n z. **1.** A emite, a transmite semnale **(1)** (la distanță); a comunica prin semnale; (rar) a semnala **(4)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN [2]. *Un avion ... își semnaliza manevrele de decolare și avertizare.* FLACĂRA, 1969, nr. 3, 27. *Arbitrul de tușă... n-a semnalizat nimic.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 3/7, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) A semnala **(1)**. *G. Călinescu semnalizează teritorii necunoscute romanului românesc și le explorează apoi magistral.* V. ROM. octombrie 1964, 82. *Aparițiile meteorice, ele își demonstrează utilitatea, trecerea lor fulgerătoare semnalizînd existența fenomenului fără a-i pătrunde și a-i releva întreaga semnificație omenească și socială.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 4/3. *Spectatorul... să-i semnalizeze neîntrerupt marile, adevăratele probleme ale lumii noastre.* CINEMA, 1969, nr. 6, 12.

— Prez. ind.: *semnalizez.*

— **Semnal** + suf. *-iza.* — Cf. germ. s i g n a l i s i e r e n.

SEMNALIZÁRE s.f. Acțiunea de a s e m n a l i z a și rezultatul ei.

1. Emitere, transmitere de semnale **(1)** (la distanță); comunicare făcută prin semnale; (rar) semnalare **(2)**. *Mai mult succes avu telegraful cu semnalizări mute.* C. PETRESCU, C. V. 182. *Era instalată... în vederea semnalizărilor imediate pentru ateliere.* ARGHEZI, L. 260. *Un stop îi tăie calea și un agent de circulație imită cu emfază înaintea sa niște semnalizări savante de polițist german.* CĂLINESCU, O. I, 65. *Clipeau neîntrerupt mii și mii de lumini multicolore, semnalizări ale vaselor în mers.* V. ROM. octombrie 1955, 132, cf. DL, DM, DN [2]. *Aeroportul... nu avea faruri de iluminare, era imposibil să decolezi noaptea de pe un astfel de imaș, fără semnalizări.* BARBU, Ș. N. II, 202, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ S p e c. (Tehn.) Ansamblul operațiilor de producere, transmitere și recepție a unui semnal **(1)**, care indică, la distanță, anumite comenzi sau ordine, date despre anumite situații normale sau anormale în funcționarea unor instalații etc. Cf. LTR [2], DER. ✦ (Concretizat) Instalație pe un aerodrom, la o cale ferată, într-un port etc., cu ajutorul căreia se semnalizează **(1)**. Cf. DL, DM, DEX.

2. (Fiziol.) Activitate a emisferelor cerebrale prin care diferiți stimuli, asociindu-se cu stimuli care declanșează anumite reflexe înnăscute, pot deveni semnale **(3)** ale acestor din urmă stimuli, declanșînd aceleași reacții. *Orientarea... o dăm ascultătorilor noștri prin apelul la atențiunea lor, prin semnalizare.* PUȘCARIU, L. R. I, 119, cf. DER. *Orice cuvînt se realizează pe două planuri: 1) al mesajului, 2) al semnalizării.* L. ROM. 1967, 514. *Spectatorul trebuie să lege înlăuntrul său subiectul, intriga, acțiunea, din afară nevenindu-i decît semne și semnalizări.* CINEMA, 1968, nr. 6, IX, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Primul sistem de semnalizare* = activitate de semnalizare **(2)** legată de „semnalele directe", adică de însușirile optice, acustice, olfactive etc. ale obiectelor din realitate. Cf. DER. *Predomină funcționalul primul sistem de semnalizare.* GÎ 1968, nr. 934, 2/5, cf. M. D. ENC., DEX. *Al doilea sistem de semnalizare* = activitate de semnalizare **(2)** specifică oamenilor, legată de cuvinte, denumite de Pavlov semnale ale semnalelor directe; limbaj. *La om, în afara primului sistem de semnalizare, a luat naștere, în procesul muncii sociale, un al doilea sistem de semnalizare, care permite gîndirea abstractă și comunicarea reciprocă dintre oameni.* GRAUR, I. L. 37, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

3. (Rar) Semnalare **(1)**. *Însemnările de călătorie ale lui Bolliac rămîn pînă astăzi prețioase prin semnalizarea diverselor puncte de interes arheologic.* IST. LIT. ROM. II, 339.

— Pl.: *semnalizări.*

— V. **semnaliza.**

SEMNALIZATÓR, -OÁRE adj., subst. **1.** Adj. Care semnalizează **(1)**. *Agonizau felinarele de la macaze, cu geamuri verzi și roșii sau cu săgeți albe pe matul vopsit al uneia din cele patru suprafețe semnalizatoare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 61, cf. M. D. ENC., DEX.

2. S. n. Instalație pentru semnalizare **(1)**. Cf. M. D. ENC. ✦ Indicator luminos folosit la autovehicule pentru a marca schimbarea direcției de mișcare. Cf. DL, DM, DN [2], M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Semafor **(2)**. Cf. DM, DN [2], DEX. ✦ (Rar) Semafor **(4)**. Cf. DL, DM, DN [2], DEX.

3. S. m. și f. Persoană care semnalizează **(1)**. Cf. DL, DM, DN [2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *semnalizatori, -oare.*

— **Semnaliza** + suf. *-tor.*

SEMNALMÉNT s. n. (Mai ales la pl.) Descriere fizică a unei persoane, care servește la particularizarea, la caracterizarea acesteia; trăsătură sau ansamblu de trăsături fizice după care poate fi identificată o persoană; (astăzi rar) semn **(I 3)**. *Se uită la mine lung, parcă mi-ar lua semnalmentele.* CARAGIALE, O. II, 203. *I-am dat, prin o depeșă, signalmentele fugarilor.* SLAVICI, N. II, 341. *De frică să nu mor necunoscut de nimeni, mi-am dat signalmentele.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 37, cf. ȘĂINEANU [2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ochii negri, fața albă, Păr întunecat și mare, Inima — un sloi de gheață, Alte semnalmente: n-are.* TOPÎRCEANU, B. 58. *Își lămurea... venirea bătrînului, care aducea, după toate semnalmentele, cu cantonierul Petrache.* POPA, V, 151. *Poftiți semnalmentele: statură înaltă, păr șaten, ochi căprui.* TEODOREANU, M. III, 245, cf. SCRIBAN, D. BOGZA, A. Î. 493. *Să se ia numele și semnalmentele individului.* PAS, L. II, 251, cf. DL, DM, DN [2], M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Într-adevăr, lista de mîncare a lui nea Boilă poate fi întocmită după anume semnalmente vizuale și olfactive.* CĂLINESCU, C. O. 89.

— Pl.: *semnalmente.* — Și: (astăzi rar) **signalmént**, (învechit) **signaliménț** (SCRIBAN, D.) s. n.

— Din fr. **signalement** (după *semn*).

SEMNÁRE s. f. Acțiunea de a s e m n a.

1. (Învechit) Însemnare (pe un obiect, a unei ființe). Cf. s e m n a **(I 1)**. Cf. LB, ISER.

2. Scrierea numelui (la sfîrșit) pe o scrisoare, pe un act, pe o operă literară, artistică etc. în calitate de autor; certificare prin semnătură; iscălire, subsemnare, subscriere, (învechit) subiscălire. Cf. s e m n a **(II 2)**. Cf. NEGULICI, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *În oarecare măsură, se poate spune că și semnarea cu pseudonim este o schimbare de nume.* GRAUR, N. P. 107. *Prima mea acțiune profesională la Starigiuol a fost semnarea unor acte de deces.* H. LOVINESCU, T. 352, cf. DL, DM, DN [2], DEX.

3. Stabilire, fixare în scris a unui contract, a unui tratat, a unei convenții etc. (certificînd, prin semnătura celor împuterniciți, valabilitatea celor convenite); încheiere. Cf. s e m n a **(II 3)**. *Se povestește participarea la revoluție a unui pompier... cu toate momentele știute, atentatul, semnarea constituției.* CĂLINESCU, S. C. L.

77. *O să mă întorc la Paris, a doua zi după semnarea păcii.* H. LOVINESCU, T. 268. *Dacă îmi reușește și obțin semnarea contractului, am bani.* BARANGA, I. 215. *Semnarea contractului de muncă.* CINEMA, 1968, nr. 3, IX. *Semnarea noii convenții este apreciată în comentariile presei ca un act mai mult formal.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 142.

— Pl.: *semnări.*

— V. **semna.**

SEMNÁT[1] s.n. Faptul de a semna.

1. (Învechit, rar; în forma *sămnat*) Însemnat[1]. Cf. semna **(I 1).** *Numai cu sămnatul sv[i]ntei cruci s-au tămăduit.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 70[v]/5.

2. (În dicționare) Iscălit[1]. Cf. semna **(II 2).** Cf. DM, DEX.

— Și: (învechit) **sămnát** s. n.

— V. **semna.**

SEMNÁT[2], -Ă adj. **I.** (Învechit) **1.** (Despre obiecte, ființe) Însemnat[2]. Cf. semna **(I 1).** *Și nește creștini iubitori de D[u]mn[e]zău culegîndu-i bucățile sv[i]ntelor moștii le înfășară și le astrucară la loc sămnat.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 37[v]/36. *De omul semnat te ferește.* Cf. ZANNE, P. II, 733.

2. (Despre oameni) Deosebit. *Aceste cete împreunate Și supt obraze chip mai semnate Din boierime, din negoțime.* ZILOT, CRON. 350.

II. 1. (Învechit) Menționat (în scris). Cf. semna **(II 1).** Cf. LB.

2. (Despre scrisori, acte, opere literare, artistice etc.) Pe care autorul și-a scris numele (la sfîrșit); certificat prin semnătură; subscris, subsemn t, (învechit, rar) subiscălit. Cf. semna **(II 2).** Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. □ *Există cîteva copii semnate ale manuscrisului.*

3. (Despre contracte, tratate, convenții etc.) Care a fost stabilit, fixat în scris (valabilitatea celor convenite fiind certificată prin semnătura celor împuterniciți). Cf. semna **(II 3).** *Au valabilitate numai tratatele semnate.*

— Pl.: *semnați, -te.*

— V. **semna.**

SEMNATÁR, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f., adj. (Persoană) care (stabilește, fixează în scris și) semnează o scrisoare, un act, un tratat, o convenție etc.; (rar) subscriitor, (învechit) semnător **(2).** *Pentru executarea articulelor privitoare la România s-a trămis la 1857, la Iași și la București, șeapte comisari ai puterilor semnatare.* GHICA, C. E. II, 460, cf. ALEXI, W. *Semnatarii eventualului pact declară a nu-i aduce atingeri.* TITULESCU, D. 496, cf. SCRIBAN, D. *Pedeapsa detențiunii pentru semnatarii ordonanțelor i se pare prea ușoară.* VIANU, L. U. 445, cf. DL, DM, DN[2]. *S-a distins, pe lîngă viitorul istoric, și fiul cel mai mare, Ioan, ... semnatar al cunoscutei petiții din 1790.* IST. LIT. ROM. II, 46. *Părțile semnatare ale convenției de pescuit la Dunăre.* AP 49. *În jalba adresată Divanului ad-hoc din Moldova ..., prim semnatar era Ion Roată din Vrancea.* GÎ 1968, nr. 930, 1/1. *Eu sînt, mereu, ... semnatarul tuturor condamnărilor la moarte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 17/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Prin această declarație, pregătită în comun ..., țările semnatare vor fi chemate să aprobe cele două documente.* RL 1977, nr. 10 255.

2. S. m. și f. Autor (al unei scrieri). *Însuși pulsul uzinei, viața și munca de fiecare zi ... sînt teme abordate în producțiile lirice ale semnatarilor culegerii.* V. ROM. ianuarie 1965, 190. *Semnatara articolului dovedește o putere de concentrare a atenției remarcabilă.* CINEMA, 1968, nr. 10, 39. *Semnatarul „dramatizării" nu pare să fi avut intenția recompunerii teatrale.* T februarie 1969, 42.

— Pl.: *semnatari, -e.* — Și: (învechit, rar) **signatár, -ă** s. m. și f., adj. ALEXI, W.

— De la **semna** (după fr. *signataire).*

SEMNATÓR, -OÁRE s. m. și f. v. **semnător.**

SEMNĂTÓR, -OÁRE s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. (În dicționarele din trecut) Persoană care semnează **(II 1),** care notează **(1).** Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

2. S. m. și f., adj. (Învechit) Semnatar **(1).** Cf. LB. *Nu avea aprobarea sinceră a nici uneia dintre puterile semnătoare.* GHICA, C. E. II, 463.

3. S. m. și f. Muncitor care efectuează marcarea obiectelor produse într-un proces de fabricație. Cf. NOM. PROF. 32, LTR[2].

— Pl.: *semnători, -oare.* — Și: (rar, **3) semnatór, -oáre** s. m. și f. LTR[2].

— **Semna** + suf. *-ător.*

SEMNĂTÚRĂ s.f. **1.** (Învechit, rar; în forma *sămnătură)* Sfat **(1).** *În acest săbor s-au dat înainte cîteva sămnături și îndemnături* (a. 1675). GCR I, 219/15, cf. 217/12.

2. Numele unei persoane scris de propria mînă sub textul unui act oficial, al unei scrisori etc.; fel particular și constant în care o persoană își scrie numele cu mîna; iscălitură, (învechit și regional) subscriere, (învechit) subscripție, subsemnătură, (învechit, rar) signatură **(1),** (rusism învechit) podpiscă. Cf. LB, I. GOLESCU, C., NEGULICI, POLIZU. *Astfel s-ar realiza garanția celor trei semnături (iscălituri) serioase.* AGRONOMIA (1861), 212/19, cf. PROT.—POP., N. D., BARONZI, I. L. I, 212. *Desfăcu cu o dulce silă scrisoarea ..., se uită pe ea, și fața lui se adînci din ce în ce. Ajunse la semnătură.* EMINESCU, P. L. 58, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cum a văzut hîrtia, Nae Gheorghidiu a examinat, pe gînduri, semnătura.* CAMIL PETRESCU, U. N. 69. *Vă plîngeți că semnătura e indescifrabilă?* C. PETRESCU, O. P. I, 23. *Luă biletul ... dar rîndurile strîmbe, literele extravagante și semnătura o intrigară.* BRĂESCU, O. A. I, 5, cf. TITULESCU, D. 167. *Se obligă să obție o audiență la Paul Bourget și să solicite ... completarea cu dedicație a semnăturii autografe.* TEODOREANU, M. III, 266, cf. SCRIBAN, D. *Antipatic individ! —mi-am zis, și m-am uitat la semnătură.* CĂLINESCU, C. O. 133. *Semnătura pictorului, abia văzută într-un colț, întregește și autentifică tabloul.* BOGZA, C. O. 81. *Eu credeam că-i semnătura dumitale aici.* H. LOVINESCU, T. 116. *E scrisoarea ta? E scrisul tău? E semnătura ta? Recunoști?* BARANGA, I. 188. *Scrise o declarație, pe care judecătorul o întări cu semnătura lui și cu pecetea.* TUDORAN, P. 344, cf. DL. *Îți trebuia semnătura directorului.* PREDA, R. 391, cf. DM. *Hotărîrile luate ... nu purtau, de regulă, semnătura tuturor boierilor.* STOICESCU, S. D. 104, cf. DN[2]. *Pe cererea mea de angajare e semnătura lui.* T mai 1964, 47. *Ne-am văzut semnăturile pe un stat de plată.* CINEMA, 1968, nr. 3, 18. *E semnătura dumitale aici, nu?* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Făpturile toate știute și neștiute, Poart-o semnătură.* BLAGA, POEZII, 148. ◇ (Jur.) *Act sub semnătură privată* = act care poartă semnătura autorului neautentificată de o autoritate. *Actul sub semnătură privată prin care o parte se obligă către alta a-i plăti o sumă de bani ... trebuie să fie scris în întregul lui de acela care l-a subscris.* HAMANGIU, C. C. 286. ◇ Expr. **A purta semnătura** (cuiva) = a avea drept autor (pe ...). *Articolele poartă semnăturile unor valoroși specialiști în domeniul pedagogiei.* GÎ 1968, nr. 933, 1/3. *Cele trei cărți ... poartă semnătura lui.* M 1968, nr. 11, 25. **Sub semnătura** (cuiva) = avînd drept autor (pe ...). *Atunci cînd vom putea pune față în față englezul de ieri cu cel de azi sub semnătura celor mai interesanți autori, nu ne vom mai teme de o asemenea beție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 22/2.

◇ (Prin lărgirea sensului) *Semnătura celei mai importante firme de export... se bucura de respect în toată Europa.* REBREANU, R. I, 46. *Semnătura îi apărea rar și atunci numai în josul unor articole de culise politice.* C. PETRESCU, C. V. 62.

3. Faptul de a semna **(II 2)**; (rar) iscălit[1]. *După douăzeci și patru de semnături, colonelul a lăsat tocul jos.* SAHIA, N. 71.

4. (Rar) Angajament semnat (ca garanție a respectării lui). *Mica Înțelegere... e fericită de a schimba, prin mijlocirea Argentinei, cu statele latino-americane, semnături prețioase.* TITULESCU, D. 777.

— Pl.: *semnături.* — Și: (învechit și regional) **sămnătúră** s. f. ALR SN IV h 986.

— **Semna** + suf. *-ătură.*

SEMNEFICATÍV, -Ă adj. v. **semnificativ.**

SEMNICÉR s. m. v. **semincer.**

SEMNIFICÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică enunțuri, lucruri, fapte etc.) A avea o valoare simbolică, specifică, reprezentativă etc., a însemna, a indica, a reprezenta **(4)**, a simboliza, (învechit) a spune; tranz. și intranz. (despre cuvinte) a avea semnificația **(1)**..., a exprima un anumit înțeles, a însemna. Cf. NEGULICI. [Oricine] *știe ce semnifică a se supune și a sta un popor întreg sub disciplina ostășească.* BARIȚIU, P. A. I, 480, cf. ARISTIA, PLUT. 165/27, PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D., HASDEU, I. C. I, 297, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Minusul chimic nu semnifică scădere, ci analiză.* VIANU, P. 104. [Cuvintele] *pot semnifica și un concept, și contrariul lui.* RALEA, S. T. I, 183, cf. DL, DM, DN[2], SFC III, 112. *Ei nu mai voiau alt adevăr, acesta îi îndestula, semnifica sensurile convergente și sigure ale vieților lor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 4/3. *Versul devine în asemenea clipe ceea ce a fost și a semnificat întotdeauna adevărata poezie.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 218, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) A semnala **(1)**. *Pînă și această subtilă sau amară ironie surprinde și semnifică prezența unei mișcări.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 8/4.

2. (În dicționarele din trecut) A notifica pe calea justiției, a aduce la cunoștință prin portărei. Cf. PONTBRIANT, D. *A semnifica o sentință.* ȘĂINEANU[2], cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *semnific.* — Și: (învechit) **signifícá** vb. I. PROT. — POP., N. D.

— Din fr. **signifier**, lat. **significare** (după *semn*).

SEMNIFICÁNT, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Învechit, rar) Semnificativ. *Cît despre* [epitetul] *tufă-n pungă, nu aveam ce zice decît că e semnificant și bine aplicat.* FILIMON, O. II, 181.

2. S. n. Latura materială, exterioară a semnului lingvistic; complex sonor care constituie suportul unui sens (lexical sau gramatical); substanță. *Între cele două planuri ale semnului (semnificant și semnificat) nu există o coincidență.* SCL 1959, 280. *Semnul lingvistic este o entitate cu bază dublă, formată dintr-un semnificant (substanța) și un semnificat (conceptul).* L. ROM. 1967, 291. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Fără dimensiunea logică a semnificatului, semnificantul nu mai stîrnește emoții estetice.* CINEMA, 1968, nr. 7, 21. *Dacă semnul lingvistic e arbitrar, semnul cinematografic e motivat, între semnificat și semnificant existînd un raport natural, necesar.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 12, 24/1. *Problema se constituie, astfel, din ceea ce s-ar putea numi receptivitate față de semnificantul acestor semnale, înțelese ca exprimînd laturile în confruntare ale mișcării istoriei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 8/7.

— Pl.: *semnificanți, -te.*

— Din **(1)** it. **significante**, **(2)** fr. **signifiant** (după *semn, semnifica*).

SEMNIFICÁRE s. f. Acțiunea de a semnifica **(1)** și rezultatul ei.

1. (Învechit; astăzi rar) Semnificație **(1)**. *Nici o limbă în lume nu are un cuvînt destul de puternic ce să exprime disprețuitoarea semnificare a numelui de franțuz, cu care unii bătrîni din Moldova porecliseră tinerii de pe la 1835.* RUSSO, S. 32. *Nu a putut ajunge încă a distinge semnificarea cuvintelor celor mai elementare.* GHICA, C. E. II, 476, cf. PONTBRIANT, D. *Cuvîntul... se compune din două elemente, elementul fiziologico-acustic, sunetele, și elementul psihologic, semnificarea.* ARHIVA, I, 730, cf. DDRF, CADE. ✦ Valoare simbolică, specifică, reprezentativă etc. a unui enunț, a unui lucru, a unui fapt etc.; ceea ce înseamnă sau reprezintă un enunț, o idee, un fapt etc.; înțeles, semnificație **(1)**, sens **(I 1)**, tîlc **(2)**, (regional, astăzi rar) merchez **(2)**. [Opera literară] *are... semnificări ascunse.* RALEA, S. T. I, 128, cf. II, 172. *Acest lucru nu e făcut la modul sociologic, ci cu o tehnică a semnificării ce ridică comportamentul Mariei la coerența unei reale viziuni asupra lumii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 12/4.

2. Însemnătate, importanță deosebită a unui fapt, a unui lucru etc; semnificație **(2)**. *De o adîncă semnificare e faptul că președinte al societății a fost ales tocmai acela dintre scriitorii noștri care... stă în continuă atingere cu poporul.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 513. *Semnificarea deosebită a acestor fapte stă acolo că regionalismul a însemnat, în cazurile citate, progres, nu regres.* în PLR II, 373. *Propaganda germană a dat acestui acord semnificarea unei noi orientări a politicii externe britanice.* TITULESCU, D. 663. *Primejdia turcească inspiră totuși lui Tudor o serie de măsuri, care trebuie amintite în legătură cu această amenințare, pentru a înțelege adevărata lor semnificare.* OTEȚEA, T. V. 277. *Tăcerea dumitale... poate să aibă o semnificare.* ARGHEZI, S. XI, 58.

— Pl.: *semnificări.*

— V. **semnifica.**

SEMNIFICÁT s. n. **1.** (Învechit, rar; în forma *sămnificat*) Semnificație **(1)**. *În limba tracică au în speție dacică putea însămna și mai strîmt inimicu, de la care o am căpătat noi împreună cu sămnificatul acesta.* FM (1841), 299 [2]/26.

2. Latura ideală a semnului lingvistic; sensul sau conținutul semantic al unui semn lingvistic; concept. *Numai semnificatul unui semn poate fi descompus în elemente simultane, în timp ce elementele semnificantului sînt succesive.* SCL 1959, 280. *Semnul lingvistic este o entitate cu bază dublă, formată dintr-un semnificant (substanța) și un semnificat (conceptul).* L. ROM. 1967, 291. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Fără dimensiunea logică a semnificatului, semnificantul nu mai stîrnește emoții estetice.* CINEMA, 1968, nr. 7, 21. *Dacă semnul lingvistic e arbitrar, semnul cinematografic e motivat, între semnificat și semnificant existînd un raport natural, necesar.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 12, 24/1.

— Și: (învechit, **1)** **sămnificát** s. n.

— Din fr. **signifié** (după *semn, semnifica*).

SEMNIFICATÍV, -Ă adj. Care semnifică **(1)**, care exprimă ceva în mod clar, explicit, net; care lămurește, limpezește, scoate în evidență sau confirmă ceva; care este plin de înțeles, de tîlc, de semnificație, elocvent, grăitor sau sugestiv, expresiv; revelator **(1)**, (învechit) spunător, (învechit, rar) semnificant **(1)**. V. simptomatic **(3)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D. *Elementele semnificative ale unui nume propriu giucau un rol foarte important.* HASDEU, I. C. I, 93. *„Eminens" cuprindea dar pe atunci o imagine sensibilă foarte semnificativă.* MAIORESCU, CR. I, 13. *Ai un flăcău care are să facă onoare patriei..., adăogă ea cu un zîmbet semnificativ.* I. NEGRUZZI, S. I, 26, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Acest proces social evident a fost fixat în opere*

literare altă de semnificative, cum sînt „Ciocoii" și „Tănase Scatiu". LOVINESCU, C. IV, 10. *Aruncă o privire semnificativă spre Miron Iuga.* REBREANU, R. II, 88. *Către sfîrșit, s-a mai petrecut o mică și semnificativă întîmplare.* CAMIL PETRESCU, U. N. 108. *Încleștase pumnii pe cartușieră, cu un gest mic, nervos, semnificativ.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 348. *Mă sfătuiau cu o clătinare din cap semnificativă.* COCEA, S. I, 73, cf. SCRIBAN, D. *Semnificativă, din acest punct de vedere, este bucata „24 Iunie".* VIANU, A. P. 237. *Apelul acesta, care se termină cu o semnificativă aluzie la puterea armatei rusești, gata de luptă, suna ca un manifest de război.* OȚETEA, T. V. 210. *Sărutarea din mașină era semnificativă.* CĂLINESCU, O. I, 100. *Poate puțin cam intenționat senzațională . . .* [poezia] *e totuși semnificativă.* RALEA, S. T. I, 22. *Traducerea lui Micu este semnificativă și pentru gustul epocii.* IST. LIT. ROM. II, 43. *A răspuns printr-o tăcere mai mult decît semnificativă.* BENIUC, M. C. I, 240. *Iosif, în cele mai semnificative bucăți lirice pe care le-a zămislit, e un poet desăvîrșit.* CONSTANTINESCU, S. III, 262. *A răspuns fată stîrnind rumoare semnificativă în adunare.* PREDA, R. 58. *Se supără . . . și-i aruncă lui Andrei o privire semnificativă.* T. POPOVICI, S. 37. *Vom cita aici numai cîteva* [fapte] *mai semnificative.* VARLAAM — SADOVEANU, 213. *Publicarea din ce în ce mai frecventă a poeziei în paginile ziarelor de cele mai diferite profiluri este semnificativă.* V. ROM. februarie 1963, 183. *Aceste fapte sînt deosebit de semnificative.* L. ROM. 1967, 512, cf. 216. *Vizitele la Washington, Ottawa sau Moscova . . . prilejuiesc autorului comentarii semnificative.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 55. *O altă cercetare . . . a permis culegerea unor date semnificative pentru structura timpului liber al studenților.* GÎ 1968, nr. 928, 4/2. *Detaliile nu sînt întotdeauna semnificative pentru întreg.* M 1968, nr. 1, 18. *Știrile privitoare la Moldova sînt semnificative și pentru Țara Românească.* G. BARBU, A. V. 26. *Este semnificativă, în acest oraș, păstrarea memoriei lui Călinescu.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 905. ◇ (Adverbial) *În van îngerii . . . se uitau semnificativ la el.* EMINESCU, N. 68. *Zice că-i cotrobăiesc în lucruri. — Zice? întrebă apăsînd semnificativ Elena Lipan.* C. PETRESCU, C. V. 84. *E mai de seamă dumitale, adăogă ea cu ironie, privind semnificativ înspre cucoane.* BRĂESCU, O. A. I, 118. *Colonelul luși semnificativ.* SAHIA, N. 81. *Îi cuprinse, în treacăt, mîna și i-o strînse semnificativ.* SADOVEANU, O. XII, 595. *Membrii comisiei s-au privit semnificativ.* id. E. 163. *E curios poate, dar e semnificativ că d. Iorga s-a realizat tocmai în cărțile care au mai puțină pretenție.* CONSTANTINESCU, S. III, 250. *Acuma a picat, zise chelnerul semnificativ.* PREDA, R. 451. *Scenografia a colaborat semnificativ în spectacol.* M 1968, nr. 4, 23. *Prin fragmente semnificativ individualizate, spectacolul se desfășoară susținut de participarea . . . actorilor.* T ianuarie 1969, 98. ◇ (Substantivat, n.) *Ciocoii lui Filimon sînt . . . o frescă, în care semnificativul înăbușe esteticul.* LOVINESCU, C. IV, 6. *Pe cît de generoasă, pe atît de grea este misiunea artistului de a desprinde semnificativul, permanentul, stabilul.* M 1969, nr. 9, 15.

— Pl.: *semnificativi, -e.* — Și: (învechit) **semneficativ, -ă** (HASDEU, I. C. I, 48), **significativ, -ă** (PROT. — POP., N. D.) adj.

— Din fr. **significatif** (după *semn, semnifica*).

SEMNIFICÁȚIE s. f. **1.** Conținut semantic al unui cuvînt, al unei forme sau al unei construcții gramaticale, înțeles, sens **(I 1)**, accepție, tîlc **(2)**, (învechit, astăzi rar) semnificare **(1)**, (învechit) noimă **(1)**, simț, (învechit, rar) sămnificat (v. semnificat **1**); raport reciproc care unește semnificantul și semnificatul. Cf. I. GOLESCU, C. *Dupre propria significație însemnează neobosit.* ASACHI, L. 68 ²/16. *Pe cît este de cunoscută titula de pașa, pe atîta de puțin e știută significația fundamentală a aceii numiri.* FM (1841), 72 ²/20, cf. NEGULICI, STAMATI, D.; PROT. — POP., N. D. *El se opinește la cuvîntul „kara" ce are semnificațiunea de negru.* HASDEU, I. C. I, 156, cf. 105, 253. *Unui cuvînt literar i se face onoare a i se da o semnificațiune politică.* MAIORESCU, D. I, 483, cf. BARCIANU. *Vom fi oare acuma . . . înțeleși în privința significației cuvîntului „poporanism"?* IBRĂILEANU, în PLR II, 135, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cuvîntul „jos" își pierdea vertiginos semnificația pe care i-o dădea Vania.* TEODOREANU, M. III, 47. *Copiii . . . n-au avut prilejul . . . să-i cunoască semnificația.* IORDAN, STIL. 49, cf. id. T. 31, SCRIBAN, D. *Totuși, în țară, bătrînul prefera titlul de „prinț", întrucît socotea că lumea de aci nu-și dă seama de semnificația cuvîntului „monsenior".* CĂLINESCU, S. 9. *Artistul literar, folosind elementele limbii corecte, le va îmbogăți cu noi valori și semnificații.* VIANU, S. 7, cf. id. A. P. 234. *Conceptul de „națiune" al lui Inochentie este mai elastic . . ., tinzînd spre o semnificație modernă.* BLAGA, G. 49. *Dacă însă dăm cuvîntului normal o semnificație funcțională . . ., atunci mi se pare evident că bîlbîiala . . . e o stare patologică.* PARHON, B. 4. *Prin semnificația pe care o conține, cuvîntul reflectă realitatea.* SCL 1954, 205. *În literatura noastră istorică, s-a discutat destul de mult cu privire la semnificația termenului de curtean.* STOICESCU, C. S. 15. *Semnificația reprezintă, deci, o reflectare a realității obiective, fixată în sunetele limbii.* L. ROM. 1965, 302, cf. DER. *Semnificația așa-ziselor unelte gramaticale reprezintă relații între informații.* SCL 1968, 238. *Ca să constituie o limbă cu un sistem propriu de semnificații, imaginile trebuie să posede echivalentul celor două articulații, adică un lexic și un alfabet.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 26/2. ✦ (În semiotică) Element permanent al sensului unui cuvînt; denotație. Cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Valoare simbolică, specifică, reprezentativă etc. a unui enunț, a unui lucru, a unui fapt etc.; ceea ce înseamnă sau reprezintă un enunț, o idee, un fapt etc.; înțeles, semnificare **(1)**, sens **(I 1)**, tîlc **(2)**, (regional, astăzi rar) merchez **(2)**. *Un înțeles, o semnificație — are fiecare roman al său.* IBRĂILEANU, S. L. 100, cf. RESMERIȚĂ, D. *În artă, generațiunea nu are semnificația biologică a continuității vieții sub forme aparent înnoite.* LOVINESCU, în PLR II, 279. *Trăiesc o viață în care nimic din ceea ce se întîmplă nu mai e cu semnificație simplă.* CAMIL PETRESCU, P. 192. *Privirea avea o semnificație de toți înțelească.* C. PETRESCU, C. V. 89. *Profilul lovarăsei lui era sever și închis în semnificația lui, ca o literă chinezească de luș.* TEODOREANU, M. III, 66. *Vorbele, gesturile n-au avut o semnificație deosebită.* SADOVEANU, O. XX, 101. *Metoda statistică . . . nu poate reda nici semnificația faptelor sociale, nici formele lor de exteriorizare.* D. GUȘTI, P. A. 137. *Situația și momentul psihologic hotărăsc . . . semnificația stilistică a unei formule lingvistice.* IORDAN, STIL. 277, cf. 41. *Un nuc într-o curte are semnificația unei erupții a forței vegetale.* CĂLINESCU, B. I. 52, cf. id. C. O. 61. *Simfoniile lui Beethoven sînt cîntecele omenirii luptătoare și cine le ascultă, cu înfiorarea nedespărțită de lămurirea unor mari semnificații, înțelege mai bine viața omenirii.* VIANU, L. U. 292, cf. id. A. P. 17. *Ascensiunea ardeleanului . . . se transforma, pentru noi, tot mai mult într-un simbol cu multiple semnificații.* BLAGA, R. 105. *Percepția e, astfel, o selecție, o coordonare de material care tinde să capete o semnificație.* RALEA, S. T. II, 172. *În genere, luat în esența operei sale, în titlul și semnificația ei, valoarea operei lui Anton Pann e netăgăduită.* V. ROM. noiembrie 1964, 150. *Ion al d-lui Rebreanu . . ., dacă n-ar fi realizat un tip, al țăranului avid de pămînt, ar fi pierdut orice semnificație umană.* CONSTANTINESCU, S. I, 14. *Ce semnificație are faptul?* PREDA, R. 43. *În prezența ei tot ce citise căpăta o altă semnificație.* T. POPOVICI, S. 217, cf. id. SE. 97. *Siluetele blocurilor împresurate de spații verzi și străzile cu freamătul lor continuu capătă, în acest film, o nouă și tulburătoare semnificație.* CINEMA, 1968, nr. 1, VII. *Lucrarea . . . are semnificația unei strădanii perseverente.* GÎ 1968, nr. 935, 4/2. *Raportul dintre expresia poetului și semnificația pe care i-o atribuie un cititor dotat nu este obligatoriu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 4/1. *A înțuit bine semnificația acestei*

dînd desenelor o turnură sentimentală și candidă. CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/6. *Sînt replici, gesturi întîlnite în viață care se statornicesc, au semnificații.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *Argumentația teoretică nu poate acoperi decît parțial semnificațiile operelor de artă expuse.* CONTEMP. 1971, nr. 1 263, 7/2. ◇ (Glumeț) *Cînd, degustînd din vinul cu-adînci semnificații,... Vom saluta prozodic explozia de soare?* VULPESCU, P. 151.

2. Însemnătate, importanță, valoare deosebită a unui fapt, a unui lucru etc.; semnificare **(2)**. *Să ne pătrundem de semnificația... realizărilor obținute.* TITULESCU, D. 289. *Cu timpul aveam să înțeleg că materia în care lucrează sculptorul are o semnificație asemănătoare cu aceea a limbii unui popor, pentru un poet.* VLASIU, D. 352. *Antichitatea a descoperit poeților secretul formei artistice care le permite să exprime experiența lor sufletească în opere de semnificație universală.* OȚETEA, R. 238. *Se va reexamina întreg patrimoniul literar lăsat nouă de înaintași, reliefîndu-i-se semnificația.* în PLR II, 656. *Acest detaliu are o semnificație deosebită în viața lui.* OPRESCU, A. M. 83. *În natură, ora 8 dimineața nu are o semnificație deosebită.* BOGZA, A. Î. 256, cf. 410. *Semnificația acestei hotărîri devine excepțională.* LL I, 118. *În jurul acestora se organizează ierarhic, după semnificație, celelalte momente.* T mai 1964, 73. *Cuprinderea copiilor la școală cu un an mai devreme... are o deosebită semnificație social-pedagogică.* GÎ 1968, nr. 933, 2/4. *Ne vom îngădui unele considerații cu semnificație teoretică și practică imediată.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 8/3. *În biografia lui, transpare oarecum mefiența contemporanilor, care nu puteau înțelege semnificația acestui geniu uriaș.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 19/1.

— Pl.: *semnificații.* — Și: (învechit) **semnificațiúne, significáție** s. f.

— Din fr. **signification**, lat. **significatio** (după *semn*).

SEMNIFICAȚIÚNE s. f. v. **semnificație.**

SEMNIȘÓR s. n. Diminutiv al lui semn; semnuleț.

1. Cf. semn **(I 3)**. *Un voinicel nalt, Nalt și sprîncenat Având semnișor.* TEODORESCU, P. P. 647.

2. Cf. semn **(I 4)**. Cf. CIHAC, I, 252. *Un semnișor în carte.* SCRIBAN, D.

— Pl.: *semnișoare.*

— **Semn** + suf. *-ișor.*

SEMNUÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Învechit, rar; în forma *sămnui*) A însemna; a înfiera; a cresta. Cf. GHEȚIE, R. M.

2. (Învechit și regional) A face semn **(II 4)**. Cf. PONTBRIANT, D., T. PAPAHAGI, C. L., SFC IV, 141. ◇ (Cu complement intern) *Semn le semnuiește, Din gură grăiește.* TEODORESCU, P. P. 92.

3. (Învechit, rar) A semnala **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D.

4. (Învechit, rar; în forma *sămnui*) A investiga Cf. GHEȚIE, R. M.

— Prez. ind.: *semnuiesc.* — Și: (învechit, rar) **sămnuí** vb. IV.

— **Semn** + suf. *-ui.*

SEMNUÍRE s. f. (În dicționarele din trecut) Acțiunea de a semnui și rezultatul ei.

1. Executare a unui semn **(II 4)**. Cf. semnui **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D.

2. Semnalare **(1)**. Cf. semnui **(3)**. Cf. PONTBRIANT, D.

3. Investigație. Cf. semnui **(4)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *semnuiri.* — Și: **sămnuíre** s. f. GHEȚIE, R. M.

— V. **semnui.**

SEMNULÉȚ s. n. Diminutiv al lui semn; semnișor. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 252.

— Pl.: *semnulețe.*

— **Semn** + suf. *-uleț.*

SEMPERVIRESCÉNT, -Ă adj. (Bot.; despre părți ale plantelor) Care este totdeauna verde. *E o plantă mică, lemnoasă, formînd periuțe..., cu frunze tari, pieloase, sempervirescente.* ENC. AGR. III, 607, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sempervirescenți, -te.*

— Cf. lat. semper virescens.

SEMPITÉRN, -Ă adj. (Livresc) Nepieritor **(2)**; continuu, permanent, perpetuu; (franțuzism) sempiternel. Cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W. *O rînduială crudă împerechează într-un ritm sempitern principiile antitetice ale existenței.* în PLR II, 460. *Și mai ales socot că nu voi fi oprit Cu cîinele să intru în sempiterna vatră.* CĂLINESCU, O. II, 202, cf. DN[2]. *Dăm, peste tot, de o uimire, de o umilință în fața materiei sempiterne, de... o contemplare cuminte... a proceselor vitale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 5/3, cf. DEX.

— Pl.: *sempiterni, -e.*

— Din lat. **sempiternus.**

SEMPITERNÉL, -Ă adj. (Franțuzism) Sempitern. *Africa veche, sempiternelă.* ALAS 30 XI 1930, 4/3, cf. SCL 1974, 447.

— Pl.: *sempiterneli, -e.*

— Din fr. **sempiternel.**

SEMPLICITÁTE s. f. v. **simplicitate.**

SEMPLITÁTE s. f. v. **simplitate.**

SÉMPLU, -Ă adj. v. **simplu.**

SEMPT s. n. v. **semt.**

SEMPTÉMBRE subst. sg. v. **septembrie.**

SEMT s. n. (Învechit, rar) **1.** Tagmă **(1)**. *La această jalbă a negustătorilor tîrgoveți din semtul bogasierilor..., arăt mărie[i] tale că astăzi, sculîndu-mă, singur m-am dus acolo unde să strîng salahorii* (a. 1823). DOC. EC. 278.

2. (În forma *sempt*) Unitate teritorial-administrativă a unui oraș. *În toamna lui 1816... București au fost împărțiți în sempturi sau raioane sanitare.* G. BARBU, A. V. 204.

— Pl.: *semturi.* — Și: **sempt** s. n.

— Din tc. **semt.**

SEMUÍ[1] vb. IV. **1.** Tranz. (Prin Bucov.; în forma *sămui*) A lua sau a da în primire. Cf. LEXIC REG. 108.

2. Intranz. (Învechit) A raționa **(1)**. Cf. CUV. D. BĂTR. I, 301, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *semuiesc* și *sémui.* — Și: (regional) **sămuí** vb. IV.

— **Seamă** + suf. *-ui.*

SEMUÍ[2] vb. IV. **1.** Tranz. (Învechit) A stabili o asemănare pe baza unei confruntări, a unei comparații; p. ext. a compara. *Socotiiam să fie Andrei și Ioan, semuindu-i dupre chipurile sfinților icoane.* MINEIUL (1776), 28 [v1]/31, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Noaptea acum dacă-mi vine, Cu un nor mi-o sămuiesc.* MUREȘANU, P. 14/2, cf. HEM 1 852. *Acest fel de poezie... dacă ar voi cineva să-l semuiască negreșit cu ceva din literatura elenă.* ODOBESCU, S. I, 50. ◇ Refl. pas. *Puține vom însămna din care apoi cele multe să vor putea sămui.* GRAM. MOLD. 5[r]/16. ✦ (Prin nord-estul Olt.; complementul indică oameni) A recunoaște **(1)**. CIAUȘANU, V. 198. ✦ Intranz. A semăna[2] **(1)**. *Mă silesc bine să-ți semuiesc.* I. VĂCĂRESCUL, P. 155/10.

2. Tranz. A lua drept altul (din cauza asemănării); a asemăna, a asemui, a confunda. Cf. JIPESCU, O. 116. *Toată oastea vorbea de îngerul Domnului... și-l semuia cu străinul care venise la biserică.* ISPIRESCU, L. 171. *L-am semuit cu frate-său.* DDRF. *S-a uitat la dum-*

neala de parcă le-ar fi semuit. ARDELEANU, D. 132, cf. CADE. *Pe urmă l-a mai semuit într-un călugăr șchiop.* VOICULESCU, P. II, 30. *Lumea bună, care-l știa, a crezut că i s-a părut și că-l semuiește.* ARGHEZI, S. XI, 24. *Ei îl știau pe arendașul lor becher și se temeau că portarul îl semuiește cu altcineva.* PAS, L. I, 126.

3. I n t r a n z. (Neobișnuit; în forma *sămui*) A simula, a se preface. *Bătrîna s-a întors brusc și sămuind că se impiedică ca de un covor imaginar a rămas în mijlocul cabinetului văitîndu-se: „bătrînețele, domnule director".* ANGHEL, PR. 121.

— Prez. ind.: *semuiesc.* — Și: **sămui** vb. IV.

— De la **semăna.**

SEMUIÁLĂ s. f. **1.** (Învechit și regional) Asemănare. Cf. I. GOLESCU, C., MAT. DIALECT. I, 234.

2. (Regional: în forma *sămuială*; în e x p r.) **Nici sămuială de-așa!** = n-ai crede că poate exista o astfel de asemănare (încît se pot confunda). Cf. MAT. DIALECT. I, 234.

— Pronunțat: *-mu-ia-.* — Și: (regional) **sămuiálă** s. f.

— **Semui**[2] + suf. *-cală.*

SEMUÍRE[1] s. f. (Învechit) Faptul de a s e m u i[1]. Cf. s e m u i[1] **(2).** *Adecă tot omul înțelept datoriu iaste cu bun cuget și cu semuire vie, fietecare lucru de folos, o, iubiți cetitori! a socoti...* (a. 1692). GCR I, 97/19, cf. DDRF.

— Pl.: *semuiri.*

— V. **semui**[1].

SEMUÍRE[2] s. f. (Învechit) Faptul de a (s e) s e m u i[2]. Cf. s e m u i[2] **(2).** Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Că nici unul dintr-aceștia la glas nu să potrivea Și măcar cît de puțină semuire nu avea.* PANN, E. I, 34/10, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. ◇ L o c. a d v. **După semuirea...** = în raport cu..., potrivit cu... *Boierii și feciorii de boier se vor priimi în slujbă, și priimesc feluri de comenzi rînduite lor, după semuirea rangurilor cu care au fost cinstiți.* REGUL. ORG. 458/3. **Pe sămuire** = după cît se pare. *Are arap groaznic și pe sămuire se va întîmpla ceva și.* DIONISIE, C. 197.

— Pl.: *semuiri.* — Și: **sămuire** s. f.

— V. **semui**[2].

SEN s. m. Monedă divizionară japoneză valorînd a suta parte dintr-un yen. Cf. DN[2], DEX.

— Pl.: *seni.*

— Din fr. **sen.**

SENÁL s. n. v. **șenal.**

SENAMECHÍ s. f. v. **siminichie.**

SENAMECHÍE s. f. v. **siminichie.**

SENAMICHÍE s. f. v. **siminichie.**

SENÁR s. n., adj. (Vers latin) care este format din șase picioare. Cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *senare.*

— Din lat. **senārius,** fr. **sénaire.**

SENÁT s. n. **1.** Nume dat în trecut unor organe, consilii etc. politice cu diverse atribuții (de conducere); (învechit) s i n g l i t; nume dat camerei superioare a parlamentului bicameral din unele state burgheze; instituția respectivă; p. e x t. clădirea în care își are sediul această instituție. *Ceata senatului, adecă sfatului.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 12[v]/29. *Și ieșind din beserică cu tot senatul, au întrat în curțile domnești și au șădzut în scaon.* NECULCE, L. 321, cf. 258, CUGETĂRI, I, 94[v]/18. *Acest crai nu putea face nimică fără sinat.* IST. CAROL XII, 3[r]/10. *Are Polonia sinat din boierii cei mari și din căpiteniile cetăților.* AMFILOHIE, G. 80/6. *Senatul Clujului în anul acesta au dat loc minoriților de au zidit biserica din ulița Lupului.* ȘINCAI, HR. II, 80/21. *Norodul... El pururе pe acela ș-alege, Au dictator sau consul în sănat.* BUDAI-DELEANU, Ț. 341, cf. id. LEX. *Sinatul bătrînilor.* BELDIMAN, N. P. I, 95/16. *Duchii care era ieri mai mari ai sinatului.* GOLESCU, Î. 83. *El așezasă un senat de 28 de persoane, afară de prințipii cei doi, carii ocîrmuia.* MOLNAR, I. 225/18, cf. LB. *Senatul sau divanul de 24 de boieri să alegea din cei mai înțelepți și mai cuviоși.* PISCUPESCU, O. 24/9. *Curtea aceștei capitale se compune de șase boieri senatori, al cărora cap este locțiitorul banului au caimacamul, care fac senat au divan și cîrmuiesc întocmai după legile domnului din București.* PLEȘOIANU, C. 71/19, cf. I. GOLESCU, C. *Ocîrmuirea Haitei este astăzi republicană cu senat și cameră.* AR (1829), 44[2]/6, cf. 247[1]/5. *Să așază un senat legiuitor care chibzuiește pentru prefacerea sau complinirea pravilii pămîntului.* CR (1829), 152[1]/18, cf. ib. (1832), 45[2]/21, 80[1]/36. [La București] *sînt înaltele oficii și dregătorii: naltul divan sau senat.* GENILIE, G. 215/14, cf. 24/19. *De aici încolo planurile lui Bonaparte tot mai mult sporea. Numele de „Mare" care i l-au dat peste puțin senatul franțuzesc, cu atîta mai bine i-au venit.* FL (1838), 86[1]/16. *Dicasterele mai înalte sînt: ministeriul, senatul statului.* RUS, I. I, 124/18. *Acel mare cuvînt a ministrului Neker, pe care senatul franțozesc pagubă că l-au trecut cu auzirea..., n-ar trebui să mai rămîie neauzit.* FM (1841), 122[1]/20. *Împărătoriul împarte puterea legislativă cu senatul cel compus din notabilitățile țerii.* LAURIAN, M. IV, 36/16. *Senatul municipale din Sibiu nici repețitele resoluțiuni nu le-a respectat.* BARIȚIU, P. A. I, 395, cf. STAMATI, D. *Un senat s-au înființat subt a cărui nemijlocită îngrijire s-au așezat.* ROM. LIT. 372[1]/37. *Face cunoscut coprinderea unei scrisori ce principele Daniel a trimis de la Paris senatului muntenegriu.* CONCORDIA, 83[3]/22, cf. POLIZU. *Un senat binevoitor și supus, un consiliu de stat... iată în rezumat aspirațiunile partidului zis al ordinei.* GRÎCA, C. E. II, 337, cf. 606, PROT.—POP., N. D. *Senatul și camera legiuitoare* (a. 1866). URICARIUL, VII, 239, cf. PONTBRIANT, D. *Senat și adunare aleg pe președinți.* BOLINTINEANU, O. 175, cf. DDRF. *Turcii..., trec în Brașov pe care-l prădă cumplit ducînd în prinsoare întregul senat al orașului.* XENOPOL, I. R. III, 97, cf. IV, 59. *Reprezentațiunea națională se împarte în două adunări: senatul și adunarea deputaților.* HAMANGIU, C. C. XIX, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Trei partide se bat pentru ei, ca și cum ei ar fi cu toții alegători la colegiul I de senat.* IORGA, în PLR II, 172. *Să-și aibă în senat pupitrul pe care capul să și-l culce.* ANGHEL—IOSIF, C. M. II, 62, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Senatul insulei* [Rodos] *ajunsese a alcătui legi de drept comercial și maritim.* BART, S. M. 47. *Vechi liberal și pe deasupra președinte al senatului.* BOGZA, A. Î. 377. *Camera și senatul s-au reunit în ședință solemnă.* STANCU, R. A. IV, 372. *De la cameră și senat începură a sosi reporterii.* VINEA, L. I, 326, cf. DM, DN[2]. *Într-o traducere românească din sec. al XVIII-lea, a unui document muntean..., traducătorii utilizează termenul de sinat.* STOICESCU, S. D. 22. *Senatul a inițiat o revizuire a angajamentului american în străinătate.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 9/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Hotărî senatul țării să-i mai deie grație încă un an.* RETEGANUL, P. V, 20, cf. ALR SN III h 891/365.

2. (În Roma antică) Sfatul bătrînilor; (în timpul republicii) organul suprem al puterii de stat; (în timpul imperiului) consiliu consultativ cu rol politic minor. [Traian] *la Roma cu mare triumf și laudă întorcîndu-să, senatul romanilor l-au numit Dăianul.* CANTEMIR, HR. 83. *Solii dachilor cei la Roma trimiși și în senat intrați* (a. 1810). GCR II, 205/9. *Cu toate acestea senatul rîmlenesc urma pre toată ziua a da noauă pravile.* PRAVILA (1814), \ /14 *Înștiințarea lui Lenlul proconsul Iudeei către sănatul Rimului* (a. 1818). CAT. MAN. I, 638. *Galerius Publicola... făr' de zăbavă au întors inimile sinatului către norod.* GOLESCU, Î. 71. *Au trimis*

soli la Roma cerînd lucrurile sale, în vreme dar cînd senatul să sfătuia pentru aceasta. IST. UNIV. II, 13/3. *La anul 497 romanii războiesc Cartagina... şi, după mai multe învingeri ale războitorilor, senatul Romii chemînd înapoi jumătate din armia aceasta.* CR (1834), 34[1]/30. *O zi-n Roma de senat Tot poporul dizbinat.* ASACHI, P. 43/4. *Însă senatul roman semeţ... strică pomenitul tractat.* FM (1840), 67[2]/11, cf. VALIAN, V. *Senatul şi poporul aprinşi de un amor admirabile ieşiră spre a-l întîmpina.* ARISTIA, PLUT. 160/1, cf. 86/27, ANTONESCU, D. *Acestea auzindu-le Traian, face de îndată să se decreteze, din partea senatului, Decebal ca duşman al poporului roman.* XENOPOL, I. R. I, 107, cf. 161. *Propunerile lui Antonius au fost aprobate de senat.* PÂRVAN, G. 82, cf. 69, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Chiar de la moartea lui August, senatul e pregătit la sclavie.* LOVINESCU, C. IV, 67, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Şi în sintagma *senat universitar*) Organ de conducere a unei instituţii de învăţămînt superior, format din profesori universitari, reprezentanţi ai organizaţiilor de masă şi ai studenţilor şi prezidat de rector. Cf. DM. *Un nou act... va constitui obiect de discuţii în senatul universitar.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. DEX.

— Pl.: *senate* şi (învechit, rar) *senaturi* (LB, I. GOLESCU, C., CADE). — Şi: (învechit şi regional) **sănát** (ALR SN III h 891/365), **sinát** s. n.

— Din lat. **senatus**, pol. **senat**, rus. **сенат**, fr. **sénat.**

SENATÓR s. m. **1.** Membru al unui senat **(1)**; (învechit) singlitic. *Seara se vor împreuna cu sfetnicii ce le zic senatori, şi se vor aşeza pînă a se săvîrşi seimul.* SIMION DASC., LET. 93. *Şi să tot ruga sinatorilor, ca doar ar pute strica sfatul.* NECULCE, L. 259, cf. 28. *Senatorii... cu toţii la locul şi la scaunele sale să întoarsără.* CANTEMIR, I. I. I, 40, cf. 21. *Iară cînd s-au cunoscut că să săvîrşaşte monarhul şi auzind senatorii, ... au început a întra în polată şi a săruta mîna monarhului* (a. 1757). GCR II, 53/25, cf. CUGETĂRI, I, 94[1]/23, EUSTATIEVICI, I. 36/9. *Aceşti raguzei au sinatorii lor.* AMFILOHIE, G. 14/2, cf. CANTACUZINO, N. P. 157[v]/5, ŞINCAI, HR. III, 212/38, 305/33. *Judele celăţii, bătrînul celăţenilor..., senatorii.* OBRADOVICI, D. 9/16. *Senator din Peşta..., acest slăvit bărbat foarte înţelept arată ce sînt sărbătorile.* ŢICHINDEAL, S. 76/17, cf. id. A M. 29/18. *Să să trimită excelenţii sale domnealui sinatorului poliţele acelea în orighinal* (a. 1811). DOC. EC. 87. *Nu numai că l-au făcut cneazu Rosiei, întîiul senator, feldmareşal..., dar încă l-au căsătorit cu o damă de rare haruri.* L. ASACHI, J. 22/12, cf. 36/15. *Cîte un sinator din toate maghistraturile.* GOLESCU, Î. 9. *Sfaturile şi hotărîrile ceale înţelepţite ale senatorilor.* MOLNAR, I. 256/16, cf. VÎRNAV, F. 28[1]/4, LB. *Curtea aceslii capitale se compune de şase boieri senatori.* PLEŞOIANU, C. 71/17. *Senatorii şi nunţii (deputaţii) după sf* [înta] *liturghie... s-au aşăzat în a lor camere.* AR (1831), 495[2]/30. *Fuseră trimişi în Grecia şi în Italia de jos trii senatori.* FM (1839), 4[1]/7, cf. VALIAN, V. *Congresul... stă din curtea senatorilor şi a deputaţilor.* RUS. I. III, 263/28, cf. ISER, 190. *Cîţiva munţi de ai lor i s-au fost luat fără pic de drept şi s-au împărţit între familiile de senatori din Bistriţa.* BARIŢIU, P. A. I, 371, cf. III, 121, STAMATI, D. *După citirea acestei scrisori, cîţiva perjanici, însoţiţi de senatorul de la Zuzze, se duseră la Rogos.* CONCORDIA, 83[3]/40, cf. POLIZU. *Te vedeam profesor, deputat, senator.* GHICA, C. E. I, 52, cf. II, 368, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Şi starea de miniştri sau cea de senatori Dă drept să nu plătească la stat ce sînt datori.* BOLINTINEANU, O. 174. *A fost ales primar al Iaşului... şi senator.* MAIORESCU, CR. II, 332. *Domnul senator îl tratează cu cafea şi rom.* CARAGIALE, O. I, 29. *Eu încă de mic dădeam semne c-am să fiu senator.* BACALBAŞA, S. A. I, 3, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Acest fruntaş al vremii sale, scriitor vestit,... senator.* IORGA, C. I. I, 51, cf. 149. *Senatorul Dumitrescu în adevăr îi arătase într-o vreme mare dragoste.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 187, cf. RESMERIŢĂ, D. *Pirgu prefect, deputat, senator, ministru plenipotenţiar, prezidînd o subcomisie de cooperare.* M. I. CARAGIALE, C. 158, cf. CADE. *Incinta gemea de lume, fiindcă veniseră şi senatorii să asiste la spectacol.* REBREANU, R. II, 181. *Veniseră, invitaţi de tata, vreo cîţiva deputaţi şi senatori.* CAMIL PETRESCU, P. 253. *Luă dejunul la senatorul Bogza.* C. PETRESCU, Î. I, 39. *Elvira este astăzi soţia unui senator bogat.* BRĂESCU, O. A. I, 121. *Acolo era în fiinţă messer doge cu cei şase sfetnici şi cu toţi domnii senatori.* SADOVEANU, O. XII, 334, cf. SCRIBAN, D. *Era rudă cu doctorul Zănoagă, fost deputat şi senator.* CĂLINESCU, S. 39. *Nişte aventuri extrem de neplăcute... pentru nişte onorabili senatori.* BOGZA, A. Î. 377. *A avut păduri şi moşii în judeţ..., a fost deputat, a fost senator.* STANCU, D. 373, cf. id. R. A. I, 214. *Deputaţii şi senatorii îşi aruncă vorbe de chivuţe în obraz.* PAS, L. I, 149. *Se simţea dator să tasă deputat sau senator din toate felurile de alegeri.* VINEA, L. I, 97. *Toată viaţa a votat pentru domnul senator.* H. LOVINESCU, T. 209. *Se gîndeşte să intre în viaţa politică, aspiră... la un loc de senator.* IST. LIT. ROM. II, 315. *Să-i verifici Pe toţi: senatori, rude, sclavi.* VULPESCU, P. 60. *Acte concrete pe care le săvîrşeşte zilnic ca profesor şi ziarist, ca senator şi ministru al educaţiei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 9/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Ei ştiau să facă... din cocoşi claponi, senatori ai curţilor de găini.* ARGHEZI, B. 112. *Nucii bătrîni..., respectaţi senatori ai lumii vegetale..., poartă în coroana largă şi generoasă... roadele meditaţiei lor de o vară întreagă.* BOGZA, C. O. 379.

2. Membru al unui senat **(2)**. *Ostroavele tot cu senatorii Rîmului să cîrmuia.* M. COSTIN, O. 253. *Şi de atunci s-au cîrmuit acea împărăţie tot cu sfatul sinatorilor pînă la Avgust Chesariu.* N. COSTIN, L. 102. *Domiţian avînd în gînd a doua zi să-şi omoare şi împărăteasa şi pre alţii cîţiva din sinatori.* CANTEMIR, HR. 80. *Numele lunii aceştia era pentru cinstea senatorilor şi altor oameni mari ai celăţii Rîmului.* FILARET, M. mai 1/8. *Pacea şi tomnealele între huni şi romani legate prin un senator.* T. AARON, S. A. 25/18. *Romanului deci popor Zise cesta senator.* ASACHI, F. 44/2. *Senatorii... fură numiţi patricii.* ARISTIA, PLUT. 62/2, cf. LIV[2]/21, PROT. — POP., N. D. *Cezar se gîndea a porni împotriva lor, cînd muri sub cuţitul senatorilor.* XENOPOL, I. R. I, 87, cf. 161.

— Pl.: *senatori.* — Şi: (învechit) **sinatór** s. m.

— Din lat. **senator**, rus. **сенатор**, fr. **sénateur.**

SENATORÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Senatorial. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

— Pl.: *senatoreşti.*

— **Senator** + suf. *-esc.*

SENATORÉŞTE adv. (Învechit, rar) În felul senatorilor, ca senatorii. Cf. PONTBRIANT, D.

— **Senator** + suf. *-eşte.*

SENATORIÁL, -Ă adj. Care ţine de senat sau de senatori, privitor la senat sau la senatori; (învechit) senatoresc. C. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Victoria lui Cesar la Roma... se explică prin necesitatea de a înlătura influenţa aristocraţiei senatoriale.* VIANU, L. U. 369, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-ri-al.* — Pl.: *senatoriali, -e.*

— Din fr. **sénatorial.**

SENATORÍE s. f. (Învechit) Demnitatea, funcţia de senator **(1)**; timpul cît o persoană exercită funcţia de senator. V. s e n a t o r l î c. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Nu întîlneşti decît... postulanţi de funcţiuni ... de deputăţii, de senatorii, de primării.* GHICA, C. E. II, 582, cf. PONTBRIANT, D. *Senatoria nu-i de dînsul.* I. NEGRUZZI, S. IV, 291, cf. BARCIANU.

— Pl.: *senatorii.*

— **Senator** + suf. *-ie.*

SENATÓRIU s. n. v. **sanatoriu.**

SENATORLÍC s. n. (Depreciativ) Funcție, demnitate de senator (1). V. s e n a t o r i e. *Unul de-ai noștri... să intre în ocpaiaua senatorlicului!* ALECSANDRI, T. 1 234, cf. IORDAN, L. R. A. 190.
— **Senator** + suf. *-lîc.*

SENATRÍCE s. f. (Franțuzism învechit, rar) Soție de senator (1). *Doamna viitoare senatrice.* I. NEGRUZZI, S. IV, 270.
— Pl.: *senatrice.*
— Din fr. **sénatrice.**

SÉNĂ[1] s. f. (Farm.) Frunze, flori și fructe uscate de siminichie, întrebuințate ca purgativ și ca diuretic. Cf. DM, DER, M. D. ENC., DEX.
— Din tc. **sena.**

SÉNĂ[2] s. f. v. **scenă.**

SÉNCER, -Ă adj. v. **sincer.**

SENCERITÁTE s. f. v. **sinceritate.**

SENCRÍTIC, -Ă adj. v. **sanscritic.**

SENDROFÍE s. f. v. **sindrofie.**

SENDÚC s. n. v. **saudic**[1].

SENEÁȚĂ s. f. v. **sineață.**

SENECTÚTE s. f. (Livresc) Bătrînețe. *S-a dus frumoasa juventute, Ne îndreptăm spre senectute.* CĂLINESCU, O. II, 219. *Se cade magistrului meu, Coleg neștiutor de senectute, libație... cu... amfore ample, cu nobile Vinuri.* VULPESCU, P. 52. *Include și o subtilă dramă a senectuții, ceea ce face ca piesa să reziste eroziunii timpului.* T noiembrie 1968, 88. *Mi-a fost dat să mi-l apropii și să-l alătur deplin inimii mele tîrziu, la anii senectuții sale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 100, 23/1, cf. DEX.
— Din lat. **senectus, -utis.**

SENEGALÉZ, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Senegalului sau care este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Senegal. Cf. SFC II, 219. *Protagoniști sînt doi nigerieni și o tînără senegaleză.* CINEMA, 1968, nr. 12, 43.

2. Adj. Care aparține Senegalului sau senegalezilor (1), privitor la Senegal sau la senegalezi, originar din Senegal. *În cadru se află și actorul francez de origine senegaleză.* CINEMA, 1968, nr. 9, 28.
— Pl.: *senegalezi, -e.*
— **Senegal** (n. pr.) + suf. *-ez.* Cf. fr. s é n é g a l a i s.

SENEMECHÍE s. f. v. **siminichie.**

SENESCÉNȚĂ s. f. Slăbire a activității vitale a elementelor celulare sau a organismelor în vîrstă; ansamblu de particularități fără caracter patologic specifice omului aflat în perioada bătrîneții; îmbătrînire. *Este... o schiță pe care am voi-o citată pentru însușirile ei de notație sobră și de poezie a senescenții.* PERPESSICIUS, M. II, 51. *Autorul notează o turburare particulară a manevrei... Somnul e bun și pot încă munci. Activitatea sexuală scade treptat. E senescența fiziologică.* PARHON, B. 69. *Îmbătrînirea, pe care o cunoaștem deopotrivă sub denumirea de senescență, constă în schimbări organice progresiv defavorabile.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 32/1, cf. D. MED.
— Pl.: *senescențe.*
— Din fr. **sénescence.**

SENEȘÁL s. m. Ofițer al palatului regal, care avea și funcția de șef al unei judecătorii subalterne în perioada feudală, în unele țări. Cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.
— Pl.: *seneșali.*
— Din fr. **sénéchal.**

SENÉT s. n. v. **sinet.**

SENÉȚ s. n. v. **sineață.**

SENÉZ, -Ă adj. (Rar) Care aparține Sienei, privitor la Siena. *Școala seneză a păstrat concepția mai mult decorativă decît dramatică a picturii bizantine.* OȚETEA, R. 277.
— Pl.: *senezi, -e.*
— Din it. **senese.**

SÉNIC s. n. = **sănec, sălnic.** 1. = **sănec (1).** Cf. VÎRCOL, M.

2. = **sănec (2).** Cf. CADE.

3. (Olt. și prin nord-estul Ban.) Bucată de pînză în care se pune cenușa pentru a o strecura sau pentru a face leșie, c e n u ș a r; pînză rară folosită ca sedilă[2]. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Întinde senicu pe gard să se usuce.* BOCEANU, GL., cf. CIAUȘANU, V. 197, ALR SN IV h 1 225, GL. OLT.

4. (Prin nord-estul Olt.; în forma *selnic*) Basma închisă la culoare (și murdară). Cf. CIAUȘANU, V. *Cu selnica pe cap.* id. ib.

5. (În forma *selnic*) Unealtă de pescuit asemănătoare cu leasa. *Selnicul, leasa și coletele, al căror rost de pescuit se bizuie pe închiderea totală și permanentă a apelor, împiedicînd libera circulațiune a peștelui, sînt oprite în mai toate statele.* ATILA, P. 132.
— Și: **sélnic, țănec** (ALR SN IV h 1 225/2), **țîlnic** (GL. OLT.) s. n.
— Cf. bg. с е н н и к.

SENÍL, -Ă adj. 1. (Despre acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor sau despre procese, stări etc. specifice oamenilor) Care ține de bătrînețe sau de senilitate, privitor la bătrînețe sau la senilitate, caracteristic bătrîneții sau senilității; de bătrîn. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Sultani insignifianți sau imorali slăpîneau un popor care trecea subit de la vînjoasa bărbăție la moleșirea senilă.* IORGA, L. I, 389. *Bietul bătrîn ... zîmbea cu bietul lui surîs senil.* ANGHEL, PR. 62, cf. RESMERIȚĂ, D. *Degenerescența senilă este caracterizată prin atrofia elementelor nobile și specifice ale țesuturilor și înlocuirea lor prin țesutul conjunctiv.* MARINESCU, P. A. 59, cf. CADE. *O scînteiere de vicleșug, o licărire de dorinți senile.* COCEA, S. I, 189. *Mîile de lectori activi — cei în care literatura devine viață, nu distracție senilă — sînt tinerii.* TEODOREANU, M. III, 168, cf. SCRIBAN, D. *Sofia lui ... se stinse de marasm senil în vîrstă de 80 de ani.* CĂLINESCU, S. C. L. 165. *Se obișnuia stilul facil și de o puerilitate senilă al schimonosirii epigramatice.* V. ROM. noiembrie 1954, 152, cf. DL, DM. *Măcar în literatură, naivitatea juvenilă este necesar să se controleze pe sine, înainte ca să ajungă naivitate senilă.* SCÎNTEIA, 1962, nr. 5 418, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Despre oameni) Atins de senilitate. V. d e c r e p i t, r a m o l i t. *Toate i se păreau fără rost, pînă și viața lui ..., ambițiile deșarte ale tatălui său, un protopop senil și zgîrcit.* T. POPOVICI, SE. 463. *Avocatul ... va deveni un senil lipitor de abțibilduri.* V. ROM. ianuarie 1965, 145.
— Pl.: *senili, -e.*
— Din lat. **senilis,** fr. **sénile.**

SENILITÁTE s. f. Stare patologică provocată de îmbătrînire și caracterizată prin modificări structurale și funcționale de involuție fizică și psihică ale organismului. V. d e c r e p i t u d i n e, r a m o l e a l ă. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], BIANU, D. s. *Senilitatea lor nu se mai poate înduioșa de trandafi-*

riile flori ce le poartă un ram. tînăr în primăvară. ANGHEL, PR. 35, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Polonius este ... un bătrîn căzut într-o senilitate ridiculă.* LOVINESCU, S. I, 100, cf. SCRIBAN, D. *Cărunțeala mai accentuată a părului, abia ascunsă cu fum de lumînare, și zbîrcirea unui colț de buză vesteau senilitatea.* CĂLINESCU, O. I, 35. *Unii autori ... fac deosebire între bătrînețe și senilitate, ultima fiind un fel de bătrînețe patologică și, în general, precoce.* PARHON, B. 10, cf. DL. *Invocarea senilității și a lipsei de înțelegere a noilor realități erau simple blufuri.* T. POPOVICI, S. 214, cf. DM, DER. *După ce joacă ultima scenă „eroică", de șef al clanului, el recade în senilitate, în incapacitatea de a înțelege.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 118, 8/2, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **sénilité.**

SENILIZÁ vb. I. Refl. (Livresc) A deveni senil **(2).** V. ramoli. Cf. BUL. FIL. III, 186. *Acest pădurar care, dacă nu era nebun, atunci se senilizase într-atîta, încît nu mai putea să lege un gînd ca lumea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 103, 7/1.

— Prez. ind.: *senilizez.*

— **Senil** + suf. *-iza.*

SENILIZÁRE s. f. (Livresc) Faptul de a se seniliza. V. ramolire. (Fig.) *Promptitudinea cristalizării nu e totdeauna semnul talentului, ba uneori duce la închistări și manierism, adică la senilizare artistică precoce.* GL 1961, nr. 364, 2/3.

— Pl.: *senilizări.*

— V. **seniliza.**

SENÍN[1], -Ă s. n., adj. **1.** S. n. Stare a cerului lipsit de nori (caracteristică timpului frumos), claritate, limpezime, (învechit) seninealã; timp frumos, fără nori; p. ext. bolta cerească, înaltul cerului, văzduh (lipsit de nori); seninătate **(1),** (învechit și regional) seninat[1], (învechit, rar) seninețã **(1),** seninime. *S-au ivit primăvara cu caldul și cu seninul.* VARLAAM, C. 30, cf. 160, ST. LEX. 174[v]/20. *Răbdînd bărbățește vînturile și schimbăturile seninului ceale împotrivă.* DOSOFTEI, V. S. februarie 69[v]/2. *Ședea priveghind și rugîndu-se către nălțimea ceriului, fiind toată noaptea lună și senin* (a. 1691). GCR I, 288/21. *După vreme bună și sănin să vie vreme turburată.* N. COSTIN, L. 564. *Acum este sănin și se face nour.* NECULCE, L. 264, cf. LB. *La Parma au încercat o vijelie foarte grozavă ... și pe urmă au urmat o desăvîrșită liniște și senin.* CR (1829), 57[2]/18. *Evropeul carele va veni în Eghipet în timpul frumos să va mira de statornicul sănin a ceriului.* AR (1831), 108[2]/12. *Mîna care a întins preste globul nostru acest măreț acoperemînt de senin.* MARCOVICI, C. 73/10. *O, luniță! ... Ochii săi fieștecine În sus pironiți îi ține Ca să te vază pe tine Răsărită în senin.* PANN, E. V, 111/16, cf. PONTBRIANT, D. *Și-n zori seninul pare mai vesel, mai curat.* ALECSANDRI, P. I, 125, cf. 129, CIHAC, I, 253. *Luna limpede înflorea ca o față de aur pe seninul cel adînc al cerului.* EMINESCU, N. 28. *Era un senin pe ceriu ... că-ți venea să te scalzi pe uscat ca găinile.* CREANGĂ, O. 214. *Pe dealuri clasice s-aratã fecioare în cămăși de in Ce-n mîini cu amforele goale își umplu ochii de senin.* MACEDONSKI, O. I, 64. *Cu senin și cu lumină ziua se împodobește.* BELDICEANU, P. 53, cf. DDRF. *Un nor cu muntele vecin Plutea-ntr-acest imens senin.* COȘBUC, P. I, 176, cf. BARCIANU. *Cîte-o stea clătinătoare Candele-n senin și-aprinde.* SĂM. I, 183. *După ploaie Mult mai limpede-i seninul.* DAVILA, V. V. 102, cf. ȘĂINEANU[2]. *În văzduh e-alît albastru! În senin e-atîta soare!* IOSIF, PATR. 25, cf. TDRG. *După o ninsoare cu viscol, urmă un senin ca sticla.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 229. *Sus, în seninul înalt, începură să joace cîteva stele.* AGÎRBICEANU, S. 97, cf. id. S. P. 115. *Crucea bisericii străpungea seninul.* GÎRLEANU, L. 103, cf. 138. *Nici o pată de nor nu plutea peste seninul albastru.* HOGAȘ, DR. I, 270, cf. CADE. *A patra zi e senin, dar gerul e îngrozitor.* LOVINESCU, C. IV, 41, cf. VIII, 172. *Era atîta liniște în cuprinsul seninului, că nu se clătina o frunză măcar.* MIRONESCU, S. A. 140, cf. 132. *Cîmpiile de rouă resfrîng de mii de ori Seninul dimineței ce-n purpură scînteie.* EFTIMIU, C. 70. *Era senin, toamnă.* BACOVIA, O. 228. *Porni-vom lineri ca Albastrul imaculatelor seninuri!* MINULESCU, VERS. 11. *Prin dumbravă se strecoară Vînt de vară, Și cocorii, șir pribeag, În adînc senin plutesc.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 256. *Azi-noapte a fost senin de ger, cu un tăiuș de lună nouă.* TEODOREANU, C. B. 67. *Din seninul sticlos pluteau abia vizibile stelute de zăpadă, sclipind imaterial.* C. PETRESCU, Î. II, 152. *Era o liniște și un senin adînc și neprihănit.* I. BOTEZ, B. I, 63. *Se arată soarele în senin puține ceasuri.* SADOVEANU, O. XIII, 999. *Peste noapte s-a luminat seninul.* PILLAT, P. 168, cf. 125. *Din deal în deal se zărea cîte un om prins în seninul nesfîrșit al zilei de vară.* DAN, U. 157, cf. SCRIBAN, D. *Nu puteau ... să rabde captivitatea sub bolțile seninului albastru.* ARGHEZI, B. 123. *Spre seară, aceleași neguri se realcătuiau din nimicul seninului.* BLAGA, H. 217. *Uneori a fost soare, senin.* STANCU, R. A. I, 62. *Calm aparent de senin tropical.* LABIȘ, P. 364, cf. 218. *Războiul începe întotdeauna duminica dimineața la zece Și, dacă-i senin, pînă spre seară la șase pier cu duiumul eroi.* VULPESCU, P. 72, cf. M. D. ENC., DEX. *Curat, luminat, ca argintul strecurat, ca soarele-n senin.* POP., ap. GCR II, 343, cf. H IV 160, VI 15, XVI 15, TEODORESCU, P. P. 376. *Peste toate satele E senin ca laptele.* DOINE, 181. *Unde lucră dragostea, E sărin și vreme bună.* ANT. LIT. POP. I, 146. *Sub seninul cerului, La aripa norului ..., Mare masă-mi este-ntinsă.* BALADE, II, 55. *Tot încet și cătălin, Ca soarele în sănin.* FOLC. MOLD. I, 68. *Nici de nor de vară să te întristezi, nici de senin de vară să te înveselești.* ZANNE, P. I, 55. *După nor vine și senin* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 343/26. ◇ (Ca termen de comparație, cu aluzie la claritatea sau la culoarea albastră a cerului lipsit de nori) *Luna ... se oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul ceriului.* EMINESCU, N. 6. [Fluturii] *albaștri ca seninul cerului.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 124. *Floarea ... albastră ca seninul cerului.* HOGAȘ, DR. I, 17. *Zambila mea din geam, albastră ca seninul.* I. BOTEZ, B. I, 45. *Cu fețișoara ca crinul Și cu ochii ca seninul.* ALECSANDRI, P. P. 278. ◇ Fig. *Ochii ei de senin pe care amorul ... îi însuflețea.* HELIADE, L. B. I, 27/3. *Ca în cămara la să vin, Să te privesc de-aproape, Am coborît cu-al meu senin Și m-am născut din ape.* EMINESCU, O. I, 170. *Și-și revărsa seninul întreaga-i sărbătoare Pe inimile noastre.* VOICULESCU, POEZII, I, 13. ◇ Loc. adv. și (rar) adj. **(Ca) din (bun** sau, rar, **chiar) senin** = (care are loc, se produce, apare) pe neașteptate, dintr-o dată, fără veste; (care are loc, se produce) fără motiv; (regional) din seninat, v. seninat[1]. *Moare omul de bucurie, ca și de întristare, ca de un trăsnet din senin.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXVII/5, cf. 295/26. *S-a pomenit că L-a trăsnit ca din senin.* PANN, P. V. III, 23/12. *Căzuse năpastie pe mine din chiar senin, că-mi ia moșia.* GHICA, C. E. I, 208. *Celebrînd ca din senin o antică „disciplină ecleziastică".* HASDEU, I. C. I, 162. *Un om ... n-a putut niciodată răsări deodată făcul gata, ca din senin.* CONTA, O. F. 275. *Și eu remîind fără tovarăși de ispravă și mai dîndu-mi și părintele Isaia un pui de bale așa, din senin.* CREANGĂ, A. 81. *De cum începu hora, fata cea frumoasă ... veni ca din senin și iară se prinse lîngă dînsul.* ISPIRESCU, L. 187. *Ești la vîrsta cînd fioruri Te-apuc-așa, ca din senin.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 54. *Prea a venit lovitura din senin, prea e năprasnică.* SĂM. IV, 384. *Se uita la el, gîndindu-se ..., cum intră cineva din bun senin în intrigi.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 44. *S-a roșit așa, din bun senin.* AGÎRBICEANU, A. 41. *S-a iscat un vîrtej ca din senin.* GÎRLEANU, L. 14. *Din senin și fără cuvînt ... se mînia foc pentru toată nimica.* HOGAȘ, DR. II, 134. *Bătăi ... a suferit nenumărate, mai pe dreptate, dar mai mult din senin.* REBREANU, I. 116. *Și iată că din senin îi pică pacostea asta.* id. R. I, 98. *Femeia aceasta ... vine așa să-l execute, fără milă, din senin, să-l umilească.* BASSARABESCU, V. 212. *Parcă din senin am început să sufer în tot corpul.* CAMIL

PETRESCU, P. 11. *Iar începi să-ți creezi panică din senin!* C. PETRESCU, C. V. 11. *Îmi luași băiatul la refec, din senin.* id. A. R. 133. *Din senin un clopot a-nceput a ea.le.* D. BOTEZ, P. O. 67. *Se certau din senin și se luau la palme.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 31. *Mi s-a părut că oamenii ... erau nespus de buni și m-a apucat o bucurie din senin.* VLASIU, D. 339, cf. TEODOREANU, M. III, 188. *S-ar putea ca un șarpe, venit așa din senin la casa lor, să fie un semn trimis de pricopseală.* VOICULESCU, P. II, 252. *Din senin, ... pisica s-a îmbolnăvit.* ARGHEZI, S. VII, 11. *Aducea vorba din senin de ea.* CĂLINESCU, S. 449, cf. id. E. O. II, 226. *Izbea ca din senin, cu bastonul, pe orice băiat.* BLAGA, H. 78. *Ca din senin m-a trăsnit.* STANCU, Ș. 116, cf. id. R. A. III, 264. *De aici înainte începea zona tulbure ... a furtunilor și uraganelor izbucnite din senin.* TUDORAN, P. 433. *El mi-a spus ... așa din senin că trebuie să ne despărțim.* PREDA, R. 217. *Rîdea din senin mult sau vorbea aiurea.* T. POPOVICI, SE. 284. *Se mohorăște din senin.* LABIȘ, P. 113. *A urmat o ciocnire cumplită și scurtă, învolburată ca un vîrtej iscat din senin.* V. ROM. octombrie 1964, 16. *Iar cînd Domnul cuvînta ..., Cerurile străluceau, Norii din senin pierea.* ALECSANDRI, P. P. 28. *Orbalțul c o boală ce se arată mai ales la cap; ea provine din senin (adecă fără pricină).* ȘEZ. I, 116, cf. VII, 142. *Omul cel necunoscut se ivi ca din senin înaintea ei.* MERA, L. B. 193. ◇ Expr. (Regional) **A face tun pă sănin** = a nu face nimic. UDRESCU, GL. ✦ (Rar) Lumină; zi. *Soarele ... stătu pe loc, încît trei zile n-a fost noapte, ci numai senin și veselie.* EMINESCU, P. L. 9. *Încet se stinge în pădure Seninul zilei care moare.* PETICĂ, O. 98. ✦ (Rar) Sclipire, lucire, strălucire. *Că s-a schimbat atît de-atunci: Seninul razelor: de soare Și fața florilor din lunci ...* GOGA, POEZII, 24. ✦ (Învechit) Paradis **(1)**; cer. *Atunci vom sta deasupra în sănin plin de îngeri* (cca. 1500). CUV. D. BĂTR. II, 456/12. *Femeia-i prototipul îngerilor din senin.* EMINESCU, O. I, 29. ✦ Fig. Lipsă de zbucium sufletesc, liniște, pace, mulțumire sufletească; expresie, fizionomie, privire etc. care arată o asemenea stare; seninătate **(2)**, (învechit, rar) senineață **(2)**. *Socoteala de stat turbură seninul a multor prințipi* (a. 1694). FN 32. *Dar seninul feței voastre toldeauna-i ascuns mie.* ASACHI, S. L. I, 149. *De-ar fi și nelegiuita credincioasă ca și tine, ... mi-ar fi dat o minută cu senin de mîngîiere.* CONACHI, P. 97. *Această ... întîmplare schimbă șirul gîndurilor mele și-mi aduse seninul în suflet și pe față.* HOGAȘ, DR. I, 46.

2. Adj. (Despre cer sau un echivalent al acestuia) Lipsit de nori (caracteristic timpului frumos); clar, limpede, (învechit) seninos, seninat[2] **(1)**. Cf. ANON. CAR. *Iar ochii rîdea ca ceriul sărin.* BUDAI-DELEANU, T. V. 64, cf. id. LEX., LB. *Cerul fie-mi sănin, Mănos patriei pămînt.* ASACHI, S. L. I, 106, cf. DDRF. *Pe-ntinsele ape Să am un cer senin.* EMINESCU, O. I, 216. *E-n flacără bolta senină.* COȘBUC, P. II, 8, cf. ALEXI, W. *Cerul e senin și albastru.* DUNĂREANU, CH. 84, cf. TDRG. *Nu-mi era îngăduit și mie să plec ... undeva cu cer senin.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 17. *Luna lui martie aduse cer senin și soare.* GÎRLEANU, N. 166. *Zeul ... e cerul senin.* PÂRVAN, G. 151, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *S-a ivit nisip mărunt de stele Sub limpezimea cerului senin.* PILLAT, P. 42. *Un cer perfect senin și albastru.* BOGZA, A. Î. 643, cf. id. C. O. 24. *Dimineața, cerul fusese senin și soarele galben și rece.* STANCU, U. R. S. S. 46. *Dar cerul e senin, și apa albastră.* TUDORAN, O. 65, cf. 109. *Avionul își văzu de drum sub cerul care ... era veșnic senin.* PREDA, R. 280. *Stau pe bancă și contemplu arabescul crăcilor dezgolite pe cerul palid — senin de început de primăvară.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 908. *Cerul acela senin, de sticlă.* CINEMA, 1969, nr. 5, 7, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre zile, nopți, vreme, timp etc.) Cu cer senin[1] **(2)**; lipsit de precipitații; frumos, (învechit) seninos. V. însorit, sorit, soros. *Stupii să nu fi-i rătezi pre vreme serină și călduroasă.* ECONOMIA, 201/4. *Diminețile cele senine, luminoase și frumoase.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 45/26. *Se vede, cînd este timp senin, din depărtare de 30 mile marine.* ASACHI, L. 38[2]/12. *În nopțile senine Revibră pentru tine.* ARICESCU, A. R. 60/18. *Fiind o zi sănină De strălucea cu lumină.* BĂRAC, ap. GCR II, 239/39. *Un soare frumos, o noapte senină mă înveselește.* NEGRUZZI, S. I, 57. *În veri printre steluțe te cată al meu dor ..., Cînd noaptea e senină.* ALECSANDRI, P. I, 119. *Deschid ochii și privesc într-o noapte senină cerul plin de stele.* CONTA, O. F. 69. *Să fii rumen și voios ca răsăritul soarelui într-o zi senină.* ISPIRESCU, L. 52. *E o dimineață senină și răcoroasă de pe la sfîrșitul lui august.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 282. *Melodiile cele atît de frumoase ... umpleau de o armonie fermecătoare tăcerea nopților senine.* în PLR II, 51. *Noaptea era senină și răcoroasă.* SANDU-ALDEA, D. N. 75. *Noaptea-i mută și senină.* IOSIF, PATR. 63. *Vremea era mereu senină, călduță.* AGÎRBICEANU, A. 76. *Nopțile senine, cu crai nou.* GÎRLEANU, L. 128. *Răcoarea nopților senine e cu atît mai mare, cu cît ziua a fost mai călduroasă.* HOGAȘ, DR. I, 92. *În grota nopților senine Nu mă ascult decît pe mine.* AL. PHILIPPIDE, A. 37. *În senină zi de iarnă Vezi departe munții mari.* TOPÎRCEANU, B. 26. *Timpul era senin ..., dar soarele rămăsese rece.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 124, cf. 106. *Nopțile acelei toamne erau senine.* SADOVEANU, N. P. 271. *Era o zi senină de aprilie, se vedeau în depărtare munții albaștri.* PREDA, I. 222. *Nopți grozav de liniștite și senine.* LABIȘ, P. 171, cf. 86. *Seri reci și senine, cu o lună alîrnînd uitată.* V. ROM. septembrie 1963, 13. *Era o noapte senină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 31, 16/3. *Diminețile senine au numai ceața accea străvezie, ușoară.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213. [Stelele] *toate strălucesc, Lumea o înfrumusețesc În noaptea senină.* POP., ap. GCR II, 328. ✦ Care strălucește; luminos, lucios, strălucitor. *Și tu, Doamne sfinte, îmi trimiți lumină, De-mi luminezi fața cu raza senină.* DOSOFTEI, PS. 53/6. *Plutind pe aripi sînte printre stelele senine.* EMINESCU, O. I, 35. *Fată mare, -n zorii zilei Te-a vedea seninul soare Strălucind cu o cunună De albe mărgăritare.* GOGA, POEZII, 54, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Despre oameni) Lipsit de zbucium sufletesc, de griji, de frămîntări etc.; liniștit, mulțumit; (despre figura oamenilor, despre expresia etc. lor sau despre manifestări ale lor) care exprimă, care trădează lipsă de zbucium sufletesc, de griji, de frămîntări, liniște, mulțumire; (învechit) seninos, (regional) seninat[2] **(1)**. *Privirile sale dulci și senine revarsă liniștea și bucuria în tot universul.* PLEȘOIANU, T. II, 79/9, cf. 92/27. *Căutătura-i fă sănină Ca văpaia scînteioasă.* ASACHI, S. L. I, 80, cf. id. L. M. 9/31. *Pe fruntea ta sănină zăream ca s-o cunună Din flori de primăvară.* FM (1842), 152[1]/34. *Și lacrime fierbinte a lui față senină Atuncea inundă.* ARICESCU, A. R. 72/1. *O, lasă-mi capul meu pe sîn, Iubito, să se culce, Sub raza ochiului senin Și negrăit de dulce.* EMINESCU, O. I, 179, cf. 20, id. P. L. 83. *Davidică, flăcău de munte ..., cu fruntea lată și senină.* CREANGĂ, A. 85. *Să luăm o aliudine senină* (a. 1897). PLR I, 469. *Sub șerinele-i surîsuri, ierni se schimbă-n primăveri.* COȘBUC, P. II, 138. *Pe fruntea ta senină Mîndră stemă a Moldovei sus și falnic va luci.* DAVILA, V. V. 52. *Ochii, care toldeauna ardeau, de astă dată aveau privirea senină.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 85. *Bătrîn frumos și senin.* IORGA, P. A. II, 43. *Revăd figura senină, cu ochi albaștri și buni, a filologului Sextil.* ANGHEL, PR. 165. [Bunica] *căta la noi așa de blînd Senină și tăcută.* IOSIF, PATR. 10, cf. 34. *Pusei pe fruntea mea senină Cununi de crini mirositori.* PETICĂ, O. 46. *Despre cine se naște într-un ceas bun, se zice că ursitoarele vin la el cu fețele senine.* DENSUSIANU, în PLR II, 98. *Ce ochi să rămîie senini, cînd ai bunului Ștefan ard!* DELAVRANCEA, A. 57. *Luminița pe care o ținea în mînă îi lumina fața, gingașe, senină, albă.* AGÎRBICEANU, A. 84, cf. 299. *Mi-a răsărit întotdeauna înainte, mult senină, în veșmînt verde.* M. I. CARACIALE, C. 78. *La toate suferințele, fruntea lui a stat veșnic senină.* BASSARABESCU, V. 49. *Cugetătorii cei mai senini s-au scoborît în arena instinctelor de rasă.* LOVINESCU, C. VIII, 159. *Te văd biruitoare, minunea mea senină.* TOPÎRCEANU, P. O. 105. *Chiar acest amănunt nu izbuti să zdruncine*

senina încîntare a lui Ion Ozun. C. PETRESCU, C. V. 31, cf. id. A. R. 171. *Chipul său senin-meditativ ducea gîndul spre Orient.* CĂLINESCU, E. 6. *Aprinsă ți-e privirea sau senină?* PILLAT, P. 259. *Un senin capriciu.* BLAGA, H. 27. *Bătrînețea aduce cu ea cumințenia senină, experiența profundă.* RALEA, S. T. II, 22. *E înalt, aproape chel, cu fața senină.* STANCU, U.R.S.S. 87. *E încredințat că va rămîne în fața lor mereu așa, cu zîmbetul senin al superiorității înnăscute.* VINEA, L. I, 127. *Poartă acum pe față o melancolie senină.* H. LOVINESCU, T. 405. *Înălță o față senină, parcă proaspăt spălată.* T. POPOVICI, SE. 345. *Ce-am mai păstrat din raza privirilor senine?* LABIȘ, P. 78. *O figură clasică încadrată de niște plete mari, negre; o frunte înaltă și senină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 12/2. *Părinții ... îl asistă senin, neutru.* T IUNIE 1968, 45. *Decebal ... are din plin acea alitudine senină pe care i-o conferă mulțumirea că și-a dus misiunea pînă la capăt.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 210. *Și copiii și-a aflat ... Amîndoi senini la față.* ALECSANDRI, P. P. 21. *A avea fruntea senină,* se spune despre cineva care nu a săvîrșit nici o faptă urîtă, reprobabilă. Cf. ZANNE, P. II, 161. ✧ (Adverbial) *Toți priveau posomoriți, numai conferențiarul vorbea senin.* C. PETRESCU, Î. II, 116. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Și cînd din lume mi-i duce, Mă vei odihni cu dulce În casa ta cea senină.* DOSOFTEI, PS. 19/17, cf. 58/18. *Cînd se și prefac supărările în paroxismuri periodice, cu slăbiri și lăsări de răpaose senine și liniștite.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 305/23. *Care este mijlocul cel mai sigur care stă în puterea omului de a petrece zile senine și liniștite.* FM (1841), 59[1]/16. *O! vîrstă-mpiedicoasă! ... O! de izbînzi senine.* ARISTIA, S. 26/28. *La ce-mi răsari tu, soare, și cui trămiți lumină ... La cela ce din leagăn nu are zi senină?* MUREȘANU, P. 22/1. *Produc în cetitor acea impresie senină, care este adevărata binefacere a artelor frumoase.* MAIORESCU, CR. I, 317. *Fața* [mării] *... este senină, fără creț.* CARAGIALE, O. I, 160. *Vai acelora care, pe orizontul senin al păcii, nu văd semnele prevestitoare ale furtunii.* BACALBAȘA, S. A. I, 33. *Pe-acele vremi senine Artă și minuni erau.* COȘBUC, P. I, 319. *Duhuri mîndre și senine, Suflete neprihănite.* DAVILA, V. V. 125. *Nimic nu știu de tine, senina mea iubire.* CERNA, P. 12. *În jaru-mi e tăcerea senină, blîndă.* PETICĂ, O. 290. *Un colț curat, senin și liniștit nu e pe lumea aceasta?* GÎRLEANU, L. 140, cf. id. N. 168. *Dorm cîmpiile-n lumină. Peste pacea lor senină Cade soarele-n apus.* TOPÎRCEANU, P. O. 35. *Se leagănă senine fire de grîu cu spic copt.* SAHIA, N. 22. *În chilia lui strîmtă ... își petrecuse anii cei mai senini ai copilăriei.* COCEA, S. I, 32. *Sufletul ei senin nu se îndoiește.* ARGHEZI, S. VIII, 142. *Nu sînt cuvinte de jale, ci cuvinte senine ale prieteniei și speranței.* VIANU, L. U. 543. *Serbări senine înfloresc pe uliți, Și arde cîntecul slăvind frumsețea.* BLAGA, L. U. 27, cf. id. Z. 320. *Timpuri de o idilică liniște, cînd totul era clar, senin, luminos.* RALEA, ÎN PLR II, 333. *Ca pasărea liberă, omul Dura viitorul senin.* FRUNZĂ, Z. 12. *Mi-am înțeleptat justificări senine Cînd părăsisem drumul durei munci.* LABIȘ, P. 238. *Trăiește cîteva săptămîni senine.* IST. LIT. ROM. II, 510. *Surîsul lui Brâncuși aduce o undă senină.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/2. *Cît e vară și lumină Ești, viață, mai senină.* MAT. FOLK. 1 411. *Anul nou cu bine, Cu zile senine, Tot cu sănătate.* FOLC. MOLD. I, 273. ✦ (Rar; despre privire) Pătrunzător **(1)**. *Vederile-mi senine Zăreau din fundul gropii ... Un șir de viermi oribili.* MACEDONSKI, O. I, 50. ✦ (Rar) Pătrunzător **(2)**. *Largile și seninele vederi ale gloriosului împărat.* SBIERA, F. S. 200. ✦ (Rar) Care exprimă sau sugerează o bună înțelegere a lucrurilor, claritate în idei etc. *Fabula ce-ți închin* [e] *scrisă cu o grabă mare, într-un stil nu prea senin.* DONICI, F. II, 55/12. *Niciodată nu era mai mîndru decît atunci cînd putea să prindă în senina formă clasică rece ceva din concepțiile unui romantism înflăcărat.* IORGA, P. A. II, 141. ✦ (Rar) Pur[2] **(3)**. *Era așa de tăcută și albă cîmpia, era așa de rece și senin aerul.* EMINESCU, G. P. 72. *Dragostea noastră-i un picur senin Din veșnicu-i cîntec de slavă!* GOGA, POEZII, 137. ✦ (Rar; despre sunete) Pur[2] **(7)**. *Se aud cîteva sunete senine de chitară.* M 1968, nr. 10, 15.

— Pl.: *senini, -e* și **(1,** rar) *seninuri.* — Și: (învechit și regional) **serín, -ă, săuíu, -ă, sărín, -ă** s. n., adj.

— Lat. **serenus, -a, -um.**

SENÍN[2] s. n. (Regional) Stîncă (Bughea de Sus—Cîmpulung). *În stînga piatră, în dreapta piatră, cît vedea cu ochii numai pietră, seninuri dă pietri!* O. BÎRLEA, A. P. I, 162.

— Pl.: *seninuri.*

— Etimologia necunoscută.

SENINÁ vb. I. Tranz. (Învechit) A însenina; a lumina. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CIHAC, I, 253. ✧ Absol. *Lună din ceriu, arată-le! Norma va veni l-altar, O lună, sănînează.* ASACHI, N. 2/22.

— Prez. ind. pers. 3: *seninează.* — Și: **săniuá** vb. I.

— V. **senin[1].**

SENINÁRE[1] s. f. (Învechit și regional) Seninătate **(2)**. *Să fim cu voie bună și să păzim săninarea sufletului.* VASICI, M. II, 63/29, com. din BUCUREȘTI.

— Pl.: *seninări.* — Și: **sănináre** s. f.

— **Senin[1]** + suf. *-are.*

SENINÁRE[2] s. f. **1.** (Prin Transilv.) Stîncă (înaltă). *Sute de alți locuitori își căutaseră scăpare prin văgăunile și seninarele munților.* BARIȚIU, P. A. I, 375. *La dreapta, ziduri numai din seninări.* ap. CADE. *Intrarăm în limanul Cel minunat, cu seninări înalte.* MURNU, O. 162, cf. CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL.

2. (Rar) Lespede netedă *Stînci carc își încalecă seninările lor.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *seninări* și *seninare.*

— Cf. sănina[1].

SENINÁT[1] s. n. (Învechit și regional) Senin[1] **(1)**. [Albinele fără număr] *se arată triste ... cînd e zi bună și sărinat către ameazezi, după obiceaiul albinelor, nu se văd înaintea matchei jucînd.* TOMICI, C. A. 87. *Acum, o, Cecilio, te văd strălucind ca o stea în seninatul întunecat a cerului.* DACIA LIT. 266/16, cf. ȚIPLEA, P. P. 116. ✧ Loc. adv. (Regional) **Din seninat** = din senin, v. senin **(1)**. Cf. BÎRLEA, L. P. M. I, 75. *Cînc cred'e-ntr-un bărbat Tuic-o d'in serinat.* T. PAPAHAGI, M. 232.

— Și: (învechit) **sărinát,** (regional) **serinát** s. n.

— V. **senina.**

SENINÁT[2], -Ă adj. **1.** (Învechit) Senin[1] **(2)**. *Aicea anul are numai 2 timpuri, de vară ci să începe de la aprilie și pînă la noiembrie supt un pururea seninat ceriu și zile calde.* AR (1829), 196[1]/26, cf. DDRF. ✦ Fig. (Regional; despre oameni) Senin[1] **(2)**. *Iar N. să rămîie curat ..., Luminat, Ca fața lui Hristos Seninat.* PĂMFILE, B. 49.

2. (Învechit; mai ales în titulatura dată domnitorilor, înalților demnitari etc.) Preamărit. *Dau această carte a mea cui să va cuvini a ști, mai vîrtos seninatului și înălțatului craiului* (a. 1655). IORGA, S. D. IV, 32. *A noastră împărătească mărire am poroncit ca de mai sus numitul solul vostru să se arăte întru seninată și preaînălțată a noastră împărătească Poartă.* N. COSTIN, LET. II, 104/7. *I-au dat și lit de domnie ..., iar litul așe-i era: săninatul domn al Țării Moldovii.* NECULCE, L. 212. *Poate o seninată respublică a nădăjdui cele ce au poftit* (a. 1694). FN 24, cf. CIHAC, I, 253. ✧ (Substantivat) *O seninată în frumoase și vestite trebi iaste* (a. 1694). FN 32. *Craiul Franței umblă trufaș cu Roma, iar cu o seninată vorbește bine* (a. 1694). ib. 34.

— Pl.: *seninați, -te.* — Și: (învechit) **săninát, -ă** adj.

— V. **senina.**

SENINĂTÁTE s. f. **1.** Stare a cerului lipsit de nori (caracteristică timpului frumos), claritate, lim-

pezime, (învechit) seninceală; timp frumos, fără nori; p. ext. bolta cerească, înaltul cerului, văzduh (lipsit de nori), (învechit, rar) seninceață **(1)**; senin¹ **(1)**, (învechit și regional) seninat¹, (învechit, rar) seninime. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D. *Soarele se ridica încet în seninătatea adînc-albastră a cerului.* EMINESCU, P. L. 72. *Seninătatea albastră a cerului se răsfrînge în inima cea mai turburată.* MACEDONSKI, O. IV, 87. *Era atîta sănătate și liniște în natură.* N. REV. R. I, nr. 2, 85, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Balonul nu s-a sparț, ci a pornit în sus, departe, în fundul marilor seninătăți.* ARGHEZI, S. VII, 63. *Un orizont de o seninătate deplină.* TUDORAN, P. 309. *Era atîta tăcere calmă, atîta seninătate, încît ni se părea o ficțiune natura aceea fasciuantă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 177, 6/4, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Artele, literele, istoria... plutind în seninătatea slăvilor academice.* M. I. CARAGIALE, C. 24.

2. Fig. Lipsă de zbucium sufletesc, liniște, pace, mulțumire sufletească; expresie, fizionomie, privire etc. care arată o asemenea stare; senin¹ **(1)**, (învechit și regional) seninare¹, (învechit, rar) seninceață **(2)**. *Amu este gata a întreprinde toate spre a-ți înturna repaosul deplin a inimei și sănătatea ochilor tăi.* ASACHI, P. R. 35/4. *Multa seninetate a duhului, ce da tuturor vorbelor și lucrărilor ei un colorit zimbitori, aceste o caracteriza pe dînsa.* FM (1840), 125¹/1. *Este epoca în care se pregătește d-a dreptul sănătatea vîrstei coapte și seninătatea bătrîneței.* BREZOIANU, Î. 111/19. *Lăsați-mă cel puțin a crede că este o altă viață, a cărei seninătate nici un dor nu o turbură.* BOLINTINEANU, O. 345. *Figura-i... luă o bizară seninătate.* CARAGIALE, O. I, 65. *Îmi iau rămas bun de la omul care răspîndește în jurul lui atîta seninătate sinceră.* BACALBAȘA, S. A. I, 257. *Seninătatea gravă a Sașei se întunecase în umbra unei melancolii dureroase.* D. ZAMFIRESCU, R. 11. *Seninătatea feței tale mute, ... Ele-o despoaie-n fiecare clipă.* GOGA, POEZII, 218. *Eu nu visez acuma decît seninătatea Ce-o dă a la privire.* PETICĂ, O. 121. *Ceea ce îl mîhnește mai mult decît toate... e pierderea liniștei și a seninătății de odinioară.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 201. *O seninătate... nesfîrșită se desprindea din obrajii ei albi și delicați.* AGÎRBICEANU, A. 239. *Răspîndea atîta seninătate și bunătate.* REBREANU, R. I, 56. *Cu aceeași seninătate cu care pregătea paturile pentru ceilalți bolnavi, își așternu și lui un pat.* MIRONESCU, S. A. 129. *Îmi vine să surîd melancolic de seninătatea cu care glumeam atunci.* CAMIL PETRESCU, U. N. 83. *Păstrînd seninătatea adevăraților filozofi în fața soartei neprielnice, îmi povestea fapte extraordinare.* COCEA, S. I, 7. *Se lăsase peste el și o seninătate, o dezlegare de toate, o uitare de griji.* VOICULESCU, P. I, 139. *Seninătatea artistului care a ajuns în sfîrșit la adevărul suprem al artei.* OPRESCU, A. M. 101. *Noi, oamenii de rînd, cînd suferim o înfrîngere, nu ajungem așa de curînd la seninătatea cea mare.* CĂLINESCU, C. O. 153. *Amăgitoarea seninătate de pe chipul lui Stroe.* C. PETRESCU, A. R. 90. *Catarsisul ar fi mai degrabă starea de echilibru și seninătate sufletească pe care o trăim la sfîrșitul spectacolului tragic.* VIANU, M. 57. *El își păstrează seninătatea celui care nu are nimic de ascuns.* VINEA, L. I, 250. *Ceea ce voiam să subliniem ... este metoda, claritatea și seninătatea sa științifică.* CONSTANTINESCU, S. II, 14. *Chipul băiatului căpăta mai multă seninătate.* TUDORAN, P. 135. *De ce am ajuns să-mi pierd seninătatea pe care o aveam în copilărie în fața morții?* PREDA, I. 57. *Seninătatea lui, tonul, erau peste măsură de jignitoare.* T. POPOVICI, SE. 168. *Dispoziția optimistă, veselia, seninătatea lăuntrică... fac parte organic din fizionomia spirituală a poporului român.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 933. *Plecau spre casele lor pătrunși de o seninătate copilărească.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 4/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Seninătatea înaltă și resemnată a acestei elegii se datorește, în mare măsură, felului epitetelor sale.* VIANU, S. 33. ◇ Loc. adv. **Cu seninătate** = în mod calm, liniștit, netulburat; în mod indiferent, cu indiferență. *Băiatul se uită la bătrîn care urmează cu seninătate.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 131. *Accept cu seninătate toate elogiile.* C. PETRESCU, C. V. 25. *Trecînd cu voioșie și seninătate peste prejudecata lucrurilor..., viața școalei și sufletul elevului s-ar lumina.* I. BOTEZ, B. I, 77. *Oamenii din Țara Oltului pot să contemple crestele înalte ale munților cu seninătate și mîndrie.* BOGZA, C. O. 271. *Mulțimea... se plimbă cu seninătate.* TUDORAN, P. 214. *Mă trezii dimineața uitîndu-mă cu seninătate la odaia goală.* PREDA, I. 267. *Îl privea cu seninătate și plutonierul desluși bătaia de joc din privirile lui.* T. POPOVICI, S. 344. *Raționamentul absurd e enunțat cu seninătate.* IST. LIT. ROM. II, 327. *A primit loviturile vieții cu atîta seninătate.* T decembrie 1964, 6.

— Pl.: (rar) *seninătăți.* — Și: (învechit) **seninetáte, seninitáte** (PONTBRIANT, D.), **sănināte** s. f.

— **Senin¹** + suf. *-ătate.*

SENINEÁLĂ s. f. (În dicționarele din trecut) Seninătate **(1)**. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— **Senina** + suf. *-eală.*

SENINEÁȚĂ s. f. (Învechit, rar) **1.** Seninătate **(1)**. *Sănineața orizonului... îmi arăta că întru în regiunea munților.* NEGRUZZI, S. I, 308, cf. CIHAC, I, 253.

2. Seninătate **(2)**. *Cîtă seninață pe fața tinerii lui soții.* NEGRUZZI, S. I, 53.

— Și: **sănineáță** s.f.

— **Senin¹** + suf. *-eață.*

SENINETÁTE s. f. v. **seninătate.**

SENINÍME s. f. (Învechit, rar) Seninătate **(1)**. Cf. CIHAC, I, 253.

— **Senin¹** + suf. *-ime.*

SENINITÁTE s. f. v. **seninătate.**

SENINÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) (Despre cer sau un echivalent al acestuia) Senin¹ **(2)**. *Soare luminos și cerul seninos* (a. 1694). FN 36. *Stelile ce sclipesc... În bolta cea seninoasă.* HELIADE, O. I, 96. *Cerul era seninos.* CR (1830), 346/2. *Pînă acum aurărm ceriul mai neprecurmat seninos și cald.* GT (1839), 65, cf. VALIAN, V. *De pe la patru cerul se zidi într-un albastru ca marea, de tot seninos.* BARBU, PRINC. 138. ✦ (Despre zile, vreme, timp etc.) Senin¹ **(2)**. *Zile luminoase și seninoase.* PISCUPESCU, O. 69/19. *Și din clime seninoase se întoarnă lină pace.* ASACHI, S. L. I, 50. *Zona întîia este nebuloasă..., a doua este sănînoasă.* I. IONESCU, B. C. 398/24. ✦ Care este de culoare albastră (ca cerul lipsit de nori); liniștit, limpede. *Pe vesela cîmpie a mării seninoase sufletele noastre sînt slobode.* HELIADE, L. B. I, 5/10. ✦ Luminos, strălucitor. *Aici aceste rîuri... Dar unda lor e lină, Iar sufletu-mi e-n naluri, n-am soare seninos.* ALEXANDRESCU, O. I, 251. ✦ Fig. (Despre oameni) Senin¹ **(2)**. *Filandru totdauna liniștit și seninos... înalță... capul său cel strălucitor.* MARCOVICI, C. 49/1. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Prin fulgerările acestor bărbați rari s-a ivit și ne-a răsărit frumoasa Aurora ce ne prevestește fericitul prînz mai seninos al regenerației noastre.* GENILIE, G. 219/33. *Zile seninoase și liniștite în mijlocul chinurilor vieții.* MARCOVICI, C. 15/8.

— Pl.: *seninoși, -oase.* — Și: **sănināos, -oásă** adj.

— **Senin¹** + suf. *-os.*

SENIÓR¹ s. m. (Pe lîngă un nume de familie; în opoziție cu junior) Tatăl (considerat în raport cu fiul). Cf. STAMATI, D. *Primul portret cunoscut al lui Ion Vodă este acel ce l-am descoperit și cumpărat noi... la buchinistul Igel senior.* HASDEU, I. V. 236, cf. BARCIANU, V., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN³, M. D. ENC., DEX.

— Accentuat și: *sénior.* — Pronunțat: *-ni-or.*

— Din lat. **senior.**

SENIÓR[2], -Ă subst. 1. S. m. şi f. (De obicei urmat de numele de familie sau, mai rar, de prenume; astăzi rar) Termen de politeţe folosit pentru a vorbi cu (sau despre) un bărbat sau o femeie (de neam, cu funcţie înaltă etc.). V. d o m n u. *Au mers la Prut de s-au adunat cu Şeremet şi cu sinior Sava.* N. COSTIN, LET. II, 113/3. *Cu accasta sînt a pofti pe dum[neata] pentru această scrisoare să să scrie de[a]supra la sinor Dimitrie Berco la Veneţia* (a. 1779). FURNICĂ, D. C. 53, cf. GOLESCU, în CONTRIBUŢII, II, 26. *Ţinea... cai şi oameni pentru purtatul cărţilor de la Turnul Roşu la Sibii, prin purtarea de grijă a dumisale sinior Maluş, vameşul de acolo* (a. 1811). DOC. EC. 90, cf. STAMATI, D. *Senora Tereza scuza pe nepoată-sa care, zicea, că nu-i prea bine şi de aceea nu vine la masă.* FM (1838), 45/1. *Agraţiaţi-mă, signora, zîse el.* F (1870), 292. *Căpitenia acelor neguţători, senior Federigo, ar fi dorit să apropie mai mult de sine puterea stăpînului Cetăţii Albe.* SADOVEANU, O. XII, 294. *Sînt doritor să aflu, signor postelnic, în ce chip îşi fac aprovizionările răzeşii domniilor voastre.* id. ib. XIII, 986. *Vă aşteaptă o pereche de fazani, împreună cu o signoră numită moartea.* BARBU, PRINC. 51. *Cînd toată lumea da din colţ în colţ, a apărut el: signor Rodolfo.* CINEMA, 1968, nr. 5, 17 ◇ (Glumeţ) *Sinior iepure, ţi-oi spune, Razim în mine nu pune.* ASACHI, FABULE, 94/3.

2. S. m. Stăpîn al unui domeniu feudal din apusul Europei, asupra căruia îşi exercita şi unele atribute ale puterii de stat; p. e x t. nobil **(1)**. *Un sinior cum e coconul marchez ... nu trebuie a-şi seca creierii cu studii deşerte.* FM (1845), 208[1]/24. *Văzu ... pe dona Elvira, nepoata şi fidanţata bătrînului senior.* FILIMON, O. II, 261. *În conducerea unui stat cu organizare feudală prevalează voinţa regelui, fără ca seniorii vasali să piardă ... dreptul de a dispune de provinciile lor.* CONTA, O. F. 383. *Un intrigant, ca să piarză pe un tînăr paj, îl denunţă pe nedrept seniorului.* CARAGIALE, O. IV, 53. *În evul mediu au fost artişti cari îşi agoniseau traiul cu munca lor artistică, dar relaţiile lor cu seniorii, cu înaltul cler ... îi făceau un fel de slugiserv ori vasali.* GHEREA, ST. CR. III, 52. *Seniorul care poseda castele bogate, servi supuşi ..., simţea nevoia de a avea şi poeţi.* BACALBAŞA, S. A. I, 248. *Regii unguri... se întreceau a mulţămi pe cei credincioşi ..., întocmai precum făceau şi regii Apusului cu seniorii feodali din statele lor.* XENOPOL, I. R. II, 161, cf. ŞĂINEANU[2]. *Seniorii ... Daciei bronzului sînt înainte de toate mari agricultori.* PÂRVAN, G. 294. *Este acolo un senior care, după ce aprinde o mănăstire şi măcelăreşte pe călugăriţe, vrea să se pună la masă.* în PLR II, 300, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Îşi primeşte clienţii personal şi ceremonios, ca un senior pe invitaţii săi la o recepţie selectă.* REBREANU, R. I, 203. *Seniorii aceia semeţi, îmbrăcaţi în fier, îşi făceau de cap.* SADOVEANU, O. IX, 220, cf. SCRIBAN, D. *Unii seniori laici şi ecleziastici găseau avantajos să-şi asigure protecţia regală.* OŢETEA, R. 76. *Era dispreţuit ca un bandit, dar plătit ca un senior.* ARGHEZI, L. 51. *În evul mediu ... seniorii Europei striveau domeniile lor şi erau stăpîniţi, la rîndul lor, de regi.* VIANU, L. U. 468. *Marii seniori ... se ciocnesc între ei în cadrul războaielor civile feudale.* V. ROM. ianuarie 1954, 199. *Nu-i va îngădui acestui venetic ... să-şi dea faţă de el acre de senior care-şi asumă răspunderile şi plăteşte.* VINEA, L. II, 227. *Acest calmuc ... se dovedeşte a fi un emir oriental cu maniere de senior feudal.* IST. LIT. ROM. II, 368. *Regele Lear ... poate fi tragedia seniorului sărăcit şi a vasalilor săi credincioşi.* T mai 1964, 72. *Sînt unii seniori bătrîni, foarte bogaţi.* V. ROM. ianuarie 1966, 178, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

3. S. f. Soţia unui senior[2] **(2)**. *Un intrigant, ca să piarză pe un tînăr paj, îl denunţă pe nedrept ... că face curte seniorei.* CARAGIALE, O. IV, 53.

— Pronunţat: *-ni-or.* — Pl.: *seniori, -e.* — Şi: (astăzi rar) **siniór, -ă** (scris şi *signor*; pronunţat şi *si-nior*), (învechit, rar) **senór, -ă, sinór, -ă** s. m. şi f., **sinióre** (scris şi *signiore* STAMATI, D.; pronunţat şi *si-niore*) s.m.

— Din fr. **seigneur. — Sinior, siniore** < it. **signor, signore.**

SENIÓR[3], -OÁRĂ s. m. şi f., adj. (În opoziţie cu j u n i o r) (Sportiv) care a depăşit junioratul (de obicei peste 18 ani). Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC. *În ultimii zece ani doi juniori au fost promovaţi în lotul reprezentativ de seniori.* SPORTUL, 1975, nr. 8 124, cf. DEX.

— Pronunţat: *-ni-or.* — Pl.: *seniori, -oare.*

— Din fr. **senior.**

SENIORÁL, -Ă adj. (Rar) Seniorial. Cf. ALEXI, W. *Fusese în genere atît de alintat de fete cu intimitatea lor, încît credea că are asupra lor un drept senioral, pe care îl putea transmite altora.* CĂLINESCU, O. I, 133. *Stăpînesc ... castelele feudale, centre ale puterii seniorale, pe care se aşază întreaga viaţă social-economică.* V. ROM. ianuarie 1954, 199.

— Pronunţat: *-ni-o-.* — Pl.: *seniorali, -e.*

— **Senior[2]** + suf. *-al.* Cf. lat. s e n i o r a l i s.

SENIORÁT[1] s. n. (În dicţionarele din trecut) Demnitate de senior[2] **(2)**. Cf. BARCIANU, V., ALEXI, W.

— Pronunţat: *-ni-o-.*

— **Senior[2]** + suf. *-at.*

SENIORÁT[2] s. n. Vîrstă a unui senior[3]; perioadă în care cineva practică un sport în calitate de senior[3]. *Ajuns la senioral a cîştigat trei concursuri.*

— Pronunţat: *-ni-o-.*

— **Senior[3]** + suf. *-at.*

SENIORIÁL, -Ă adj. Care aparţine seniorului[2] **(2)**, privitor la senior[2], specific seniorului[2], de senior[2]; ca un senior[2]; demn de un senior[2]; (rar) senioral. *Pregătirile de vînătoare în curtea castelului seniorial.* ODOBESCU, ap. CADE. *Articolul din „Adevărul" este o plată în adevăr seniorială.* CARAGIALE, O. VII, 286, cf. BARCIANU, ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE. *Prima noastră lege are să fie o amnistie generală ..., declară într-o zi Baloleanu cu o mîndrie seniorială.* REBREANU, R. II, 312, cf. SCRIBAN, D. *Fixarea obligaţiilor feudale în bani a restrîns arbitrariul seniorial.* OŢETEA, R. 56. *Tanti Caterina se înfipse seniorială pe un scaun.* CĂLINESCU, O. I, 48. *Burghezia franceză... devenise o clasă prosperă prin achiziţionarea unora dintre pămînturile ţărăneşti sau chiar a unor domenii senioriale.* VIANU, L. U. 165. *Fiii lor părăseau castelele senioriale pentru a deveni ginerii unor prozaici negustori.* BOGZA, A. Î. 490. *N-ar mai fi putut urmări cu seninătate, din tihna unei existenţe părăginite, dar senioriale, alunecarea ... unei epoci înspre obştescul ei sfîrşit.* VINEA, L. 207, cf DM. *Problema morilor în aceste din urmă sate este legată de aceea a servituţilor senioriale.* PANAITESCU, O. Ţ. 129. *Defel acordat ţinutei şi aerului lui seniorial; logii sale albe, superb drapată pe o cămaşă roşie.* CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 10/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Îşi întinzia drumul micşorînd pasul, privind seniorial peste vîrfurile gardurilor.* P. CONSTANT, R. 114.

— Scris şi: (rar) *seignorial.* CAMIL PETRESCU, T. II, 36. — Pronunţat: *-ni-o-ri-al.* — Pl. *senioriali, -e.*

— Din fr. **seigneurial** (după *senior*[2]).

SENIORÍE s. f. **1.** (Urmat de un adj. pos.) Termen reverenţios cu care se adresează cineva unui mare senior[2] **(1)**. *Sinioria sa (domnia sa) de la începutul sesiei au dorit a ave prilej de a apăra purtările ocîrmuirei.* AR (1829), 54[2]/44. *Senioria voastră.* ŞĂINEANU[2], cf. CADE, SCRIBAN, D.

2. Demnitate, funcţie de senior[2] **(2)**. *Regina ţi-a dat ordinul calfavetei, conţia şi sinioria, lucruri deşarte*

loate. NEGRUZZI, S. III, 288, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Premiile cinematografice ... sînt contestate cu seniorile dobîndite sub primul imperiu.* CINEMA, 1968, nr. 7, 10, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Autoritatea, drepturile unui senior[2] **(2)**. Cf. BARCIANU, ȘĂINEANU[2], CADE, M. D. ENC.

4. Domeniu al unui senior[2] **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Sub regimul feudal, fiecare senior era, în principiu, stăpîn pe veniturile seniorieî lui.* OȚETEA, R. 82, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

5. Organ de conducere în unele orașe-republici italiene în evul mediu; reședința, clădirea acestui organ de conducere. *Ambasadorul Veneției din Constantinopole ... era ținut a transmite signoriei venețiene știrile cele mai pozitive.* XENOPOL, I. R. IV, 26. *Cercel este foarte bine primit de signoria venețiană.* id. ib. V, 34. *Senioria ținea să onoreze solemn pe trimesul faimosului voievod.* SADOVEANU, O. XII, 334. *Dacă-mi îngăduie senioria să-l răscumpăr, eu sînt gata a-l răscumpăra.* id. ib. XIII, 692.

— Pronunțat: *-ni-o-.* — Pl.: **(4)** *seniorii.* — Și: **(rar) siniorie** (scris și *signorie;* pronunțat și *si-nio-*), (învechit, rar) **senorie** (HELIADE, D. C. 67/5) s. f.

— Din fr. **seigneurie** (după *senior*[2]). — **Siniorie** < it. **signoria.**

SENIORÍTĂ s. f. (În Spania și în unele țări ale Americii) Domnișoară, fată nemăritată. *În întunericul adînc dimprejur ni se înfățișează ... senoritele și serenadele și mandolinele și toate bogățiile țării.* PETICĂ, O. 256. *Anghel evocă ... senioritele supravegheate de mature duene.* LOVINESCU, S. I, 68.

— Pl.: *seniorite.* — Și: (rar) **senorită** s. f.

— Din sp. **señorita.**

SENONIÁN, -Ă adj., subst. **1.** Adj. Care aparține ultimului etaj al cretacicului superior, care se referă la acest etaj. *S-au descris și depozite senoniene.* ONCESCU, G. 157. *O subzonă externă formată din depozite paleogene ..., apoi din depozite senoniene și din șisturi negre.* MG I, 109. *Flișul senonian e răspîndit în Carpații Orientali.* LTR[2], cf. M. D. ENC., DEX.

2. Subst. Ultimul etaj al cretacicului superior, care se caracterizează prin faună de amoniți, belemniți, echinide, lamelibranhiate, gasteropode, corali etc. *Acest senonian este reprezentat prin marne cenușii-verzui, cu intercalații de marne roșii, foarte caracteristice, precum și din intercalații, mai rare, de gresii calcaroase verzui, cu biotit și muscovit.* ONCESCU, G. 157. *În cadrul senonianului se deosebesc, de jos în sus, patru etaje.* LTR[2], cf. DER, M. D. ENC., DEX.

3. Subst. Serie de straturi geologice din senonian **(2)**.

— Pronunțat: *-ni-an.* — Pl.: **(1)** *senonieni, -e.*

— Din fr. **sénonien.**

SENÓR, -Ă s. m. și f. v. **senior**[2].

SENORÍE s. f. v. **seniorie.**

SENORÍTĂ s. f. v. **seniorită.**

SENS s. n. **I. 1.** Conținut semantic al unui cuvînt, al unei forme sau al unei construcții gramaticale; înțeles, semnificație **(1)**, accepție, tîlc **(2)**, (învechit, astăzi rar) semnificare **(1)**, (învechit) noimă **(1)**, (învechit, rar) sămnificat (v. s e m n i f i c a t **1**). *Pre acești goți îi numește crivățeni sau cu alt sens (înțelegere) numește peștii.* CANTEMIR, HR. 271. *Verbii „jertfește" și „învinse" și-ar pierde atunci o parte din sensul ce trebuia să înfățișeze îndată cu rostirea lor.* I. POP, L. 32/7. *Aci zicerea „pîrîule" nu se ia în sensul riguros.* ARISTIA, PLUT. C_2/27. *Am observat de multe ori un fel de confuziune despre sensul ce fiecare le dă* cuvintelor]. GHICA, C. E. I, 278, cf. PONTBRIANT, D. *Așa unii caută să se lămurească în privința sensului cuvîntului „pesimism".* GHEREA, ST. CR. II, 294. *Sînt o sumă de cuvinte ... al căror sens exact ne scapă.* în PLR II, 436. *Această traducere corespunde sensului pe care-l are termenul.* BUL. COM. IST. V, 78. *Nu știe pare-se sensul perfect conturat și fără echivoc al acestui cuvînt.* CAMIL PETRESCU, P. 210. *Alte cărți din care să înțeleg mai bine sensurile legate de cuvîntul stil nu citisem.* VLASIU, D. 41. *Păstra în el destulă luciditate ca să dea cuvîntului „impresie" numai sensul lui strict.* SADOVEANU, O. XII, 534. *Sensul tulpinei se reflectă asupra sufixului.* PUȘCARIU, L. R. I, 25. *Expresivitatea afirmă înainte de toate ... de sensul cuvintelor și al sintagmelor.* IORDAN, STIL. 19. *„Urît" are la el sensul de murdar și de mînjit.* ARGHEZI, S. VII, 164. *O cercetătoare descoperă la mine verbul „a mimeliza", cu sensul, zice, de „a imita".* CĂLINESCU, C. O. 358. *Între aceste epitete există o apropiere de sens.* VIANU, S. 62. *În accepția populară cuvîntul „inconștient" are un sens peiorativ.* RALEA, S. T. II, 12. *Abia în timpul din urmă am înțeles sensul acestei denumiri.* BOGZA, A. Î. 398. *Orice cuvînt are un sens.* GRAUR, I. L. 90, cf. DEX. *Ce sens mai are azi cuvîntul „carte"?* VULPESCU, P. 35. *În majoritatea lucrărilor de semantică se vorbește de multiplicitatea sensurilor unui cuvînt.* L. ROM. 1967, 7. *Procesul acesta de lărgire a sensului este unul din miracolele de toate zilele din limbi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 14/2. ◇ *Sens lexical* = ansamblul reprezentărilor susceptibile de a fi sugerate de un cuvînt în cursul întrebuințării lui în diverse situații; (rar) semantică (v. s e m a n t i c **1**), semantism. Cf. DER, M. D. ENC. *Sens gramatical* = înțeles al unei forme flexionare sau al unei construcții sintactice, legat de exprimarea unor categorii sau a unor raporturi gramaticale. *Sensul gramatical nu este în fond decît înțelesul lexical generalizat.* SCL. 1958, 34, cf. DER, M. D. ENC. *Sens figurat* = transpunere cu efecte expresive a imaginii sugerate de un cuvînt dintr-un domeniu de reprezentare în altul. *Astfel se întîmplă cu toate judecățile ce cuprind termeni întrebuințați în sens figurat.* CONTA, O. F. 87, cf. M. D. ENC. ◇ L o c. a d v. **În adevăratul sens al cuvîntului** sau **în sensul cel mai adevărat** (ori **înalt, exact, pur** etc.) **al cuvîntului** = cu adevărat, absolut, exact, precis. *Plouate, în adevăratul sens al cuvîntului, erau grădinile.* ANGHEL, PR. 94. *Scriitorii noștri au fost agitatori entuziaști ... în sensul cel mai înalt al cuvîntului.* IST. LIT. ROM. II, 16. ✦ Valoare simbolică, specifică, reprezentativă etc. a unui enunț, a unui lucru, a unui fapt etc.; ceea ce înseamnă sau reprezintă un enunț, o idee, un fapt etc.; înțeles, semnificare **(1)**, semnificație **(1)**, tîlc **(2)**, (regional, astăzi rar) merchez **(2)**, (învechit) signitate. *S-au trimis această sfîntă a mea poroncă, după sensul căria se va face urmarea* (a. 1826). URICARIUL, V, 32/5. *Aci poeții află mii de subiecte pentru versurile lor, aci le plac lor a le reciti și a le înțelege sensul și poezia.* HELIADE, D. J. 37/17, cf. ANTROP. 38/13. *Făcută întocma după sensul sistemei Morizoniana.* VEISA, I. 165/6. *Uimit privea Cesarul la umbra cea din nouri ... I se deschide-n minte tot sensul de tablouri A vieții sclipitoare.* EMINESCU, O. I, 63. *Fără a fi un filozof în sensul specialiștilor, mintea lui superioară obișnuia să răscolească problemele mari.* IORGA, P. A. II, 70. *Acest fenomen nu poate fi fără un anume sens mai adînc.* PÂRVAN, G. 296. *Mustea în el un sens nou al vieții.* CAMIL PETRESCU, O. I, 323. *Nu luă seama însă la sensul ironic al gestului.* C. PETRESCU, Î. I, 15. *Se străduia ... să smulgă din învelișul fiecărui cuvînt o taină, să interpreteze într-un anumit sens scrisorile primite.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 76. *Din toată învălmășeala asta ... ieșea ceva, care dădea un sens pămîntesc iadului.* POPA, V. 215. *Ritmul leagă formele, amplifică dimensiunile, dă un sens interior proporțiilor.* VLASIU, D. 204, cf. SADOVEANU, O. XX, 63. *După cum accentuăm cuvîntul ..., sensul frazei e cu totul altul.* PUȘCARIU, L. R. I, 43. *Noțiunile de muncă și creație capătă sensuri îmbogățite și transfigurate.* în PLR II, 655. *Scutură din umeri cu sensul că n-are nevoie.*

CĂLINESCU, S. 47. *Încercarea de a reconstitui sensul originar al unei opere literare este legitimă.* VIANU, L. R. 44. *După războiul trecut au apărut o puzderie de lucrări, care se munceau să lămurească sensul a două milenii de civilizație.* RALEA, S. T. III, 7. *Noaptea îl împînzesc de mistere și îi dau un sens.* BOGZA, C. O. 9. *Nu înțeleg semnele chineze, dar ilustrațiile mă ajută să pricep sensul povestirii.* STANCU, U. R. S. S. 153. *Este limpede că sensul fizic al mărimii ... este tocmai acela al constantei radioactive.* SANIELEVICI, R. 96. *Dacă nu indicăm unitatea folosită, rezultatul ... nu are sens fizic.* CIȘMAN, FIZ. I, 9. *Era frămîntat de probleme mici, puțin importante, uneori chiar lipsite de sens.* V. ROM. aprilie 1955, 154. *Civilizația e, pentru el, o vastă carte deschisă, în care citește lacom, căutînd să-i prindă sensurile dintr-o sorbire.* CONSTANTINESCU, S. III, 92. *Cei de felul lui Anton Lupan înfrumusețează fața pămîntului și înnobilează sensul vieții noastre.* TUDORAN, P. 65. *Nu știa măcar dacă dorește să dea un sens acestei descoperiri.* T. POPOVICI, SE. 518. *O, fapte, ce-atunci lunecarăți prin preajmă-mi Retrăite în minte, sens nou căpătați!* LABIȘ, P. 349. *Expresia se poate calcula, are sens.* ALGEBRA VIII, 153. *Îi plăcea să le aducă pe toate la împrejurarea pe care o trăia în acel moment și să le dea sensul pe care el îl voia neapărat.* BĂNULESCU, I. 220. *Munca dirigintelui primește un sens mai adînc, devine profund educativă și socială.* GÎ 1968, nr. 934, 4/7. *O interpretare plină de subtilitate și sens.* CINEMA, 1968, nr. 5, 30. *Sensuri noi ... se descoperă mereu în opera erasmiană.* CONTEMP. 1969, nr. 1 197, 10/1. *A meditat profund la sensurile folclorului nostru, la expresiile sufletului popular.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 179. *Ridicată într-o vreme pe culmile înalte ale valorii, pentru o operă literară sensul era totul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 5/1. ✧ Loc. adv. **În sensul că ...** = și anume; cu alte cuvinte; adică. *Credeam că acest loc din naturalistul roman a fost pînă acum rău interpretat, în sensul că dacii ar fi locuit la început mai către apus.* XENOPOL, I. R. I, 45. *Acolo avem un adversar ... în sensul că interesul lui e ca să revină cît mai repede.* TITULESCU, D. 202. *Nu cumva există un interes pe care cineva îl poartă familiei noastre, în sensul că dorește ca relațiile dintre tata și fratele meu să se agraveze.* PREDA, R. 34. *Prejudicii aduse economiei piscicole, în sensul că peștii nu pot fi valorificați.* VÎN. PESC. februarie 1964, 4/2. **În sensul ...** = în ceea ce privește ..., v. privi[1] **(4)**. *Piesele au pus la încercare colectivele de interpreți ... în sensul profesionalizării.* T ianuarie 1969, 105.

2. Temei rațional; logică, rațiune[1] **(2)**; rost[1] **(III 3)**, (popular) noimă **(2)**. V. justificare, motivare. *Au e sens în lume? Tu, chip zîmbitor, Trăit-ai anume ca astfel să mori?* EMINESCU, O. I, 40. *Ce sens are organismul ăsta să trăiască, dacă odată va muri?* AGÎRBICEANU, A. 177. *N-are nici un sens să vii și tu, nu vine nevasta nici unuia.* CAMIL PETRESCU, P. 261. *Anul s-a isprăvit, iar tu Mă-ntrebi de sensul vieții.* CĂLINESCU, O. II, 238. *Un gînditor care confundă realul cu rationalul înseamnă că găsește oricărui detaliu, oricărui aspect din realitate un sens, un rost, o explicație rațională.* RALEA, S. T. II, 284. *Aportul lui constă ... în relevarea sensurilor dezvoltării istorice.* IST. LIT. ROM. II, 50. *Inima a început să-mi bată făcîndu-mă să văd astfel adevăratul sens al prezenței mele acolo.* PREDA, I. 39. ✧ Loc. adj. și adv. **Fără (de sau nici un) sens** = (care este) la întîmplare, fără rost (v. rost[1] **III 3**). *Dar nu-și puteau înăbuși pornirea care le punea pe buze cuvinte grele și fără de sens.* C. PETRESCU, Î. I, 74. *Îmi dictezi de un sfert de oră cuvinte fără nici un sens.* BARANGA, I. 188. *Perspectiva sumbră a unei vieți fără sens.* T mai 1964, 65, cf. DEX.

3. Orientare în spațiu a unei ființe sau a unui obiect (față de altul), direcție, parte **(II 3)**; spec. fiecare dintre cele două posibilități de succesiune a elementelor unui ansamblu continuu, ordonat cu o singură dimensiune, a punctelor unei linii etc.; fiecare dintre cele două orientări posibile ale unei drepte. *Dacă două unghiuri ... au laturile paralele una cu alta și sînt îndreptate într-același sens, aceste două unghiuri vor fi dopotrivă.* POENARU, G. 40/20. *Sînt înfățișate din laturi paralele și spre același sens (parte) îndreptate.* ASACHI, E. III, 349/12. *Ciîmea cerută ... poate fi numărată în două sensuri opuse.* ELEM. ALG. 91/13. *Mișcarea de rotațiune a soarelui și de revoluțiune a pămîntului se execută amîndouă în același sens.* DRĂGHICEANU, C. 86. *O trăsură cu un „Chrysler", în viteză, Trec în sens invers Și se ciocnesc.* MINULESCU, VERS. 195. *Alteori, deplasarea este executată în sens invers.* VIANU, A. P. 274. *Luminile apar deodată din toate părțile, merg în toate sensurile.* BOGZA, A. Î. 157. *Dintr-un același punct ... pornesc două traiectorii de electroni, curbate în sens contrar.* SANIELEVICI, R. 198. *Aceste trei zone se succed în sens transversal.* ONCESCU, G. 111. *O navă trece în sens invers, prin babordul nostru.* TUDORAN, O. 87. *O luă spre sensul opus celui în care se afla clădirea.* PREDA, R. 188. *Punctul mobil M poate să parcurgă cercul în două sensuri.* TRIGONOMETRIE, 9. *Bolnavul merge nesigur, cu oscilații în toate sensurile.* ABC SĂN. 55. *Calea Văcărești din București, unde s-au realizat două sensuri de cîte 7 m.* RL 1968, nr. 7 387. *Încă trei canale străbăteau ... în diferite sensuri.* G. BARBU, A. V. 58. *29 de mașini blocaseră ... trecerea, oprind cu desăvîrșire circulația și într-un sens și în altul!* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Numele italiene, germane ... se prefăceau așa încît să sune latinește; localitățile geografice erau preschimbate în același sens.* IORGA, C. I. II, 70. *Redactase proiectul său de legiune în sens mai favorabil pălării de jos.* BUL. COM. IST. III, 60. *Determinarea sa, într-un sens sau altul, atîrnă de un nou factor.* TEODOREANU, M. III, 243. *Numai rareori lanțurile de epitete manifestă un sens ascendent.* VIANU, S. 45. *Trebuie să știi și în ce sens să acționezi.* PREDA, R. 255. *În anii de început ai literaturii noi, nuvela a arătat că „se transformă" în raport cu tradiția și a indicat chiar sensul necesar al transformării ei.* V. ROM. decembrie 1964, 114. *Se cuvine să avem întîi în vedere sensul în care poate evolua fiece elev în parte.* GÎ 1968, nr. 932, 1/5. *Sperăm că se întrevede în ce sens și cu ce efecte intervine cultura estetică a subiectului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 23/5. *Soarta scriitorului de teatru poate să evolueze într-un sens defavorabil.* T iulie 1968, 4. ✧ *Sens unic* v. unic. *Sens interzis* v. interzis. *Sens giratoriu* v. giratoriu. ✧ Loc. adv. **Într-un anumit sens** = privind lucrurile într-un anumit mod, dintr-un anumit punct de vedere, sub un anumit raport. *Într-un anumit sens, nu-ți trebuie prea mult curaj, ca să alergi înainte.* CAMIL PETRESCU, U. N. 398, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. **În acest sens** = **a)** loc. adv. cu privire la ..., în această privință, în legătură cu problema în discuție. *În acest sens să se adeverească vorba nemuritorului naturalist.* BARASCH, M. III, XI/14. *Părerea ... exprimată în acest sens ... are toți sorții de a fi confirmată.* PÂRVAN, G. 146. *În acest sens, am subliniat ... comparația.* VIANU, A. P. 245. *În acest sens, nu este inutil a reaminti concluzia călinesciană asupra volumului.* TRIBUNA, 1960, nr. 35, 2/2. *Să vedem ce a întreprins, în anii din urmă, în acest sens, căpitanul portului.* BĂNULESCU, I. 134. *În acest sens greșesc și compozitorii.* M 1968, nr. 1, 14. *Paradoxală este, în acest sens, „consolarea" directorului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178; **b)** loc. adj. care se referă la problema în discuție. *Nu mi-a pus nimeni nici o întrebare în acest sens.* PREDA, R. 252. **În sensul ...** = **a)** loc. prep. în direcția ..., în spiritul ..., către, spre. *Se poate întîmpla ca evoluția să îndrepte pașii mersului ei în sensul dorințelor noastre.* XENOPOL, I. R. I, 19. *Idealul său de transformare socială este ... în sensul evoluției economice.* în PLR II,158. *Încercările ce se făcuseră, de la Mihai Viteazul încoace, în sensul unei apropieri politice.* IORGA, G. I. I, 127. *În sensul acestor vechi năzuințe* [primarii Sibiului] *începură a lua măsuri potrivite.* PĂCALĂ, M. R. 57. *Vom înțelege falsele sale judecăți, în sensul exagerării valorii*

unora și diminuării altora. CONSTANTINESCU, S. III, 223; **b)** loc. adv. și adj. (care este) potrivit vederilor, părerilor cuiva. [Brîncoveanu] *era destul de tare pentru a-și permite să tărăgăneze executarea unei porunci împărătești pînă-și va procura alta, în sensul său.* IORGA, L. I, 348, cf. DL. DM, M. D. ENC., DEX.

II. (Astăzi rar) **1.** (La oameni și animale) Simț **(1)**. Cf. AR (1839), 171¹/48. *Prin cele cinci sensuri a trupului cuprindem noi obiecturile din afară.* ANTROP. 162/17. *Obiecte ... prezente sensurilor noastre.* MAIORESCU, L. 20. *Școala stoicilor .... susținea că toate ideile noastre au originea în sensuri.* CONTA, O. F. 397. *Evident că pentru cuprinderea lucrurilor nu se cere chiar o completă perfecțiune de sensuri.* BABEȘ, O. A. I, 4.

2. Simț **(2)**. *Să cuvine a căuta adevărul, deacă spre aceasta nu ne ajută sensul înțelegerii.* LEON ASACHI, B. 45/15. *Îi lipseau însușirile esențiale prin care se disting adevărații conducători: sîngele rece, perspicacitatea, sensul răspunderii.* OȚETEA, T. V. 124. *Arta încetează, de fapt, acolo unde se pierde sensul responsabilității artistice.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 6/4. ✧ *Sens practic* = simț practic, v. simț. *Nevastă-sa, cu sensul practic al femeilor, da din cap cu înțelesuri.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 17. ✦ (Învechit, rar) Sentiment **(1)**. *Țintirea cea de căpetenie a lucrărilor sale era de a ... deștepta în ii sensul libertății.* ASACHI, L. 37²/39.

— Pl.: *sensuri.* — Și: (rar) **seuz** s. n.

— Din lat. **sensus,** fr. **sens.**

SENSÁL s. m. (Italienism învechit) Mijlocitor **(2)**. Cf. STAMATI, D., GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., I. PANȚU, PR. 3, ALEXI, W.

— Pl.: *sensali.*

— Din it. **sensale.**

SENSĂCIÚNE s. f. v. **senzație.**

SENSÍBIL, -Ă adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Despre oameni, animale sau plante și despre organe, părți ori simțuri ale lor) Care este capabil (din punct de vedere fiziologic) de senzații, de percepții; care reacționează (cu ușurință sau exagerat) la senzații, la percepții; p. ext. care rezistă greu sau nu poate rezista la unele condiții exterioare; simțitor **(1)**. *Adeseori cînd medicul orînduiește bolnavului ca să facă oarecare mișcări, i se respunde că face destulă mișcare ... mai ales femeile, care sînt sensibile.* PARAB. 45/8, cf. PONTBRIANT, D. *Caii de munte ... cu piciorul subțire și nervos, cu unghia fină și sensibilă.* HOGAȘ, DR. I, 89, cf. RESMERIȚĂ, D. *Scutură clanța, aprig, ca pe o mînă senzibilă.* TEODOREANU, M. II, 14, cf. SCRIBAN, D. *Suferind de variațiile climaterice, sensibil la frig și la căldură excesivă, preferă viața din interior, comodă.* CONSTANTINESCU, S. II, 40, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Care, la cel mai mic contact cu ceva, devine dureros, produce suferințe fizice. *Punct sensibil.* ✦ (Despre aparate, instrumente de măsură, mașini etc.) Care reacționează la cele mai neînsemnate variații ale unor agenți externi, (regional) sensibilos **(1)**; care indică, înregistrează cele mai mici valori, deosebiri etc.; fin. senzitiv **(1)**. *O balanță mai trebuie să fie și sensibilă, adică să se încline cu ușurință.* PONI, F. 39, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Electrometrul poate deci servi ca instrument sensibil de detecție și măsurare a radioactivității.* SANIELEVICI, R. 13. *O altă condiție importantă pe care trebuie să o îndeplinească o balanță este ca ea să fie sensibilă.* MARIAN—ȚIȚEICA, FIZ. I, 87, cf. DL, DM. *Pluta din pană de gîscă sau cocean va fi cît mai sensibilă.* VÎN. PESC. februarie 1964, 9, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre materiale fotografice) Care are însușirea de a fi impresionat într-o măsură determinată exact de radiațiile din regiunea spectrului. V. simțibil **(3)**. Cf. LTR².

2. (Despre senzații, percepții, fenomene etc.) Care poate fi sau este perceput ori cunoscut cu ajutorul simțurilor; care poate fi sau este înțeles (mai mult) pe cale intuitivă. Cf. ANTONESCU, D. *Orice noțiune este abstractă și ... nu se poate afla niciodată realizată în lumea sensibilă.* MAIORESCU, CRITICE, 24, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Impresiile sensibile se asociază cu idei.* VIANU, A. P. 248. *Simțul critic ... rectifică divagațiile după categoriile lumii sensibile.* RALEA, S. T. II, 158. *Capacitatea de a se exprima pe sine și, o dată cu aceasta, de a exprima un întreg univers sensibil este o componentă a valorii artistice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 27/1. *Secretul constă în punctul de abordare al materiei sensibile mereu schimbat.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/6. *El nu spune că certitudinea sensibilă n-ar fi certitudine.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 14/1. ✦ (Substantivat, n.) Domeniul lucrurilor, fenomenelor sensibile **(I 2)**. Cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Care este suficient de evident încît să poată fi perceput, simțit, apreciabil, considerabil, evident, important, simțitor, **(2)**, vădit; p. ext. specific, caracteristic (datorită evidenței sale). *El a împuținat numărul toponimicelor într-un chip foarte sensibil.* PÂRVAN, G. 221. *Sub simbol, adevărul cel mai abstract putea deveni sensibil.* SADOVEANU, O. XII, 11, cf. SCRIBAN, D. *Epitetul ... nu poate fi considerat drept o notă sensibilă în portretul omului.* VIANU, A. P. 33. *Ceea ce se numește „atmosferă" într-o operă literară este un element foarte sensibil în drama lui Schiller.* id. L. U. 386, cf. DL, M. D. ENC., DEX. *Producția industrială în această țară a marcat în aprilie și mai sensibile scăderi.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 905. ✧ (Adverbial) *În artă, generațiunea nu are semnificația biologică a continuității vieții sub forme aparent înnoite, dar sensibil aceleași.* în PLR II, 279. *Pentru piesele simple ale căror profile nu necesită tăieturi de material, cantitatea de material este sensibil apropiată piesei gata forjate.* IOANOVICI, TEHN. 112. *A început să se susțină astfel că însemnătatea „Cugetărilor" a fost sensibil exagerată.* VARLAAM—SADOVEANU, 212. *Uneori se schimbă sensibil forma cuvîntului.* L. ROM. 1967, 249. *Doi tineri pianiști sensibil și perfect coordonați ca intonație și ritmică.* M 1969, nr. 1, 22. *Folosirea ... formelor mecanice de mișcare a materiei ... mărește sensibil precizia în prelucrarea și durabilitatea produsului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 8/4.

3. (Despre oameni sau despre firea, caracterul etc. lor) Care este capabil de o viață afectivă intensă, care trăiește profund sentimentele, impresiile, situațiile; care suferă excesiv din punct de vedere moral din cauza situațiilor, atitudinilor etc. pe care le întîlnește; p. ext. care poate fi ușor impresionat, care este emoționat, mișcat², înduioșat, încîntat de ..., emotiv, impresionabil; simțitor **(3)**, (învechit) simțibil **(4)**, simțicios **(2)**, (regional) sensibilos **(2)**. V. susceptibil. *Pare foarte senzibil. O bucurie mare l-ar omorî.* EMINESCU, N. 77. *Cititorul sensibil își va schimba, fără voie, respirația și va lua respirația ce o are poetul.* IONESCU-RION, S. 317. *Trebuie să fii delicat cu Tanța, că ea e foarte sensibilă și inimoasă!* REBREANU, R. I, 242. *Mai puțin sensibile la arta literară, ele citesc mai ales romane.* IBRĂILEANU, A. 62. *Sînt foarte sensibil la propunerea colegilor mei.* TITULESCU, D. 229. *Cine ți-a spus dumitale că, pentru a fi fericit, e interzis să fii sensibil?* SEBASTIAN, T. 79. *Un cuvînt simplu, un surîs ... pot dovedi uneori prezența unui suflet sensibil.* VLASIU, D. 59, cf. SCRIBAN, D. *Pînă și bucătarul înțelegea să-i aducă ofrande ... omagiu la care Vania era foarte sensibil.* TEODOREANU, M. III, 46, cf. IORDAN, T. 253. *Macedonski ne apare ca primul peisagist urban, sensibil la poezia ... întinselor aglomerări umane.* VIANU, A. P. 243. *Al. Ciucurenca e sensibil, în ciuda aparenței apatii.* CĂLINESCU, C. O. 294. *Era sensibil și cutezător ca un paj.* VINEA, L. I, 281, cf. DL. *Sensibil la latura tehnică a civilizației și la confortul ei material.* CONSTANTINESCU, S. III, 89. *Profesorul era un om sensibil, fin și cultivat.* T. POPOVICI, S. 15. *Ești suficient de sensibilă și inteligentă și ai să reușești fără prea*

multe eforturi. T mai 1968, 20. *A fi diriginte înseamnă a fi sensibil la cerințele și nevoile colectivului.* cî 1968, nr. 934, 4/5. *Excelent regizor, sensibil și dotat cu originalitate și simț inovator.* CINEMA, 1968, nr. 10, 34. *Studenții în filozofie sînt sensibili la o asemenea modalitate.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 1/2, A *situa ... pe ascultătorul sensibil în ambianța marii muzici a lui Bach și Haendel.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 201. *Un cuvînt pozitiv pentru fotografii artiști prezenți, martorii sensibili ai existenței noastre.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 26, 18/4. ✦ (Despre manifestări, trăsături etc. ale oamenilor) Care exprimă, care trădează sensibilitate **(1)**; (învechit) simțibil. *Caracterul său, care e melancolic și abulic de obicei, devine vesel și sensibil.* BALEA, S. T. II, 14. *Conferința din care vom cita relevă, dincolo de beția verbiajului, o fibră intelectuală sensibilă.* V. ROM. ianuarie 1965, 99. ✦ (Substantivat, n.) Ceea ce aparține vieții afective, lumii sentimentelor. *Comparația lui Eminescu spiritualizează sensibilul.* VIANU, A. P. 105. *Nu cred într-o artă în afara sensibilului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 26/1.

II. S. f. (Muz.) **1.** Treapta a șaptea a modurilor major și minor, situată la o septimă superioară sau la o secundă inferioară față de tonică. Cf. SCRIBAN, D., DER, M. D. ENC., DEX.

2. Acord construit pe treapta a șaptea a modurilor major sau minor armonic. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sensibili, -e.* — Și: (rar) **senzibil, -ă** adj.

— Din lat. **sensibilis,** fr. **sensible,** it. **sensibile.**

SENSÍBILE adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Cu simțire, cu înduioșare. Cf. DN[2], DEX.

— Din it. **sensibile.**

SENSIBILITÁTE s. f. **1.** Capacitate a omului de a fi sensibil **(I 3)**, de a avea o viață afectivă intensă, de a trăi profund sentimentele, impresiile, situațiile; însușirea persoanei care suferă excesiv din punct de vedere moral la situații, atitudini etc. pe care le întîmpină; p. ext. stare de impresionabilitate, de emotivitate; simțire **(4)**, (învechit) simțibilitate **(2)**, simțiciune. V. susceptibilitate. Cf. VÎRNAV, L. 142[v]/16, PONTBRIANT, D. *Se făcuse de o sensibilitate care nu era deloc extraordinară vîrstei lui.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 49. *Cu această sensibilitate ... stă în legătură și o pulernică lăcomie.* PHILIPPIDE, P. 280. *S-a plîns de bărbatul ei, spunînd că sensibilitatea firească i-e maltratată în căsnicia asta în fiece moment.* REBREANU, R. I, 230, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ești de o sensibilitate imposibilă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 122. *Prin ce miracol, mai ales, și-a salvat frăgezimea sensibilității?* COCEA, S. I, 199. *Frații erau oameni normali, cu o varietate de atitudini psihologice ..., unii din ei poate cu o sensibilitate prea acută.* CĂLINESCU, E. 31. *Cînd ... acțiunea morală este executată din îndemnul firesc al omului și manifestă armonia rațiunii cu sensibilitatea lui, spunem despre caracterul acestui om că este grațios.* VIANU, L. U. 349. *Recunosc tipul: robustețe, optimism ... și ... aproape o totală lipsă de sensibilitate.* H. LOVINESCU, T. 334. *Sensibilitatea lui freamătă de simpatie mai ales în fața suferinții celor umili.* CONSTANTINESCU, S. III, 282, cf. DL. *Înzestrat cu o sensibilitate profundă ... a manifestat de timpuriu o mare pasiune pentru toate artele.* V. ROM. decembrie 1964, 155. *Cu sensibilitate de femeie a suportat durerea hărăzită unui bărbat.* ib. ianuarie 1965, 196. *Regizori ... a căror sensibilitate ... este în stare să traducă subtile vibrații ale proceselor interioare.* T iulie 1968, 10. *Educatorul trebuie să se caracterizeze prin ... sensibilitate.* cî 1968, nr. 934, 4/5. *O idee ... poate fi o experiență, dacă modifică sensibilitatea poetului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 20/2. *Pelicula suportă orice, dar sensibilitatea omului, nu.* CINEMA, 1969, nr. 5, 28, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Capacitate a unei opere, a unei creații artistice etc. de a impresiona afectiv; ceea ce arată, trădează sensibilitate **(1)**; receptivitate artistică. *Atîta sensibilitate delicată, atîta duioșie ..., mai rar se întîlnesc într-o carte.* BACALBAȘA, S. A. I, 231. *Pe harta sensibilității moderne, curentele de artă s-au succedat brusc.* în PLR II, 420. *O sensibilitate febrilă domină literatura noastră feminină.* CONSTANTINESCU, S. II, 422, cf. DL., DM, M. D. ENC., DEX.

2. Capacitate (fiziologică) a organismelor animale superioare, a unor plante, a unor părți ale lor etc. de a avea senzații **(2)**, percepții, de a reacționa (cu usurință sau exagerat) la senzații, la percepții; p. ext. mărime care exprimă capacitatea de reacție a unor organe de simț; (învechit) simțibilitate **(1)**. V. simț **(1)**. *Mușchii spre a avea putere de mișcare, au trebuință de nevre, care să formeze seau din creieri, din măduva spinării, și nu numai dau mușchilor senzibilitate, dar încă înfățoșază sufletului și impresiile de afară.* J. CIHAC, I. N. 8/22. cf. EL. AN. 8, PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Trebuiesc experiențe, ... multă sensibilitate a organului de percepțiune.* CONFA, O. F. 64. *Urechea dreaptă ... își recăpătase sensibilitatea.* CARAGIALE, O. I, 128, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D. *Față de clorofoniu ținii dovedesc o sensibilitate mai mare decît oamenii.* BABEȘ, O. A. I, 23. *Poate că în acea singură clipă [a morții] e concentrată toată sensibilitatea în creier.* BART, S. M. 78. *Cu pierderea deosebirii formale ... am pierdut și sensibilitatea pentru deosebirea între „stare" și „mișcare".* PUȘCARIU, L. R. I, 5, cf. SCRIBAN, D. *Aceste turburări senzitive privesc sensibilitățile tactilă, dureroasă, la căldură, frig, la presiune sau curent electric.* PARHON, O. A. I, 113. *Calmează tusea și durerea prin scăderea sensibilității terminațiilor nervoase.* BELEA, P. A. 263. *Căpătase o asemenea sensibilitate încît, chiar cînd adormea, percepea foiala ei în așternut.* V. ROM. aprilie 1957, 76. ✦ Predispoziție a organismelor la diverse boli. *Trebuie testată sensibilitatea bolnavului.* ABC SĂN. 328, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

3. Capacitate a unui aparat, a unui instrument de măsură etc. de a reacționa la cele mai neinsemnate variații ale unor agenți externi, de a indica cele mai mici valori, deosebiri etc.; p. ext. mărime care exprimă această capacitate. *Sensibilitatea, adică regulatorul, trebuie să acționeze la cele mai mici variații de iuțeală.* SOARE, MAȘ. 207. *Plăcile ... au o sensibilitate mai mică.* SANIELEVICI, R. 218. *Acest instrument măsoară cu mare sensibilitate presiunea aerului atmosferic.* TUDORAN, P. 605, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Însușire a unui material fotografic de a putea fi impresionat într-o măsură determinată exact de radiațiile din regiunea spectrului. Cf. SCRIBAN, D. *Sensibilitatea ... unui strat fotosensibil se determină, în genere, prin fotografierea ... spectrului unei surse de lumină albă.* LTR[2]. ✦ (Chim.) Mărimea concentrației unei soluții în substanța de analizat, care produce, în timpul reacției de recunoaștere, un efect situat la pragul percepției senzoriale. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (rar) *sensibilități.* — Și: (învechit) **senzibilitáte, sensibilitáte** (VÎRNAV, L. 142[v]/16, EL. AN. 8) s. f.

— Din lat. **sensibilitas, -atis,** fr. **sensibilité.**

SENSIBILIZÁ vb. I. **1.** Tranz. și refl. (pas.) (Rar) A (se) concretiza; a (se) materializa **(1)**. *Această abstracțiune generică se sensibilizează și se deosebește de altele prin cuvînt.* MAIORESCU, CRITICE, 25. *Am rămas refractar la toată această lecție de viață practică ..., sensibilizată în lire sterline.* GALACTION, O. 9. *Își alege termenii săi de comparație ... din sfere cu totul eterogene față de aspectele pe care vrea să le sensibilizeze.* VIANU, A. P. 246. *Expresia n-ar mai putea sensibiliza ideea comunicată prin raportarea la obiceiul din care s-a născut.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1956, 68, cf. DL, DM, DEX.

2. Tranz. A face să devină sensibil **(I 3)**, să trăiască intens sentimentele, impresiile, situațiile;

p. ext. a impresiona; a emoționa, a mișca **(II 3)**; a înduioșa. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Ne-a sensibilizat ... generațiile în sens estetic și național.* în PLR II, 465. *Teatrul nostru se străduiește să-i sensibilizeze pe copii.* T ianuarie 1969, 79. *Se desprinde conștiința creatorului cetățean, a creatorului-comunist, legat prin mii de fire de soarta țării sale, sensibilizat pînă la sublim de chemarea ei.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212. *Retina marelui public, sensibilizată de fantastica premieră selenară, a înregistrat mai curînd coincidențele și similitudinile de detaliu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 22/1.

3. T r a n z. și r e f l. (Med.) A avea sau a dobîndi sensibilizare **(3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. T r a n z. (Complementul indică aparate, instrumente de măsură, sisteme tehnice, obiecte etc.) A mări sensibilitatea **(3)** față de acțiunea unui agent exterior. *Betonul aparent, prin calitățile sale ca materie, poate fi sensibilizat prin zgrafitare.* CONTEMP. 1969, nr. 1 179, 7/2. ✦ S p e c. (Complementul indică materiale fotografice) A face sensibil **(I 1)**. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DEX.

— Prez. ind.: *sensibilizez.*

— Din fr. **sensibiliser.**

SENSIBILIZÁNT, -Ă adj. (Med.) Care sensibilizează **(3)** organismul. *Alimente cunoscute ca sensibilizante: roșii, căpșuni, fragi.* ABC SĂN. 345.

— Pl.: *sensibilizanți, -te.*

— **Sensibiliza** + suf. *-ant.*

SENSIBILIZÁRE s. f. Acțiunea de a (se) s e n s i b i l i z a și rezultatul ei.

1. (Rar) Concretizare, materializare **(1)**. Cf. s e n s i b i l i z a **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. □ *Sensibilizarea unei idei.*

2. Trăire intensă a sentimentelor, impresiilor, situațiilor; emoționare, impresionare. Cf. s e n s i b i l i z a **(2)**. *Homo sapiens ... simte mai adînc nevoia de sensibilizare, de cultivare a nobilelor facultăți subiective cu care se naște.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 29/1.

3. (Med.) Scădere a pragului de excitabilitate a unei structuri vii (celulă, țesut, organ, organism) sub acțiunea unor factori interni sau externi; creștere patologică a sensibilității **(2)**. Cf. DL, DM, DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

4. Creștere a sensibilității **(3)** unui aparat, instrument de măsură, sistem tehnic, obiect etc. față de acțiunea unui agent exterior. Cf. s e n s i b i l i z a **(4)**. *Unele micrometre de precizie posedă ... un șurub de sensibilizare.* IOANOVICI, TEHN. 203, cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sensibilizări.*

— V. **sensibiliza.**

SENSIBILIZÁT, -Ă adj. **1.** Care a devenit sensibil **(I 3)**; p. ext. impresionat, emoționat, mișcat²; înduioșat. Cf. s e n s i b i l i z a **(2)**. *Olegul își scotea jelania teatrală, legosul și drepturile din paralizie, argumentînd cu mucegaiul bătos al subsuorii, ridicată în văzul publicului sensibilizat.* ARGHEZI, U. 64.

2. Care a devenit sensibil **(I 1)**, dureros, producînd suferințe la cea mai mică atingere. Cf. s e n s i b i l i z a **(3)**. *Loc sensibilizat.*

3. (Despre aparate, instrumente de măsură, sisteme tehnice, obiecte etc.) Care și-a mărit sensibilitatea **(3)** față de acțiunea unui agent extern (mai ales față de lumină). Cf. s e n s i b i l i z a **(4)**. *Peliculă fotografică sensibilizată.*

— Pl.: *sensibilizați, -te.*

— V. **sensibiliza.**

SENSIBILIZATÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. (Rar) Care sensibilizează **(1)**. *Gîndul despre nevoia ... sistematizării ideilor găsește această imagine sensibilizatoare.* VIANU, A. P. 98.

2. S. m. Substanță care, adăugată în stratul fotosensibil al unui material fotografic, mărește sensibilitatea la anumite culori, îndeosebi la cele din marginea spectrului luminii. Cf. DM, DP, DN², DER IV, 364, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sensibilizatori, -oare.*

— Din fr. **sensibilisateur.**

SENSIBILÓS, -OÁSĂ adj. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** (Despre aparate, instrumente de măsură, mașini etc.) Sensibil **(I 1)**. *Poartă-te frumos cu motoru ăsta că e foarte sensibilos.* UDRESCU, GL.

2. (Ironic) Sensibil **(I 3)**. *Prea e sensibiloasă și ea, îi sare țandăra din nimic.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *sensibiloși, -oase.*

— **Sensibil** + suf. *-os.*

SENSIBLERÍE s. f. (Franțuzism) Sensibilitate **(1)** exagerată, afectată. *Am trebuit să pun capăt sensibleriei mele absurde.* SION, P. 372. *A izbutit să condenseze în așa-zisa „Moarte a lui Abel" toți atomii de sensiblerie bolnavă care pluteau în aerul viciat al epocii.* ARHIVA, II, 693. *Autorul confruntă sensibleria aristocratică cu suferința adîncă și reală a țăranului.* VIANU, L. U. 55. *Volumul ... decepționează astăzi printr-o falsă impresie de sensiblerie.* GL 1958, nr. 200, 3/5.

— Pl.: *sensiblerii.*

— Din fr. **sensiblerie.**

SENSITOGRÁMĂ s. f. Clișeu sensitometric. Cf. DN³.

— Pl.: *sensitograme.*

— Din fr. **sensitogramme.**

SENSITOMÉTRIC, -Ă adj. Care aparține sensitometriei sau sensitometrului; privitor la sensitometrie sau la sensitometru. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *sensitometrici, -ce.*

— Din fr. **sensitométrique.**

SENSITOMETRÍE s. f. Ansamblu de metode folosite pentru determinarea sensibilității materialelor fotografice în raport cu intensitatea și compoziția spectrală a radiației luminoase, cu durata și caracterul expunerii, precum și în raport cu modul de prelucrare a materialului. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *sensitometrii.* — Și: **senzitometríe** s. f. D. MED.

— Din fr. **sensitométrie.**

SENSITOMÉTRU s. n. Instrument pentru determinarea sensibilității materialelor fotografice în raport cu durata de expunere. *Se deosebesc: sensitometre cu timp de expunere constant și sensitometre cu iluminare constantă.* LTR², cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *sensitometre.*

— Din fr. **sensitomètre.**

SENSÓRIUM subst. v. **senzoriu.**

SENTÉMBĂR subst. sg. v. **septembrie.**

SENTÉMBRIE subst. sg. v. **septembrie.**

SENTEMÉNT s. n. v. **sentiment.**

SENTENCIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sentențios.**

SENTÉNȚĂ s. f. v. **sentință.**

SENTÉNȚIE s. f. v. **sentință.**

SENTENȚIONÁ vb. I. T r a n z. (Neobișnuit) A exprima în mod sentențios **(1)**. *Paginile de proză aveau mai multe titluri, succesiv adăugate, fiecare sentențio-*

nîndu-și mirarea, ironia sau dezgustul pentru titlul precedent. TEODOREANU, M. III, 97.

— Pronunțat: *-ți-o-.* — Prez. ind.: *sentenționez.*

— De la **sentență**.

SENTENȚIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre opere literare, limbă, mod de exprimare, stil etc.) Care conține sentințe **(2)**, maxime, aforistic (v. gnomic); p. ext. de o gravitate afectată; care este (prea) înflorit, încărcat, pretențios, savant **(4)**, prețios **(3)** Cf. I. GOLESCU, C. *Stilul lor e serios, sentențios și plin de reflecsii filozofice.* MAG. IST. I, 7/19. *Astă a lor vorbire sentențioasă, adecă laconismul, era mai mult un studiu de filozofie.* ARISTIA, PLUT. 133/20, cf. PROT — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., BARCIANU, V. *Iar mă ucizi cu principii generale și cu fraze sentențioase!* I. NEGRUZZI, S. V, 18, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Acel stil sentențios și banal.* IORGA, L. I, 100, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Caracterul sentențios al prozei maioresciene este incontestabil.* VIANU, A. P. 95. *Au case frumoase, pe care le împodobesc... cu inscripții sentențioase.* id. L. U. 382. *Capodopera satirei ideologice sentențioase este „Glossa".* CĂLINESCU, C. O. 398. *Ultima poezioară exprimă chiar sub formă sentențioasă explicația înfrîngerii.* V. ROM. octombrie 1954, 212. *Pulsul unui stil... tradus parcă prin formule sentențioase.* IST. LIT. ROM. II, 690. *Cîte o replică are sonoritatea sentențioasă a lui Bolintineanu.* CINEMA, 1968, nr. 7, 5. *Lapidarele reflecții sentențioase s-au difuzat, ca tip literar, îndeosebi din contextul tragediilor lui Seneca.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 20/1, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Despre oameni) Care se exprimă prin maxime, prin sentințe **(2)**; care manifestă o gravitate afectată, care folosește un ton emfatic, pretențios (în exprimare). *Tața Tinca, femeie sentențioasă..., fusese măritată de trei ori.* BRĂESCU, A. 184. *Nu-ți stă bine să fii grav și sentențios,* ARGHEZI, S. X, 78. *Părintele pedant, aspru și sentențios, era nesuferit.* id. B. 33, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Cuza... (sentencios): O faptă nemplinită, nu este-o faptă rea.* MACEDONSKI, O. II, 163. *Vorbea sentențios, lăsînd tonul după fiecare propoziție.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 85. *E sănin, că de la miazăzi vine ce vine, vorbi sentențios Irimie.* AGÎRBICEANU, S. 190. *Fiecare climă cu floarea ei, răspunse el scurt și sentențios.* HOGAȘ, DR. I, 227. *Tuși ușor să-și dreagă glasul și rosti sentențios...* REBREANU, R. I, 12. *Nu știu care... afirmase sentențios că o trupă sub arme nu se poate aresta.* BRĂESCU, A. 138. *Nu vezi? (sentențios): Asta nu e lucru curat.* SEBASTIAN, T. 281. *Gura lumii numai pămîntul o astupă, declară sentențios doamna Mazu.* SADOVEANU, O. XI, 478. *Pisicile frumoase zgîrie rău, zise... sentențios.* ARGHEZI, L. 22. *Monumentul e în suflete, spuse sentențios ofițerul.* CĂLINESCU, B. I. 187. *Ana ridică un deget sentențios și ironic.* VINEA, L. II, 107. *Carpații sînt o fortăreață inexpugnabilă, declamă sentențios generalul Mîndru.* T. POPOVICI, S. 263. *Autorul conchide superior și sentențios...* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 221. *Și florentinii căutau să-l descurajeze pe Michelangelo. „Acum nu e timp de artiști" — afirmau ei sentențios.* CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 11/4.

— Pronunțat: *-ți-os.* — Pl.: *sentențioși, -oase.* — Și: **sentencios, -oásă** adj.

— Din fr. **sentencieux.** Cf. lat. sententiosus.

SENTENȚIOZITÁTE s. f. (Rar) Însușirea de a fi sentențios **(1)**. *Se purta cu o simplitate remarcabilă..., înfățoarea lui tipică trădîndu-se numai într-o oarecare sentențiozitate a frazei.* CĂLINESCU, B. I. 401. *Cîteodată însă gustul definițiilor categorice, de o sentențiozitate jovial profetică, nu ne mai permite să separăm ce e anodin de ce e substanțial.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 9/3.

— Pronunțat: *-ți-o-.*

— **Sentențios** + suf. *-itate.*

SENTÉȚIE s. f. v. **sentință**.

SENTIMÉNT s. n. (Adesea urmat de determinări care indică natura, felul) **1.** Proces, stare, atitudine, manifestare afectivă specific umană, mai durabilă și mai complexă decît emoția, reprezentînd reacția (pozitivă sau negativă a) individului față de alte ființe, față de obiecte și de fenomene sau față de sine însuși; simțire **(4)**, simțămînt **(1)**, (învechit) simțiciune **(2)**, (învechit, rar) sens **(II 2)**. *Avea o inimă așa de tirană și plină de răutate, ca și sirienile..., știa prea cu iscusință să-și ascunză sentimenturile ei cele amăgitoare.* PLEȘOIANU, T. I, 146/6. *Tot acele sintimente p-amîndoi ne-a însufleți.* HELIADE, O. I, 417. *Aceasta dovedește sentimenturile sale cele nobile și bunavoință ce are pentru patria noastră.* CR (1829), 13/2. *La această spăimîntătoare... priveliște cei aleși..., chiar în sînul fericirei lor, nu să pot apăra de un sentiment de cutremur.* MARCOVICI, C. 115/16. *Sufletul este și stă în sînge așa precum stau într-însul toate celelalte simțiri și sentementuri.* VEISA, I. 23/16. *Se viptuia cu carne de cal și lapte de capră, streini... sentimentelor ominirei.* SĂULESCU, HR. I, 236/24. *Sînt foarte recunoscător de toate sentimentele ce arăți pentru mine* (a. 1836). PLR I, 38. *După deosebitele scopuri ale poetului sau ale oratorului..., stilul să lucreze asupra fantaziii ori asupra sentimentului.* FL (1838), 12²/21. *Sintimentele... nici vremea, nici depărtarea nu le pot schimba.* HRISOVERGHI, A. 29/4. *Ist giune marinimos, pascar de meserie, dar de sentiment nobil.* ASACHI, P. R. 34/14. *Sintimentul vitejiei domineză prelutindeneț.* MAG. IST. I, 252/10. *Am socotit ca să te văz cu sentimente bune, Cu minte, cu simțiri întregi și cu înțelepciune.* PANN, E. III, 62/1. *Cercările poetice..., sînt pline de sentiment patriotic.* RUSSO, S. 153. *Va păstra sentimentul unei vii recunoștințe.* GM (1854), 1¹/39. *Virtuoșii filozofi... n-au expremat pre deplin sintimentul după nobila lor dorință.* ARISTIA, PLUT. XXXVIII₂/17. *Feodalitatea consistă pare-mi-să... în sentimentul de un devotament sublim unei idei generoase.* ROM. LIT. 400¹/9. *Dar, ist domin, din nenorocire, nu era pătruns niei de sentimentele măreței a unui patriot.* CALENDAR (1856), 81/17. *Inima-și dezvăleșe sintimentul său ascuns.* NEGRUZZI, S. II, 13. *Același sentiment de temere a dictat aseneneș precauțiuni.* GHICA, C. E. I, 78. *Oricare sintimente înalte, generoase, Ne par ca niște basme de povestit, frumoase.* ALEXANDRESCU, O. I, 86. *Boierul despre care e vorba se distingea prin sentimentele lui frumoase.* SION, P. 63. *Această magică panoramă... deșteptînd într-însul cele mai melancolice sintemente.* FILIMON, O. II, 330. *Sforțările zadarnice... produc în noi... sentimentul îndoielii.* CONTA, O. F. 114. *Stam pe loc, cuprins de un vag sentiment de frică.* CARAGIALE, O. I, 127. *El o contemplă cu un sentiment de nespusă adorație.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 131. *A venit... să-și ia rămas bun. Ce ciudat sentiment a-ndurat!* BACALBAȘA, S. A. I, 168. *Ar trebui să pricepi că la mine e un sentiment puternic care mă leagă de dumneata.* D. ZAMFIRESCU, R. 41. *Sentimentele nu se învechesc și-și păstrează totdeauna parfumul lor.* ANGHEL, PR. 152. *Andrei îi privea cu sentimentul cu care te uiți la un portret al tău însuți de cîțiva ani din urmă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 208. *Sudorile începuseră să-i... [curgă] nu de teamă, ci de un sentiment nedeslușit.* AGÎRBICEANU, S. P. 120. *Dintr-un sentiment de milă nu m-am atins de una, măcar, din aceste flori?* HOGAȘ, DR. I, 83. *Sentimentele mele prea deosebite pentru X erau o invenție a ei, de circumstanță.* IBRĂILEANU, A. 85. *Împăratul lăsa să se vadă un sentiment de nemulțumire sau de neliniște.* LOVINESCU, C. IV, 82. *Să abuzeze de sentimentele femeii iubite... i se părea... rușinos.* REBREANU, R. I, 22. *Un sentiment de adîncă evlavie... mă încovoia cucernic lîngă blîndul și cucernicul mosneag.* GALACTION, O. 92. *Unul dintre comeseni... m-a considerat cu oarecare admirație și am avut impresia că și ceilalți împărtășesc aceleași sentimente.* CAMIL PETRESCU, U. N. 189. *Amîndoi aveau un sentiment de jenă.* G. PETRESCU, T. II, 247. *El simte cald, un sentiment de frate, Cu cel eliberat, cu cine-i rob.* D. BOTEZ, F. S. 21. *Fac apel la sentimentele dumneavoastră camaraderești.*

BRĂESCU, O. A. I, 231. *În sentimentul acesta de sinceră compătimire... a scăpărat, un moment și fără veste, îndoiala.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 26. *Pe drum întîlneam muncitori care mergeau la lucru și mă năpădea un sentiment de liniște.* VLASIU, D. 30. *În mine rămăsese intact numai sentimentul amiciției.* SADOVEANU, O. XVIII, 470. *Trebuie să-i fi povestit de-a fir a păr totul, totul, toată suita sentimentelor ei.* MIHĂESCU, D. A. 211. *Cine vorbește o face pentru a-și împărtăși gîndurile, sentimentele și reprezentările.* VIANU, A. P. 15. *Probabil că un sentiment de răzbunare pentru ostilitatea categorică a fiarelor l-a făcut pe om vînător.* ARGHEZI, S. VIII, 34. *Observai că starea fiziologică ce se numește apetit... fusese înlocuită cu un alt sentiment ciudat.* CĂLINESCU, C. O. 11. *Acest sentiment primar... îi se comunică copleșitor, cînd stai în fața tabloului.* BLAGA, Z. 310. *Gîndirea înseamnă și o inhibiție a sentimentelor.* RALEA, S. T. II, 185. *Această bruscă încăierare cu sentimentul datoriei nu ținea mult.* VINEA, L. I, 8. *Sentimentul național al scriitorului a fost conștiința de sine a unei unități spirituale.* CONSTANTINESCU, S. III, 82. *Ți-au rămas nechelluite sentimente de devotament față de familia ta.* PREDA, Î. 75. *[Î]l revolta sentimentul de timiditate și nesiguranță care-l cuprindea.* T. POPOVICI, S. 112. *Un sentiment turbure îl stăpînea.* BARBU, PRINC. 27. *Un sentiment ascuns de suferință și de ură îl macină lăuntric.* V. ROM. octombrie 1964, 85. *Am înțeles mai bine decît oricînd că sentimentele mele pentru dumneata sînt adevărate și profunde.* T august 1964, 56. *Așa cum ne dăruim gîndurile, vorbele, sentimentele, Să ne dăruim unii altora parfumuri, batiste.* SORESCU, S. 15. *Păstrez pentru dumneata un sentiment deosebit.* V. ROM. ianuarie 1965, 53. *Amețiți de sentimente, Pe gură sărutam studente.* VULPESCU, P. 101. *Iubirea e un sentiment sublim.* T mai 1968, 17. *El nu e cămătarul avid care strivește o inimă pură, plină de sentimente nobile.* CINEMA, 1969, nr. 5, 38. *Nimeni n-are de gînd... să persifleze sentimentele materne.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217. *Este un sentiment colectiv care se manifestă internațional prin voința de pace și de colaborare între popoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 3/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ L o c. a d v. (Familiar și adesea peiorativ) **Cu sentiment** = cu pasiune, v. p a s i u n e **(3)**. *Cînta încă binișor la pian și cu sentiment.* BENIUC, M. C. I, 311. *Cel care urlă mai adevărat, mai cu sentiment, cîștigă.* H. LOVINESCU, T. 256. (Familiar și adesea peiorativ) **Fără sentiment** = cu indiferență, indiferent; rece **(2)**. *Flașnetarii... învîrt fără sentiment o biată flașnetă.* IONESCU-RION, S. 238.

2. Capacitate a individului de a simți, a presimți, a aprecia, a înțelege ceva (pe cale instinctivă); p. e x t. (adesea în construcții cu verbul „a avea") opinie, impresie sau convingere care se fundează pe o apreciere subiectivă, pe afect, intuiție etc.; faptul de a-și da seama de ceva, c o n ș t i i n ț ă, s e n z a ț i e **(3)**; simțire **(5)**. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Este greu de înțeles cum o familie patriarhală, unită într-un singur gînd, sentimentul nenorocirii sale, au ajuns la comedia limbistică.* RUSSO, S. 44. *Instrucțiunea publică... trebuie să aibă de scop a împlînta în inima tinerilor sentimentul de justiție.* GHICA, C. E. I, 187. *Avea sentimentul că Ana a intrat în viața lui intimă, că-l observă.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 79. *S-a deosebit ca judecător printr-un mare sentiment de dreptate* (a. 1892). PLR I, 241. *Amîndoi aveau sentimentul că au stricat tot ce au pus la cale pînă acum, împreună.* AGÎRBICEANU, S. 28. *Ca să-i dau sentimentul siguranței, am luat un ton aproape vesel.* IBRĂILEANU, A. 89. *Vorbi... cu sentimentul că se izbește într-o rezistență stîncoasă.* C. PETRESCU, C. V. 347. *Avea sentimentul că nevasta lui se sacrifică exclusiv pentru el.* TEODOREANU, M. III, 399. *Stam ... plini de sentimentul enormei nulități pe care o reprezentau cei doi oaspeți.* VOICULESCU, P. I, 314. *Sentimentul naturii apare în proza românească o dată cu Alecu Russo.* VIANU, A. P. 73. *Sentimentul valorii lor personale.* OȚETEA, R. 320. *Dacă reinterpretezi mișcarea, ai sentimentul clar că tu te ridici cu pămîntul.* CĂLINESCU, B. I. 6. *Zidăria și tencuiala nu pot deștepta sentimentul de veșnicie.* id. s. 113. *Plimbările nu-mi erau învăluite în acel sentiment de securitate ce îi-l dă conviețuirea cu semenii.* BLAGA, H. 79. *Sentimentul pluralismului acestui univers se reduce la o înțelegere prealabilă a multiplicității.* RALEA, S. T. II, 294. *Am avut sentimentul că asist la o ultimă noapte a lumii.* BOGZA, A. Î. 278. *Văd că aveți un apetit grandios; vine din sentimentul datoriei îndeplinite.* VINEA, L. I, 143. *Natura cu aspectele ei multiple și sentimentul cosmic al peisajului se răsfrîng într-o excepțională forță de creație lirică.* CONSTANTINESCU, S. II, 7. *Astăzi... am sentimentul că, dacă aș muri, s-ar produce o greșeală.* PREDA, I. 57. *Nu avu în nici un fel sentimentul predestinării.* id. R. 5. *Față de toți ceilalți mărunți compilatori... are sentimentul creației autentice.* V. ROM. noiembrie 1964, 113. *Scriind istoria, el o face cu sentimentul că-și scrie autobiografia.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 3/6. *Sentimentul multor vorbitori e că acest neologism aparține verbului „a sta".* L. ROM. 1967, 248. *Am avut sentimentul că trebuie să iau un loc pe care mi-l pierdusem.* BĂNULESCU, I. 207. *Aveam sentimentul că piesa ar putea să constituie un pamflet.* T iulie 1968, 4. *Impresia pe care o comunică drama lui Blaga... este una de înălțare... venind din sentimentul participării la o bucurie superioară.* ib. 1969, 66. *„Neliniștea" mamei ține de sentimentul apăsător că ceva nu este în regulă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sentimente* și (învechit) *sentimenturi.* — Și: (învechit) **senteménd** (pl. și *sentemenʦuri*), **simțiménd, sinteménd, sintiménd** s. n.

— Din fr. **sentiment**, lat. **sentimentum.** — **Simțiment**: prin apropiere de *simț, simți.*

SENTIMENTÁL, -Ă adj. **1.** Care aparține dragostei, privitor la dragoste, de dragoste; determinat de sentimente de dragoste; care exprimă sau trezește dragoste. V. a m o r o s. *Stanțele... însemnează însă și o speție de poezie sentimentală.* HELIADE, O. II, 172, cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D. *El nu încetează de a giuca o comedie sentimentală cu damele, tot acea comedie și iar aceea de cînd îl știu.* ROM. LIT. 126²/34. *Trădarea începută cu atîta finețe de Duduca și Păturică din zi în zi lua aspectul unui amor sentimental.* FILIMON, O. I, 142, cf. PROT.—POP., N. D. *Scrie „Steluța", unica lui poezie sentimentală, cu versuri nemuritoare* (a. 1896). PLR I, 456. *O sentimentală Romanță uitată și fără cuvinte Se pierde în noapte.* PETICĂ, O. 57. *Ce dedicație frumoasă, sentimentală, se gîndi să scrie pe foaia albă!* AGÎRBICEANU, A. 137. *Mîine-poimîine va fi un adevărat erou de roman sentimental.* REBREANU, I. 129. *Lasă-mă în pace cu atențiile d-tale sentimentale!* IBRĂILEANU, A. 109. *Are un început de idilă sentimentală.* LOVINESCU, C. IV, 115. *O ploaie de priviri sentimentale S-abat asupra frumuseții tale.* TOPÎRCEANU, P. O. 61. *Trecuse de la bucăți moderne la cîntece sentimentale, languroase.* CAMIL PETRESCU, P. 279. *Dragoste scurtă..., fără complicații sentimentale.* BRĂESCU, O. A. I, 4. *Mi-am închipuit că e la mijloc, ca de obicei, o chestie sentimentală.* VOICULESCU, P. II, 205. *Este un roman de aventuri eroice și sentimentale.* VIANU, L. U. 52. *Îi povestea toate nefericirile ei sentimentale.* T. POPOVICI, SE. 475. *Romanțele sentimentale de multă vreme ne fac haz.* LABIȘ, P. 337. *Mici neînțelegeri sentimentale.* CINEMA, 1968, nr. 8, 10, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Acum sînt chinuit sentimental fiindcă iubesc o femeie care mă înșeală.* VLASIU, D. 294.

2. Stăpînit sau determinat de sentimente **(1)** frumoase, duioase, nostalgice etc., de afect mai mult decît de rațiune; care exprimă, care trădează asemenea sentimente sau, p. e x t., o sensibilitate exagerată (și adesea afectată); (rar) sentimentalist. *Stilul va fi... plin, înflorit, elegant, puternic..., patetic, sentimental.* FL (1838), 12²/23. *Nevestele noastre, slabe de nevre, sentimentale și cu constituție gingașă.* VASICI, M. II, 95/14. *Cînd rea și nesuferită, cînd sintimentală și cochetă, s-aprinde și se alintă ca o copilă brudnică.* NEGRUZZI, în PR. DRAM. 473. *Ce tot înțelegi tu că-ți plac frazele sentimentale, dar numai prin cărți, nu și aiurea?* ap. GHICA A. 89. [Muzica] *italiană ... e mai sentimentală.* ALECSANDRI, P. I, 289. *Este prea sentimental.*

BOLINTINEANU, O. 432. *Cele mai disparate împărechieri între stările intelectuale și între dispozițiile sentimentale se pot produce în același individ.* MAIORESCU, CR. II, 161. *Trebuiau să răstoarne impresia ce preotul obținuse cu elocuența-i sentimentală.* CARAGIALE, O. I, 35. *Această senzualitate este simțitoare și sentimentală.* PHILIPPIDE, P. 280. *S-a cheltuit... energie intelectuală și sentimentală.* în PLR II, 45. *Fără a înăbuși spontaneitatea sentimentală, a dat literaturii românești cîteva din cele mai mari pagini ale ei.* IORGA, P. A. II, 145. *Această... părere ..., din pricina ideii sentimentale ce cuprinde, are totuși mai întîi sprijinul coincidenții.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 337. *Să mă trezească din toropeala sentimentală în care mă cufundasem.* HOGAȘ, DR. I, 281. *Prin studiul eredității... determinăm tipul biologic al unui ins..., înclinările lui sentimentale.* MARINESCU, P. A. 73. *O foarte inteligentă domnișoară, păcat că prea poetică și sentimentală.* C. PETRESCU, Î. I, 113. *Fata..., — sentimentală și proastă ca orice profesionistă, cînd se prinde în cursă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 18. *Acești tineri membri ai partidului muncitoresc păseau dintr-o lume sentimentală în altă lume.* VLASIU, D. 321. *Caragiale a fost un om profund gînditor și profund sentimental.* SADOVEANU, O. VI, 321. *Atitudinea sentimentală a subiectului vorbitor... copleșește sensul propriu-zis.* IORDAN, STIL. 13. *Clientul e sentimental: lăcrimează.* ARGHEZI, B. 107. *Era sentimental pînă la spasm și simula indiferența.* CĂLINESCU, C. O. 155. *Înviau în noi dulcețí sentimentale culese din Alecsandri și Bolintineanu.* BLAGA, H. 111. *Cu toată luciditatea sa cerebrală, există în d. Topîrceanu un fond sentimental.* RALEA, S.T.I, 62. *Nu sînt un om sentimental.* BOGZA, A. Î. 5 9. *Oh, e foarte sentimentală, nici nu știi.* VINEA, L. I, 219. *Romantic, prin atitudine sentimentală, Iosif își are sursa inspirației în liricii moderni germani.* CONSTANTINESCU, S. III, 262. *Să nu fim sentimentali!* TUDORAN, P. 60. *Un zălud poet sentimental.* LABIȘ, P. 57. *A intuit bine... dînd desenelor o turnură sentimentală și candidă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/6, cf. M. D. ENC., DEX. *Leul cel laș nu e chiar laș, fiindcă e inteligent și sentimental.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 17/4. (Fig.) *Din agonisirile sale ce au cîștigat din bunul patriii să facă vreun monoment santimental, precum o casă pentru săraci.* MUMULEANU. C. 26/3. *Circiuma, camera separată... și viorile sentimentale care se aud din local.* VINEA, L. I, 172. ✧ (Adverbial) *A cîntat sentimental „serenada lui Schubert".* IBRĂILEANU, A. 99. *Cînta la pian cu talent de amator nu prea grozav, dar sentimental.* BRĂESCU, A. 184. *Construim sau contemplăm... imagini poetice pentru a înțelege mai mult și pentru a trăi sentimental mai puternic.* VIANU, M. 56. *Judeci sentimental. Toate lucrurile au o cauză.* T. POPOVICI, S. 125. *Autorul înclină sentimental spre trecut.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 11 004. (Fig.) *Și pe publice terase Plîng viori sentimental.* BACOVIA, O. 137. ✧ (Substantivat) *E teoreticianul metodic, cînd nu e sentimentalul exclamațiilor multe.* IORGA, P. A. II, 29. *Negreșit un bucureștean rafinat ar ști să-și dea seama că joacă pe sentimentala.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 242. *Eu, care sînt un sentimental, uite-așa ceva am visat pentru căsnicia mea.* REBREANU, R. I, 59. *Îl socotea un om slab, dezarmat și încă mai rău decît toate: un sentimental.* C. PETRESCU, A. 359. *Mucenicul idealului său a fost în fond un tandru, un timid, un sentimental.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 39, 4/3.

— Pl.: *sentimentali, -e.* — Și: (învechit) **santimentál, -ă, sintimentál, -ă** adj.

— Din fr. **sentimental**, lat. **sentimentalis**. — **Sintimental**: prin apropiere de *simț, simți*.

SENTIMENTALÍSM s. n. 1. Manifestare, atitudine, tendință proprie omului sentimental **(2)**; sensibilitate excesivă (și afectată); exagerare (afectată) a sentimentului; sentimentalitate. *La dînsul... toate gîndirile poartă marca unui sentimentalism plîngător, duios.* BACALBAȘA, S. A. I, 232. *Cu acest sentimentalism... stă în legătură și o puternică lăcomie.* PHILIPPIDE, P. 280. *După accesul de sentimentalism, urmă accesul de dezgust și de furie.* D. ZAMFIRESCU, R. 199. *Această epidemie de sentimentalism exasperat... a fost variată de o notă nouă.* ANGHEL, PR. 184. *Sentimentalismul, fotografia artistică și melodrama, iată ce gustă publicul din marii scriitori.* în PLR II, 430. *Nu cunosc nici măcar din nume astfel de sentimentalisme romantice!* REBREANU, R. I, 22. *S-ar părea că în literatură... are oroare de sentimentalism.* TOPÎRCEANU, în PLR II, 410. *Ne-a cîntat cîteva bucăți nemțești, de un sentimentalism luminos și catifelat.* CAMIL PETRESCU, U. N. 193. *Era o prostie! Un sentimentalism burghez, moștenit de la tine.* C. PETRESCU, O. P. II, 267. *Am devenit de un sentimentalism nemaipomenit.* CĂLINESCU, S. 86. *Sentimentalismul, iată ce se găsește rar în Franța.* RALEA, S. T. III, 131. *Ce-s sentimentalismele astea? se întrebă căpitanul, minios și rușinat.* CAMILAR, N. I, 156. *Poezia... se rezolvă în pur sentimentalism.* CONSTANTINESCU, S. III, 5, cf. DL. *Simți că începe să se enerveze din pricina acestui sentimentalism nepotrivit.* T. POPOVICI, SE. 86, cf. DM. *Se complăceau într-un sentimentalism steril, manifestat în poezie printr-o abundență de diminutive și de lamentații.* VARLAAM—SADOVEANU, 142. *Nu sînt victima sentimentalismului.* T iunie 1964, 68. *Nici idila, nici sentimentalismul duios... nu mai erau la modă.* V. ROM. ianuarie 1965, 108. *Nimic nu-l exaspera mai tare... decît dîra sentimentalismului romantic în proză.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 56, 8/2. *Toate romanele scrise în acest răstimp sînt dominate de romantism, cu predilecție pentru sentimentalism și mistere.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

2. Curent literar preromantic din literatura europeană, apărut la sfîrșitul sec. al XVIII-lea, care împletește filozofia luminilor cu interesul crescut pentru latura afectivă a psihologiei umane. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: **(1)** *sentimentalisme.*

— Din fr. **sentimentalisme.**

SENTIMENTALÍST, -Ă adj. (Rar) Sentimental **(2)**. *Acest filozof sentimentalist uită să descopere că reciprocitatea nu-i tiranie.* ROM. LIT. 260¹/16. *Descrierea pădurii este făcută uneori în imagini sentimentaliste, molatice.* IST. LIT. ROM. II, 225.

— Pl: *sentimentaliști, -ste.*

— Din fr. **sentimentaliste.**

SENTIMENTALITÁTE s. f. Caracter sentimental **(2)** al unei persoane, al unei atitudini, al unei opere etc.; stare a unei persoane sentimentale **(2)**; predispoziție spre sentimentalism **(1)**; p. ext. sentimentalism **(1)**. *Am dori de la dumnealui... mai puțină simțimentalitate și mai mult natural.* KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUȚII, I, 80. *În politica internațională nu sentimentalitatea, ci reflecția... trebuie să dicteze.* MAIORESCU, D. I, 22. *Se va încînta pe deplin de sentimentalitatea... lui Eminescu.* în PLR II, 147. *Un suflet de sentimentalitate lacomă și absorbantă.* IORGA, L. II, 232. *În „Dumbrava minunată"..., e sentimentalitatea, e atitudinea noastră față de lucrurile noastre.* IBRĂILEANU, S. 5. *Amîndouă [fetele] făceau ca pulsul lui Jim să bată răscolit de vagi sentimentalități.* CĂLINESCU. C. N. 86. *Tineretul german se recunoștea mai cu seamă în acea sentimentalitate, în acea exaltată viață interioară.* VIANU, L. U. 227. *Viața sa sufletească e făcută mai ales din sentimentalitate și impulsivitate.* RALEA, S. T. II, 60. *Ce departe sînt de animalul pur și idiot de sentimentalitate care eram la douăzeci de ani!* VINEA, L. I, 288. *Lipsit de orice sentimentalitate..., întreprindea orice pentru bucuria pîngăririi, iar nu pentru voluptatea legăturii cu o femeie.* V. ROM. februarie 1956, 55. *Este un poet de sensibilitate pură,... de transpoziție a sentimentalității pe un plan mai vast.* CONSTANTINESCU, S. III, 57. *Are ... sentimentalitatea ușoară a celor de jos.* IST. LIT. ROM. II, 148. *Asistam la un adevărat potop de lirism trandafiriu, de sentimentalitate dulceagă.* CINEMA, 1968, nr. 8, 10. *Ceea ce în viață e sentiment, în poezie nu e, adesea, decît sentimentalitate.* CONTEMP. 1971, nr. 1 296, 3/1, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *sentimentalități*. — Și: (învechit) **simtimentalitáte** s. f.

— Din fr. **sentimentalité**. — **Simtimentalitate**: prin apropiere de *simț, simți*.

SENTIMENTALIZÁ vb. I. Tranz. (Folosit și absol.) (Rar) A prezenta în mod sentimental **(2)**; a face să capete un caracter sentimental. *Muzica sentimentaliza Obositor, — Dor de tine, și de altă lume.* BACOVIA, O. 51. *E de presupus că spiritul critic și autocritic, sentimentalizat în inima Moldovei, nu va rămîne doar în amintirea unui poet, peste cîteva decenii.* V. ROM. februarie 1964, 205. *Ședeau nu numai noaptea sub salcîm, ci cutreierau descuiți, sentimentalizînd și jurîndu-și unul altuia dragoste pînă la mormînt.* CĂLINESCU, E. 59, cf. DL, DM. *Ochiul e sentimentalizat la maximum.* CINEMA, 1969, nr. 4, 34, cf. DEX, DN³.

— Prez. ind.: *sentimentalizez*.

— **Sentimental** + suf. *-iza*.

SENTIMENTALIZÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a sentimentaliza. *Sublinia... caracterul convenționat al piesei,... împiedicînd sentimentalizarea spectatorilor.* T septembrie 1968, 96. *Cenzurează autoînduioșarea, sentimentalizarea compasivă, aureolarea mizeriei.* ib. mai 1969, 61, cf. DEX.

— Pl.: *sentimentalizări*.

— V. **sentimentaliza**.

SENTINEÁ s. f. v. **santinelă**.

SENTINÉLĂ s. f. v. **santinelă**.

SENTÍNȚĂ s. f. **1.** Hotărîre prin care un tribunal sau o comisie de arbitraj, de judecată etc. rezolvă (în primă instanță) o pricină **(1 1)**, (regional) proces **(1 1)**; p. gener. hotărîre, decizie. *Cu o mărturie numai sentențiia vinovatului cea de pedeapsă a să da.* CANTEMIR, I. I. 1, 50. *Cetind epistola, împăratul ș-a trimis sentința sa pecetluită cu bulă de aur.* ȘINCAI, HR. I, 192/31. *De se va da sentențiie de vărsare de sînge împotriva mai-marilor țerii aceia, ... pot face recurs.* id. ib. 271/20, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., Ț. GOLESCU, C. *Guvernatorul au întărit sentențiia ce au căzut de la giudecătoria curții.* AR (1820), 82¹/32. *Rămînea cîteodată pe toată viața lor închiși fără să-și fi auzit pricina și sentențiia de robire.* FM (1838), 35/2. *Prin sentențiia încheiată de Divanul domnesc ... dreptul școalelor cîștigat au rămas pînă astăzi neadus întru plinire.* ASACHI, I. 7/19. *Sentențiia giudecății l-o șindi să i se ardă scripetele.* id. I. 11¹/41. *Consulatipa ia în băgare de seamă toate sentențiile supuse la întărirea domnului.* REGUL. ORG. 553/7, cf. NEGULICI, POLIZU. *I-a judecat și le-a subscris sentința.* PELIMON, I. 133/25. *La înfățișarea actului de învoială sau a sentinței arbitrale, ministerul finanțelor va libera fostului clăcaș act de proprietate.* GHICA, C. E. I, 227. *Pînă ce dobîndește ... o sentință definitivă a mai trecut un an.* id. ib. II, 52. *Rudele și-amicii, cei cu influință, ... Mai muiară-n cîteva aspra ei sîntință.* MUREȘANU, P. 221/11, cf. ALEXANDRESCU, M. 377. *Sentința de moarte se pronunțase.* SION, P. 186, cf. PROT.—POP., N. D. *Publicul numeros așteaptă cu nerăbdare ca un judecător aspru, care are să-și dea sentința.* ALECSANDRI, O. P. 131. *Sentințele lor sînt ordonate de ministru sau de un favorit blestemat.* BOLINTINEANU, O. 259. *Toate cărțile de judecată sînt pronunțate de judecătorii de pace, toate sentințele de tribunale.* MAIORESCU, L. 45. *Vă prea grăbiți cu sentința, răspunse ca gravitate un advocat* (a. 1876). PLR I, 321. *Pare că aștepta sentința de moarte.* EMINESCU, N. 75. *P-al său părinte, Hugo l-ascultă cu răbdare Sentința cea de moarte rostind cu-nverșunare.* MACEDONSKI, O. I, 248. *Printr-o sentință foarte bine motivată, a respins acțiunea.* VLAHUȚĂ, D. 34, cf. DDRF. *„La muncă silnică pe viață" Fu a juraților sentință.* DEMETRESCU, O. 85, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *O sentință de moarte în bloc era repede decretată.* ANGHEL, PR. 110. *Zilele treceau și sentința nu mai venea.* REBREANU, I. 148. *Cîți sentința Curții marțiale a diviziei.* id. P. S. 23, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Senatul își rostea sentința.* LOVINESCU, C. IV, 84. *Domnia-sa a vrut ca sentința să fie la adăpost de orice critică.* TITULESCU, D. 232. *Te-a osîndit nevinovat la moarte, Rostind sentința-i.* TOPÎRCEANU, P. O. 145. *I-a căutat ... procuri și copii de sentințe.* C. PETRESCU, O. P. I, 27. *Era însărcinată să execute sentințele și să ne bată.* BRĂESCU, V. 28. *Vor asculta sentința și se vor duce la ocnă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 80. *Iată cele două coloane în marmoră roșie de unde se proclamau sentințele de moarte.* COCEA, S. I, 78. *Lăsam redactarea sentințelor pe seama grefierului.* id. ib. 190, cf. SCRIBAN, D. *Căsătoria a fost desfăcută printr-o sentință de divorț.* COD. PEN. R. P. R. 468. *Mă simt parcă vinovat și eu de coduri, de sentințe, de închisori.* ARGHEZI, B. 10. *Sentința nu putea fi decît decapitarea.* id. S. XV, 13. *Înainte de pronunțarea sentinței de despărțire s-a instalat la Pipera.* CĂLINESCU, S. 78. *Sentința tribunalului rămînînd definitivă, se dispuse scoaterea în vînzare a averii.* id. ib. 174. *Persoanele împotriva cărora s-a pronunțat o sentință definitivă.* VIANU, L. U. 205. *Nu poate să surîdă acolo ..., unde se pronunță sentințele de moarte.* RALEA, S. T. I, 352. *Oricare ar fi sentința, procurorul face întotdeauna apel.* BOGZA, A. 1. 489. *Sentința o să vină, Oricare-o fi, totuna.* LABIȘ, P. 80, cf. PR. DREPT, 876. *În ce ne privește, sentința ni se pare de autoritatea Casației.* VARLAAM—SADOVEANU, 223. *Sentința ... a fost deosebit de aspră.* IST. LIT. ROM. II, 508. *Dosarele judiciare ascund destule sentințe a căror justețe e discutabilă.* V. ROM. mai 1963, 13. *Instanța a acordat amînarea pronunțării sentinței aproape două luni.* RL 1967, nr. 7 042. *Se află în curs de pronunțare sentința în procesul intentat unui grup de patru tineri.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX, ALR SN IV h 995. ◇ Fig. *El, care se întîlnea mereu cu el însuși într-o oglinjoară de față, nu mai putea suporta sentința oglinzilor.* TEODOREANU, M. U. 204. ✦ Punct de vedere, opinie, judecată, apreciere, părere (cu caracter de concluzie). *Ca într-o altă mulțime de sentențiî să nu fie ceva meșlecare, în mai multe capete și întrebări s-au osebit* (a. 1809). BV III, 2. *Deși știe pruncul sentențiile ceale mai formoase a le spune ..., totuș nu le știe întrebuința.* PETROVICI, P. 130/15. *Acestea toate sentențiî și cele mai multe nimic nu adeverează.* ANTROP. 237/11. *Domnilor filologi ai românilor! Cînd vă veți da sentențiie fixă pentru limba noastră?* FM (1842), 8²/2. *Starea școalelor din această țară ... se poate delinia ușor în cîteva sentențiî.* BARIȚIU, P. A. I, 452. *De-a purure cu frică sentințile să-nchei, Să nu jignești prin ele vreo persoană mare.* NEGRUZZI, S. II, 253. *Un impiegat ... cu un ton de comandament pronunță o sentință în limba lui.* GHICA, C. E. II, 351. *Vorbea măsurat, dădea sentințe definitive, îmi destăinui că-l pasionează numai sportul.* C. PETRESCU, S. 164. *Să punem în vitrina actualității suflete, frămîntări, fapte ... care ... s-ar putea să modifice unele sentințe rostite pînă acum.* în PLR II, 499. *Vestitul naturalist ... recunoștea prin această sentință caracterul oarecum natural al stilului.* VIANU, A. P. 20. *Urechilor mele ului rar le-a fost dat să audă o mai gravă și mai naivă sentință.* în PLR II, 623. *O sentință definitivă însă, despre grupa acvilelor de stepă, nu este încă admisibilă.* LINȚIA, P. II, 183. *Și, în timp ce sugerează în imagini ..., cortegiul de nenorociri abătute asupra poporului ..., poetul rostește și sentința.* V. ROM. ianuarie 1954, 163. *Trude Resch își rostea sentința cu vocea ei șlefuită.* VINEA, L. II, 167. *Mă surprind uneori dînd sentințe: spectacolul e prost, filmul e penibil.* CINEMA, 1968, nr. 6, 13. *Întrebări pe jumătate formulate, sentințe critice topite în nedumerire ... compun fondul acestui discurs cinematografic.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 5/4. *Sentințele nescrise le dă publicul.* CINEMA, 1969, nr. 6, 10. *Actul critic ... nu mai înseamnă o sentință impersonală, pronunțată în funcție de criterii obiective și stabile.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 5/1.

2. Gîndire formulată concis, exprimînd un principiu etic, o normă de conduită etc.; aforism, adagiu, dicton, maximă. *Din carea une sentențiî (putea-le-am dzice, cuvinte alease), ... din tîmpla prietinului tău*

priceapere născîndu-să. CANTEMIR, I. I. I, 4. *Să ne fie noaă totdeauna în minte acea prea luminată și decît tot aurul mai scumpă la preț sentențiile a lui Oraţie.* ȚICHINDEAL, F. 210/23. *Ne învățăm după înțăleapta sentențiile din părțile altora.* SĂULESCU, HR. I, 1/11. *Unii vor să scoată numai frumusețea și eufonia din sentențiile streine, alții numai înțelesul* (a. 1838). PLR I, 64. *Începuse cuvîntarea cu sentența sacră: din tinerețele mele multe patimi se lupta cu mine.* BARIȚIU, P. A. I, 514, cf. STAMATI, D. *Esiod mult profita, prin sentențe, în scrierile sale.* ARISTIA, PLUT. 3/10. *Vorbea tot în sentențe: — Bogatul să nu asupărească pe cel sărac.* GHICA, S. 324. *Vorbea totdauna cu sentințe religioase.* SION, P. 130, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Păstrează înțeleptele-ți sentințe pentru copiii tăi.* BOLINTINEANU, O. 364, cf. ȘĂINEANU [2]. *Repetă ... sentința pe care o avusese de mult gata ... „Adevărata fericire e în noi înșine".* AGÎRBICEANU, A. 137, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Într-un veac s-au măcinat numai sentințe patriotice deșarte.* SADOVEANU, O. XVII, 55, cf. SCRIBAN, D. *Portretul artistic ... N-ar fi complet dacă n-am considera în el pe moralistul făuritor de sentințe și maxime.* VIANU, A. P. 162. *Vorbește rar ... și atunci în sentințe.* ARGHEZI, L. 265. *Bărbații luptau cu chefalii și cleanii proaspeți, rostind sentențe despre cumpătare.* BARBU, PRINC. 141. *„Din pricinile mici mari gîleeve să scornesc ...", spune Cantemir într-o sentință.* VARLAAM—SADOVEANU, 126. *Poetul e în stare să dea acea sonoritate memorabilă sentințelor.* IST. LIT. ROM. II, 201. *Reflecții exprimate ... prin sentințe și aforisme lapidare.* ib. 393. *Ironist și umorist, el procedează ca un amator de citate, numai că sentențiile sale nu sînt din cărți.* V. ROM. decembrie 1964, 87. *Emite ... sentințe foarte generale despre folosul cumpătării și muncii.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 3/4. *Gîndește cu predilecție în aforisme și în sentințe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 20/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sentințe* și (rar) *sentinți* (IORDAN, L. R. A. 68). — Și: (astăzi rar) **senténție,** (popular) **săntință** (ALR SN IV h 995), (învechit și regional) **senténță** (b. h 995/130), (învechit) **sentințe, sîntință,** (regional) **săntănță** (b. h 995/76), **sătănție** (ib. h 995/36), **sătință** (ib. h 995/172), **șetință** (ib. h 995/235), (învechit, rar) **sentéție** s. f.

— Din lat. **sententia,** fr. **sentence.**

SENTÍNȚIE s. f. v. **sentință.**

SENȚÉR, -Ă adj. v. **sincer.**

SENȚERETÁTE s. f. v. **sinceritate.**

SENÚNE s. f. v. **sărune.**

SÉNVICI s. n. v. **sandviș.**

SÉNVIȘ s. n. v. **sandviș.**

SENZ s. n. v. **sens.**

SENZÁȚIE s. f. 1. (Adesea în construcții cu verbele „a face", „a produce") (Ceea ce provoacă o) impresie puternică, șocantă; (ceea ce constituie un) prilej de emoții violente. *Prin noul și frapantul efect al unor mijloace himice ... făcu cea mai minunată senzație.* VASICI, M. I, 11/19. *Calitatea sa de preot ortodox produse mare senzație.* BOLINTINEANU, O. 269. *Sosirea mea produce senzație.* CARAGIALE, O. I, 74. *Orice dorință de a face senzație prin descoperiri ... inedite ... trebuie exclusă.* BUL. COM. IST. I, 97. *Senzația ... se afla totuși în post-scriptum.* REBREANU, I. 87. *Senzația serii a fost Nadina în „dansul apașilor", ultima noutate pariziană.* id. R. I, 265. *A adus o veste-n goană Și-a făcut senzație.* TOPÎRCEANU, B. 46. *Pagina era gata, aproape culeasă, cu clișee fotografice și facsimile, care ar fi produs senzație.* CAMIL PETRESCU, P. 212. *Căruciorul cu înghețată făcea senzație.* BOGZA, A. Î. 594. *Servitoarea aduse pe tavă o gîscă bine rumenită și de o mărime care făcu senzație.* VINEA, L. I, 283. *O vietate a oceanului, autentică și nu fără istorie, mi-am zis că o să facă pufnă senzație.* TUDORAN, O. 35. *O trăsură trecînd la două zile o dată producea senzație.* CĂLINESCU, C. O. 24. *Această lovitură de teatru a produs senzație în lumea întreagă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 104. *Această întîmplare a produs o asemenea senzație, încît fostul suferind a fost primit de domnitor, într-o audiență specială.* G. BARBU, A. V. 255, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ L o c. a d j. **De (mare) senzație** = senzațional **(1).** *Mai era și o întîmplare de senzație.* CARAGIALE, O. II, 309. *S-a petrecut ... un incident de mare senzație.* id. ib. IV, 144. *Nu-și deschide gura decît pentr-o minciună de senzație.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 106, cf. 464. *Politica însă e mai fecundă în evenimente de senzație* (a. 1896). PLR I, 418. *O literatură de senzație.* V. ROM. septembrie 1954, 188, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Proces psihofiziologic prin care unele însușiri izolate ale obiectelor și fenomenelor din lumea înconjurătoare sînt reflectate în mod nemijlocit, ca urmare a acțiunii lor asupra organelor de simț; stare pe care o provoacă acest proces (sau, p. ext., o anumită trăire sufletească); p. ext. simptom **(1).** *Noi price pem toate simsațiile de durere sau plăcere.* BREZOIANU, T. 107/29, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *O necxprimabilă sensație mă domina.* BOLINTINEANU, O. 276. *Nervii optici îmi produc în creieri o impresie prin care mi se pune în lucrare conștiința și care îmi dă ideea cercului desemnat (senșațiune).* MAIORESCU, L. 18. *Orice senzațiune ... produce o încordare ... în sistemul nervos.* CONTA, O. F. 125. *Sper însă că pînă vinerea viitoare o să-mi revie facultatea de control exact al sensațiunilor.* CARAGIALE, O. VII, 449. *Auzi ... o apă repede și puternică, ce parcă numai cu acest vuiet al ei îți dă o senzație de răcoare.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 32. *Simțimentul iubirei omenești este el oare numai din porniri, din senzații erotice?* GHEREA, ST. CR. I, 245. *Nu mai avea vibrarea multiplă și completă a sensațiilor.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 39, cf. ȘĂINEANU [2]. *Îmi aduc aminte de mine, de omul setos de senzații, care umbla liber ... prin muzee.* ANGHEL, PR. 105. *Situații noi și neașteptate presărate cu cuvinte de spirit care să le poată procura* [spectatorilor] *senzații picante și neașteptate.* în PLR II, 230. *Lumina albă, fiind asociată poate cu zăpada, dă sensația de frig.* IBRĂILEANU, A. 16. *Senzația ține numai de fiziologie și psihologie.* în PLR II, 322, cf. RESMERIȚĂ, D. *Niciodată ... insomnia nu i-a părut mai mulțumitoare, mai dătătoare de noi senzații ca atunci.* ARDELEANU, U. D. 101. *E plină de poezie pagina în care Cercel descrie senșațiile ciobanului la vederea lucrurilor noi.* LOVINESCU, C. IV, 40. *Trenul singur Ne poartă nerăbdarea mută, ... Și selea noilor senzații.* MINULESCU, VERS. 119. *Constați, atingînd, că un corp e vin, numai din sensația de circulație!* CAMIL PETRESCU, P. 317. *Degetele slabe apăsară tîmplele să alunge senzația de sfîrșeală.* C. PETRESCU, Î. I, 203. *Ce inedite și lubrice sensații vor fi încercat femeile de-acolo.* I. BOTEZ, B. I, 74. *Unele insecte au senzații chiar după ce sînt decapitate.* BART, S. M. 78. *Ele ... rămîn simple sensații, fără percepția corespunzătoare.* IORDAN, STIL. 279, cf. SCRIBAN, D. *Colorile luminii nu sînt decît senzații asupra ochiului nostru, produse de diversele lungimi de undă.* ENC. TEHN. I, 99. *Senzațiile gustative și olfactive se prezintă mai totdeauna în unități greu de analizat.* VIANU, S. 30. *Impresionismul este efectul unor senzații bruște și repezi.* OPRESCU, A. M. 17. *Mă lua din capul pieptului și pînă-n ceafă o senzație de slăbiciune.* BLAGA, H. 111. *Materialul prelucrat ... e aproape exclusiv din domeniul senzației.* RALEA, S. T. III, 227. *Numai cu ajutorul senzațiilor omul poate să cunoască lumea exterioară și să se orienteze în ea.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 9, 109. *O senzație de bucurie îl stăpînea.* V. ROM. septembrie 1955, 143. *Ochiul omenesc închis percepe o senzație de lumină.* SANIELEVICI, R. 232. *[Fizicianul] nu se ocupă ... de senzații, luate ca atare, fiindcă fin de domeniul fiziologiei, ci se servește de ele numai ca*

să-și facă o idee obiectivă ... despre lumea exterioară. CIȘMAN, FIZ. I, 7. *O senzație de gol în stomac.* VINEA, L. II, 102. *Dacă senzațiile noastre sînt mereu noi, din-du-ne iluzia că sîntem o succesiune de euri, eul nostru este permanent în structură.* CONSTANTINESCU, S. II, 522. *Se simți fulgerat de o senzație tare, zguduitoare.* VORNIC, P. 77. *Această senzație este însoțită de dureri abdominale.* ABC SĂN. 351. *O fetișcană foarte sănătoasă și foarte obișnuită se lasă trecător sedusă de moda senzațiilor tari.* T decembrie 1964, 44. *Dorința psihică... își dă silința să schimbe condițiile exterioare, mai ales cînd acestea devin senzații distincte (zgomote etc.).* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 12, 4/3, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Impresie bazată pe o apreciere subiectivă, pe afect, pe intuiție; p. ext. sentiment **(2)**. V. **părere (2)**. *Sufletul coprins de o sensațiune plină de pietate se simțea atras către rugă!* GHICA, C. E. II, 569. *Avu deodată senzația că merge alături de-o străină, de care nu înțelegea pentru ce se mai simte atrasă să o mîngîie.* AGÎRBICEANU, Ș. 337. *Ne-am luat adio ... de la privelîștile care ne dăduse puțin sensația și a eternității și a vremelniciei.* IBRĂILEANU, A. 83. *O săptămînă după ce o vedeam ... aveam o senzație de vindecare.* CAMIL PETRESCU, U. N. 182. *În mijlocul verii avu senzația de iarnă, cu trosnetul lemnelor.* C. PETRESCU, Î. II, 243. *Cei care ucid în război n-au sensația crimei.* TEODOREANU, M. III, 362. *Avea în sfîrșit o senzație de proprietate liniștită.* DEMETRIUS, A. 100. *Senzația unei compasiuni totalitare și-a găsit o expresie amplă în două din cele mai frumoase poeme.* CONSTANTINESCU, S. III, 53. *Atunci avu senzația că prezentul este nimicul.* PREDA, R. 337. *Simțea față de omul acesta o ciudată senzație de vinovăție.* T. POPOVICI, S. 50. *Senzația ... că se străduiește zadarnic să creadă în ce spune.* T mai 1964, 98. *Avea doar senzația că se plictisește.* CINEMA, 1968, nr. 2, 18. *Nimic diletant, în ciuda aparenței de improvizație de pe alocuri, menită să dea senzația jocului spontan și a inspirației fără efort.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/5. *Asemenea versuri dau senzația cel mult a unei parade lexicale de tip pseudo-dadaist.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183, cf. DEX.

— Scris și: *sensație.* — Pl.: *senzații.* — Și: (învechit) **senzațiúne** (scris și: *sensațiune*), **sensăciúne** (LAURIAN, în CONTRIBUȚII, I, 187), **simsáție, simsațiúne** (ap. URSU, T. Ș. 276) s. f.

— Din lat. **sensatio**, fr. **sensation**. — **Simsație, simsațiune**: prin apropiere de *simț, simți.*

SENZAȚIONÁL, -Ă adj. **1.** Care (prin caracterul ieșit din comun) face senzație **(1)**; care produce o impresie puternică asupra cuiva, care provoacă o mare surpriză, un interes deosebit; (despre literatură, articole publicistice, filme etc.) care înfățișează, prezintă evenimente ce produc o impresie puternică; care are o importanță covîrșitoare, excepțională; de (mare) senzație, v. **senzație (1)**. *Azi dimineață, întreagă strada Fidelității a fost vîu emoționată de o sensațională dramă pasională.* CARAGIALE, O. II, 118. *E și mult mai ușor ... să interesezi pe cititor cu astfel de fapte senzaționale și excepționale.* în PLR II, 112. *Senzaționale fapte ori indiferente lucruri.* ANGHEL, PR. 103. *Ceramica Transilvaniei ... ne dă ceva senzațional în plus.* PÂRVAN, G. 677. *Rămîn căutați scriitorii ușurei sau fabricanții de literatură senzațională.* în PLR II, 380. *Cobori scara ca și cînd ar fi aflat știrea cea mai senzațională.* REBREANU, R. II, 81. *Atunci eram îngroziți, ceteam fără oprire detalii senzaționale.* CAMIL PETRESCU, U. N. 330. *Veni repede, cu schime misterioase, anunțînd o senzațională descoperire.* C. PETRESCU, C.V. 17. *Am uimit asistența ..., făcînd roata gigantică, număr senzațional care ilustra educația sportivă a școalei.* BRĂESCU, O. A. II, 119. *Comisarul ... aștepta, convins că — pînă la urmă — ucigașul se va lepăda de diavolul din el și va face mărturisiri senzaționale.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 66. *În viața de provincie evenimentele senzaționale nu dau ghes la ușa omului.* COCEA, S. I, 184. *Ar fi de dorit vești mai senzaționale.* TEODOREANU, M. II, 416. *Fără voie, am făcut în adevăr o descoperire senzațională.* VOICULESCU, P. II, 180. *Cine reproduce povestirea unei întîmplări auzite alunecă pe o pantă firească, intensificînd situațiile senzaționale.* VIANU, E. 305. *Nici una din aceste mișcări ... n-a avut mai senzaționale urmări.* OPRESCU, A. M. 33. *Publică în revista sa un document senzațional.* SADOVEANU, E. 156. *Numărul cel mai senzațional din Luna Parc e neașteptat.* ARGHEZI, B. 74. *În timpul acestei urmăriri senzaționale, clasa striga „cucurigu", „miarlau".* CĂLINESCU, O. I, 87. *Fapta noastră era cea dintîi prefigurare a senzaționalelor experiențe futuriste de mai tîrziu.* BLAGA, H. 33. *Femeile spaniole sînt articolele cele mai senzaționale ale exportului de specific național iberic.* RALEA, S. T. I, 320. *Cele mai senzaționale lucruri sînt cu putință.* BOGZA, C. O. 43. *După anunțarea unei vești atît de senzaționale, emisiunea se întrerupe.* STANCU, R. A. III, 30. *Asistăm la cîteva scene ale unui film senzațional.* V. ROM. noiembrie 1954, 75. *Nu trebuie să te aștepți la nimic senzațional.* VINEA, L. I, 104. *Iulia dorește să se întîmple un eveniment senzațional, extraordinar.* H. LOVINESCU, T. 257. *Peste ea lunecă seria de admirabile imagini descriptive, dar prea senzaționale.* CONSTANTINESCU, S. III, 97. *O tînără cercetătoare ... a făcut o descoperire senzațională.* PREDA, R. 491. *Culmea unei senzaționale cariere.* CINEMA, 1968, nr. 5, 25. *N-a putut da nici un fel de explicație cu privire la această senzațională dispariție.* T iulie 1968, 36. *Nu numai în tehnică se fac descoperiri senzaționale.* GÎ 1968, nr. 931, 4/6. *Aici stă și una dintre principalele deosebiri între literatura fantastică și literatura de aventuri, literatură senzațională.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 3/2. *Ambii jucători depun eforturi extraordinare, făcînd un joc senzațional.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial; urmat de determinări introduse prin prep. „de", exprimă ideea de superlativ absolut) *Senzațional de importantă ar fi lectura ... dacă ar putea fi asigurată și în alt chip.* PÂRVAN, G. 288. ✦ (Substantivat, n.) Element, fapt, eveniment etc. senzațional **(1)**. *Presa, în goana ei după noutate și senzațional, iubește cuvîntul cel mai nou și mai impresionant.* PUȘCARIU, L. R. I, 386. *Gustul pentru senzațional e în creștere.* RALEA, S. T. I, 147. *Un ziar care combină ideologia cu senzaționalul.* BOGZA, A. Î. 441. *Este o acumulare de senzațional, ... provenită exclusiv din infidelitatea femeii iubite.* CONSTANTINESCU, S. I, 209. *Prin... senzaționalul naiv al intrigii, „Baba Hîrca" a inaugurat un gen cu posteritate bogată.* IST. LIT. ROM. II, 618. *Să medităm... fără predilecție facilă pentru senzațional,* GÎ 1968, nr. 934, 3/3. *Senzaționalul cuprinde elemente de mister și de surpriză explicabile prin cauze naturale.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 3/2. *Opera sa în proză, care denotă o inventivitate fără pereche la noi, dă senzaționalului o organicitate desăvîrșită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 4/4.

2. (Rar) Senzorial. *Iluziunile senzaționale sînt acelea produse de reprezentări vii exterioare.* CONTA, O. F. 477. *Materialul senzațional se transformă în uzina creierului în material intelectual.* LOVINESCU, C. VIII, 19.

— Scris și: *senzațional.* — Pronunțat: *-ți-o-.* — Pl.: *senzaționali, -e.*

— Din fr. **sensationnel.**

SENZAȚIONALÍSM s. n. (Rar) Caracter senzațional **(1)**. *După ce am descoperit aceste lucruri ... de un senzaționalism crîncen ... am stat împietriți, fără voce.* BOGZA, A. Î. 197.

— Pronunțat: *-ți-o-.*

— **Senzațional** + suf. *-ism.*

SENZAȚIÚNE s. f. v. **senzație.**

SENZÍBIL, -Ă adj. v. **sensibil.**

SENZIBILITÁTE s. f. v. **sensibilitate.**

SENZITÍV, -Ă adj., s. f. 1. Adj. Care are proprietatea sau facultatea de a simți; care se raportează la senzații **(2)**; care are legătură cu producerea senzațiilor **(2)** sau cu receptarea stimulilor externi sau interni, s e n z o r i a l, (rar) s e n z a ț i o n a l **(2)**. Cf. PROT. — POP., N. D. *Scaunul tuturor facultăților senzitive... este în creier.* CONTA, O. F. 43, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Aici, ca și la îmbolnăvirea altor organe, intră în joc nervi sensitivi.* BABEȘ, O. A. I, 17. *Distingem două categorii de nervi: sensitivi și motori.* ENC. AGR. IV, 157. *Turburări sensitive.* PARHON, O. A. I, 113, cf. DL, DM. *Nervi care transmit la scoarță impulsuri senzitive.* ABC SĂN. 324. *Știuca posedă organe senzitive speciale.* VÎN. PESC. august 1964, 11. *În regiunea capului se află numeroși butoni... formați din celule senzitive, care percep temperatura și presiunea apei.* AP 28, cf. DEX. ✦ (Rar; despre mașini) Sensibil **(I 1)**. *La mașinile sensitive, avansul burghiului se face printr-un mecanism acționat numai cu mîna.* IOANOVICI, TEHN. 296. ✦ Care este dotat cu o sensibilitate **(2)** excesivă. *Naturile așa-numite senzitive au presimțiri și vederi la distanță.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 104. ✧ (Substantivat) *Numai un suflet de sensitiv ca al lui Luchian poate să surprindă cu atîta adevăr farmecul misterios ce împresoară viața unei flori.* ANGHEL, PR. 169. ✦ Care se caracterizează printr-o sensibilitate **(1)** excesivă. *Femeia e ființa mai mult sensitivă și sentimentală.* IBRĂILEANU, S. L. 45. *Avea în el ... o incisivitate și o prietenie glacială care-i închideau sufletele senzitive.* LOVINESCU, S. I, 251. ✧ (Substantivat) *Figura acestora din urmă este aceea a unor mari senzitivi, mărturisindu-și sentimentele cele mai intime.* VIANU, L. U. 452. *Ca să înțelegi obiectivul și liricul, blazatul și entuziastul, senzitivul și cerebralul, trebuie să ai cîte ceva din ei toți.* RALEA, S. T. I, 40. *Iosif e un senzitiv; deși un real temperament poetic, e o sensibilitate minoră.* CONSTANTINESCU, S. III, 262, cf. CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 3/3.

2. (În sintagma) *Mimoză senzitivă* (și substantivat, f.) = varietate de mimoză, cu frunzele penate, foarte sensibile, care, la cea mai mică atingere, se string, cu florile mici, roz, dispuse în capitule, adesea cultivată ca plantă ornamentală; mimoză, (rar) simțitoare, (v. s i m ț i t o r 1) *(Mimosa pudica). Turcia din Europa prezintă o mare asemănare cu planta numită sensitiva.* HASDEU, I. V. 127, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PANȚU, PL., CADE, RESMERIȚĂ, D., DN², DEX.

— Scris și: *sensitiv.* — Pl.: *senzitivi, -e.*

— Din fr. **sensitif.**

SENZITIVÍSM s. n. (Livresc) Sensibilitate emoțională exagerată. Cf. D. MED., DN³.

— **Senzitiv** + suf. *-ism.*

SENZITOMETRÍE s. f. v. **sensitometrie.**

SENZORIÁL, -Ă adj. Care privește organele de simț; care se realizează prin simțuri; care are legătură cu producerea senzațiilor **(2)** sau cu receptarea stimulilor externi sau interni, s e n z i t i v **(1)**, (rar) s e n z a ț i o n a l **(2)**. *Sînt aceste acțiuni egoiste? Dacă sînt pornite, ca de ordinar, din impulse senzoriale sau perceptive ..., atunci ele nu sînt ... nici egoiste, nici altruiste.* ARHIVA, II, 668, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Transfigurarea realității e senzorială, nu afectivă și antropomorfică.* IBRĂILEANU, S. L. 117. *Doctorul continuă explicările despre supraexcitabilitatea senzitivă și senzorială.* BART, S. M. 109, cf. SCRIBAN, D. *Sentimentul peisagiului lui Sadoveanu este întregit din date senzoriale, directe.* VIANU, A. P. 227. *Receptivitatea sa senzorială se limitează la datele simțurilor, fără să fie întregite de imagini.* RALEA, S. T. III, 227. *La bază întregii cunoașteri stă cunoașterea senzorială.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 7, 153. *Nu știu ce putere senzorială, a văzului și a auzului, ... integrează natura-peisagiu într-o viziune umanizată.* CONSTANTINESCU, S. II, 346, cf. DL, DM. *Cu material extrem de sumar, culeș din experiența senzorială directă, neorganizată, scriitorul reușește să evoce nota generală a unui tablou sau portret.* CONTRIBUȚII, I, 207. *A întrunit laolaltă ... o bogăție uimitoare de recepție senzorială.* V. ROM. iunie — iulie 1963, 431. *Nervi care transmit la scoarță impulsuri senzitive, senzoriale.* ABC SĂN. 324. *Organele senzoriale din porii senzitivi ai capului percep nu numai vibrațiile produse de deplasarea nălucii, dar și pe acelea produse de mișcarea proprie specifică tipului de năluci folosit.* VÎN. PESC. august 1964, 11. *Aceste organe senzoriale sînt caracteristice peștilor.* AP 28. *Organele senzoriale dispun de o relativă acuitate.* GÎ 1968, nr. 934, 2/5. *În afara facultății omului de a percepe impresii din lumea exterioară cu ajutorul organelor senzoriale, mai există, bunăoară, bunul-simț.* CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 2/6. *Lipsită de prezența senzorială a lucrurilor, noaptea le creează din nou prin puterea gîndului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 31, 19/3. *Structura imaginii artistice nu este pur rațională ci, în același timp, afectivă și concret senzorială.* ib. 1970, nr. 66, 5/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Atît prezentul cît și trecutul se alătură fizic, senzorial, în același spațiu.* CINEMA, 1968, nr. 5, VI.

— Scris și: *sensorial.* — Pronunțat: *-ri-al.* — Pl.: *senzoriali, -e.*

— Din fr. **sensoriel.**

SENZORIALÍSM s. n. (Rar) Senzualism **(2)**. *Senzorialismul ține, deci, locul lirismului.* LOVINESCU, S. I, 449.

— Pronunțat: *-ri-a-.*

— **Senzorial** + suf. *-ism.*

SENZORIALITÁTE s. f. Calitate, însușire a ceea ce este senzorial; caracter senzorial. *De la tehnica conduitei nobiliare a moștenit arta modernă și înclinația către decorativism, adică către senzorialitatea pură, ferită de elemente morale.* RALEA, S. T. I, 152. *Filmul este o artă a vederii, o artă de extremă senzorialitate.* CINEMA, 1969, nr. 4, 15. *Cuvîntul comunică sensuri și, în același timp, tulbură prin senzorialitatea țipătului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 25/3.

— Pronunțat: *-ri-a-.*

— **Senzorial** + suf. *-itate.*

SENZORIALIZÁ vb. I. R e f l. (Rar) A căpăta un caracter senzorial. *La Rimbaud imaginația... nu-și mai are sediul într-o zonă vagă a sufletului, ea trebuie să se senzorializeze, să devină un mod de percepție halucinant.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 4/2.

— Pronunțat: *-ri-a-.* — Prez. ind. pers. 3: *senzorializează.*

— **Senzorial** + suf. *-iza.*

SENZÓRIU subst. Punct cerebral considerat de unii filozofi și psihologi ca centru comun al tuturor senzațiilor **(2)**. *Prin acestea mutări, făcutele apăsări în nervi se poartă printr-înșii pînă la sensoriu.* ANTROP. 163/4, cf. ANTONESCU, D., SCRIBAN, D. *Au arătat care este contribuția senzoriului inferior, a simțului tactil și termic, a mirosului și gustului, a sensațiilor organice.* VIANU, A. P. 42. ✧ F i g. *Năzuiește către o organizare socială alcătuită după normele sensoriumului nostru estetic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 23/3.

— Scris și: *sensoriu.* — Și: (rar) **sensórium** subst.

— Din lat. **sensorium**, fr. **sensorium.**

SENZUÁL, -Ă adj. (Despre însușiri, funcții, temperamente, sentimente, acțiuni etc. ale oamenilor) Care ține de simțuri, care se referă la simțuri, determinat de simțuri; care desfată simțurile; (despre oameni) care este predispus, înclinat spre erotism, spre plăcerile trupești, dominat de simțuri; (învechit) simțual. *Acesta trebui să fie capul unui ucis, pe carele furietica putere a netnfrînatelor patimi senzuale l-a*

făcut se săvîrşească atîle cruzimi. ALBINEŢ, M. 21/8. *Funcţiile animale, sau a vieţii sufleteşti, se pot împărţi în funcţiile senşuale (sensuales) şi a mişcării de voie (motus voluntarii), cărora se adaoge funcţiile sufletului.* ANTROP. 149/13, cf. STAMATI, D. *Aceste naţii înzestrate d-o imaginaţiune foarte vie, de simţiri sensuale foarte delicate.* BARASCH, I. F. 5/2, cf. CALENDAR (1858), 15/22. *Pe faţa Ilenuţii observa adese semne . . . în urma emoţiunilor ce produc plăcerile senşuale precipitate şi excesive.* SION, P. 138, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *De o natură mult mai puţin senzuală decît porumbiţa lui, el rămase numai cu convingerea teoretică cum că o iubeşte.* EMINESCU, P. L. 95. *Se scriau cronici . . . cum aştiul . . . să devie soţul . . . acestei bătrîne senzuale.* VLAHUŢĂ, D. 7. *Viaţa lui senzuală se continuă.* IONESCU-RION, S. 303. *Dragostea, chiar cea senzuală, . . . este un instinct social.* în PLR II, 63. *Pare un faun senzual, care rîde ironic de înţelepciunea acestui areopag de artişti şi de cugetători.* COCEA, S. I, 95. *Pe ecran, cele două variante ale Majei răspîndesc o vrajă senzuală provocatoare.* VLASIU, D. 104, cf. SCRIBAN, D. *Impresioniştii senzuali . . . vor să reprezinte viaţa sub aspectele ei dinamice.* OPRESCU, A. M. 17. *Era superficial senzual cînd nu era ocupat.* CĂLINESCU, B. I. 87. [Rabelais] *temperament senzual şi de o mare vitalitate; . . . exprimîndu-se pe sine, şi-a exprimat epoca.* VIANU, S. 130. *Biografii îl prezintă . . . blînd, uşor abulic, senzual.* RALEA, S. T. II, 281. *Cînd natura reintră în somnul de iarnă, va somnola şi aprinsa dorinţă senzuală a faunului, va aţipi şi obsesia nimfelor.* CONSTANTINESCU, S. III, 61, cf. DL, DM. *Dragostea nu este voluptatea senzuală.* IST. LIT. ROM. II, 460. *Arta barocă este înclinată spre un misticism . . . senzual şi nu ascetic.* M 1968, nr. 3, 45. *S-a obiectat că aş da întîietate unui conflict de ordin senzual.* CINEMA, 1968, nr. 7, VII. *Era foarte cult, înzestrat cu un deosebit dar poetic, foarte sensual, foarte muzical.* T ianuarie 1969, 2. *Fastul orgiilor . . . îl preocupă doar atît cît vede în el o posibilitate de amplificare a trăirii senzuale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 8/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *O privi, expert şi senzual, de sus pînă jos.* CĂLINESCU, S. 178. *Tablou sau ar fi conţinut, senzual vorbind, multe elemente decorative.* RALEA, S. T. I, 13. *Femeia zîmbeşte senzual.* V. ROM. octombrie 1953, 79. ✦ Care exprimă, trădează, senzualitate **(1)**; lasciv, provocator **(1)**, voluptuos. *Avea gură largă, senzuală.* AGÎRBICEANU, A. 90. *Buzele tale groase, veşnic umede şi senzuale.* HOGAŞ, DR. II, 118. *Toate dansurile au început să ia o alură erotică şi senzuală încît uneori îţi e ruşine să priveşti pe dansatori.* REBREANU, R. I, 252. *Ochii îmi sînt atraşi de gura lui cărnoasă şi senzuală.* C. PETRESCU, I. I, 217. *Buzele îi erau groase, senzuale, nasul însă mic, cu nările evazate ca ale unui armăsar.* CĂLINESCU, S. 68. *Orchestra turcească începuse o melodie monotonă şi senzuală.* CAMIL PETRESCU, O. III, 91. *Matilda se lichefia în ritmul unui tango leşinat şi senzual.* VINEA, L. I, 224, cf. DL, DM. *Înţelesul său senzual şi mai ales şăgălnicele prozodică.* IST. LIT. ROM. II, 174. *Melosul conţinea ceva senzual — tipic artei orientale.* CONTEMP. 1969, nr. 1 207, 7/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris şi: *sensual.* — Pronunţat: *-zu-al.* — Pl.: *senzuali, -e.*

— Din lat. **sensualis**, fr. **sensuel**.

SENZUALICÉŞTE adv. (Învechit, rar) În mod senzual, cu senzualitate. Cf. PONTBRIANT, D.

— Scris şi: *sensualiceşte.* — Pronunţat: *-zu-a-*.

— **Senzual** + suf. *-iceşte*.

SENZUALÍSM s. n. **1.** Însuşirea de a fi senzual; (în special) înclinare spre satisfacerea, spre desfătarea simţurilor; înclinaţie spre erotism, spre plăcerile trupeşti; senzualitate **(1)**, (rar) sexualism, (învechit) simţualism, simţualitate. *Nu e dator numai a combate aceste metehne ale copilăriei, lenea, pisma . . . şi tot ceea ce numim senzualism, ci încă pilda urîtă.* BREZOIANU, I. 134/1. *Lumea petrece cu plăcere în aceste brîlante „fêtes", care se dă în folosul pătimaşilor; aşadar ideile filantropice au ştiut să pătrunză chiar în mijlocul senzualismului.* BARASCH, I. F. 10/26, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Compatrioţii noştri . . . par să fie . . . de un vulgar şi aprig senzualism.* CAMIL PETRESCU, U. N. 71. *Înţelegerea estetică pentru senzualismul vieţii de toate zilele, un anume realism frizînd trivialitatea apar în poezia barocă.* CĂLINESCU, C. O. 201. *În nuvelă . . . talentul său îmbină o originală împerechere de senzualism şi mistică poezie.* CONSTANTINESCU, S. III, 39. *Mulţimea electrizată de uriaşul ritm al senzualismului, parcă se grăbeşte la Saturnalii.* ISAC, O. 330, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Concepţie gnoseologică potrivit căreia toate cunoştinţele provin, în ultimă analiză, din senzaţii **(2)** şi se reduc, în esenţă, la asociaţii de senzaţii; (rar) senzorialism. Cf. PONTBRIANT, D., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D. *Sîntem năvăliţi de această boală, sub diferite forme, din toate părţile . . . Sub forma subiectivismului ironist, din Anglia; shawismul . . . ; sub forma senzualismului dezmăţat şi expresionismului german.* în PLR II, 451, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Ioan Cantacuzino . . ., ca şi alţi poeţi ai vremii, face . . . concesii senzualismului.* IST. LIT. ROM. II, 182, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Scris şi: *sensualism.* — Pronunţat: *-zu-a-*.

— Din fr. **sensualisme**.

SENZUALÍST, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine senzualismului **(2)**, privitor la senzualism, specific senzualismului. *Istoria naturei a fost, la aceşti oameni senşualişti, istoria zeiaşcă.* BARASCH, M. I, 21/6, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Stendhal este elevul filozofilor senzualişti din descendenţa lui Locke.* VIANU, L. U. 453. *Critica cunoaşterii pe temeiuri senzualiste.* BLAGA, G. 111, cf. DL, DM. *A fost nutrit din adolescenţă . . . cu ideile gînditorilor senzualişti.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 4/2, cf. M. D. ENC., DEX.

2. S. m. şi f. Adept al senzualismului **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Senzualiştii francezi şi englezi din secolul trecut o reţuse [lumea spirituală] mai pe urmă la un volum destul de modest.* CONŢA, O. F. 183. *Pînă aici el îşi păstrează caracterul de senşualist decis.* IONESCU-RION, C. 83, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Sînt prezenţi . . . senzualistul şi materialistul Lamettrie . . ., materialistul Holbach.* BLAGA, G. 111, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Scris şi: *sensualist.* — Pronunţat: *-zu-a-*. — Pl.: *senzualişti, -ste.*

— Din fr. **sensualiste**.

SENZUALITÁTE s. f. **1.** Însuşirea de a fi senzual; (în special) înclinare spre satisfacerea, spre desfătarea simţurilor; înclinaţie spre erotism, spre plăcerile trupeşti; senzualism **(1)**, (rar) sexualism, (învechit) simţualism, simţualitate. *Mîncarea cărnei mult favoreşte instincturile animale, iar mai cu seamă senzualitatea.* ALBINEŢ, M. 11/4. *Prin nas se descoperă slăbiciunea sau energia . . ., o senşualitate covîrşitoare, sau supunerea pătimilor la o voinţă mai tare decît ele.* FIS. 133/10. *Senşualitatea este genunea, în care atîtea suflete să acufundă şi se pierd.* CALENDAR (1858), 15/24, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Cîţescuţi în atmosfera nesănătoasă a senzualităţii precoce.* BACALBAŞA, S. A. I, 253. *Corpul e baljocorit în maiestatea frumuseţii prin trăsături de senzualitate şi libertinaj* (a. 1889). PLR I, 391, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE. *Senzualitatea e o notă a unui suflet feminin cu mult mai complicat.* LOVINESCU, S. I, 342. *Am văzut cum mulţi dintr-un fruct cu senşualitate.* C. PETRESCU, I. II, 156, cf. SCRIBAN, D. *Ioanide nu merse niciodată mai departe cu imaginaţia în materie de senzualitate.* CĂLINESCU, S. 118. *N-are nici viţii şi nici perversitate, dar are o senzualitate ordinară şi o perspectivă morală limitată.* VIANU, L. U. 110. *Dacă raţionalismul domină inteligenţa franceză, senzua-*

litatea ți determină sufletul. RALEA, S. T. III, 130. *Un fel de senzualitate vulgară se desprindea din întreaga ei ființă.* V. ROM. septembrie 1955, 96. *Simți pentru ei tandrețea lipsită de sensualitate pe care o poți avea pentru bărbat.* DEMETRIUS, A. 281. *Sînt acolo elementele unui mic roman social și psihologic . . . de poet rafinat al senzualității.* CONSTANTINESCU, S. I, 13; cf. V. ROM. ianuarie 1957, 167, DL, DM. *Investită cu atributele unei tinereți biologice, ale unei senzualități naturale și pure, ea e lipsită de luciditatea și gîndirea specifice generației sale.* T iunie 1964, 73. *O senzualitate care vrea să pară cu totul firească.* CINEMA, 1968, nr. 5, 24. *Senzualitatea și concupiscența sînt într-o continuă tensiune, pînă la sublimare, cu vocație metafizică.* T septembrie 1968, 60. *O întîlnire incidentală . . . declanșează o violentă criză erotică, pe care senzualitatea . . . o amplifică pînă la exasperare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 21/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Ceea ce exprimă, trădează senzualitate (1). *Igiena s-ar josciori ea slujindu-se cu limba simsualității?* MAN. SĂNĂT. 39/15. *În aceste patru vorbe era . . . atîta sensualitate falsă, încît Matei . . . își reveni.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 154.

2. Sensibilitate senzorială. *Va fi mai atras spre sensualitatea artelor.* MAIORESCU, CRITICE, 29. *Adela mînîncă, puțin și pe alese, dar cu poftă. Are sensualitatea fină.* IBRĂILEANU, A. 87. *Este aici mișcare, agitația care întărește spiritul, dar fără senzualitatea muzicii moderne.* CĂLINESCU, C. O. 42, cf. DL, DM. *Putem distinge refuzul de a accepta servitutile unei senzualități picturale prea subordonate cîntecului de sirenă al culorii în sine.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/3. *Ne izbește, de la început, o mai accentuată senzualitate a imaginilor.* CONTEMP. 1971, nr. 1 294, 3/4, cf. DEX.

— Scris și: *sensualitate.* — Pronunțat: *-zu-a-.* — Pl.: *senzualități.* — Și: **simsualitate** s. f.

— Din fr. **sensualité.** — **Simsualitate:** prin apropiere de *simț.*

SEPĂ vb. I v. **săpa.**

SEPĂLĂ s. f. Fiecare dintre frunzele (modificate) care alcătuiesc caliciul unei flori. Cf. CAIET, 76^{v}/13. *Petalele corolei și sepălele caliciului nu sînt alt nimic decît niște foi modificate.* BARASCH, B. 18. *Poliru..., uneori gol, alteori îmbrăcat pre dinafară cu aperdice alterne și sudate cu sepalele.* NEGRUZZI, S. I, 103, cf. GRECESCU, FL. 4, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^{2}. *Garoafele, cu sepalele ca niște trompe de fluturi, floarea potirelor profunde, care îmbală.* IORGA, P. A. I, 21, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Florile sînt mici, albe, cu 5 sepale verzi.* ENC. AGR. IV, 7, cf. SCRIBAN, D., LTR^{2}, DL, DM. *Sepalele sînt frunzișoarele externe ale florii, de culoare verde.* BOTANICA, 67, cf. DN^{3}, FLORA, R. P. R. II, 83, DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sepale.*

— Din fr. **sépale.**

SEPARÁ vb. I. **1.** Tranz. A face să înceteze de a mai fi împreună (cu cineva sau cu ceva), a despărți, a izola, (rar) a segrega (1); a desprinde, a detașa, a izola (ca element independent) dintr-un ansamblu; a împărți în mai multe elemente ori în elementele constitutive ale ansamblului, a descompune, a diviza, a diviza, a fracționa, a scinda; a distinge, a diferenția (de cineva sau de ceva); a constitui o separație (1), o delimitare, o diferență. *Au separat, adecă au despărțit vițele ceale bolnave de ceale sănătoase.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 51/2, cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Reflexiunea . . . este limita care separă inteligența omului de aceea a animalelor.* CONTA, O. F. 111. *Cîteodată epocele de înflorire artistică sînt separate de sutimi de ani* (a. 1898). PLR I, 491. *Două feluri de cuvinte . . . cu necesitate trebuiesc separate.* PHILIPPIDE, P. 24. *Nu separă . . . stilul propriu-zis de vorbirea afectivă.* IORDAN, STIL. 20. *Continuă să-i separe . . . resursele unui talent nelăgăduit superior.* VIANU, A. P. 155. *Numai noaptea iepurele se apucă să roadă coada cocoșului și lovarășii sînt seara separați.* ARGHEZI, S. XVIII, 114. [Dreptatea] *există încă mai înainte de noțiunea de libertate. Împreună, ele îndeplinesc adevăratul progres, în timp ce, separate una de alta, ele pot fi originea unor mari inconveniente.* RALEA, S. T. III, 75. *Poți tu să separi ideea de colectivizare a agriculturii de ideea construirii socialismului?* PREDA, R. 253. *Scrisul acesta . . . o separă brutal, pentru o clipă, de tot ce era viața ei.* T. POPOVICI, SE. 250. *Chirurgia trebuie cu totul separată de boli interne.* T august 1964, 78. *I se pare că ziduri groase de plută îl separă de restul umanității.* V. ROM. octombrie 1964, 87. *Au reușit să-și formeze un mediu intern propriu, oarecum separat de apă.* AP 11. *Trebuie să degajăm trăsăturile distinctive ale lucrurilor, pentru a putea separa un lucru de celălalt.* L. ROM. 1967, 291, cf. CINEMA, 1969, nr. 4, 5. *Artistul separă, într-un proces îndelungat de esențializare, ceea ce este „purtător de semnificații" de ceea ce „exprimă instantaneul și accidentalul".* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 6/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. *Cu cît aceste fășii de fibre se dezpolătează, cu atît ele se separează de masa cerebrală.* CONTA, O. F. 54. *S-a separat de grup.* DSR. ✧ Refl. pas. *Să separează spre a intra în nouă combinații.* CAIET, 65^{v}/15. *Înțălesul de conjuncție s-a separat din ce în ce mai mult de acel de prepoziție.* PHILIPPIDE, P. 52. *Un seaun . . . era . . . un obiect ale cărui sensuri se separau.* PREDA, R. 269. *Gazele se pot separa prin distilare și dau astfel gazul de iluminat (gazul aerian).* GEOLOGIA, 37. ✦ Refl. (Rar) A se izola de viața socială. *Francezul preferă să se închidă în casă, să se separe, să se ascundă.* RALEA, S. T. III, 134.

2. Refl. Spec. (Rar; despre persoane de sex opus) A se despărți; p. ext. (despre soți) a divorța. Cf. CADE, DM, M. D. ENC., DEX. □ *S-a separat de ea a doua zi.* ✧ Refl. recipr. *Dorea să ne separăm pentru totdeauna. S-au separat prin proces.*

3. Refl. (Neobișnuit; despre organe legislative) A se dizolva. *Reichstagul s-a separat.* ap. IORDAN, L. R. A. 482.

— Prez. ind.: *sepár* și (învechit) *separez.*

— Din fr. **séparer,** lat. **separare.**

SEPARÁBIL, -Ă adj. Care se poate separa (1), care poate fi separat, despărțit, izolat; care poate fi desprins, detașat; care poate fi diferențiat, distins, delimitat. Cf. STĂMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, V., ALEXI, W., ȘĂINEANU^{2}, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Prefixe separabile și neseparabile.* L. ROM. 1967, 480. *Ne rămîne să înțelegem . . . întrepătrunderile dintre eseu și poezie, atît de profunde și de greu separabile în cartea de față.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *separabili, -e.*

— Din fr. **séparable,** lat. **separabilis.**

SEPARÁRE s. f. Acțiunea de a (se) separa și rezultatul ei.

1. Încetare de a mai fi împreună (cu cineva sau cu ceva); despărțire, izolare, (rar) segregare (1); desprindere, detașare, izolare (ca element independent) dintr-un ansamblu; împărțire în mai multe elemente ori în elementele constitutive ale ansamblului, descompunere, divizare, fracționare, scindare; distingere, diferențiere (de cineva sau de ceva); separație (1). Cf. separa (1). *Obiectele gîndirii . . . se pot privi împreună și se pot deosebi . . ., deosebirea provenită din cunoscuta separare între minte și inimă.* MAIORESCU, CR. I, 48, cf. DDRF. *Este vorba de un lucru fără existență izolată, ce aparține numai altora, de care stă lipit fără separare posibilă.* PHILIPPIDE, P. 174. cf. RESMERIȚĂ, D. *Separarea toponimicului de apelativul corespunzător are drept cauză întrebuințarea tot mai rară a acestuia*

din urmă. IORDAN, T. 367. *S-a protestat... împotriva falsei separări dintre forma artei și conținutul ei.* VIANU, S. 6, cf. DL, DM. *Este greu de precizat cînd anume s-a făcut această separare netă între noțiunile de sfat și divan.* STOICESCU, S. D. 20. *Referatul preconizează... o separare arbitrară a aptitudinilor fizice de cele psihice.* T mai 1964, 7. *Postpașoptiștii aparțin unei epoci de dezintegrare socială, de dedublare a artistului, de separare de lume.* V. ROM. ianuarie 1965, 98. *Sensul... din istroromână datează încă din perioada dinaintea separării acestui dialect de dacoromână.* L. ROM. 1967, 310. *Așa-zisa normalitate a vieții se bazează pe principiul separării nete între aspecte diferențiate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 20/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Separarea în particule a unui corp în urma dezintegrării.* DSR. ◇ (Fiz.) *Putere de separare* = capacitate a ochiului, a instrumentelor optice etc. de a distinge amănunte cît mai mici ale obiectelor studiate. *Puterea de separare a spectroscoapelor de acest tip fiind redusă, ele nu mai prezintă azi decît un interes istoric.* SANIELEVICI, R. 68, cf. M. D. ENC. ✦ Spec. Operație de preparare mecanică prin care se despart substanțele minerale utile de sterilul dintr-o masă minerală. *Mă-nfierbîntă zbuciumarea pură A separării fierului de zgură.* LABIȘ, P. 267. *S-au făcut analize chimice elementare, separări și concentrări.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200, cf. D. MED., M. D. ENC.

2. Spec. (Rar) Despărțire (de persoana iubită); p. ext. divorț. Cf. separa **(2)**. Cf. DM, DEX, DSR.

— Pl.: *separări.*

— V. **separa.**

SEPARÁT, -Ă adj. Care a încetat să mai fie împreună (cu cineva sau cu ceva), despărțit, izolat; care a fost desprins, detașat, izolat (ca element independent) dintr-un ansamblu; care este independent (de cineva sau de ceva), distins, diferențiat (de cineva sau de ceva); care a constituit o separație **(1)**, o delimitare, o diferență. *Acei trei consilieri au fost apoi combătuți cu alte voturi separate de către consilierii de la curte.* BARIȚIU, P. A. III, 119, cf. STAMATI, D. *Puterea noastră de apărare n-ar fi mult mai serioasă dacă s-ar compune din corpuri separate.* GHICA, C. E. II, 392, cf. PROT.—POP., N. D. *Un capitol... constituă în același timp un corp separat și nedependinte.* HASDEU, I. C. I, VIII, cf. BARCIANU, V. *Această figură... se reproduce..., ca percepțiune separată.* CONTA, O. F. 58. *Nu e deloc adevărat că artiștii mari și-au creat o lume separată.* IONESCU-RION, C. 105, cf. PONI, F. 239, ALEXI, W. *Domnul director te va primi în camera separată.* AGÎRBICEANU, S. P. 166, cf. ȘĂINEANU[2]. *Notarul... pregătise pentru Titu o odăiță bună, cu intrare separată.* REBREANU, I. 313. *Prin testamentul pe care-l pun într-un plic separat, îți las toată averea mea.* TEODOREANU, M. III, 384. *Scrisul lui Zarifopol... ar merita o cercetare separată.* VIANU, A. P. 308. *De-aia ai și clădit un șir de camere separate.* ARGHEZI, L. 31. *Sînt filozofi a căror doctrină e separată de viața lor.* RALEA, S. T. I, 86. *Sînt închiși într-o cameră separată ore întregi.* BOGZA, A. Î. 192. *Circiuma, camera separată, vinul, căldura, singurătatea... și divanul lat cu scoarțe oltenești.* VINEA, L. I, 171. *Dezvoltarea separată a limbilor înrudite duce la originalitatea... fiecăreia din aceste limbi.* MAGREA, F. 19. *Casa... găzduia, în două odăi separate, gînduri și întîmplări din două lumi.* VORNIC, P. 179. *Noi avem o cameră separată pe care n-o folosim.* T iunie 1964, 33, cf. ABC SĂN. 326. *Propunem folosirea consecventă a liniuței de unire pentru a marca într-un fel diferența dintre cuvintele separate și cele care se pronunță împreună.* L. ROM. 1967, 207. *Însușiri separate și răzlețe.* CINEMA, 1968, nr. 6, 18. *Cunoștințele de tehnologie... sînt predate fragmentat în 4—5 discipline separate.* GÎ 1968, nr. 933, 4/1. *Bărbierii au alcătuit o breaslă separată.* G. BARBU, A. V. 29, cf. RL 1969, nr. 7 769, DEX. *Li-o dat la fiicari odaii seperată.* O. BÎRLEA, A. P. II, 42. ◇ *Pace separată* = pace pe care o încheie un stat în mod izolat, fără aliații săi de război. *Umblau și unele zvonuri despre o eventuală pace separată între România și Puterile Centrale.* BLAGA, H. 216. *Îi reproșară... pacea separată.* PAS, Z. IV, 132, cf. DL, DM, DEX. ◇ Expr. **A face opinie separată** v. opinie. ✦ (Adverbial) În mod independent, izolat. *Rimele... tăindu-le în bucăți, ficcare parte trăiește separat.* GHICA, C. E. II, 586. *Inteligența noastră percepe separat nu numai ideile generale, ci și imaginile individuale.* CONTA, O. F. 59. *Multe din expresiile izbitoare, cîtă vreme le-am considera separat, ar dobîndi noi... justificări.* VIANU, A. P. 259. *Cînd însă poetul studiază rima separat, ca o valoare în sine, se întîmplă un fenomen foarte neplăcut; poemul devine un pretext pentru rimă, un subaltern al ei.* CĂLINESCU, C. O. 53. *A percepe separat înseamnă a nu confunda, deci a percepe just.* RALEA, S. T. II, 293. *În englezește toate cele trei nume se scriu separat și cu inițială majusculă.* GRAUR, N. P. 26. *Prin izolare analitică, expresia se poate studia separat.* CONSTANTINESCU, S. I, 130. *Nu mai avea de cc să se culce separat.* PREDA, Î. 212. [Fonologia] *consideră funcția sunetelor vorbirii separat de realizarea lor articulatorie.* L. ROM. 1967, 290. *Fiecare noțiune în parte, tratată separat într-o oră, este legată de celelalte noțiuni.* GÎ 1968, nr. 932, 3/2. *Separat se face un sos de muștar cu ou.* S. MARIN, C. B. 18. *Fiicari ficior si doarmî seperat.* O. BÎRLEA, A. P. II, 42.

— Pl.: *separați, -te.* — Și: (regional) **seperát, -ă** adj.

— V. **separa.**

SEPARATÍSM s. n. Tendință de a se separa de o majoritate, de un grup social constituit, izolare; mișcare, curent care susține o separare de ordin politic, autonomia față de un stat (ori în cadrul lui). V. sectarism. *Acea adresă... era... o lovitură piezișă dată separatismului.* BARIȚIU, P. A. II, 48, cf. PROT.—POP., N. D., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *De ce să facem noi separatism aici?* LĂNCRĂNJAN, C. III, 474, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Stare de separare, de autonomie (politică). *Ambițiunea de domnie... poate foarte bine să aducă separatismul la cea dintîi ocaziune.* GHICA, C. E. I, 35. *Scrie într-un capitol... despre literatura română în întregul ei, nesocotind vremelnicul separatism politic.* IST. LIT. ROM. II, 45.

— Din fr. **séparatisme.**

SEPARATÍST, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj. Care aparține separatismului, privitor la separatism; care susține separatismul. *I-am făcut să înțeleagă trebuința d-a nu fi ultraromâni separatiști.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 564. *Nici vreo accentuare a spiritului separatist între munteni și moldoveni nu era de temut.* MAIORESCU, D. I, 13. *Însuflețit de un spirit separatist, protestă contra actului de unire.* IORGA, L. II, 61, cf. CADE. *Sîntem fiii unei burghezii... separatiste.* GALACTION, O. 337, cf. DL, DM. *Canadienii francezi separatiști au atentat la diverse simboluri ale prezenței britanice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 32/2, cf. M. D. ENC., DEX.

2. S. m. și f. Adept al separatismului. *În marea luptă pentru unire, deputații țărani au rezistat la toate încercările separatiștilor.* KOGĂLNICEANU, S. A. 222. *Era vorba a apăra unirea în contra separatiștilor.* MAIORESCU, D. I, 329, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Se puse în fruntea separatiștilor răzvrătiți ai Iașului.* HOGAȘ, DR. II, 43, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *separatiști, -ste.*

— Din fr. **séparatiste.**

SEPARATÓR, -OÁRE adj., s. n. **1.** Adj. Care separă **(1)**, desparte, izolează, delimitează; despărțitor, izolator. Cf. GHEȚIE, R. M., DL, DM. *Este anume trasarea unei puternice linii separatoare între factura diferitelor genuri literare din trecut și a celor corespunzătoare astăzi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

2. S. n. (Tehn.) Aparat, dispozitiv sau mașină care servește la curățirea unei substanțe de altele sau la

separarea (fizică a) unuia sau a mai multor componenți dintr-un amestec de corpuri (solide, lichide sau gazoase). *Arborii turbinelor cu aburi..., ai separatoarelor centrifugale,... se rotesc cu iuțeli foarte mari.* SOARE, MAȘ. 71. *Operația de separare a firelor... se face cu ajutorul unei mașini denumită separator de fire.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 281, cf. DT, LTR², DER, D. MED., M. D. ENC., DEX. ◇ *Separator de lapte* = aparat centrifugal folosit pentru separarea smîntînii din lapte. Cf. M. D. ENC., DEX.

3. S. n. Aparat electric folosit pentru conectarea și deconectarea vizibilă a unui circuit electric manevrabil numai dacă circuitul este întrerupt; (rar) secționor. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *separatori, -oare.*

— Din fr. **séparateur.**

SEPARAȚIE s. f. **1.** Faptul de a separa (1); încetare de a mai fi împreună (cu cineva sau cu ceva), despărțire, izolare, (rar) segregare (1); desprindere, detașare; izolare (ca element independent) dintr-un ansamblu; împărțire în mai multe elemente ori în elementele constitutive ale ansamblului, descompunere, divizare, fracționare, scindare; distingere, diferențiere (de cineva sau de ceva); separare (1); p. ext. ceea ce separă (1). *Separația organică producătoare.* CAIET, 87r/11. *Se poate totdauna opera între diferiți corpi o separație prin care se caracterisă amestecătura.* MARIN, PR. I, XII/32. *Această separațiune a fluidilor să fie numai rezultatul afinității... fără ca nici o combinațiune să se fi săvîrșit.* id. F. 348/27, cf. STAMATI, D., ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D. *Dunărea... se divide în două brațe..., avînd ambele în Apolloniu puntul lor de separațiune acolo unde locuiesc tracii.* HASDEU, I. C. I, 281. *Linia de separațiune între umbră și lumină este un cerc mare perpendicular pe linia care unește centrul soarelui și al pămîntului.* DRĂGHICEANU, C. 86. *Națiunile..., prin încrucișare, emigrațiune, separațiune,..., pot da naștere la ginți.* CONTA, O. F. 233. *Sufletul dar urmează aceleași legi și... atunci cînd separația între el și corp e făcută, nu mai păstrează din starea lui... nici o noțiune conștientă.* MACEDONSKI, O. IV, 147, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Să se facă un protest contra separațiunii provinciilor române.* TITULESCU, D. 126. *Am crezut că nu se impune o separație între diversele toponimice, pe care le discut, după natura locurilor respective.* IORDAN, T. 16, cf. SCRIBAN, D. *Marii ne-buni sînt conștienți de separațiile dintre fizic și metafizic.* CĂLINESCU, C. O. 15. *Poemele homerice sînt anterioare doctrinei clasice a separației stilurilor.* VIANU, L. U. 46. *Ca ființe conservatoare, ele* [femeile] *continuă aristocratismul, cu separațiunea lui strictă, de clasă.* RALEA, S. T. I, 152. *Granitul de Greci trece spre separații mai bazice de diorite.* ONCESCU, G. 47. *Trag gardul de separație a curții și pe urmă discutăm peste zaplaz.* IL martie 1961, 7. ◇ (Jur). *Separație* (sau *separațiune*) *de patrimoniu* v. patrimoniu (1). *Separație de bunuri* = (în unele state) regim matrimonial caracterizat prin aceea că femeia își păstrează libera dispunere de bunurile sale aduse în căsătorie pentru susținerea sarcinilor acesteia. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN³. *Separația puterilor* = principiu fundamental de organizare a statului burghez, potrivit căruia în stat există trei puteri (legiuitoare, executivă și judecătorească), exercitate de organe diferite, avînd o anumită interdependență și dreptul de control reciproc. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Separație de domiciliu* = dispensă, premergătoare divorțului, prin care se acordă soților dreptul de a avea domicilii legale diferite. Cf. DL, DM, DEX.

2. Spec. Despărțire (între soți); p. ext. divorț. Cf. COD. PEN. R. P. R. 477, 483. *Bucuriile pe care le avusese în acest concediu împreună cu ea nu-i fură atinse și începu... să se gîndească la aceste bucurii cu intenția lucidă de a opera o separație al cărei rezultat să fie restabilirea tuturor raporturilor anterioare sosirii lui.* PREDA, R. 447, cf. DSR.

— Pl.: *separații.* — Și: **separațiúne,** (învechit) **separăciúne** (STAMATI, D.) s. f.

— Din fr. **séparation,** lat. **separatio, -onis.**

SEPARAȚIÚNE s. f. v. **separație.**

SEPARÉ s. n. v. **separeu.**

SEPARÉU s. n. Cameră, despărțitură, loc izolat într-un restaurant, într-o grădină de vară etc. *Acest loc de petrecere e o crîșmă, amplificată c-un fel de lanțuri de chilii; separeurile.* TEODOREANU, M. III, 179. *Hoteluri ascunse și separeuri cu șampanie.* ARGHEZI, L. 243. *Dacă Pomponescu ar fi ieșit din separeu și ar fi dat locul altui ministru, masa ar fi continuat neștingherită.* CĂLINESCU, B. I. 404. *Pe cînd mergea grăbit pe coridor, se deschise larg o ușă de la separeu.* STANCU, R. A. IV, 212. *Într-un separeu la Flora... ținea... în mînă o cupă de șampanie.* PAS, Z. II, 143, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *separeuri.* — Și: **separé** s. n. DN², DEX.

— Din fr. **séparé.**

SEPĂRĂCIÚNE s. f. v. **separație.**

SEPĂTÚRĂ s. f. v. **săpătură.**

SEPERÁT, -Ă adj. v. **separat.**

SÉPET s. n. v. **sipet.**

SEPETÁR s. m. v. **sipetar.**

SÉPIA s. f. v. **sepie.**

SÉPIE s. f. **I. 1.** Specie de cefalopod răpitor din mările temperate și calde, cu corpul oval, avînd în jurul gurii opt brațe scurte și două lungi, prevăzute cu ventuze, și cu o cochilie calcaroasă internă; cînd este atacată, emană un lichid negricios, care tulbură apa (*Sepia officinalis*). Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Vasta... turmă de bestii s-au selecționat,... prefăcîndu-se în... sepie ce aruncă un nor de cerneală.* ANGHEL, PR. 74, cf. RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 222, CADE. *Trec prin lume singură și sumbră, Ca sepia.* CAZIMIR, L. U. 94. *Nici sepia de aur, nici miezul de smochină... nu erau bune la nimic!* KLOPȘTOCK, F. 283, cf. SCRIBAN, D. *În viață am fost plin de contraste,... O sepie stropind cu tuș, Un alb, pe mare, pescăruș.* CĂLINESCU, O. II, 228, cf. ENC. AGR. *Ce bine e citeodată să-ți învălui partenerul de discuție în fum. — Ca sepia dușmanul.* BENIUC, M. C. I, 443, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Zările înceațoșate, pe care o sepie colosală le împroșcă cu cerneală indigo.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 19. ◇ *Os de sepie* sau, învechit, *osul sepiei* = cochilia internă rudimentară a sepiei, oval-alungită, turtită, cu aspect spongios; sepion. *Ia osul supiei și... freacă... să se curăță* (a. 1833). GRECU, P. 396. *Folosește la această boală... osul de sipie (o vietate de mare).* CORNEA, E. I, 36/20, cf. M. D. ENC, 662.

2. (În forma *sepia*) Substanță colorantă, brună, secretată de sepie (I 1) sau fabricată pe cale artificială și folosită pentru desen și pentru laviu; culoare roșie-brună; p. ext. desen, laviu lucrat cu această culoare. Cf. BARCIANU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Scotea un cui din foc la fiecare minut ca să dea bradului alb o structură sepia de velur.* ARGHEZI, B. 42, cf. DL, DM, DER. *Momentul trebuie imortalizat pe două cărți poștale, sepia, a zece lei bucata.* T iulie 1968, 23. *Alături de picturi, un important număr de desene în tuș și sepia permit să se studieze, în însăși scrierea intimă a artistului, punctele lui de plecare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 201. *Frumoasele stampe, cu tonuri calde de*

sepia ..., avizează spectatorul asupra timpului și spațiului istoric. T ianuarie 1969, 92, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Pulbere obținută prin măcinarea cochiliei de sepie **(I 1)** și folosită în tehnica dentară ca substanță abrazivă pentru polizarea lucrărilor protetice. Cf. D. MED.

II. (Bot.; învechit, rar) Buberic *(Scrophularia nodosa)*. Cf. ȘINCAI, în DR. V, 561.

— Pl.: *sepii.* — Și: **sépia,** (învechit) **supie,** (învechit, rar) **sipie** s. f.

— Din fr. **sépia,** lat. **sepia,** it. **seppia.** — **Supie** < ngr. σουπιά.

SEPIÓN s. m. Cochilia internă, rudimentară a sepiei, oval-alungită, turtită, cu aspect spongios; os de sepie, v. s e p i e **(I 1)**. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-pi-on.* — Pl.: *sepioni.*

— Din fr. **sépion.**

SEPOLCRÁL, -Ă adj. v. **sepulcral.**

SEPT s. n. (Anat.) Perete despărțitor între două cavități. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *septuri.*

— Din lat. **saeptum,** fr. **septum.**

SEPTANTRIÓN s. n. v. **septentrion.**

SEPTANTRIONÁL, -Ă adj. v. **septentrional.**

SEPTĂMÍNĂ s. f. v. **săptămână.**

SEPTÉMBĂR subst. sg. v. **septembrie.**

SÉPTEMBER subst. sg. v. **septembrie.**

SEPTÉMBIĂR subst. sg. v. **septembrie.**

SEPTÉMBRE subst. sg. v. **septembrie.**

SEPTÉMBRIE subst. sg. A noua lună a anului, care urmează după august; (învechit și popular) răpciune, (popular) vinicer. *În luna lui septevie ... se obîrșaște creașterea poamelor și culesu lor.* PO 256/12. *Oft a lui septevrie.* VARLAAM, C. 504. *Luna lui septevri* (a. 1661). IORGA, S. D. V, 35. *Leon IV ... în 8 zile ale lui septemvrie a murit în vărstă de 30 de ani.* ȘINCAI, HR. I, 143/24. *Dă la zi întîi a lui septemvrie este trebuință dă a da orz cailor* (a. 1814). DOC. EC. 163. *Am cheltuit cît am șăzut 4 luni, 14 zile în Iași de la mai păr' la săptemvri* (a. 1820). BUL. COM. IST. IV, 148. *De la 1823 septemvrie 13 i s-au dat voie a deschide el fabrică* (a. 1824). DOC. EC. 338. *Vremea timpului verii, ce se-ncepe de la iunie în zece și ține pîn' la septemvrie în zece, este premea cea mai călduroasă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 12/2. *O politie ... faimoasă pentru lupta marină din 2 septemvrie.* AȘACHI, I. 84[1]/27, cf. VALIAN, V. *O scrisoare ... din septembre a călătorit șaptezeci și cinci de zile pînă să ajungă în mîinile portarului meu.* GHICA, C. E. II, 455. *Zilele lui septembre.* SION, P. 201, cf. PONTBRIANT, D. *Se oprî asupra știrii de preliminări de pace (septembrie 1829).* BOLINTINEANU, O. 253. *O noapte de septemvrie limpede ca sticla curată.* CARAGIALE, O. I, 73. *Era prin septembre și se pregătea de zor să-și treacă examenul de bacalaureat.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 45. *Era o zi gălește de sfîrșit de septemvrie.* GALACTION, O. 98. *Septemvrie veni cu cer palid și nopți clare cum nu mai fuseseră de multe toamne.* C. PETRESCU, Î. I, 125. *Tremurau stelele cerului de septembre.* TEODOREANU, M. III, 31. *După cîteva zile, la începutul lui septemvrie, au stat ploile.* SADOVEANU, O. XVII, 198. *Iată o carte poștală ilustrată din 1 septembrie 1899.* CĂLINESCU C. O. 29. *Pe la începutul lui septembrie, plecam spre Viena.* BLAGA, H. 252. *Într-o dimineață roză și violetă de început de septembrie, o șalupă ne poartă printre mîndre vapoare acostate.* RĂLEA, S. T. I, 265. *Într-o amiază de septembrie ... s-a pomenit ... cu nenea Pache.* VINEA, L. I, 101. *Era prin toamnă, prin septembrie.* PREDA, R. 171. *Prin aerul înceșoșat al dimineții de septembrie pluti o clipă un fîlfîit țiuitor.* T. POPOVICI, S. 341. *Noaptea de septembrie avea o limpezime strălucitoare.* BARBU, G. 64. *Această existență neverosimilă s-ar fi tîrît pînă în septembrie.* V. ROM. ianuarie 1965, 7. *Au roit albinele în septembrie și și-au făcut stupi.* BĂNULESCU, I. 41. *Acțiunea se petrecea după un an ..., la începutul lui septembrie.* T iulie 1968, 44. *Filmul va fi gata la mijlocul lui septembrie.* CINEMA, 1968, nr. 7, 28, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 37, 19/3, A IX 4, 5, LEXIC REG. 56, UDRESCU, GL.

— Și: **septémvrie,** (popular) **septémbre,** (învechit și regional) **septémvre** (PONTBRIANT, D., ALRM SN II h 605/352), (învechit) **septévie, septévri, septévrie, săptémvri,** (regional) **septémbăr** (ALR I 208/24, 35, 75, 131, 141, 174, 217, 223, 360), **séptember** (ALRM SN II h 605/325), **septémbiăr** (ALR I 208/273), **septémvire** (ib. 208/837), **sectémbăr** (ib. 208/5, 12, 18, 49, 77, 576), **sectémber** (ib. 208/87, 100, 103, 160, 164), **sectémbir** (ib. 208/385), **sectémbre** (ib. 208/59, 158, 530, 675, 677, 695, ALRM SN II h 605/705, 876), **sectémbrie** (ALR I 208/727), **sectémvere** (ib. 208/30, 61, 720, 865, 940, 986, 990), **sectémvrăr** (ib. 208/170), **sectémvre** (ib. 208/69, 109, 118, 122, 200, 214, 215, 370, 378, ALRM SN II h 605/414, 531, 537, 872), **sectémvrie** (ALR I 208/1, 268, ALRM SN II h 605/812), **sectémvrii** (ALR I 208/512), **sectenber** (ib. 208/112), **semptémbre** (ib. 208/679), **sentémbăr** (ib. 208/283), **sentémbrie** (ib. 208/772), **setémber** (ib. 208/255, 270, 285), **sétembre** (ib. 208/186), **săccémvire** (ib. 208/840), **saptémber** (ib. 208/229, 259, 320), **săctémbăr** (ib. 208/129, 218), **săctémbre** (ib. 208/614), **săctémbri** (ib. 208/516, 538), **săctémvre** (ib. 208/65, 418), **săctémvri** (ib. 208/510, 518, 554), **săptémbăr** (ib. 208/40, 573), **săptémbri** (ib. 208/510, 518, 554), **săptémvere** (ib. 208/815, 850, 855, LEXIC REG. 56), **săptémvire** (ALR I 208/594), **săptémvirie** (ib. 208/522), **săptémvre** (ib. 208/381, 412, 532, 542), **sfetémbre** (ib. 208/526) subst. sg.

— Din slavonul сентемврий, ngr. σεπτέ βριος.

SEPTEMTRÍO s. n. v. **septentrion.**

SEPTEMTRIÓN s. n. v. **septentrion.**

SEPTEMTRIONÁL, -Ă adj. v. **septentrional.**

SEPTEMVÍR s. m. (La romani) Fiecare dintre cei șapte preoți însărcinați cu organizarea serbărilor date în cinstea zeilor. Cf. CADE, DM, DEX, DN[3].

— Pl.: *septemviri.*

— Din lat. **septemvir.**

SEPTÉMVIRE subst. sg. v. **septembrie.**

SEPTÉMVRE subst. sg. v. **septembrie.**

SEPTÉMVRIE subst. sg. v. **septembrie.**

SEPTENÁL, -Ă adj. Care durează șapte ani, care se exercită timp de șapte ani; care se reia la fiecare șapte ani. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N, D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., SCL 1960, 250, DN[2]. *Planul septenal ... pune accentul pe industrie.* FLACĂRA, 1969, nr. 3, 29, cf. DEX. ✦ (Substantivat, n.) Plan (industrial, economic, cultural etc.) elaborat sau conceput pentru o perioadă de șapte ani. Cf. DN[2], DEX.

— Pl.: *septenali, -e.*

— Din fr. **septennal,** lat. **septennalis.**

SEPTENÁR, -Ă adj. **1.** Care privește o perioadă de șapte zile sau de șapte ani; care durează șapte zile sau șapte ani. Cf. DRLU, PROT. — POP., N. D., COSTINESCU, LM, DN[2], DEX.

2. (Despre versuri) Care este compus din șapte picioare și jumătate. Cf. DBLU, LM, DN[2], DEX.
— Pl.: *septenari, -e.*
— Din lat. **septenarius**, fr. **septénaire.**

SEPTENTRÍE s. f. v. **septentrion.**

SEPTENTRIO s. n. v. **septentrion.**

SEPTENTRIÓN s. n. sg. (Livresc) Nord. *Rumânii de Ardeal... poartă haine de la umere pînă peste tot trupul îmbrăcat; ne fac mare învățătură portului... de la septemtrion* [adecă părțile ce sînt aproape de miazănoapte]. N. COSTIN, ap. GCR II, 3/26, cf. I. GOLESCU, C. *Miazănoapte este punctul drept dintre apus și r*[ăsărit] *în contra mezizilei (nord — septemtrion).* GENILIE, G. 67/4. *Răsăritul se numește și est sau orient;... miazănoapte, nord sau septentrie.* id. P. 1/20. *Nord sau septentrion.* ROMANO, B. I. 38/10, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., SEVERIN, S. 24. *Acel aprig și neîmpăcat caracter de scoborîtor din wikingi, în același timp erou și pirat al septentrionului cețos.* RALEA, S. T. III, 254, cf. DN[2], DEX. ◇ Fig. *Avea grijă, totuși, să consulte impresia generală și, de era defavorabilă, atunci brusc, spirala își muta direcția de la septentrion la meridian.* CĂLINESCU, B. I. 56.
— Pronunțat: *-tri-on.* — Și: (învechit) **septentrio** (NEGULICI) s. n., **septentrie, septentriúne** (PONTBRIANT, D.) s. f., **septemtrio** (ap. URSU, T. Ș. 243), **septemtrión,** s. n. **septantrión** s. n.
— Din lat. **septentrio, -onis,** fr. **septentrion.**

SEPTENTRIONÁL, -Ă adj. Care este situat, în raport cu un punct, o regiune etc., la (sau în, spre) nord; care provine (sau este originar) din nord; care aparține nordului, popoarelor din nord; boreal, nordic. *Citaria, oraș al insulii Ciprului, în partea septentrională.* PLEȘOIANU, T. I, 256/12. *Partea septentrională era numită Dauniana și cea meridională Pocețiana.* id. ib. II, 205/3, cf. I. GOLESCU, C. *Umblă să încongiure polul sentemtrional pînă la 80 grade.* GENILIE, G. 56/22. *Aceste vite..., (afară numai de acele ce se află în insulile septantrionale) unite prin oarecare caracteruri,..., adunate la un loc, fac un soi.* I. IONESCU, V. 39/7, cf. NEGULICI. *Avuseră curagiul de a călători și în America septemtrională.* BARIȚIU, P. A. II, 66, cf. STAMATI, D. *La locuri puse încă mai mult spre pol, adică care sînt puse dincolo de lățimea geografică (septemtrională sau meridională) ..., acolo nu se mai socotește deosebirea zilelor și a nopților dupe ore.* BARASCH, M. II, 61/6. *Cu zicerea iperboreeni Eraclide semnifică... popoare foarte septentrionale.* ARISTIA, PLUT. CLIII/22, cf. POLIZU. *Cum se face... că, la o latitudine atît de septentrională..., clima să fie așa de dulce?* GHICA, S. 550. *Trecurăm mai multe văi și dealuri ce formează coasta septentrională a Carpaților.* SION, P. 301, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Ni-a lăsat o mențiune despre regiunile noastre, după ideile pe giumătate ... ale călătorilor septentrionali din acea epocă.* HASDEU, I. C. I, 150. *Cele două zone temperate sînt cuprinse între fiecare tropic și cercul polar vecin; una în emisferul boreal, coprinde țările situate între tropicul cancerului și cercul polar arctic: este zona temperată septentrională.* DRĂGHICEANU, C. 54, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Amintește încă și de ultima epocă a bronzului septentrional.* PÂRVAN, G. 546, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Au început a se ivi zori în Europa septentrională.* SADOVEANU, O. IX, 341, cf. SCRIBAN, D. *Un modern..., cunoscător al culturilor septentrionale..., cutreieră drumurile Europei.* CĂLINESCU, C. O. 167. *La N de marginea septentrională a sinclinalului miocen ... s-au descris și depozite senoniene.* ONCESCU, G. 157, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ (Substantivat) Persoană care face parte dintr-o populație care trăiește în regiunile de nord ale globului. *La septentrionali capul nu capătă caracterul definitiv decît cu timpul.* RALEA, S. T. I, 271.
— Pronunțat: *-tri-o-.* — Pl.: *septentrionali, -e.* — Și: (învechit) **septentriunál, -ă** (PONTBRIANT, D.), **septemtrionál, -ă, septantrionál, -ă** adj.
— Din fr. **septentrional,** lat. **septentrionalis.**

SEPTENTRIUNÁL, -Ă adj. v. **septentrional.**

SEPTENTRIÚNE s. f. v. **septentrion.**

SEPTÉT s. n. (Muz.) **1.** Compoziție muzicală întocmită pentru șapte voci sau șapte instrumente. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., DM, DN[2], DER, M. D. ENC., DEX.

2. Formație muzicală alcătuită din șapte voci sau șapte instrumente, care execută împreună o compoziție muzicală. Cf. DM, DN[2], DER, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *septete.*
— Din germ. **Septett.**

SEPTÉVIE subst. sg. v. **septembrie.**

SEPTÉVRI subst. sg. v. **septembrie.**

SEPTÉVRIE subst. sg. v. **septembrie.**

SÉPTIC, -Ă adj. Care este infectat de microbi, care este de natură microbiană; care provoacă o infecție microbiană. Cf. ALEXI, W. *O plagă este septică cînd este năvălită de microbi.* BIANU, D. S. *Provocatorul scarlatinei este un streptococ... aparținînd marelui grup de streptococi septici.* BABEȘ, O. A. I, 271, cf. SCRIBAN, D. *Septicemia e caracterizată prin prezența de germeni în sînge, prin existența unui focar septic.* LTR[2] XV, 556, cf. DM, DN[2]. *Scarlatina septică este însoțită în general de complicații supurate.* ABC SĂN. 321. *Prezența unui focar septic în care germenii se multiplică.* D. MED. 534, cf. M. D. ENC., DEX. *Atmosfera acestor sanatorii este atît de septică ca și o sală de operație.* RL 1977, nr. 10 314.
— Pl.: *septici, -ce.*
— Din fr. **septique.**

SEPTICEMÍE s. f. **1.** Infecție generalizată provocată de pătrunderea în sînge a germenilor proveniți de la un focar de infecție; piemie. *Etiologia și simptomele septicemiei sînt cunoscute.* ARHIVA, II, 226, cf. BIANU, D. S. *Septicemia stafilococică... este produsă de infecția cu microbi.* ENC. VET. 677, cf. YGREC, M. N., SCRIBAN, D. *Moare brusc... de septicemie: făcînd o operație, s-a tăiat la un deget cu scalpelul.* SADOVEANU, E. 242. *Septicemia e caracterizată prin prezența de germeni în sînge, prin existența unui focar septic.* LTR[2]. *Moartea se produce... prin peritonită generalizată și septicemie.* BELEA, P. A. 173, cf. DL, DM, DN[2]. *Puroiul... constituie punctul de plecare a unei septicemii.* ABC SĂN. 7, cf. D. MED.

2. (Med. vet.; în sintagma) *Septicemie hemoragică* = holeră, pasteureloză. *Acești iepuri au sucombat prin asociațiunea bacteriană în urma septicemiei emoragice.* BABEȘ, O. A. I, 99, cf. DSR.
— Pl.: *septicemii.*
— Din fr. **septicémie.**

SEPTICITÁTE s. f. Toxicitate a microbilor. Cf. DEX, DN[3].
— Din fr. **septicité.**

SÉPTIMĂ[1] s. f. (Muz.) Interval cuprins între două sunete ale gamei aflate la distanță de șapte trepte; treapta a șaptea de la o treaptă dată. Cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D. *Celălalt cîntă... terța și septima acordului.* ALEXANDRU, I. M. 135, cf. DN[3], DER. *Intervalul de septimă mare.* M 1968, nr. 2, 19. *Semitonul formează — în mod strict — un element de construcție de bază (= septimă mare, nonă mică).* ib. 1969, nr. 12, 13, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *septime.*
— Din germ. **Septime.** Cf. it. s e t t i m a.

SÉPTIMĂ² s. f. Una dintre pozițiile de apărare la scrimă. Cf. DN², DEX.
— Pl: *septime.*
— Din fr. **septime.**

SEPTOGÉN, -Ă adj. (Despre bacterii) Care produce infecții, putrefacții. Cf. DN², DEX.
— Pl.: *septogeni, -e.*
— De la **septic,** după modelul lui *gazogen.*

SEPTOLÉT s. n. Grup de șapte note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. Cf. DN², DEX.
— Pl.: *septolete.*
— Din fr. **septolet.**

SEPTUAGENÁR, -Ă adj., s. n. și f. (Persoană) care a atins (sau a depășit) vîrsta de șaptezeci de ani. *Vedem contingente de copii și rezerve de femei și de septuagenari; cîte suflete, atîția soldați!* GHICA, C. E. II, 381, cf. PROT.—POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W. *Condeiul căzu din mîna septuagenarului... cînd el era însuflețit de astfel de sentimente de recunoștință.* IORGA, L. I, 269, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Tanti Mali, fata septuagenară a Iachii, aprobă tocmai din cap.* CĂLINESCU, O. I, 51. *Bătrîni septuagenari.. petrec nevinovați și jovial.* RALEA, S. T. I, 274. *„Să nu crezi că nu s-ar găsi amatori", zicea septuagenara.* BENIUC, M. C. I, 310. *Vă puteți închipui... ce s-a ales din septuagenarul Roro.* VINEA, L. I, 391. *Poetul septuagenar publică... traducerea primelor cînturi.* IST. LIT. ROM, II, 315. *Nu sînt capabilă să găsesc un cuvînt mai aproape de adevăr pentru o septuagenară.* CINEMA, 1968, nr. 7, 30. *Există un adevărat cult pentru acest venerabil septuagenar.* M 1968, nr. 12, 32. *Prima lucrare... a compozitorului septuagenar... a beneficiat de o tălmăcire viguroasă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211. *Te simți rușinos de bătrîn în fața venerabilului septuagenar.* CINEMA, 1969, nr. 9, 46. *Doi septuagenari, un copilaș de doi ani, trei servitori uciși din greșeală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 32/1, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pronunțat: *-tu-a-.* — Pl.: *septuagenari, -e.*
— Din fr. **septuagénaire,** lat. **septuagenarius.**

SEPULCRÁL, -Ă adj. (Livresc) **1.** Care aparține mormîntului **(I 1),** privitor la mormînt; funerar, (livresc) mormîntal **(1).** Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Inima ta... rămase rece ca piatra sepulcrală.* FILIMON, O. I, 327, cf. PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D. *În regiunea occidentală a orașului... se conserva pînă mai deunădzi o piatră sepulcrală.* HEM 1 697, cf. LĂCUSTEANU, A. 268, BARCIANU, ALEXI, W. *Se păstrează obiceiul de a se acoperi mijlocul pietrei sepulcrale cu un covor de flori decorative.* IORGA, C. I. III, 38. *Cele din urmă roșii curcubeie Se frîng pe-o albă cruce sepulcrală.* GOGA, POEZII, 351. *Complexul sepulcral se ascundea sub o mare movilă de pămînt.* PÂRVAN, G. 371, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Dau floarea lor de mărgean alb, otrăvită de un parfum sepulcral.* ARGHEZI, S. VIII, 247. *Relicvele, cele mai multe sepulcrale..., arată un nivel artistic superior.* CĂLINESCU, C. O. 160, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ *Tăcere* (sau *liniște*) *sepulcrală* = tăcere (sau liniște) deplină, totală, absolută, ca de mormînt **(I 1).** *E-o tăcere sepulcrală.* ANGHEL—IOSIF, C. M. I, 65. *Fără să presimtă simpatiile noilor veniți..., cerea o liniște sepulcrală.* LOVINESCU, M. 48, cf. SCRIBAN, D. *Seara... se coboară în acest iad al vechiturilor ceasuri de liniște sepulcrală.* RALEA, S. T. I, 299. ◇ (Substantivat, n). *Încep să se scrie poeme care aduc o infuzie de gotic și sepulcral încă neobișnuită la noi.* V. ROM. ianuarie 1965, 106. ✦ Asemănător, specific unui mormînt **(I 1),** care este ca într-un mormînt; p. ext. extrem de întunecat. *La ce bun... să păstrezi o bucată de soare în tine ca un diamant în întunecimile sepulcrale ale unei mine.* ANGHEL, PR. 126. *Plecă, înaintînd cu precauție în culuarul sepulcral.* C. PETRESCU, C. V. 208. *Sălile de sus... erau așa de sepulcrale atunci cînd un coleg al meu, de frică, zorndia înadins cheile și alerga, trîntind ușile.* V. ROM. iunie 1965, 20. ✦ Care are ca temă moartea **(1),** care dezbate problemele morții. *Meditații pe temele cultivate de preromantism... stau alături de balade sepulcrale.* IST. LIT. ROM. II, 254. ✦ Asemănător cu un mort **(II 1),** ca de mort. *Avea o figură sepulcrală.* CADE, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Despre voce, sunete, etc.) Care are timbru grav, înfundat (părînd a veni din mormînt **I 1);** cavernos, mormîntal **(2).** Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Voced în special îl izbi pe agent, un ton sepulcral, propriu macedoneanului.* CĂLINESCU, B. I. 383. *Un pendul sepulcral legăna clipele în tăcere.* VINEA, L. I, 263.
— Pl.: *sepulcrali, -e.* — Și: (învechit) **sepolcrál, -ă,** adj. CONTRIBUȚII, III, 160.
— Din fr. **sépulcral,** lat. **sepulcralis.**

SEPÚLCRU s. m. (Livresc) Mormînt **(I 1).** Cf. PONTBRIANT, D., DEX, DN³.
— Pl.: *sepulcre.*
— Din lat. **sepulcrum,** fr. **sépulcre.**

SEPULTÚRĂ s. f. (Livresc) **1.** Ceremonie a înmormîntării; înmormîntare. Cf. PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., DN², DEX.

2. Loc de înmormîntare; mormînt **(I 1).** Cf. ANTONESCU, D. *Mănăstirea Dealului... era în secolul al XVI-lea locul de sepultură al domnilor.* IORGA, L. I, 154, cf. DN², DEX.
— Pl.: *sepulturi.*
— Din fr. **sépulture,** lat. **sepultura.**

SEQUÓIA s. m. invar. Arbore gigant din California, care poate atinge înălțimea de 150 m *(Sequoia gigantea). California, cu păduri maiestuoase de sequoia.* CĂLINESCU, S. 113. *Specia sequoia... e cunoscută în țara noastră.* LTR², cf. GEOLOGIA, 102, M. D. ENC., DEX.
— Pronunțat: *-cuo-ia* și *-cvo-ia.*
— Din fr. **séquoia,** lat. **sequoia.**

SER s. n. (Și în sintagma *ser sanguin,* M. D. ENC.) Partea lichidă a sîngelui; (în special) plasmă sanguină din care s-a extras fibrinogenul; (învechit) zer. Cf. ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², BIANU, D. S., CADE. *În locul mîinilor avea două bonturi înfășurate cu bandagii groase, prin care pătrunsese ser gălbui.* C. PETRESCU, Î. II, 45, cf. LTR², DL, DM. *Serul este plasmă fără fibrinogen.* ABC SĂN. 100. *Au putut fi observate... particule... în serul leucemiilor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 207, 8/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Adesea urmat de determinări care arată felul sau boala pentru combaterea căreia este administrat) Lichid extras din sînge sau preparat pe cale artificială care conține un anumit anticorp sau o secreție glandulară și care este folosit în scopuri terapeutice sau preventive. Cf. BIANU, D. S., BUL. COM. IST. I, 99, RĂSMERIȚĂ, D. *Cu o emulsiune din cultura pe serum... s-au inoculat un berbec, o capră... și o găină.* BABEȘ, O. A. I, 84. *S-au preparat vaccinuri pentru prevenirea bolilor și seruri pentru a le vindeca.* MARINESCU, P. A. 74, cf. NICA, L. VAM. 222. *Puterea unui ser Dătător de viață lentă.* MINULESCU, VERS. 198. *Cea mai iscusită iscodire a omului... e serul.* VOICULESCU, L. 284. *Am înființat o infirmerie provizorie... fără ser antidifteric.* ULIERU, C. 14. *O școală pentru suferințele bietelor animale,... universitatea serului și a vaccinului.* ARGHEZI, B. 115. *Cele mai importante diuretice sînt serul glucozat, teobromina, teofilina.* BELEA, P. A. 278, cf. DL, DM. *S-a ocupat de combaterea acestei boli, preparînd și un ser special.* ABC SĂN. 392, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. *Se amăgesc cu viața artificială pe care le-o dă serul reclamei.* PLR II, 100. ◇ *Ser specific* = antiser. Cf. DER I, 144, M. D. ENC. 45. *Ser fiziologic* = soluție salină foarte diluată, apropiată de compoziția serului sanguin, folosită pentru a înlocui pierderile mari de lichide sau de sînge în diferite boli, pentru dizolvarea unor antibiotice etc. Cf. DL, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *seruri*. — Și: (rar) **sérum** s. n.
— Din fr. **sérum**, lat. **serum**.

SERÁC, -Ă adj. v. **sărac**.

SERACÁN s. m. v. **săracan**.

SERADÉLA s. f. v. **seradelă**.

SERADÉLĂ s. f. Plantă din familia leguminoaselor, cu tulpina subțire, înaltă, cu frunzele compuse, folosită ca plantă furajeră *(Ornithopus sativus)*. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *seradele*. — Și: **seradéla** s. f. DER, M. D. ENC.
— Din fr. **serradelle**, it. **serradella**.

SERÁFIC, -Ă adj. De (sau ca de) serafim **(1)**, îngeresc, (livresc) angelic, (rar) serafimic; fig. de o frumusețe inegalabilă; plin de candoare, candid, curat, pur[2] **(3)**, neprihănit, nevinovat **(2)**; (învechit, rar) serafiu. Cf. I. GOLESCU, C. *Melodii de o muzică serafică, care umple de o fericire nespusă*. BARASCH, M. II, 85/30, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU [2], RESMERIȚĂ, D. *Ne-am pomenit cu dascălul... că ne dă să învățăm Crezul ... în graiul serafic al lui Homer*. CIAUȘANU, R. SCUT. 38, cf. CADE. *Înfățișarea ei e serafică*. GALACTION, O. 244. *Ochii ei erau albaștri, ca ai pruncilor serafici*. TEODOREANU, M. II, 174, cf. SCRIBAN, D. *Dorea... să facă pe Mini să știe că o iubește în acel chip serafic*. CĂLINESCU, S. 132. *Se întîlnesc... în „Flori de mucegai" cele două coarde ale lirei argheziene, coarda gravă și coarda serafică*. PERPESSICIUS, M. IV, 75. *Ar fi putut să vadă că Tinctța nu e o întrupare serafică, unică pe lume*. CAMIL PETRESCU, O. II, 83. *Universul serafic și extazul erotic al liricei ballazariene se realizează într-o viziune unitară*. CONSTANTINESCU, S. I, 167. *Taică-său îi ținu o scurtă predică, pe care o opri numai un zîmbet absent și serafic al lui Andrei*. T. POPOVICI, S. 107. *La acești scriitori... linia petrarchistă a unei iubite serafice... se combină... cu o senzualitate rinascentistă*. V. ROM. ianuarie 1965, 111. *Palidă, blondă, cu un aer ușor maladiv, serafică și aeriană, sfioasă și discretă... este pe cale să devină vedeta... ecranului francez*. CINEMA, 1968, nr. 3, 17. *A plecat dintre noi lăsînd o serafică amintire*. CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 3/6. *Cînd începe însă să cînte, apariția serafică dispare*. M 1969, nr. 12, 37, cf. M. D. ENC., DEX. *Un peisaj de icoană pe sticlă, imaterial și serafic*. FLACĂRA, 1976, nr. 2, 18. ◇ (Adverbial) *Se apără surîzînd serafic*. C. PETRESCU, C. V. 185. *Se înclina mișcînd buzele serafic*. BRĂESCU, A. 132. *Le surîde serafic ca în cărțile poștale ilustrate*. TEODOREANU, M. II, 32. *M-a văzut că tresar, a șovăit, și-a pironit privirea serafic în tavan*. VINEA, L. I, 369.
— Pl.: *serafici, -ce*.
— Din fr. **séraphique**.

SERAFÍM s. m. **1.** (În concepția creștină) Înger de rang superior, situat ierarhic între arhangheli și heruvimi. *Bucură-te, arhanghele, că iești lăudatu cu ceia cîte șase aripi, cu heruvimii și cu serafimii* (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 314/19. *Cei doi sărafimi den scaunul milostivniciei pre cei 2 îngeri de la groapă au semnat*. PO 7/8. *Și-m dă iertare de multe păcate, cu rugăciunea sfinților tăi slugi cerești... heruvimii și serafimii* (a. 1633). GCR I, 82/31. *Serafimii cei cîte cu șase arepi*. VARLAAM, C. 378. *Mai cinstită în ceriu decît heruvimii și mai slăvită ... decît serafimii*. ANTIM, P. 33. *Înger! cerescul meu serafin! Ce-mi fuse oare a ta ivire ?* HELIADE, O. I, 148, cf. I. GOLESCU, C. *Toți cheruvimii, Toți serafimii În juru-i stau*. SION, F. 17, cf. PONTBRIANT, D. *Că s-a ivit în ceruri pentru el Un serafim visat de Rafael*. ALECSANDRI, POEZII, 264, cf. COSTINESCU. *Ea acum nu are mai mult de 19 ani: bălaie ca o stea rătăcită în noapte; frumoasă ca un serafim*. BOLINTINEANU, O. 377. *Ești ființa-armonioasă Ce-o gîndi un serafin, Cînd pe lira-i înguioasă, Mîna cîntecul divin ?* EMINESCU, O. I, 19. *Un cor de glasuri armonioase ca de serafimi se înalță după o perdea de chiparoși*. ANGHEL, PR. 40. *Seraphimii erau îngeri cu șase aripi*. SEVERIN, S. 45. *Paradisul nu era lipsit de serafimi*. GALACTION, O. 329. *Veniră pîlcuri, de Florii... Cu călăuza unui serafim*. ARGHEZI, VERS. 130. *Serafimii voioși, cu bondițe de crini și lalea*. LESNEA, VERS. 169. *Serafim fără aripi*. CĂLINESCU, O. I, 20. *Pretutindeni pe pajiști și pe ogor Serafimii cu părul nins Înseteză după adevăr*. BLAGA, POEZII, 108. *Ochii ei viorii, de serafim*. CAMIL PETRESCU, O. II, 233. *Figuri de serafimi și de profeți, gravați în foaia de aur*. BARBU, PRINC. 35, cf. M. D. ENC., DEX. *Vor primi răsplata faptelor lor, petrecînd la un loc cu îngerii, serafimii și herovimii*. ȘEZ. II, 157. ✦ Reprezentare iconografică picturală a unui serafim **(1)**. *Mai rămăsese de făcut un serafim în creștetul bolții*. VLAHUȚĂ, S. A. III, 345. *Evantaliile de aur, înfățișînd serafimi cu cele șase aripi desfășurate*. IORGA, C. I. III, 26.

2. (Prin Mold.) Prapur **(2)**. *Eu i-aș da pînză de ochi ... Și-o basma di serafim*. PAMFILE, C. Ț. 162.

3. (Prin Transilv. și prin Bucov.) Ripidă. *În același timp se aduce de la biserică și procesia menită pentru înmormîntare și anume: crucile..., sfeșnicele, serafimii, steagurile*. MARIAN, Î. 249, cf. ALRM II/I h 232.

4. (Regional) Copil îmbrăcat în stihar în timpul serviciului religios (Ciocănești — Vatra Dornei). Cf. ALRM II/I h 233/365.
— Scris și: *seraphim*. — Pl.: *serafimi*. — Și: (învechit) **serafin, sărafím** s. m.
— Din slavonul **сєрафимъ**.

SERAFÍMIC, -Ă adj. (Rar) Serafic. *Vă pot încredința că muzică mai serafimică n-ați auzit !* HOGAȘ, M. N. 116, cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: *serafimici, -ce*.
— **Serafim** + suf. *-ic*.

SERAFÍN s. m. v. **serafim**.

SERAFÍU, -ÍE adj. (Învechit, rar) Serafic. *Dulce era acea noapte Fără șoapte Pe-al Andaluziei plai! Cînd deodată-o armonie Serafie Răsună viu în sarai*. ALECSANDRI, P. II, 60. *Copila serafie... Cîntă-o dulce melodie, Dulce ca sufletul ei*. id. ib. III, 105, cf. DL, DM.
— Pl.: *serafii*.
— **Seraf[im]** + suf. *-iu*.

SERAHÓR s. m. v. **salahor**.

SERÁI s. n. **1.** Palat[1] al sultanului sau al marilor demnitari turci din Imperiul Otoman; p. gener. palat[1]; p. restr. apartament destinat cadînelor într-un palat turcesc, harem. *Sosît-au la Țarigrad genarie în 5 și a descălicat la saraiul Moldovei* (a. 1633). MAG. IST. IV, 318/25. *Acestora le zic... nevinovați coconi. Iară dacă cresc de 7 ani, de aci cei mai iscusiți îi bagă la saraiul împărătesc*. SIMION DASC., LET. 108. *A și luat pre doamna lui Grigorie Vodă cu toată casa și averea în saraiele împărățești să-i turcească* (a. 1674). MAG. IST. III, 19/17. *Îl ținea în saraiurile împărățești ca pre al lui copil*. IST. Ț. R. 57. *L-au dus la șarai, de l-au îmbrăcat cu căftan de domnie*. NECULCE, L. 39. *A mers de ședea la saraiul său*. AXINTE URICARIUL, LET. II, 138/17. *Luînd pre hanul cu frumoasă ferimonie, l-a suit sus în serai* (a. 1728). MAG. IST. IV, 161/13. *Ca într-un sarai să se desfătezi* (a. 1773). GCR II, 97/7. *I-a închis pe tuspatru în serai* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 274/13. *Le-a hărăzit și locuri două în Odrii... să facă sarai*. VĂCĂRESCUL, IST. 255. *Să întoarsă iarăși la scaunul lui în saraiuri*. VARLAAM—IOASAF, 169[r]/28. *Și întorcîndu-să cu fața spre saraiurile împărățești au început... a cînta* (cca 1800). GCR II, 180/22, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *I-a dat și un sarai de lăcuință*. DIONISIE, C. 218. *Întins în seraiul său, Seid este încongiurat de ofițerii armiei sale*. HELIADE, L. B. I, 36/23, cf. I. GOLESCU, C. *Poarta seraiului*. CR (1830), 156[1]/2. *Sultanul*

nu să va mai întlurna la seraiul din Constantinopole. AR (1831), 501²/23. *Are două seraiuri, mai multe palaturi.* ASACHI, L. 50¹/37, cf. VALIAN, V. *Se zice că seraiul nu ș-au ales cadîne dintre romăncele Pîndului.* FM (1842), 233¹/21. *Palaturile imperatorilor iau numire de seraiuri.* IST. AM. XXIV/8. *Avea seraiuri ca cei mai bogați.* PANN, Ș. I, 73/17, cf. POLIZU. [Casa] *ar fi putut . . . să se numească chiar serai, fiindcă putea să găzduiască chiar un împărat.* SION, P. 160. *O să-mi fac o pereche de case să le întreacă pe ale armașului; seraiuri, bre, nu glumă!* FILIMON, O. I, 195, cf. PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D., LM. *De-aș fi pașă sau vizir N-aș avea silef de fir, Nici seraiul de granit Cu pridvorul aurit.* BOLINTINEANU, O. 98. *Își ciștigase apărători chiar în sînul seraiului împărătesc.* ODOBESCU, S. I, 151. *Curtea și seraiul furnica de lepădăturile Italiei.* I. NEGRUZZI, S. VI, 50, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU³. *Ceară pentru lumînări curate în multele încăperi ale seraiului.* IORGA, C. I. III, 106. *E-o dulce noapte alungată dintr-un serai, de vreo cadînă.* ANGHEL, Î. G. 33. *Nu-i seraiul vrednic tu să-i fii podoabă!* IOSIF, P. 60, cf. TDRG. *Dezvăluie . . . intrigile țesute în iatacurile seraiului.* BUL. COM. IST. II, 29, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Puteam, prin urmare, să-mi imaginez conacul boierese fastuos ca un serai.* COCEA, S. I, 216. *Cadîna frumoasă ca raiul . . . Răpită viclean din seraiul A prea strălucitului han.* LESNEA, VERS. 225. *Nici la poarta seraiului nu va putea năzui, fără a se teme de știreangul mușilor.* SADOVEANU, O. X, 257, cf. SCRIBAN, D. *A colindat din tinerețe cetăți . . . ceva mai depărtate de seraiurile și de poleielile turco-bizantine în decădere.* C. PETRESCU, A. R. 87. *I-a deschis aceeași subrelă . . . lăcută și vorbindu-i prin semne, ca un eunuc în serai.* VINEA, L. I, 303. *Veniseră aici atrași de decorul exotic, de taina seraiurilor.* TUDORAN, P. 52. *Urmași ai unui viteaz han tătărăsc, refugiat . . . în urma unor intrigi de serai.* IST. LIT. ROM. II, 608. *Ilustrează înclinația poetului spre exotismul oriental, în decor de serai.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 3/4, cf. M. D. ENC., DEX. *Împăratul se uita, . . . Și pe Tudor cînd vedea, . . . La serai că mi-l chema.* BALADE, III, 346. ✧ (Glumeț) *S-au mișcat cu repejune pe drumeagul țarinii; le-a tăiat calea un popîndău ce și aduna grîne în saraiul său subpămîntean.* SADOVEANU, N. P. 46. ✦ (Învechit, rar) Reședință; locuință. *Am văzut cu mare bucurie peștira sau, mai bine a zice, saraiul lui, mai bine întemeiat decît înainte.* DRĂGHICI, R. 116/26. *Aici se duseră la saraiul guvernatorului militar. Acest sarai era o casă veche, jumătate dărîmată.* BOLINTINEANU, O. 267.

2. (Prin Mold.) Grajd; staul. *Lucrau cărînd cu covețile gunoiul, adunat . . . lîngă seraiul vitelor.* MIRONESCU, S. 221. *Saraiuri mari în care putem socoti bun număr de cai, boi și vaci.* SADOVEANU, O. X, 397. ✦ Șopron (1). *Străinurare a descălecat la al nouălea bordei, a dus calul sub un sarai șubred de stuf.* SADOVEANU, N. P. 375.

— Pl.: *seraiuri.* — Și: (învechit) **seráil, sarái** (pl. și *săraie*) s. n.

— Din tc. **seray, saray,** fr. **sérail,** germ. **Serail.**

SERÁIL s. n. v. **serai.**

SERÁL, -Ă adj. De seară, al serii, (livresc) vesperal; spec. (despre cursuri, conferințe etc.) care are loc seara, care se desfășoară seara; (despre forme și instituții de învățămînt) ale căror cursuri au loc seara. Cf. CADE. *Ne ducea la conferințe, la prelegeri serale.* BRĂESCU, A. 192. *Făcea curs seral pentru adulții clasei.* TEODOREANU, M. II, 55, cf. SCRIBAN, D. *Înscrie-te la liceu, la cursuri serale sau fără frecvență.* PREDA, Î. 93. *Zborurile serale ale păsării au devenit lăcute, leneșe.* VÎN. PESC. noiembrie 1961, 11. *S-a subliniat . . . buna organizare a lecțiilor în condițiile școlii serale.* GI 1962, nr. 652, 1/4. *Altfel mai reținem și eu din lecțiile de naturale de la liceul seral.* V. ROM. noiembrie 1964, 41. *Visul criticilor e de a-i duce pe spectatori, obligator, la filmele „grele" în mod sistematic, ca la cursurile serale.* CINEMA, 1968, nr. 1, 14, cf. RL 1968, nr. 7 387, CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 2/5, M. D. ENC., DEX, DN³. *Am urmat liceul seral.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 919, cf. DSR. ✦ (Substantivat, n.) Școală, facultate etc. care își ține cursurile seara; cursuri care se țin la asemenea școli, facultăți etc. *Învață în clasa opta, la seral.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 834. *Să se creeze elevilor de la seral condiții mai bune de muncă și de studiu.* GI 1968, nr. 930, 3/1. ✦ (Adverbial) În cursul serii; în fiecare seară. *Sala fusese răscumpărată cu filodormă de la un speculant care o închiria seral pentru baluri, nunți și sărbători de familie.* VINEA, L. I, 335.

— Pl.: *serale.*

— **Seară** + suf. *-al.* Cf. it. s e r a l e.

SERALÍE s. f. v. **sarallie.**

SERASCHÉR s. m. v. **seraschier.**

SERASCHERLÍC s. n. Comandament al unei armate turcești, în Imperiul Otoman. *De vară s-au mutat Isuf-pașe de la Baba cu seraschierlîcul la Țighine.* NECULCE, L. 158. *Împărăția a schimbat seraschierlîcul, lăsînd pe Mustafa pașa să păzească Hotinul.* AMIRAS, LET². III, 162, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *seraschierlîcuri.* — Și: **saraschierlíe** s. n.

— Din tc. **saraskerlık.**

SERASCHIEÁR s. m. v. **seraschier.**

SERASCHIÉR s. m. Comandant suprem al unei armate (sau al armatei) turcești, în Imperiul Otoman; comandant militar al unei unități teritoriale din Imperiul Otoman; ministru de război în Imperiul Otoman. Cf. M. COSTIN, ap. GÎDEI, 334. *Au pecetluit azmazarurile care au scris turcește la pașa seraschiearul.* IST. Ț. R. 8. *Ducea cîțiva cai în povod a seraschieriului oștii, cu podoabe frumoasă foarte.* N. COSTIN, L. 500. *Au lăsat vizirul la Leva pe un saraschier.* NECULCE, L. 33. *Au trimis seraschieriu pe Pela, carile mărgînd au prădat toată Sileziia.* CANTEMIR, HR. 449. *Apoi s-au sculat seraschearul de s-au dus la atac* (a. 1700). GCR I, 336/7. *Abdi-Pașa . . . este acmù saraschier în Hotin* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 53. *Fii-său, sultan Orchan, ce-l trimisese seraschier.* VĂCĂRESCUL, IST. 250. *Seraschirul a trimis 300 de turci de a prins pe Duca.* ȘINCAI, HR. III, 214/22. *M-au dus și la Ibraila la saraschierul Iusuf Pașa* (a. 1821). CAT. MAN. I, 644. *Au plecat din capitală seraschieriul Huseim pașa cu 1 000 de inși.* CR (1830), 156²/1. *Nu înceta a le coresponda cu seraschierul (marașalul) de la Ismail plenipotentul și înaltul consiliar.* FM (1842), 137²/26, cf. NEGULICI. *Aristarche, spăriet, . . . vede în oglindă că, după dînsul, seraskierul trăsese sabia jumătate din teacă.* GHICA, S. 368. *Făcu ciocoiului un compliment demn de un seraschier.* FILIMON, O. I, 168, cf. PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D., BARCIANU, V., LM. *Seraschierul cel favorit Ibrahim, vizirul eunuh Suleiman . . . erau toți din viță grecească.* ODOBESCU, S. I, 121. *Seraschirul turc iscălise fără greutate.* HASDEU, I. V. 164, cf. DDRF, GHETIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Și, în alt loc, povestind despărțirea lui Nicolae Vodă de seraschierul Abdi-Pașa, trimes de la Hotin în Egipt.* IORGA, L. I, 135, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Fu numit seraschir, comandant suprem al armatei imperiale.* C. GANE, TR. V. 197. *Am găsit în seraschierul Șișman Ibraim Pașa . . . un admirator.* SADOVEANU, O. X, 81, cf. SCRIBAN, D., ROSETTI—CĂZACU, I. L. R. I, 261, CONTRIBUȚII, I, 118, DL, DM. *Sultanul a numit un nou seraschier.* T iulie 1964, 52, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *seraskier.* — Pl.: *seraschieri.* — Și: (învechit) **saraschieár, seraschír, seraschér, seraschiér** (PONTBRIANT, D.), **saraschér, saraschériu, saraschiér** (scris și: *saraskier*, M. COSTIN, ap. GÎDEI, 334), **saraschiériu** s. m.

— Din tc. **serasker.**

SERASCHÍR s. m. v. **seraschier.**

SERASÍR s. n. (Învechit) Brocart. *Păreche de rucavițe de saraser agemesc galben* (a. 1681). ap. IIEM 495. *Un sacos de la Mosc, de sarasir roș cu flori de aur* (a. 1698). IORGA, S. D. XIII, 96. *1 tambar sarasir cu patcea sobol, cu bumbi de mărgăritari* (a. 1730). id. ib. VII, 190. *1 brîu cu căpătăile dă sarasir* (a. 1740). id. ib. XI, 266, cf. I. GOLESCU, C. *Peste rochie, o bogată dulamă lungă de serasir înflorat.* F (1877), 25. *În cap purta naltul calpac de hîrșie fumurie cu fund de serasir.* ODOBESCU, S. I, 133. *Pe rochia ei de sarasir clipeau safire și pilpîiau rubine.* MACEDONSKI, O. III, 102, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Caftane — îmbrăcăminte turcească — de serasir de aur.* IORGA, C. I. I, 120. *Stofele sînt orientale sau venețiene ...: sarasir, șahmarand, canavaț.* id. ib. 130, cf. TDRG, DHLR II, 552, RESMERIȚĂ, D. *Erau nopți înfrigurate de nesomn cînd îi vedeau aievea ... în caftanele lor de sarasir pe acei trufași arhonți purtîndu-și în mîini capetele tăiete.* M. I. CARAGIALE, C. 84, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Înfășurat în epitrăhil și omofor de serasir, ierarhul primi ... potirul.* ARGHEZI, S. XII, 162, cf. CONTRIBUȚII, I, 119, DL, DM. *Sarasîrul greu, cu linii de samur ori de sobol.* BARBU, PRINC. 139, cf. DEX.

— Pl.: *serasiruri.* — Și: **sarasér, sarasír** s. n.

— Din tc. **seraser.**

SERAȘCHIÉR s. m. v. **seraschier.**

SERÁT, -Ă adj. (Despre frunze sau alte organe ale plantelor) Care are marginile dințate, îndreptate spre vîrful organului respectiv. Cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *serați, -te.*

— Din fr. **serré.**

SERÁTĂ s. f. Reuniune, întrunire de seară cu caracter literar, muzical etc.; s p e c. petrecere care are loc seara, la care se dansează; franțuzism (învechit) so rea. *Mă duc ... la teatru și la serate.* HELIADE, D. J. 60/7. *Nu prelungiți mult în noapte veghierile și seratele voastre.* MAN. SĂNĂT. 195/28. *Dacă lipsește vioara care să facă pe mosafiri să sară în cadență, serata devine plicticoasă.* GHICA, C. E. II, 429. *A fost o adevărată seară literară.* SION, P. 404. *Mesele și seratele ce dedea fanariotul apropiau în splendoare și în bogăție pe ale lui Caragea.* FILIMON, O. I, 114. *Aveți serate cu șarade, teatru ... și alte plăceri.* ALECSANDRI, S. 102. *Nu las să treacă această stagiune a seratelor Atheneului.* MACEDONSKI, O. IV, 3. *Și de-aceea nu te mire Că-n serate și petreceri Nici o inimă nu seceri.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 41. *Era cu neputință să se dea un bal, o serată, o sindrofie ... fără ca Adonescu să figureze în fruntea invitaților.* BACALBAȘA, S. A. I, 128, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 166, BARCIANU, ALEXI, W. *Seratele literare au contenit.* ANGHEL, PR. 13. *În sala de gimnastică, avea loc serata.* REBREANU, I. 139, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Se deteră cîteva serate anume pentru dînsa.* BASSARABESCU, S. N. 155, cf. CADE. *Era îmbrăcată pentru serată sau bal.* CAMIL PETRESCU, P. 290. *Un amănunt divers între două curse de automobil și o serată cu dans.* C. PETRESCU, C. V. 200. *Gloria ei strălucea ... și-n fastul seratelor.* SADOVEANU, O. XII, 338. *Dădea cu prietenele ei serate muzicale.* CĂLINESCU, S. 66. *Serate muzicale sînt la Walhalla.* PAS, L. I, 297. *Am să caut să nu mai merg la baluri, serate, recepții.* VINEA, L. I, 255, cf. DL, DM. *Uneori tinerii obțineau aprobarea ... pentru baluri și serate.* PREDA, M. 214. *Se reuneau ... în mici serate, încălzite de afabilitatea Elenei.* IST. LIT. ROM. II, 249, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *serate.*

— Din it. **serata.**

SÉRĂ s. f. Construcție specială cu pereții și acoperișul din sticlă sau din material plastic, destinată adăpostirii și cultivării legumelor, florilor sau altor plante care nu suportă frigul, mai ales în perioada rece a anului (fiind înzestrată cu instalații de încălzire, iluminare, aerisire și udare). *Ai și o seră, mi se pare?* ALECSANDRI, T. 1 683, cf. BARCIANU. *Apoi trecu în seră unde răsturnă vreo două, trei glastre cu flori.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE. *Ai în adevăr o climă de seră: mereu caldă, mereu umedă, mereu liniștită.* MEHEDINȚI, G. F. 102, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Serele, ca niște palate de cleștar ..., scînteiază aprinse de soare.* ANGHEL, PR. 114. *Ca florile în seră închis stă grădinarul.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 64. *Ar fi nimerit să începeți a face mai multă mișcare ... prin seră, dacă nu prin parc.* REBREANU, P. S. 123. *Tot ce-i contrast m-atrage și-n mine ca-n-tr-o seră Cresc brazii nalți alături de cactușii bulboși.* AL. PHILIPPIDE, S. 11, cf. RESMERIȚĂ, D. *Neștiind ce-i viața de seră, artificială, a coșmarelor orășenești, Floarea-soarelui stă senină în mijlocul naturii.* în PLR II, 458. *Jilăveala îmbălsămată și caldă a serelor ... uriașe.* M. I. CARAGIALE, C. 95, cf. CADE. *Școlarul ..., sub lămîi din seră, își aducea aminte de lucrurile pe cari le învățase pe dinafară și i le spunea cățelului.* GALACTION, O. 306. *Un soare darnic a-nceput să scalde, În liniștite unde de lumină, Întinsul geam al paturilor calde, Sclipind ca niște sere în grădină.* D. BOTEZ, F. S. 83. *Un mănunchi de lalele, cele dintîi înflorite în seră, își arcuiau gîturile de lebădă cu grații obosite.* COCEA, S. I, 255, cf. DS, SCRIBAN, D. *În niște mari îngrădituri, parcă de grădini, creșteau flori albe. Păreau chiparoase, crini. Mi-am zis: este o seră.* CĂLINESCU, C. O. 273. *Arena e superbă; o adevărată seră.* PAS, L. II, 129. *O ghețărie și o seră miniaturală, în pămînt.* VINEA, L. II, 299, cf. LTR[2]. *Principele privea sera pustie.* BARBU, PRINC. 27. *Grădina mea din visuri, în care se adună Flori mici și delicate din margini de poiene ... Cu albe flori de seră, cu irizări de lună.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 3/1. *Face pe geamgiul, construind copertinele de sticlă ale serelor.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 19. *Imaginați-vă un cactus adevărat, încercînd să uitați cactușii de seră.* CONTEMP. 1969, nr. 1 199, 3/7, cf. M. D. ENC., DEX. *În seră se acordă toată atenția ca plantele să se dezvolte normal.* RL 1978, nr. 10 327. ✧ Fig. *Finațul, seră imensă de flori sub clopotul cerului sprijinit pe orizont, așteaptă coasa.* IBRĂILEANU, A. 46. *Interesul pentru o estetică înaltă și sterilă, fruct de seră al unei epoci lipsite de viață, ..., a mai durat cîtva timp.* RALEA, S. T. I, 195.

— Pl.: *sere.*

— Din fr. **serre.**

SERĂUTĂ s. f. (sg.) (Bot.; învechit, rar) Plevaiță (*Xeranthemum annuum*). Cf. BORZA, D. 187.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

SERBÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică evenimente, persoane etc.) A marca (admirația, entuziasmul, bucuria, însemnătatea, semnificația etc.) sau a cinsti, a onora printr-o serbare, printr-o întrunire cu caracter solemn, festiv etc.; (complementul indică evenimente sau personalități religioase) a consacra, a închina o sărbătoare (1), a marca printr-o sărbătoare, a ț i n e; (învechit) a p r o s l ă v i (2). *N.* a n i v e r s a, c e l e b r a, c o m e m o r a, p r ă z n u i (1), s ă r b ă t o r i. *Că cugetul omului ispovedi-se ție, și rămășițele cugetelor sărbează-ți* (p r ă z n u i ț i - v o r c[2]). PSALT. 151. *A treia* [poruncă], *sărbează dumineca.* PALIA (1581), ap. GCR I, 33/4. *Mai bine iaste omul după ascultarea cuvîntului lui Dumnedzău să lucreadze, decît să dănțuiască ..., cum fac ceaia ce sărbadzi sărbătorile în beții și în scărnăvii.* VARLAAM, C. 259. *Tribue să cunoaștem, besearica lui Dumnezeu, pentru ce sărbează indictiona?* DOSOFTEI, ap. GCR I, 221/8, cf. ANON. CAR. *Ei sărbează din vreme în vreme niște sărbători.* IST. AM. 64[r]/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Începură a bea cu toții vinul ce le aducea din oraș în vase mari, ca să sărbeze o așa zi fericită.* PLEȘOIANU, T. II, 147/19. *Duminica trecută,*

la 30 iunie, tot orașul au serbat venirea și ziua numelui. AR (1830), 225³/14. *Eroii care serbează triumfuri pompoase ... sînt numai niște unelte în ascunsa mînă care ține ... soarta pămîntului.* MARCOVICI, D. 225/17. *A zidit și el o mănăstire ... care ... poartă numele seu și serbează pe sf. Nicolai.* ASACHI, L. 3²/51, cf. VALIAN, V. *Serbarea lui nevrednici nu vor putea sărbi.* I. VĂCĂRESCUL, P. 137/4. *Toți tipografii ... sărbează aniversarele și jubileele aflării artei tipografice* (a. 1851). URICARIUL, XIII, 341. *Găsim într-un jurnal ... ziua cea mare de 15 mai 1848, sărbată de pribegii din Principate la Paris la 15 mai 1851.* RUSSO, S. 67. *Regret din suflet că nu sînt decît cu inima în mijlocul acelora care serbează jubileul Gazetei Transilvaniei.* KOGĂLNICEANU, în PLR I, 72, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Dă poro nică să-mpartă vin pe la soldați, pentru ca să serbeze victoria noastră.* ALECSANDRI, T. II, 37, cf. CIHAC, I, 253. *Au venit ca să serbeze nunta ginerașei mirese.* EMINESCU, O. I, 85. *Cobza, naiul și vioara pe Arminden îl serbează.* BELDICEANU, P. 53, cf. DDRF. *Azi își serbează ziua.* DEMETRESCU, O. 86. *Se întoarse în capitală, unde serbează asupra dacilor un meritat triumf.* XENOPOL, I. R. I, 107, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Poate că mormîntul i s-ar găsi în biserica satului soției sale, unde-și serbă, în 1626, și nunta.* IORGA, C. I. I, 4 5, cf. TDRG. *Nu serbează în schimb patru zile de Paști.* AGÎRBICEANU, A. 97. *După lupte diferite a serbat un triumf îndoit.* PÂRVAN, G. 111, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Porni... să serbeze nunta.* VISSARION, B. 383, cf. SCRIBAN, D. *Autorul... a serbat unele din triumfurile sale scriitoricești cele mai de seamă.* VIANU, A. P. 160. *Seara, vînătorii serbează în mod tradițional succesul obținut.* VÎN. PESC. septembrie 1962, 13. *Nu stă scris că trebuie să-ți faci cruce și să serbezi duminica.* PREDA, Î. 98. *Toți cei de-o seamă cu mine facem parte din generația care-și serbează și ea acum a 20-a aniversare.* T august 1964, 44, cf. M. D. ENC., DEX. *Servează ziua lui.* ALR II/I h 217/728. *Atunci știu și ei c-au venit Paștele și-l serbează.* FOLC. MOLD. I, 458. (Fig.) *Ciocîrlia cea voioasă în văzduh se legăna Și-înlurnarea primăverii prin dulci ciripiri serba.* NEGRUZZI, S. I, 115. *Natura întreagă serba ziua de Paști.* SION, P. 292. ◇ Intranz. *Iau seama că dascălul lor adease urnește învățătura pe altă zi și la cel mai mic prilej sărbează.* CARTE TREB. I, 34/29. *Arată astui rege Că Cuchullin sărbează și dă un ospăț mare La toți soții de arme.* HELIADE, O. I, 351. ◇ Refl. pas. *Sărbătorile acelea ce se sărba noaptea la fiecare trei ani se numea Bacanale și Orghiese.* PLEȘOIANU, T. I, 233/4. *Să sărbează și epoha zece-anici de cînd s-au urzit iar în Moldova, în limba patriei, învățăturile publice.* FM (1838), 65/1. *Într-un ocol care începea din capul suburbiei Oborul vechi, unde s-a serbat odinioară biruința lui Matei-Vodă.* GHICA, C. E. II, 562. *Împăratul ... chemase, ca să se serbeze mîntuirea sa, pre toți boierii.* ISPIRESCU, L. 152. *La banchetul anual... se serba aniversarea înființării societății „Junimea'.* I. NEGRUZZI, în PLR I, 240. *Italia întreagă... serbează suta de ani de la nașterea lui Giuseppe Garibaldi.* IORGA, P. A. II, 28. *El s-a consacrat să înfățișeze urmașilor care au fost începuturile, cum s-au desfășurat cuceririle, în ce chip s-au serbat triumfurile, pe ce se sprijină dreptul.* id. ib. 59. *Acum se serbează centenarul lui.* ANGHEL, PR. 37. *Soții Lang ... veniră să vadă cum se serbează ajunul Crăciunului românesc.* REBREANU, I. 170. *La aceleași epoci schimbătoare și consacrate, se serba atunei, ca și acum, ziua învierii lui Mitra.* SADOVEANU, O. XII, 15. *Joița se serbează la 40 de mucenici.* FOLC. MOLD. I, 458. ✦ Fig. (Rar) A cinsti, a omagia; a cînta, a preamări (2), a slăvi. *Ca o liră dulce inima-mi trezită Cîntă și serbează bunurile vieții.* ALECSANDRI, P. II, 27, cf. DL, DM. *Acei ce serbează astfel superioritatea omului modern... ar găsi că am strica atmosfera festivă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 8/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) A oficia (1). *S-a serbat o înmormîntare pompoasă.* MAG. IST. I, 75/18. ◇ Fig. *Puținătatea de giudecată sănătoasă serbează o intimă căsătorie cu cea mai despletită rea-credință.* HASDEU, I. C. I, XI.

— Prez. ind.: *serbez.* — Și: (învechit și regional) **sărbá** vb. I, (învechit) **sărbí** vb. IV, (regional) **servá, sirvá** (ALR II/I h 217/769) vb. I.

— Lat. **servare.**

SERBÁRE s. f. Faptul de a serba, (astăzi rar) sărbătoare (2), (învechit și popular) prăznuire (1); (în special) manifestare cu caracter solemn, sărbătoresc, colectiv, organizată pentru a marca un eveniment (considerat) important (v. festivitate), pentru a comemora (v. comemorare) sau a aniversa (v. aniversare) ceva sau pe cineva, pentru a cinsti, a omagia pe cineva sau ceva (v. omagiu 2), pentru a oficia ceva (v. oficiere), sărbătorire; p. ext. petrecere (II 2), chef. V. celebrare. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Trandafiri de argint cu cordele albe, suvenire ale solenității (sărbării) acestei zile.* AR (1829), 31¹/22. *Cu prilejul sărbării Anului Nou, craiul, crăiasa, duca de Orlean ... au primit hiritisuri din partea camerei pairilor.* AR (1831), 471¹/18. *Spre sărbarea strălucitului oaspe, au dat prînzuri de adunări excelențiile sale.* CR (1831), 25²/27. *Agapele se făcea mai cu seamă înaintea serbării cinei de sară.* ASACHI, L. 23²/2. *A poroncit ... a se face în toți anii serbări de biruință.* id. ib. 84¹/45. *Perit-au păcătoșii, cînd Domnu-i va privi. Serbarea lui nevrednici nu vor putea sărbi.* I. VĂCĂRESCUL, P. 137/4, cf. RUSSO, S. 67. *La Creta era obicei solemnel să asiste și femeile la serbare.* ARISTIA, PLUT. 18/23. *Radul, neclintit în deciziunea sa, ordona să se pregătească serbarea nunței.* NEGRUZZI, S. I, 107, cf. POLIZU. *Urechea deosebea ... bătaia rară și falnică a sfîntului Spiridon ..., clopotul de serbare al Colții.* GHICA, C. E. II, 569. *România învestită În vesminte de serbare, Îți dorește, îți urează De mari fapte viață plină.* ALEXANDRESCU, O. I, 262, cf. PONTBRIANT, D. *Lupta ... fu atît de cruntă, încît învingătorul crezu de cuviință a-i eterniza memoria ... înființînd o serbare anuală.* HASDEU, I. V. 169. *Palatul ... din orașul Iași era luminat ca pentru o serbare mai deosebită.* ALECSANDRI, O. P. 86. *Grăbește-te pentru serbarea cununiei noastre.* BOLINTINEANU, O. 465. *Dar adesea, pe cînd caii dorm în neagră depărtare, Luna, zîna Daciei, vine la a zeilor serbare.* EMINESCU, O. IV, 130. *Ghica Vodă ... era față la acea serbare.* CREANGĂ, O. 220. *Eram și eu p-acolo și căscam gura pe dinafară la toate serbările.* ISPIRESCU, L. 32. *Văzul-a el de-asemeni în sala de serbare Că sub cotlonul vetrei s-aprinde un foc mare.* MACEDONSKI, O. I, 24. *Ia parte la toate serbările și banchetele oficiale.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 292. *Obiectele cele mai de trebuință lipsesc în serbarea servițiului dumnezeiesc* (a. 1855). URICARIUL, IV, 433/8, cf. DDRF. *E Ariperi, e domnul pădurilor. „Eu vin Să te poftesc, romane, la zilele serbării".* COȘBUC, P. I, 160. *Să încurajeze literatura ... prin iscusite organizări de frumoase serbări caritabile* (a. 1899). PLR I, 499. *Aceste bresle își aveau partea la orice serbare de căpetenie a Curții.* IORGA, C. I. III, 127. *Steguleț rămase de la cine știe ce serbare.* ANGHEL—IOSIF, C. I., 167. *În primăvara aceea ... urmară în șir patru serbări românești în oraș.* AGÎRBICEANU, S. P. 162. *Ce-ar fi să se ducă dînsul ca reprezentant al ziarului la serbările Astrei?* REBREANU, I. 436. *Senatul ... decretează rugăciuni publice în toate templele, jocuri anuale la serbările Minervei.* LOVINESCU, C. IV, 70. *Și parcă-aduc cu ele toată splendoarea vechilor serbări În cinstea lui Neptun.* MINULESCU, V. 26. *Serbarea de sfîrșit de an a devenit un simplu pretext pentru cortină.* TEODOREANU, C. B. 211. *Se dau serbări de binefacere, patronate de cucoane din înalta societate.* id. M. III, 115. *Corul, șezătorile, serbările îl bucurau ca-n anii fericiți ai copilăriei.* SADOVEANU, O. XX, 308. *Tablourile pe care le-a lucrat se mărgineau la ... serbări de familie.* OPRESCU, A. M. 19. *Era o serbare cu mese întinse sub copaci, cu focuri aprinse sub fagi și stejari.* BLAGA, H. 83. *Doar Victor*

Hugo se mai recită pe la serbări şcolare. RALEA, S. T. III, 127. *Serbări şi slujbe în cinstea sfintei Barbara.* BOGZA, A. î. 162. *Le ceru profesorilor să pregătească serbarea de închidere a anului şcolar.* STANCU, R. A. II, 163. *Au fost serbări multe în cinstea lui.* PAS, L. I, 118. *Acum trei ori patru ani, meşterul Roman Lupu l-a văzut ... pe şeful gării, la Iaşi, luînd parte la serbarea de 1 Mai.* GALAN, Z. R. 11. *Cununia trebuia să se facă la Fiereni, dimineaţa la primărie, ... după care urmau ospăţul şi serbarea de nuntă la conac.* VINEA, L. I, 199. *În cel mai bun caz dă serbări.* PREDA, R. 255. *Serbarea aceasta şi-a atins scopul.* T. POPOVICI, S. 323. *Înţeleptul Princepe dădu o mare serbare la Mogoşoaia.* BARBU, PRINC. 137. *În mod firesc copiii vor să cînte, să danseze, ... să organizeze serbări.* GÎ 1968, nr. 932, 3/1. *Drumul era străbătut cu două milenii şi jumătate în urmă de locuitorii acestor palate pentru a ajunge la Apadana — sala serbărilor regale.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Alene răsturnat, Aţint pompoasa fire şi-a cerului serbare, Cînd poarta-i cea senină cu torţi a luminat.* BOLLIAC, O. 82. *Era un jubileu anual al clorofilei, o serbare a codrului.* BLAGA, H. 83. ✦ (Învechit) Hram (al bisericii creştine). *Această sîntă biserică cu serbarea Adormirea Maicii Domnului are o circonferinţă aproape de două sute cincizeci de paşi.* PELIMON, I. 73/1.

— Pl.: *serbări.* — Şi: (învechit) **sărbáre** (gen.-dat. şi *sărbărei*) s. f.

— V. **serba.**

SERBÁT, -Ă adj. (Astăzi rar) Sărbătorit. *Eu nu cunosc o faptă mai sărbată şi mai sfîntă decît rugăciunea.* PETROVICI, P. 205/23, cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *serbaţi, -te.* — Şi: **sărbát, -ă** adj.

— V. **serba.**

SERBĂTOÁRE s. f. v. **sărbătoare.**

SERBĂTORÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **sărbătoresc.**

SERBEZEÁLĂ s. f. (Învechit şi regional) Faptul de a se serbezi[2], v. sărbezi[2]; acreală; (rar) sărbezime, (învechit, rar) serbezitură[2]. Cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, I, 241, LM, BARCIANU, DEX.

— Pl.: *serbezeli.* — Şi: **sărbezeálă** s. f. LB, VALIAN, V., CIHAC, I, 241, LM, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM.

— **Serbezi[2]** + suf. *-eală.*

SERBEZÍ[1] vb. IV. Refl., tranz. şi intranz. (Învechit şi regional; despre oameni) A deveni slab, fără putere, fără vlagă; (despre oameni sau despre faţa lor) a păli[2] **(1)**. Cf. CUV. D. BĂTR. I, 301. *Cela ce e selbezit de boală cade-i-se să mănînce şi unt şi vin să bea* (a. 1652). ap. CADE. *De va fi cineva bolnav şi va fi selbezit foarte de multă boală* (a. 1652). ap. TDRG, cf. ANON. CAR., POLIZU. *Mirosul alămilor nu mai ajuta, feţele serbeziseră, gemetele se auzeau* (a. 1858). ap. TDRG, cf. CIHAC, I, 241. *Cum s-a serbezit această fată la faţă!* LM. *Aşa tare mă serbezisem de acea toacă îndrăcită* [a gloanţelor]. ODOBESCU, S. III, 595, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Mama se serbezise la obraz şi gemea încet la fiece mişcare.* V. ROM. noiembrie 1960, 45, cf. DEX. *Di cum la-mpărat ai intrat, Faţa ţi s-o sărbedzit, Oci-n cap ţi s-o-nroşit.* VASILIU, C. 82. ✧ Tranz. fact. *Fata cadiului... Vederile mi-a slăbit, Faţa ia mi-a serbezit.* POP., ap. TDRG. (Fig.) *Mînţile-i smintea, Capu-i serbezea.* POP., ap. ŞĂINEANU, D. U. ✦ Refl. (Regional; despre culori sau despre obiecte vopsite) A se decolora; (despre vopsele) a-şi pierde culoarea, tăria, a nu (mai) colora. *Cînd e gata cu împletirea gălbinelelor, pune într-acestea lineţele..., le acoperă cu puţină dobriţă..., însă nu le lasă să fiarbă căci apoi gălbinelele se sărbezesc, îşi pierd toată puterea.* MARIAN, CH. 16, cf. 37, 52. *Nu cumva să înceapă a fierbe, căci în acest caz gălbinelile se serbezesc şi deci nu se mai prind de lucrurile ce căutăm a le vopsi.* PAMFILE — LUPEŞCU, CROM. 25, cf. 91, DL, DM, DEX.

— Prez. ind.: *serbezesc.* — Şi: **selbezí, sărbezí,** (regional) **sarbezí** (ALEXI, W.) vb. IV.

— V. **searbăd[1].**

SERBEZÍ[2] vb. IV v. **sărbezi[2].**

SERBEZÍE[1] s. f. (Regional) Paloare **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *serbezii.* — Şi: (învechit) **selbezíe** (SCRIBAN, D.), (învechit şi regional) **sărbezíe** (id. ib.) s. f.

— **Searbăd[1]** + suf. *-ie.*

SERBEZÍE[2] s. f. v. **sărbezie[1].**

SERBEZITÚRĂ[1] s. f. (Învechit) Paloare **(1)**. Cf. LM. *Serbezitura feţei.* id. ib.

— Pl.: *serbeziturí.*

— **Serbezi[1]** + suf. *-tură.*

SERBEZITÚRĂ[2] s. f. (Învechit, rar) Serbezeală. Cf. LM. ✧ (Ca epitet, precedă termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Cine poate bea serbezitura voastră de vin?* id. ib. (Fig.) *Serbeziture de vorbe nesărate.* id. ib.

— Pl.: *serbeziturí* şi *serbeziture.*

— **Serbezi[2]** + suf. *-tură.*

SERBÍRE s. f. v. **servire.**

SERBÍSM s. n. v. **sîrbism.**

SERBITÓR s. m. v. **servitor.**

SERBÍŢIU s. n. v. **serviciu.**

SÉRBUS interj. v. **servus.**

SERBÚŞCĂ s. f. v. **sărbuşcă.**

SÉRBUŢ interj. v. **servus.**

SERCÉR s. n. v. **sărcíner.**

SERCIÉR s. n. v. **sărcíner.**

SERDÁR s. m. **1.** (În Ţara Românească şi Moldova, în sec. XVII—XVIII) Dregător domnesc, comandant de oaste, mai ales de călărime; (în sec. XVIII—XIX) boier de rang mijlociu sau mic. *Au legat voroava şi cu o samă de boieri în ţară;... şi cu Ştefan sărdariul.* M. COSTIN, ap. GCR I, 200/7. *Dinsu-de-dimineaţă au sosit Barbul sărdar.* IST. Ţ. R. 128. *A trimis Constantin Duca Vodă sol în ţara leşească pre Ioan Costin, ce a fost serdar.* N. COSTIN, ap. ŞIO II[1], 319. *I-au trimis cu Alecsandru Buhuş, ce era pe aice vreme sărdariu.* NECULCE, L. 41. *Într-acé dzi au sosit o carte de la Mogîlde surdariul.* id. ib. 214. *Şoimii ca hatmanii, uleii ca sărdarii, coruii ca căpitanii pe dinaintea gloatelor... se primbla.* CANTEMIR, I. I. I, 246. *Pînă nu-l va chema domnul cu cărţi să nu vie: şi viind să zică către boiari că a fugit Drosul sărdar.* MAG. IST. II, 20/10. *Îndată a trimis pre Gheorghiţă Ciudil sărdariul de a prins pre Lupul sulgeriul* (începutul sec. XVIII). id. III, 38/25. *Mai înainte vreme, au avut serdarii hotnogi de strajă pe la toate marginile acestor ţinuturi* (a. 1730). ap. STOICESCU, C. S. 113. *Însemnarea ţinutului de la Focşani, după arătarea dumnealui sărdarului Costache Ştefănescu* (a. 1809). POC. EC. 76, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Pentru neorînduielile şi puţina silinţă ce au arătat la împlinirea datoriilor..., sărdarul Ioan Jitianul şi slugerul Ştefan cu împărţirea cvartirurilor în Bucureşti... au poruncit.* CR (1829), 367[2]/14. *Să face în ştire la toţi de obşte că... sărdarul Petrache Obedeanul şi slugerul Alecu Popescul... s-au depărtat din slujbă.* ib. (1830), 323[1]/1, cf. VALIAN, V. *Samuil Botezatu s-a înaintat la rang de sardar.* GT (1839), 111[2]/8. *S-au înţeles vistieria cu dumnealui sărdar*

Gheorghe Opran, ca să înlesnească aducerea aceștii monede (a. 1843). DOC. EC. 794. *Comandirul de Zvod (parucicul) trece cu rang de sărdar, iar slujind trei ani, cu rang de paharnic.* REGUL. ORG. 467/15. *Să venim la isloria cu serdaru.* PR. DRAM. 229. *Buna mamă ... rămase încîntată văzînd ... că cere pe fiică-sa un postelnic, pe dînsa, fată de serdar.* NEGRUZZI, S. I, 72, cf. POLIZU. *Cîteva sute de boieri mici ..., între cari se prenumărau: ... pînă la serdari, căminari și cluceri mari.* GHICA, S. XIV. *Să trăiești, serdar Cuciuc!* SION, P. 152. *Aceasta mi-o zice cugetul și o cunosc ... din vorbirile domniii tale cu serdarul D.* FILIMON, O. I, 107, cf. PONTBRIANT, D. *Am venit cu sărdarul Cuculeț.* ALECSANDRI, T. 409. *Cu cei de-a doua clasă, serdarul și băcanul, Fii mîndru, te înalță, te umflă ca curcanul.* BOLINTINEANU, O. 146, cf. LM. *Cea de-a doua, căsătorită cu serdarul Costică Văleanu.* LĂCUSTEANU, A. 20. *Ce ur zice venerabilul serdar Ion Bogonos, văzînd că astăzi nici măcar onorul n-a mai remas?* I. NEGRUZZI, Ș. I, 479, cf. DDRF. *Sardarul ... era șeful călărimei.* XENOPOL, I. R. III, 176, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Armașul schingiuitor și ucigaș se prăpădise de timpuriu, otrăvit, zice-se, chiar de ai săi, al doilea, serdarul, ... își petrecuse mai toată viața în Vlăsia.* M. I. CARAGIALE, C. 50, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Mama, Mărioară serdarului Gheorghe Stanciu din Pechea, e o ocheșică măruntă și blîndă.* CĂLINESCU, C. O. 230. *Erau feciorii unui serdar, Costache Turnavitu, arendaș de pe la Turnu Măgurele.* CAMIL PETRESCU, O. II, 9, cf. DL, DM. *Înălțarea la rangul de „praporcic" și de „serdar" nu-l va determina pe poet să-și schimbe altitudinea.* IST. LIT. ROM. II, 331. *În sec. al XVIII-lea, în Țara Românească, ceilalți dregători, de la serdar pînă la clucerul de arie, formau clasa a doua.* STOICESCU, S. D. 79. *Situația aceasta l-a intrigat pe serdar, care a și înaintat o jalbă.* G. BARBU, A. V. 245, cf. M. D. ENC., DEX. *Boieriele le-a dat jos: ... boierii, de neam, mazîli, sărdari.* VÎRCOL, V. 18. ◇ *Serdar mare* sau *mare* ori *marele* (sau *vel-*) *serdar* = comandant de oaste care făcea parte dintre boierii de divan. *Vel-sărdar.* GHEORGACHI, CER. (1762), 268. *În 1775, Alexandru Ipsilanti împărți boieriile mari în trei clase: 1. de la mare ban la mare agă; 2. de la mare clucer la mare comis; 3. de la mare serdar la mare clucer de arie.* OȚETEA, T. V. 58, cf. DL, DM. *Marii serdari erau recrutați în general dintre boierii care ocupaseră mai înainte funcția de căpitan sau mare căpitan.* STOICESCU, S. D. 258, cf. DEX. *Cest domn bun, jupîn (cutare) Că mi-și are față mare ... Și mi-o cere-un serdar mare.* TEODORESCU, P. P. 87. *Serdar de mazili* = comandantul călărimii formate din boieri mazili. *Călărimea sărdarului de mazili ... se alcătuia de toți boierii ieșiți din slujbă, ce se numeau mazili.* BĂLCESCU, M. V. 592, cf. DL, DER, DEX. ✦ General (de cavalerie) în armata otomană. *Operațiunile sale depindeau de la ordinile date de către marii veziri și serdari otomani.* BARIȚIU, P. A. I, 51. ◇ Compus: **Serdar-ecrem** = comandant al cavaleriei la turci. *Vezirul, ca un serdari-ecrem, orîndui serascheri pe toată marginea Dunării.* VĂCĂRESCUL, ap. ȘIO II$_2$, 160. *Să se înțeleagă domnul vostru cu serdar-ecremul turcesc.* ODOBESCU, S. III, 438, cf. DL, DM.

2. (Regional) Călău (Isbiceni—Corabia). Cf. ALRM SN II h 812/886.

— Pl.: *serdari.* — Și: (învechit) **sărdár** S. M.

— Din tc. **serdar.**

SERDĂRĂRÍT s. n. (Învechit, în Munt.) Impozit care se percepea pe vitele ce intrau prin vii și care constituia o parte din venitul serdarului **(1)**. *Două sute de lei de la serdărărit* (a. 1859). ȘIO II$_1$, 320.

— **Serdar** + suf. *-ărit.*

SERDĂREÁSĂ s. f. Soție de serdar **(1)**. *Aici sărdăreasa Cîrje a dat cumplitul sfîrșit.* BELDIMAN, E. 55/13, cf. POLIZU. *Îngrijitorul averii lăsate de repausata sărdăreasă ... venise să vază pe tată-meu.* GHICA, C. E. I, 61. *Serdăreasa are niște ochi ...* ALECSANDRI, T. 740, cf. LM, TDRG, SCRIBAN, D. *În mai 1856, serdăreasa se judeca cu creditorii.* CĂLINESCU, S. C. L. 180. *Serdăreasa ieși din bordei, urmată de o bătrînă din vecini, Ielea Dumitra.* CAMIL PETRESCU, O. I, 430. *Chiar în ajun îi căpătase împreună cu o salbă, peșches de dragoste de la logodnic, țigan rob și fecior în casă la serdăreasa Candachia Brancomirului.* C. PETRESCU, A. R. 117, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *serdărese.* — Și: (învechit) **sărdăreásă** S. F.

— **Serdar** + suf. *-easă.*

SERDĂRÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. art. **1.** Adj. Care aparține serdarului **(1)**, privitor la serdar, care are rangul de serdar. *Polcovnicul serdărese* (a. 1795). ȘIO II$_1$, 320, cf. I. GOLESCU, C., TDRG, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. S. f. art. (Regional; în forma *sărdăreasca*) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Bălești). Cf. H V 18.

— Pl.: *serdărești.* — Și: (regional) **sărdăreásca** S. F. art. H V 18.

— **Serdar** + suf. *-esc.*

SERDĂRÍE s. f. Demnitatea, funcția de serdar **(1)**; autoritatea reprezentată de serdar. *Dumitrașco-Vodă l-a suit la boierie mai mare, la serdărie și clucerie.* MUSTE, ap. ȘIO II$_1$, 320. *Serdăria ot Lăpușna, Orhei* (a. 1776). ȘIO II$_1$, 320. *Pe tine te cinstim cu dregătoria serdăriei cei mari* (a. 1788). id. ib., cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *El întovărăși în exil pe tatăl său și, întorcîndu-se ..., fu înălțat la serdărie.* IORGA, L. I, 63, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: *serdării.* — Și: (învechit) **sărdărie** S. F. I. GOLESCU, C., POLIZU.

— **Serdar** + suf. *-ie.*

SEREDÁR S. M. V. **sărindar.**

SERÉDNIC subst. (Prin Maram.) Tablă de la mijlocul plutei[1]; (regional) mijlocar **(I 5 b)**. Cf. ARVINTE, TERM. 165.

— Și: (regional) **serédnie, serédnie** S. N. ARVINTE, TERM. 165.

— Din ucr. **середник.**

SERÉHNIC S. N. V. **serednic.**

SEREIMÁN, -Ă adj., s. m. și f. V. **sărman.**

SERÉLNIC S. N. V. **serednic.**

SERENÁDĂ s. f. Compoziție muzicală, vocală sau (ori și) instrumentală, cu caracter liric, alcătuită din mai multe părți, care se cînta mai ales noaptea, în aer liber, adesea sub fereastra cuiva (de obicei a iubitei) în semn de prețuire, de dragoste; concert executat (noaptea) cu o astfel de compoziție. *Săsimea din Brașov au primit pe Carol Maager întors de la senat tot cu pompă și cu serenadă.* BARIȚIU, P. A. III, 57, cf. STAMATI, D. *Mierosa sa glăsuire și cea plină de zahar Rănea inimi simțitoare, ca serinadă chiar.* PANN, E. I, 32/10. *Nefericitul! Își pusese în gînd să deie o serenadă tinerei ducese și să-i răpească sufletul prin farmecul glasului său.* ROM. LIT. 37[2]/21. *Am cea mai mare plăcere să te invitez pentru astă seară la o serenadă la curte, unde voi încînta pe maiestatea sa.* CALENDAR (1857), 33/23. *Sînt multe fete în Granada și la Sevilla se găsesc Pre care ades c-o serenadă Amorezații le-amăgesc.* NEGRUZZI, S. I, 112. *Cum răsărea luna, plecau cu ghitare și cu flaute la serenade pe sub ferestrele fetelor.* GHICA, S. 45. *Românii se deciseră a-i face [lui Șaguna] o serenadă.* SION, P. 314. *Nu era seară lăsată de Dumnezeu în care să nu se cînte sub ferestrele ei cele mai plăcute serenade.* FILIMON, O. I, 117. *Mi-au venit în gînd să-i dau o serenadă prin care să-i pot face cunoscută starea jalnică a sufletului*

meu. ALECSANDRI, T. I, 78. *O domnișoară cînta la clavir o serenadă de Moskovski.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 375. *Fluieră serenadele și nocturnele lui Schubert.* BACALBAȘA, S. A. I, 149, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TIM. POPOVICI, D. M., ȘĂINEANU². *Și-n golfuri mandolinele înfiină serenada.* IOSIF, P. 75. *Tinerii Armadiei o puteau vedea mai des, o înconjurau, o complimentau, îi mai dădeau cîte-o serenadă.* REBREANU, I. 367, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nu suspină nici o serenadă în fața balconului înfloril.* LOVINESCU, C. IV, 126. *De-ai auzi lăcuta serenadă, Te-ai apleca ușor pe balustradă.* TOPÎRCEANU, P. O. 36. *Atunci cînta un calemgiu serenade Cherei Duduca.* C. PETRESCU, C. V. 77. *Poetul pune mînă pe chitară, iese sub lumina lunii și-i cîntă iubitei o serenadă.* VLASIU, D. 65. *În casa aceea locuia Jana, fata contabilului de la fabrica de bere — întîia dragoste — întîia serenadă.* DAN, U. 230, cf. SCRIBAN, D. *Un cor de orbi cîntă vechi serenade uitate de mult în Europa.* RALEA, S. T. I, 280, cf. DL, DM. *Partea a cincea . . . amintește de forma unei serenade.* M 1968, nr. 7, 33, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Auziți serenada veacului nou, Vuind în cazane, icnind în cazmale, . . . Prefăcînd pulbere văgăunile goale!* DEȘLIU, G. 18.

— Pl.: *serenade.* — Și: (rar) **serenátă** (DN², DEX), (învechit) **serinádă** s. f.

— Din fr. **sérénade**, germ. **Serenade.** — **Serenată** < it. **serenata.**

SERENÁTĂ s. f. v. **serenadă.**

SERENDÁR s. n. v. **sărindar.**

SERENÍSIM, -Ă adj. (Ca termen de reverență pe lîngă un titlu nobiliar ori bisericesc din Europa apuseană) Înălțat, mărit³ **(3)**, slăvit. *Diploma donațională a serenisimei princese Suzana.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 83, cf. STAMATI, D., PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D. *Serenisimul doge!* I. NEGRUZZI, S. V, 415, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ (Substantivat) *Serenissimul părea împietrit în hainele stropite cu aur.* BARBU, PRINC. 199.

— Scris și: (după it. și fr.) *serenissim.* — Pl.: *serenisimi, -e.*

— Din fr. **sérénissime**, it. **serenissimo.**

SEREÓR s. m. v. **salahor.**

SERGEÁNT s. m. v. **sergent.**

SERGÉNT s. m. Grad militar imediat superior gradului de caporal; persoană care are acest grad. *11 șerjanți.* N. COSTIN, LET. II, 73/17. *Sarjanții rămasă la dînsul pînă la 1 nuemvrie.* CHREST. ROM. 128/17. *Fieștecare companie are un căpitan, . . . 4 serjanți, 8 caporali.* AR (1829), 174²/5, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., STAMATI, D., POLIZU. *Era să fiu sergent dacă știam carte.* GHICA, C. E. II, 450. *Acest avut barbat fiind public magistrat, Un sergent privighetor Prins-au pe cel prăștiitor.* CALENDAR (1861), 148/21, cf. PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D., LM. *Fusese numit sergent pe cîmpul de onoare.* CARAGIALE, O. I, 169. *Bine, sergenților, ce treabă aveți voi? Nu vedeți eă publicul s-a desfrînat din cale afară?* CONTEMPORANUL, IV, 502. *Soldații, zăpăciți de răcnetele serjenților, alergau în toate părțile.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 259. *Sergenții îi cară la pumni — iar țăranul, zăpăcit, pierdut, nu știe . . . unde să cîrmească.* GHEREA, ST. CR. III, 126. *Sergentul Teacă era un militar desăvîrșit.* BACALBAȘA, S. A. I, 6, cf. DDRF, BARCIANU. *Grozav i-aș da două palme sergentului care l-a bătut!* D. ZAMFIRESCU, R. 120, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Un sergent zgrebulit păzește pustietatea aceasta transformată în grădină zoologică.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 167. *În armată a intrat sergent și se fălea.* REBREANU, I. 370, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *După șase luni . . . am fost înaintat sergent.* BRĂESCU, A. 246. *Ar putea să facă lucrul acesta sergentul?* SAHIA, N. 68. *Tumbulică, sergent-instructor.* KLOPȘTOCK, F. 220. *Sergentul artilerist își trăsese scaunul lîngă procuror.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 305. *Dacă vrei ca serjile și ofițerii să nu te bage în samă.* ALAS 10 I 1937, 5/5. *Un om care s-a întors din armată . . . cu gradul de sergent nu se cuvine să-și piardă vremea pe uliță.* DAN, U. 8. *Autorul face cunoștință în 1877 cu un sergent rănit în război.* CĂLINESCU, S. C. L. 152. *Fusese sergent în armată.* STANCU, D. 246. *Comandantul lui de tun era un sergent isteț, vesel și bun de gură.* V. ROM. noiembrie 1953, 100. *Stinga-mprejur, primarule! se răstise . . . sergentul.* PAS, L. II, 210. *Se canonise doi ani și pentru atat, căpătase grad de sergent pentru vrednicia lui și se întorsese la stăpîn.* BARBU, G. 14. *A rămas clipe în șir pe gînduri, afițat poate de vorbele sergentului.* V. ROM. octombrie 1964, 12. *Șeful de post a chemat sergenții și-a ieșit în uliță.* LĂNGRĂNJAN, C. II, 120. *Se prezentă într-un suflet un sergent rotofei, strigînd tare.* BĂNULESCU, I. 83, cf. SCL 1974, 444, M. D. ENC., DEX. *Ca să-mi ieu un sfert di pîni, Domn sărjent cînd mă văzură Mă-ntrebară de centură.* FOLC. MOLD. II, 165. ◇ *Sergent major* v. major **(3)**. ✦ (Ieșit din uz; și în sintagmele *sergent de stradă, sergent de noapte*) Polițist **(1)** care făcea de pază în timpul zilei (sau al nopții) pe străzile unui oraș; gardian, gardist, (învechit) zapciu, (argotic) scatiu **(2)**, sticlete. *Pe stradă dau ghionturi și-njură Sergenții și vajnicii critici.* COȘBUC, P. I, 333. *Doi sergenți de stradă grăbiră să facă ordine.* AGÎRBICEANU, A. 88. *Cum să adormi tu poliția, cu toți sergenții, cu toți comisarii, cu toți epistații ei?* HOGAȘ, DR. II, 130. *Sergentul să-i poruncească să circule.* C. PETRESCU, Î. II, 229. cf. NOM. PROF. 71. *Făcu un pas îndărăt . . . căutînd din ochi sergentul de noapte.* TEODOREANU, M. III, 175. *Între acești operatori destoinici se aflau doi: un fost sergent de stradă și un fost aprod la parchet.* SADOVEANU, O. XII, 675. *Sergentul . . . aruncă în burta slutului cîte un pumn solid, urmat de un geamăt cu sughiț.* ARGHEZI, B. 29. *Căpătă de la un sergent de stradă lămuririle de care avea nevoie.* GALAN, B. I, 16. *Sergentul de stradă trecu de cîteva ori pe lîngă el, îl privi bănuitor.* VINEA, L. I, 214. *A apărut un sergent de stradă.* H. LOVINESCU, T. 282, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sergenți.* — Și: (învechit) **sergénte** (LM), **sergeánt** (STAMATI, D.), **serjánt** (VALIAN, V.), **serjént, sarjánt, șerjánt** s. m., (regional) **sérjă** s. f., **sărjént** s. m.

— Din fr. **sergent**, rus. **сержант**, pol. **sierzant**, germ. **Sergeant.**

SERGÉNTE s. m. v. **sergent.**

SÉRGUS interj. v. **servus.**

SERHÁT s. n. Cetate sau fortăreață turcească situată la marginea Imperiului Otoman sau la granița țărilor române. *Fost-au rînduit pașă la sarhatul Holinului Hamza pașa, om mare, vestit.* GHEORGACHI, CER. (1762), 308. *Înștiințîndu-se împărăția turcească și pașii de pre la cetățile Moldovei și de pre la alte sarhaturi de primpregiur* (a. 1769). GCR II, 81/24. *Turcii după la serhaturi făcură gătire să lovească țara.* VĂCĂRESCUL, IST. 281. *Înlesnirea aflărei trebuincioasei cherestele pe la sarhaturi și la Țarigrad* (a. 1792). URICARIUL, I, 345/8. *Să ducă lăcuitorii lucruri de-ale mîncării la serhalurile ce să arată* (a. 1813). DOC. EC. 155. *Au mai luat muscalii de la turci cetăți: Holinu, Benderu și Chelichia cu sarhatele lor.* DIONISIE, C. 174. *Caimacanii luînd veste . . . la un sarhat s-au tras voind să arate credință.* BELDIMAN, E. 64/7. *Au chelluit în cîte zile au șăzut la aceste serhaturi taleri 964* (a. 1822). DOC. EC. 257. *Cîți . . . din turci vor face vreo greșală . . . să trimită la serhalurile dinpregiur* (a. 1826). IORGA, S. D. XXI, 38, cf. I. GOLESCU, C. *La schelele cele dă jos au contenit cu totu încărcarea sării, din pricina înmulțirii . . . ciumii pă la toate serhalurile din Turchiia* (a. 1837). DOC. EC. 681. *Le-au murit vitele tot cărînd la zahercle pe la serhaturi.* GHICA, S. 512. *Să faceți mehtup către muhafizii serhaturilor după marginea*

Dunării, ca să vă dea ajutorul trebuincios. FILIMON, O. I, 247. *L-au și numit guvernator al tuturor serhaturilor pînă la Adrianopoli.* LĂCUSTEANU, A. 82. *Pierduseră îndeminarea de vreme de a mai ajutora serhaturile (cetățile și posesiunile turcești).* ODOBESCU, S. I, 278, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Afară de negustorii ce se vor rîndui și se vor număra din fiecare sarhat, alții să nu fie slobozi a intra în Moldova.* N. A. BOGDAN, C. M. 55, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Satele din apropierea serhaturilor au avut mult de suferit din cauza operațiilor de pradă ale turcilor.* OȚETEA, T. V. 68, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *serhaturi* și (rar) *serhate.* — Și: (învechit) **salhát** (SCRIBAN, D.), **sarhát,** s. n.

— Din tc. **serhat.**

SERIÁ vb. I. Tranz. A așeza în sau pe serii **(4)**; a clasa, a tria, a orîndui, dînd un număr de serie. Cf. BUL. FIL. II, 225, DL, DM, DN². *Estetica fizionomiei va fi refăcută după un timp, iar operațiile vor fi seriate.* RL 1972, nr. 8 707, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *E nevoie după aceea ca impresiile să se serieze succesiv.* RALEA, S. T. II, 108.

— Pronunțat: *-ri-a.* — Prez. ind.: *seriez.*

— Din fr. **sérier.**

SERIÁL, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. Care formează o serie, care este dispus în serii. *Dezvoltare serială asemănătoare cu o progresiune geometrică.* PETICĂ, O. 475. *Această organizare serială nu putea veni decît la sugestia unei arte de masă.* CINEMA, 1968, nr. 4, I.

2. S. n. (Adesea cu determinări care arată felul) Roman, piesă sau film documentar, scenariu radiofonic etc. tipărite sau prezentate în fragmente succesive; fragment astfel prezentat; p. ext. film artistic format din mai multe episoade în care evoluează aceleași personaje principale; episod din acest film. *Un pregeneric bine gîndit face legătura cu episoadele anterioare ale serialului.* CINEMA, 1968, nr. 5, V. *Puține serialuri și superproducții izbutesc să scalde actul de înfruntare brutală în luminoasa bunătate simplă a westernului.* ib. nr. 10, 26. *Ne-am despărțit la început de an de acest serial de aventuri.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 17. *Lucrul acesta s-a întîmplat ... mai des în al doilea episod al serialului.* T iunie 1969, 88. *Legăturile umane se atrofiază cînd prietenii se văd ca să mestece sandviciurile, tăcuți, pe întuneric, în fața cutiei cu serialuri.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 7/1. *Un nou serial radiofonic pentru tinerii ascultători.* SCÎNTEIA, 1972, nr. 9 292, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Adj. (Muz.) Care aparține serialismului, privitor la serialism, bazat pe serialism. *Muzica serială a fost creată ca urmare a înlocuirii forței de coeziune a tonalității cu o organizare bazată pe anumite principii matematice.* DER IV, 368. *Aplicarea principiului serial s-a extins ... și asupra altor proprietăți ale sunetelor componente.* M 1968, nr. 1, 7. *Consecvența principiilor de organizare ar constitui o legătură fără nici o ruptură între perioada aceasta și cea „serial dodecafonică".* ib. 1969, nr. 12, 18.

— Pronunțat: *-ri-al.* — Pl.: **(1, 3)** *seriali,-e,* **(2)** *seriale* și *serialuri.*

— Din fr. **sériel,** engl. **serial.**

SERIALÍSM s. n. Tehnică de compoziție muzicală constînd în folosirea unei serii **(4)** ca material de construcție a melodiilor (temelor) și acordurilor unei lucrări. *Serialismul a fost folosit ... de unii compozitori de seamă.* DER. *O dată cu adoptarea serialismului, imitația ... devine un procedeu obișnuit.* M 1965, nr. 4, 29. *Identifică „Baletul electronic" cu o avalanșă de termeni și noțiuni ale științei și artei moderne ..., serialism, alienare.* T iunie 1969, 74, cf. M. D. ENC.

— Pronunțat: *-ri-a-.*

— **Serial** + suf. *-ism.*

SERIÁT, -Ă adj. Care a fost așezat în sau pe serii **(4)**; care a fost clasat, triat, orînduit, primind un număr de serie. *Pe secțiunile seriate ale acestui nucleu, am găsit numeroase celule alterate.* PARHON, O. A. I, 135, cf. DEX.

— Pronunțat: *-ri-at.* — Pl.: *seriați, -te.*

— V. **seria.**

SERIATÓR, -OÁRE s. m. și f. Persoană care seriază. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-ri-a-.* — Pl.: *seriatori, -oare.*

— **Seria** + suf. *-tor.*

SÉRIC, -Ă adj. Care se referă la ser. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *serici, -ce.*

— Din fr. **sérique.**

SERICÉU, -CÉE adj. (Bot.; despre unele organe) Care este acoperit cu peri mătăsoși, moi la pipăit. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *sericei, -cee.*

— Din lat. **sericeus.**

SERICÍCOL, -Ă adj. Care se referă la sericicultură; privitor la sericicultură; care aparține sericiculturii; (rar) sericol. *Se lucrează în direcția agricolă, pomicolă, sericicolă, apicolă.* SADOVEANU, O. XX, 38, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sericicoli, -e.*

— Din fr. **sériciсole.**

SERICICULTÓR, -OÁRE s. m. și f. Persoană specializată în sericicultură; (rar) sericultor. Cf. CADE, NOM. PROF. 16, SCRIBAN, D., DL, DN², FORM. CUV. I, 141, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sericicultori, -oare.*

— Din fr. **sériciculteur.**

SERICICULTÚRĂ s. f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea viermilor de mătase în vederea obținerii gogoșilor destinate prelucrării; (rar) sericultură. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN². *Cercurile de științe naturale au secții de pomicultură ..., sericicultură.* GI 1968, nr. 929, 3/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sericiculturi.*

— Din fr. **sériciculture.**

SERICÍNĂ s. f. Proteină solubilă care acoperă firele de mătase naturală (și care este îndepărtată în cursul procesului de prelucrare). Cf. DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sericine.*

— Din fr. **séricine.**

SERICÍT s. n. Varietate solzoasă de mică albă, întîlnită frecvent în șisturile cristaline slab metamorfozate și în rocile eruptive. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **séricite.**

SERÍCOL, -Ă adj. (Rar) Sericicol. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *sericoli, -e.*

— Din fr. **sérícole.**

SERICULTÓR, -OÁRE s. m. și f. (În dicționarele din trecut) Sericicultor. Cf. DDRF, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *sericultori, -oare.*

— Din fr. **sériculteur.**

SERICULTÚRĂ s. f. (În dicționarele din trecut) Sericicultură. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *sericulturi.*

— Din fr. **sériculture.**

SÉRIE s. f. **1.** Expresie matematică formată dintr-o infinitate de termeni care se deduc unul din altul conform unei anumite reguli și care sînt legați între ei cu semnul plus sau minus; sumă infinită de numere ai cărei termeni pot fi puși în corespondență biunivocă cu mulțimea numerelor naturale. *Acest șir să se numească seria a doua.* POENARU, E. A. 15/17. *Arcele pozitive ce se mărginesc... vor fi coprinse în seriile următoare.* TRIGON. DR. 16/14, cf. ANTONESCU, D., SĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Un exemplu simplu de serie este progresia geometrică.* D. MED., cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Chim.) Grup de compuși organici cu aceleași particularități structurale, în care termenii succesivi diferă printr-un anumit grup de atomi. *Acidul sulfic și acidul sulfos sînt niște producte secundarii ce vin din alterația acidilor din seria tonică ce iau naștere d-ocamdată.* MARIN, PR. I, 196/18, cf. MACAROVICI, CHIM. 335, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Complex de straturi care s-au depus în timpul unei epoci geologice. *Numirile seriilor corespund cu numirile epocilor respective.* LTR[2]. *Mai multe urme de viață s-au găsit în seria superioară a precambrianului.* GEOLOGIA, 61, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

4. (De obicei la sg.; adesea precedat de art. nehot. „o" și urmat de determinări la pl.) Înșiruire de fapte, de fenomene, de întîmplări etc. care se succedă într-o anumită ordine, număr, cantitate de ființe, de lucruri, de fenomene etc. cu anumite caracteristici comune (și într-o anumită succesiune). V. șir (A I 1), mulțime (1), rînd (1). Cf. NEGULICI. *Adevărurile netăgăduite... rezultă dintr-o serie de raționamente.* GHICA, C. E. I, VIII, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Acest fapt se probează printr-o serie de fontine.* HASDEU, I. C. I, 3. *Fiecare transformațiune mare de materie organică este acumulațiunea unei serii de schimbări încete.* CONȚA, O. F. 275. *Volumul pe anul 1876 prezintă începutul unei nouă serie* (a. 1876). PLR I, 304. *Pe aici multe se vorbesc despre piesa mea: unii-și promit succes enorm, serii lungi de reprezentații; alții nu-i acordă mai mult ca trei-patru.* CARAGIALE, O. VII, 530. *Vei parcurge toată seria ascendenților umani.* PHILIPPIDE, P. 274. *Să trecem la expunerea seriei istorice care adusese popoarele din Dacia sub stăpînirea romană.* XENOPOL, I. R. I, 86. *Mișcarea noastră muncitorească, deși tînără încă, a ridicat... o serie de probleme.* în PLR II, 156. *Am sub ochi tabloul comemorativ al „Junimei", o serie de capete care se etajează.* ANGHEL, PR. 147. *Postul universitar... începu seria toastelor.* AGÎRBICEANU, A. 355. *Itinerariile romane ne mai oferă o serie de nume de origine preromână.* PÂRVAN, G. 672. *O serie de fapte... dau caracterul istoriei noastre.* în PLR II, 351. *Opera sa e o bogată serie de documente omenești.* LOVINESCU, C. VIII, 77. *Vorbele pîndarilor fură primite cu batjocură și cu o nouă serie de ghionturi.* REBREANU, R. I, 100. *Insuccesul mă face în stare să comit, după el, o serie interminabilă de greșeli.* CAMIL PETRESCU, U. N. 13. *Îmi amintește această o serie de caricaturi din nu știu ce revistă.* C. PETRESCU, Î. I, 74. *Colonelul se gîndi să erupă într-o serie de țipete.* SAHIA, N. 75. *Începuse o serie de nuvele cu pronunțat caracter psihologic.* TEODOREANU, M. III, 110. *Pierdea iarăși o serie de colonii.* SADOVEANU, O. XII, 393. *Asemenea termeni tehnici... numesc cu un singur nume o serie de fapte.* PUȘCARIU, L. R. I, 2. *Meseriașii de toate speciile... întreținează o serie de termeni.* IORDAN, STIL. 22. *Primejdia turcească inspiră... lui Tudor o serie de măsuri.* OȚETEA, T. V. 277. *În ritmul unei plăci de patefon, ar fi făcut împreună o serie de mișcări ritmice.* CĂLINESCU, O. I, 186. [Epitetul] *lipsește dintr-o lungă serie de poezii.* VIANU, S. 52. *El are o serie de desene numai în cărbune.* BLAGA, Z. 315. *Poezia d-lui Arghezi ne înfățișează, ca și știința, o serie de raporturi.* RALEA, S. T. I, 27. *Începe să se ivească o serie de imagini menite să înspăimînte.* BOGZA, C. O. 78. *Totul s-a redus... la cercetarea originii unei serii de cuvinte.* GRAUR, E. 9. *De curînd a prezentat, în franțuzește, o serie de portrete literare.* CONSTANTINESCU, S. I, 232. *S-ar putea ca el să fi făcut o serie de greșeli mai mici.* PREDA, D. 136. *A avut... strălucite succese cu frumoasele serii de mărci jubiliare.* ISAC, O. 356. *Nu putuse afla ... despre o serie de foști camarazi.* T. POPOVICI, S. 481. *A adus în sinteza sa o serie de lămuriri noi.* STOICESCU, C. S. 11. *O serie de medicamente... sînt periculoase atît pentru mamă, cît mai ales pentru făt.* ABC SĂN. 318. *Nu e vorba de o sporadică și întîmplătoare serie de succese.* T. august 1964, 1. *Pe cap se găsesc o serie de celule senzitive care servesc la pipăit.* AP 28. *În cadrul unei serii de sinonime, substituirea succesivă a termenilor unul printr-altul poate fi însoțită de un spor al expresivității.* L. ROM. 1965, 580. *A sporit vocabularul literar cu o serie de neologisme.* V. ROM. ianuarie 1965, 197. *O serie de mari personalități din perioada respectivă.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 53. *O serie de tineri... au pretenția că au „revoluționat" istoria muzicii.* M 1968, nr. 1, 13. *O serie de cadre didactice... au cerut cu insistență întreaga documentație științifică.* GÎ 1968, nr. 931, 3/2. *Au fost internați... și într-o serie de case particulare din capitală.* G. BARBU, A. V. 180. *În anturajul curții de la Alba Iulia au trăit o serie de muzicieni italieni.* M 1969, nr. 12, 30, cf. M. D. ENC., DEX. *L-a loat la o serie dă bătaie dă țîjnea sîngel din iel.* O. BÎRLEA, A. P. I, 548. ✧ Spec. *Legătură în serie* = conexiune a elementelor de circuit electric în care acestea pot fi străbătute numai de un același curent electric, iar tensiunile de la bornele lor se adună. Cf. LTR[2]. ✧ Loc. adj. **De serie** = (despre mărfuri, obiecte) fabricat, confecționat după același tip, împreună cu alte obiecte asemănătoare; p. ext. comun, obișnuit (2), banal. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Se vorbește astăzi de o cultură industrializată, o cultură de serie.* CONTEMP., 1977, nr. 1 608, 7/3. ✧ Loc. adv. **În serie** = în multe exemplare după același tip, în număr mare. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Treaptă, grup, categorie într-o clasificare, într-o succesiune; rînd (3). *Într-o a doua serie de măsurători, electrodul auxiliar e negativ față de colector.* SANIELEVICI, R. 24, cf. DL. *La cantina numărul doi află că va lua masa în seria a doua.* PREDA, R. 430, cf. DM. *Modele fabricate în serii mici.* RL 1967, nr. 7 041. *O a doua serie, de mii de elevi, a plecat pentru 7 zile în taberele de la munte.* GÎ 1968, nr. 928, 1/6. *Sînt solicitate mai ales produsele cu caracter de unicat sau fabricate în serie mică.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Totalitatea persoanelor care absolvesc în același an un ciclu de învățămînt; promoție (2). *Prima serie de tineri ieșiți din școalele naționale... căpătaseră cunoștințe enciclopedice deslușe.* SION, P. 106. *Prima serie de studenți din noua facultate.* DSR. ✦ Spec. (Lingv.) Grup de sunete sau de foneme caracterizate printr-o trăsătură comună. Cf. DER, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Muz.) Șir de douăsprezece sunete ale gamei cromatice în care fiecare sunet are o importanță egală, folosit ca unitate în muzica dodecafonică. *În ordinea seriilor cromatice lipsește sunetul și bemol.* M 1969, nr. 12, 19, cf. M. D. ENC.

5. Număr de ordine care se aplică pe mărfuri, documente etc. existente într-un număr mare de exemplare de același tip. Cf. DL, DM. *Evidență a prețurilor, pe serie și pe specificul încărcăturii.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7 112, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Seria zero* = primele cantități dintr-un produs nou, executate de o întreprindere în timpul însușirii fabricației produsului respectiv. Cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Număr caracteristic unuia dintre tipurile de fabricație a unor produse finite. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *serii.*

— Din fr. **série**, lat. **series.**

SERIÉRE s. f. (Rar) Acțiunea de a **seria** și rezultatul ei. Cf. DEX.

— Pronunțat: *-ri-e-.* — Pl.: *serieri.*

— V. **seria.**

SERIMÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **sărman.**

SERÍN, -Ă s. n., adj. v. **senin.**

SERINÁDĂ s. f. v. **serenadă.**

SERINÁT s. n. v. **seninat**[1].

SERÍNĂ s. f. Acid aminat esențial, prezent într-o serie de proteine naturale, mai ales în constituția fosfoprotidelor. Cf. M. D. ENC., DN[3].
— Din fr. **sérine.**

SERINDÁR s. n. v. **sărindar.**

SERÍNGĂ s. f. Instrument medical format dintr-un cilindru mic (de sticlă, plastic etc.) cu un piston etanș, prevăzut cu un ac tubular, folosit pentru a injecta sau a extrage din organismele animale diferite substanțe lichide în scop terapeutic, pentru analize medicale etc. Cf. CORNEA, E. I, 76/26, 93/14, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D. *S-a injectat în măduva spinării, prin spațiul amintit, cu ajutorul unei seringe Pravaz, oleum sinapis.* BABEȘ, O. A. I, 23, cf. CADE. *Arse vîrful seringei, desfăcu mîna bolnavului și împunse o doză de cafeină.* C. PETRESCU, Î. I, 205. *Viri mîna în buzunarul paltonului, scoase o seringă.* TEODOREANU, M. III, 418, cf. A. POP, CHIRURG. 462. *Medicul îi încredințase seringa.* ARGHEZI, L. 309. *Întinsese marfa de vînzare: siringi Record.* CĂLINESCU, S. 35. *Ce stranie ... este prezența siringii cu lichidul roșu al neosalvarsanului.* BOGZA, A. Î. 135. *Pregăti fiolele și seringa.* STANCU, R. A. II, 344. *O mișcare greșită face să cadă seringa, care se sparge.* H. LOVINESCU, T. 404. *Injecțiile se fac cu seringa, construită pe principiul pompei.* BELEA, P. A. 72, cf. DL. *O soră pregătea trusa de seringi.* PREDA, R. 349, cf. DM. *Sterilizarea corectă a seringilor și acelor.* ABC SĂN. 343. *Pune seringele la fiert, pregătește fiole și vată, azi recoltăm sînge.* V. ROM. ianuarie 1965, 79. *După el, sora care se leagănă ca o rață, cu seringa, cu fiolele, cu sticla de alcool.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 16/2, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, GL. OLT.
— Pl.: *seringi.* — Gen.-dat.: *seringii* și (rar) *seringei.* — Și: **siríngă,** (regional) **silíngă** (GL. OLT.) s. f.
— Din fr. **seringue.** — **Siringă** < lat. **syringa,** it. **siringa.**

SERIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre manifestări, acțiuni, comportări, atitudini ale oamenilor sau despre fața, mimica, privirea lor) Care arată, exprimă, trădează gravitate, sobrietate, absența oricărui amuzament, a oricărei veselii. *Un lucru mic ca acesta dădu acestui norod nestatornic prilej spre petreceri serioase sau dinadinse.* MOLNAR, I. 365/22. *Vedea neștine strălucind pe obrazul lor cel serios o dulce și liniștită înțelepciune.* PLEȘOIANU, T. I, 197/14. *Ascultă glasul ei cel serios liniștit și fără atîtea strigări și mirări lungi.* HELIADE, GR. ROM. VI/13. *I-au zis Duca cu o căutătură serioasă.* AR (1829), 62[2]/44. *Crez că auzul tău se va pleca la serioasele mele cîntări.* MARCOVICI, C. 76/7. *Stilul lor e serios, sentențios și plin de reflexii filozofice.* MAG. IST. I, 7/19. *Cu o fisionomie serioasă, scurt la vorbă, spîn la barbă.* PELIMON, I. 197/20. *Ton serios și misterios.* SION, P. 283. *Avea niște ochi mari, serioși, împrăștietori de lumină.* GANE, N. III, 92. *Luam cuțitele și cu aer foarte serios dam perdaf cu muchea.* I. BOTEZ, B. I, 70. *Figura lui serioasă era aburită de rușine.* BRĂESCU, O. A. I, 291. *Ca să mă convingă de importanța adevărului ..., împrumutase o figură serioasă, gravă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 280. *Olguța nu vorbea niciodată lucruri serioase.* TEODOREANU, M. III, 67, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Hainele mele sînt serioase ca toate hainele bărbătești.* IBRĂILEANU, A. 88. ✦ (Substantivat, n.; rar) Ceea ce se opune situației sau atitudinii vesele, ceea ce este sobru, grav. *Refuzul seriosului, care ar putea să țină de o candoare a copilăriei, se însoțește de un patos exagerat al negației, de o vagă nostalgie anarhică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 4/2.

2. (Despre oameni) Care respectă limita admisă (în comportare, în manifestări etc.), care este corect sau lipsit de superficialitate, care ia în considerație lucrurile importante, care este conștient de importanța a ceea ce face, căruia nu-i plac frivolitățile sau care nu manifestă veselie, nu se amuză etc., grav. V. așezat, cuminte, ponderat, reținut **(1)**, rezervat **(2)**, sobru, stăpînit. Cf. I. GOLESCU. C. *Tot coprinsul salei se opriră pe o frumoasă figură a unei femei serioaze.* GTN (1836), 35[2]/32. *Istorioarele ceale sarbede, care la oricare om serios pricinuiesc neplăcere.* FL (1838), 1[2]/7. *Acest bărbat este chiar așe precum îl dorești: aspru și serioz.* ASACHI, PED. 10/12. *Gazda să fie ... serioasă către [oaspeții] cei mult îndrăzneți.* PENESCU, M. 11/1. *Deveni serioasă, liniștită, resemnată.* BOLINTINEANU, O. 460. *Dascălul, un om foarte serios, a venit supărat.* CARAGIALE, O. I, 131. *Elenuța deveni deodată serioasă.* AGÎRBICEANU, A. 150. *Femeile sînt mai serioase și mai pozitive.* IBRĂILEANU, A. 62. *Scumpul său șef de cabinet este băiat serios și de viitor.* M. I. CARAGIALE, C. 99. *Ce să se căciulească el, cogemite deputat serios.* REBREANU, R. I, 179. *Spre mirarea mea, în loc să rîdă, a devenit serioasă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 43, cf. C. PETRESCU, Î. II, 256. *Domnița era însă foarte serioasă.* SADOVEANU, O. XII, 416. *Ești om serios, șef de familie venerat.* ARGHEZI, S. VIII, 104. *Doctorul rămăsese însă serios și Gaitlany curmă brusc hohotele.* CĂLINESCU, S. 39. *E greu într-o societate ipocrită să mai poți fi respectat de proștii serioși ori de ipocriții gravi.* RALEA, S. T. I, 59. *Era un profet serios?* H. LOVINESCU, T. 154. *Părea cu totul și cu totul serios.* TUDORAN, P. 23. *Era un om foarte serios.* PREDA, Î. 24. *Ea le spunea foarte serioasă tot ce-i trecea prin minte.* T. POPOVICI, S. 277, cf. M. D. ENC., DEX. (În construcții exclamative) *Fii serios! îl puse la punct Gulimănescu.* CĂLINESCU, S. 49. *Lasă-mă-n pace, fii om serios!* BARANGA, I. 188. *Fii serioasă! spusese.* PREDA, R. 269. *Să fim serioși!* VÎN. PESC. mai 1964, 4. ✧ (Adverbial) *O întrevorbire de cuviință mare El serioz ținea.* CALENDAR (1852), 102/23. *Cînd își propuneau să-și zică „tu", mureau de rușine și-și ziceau serios... „Domnia-ta".* EMINESCU, P. L. 68. *S-a privit serios și-ndelungat în oglindă.* CARAGIALE, O. I, 33. *Sprijinindu-se de masă întreabă încet și serios.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 252. *Noi trebuie să ne gîndim serios la viață.* AGÎRBICEANU, A. 334. *La un moment, privindu-mă serios și fix, plecă ușor capul, schițînd gestul care însemna „da"!* IBRĂILEANU, A. 93. *Am să meditez mai serios la cazul dumitale.* C. PETRESCU, C. V. 202. *Se găsea într-un moment de descurajare morală, incapabilă de a se gîndi serios.* BRĂESCU, O. A. I, 5. *Vorbea serios, ca nevestele, de bani, de necazuri și vecini.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 98. *Și acuma, să stăm serios de vorbă.* SEBASTIAN, J. 29. *Călca serios și cu pași militari.* CĂLINESCU, S. 10. *Vorbise serios, ca despre altul.* BARBU, PRINC. 36. *Îți spun foarte serios să ai grijă.* IL mai 1965, 31. *Se gîndește, serios, fiecare la impresia pe care o va lăsa în localitate?* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Dulăi bătrîni, cu limba scoasă, Merg serioși pe lîngă cai.* IOSIF, PATR. 49. ✦ (Învechit; substantivat, n.) Seriozitate **(1)**. *Adunarea păzește seriosul ce se cuvine la dezbaterea chestiunilor așa și importante* (a. 1848). URICARIUL, X, 6. *Închin paharele cu seriosul cunoscut al românilor.* RUSSO, S. 25, cf. DEX. ✧ Loc. adv. (Rar) **Cu (tot) seriosul** = cu toată seriozitatea, cu toată convingerea, fără glumă. *Asta, în Țara Românească, se numește, cu tot seriosul, sistemă democratică.* CARAGIALE, O. V, 175. *Se presupune oare cu tot seriosul... că inima nouă nu-i respinsă?* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 30, cf. DEX. ✧ Expr. (Curent) **A lua** (pe cineva sau ceva) **în serios** = a acorda (unei persoane sau unui lucru) toată atenția, a-l socoti demn de luat în considerație; a-l considera (pe nedrept) că este așa cum pare. *Nu cumva domnii de la consiliu*

au luat acest proverb în serios? MAIORESCU, CRITICE, 125. *Se poate să iei o glumă în serios!* GÎRLEANU, N. 72. *Nu se ia în serios nimic.* M. I. CARAGIALE, C. 108. *Pe oamenii ăştia care dau arvună de făgăduieli şi jurăminte nu prea îi iau în serios.* BASSARABESCU, V. 129. *Daţi-mi voie să iau prezentul în serios.* CĂLINESCU, C. O. 103. *Prea puţin luam în serios sunetul zarurilor ce se aruncau pe tabla de joc a diplomaţiei.* BLAGA, H. 149. *Se prea poate ca unii dintr-ai noştri să-l ia în serios pe Mănescu.* GALAN, Z. R. 336. *Îmi iau foarte tare rolul în serios.* PREDA, R. 182, cf. DEX. (Cu schimbarea diatezei verbului) *Să nu ne luăm în serios: nu e voie!* VINEA, L. II, 56.

3. (Despre oameni) Care are o pregătire temeinică într-un anumit domeniu de activitate; care se ocupă cu stăruinţă, cu deosebită atenţie de un lucru, care îşi îndeplineşte cu toată răspunderea obligaţiile; pe care cineva se poate bizui cu toată încrederea. *Nu avem profesori serioşi de chimie.* GHICA, C. E. III, 72. *Ajunse cel mai bun şi mai serios cunoscător în lucrurile româneşti pe care l-au avut francezii.* IORGA, C. I. I, 218. *Se înţelege că nici un cercetător serios nu îndrăznea să propuie emendaţiuni.* BUL. COM. IST. II, 90, cf. DL, DM. *Un artist serios... nu permite asemenea diferenţe între respect şi irespect.* CINEMA, 1968, nr. 7, 12, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre lucrări, activităţi, manifestări etc. ale oamenilor) Care arată, reflectă o temeinică pregătire, care este făcut cu multă competenţă, răspundere, stăruinţă, t e m e i n i c **(4)**; care prezintă importanţă, interes deosebit, v a l o r o s. *Elocuenţa politică tratează pentru materiile cele mai serioasă şi cele mai însemnătoare.* MARCOVICI, R. 209/18. *Tinerii români... se ocupă de serioase învăţături.* ARISTIA, PLUT. I_2/21. *Nu eram deprinşi cu scrieri serioase.* NEGRUZZI, S. I, 338. *După o gîndire serioasă, mi-am schimbat hotărîrea.* FILIMON, O. I, 93. *Studiul serios al marilor adevăruri filozofice... este de cea mai mare folosinţă* (a. 1861). PLR I, 187. *Toată vremea mea era întrebuinţată în studii serioase asupra artei.* ALECSANDRI, O. P. 16. *Arma adevărată ce li se cuvine nu este cercetarea serioasă, ci persiflarea satirică.* MAIORESCU, CRITICE, 39. *Te aştepţi să fii răsplătit... pentru toate cercetările serioase.* ODOBESCU, S. III, 10. *Ei îşi dăruiesc poveţe serioase.* CARAGIALE, O. I, 305. *La noi lumea nu prea citeşte lucruri serioase.* VLAHUŢĂ, S. A. II 378. *El îşi urma înainte calea pe care i-o însemnase cetirea serioasă şi îndelungată.* BACALBAŞA, S. A. II, 9. *Să facă o statistică serioasă, să afle cîte reviste apar la noi.* în PLR II, 34. *Vorbim de reviste cu un caracter mai mult sau mai puţin serios.* ib. 168. *Carte serioasă de istorie.* IORGA, C. I. II, 128. *Avem nevoie de o literatură serioasă.* în PLR II, 236. *Încă nu există o lucrare serioasă şi completă asupra tipologiei secerilor de bronz din Dacia.* PÂRVAN, G. 408. *Ar avea nevoie de o meditaţie serioasă.* REBREANU, R. I, 24. *Trebuia să fac nişte lucrări serioase, să vadă maestrul meu că nu eram nebun.* VLASIU, D. 17. *Era un om aşezat, care făcuse studii tehnice serioase în Franţa.* CĂLINESCU, S. 13. *Încă nu s-a scris un studiu serios despre proverbul românesc.* BLAGA, Z. 318, cf. DL, DM. *Suflul frazei..., organicitatea elementelor folosite relevă o gîndire serioasă şi sigură.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 6/7, cf. M. D. ENC., DEX. *O cronică de film serioasă şi argumentată.* CINEMA, 1968, nr. 1, IV. *De educaţia publicului ar trebui să se ocupe... în mod serios şcoala.* M 1968, nr. 6, 13. ✧ (Adverbial) *Şcoala se manifestă serios la Sălistea sibiiană.* IORGA, C. I. III, 65.

4. Care are însemnătate, importanţă (prin cantitate, calitate, consecinţe etc.), i m p o r t a n t, î n s e m n a t; care este de mari proporţii, a d î n c, p r o f u n d, s t r u c t u r a l; care trebuie privit cu toată grija cuvenită. *Mai serioase sînt turburările izbucnite în Albania.* CR (1830), 156[1]/8. *S-au făcut pînă acum multe loviri serioase, care ... n-au fost mai puţin spre paguba marelui vizir decît spre a bosnenilor.* ib. (1832), 122[2]/26. *Asupra vameşilor, străjuitorilor şi cinovnicilor de la graniţe să să ia o măsură mai serioază şi aspră* (a. 1842). DOC. EC. 760. *Schimbarea iute a literilor ... va aduce prefacere serioasă în ortografie.* RUSSO, S. 58. *Tocmai acum vin cheltuieli serioase.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 174. *O lungire a vocalei ... se complică cu modificări serioase de accent.* IORDAN, STIL. 65. *În limbile cu ortografie etimologică scrierea numelor de persoane crecază adesea dificultăţi serioase.* GRAUR, N. P. 145. *Anton Lupan ... lăsase o lipsă serioasă în plan.* TUDORAN, P. 132. *Răscoala ... a dat o serioasă lovitură rînduielilor feudale din ţara noastră.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926. *Întreprinderea dădea beneficii serioase.* G. BARBU, A. V. 171. ✦ (Adverbial) În mod stăruitor. *Mă pun serios s-adun bancnote.* ANGHEL—IOSIF, C. M. II, 24. *Acesta venea după ce aflase că Ion umbla serios după Ana.* REBREANU, I. 31. ✦ Determinat de cauze temeinice, bazat pe argumente temeinice, bine argumentat, justificat, fundamentat, întemeiat. *Se face o serioasă degrevare a bugetului.* CAMIL PETRESCU, P. 246. *Ar fi avut, nu mai încape îndoială, motive serioase s-o ucidă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 85. *Obiecţii mai serioase aveţi?* VOICULESCU, P. I, 205. *Se poate invoca, drept scuză destul de serioasă, faptul că reacţiunea a venit de la noi.* IORDAN, T. 5. *Te gîndeşti cu stăruinţă la îndeplinirile tale de a face o afacere serioasă şi mai bună.* CĂLINESCU, O. I, 34. *Alte treburi mai serioase ne ocoleau încă.* BLAGA, H. 32. *Aceasta constituie un inconvenient serios.* SANIELEVICI, R. 221. *Orăşanu rostea lucruri serioase în formă glumeaţă.* PAS, L. I, 42. *Ai venit cel puţin cu treburi serioase?* H. LOVINESCU, T. 319. *Cele mai serioase ... argumente ale sale se întorc împotrivă-i.* CONSTANTINESCU, S. II, 47. *Noi am descoperit aici unele lucruri serioase.* PREDA, D. 162. *Presupun că ai avut motive serioase să nu-mi dai un telefon.* id. R. 115. *I se atribuie, fără dovezi serioase, un manifest.* IST. LIT. ROM. II, 171. *Sînt necesare foarte serioase schimbări în programele claselor mici.* GÎ 1968, nr. 930, 2/7. *Oricît de mult s-ar perfecţiona uneltele mecanice de producţie, ele încep să acţioneze la un moment dat ca o frînă serioasă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 8/4. ✦ Care constituie o primejdie, care poate avea urmări de o mare gravitate; grav, primejdios. *Tata face o boală de inimă ... A avut o criză serioasă.* CĂLINESCU, S. 96, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *E serios atinsă de reumatism.* HOGAŞ, DR. I, 106.

— Pronunţat: *-ri-os.* — Pl.: *serioşi, -oase.* — Şi: (învechit)' **serióz, -oázã** adj.

— Din lat. **seriosus**, fr. **sérieux**, it. **serioso.**

SERIÓZ, -OÁZĂ adj. v. **serios.**

SERIOZITÁTE s. f. **1.** Însuşirea, calitatea de a fi grav, sobru, lipsit de veselie, de amuzament; atitudine, manifestare, comportare gravă, sobră, lipsită de veselie, de amuzament; (învechit) serios **(2)**. V. s o b r i e t a t e, g r a v i t a t e. *Seriozitatea şi întristarea indiferenţei.* CALENDARIU (1794), 30/19. *Să-l povăţuiască să pedepsască cu bărbătească seriozitate, iară pedeapsa lui să nu fie muncă.* MAN. ÎNV. 159/6. *Numai cei necapabili ... se mai ţin de mîndra seriozitate a doctorului.* MAN. SĂNĂT. 12/26. *Cu tăcută seriozitate îşi aminteză.* GN (1854), 1[1]/53, cf. FIS. 46/5, PENESCU, M. 8/18, PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Seriozitatea contrastează ... plăcut cu faţa de copil.* EMINESCU, N. 35. *Seriozitate ce se întîlneşte la ... toate fetele de seama sa.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 40. *Tatăl clipi din ochi cu un aer de mare seriozitate.* AGÎRBICEANU, S. 383. *Mă rog, zisei eu pe un ton de o seriozitate silită.* HOGAŞ, DR. I, 121. *Doamna Herdelea însă nu voia să-şi piardă seriozitatea pentru un lucru de nimic.* REBREANU, I. 69. *Dacă n-ar fi la mijloc seriozitatea ... ce mi-ai inspirat, ar trebui să rîd.* GALACTION, O. 335. *Dezbaterile au avut un ton susţinut de seriozitate.* SADOVEANU, E. 41. *Seriozitatea cea mai deplină caracterizează ţinuta sa.* CĂLINESCU, C. O. 129. *Fumau în ascuns cu seriozitatea unor oameni înclinaţi fără scăpare palmii.*

BLAGA, H. 85. *Şeful de aici se asemăna cu cel de la „Minerva", prin seriozitate, bună purtare şi spiril de dreptate.* PAS, Z. I, 300. *Sînt ghicitor, afirmă doctorul cu o prefăcută seriozitate.* VINEA, L. I, 24, cf. DL, DM. *Răpirea nu cadrează cu seriozitatea mea.* T aprilie 1964, 85, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adv. **Cu (mare) seriozitate** sau **cu toată seriozitatea** = cu convingere, cu tărie, fără glumă, în mod serios. *Stăpîne ..., îi zice cavalerul cu mare seriozitate ..., priimeşte mulţumirile mele.* HELIADE, D. C. 126/9, cf. I. GOLESCU, C. *(Cu seriozitate) Ce Leonil? Eu sînt pedagogul tău.* ASACHI, PED. 27/9. *Se împotrivi cu seriozitate la toată cererea lor.* FM (1840), 125 1/35. *Cu toată seriozitatea şi gravitatea ei ... îi arăta mulţămire.* SION, P. 77. *La această părere, aruncată cu toată seriozitatea ..., toţi ceilalţi fac nişte ochi mari.* CARAGIALE, O. II, 59. *Cu toată seriozitatea propune să se scrie „corabii", „sabii", „vrabii".* PHILIPPIDE, P. 254. *Vorbise cu toată seriozitatea.* AGÎRBICEANU, S. 572. *Da! făcu bătrînul cu seriozitate.* REBREANU, R. I, 157. *Rămîi sănătos, boierule, glumi cu seriozitate ţăranul, prefăcîndu-se că pleacă.* TEODOREANU, M. I, 6. *Te încredinţez, domnişoară, replică domnul Bernard cu seriozitate.* SADOVEANU, O. XII, 419. *Ţi-ai închipuit vreodată, băiete, cu toată seriozitatea, că le iubesc?* DEMETRIUS, C. 52. *Criticul ieşean acumulează în acest roman o experienţă şi ne obligă la stima cuvenită oricărui efort cu seriozitate afirmat.* CONSTANTINESCU, S. III, 196, cf. DL. *Rosti cu seriozitate următorul nume.* PREDA, R. 186. *Maică-sa se opri din rîs şi vorbi cu seriozitate.* MIHALE, O. 244, cf. DM. *Aş fi vrut să-ţi vorbesc, în sfîrşit, cu toată seriozitatea.* T august 1964, 56. *Cuvîntul sociologilor ... atrăgea atenţia, cu toată seriozitatea, asupra neajunsurilor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 10/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Comportare morală exemplară. *Om practic şi de o seriozitate recunoscută.* BRĂESCU, O. A. I, 3.

2. Însuşirea de a avea sau de a reflecta o pregătire temeinică, competentă etc., adîncime, profunzime, soliditate **(2)**, (livresc) profunditate; însuşirea de a-şi îndeplini cu toată răspunderea obligaţiile, de a inspira încredere sau de a se bucura de prestigiu; atitudine plină de răspundere, de atenţie, de grijă pentru cineva sau ceva. *Cercetînd ... cu mai multă seriozitate, va găsi că ... aceste virtuţi asămăluiesc pre om cu D[umne]zeu* (a. 1817). URICARIUL, IV, 301/3. *Lucrurile le priveşti cu foarte mare seriozitate: asta poate că-ţi supără sănătatea.* CALENDAR (1850), 29/6. *Toţi se întreba cine era acest nou Katon ..., care era vîrsta sa, ... studiile şi seriozitatea talentului său atît de întemeiat.* ROM. LIT. 196[1]/9. *Iată un punt demn pe deplin de a fi examinat cu o estremă seriozitate.* HASDEU, I. C. I, 83. *A îndeplini cu aceeaşi seriozitate sarcina ei intelectuală, aceasta nu le convine.* MAIORESCU, CRITICE, 144. *Nu putea să-şi creadă ochilor văzînd cu ce seriozitate s-aşterne pe lucru după prima zi.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 52. *Faptul ... dovedeşte vechimea şi seriozitatea acestei instituţii social-religioase gelice.* PÂRVAN, G. 182. *Primejdia cea mai mare era ... lipsa de seriozitate ştiinţifică.* IBRĂILEANU, SP. CR. 92. *Eram convinşi şi chiar uimiţi de seriozitatea cu care se documentează ofiţerimea noastră.* CAMIL PETRESCU, U. N. 197. *Oamenii privesc trecerea [peste Olt] cu multă seriozitate.* BOGZA, C. O. 290, cf. DL, DM. *Vă mulţumim încă o dată pentru seriozitatea cu care vă ocupaţi în cuprinsul celor 12 pagini de soarta filmului la noi.* CINEMA, 1968, nr. 5, XV. *Toţi poartă însă amprenta unei şcoli de mare seriozitate profesională.* M 1968, nr. 4, 21. *Aş studia cu adîncă seriozitate ştiinţele care fac strălucirea acestei epoci.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202. *Ambiguitatea e provocată de seriozitatea cu care ... adoptă cîteva din canoanele speciei critice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 5/1. *Seriozitatea cu care s-a lucrat se reflectă şi într-un simplu bilanţ.* ib. 1978, nr. 1, 9/1. ◇ Loc. adv. **Cu seriozitate** sau **cu toată seriozitatea** = cu mare atenţie, cu conştiinciozitate, temeinic, în mod competent. *Nu poate cinevaşi cîti cu seriozitate pă Telemah făr-a fi biruit d-acest mare fundament.* PLEŞOIANU, T. I, 36/8. *Să începem a lucra cu seriozitate în reorganizarea statului român* (a. 1861). PLR I, 192. *Poate niciodată nu au gîndit cu seriozitate asupra inovaţiunilor ce le încearcă.* MAIORESCU, CRITICE, 39. *Materia ... tratată cu seriozitate ... de către conştiinciosul autor.* ODOBESCU, S. III, 11. *Chiar dacă nu aşteptam numaidecît laude, am fi vrut să fie analizate lucrările cu seriozitate.* VLASIU, D. 292. *Rîndunica îşi face cuibul cu seriozitate, albina strînge miere la fel.* CĂLINESCU, C. O. 200. *Versiunea latinească ... e redactată ... cu un aparat critic lucrat cu seriozitate.* IST. LIT. ROM. II, 116, cf. DL, DM. *Multitudinea problemelor dezbătute cu seriozitate şi competenţă ... nu e cazul să se rezume într-o notă.* V. ROM. februarie 1964, 205. *Cu seriozitate şi spirit de răspundere au fost abordate problemele pregătirii profesionale a viitorului intelectual.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Calitatea de a fi important, însemnat (prin cantitate, prin competenţa, conştiinciozitatea cu care este făcut, prin consecinţe etc.), importanţă, însemnătate; calitatea de a fi adînc, profund, adîncime, profunzime. *Admir seriozitatea problemelor pe care ei le pun.* în PLR II, 540. *Prelegerile mele nu reuşeau să inspire seriozitatea cursurilor în capul elevului meu.* KLOPŞTOCK, F. 205. *Coroana princiară pe care acest nume o evocă serveşte ca marcă depusă drept garanţie a seriozităţii firmei.* BOGZA, A. Î. 491. *Pasul epic al eroilor acestui roman social e dictat de subconştiente impulsii atavice, scoase în raza conştiinţei deliberative de seriozitatea evenimentelor.* CONSTANTINESCU, S. III, 73. *Nu le grăbi să tragi vreo concluzie cu privire la gravitatea şi seriozitatea acestei hotărîri.* PREDA, R. 479. ✦ (Învechit, rar; la pl.) Probleme importante. *Văzui cu plăcere că între cele multe remarcabile seriozităţi ai dat un mic locşor şi glumelor.* ROMÂNUL (1857), nr. 6, 4[2]/48. ✦ Gravitate, primejdie **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-ri-o-*. — Pl.: (rar) *seriozităţi*.

— Din lat. **seriositas, -atis.**

SERJ s. n. Ţesătură de mătase (amestecată cu bumbac) cu firul în diagonală, întrebuinţată mai ales pentru căptuşeli. *Faţă simplă, ... atlas şi serj îngust.* BULETIN, F. (1843), 221/39, cf. ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., GRAUR, E. 47, LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *serjuri*. — Şi: (rar) **sérjă** s. f. ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

— Din fr. **serge.**

SERJÁNT s. m. v. **sergent.**

SERJÁNŢ s. m. v. **sergent.**

SÉRJĂ[1] s. f. v. **sergent.**

SÉRJĂ[2] s. f. v. **serj.**

SERJÉNT s. m. v. **sergent.**

SERJOÁCĂ s. f. v. **sirjoacă.**

SERJOÁNĂ s. f. v. **sirjoacă.**

SERLÁI s. m. v. **şerlai.**

SERMAIÁ s. f. (Învechit) Capital; fond (de bani); p. ext. proprietate; avere. *Şi bucate ..., odoară, toate le dedese lui Dumitraşco Vodă, sirmeua acelui ghenărar, căzînd el într-o greşală.* NECULCE, L. 257. *Au pus şi el o mie de lei ai săi, sărmeiaua şi osteneala ce-a face, să fie părtaş la dobînda întocma cu noi* (a. 1757). IORGA, S. D. XXI, 245. *Se scade sermaiaua şi cheltuiala* (a. 1792). ŞIO II[2], 109. *Măria sa Şuţul ... îndată o au făcut sermaia.* ZILOT, CRON. 73, cf. I. GO-

LEȘCU, C. *În mînă, pungă turcească Și în ea sermea (capital) nemțească.* PANN, P. V. II, 70/24. *Acel Ilie, cu o sermaia de zece galbeni ..., îi înmulțise așa de bine ..., doar de-o dibui vreo moșioară chilipir.* GHICA, C. E. III, 2, cf. DDRF, ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Pronunțat: *-ma-ia.* — Pl.: *sermaiale.* — Și: **sermeá, sărmeiá, sirmaiá** (TDRG), **sirmeá, sirmiá** (id. ib.), **sîrmaiá** (ȘIO II$_2$, 109) s. f.

— Din tc. **sermaye.**

SERMÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **sărman.**

SERMĂNÚȚ, -Ă adj. v. **sărmănuț.**

SERMEÁ s. f. v. **sermaia.**

SERODIAGNÓSTIC s. n. Diagnosticare a unei boli infecțioase prin stabilirea prezenței și stadiului de evoluție a anticorpilor specifici produși de microbii care au provocat boala. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^3.

— Pl.: *serodiagnostice.*

— Din fr. **sérodiagnostic.**

SEROLÓGIC, -Ă adj. Care ține de serul sanguin sau de serologie, privitor la serul sanguin sau la serologie. [Ca producătoare de ser] *se mai pot întrebuința ... oaia, capra etc., în raport cu anumite particularități serologice.* A. POP, CHIRURG. 830, cf. DL, DM. *Reacțiile serologice amintite au un caracter orientativ și nu au valoare decît în mîna medicului.* ABC SĂN. 330, cf. DN^2, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *serologici, -ce.*

— Din fr. **sérologique.**

SEROLOGÍE s. f. **1.** Știință care se ocupă cu studiul serurilor terapeutice; capitol al imunologiei care cuprinde studiul metodelor pentru punerea în evidență a anticorpilor din serul sanguin, precum și studiul antigenelor microbiene și celulare și al toxinelor. Cf. DL, DM, DER, DN^2, D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. Studiu de laborator care constă în analizarea modificărilor serice din cursul diferitelor boli. Cf. DEX.

— Din fr. **sérologie.**

SEROPROFILAXÍE s. f. Metodă terapeutică ce constă în injectarea cu ser specific, provenind de la un convalescent sau un animal imunizat, pentru prevenirea apariției unor boli infectocontagioase. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

— **Ser + profilaxie.**

SERÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre țesuturi) Care secretează o serozitate. Cf. CADE, DL, DM, DN^2, DEX. ✧ *Membrană seroasă* (și substantivat, f.) = membrană care înlesnește mișcările unui organ, fiind formată din două foi subțiri, una care aderă strîns la organ, cealaltă care căptușește cavitatea în care se găsește organul, spațiul dintre ele fiind umplut cu o serozitate. *Un fel de membrane foarte subțiri, transparente și care mereu se află udate de un lichid ce se numește serozitate, de unde și ele au luat numirea de membrane seroase.* KRETZULESCU, A. 4/14, cf. BIANU, D. S. *Unul dintre iepuri a murit ... găsindu-se echimoze pe suprafața membranelor seroase.* BABEȘ, O. A. I, 84, cf. CADE, DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre cavități, țesuturi etc.) Care conține o serozitate. Cf. PONTBRIANT, D. *Deschiderea cavităților mai seroase s-a făcut cu instrumente încălzite, după încălzirea prealabilă a pielei.* BABEȘ, O. A. I, 268.

2. (Despre lichide) De natura serului sau a serozității; care are proprietățile serului sau ale serozității; (învechit) zeros. Cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^2. *Lichid seros.* CADE, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN^2, DEX. ✧ *Singe seros* = singe în compoziția căruia predomină serul. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *seroși, -oase.*

— Din fr. **séreux.**

SEROTERAPÍE s. f. Tratament medical preventiv sau curativ al unor boli infecțioase prin administrarea serului luat de la un animal imunizat împotriva acestor boli. Cf. BIANU, D. S. *Cei doi cîini ai noștri, tratați după procedeul nostru, reprezintă primele animale vindecate prin serolerapie.* BABEȘ, O. A. I, 383, cf. CADE, SCRIBAN, D., A. POP, CHIRURG. 829, LTR^3, DL, DM. *Serolerapia se execută în mod obișnuit prin injecții intramusculare.* ABC SĂN., cf. DN^2. *Serolerapia conferă organismului, în mod rapid, o stare de imunitate pasivă de durată scurtă.* D. MED., cf. M. D. ENC. *Serolerapia sau vaccinările se dovedesc de un prețios ajutor.* CONTEMP. 1973, nr. 1 407, 10/5, cf. DEX.

— Din fr. **sérothérapie.**

SEROZITÁTE s. f. **1.** Lichid asemănător cu serul sanguin, secretat de membranele seroase. *Trunchiul însă se împărțește în găuri mari, îmbrăcate cu un fel de membrane foarte subțiri, transparente și care mereu se află udate de un lichid ce se numește serozitate.* KRETZULESCU, A. 4/13, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DEX.

2. Secreție patologică, excesivă (și adesea purulentă), a membranelor seroase. *Vasele limfatice și toată rețeaua interstițială a vehiculelor țesăturei celulare se infiltră de serozități ... și paralisă jocul muscularin.* MAN. SĂNĂT. 326/5. *Țesutul celular subcutanat* [este] *infiltrat cu puțină serozitate gălbuie.* BABEȘ, O. A. I, 452, cf. DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DEX.

3. Parte a sîngelui, a laptelui etc. compusă în mare parte din apă. CADE.

— Scris și: (după fr.) *serositate.* PONTBRIANT, D. — Pl.: *serozități.*

— Din fr. **sérosité.**

SERPANTÍN s. n. v. **serpentin.**

SERPASÍL s. n. (Farm.) Alcaloid vegetal cu acțiune sedativă și hipotensivă; rezerpină. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Denumire comercială.

SÉRPE s. m. v. **șarpe.**

SERPENGEÁ s. f. (Rar) Antrax. Cf. CADE.

— Din tc. **sirpençe.**

SERPENTÍN, -Ă adj., subst. **I. 1.** Adj. (Învechit) Șerpuitor. *Se va face fumariul de jos pînă sus cu plecări sau covaituri serpentinc împrejurul căldărei.* ÎNV. VIN. 89/6. *Calea te ține cam o oră și jumătate, de-acolo începi a urca la deal pe un drum serpentin.* F (1887), 356.

2. S. f. Cotitură, șerpuitură, sinuozitate a unui drum; p. ext. traseu șerpuit al unui drum care străbate un teren în pantă; drum cotit, șerpuit. Cf. I. GOLESCU, C., BARCIANU, ALEXI, W. *Din vîrful dealului drumul cobora în serpentine largi.* AGÎRBICEANU, A. 64. *Brișca porni în trapul reținut al cailor pe drumul ce cobora într-o serpentină severă.* REBREANU, R. I, 74. *Cînd brănenii se duc cu cărușele lor spre Cîmpulung, nu o iau pe serpentinele șoselei celei noui.* PUȘCARIU, L. R. I, 215. *Pe vîrful stîncii, către care duc serpentine de poteci săpate în piatră, e așezat orașul.* RALEA, S. T. I, 339, cf. LTR^2, DL, DM. *Încolăcindu-se de jur împrejurul unei văi ameliitoare ... o serpentină uriașă, vizibilă acum pe toată lungimea ei.* PREDA, R. 437, cf. DER. *Valea ... se deschide în fața noastră, lăsînd în dreapta serpentinele care coboară.* M 1968, nr. 11, 40, cf. M. D. ENC., DEX. *Da cînd o fos la serpentină, n-o văzut iapa ... că deja iera mai înaintat.* O. BÎRLEA, A. P. II, 435. ✧ Loc. adj. și adv. **În serpentină** = (care

este) cu cotituri, cu șerpuituri, cu serpentine **(I 2)**. *Urcînd o cărăruie în serpentină, ne-am aflat în fața unui zid de piatră circular în jurul unei bisericuțe.* CĂLINESCU, C. O. 161. *O șosea urcă în serpentină.* BOGZA, A. Î. 27. *Suiau acum pantele în serpentină de dincolo de barieră.* VINEA, L. II, 104. *Cîteva felinare, aprinse și semănate după fantezia cu care se zvîrcolea drumul în serpentină, clipeau neregulat.* DEMETRIUS, A. 58. *Transportau minereul pe șoseaua în serpentină.* VÎN. PESC. august 1964, 16.

3. S. f. Fîșie lungă și îngustă de hîrtie colorată, înfășurată strîns, care, aruncată la distanță, se desfășoară în spirală. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *E prins într-o plasă de serpentine.* C. PETRESCU, Î. II, 192, cf. SCRIBAN, D. *Au lipsit, poate, de la această seară, serpentine și focuri de artificii.* CONTEMP. 1955, nr. 459, 6/5. *E puțină vraiște în aer, zboară frunze de toamnă, și parc-ar fi confete, serpentine sfîșiate, într-o sală de bal imensă.* TUDORAN, O. 52, cf. DL. *Serpentine colorate filfîiau ușor deasupra capetelor ...; într-un colț... era orchestra.* T. POPOVICI, S. 313, cf. DM. *În sălcii cineva atîrnase lanterne și serpentine.* BARBU, PRINC. 31. *Serpentine, ... ploaie de confetti.* CINEMA, 1968, nr. 10, 43, cf. M. D. ENC., DEX.

4. S. n., s. f. Tub din metal, din sticlă sau din alte materiale, îndoit în formă de spirală, de elice etc. și folosit ca schimbător de căldură sau ca element al unui schimbător de căldură; s p e c. țeava spiralată a alambicului, (regional) ș a r p e **(II 1)**. *Un cilindru... înnădit la vîrf printr-un șerpentin..., adică printr-o țeavă mai strîmtă și încolăcită în formă spirală.* BREZOIANU, A. 619/21. *Un tub... întors în formă de helice și numit serpentin.* PONI, F. 134, cf. ȘĂINEANU[2], CADE. *Se dă drumul la apa rece în serpentină și se încălzește balonul.* ENC. AGR. I, 131, cf. SCRIBAN, D. *Țevile de cupru se folosesc mai ales la instalațiile de aburi, serpentine, la răcitoare.* SOARE, MAȘ. 221. *Aparatul în care se prepară pasta este un fel de putină de lemn cu serpentine de cupru, cu agitator și capac.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 130. *Aceste cazane vor avea instalație de încălzire prin serpentine cu vapori.* PREV. ACCID. 92. *Alte grupuri de cîte zece* [construiau] *alte serpentine... pe toată întinderea vastă a cazangeriei.* ARGHEZI, L. 212. *Apa circulă prin serpentine care căptușesc pereții interiori ai cutiei.* SANIELEVICI, R. 211, cf. LTR[2], DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

II. S. n., s. f. Silicat natural hidratat de magneziu, cristalizat în sistemul monoclinic, uneori amorf, de culoare verzuie, negricioasă, brună sau pestriță, format prin transformarea hidrotermală a rocilor ultrabazice. *Există în Banat și stînci eruptive ..., banalitul, dioritul, ... serpantinuri, porfiruri feliurite.* I. IONESCU, M. 49. *Obiectele de piatră și de os ce au ajuns la cunoștința d-sale: printre acestea sînt topoare de serpentină și de diorit.* ODOBESCU, S. II, 138, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU[2]. *La Costești a fost spălătorie de aur... și chiar... buzduganе neolitice de serpentin lustruit.* PÂRVAN, G. 480. *Serpentinele sînt răspîndite, de asemenea, pretutindeni.* ONCESCU, G. 270. *Serpentinul se întrebuințează ca piatră de ornamentație la fabricarea diverselor obiecte.* LTR[2], cf. DL, DM. *Marele masiv de serpentine de la Tisovița... pare să arate semnele unei dislocații importante.* PROBL. GEOGR. I, 118. *Pe cuprinsul țării se găsesc cantități mari de... serpentine.* GEOLOGIA, 120, cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *serpentine.* — Și: (învechit) **serpantín** (pl. *serpantinuri*), **șerpentín** s. n.

— Din fr. **serpentin**, germ. **Serpentine**, lat. **serpentinus.**

SERPÚN s. m. v. **sărpun.**

SERPUNÉL s. m. v. **sărpunel.**

SERSÁM s. n. v. **sărsam.**

SÈRTA-FÉRTA adv. (Grecism învechit) De colo pînă colo, încoace și încolo, fără rost. *Să nu stea în drumul corăbierilor, care umblau de colo pînă colo, serta-ferta.* CARAGIALE, S. N. 77. *Gîngănii serta-ferta-mi zbîrniiau la soare.* ISPIRESCU, ap. ȘĂINEANU[2], cf. DDRF, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, FORM. CUV. I, 223, DEX.

— Din ngr. σύρτα-φέρτα.

SERTÃO subst. Regiune secetoasă din nord-estul Braziliei, cu vegetație rară de arbuști spinoși, cactuși și unii arbori rezistenți la secetă. Cf. DER, M. D. ENC.

— Din port. **sertão.**

SERTÁR s. n. **1.** Parte a unei mobile (birou, scrin etc.), sub formă de cutie, care se trage (puțin) în afară și în care se țin diferite obiecte; (franțuzism rar) tiroar, (regional) pui[1] **(VI 1)**, pult, șufladă. Cf. I. GOLESCU, C. *Ai crede că într-un saltar de masă am găsit treizeci de șupuri cu livand, un portret, ... patru corseturi și un calup de cibote?* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 426, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, V. *Portofoliul meu este tot atît de gol ca și saltarul d-tale.* ALECSANDRI, S. 111, cf. CIHAC, I, 253. *Memoriile vieței mele le voi găsi în săltarul acestei mese.* EMINESCU, P. L. 48. *Descuie sertarul și apucă nervos un vraf de hîrtii.* CARAGIALE, O. I, 160. *Deschisei saltarul, unde-mi mai păstram cîteva lucruri.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 31, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Am priceput atunci ... greșeala neiertată pe care o săvîrșisem, lăsînd să-mi scape din mînă moșioara asta... ale căreia documente vechi le am în fundul unui sertar.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 41. *Începu să golească sertarul mesei, aproape fără să-și dea seama ce face.* REBREANU, I. 266, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cînd am dat să trag sertarul ..., acesta, fiind prea plin, s-a înțepenit.* M. I. CARAGIALE, C. 92, cf. CADE. *Se agită ca un ascuțiș de sapă Pe biroul plin de praf și prin sertare Și-mi distruge fără milă Operele literare.* MINULESCU, VERS. 309. *Căutam să refac ceva din prezența femeii, scotocind prin sertarele unui mic birou.* CAMIL PETRESCU, U. N. 185. *Se ridică și răscoli hîrtiile din sertar, de pe birou, scutură cărțile.* C. PETRESCU, Î. II, 160. *Măsuța lui de brad cu două sertare, lucrată în regiment.* BRĂESCU, O. A. I, 99. *Sigur că o ține ascunsă în altă cameră sau într-un sertar.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 138. *Sertarele ministerelor se goleau de acte compromițătoare.* COCEA, S. I, 300. *Are bunica în ietac, chiar lîngă patul ei, un scrin cu trei saltare.* TEODOREANU, C. B. 66, cf. SCRIBAN, D. *Biuroul cu cinci sertare.* ARGHEZI, L. 163. *Chiar în dulapurile încuiate ... dai de saltare încuiate.* id. S. VII, 198. *Sunau strident și tare Scrisorile de prin saltare.* CĂLINESCU, L. L. 88. *Pînă la 3 noaptea... am inspectat sertarele.* RALEA, S. T. I, 259. *Trase un sertar.* STANCU, Ș. 147. *Trăgînd dintr-un sertar o foaie de hîrtie, Prund o despături și o întinse pe birou.* V. ROM. martie 1954, 25. *Îl ținem sub cheie, în sertar.* PAS, L. II, 167. *Sertarele ei erau ticsite de multicolore cutii.* VINEA, L. I, 94. *Bătrînul mai cercetează... dacă cheia casei de fier e în fundul sertarului.* DEMETRIUS, A. 40. *Tu m-ai îmboldit să cercetez toate sertarele.* TUDORAN, P. 549, cf. DL. *Scotea din sertar lăuța și o ducea cu sine, o mîngîia.* ISAC, O. 207. *Scoase dintr-un sertar textul cuvîntării.* T. POPOVICI, S. 111, cf. DM. *Scoase și o jumătate de castravete din sertar.* BARBU, G. 283. *Distanța ideologică dintre ceea ce ținea încă în sertar... și ceea ce publică.* IST. LIT. ROM. II, 332. *Repede la masa lui, încuie sertarul și bagă cheia în buzunar.* T decembrie 1964, 13. *Aceste filme au zăcut luni și luni de zile în sertare.* CINEMA, 1968, nr. 8, II. *Criticul are puterea de a umple pagini din sertarul personal.* M 1968, nr. 12, 9. *După terminarea „Moromeților", vol. I, dar care era încă la mine în sertar, m-am apucat să scriu volumul al doilea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 1/3, cf. M. D. ENC., DEX, ALR I 702, A I 35, IV 5, IX 1, 2, 3, 4, 5. *Au băgat mîna-n săltar' ș-o scos trî sut'i d'i lei.* O. BÎRLEA, A. P. II, 124. ◇ F i g. *Avem cîțiva pedanți ce ar voi să încuie limba în îngustele saltare*

ale regulelor lor. I. NEGRUZZI, S. I, 419. *Conștiința are și un sertar secret. Stăpînește-ți curiozitatea care te împinge să scotocești în el.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 7/4.

2. P. a n a l. Organ de mașină, cu fețe cilindrice sau plane, al unui sistem de comandă, care, printr-o mișcare autom. tă de alunecare, permite intrarea și ieșirea agentului mobil (aer comprimat, abur etc.); registru **(II 5)**, șuber **(1)**, ventil. *În acest moment, sertarul... se deschide în mod automat.* SOARE, MAȘ. 107, cf. LTR[2], DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX. ✦ Element în formă de placă folosit în construcția unor robinete, pe care le închide și le deschide deplasîndu-se într-o mișcare de translație în lungul axei lui. V. v a n ă. Cf. DL, DEX.

— Pl.: *sertare* și (învechit) *sertaruri* (I. GOLESCU, c.). — Și: (popular) **săltár,** (regional) **saltár,** (învechit, rar) **sirtár** (I. GOLESCU, c.) s. n.

— Din ngr. συρτάρι.

SERTĂRÁȘ s. n. Diminutiv al lui s e r t a r.

1. Cf. s e r t a r **(1)**. Cf. I. GOLESCU, c. *Merge-n-preună cu dînsa la acel sertăraș drept, Scoate hîrtiile-ndală, și celeșle cîteva.* PANN, E. I, 87/4. *Acel erudit care se ocupă numai cu etichetarea cărților..., poate fi mulțămit cînd le-a așezat cu străduință și răbdare în multiplele sale săltărașe.* IORGA, L. I, 10. *Săltărașele... găzduise lucrușoare și amintiri scumpe.* ANGHEL —IOSIF, C. L. 65, cf. TDRG, CADE. *Dintr-un saltaraș tăinuit acolo, scoase o smochină.* SADOVEANU, O. XVIII, 464. *Dintr-un sertăraș al divanului scoase un carnet de piele verde.* VINEA, L. II, 245, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Oficina d-sale critică nu cunoaște săltărașe și etichete.* LOVINESCU, C. V, 24. *Inima femeii e un săltăraș de contradicții și surprize.* SADOVEANU, O. XII, 529.

2. Cf. s e r t a r **(2)**. *Un sertăraș... se mișcă automat în sensul invers pistonului.* CIȘMAȘ, FIZ. I, 451.

— Pl.: *sertărașe.* — Și: (popular) **săltăráș,** (învechit, rar) **sirtăráș** (I. GOLESCU, c.), (regional) **saltaráș** s. n.

— **Sertar** + suf. *-aș.*

SERTĂRÉL s. n. Diminutiv al lui s e r t a r **(1)**; sertăraș **(1)**. Cf. I. GOLESCU, c. *La fiecare din capetele acestor rînduri... trona, pe platforma lui de lemn, cîte un birou monumental, cu suprastructură de sertare și sertărele.* VINEA, L. I, 335.

— Pl.: *sertărele.* — Și: (învechit, rar) **sirtărél** s. n. I. GOLESCU, c.

— **Sertar** + suf. *-el.*

SERTÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) „A sili" (Bixad — Baia Mare). CANDREA, Ț. O. 33. *Dacă frundz'a bătrîni, Ne-ai gice nu le-oi serti.* id. ib., cf. 52.

— Prez. ind. : ?

— Etimologia necunoscută.

SERTIZÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică tuburi-cartușe încărcate) A fixa la proiectilele de artilerie și la gloanțele de infanterie, de vînătoare etc. în scopul simplificării manipulării. *Rămăsei în admirație în fața cutiilor de cartușe... Erau două: în fiecare cîte o sută de cartușe... aduse din străinătate, cu îngrijire drămălnite și sertisate.* SADOVEANU, O. X, 482, cf. DN[3].

2. (Complementul indică piese tubulare, cilindrice sau prismatice) A asambla, a fixa între ele, prin reducerea secțiunii, prin deformarea plastică a pereților uneia dintre piese; a reduce, prin deformare plastică, secțiunea de la extremitate, în vederea asamblării cu altă piesă. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

3. S p e c. (Complementul indică pietre ornamentale sau prețioase) A fixa într-o montură metalică, prin îndoirea marginii monturii sau prin niște gheare ale ei. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Scris și: *sertisa.* — Prez. ind.: *sertizez.*

— Cf. fr. s e r t i r.

SERTIZÁJ s. n. **1.** Fixare a tubului-cartuș la proiectilele de artilerie și la gloanțele de infanterie, de vînătoare etc. în scopul simplificării manipulării; sertizare **(1)**. *Cu sertizajul ultim adoptat, tubul rămîne absolut intact după executarea focului.* VÎN. PESC. noiembrie 1964, 8.

2. Asamblare a două piese tubulare realizată prin reducerea secțiunii, prin deformarea plastică a pereților uneia dintre piese; reducere, prin deformare plastică, a secțiunii de la extremitatea unei piese tubulare, în vederea asamblării cu altă piesă; sertizare **(2)**. Cf. M. D. ENC., DN[3].

3. Fixare într-o montură a unei pietre ornamentale sau prețioase, prin îndoirea marginii monturii sau prin niște gheare: sertizare **(3)**. Cf. LTR[3] XV, 579, M. D. ENC., DN[3]. *Sertizajul unei pietre la inel.* DSR.

— Scris și: (după fr.) *sertisaj.* LTR[2] XV, 579. — Pl.: *sertizaje.*

— Din fr. **sertissage.**

SERTIZÁRE s. f. Acțiunea de a s e r t i z a și rezultatul ei.

1. Fixare a tubului-cartuș la proiectilele de artilerie și la gloanțele de infanterie, de vînătoare etc. în scopul simplificării manipulării; sertizaj **(1)**. Cf. s e r t i z a **(1)**. *La loviturile de artilerie, sertisarea se aplică numai pentru acelea la cari grentatea... permite manipularea manuală a loviturii.* LTR[2].

2. Asamblare a două piese tubulare realizată prin reducerea secțiunii, prin deformarea plastică a pereților uneia dintre piese; reducere, prin deformare plastică, a secțiunii de la extremitatea unei piese tubulare, în vederea asamblării cu altă piesă; sertizaj **(2)**. Cf. s e r t i z a **(2)**. *Sertisarea se execută fie pentru a putea introduce piesa tubulară într-o deschidere mai mică, fie pentru a se putea fixa în ea o piesă de dimensiune mai mică.* DP, cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

3. Fixare într-o montură a unei pietre ornamentale sau prețioase, prin îndoirea marginii monturii sau prin niște gheare; sertizaj **(3)**. Cf. s e r t i z a **(3)**. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Scris și: *sertisare.* — Pl.: *sertizări.*

— V. **sertiza.**

SERTIZÁT, -Ă adj. Care a fost supus sertizajului **(1)**. *A fost nevoie să fie studiat și ameliorat pentru a se evita ciupirea părții sertizate a cartușului.* VÎN. PESC. noiembrie 1964, 8.

— Pl.: *sertizați, -te.*

— V. **sertiza.**

SERTÚC s. n. v. **surtuc**[2].

SERȚI s. f. pl. v. **sarjă**[1].

SÉRUM s. n. v. **ser.**

SERUMALBUMÍNĂ s. f. Grup de fracțiuni proteice din plasma sanguină. Cf. DER, M. D. ENC., DN[3].

— Pl.: *serumalbumine.*

— Din fr. **sérum-albumine.**

SERUMGLOBULÍNĂ s. f. Grup de globuline prezente în plasma sanguină, separabile prin electroforeză, cu rol în producția de anticorpi a organismului, cu o structură moleculară și proprietăți fizico-chimice deosebite. Cf. DER, M. D. ENC., DN[3].

— Pl.: *serumglobuline.*

— Din fr. **sérum-globuline.**

SÉRUS interj. v. **servus.**

SERV, -Ă subst. **1.** S. m. și f. (Astăzi rar) Servitor **(1)**. *Părinții noștri... de ar trăi ei așa!.. toată lumea ar rîde de dînșii. Nime nu ar fi cu ei bucuroși: într-o soțietate și nici un serv sau o servă n-ar remînea la dînșii.* PETROVICI, P. 313/26, cf. DRLU. *Stăpîni sînt carii*

au lucruri mișcătoare și a cui oameni se numesc servi. GENILIE, G. 135/26. *Cîțiva servi ce m-au fost cunoscut îmi ieșiră înainte.* ROM. LIT. 392[1]/15. *Un serv anunță sosirea unui pelerin și cererea lui de a fi ospitaliat în castel.* FILIMON, O. II, 261, cf. PONTBRIANT, D. *El arată cupa... toți s-au minunat,... Servii varsă-ntr-însa dulce tămîioasă.* BOLINTINEANU, O. 54. *Servii toți plîngeau și curtea răsuna de gemete.* id. ib. 465. *Servele... Își vînd p-a lor stăpînă pe frică sau parale.* MACEDONSKI, O. I, 246. *Servii lui atuncea destăinuire fac Că noaptea umblă-adesea, prin lunga-i galerie.* id. ib. 261. *A zis, și-a dat poruncă, și servii dinadins Umblau din casă-n casă.* COȘBUC, P. II, 178. *Cei doi servi cu capetele rase aduseră ciubuce lungi și cafele.* SADOVEANU, O. V, 508. *Vladimir Coribut, gîndilor, în odaia lui, pe cînd se lăsa alene dezbrăcat de servi, își aminti că are de îndeplinit o cercetare.* id. ib. 612, cf. DL, DM. *Principele vostru... și voievod și întemeietor... îndeplinind — pe scara îndeletnicirilor omenești — cea mai de jos treabă de serv.* T iunie 1968, 55, cf. DEX, A V 25, 31, GLOSAR REG. ✧ (În formule de politețe, mai ales în stilul epistolar, adesea cumulează și ideea de supunere, de umilință etc.). *Am onoarea d-a fi, domnule, al dumitale supus serv* (ante 1848). DOC. EC. 943. *Servul dumitale, domnule. — Asemene, domnule.* NEGRUZZI, S. III, 115. *Dorind sfinției voastre izbîndă în ce ați întreprins, am onoarea a vă remîne vechi prieten și devotat serv* (a. 1872). URICARIUL, XIII, 341, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Doamnă baroană, sînt umilul vostru serv.* T iulie 1964, 46. ✧ Fig. *Franța... se plînge chiar pentru că se făcu serva Europei pe jumătate ca să o îndestuleze cu moneta sa și să o scutească de a bate bani.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 215. *N-am făcut paradă de forme și rezervă, Dar ele de te-ncîntă mă fac și a lor servă!* MACEDONSKI, O. II, 120. *Mulți văd în critică un egal serv al tuturor aparițiilor, indiferent de calitatea lor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 5/4.

2. (Livresc) Sclav. *Avraam... el întîi a născut din Agar, Serva lui, pe Ismail.* ASACHI, L. 21[2]/34. *Ercule... mulți ani acolo se dede serv la Omfale.* ARISTIA, PLUT. 6/25. *Pe munca noastră juguri a-ntemeia vă arde: Pre noi servi a nc face... Voiți a ne-nfrîna, Puterea noastră a sparge?* id. s. 63/10. *Țăranul... era un fel de serv nenorocit, înfuncat la minte, robul marilor proprietari.* în PLR II, 341. *Timon e proprietar de domenii imense, pe care..., le lucrează cu sclavi. De unde vin banii și bijuteriile lui, el nu se întreabă niciodată, risipește orgolios aurul extras din sudoarea servilor.* CĂLINESCU, C. O. 175, cf. DL, DM, DEX. ✦ P. ext. Persoană lipsită de drepturi, de libertatea acțiunii, aflată în totală dependență față de altă persoană. *În evul mediu, unde existau relațiunile economice obligatorii, servăgiste, femeia era o servă a bărbatului.* GHEREA, ST. CR. II, 317.

3. (În orînduirea feudală) Țăran legat de pămîntul unui latifundiar și care depindea cu persoana și cu bunurile sale de acesta; iobag, șerb **(3)**. V. r u m ă n (v. r o m â n **I 3**), v e c i n. *În evul mediu, poziținea servului... era... precară.* GHEREA, ST. CR. III, 75. *Seniorul care poseda castele bogate, servi supuși..., simțea nevoia de a avea și poeți.* BAGALBAȘA, S. A. I, 248, cf. DN[2].

4. S. m. (Regional) Paracliser (Coverca — Vatra Dornei). Cf. A V 14.

— Pl.: *servi, -e.* — Și: (regional, **1) sărv, -ă** s. m. și f. GLOSAR REG.

— Din lat. **servus.**

SERVÁ[1] vb. I v. **serba.**

SERVÁ[2] vb. I v. **servi.**

SERVAGÍST, -Ă adj. (Neobișnuit) De aservire feudală, de tip feudal. *În evul mediu, unde existau relațiunile economice obligatorii, servagiste, femeia era o servă a bărbatului.* GHEREA, ST. CR. II, 317.

— Pl.: *servagiști, -ste.*

— De la **serv,** prin analogie cu *sclavagist.*

SERVÁGIU s. n. v. **servaj.**

SERVÁJ s. n. **1.** (Învechit, rar) Sclavie. Cf. NEGULICI.

2. (Livresc) Iobăgie. V. r u m ă n i e (v. r o m â n i e **2)**, v e c i n ă t a t e. *La noi servagiul fu numit rumânie și vecinătate.* BĂLCESCU, M. V. 11. *Liberarea sătenilor din servagiu în aceste trei gubernii ale imperiului Rusiei a fost lucrată de mareșalii nobleții și proprietății acestor gubernii.* ROMÂNUL (1857), nr. 39, 1[1]/26, cf. PROT—POP., N. D., ALEXI, W. *Sub regimurile evului mediu, de servaj,... nu ne-am putut impune decît prin forța numărului.* în PLR II, 403. *În epoca servajului, călugării dispuneau de 10 000 de țărani ..., produse agricole etc.* SAHIA, U. R. S. S. 43. *Feudalismul cu obsesia lui de dependență, de servaj și de clientelă a accentuat și mai mult această pornire.* RALEA, S. T. II, 301, cf. DL, DM, DN[2]. *Nevoia... și sila (violența boierească) au generalizat servajul.* IST. LIT. ROM. II, 519, cf. M. D. ENC., DEX.

— Și: (învechit) **servágiu** s. n.

— Din fr. **servage, it. servaggio.**

SERVÁNT s. m. **1.** (Astăzi rar) Om de serviciu cu atribuții speciale în anumite instituții. *La Morgă se pregătesc servanții a-l preda pe Anghelache să-l ducă acasă, fiindcă i s-a stabilit complet identitatea și l-a reclamat familia.* CARAGIALE, M. 246, cf. NOM. PROF. 65, DL, DM, DN[2], DEX.

2. Militar care deservește o gură de foc sau un alt mijloc de luptă. *Lopeți lucrau la șanțuri și parapete, — iar servanții stăteau gata lîngă tunuri.* SADOVEANU, O. II, 19, cf. SCRIBAN, D., DL. *Se ivi al doilea tun. Servanții călăreau pe deșelate, biciuind caii, cu capetele frîielor.* T. POPOVICI, S. 423, cf. DM. *Dumitrana se afla lîngă servanții primului tun și comanda tirul.* BARBU, Ș. N. II, 297, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

3. (Glumeț) Cavaler curtenitor, serviabil. *Am fost domnițelor servanți Și-am fost amanți de castelane.* VULPESCU, P. 108. ✧ (Adjectival) *Cavaler servant* = bărbat care face curte în mod insistent unei femei. *Este opac la orice tentativă de înnoire ca, de altfel, și directorul retrograd..., cavaler servant al secretarei.* CINEMA, 1968, nr. 10, 12.

— Pl.: *servanți.*

— Din fr. **servant.**

SERVÁNTĂ s. f. **1.** (Livresc) Servitoare, v. s e r v i t o r **(1)**. Cf. NEGULICI. *A fost norocul științei că servanta îndată s-a dus la Galvani și i-a spus această întîmplare extraordinară.* BARASCH, M. III, 84/31, cf. PROT.—POP., N. D., ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Iulișca ne-a părăsit și încă nu am găsit servantă nouă și pe plac.* STANCU, R. A. IV, 104, cf. V, 195. *Pentru un pictor ajunge ce e în jurul lui, copiii, nevasta și... servanta.* PREDA, M. S. 36, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. Masă sau bufet mic (fără uși), pe care se pun tacîmurile, vesela etc. necesare în timpul cînd se servește masa. Cf. CADE. *Această idee o întărea veselia extraordinară, luxul din sală și argintăria, profuziunea de flori de pe masă, de pe etajere, de pe servante.* BRĂESCU, M. B. 36, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *servante.*

— Din fr. **servante.**

SÉRVĂ s. f. (Sport; rar) Serviciu **(6)**. *Fructificînd mai bine avantajul servei, egalează la 3—3.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192.

— Pl.: *serve.*

— Din engl. **serve.**

SERVEÁLĂ s. f. (Regional) Acțiunea de a s e r v i **(4)** și rezultatul ei; (concretizat), mîncare **(3)** (de adus la masă) (Drăgușeni — Tîrgu Neamț). Cf. GLOSAR REG. *Ce ai de serveală?* ib.

— Pl.: *serveli.*
— **Servi** + suf. *-eală.*

SERVÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Despre obiecte, despre procese, fenomene naturale etc. sau despre abstracte, rar, despre oameni sau despre acțiunile, manifestările etc. lor; cu determinări în dativ, la infinitiv sau introduse prin prep. „la", „de", „pentru", „ca", „drept", învechit, „spre") A constitui sau a deveni instrument, mijloc, argument etc. pentru realizarea, pentru obținerea, pentru demonstrarea etc. a ceva; a sluji (**I 4**), a ajuta, a folosi, (popular) a slugări (**1**). V. întrebuința, utiliza, uza. *Științele se comunică prin via voce sau cel mult prin alte semne, ... ce servia mai mult spre aducerea aminte.* HELIADE, O. II, 39. *Dietetica ... nu poate fi cultivată cu folos fără ajutorul altor științe care serva spre a o esplica.* BARASCH, I. 5/24. *Studiul regnului vegetal ne dă cunoștință despre proprietățile nenumerabilelor plante care ne servesc de nutrimînt (hrană).* id. I. N 8/9. *Comparațiuni abundente ... serv a lumina și a reînălța cugetările lui.* ARISTIA, PLUT. XXIX$_2$/16, cf. XLIV$_2$/9. *Nevinovata poveste servi de pretext Tartufilor politici.* NEGRUZZI, S. I, 94. *Două băi din timpul romanilor ... acum servesc de magazine pentru producte.* PELIMON, I. 261/17. *Cred că ar fi periculos a păstra instituțiunile acelea care au servit la apăsarea națiunei și la împedicarea progresului.* GHICA, C. E. I, V. *Locașul meu servă iarna adesea de adăpost binefăcător călătorilor.* SION, P. 197. *Prepelițele ..., prin vocea lor monotonă, dar ritmică, păreau să servă de regulator al cadențelor acestui concert divin.* FILIMON, O. I, 291. *Foaia aceasta ... este chemată a servi Societății în Bucovina de organ, de expresiune a lucrărilor, a stăruințelor și a cugetărilor ei* (a. 1865). PLR I, 211. *Fabula adusă de Erodot ... servă numai a constata omogenitatea de limbă la cele trei popoare.* HASDEU, I. C. I, 254. *Această scurtă dare de seamă să ne servească de ustificare* (a. 1872). PLR I, 238. *Strada ... servă de trecătoare trăsurilor celor mai încărcate cu pietre.* ALECSANDRI, S. 150. *Istoria era considerată ca o mare colecțiune de exemple cari pot să servească moraliștilor, publiciștilor, oamenilor de stat.* CONTA, O. F. 36. *Cred în sincerul și lealul ajutor ce mi se dă astăzi de imperiul rusesc și-mi însemnez de îndată mie și lumei întregi la ce anume scop are să-mi serve acest ajutor.* ODOBESCU, S. III, 452. *Semnul — ... se pronunță minus și ... serve a indica subtragerea unui număr din altul.* CULIANU, A. 1. *O intrare strîmtă care servă și drept bucătărie.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 268. *Are ..., separată de casă, o mică odaie ce-i servește de cancelarie.* AGÎRBICEANU, A. 333. *Asupra felului de luptă al leșilor și muscalilor, cronicarul face o apreciere prea generală ca să poată servi ca argument pentru timpul cînd scrie.* BUL. COM. IST. II, 129. *Paturile, scaunele ... ce servesc geților ... sînt de lemn.* PÂRVAN, G. 140. *Cingătorile de bronz de la Pecica ... ne servesc ca un document de mîna întîi.* id. ib. 328. *Există opere care pot servi ca piese de experiență preparate ... anume pentru lămurirea unor probleme literare.* IBRĂILEANU, S. L. 4. [Cultura] *este necesară ... omului în general, ca ii servă acestuia ca mijloc de realizare a scopurilor sale.* în PLR II, 446. *La copil și la animale, partea creierilor ce servă acestei conducțiuni directe este foarte dezvoltată.* BABEȘ, O. A. I, 5. *Se îmbracă prost, prea prost pentru ca să servească drept paravan unei asemenea actrițe.* CAMIL PETRESCU, P. 265. *Paharul n-a fost fabricat să servească de instrument de tortură și obiect de teorii.* C. PETRESCU, Î. I, 284. *Exemplificarea bogată ... servește spre a scoate mai bine în evidență tendințele generale.* PUȘCARIU, L. R. I, 78, cf. IORDAN, STIL. 12. *Puținele pagini pe care ni le-a lăsat pot servi ca un document dintre cele mai instructive.* VIANU, A. P. 249. *Toată lumea știe că bagaua servea în antichitate pentru fabricarea corpului de rezonanță al lirei.* CĂLINESCU, C. O. 121, cf. SANIELEVICI, R. 149. *Experiențele nu mi-au servit la nimic.* VINEA, L. I, 13. *O încăpere mare, ce servește și de cameră de primire.* H. LOVINESCU, T. 91. *Aceste pagini servesc de cadru sumar, de indicație spațială și de justificare a izolării în care se regăsesc Sandu și Ioana.* CONSTANTINESCU, S. III, 171. *O să vă servească drept avertisment, fiindcă sînteți un om cu o fire prea deschisă.* PREDA, R. 26. *Ruinele, vestigii ale slavei strămoșești, servesc, prin exemplul lor, drept mijloc de educare patriotică.* IST. LIT. ROM. II, 307. *Huila din Valea Jiului ... servește în bună parte la cocsificare.* GEOLOGIA, 40. *Punctul de vedere al redacției ... este eficace și el ar trebui să servească drept pildă și altor cotidiene.* V. ROM. ianuarie 1963, 157. *Urechea servește peștilor ca organ auditiv și ca organ de echilibru.* AP 28. *Ideile sînt adevărații motori ai lumii, iar forța servește cel mult ca un agent.* V. ROM. iunie 1965, 26. *Ansamblul semnelor ce servesc ca mijloc de comunicare în societate.* L. ROM. 1967, 289. *Operele lor ... să servească educației în spirit comunist.* GÎ 1968, nr. 934, 2/1. *La ce servește groapa asta ați întrebat?* T iunie 1968, 24. *O altă încăpere servea pentru divan sau sala de judecată.* G. BARBU, A. V. 50. ✦ Refl. (Despre oameni; adesea cu determinări introduse prin prep. „de", „cu", „pentru", „ca", învechit, „prin") A se apuca să realizeze, să obțină, să demonstreze etc. ceva cu ajutorul cuiva sau al unor obiecte, unor procese, unor concepte etc. devenite instrumente, mijloace, argumente etc.; a se sluji, a se ajuta, a se folosi, (regional) a se slugători (**2**), (învechit, rar) a se sărvi. *Pînă a-și exprima oamenii cugetarea prin vorbe, se serviră prin alte semne mai puțin expresive.* HELIADE, O. II, 368. *Nu se disting de italieni ... nici prin mobilele caselor cu care se servesc pînă astăzi.* MAG. IST. I, 41/11. *Modul d-a se servi cu pomada camforată.* MAN. SĂNĂT. 128/13. *Unde nu s-a putut reduce periodul exact ... m-am servit de inversiune.* ARISTIA, PLUT. II$_2$/29. *Arma cea mai obicinuită cu care să servă este calomnia.* GHICA, C. E. I, 181. *Grecii, asemenea, îndemnară pe români ca să se servească cu slovele chirilice.* NEGRUZZI, în PLR I, 198. *Ar fi trebuit ca Basarabii ... să se serve de această espresiune.* HASDEU, I. C. I, 46. *A fost, în mijlocul unei bălți, o stațiune preistorică, ai cărei locuitori se serveau cu arma de peatră nelustruită.* ODOBESCU, S. II, 421. *Servitu-v-ați de cuget ca punte peste-abise.* MACEDONSKI, O. I, 48. *Femeia ... cu dreapta îi ține coada, de care se servește ca de un bici.* PÂRVAN, G. 12. *Impresioniștii ... se serviseră adesea de culori pure.* OPRESCU, A. M. 22. *De data asta ... s-a servit de ghionți.* ARGHEZI, L. 25. *Ibrăileanu arată chiar mijloacele de care se servește creatorul pentru a trezi în noi impresia de adecvat, de necesar, de adaptare a conținutului la formă.* RALEA, S. T. I, 43. [Fizicianul] *nu se ocupă ... de senzații, luate ca atare ..., ci se servește de ele numai ca să-și facă o idee obiectivă cît mai clară despre lumea exterioară.* CIȘMAN, FIZ. I, 7. *Un fel de microfon ca acela de care se servesc milițienii.* CINEMA, 1968, nr. 9, 27. *Se servea de un baston.* M 1968, nr. 11, 30, cf. M. D. ENC., DEX. *La tors se servește de furcă, drugă și fus.* H II 4. *Nu să găsește, doamnă mireasă, cheia ... încît am făcut una nouo și vă sîrviți cu ia.* O. BÎRLEA, A. P. I, 561. *Dar cu tunul nu poți da, Caii mari și lunuri grele, Cu greu ne servim de ele.* FOLC. MOLD. I, 511.

2. Tranz. (Complementul indică oameni) A fi de folos, a ajuta, a sprijini în realizarea unei acțiuni. *I-am spus că în nici un caz eu nu pot să-l servesc în această afacere.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 374. *Pîrcălabul Sbiera ... s-a retras cu supărare în viața privată, spre a nu rădica și el mîna în contra celuia în care pusese multă sperînță și pre care îl și servise neîntrerupt prin opt ani de zile.* SBIERA, F. S. 57. *Se păruse că pune oarecare fanfaronadă în graba de a servi pe oricine.* C. PETRESCU, C. V. 62. *Ai să-mi faci plăcerea să-mi spui cu ce te poate servi un învățător bătrîn și nevoiaș ca mine?...* id. Î. II, 167. *Dacă vrei să salvezi morala recunoștinței și să eviți oamenilor odiosul păcat al ingratitudinii, să devii sclavul lor servindu-i fără încetare.* RALEA, S. T. II, 302. *Am onoarea și toată stima — repetă el — cu ce te pot servi?* PREDA, M. 217. *Gardienii luau bacșișuri grase, dar îi serveau.* BARBU, G. 292. *Care-i problema?... Cu ce*

te poţi servi? LĂNCRĂNJAN, C. III, 435. ✧ Fig. *Cerşeşte orbu-n piaţă, Şi nu-l poţi defăima; Căci mizera-şi viaţă Cu ce-şi ar mai serva?* MUREŞANU, P. 87/12. *Dar tu de cînd servi mie, o, lampă-ai ruginit.* BOLINTINEANU, O, 28. *Întrucît îl servea inteligenţa, el cerca de a descoperi dacă nu cumva şireata copilă ar avea vreun amor.* EMINESCU, P. L. 91. *Alt nebun, se întrebase procurorul, alt farseur sau un alt exemplar de criminal lombrozian, servit de inteligenţă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 299. *Devenisem afon, gîtlejul refuza să mai mă servească.* ARGHEZI, S. X, 11. *Cuvîntul nu mă mai servea.* BLAGA, H. 189. *Constată cu plăcere că-l serveşte bine memoria.* STANCU, R. A. V, 394. *Maşina serveşte omul, dar nu-l poate înlocui şi depăşi în ceea ce el posedă autentic uman.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 223.

3. Tranz. (Complementul indică patria, activităţi sociale, culturale etc.) A depune efort pentru a susţine, pentru a ajuta în vederea realizării unui scop, a unei cerinţe etc., a sprijini cu devotament; a sluji. *Dacă voi mai revedea vreodată patria mea, va fi numai pentru ca s-o servesc şi să-mi jertfesc viaţa pentru ea, dacă va fi nevoie.* KOGĂLNICEANU, S. A. 35. *Îşi luă adio suspinînd, se întoarnă la Iaşi şi îşi dete demisiunea, jurînd a nu mai servi o patrie ingrată.* NEGRUZZI, S. I, 111. *În politică trebuie cineva să fie împins de ură în contra boierilor ca să poată servi patria.* GHICA, C. E. I, 178. *Autorul... a lucrat 20 de ani sub îndemnul de a servi literatura română.* ALECSANDRI, S. 155. *La 1848, pe vremea răscoalelor,... serveam şi interesele mişcării.* SADOVEANU, O. I, 135. *Nu poate fi cauză mai înaltă pentru un scriitor decît să servească prin activitatea sa progresul literaturii.* CONTEMP. 1953, nr. 340, 4/6. *El a servit mai mult decît un judeţ, el a servit ţara.* T iunie 1964, 37. *Devotamentul cu care ea serveşte cauza socialismului.* SCÎNTEIA 1969, nr. 8 212. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Vom căuta să redăm în graiul ţărănesc, servind prin asta filologia românească, în* PLR II, 42. *Limba a fost creată pentru a servi toate clasele societăţii.* SCL 1950, 154. *Principiul lui... brodat cu litcrele cele mai frumoase pe steagul Băncii Româneşti, sucursala financiară a partidului liberal, servea monopolul băncii liberale.* ARGHEZI, B. 137. *Ideile înaintate contribuie, la dezvoltarea progresistă a societăţii, servesc sarcinile organizării şi mobilizării forţelor sociale revoluţionare.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 5, 9. *Primele culegeri nu au servit numai scopuri artistice.* M 1968, nr. 5, 9. *Ansamblul de măsuri care urmează să fie aplicat în învăţămînt serveşte un scop măreţ.* G 1968, nr. 930, 3/7. *Rectificarea unei erori a ochiului serveşte realizarea planului oniric.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 8/2.

4. Tranz. (Folosit şi absol.) (Complementul indică oameni) A oferi mîncare, băutură, ţigări etc. pentru a mînca, a bea etc.; a da să mănînce (v. cinsti, oameni **3**, ospăta **1**, trata **2**); (complementul indică mîncăruri, băuturi, etc.) a aduce şi a oferi (la masă) pentru a mînca, a bea etc.; a pune în farfurie sau a turna în pahar; (rar) a sluji. *Vorbea încet cu două prietene ale ei; din cînd în cînd se scula să-şi servească musafirii.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 53. *Un fecior, gata a servi la masă, îi ieşi înainte.* D. ŢAMFIRESCU, R. 19. *Tipă la băiatul care-l serveşte.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 221. *Pe cei cari serveau la mese şi în birt, îi cîştigase cu multe jertfe birtaşul.* AGÎRBICEANU, A. 116. *Izbuli să-i aşeze şi să le servească cîte ceva.* REBREANU, R. I, 193. *Sună, porunci slujnicei să pună tacîmuri noi, îl servi singură ca pe un copil.* C. PETRESCU, Î. I, 94. *Te înoi eu, încetul cu încetul, să serveşti ca la Galaţi. Ia o farfurie!* BRĂESCU, O. A. I, 13. *La masă, mama servise all'ind de cafele.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 107. *Ea, aşezată în capul mesei, servea, veghind cu gravitate ca Olguţa să mănînce.* TEODOREANU, M. III, 70. *Porunci celor doi soldaţi care serveau să încuie uşa.* VOICULESCU, P. I, 315. *Preteasa servi copiii şi îşi scoase ei o aripă de pui pe care o uită în farfurie.* DAN, U. 150. *Milnea serveşte boierilor săi un pilaf cu mărgăritare.* VIANU, A. P. 146. *O să fiu... servit cu mare ceremonial, pe platouri de argint.* CĂLINESCU, O. I, 63. *Era nevoit să se gîndească la masa concretă, ce trebuia s-o servească de trei ori pe zi fraţilor săi.* BLAGA, H. 99. *Ca la un semn, răspîndindu-se printre comeseni, chelnerii serviră ţuica.* VINEA, L. I. 23. *Nu-ţi mai pot servi decît trei mese pe zi.* H. LOVINESCU, T. 147. *Vine c-o tavă d-alea şi mi-o pune alături, mă serveşte la pat.* PREDA, D. 150. *Fragi coapte ne-au servit la masă.* ISAC, O. 74. *Tocmai servea o prăjitură de care era foarte mîndră.* T. POPOVICI, SE. 270. *Din roadele sale adesea-n pruncie Serveai pe stăpînă cu-arome şi must,* HOREA, P. 43. *La masă să-l servească al vostru bucătar.* T iulie 1964, 55. *O să ne servească un păhărel încălzit.* V. ROM. decembrie 1964, 50. *Admirabile sînt figurile triste ale chelnerilor care servesc în silă şi greaţă.* CINEMA, 1968, nr. 3, VII. *La Hanul Ancuţei un singur ospătar se străduia... să servească pe toată lumea.* RL 1969, nr. 7 769, cf. M. D. ENC., DEX. *Acu cum sîrvea: astăzi ieu, mîine Petre, şi-aşea mai dăparte.* O. BÎRLEA, A. P. I, 164. *N-are cine să le sîrvească şi n-are cine să le facă o mîncare să-i hrănească.* id. ib. II, 18. *N-ai o fată mai frumoasă Si ni sărviască la masă?* FOLC. MOLD. II, 133. ✧ Refl. pas. *Nicăieri aici nu se servă ceaiul în mai bună calitate.* CARAGIALE, O. V, 342. *Prăjituri nu s-au servit.* ANGHEL — IOSIF, C.M. II, 84. *Ei trecură prin trei camere pînă ce ajunseră în sala largă unde se servi prînzul.* AGÎRBICEANU, A. 135. *S-a servit spînarea de căprioară cu sos şi cu ciuperci.* CAMIL PETRESCU, U. N. 195. *S-a servit friptura.* SAHIA, N. 59. *Cînd... porunci să se servească în cerdac cafelele turceşti, ieşiră lustrei sub perdelele de rourusică.* SADOVEANU, O. XII, 414. *Friptura la grătar nu se sîrvea în internat.* ARGHEZI, L. 89. *Observă că d-lui Emilian i se serveau alte alimente.* CĂLINESCU, O. I, 176. *Toată lumea ştie ce fel de macaroane se servesc la prînz echipajelor de pe acele faimoase submarine necunoscute.* BOGZA, A. Î. 401. *Masa se serveşte la ora şapte.* H. LOVINESCU, T. 149. *Declară că nu-i place casa, odăile sînt nemăsurate, fumurii, ceaiul se serveşte în aceleaşi ceşti preistorice.* V. ROM. noiembrie 1964, 112. ✧ Refl. *Scoase din buzunarul vestei o cuiuţă de email cu pastile parfumate şi, înainte de a se servi, o întinse Sabinei.* C. PETRESCU, C. V. 14. *Nu răspunzi cînd ţi se vorbeşte, te serveşti primul la masă, nu dai bună ziua.* SEBASTIAN, J. 36. *Pusese pe masă o sticlă de vin auriu din care ne serveam singuri.* VLASIU, D. 80. *Oameni buni, şedeţi şi serviţi-vă... Eu am mîncat bine de amiazi, zise părintele.* DAN, U. 150. *Vă puteţi servi.* VINEA, L. II, 312. *Vă rog să vă serviţi, spuse ea în timp ce musafirul se ridică în picioare.* PREDA, R. 21. *Nu-s în stare să se servească singuri.* T. POPOVICI, SE. 112. *Serveşte-te din berea asta pînă nu se încălzeşte.* id. s. 144. ✦ (Impropriu) A (lua pentru a) mînca sau a bea. *Mai serveşte tocană; e specialitatea popolei noastre!* C. PETRESCU, Î. I, 281, cf. DL. *Irina... îi arătă, în timp ce serveau masa, o hîrtie.* PREDA, R. 297. *Omul s-a grăbit să mă întrebe unde servesc prînzul.* V. ROM. decembrie 1958, 71. *Pot să serbesc şi eu puţin lichid?* T iulie 1968, 37. *Dacă întrebi ce specialităţi ale casei poţi servi, aproape nu ai din ce alege.* RL 1969, nr. 7 769, cf. M. D. ENC., DEX.

5. Tranz. Fig. (Complementul indică creaţii, manifestări ale oamenilor, aspecte ori rezultate ale unei activităţi, spectacole etc.) A face cunoscut, a aduce la cunoştinţă, a susţine (înaintea cuiva) pentru a lua cunoştinţă, a arăta, a înfăţişa, a prezenta **(2)**. V. comunica, spune, transmite. *Şi nu-i rămîase alta Decît căzute temple ş-aducerea aminte De gloria străbună, servată într-o limbă Curată şi divină.* HELIADE, O. I, 226. *Veţi crede că voi să vă serv un capitol de geografie populară.* CARAGIALE, O. V, 345. *Azi nu sînt inspirat... De aceea astăzi vă servesc sonele.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 86. *Mariuca încercă să-i servească ultimele noutăţi despre Nadina.* REBREANU, R. I, 254. *N-avem nici un interes să-i servim publicitate gratuită.* C. PETRESCU, C. V. 132. *Orice cotidian, politic sau economic, se simte obligat să servească cititorilor săi activitatea literară a unui an defunct.* în PLR II, 584. *Televiziunea serveşte... spectacole la domiciliu.* T iulie 1968, 14. *Noul cinematograf politic îşi îngăduie chiar a-i servi*

spectatorului temele producției „comerciale". ib. mai 1969, 23, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *În locul spiritului franțuzesc ni se servește umorul sec britanic.* CINEMA, 1968, nr. 3, 6. *Spectatorul nu intră în sală ca . . . să i se servească reguli elementare de comportare în viață.* ib. nr. 8, IV. ◇ Expr. (Familiar) **A i-o servi (cuiva)** = a-i spune (cuiva) cu promptitudine lucruri neplăcute (dar adevărate). **A servi o lecție (cuiva)** = a avea (față de cineva) o comportare (sau a pune, pe cineva, într-o situație) care să-i prilejuiască tragerea unor învățăminte. *Să-i servească o lecție pentru că o înjurase.* COD. PEN. R. P. R. 525.

6. Tranz. și intranz. A îndeplini anumite însărcinări, îndatoriri, funcții etc. în folosul cuiva sau a ceva ori pe lîngă sau față de cineva sau ceva; p. ext. a munci într-un serviciu **(1)**; spec. a activa, a funcționa într-un serviciu (public) la stat; a sluji, (regional) a slugărori **(1)**. *Acesta este fiiul magnatelui supt care a servit întîi tatăl meu.* MAG. IST. I, 73/6. *A servit atîția ani republicei ca admiral.* LĂZĂRESCU, S. 23/15. *De doisprezece ani servesc statului, toți nătărăii mi-au trecut înainte.* GHICA, C. E. I, 120. *Vine ciocoiul umilit și cere a servi pe boierul pentru o bucată de pîne.* FILIMON, O. I, 95. *Inspectorul îi mai făgăduia să-i socotească și anii ce-i servise pînă atunci, adică vreo șaptesprezece.* REBREANU, I. 82. *Fusese condamnat ca să servească 7 ani ca soldat în regimentul de artilerie din Sinope.* BART, S. M. 25. *Am crezut că șoferul, fiind recomandat de domnul Hangerliu, a servit la case mari.* CĂLINESCU, B. I. 251. *Iorgu servise în teatru între 1845—1872.* id. S. C. L. 62. *Doctorul acesta bătrîn . . . umblase mult și servise sub nenumărate stăpîniri.* V. ROM. ianuarie 1965, 47, cf. M. D. ENC., DEX. *Voi sînteț marișori, aț puteț ca să mergeți unliva să serviț, să d-imblați dupa niște oi.* O. BÎRLEA, A. P. I, 403. *Tată-meu m-a trimes să servesc un an de zile.* id. ib. II, 162. *La doi domni nu se poate servi.* ZANNE, P. IV, 343. *Cel băgat fără tocmeală lese fără socoteală; Dar și drept cine slujește (servește) Dumnezeu îl norocește.* id. ib. V, 631. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Un cîne numit Fidel, adică credincios, cu firească lui credință servind [slujind] unui om pînă la bătrînețe, de acesle obosit, agiunse a nu mai pute, precum pînă atunce.* SĂULESCU, I. 47/11. ✦ Intranz. (Rar) A sluji **(II 1)**. *De juna preoteasă ce-ți servă, zi și noapte, O, zee, te îndură și spune un cuvînt.* BOLINTINEANU, O. 228. *Cine servește altarului, din altar mănîncă* (= orice om se hrănește de pe urma muncii sale). Cf. ZANNE, P. VI, 475. ◇ Tranz. *Tot ce se întîmplă e rînduială a Celui prea Înalt pe care noi îl servim.* SĂDOVEANU, O. XII, 24. ✦ Intranz. (Rar) A sluji **(II 2)**. *Inspectase o biserică din marginea tîrgului unde serveau doi preoți.* VOICULESCU, P. I, 122. *Preotul simțea cum i se moaie picioarele . . . — Nu voi putea servi pînă la capăt, se gîndi cu frică.* DAN, U. 139.

7. Tranz. (Folosit și absol.) (Despre vînzători; complementul indică mărfuri) A oferi **(2)** spre vînzare; (complementul indică cumpărători) a oferi mărfurile solicitate pentru a fi cumpărate. *Rămînea uluită de a constata că nimeni în prăvălii nu-i sare înainte s-o servească.* CĂLINESCU, S. 15. *La tejghea serveau doi băieți de prăvălie.* BARBU, G. 89, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; complementul indică magazine, prăvălii) A asigura desfășurarea serviciului **(1)**. *Rîndul de prăvălii al acestui sector de piață, din strada Halelor, o constituie un bazar viu, servit de niște „patroni" și de un personal impatic.* ARGHEZI, B. 43.

8. Tranz. A asigura o prestare de serviciu; a deservi. *Opt ascensoare, în mișcare continuă, se ridică și se coboară servind cele 19 etaje, cu 1 500 de încăperi.* BART, S. M. 41, cf. M. D. ENC., DEX.

9. Intranz. (Despre membrii unor echipe de jocuri sportive cu mingea sau despre jucătorii de cărți) A pune mingea sau cărțile în joc; a fi de rînd la serviciu **(6)**. *Se aude din culise glasul Corinei: „20—20. Eu servesc". Pe urmă cîteva scurte bătăi de mîngе.* SEBASTIAN, T. 85. *Țiriac servește hăpăitnic și-l obligă pe Smith să trimită fără adresă în fileu.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *servesc* și (învechit) *serv*, pers. 2 și (învechit) *sérvi*, pers. 3 și (învechit și regional) *sérvă* și (învechit) *sérve*, pers. 6 și (învechit) *serv* și *sérve*. — Și: (regional) *sărví, shívi, șervi* vb. IV; (suspect) *servá* vb. I.

— Din fr. **servir.**

SERVIÁBIL, -Ă adj. Care este totdeauna gata să facă servicii **(4)**, să ajute pe cineva; amabil, înduioșitor, săritor **(13)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Probabil că Clara fu aceeași ca totdeauna, directorul însă mi se păru scandalos de serviabil și de galant.* GALACTION, O. 103. *Pentru toți era un băiat bun, serviabil și fără morgă.* C. PETRESCU, C. V. 102. *Era . . . așa de serviabil, încît nu era „cunoștință" pe care să nu o fi îndatorat.* TEODOREANU, M. II, 175, cf. SCRIBAN, D. *Adăugă, după o clipă, atent și serviabil.* PREDA, R. 296, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Se înclină protocolar în fața băieților, oglindindu-le trecerea în cheliа de un roz serviabil.* TEODOREANU, M. II, 20. *Ginsacul se repede cu aripile vîlvoi, avînd flutarea precipitată, alarmată și serviabilă a șervetului de sub brațul unui chelner.* id. ib. 285.

— Pronunțat: *-vi-a.* — Pl.: *serviabili, -e.*

— Din fr. **serviable.**

SERVIABILITÁTE s. f. (Rar) Însușirea de a fi serviabil; amabilitate. *Treburile mărunte . . . se lasă pe seama băieților cumsecade, lipsiți de alt farmec decît serviabilitatea.* VINEA, L. II, 227, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-vi-a-.*

— Din fr. **serviabilité.**

SERVIÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Care aparține servilor **(I 2)**, de servi, privitor la servi. *Popoarele Iberiei se împart în patru clase: . . . clasa rigală . . . clasa sacerdotală . . . , clasa militară . . . , clasa servială seau a robilor.* GUȘTI, G. V. 58/15.

— Pronunțat: *-vi-al.* — Pl.: *serviali, -e.*

— Serv + suf. *-ial.*

SERVÍCI s. n. v. **serviciu.**

SERVÍCIU s. n. **1.** Act vitate, îndeletnicire, muncă de oarecare durată și limitată la un anumit orar, pe care o desfășoară cineva ca angajat sau ca om al muncii într-o instituție, întreprindere, la o persoană particulară etc., în schimbul unui salariu, al unei retribuții etc.; îndatorire care revine cuiva în această calitate; mod de a îndeplini această activitate; loc, domeniu etc. în care se desfășoară o astfel de activitate; slujbă **(1)**, funcție, post[2] **(I)**, (rar) sarcină **(3)**, misiune **(I 1)**, (învechit și regional) tistie, tistuire, (învechit) cin, huzmet, mansup, poslușanie **(2)**, (regional) servit[1] **(2)**, breaslă. *Cu învoirea guvernului sau au intrat în serviția seau slujba pașei, i s-au încredințat inspecția seau epistasia arșehalului.* AR (1829), 132[1]/13. *Ea . . . da cu mintea ei că servitiul său era numai de a-i aduce apă caldă, a-i pieptăna și a-i dis une părul cel lung.* HELIADE, D. I. 166/14, cf. NEGULICI. *Deacă . . . la un an după ce s-au încheiat studiile, nu intră în vreun serviții, atunce alți amicilor sei cît și chiar lui însuși i se pare că în astă găsește îndestulă materie spre a se descuraja.* CALENDAR (1855), 27/29. *Regii următori . . . cînd vrea ei să primească vreun grec în serviții lor, îi promitea să-l învețe și scrierea în limba persiană.* ARISTIA, PLUT. 330/11. *Intră în serviciu; fu, pe rînd, subgrefier, subcomisar și subprefect la o plasă.* NEGRUZZI, S. I, 110. *Acest vapor grandios cu 130 de oameni destinați numai pentru serviciul său [este] plin d-o societate elegantă și veselă.* ISIS (1859), 32[1]/29. *Cum o să-mi reducă dreptul meu . . . tocmai mie care mi-am pierdut tinerețea în serviciul spătăriii.* GHICA, C. E. II, 344. *Se dîse . . .*

duzină de fete pentru serviciul interior al Curții, din Iași. SION, P. 70, cf. PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D., BONTBRIANT, D., ALECSANDRI, T. 95, BACALBAȘA, S. A. I, 107. *Arhitectul francez, . . . în serviciul statului român, a dat jos clădirea.* IORGA, C. I. II, 31. *Datorea acest serviciu prefectului.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 334. *Se aflau aici în curte oamenii cari, de cincisprezece ani, erau în serviciul lui Rodean.* AGÎRBICEANU, A. 372. *La începutul veacului al XVIII-lea, un logofăt anonim, în serviciul Buzeștilor, scrie românește povestea lui Mihai Vodă.* ARH. OLT. I, 14, cf. SEVERIN, Ș. 83. *Îi puneau masă curată și-i păstrau bucățica cea mai aleasă, cînd venea de la serviciu la trei.* BASSARABESCU, V. 4. *Din serviciul ciubucului boierului, el trece, așadar, treptat, la paza iubitei lui Andronachi.* LOVINESCU, C. IV, 7. *Un singur om însă din serviciul acelui spital știa să le intre la inimă.* MIRONESCU, S. 96. *Ofițerii de la diverse depozite și comandamente . . . își lasă și ei serviciul, ca niște funcționari conștiincioși, către orele șase.* CAMIL PETRESCU, U. N. 419. *Să tragem o raită pe la băieți și să vedem cum stăm cu serviciul.* C. PETRESCU, Î. I, 289. *E serviciul suspendat după prînz.* BRĂESCU, O. A. I, 14. *Mi-a adus vestea că ți-ai găsit serviciu.* SAHIA, N. 95. *Om fără . . . servici.* KLOPȘTOCK, F. 74. *Era un serviciu ușor și plăcut.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 188. *Mă duc și vorbesc cu domnul Cristea să-l primească în servici la conac.* SADOVEANU, O. XVII, 182. *Evantia era fericită să poată fi în serviciul spitalului.* BART, E. 313. *Trecut în Muntenia, el se mulțumește . . . cu servicii subalterne.* VIANU, A. P. 82. *Bătrîna . . . face serviciul de infirmieră.* ULIERU, C. 3. *După două luni lua serviciul de chelner.* ARGHEZI, L. 99. *Își îndeplinea serviciul cu exactitate, spre mulțumirea doctorului.* CĂLINESCU, S. C. L. 142. *M-am temut să nu se simtă ultragiat în timpul serviciului.* BOGZA, A. Î. 368. *Lustruiește încălțămintea stăpînilor și a mai-marilor din serviciul acestora.* PAS. L. I, 96. *Este, pot să spun, primul meu șef . . . în primul meu serviciu.* GĂLAN, B. I, 81. *Acum începea serviciul de noapte.* TUDORAN, P. 187. *Ați putea foarte bine să găsiți servici în București.* PREDA, I. 72. *Tatăl său sforăia, ostenit de servici.* T. POPOVICI, S. 54. *Responsabilul bufetului mi-a găsit un servici ușor.* V. ROM. noiembrie 1964, 42. *Vii beat mort la serviciu și mă întrebi cu naivitate pentru ce te sancționez.* T marție 1965, 54. *Hatîrul beizadelei nu i-a înapoiat numai vechiul serviciu, dar l-a mai și dăruit cu slujba de gerah al temniței.* G. BARBU, A. V. 195. *Unii funcționari . . . dovedesc grave neglijențe în serviciu.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. *O, inchiziție a copiilor! Camere pătrate de bloc, încuiate, cu părinții plecați la servici.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 2/5, cf. M. D. ENC., DEX, UDRESCU, GL. *Pă drum trecea o babă, venea dă la servici. O, BÎRLEA, A. P. II, 10. M-o dat mama șt-nvăț carti, Și capii sărvici diparti.* FOLC. MOLD. II, 389. (Fig.) *Cine ar putea respecta asemenea regulament de serviciu interior al conjugalității?* CAMIL PETRESCU, U. N. 18. (Prin lărgirea sensului) *El întindea astă simțibilitate pînă într-a nu voi a se disface de animalele carii îmbătriniseră în serviciul seu.* ARISTIA, PLUT. LIX$_2$/31. ✧ *Serviciu comandat* = însărcinare, misiune specială încredințată cuiva spre îndeplinire. *Noi . . . nu sîntem în serviciul comandat al nimănui.* TITULESCU, D. 771. *Ca să plece undeva are nevoie de bilet special și fără îndoială că acum s-a dus într-un serviciu comandat.* SAHIA, U. R. S. S. 100. ✧ L o c. a d j. (Învechit) **În servicie** = de actualitate, actual, valabil la un moment dat. *Ca să se poată folosi mai bine de orînduirile în servicie, își recrutează un ciocoi tot de calibrul său și speculează printr-însul pînea nenorocirilor funcționari.* FILIMON, O. I, 98. ✧ **De serviciu** = **a)** l o c. a d j. și a d v. (care se află) în tură de lucru la serviciu **(1)**; (care se află) dejurnă pe timp de o noapte, de o zi sau pe o perioadă din zi; (care se află) de gardă. *El fu de serviciu zilele destinate, pînă ce se întoarse acasă . . ., otărînd să facă un transport cu scînduri la București.* PELIMON, I. 161/7, cf. 44/23. *El n-a fost de serviciu în noaptea aceea și a dormit acasă cu copiii.* REBREANU, R. I, 99. *Nu se potrivește cu rangul tău de funcționar să ai loctiitor — în nopțile cînd ești de serviciu — un golănel și un flămînd.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 145. *Doctorul de serviciu, întrînd să-i facă vizita de seară, îmi făcu semn s-o las singură.* DAN, U. 191. *Trebuia să se întoarcă la Filantropia, fiind de serviciu.* BLAGA, H. 242. *Cînd nu era de servici, dormea tot timpul, frînt.* T. POPOVICI, SE. 505. *Chelnerii notăiau pe carnetele de socoteli și mai gustau cu gesturi ostentative din coniacul adus de către picolitele de serviciu.* BARBU, Ș. N. II, 148. *[A adus], în scenă figura jovială a vigilentului pompier de serviciu.* T. mai 1964, 90. *La dispensar . . . era de servici Ioana . . ., soră medicală.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192; **b)** l o c. a d j. și a d v. (care se află) în folosința curentă, efectivă (și zilnică) a unei întreprinderi, a unei instituții etc. *Vei avea la dispoziție o motocicletă de serviciu.* PREDA, R. 226; **c)** l o c. a d j. care se referă la serviciu **(1)**, la activitatea pe care o desfășoară cineva în calitate de angajat al unei întreprinderi. *D-la să nu te amesteci. Astea-s chestii de serviciu.* SEBASTIAN, T. 238. ✧ *Om* (sau *femeie*) *de serviciu* = persoană angajată, retribuită pentru a efectua diverse munci de curățenie, de întreținere gospodărească etc. într-un local public, într-o instituție etc.; (rar) servitor **(1)**, slujitor. *L-au găsit, a doua zi dimineață, oamenii de serviciu mai mult mort decît viu.* CARAGIALE, O. I, 28, cf. TITULESCU, D. 209. *Unul din oamenii de serviciu îi deschise ușa de la sala de așteptare.* C. PETRESCU, C. V. 127. *Femeia de serviciu . . . întorcea cu grijă cheia cabinei sale personale.* ARGHEZI, S. XI, 20. *Nu mai vorbesc de moldovenismul oamenilor de serviciu.* RALEA, S. T. I, 67. *Un om de serviciu alerga de la redacție la tipografie.* BOGZA, A. Î. 647. *La ușă găsirăi un om de serviciu.* STANCU, Ș. 77. *Pe lîngă munca sa de om de serviciu, a devenit operator voluntar al cinematografului.* CONTEMP. 1955, nr. 451, 2/1. *Se uită . . . la omul de serviciu.* PREDA, R. 279. *Am scris despre o femeie de serviciu cu părul alb, o văduvă de război care, cu sacrificiul vieții sale, a înălțat cinci copii.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 2/7. *Ofițer de serviciu* v. o f i ț e r **(I 1)**. *Stat de serviciu* v. s t a t. *Scară de serviciu* = scară secundară într-un imobil, de obicei pentru acces la dependințe. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Pierdu castelul, moșiile, rămînînd cu puține giuvaeruri și eșuă într-o odăiță cu intrare prin scara de serviciu.* CĂLINESCU, S. 14. *Doi oameni o coboară pe scara de serviciu.* BOGZA, A. Î. 217. *Pe această sălită, de unde începe scara de serviciu a casei, se află un dulap.* STANCU, U. R. S. S. 44, cf. DM. *Pradă dezamăgirii . . . iese pe scara de serviciu.* V. ROM. noiembrie 1964, 122, cf. DN^3, DEX. *Poartă* (sau *ușă*) *de serviciu* = poartă (secundară) a unei întreprinderi, fabrici etc. prin care, de obicei, trec vehiculele transportînd diverse materiale, mărfuri etc. *Mielu, paznic la poarta de servici, se trăsese după grilaj.* PAS, L. I, 201. *Cameră de serviciu* = cameră într-un imobil (sau într-o instituție) în care locuiește un servitor (sau destinată persoanelor angajate pentru munciile de curățenie, de întreținere etc.). *Dădu dispoziție ca Picu să fie culcat într-o cameră de serviciu.* T. POPOVICI, SE. 352. ✦ S p e c. (La pl.) Munci pe care trebuia să le efectueze un iobag în folosul feudalului. *Dreptul roman a considerat prestarea de servicii ca o probă de servitute și a asimilat pe țăranii semiliberi cu sclavii.* OȚETEA, R. 321. ✦ (Și în sintagmele *serviciu militar* sau, învechit, *servițiu militărească*) Obligație prevăzută de lege pentru cetățenii (de sex masculin ai) unui stat de a se instrui din punct de vedere militar în cadrul forțelor armate; stagiu militar, v. m i l i t a r **(2)**. *Săvîrșea serviția lor militărească pururea călări.* SĂULESCU, HR. I, 132/1. *S-a făcut întîile sale servițe militare aici supt generalul ungur Hala.* MAG. IST. I, 73/1. *Rămaseră pururea depărtați se serviciul militar.* ROM. LIT. 72^1/11. *Timpul servițiului militare . . ., plinindu-l ostașul, se reîntoarce acasă.* TELEGRAFUL (1854), 13^2/47. *Din listele recrutațiilor . . . s-a arătat abia unul destoinic pentru serviciul militar.* BARASCH, I. 159/3. *Legislațiunea trece și asupra comițiilor centuriate, adecă a adunării cetățenilor după censul averii și după*

îndatorirea la serviciul militar. MAIORESCU, CR. III, 116. *Făceam serviciul militar și deci eram nevoit să-mi restrîng cheltuielile.* PETICĂ, O. 313. *Trebuie să devină proprietari... șefii de familie care au făcut serviciul militar.* TITULESCU, D. 176. *Așa i se păreau de haine zilele dintru începutul miliției, că-și făcea socoteală să fugă din cazarmă... și, ca un flăcău vrednic ce era, își căuta de serviciul lui și păsea peste greutăți.* MIRONESCU, S. 29. *Nici nu și-a făcut serviciul militar.* TEODOREANU, C. B. 214. *Serviciul îndelungat militar... face ca numărul cetățenilor recrutați... să sporească.* PUȘCARIU, L. R. I, 328. *Faptul că armata populară slujește intereselor patriei... transformă serviciul militar din caznă și silnicie, cum era în trecut, într-o mare cinste.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 438. *Serviciul militar este o obligație și o îndatorire de onoare a cetățenilor Republicii Populare Române.* LUPTA DE CLASĂ, 1952, nr. 7, 70. *Face elogiul serviciului militar.* CĂLINESCU, S. C. L. 55. *A introdus serviciul militar obligator.* BOGZA, A. Î. 345, cf. M. D. ENC., DEX. *Departe sînt, dragă, departe... Sînt sub ordin și servici Și nu pot pleca de-aici.* FOLC. MOLD. II, 202, cf. I, 646. ✦ P. g e n e r. Oficiu **(1)**. *Majoritatea membrilor Academiei era în stare să facă serviciul modest, însă foarte important, al unor culegători de cuvinte.* MAIORESCU, CRITICE, 122. ✦ (Învechit, rar; în forma *servițiu*) Rol[1] **(I 2)**, funcție. *Mușchii trupului ... unii... sînt mai mici și alții mai mari, după trebuința serviției (slujbei) lor, care este de a mișca... mădularile trupului omenesc.* CORNEA, E. I, 201/12.

2. Activitate desfășurată în cadrul unor întreprinderi, instituții, unități comerciale, turistice etc. (în scopul servirii populației). *A doua zi de dimineață plecai cu diligența la Iași. Serviciul cu diligența este bun.* BOLINTINEANU, O. 275. *În localul de petrecere somptuos,... serviciul se face în trei limbi europene.* ARGHEZI, B. 58. *În același timp, numărul de prestări de servicii și de coproducții să crească și el,* CINEMA, 1968, nr. 12, 10. *Nici un cumpărător nu trece cu vederea... calitatea proastă a unor mărfuri sau serviciile deficitare ale comerțului.* RL 1969, nr. 7 706. *Turistul să găsească la cabană serviciile minime care-i sînt necesare să se simtă bine.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. ✦ S p e c. Servire a musafirilor sau a clienților la masă (de către servitori, chelneri etc.). Cf. RESMERIȚĂ, D. *Am coborît la hotel, unde unchiul avea masa lui cu serviciul special.* VOICULESCU, P. II, 194. *Gesturile supravegheate și discrete distrăgeau atenția celor de față, mai ales că se ridica des pentru a inspecta bunul mers al serviciului.* CĂLINESCU, B. I. 139.

3. (De obicei cu determinări) Ramură, domeniu etc. în care se desfășoară o activitate utilă în vederea satisfacerii unor nevoi sociale (nematerializate în produse); instituție aparținînd unei ramuri, unui domeniu, unui sector de activitate; subdiviziune administrativă (fără personalitate juridică) într-o instituție, întreprindere etc.; p. e x t. colectivul ei de muncă; loc în care își desfășoară activitatea această subdiviziune (și colectivul ei); ansamblu de activități care se desfășoară în cadrul acestei subdiviziuni administrative. *Consilierul..., medic ordinar al... împăratorului, s-au însărcinat cu dirigurea serviciului de sănătate al curței imperiale.* GM (1854), 77[2]/34, cf. 3[1]/23. *Prin puterea energică a centralizării se poate da aceeași... simplitate mare în serviciul public.* CONCORDIA, 1[3]/23. *A luat măsură de a organiza un fel de serviciu sanitar.* GHICA, S. 31. *Timp de aproape un ceas s-au perindat prin cancelarie funcționarii celorlalte servicii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 64. *Serviciul... postal este foarte rău organizat.* N. A. BOGDAN, C. M. 124. *La minister, căutase îndelung, dintr-un culoar pe altul, să descopere serviciul unde-l îndrepta ordinul mobilizării.* C. PETRESCU, Î. I, 107. *E șeful unui serviciu important din minister.* BRĂESCU, O. A. I, 8. *Prin serviciul, secția sau biroul de pregătire a lucrului* [directorul] *ia măsuri pentru executarea lucrărilor.* LEG. EC. PL. 201. *În afară de cele trei odăi..., restul este ocupat de serviciile guvernului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 403. *În acest cazan, oamenii de la serviciul de ecarisaj pun un amestec de substanțe chimice.* BOGZA, A. Î. 266. *Avea de partea sa pe miniștrul comunicațiilor,... pe directorii de servicii și de birouri.* VINEA, L. I, 119. *Șeful serviciului de repartiții, un medic bătrîn, lucrase patruzeci și cinci de ani la Inspectoratul Tulcea.* H. LOVINESCU, T. 348. *Colegi de la alte servicii... avuseseră și ei cazuri de bolnavi.* PREDA, R. 54. *A urcat scările, s-a dus la serviciul vînzări-cumpărări.* BARBU, G. 14. *Se iau continuu măsuri pentru îmbunătățirea funcționării serviciilor de salvare.* ABC SĂN. 316. *Printre hîrtii erau cîteva ordine de luptă mai vechi... și un plic sigilat, de la serviciul „documentelor secrete".* V. ROM. octombrie 1964, 62. *La demisol se află farmacia, serviciile de radiologie.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7 058. *S-a adresat serviciului elvețian de informații.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 73. *Să fie transferat la serviciul de scrisori interdepartamentale.* BĂNULESCU, I. 150. *La dispoziția direcției B. B. C., a serviciilor sale de programe și a altor secții interesate se află zilnic informații.* CINEMA, 1968, nr. 6, VII. *Serviciul circulației din Inspectoratul miliției municipiului București a efectuat un sondaj.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106, cf. M. D. ENC., DEX.

4. (Adesea construit cu verbele „a face", „a aduce" etc.) Faptă, acțiune, activitate făcută în folosul, în interesul cuiva sau a ceva; concurs, ajutor, sprijin acordat cuiva, o f i c i i, v. o f i c i u **(4)**; folos adus cuiva; rol util îndeplinit de cineva sau de ceva; (învechit) prinț **(3)**. *Să fim... mulțumitori către patrie și nație, bucuroși în servițiie (slujbă) pentru binile ei.* SĂULESCU, Î. 42/22. *Mai tîrziu l-a dăruit cu proprietatea... ce se mărginește cu Țeara Românească, pentru bunele sale servițe militare.* MAG. IST. I, 72/20. *Cu privire asupra îndelungatelor servicii ale dumitale, în deosebitele ramuri..., precum în conlucrarea așăzămîntului organic..., am găsit cu cale... a-ți face cuvenita răsplătire* (a. 1849). URICARIUL, XIII, 378. *Am stricat mai multe măritișe nepotrivite, ceea ce nu este un mic serviciu pentru umanitate.* ROM. LIT. 389[1]/22. *Ambițiunea ... împinge pe om la fapte mari, îl silește a face servicii pentru care societatea să-l onoreze.* GHICA, C. E. I, 180. *Ne luărăm adio de la italianul nostru, arătîndu-i gratitudinea noastră pentru serviciul ce ne-a făcut.* SION, P. 290. *Făcu domniței tot acele service ce făcea odinioară Mercur celui mai mare dintre zeii Olimpului.* FILIMON, O. I, 103. *Dăruiește fraților Deșeni satul... pentru niște servicie făcute anume pe teritoriul banatului de Severin.* HASDEU, I. C. I, 27. *Aflăi ce servicii poți să faci tu mie.* BOLINTINEANU, O. 194. *Recunoștința... se datorește acestor foi pentru serviciile aduse cauzei politice a românilor.* MAIORESCU, CRITICE, 14. *Ieși foarte mulțumit de serviciul umanitar ce realizase.* CARAGIALE, O. I, 46. *Ce fericit era cînd avea de făcut un mic serviciu pentru Dan!* VLAHUȚĂ, O. A. III, 81. *Serviciile lui pe lîngă sexul plin de grații treceau marginile obicinuitelor politețe ajunse elementare.* BACALBAȘA, S. A. I, 128. *Interjecțiile ... sînt cuvinte... aforme, care adecă cu una și aceeași formă fac serviciul de tot felul de membre ale propoziției.* PHILIPPIDE, P. 87. *Eu aș fi gata... să-i fac orice servicii notarului, dacă m-ar lua societar.* AGÎRBICEANU, A. 50. *A presimțit talentul veritabil..., i-a dat putința să se afirme și a adus astfel un însemnat serviciu tinerei noastre literaturi.* în PLR II, 312. *Îi făcuse lui, pe ici pe colea, mici servicii.* REBREANU, I. 276. *Să arate Porfii mulțumirea lui față de serviciile aduse de tălmaciul Caragea.* BUL. COM. IST. III, 119. *M-ar părăsi și-mi ar veni tare greu să mă lipsesc de serviciile sale.* M. I. CARAGIALE, C. 104. *În calitatea lor de moraliști, au fost mai mult preocupați de crimele săvîrșite de acești împărați, au cam lăsat la o parte serviciile aduse.* LOVINESCU, C. VIII, 92. *Serviciile pe care Comitetul celor trei le-a adus cauzei minorităților sînt prea cunoscute.* TITULESCU, D. 281. *Nici nu vă închipuiți ce mare serviciu mi-ați face.* CAMIL PETRESCU, U. N. 198. *Mi-au făcut un serviciu zvîrlindu-mă la marginea țării.* C. PETRESCU, Î. II, 155. *Eu îi fac numai un servici, că-i văduvă.* BRĂESCU, A. 166. *Nu strîc telefonul..., în schimb îmi vei face un serviciu.* SEBASTIAN, J. 47, cf. VOICULESCU, P. I, 77.

Eşti bun să-mi faci un serviciu? DAN, U. 189. *Cele mai potrivite imagini ..., după ce au adus servicii, trebuie înlocuite cu noţiuni.* PUŞCARIU, L. R. I, 9. *Serviciile lui militare au făcut din el comandirul pandurilor.* OŢETEA, T. V. 101. *Valurile de coloniști ... își organizează viața și aduc reale servicii țării.* OPRESCU, S. 189. *Avea aerul, procedînd astfel, că face un serviciu altora.* CĂLINESCU, S. 186. *N-a dispreţuit nici să primească preţul în favoruri şi bani al acestor servicii dubioase.* VIANU, L. U. 161. *E singurul serviciu pe care vi-l putem face.* BOGZA, A. I. 575. *Mi-ai face un mare serviciu dacă ai spune da.* BENIUC, M. C. I, 119. *E şi acesta un schimb reciproc de servicii.* CONSTANTINESCU, S. II, 308. *Se auzea vocea doamnei Sorana, mulţumind nu ştiu cui pentru nu ştiu ce servicii.* PREDA, I. 63. *Dregătorii ... au prestat servicii personale domnului țării.* STOICESCU, S. D. 263. *El va fi adus, fără îndoială, remarcabile servicii cauzei revoluționare.* IST. LIT. ROM. II, 492. *Arheologia a adus servicii imense ... cunoașterii trecutului îndepărtat.* H. DAICOVICIU, D. 77. *Dacă era invitat, trebuia să-și însoțească stăpînul în călătoriile sale. Pentru aceste servicii primea 5 000 de piaștri pe an.* G. BARBU, A. V. 210, cf. M. D. ENC., DEX. *Volumul ... face un mare serviciu culturii românești.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 11 004. ◇ Loc. prep. **În serviciul cuiva** (sau **a ceva**) = la dispoziția cuiva (sau a ceva); pentru a susține, a sprijini, a favoriza pe cineva (sau ceva) ori interesele acestora; în avantajul (v. a v a n t a j), în folosul (v. f o l o s), în interesul (v. i n t e r e s), în slujba (v. s l u j b ă), în solda (v. s o l d ă), în sprijinul (v. s p r i j i n) cuiva (sau a ceva). *Acei publiciști ... pun talentul lor în serviciul unor idei greșite.* GHICA, C. E. I, 307, cf. CONTA, O. F. 47. *Am pus în serviciul ideilor din programul nostru tot ce avem mai bun, muncă, entuziasm, suflet curat.* în PLR, II, 68. *Sadoveanu are îndărătul lui o întreagă activitate în serviciul poporului.* LOVINESCU, C. VII, 84. *Geniul lui s-a pus în serviciul patriei de la o vîrstă fragedă.* SADOVEANU, O. XX, 77. *Limba ... a încetat de a mai fi o funcțiune spontană ..., pentru a deveni un mijloc reflectat în serviciul unor scopuri artistice.* VIANU, A. P. 111. *Tinerețul revoluționar de azi va aduce contribuția celei de a treia generații puse în serviciul aceloraşi idei.* în PLR, II, 632. *Schlegel ... se pune în serviciul conservatorismului austriac.* RALEA, S. T. I, 160. *Toate aceste revizii ... să fie în serviciul muzicii.* M 1968, nr. 11, 32. ◇ Expr. **A face un prost** (sau **rău**) **serviciu cuiva** = a face cuiva (fără voie) un rău. Cf. DL, DM, M.D. ENC., DEX. ✦ (Regional) Însărcinare dată unei persoane de a îndeplini o acțiune în folosul cuiva; comision. *Îz dau un sîrviței și dacă-ndăplineș sîrviciu ăsta te scot îndărăt dă unde-ai venit.* O. BÎRLEA, A. P. II, 1[r].

5. (Adesea determinat prin „divin", „religios" etc.) Îndeplinire solemnă de către preot a ritualurilor prevăzute în canoanele bisericești pentru anumite ocazii și sărbători religioase; ceremonie, oficiu **(5)**, slujbă. *Aii avut libertate deplină în ceea ce se ține de serbițul ... preoțesc.* BARIȚIU, P. A. I, 443. *După ce se termină serviciul religios afară, procesiunea intră cu cîntările obicinuite în biserică.* SION, P. 292. *La cimitir, serviciul religios a fost lung.* C. PETRESCU, C. V. 299. *Kivi îl pofti ... la serviciul religios de a doua zi dimineața, la biserica familiei lor.* SADOVEANU, O. XII, 500. *Au cerut introducerea limbii naționale în serviciul religios.* IST. LIT. ROM. II, 27. *Asistă la serviciul divin.* ib. 573. *O mare parte din creația sa* [muzicală] *este destinată serviciului religios.* M 1968, nr. 9, 36, cf. DEX.

6. Faptul, avantajul de a pune mingea în joc, la unele jocuri sportive cu mingea; (rar) servă. *Serviciul este deopotrivă specific voleiului și tenisului.* L. ROM. 1959, nr. 2, 86. *Prima partidă din cadrul finalei începe cu cîteva servicii năpraznice ale lui Ashe, pe care Năstase le ridică totuși.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192.

7. (Adesea cu determinări care arată materialul, destinația etc. introduse prin prep. „de") Grup de obiecte care alcătuiesc un tot cu destinație specială. *Vă aduce înaintea ... împăratului și împărătesei ... un serviț întreg cu lucruri pentru toaletă (gătire) împodobite cu pietre de mare preț.* CR (1830), 374[1]/6. *Oricine va dori să cumpere un serviţion de masă de argint ... să se arate la pomenita comisie.* ib. (1831), 228[2]/9, cf. I. GOLESCU, C. *La părețile ... dinaintea tronului este servisul de talgire, de ligheanuri, toate de argint.* KOGĂLNICEANU, S. 94. *Dama noastră scoase ... un mic serviț și îndată făcu ceaiul.* SION, P. 297. *Își combinase un serviciu de masă din aur oltean.* HASDEU, I. C. I, 192. *În mijloc era o masă rotundă ... Pe masă un servici de rachiu cu șase păhărele.* AGÎRBICEANU, A. 508. *Oferi tinerilor ... un serviciu de cafea cu lapte.* REBREANU, I. 251. *Primisem cadou un serviciu pentru douăsprezece persoane.* CAMIL PETRESCU, P. 197. *Doamna prefect scosese ... serviciul de argint și farfuriile de porțelan.* C. PETRESCU, R. DR. 199. *Erau întinse șervețelele de broderie ale unui serviciu de ceai și o pereche de pantofi de lac.* CĂLINESCU, S. 34. *Serviciul: argint, porțelan, cristal.* PAS, L. II, 61. *Ținea o tavă mare ... pe care se zăreau cafele, pahare mari de cristal pline cu apă și un servici de coniac.* PREDA, R. 20. *Au fost terminate pentru prezentare ... vaze de flori ..., servicii pentru diferite băuturi, pahare cu modele noi.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 853. *Pe o astfel de față de masă ar fi trebuit să fie așezate servicii de porțelan cu desene greoaie închipuind o ornamentație barocă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *servicii* și (învechit) *serviciuri*, (învechit, rar) *servicie, service.* — Și: **servíci**, (învechit) **servís, serviț**, s. n., **serviție** s. f., **serviţion, serviţiu**, (regional) **sărvíci, sîrvíci**, (învechit, rar) **serbiţiu** s. n.

— Din fr. **service**, lat. **servitium**. — **Serviţion** < ngr. σε ρβίτειο·

SERVIÉNT, -Ă adj. (Jur.; învechit, rar; despre imobile, proprietăți etc.) Aservit. *Aceste servituți nu vor impune persoanei proprietarului fondului servient obligațiunea unui fapt personal.* HAMANGIU, C. C. 150.

— Pronunțat: *-vi-ent.* — Pl.: *servienți, -te.*

— Din it. **serviente.**

SERVIÉTĂ s. f. **1.** (Învechit) Șervet **(1)**. *Să nu-și sufle nasul cu mîna, nici în servieta sau pe pînzătura de masă.* BARIȚIU, P. A. I, 360. *Agata ia ... boreanul cu dulceață, împătură servieta cea curată și o pune pe tavă.* SLAVICI, N. I, 286, cf. ALEXI, W.

2. Obiect confecționat din piele, din material plastic etc., de formă dreptunghiulară, cu sau fără mîner, avînd una sau mai multe despărțituri interioare, în care se poartă acte, cărți, caiete etc.; geantă. V. g h i o z d a n, m a p ă[1]. *Se îmbrăca bine și-avea o servietă foarte frumoasă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 437, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Alții vor crede că sînt rămășițele unei serviete de avocat.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 265, cf. NICA, L. VAM. 222, CADE. *Olguța luă ziarul sub braț ca pe o servietă și porni îndatoritoare după domnul Deleanu.* TEODOREANU, M. I, 65, cf. SCRIBAN, D. *Avu grija să-și vîre pălăria în servietă și s-o înlocuiască cu o șapcă reglementară.* CĂLINESCU, O. I, 80. *Ieși apoi cu o servietă mare subsuoară.* BLAGA, H. 243. *N-au fost vizitați de agenții fabricanților de arme, cu servietele pline.* BOGZA, A. I. 625. *Au fabricat noi produse, ca: broaște pentru serviete, bricege de calitate superioară.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 758. *Înfundă repede niște hîrtii în servietă și porni.* V. ROM. mai 1954, 68. *Uite-le aici, în servietă.* PAS, Z. II, 210. *A venit la mine cu mîna întinsă, cu cealaltă își ținea servieta.* VINEA, L. II, 81. *Olga desface servieta, scoate niște hîrtii.* H. LOVINESCU, T. 328. *Am deschis servieta, i-am dat plicul.* BARANGA, I. 203, cf. LTR[2]. *Luă cu el o servietă, în care băgă un aparat și un termometru.* PREDA, R. 61, cf. DM, DN[2]. *Inginerul ridică de pe scaun o servietă.* BARBU, Ş. N. II, 145. *Geologul aduce cu sine O servietă deschisă.* BRAD, O. 87. *Într-o servietă impozantă a strîns toate lucrările sale pînă la cele mai neînsemnate notițe.* V. ROM. octombrie 1964, 88. *Începe să strîngă hîrtiile, pe care le pune într-o servietă.* T. iulie 1968, 52. *Avea o servietă mică, așa cum încă mai*

poartă medicii în orașele de provincie. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 18/1. *Scot din servietă declarația pe care ... a semnat-o la repartizare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *serviete.*

— Din fr. **serviette, (1** și) germ. **Serviette.**

SERVÍL,-Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care are o atitudine de supunere exagerată, umilitoare, de ploconire față de cineva (pentru a obține unele avantaje); plecat[2] **(A II 1)**, (învechit) slug rnic, supus, slugos, (învechit, rar) slugar, slugărătic, slugărelnic **(2)**, slugăresc **(2)**, (livresc) obsecvios. V. l i n g u ș i t o r. *Parlamentul, parte fanatic, parte servil, întări această judecată.* TDM (1840), 27[2]/29. *A știut domnul Moldovei, prin poturile servilei sale Adunări Obștești, să-l tragă în folosul său* (a. 1848). URICARIUL, X, 3, cf. NEGULICI, STAMATI, D. PONTBRIANT, D. *Marțial ... mă îndeamnă și mai mult a lua în antipatie pe acest poet servil și demoralizat.* ODOBESCU, S. III, 31. cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, BL VII, 47, SCRIBAN, D., DM, DN[2], DEX. ✧ (Substantivat) *De atîtea ori ... se făceau servilii și instrumentele domnului.* CALENDAR (1850), 63/19. ✦ (Despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care denotă, care trădează supunere exagerată, umilitoare, ploconire **(2)**; care cere, impune servilism **(1)**; slugarnic, (livresc) obsecvios. *Tată-meu i-a împutat aerul său servil.* LĂZĂRESCU, S. 11/6. *Dînsul nicidecum nu ierta lor a învăța vreo meserie servilă.* ARISTIA, PLUT. 138/6. *Creșterea servilă Ce am avut strivi în tînărul meu suflet A dragostei sămînță?* I. NEGRUZZI, S. VI, 179. *Se duse să caute ... o îndeletnicire mai puțin servilă.* ARGHEZI, L. 100. *N-avea de ce să adopte aerul acela stupefiat, și pe undeva cam servil.* PREDA, R. 47, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Oamenii din „Comedii" și „Momente" aparțin ... micii burghezii ... trăind servil și parazitar în cadrele organizării de stat.* VIANU, S. 88. *Alături de el, ghemuit servil pe marginea scaunului ..., părea un boem francez.* T. POPOVICI, S. 62.

2. (Despre oameni) Care se conformează prea riguros, mecanic unui model, care se supune cu fidelitate unui model; lipsit de inițiativă și de originalitate. *Imitatorii servili nu se pun la socoteală cînd e vorba de ... a caracteriza faza actuală.* CONTA, O. F. 430. *Se observă ... cutare calitate a unui orator popular împrumutată de un imitator servil.* PHILIPPIDE, P. 142. *Acesta* [este] *un compilator foarte nedibaci și un transcriitor foarte servil.* IORGA, L. I, 99. ✦ (Despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care denotă, trădează conformitate prea riguroasă cu un model, care se caracterizează prin lipsă de inițiativă și de originalitate. *Ne supunem fără ezitare ... programului său, însă nu-i vom da acea interpretare servilă care nu admite schimbări.* în PLR II, 140. *Rezumarea nu e servilă, ci se introduc știri noi, cari nu se regăsesc în textul cel întins.* BUL. COM. IST. III, 127. *Nu e un motiv ca să se mulțumească cu imitația servilă.* în PLR II, 452, cf. CADE, DL, DM. *Există ... și tendința de a practica o anumită modalitate numai dintr-un spirit snob de imitație servilă.* T decembrie 1968, 73. *Arta nu admite repetiția și imitația servilă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 223, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *De aici concluzia că arta trebuie să imite natura servil.* GHEREA, ST. CR. II 53. *Nu urmează servil linia unui text străin.* ARGHEZI, S. XV, 10. *Luchian s-a format ... prin experiența directă a operelor din muzee și expoziții. Și în același spirit, nu s-a grăbit să imite servil și superficial.* CONTEMP. 1969, nr. 1 197, 6/2. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Pe măsură ce în toate țările invadează viața mecanizată și servilă după modelul industrialismului, gustul pentru călătorie se accentuează.* RALEA, S. T. I, 149. ✦ (Despre traducători) Care respectă în mod formal originalul, neglijînd conținutul; (despre traduceri) care este (prea) fidel formei, l i t e r a l. Cf. ȘĂINEANU[2], DM, DN[2], DEX. ✧ (Adverbial) *Adeseori ... traducătorul nu pricepe izvodul, sau îl traduce prea servil.* BUL. COM. IST. II, 33.

3. Care ține de condiția de serv **(3)**; care aparține servilor; care este făcut de servi. Cf. ANTONESCU, D., ȘĂINEANU[2]. *Scuti pe clericii de nația noastră de servitutea corpului și de sarcini servile.* IORGA, L. II, 55, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Boierii încep goană după brațe de muncă servilă, obștile libere de moșneni și răzeși ... izbutesc să se mențină în anumite părți ale țării.* PANAITESCU, O. Ț. 84, cf. DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Aceste păsări ... perd în captivitate (robie) într-atîta noblețea caracterului lor încît devin servile și găsesc la sfîrșit plăcerea a fi roabe.* ISIS (1859), 15[1]/18.

— Pl.: *servili, -e.*

— Din fr. **servile,** lat. **servilis.**

SERVILÍSM s. n. **1.** Atitudine de supunere exagerată, umilitoare, de ploconire interesată față de cineva; slugărnicie, slugăreală **(3)**, slugărie **(3)**, slugărit[1] **(3)**, (livresc) obsecvlozitate, servilitate. *Servilismul vechi și grețos al burghezimei începuse a se mai subția.* BARIȚIU, P. A. II, 2, cf. STAMATI, D. *Saltă și te-nsufletește ... Servilismul părăsește.* SION, P. 317. *Cel mai mare fizionomist n-ar fi putut să descopere nici lingușire, nici servilism.* FILIMON, O. I, 110, cf. PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, CV 1949, nr. 9, 9. *Să-l văd pe copilul meu cu ochii sticlind de servilism, îndoindu-și spinarea!* PREDA, R. 250. *Se satirizează, cum s-a spus înainte, anumite cusururi ale oamenilor, ca: lingușirea și servilismul.* IST. LIT. ROM. II, 80, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Atitudine de imitare, de reproducere mecanică, formală a unor modele, idei etc.; lipsă de originalitate. *Vom lucra din toate puterile noastre la emanciparea literaturei naționale de rușinosul servilism al imitațiunilor din afară* (a. 1869). PLR I, 302. *Dat fiind servilismul traducătorului, grecismele au trecut cu duiumul în traducerea slavonă și de acolo în cea română.* BUL. COM. IST. I, 54. *Asemănările dintre cele două texte se datoresc servilismului traducerii și nu dependenței unui text de celălalt.* SCL 1960, 445. *Era un apărător convins al individualității literaturii române, contra servilismului unora, pentru demnitatea noastră națională.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 12/2.

— Pl.: *servilisme.*

— Din fr. **servilisme.**

SERVILITÁTE s. f. (Livresc) Servilism **(1)**. Cf NEGULICI. *Oare nu este de cel mai mare interes politic și moral a studia amestecul ... de independență și de servilitate ce există în societatea română?* GHICA, C. E. II, 411; cf. PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D. *Rolul de servilitate ce juca în vechime boierii vînduți străinilor.* BOLINTINEANU, O. 256, cf. SCRIBAN, D. *Căutînd să desprindă sensul general al existenței sale, i se pare a-l recunoaște în neîncetatele lui lupte: cu vechea Germanie feudală, cu burghezia contemporană care o suporta cu servilitate pe aceasta.* VIANU, L. U. 432, cf. DEX.

— Din fr. **servilité.**

SERVÍRE s. f. Faptul de a s e r v i.

1. Ajutor, sprijin în realizarea unei acțiuni. Cf. s e r v i **(2)**. *Dacă voim noi ca pruncii ... să fie ... ascultători, răbdători și gata spre servire, nu trebuie să-i întîmpinăm cu rău.* PETROVICI, P. 73/10. *Se învoiră ca ..., femeile ... să fie scutite de orice altă muncă și de orice altă servire.* ARISTIA, PLUT. 75/13, cf. DEX.

2. Depunere de efort pentru a susține, pentru a ajuta în vederea realizării unui scop, a unei cerințe etc.; sprijinire cu devotament; slujire, slujit[1]. Cf. s e r v i **(3)**. Cf. DL, DEX, DSR.

3. Oferire a unei mîncări **(3)**, a unei băuturi etc.; (rar) servit[1] **(1)**. V. c i n s t i r e, o s p ă t a r e **(1)**, t r a t a r e **(2)**. Cf. s e r v i **(4)**. *Ocupația despre bani să fie dată la servi ... precum este și facerea de bucate și servirea la cină.* ARISTIA, PLUT. 194/5. *Era numai o gustare, terminată cu servirea plăcintei.* BARBU, PRINC. 119, cf. DEX. ✧ (Prin sinecdocă) *Șerbire pîntecelui.* DRLU.

4. Îndeplinire a anumitor însărcinări, îndatoriri funcții etc. în folosul cuiva sau a ceva ori pe lîngă

sau față de cineva sau ceva; p. ext. muncă într-un serviciu **(1)**; spec. activare, funcționare într-un serviciu (public) la stat; slujire, slujit[1]. Cf. servi **(6)**. *Principala preocupare a primarilor și consiliilor comunale era servirea exploatatorilor, jefuirea avutului public și ghiftuirea personală.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 382, cf. DEX.

5. Prezentare, punere a unor mărfuri la dispoziția cumpărătorilor. Cf. servi **(7)**. *Pentru asigurarea unei serviri corespunzătoare a fost luată și măsura extinderii producției de piese de schimb și accesorii auto în coopcrația meșteșugărească.* RL 1968, nr. 7 387. *Restaurantele... ar putea să rezolve, prin programul continuu și operativitatea servirii, solicitările care apar.* ib. 1969, nr. 7 769. *Se impun organizarea și introducerea unor forme de servire rapidă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. DEX.

6. (Învechit, rar) Subjugare, aservire. *Acela îi rescoasă din jugul de servire. Acesta nu admise să fie reu tratați.* MUREȘANU, P. 84/17.

— Pl.: *serviri.* — Și: (învechit) **serbire** s. f.

— V. **servi.**

SERVÍS s. n. v. **serviciu.**

SERVÍT[1] s. n. **1.** (Rar) Servire **(3)**. *Va trebui să îndeplinească un ritual de gesturi la fel de cotidiene — servitul supei, rînduirea tacîmurilor etc.* CINEMA, 1969, nr. 7, 11.

2. (Prin Bucov.) Serviciu **(1)**. *Amu trebuiț sî meriț univa în servit, sî slujiț.* O. BÎRLEA, A. P. I, 403.

— V. **servi.**

SERVÍT[2], -Ă adj. (Despre minge, la unele jocuri sportive cu mingea) Pus în joc. Cf. DEX. ✦ (Despre jucători; la unele jocuri de cărți) Care nu mai cere alte cărți, considerîndu-le bune pe cele primite din prima mînă. Cf. DEX.

— Pl.: *servîți, -te.*

— V. **servi.**

SERVITÁTE s. f. (Învechit, rar) Sclavie. *Ca să fugă de servitate..., s-a făcut viteaz... și... măreț fapte a întreprins.* ARISTIA, PLUT. 94/8. *Romulus... pe moșul seu, din servitate dezonorantă și defăimătoare, în tronul lui Eneas l-a așezat.* id. ib. 98/1.

— Serv + suf. *-itate.*

SERVITÓR, -OÁRE subst. **1.** S. m. și f. Persoană aflată în serviciul unui stăpîn (pentru a presta munci casnice, fizice) și răsplătită în bani sau în natură, (astăzi rar) serv **(1)**, (rar) slujitor, (învechit) poslușnic; spec. (ieșit din uz) om (sau femeie) de serviciu, v. serviciu **(1)**; (rar) slugă. V. argat, biriș, celednic, curtean, jupînească, servitoreasă, mariță **(1)**, rîndaș[1] **(1)**, slujnică. *Ce sînt datori nătimitori*[i] *și alți servitori (slujitori) a face?* OBRADOVICI, D. 20/10. *Servitorii (slujitorii) vitelor celor închise să se ferească.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 44/1, cf. DRLU. *Domnul său... spre a scăpa de el ca de un zacaș acum servitoriu (slugă) ... îl legă de un arbore.* SĂULESCU, Î. 47/20, cf. NEGULICI. *Servitoarele mele mi-au cerut voie să se ducă în sat, unde era horă.* NEGRUZZI, S. I, 104. *În ograda curții se aflau cîțiva... servitori.* CALENDAR (1859), 29/10. *Mai toți rîndașii, mai toți vizitiii, servitori, bărbați și femei, în București ... sînt ungureni, adică români din Ardeal.* GHICA, C. E. I, 271. *Ieșind din cameră, zise mai întîi cîteva cuvinte servitoarei sale credincioase.* FILIMON, O. I, 141, cf. PONTBRIANT, D., BARONZI, I. L. I, 212/16. *Am întîlnit mai dinioarea un servitor de la masa șefului de biurou a prefecturei.* ALECSANDRI, T. I, 274. *Un servitor răspunse... Că Țara Românească e țara sa natală.* BOLINTINEANU, O. 227. *Aș primi să fiu servitoarea ta numai să mă suferi într-un colț al casei în care vei locui tu.* EMINESCU, P. L. 86. *Șeful orchestrei bău jumătate din pahar, apoi se întoarse către servitor, care părea că așteaptă ceva.* DEMETRESCU, O. 131. *Au primit acolo mai multe răni, pierzîndu-și servitorii ce-i avea.* XENOPOL, I. R. III, 41. *Voi puneți servitorii să-l bată!* COȘBUC, P. I, 53. *Odăi pentru multele feluri de slujitori, de servitori înarmați ai domnului.* IORGA, C. I. I, 128. *A venit servitoarea cu banii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 261. *Marina concedie pe toți ceilalți servitori.* AGÎRBICEANU, A. 475. *Căutaseră ele cucoanele... să mituiască pe vreun servitor.* HOGAȘ, DR. II, 49, cf. SEVERIN, S. 24. *El n-avea nici telefon, nici ascensor și, la domiciliul literar, nici măcar servitoare.* LOVINESCU, C. IV, 152. *De dimineață-aceleași servitoare Vor scoate așternutul pe balcon.* TOPÎRCEANU, P. O. 146. *Mutrele zăpăcite și somnoroase ale servitoarei m-au neliniștit.* CAMIL PETRESCU, U. N. 153. *Adunînd șimburii mărului, tăcu fiindcă venise servitoarea cu cafelele.* C. PETRESCU, Î. II, 86. *Cum suna de douăsprezece, punea servitorii de ne scoteau în uliță.* I. BOTEZ, B. I, 12. *Bărbatul său era... de o economie meschină; refuzase de a-i tocmi servitoare.* BRĂESCU, O. A. I, 5, cf. NOM. PROP. 9. *Rămăsese, în fotoliu, ca un praf pe care ar fi putut să-l scuture, cu o cîrpă, mîna harnică a servitoarei.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 118. *Servitorii au așezat fotolii de pluș roș chiar în fața casei.* TEODOREANU, C. B. 147. *Îi trimese cu toate acestea un bilet prin servitorul tatar Mahmud.* SADOVEANU, O. XII, 690. *Servitoarea intră c-o scrisoare și un pachet sigilat.* BART, E. 248. *Servitoarea... a lăsat fetele... în grija Domnului.* DAN, U. 187. *Servitoarea noastră... vorbește ardelenește.* PUȘCARIU, L. R. I, 200, cf. IORDAN, L. R. A. 65. *Pictorul își arată măestria lui... evocînd... pe servitor.* VIANU, A. P. 66. *Servitoarele, gătite în moda desuetă a stăpînilor, iau aere de cucoane.* ARGHEZI, S. XVII, 17. *Era baba Chiva, servitoare bătrînă a familiei.* CĂLINESCU, O. I, 27. *Servitorul... luă de pe sobă, în bucătăria de vară, un vas mare cu apă clocotită.* BLAGA, H. 7. *Lucrătorii, servitorii, micii funcționari nu merg la stalul al doilea.* RALEA, S. T. I, 319. *Servitoarea... toarnă apă peste foc.* BOGZA, A. Î. 217. *Zise, arătîndu-l pe servitorul pirpiriu.* STANCU, Ș. 78. *Pe scaunul înalt e un servitor cu nasturi de aur și cu fireturi.* PAS, L. I, 84. *Pe urmă am aflat povestea Cu Moș Crăciun. Am auzit-o de la servitoarea popii.* BENIUC, V. 37. *Ioana bate toată ziua mahalalele ca să învețe pe servitoare alfabetul.* H. LOVINESCU, T. 287. *În fața lor se înghesuiau turcoaicele mascate, lacome la cumpărături ca atîtea din femeile celelalte, însoțite de servitoare negrese.* TUDORAN, P. 215. *Voi..., pentru care plînea înseamnă un leu dat servitorului ca să vi-o aducă.* ISAC, O. 203. *Eroul..., fiind undeva servitor, arăta cum stăpînii îl puneau să servească la masă.* PREDA, R. 120. *O servitoare intră și anunță că a sosit trăsura.* T. POPOVICI, SE. 94. *Am dus-o-n tîrg, ... Și-am dat-o servitoare.* LABIȘ, P. 104. *Umblau cu mașini și aveau droaie de servitori.* BARBU, G. 84. *Francisc, tipul clasic al servitorului de casă mare..., pune rînduială pe divan.* T decembrie 1964, 31, cf. CINEMA, 1968, nr. 3, I. *Intră la popa, întrebă pe servitori că unde e calul popii cel scump.* RETEGANUL, P. I, 26. *La Ivești dac-au ajuns, Pe Stroie-n spital l-a dus. Servitorile i-a spus.* BUL. FIL. V, 172, cf. II, 37, ALR SN III h 882, ib. VI h 1 754, ALRM SN II h 720. *O servitoare d-acolo ia un solz și-l zvîrle pă fereastră.* O. BÎRLEA, A. P. II, 9. *Cum e domnu și servitoru.* ZANNE, P. IV, 348. ◇ Fig. *Fruntașii lor nu formează, ca la noi, o clasă stăpînitoare, ci sînt conducătorii, servitorii poporului.* în PLR II, 110. *Aparatul nostru fonator e numai servitorul creierului.* PUȘCARIU, L. R. I, 3. *Limba nu e... numai un servitor al gîndirii, ci și un stăpîn al ei.* id. ib. 10. *Un pretins servitor al adevărului..., scriind despre cartea mea, spunea între altele că ideile mele n-ar fi românești.* BLAGA, în PLR II, 623. *El nu e decît servitorul capitalului internațional și cel mult al ambiției sale.* BOGZA, A. Î. 296. ◇ (În formule de politețe, mai ales în stilul epistolar, adesea cumulează și ideea de supunere, de umilință etc.) *Poetul voiește... a-ți da mîna din toată inima, a se zice al dumitale prea umil servitor și a-ți pofti bună ziua.* HELIADE, D. J. 90/6. *Al d-voastre servitor devotat și amic sincer.* ALECSANDRI,

s. 5. *Al dumilor voastre prea supus și devotat servitor.* CARAGIALE, O. VII, 33.

2. S. f. Compus: (Ornit.; regional) **servitoarea-cucului** = pitulice **(II a)** (*Troglodytes troglodytes*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 153.

— Pl.: *servitori, -oare* și (popular, **1**, f.) *servitori.*

— Și: (popular) **sărvitór, -oáre** (ALR SN III h 882, ib. VI h 1 754/605) s. m. și f., (învechit, rar) **serbitór** (BARCIANU, ALEXI, W.) s. m., (regional) **sirvitór, -óre** (ALR SN III h 882) s. m. și f.

— Din lat. **servitor,** fr. **serviteur.**

SERVITOREÁSĂ s. f. (Regional) Servitoare, v. servitor **(1)** (Strehaia). ALRM SN II h 720/848.

— Pl.: *servitorese.*

— **Servitor** + suf. *-easă.*

SERVITORÍME s. f. (Cu sens colectiv) Mulțime de servitori **(1)**, totalitatea servitorilor (dintr-o casă); slujitorime, (popular) slugărime, (regional) slugăret. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Mai mare peste servitorime pare a fi Andrei.* STANCU, D. 471, cf. DSR.

— **Servitor** + suf. *-ime.*

SERVITÚDINE s. f. **1.** (Rar) Servitute **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., CADE. *Unii poeți... au reacționat împotriva servitudinii sonore.* LOVINESCU, C. VII, 12. *Englezii... au legat Germania abia liberată de servitudinea Tratatului de la Versailles.* TITULESCU, D. 657. *Să poți recruta atîția clienți, care, sărmanii, n-au de ales: ori oprobriul public datorit ingraților, ori, atunci, o viață de servitudine.* RALEA, S. T. II, 301, cf. DEX.

2. (Jur.; învechit) Servitute **(2)**. *Servitudinile izvorăsc sau din situațiunea naturală a locurilor sau din obligațiunea impusă de lege sau din convențiunea dintre proprietari.* HAMANGIU, C. C. 142, cf. 144.

— Pl.: *servitudini.*

— Din lat. **servitudo, -inis.**

SERVITÚTE s. f. **1.** Stare de dependență față de stăpînul feudal, care greva asupra persoanei celui dependent, a servire; p. ext. robie **(1)**, sclavie; subjugare, înrobire; (rar) servitudine **(1)**. *Precum poporul roman a apărat de barbari aceste provințe prin auspițele Corvinilor, așa și acum tot supt comanda lor republica creștină să scape aceste provințe de servitutea profană.* MAG. IST. I, 78/8. *Celorlalte viețuitoare sub aceeași sacră coroană a Ungariei le gătea servitute și apăsare.* BARIȚIU, P. A. II, 231, cf. I, 384. *Orașe ne-ntrecute... Dău pentru servitute Prinos cu mii de flori! Și astfel de tîrtre Tot n-află pedepsire Prin fulgere din nuori!* MUREȘANU, P. 104/6. *De cîte ori cei de la nord vor fi învins pe cei de la sud a fost mai ales victoria libertății asupra servituții.* HASDEU, I. C. I, 177. *Pe unde servitutea mai cruntă a domnit, Pe-acolo libertatea mai splendid a-nflorit.* F (1870), 86, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Reforma lui Mavrocordat acordă țăranilor libertatea personală, dar menține servitutea reală.* OȚETEA, T. V. 34. *Oamenii liberi ai poporului său... luptau contra servituților sociale ale timpului.* VIANU, L. U. 323. *Românii ortodocși erau în majoritate iobagi ce se aflau într-o stare de servitute cu totul neomenească.* BLAGA, G. 18, cf. DL, DM. *Vorbind despre servitutea țăranilor, o socotește o stare... potrivnică rațiunii.* IST. LIT. ROM. II, 562, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Obligație a țăranului dependent față de stăpînul feudal; p. gener. obligație **(1)**, îndatorire; constrîngere. *Pentru a-și procura cît mai mulți bani, boierii tind să-și întărească dreptul de proprietate, liberînd pămîntul de toate servituțile feudale care apasă asupra lui.* OȚETEA, T. V. 33. *În aceste lucrări... domnește o deplină confuzie în problema raporturilor dintre iobagi și boieri. Acestea par determinate exclusiv de o serie de servituți feudale (dijma, claca etc.).* V. ROM. ianuarie 1954, 200. *Problema morilor în aceste din urmă sate este legată de aceea a servituților senioriale.* PANAITESCU, O. Ț. 129. *Trăiau în mijlocul masei românești de iobagi împovărați de toate servituțile feudale.* IST. LIT. ROM. II, 67, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Tendința noastră trebuie să fie de a ne scăpa de acest jug al servituții sufletești.* MAIORESCU, CR. III, 82. *Nu mi-ar părea rău de toate legăturile ce a trebuit să rup, de toate servituțile pe care am trebuit să le iau asupră-mi, de toată jertfa pe care, cu dragă inimă, am răspîndit-o.* IORGA, în PLR II, 151. *Din energia unui creator de sensibilitate sau numai de expresie artistică trăiesc imitatorii prezumțioși, cărora servitutea față de unul le acordă privilegiul disprețului față de ceilalți.* LOVINESCU, C. V, 6. *Dreptul minorităților trebuie generalizat, iar nu impus ca o servitute numai unor anumite state.* TITULESCU, D. 266. *Nu uitase cuvintele cu cari îl încremenise șeful stației... Ele constituiau, acum, crezul de viață și programul pe baza căruia conducea biroul servituții în uniformă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 188. *S-a sustras de la o servitute atît de copleșitoare, cel puțin prin cîteva poeme de accent singular.* CONSTANTINESCU, S. III, 269. *Privirea scrutătoare descoperă reale servituți lumești.* T septembrie 1966, 87. *Una din cele mai mari servituți ale filmului de desene animate... e satisfacerea obligatorie a infantilismului, a vîrstelor mentale minore.* CINEMA, 1968, nr. 6, 9. *Arta lui... are secretul... în desprinderea ulterioară de servituțile tehnicii.* M 1968, nr. 6, 38. *Sîntem supuși unor servituți: față de public... și chiar față de propria noastră concepție.* T iulie 1968, 61. *Putem distinge refuzul de a accepta servituțile unei senzualități picturale prea subordonate cîntecului de sirenă al culorii în sine.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/3, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 26/3. *Scopul unei revoluții nu este ca omul să se înavuțească cu orice preț, ci ca el să se emancipeze de servituțile care-i ating demnitatea umană.* BL 1977, nr. 10 266.

2. (Jur.) Sarcină care grevează un bun imobiliar (casă, teren etc.), denumit fond aservit, în favoarea altuia, denumit fond dominant, și care ia naștere prin voința proprietarilor celor două fonduri; (învechit) servitudine **(2)**. *Marele lógofăt... are dreptul de a hotărnici și de a decide pricinile de moșii, de posesiuni și de servituțile acestora.* BUL. COM. IST. V, 102, cf. CADE. *Kogălniceanu sacrifica ideii lui cetățenești un drept străvechi al țărănimii muncitoare de pămînt, un drept de servitute asupra moșiilor pe care plugarii erau așezați.* SADOVEANU, O. XX, 137, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *servituți.*

— Din lat. **servitus, -utis.**

SERVȚ s. n. v. **serviciu.**

SERVÍȚIE s. f. v. **serviciu.**

SERVIȚIÓN s. n. v. **serviciu.**

SERVÍȚIU s. n. v. **serviciu.**

SERVO- Element de compunere care intră în denumirea unor sisteme tehnice (în care, cu ajutorul unei energii mici folosite pentru comandă, se declanșează dezvoltarea unei energii utile mari) și care servește la formarea unor substantive ca: servoelement, servofrînă etc. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Izolat, prin analiză, din împrumuturi ca **servocomandă, servomecanism** etc.

SERVOCOMÁNDĂ s. f. Comandă automată sau semiautomată la care forța de inițiere este amplificată prin utilizarea energiei produse de o sursă auxiliară. *Servocomanda e o comandă automată sau semiautomată.* LTR[2], cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Pl.: *servocomenzi.*

— Din fr. **servocommande.**

SERVOELEMÉNT s. n. Element al unui mecanism regulator dintr-un sistem tehnic cu ajutorul căruia se efectuează direct sau indirect variația unei anumite mărimi sau a unui anumit parametru al sistemului. Cf. DER, DEX, DN[3].

— Pronunțat: *-vo-e-.* — Pl.: *servoelemente.*

— Servo- + element.

SERVOFRÎNĂ s. f. Mecanism sau dispozitiv auxiliar al unui sistem tehnic (utilaj, vehicul etc.) care amplifică forța de frînare. Cf. DER, DEX, DN³.
— Pl.: *servofrîne.*
— Servo- + frînă (după fr. *servofrein*).

SERVOMECANÍSM s. n. Mecanism al unui regulator, prin care acesta acționează asupra mărimii sau a parametrului de reglat. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.
— Pl.: *servomecanisme.*
— Din fr. **servomécanisme.**

SERVOMOTÓR s. n. Motor (electric, hidraulic sau pneumatic) care acționează elementul de execuție al unui sistem tehnic, transformînd un semnal aplicat la intrare într-o mișcare de cele mai multe ori de rotație și folosind o sursă auxiliară de energie. *Ca servomotoare electrice se folosesc motoare de curent continuu și motoare asincrone.* LTR², cf. DN², M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *servomotoare.*
— Din fr. **servomoteur,** engl. **servomotor.**

SERVOREGLÁRE s. f. Reglare automată prin care forța exercitată asupra elementului activ al regulatorului este adusă la valoarea necesară printr-un aport de energie auxiliară. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *servoreglări.*
— Servo- + reglare.

SÉRVUS interj. (Transilv., Bucov. și prin Ban.) Formulă familiară de salut (la întîlnire sau la despărțire). V. s a l u t a r e, s a l v e. *Servus și plecăciune!* ALECSANDRI, T. 853. *Servus, Floreo!* AGÎRBICEANU, L. T. 89, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, BUL. FIL. VI, 70, SCRIBAN, D., DL, M. D. ENC., DEX, ALRM SN III h 1 113. *Heei... șerbus!* O. BÎRLEA, A. P. II, 393. ◇ E x p r. **A da serus** = a da mîna la întîlnire sau la despărțire. MAT. DIALECT. I, 93.
— Și: **sérvuț** (ALR I 1 726/85), **sérbus, sérbuț** (ALRM SN III h 1 113/64), **sérgus** (ib. h 1 113/2), **sérus, séus** (ib. h 1 113/172) interj.
— Din germ. **Servus,** lat. **servus.** Cf. magh. s z e r v u s z. — **Serus** < magh. (dial.) **szerusz.**

SÉRVUȚ interj. v. **servus.**

SESÁM s. m. (sg.) (Bot.; rar) Susan (*Sesamum indicum*). Cf. I. GOLESCU, C., SCRIBAN, D., DN², DEX.
— Din fr. **sésame.**

SESAMOÍD, -Ă adj. (Anat.; mai ales despre anumite oase sau cartilaje) Care seamănă cu o sămînță de susan. *Mîna... se află alcătuită de 27 oase, afară din oasele sezamoide.* KRETZULESCU, A. 57/9, cf. BIANU, D. S. *Cele două oase mari sesamoide sînt așezate la spatele gleznei, fiind legate în jos de prima falangă.* ENC. VET. 34, cf. 6, DER, DN², D. MED., M. D. ENC. DEX.
— Pl.: *sesamoizi, -de.* — Și: (învechit) **sezamoid, -ă** adj.
— Din fr. **sésamoïde.**

SESCVIPLÁN s. n. Avion cu două plane inegale, suprafața planului inferior fiind aproximativ jumătate din suprafața planului superior. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.
— Pl.: *sescviplane.*
— Din fr. **sesquiplan.**

SÉSIE s. f. v. **sesiune.**

SESÍL, -Ă adj. (Despre frunze) Lipsit de pețiol; (despre flori sau despre fructe) lipsit de pedunculul (I). *Floare sesilă.* CAIET, 75ᵛ/21. *Mai multe flori sesile (nepedunculate) stau adunate dese împregiurul unei axe.* BARASCH, B. 23. *Asemini foi fără pețiol se numesc foi sesșile (șezătoare) precum le găsim la grîu și la alte plante din familia graminee.* id. I. N. 125/21, cf. 134/24, BRANDZA, D. 176. *Foile sînt simple sau compuse, pețiolate sau sesile.* GRECESCU, FL. 5, cf. ALEXI, W., CADE. *Fructele sînt capsule tomentoase, sesile.* ENC. AGR. IV, 34, cf. DM. *Frunze sesile... Flori solitare.* FLORA R. P. R. II, 129, cf. BOTANICA, 39, DN², M. D. ENC., DEX.
— Scris și: (după fr., lat.) *sessil.* — Pl.: *sesili, -e.*
— Din fr. **sessile,** lat. **sessilis.**

SESISÁBIL, -Ă adj. v. **sesizabil.**

SESISÁRE s. f. v. **sesizare.**

SESIÚNE s. f. **I.** (De obicei urmat de determinări care indică felul) Perioadă de timp în care membrii unui organ reprezentativ, ai unei instituții științifice, ai unei organizații internaționale sau ai altui colectiv organizat se întrunesc pentru a discuta și a rezolva împreună unele probleme și lucrări care intră în atribuțiile lor; p. e x t. fiecare dintre ședințele ținute în această perioadă de timp. Cf. IORGA, S. D. XII, 148. *Acești maghistri a ceatei aceia cu carea s-au încorporat, aceleași greotăți cu care acea ceată iaste împovărată să le ia pre sine,... de nu cumva altă cuviincioasă pricină îi va împiedeca la sesie.* ȘT 29/26. *Interesantele măsuri ce s-au urmat de către parlament în cursul acestei sesie... vor mijloci așăzarea lineștei în Irlandia.* AR (1829), 52¹/21. *Conferența celor 5 puteri, închieiă în o sesie de 8 ceasuri... cu obștească învoire ar fi hotărît a Belghiei necurmată neutralitate.* ib. (1831). 501¹/42. *În sessia (ședarea) dietii din 17 noiembrie... s-au ales de către directori prezidentu întîi și al doilea al sotietății literale ungurești.* CR (1831), 51¹/28, cf. I. GOLESCU, C. *Din lucrările ; hceneralnicei obștestii obicinuite adunări a sesiii anului 1832—1833.* BULETIN, F. (1833), 120¹/7. *În Francfort de la Main trebuia a fi locul alegerei... și în Nuremberg primarea sesie a adunărei gheneralnice.* SĂULESCU, HR. I, 174/9. *Aceste întocmiri... vor sluji de temei... ca o măsură vremelnicească pînă la viitoarea sesiie a Obștestii adunări* (a. 1836). DOC. EC. 638. *Ieri s-au ținut sesia ce mai de pre urmă.* GT (1838), 13¹/5, cf. 26²/33. *Palatul Burbon..., în vremea revoluției dintîi, se prefăcuse în sala sesiilor adunării legislative.* FM (1842), 60¹/12. *Această sesiune se vede a fi fost mai serioasă.* BĂLCESCU, M. V. 414. *Sesiunea s-a deschis prin comisariu în 2 octobre.* BARIȚIU, P. A. III, 30, cf. STAMATI, D. *Adunarea Țării Românești, din care mai mulți din dumneavoastră ați făcut parte, a dat, în sesiunile trecute, mai multe voturi.* KOGĂLNICEANU, S. A. 169. *Să vedem deschizîndu-se a patra... sesiune ordinară a unei legislaturi.* GHICA, C. E. II, 622, cf. ANTONESCU, D., PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Mesagiul său pentru deschiderea sesiunii parlamentare... se termină cu următoarele cuvinte...* MAIORESCU, D. I, 5. *Sînlem în plină sesiune parlamentară.* BACALBAȘA, S. A. II, 35. *Au ținut sesie și s-au înțeles ca să facă... mai multe vămi.* MARIAN, I. 450, cf. HAMANGIU, C. C. XXI, ȘĂINEANU². *Deschid sesiunea ordinară, o, bravii mei parlamentari.* ANGHEL—IOSIF, C. M. II, 64, cf. 67, CADE. *Chestiunea Dunării se judecă în actuala sesiune.* TITULESCU, D. 227. *Cu cîteva zile înainte de a se deschide sesiunea Adunării Generale a O.N.U.... s-au organizat puternice manifestări pentru cultivarea și studierea spiritului internațional.* D. GUȘTI, P. A. 335, cf. SCRIBAN, D. *Consiliile populare se convoacă de Comitetele lor executive în sesiuni ordinare și extraordinare.* LEG. EC. PL. 135. *Pe întreg cuprinsul patriei noastre se desfășoară zilele acestea cea de a 5-a sesiune a sfaturilor populare regionale.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 373, cf. 2 391. *În actuala sesiune, Curtea cu jurați urma să-l judece pentru asasinarea Mariei Șerbănescu.* BOGZA, A. î. 353. *Se convoacă prima sesiune a Marii Adunări Naționale pe ziua de 23 ianuarie 1953.* BO (1953), 3. *Este de datoria deputaților de a ridica în cadrul sesiunilor problemele de interes general care frămîntă masele.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 12, 105, cf. DM, DN², L. ROM. 1959, nr. 6, 88. *Se-*

sesiunile ordinare au loc o dată pe trimestru, o dată la două luni sau o dată pe lună, după categoria sfaturilor populare. PR. DREPT, 61. *La dezvoltarea spiritului creator al inventatorilor și tehnicienilor contribuie în mare măsură și sesiunile tehnico-științifice organizate în fabrici și uzine.* CF 1961, nr. 2, 401. *În cadrul sesiunilor care se țin anual, Comisia mixtă pentru aplicarea convenției de pescuit în Marea Neagră dezbate o seamă de probleme privind activitatea din domeniul pescuitului.* AP 51. *Darea de seamă prezentată . . . la ultima sesiune a Marii Adunări Naționale consemnează succesele repurtate de poporul nostru în domeniul economiei.* V. ROM. ianuarie 1965, 3. *Nici vorbă că va veni la deschiderea sesiunii Marii Adunări Naționale.* CONTEMP. 1965, nr. 967, 1/6. *La sesiunea de referate științifice din acest an . . . sînt prezentate rezultatele unor studii făcute pe o durată de 3—5 ani.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 892. *La sesiunea extraordinară . . . a fost înscrisă o problemă de importanță esențială.* GÎ 1968, nr. 928, 4/1. *Această serie de articole, consacrată noului cinematograf american, se întemeiază pe experiența sesiunii de cinema a seminarului de studii americane.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 5/5. *Periodice întîlniri ale secretarilor literari . . . să se desfășoare la nivelul unor sesiuni de comunicări.* T ianuarie 1969, 86, cf. M. D. ENC., DEX. *La această sesiune au participat și reprezentanți ai întreprinderii județene de resort.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 919. *Cînd însă s-a încheiat sesia și se rădicară toți sfetnicii ca să se ducă pe acasă, îi întrebă Vodă.* MARIAN, T. 161. *După ce s-a făcut lumea . . . A făcut Dumnezeu o sesie.* PAMFILE, CER. 59. ◇ Fig. [Păsările] *s-au adunat, ținînd sesie între olaltă.* MARIAN, O. I, 134. ✦ (Și în sintagma *sesiune de examene*, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]) Perioadă de timp în cursul căreia se țin examene. *În sesiunea de vară trecută căzuse.* PREDA, R. 135. *Examenul de bacalaureat . . . se va desfășura în două sesiuni.* GÎ 1968, nr. 935, 2/1. *Merse pe covorul de lîngă mese, depășind capetele aplecate pe cărți și notițe în pregătirea ultimului examen din sesiune.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 16/1.

II. (În evul mediu, în Transilv., Bucov. și Ban.) Denumire a lotului de pămînt, parte dintr-un domeniu, asupra căruia țăranul dependent avea drept de posesiune în schimbul rentei către stăpînul feudal și care putea fi transmis ereditar, d e l n i ț ă; lot de pămînt care se dădea în folosința unui paroh, a unei școli, a unei primării etc.; s p e c. unitate de măsură agrară egală cu 32 de iugăre de pămînt. *Două sesii iobăgești din satul nostru . . . am gîndit să le dăm.* ȘINCAI, HR. II, 133/3, cf. 133/14. *A decis ca iobagii cari au în folosință (nu în proprietate) așa-numita sesiune întreagă (circa 32 pînă la 40 de pogoane sau iugăre) să lucre cu vite de jug, dacă le au, cîte 2 zile.* BARIȚIU, P. A. I, 384, cf. 117, BARCIANU. *Frate-meu . . . îngrijea însuși de pămînturile ce le avea ca proprietate sau ca sesie parohială.* SBIERA, F. S. 322. *Au cumpărat pămînt, aveau sesia școlară.* T. POPOVICI, S. 139. *Sesia primăriei era foarte mare, aproape patruzeci de iugăre.* id. SE. 475, cf. 45, M. D. ENC., DEX., com. MARIAN și din STRAJA—RĂDĂUȚI, din TIMIȘOARA.

— Scris și: (după lat. și fr.) *sessiune.* — Pronunțat: *-si-u-.* — Pl.: *sesiuni.* — Și: **seziúne**, (învechit și regional) **sésie** (scris și, după lat., fr. și rus., *sessie*; după rus. *sesiie*) s. f.

— Din lat. **sessio, -onis**, fr. **session.** — Pentru **sesie**, cf. rus. с е с с и я.

SESIZÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică autorități, organe ale justiției etc.) A aduce la cunoștință, verbal sau în scris, un caz (considerat ilegal) în vederea cercetării și soluționării lui; (complementul indică pricini, ilegalități, abateri etc.) a comunica (de obicei în scris) unei autorități, unui organ al justiției etc. pentru a lua măsurile care se impun. *Tribunalul e sezisat.* I. NEGRUZZI, S. I, 241, cf. CADE. *Vom fi sesizați în mod explicit de către guvernul francez.* TITULESCU, D. 160. *Membrii de partid . . . au înțeles una împrejoasă datorie să observe abaterea de la linie și . . . să sesizeze pe cei în drept.* SAHIA, U. R. S. S. 74. *Instanța a fost sesizată fie de parchet, prin rechizitor, fie de partea civilă, prin plîngere directă.* COD. PEN. R. P. R. 507, cf. LEG. EC. PL. 340. *Inspectorul sanitar de stat este obligat a sesiza organele în drept asupra abaterilor de la normele igienico-sanitare.* BO (1951), 414. *Îmi permit să vă sesizez de gravă desfigurare comisă de medicul Mihail Petrescu.* BOGZA, A. Î. 364. *Voi sesiza parchetul chiar în noaptea aceasta.* STANCU, R. A. III, 325. *Am fost sesizați de procuratură și cazul ni s-a predat nouă să ne ocupăm de el.* PREDA, I. 115. *Cînd am constatat diferite lipsuri, am sezisat organizația comercială.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 833. *Cititorii ne sesizează . . . că trenuri „sufocate" circulă numai pe traseele turistice.* ib. 1969, nr. 8 178, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ A b s o l. *Muncitorii oficiului au sesizat că în conducerea cantinelor lucrează oameni necinstiți.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 400. ◇ R e f l. p a s. *S-a sezisat parchetul și s-a reclamat ministerului de război.* CARAGIALE, M. 90. ✦ R e f l. (Despre autorități, organe ale justiției etc.) A lua în considerare, în cercetare, spre analiză, o ilegalitate, o abatere etc. pentru a o soluționa. *Serviciul de recepționare al întreprinderii nu se sesizează însă de toate aceste lipsuri.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 397. *S-a socotit obligat să-mi atragă atenția că fac afirmații grave, de care ar putea să se sesizeze procuratura.* PREDA, R. 54

2. A pătrunde cu mintea, a î n ț e l e g e, a p r i c e p e **(1)**, a o b s e r v a **(2)**, a d e s c o p e r i, a r e m a r c a, a p r i n d e **(II 1)**, (rar) a p r i z a[2] **(2)**; a face cunoscut, a d e z v ă l u i, a r e l e v a **(1)**, a r e v e l a **(1)**. *O clipă de suspensie, pînă sesizează situația.* SEBASTIAN, T. 360. *Subiectele vorbitoare . . . nu le mai sesizează semnificația . . . ca la început.* IORDAN, STIL. 22, cf. BUL. FIL. VI, 48. *Nimic nu ne îndreptățește să credem că toate aceste lucruri ar fi fost, în vreun fel sau altul, sesizate de d. Dragoș Pr.* PLR II, 601. *Abundența imagistică a unui text cere ochiului să întîrzie asupra lui pentru a o sesiza.* VIANU, A. P. 275. *Dintr-o altă dimensiune, pe care oamenii n-o sesizează, viața lor așa arată.* BOGZA, C. O. 386. *Să-i cunoască mai bine pe oameni, să sesizeze la timp tot ce este nou, ce ia naștere din inițiativa creatoare a maselor.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 709. *Scriitorul sesizează o serie de aspecte semnificative.* CONTEMP. 1953, nr. 349, 3/4. *Bărnuțiu sesizează sărăcia literaturii Transilvaniei, arătînd totodată și calea de urmat.* IST. LIT. ROM. II, 564. *Scriitorul va izbuti să sesizeze măreția de caracter, virtuțile minunate.* V. ROM. martie 1954, 273. *Poeții sesizează ceea ce este nou și duce omenirea înainte.* BENIUC, P. 93. *Luînd cuvîntul, alegătorii . . . au sesizat diferite lipsuri.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 833. *La apariția cărții . . ., perspectiva critică a romanului nu a fost sesizată pe deplin.* V. ROM. octombrie 1964, 82. *Unele locuințe de suprafață . . . n-au putut fi sesizate.* H. DAICOVICIU, D. 56. *Melodia nu mai poate fi sesizată ca o succesiune coerentă de sunete.* M 1968, nr. 1, 7. *Poate că micii spectatori nu sesizează continua pendulare dintre real și ireal.* T iunie 1968, 81. *Marea majoritate a profesorilor . . . a sesizat că manualul nu poate să folosească în aceeași măsură și elevilor.* GÎ 1968, nr. 931, 3/1. *Sensul scenariului, al personajelor a fost sesizat.* CINEMA, 1969, nr. 3, 11. *Faptele au fost sesizate just.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 4. *Ni se arată că, dintre simboliștii noștri . . ., nici Al. Macedonski, nici Ovid Densusianu nu i-au sesizat însemnătatea în noua orientare literară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 5/2. *Luchian se întîlnea cu Manet, sesizînd în același timp în pictura acestuia și aceleași caracteristici fundamentale ce vor inspira căutările generațiilor postimpresioniste.* CONTEMP. 1969, nr. 1 197, 6/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ R e f l. p a s. *Chiar dacă nu se sesizează foarte clar termenii și raporturile lor . . ., se vorbește de multiplicitatea sensurilor unui cuvînt.* L. ROM. 1967, 7. ✦ R e f l. A fi șocat la aflarea unei vești, a reacționa în mod viu la aflarea unei vești. *Cinstitul cronicar nu s-a se-*

sizat însă de coborîrea în rang a divanitului Miron. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 4/2.
— Prez. ind.: *sesizez.* — Și: **sezisá** vb. I.
— Din fr. **saisir.**

SESIZÁBIL, -Ă adj. Care poate fi înțeles, observat' remarcat, cunoscut; care poate fi sesizat **(2)** cu ajutorul simțurilor, p e r c e p t i b i l **(2)**, c o n c r e t, s e s i z a n t. *Cînd... loviturile sînt date de un dușman sezisabil, ele vor tinde să îmboldească pe cel lovit la lucru, la luptă.* GHEREA, ST. CR. III, 87. *Avem a face cu mijloace care... au o semnificație determinată, ușor sezisabilă.* IORDAN, STIL. 19. *Un obiect unic este mai ușor sezisabil decît mai multe.* id. ib. 111. *Arta lor are și o valoare umană, ușor sesizabilă pentru inteligențele înclinate să reflecteze asupra domeniului moral.* CONSTANTINESCU, S. III, 15, cf. DL, DM. *Din punct de vedere cauzativ, între lucrările de morfologie și cele de sintaxă nu este nici o deosebire sesizabilă.* L. ROM. 1959, nr. 4, 33. *Au fost de acord asupra lungimii sesizabile a oratoriului.* M 1965, nr. 1, 7, cf. DN². *În mișcarea noastră artistică este încă sesizabilă o stare de dispersiune și de fragmentare a eforturilor, o lipsă de convergență spre direcții mai clare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 28/2. *O simpatie secretă față de principe e sesizabilă de-a lungul întregii cărți.* ib. 1970, nr. 65, 8/4. *Perioada colonizării a adus influențe europene sesizabile în arta monumentelor... din Cuzco.* CONTEMP. 1971, nr. 1 283, 7/5, cf. DEX.
— Pl.: *sesizabili, -e.* — Și: **sezisábil, -ă,** (rar) **sesisábil, -ă** (HAMANGIU, C. C. 275) adj.
— Din fr. **saisissable.**

SESIZÁNT, -Ă adj. Care iese ușor în evidență, care frapează, șochează, f r a p a n t, i z b i t o r, ș o c a n t; p. e x t. sesizabil. *Ele dezvăluie un aspect sesizant al mîrșavului război antonescian.* CONTEMP. 1949, nr. 162, 6/1, cf. DN². *Modificările... pot fi mai profunde sau mai puțin sesizante.* L. ROM. 1967, 249. *Potențele reale... sînt mai sezisante în filme de balet.* CINEMA, 1968, nr. 9, 36, cf. ib. 1969, nr. 4, 5. *Nedoielnic că roadele acestei conlucrări... vor fi sesizante chiar în această primă etapă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 5/3, cf. DEX.
— Pl.: *sesizanți, -te.* — Și: **sezisánt, -ă** adj.
— Din fr. **saisissant.**

SESIZÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) s e s i z a și rezultatul ei.

1. Aducere la cunoștința unei autorități, unui organ de justiție etc., verbal sau în scris, a unui caz (considerat ilegal) în vederea cercetării și soluționării lui; comunicare (de obicei scrisă) făcută unei autorități, unui organ de justiție etc. a unei pricini, ilegalități, abateri etc. pentru a lua măsurile care se impun; (concretizat) document, act, scrisoare etc. prin care cineva sesizează **(1)** ceva cuiva. Cf. s e s i z a **(1)**. *Infracțiunea de fals sau luare de mită nu este condiționată de sezisarea instanțelor judecătorești.* COD. PEN. R. P. R. 426. *Această sesisare a fost trimisă comitetului regional.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 392. *Agitatorii trebuie să atribuie o deosebită atenție înregistrării sesizărilor făcute de către cetățeni.* CONTEMP. 1953, nr. 374, 2/6. *Dumneata nu știi nimic, n-ai primit nici o sezisare, nu-i așa?* V. ROM. aprilie 1954, 49. *Am primit o sesizare din partea direcției.* PREDA, R. 111. *La toate sesizările... nu lua nici o măsură.* id. ib. 376. *Comitetul executiv... nu s-a mărginit numai la sezisările primite de la cetățeni.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 830. *În holul sfatului se adunaseră peste 20 de cetățeni, care aveau de făcut diferite cereri, sezisări, propuneri.* ib. nr. 4 831. *Cineva, nu se știe încă cine, trimisese o sesizare.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 51. *Din sesizare reiese că petiționara funcționează de 11 ani în învățămînt.* RL 1967, nr. 7 041. *A fost înscris punctul privind rezolvarea scrisorilor, sesizărilor și cererilor oamenilor muncii.* M 1968, nr. 6, 2, cf. RL 1968, nr. 7 387, M. D. ENC., DEX. *În cele din urmă, preluate și de inspecția comercială, sesizările au ajuns unde trebuia.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 941.

2. Pătrundere cu mintea, î n ț e l e g e r e, p r i c e p e r e **(1)**, o b s e r v a r e **(3)**, r e m a r c a r e; aducere la cunoștința cuiva, d e z v ă l u i r e, r e l e v a r e. Cf. s e s i z a **(2)**. *Ne-am îndeletnicit cu lămurirea manifestelor a căror sesizare presupunea într-adevăr o pregătire filozofică.* BLAGA, H. 174. *Sezisarea acestui antagonism... imprimă creației realiste a lui Călugăru o remarcabilă putere de pătrundere a fenomenelor sociale.* V. ROM. martie 1954, 261. *Apollinaire a fost un mare critic de artă, dacă prin aceasta se înțelege sesizarea valorilor, puse adesea în umbră de falsele talente.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 26/1, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sesizări.* — Și: **sezisáre,** (rar) **sesisáre** s. f.
— V. **sesiza.**

SESIZÓR s. n. Organ principal al unui regulator sau al unui aparat de măsură, care sesizează o anumită mărime în forma ei inițială pentru a fi transformată apoi într-o formă convenabilă pentru reglare sau pentru măsurare. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.
— Pl.: *sesizoare.*
— **Sesiza** + suf. *-or.*

SÉSLĂ s. f. (Prin sudul Mold.) Scafă **(3)**. Com. SANDU-ALDEA.
— Pl.: *sesle.*
— Etimologia necunoscută.

SESOÁICĂ s. f. v. **săsoaică.**

SESTÉRȚ s. m. și (rar) n. Monedă romană de argint sau (mai tîrziu) de bronz, subdiviziune a dinarului, care valora doi ași și jumătate. Cf. PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Secretul... Pe-o mie de sesterții sînt gata să ți-l vînd.* ALECSANDRI, T. II, 246. *Producea un venit anual de 60 000 sesterții.* ODOBESCU, S. III, 26. *Arată că dăruiește 80 de sesterțe pentru cumpărarea de grîu.* XENOPOL, I. R. I, 173, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN².
— Pl.: (s.m.) *sesterți* și (rar, n.) *sesterțe.* — Și: **sestértțiu** s. n.
— Din lat. **sestertius.**

SESTÉRȚIU s. n. v. **sesterț.**

SESTÍNĂ s. f. v. **sextină.**

SÉȘĂ s. f. (Regional) Ședătoare (III) (Băuțar — Caransebeș). Cf. TUDORAN, GL. *Dacă mai mulți oameni se adună la sfat, făcînd glume de petrecere, se zice că au fost la seșă.* id. ib.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

SÉȘTINĂ s. f. v. **șestină**[1].

SET s. n. **1.** Fiecare dintre părțile în care se împart unele jocuri sportive, în funcție de atingerea unui anumit număr de puncte în favoarea unei echipe sau a unui jucător. Cf. DL, DM, DN². *Este un set pe care martorii nu-l vor uita multă vreme. Ashe și Năstase au făcut din plin dovada valorii lor excepționale.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Grup de obiecte, de piese, de instrumente etc. (deosebite sau de același fel) care formează un ansamblu complet și au aceeași destinație; garnitură. Cf. DN². *Considerăm că asemenea seturi s-ar putea realiza și pentru alte obiecte.* GÎ 1968, nr. 928, 2/9. *„Afacerea" însemna livrarea a... 230 000 seturi de muniții și alte mărfuri strategice.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 69. *Totul a fost... la locul său: ritmicitatea spectacolelor,... promptitudinea și acuratețea setului de tipărituri.* T august 1969, 88, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Ansamblu de obiecte de îmbrăcăminte (în special pulover și jachetă) confecționate din același material și care se poartă împreună. Cf. DEX.

3. (Tipogr.) Unitate de măsură pentru grosimea literei de la mașina de cules monotip. Cf. LTR².

— Pl.: *seturi.*
— Din fr., engl. **set.**

SETÁ vb. I. Intranz. (Învechit, rar) A înseta. *Ca ceaia ce[-]au venit la noi sătînd să pată pentru noi.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 237^{v}/33, cf. BUDAI-DELEANU, LEX.
— Prez. Ind.: *setez.* — Și: **sătá** vb. I.
— V. **sete.**

SETALĂU s. n. v. **șeitalău.**

SETAVERÁJ s. n. Raportul dintre numărul seturilor (1) cîștigate și cel al seturilor pierdute, la unele jocuri sportive (tenis, volei etc.). Cf. L. ROM. 1961, nr. 1, 30, cf. DN^{2}, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *setaveraje.*
— Din fr. **set-avérage.**

SETCÁR s. m. (Regional) Pescar care prinde pește cu setea. Cf. ANTIPA, P. 515, DM, DEX, H VII 483.
— Pl.: *setcari.*
— **Setcă** + suf. *-ar.*

SÉTCĂ s. f. Unealtă de pescuit confecționată din plasă de ață subțire, în general de formă dreptunghiulară, fixată în apă cu ajutorul a două odgoane, întrebuințată mai ales pentru scrumbie și cegă. *Cu cît ne scoborîm... la vale și cu cît apa devine mai mare, putem urmări... evoluția completă de la mreajă simplă pînă la setca fină, de lungimi trecînd de 1 km.* ANTIPA, P. 168, cf. TDRG. *Pe rama astfel formată... se întinde o bucată de setcă (cu trei plăși ca la mreajă) care la marginea de jos e lăsată mult mai lungă.* ATILA, P. 120, cf. 372, REȘMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, NOM. PROF. 16. *Se pricepea la meșteșugul setcilor ca nimeni altul.* VOICULESCU, P. I, 13, cf. SCRIBAN, D., NOM. MIN. I, 28. *La pescuit, setcile se instalează cu ajutorul unor suporturi de lemn.* LTR^{2}, cf. DM, SCL 1960, 940. *Rizeafca pescuită la Dunăre cu setci speciale... este mai slabă... și mai puțin gustoasă decît scrumbia.* AP 76, cf. M. D. ENC. *Selifan mai avea o jumătate de hectar de vie, două lotci și setce de mare.* SCL 1974, 447, cf. DEX, H II 97, 284, VII 358, 483, com. din TURNU-MĂGURELE și din DARABANI — DOROHOI, ALR I 1 734/986.
— Pl.: *setci* și (rar) *sétce.*
— Din rus. **сетка.**

SÉTE s. f. 1. Stare fiziologică complexă constînd din senzația particulară de uscăciune a mucoasei gurii și a gîtului și din impulsul de a bea lichide ca urmare a deshidratării țesuturilor organismului. *Deaderă în gustarea mea fiare și în seatea mea adăpară-mă cu oțet.* PSALT. 134. *Doamne, dă-mi acea apă, să nu-mi fie seate.* CORESI, EV. 152. *Ne-ai adus afară den Eghipet cum noi... și dobitoacele noastre de seate să ne omoară.* PO 235/20. *Acea seate vor răbda oamenii aceia carii nu adapă pre cei însetați.* CHEIA ÎN. 99^{v}/3. *N-au simțit nici foamete, nici seate, nici răceală, nici alte nevoi a trupului* (a. 1692). GCR I, 297/22. *Trăge atunce mare greu de sete, că n-au obiceiu... să le care apă cu sacalele.* NECULCE, L. 244. *De mare căldura văzduhului denafară, cea în trupul său născută din fire căldură, tare spre clătire li să pornește și setea vîrtos li să pricinește.* CANTEMIR, I. I. I, 40, cf. ANON. CAR. *Norocul acelora iaste asemenea unui om ce-i să supără de seate* (a. 1713). GCR II, 7/30. *Rabdă sete multă, stînd lîngă apă și tot miroșește pămîntul* (a. 1777). id. ib. 110/3. *Sănătatea iaste pricina sfîrșitului la bolnav pentru carea sufere... și durearea și seatea și orice alt chin.* MOLNAR, RET. 87/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Tantal, arzînd de sete, nu poate înghiți din apa ce fuge de la buză-i.* PLEȘOIANU, T. II, 55/27. *Se înștiințează împreună cu mintea de starea împrejurărilor, a lucrărilor și a trebuințelor lui, de foame, de sete, de frig și de căldură.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXII/27, cf. I. GOLESCU, C. *Vă veți deprinde a răbda foamea și setea pentru ca să puteți urma o așa călătorie.* DRĂGHICI, R. 8/2. *Nu mai poci nici de foame, mă usuc și de sete, fără să dăm de vreun izvor.* FM (1838), 1/1, cf. VALIAN, V. *Băutura măsurată de apă răce taie... sătea.* FĂTU, D. 8/6. *Nimini n-a putut să rabde la sete; toți au băut.* ARISTIA, PLUT. 102/4. *În loc să caute a să potoli cu un pahar de apă la sete, năzuiau pînă la bujorii ce străluceau pe obrajii Mariei.* SION, P. 78, cf. PONTBRIANT, D. *Ovidiu adesea se plînge că nu-i este dat nici măcar setea să și-o stîmpere în rîuleț.* HASDEU, I. C. I, 221. *Setea ne muncea fără milă și ne silea să răcnim.* ALECSANDRI, O. P. 281, cf. CIHAC, I, 253. *Astăzi e un singur soare pe pămînt. Și usucă toate cîte lucruri sînt De pierim de sete.* BOLINTINEANU, O. 195. *Setea și inanițiunea sînt simțiri ale funcțiilor de circulație și de nutriție.* CONTA, O. F. 47. *Spinul se preface că-i e sete și cere ploșca cu apă.* CREANGĂ, O. 88. *Prin foame și sete l-a silit... să deschidă porțile.* CARAGIALE, O. II, 289. *Luptîndu-se cu foamea, cu setea și cu nesomnul, se socotea unde s-ar duce ca să iasă la lume.* ISPIRESCU, L. 100. *Îi era sete și avea poftă de acreală.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 77. *Calul..., mînat de patimă sau de sete, ciulește urechile și-și scutură coama revărsată.* IORGA, P. A. II, 162. *Începu să bea c-o sete nemaipomenită.* AGÎRBICEANU, A. 168. *Lighioanele pădurilor umblau cu limba scoasă să găsească unde să-și stîmpere setea.* GÎRLEANU, L. 59. *O sete fierbinte îi uscă buzele.* BUJOR, S. 83. *Ajunși la acest pîrău limpede ca o picătură de rouă, ne stîmpărarăm setea.* HOGAȘ, DR. I, 10. *Acesta... rătăci pe macedoneni în locuri grele de umblat,... unde ... foamea și setea completează opera stratagemei getice.* PÂRVAN, G. 60. *Îi era cald și mai ales îl chinuia o sete cumplită.* REBREANU, I. 70. *Îi era omului sete.* M. I. CARAGIALE, C. 60. *Îmi arde inima de sete și n-am mîncat mai nimic.* MIRONESCU, S. A. 78. *Nimeni să nu te mai vadă, Ca să-ți mai cerșească apă Cînd de sete gura-i crapă?* MINULESCU, VERS. 319. *Niciodată din bărdace N-am fost băut fără să-mi fie sete.* TOPÎRCEANU, P. O. 151. *Setea era mare, vinul bun.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 124. *Se aplecă Ion și bău apă,... să-și potolească setea.* VISSARION, B. 118. *O sete uriașă sta sufletu-i să-i rupă... Dar nu voia s-atingă infama băutură.* VOICULESCU, POEZII, I, 95. *Era singur cu Catrina Duca, potolindu-și patima ca pe-o sete în pustie, cînd ajungi la o oază.* SADOVEANU, O. X, 316. *De sete o să mai poată răbda pînă la tine acasă.* ARGHEZI, S. VII, 111. *Ne statornicisem pentru ziua întreagă, cu o pasiune ce nu cunoștea nici foame, nici sete...,* în *împărăția nisipului.* BLAGA, H. 15. *Înseși instinctele cele mai puternice, foamea, setea, sînt canalizate și oprite în expansiunea lor naturală de către societate.* RALEA, S. T. II, 148. *L-au scos de sub covîltir flămînd, clănțănind din dinți de sfîrșeală, de sete, de frică.* C. PETRESCU, A. R. 74. *Ziua vă e sete și noaptea tremurați de frig.* BOGZA, A. Î. 670. *Tuturor ni s-a făcut o sete groaznică, ni s-a aprins gura, ne ard buzele.* STANCU, M. I. 107. *Trei zile băuse apă cu vadra, fără să-și potolească setea și să-i treacă sughițul.* TUDORAN, P. 81. *N-ajunge că îl trimeți ca vai de capul lui și rabdă de sete toată ziua, cu oile?* PREDA, M. 26. *Vrei să mănînci și ți-i sete.* ISANOS, Ț. L. 48. *Toată lumea bea, ca și cum o sete colosală ar fi devorat-o.* T. POPOVICI, S. 474. *Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac.* LABIȘ, P. 38, cf. BARBU, PRINC. 49, BRAD, O. 145. *O păsăruică își potolește setea.* IST. LIT. ROM. II, 463. *Nu poate înghiți nimic deși are o sete intensă.* ABC SĂN. 338. *Potolindu-și setea cu apă din rîuri.* VÎN. PESC. mai 1964, 6. *Îi era sete ca după pește sărat.* V. ROM. noiembrie 1964, 16. *Încă mi-e sete — plină e cana.* VULPESCU, P. 102. *Setea să fugă, foamea să fugă, Nimeni din urmă să nu le ajungă.* CONTEMP. 1966, nr. 1 022, 1/1. *Le e cam sete, îmi fac mereu semne că ar vrea apă.* BĂNULESCU, I. 180. *Vă e foame, vă e sete, N-aveți potcoave, nici ghete.* T iunie 1968, 38. *Mă privea cum privește un om ars de sete ulciorul cu apă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 182, 1/6. *Am băut din rîuri și nu mi-am liniștit*

setea. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 1/3. *Fîntîna într-o clipă s-a secat și fata de sete s-a uscat!* POP., ap. GCR II, 353. *De apă nu le-i sete.* ALECSANDRI, P. P. 5. *Nici mi-i foame, nici mi-i sete, Nici mi-i dor de codru verde.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 106. *De flămînd era flămînd; setea încă-l cocea.* RETEGANUL, P. II, 77. *Nevestei feciorului de împărat i se făcu sete.* STĂNCESCU, B. 50. *Bietele femei plîngeau de sete căci nu se mai găsea pic de apă de băut.* POPESCU, B. III, 10. *Trec prin vale mort de sete, Mă-ntîlnii cu două fete.* BÎRLEA, L. P. M. I, 28, cf. AIR SN VI h 1 848. *Să dai turcului să bea, Doar i-o potoli setea.* BALADE, II, 68. *Hai dă mă du la apă mai curînd... că mor dă sete!* O. BÎRLEA, A. P. II, 111. *Morfi di foami și di săti, N-ari cini si-i adăpi.* FOLC. MOLD. II, 159. *La casa cu două fete Mor pisicile de sete.* ZANNE, P. II, 125. *Foamea e soră bună cu setea.* id. ib. III, 560. *S-a întîlnit foamea cu setea,* se spune despre căsătoria a doi oameni săraci. Cf. id. ib. 562. *Cînd casa ta are sete, nu vărsa apa pe drumuri* (= înainte de a-i servi pe străini trebuie ajutați cei apropiați). Cf. id. ib. IV, 117. *Cînd mi-e sete să-mi dai apă, Iar nu fierea după ce-mi crapă.* id. ib. ◇ Fig. *Tot ceea ce supsese gura arsă de sete a lăcomului soare... recădea din nou în cascadă.* ANGHEL, PR. 72. *Buzelor prea însetate odată nu le mai e sete.* în PLR II, 418. ◇ Loc. adv. **Cu** (sau, regional, **în**) **sete** = cu putere, cu înverșunare; violent, foarte tare. *Aleargă pe scenă... și-i arde lui Iorgu cu sete cîteva perechi de palme.* CARAGIALE, O. I, 6. *Îi trase una cu sete în stîlpul creț din frunte.* id. ib. 38. *Dedei o dată cu sete, încît dintr-o lovitură îi tăiai cîte trele capetele.* ISPIRESCU, L. 304. *Îl pălî în cap cu sete și-l prăbuși la pămînt.* MARIAN, O. I, 146. *Tîrî fata în casă, aproape leșinată, încuie ușa și urmă bătaia mai cu sete.* REBREANU, I. 198. *Se ridică... să-i ardă și el, cu sete, o palmă.* BRĂESCU, O. A. II, 282. *Lovit pe la spate și cu sete..., a simțit cum se despică pămîntul sub el.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 75. *I-a repezit un pumn, cu sete, în nas.* id. M. D. I, 184. *Paloșul lui bătea repede în rînduri, cu sălbătăcie și cu sete.* SADOVEANU, O. I, 17. *Venii în ajutorul lui Țăpoi, aruncînd cu sete în ciini.* ULIERU, C. 89. *Pe cel înșelător l-am spînzecat cu sete.* CĂLINESCU, O. II, 250. *L-a pocnit pe tîlhar cu sete.* STANCU, D. 21. *S-auzea numai bufnetul unelteior izbite în pămînt cu sete, ca niște îmblăcie sporitoare.* GALAN, B. I, 76. *Apucă o măciucă de jos. O ridică drept în sus și-i dădu drumul, cu sete..., în tidva pîndarului.* PREDA, M. 114. *Andrei îl pocni cu sete, în bărbie.* T. POPOVICI, S. 537. *Eu m-am ridicat în vîrful picioarelor și-am dat iarăși, cu sete.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 11. *Azvîrlii măciuca-n sete, Capra peste cap se dete.* ALECSANDRI, P. P. 265. *Ia să mi-l trăsnești cu sete.* TEODORESCU, P. P. 32. *Am dat cu sete (cu săcurea).* CIAUȘANU, GL. *Bine vorba nu-și sfîrșea, Murguleț-și repezea Și cu sete mi-l lovea.* BALADE, II, 258. *Ciomagul are două capete, și cu cel d-al doilea se dă totdeauna mai cu sete!* ZANNE, P. III, 112. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Fulgerele se îndesiră... și în curînd ploaia prinse a cădea pe pămîntul ars de sete.* SANDU-ALDEA, U. P. 193. *Alături tremura porumbul, Cu trupul chinuit de sete.* GOGA, POEZII, 99.

2. Fig. (Adesea urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de", care indică felul) Poftă necumpătată; dorință intensă, arzătoare; p. gener. poftă, lăcomie; dorință, năzuință. *Și de ce ne e noao nevoie, de seatea sufletului, să ne stîmpărăm.* CORESI, EV. 154. *Setea sufletului potolește și răcorește.* VARLAAM, C. 113, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Sete nesimțitoare pentru bogății.* PLEȘOIANU, T. I, 124/16. *Lupta aceasta din urmă a mea sete potoli.* HELIADE, O. I, 411. *Un erou cu setea primejdielor de războaie.* CONACHI, P. 282. *O sete-nveninată de-mpărăție.* ARISTIA, S. 59/5. *Să se nască deodată în toate inimile o sete... de bogății.* GHICA, C. E. II, 627. *Știu asemenea ambițioasele lui visuri și marea sete de bani și mărire ce îl munceau.* FILIMON, O. I, 121. *Am avut o sete de liniște adîncă Și-am alergat aice la cîmpul înflorit.* ALECSANDRI, T. II, 216. *E același cîntec vechi, Setea liniștei eterne care-mi sună în urechi.* EMINESCU, O. I, 157. *O sete arzătoare de studiu se trezise în mine.* id. G. P. 43. *Nu mai am decît o sete, nu mai am decît un vis.* MACEDONSKI, O. I, 127. *A luptat... cu toată setea de a birui a celor douăzeci și trei de ani.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 353. *Ea vorbește cum o îndeamnă ura, setea de răzbunare.* GHEREA, ST. CR. II, 261. *Ceea ce-i atrăgea pe ei era mai ales setea aurului.* XENOPOL, I. R. II, 30. *Strîngeți-vă laolaltă, cîți simțiți în voi dorul de muncă și setea sfîntă de adevăr.* în PLR II, 7. *Nu se vede un avînt de mînie împotriva celor înțeleși cu păgînii, o sete de mîntuire care amintește pagini din psalmi?* IORGA, C. I. II, 126. *În ochii verzi văd fulgere de ură, Văd neînfrînta sete de viață.* GOGA, POEZII, 97. *Înlănțuiți-vă cu sete-adîncă! Rîdeți, cîntați, cît ține visul încă.* CERNA, P. 40. *O sete nebună de a fi liberi.* ANGHEL—IOSIF, C. I. 203. *Nu era setea de reclamă care ne mîna, nici dorința de a uzurpa glorii stăpînicite.* IOSIF, în PLR II, 213. *Nu e a ta setea asta de pricepere, de pătrundere a tainei care te-nconjoară.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 52. *Tatăl său... se opri cu multă durere la lăcomia omenească, la setea nepotolită după avuții, după aur.* AGÎRBICEANU, A. 193. *Ți-e sete de înălțimi amețitoare.* GÎRLEANU, L. 81. *Cruzimea, lenea, sila de viață, setea de răzbunare și puterea de ură.* M. I. CARAGIALE, C. 49. *În goană după viața lipsită de înfrînare, în setea de bani ce copleșește totul,... a rămas credincios principiilor moralei burgheze.* LOVINESCU, C. IV, 159. *Cu o supremă sete de viață... gemea rugător.* REBREANU, R. II, 276. *Ne poartă nerăbdarea mută, Bagajul visurilor noastre Și setea noilor senzații Pe infinite paralele.* MINULESCU, VERS. 119. *Sînt epoci însă cînd toată omenirea e cuprinsă de asemenea sete de altceva.* C. PETRESCU, Î. I, 288. *Se deșlepta în el revoluționarul de altădată..., cu setea lui de a cunoaște omul.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 119. *Glasul lui avea atîta forță, încît te cuprindea o stare tulbure, o sete de a trece peste toți și toate.* VLASIU, D. 367. *Setea cea mare de viață... îmi cuprinse sufletul.* SADOVEANU, O. II, 67. *Simțea o sete cumplită de răzbunare.* BART, E. 56. *El le-a găsit condus fiind de o instinctivă sete de muzicalitate.* PUȘCARIU, L. R. I, 94, cf. SCRIBAN, D. *Cine nu cunoaște și nu laudă oare setea de eroism a tinereții?* în PLR II, 650. *Stăndurile expoziției, cu cărți în splendide legături, oglindesc setea de cultură a poporului.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 390. *Am o sete sălbatică de viață.* CĂLINESCU, S. 87. *Faust a găsit acum un teren propice pentru setea lui de acțiune, pentru năzuința lui neostenită.* VIANU, L. U. 260. *Distinsul profesor..., un om cu setea zărilor în el, mă lua uneori la plimbare.* BLAGA, H. 139. *Îmi stîngeam setea lirică numai cu poezia clasică.* id. ib. 189. *Setea de libertate a acestui popor e fără limită.* RALEA, S. T. I, 320. *Mi-a transmis... spiritul lui de împotrivire, setea lui uriașă de dreptate.* STANCU, M. I. 46. *Marii petroliști nu au nimic negustoresc în apucăturile lor, setea lor de bani e mai mare, mai sceleră.* BOGZA, A. Î. 25. *Poporul a exprimat în creațiile sale poetice... setea sa de libertate și fericire.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 757. *Înțeleg setea de răzbunare a marilor revoluționari.* PAS, L. II, 186. *Semăna cu maică-sa..., cu mișcările scurte și stăpînite ca și cum dincolo de ele s-ar fi ascuns o sete de mișcare.* DEMETRIUS, A. 9. *Am în mine atîta putere și atîta sete de fericire.* H. LOVINESCU, T. 7. *Dorința aceasta se unea cu o sete neostoită de a cunoaște lumea.* TUDORAN, P. 118. *Îi era sete de-o țigară.* T. POPOVICI, SE. 68. *Setea de a construi e irezistibilă.* IST. LIT. ROM. II, 259. *Scriitorul ne evocă... cumplita lui sete de pămînt, obsesia dobîndirii unui ținut.* V. ROM. noiembrie 1964, 126. *Autorul își realizează setea de evaziune.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 3/6. *Setea de cunoaștere, preocuparea permanentă de a contribui la luminarea celor din jurul său l-au transformat... într-un om cu preocupări multiple.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 26. *Cinematografia poate satisface în cel mai înalt grad această*

sete de cunoaștere. CINEMA, 1968, nr. 6, 7. *Poetul e continuu absorbit... de o sete de absolut.* T septembrie 1968, 60. *Ne dă o imagine vie a ceea ce înseamnă... setea de cultură a locuitorilor din mediul rural.* GÎ 1968, nr. 932, 1/5. *Dacă setea de unitate și stilul unificării primează, atunci armonia între civilizație și cultură e cu putință acolo.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 14/2. *O neostoită sete de natură și de simplicitate a cuprins întortocheata lume feminină.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/1. *De cine mi-i mie sete, Nice-l văd, nice mă vede!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 124, cf. 147, ANT. LIT. POP. I, 71. *Foaie verde și-un burete, De cine mi-e dor și săte, Departe cu casa șăde.* FOLC. MOLD. I, 100. ◇ Loc. adv. **Cu sete = a)** cu pasiune, cu asiduitate; stăruitor. *Cetea cu sete de la articolele prime pînă la cele mai neînsemnate notițe.* AGÎRBICEANU, A. 210. *Asistența părea absorbită în gînduri și asculta cu sete orice opinie.* CĂLINESCU, S. 168, cf. M. D. ENC., DEX. *Și cuvîntați toți cu sete Ca Dumnezeu să mă ierte...* MARIAN, Î. 313; **b)** cu multă poftă, cu lăcomie, cu nesaț. *Pe urmă se apucară cu sete de vin.* AGÎRBICEANU, A. 295. *Cîinele s-a repezit cu sete la ciubărul cu aburi.* BLAGA, H. 96. *Ar fi tras cu sete cîteva fumuri de tutun.* C. PETRESCU, A. R. 195. *Se grăbesc să fumeze ultima oară, adînc, cu sete.* BOGZA, A. Î. 65. *Fuma cu sete.* STANCU, R. A. II, 25. *Bea cu sete.* H. LOVINESCU, T. 102. *Ucenicul îl văzu cum soarbe cu sete.* BARBU, G. 56, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. **A-i fi cuiva sete de ceva (sau de cineva)** = a fi cuprins de un dor nestăvilit, puternic. *Mi-e sete de durere, Mi-e sete de misteruri.* PETICĂ, O. 147. *Mi-e sete de răcoarea de cetină și culmi.* VULPESCU, P. 81. *Mult mi-e dor și mult mi-e sete Să văd frunza-n codru verde, Să mai strîng vreo șapte cete.* ALECSANDRI, P. P. 287. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Sînt apoi locuri în care setea de vieți omenești a apelor este atît de mare și nestăpînită, încît înfățișarea lor devine sinistră.* BOGZA, C. O. 198.

3. (Învechit) Secetă. *Pus-au rîure în pustinie și ieșitele apelor în seate.* PSALT. 231, cf. 117. *Sătură el în pustie și în seatea zăduhului fără apă.* CORESI, ap. GCR I, 15/14.

— Lat. **sitis.**

SETEÁN, -Ă s. m. și f. v. **sătean.**

SETEBÍST, -Ă s. m. și f. (Ieșit din uz) Persoană salariată a Societății de Transporturi a Orașului București. V. itebist. Cf. IORDAN, L. R. A, 251. *Veneau... ceferiști, ... setebiști, birjari.* PAS, Z. IV, 54. *Nu cunoșteau... circulara... nici setebiștii printre care direcția semănase buruiana discordiei.* id. ib. 154. *Erau îndemnați să sprijine greva setebiștilor.* BARBU, G. 162, cf. SFC I, 127, 172.

— Pl.: *setebiști, -ste.*

— Formație alcătuită din inițialele **S. T. B.** (= Societatea de Transport București, pronunțate *se-te-be*) + suf. *-ist.*

SETECIÚNE s. f. (Învechit) Secetă. *L-au destulat pe el întru pustie, întru seteciunea arderii întru fără de apă.* BIBLIA (1688), 150[2]/21, cf. PHILIPPIDE, P. 182, TDRG, PASCU, S. 22, SCRIBAN, D.

— Pl.: *seteciuni.*

— **Sete** + suf. *-ciune.*

SETÉMBER subst. sg. v. **septembrie.**

SÉTEMBRE subst. sg. v. **septembrie.**

SĂTEÓS, -OÁSĂ adj. v. **sătos[1].**

SÉTER s. m. Rasă de cîini de vînătoare, de talie mijlocie, cu capul ușor alungit și cu părul lung și mătăsos, diferit colorat după specie. *Setterul este un metiș, rezultat din încrucișarea spaniolului și a bracului.* ENC. VET. 700. *Setterul englez... are caloarea albă cu pete galbene... sau cărămizii.* ENC. AGR. V, 418, cf. STOICA, VÎN. 23. *Nu e nevoie ca un cîine să fie lup, ... setter, griffon, ca să merite o atenție respectuoasă.* ARGHEZI, S. VII, 131. *Ogari, poanteri, seteri, braci și grifoni, fiecare a fost închinat amintirii unei brune agere și costelive.* VINEA, L. I, 99. *Corpul setterului e ușor și sprinten.* VÎN. PESC. septembrie 1960, 5, cf. DN[3]. ◇ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Îmi scosei de după o ușă pușca și torba și strigai pe Liuba, cățeluța mea setter.* SADOVEANU, O. X, 481.

— Scris și: (după engl. și fr.) *setter.* — Pl.: *seteri.*

— Din engl., fr. **setter.**

SETÍLĂ s. m. (Și ca n. pr.) Om veșnic însetat, care, oricît ar bea, nu se satură. *Setilă striga și el.... că crapă de sete.* CREANGĂ, O. 118, cf. DDRF, PASCU, S. 331, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SFC II, 154, 157, IV, 188, DER. ✦ Epitet pentru un om bețiv. Cf. ZANNE, P. VI, 311.

— **Sete** + suf. *-ilă.*

SÉTIM subst. (Învechit, rar) Salcîm **(1)** *(Robinia pseudacacia). De la ei veți lua:... lemn de șetim;* PO 260/22. *Fă și scînduri cortului den lemn de șitim* (SALCIMB 1938). ib. 265/17. *Fă și acestui dver 5 stîlpi den lemn de șitim.* ib. 267/16. *Oltariu încă fă de lemn de șetim de 5 coți în lung.* ib. 267/20.

— Și: **sítim, șétim, șitim** subst.

— Cf. magh. setimfabol.

SETIÓS, -OÁSĂ adj. v. **setos[1].**

SÉTLEVA s. f. (sg.) (La unele jocuri de cărți) Ridicarea de șapte ori a mizei existente. V. martingală **(3)**. *Eu am uitat și paroli și setleva.* NEGRUZZI, S. I, 74, cf. PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU[2], RĂSMERIȚĂ, D., CADE.

— Din fr. **sept et lever.**

SETÓN s. n. Meșă de vată, de tifon, de pînză etc. care se utiliza în diferite forme de ulcerații (mai ales la animale) pentru a se obține o drenare continuă; procedeu terapeutic care consta în folosirea unei asemenea meșe. *Setonu..., dar mai mult arderea pieptului cu fierul... sînt remediuri paliative bune.* LUCACI, M. 121/16. *Setoanele se aplic în locurile arătate mai sus... și pă orice parte arată doctorul.* POLIZU, T. 57/24. *Deschiderea abceselor phlegmonoase prin seton.* TURNESCU, MED. OP. 270[v]/20, cf. 95[r]/9. *Setonul a fost părăsit din cauză că el n-are nici o utilitate și afară de aceasta este dureros și produce slăbiciune.* BIANU, D. S.

— Pl.: *setoane.*

— Din fr. **séton.**

SETÓS[1], -OÁSĂ, adj. **1.** Căruia îi este sete **(1)**, chinuit de sete; însetat, (învechit și regional) sățios[2], secetos **(3)**, (regional) sfăitos. *Rătăciră în pustinie fără apă..., flămînzind și setoși, sufletul lor în ei nu putu.* PSALT. 228. *Doamne, cînd te-am văzut flămînd și te-am săturat sau setos și te-am adăpat?* CORESI, EV. 34. *Și în ce chip jeluiaște cerbul setos la izvorul apei, așa și noi să jeluim datori sîntem ... să înseloșăm de această dumnezeiască apă.* id. ib. 154, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Vulpea și țapul, amîndoi sătoși fiind, s-au coborît într-o fîntînă ca să bea apă.* ȚICHINDEAL, F. 79/24, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Cînd luăm paharul în mînă ca să adăpăm setosul piept, ne temem ca moartea să nu vie să ni-l hrăpească.* MARCOVICI, C. 83/2, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 253. *Îndeseară ajunse lîlnit de foame și setos de să ferească Dumnezeu.* ISPIRESCU, L. 262, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Vor fi sosit acum de la baie ... și vor fi flămînzi și setoși.* AGÎRBICEANU, A. 69. *Bărbații cu nevestele lîngă ei închinau și sorbeau setoși din lichidul rece* id. ib. 115, cf. SCRIBAN, D. *Cireada mergea blîndă ..., Ațe perind cu valuri podișul calcaros, Pe care cîte-o gură setoasă vrînd să-l lingă Se ridica cu botul zadarnic*

și bălos. CĂLINESCU, O. II, 29, cf. M. D. ENC., DEX. *Nu-l adăp că-i sătos.* DOINE, 248, cf. ALRM II/I h 157. ◇ (Substantivat) *Ai umiluit vrun sărac sau ai dat mîncare flămînzilor sau ai adăpat vrun setos sau ai îmbrăcat vrun om mișel* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 453/30. *Să adăpăm setoșii, ca la cea apă de răpaus să lăcuim.* CORESI, EV. 43. *Să adăpi sătoșii și să priimești streinii.* FL. D. (1680), 21[r]/20. *Nici cu apă pre cei setoș[i] ai adăpat, ce flămînzilor ai lipsit pîinea.* BIBLIA (1688), 372[2]/16. *Pre cel setos să-l adăpi, Pre cel gol să-l îmbraci.* BUCV. 23[r]/3. *Să adăpi un setos, să hrănești un sărac și să miluiești un sărman.* MARCOVICI, C. 52/12. *Apoi ieșind ... beau sătoși și nesătoșii pînă li să umflă foalele.* FM (1839), 43[1]/34. *Țugulea zise setosului.* ISPIRESCU, L. 323. *Flămînzii visez mîncînd Și setoșii apă bînd.* ZANNE, P. II, 553. *Setosul bea apă din orice lac.* id. ib. IV, 118. ◇ Fig. *Se frîng dezlipitele scînduri din coaste, Apa dușmană țîșnind cu năvală prin setoasele găuri.* COȘBUC, AE. 14. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Cine revarsă ploaia și roua asupra setosului pămînt ca să ajute creșterea sadurilor și dezvoltarea semințelor?* MARCOVICI, D. 199/26. *Plin de rușinc-n setoasele plaiuri din Argos voi merge Căci năzui-vor curînd spre țara iubită danaii.* MURNU, I. 73.

2. Fig. (Despre oameni; adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de") Care manifestă, simte o poftă (nemăsurată, nepotolită), o dorință (arzătoare, intensă) (de ...); (despre manifestările oamenilor) care denotă, exprimă, trădează o poftă (nemăsurată, nepotolită), o dorință (arzătoare, intensă) (de ...); avid, lacom, dornic (de ...); (învechit, rar) secetos (4). *Este setos de adevăr, pe care îl învăluie cu umbra și îl dezvăluie cu lumina lui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 6/22. *Copilăria este ... setoasă și priimitoare de tot felul de învăț și de aflări.* id. ib. 84/3. *Dar poți crede că de fanatism Va fierbe setos să verse acest sînge osîndit?* HELIADE, O. I, 432. *Supt jugul acelor desfrînați, lacomi, vicleni, înșelători, setoși de sînge ... patria plîngea ca o oaie înjunghiată.* FM (1840), 194[1]/11. *Sătoasa mea privire te urmă pe de-aproape.* ib. (1842), 94[1]/34. *Ea face a vă încongiura de o junime ... setoasă de povestiri.* BREZOIANU, I. 95/25. *El, setos de sînge, mugea prevestind moarte, Din cap pîn în picioare de fer acoperit.* ARISTIA, S. 29/5. *Nu-i oferea îndestulătoare resurse pentru spiritul său foarte setos la învățături.* id. PLUT. XLVII$_2$/3. *Atunci e ochiul ager ... Și-obiectele ce vede se înrădăcinează În inima-i setoasă de orice lucru nou.* NEGRUZZI, S. II, 260. *Militarul... este setos de glorie și de onoruri.* GHICA, C. E. II, 621. *Oamenii din acest județ sînt foarte setoși de învățătură.* I. IONESCU, M. 261. *S-a observat cu multă justețe că societatea română este una din cele mai setoase de schimbări.* ALECSANDRI, S. 26. *Setos de lupte, în văi depărtate, Un erou în noapte încă se mai bate.* BOLINTINEANU, O. 35. *Spiritul nostru setos de unitate găsește legături... între lucrurile cele mai deosebite și mai diverse din lumea asta.* CONTA, O. F. 85. *Ziceam odată și-n dorul meu fierbinte, Setos de fericire, priveam, priveam nainte.* CONV. LIT. XI, 116. *Steteam extaziat..., răpit ca de-o suvenire și setos să mai ascult vocea ei.* EMINESCU, G.-P. 70. *Setos de acțiune, trei patime avea: Femeile, Războiul și Oceanul.* MACEDONSKI, O. I, 261. *Setos de bătaie, aplica loviturile cele mai sălbatice unui nenorocit de soldat.* BACALBAȘA, S. A. I, 189. *Țara e setoasă de dreptate.* I. NEGRUZZI, S. IV, 315. *Apologia... nu este caracteristica unei minți largi, unui suflet setos de ideal.* în PLR II, 62. *Un nou Eminescu apăru: minte setoasă de a ști, suflet doritor de a se împărtăși altora, inimă revărsîndu-se în bunătate.* IORGA, P. A. II, 130. *Se împărtășesc cu dărnicie unui auditoriu setos tocmai de hrana aceea cele din urmă cunoștințe cu privire la filozofie.* id., în PLR II, 15. *Îmi aduc aminte de mine, de omul setos de senzații, care umbla liber, împins de fantazia lui, prin muzee.* ANGHEL, PR. 105. *Buzele-s setoase de dulcea suferință A caldelor săruturi.* PETICĂ, O. 45, cf. 159. *Clericul... se însenină deodată în mijlocul mulțimei... setoasă de viață.* AGÎRBICEANU, A. 139. *Cu o privire setoasă, Ion cuprinse tot locul, cîntărindu-l.* REBREANU, I. 49. *Erau nemulțumiți și setoși de o schimbare socială și politică.* VLASIU, D. 81. *Eram cum e copilul setos de un spectacol.* PILLAT, P. 328. *Această simplificare a doctrinei nu poate decît să seducă pe umaniștii setoși de claritate și evidență.* OȚETEA, R. 320. *Furtuni și vîrtejuri de armăsari și mînji de lemn înhămați la căruț dădeau în vînt poporul setos de senzații.* ARGHEZI, B. 70. *Din buze să ne miruim Setoși pe unde nimerim, Ca să rămînem pururi tineri.* CĂLINESCU, O. II, 169. *Setos îți beau mireasma și-ți cuprind obrajii.* BLAGA, POEZII, 36. *Se aruncă... în masa setoasă de credință bănuiala și suspecțiunea.* RALEA, S. T. I, 103. *Peste baionetele așezate cruciș Inimile noastre își recunosc zvîcnetul setos de lumină.* VINTILĂ, O. 36. *Ambii combăteau cu vehemență aristocrația în băjenie pentru că era încă setoasă de privilegii.* VARLAAM — SADOVEANU, 209. *De-aceste limpezimi eram flămînd, Eram setos de înălțimi semețe.* HOREA, C. 141. *Astăzi sîntem setoși de o artă care înglobează cît mai multă știință a universului.* T august 1964, 9. *Marc Antoniu este un caracter foarte divers..., un om setos de parvenire.* ib. mai 1968, 46. *El înalță și coboară personaje istorice, omoară inocenți... setos de spectacolul pe care îl poate crea suveranitatea lui absolută.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 8/4. *Prea doritule Hristoase, Cu duhurile setoase, Ca cerbul ce se coboară Din limpezele izvoară.* FOLC. MOLD. I, 452. ◇ (Adverbial) *Poartă fără teamă, dreaptă, lancea urii, Înfigînd-o pururi mai setos ca zbirii.* VOICULESCU, POEZII, I, 9. *Plesni pe femeie peste cap cu toată puterea. El făcu setos „ha' și se lăsă tremurînd pe pragul lui, roșu la față.* PREDA, M. 178. *Sorbind setos lumina din lirica bărdacă Să bea lung seva densă și-amărăciunea dacă.* VULPESCU, P. 115. ◇ (Substantivat) *Pahar de apă reace dă și cela ce învață cu tăriia duhului lu Dumnezeu pre ceia setoșii și aprinșii în lucrurile cealea realele.* CORESI, EV. 207. *Acest rîu daurit adăpînd pe setoșii guvernamentali..., ordinea morale și materiale va continua să domnească în România!* GHICA, C. E. II, 447. *Setoșii de compătimire sinceră a suferinței adevărate și adînci se găsesc azi tot mai mulți.* IONESCU-RION, S. 267. *Setosul de liniște deveni iarăși nervos.* CĂLINESCU, C. O. 25. *Ispitindu-i, vru setosu Să afle pentru Christosu Și cu graiu adăogatu Foarte lor li s-a rugatu.* TEODORESCU, P. P. 114. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Setos de sînge, paloș a lui Saul, ce îngădui?* ARISTIA, S. 16/9. *Această sămînță caută setoasă ouăle depuse de femele și le rodnicește.* VOICULESCU, P. I, 13. *Sub grosul chimir setoase-s securile, Sus pe Bobîlna suie pădurile.* TULBURE, V. R. 37.

— Pl.: *setoși, -oase.* — Și: (regional) **seteós, -oásă** (CADE), **setiós, -oásă** (ALRM II/I h 157) adj.
— **Sete** + suf. *-os.*

SETÓS[2], -OÁSĂ adj. (Bot.; despre unele organe) Acoperit cu peri duri, tari. Cf. DN[2].
— Pl.: *setoși, -oase.*
— Din fr. **séteux.**

SETOȘÁ vb. I. Intranz. (Învechit și regional) A înseta. *Fericați sînt și bogații ceia ce cad în nevoie și în năpaste și de ce li se tîmplă lor rău tare rabdă și flămînzind și setoșind.* CORESI, EV. 366. *Am sătoșat.* ALR I 160/77, cf. 160/90.
— Prez. ind: *setoșez.* — Și: **setoși** vb. IV.
— V. **setos.**

SETOȘÍ vb. IV v. **setoșa.**

SETUÍ vb. IV. Intranz. (Învechit) A înseta. (Fig.) *Setui tire sufletul mieu* (Insetea H). PSALT. 118, cf. CORESI, PS. 160/1.
— Prez. ind.: ?
— **Sete** + suf. *-ui.*

SEȚELÁ vb. I v. **țesăla.**

SEȚIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sătios[2].**

SEU s. n. Grăsime (obținută) din țesuturile bovinelor, ovinelor și cabalinelor, utilizată în scopuri industriale (rar în alimentație, ca unguent etc.); p. g e n e r. orice grăsime de origine animală. *Dup-aceasta ia seul areatelui* (g r ă s i m e a b e r b e c u l u i B 1938), *coada-i și grăsimea de pre mațe-i... că e berbecele sfințituriei.* PO 277/12. *Și băgați plumbu și seu și smoală să fiarbî în șapte zile și în șapte nopți* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 149/9. *S-au astupat seul asupra ranii ascuțitului căci n-au scos cuțitul den pîntecele lui.* BIBLIA (1688), 175[1]/57, cf. ANON. CAR. *Să-s dea tot seul cu prețul lui, pe bani gata, pentru treaba lum[î]năr[i]lor de curtea lui* (a. 1741—1742). IORGA, S. D. VI, 221. *Lumînări de său* (a. 1792). URICARIUL, IV, 132/18. *Aici se face o mare negutătorie de piei, de lînă, de unt și său.* AMFILOHIE, G. 77/17, cf. MOLNAR, în DR. IV, 392, BUDAI-DELEANU, LEX. *Marfa ce am pus în băcăniia de la Fundata... 3 ocă lumînări dă seu* (a. 1817). DOC. EC. 176. *Întrebuințăm... săul spre facerea luminilor.* PETROVICI, P. 185/4. *Au venit și negutători... și cer să ia și său de capră* (a. 1824). IORGA, S. D. VIII, 92, cf. LB. *Cele domesnice sînt bivolul și bivolița, al cărora seu și grăsime este albă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 27/15. *Se sloboade exportația (scoaterea) afară din hotarăle amîndurora prințipaturilor seul de vacă și de capră.* AR (1829), 225[1]/22, cf. I, GOLESCU, C. *Seul trebuincios pentru unsul odgoanelor și pentru lumînări... să fie slobozi contraccit[i] a le cumpăra din vreme.* CR (1830), 357/1. *Au încărcat... cai, piei, seu, oi, boi și vaci.* ib. (1832), 124[1]/12. *Cum nu putea mai-nainte lumînările de său Ș-acuma le-apucă capu cum dau de mirosul lor?* PR. DRAM. 105. *S-au vîndut iute: ... ceară, seu, vinars (rachiu), piei... și altele.* GT (1839), 8[2]/36, cf. VALIAN, V. *Asemenea și căratul grînelor, a sării și a seului din Moldavia în portul Brăilii și alte schele ale Valahiii este cu totul poprită.* REGUL. ORG. 175/21. *Ar fi o rușine ca noi... să mîncăm zahăr nemțesc și să ardem lumînări franțuzești, pe cînd avem în țara noastră sfeclă și seu.* GHICA, C. E. III, 55. *Oile se taie, carnea lor precum și seul și pielele se întrebuințează.* I. IONESCU, D. 173, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 253. *Și mucoasa lumînare sfîrîind săul și-l arde.* EMINESCU, O. I, 46. *Prăjeau pe foc, într-un ceaun mare, niște hoștine cu său.* CREANGĂ, A. 15. *Corbule, ia seu în unghiile tale și pune peste mine.* ISPIRESCU, L. 87. *Seul de corb zice că este foarte bun de leac pentru surzi.* MARIAN, O. II, 12, cf. PHILIPPIDE, P. 33. *La căpătîi, lîngă calupurile vechi, ardea o lumînare de său.* DUNĂREANU, CH. 74, cf. CANDREA, F. 316. *Ungeau grosu cu său și cu săpun să să moaie.* STERESCU, N. 1 051. *Iluminația locuințelor se făcea cu lumînări de seu.* PAMFILE, I. C. 57. *Femeile își înnegresc sprincenele cu muc de lumînare de său ars.* PAMFILE—LUPESCU, CROM. 166. *Cronicari, turnați seu în văpaițele voastre și scriți faptele măreție ale domnului.* DELAVRANCEA, O. II, 164. *Pe vatră clipea, mijind, un capăt de lumînare de său.* HOGAȘ, M. N. 78. *Săul topit se turna prin partea cu pîlnie, ținînd fețila întinsă pe mijlocul țevei.* AL LUPULUI, P. G. 19, cf. I. BOTEZ, B. I, 15. *Se serveau berbeci fripți înecați în seu.* BRĂESCU, A. 230. *Locomotiva se apropie fără zgomot, lunecînd ca pe șine unse cu seu.* COCEA, S. I, 374. *Aprinse o feștilă muiată în seu și la lumina ei dezbracă pe doi din cei uciși.* VISSARION, D. 292. *Privirea de cer se golește... Și-o creangă de sînge ștșnește pe cizmele unse cu său.* LESNEA, VERS. 153. *Miliardele de clipe în care ardea o iubire de cinci ani fumegau înecăcios, ca lumînările de său stinse.* TEODOREANU, M. III, 65. *Seul de vită... se folosește pe dinafară ca să înmoaie tusea.* VOICULESCU, L. 285. *Caporalul a stins lumînarea de seu.* SADOVEANU, O. XVII, 222. *Opaițul cu rapiță din tavan pîlpîia leneș, sforăind într-un miros al vagonului, greu, de seu.* ARGHEZI, L. 88. *Aprinse o „poștă" unsă cu său pe talpa goală.* CĂLINESCU, S. C. L. 136. *Arde îngerul lui Dumnezeu Ca o lumînare de său.* BLAGA, POEZII, 154. *Podu Mogoșoaiei... începuse de cîtva timp să fie luminat cu felinare de seu.* CAMIL PETRESCU, O. I, 336. *N-a mai rămas nimic... din ciubotele date cu seu.* BOGZA, A. Î. 105. *După ce-i unsese pîntecele cu seu de oaie, îi răscolise toate mărunțaiele cu pumnii ei negri.* CAMILAR, N. II, 430, cf. LTR[2]. *Lumînările pe masă picurau lacrimi de său pe sfeșnic.* ISAC, O. 206. *Lumînările de seu au fost înlocuite prin lumina electrică.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 8. *Fă-mă lumină de seu Și mă pune-n sînul tău.* JARNIK—BÎRSEANU, D. 146. *Piste Mureș este-on tău, Ard două lumini de său.* MÎNDRESCU, L. P. 15. *Ci-ndată să mă topesc Ca săul cel de berbece Cînd îl pui în apă rece.* MARIAN, SA. 31, cf. ȘEZ. III, 13, 145. *Și mi-ș frige d-un berbeș Cu său de trei d'eșete.* ALEXICI, L. P. 45. *Două dramuri de... seu de oaie, 4 dramuri de ceară să le amesteci toate la un loc.* ȘEZ. X, 61. *Că-ți muri fără lumină, Fără lumină de său, Fără om din satul tău.* BUD, P. P. 38. *Di ț'a pare brîu greu, Fă-mă luminî di său.* VASILIU, C. 131. *Te ungi cu seu de oaie.* PAMFILE, B. 26. *După ce e carnea grasă, mai pune și seu,* se spune cînd se dă ceva tot celui care are. Cf. ZANNE, P. IV, 119. ◇ F i g. *Pămîntul e atît de întins și de gras, încît săul lui îi rămîne pe degetele celui care îl scormonește mai mult.* DAN, U. 2. ◇ E x p r. **A pune** (sau **a prinde**) **seu** = a se îngrășa. Cf. DEX. (Regional) **A nu-și încăpea în săul său** = a fi extrem de gras. *Atîta-z d'e grasă că nu-m încap în său mn'eu.* O. BÎRLEA, A. P. II, 436. ✦ (La pl.) Varietăți din grăsimea mai sus definită. *Brațul luorii și pieptul osăbirei preste aducerile seurilor vor aduce osăbire.* BIBLIA (1688), 76[2]/30. *Lumînările de ceară... sînt amestecate cu săuri* (a. 1826). URICARIUL, V, 32/19. *Trecerea seurilor și a cervișurilor peste graniță va urma numai prin locurile mai jos însemnate.* CR (1833), 138[1]/12. *Pînă la 1 noiemvrie să scoață peste graniță cele mai multe seuri* (a. 1833). DOC. EC. 526. *Mare pagubă... s-ar pricinui corporației lumînărarilor cu poprirea lucrării cherhanalelor lor, în care stau mulțime de seuri* (a. 1848). ib. 951. *Seuri animale întrebuințate în industrie și denaturate pentru a deveni necomestibile.* NICA, L. VAM. 222. ✦ (Neobișnuit; la pl.) Bucăți de carne de ovine foarte grasă. *Pe frigăruile de aramă ardeau seuri groase, unde în curți se înjunghiau berbeci scoțînd strigăte sugrumate.* BARBU, PRINC. 123. ✦ P. a n a l. Grăsime depusă pe diverse părți ale corpului omenesc, datorită unei alimentații abundente, unei boli, bătrîneții etc.; osîndă **(2)**. *Rea e sărăcia că-l prostește pe om și-i ia seul din trup.* PAS, L. I, 147. *Slăbise într-atîta de abia se ținea pe picioare. Rabdă el..., dar cînd s-a gătat seul de pe el... face întrebare la bucătăreasa curții împărătești.* MERA, L. B. 266. ✦ F i g. Avere, bogăție; bunăstare. *Că-mi stau pizmașii împregiur suflet Ca nește hiară fără de cuget, Căce le iaste înfundat săul, Grăiesc asupră-mi cu de tot rău.* DOSOFTEI, PS. 47/11. *Poate crezi c-avem ceva seu; vezi bine poate că și era, dar, de cînd mi-i omul bolnav, tot s-a dus pe gura lupului.* CONTEMPORANUL, VI[1], 496. *C-așa e omul sărac, cînd se vede cu nițel seu.* IOVESCU, N. 44. ◇ L o c. a d j. (Regional) **Cu seu** = care este respectat, are prestigiu, este bine văzut. Cf. PAMFILE, J. III, 94. ◇ E x p r. **A face** (sau **a prinde**) **seu** = a se îmbogăți. ZANNE, P. I, 659. **A pierde seu** = a sărăci **(2)**. id. ib. **A avea seu la rărunchi** = a fi bogat. *Cum te văd, sameni a avea său la rărunchi.* CREANGĂ, P. 201, cf. ZANNE, P. II, 425. (Regional) **A înota în seu** = a fi foarte bogat. Cf. id. ib. IX, 717. **A trăi în** (sau **din**) **seul său** (sau **lui**) = a trăi numai din ceea ce a agonisit. Cf. PANN, P. V. III, 105/17. *Numai negustoriul, zicea moș Nichifor, trăiește din săul său și pe sama lui.* CREANGĂ, P. 111, cf. ROMÂNUL GLUMEȚ, 46, ZANNE, P. I, 659, DEX. (Regional) **A trăi în seul cuiva** = a trăi din munca altuia; a trîndăvi. Cf. UDRESCU, GL. *Huzurește în seul lui tat-său; dar să-l vedem cînd o rămîne pe conta lui cîte parale-i face pielea!* id. ib. (Regional) **A fi cresc**ut **în seul său** = a fi ferit de griji. Cf. ZANNE, P. II, 426. (Regional) **A avea său rău** (pe cineva) = a fi supărat, a avea necaz (pe cineva). Cf. PAȘCA, GL.

— Pl.: *seuri.* — Și: (învechit și regional) **său** s. n. — Lat. **sebum.**

SEUÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit; despre țesuturi animale, despre carne etc.) Cu (mult) seu. Cf. PONTBRIANT, D., CHIAC, I, 253.
— Pronunțat: *se-uos*. — Pl.: *seuoși, -oase*.
— **Seu** + suf. *-os*.

SÉUS interj. v. **servus**.

SEUȘÓR s. n. (Regional) Diminutiv al lui s e u Cf. PAMFILE—LUPESCU, CROM. 201.
— Pronunțat: *se-u-*. — Pl.: ?
— **Seu** + suf. *-ușor*.

SEVÁ conj. v. **săvai**.

SEVÁI s. n. (Turcism învechit) Țesătură de mătase cu fir auriu sau argintiu. *Antiriile erau de ghermeșit, de citarie,... selimie sau sevai*. GHICA, S. 501. *Banul, îmbrăcat în antereu de sevai subțire..., ședea în pridvorul (balconul) casei*. FILIMON, O. I, 173. *Pe dînsul avea o hlamidă de sevai roșu cusută cu palme de fir pe poale*. ODOBESCU, S. I, 133. *Costumul lui... e compus, într-acel portret, de un anteriu de sevai roș-gălbui*.. id. ib. 262, cf. DDRF, BARCIANU, ȘIO II$_2$, 109, CADE, SCRIBAN, D. *Cealaltă mînă o ținea înfiptă în brîul galben,... care-i strînge anteriul de sevai verde*. CAMIL PETRESCU, O. II, 39, cf. DM, DEX.
— Accentuat și: *sevaí*. TDRG. — Pl.: *sevaiuri*. — Și: **savái** (BARCIANU), **suvái** (ȘIO II$_2$, 109, TDRG) s. n., **suvaiá** (TDRG, SCRIBAN, D.: pl. *suvaiele*, TDRG) s. f.
— Din tc. **sevai, sevayi**.

SÉVAS s. n. (Grecism învechit) Respect **(I)**; veneratie. *În vremea judecății să stați cu sevas ce se cuvine* (a. 1790). GÁLDI, M. PHAN. 249. *Păzind... cuviinciosul sevas către dumnealui, ca către un caimacam și epitrop al nostru* (a. 1805). id. ib. *S-au serbat... cu acea arhipăstorească evlavie și pompă ce au umplut de sevas și umilință pre toți cîi de față*. AR (1829), 33^1/13, cf. 121^1/13, I. GOLESCU, C. *Cine poate fără sevas și-umilință Acea pulbere să calce, al eroilor mormînt*. ASACHI, în L. ROM. 1965, 222. *Ei ne tratarisesc pe noi, cei mari, cei simandicoși, fără nici un sevas*. ALECSANDRI, T. 1 396, cf. 1 238. *Dar ai o slujbă mare, cu statul cît un tom De grămătici cu sevas și poți să le faci om*. BOLINTINEANU, O. 147. *Cu sevas mare l-au petrecut toți pînă jos în capătul scării*. CARAGIALE, O. II, 242, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU^2, RESMERIȚĂ, D., CADE, DM, DEX.
— Pl.: *sevasuri*. DM, DEX. — Și: **sévasis** s. n. GÁLDI, M. PHAN, 249.
— Din ngr. σέβ ς.

SÉVASIS s. n. v. **sevas**.

SEVÁST s. m. (sg.) (Grecism învechit, rar) Împărat. *Deaca muri Gaie Chesar, el stătu în urma lui sevast August*. MOXA, 357/25.
— Din ngr. σεβ στός „venerat, respectat".

SEVASTIÉSC, -EÁSCĂ adj. (Înv chit, rar) Împărătesc. *Și ca giudecatu... fu se nutămu noi în Italia, pridădiră Pavelu și alții oarecarii fugli sutașului celuia ce-i era numele Iuliu, gloatei sevastiiasca* (ș i r e a g u l î m p ă r a t u l u i N. TEST. 1648). COD. VOR.^{2} 4 F/1.
— Pronunțat: *-ti-esc*. — Pl.: *sevastiești*.
— **Sevast** + suf. *-iesc*.

SEVASTOCRÁTOR s. m. = **seb stoer tor**; persoană care avea acest titlu. *Într-același an Isachie sevastocratorul, voinic tînăr..., era orînduit cu o samă de oaste împotriva vlahilor*. CANTEMIR, HR. 411. *Tătarii, dacă au prins pe sevastocratorul, și știind că mare sumă de bani pot să ia pentru răscumpărarea lui, cîtăva vreme l-au ținut ascuns*. id. ib. *Ea dă acestui demnitar rangul al patrulea, după despot, sevastocrator și cezar*. BUL. COM. IST. V, 75.

SÉVĂ s. f. Lichid nutritiv, format din apă și săruri minerale ori din apă și substanțe organice, care circulă prin vasele libero-lemnoase ale vegetalelor: suc, (popular) mizgă **(I)**, must **(I 6)**, mustăreață **(I)**. V. m i e r i c i c ă **(I 3)**, m u c **(I 3)**, m u r s ă^1 **(2)**. *Prin acești firi, seva se suie din rădăcină în măduvă spre a o nutri*. BARASCH, B. 8. *Seva circulă în deosebite vase aflîndu-se în corpul vegetalului*. id. I. N. 118/11. [Lichidul] *pe care plantele îl trag din pămînt și pe care îl numim sevă*. AGRONOMIA (1859), 150/4, cf. PROT.—POP., N. D. *Seva... se ridică în ramuri*. VLAHUȚĂ, O. A. II, 229. *Seva în o plantă pe jumătate uscată tot mai circulă încă*. PHILIPPIDE, P. 88, cf. GHEȚIE, R. M. 412, BARCIANU, ALEXI, W., CERNA, P. 160, ȘĂINEANU, D. U. *Aceste gînduri... le gîndeam... privind bietele flori primite dimineața cum mureau lipsite de seva generoasă*. GALACTION, O. 338. *Se simțea seva primăverii mustind proaspătă în fiecare crenguță și în firul mărunt de mintă*. C. PETRESCU, R. DR. 53. *Aerul parfumat de mirosul mugurilor îngrășați de sevă regenerează vietățile și le robesc simțurile*. BRĂESCU, V. 93. *Trăiau... cu sufletele ca un fruct în care urcase seva prin două crengi gemene*. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 244. *Mirosul de lemn verde cu seva proaspătă mustind din el îi îmbăta*. VOICULESCU, P. I, 290. *Plantațiile pompează cu hărnicie seva spre mugurii florilor*. SADOVEANU, O. XX, 60. *Cresc rari măslini slabi, noduroși, abia ducîndu-și zilele în pămîntul lor pietros, din care nu mai vine seva să le reînvieze frunzele*. BART, S. M. 54. *Sub rod se-ndoaie pomul Cînd seva îl pătrunde*. PILLAT, P. 195, cf. CĂLINESCU, L. L. 75. *În copaci, prin vechi coroane, Seve urcă în artere*. BLAGA, POEZII, 391. *Sevă nouă, dulce în copaci, În crengile-nsetate se revarsă*. BENIUC, C. P. 37. *Pruncul, tîrîndu-se prin iarbă, printre tulpinile grele de sevă ale florilor, zîmbea întruna*. CAMILAR, N. I, 199. *Simt sevele ce urcă în grîne și floare*. V. ROM. ianuarie 1957, 28. *Primăvara-n pădure... Plecau sevele murmurătoare Și se-ntîlneau cu puterea din soare*. ISANOS, Ț. L. 14. *Toamna munții-nvineța, Sevele-nghețau în plante, Bruma cobora în zori*. LABIȘ, P. 44. *Crengile izbite de vînt intră unele într-altele, zdrelindu-se, sevele curg groase și verzi, amestecîndu-se cu gheața*. BĂNULESCU, I. 12. *Cîclul secret al sevei care urcă în vegetale în cele patru anotimpuri ale anului*. CINEMA, 1968, nr. 3, II, cf. ALR I 957/856, 968/684, 805, 856, 898, 954, ALR II 6 397/728. ◇ F i g. (Adesea sugerează ideea de putere, de vigoare, de energie sau de savoare) *Cu inconsistența copacului.. îmi string toată seva cît ține noaptea*. ANGHEL, PR. 105. *Lirismul nostru esențial... copleșește și celelalte forme literare, de la poemul în proză pînă la genurile obiective pline încă de seva lirică*. LOVINESCU, C. IV, 52. *Pentru toți ceilalți va rămîne numai amintirea copilului... neliniștit de atîta viață cîtă îi înfierbînta vinele de sevă*. C. PETRESCU, Î. II, 48. *Nu culesese, de pe ramura fericirii, toți mugurii plini de seva vieții*. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 106. *El îi mulțămi.. pentru toată fericirea pe care bănuia că i-o pregătește, care de fapt se afla în el: muguri și flori care erau încă sevă*. SADOVEANU, O. IX, 121. *Nu toate operele artei își trag seva lor din război*. VIANU, E. 240. *Și-mi suie seva luminii în suflet, În vorbe, în singe, în cîntec, în trunchi*. TULBURE, V. R. 24. *Un creator popular genial este... fortificat ca exponent de seva ce se varsă în vinele sale*. CĂLINESCU, C. O. 183. *Mama... ținea gata pentru toate împrejurările cîte-un cuvînt plastic și plin de sevă*. BLAGA, U. 45, cf. id. G. 206. *Inconștientul trebuie privit ca rezervorul care insuflă conștiinței fragede și intermitente seva de viață de care are nevoie*. RALEA, S. T. II, 79. *Inspirația, sa își soarbe seva din pămîntul opac al sensibilității*. CONSTANTINESCU, S. III, 96. *Folosește o limbă simplă, populară, care mustește de sevă naturală*. IST. LIT. ROM. II, 24. *Sorbind setos lumina din lirica bărdacă Să bea lung seva densă și-amărăciunea dacă*. VULPESCU, P. 115. *O circulație firească și riguroasă a sevei și stejarul muzicii românești va crește falnic*. M 1968, nr. 7, 2. *Poartă în tradiția sa seva popularității*. CINEMA,

1968, nr. 6, XI. *Scrisul său e plin de sevă, proaspăt, greu de pitorescul peisajului.* CONTEMP., 1969, nr. 1 176, 3/5. ◇ (Prin lărgirea sensul.) *Vastele întinderi abureau seva salină a mării.* TEODOREANU, M. III, 7. *Laudă sevei acestui pămînt Și laudă, laudă republicii mele.* TULBURE, V. R. 28. *Le sînt puternice trunchiurile vii... încărcate din tălpi pînă în creștet cu seva minerală a vechilor vulcani.* BOGZA, C. O. 245. *Sub picioarele noastre simțeam pămîntul reavăn și gras, plin de sevă și de putere.* STANCU, U.R.S.S. 172. *Venea primăvara... și punea stăpînire pe pămînt, încălzindu-i seva, făcîndu-l să aburească blajin.* TUDORAN, P. 84. *Fierbea sub brazdă seva și se urca dărută În fevile tulpinii vrăjmașă de cucută.* LABIȘ, P. 33. *Eroul... se pregătește de viață și de moarte..., pasiv și statuar ca un arbore pe o cîmpie goală, străbătut de sevele pămîntului și de razele stelare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 9/2. *Imaginați-vă o flacără de frunze, pe care vîntul o întețește, pe care sevele pămîntului o alimentează.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/1. *Poetul zboară... purtînd cu el... toate imaginile, chemările și sevele pămîntului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 218.

— Pl.: *seve.*

— Din fr. **sève.**

SEVĂSTRĂ vb. I v. **seehestra.**

SEVDÁ s. f. (Turcism învechit, rar) Poftă **(1).** *Vezirul... intră în sevda să se numească sultan Germaniei.* VĂCĂRESCUL, IST. 267. *Avînd mare sevda ca să vorbească grecește, au început să-mi vorbească grecește.* id. ib. 300.

— Și: **sevdeá** s. f. ȘIO II$_2$, 160.

— Din tc. **sevda.**

SEVDEÁ s. f. v. **sevda.**

SÉVER[1] s. n. sg. (Învechit) Nord. *Se dzică izbăviți de Dumnedzău ceia ce-i izbăvi den mănrule vrăjmașului de laturi i adură de la răsărit și apusul și severul și marea.* PSALT. HUR. 92^{v}/10. *Dulce rădăcirilor bucurie în tot pămîntul, pădurile Sionului, coastele severului, cetatea împăratului mare.* PSALT. 91, cf. CORESI, PS. 124/12. *I-au adunatu-i la o turmă, Din seaver și din mări de departe.* DOSOFTEI, PS. 373/14. ✦ Numele unui vînt nedefinit mai îndeaproape, care bate dinspre nord. *Austrul (séverul* c^{2} D) *și marea tu faptu-le-ai.* PSALT. 183, cf. 478, CIHAC, II, 336, BARCIANU, ALEXI, W., DHLR II, 530, SCRIBAN, D.

— Și: **seáver** s. n. sg.

— Din slavonul **сѣверъ.**

SEVÉR[2]**, -Ă** adj. **1.** (Despre oameni) Care respectă și ține să se respecte cu cea mai mare rigoare un anumit lucru (considerat obligatoriu sau recomandabil); care judecă fără îndulgență, care nu admite abaterea de la norme, reguli etc. stabilite (v. r i g u r o s[1] **1**); care este înclinat spre a pedepsi sau a blama orice abatere a cuiva, a s p r u; (rar) strașnic. V. e x i g e n t, p r e t e n ț i o s **(1).** *Această alianță făcu să turbeze familia lui; căci într-însa era așa de severi în articolul acesta încît se căsătorea între sine.* HELIADE, D. J. 23/23, cf. NEGULICI, ȘTAMATI, D. *Dracon a fost un om bun, foarte înțelept, dară foarte sever.* ARISTIA, PLUT. CVII/18. *Severi cu ceilalți, sînt foarte îndulgenți cu ei înșii.* GHICA, C. E. II, 333, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Chiar crimele se iartă ... Tu ești mai sever decît providența.* BOLINTINEANU, O. 466. *Minerva, spre a putea inspira oamenilor înțelepciunea, este ea însăși înțeleaptă, serioasă și severă.* CONTA, O. F. 378 *Nu fi și tu așa de... sever.* CARAGIALE, O. I, 286. *Severi cu noi înșine, nu vom pactiza cu vanitatea celorlalțora.* MACEDONSKI, în PLR I, 337. *Din prag simțeai că intri în locuința unui om sever.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 83, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ședeam ... stăpînit de o sălutară teamă față de severul moșneag de pe catedră, dascălul meu de latinește.* GALACTION, O. 57. *Epitropul meu, magistrat sever, dejuna devreme.* BRĂESCU, A. 156. *Plutonierul... era obligat să fie sever din pricina sprincenelor — dens stufoase.* TEODOREANU, M. III, 29. *Nu eram nețăndupleçal și nu țineam să fiu aspru și sever.* SADOVEANU, O. XVIII, 480, cf. SCRIBAN, D. *El este în același timp foarte sever cu el însuși și respectuos față de arta pe care o servește.* OPRESCU, S. 149. *Sînt foarte sever, dar sînt și foarte drept..., zise directorul.* ARGHEZI, S. XI, 138. *Mătușa șade pe-o canapea Severă, țanțoșă ca-ntr-o cupeu.* CĂLINESCU, L. L. 27. *Jupînul e sever numai cu el.* VIANU, S. 172. *Respectam nu numai pe fratele cel mai mare, dar și pe severul profesor.* BLAGA, H. 123. *Cînd iubita nu e critic..., Nu te va mustra severă Că „de ce ți-i rima șteasră?"* LABIȘ, P. 405. *Era aici un felinar care mai ardea pe vremea aia, cînd nu erau atît de severi cu camuflaju.* BARBU, Ș. N. II, 33. *Metodele severului abate... vegheau de departe.* IST. LIT. ROM. II, 424. *Față de cinematografia europeană sîntem mult mai severi.* CINEMA, 1968, nr. 7, VII. ◇ F i g. *Glasul morilor severe care macină Romanța Zilelor de mîine ... Să-l asculți de dimineață pînă-n seară, Ore-ntregi.* MINULESCU, VERS. 114. *Ironici și severi, adeș privesc Spre oameni codri deși, fără de moarte.* LABIȘ, P. 117. *Creația ei ... îi aduce laude din partea unei reviste atît de severe.* CINEMA, 1968, nr. 1, 12. *Severă și frumoasă lună februarie, lună a bărbăției și a suferinței, lună a marilor revelații..., te salut.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 1/5. (Adverbial) *Mi s-a părut viața, în ultimul timp, atît de sever serioasă, încît doream o amintire în aceste ziduri vechi.* BACOVIA, O. 248. *Părea zăpada caldă și moale ca ulana. Dar zările sclipeau la fel, sever.* LABIȘ, P. 77. ✦ (Adverbial) Fără îndulgență, cu asprime, cu severitate; (rar) strașnic. *Sever mă cercetează ministrul și tresar ... Se-ncruntă o sprînceană și-un glas ce înspăimîntă Rostește: La dosar! ANGHEL — IOSIF, C., M., I., 74. Ascultă, Ignate! zise pe urmă sever.* REBREANU, R. I, 199. *Se opri, fiindcă vorbitorul privi sever în colțul lor.* C. PETRESCU, Î. II, 114. *Alaltăieri s-au plătit soldele, răspunse sever ajutorul.* BRĂESCU, O. A. I, 35. *Protestase energic, în numele principiului de ordine civică, și îl admonestase sever pe sergent.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 347, cf. SEBASTIAN, T. 189, SCRIBAN, D. *Monseniore, începu prințesa severe, mi-s-a spus că ai botezat catolic pe mama lui Filip al nostru.* CĂLINESCU, S. 25. *E un articol care îl atacă sever.* PAS, L. II, 173. *Se întoarse sever spre Sabin.* T. POPOVICI, S. 89. *Priviri și-abecedare catalizezi sever Ca să se nască sarea învățăturii, nouă.* LABIȘ, P. 408. *Se ridică și-i arătă sever ușa.* T. mai 1968, 17. ✦ (Despre aspectul, expresia, manifestările etc. oamenilor) Care caracterizează, exprimă, trădează pe omul sever[2] **(1)**; a s p r u; p. e x t. care arată o anumită gravitate, solemnitate, sobrietate etc.; (rar) strașnic. V. e x i g e n t, r i g u r o s[1] **(1).** *Studiul geometriei este o pasie neapărată a unei depline educații, pentru că ea informează a să face mintea severă și ecsactă în materia rezonamentelor.* ASACHI, E. III, 4/8. *Auzi în urmă-i un pas sever, regulat, ca al unui soldat.* EMINESCU, NUV. 95. *O barbă rară, neagră, dă figurii lui uscate un aer sever.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 228. *Severi priveau ochii portretelor din rame și o bucurie tăinuită ... parcă se desfăcea și stătea gata să cadă.* ANGHEL, PR. 6. *Nu umblă să-mi placă ... chiar cînd o urmărește privirea severă a părinților.* AGÎRBICEANU, A. 333. *Pantazi nu se mai sălura să-i admire nobila demnitate a ținutei, severa stăpînire asupra*

mișcărilor și vorbirei. M. I. CARAGIALE, C. 64. *Își alcătui o mutră severă de lot.* MIRONESCU, S. 5. *Privirea lui aspră i se îndulci în cele din urmă și fața severă i se îmblînzi.* COCEA, S. I, 320. *Îi urmări apoi cu privirea și o severă surprindere îi adînci cutele care încheiau în paranteză colțurile gurii.* TEODOREANU, M. II, 20. *În același articol aflăm și o altă dezvoltare retorică, susținută de comparații și înnobilată de un pathos sever.* VIANU, A. P. 94. *Ioanide... căpătase un profil superb. Semăna puțin la fizionomie cu d'Annunzib, avînd însă suprafețele mai calcaroase și mai severe.* CĂLINESCU, S. 40. *Apăru ... un ins cu părul alb, mic de statură și sever la înfățișare.* PREDA, R. 96, cf. DEX. ✧ Fig. *Un continent, o lume ... par că încep și se sfîrșesc aici... sub veghea severă a acestor creste de cremene.* BOGZA, C. O. 19. *Piscurile se urcă spre cer, înalte, tăioase și pline de severă amenințare.* Id. ib. 66. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Era un cățel negru ... cu mușchii puternici. Avea ... privirea pătrunzătoare și severă.* GALACTION, O. 302. *Fugeau de spaimă boii cu coarnele lunare, Cu gușile severe de zei fără cuvînt.* CĂLINESCU, O. II, 30. ✦ Care este sau trebuie să fie respectat, aplicat etc. cu cea mai mare rigoare; aspru, riguros[1] **(1)**, strașnic, strict, strîns[3] **(I 1)**, (învechit, rar) scuturat[2] **(II 2)**. *Am nevoie de a vă recomanda antica mea probitate, esactitatea servicelor și severa mea morală.* LĂZĂRESCU, S. 99/15. *Tractatul ... este cel mai admirabile din toate ... prin regulile severe ce a dat.* ARISTIA, PLUT. LXXIX$_2$/23. *Uitînd în un minut dat universalitatea științei, deosebește o economie politică franceză generoasă de o altă economie politică severă.* ROM. LIT. 258, 1/20. *În țara noastră ... publicistul teatral are îndatorire mult mai severă decît a colegilor săi.* FILIMON, O. II, 260. *Severa regularitate a acestei așezări a cuvintelor constituie o bună calitate a propoziției nemțești.* PHILIPPIDE, P. 230. *Printre acești călugări se vede că circula o idee încă mai severă a doctrinei lui Zamolxis.* XENOPOL, I. R. I, 73. *Antichitatea e unanimă în a recunoaște geților o adîncă și severă religiozitate.* PÂRVAN, G. 151. *Cel de-al treilea tovarăș nu pusese condiții atît de severe.* C. PETRESCU, O. P. II, 99. *Comandamentele dăduseră ordine și instrucțiuni, ordonînd higiena cea mai severă, pentru a stăvili epidemia.* BRĂESCU, V. 37. *Tot ce intra în cercul de viață al acestei lumi era selectat după criterii severe.* VIANU, E. 52. *A stat închis doi ani la o mănăstire, Plumbuita, în condiții extrem de severe și de mizere.* SADOVEANU, E. 49. *Arghir, pretextînd o dietă severă, nu consuma serile decît iaurt.* VINEA, L. II, 34. *Scris cu severă melodă și animat de căldura și eleganța sobră a stilului.* CONSTANTINESCU, S. III, 315. *Uite, n-au stins încă lumina mare din salonul patru! Și doar e o dispoziție severă.* T august 1964, 81. *Atmosfera e mai degrabă de o asprime puritană, solidă și plină de rigiditate — un univers biblic cu precepte severe.* Ib. decembrie 1964, 52. *Stăteau ... șase luni în alimentație severă.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 30. ✦ (Despre manifestări, activități etc. ale oamenilor) Care este făcut cu rigoare, cu strictețe; care are conținut aspru sau riguros, strict; p. ext. temeinic. *Mai curînd sau mai tîrziu îți va cere socoteală severă.* BOLINTINEANU, O. 440. *S-au făcut propuneri și mai severe, între care și a abatelui.* IONESCU-RION, S. 197. *O redeșteptare socialistă ... va mai avea și un alt rol: acela de critică severă a tristei noastre realități politice.* În PLR II, 160. *Corabu era militar cu studii severe la Viena.* CAMIL PETRESCU, U. N. 247. *Dezbodămîntul cuprindea un sîmbure de mdi adînc și mai sever țîle.* Ç. PETRESCU, A. R. 82. *Doctorul să facă anchetă severă, să vadă cine-i măgarul care a adus tifosul exantematic.* BRĂESCU, O. A. I, 230. *Aș fi dorit ... să tresară în acești București de vorbe cîte o sonoritate scăpărată, scăpată poate și fără voie, la un control mai sever.* ARGHEZI, B. 8. *Cenzura severă a inteligenței îl așeză printre făuritorii poeziei neoclasice.* RALEA, S. T. I, 61. *Statul introduce un control sever asupra regimului de muncă.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 3—4, 87. *A crescut în educația severă a principilor de la curtea împărătească.* PAS, L. I, 118. *Se instituie o cenzură severă care controlează cărțile, ziarele aduse din străinătate.* IST. LIT. ROM. II, 232. *O istorie milenară subjugată de cultul războiului este supusă reexaminării severe.* CINEMA, 1968, nr. 10, 26. *Divanul a poruncit să se efectueze un control sever la farmacii.* G. BARBU, A. V. 235. ✦ (Rar) Care este primejdios, periculos sau grav. *Brișca porni... pe drumul ce cobora într-o serpentină severă.* REBREANU, R. I, 74. *Un munte se ridică spre apus... Nici un vultur nu îndrăznește să-și măsoare zborul cu vîrfurile-i severe.* BOGZA, C. O. 45. *Repausul la pat este obligatoriu în formele severe de boală.* ABC SĂN. 336. ✧ (Sport) *Scor sever* = scor în care diferența dintre punctele marcate și cele primite este foarte mare. *Învinsele nu au opus deloc rezistență și de aceea scorul este așa de sever.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 4/6. [Consemnăm] *un scor sever. Echipa de rugbi a Scoției a cîștigat cu 33—18 întîlnirea susținută la București cu reprezentativa României.* RL 1986, nr. 12 878.

2. (Despre conturul, forma, aspectul unor obiecte, construcții etc. sau, p. ext., despre elementele lor componente) Care se caracterizează prin absența ornamentelor, prin simplitate, sobrietate etc.; (despre limba, stilul unor opere literare) care se caracterizează prin sobrietate, simplitate (extremă). *Brașovul, după severa sa fiziognomie, poartă trăsurile ... unui oraș german.* SION, P. 302. *Vin munții de granit de o frumusețe severă și sălbatică, printre care curge Dunăbiul furios și gemînd ca un leu iritat.* FILIMON, O. II, 17. *Totul mă fermecă: liniile severe ale munților, recoarea livezilor rîzătoare, profunzimea misterioasă a umbrelor.* BARONZI, M. I, 425/16. *Pe morminte apasă pietre care au în mijloc foi de acant sau alte desemnuri decorative ascuțite, severe.* IORGA, C. I. II, 21. *În rigide și severe falduri, gîndea ea să-i cadă din nou* [cutele rochiei] *pînă la picioruțele mici.* ANGHEL, PR. 24. *Purtau mînecări albe de bumbac, cămașă cu guler negru, sever, pantaloni de lînă.* AGÎRBICEANU, A. 82, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Se uită în zări catedrala, Cu turnu-i sever și trufaș.* BACOVIA, O. 40. *Ea plînge ..., El palid se pierde Prin tîrgul sălbatec, sever..* Id. ib. 105. *Citindu-i pe Heine și Nietzsche, Traduși — Ca două viori sub același arcuș — În limba-nflorată Și-n stilul sever.* MINULESCU, VERS. 352. *O asemenea revistă preferă un format sever, ... renunță ... la ilustrații; hîrtie amăgitoare și fantezii de paginație.* CAMIL PETRESCU, în PLR II, 574. *Aprinse candela de subt icoanele severe.* TEODOREANU, M. III, 354. *Palatul C. E. C. ..., elastic și spiritualizat de creștetul fațadei curb, se ridică ... în fața Poștei, severă.* ARGHEZI, B. 93. *Același „gardirop" masiv de nuc în linii severe.* CĂLINESCU, O. I, 30. *Masă și scaune negre de stejar, pereții fără alte podoabe ... Totul strict, colțuros, sever.* C. PETRESCU, A. R. 86. *Numai o croială strînsă și severă i-ar fi înălțat și subțiat talia.* PREDA, R. 326. *Ai tras podul, poarta. Și ziduri roșcate, Crenelări severe, iederi în apus Închizind atîtea fumuri inelate.* LABIȘ, P. 152. *Alpii severi ai Italiei.* BRAD, O. 95. *Construiește în închipuire un templu grec simplu și sever, care domină pașnic platoul de verdeață.* V. ROM. noiembrie 1964, 115. *Cromatismul sever sau exuberant este la dînsa un mod de expresie a concepției populare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 179. ✧ (Adverbial) *La stînga, ietacul cu proporții de salon, substanțial și sever mobilat.* TEODOREANU, M. II, 22. *Nu mai ai zulufii de odinioară, te piepteni sever.* T august 1964, 59. *Tinerii artiști îl copiază de zor pe Poussin, dezvelind de sub solemnitățile compozițiilor lui structuri ultramoderne, sever construite, gălăgios colorate.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/2.

— Accentuat și: *séver.* SCL 1969, 165. — Pl.: *severi, -e.*

— Din fr. *sévère*, lat. *severus*.

SEVERINEÁNCA s. f. art. (Regional) Numele unui dans popular asemănător cu hora; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D.

— *Severin* (n. pr.) + suf. *-eanca*.

SEVERITÁTE s. f. **1.** Însușirea, caracterul a ceea ce este sau trebuie să fie respectat, aplicat etc. cu cea mai mare rigoare, s t r ă ș n i c i e, s t r i c t e ț e; însușirea, calitatea de a fi sever[2]; manifestare, atitudine, comportare de om sever[2], a s p r i m e, e x i g e n ț ă, (învechit, rar) s t r î n g e r e **(I 1)**; rigurozitate. *Severitatea datoriei.* CALENDARIU (1794), 30/6. *Crezămîntul lui Tertulian și singură preacunoscuta severitate a năravurilor lui ... nu ne sufere să avem prepus.* MAIOR, I. B. 6/10, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Dorința de perfecțiune a fost sorgentele acestei excesive severități.* ARISTIA, PLUT. LXVIII$_2$/3. *Romulus împusese lege de a pedepsi cu severitate aceste două greșeli.* id. ib. L/29. *Severitatea femeilor este o podoabă și un dres carile mult crește frumusețea lor.* CALENDAR (1855), 155/19. *Nu merită a fi tractați cu severitatea cu care îi tractezi dumneata.* GHICA, C. E. I, 201. *Revoluțiunea grecilor din Elada ... este plină de severitate și de o lugubră maiestate.* FILIMON, O. I, 279, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Severitatea colonelului și frica se citeau pe toate fețele.* BACALBAȘA, S. A. I, 94, cf. DDRF, ALEXI, W. *Din severitatea liniilor feții sale se vedea că viața pentru el e mai mult luptă.* AGÎRBICEANU, A. 243, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *E o fericire că s-a găsit acest bărbat, căruia seninătatea unei conștiințe împăcate îi dă dreptul la toate severitățile.* LOVINESCU, C. V, 162. *Nu voi șovăi să pedepsesc cu cea mai mare severitate orice sălbăticie.* REBREANU, R. II, 216. *Prea marea severitate a lui Lumînăraru a făcut să plece și unul dintre contramaiștri.* CAMIL PETRESCU, U. N. 54. *Imediat, cu severitate, căpitanul ... aproape ordonă, ca la serviciu.* C. PETRESCU, Î. I, 283. *Generalul, bolnăvicios, posomorît, de o severitate excesivă, înainta arțăgos.* BRĂESCU, O. A. I, 82. *Aducea răspunsurile ... sublniindu-le cu severitatea glasului.* COCEA, S. I, 344. *Mînia plînsului o înăspri. Își strînse batista cu severitate.* TEODOREANU, M. I, 110. *Pentru fată, în casa părintească, începu o viață de neîndurată severitate.* id. ib. III, 134, cf. SCRIBAN, D. *Mergeau în front cu contemplativii ..., căutînd în severitatea unei discipline un punct de sprijin moral.* ARGHEZI, L. 206. *Nu glumesc, domnule, declară arhitectul cu ... severitate.* CĂLINESCU, S. 54. *Lecții, lucrări, examinări, severități profesionale și mustrări pentru atîtea neglijențe ... alcătuiau umplutura zilelor de lucru.* BLAGA, H. 84. *Cîteva capete se ridicară din farfurii și-l priviră cu severitate.* PAS, L. I, 173. *Declară răspicat ..., privindu-l cu severitate.* VINEA, L. I, 40. *Încep să cred că, sub aerul de severitate arborat cîteodată, își ascunde dezarmarea.* TUDORAN, O. 234. *A spus cîteva fraze în apărarea mea, menționînd cu severitate că „doctorul Sîrbu are sarcini profesionale".* PREDA, R. 38. *Își puse în practică cu severitate filozofia sa.* id. ib. 224. *Ai moștenit ... o cinste și o severitate față de tine însuți.* T. POPOVICI, SE. 584, cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 22. *Să-i vorbim cu severitate, dar mai mult literar decît brutal.* V. ROM. ianuarie 1965, 22. *Se uita la el cu mare atenție, ca un copil care nu înțelegea severitatea părintelui.* ib. 59, cf. DN[2]. *Dacă lucrurile sînt privite cu severitatea lui Einstein, sarcina mea devine brusc foarte ușoară.* CINEMA, 1968, nr. 12, 18. *E cazul să se pună în aplicare, cu toată severitatea, sistemul amenzii pe loc.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8, 106. *Critica îndreptată împotriva lor a fost de o severitate și adesea de o violență nemaiîntîlnită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 1/1. *Mi-a plăcut severitatea alegerii.* ib. nr. 29, 32/3. *Cel dintîi lucru de admirat la festivalul de la Brașov este severitatea cu care își apără personalitatea.* CONTEMP. 1971, nr. 1 289, 6/3. ✦ (Sport) Situație în care diferența dintre punctele marcate și cele primite este foarte mare. *Victoria, scontată și meritată, de altfel, a surprins doar prin severitatea scorului.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 4/6.

2. Însușire a unor obiecte, construcții etc. sau, p. e x t., a unor elemente componente ale lor de a avea conturul, forma, aspectul caracterizat prin absența ornamentelor, simplitate, sobrietate etc. *Zidurile înalte, pustii, către care urcam, ne apăsau cu severitatea lor tristă.* IBRĂILEANU, A. 82, cf. ȘĂINEANU[2]. *Severitatea peisajului sugera ceva glacial ..., dar de fapt nu mai era frig, aerul se încălzise.* PREDA, R. 438. *Cîte un cadru face aluzie la severitatea formelor lui Brâncuși.* CINEMA, 1968, nr. 7, 5.

— Pl.: (rar) *severități.*

— Din fr. **sévérité**, lat. **severitas, -atis.**

SEVERȘÍT s. n. v. **săvîrșit[1].**

ȘEVGHILÍU s. m. (sg.) (Învechit, rar) Iubit, favorit. Cf. ZEITSCHRIFT, XIX, 398.

— Din tc. **sevgili.**

SEVIR s. m. Fiecare dintre cei șase șefi ai corporației augustalilor, în timpul administrației romane în Dacia. *O clasă foarte numeroasă de preoți speciali erau augustalii ... Erau organizați în o corporație sau colegiu, a cărei șefi erau șase bărbați, numiți seviri.* XENOPOL, I. R. I, 174.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *seviri.*

— Din lat. **sevir.**

SEVÎRȘÍ vb. IV v. **săvîrși.**

SEVÎRȘÍRE s. f. v. **săvîrșire.**

SEX s. n. **1.** Ansamblu de trăsături morfologice și fiziologice specifice care deosebesc organismele în două categorii distincte, masculi și femele, în vederea reproducerii, (învechit) n e a m **(I 8)**, ș o i[1] **(3)**; p. e x t. fiecare dintre cele două categorii de vietuitoare diferențiate după organele genitale. Cf. EPISCUPESCU, PRACTICA, IV/16, I. GOLESCU, C. *Populația catolică ... era de ... amîndouă sexurile.* AR (1830), 182[1]/44, cf. ALBINEȚ, M. 227/25. *Fealiu sau deschilinirea între bărbat și fămeaie o numim ... sexu.* ANTROP., 236/7. *După optsprezece ani petrecuți cu dînsa ... nu i s-au născut de la ea nici un moștean de sexul bărbătesc.* FM (1840), 124[2]/16. *Astfel ți-este sexu, nu e vina ta.* C. A. ROSETTI, C. 150/12. *De însămnat este și mulțimea șerbitorilor de amîndouă sexurile.* RUS, I. I, 150/6, cf. KREZULESCU, A. 333/25. *M-au însărcinat a face cunoscut ... că au a emporta prin schela Cîmpinei ... doăzeci și două perechi rîmători de amîndouă sexsele* (a. 1845). DOC. EC. 862. *Nu va ierta nici vîrstă, nici sex și ... toți se vor omorî.* MAG. IST. II, 63/4. *Instrucție egală și întreagă pentru tot românul de amîndouă sexsele* (a. 1848). PLR I, 80, cf. NEGULICI. *Adevăratul mijloc de a feri populațiunea fiitoare de scrofule este de a aduce ... prudința la împreunarea sexurilor.* MAN. SĂNĂT. 246/3. *Lucrările apei răci sînt de mai multe soiuri ... după firea persoanei, adecă vîrsta, sexul, temperamentul.* FĂTU, D. 5/11. *Căpitanul cerceta scopul, iar nu sexul.* CALENDAR (1852), 68/13, cf. STAMATI, D., PANN, în CONTRIBUȚII, I, 48. *În loc de a statornici oarecare analogie între amîndouă sexurile, erau, din contra, încredințați că în femeie se arată oarecare natură privilegiată din ceriu.* CALENDAR (1854), 20/8. *Nemernicilor, leneși, mai leneși decît sexul Femeilor prea slabe.* ARISTIA, S. 63/13. *Sara, toți provințialii de ambe sexe năvălesc la dînsul.* NEGRUZZI, Ș. I, 239, cf. POLIZU. *O mulțime de școli lucrez cu zgomot pentru luminarea sexului bărbătesc.* PENESCU, M. III/4. *Copiii de sex bărbătesc locuiau în beciuri cu dascălul grec.* GHICA, C. E. II, 593. *Toți urmașii de sex bărbătesc au fost împinși de fatalitate la paricid.* SION, P. 165. *Aspirațiuni la mărire, la bogăție și la alte vanități atît de plăcute sexului femeiesc.* FILIMON, O. I, 118, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Altă vorbă n-aveți decît că astfel este sexul, fără a mai lua în privire toate jertfile cîte le facem noi pentru voi.* ALECSANDRI, O. P. 63. *Femeile, chiar ieșind din starea de lucruri la care sexul lor este condamnat de prejudecăți, vor lua datinile omului și vor deveni utile societății.* BOLINTINEANU, O. 258. *Ființa organică hermafroditâ are amîndouă sexele.* CONTA, O. F. 229,

cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *În toată țara, spiritele romantice ale tinerilor de amîndouă sexele se entuziasmară.* IORGA, P. A. II, 129. *Sînt fără număr, mutre somnolente De ambe sexe, valuri nesfîrșite.* GOGA, POEZII, 368. *În sanie ședeau doi inși; nici nu se mai puteau deosebi de-s de același sex ori nu.* AGÎRBICEANU, A. 465. *Cingătorile ...: aparțin ambelor sexe, evident cu o stilizare deosebită.* PÂRVAN, G. 434, cf. RĂSMERIȚĂ, D., CADE. *Pe tine te evoc, deci, ființă fără nume, fără vîrstă și fără sex.* LOVINESCU, C., IV, 38. *Sînt frenezia ancestrală ce-n lutul omenesc se zbate, Sînt visul unei nopți de vară, trăit de sexe diferite.* MINULESCU, VERS. 133. *Ce tristă experiență e să-ți condiționezi fericirea și cinstea ta de sexul capricios al femeii.* GAMIL PETRESCU, U. N. 118. *În fața peronului, un numeros grup de clienți de ambe sexe aștepta sosirea domnului Deleanu.* TEODOREANU, M. II, 68. *Copiii de amîndouă sexele întoarseră spre străini părțile rotunde ale trupșoarelor lor.* SADOVEANU, O. XII, 405. *Nu identificarea genului cu sexul, ci trebuința de distincție a fost mobilul acestor inovațiuni.* PUȘCARIU, L. R. I, 136, cf. ȘCRIBAN, D. *Nemaifiind vorba de raporturi juridice sau economice, sexul, adică starea civilă a „nașului", nu contează.* IORDAN, T. 177, cf. CĂLINESCU, O. I, 16. *Oricine percepe în frumusețea celuilalt sex acordul posibil a două senzualități.* VIANU, E. 15. *Cum boala e ereditară, poate trece și la unele progenituri de sex masculin.* BOGZA, A. Î. 398. *Se opri la enumerarea asistenței de ambe sexe.* PAS, L. II, 129, cf. VÎN. PESC. decembrie 1961, 3. *Fetii pot fi de același sex sau de sex diferit.* ABC SĂN. 319. *Erau internați bolnavi de ambele sexe.* G. BARBU, A. V. 145. *Mai întîi se relevă identitatea ontologică dintre sexe, dintre bărbat și femeie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 20/2. ✧ *Sexul tare* (sau, rar, *viril, urît*) = bărbații. *Restul sexului urît, purtau unii redingotă, alții jachetă scurtă.* CARAGIALE, O. I, 209, cf. ȘĂINEANU². *Această demnitate în templul luminei e rezervată, prin tradiție, sexului tare.* în PLR II, 455, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX. *Sexul (cel) slab* (sau *frumos, rar, plin de grații,* învechit, *fără barbă*) = femeile; (învechit) soiul frumos, V. SOI¹ **(3)**. *Este mai prețuit la sexul cel frumos.* POV. 21/6. *I se părea că nicăieri nu mai văzuse un loc public unde sexul cel frumos să i se pară mai plăcut decît la opera Londrii.* FM (1838), 50¹/9. *Această întrebare are voie să și-o facă numai sexu frumos.* G. A. ROSETTI, C. V/13. *Acelea persoane ... de sexul frumos ..., prin cetirea romanelor și asemenea petreceri, au dat aceea direcție și stricare fantasiei sale.* VASICI, M. II, 17/2. *Deacă crește feciorul și se face june, atuncea iarăși se face sexul cel frumos stăpînitoriu peste dînsul.* FM (1841), 15¹/20. *Toate ideile și părerile ce ni le facem noi îndeobște despre creșterea sexului frumos din Italia sînt greșite.* ib. (1842), 161¹/9. *Dezădăjduind că nu se vor mai putea îndrepta vreodată, se rușinează a-și descoperi răul ce-i gonește, că să nu se dea de gol la sexul frumos.* NEP. VIND. VII/21. *Ții minte că, odată, cînd noi ne disputam De sexul fără barbă (ce eu îl apăram), Mi-ai zis: „Și eu odată femeii dreptul dam".* ARICESCU, A. R. 81/8, cf. POLIZU. *După cîte am auzit despre sexul frumos de pe-atunci ..., nu era nici mai puțin plăcut, nici mai puțin grațios.* GHICA, C. E. II, 576. *Trimisese spre publicare un caiet de poezii plin de „iluziuni pierdute asupra sexului frumos".* MAIORESCU, CRITICE, 4. *Servicile lui pe lîngă sexul plin de grații treceau marginile obicinuitelor politețe ajunse elementare.* BACALBAȘA, S. A. I, 128. *Femeile dace și gete trebuia să se afle în acea condiție înjosită în care există întotdeauna sexul cel slab la popoarele necivilizate.* XENOPOL, I. R. I, 76, cl. ȘĂINEANU². *Dumneavoastră, sexul cel frumos, intrați în cuibul gata și nici prin minte nu vă trece cu cîtă muncă a fost zidit.* AGÎRBICEANU, A. 304. *Închin acest pahar în sănătatea sexului frumos.* BASSARABESCU, V. 232, cf. CADE. *Sexul frumos al ostrovului avea ... tufe de păr în jurul buzelor ș-o voce deosebit de groasă.* SADOVEANU, O. IX, 384, cf. SCRIBAN, D. *Declară că adoră sexul frumos și nu-i poate refuza omagiile sale.* CAMIL PETRESCU, O. II, 317. *Să nu mai vorbim despre neglijențele vestimentare ale sexului frumos.* H. LOVINESCU, T. 151. *El se impune de îndată sexului slab prin extravaganță.* V. ROM. noiembrie 1964, 122. *Nu știm cînd și unde a apărut prima dată noțiunea de „sex slab".* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 281, cf. DEX. ✦ (Rar; cu sens colectiv) Ființe care aparțin uneia dintre cele două categorii definite mai sus. *Auzim doar o gălăgie infernală, subțire cînd vedem sex feminin și mai densă cînd vedem bărbați.* CINEMA, 1968, nr. 10, 39. ✦ Organ genital. *Învăluie părțile pe din afară sau pe dinăuntru depre sexuri cu pulbere de camfor.* MAN. SĂNĂT. 229/18. *Cadavrul, dezvelit de îmbrăcăminte sfîșiată, arăta o goliciune impudică ... cu sexul expus tuturor privirilor.* C. PETRESCU, C. V. 35. ✦ (Rar) Manifestare, pornire sexuală. *Imaginea s-a născut tocmai din forța cu care sîngele și sexul răzbat în film.* CINEMA, 1968, nr. 5, 5.

2. (Gram.; învechit) Gen. *Formele precum sînt în declinații, conjugații după numere, persoane și sexuri, de cea mai mare parte și cu puțină schimbare trebuie să le fie de obște.* FM (1838), 14¹/30.

— Pl.: *sexe* și (învechit) *sexuri*.

— Din fr. **sexe**, lat. **sexus**.

SEXAGENĂR, -Ă adj., s. m. și f. (Persoană) care este în vîrstă de șaizeci de ani sau între șaizeci și șaptezeci de ani. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. *O revistă mediocră cu o protagonistă de balet sexagenară.* RALEA, S. T. I, 311. *Peste cîteva minute se ivi și soacra domnului Giuseppe, doamna Beatrice, o sexagenară oxigenată.* VINEA, L. II, 306, cf. DL, DM. *Inventatorul sondelor de sare, un sexagenar scund și grozav de vioi, ... se află acum aici, în fața mea.* V. ROM. septembrie 1960, 75, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Stejarii ..., așa cum stau înăuntrul munților, puternici, întortocheați ..., reamintesc unele figuri de legendă ale acestui popor: sexagenari bărboși cu trunchiurile noduroase.* BOGZA, C. O. 348.

— Pl.: *sexagenari, -e*.

— Din fr. **sexagénaire**. Cf. lat. sexagenarius.

SEXAGESIMĂL, -Ă adj. (Despre modul de diviziune sau despre subdiviziuni) Care are la bază raportul dintre unu și șaizeci; referitor la împărțirea unui întreg în șaizeci de părți egale. *Să numește împărțire sexagesimală acea după care să împarte cercul întreg în 360°, gradul în 60′ și minutul în 60″.* ASACHI, E. III, 34/12. *Noua împărțire a cercului ... n-a intrat în uz, așa că a rămas mai departe vechea împărțire sexagesimală.* CIȘMAN, FIZ. I, 16, cf. LTR², DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ *Grad sexagesimal* = unghi egal cu a nouăzecea parte dintr-un unghi drept. *Aceste grade ... după celalalt sistem se numesc sexaghezimale.* GEOMETRIA, A. M. 21ʳ/5. *Gradul sexagesimal ecvalează cu 60′, iar minuta cu 60″.* ASACHI, E. III, 34/12. *Trecerea de la grade sexagesimale la radiani.* GEOMETRIE VIII, 31, cf. 30. *În geometrie se folosește în mod obișnuit, ca unitate de măsură pentru arce și unghiuri, gradul sexagesimal sau gradul vechi.* TRIGONOMETRIE, 5. *Subunitățile gradului sexagesimal.* ib., cf. M. D. ENC.

— Pl.: *sexagesimali, -e*. — Și: (rar) **sexagezimăl, -ă** (LTR²), (învechit) **sexaghezimăl, -ă** adj.

— Din fr. **sexagésimal**.

SEXAGEZIMĂL, -Ă adj. v. **sexagesimal**.

SEXAGHEZIMĂL, -Ă adj. v. **sexagesimal**.

SEX-APPEAL s. n. sg. Farmec, atracție puternică pe care o persoană o exercită asupra alteia de sex opus; aspect atrăgător, provocator **(1)** al unei persoane; (popular și familiar) nuri (v. nur¹), vino-ncoace (v. veni). *Are un farmec fraged și plin de sex-appeal.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 12. *Ei au rămas obligatoriu bărbați chipeși și femei cu sex-appeal.* CINEMA, 1971, nr. 6, 29, cf. DN³.

— Pronunțat: *sexapíl*.

— Din engl. **sex-appeal**.

SEXOLÓG, -Ă s. m. și f. Medic specialist în sexologie. Cf. DN³.
— Pl.: *sexologi, -oge.*
— Din fr. **sexologue.**

SEXOLOGÍE s. f. Disciplină care studiază diferențierea sexuală cu toate implicațiile sale biologice, psihologice, sociale, medicale, filozofice etc. Cf. DN², D. MED., DEX.
— Din fr. **sexologie.**

SEXTÁNT s. n. Instrument optic format dintr-un sector circular gradat de la 0° la 60° și o lunetă de vizare și care se întrebuințează în astronomie, navigație, aviație la măsurarea distanței unghiulare dintre două puncte terestre, a înălțimii aștrilor deasupra orizontului etc.; (rar) sector **(1)**, (învechit, rar) sfert de cerc (v. sfert **1**). V. octant **(2)**. Cf. G. POP, G. 191, PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D., CULIANU, C. 84/4, GHEȚIE, R. M. *Se numește sextant fiindcă are formă de sector de cerc.* ENC. ROM., cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. *Îndreptîndu-se cu fața la soare, își potrivea luneta sextantului la ochi.* TUDORAN, P. 407. *La sextantele de tip mai vechi, micrometrul lipsește.* LTR², cf. DM, DN², DER, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sextante* și (rar, m.) *sextanți.*
— Din fr. **sextant.**

SÉXTĂ s. f. (Muz.) Treapta a șasea a gamei diatonice; interval de la orice notă dată pînă la cea de-a șasea în ordinea gamei diatonice. *Fiecare din membrii ce alcătuiau aceste corpuri armonice aveau cîte un nai . . . cu care executau melodia sau terțiele și sextele armonice ale piesei puse în executare.* FILIMON, O. I, 197, cf. ANTONESCU, D., TIM. POPOVICI, D. M., CADE, MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 58, DL, DM, DER, DN². *Un alt mod de organizare, care parțial stă la baza lucrării . . ., constă din intrarea succesivă a unor sunete grinduite pe baza intervalului de sextă, întîi în mers ascendent, apoi descendent.* M 1968, nr. 1, 9, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sexte.*
— Din fr. **sexte,** germ. **Sexte,** it. **sesta.**

SEXTÉT s. n. **1.** Compoziție muzicală pentru șase voci sau șase instrumente, sextuor; ansamblu compus din șase cîntăreți vocali sau instrumentiști care execută o astfel de compoziție. Cf. ENC. ROM., TIM. POPOVICI, D. M., IVELA, D. M., DL, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Echipă (de volei sau de gimnastică) alcătuită din șase jucători de bază; p. gener. grup de șase persoane alcătuind o unitate, un ansamblu. *Erau ca doi complici, doi conspiratori, dar fără alt scop decît sextetul lor.* VINEA, L. I, 198. *Sextetul, despărțit din motive de strategie rutieră, saluta glorios sentinelele.* BARBU, Ș. N. II, 168. *Echipa trebuie să-și completeze lotul cu elemente tinere . . . capabile să înlocuiască cu succes pe cei din primul sextet.* L. ROM. 1961, nr. 1, 30. *Au rămas pe dinafara sextetului de finaliști la floretă.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 4/1, cf. DEX, DN³.
— Pl.: *sextete.*
— Din germ. **Sextett.**

SEXTILIÓN s. n. Număr obținut înmulțindu-l pe zece cu el însuși de douăzeci și unu de ori. Cf. M. D. ENC., DN³.
— Pronunțat: *-li-on.* — Pl.: *sextilioane.*
— Din fr. **sextillion.**

SEXTÍNĂ s. f. Poezie cu formă fixă, care este alcătuită din șapte strofe, dintre care șase au cîte zece versuri, iar ultima are trei versuri, și în care aceleași cuvinte revin la rimă într-o anumită ordine. *De origine provensală, sextina a fost introdusă în versificația italiană de Dante.* DER, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Strofă alcătuită din șase versuri. *Unitatea cea mai mică a structurii pe care o prezintă poezia . . . e fără îndoială strofa de 6 versuri, adică sextina.* L. ROM. 1959, nr. 3, 36. *Versurile „Țiganiadei" depășesc structura prozodică a versificației populare, utilizînd sestina în genere endecasilabică, avînd rimele încrucișate în primele patru versuri și împerecheate în ultimele două.* IST. LIT. ROM. II, 82, cf. DN², DEX.
— Pl.: *sextine.* — Și: (rar) **sestínă** s. f.
— Din fr. **sextine.** — **Sestínă** < it. **sestina.**

SEXTOLÉT s. n. (Muz.) Grup de șase note **(II 1)** provenite din reunirea a două triolete. Cf. ENC. ROM., CADE, DER, DN², DEX.
— Pl.: *sextolete.*
— Din fr. **sextolet.**

SEXTUÓR s. n. Compoziție muzicală pentru șase voci sau șase instrumente; sextet **(1)**. Cf. DN², DEX.
— Pronunțat: *-tu-or.*
— Din fr. **sextuor.**

SEXTÚPLU, -Ă adj. Care este de șase ori mai mare; însesit. Cf. PROT.—POP., N. D., DN², DEX. ✧ (Glumeț) *Într-o stație, ploaia cu găleata surprinse șase sportmeni . . . încălțați în bocanci teribili, cu tălpi sextuple, potcovite cu gheare de fier.* ARGHEZI, S. XVII, 16. ✦ (Despre copii sau pui de animale) Care s-a născut o dată cu alți cinci din aceeași mamă (sau femelă). *Copii sextupli.* ✦ (Substantivat, m.; de obicei la pl.) Grup de șase copii (sau pui de animale) născuți o dată din aceeași mamă (sau femelă). *A născut sextupli.*
— Pl.: *sextupli, -e.*
— Din fr. **sextuple,** lat. **sextuplus.**

SEXUÁL, -Ă adj. Care aparține sexului **(1)**, care se referă la sex, care caracterizează sexul; privitor la raporturile fiziologice dintre ființele de sex opus, care are loc între ființe de sex opus, intim, trupesc **(1)**; care servește la reproducere; care este de natură fizică sau fiziologică; bazat pe împărțirea în sexe. *De-ați cugeta că terminele sau cuvintele ce le-am întrebuințat mai virtos întră funcțiile sexuale nu ar avea loc . . ., te rog să iai în samă a fi obiectul acestii cărți omul în starea sa cea naturală* (a. 1830). BV III, 712, cf. I. GOLESCU, C. *Instinctul sau boldul sexual în oameni cu întrebuințarea firei în adevărată iubire se înalță.* ANTROP. 163/23. *Este de nevoie a se tipări . . . o mică broșură populară cuprinzătoare de sfătuiri medicale practice cum trebuie tineretul să-și cumpănească pornirea sexuală.* CUCIURAN, M. 2ᵛ/5. *Această taină se cuprinde în . . . a împiedeca prea timpuria dezvoltare și întărîtăciune a boldului sexual.* VASICI, M. II, 116/24. *Împăcarea boldului sexual în afară de căsătorie s-au făcut un rău de lipsă, ce mediul nu-l poate cîrti totdeauna.* NEP. VIND. 4/9, cf. NEGULICI. *Sistema lui Linnè, numită sexuală, este primită mai de mulți spre deplina învățare a botanicei.* STAMATI, M. 29, cf. POLIZU. *A lor efecte principale se înfățoșează la organele . . . precum sînt: stomahul, splina, glandele limfatice, canalele urinare și sexuale.* CALENDAR (1862), 20/23, cf. PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Între rudele . . . de gradul întîi și al doilea există o antipatie sexuală.* CONTA, O. F. 236. *Selecțiunea sexuală este cauza și a înfrumusețării plantelor.* id. îb. 279. *E o asemănare în tema generală: victoria iubirii sexuale, firești, asupra visurilor platonice.* GHEREA, ST. CR. III, 276, cf. DDRF. *În partenogeneză e nevoie de un singur element sexual: ovulul.* ENC. ROM., cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. [La bătrînețe] *în glandele sexuale masculine și femeiești, elemente specifice . . . dispar și sînt . . . înlocuite prin celulele țesutului conjunctiv.* MARINESCU, P. A. 59. *Unele criptogame . . . trăiesc . . . numai atît cît trebuie pentru dezvoltarea organelor sexuale.* id. îb. 60, cf. CADE. *Am regretul că nu m-am isbovit într-o frenezie sexuală neîntreruptă, că mor încă în stare să mai iubesc.* CAMIL PETRESCU, U. N. 285. *Viața sexuală începe încă din lunga noapte uterină.*

I. BOTEZ, B. I, 75. *Dănuț lămurise... severitatea bărbaților, în genere, pentru tot ce-i în legătură cu apetitul sexual al fiicelor lor tinere.* TEODOREANU, M. III, 135. *Vitaminele... ajută... la buna funcționare a glandelor sexuale.* VOICULESCU, L. 213, cf. IORDAN, L. R. A. 160, SCRIBAN, D. *Oricine percepe în frumusețea celuilalt sex acordul posibil a două senzualități, fericirea prin asociație sexuală.* VIANU, E. 15. *Nu crede că madona Lisetta simte repulsie pentru viața sexuală.* CĂLINESCU, C. O. 179. *Dintre tendințele care au fost cel mai teribil reprimate e desigur instinctul sexual.* RALEA, S. T. II, 19. *Zbîrcirea pielii bătrînilor... face să ne gîndim la insuficiența glandelor sexuale.* PARHON, B. 36. *Mai interesante pentru lectori erau... scrisorile de dragoste, îndeosebi cele pornografice... demne să figureze în tratatele de patologie sexuală.* BENIUC, M. C. I, 372. *Asta introduce o insinuare sexuală în cele mai nevinovate și protocolare întrebări.* VINEA, L. I, 142. *Îi ceru... amănunte care priveau activitatea digestivă și sexuală a organismului.* PREDA, R. 477, cf. ABC SĂN. 318. *Sînt cu totul neinițiat în probleme de educație sexuală.* GI 1968, nr. 935, 2/4. *Scăpat de această supralicitație sexuală..., am ris cu hohote.* CINEMA, 1969, nr. 4, 31, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Weininger afirmă că „fiecare celulă a organismului e sexual caracterizată".* BLAGA, Z. 177.

— Pronunțat: *-xu-al.* — Pl.: *sexuali, -e.*

— Din fr. **sexuel**, lat. **sexualis.**

SEXUALICÉȘTE adv. (Rar) Din punct de vedere sexual, în ceea ce privește sexul **(1)**. *Coaptă sexualicește, nu prin dragoste, ci prin viciu, de la o preme fata se blazase.* TEODOREANU, M. III, 137.

— Pronunțat: *-xu-a-.*

— **Sexual** + suf. *-icește.*

SEXUALÍSM s. n. (Rar) Stare a unei ființe care are sex **(1)**. Cf. DN². ✦ Senzualitate **(1)**. *Cititorul va găsi examinate... toate aspectele destrămării culturii burgheze, mergînd de la decepționismul ultimului val romantic pînă la sexualismul lui.* CONTEMP. 1949, nr. 138, 5/6, cf. DN², DEX.

— Pronunțat: *-xu-a-.*

— **Sexual** + suf. *-ism.*

SEXUALITÁTE s. f. Totalitatea însușirilor morfologice, fiziologice și psihologice care caracterizează sexele și fenomenul sexual; viață sexuală, relații sexuale. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Întemeiază legătura sfîntă și indisolubilă a căsniciei pe sexualitatea adevărată.* I. BOTEZ, B. I, 78. *Sexualitatea e o putere care nu poate fi ignorată.* TEODOREANU, M. III, 372. *Greșeala comisă cu ocazia secționării raportului dintre sexualitate și artă stă în confuzia adeseori făcută între arta erotică și aceea obscenă.* VIANU, E. 207. *După el femeia este numai sexualitate, pe cînd bărbatul e sexual numai temporal.* CĂLINESCU, E. O. II, 15. *Teoriile lui Weininger sînt o filozofie a sexualității.* BLAGA, Z. 176. *Comprimarea instinctului erotic în rasă a făcut posibilă pudoarea, această politețe ancestrală a sexualității.* RALEA, S. T. II, 148. *S-a observat, împreună cu o creștere a sexualității..., o mărire a forței generale și a capacității de muncă.* PARHON, B. 150. *Sînt cinci tablouri pe care imaginația lui de lubric lucid le împînzește cu tonuri de halucinantă sexualitate.* CONSTANTINESCU, S. I, 4, cf. DL, DM. *Boala, vremelnicia și sexualitatea nu le socotea demne de el, n-aveq de gînd să se coboare pînă la ele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 17/1. *În cazul starletelor calitatea și funcția sînt: puterea de atracție în planul sexualității.* CINEMA, 1968, nr. 5, 9. *Noul cinematograf politic își îngăduie chiar a-i servi spectatorului temele producției „comerciale", nedisprețuind nici violențele, nici sexualitatea, nici patologia.* ib. 1969, nr. 5, 23. *Majoritatea filmelor... se angajează în problemele estetice și politice legate de grijile lumii în care trăim: pacea și războiul, orientarea tineretului,... evaziunea în sexualitate.* CONTEMP. 1969, nr. 1 179, 5/4, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-xu-a-.*

— Din fr. **sexualité.**

SEXUÁT, -Ă adj. Care are unul dintre cele două sexe **(1)**; care este prevăzut cu organe de reproducere. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ (Biol.; despre reproduceri, încrucișări de specii etc.) Care se produce prin organe sexuale. *A dovedit că variația speciilor se poate produce... prin hibridarea obișnuită sexuată.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 9/6, cf. DL, DM. *S-au obținut hibrizi de elită, atît pe calea hibridării sexuate, cît și pe calea selecției.* V. ROM. februarie 1964, 73, cf. DN², DEX.

— Pronunțat: *-xu-at.* — Pl.: *sexuați, -te.*

— Din fr. **sexué.**

SÉXY adj. invar. (Despre oameni) Cu sex-appeal. Cf. DN³. ✦ (Despre spectacole, publicații etc.) Care prezintă aspecte ale atracției sexuale, cu caracter erotic. *Încă nu are intenția să joace Shakespeare și se mărginește la filme sexy.* CINEMA, 1968, nr. 2, XIV. *Spelunci întunecate cu strip-tease și alte numere sexy.* FLĂCĂRA, 1969, nr. 2, 15. *Hollywoodul sexy.* CINEMA, 1971, nr. 1, 9, cf. DN³.

— Din engl., fr. **sexy.**

SEZAMOÍD, -Ă adj. v. **sesamoid.**

SEZINÁR, -Ă adj. (Jur.; în sintagma) *Moștenitor sezinar* = moștenitor care se bucură de sezină. *Avea calitatea de moștenitor sezinar al acestora.* COD. PEN. R. P. R. 65. *Moștenitorii sezinari, și anume descendenții și ascendenții.* DER IV, 376, cf. DEX.

— Pl.: *sezinari, -e.*

— **Sezină** + suf. *-ar.*

SEZÍNĂ s. f. Posesiune de drept asupra unor bunuri succesorale, în temeiul căreia anumiți moștenitori sînt îndreptățiți să perceapă uzufruct și să exercite dreptul la acțiune privitoare la aceste bunuri încă de la deschiderea succesiunii. *Moștenitorii colaterali au facultatea de a renunța la o acțiune chiar înainte de a cere sezina.* HAMANGIU, C. C. 157. *Legatarul nu are niciodată de plin drept posesia legatului, sau așa cum se spune în termeni consacrați, nu are niciodată sezina.* PR. DREPT, 421, cf. DER, DEX, DN³.

— Pl.: *sezine.*

— Din fr. **saisine.**

SEZISÁ vb. I v. **sesiza.**

SEZISÁBIL, -Ă adj. v. **sesizabil.**

SEZISÁNT, -Ă adj. v. **sesizant.**

SEZISÁRE s. f. v. **sesizare.**

SEZIÚNE s. f. v. **sesiune.**

SEZOÁNĂ s. f. v. **sezon.**

SEZÓN s. n. **1.** Perioadă din cursul unui an cu caracter climatic relativ constant; (învechit și regional) timp **(I 1)**, (regional) pînc **(1)**. V. a n o t i m p. *Oratiu se plîngea de boalele ce aducea vîntul de la amiazi în acea sesonă.* ARISTIA, PLUT. CLIV /13. *S-au făcut pe pămînt patru sezoane (timpuri), adică primăvară, vară, toamnă și iarnă.* BARASCH, M. II, 143/16. *Natura?... ce a făcut ea spre a produce toate aceste sesoane (timpuri) variabile?* id. ib. 144/11. *Subtînsemnatul are onoare a da în conoștința... onorabilului public că i-a sosit acum un bogat asortiment de haine bărbătești pentru sezonul de toamnă și de iarnă.* ROMÂNUL (1858), 305³/29, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Sesoanele sînt cele patru părți mai ecuale în care se*

divide anul și care încep la cele două ecuinoxuri și la cele două solstiții. DRĂGHICEANU, C. 38, cf. LM, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Privea întîile manifestări ale unui sezon atît de vitreg celor cu venituri modeste.* BACOVIA, O. 244. *Apărea răzbunătoare în pragul ușii . . ., în capotel subțire sau în fustă de flanelă, după sezon.* BRĂESCU, A. 30, cf. SCRIBAN, D. *A întins pe jos basmale pe care au format grămezi simetrice cu fructele sezonului.* BOGZA, A. Î. 65, cf. DL, L. ROM. 1959, nr. 2, 76. *Nu trecuseră poate decît vreo cîteva sezoane de cînd acest flăcău părăsise coarnele plugului sau ciomagul de mînat turme, trecînd la volan.* V. ROM. februarie 1964, 84, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Cu determinări care arată felul) Perioadă a anului dominată de anumite stări atmosferice. *Sesonul ploios este cel mai favorabil pentru aceasta, atunci indienii se ocup cu adunarea acestui suc.* ISIS (1859), 38²/7. *În cîmpie domnește mai mult vîntul de nord și nu aduce ploaia decît în sesoana cea rece.* I. IONESCU, P. 54. *6 zile de marș forțat . . . iar cu toate înlesnirile cîte se mai poate procura prin un sezon frumos — cel puțin 5 zile.* HASDEU, I. V. 91, cf. M. D. ENC.

3. (De obicei urmat de determinări care arată felul activității) Perioadă de timp din cursul unui an caracterizată printr-o activitate intensă în unele domenii sau favorabilă pentru anumite acțiuni (condiționate de caracteristicile acelei perioade). *Repertoriul sezonului va fi de 16 opere din cele mai bune, ce le va însemna antreprenorul direcției teatrale.* FILIMON, O. II, 243. *Adunătura cea mai pestriță . . . furnică în tot timpul sezonului de băi.* GANE, N. III, 191, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *La sfîrșitul fiecărui sezon de vînătoare mă hotărăsc să mă las de ea.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 157, cf. AGÎRBICEANU, A. 408, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sezonul parc-ar fi comandat special pentru Olguța, dans și dans pretutindeni.* REBREANU, R. I, 252. *Vînătorul organizat respectă epocile împărecherii și a puilor. Dar în sezon se poate deda pasiunii lui fără nici o oprire.* SADOVEANU, O. XX, 79. *Țăranii . . . aveau pămînt de cultură la Belcești, unde se duceau regulat, în timpul sezonului agricol.* IORDAN, T. 298, cf. SCRIBAN, D. *Puteam să iau parte la ultima „petrecere cu dans" a elevilor, ce mai avea loc în acel sezon.* BLAGA, H. 140. *A trecut de mult carnavalul și sezonul balurilor mascate.* C. PETRESCU, A. R. 13. *De cînd, pescarii . . . au pescuit în sezonul de pescuit cu năvoade.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 733. *Dogarii mai în vîrstă . . . cunoșteau sezonul buloaielor, al murăturilor de tot felul.* V. ROM. octombrie 1954, 111. *Sîntem în preajma sezonului, lumea pleacă la băi.* VINEA, L. II, 212. *Toate spectacolele acestui sezon au fost prezentate unor cronicari invitați anume.* T septembrie 1962, 76. *O privire retrospectivă asupra sezonului trecut este totdeauna utilă.* VÎN. PESC. februarie 1964, 3. *Peșterile . . . erau adevărate stîni, folosite în tot cursul sezonului de pășunat.* H. DAICOVICIU, D. 131. *Ne-am pierdut vremea ctîva oameni aici, în plin sezon de recoltă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 220. *Locuiam într-o casă retrasă, la mare, într-o localitate care era locuită mai mult în sezonul de vară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 16/1. *În plin sezon, atît plajele, cît și peluzele parcurilor au fost invadate de corturi.* RL 1969, nr. 7 769. *Anul acesta, sezonul competițiilor interne de sărituri nu a fost prea bogat.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 2/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Sezonul de vînătoare la iepuri a început.* RL 1977, nr. 10 318. ◇ *Sezon mort* = perioadă de timp în care încetează (sau scade foarte mult) activitatea desfășurată într-un anumit domeniu. Cf. CADE. *E capabil să înțeleagă stările în care se zbate adevăratul vînător în sezonul mort, cum îi place dumnealui să spuie.* VOICULESCU, P. I, 57, cf. D. GUSTI, P. A. 165. *Lunile de iarnă, care înainte erau socotite „sezon mort", trebuie să devină o perioadă de intensă activitate sportivă atît în săli, cît și în aer liber.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 830. *Sezon oprit* (sau *interzis*) = perioadă de timp în care sînt interzise vînătoarea și pescuitul. *Vînase fără permis de vînătoare în sezon oprit.* VOICULESCU, P. I, 106. ◇ Loc. adj. **De sezon** = **a)** care se desfășoară sau care este necesar, potrivit într-o anumită perioadă de timp (corespunzătoare aproximativ unui anotimp); propriu, specific acestei perioade de timp. *Femeile treceau felin, în proaspete toalete de sezon.* C. PETRESCU, C. V. 56. *De-acolo le pîndea galant, aruncîndu-le cîte trei trandafiri sau alte flori de sezon.* TEODOREANU, M. II, 24. *Culesul este o treabă de sezon și lui nu-i place să aștepte.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 389. *Este știut că muncile în agricultură sînt munci de sezon — că ele nu pot fi amînate, căci întîrzierea lor pricinuiește pagube în recoltă.* ib. 1953, nr. 2 854. *A ales pescăria scumpă, vînaturile, trufandalele de sezon.* PAS, L. II, 60. *Se iveau perechi . . . femeile în găteală de mătasă, cu blănuri subțiri de sezon.* VINEA, L. II, 319, cf. M. D. ENC., DEX. *Altă lucrare de sezon, la fel de importantă, o reprezintă recoltatul sfeclei de zahăr.* RL 1977, nr. 10 257; **b)** (franțuzism, rar) care prezintă interes, care este de actualitate; oportun. *Misticismul german, trebuie s-o recunoaștem, nu prea e de sezon.* MACEDONSKI, O. IV, 71, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Scris și: (după fr.) *seson.* — Pl.: *sezoane.* — Și: (învechit) **sezónă** (scris *sesonă*), **sezoánă** (scris *sesoană*) s. f.

— Din fr. **saison.**

SEZONÁL, -Ă adj. (Rar) Sezonier. Cf. IORDAN, L. R. A. 160, DN².

— Pl.: *sezonali, -e.*

— Sezon + suf. *-al.*

SEZONALITÁTE s. f. (Med.) Dependență a declanșărilor epidemice de factorul anotimp. Cf. D. MED.

— Sezonal + suf. *-itate.*

SEZÓNĂ s. f. v. sezon.

SEZONIÉR, -Ă adj. Care ține de un anumit sezon, privitor la un anumit sezon; care durează un sezon; care are loc în cursul unui sezon sau în fiecare sezon; (rar) sezonal. *Toți pleoștirăm capetele la amintirea acelei morți sezoniere prin care trece viața vînătorului: oprelișteа vînatului.* VOICULESCU, P. I, 56. *Eram constrîns să caut un corectiv, pe care l-am găsit într-un mod de nomadism sezonier.* BLAGA, H. 206. *Vineri a afișat regimul sezonier.* V. ROM. februarie 1954, nr. 2, 121. *Sînt munci sezoniere acele munci care, din cauza condițiilor naturale sau climaterice, se execută numai în cursul unei anumite perioade de timp — a unui sezon — ce nu depășește 6 luni.* PR. DREPT, 500. *În sezonul muncilor agricole de vară, se creează în gospodăriile colective grădinițe sezoniere pentru copii.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 856. *Somnul cel mare are . . . preferințe sezoniere ce trebuie respectate de către pescar.* VÎN. PESC. septembrie 1961, 15. *Copacii, pometul sînt plantații cu caracter de lungă durată, nu sezoniere ca grînele.* PANAITESCU, O. Ț. 122. *Pentru a se evita caracterul sezonier al producției, timp de 100 zile pe an se va fabrica pe aceleași utilaje.* RL 1968, nr. 7 483. *Volumul apelor unui bazin fluvial și variația lor sezonieră depind de un mare număr de factori geologici.* GI 1968, nr. 931, 4/2. *Pe dumneata nu te interesează alîceva . . . decît să fii în pas cu toate descoperirile sezoniere.* CONTEMP. 1969, nr. 1 174, 1/5, cf. M. D. ENC., DEX. *În caz de intemperii, se vor organiza depozite sezoniere în diferite cartiere.* RL 1977, nr. 10 236. ◇ (Adverbial) *Țăranul muncește sezonier.* RALEA, S. Ț. III, 297. ✦ (Despre personalul unei întreprinderi industriale, comerciale etc.) Care este angajat, pe timp de un sezon, pentru anumite munci legate de acel sezon. Cf. IORDAN, L. R. A. 180, LEG. EC. PL. 274. *Marți proprietari . . . au fost nevoiți să anuleze hotărîrea de concediere a muncitorilor sezonieri.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 2/5. *S-au preocupat de angajarea personalului sezonier la bazele de recepție.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 384. [Extinderea cercetării] *a fost determinată de constatarea*

existenței unor termeni specifici lucrătorilor sezonieri mărămureșeni. s. c. ȘT. (IAȘI), 1957, 5. *Birlașul știa că e angajat sezonier.* PREDA, R. 251. ✦ (Substantivat; rar) Sezonist. *O delirantă agitație — care ajungea să sporească și curiozitatea celor mai placizi sezonieri . . . — vînura de la un capăt la altul golful cîndva pescăresc.* CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 5/1.

— Pronunțat: *-ni-er.* — Pl.: *sezonieri, -e.*

— Din fr. **saisonnier.**

SEZONÍST, -Ă s. m. și f. Persoană care face cură sau își petrece concediul într-o stațiune balneară, climatérică, într-o așezare de interes turistic etc.; (rar) sezonier. V. v i l e g i a t u r i s t. *Pentru sezoniștii estivali sau hibernanți . . . ar fi un lucru de mirare.* I. BOTEZ, B. I, 26, cf. SCRIBAN, D. *Atunci pleacă sezoniștii de pe malul mării.* STANCU, R. A. II, 61, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sezoniști, -ste.*

— Sezon + suf. *-ist.*

SFACÉL s. n. Porțiune de țesut mortificat care se detașează de țesuturile sănătoase învecinate și se elimină; mortificare a unor țesuturi sau organe, în urma unor tulburări de circulație sau a unor boli (infecțioase); (învechit) învîrtoșare, țîțînă. V. c a n g r e n ă. *Pentru cangrenă și sfachel.* MEȘT., DOFT., ap. URSU, T. Ș. 277. *Încetarea semnelor de viață vine la o vîrstă înaintată, după . . . o gangrenă foarte întinsă și după un sfacel.* KRETZULESCU, M. 92/8. *Sfacel* [înseamnă] *stingerea întreagă a vieții în vreo parte a trupului omenesc.* id. ib. 173/2. *Se împart ranele . . . în cangrene și în tutnai seau învîrtoșări (sfacele).* CORNEA, E. I, 126/2. *Necăutat, se preface în rac (cancer) și în sfacel,* id. ib. 141/17, cf. POLIZU, ap. URSU, T. Ș. 277. *Dacă sfacelu ocupă tot membru, alergăm la amputație.* TURNESCU, C. 15^{v}, cf. ANTONESCU, D., DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Scris și: (învechit, după lat. și fr.) *sphacel.* ANTONESCU, D. — Pl.: *sfacele.* — Și: (învechit) **sfacélus** (POLIZU, ap. URSU, T. Ș. 277), **sfachél, sfasél** s. n.

— Din fr. **sphacèle,** lat. **sphacelus.** — **Sfachel** < ngr. σφάκελος.

SFACELÁRE s. f. (Med.) Fenomen de necrozare a unor țesuturi sau organe, în urma unor tulburări de circulație sau a unor boli (infecțioase). *Tratamentul nu a izbutit decît . . . să producă sfacelarea țesuturilor înconjurătoare, menținînd un primejdios focar de infecție.* G. BARBU, A. V. 42.

— Pl.: *sfacelări.*

— De la **sfacel.**

SFACÉLUS s. n. v. **sfacel.**

SFACHÉL s. n. v. **sfacel.**

SFÁDĂ s. f. (Popular) Neînțelegere; ceartă; scandal **(7);** polemică **(2);** p. e x t. bătaie; luptă (armată); (învechit) sfară. *Rogu-te să nu fie sfadă între mine și între dine.* PO 46/7. *Deci precepu că cu multe svade și îndelungă vreame ei se vor înălța pre alte limbi.* MOXA, 355/1. *Curînd de se loviră fățiș cu cei despre apus și fu sfadă mare în multă vreame ce învenseră turcii pre unguri.* id. 403/9. *Nu petreaceți în svade, nice mănie, nice în cleveteș ce întru răbdare multă.* VARLAAM, C. 112. *Cela ce au început svada . . . să se certe cu moarte.* PRAV. 117. *Fiind sfadă mare să temu căpitanul să nu rumpă pre Pavel ei.* N. TEST. (1648), 166^{r}/5. *După sfadă și după price, dacă-i vor împăca, nu va ține pizmă.* SIMION DASC., LEȚ. 95, cf. M. COSTIN, ap. OȘDEI, 275. *S-au trăgănat svada pînă la stîngerea de tot a Troadei.* N. COSTIN, I., 99. *Destule sfădzi au fost și atunce între domnu și între boieri.* NECULCE, L. 258, cf. LEX. MARS. 192, ANON. CAR. *Să umble să caute . . . pre unde s-ar face hoții și curvii au sfăzi și capete sparte* (a. 1695). IORGA, S. D. V, 358. *Sfezile și vrajbele celor mai mari de multe ori se descarcă în spetele celor mici.* MUSTE, LEȚ. III, 41/19. *Iară de trăiește în norod cu multe sfăzi, urîciuni, pizme . . ., nu le îndoi că va fi întru acela îndreptare bună copiilor.* BUCV. 1^{v}/12. *De va mai începe de acum nainte vorece sfadă . . ., lipsi-să-va de totu de popic* (a. 1713). BUL. COM. IST. II, 271. *Negelul . . ., de va fi la mijlocul nasului, arată sfăzi și sărăcie* (a. 1785). GCR II, 144/34. *S-au stîrnit pentru împărăție o sfadă foarte mare.* IST. AM. 24^{v}/12. *Uitîndu-se toate sfăzile cele mai dinainte, să se facă pace.* ȘINCAI, HR. I, 86/24. *Raiul . . . întîi aleargă încoace și încolea ca și într-o răscoală (svadă, larmă, gîlceavă), apoi zboară în aer.* ECONOMIA, 183/25, cf. BUDAI-DELEANU, în CONTRIBUȚII, III, 301. *La pricini de îndoială și la întîmplătoarele sfezi să facă jurămînt . . . că nu cleveteaște pre pîrît.* PRAVILA (1814), 10/1. *Din vorbă în gîlceavă, iară din gîlceavă la sfadă, apoi la anatema și la afurisanie.* ȚICHINDEAL, F. 214/21. *Toate svezăle politicești s-au stîns.* AR (1829), 184^{2}/29, cf. I. GOLESCU, C. *Minioșii, venindu-și în fire, spusără preadnica de rîs pricină a sfezii.* FM (1840), 59^{2}/7. *Adeseori ostașii . . . să amestece în dispute (sfezi) relighioase.* ib. (1841), 217^{2}/14. *Se făcură atunci mari svăzi între creditori și datornici.* BĂLCESCU, M. V. 51. *Începu a se sătura de un amor fără sfezi, fără împăcăciuni și fără rivali.* NEGRUZZI, S. I, 21, cf. BOLLIAC, O. 158, PONTBRIANT, D. *Era sfadă mare în salon despre nemurirea sufletului.* BOLINTINEANU, O. 333. *Lupta dintre acești adversari este abia ceva mai mult decît o simplă sfadă pentru cuvinte.* CONTA, O. F. 425, cf. EMINESCU, O. I, 92. *Cînd se isca sfadă între dînșii . . . mergeau mai întîi la judecată.* ISPIRESCU, L. 183. *Acum i se lămureau bine . . . veșnicele sfezi, în larma cărora se deștepta noaptea din somn.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 18. *Continuu le roade viața izbucniri de ură și gelozii nemotivate, sfezi pentru nimică.* GHEREA, ST. CR. II, 333, cf. PHILIPPIDE, P. 214. *Cei mai mari acum din sfadă Stau pe-neățerate puși.* COȘBUC, P. I, 224, cf. ȘĂINEANU^{2}. *De ți se zbate sprînceana . . . stîngă vei avea o sfadă cu cineva.* CANDREA, F. 41. *Pofta te mînă mereu spre sfezi și războaie și lupte.* MURNU, I. 8. *După multă sfadă și ciorovăială, fiecare cap de familie cu copiii lui își găsise vatra.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 55. *Trei mosnegi aprinși la sfadă Se-ndulcesc din o garafă.* IOSIF, PATR. 28. *Ce atîta sfadă pentr-o bardă!* PAMFILE, J. II, 165. *Mai rar se aprindea cîte-o sfadă în cîte un grup . . . cînd aveau să se acuze reciproc.* AGÎRBICEANU, S. 465. *Simțea că, de va mai întinde vorba, vor ajunge la sfadă.* REBREANU, I, 72. *Din sfadă . . . a ajuns la bătaie.* SEVERIN, S. 156, cf. DR. IV, 1 257, RESMERIȚĂ, D., CADE. *De aici s-a pornit sfadă mare în sală.* COCEA, S. I, 38. *În această ruină . . ., viața vuia ca o sfadă fără întrerupere.* TEODOREANU, M. III, 407. *Să nu versi sarea, c-o fi sfadă-n casă.* PRIBEAGUL, P. R. 109. *Eu aș îndrăzni, cinstite comise Manole, să mă amestec într-această sfadă a dumneavoastră.* SADOVEANU, O. XIII, 130, cf. SCRIBAN, D. *I-a strîns mîna cu oarecare nerăbdare, atent la sfada ce izbucnise.* V. ROM. martie 1954, 37. *Era cu draci . . . poate din pricina sfadei cu păzitorul.* PAS, L. I, 125. *Deschise ferestrele . . ., ascultînd sfada jandarmilor.* CAMILAR, N. I, 126, cf. DL, DM. *Plecau . . ., ca să revină după un timp colțoși și pușî pe sfadă.* GALAN, B. II, 188. *S-a iscat sfadă și zizanie mare între noi.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 35. *Nu se înțelegeau neamurile noastre nicicum. Sfada se încingea din orice.* V. ROM. ianuarie 1966, 45. *„Numai ocara și lacrimile, văicăreala și sfada sînt de la diavol", ne propovăduia el.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 13/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Acum toți v-ați strîns grămadă Ca cum ați căuta sfadă.* POP., ap. GCR II, 313/2, cf. GR. BĂN., IORDAN, L. M. 195, NOVACOVICIU, C. P. I, 19, ALRM SN II h 786. *Sfada strică treaba.* SEVERIN, S. 123. *Unde sfadă de călugări, acolo blesteme și afurisănii.* ZANNE, P. VIII, 587. ◇ Fig. *Sufletul visează toat' istoria străveche, Glasuri din trecut străbate l-a prezentului ureche, Din a valurilor sfadă proorocri se aridic.* EMINESCU, O. I, 45. *Deșteptarea greoaie a zorilor . . . era hurducată de zba-*

terea aripilor zgomotoase și de sfîșierea prelungă a cucuriguluĭ. Foșnetul frunzarilor... mai îndulcește oleacă sfada asurzitoare a deșteptătorilor. ADAM, R. 63. ✧ Loc. vb. **A se lua la sfadă** sau (popular) **a ayea** (ori, învechit, **a face**) **sfadă** (cu cineva) sau (învechit) **a se pune** (ori **a fi**) **în sfadă** (cu cineva) = a se certa. *Nu iaste datoriu... să se puie în svadă.* PRAV. 311. *Să aibă sfadă feciorul cu tată-său.* N. TEST. (1648), 13ᵛ/21. *Război făcuse și cu turcii... și cu alți megiași de prinprejur avînd sfada, niciodată nu s-au plecat.* SIMION DASC., LET. 85. *Fu în sfadă... cu împărăteasa.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 123ʳ/1. *În vremea de acum cine face sfade... cu toți bețivii?* CHEIA ÎN. 89ᵛ/31. *Pravila înfrînează pre creditoriul carele va îndrăzni asupra famelieĭ îndatoritului și va face în casa lui sfadă.* PRAVILA (1814), 21/14. *Slujitorii s-au fost luat la sfadă, dar s-au liniștit.* NEGRUZZI, S. I, 157. *Apoi să iau la sfadă.* BÎRLEA, A. P. I, 603. *Ai să ai sfadă cu cineva.* ȘEZ. I, 125. *Își caută prilej unu altuia de a se ciondăni. Nu mult și se iau la sfadă.* ib. III, 182. (Cu schimbarea construcției) *Au avut sfadă multă cu domnul latinesc.* MOXA, în GCR I, 59/1. *De n-om avea ceva sfadă, Pune-om doru sub lăcată.* BÎRLEA, L. P. M. II, 41. ✧ Expr. (Învechit, rar) **A face sfadă între...** = a învrăjbi. *Defaimă și mozaviresc pre oamenii cei drepți și fac sfade între oameni cu minciunele lor.* CHEIA ÎN. 97ᵛ/30. ✧ (Prin analogie) *Această pagubă... să o plătească stăpînul dobitocului celuia ce au început svada.* PRAV. 19. *Lupul căutînd pradă Începu cu mielul sfadă.* ASACHI, F. 14/8. *În cîteva minute porni o sfadă și o gălăgie în neamul păsăresc de credeai c-a dat gaia în ele.* DUNĂREANU, CH. 71. *Doi cocoși se iau la sfadă Nu știu din ce cauză.* TOPÎRCEANU, M. 39. *Lupul, mielul, leul, mînzul, cîine, șoarece, pisoi Stau în fabulă de sfadă ca la teatru cîte doi.* ARGHEZI, S. P. 9. ✦ (Învechit) Dușmănie; vîclenie. *Ne-ai pus în sfada vecinilor noștri și vrăjmașii noștri îngîna-ne.* PSALT. HUR. 68ᵛ/4. *Fu spre elu sfadă* (vicleșug BIBLIA 1688) *de la iudei vruindu se descarce-se întru Siriia.* COD. VOR.² 7ᵛ/6. *Cire mărîncă părea mea rădică spre mere sfadă.* PSALT. 79. *Plini de toate nedreptățile..., de vicleșuguri..., de uciderĭ, de svade, de înșelăciuni* (a. 1618). GCR I, 50/29. *Mai multe svade, mai multe zavistii... sămt întru noi.* VARLAAM, C. 215. *În sărbători mai mult se îmbată și gioacă și curvăsc și ucig, de unde vin svadele, uciderile, morțile.* id. ib. 259.

— Pl.: *sfezi* și (învechit) *sfade, sfăzi.* Gen-dat.: *sfezii* și, rar, *sfadei.* — Și: (învechit) **svádă** (pl. *svade*), (învechit, rar) **sfară** (pl. *sfare*) s. f.

— Din slavonul съвада, свада.

SFĂDNIC, -Ă adj. (Învechit și regional) Certăreț. Cf. DOSOFTEI, MOL. 86. *Mai bine a lăcui în pămîntul pustiu, decît cu muierea sfadnică și limbută și vrăjmașă.* BIBLIA (1688), 440²/3. *În loc de svadnic, fii drăgăstos, în loc de vrăjbitoriu, făcătoriu de pace* (a. 1689). GCR I, 285/31, cf. ANON. CAR. *Corcii, fiind mai puțin luminați, sînt mai ... sfadnici.* IST. AM. 9ʳ/13, cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DHLR II, 533, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, FD II, 87, DEX. ✧ (Substantivat) *Acești sînt svetnicii și hulitorii și ocăritorii și clevetnicii.* COD. TOD. 205. *Dincolo un sfadnic se-ncaieră la pumni.* NEGRUZZI, S. II, 230.

— Pl.: *sfadnici, -ce.* — Și: **svádnic, -ă,** (învechit, rar) **svétnic, -ă** adj.

— Din slavonul съвадьникъ, свадникъ.

SFAGNÉT s. n. (Livr.) Turbărie². *Mușchiul de turbă (Sphagnum...) crește ... formînd turbării (tinoase sau sfagnete).* BOTANICA, 122.

— Pl.: *sfágnete.*

— **Sphagn**[um] (numele științific al mușchiului de turbă) + suf. *-et.*

SFAI subst. (Regional) „Duhoare". PAMFILE, J. II, 165.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SFÁINA s. f. art., interj. (Regional) **1.** S. f. art. (În expr.) **A da sfaina** = a vesti. Cf. PAMFILE, DUȘM. 391.

2. Interj. Fuga! *Cînd a auzit că vin tătarii, sfaina! la pădure!* PAMFILE, DUȘM. 391.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SFAIÓG[1] s. m. (Zool.; Dobr.) Molia-zidurilor, v. molie **(3)** (*Oniscus murarius*). Cf. H XIV 350, ALRM SN II h 573/682.

— Pl.: *sfaiogi.*

— Etimologia necunoscută.

SFAIÓG[2] s. m. v. **sfoiag.**

SFAIOGÍ vb. IV. Refl. (Regional; despre obiecte plante etc.) A se scoroji **(1).** Cf. PAMFILE, A. R. 259.

— Prez. ind.: *sfaiogesc.*

— V. **sfaiog**[2].

SFAIȚ s. m. (Regional) Nume dat boilor de culoare brună (de rasă elvețiană) (Băia de Fier — Tîrgu Jiu). Cf. CHEST. V 76/3.

— Pl.: *sfaiți.*

— De la n. pr. **Schweiz.**

SFAIȚUÍ vb. IV v. **șvaițui.**

SFALERÍT s. n. (Min.) Blendă. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sfalerite.*

— Din fr. **sphalérite.**

SFALȚUÍT, -Ă adj. (Regional) Asfaltat (Malu Mare — Craiova). cf. GL. OLT.

— Pl.: *sfalțuiți, -te.*

— De la **asfalt.**

SFANÁC s. m. v. **spanac.**

SFANDAL s. m. (Bot.; prin Bucov.) Numele unei plante de munte nedefinite mai de aproape. Cf. ȘEZ. XV, 122.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SFANDOSÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se fandosi. Cf. GÁLDI, M. PHAN. 249. *Leleo ..., tu de te-ai sfandosit, Nici eu nu te-am prăpădit.* PAMFILE, C. Ț. 253.

— Prez. ind.: *sfandosesc.*

— Pref. *s-* + **fandosi.** Cf. ngr. σφαντάζω.

SFANDŬH s. m. v. **schinduf**[1].

SFANȚ s. m. **1.** Veche monedă austriacă de argint cu valoare variabilă (redusă), care a circulat și la noi în prima jumătate a secolului al XIX-lea; p. gener. (sens curent) monedă de valoare mică, para[3] **(1),** pitac[1] **(1),** ban, bănuț, bănțușă, firfiric, gologan, (regional) sfintoaică[1], pițulă. V. sorocovăț. *Trimisei dum[ita]le și un sfanțiș pentru creițari poștii, pă care-l pasei în plic* (a. 1799). IORGA, S. D. VIII, 36. *Jumătate de sfanțici.* DIONISIE, C. 166. *Zvanțul 1 leu.* id. ib. 224. *Mă rog*

dumitale să-mi dai bani turcești sau sfanțih de care umblă la noi (a. 1801). IORGA, S. D. XII, 141. *Prețul mîinii cei dintîi de doi boi este 700 sfanțihi.* GOLESCU, Î. 99. *Buboiaș lățeț care crește de la mărimea de un grăunte de linte și pînă la un sfanțih de mare.* EPISCUPESCU, FRACTICA, 227/1. *Prețul contractului soțial este 6 sfanțihi, iar al dialogurilor patru.* CR (1830), 366²/23. *Prețul intrării pentru un bilet la parter va fi 2 sfanțihi pe seară.* ib. (1831), 151¹/43. *Visteria nu priimește altă monedă... decît... galbenul de 14 sfanțihi* (a. 1831). DOC. EC. 488. *S-au înmulțit o monedă dă bani turcești foarte proastă..., cu numire dă sfanți turcești* (a. 1835). ib. 594. *Gura... s-a deschis ca un sfanțih.* MEȘT. MOȘ. 39/5. *El, băgînd mîna în buzunar și scoțînd un sfanțih, îl dete unui cerșetor.* FM (1841), 311¹/35. *Mă chemă la sine și mă dărui cu doi sfanți.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 5. *Se vor plăti doi sfanțihi, prețul pe două broșuri* (a. 1845). PLR I, 105. *Vro patru mii de sfanțihi închide-i în moșie.* ARICESCU, A. R. 77/7. *Galbeni împărățești sau olandezi socotiți cîte 14 sfanțihi unul sau lei 31 și jumătate.* REGUL. ORG. 32/17. *Neagu..., pentru o mită de 7 sfanți, vinde pe tată-său.* PR. DRAM. 254. *La 2 lucrători cîte un sfanț în zilele de lucru* (a. 1850). DOC. EC. 986. *Umpluse de sfanți chimirașul.* PANN, P. V. I, 155/7. *Nu luară decît vreo două-trei pungoiuri de sfanți și altă monedă ce găsiră de argint.* PELIMON, I. 188/13. *Arătura se plătește cel puțin 7 sfanțihi pogonul.* GHICA, C. E. I, 216. *Îi dete un sfanț și-i recomandai ca să pomenească pe toți cei ce călătoresc fără de voie.* SION, P. 292. *Ași furat cu zvanțul din funcțiunele cele mici și cu miile de galbeni din cele mari.* FILIMON, O. I, 94. *Monedele ce circulau în timpul lui Corageа sînt acestea: mahmudea, cu lei 38..., sfanțul, lei 2.* id. ib. I, 148. *Prețul unei oca de păstrăvi proaspeți este patru sfanți.* I. IONESCU, M. 66, cf. PONTBRIANT, D. *Să aducă svanțihi fără bortă și galbini netăieți.* ALECSANDRI, T. 1 037, cf. LM. *De la cel mare pînă la vilul dorobanț Fur de la milioane și pînă la un sfanț.* BOLINTINEANU, O. 174. *Avea un sfanț: îl păstrase ca să-și cumpere un bilet de amfiteatru.* CARAGIALE, O. I, 20. *Popa-Cioacă... venea... să-și citească poraclisul pe un sfanț.* MACEDONSKI, O. III, 32. *De plătit, plătea nunu cîte trei, patru, cinci sfanțihe de argint.* PITIȘ, SCH. 150. *Cei bogați se suiau chiar pînă la jumătate de „sfanț" sau „sorcovei".* MARIAN, NA. 214, cf. JAHRESBER. X, 205, ALEXI, W., ȘĂINEANU², IORGA, C. I. III, 225. *Plăti... trei sfanți și o „firfirică".* CONV. LIT. XLIV₂, 547, cf. I. BRĂESCU, M. 79, 80. *Cel mai bogat dintre toți îi dădea o jumătate de sfanțig.* HOGAȘ, DR. II, 162, cf. RESMERIȚĂ, D., N.A. BOGDAN, C. M. 169, 170, CADE. *Sus, boieri jupîni! Cîte-un sfanț lui Cotelici, că de nu era el, nu vă mai îmbătați...!* GALACTION, O. 273. *Hai să facem amîndoi bilanțul, Să vezi și tu cît valorează sfanțul.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 241. *Mi-a dat de pensie... optzeci de sfanți.* KLOPȘTOCK, F. 209, cf. ARH. FOLK. III, 155. *Tocmi zece oameni muncitori, cu plată un sfanț de fiecare.* VISSARION, B. 82. *Vărsă în mîinile tîlharilor cîțiva irmilici, niște sfanți, vreo cîteva firfirici.* VOICULESCU, P. I, 277. *Tot la „cătătoare" se agață mărgelele și sfanții de la gît.* PRIBEAGUL, P. R. 31, cf. SCRIBAN, D. *Pînă nu-i pui popii sfanții în palmă, nu-ți ridică mortul din bătătură.* STANCU, D. 441. *A spus că el se spînzură decît să plătească un sfanț.* PAS, L. I, 16. *Să se poată căuta cu amîndouă mîinile în chimir, scociorînd degeaba după un sfanț.* CAMILAR, N. II, 322. *Strîngea grămăjoara de țfanțihi și de mahmudele în chimirul de piele roșie.* V. ROM. octombrie 1960, 42. *Am colindat meridiane: Drept plată-n palmă cîțiva sfanți Și foarte rar, pe frunți, coroane.* VULPESCU, P. 108, cf. M. D. ENC., DEX, H XII 262, RETEGANUL, P. IV, 12. *Ține pe soru-mea bine Că bani se găsesc la mine, Sfanțichi Cu chivăra Și galbeni Cu ferdela.* BIBICESCU, P. P. 279. *Un hoț de dorobanț Puse mîna pe un sfanț.* MAT. FOLK. 177. *Porcu erea un sfanț.* GRAIUL, I, 76. *Căutați pe după ușă Că-i d-o mică găletușă Plină de sfanți și leițe.* MATEESCU, B. 64. *Area-nainte sfanț: 90 dă parale.* VÎRCOL, V. 35. *Vac-a fost patruzăci de bani; biru-a fost patru sfranț.* id. ib. 77, cf. GEORGESCU-TISTU, B. 359, PAȘCA, GL., COMAN, GL. *Și iar verde de trei sfanți, Să vii, maică, să mă cați.* FOLC. MOLD. I, 145. *A da cu gura să iasă sfanțu,* se zice despre avocați. Cf. ZANNE, P. V, 592. *Ai dat un ban să te prinzi în danț și nu poți scăpa să dai un sfanț* = se spune cînd cineva s-a înșelat în privința unei situații în care a intrat și din care nu poate ieși cu ușurință. id. ib. IV, 383. ◇ Loc. adv. **Pînă la ultimul sfanț** = tot. *Dai pînă la ultimul-sfanț înapoi!* BARBU, G. 93. ◇ Expr. (Popular) **A nu avea (nici sau nici un) sfanț** = a fi total lipsit de bani; p. ext. a fi sărac **(3).** *Dar ce e mai frumos e că n-am sfanț, monșer!* CARAGIALE, O. II, 46. *N-am sfanț!* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 177. *Parcă vroia să-mi spună cît o doare că n-are nici un sfanț să-mi împrumute.* ANGHEL—IOSIF, C. M. II, 144. *Dacă n-ar avea nici un sfanț și tot aș lua-o!* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 309. *N-am nici un sfanț.* GR. S. VI, 244, cf. IORDAN, STIL. 370, SCRIBAN, D. *N-am un sfanț.* CV 1949, nr. 2, 20, cf. M. D. ENC., DEX. (Regional) **A vedea cîte parale face sfanțul** = a constata valoarea unui lucru atunci cînd i se simte lipsa. *O să vază el cîte parale face sfanțu, cînd n-oi mai fi eu la roată!* UDRESCU, GL. (Regional) **A nu ști cîte parale face sfanțul** = a nu ști să aprecieze la timp ceva sau pe cineva. id. ib. (Regional) **A-i arăta** (cuiva) **cîte parale face sfanțul** = a-i dovedi (cuiva), în mod demonstrativ, valoarea unui lucru. id. ib.

2. (Familiar; la sg. cu sens colectiv) Bani; p. ext. avere. *Noul camarad era trimis în judecata consiliului de război..., că se prezentase fără sfanț.* BRĂESCU, M. B. 67. *Fără sfanț în buzunar, lichele sentimentale și nestatornice... o făcuseră să sufere.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 203. *Zice că la Paris, după ce și-a tocat averea, rămăsese fără sfanț.* CAMIL PETRESCU, U. N. 232. *Să-i dai tu sfanți de casă și masă din banii pe care mi-i tot ceri!* C. PETRESCU, A. R. 152.

— Pl.: *sfanți.* — Și: (învechit și popular) **sfánțih** (pl. și, n., *sfanțihe*), (învechit și regional) **sfánțic** (MÎNDRESCU, I. G. 79; pl. și *sfanțichi*), **svanț** (id. ib.), **svánțih** (id. ib., ȘĂINEANU²), (învechit) **sfántig, sfanz** (GHICA, C. E. I, 262), **țvanț** (ȘCHEI, 223), **țfánțih, zfánțici, zvanț,** (regional) **sfánțiic** (MÎNDRESCU, I. G. 79, L. COSTIN, GR. BĂN.), **sfánțici** (ARH. FOLK. III 155), **sfánțuc** (L. COSTIN, GR. BĂN.), **sfințic** (JAHRESBER. X, 205), **sfranț, svánțip** (COMAN, GL.) s. m.

— Din germ. **Zwanzig**[er].

SFÁNȚIC s. m. v. **sfanț.**

SFÁNȚIG s. m. v. **sfanț.**

SFÁNȚIH s. m. v. **sfanț.**

SFANZ s. n. v. **sfanț.**

SFÁRĂ¹ s. f. **1.** Miros greu (cu fum înecăcios) provenit din arderea grăsimilor, a cărnii, a (mucurilor) lumînărilor de seu etc.; fum înecăcios; (regional) mîrlăiță **(1).** *Să umplură toate cetăți și orașe de rageteie dobitoacelor ... și de fumul jărtvelor și era pretutinderea mare greutate și văzduhul să-mplu de sfară.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 163ᵛ/3, cf. id. MOL. 86. *Dobitoace giunghia și aprindea pre jărtivnic și să înnălța sfara dreptu la ceriu.* N. COSTIN, L. 52, cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 337, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, IORDAN, STIL. 99, SCRIBAN, D., SCL 1950, nr. 1, 33, GRAUR, E. 75, M. D. ENC., DEX. *Să-m vîndă inelele Să-m plătească fierele ... Și cît-or mai rămînea Să le-ncarce pe trei cară, Să le scoată-ntre hotară, Să le deie foc și pară, Să margă și mîndrei sfară.* BÎRLEA, B. 47, cf.

A V 15. *Deschide puțin fereastra, ca să iasă șfara asta din casă.* MAT. DIALECT. I, 288. ✧ E x p r. **A da sfară în țară = a)** (rar) a semnaliza un pericol sau a vesti ceva prin aprindere de focuri în anumite locuri. Cf. RESMERIȚĂ, D.; **b)** (popular; și, rar, în formele **a da sfară în sat, în mahala** etc.) a anunța; a răspindi **(3).** *Dase sfară în țară că cine va putea să-l biruiască pe dînsul ... după acela își va da pe fie-sa.* ISPIRESCU, U. 4, cf. id. L. 232, DDRF, JAHRESBER. XIX—XX, 55, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, I. CR. III, 287, ZANNE, P. III, 372. (Cu schimbarea construcției) *Sfară se dete în țară de această fericită întîmplare.* ISPIRESCU, L. 141.

2. (Învechit) Jertfă (sacrificată și arsă pe altar) adusă divinităților păgîne. *Vrură să facă sfară cu scroafă grasă.* MOXA, 354/29, cf. 364/15. *Răsturnînd jerîștea cu jărtvele idolești ce era dracilor, puse sfară de ardea naintea idolilor.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 112[r]/8, cf. noiembrie 164[r]/7. *Aducea sfară ... o sută de boi.* SĂULESCU, HR. I, XIX/27. *Pe-a Faunului altare, Un ied sau miel cuvine-și A-njunghie drept șfară.* ASACHI, S. L. I, 152, cf. DDRF, TDRG, SCRIBAN, D. ✧ (Prin lărgirea sensului) *În India ..., este un punct al legii carele silește pe văduvă a să arde de vie cu trupul bărbatului ei ... Fimeile cu mulțumire și cu față lină să dau spre această crudă sfară (jertfă).* AR (1829), 15[2]/37.

— Pl.: *sfare* și (învechit) *sfări* (SĂULESCU, HR. I, XXI/23). — Și: (regional) **șfără** s. f.

— Din slavonul СЖЕРТВА.

SFĂRĂ[2] s. f. (Învechit) Sfadă. *Grăiră unii den farisei ... Și sfară era într-înșii.* CORESI, EV. 171. *Den cătruo-s războaie și sfare întru voi.* id. L. 153/3. *Ai oprit sfara de pre lume.* DOSOFTEI, PS. 133/5, cf. TDRG, DHLR II, 530, SCRIBAN, D. *Știa foarte bine că neadaptabilului îi este neprielnică orice sfară, cu toate astea, în momentele de disperare îl bătea gîndul să părăsească satul, să plece „în țară".* BLAGA, H. 43. *Nu trebuie mai mare sfară Ca streinătatea-n țară!* RETEGANUL, CH. 55.

— Pl.: *sfare.*

— Din slavonul СВАДА.

SFĂRĂ[3] s. f. v. **sfoară.**

SFÂRDE s. f. v. **sfarghie.**

SFÂRDIE s. f. v. **sfarghie.**

SFARET s. m. (Prin sud-estul Transilv.) Numele a două specii de pești de apă dulce: **a)** zvîrlugă *(Cobitis taenia).* Cf. ANTIPA, P. 790, BĂCESCU, P. 85; **b)** cîră *(Cobitis aurata balcanica).* Cf. ANTIPA, P. 790, BĂCESCU, P. 85, H XVII 349.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *sfareți.* — Și: **sfareț** (accentul necunoscut) s. m. ANTIPA, P. 790.

— Etimologia necunoscută.

SFAREȚ s. m. v. **sfaret.**

SFÂRGHIE s. f. (Regional) Așchie. Cf. ARVINTE, TERM. 167, com. MARIAN, COMAN, GL., CHEST. IV 128/70, ALR II/I h 93, A VI 3, LEXIC REG. 108, II, 74, 113, MAT. DIALECT. I, 93, 215. ✦ (Prin Munt. și prin Maram.) Bucată de lemn (subțire) tăiată în lung. Cf. COMAN, GL., LEXIC REG. II, 113. ✦ (În forma *sfîrdie*) Loc de arătură lung și îngust (Galșa—Lipova). Cf. CHEST. IV 128/70.

— Pl.: *sfarghii.* — Și: **sfârde** (COMAN, GL.), **sfârdie** (LEXIC REG. II, 113; pl. *sfărdii* ib.), **sfêrde** (pl. *sfergi*, ALR II/I h 93/349, și *sferji*, LEXIC REG. II, 74, *sferzi*, ALR II/I h 93/334, *sferde*, MAT. DIALECT. I, 215), **sfêrdie** (ALR II/I 493/316, MAT. DIALECT. I, 93), **sfîrdie** (CHEST. IV 128/70), **șfagie** (LEXIC REG. 108), **șfârdie** (pl. *șfărdii*, com. MARIAN), **șfârghie** (pl. *șfarghii*, ARVINTE, TERM. 167, și *șfărghi*, id. ib.) s. f.

— Etimologia necunoscută.

SFÁRNIC s. n. (Învechit) Altar al păginilor. *Sv[i]ntul ... răsturnă sfarnicul cu jărtve.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 97[r]/4, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *sfarnice.*

— **Sfară[1]** + suf. *-nic.*

SFARÓC subst. v. **sfarog.**

SFARÓG s. n. (Popular) Obiect scorojit; (regional) scorojitură **(1).** *A cumpărat un crap mare ... și a rugat pe nevastă să i-l facă umplut ... Cînd l-a dat la masă — sfarog.* CARAGIALE, O. I, 137, cf. ALEXI, W., TDRG. *S-a făcut pîinea sfarog (uscată tare).* PAMFILE, J. II, 165, cf. RESMERIȚĂ, D. *Friptura se face sfarog.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. *În odaie plutește același miros necăcios de sfarog și de varză acră.* REBREANU, NUV. 240. *N-am stat nici o clipă la îndoială asupra interpretării profesorului Ghibănescu deoarece auzisem de la mama vorbele „șfară" și „sfarog".* SADOVEANU, O. XVI, 529, cf. SCRIBAN, D., GRAUR, E. 75, 76, DL, DM, SCL 1963, 509, DEX. *Unii dintre dînșii mai sprinteni și deprinși cu pescuitul bucățeliră un ciung uscat ca sfarocul.* MARIAN, T. 47, cf. I. CR. III, 286. *Lăsași gheiele pe sobă, se făcură sforog.* BOCEANU, GL. *Îi uscată cum îi șfarocul.* Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI, cf. LEXIC REG. 108. *Finu-i scorog pe topenia asta.* ib. II, 63. *Tare ca ... șfarogul.* MAT. DIALECT. I, 192.

— Pl.: *sfaroguri* și, regional, *sfaroage* (SCRIBAN, D.).

— Și: **sfaróc, sforóg, scoróg, șfaróc, șfaróg** subst.

— **Sfară[1]** + suf. *-og.*

SFAROGEÁLĂ s. f. (Rar) Gălăgie. *La ușa casei se-ntinde o vorbărie, o sfarogeală, ăștia fac o gură de te ridică în slavă, ăia nu se lasă pînă ce o ploscuță rotunjoară și greoaie le astupă pe rînd gura.* SĂM. III, 216.

— Pl.: *sfarogeli.*

— Cf. s f a r o g i.

SFAROGÍ vb. IV. R e f l. (Popular; despre obiecte, plante etc.) **1.** A se scoroji **(1).** Cf. DDRF, TDRG, DR. IV, 1 260, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., SCL 1963, 509, DEX. *S-o sfarogit ... s-o uscat tare, de se sfarmă.* ȘEZ. XIX, 13, ALR I 931/508, cf. UDRESCU, GL. ✦ P. e x t. (Regional; și despre mîncări; și în formele *sforogi, șforogi*) A se arde (pe foc). *Schimbînd tonul, strigă tare către baba din săliță în țigănește: „Săi, că se sfarojesc prunele de tot".* CARAGIALE, M. 32, cf. GRAUR, E. 75, LEXIC REG. 108.

2. (Regional; despre ființe, mai ales despre oameni și despre obrazul lor, rar, despre alte părți ale corpului lor) A se scofîlci **(1).** Cf. DDRF, UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *sfarogesc.* — Și: (regional) **sfaroji, sfarugi** (ALR I 931/508), **sfărogi** (UDRESCU, GL.), **sfîrogi** (id. ib.), **sfîroji** (id. ib.), **șfarogi** (GRAUR, E. 75, LEXIC REG. 108) vb. IV.

— V. **sfarog.**

SFAROGÎT, -Ă adj. **1.** (Popular; despre obiecte, plante etc.) Scorojit **(1).** *Se suie în pod și coboară de acolo un căpăstru, un frîu, un bici și o șea, toate colbăite, sfarogite și vechi ca pămîntul.* CREANGĂ, P. 194, cf. id. GL., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Am ajuns una cu iarba sfărogită a imașului.* IL septembrie 1960, nr. 9, 8, cf. DEX. *Au ieșit niște fire de grîu sfîrojite, pălite, subțiri, pierite.* UDRESCU, GL. *Opinci sfîrogite.* id. ib.

2. (Regional; despre ființe, mai ales despre oameni și despre obrazul lor, rar, despre alte părți ale corpului lor; în formele *sfărogit, sfîrogit*) Scofîlcit. *Își scotea afară brațul alb, gol și sfărogit.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 87. *Nici căldura nu încălzește, nici frigul nu răcește mai*

tare pielea lui sfărogită. SADOVEANU, O. I, 485, cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sfarogiți, -te.* — Și: (regional) **sfărogít, -ă, sfirogít, -ă, sfirójít, -ă, sforogít, -ă** (DDRF) adj.

— V. **sfarogi.**

SFAROJÍ vb. IV v. **sfarogi.**

SFARUGÍ vb. IV v. **sfarogi.**

SFASÉL s. n. v. **sfacel.**

SFÁȘCĂ s. f. (Prin Mold. și prin Bucov.) Vornicească (la nuntă). Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Sub răchita rămurată Șede sfașca supărată, Că mireasa n-are tată.* MARIAN, NU. 235. *Sfașcele care sînt frumos împodobite ... precum și o pereche de lăutari se duc la părinții miresei.* id. ib. 698. *Frunzulică de-alunică, Eu-s sfașca cea mai mieă.* id. ib. 733.

— Pl.: *sfaște.* — Și: **svășcă** s. f.

— Din ucr. **свашка.**

SFAT s. n. **1.** Ceea ce oferă cineva (verbal sau în scris) altcuiva sau ceea ce primește ori cere cineva (verbal ori în scris) de la altcineva în legătură cu luarea unei hotărîri (într-o situație dificilă), în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc., povață **(2)**, (popular) învățătură, învățătură, (învechit) sămnătură (v. semnătură **1)**, socoteală **(4)**, consiliu, dășcălie, povățuială **(1)**, povățuitură, vorbă; spec. ceea ce este spus cuiva sau este simțit de cineva ca ajutor, ca încurajare spre a întreprinde, spre a face, spre a termina etc. ceva, imbold, impuls, îndemn, pornire **(III 1)**, povață **(2)**, resort **(2)**, (rar) îmboldire, mișcare **(I 5)**, (învechit și regional) năstav[1], strămurare, (învechit) năslire **(2)**, năslitură, porneală **(III 1)**, (învechit, rar) năsliciune, (grecism învechit) parachinisis, (regional) bold; p. ext. (învechit) intenție; (învechit) gînd; (învechit) sfătuire **(1)**, sfătuială **(1)**. *Tinrutu-m-ai de mînra cea dereaptă a mea și cu svatul tău năstăvitum-ai.* PSALT. HUR. 63[r]/25. *Aceasta easte bunrătate: cum se neștiinț de[re]plu sveatul lu D[um]ne[dze]u rreabde scîrbi chinuindu fără dereptate.* COD. VOR.[2] 75[r]/4. *Pun sfeature în sufletul mieu, durere întru înrema mea ziua și noaptea.* PSALT. 18. *Cugetară sfeature ce nu putură sta.* ib. 34. *Pînă cînd poiu sfeature în sufletul mieu, Dureare într-înema mea zioa și noaptea?* CORESI, PS. 27/5. *Tare și bărbătească să ne protivim spre fereçătura și spre sfeatul al răului începătoriu, dracul.* id. EV. 208. *Nevinovat sfeat să aibă către Dumnezeu.* id. L. 118/18. *Nărodul vine la mine și de la Domnedzeu sfat întreabă.* PO 239/12. *Era rău ... sireap, ucigaș, plin de nebunie, nice avea om drept sine, nice sfat întreba de mine.* MOXA, 377/15. *Trei sfeature-s a domnului.* PARAȘLIS (1639), 252. *Sîntem datori a-l lua să-l înfășurăm cu pînză curată ce să dzice cu direaptă credință și neîndoită și cu curat svat și să-l ungem pre el* (a. 1642). GCR I, 101/24. *Chipul și scriptura (pe bani falși) nu tăste făcută den svât cu învățătura cuiva, ce pre furiș, ca un lucru rău.* PRAV. MOLD. 40[v]/18. *Acesta cu adevărat mare bine au făcut acelui loc, iară nu l-au făcut cu svat bun și cu gînd bun.* ib. 161[r]/17. *De să va face cumva acea uciderea pre svatul acelui om, să-l cearte.* PRAV. 96. *Să zbortră păginii Gloate, tineri și bătrînii, De să voravăse cu sfaturi În deșert din toate laturi.* DOSOFTEI, PS. 13/11. *Le dă, doamne, osîndă Să nu-și laude dobîndă Și sfaturile să-și piarză Și din mila ta să cază.* id. ib. 21/21. *Cugetară sfaturi carele nu le putură scoate la cap.* N. COSTIN, LET. II, 126/21. *Să mieră ce va face și întreba sfat și pre unul și pre altul.* NECULCE, L. 24. *Deci mergînd hanul la împăratul ..., între alte sfaturi dzis-au și acest cuvînt.* id. ib. 202. *Vidra, neam cu prepus, cuvînt fără prepus au grăit și sfat adevărat prietinesc au sfătuit.* CANTEMIR, I. I, 61. *Cerea sfat de la dînsul de multe ori* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 57/1. *Să-l tractezi cu cinste priimind și tu însuți sfaturile lui celе mîntuitoare* (începutul sec. XVIII). ib. 59/5. *Este aceasta credință dumnezeiască sau sfat creștinesc?* ANTIM, P. 65. *Întru mîndria celui necurat se aprinde measerul și leagă întru svaturile celea ce gîndește* (a. 1710). GCR I, 364/27. *Savila era înțeleaptă, atîta cît și alți împărați de pre marginea pămîntului tremitea de lua sfat și învățătură la dînsa* (a. 1760). id. ib. II, 71/27. *Iată, ascultai cuvîntul tău și voi scoate din sfat mîniia și pohta.* VARLAAM — IOASAF, 9[v]/16. *Au primit aceealea cu sfatul voirii lui.* ib. 29[v]/3. *Voi să vă întreb eu de sfat și să-m dați și să-m sfătuiți, că iată, fraților, ... tatăl mieu Filip, el muri.* ALEXANDRIA (1794), 39/12. *Cine iaste cel ce ascunde de mine sfatul și ține cuvintele meale în inimă și socotește să le ascunză de mine?* (a. 1795). GCR II, 158/7. *Au ales să rămînă acolo și se stăpînească toată Bulgaria. În sfatul acesta și mai tare i-au întărît Kalokir, carele le-au făgăduit că ... le va da Bulgaria de uric.* ȘINCAI, HR. I, 183/2. *Drept aceea, mutîndu-și sfatul, iară au trecut Dunărea pre la Camarom și au fugărit pe Bereeni.* id. ib. III, 215/16. *Să ne izbăvim noi de tot sfatul celui înșelătoriu și de toată primejdia* (a. 1801). GCR II, 184. *Omul, de nu se va supune sfaturilor acestii înțelepciuni universale ..., el nu va vedea decît ... năluci amăgitoare.* PLEȘOIANU, T. I, 31/28. *Sfatul celui nelegiuit.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 63. *Păcat că n-ai fost tu atunce cu Robinson, căci puteai a-i da bune povățuiri și sfaturi.* DRĂGHICI, R. 44/22. *Sfatul cel bun noaptea se naște.* id. ib. 163/4. *Vei vedea-o dînd sfaturi.* HRISOVERGHI, A. 4/18. *Vom lua sfat de la tot, pînă și de la deznădăjduire.* id. ib. 102/12. *Voi urma sfaturile cele bune care mi le faci.* KOGĂLNICEANU, S. 41. *Cît trăia bătrînul lor Le-nnoia adeseori Acest sfat mîntuitor.* ASACHI, F. 45/28, cf. VALIAN, V. *Vrăjmașii toți într-un sfat Asupra mea s-o-narmat.* CONACHI, P. 184. *Turcii, lipsiți de svat, amețiți de flăcări, ..., ies cu toții pe porțile despre deal.* BĂLCESCU, M. V. 153. *Nu-ți bate joc de sfaturile providențiale.* BARIȚIU, în PLR I, 77. *Adu-ți aminte în ziua cînd ... L-ai tăi profeți tu sfaturi cereai.* ARISTIA, S. 31/10. *Și ce pot sfaturile mele, cînd lacrimile d-tale nu folosesc?* NEGRUZZI, S. I, 51. *Era de temut ... să nu încerce și de astă dată jocul urîcios de sfaturi pernițioase cu care au încunjurat pe foștii domni.* GHICA, C. E. II, 471. *A tale vorbe-alese ca d-un bărbat matur Ne puseră la cale prin înțeleptul svat.* MUREȘANU, P. 100/17, cf. PONTBRIANT, D. *Lucrul se făcea mai bine, după sfatul ce ne-am permis să-l dăm.* MAIORESCU, CRITICE, 172. *Ce mai vrei cu-a tale sfaturi, Dacă știi a lor măsură.* EMINESCU, O. I, 198. *Pentru că ai ascultat de sfaturile altora, ... m-ai nenorocit și pe mine și pe tine.* CREANGĂ, O. 47. *A apucat spre capitală, ascultînd de sfatul dascălului său.* CARAGIALE, O. II, 68. *El știa că sfaturile ei îi prinseseră mult bine.* ISPIRESCU, L. 128. *Răutatea și mînia pe bătrîni cumplit mînjește, Gura lor e pentru sfaturi, nu pentru ocări.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 249. *Contrariu acestor sfaturi, noi zicem: scrieți aceea ce sufletul vostru simte.* BACALBAȘA, S. A. I, 310, cf. PHILIPPIDE, P. 159. *Sfaturi igienice pentru creșterea copiilor* (a. 1897). PLR I, 485. *Lelea Fira sta, Gheme depăna, Sfaturi înșira.* COȘBUC, P. II, 142. *Sfaturi? ... N-ai nevoie.* DAVILA, V. V. 64. *Neagoe a lăsat sfaturi către fiul său.* IORGA, C. I. I, 148. *O casă-n deal cu streașine plecate, Unde-asculta de sfaturile tale Alita rîs și-alita sănătate.* GOGA, POEZII, 18. *Va mai publica un foarte variat material de sfaturi casnice.* în PLR II, 175. *Găsea la el sfatul de care avea nevoie.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 178. *Neica Andrei ... a luat sfat și de la unul și de la altul.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 83. *Cuprinsă de groază, ... simți că trebuie că ceară sfat de la cineva.* AGÎRBICEANU, S. 43. *Cu anevoie mai da un sfat.* GÎRLEANU, N.

24. *Vezirul, cunoscînd inteligența lui Ghica, l-a chemat ca să-i ceară sfatul.* BUL. COM. IST. II, 25. *Îți dau un sfat prietnic.* HOGAȘ, DR. I, 103. *Acolo sus ..., cercetat numai de rege, ca să-i afle sfatul la caz de primejdie și necazuri, stă marele preot.* PÂRVAN, G. 153. *Constantin Caragea, care-i împrumutase bani lui Mavrocordat după sfatul beizadelelor Moruzi, se vede încurcat din această pricină.* BUL. COM. IST. III, 129. *Sfatul acesta dezinteresat făcea nule și neavenite toate cîte se întîmplase între noi pînă acum.* IBRĂILEANU, A. 96, cf. RESMERIȚĂ, D. *Știam pe de rost nesărata plachie de sfaturi și de dojane.* M. I. CARAGIALE, C. 8, cf. CADE. *Nu-și permite să se amestece și nici să dea sfaturi în asemenea chestie gingașă.* REBREANU, R. I, 250. *În fața acestei tragedii crescînde nici o pulință de a fi de folos: leacuri, sfaturi, îndemnuri, totul era zadarnic.* LOVINESCU, C. IV, 48. *Sora mea, ascultă sfatul, sfatul mamei, pe-al surorei!* EFTIMIU, Î. 55. *Îmi dădea sfaturi folositoare și ar fi dorit să mă vadă publicînd ... o lucrare serioasă.* GALACTION, O. 30. *Necăjită, cere sfatul unei molii tinere, Că i-a dispărut bărbatul În costum de ginere.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 36. *Îl înspăimîntă gîndul unei scene absurde: el lungit la pămînt, toți agitîndu-se în jurul lui, dînd sfaturi, deschizîndu-l și frecționîndu-l.* C. PETRESCU, C. V. 129. *O supărașem pe Puica și-i nesocotisem sfaturile ..., umblasem cu ochii în soare și părul în vînt.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 21. *Venea la mine să-mi ceară sfaturi.* COCEA, S. I, 173. *Îi ascultase cît se cuvine, îndu-le ce se putea: uneori ban, alteori mestindă, alteori sfat.* TEODOREANU, M. U. 70. *Firtații schimbau între ei nu numai iepe și armăsari, ci și sfaturi și rețete.* VOICULESCU, P. II, 8. *Pentru cei cu rău sfat, avem leac.* SADOVEANU, O. XI, 297. *Împărțea prafuri și sfaturi o doctoriță tinerică.* id. îb. XVIII, 559. *Căpitanul ... da sfaturi și consultații în chestii de salvare și abordaj.* BART, E. 325. *Du-i cartea-ți să culeagă un sfat folositor.* PILLAT, P. 146. *După ea nu poate urma niciodată o vorbă caldă ..., ci numai ... un sfat care face apel la rațiune.* PUȘCARIU, L. R. I, 35, cf. SCRIBAN, D. *De cîte ori le doare ceva, ea dă un sfat.* ARGHEZI, S. X, 139. *Încă de pe atunci surorile îl înăbușeau cu sfaturi și epitropisiri.* CĂLINESCU, O. I, 91. *Ajuns-am prin pulberi și miriști Unde răzbat fără sfat numai unii.* BLAGA, POEZII, 174. *Sfatul ce ni s-a dat era să-ți iei literalmente inima în dinți.* id. H. 59, cf. DL, DM. *Fire echilibrată ..., de un revoluționarism cuminte ..., dar care nu primește sfaturi indiscutabile de la nimeni.* RALEA, S. T. I, 107. *Este, prin excelență, un sfat dat în derîdere,* BOGZA, A. Î. 394. *Rareori urmează copiii sfaturile părinților.* STANCU, M. I. 40. *O obligație a tuturor activiștilor este să-și plece cu atenție urechea la glasul maselor, la sfaturile și propunerile lor.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 709. *Sfatul era binevoitor, dar lui ... nu-i plăcu.* VINEA, L. I, 34, cf. CONSTANTINESCU, S. III, 211. *Vreau să-ți cer un sfat.* BARANGA, I. 192. *Cui să se spovedească, de la cine să ceară un sfat?* TUDORAN, P. 96. *Morgmele nu zise nimic, le dădu chiar sfaturi.* PREDA, M. 73. *Cînd am dat de greu am găsit în noi sfaturile lui.* id. R. 225. *Numai în privința însurătorii nu i-a urmat sfatul.* T. POPOVICI, ȘE. 52. *Cartea este o încercare de răspîndire ... a unor sfaturi practice în legătură cu creșterea albinelor.* IST. LIT. ROM. II, 99. *Mi-ar fi dat poate un sfat bun, m-ar fi îndrumat, căci fără îndrumare e foarte greu.* V. ROM. mai 1963, 5. *Mi-a arătat întotdeauna o afectuoasă prietenie, fiind prezent mereu cu un sfat.* M 1968, nr. 6, 26. *Toată lumea se pricepe să dea sfaturi.* CINEMA, 1968, nr. 8, XIII. *În presa vremii au pătruns, uneori, ... și sfaturi privind mijloacele pentru tămăduirea chinuitoarelor suferințe de măsele.* G. BARBU, A. V. 232. *Disperat, a năvălit peste mine spre a-i da un sfat.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 2/7, cf. M. D. ENC., DEX. *Eu voiesc a-ți da sfat că ce să ceri de la fata.* RETEGANUL, P. III, 16. *Fata de pe cuptor ascultă sfatul lor și se sfătui cu băietul.* ȘEZ. I, 66. *Își aduce aminte de sfatul mamei, ... și pornește acasă.* îb. 89. *Mă ducu-n lume să-m capăt un uom care să-n dețe-on sfat.* O. BÎRLEA, A. P. I, 528. *Cine nu primește svat nu e nici de ajutat.* BARONZI, L. I, 61. *Nici sare, nici sfat să dai cuiva pînă a nu te ruga.* id. îb. *Luați sfat și de la slugi cînd sînt înțelepte.* ZANNE, P. VIII, 453. *Sfatul ce se pripește curînd se căiește.* id. îb. 454. *Pe toți să-i asculți, dar sfat de la cei mai învățați.* id. îb. *Pe cei ce mintea nu le ajută, nici un sfat nu le folosește.* id. îb. ✦ (Învechit și popular) Înțelepciune; chibzuință. *Pentr-aceea i deade prîînși întru mente fără de sfat să facă ce nu să cade plini de toate nedireptățile* (cca 1618). GCR I, 50/28. *Numai mai aleși din toți era la sfat Panaite Morona postelnicul, că să potrivie cu stăpînu-său la o fire.* NECULCE, L. 154. *Om înțelept, ... cu sfat în toate și foarte direpte.* C. CANTACUZINO, CM I, 13. *Socoti a fi lucru cu sfat a supune pomenitele băgări de seamă chiar la o cenzură bisericească.* FM (1841), 326¹/17. *Afla socotirăm că este cu sfat ca să așteptăm sentența.* îb. (1842), 65¹/6. *Pășișî la tron, Cesare, Geniu plăpînd de zile, cărunt însă de svat!* MUREȘANU, P. 110/10. *Urăsc în tine indiferența care devine o carieră, urăsc în tine sfatul și tactul prudenței.* ARGHEZI, B. 21. *Bată-te crucea om bogat, Om bogat și fără sfat, Că mă porți prin sat legat.* PAS, L. II, 139. *Ne-a ales pe noi Voinici mai cu sfat.* TEODORESCU, P. P. 163. *Că-i cu statul De copil, Cu sfatul de om bătrîn.* id. îb. 439. *Cu inima te-a-ndurat De copiii ți-ai lăsat, Ca pe-o păsăruică-n gard, La toți oamenii de sfat, Ca pe-o păsăruică-n holdă, La toți oamenii de vorbă.* MARIAN, Î. 280. *Te-ai dus și m-ai lăsat, Ca pe-o pasăre în gard, La toți oamenii de sfat.* BÎRLEA, L. P. M. II, 17. *D-alei, Tomo Alimoș, Haiduc din Țara-de-Jos, Nalt la stat, Mare la sfat, Pe la mine ce-ai căutat?* BALADE, II, 255. *Ce să facă el, om cu sfat și iel oarecumva.* O. BÎRLEA, A. P. II, 562.

2. (Învechit și popular; adesea construit cu verbe ca „a face", „a ține" etc.) Discuție; spec. taifas (I); p. ext consfătuire; înțelegere. *E sveatul voinicelor fu cum să ucigă fuglii.* COD. VOR². 47ᵛ/10. *În vremea accea sfat făcură fariseii pre I[su]s cum de el să-l piarză.* CORESI, TETR. 25. *Făcură sfat să ucigă pre Lazar* (a. 1600—1650). GCR I, 140/39. *Bărbatul muierii curve să-ș chiame fiii săi și pre alți streini să să svăluiască pentru uciderea muierii-și și oriciți vor fi într-acel svat nime nici o cărtare nu va avea.* PRAV. 106. *Mearseră fariseii făcînd sfat că să-l prinză pre el în cuvînt.* N. TEST. (1648), 29ᵛ/1. *Iar cu voia lui Dumnezeu rămasă un copil, care era și el din acel neam, și spre care făcea sfat să-l piarză* (a. 1654). GCR I, 171/30. *Sfatul și voroava ce fac necurații.* DOSOFTEI, PS. 32/5. *Văzînd boierii că nu le face pre voie ..., au făcut sfat să-l omoare.* IST. Ț. R. 99. *Au chemat și pre domni ... la sfaturi, să vadză cum ari socoli și ei.* NECULCE, L. 47. *Făcură sfat cum or faci să să mintuiască de dînsul.* id. îb. 158. *La acea adunare neaflîndu-să, sfatul cel de pre urmă ce s-ar fi ales n-au înțeles.* CANTEMIR, I. I. I, 34. *Niciodată am fost în gînduri deosebite, atît într-o adunări, cît și într-o sfaturi* (a. 1750—1780). GCR II, 83/17. *Au hotărît și cu sfat de obște ... domnul și boierii au închinat Țara Românească.* VĂCĂRESCUL, IST. 255. *Cei patru crai să sfătuiră și făcură sfat spre Nehlinavu împărat al Eghipetului.* ALEXANDRIA (1784), 2ᵛ/2. *Rîmleanii ... să turburară și ei încă avea doisprezeace sfetnici de judeca Rîmul și făcură sfat.* ALEXANDRIA (1794), 63/13. *Într-ascuns le-au fost sfatul să lovească pre Pătru-Vodă* (sfîrșitul sec. XVIII). MAG. IST. I, 213/28. *Cu sfat dă obște s-au găsit cu cale ca să să facă acum ... spitaluri* (a. 1811). DOC. EC. 104. *Ajungîndu-se la sfat feltmasiarii cu vezirul, au încheiat pace.* DIONISIE, C. 165. *Miniștrii și boierii țării au ițiat pe craiul lor cu sfat de obște și au ales lor să fie 12 judecători divaniști.* id. îb. 211. *Tot sfatu și vorba le este între dînșii să treacă Dunărea* (a. 1820). DOC. EC. 240. *Cu sfat de obște am hotărît Domnia Mea într-același chip* (a. 1823). îb. 269. *Sfaturi și hotărîri ale divanului pentru îmbunătățirea patriei* (a. 1829). PLR I, 19, cf.

CR (1829), 212¹/11. *El se silea să arate că nu poate să mărturisească ceea ce s-a vorbit la sfatul între riga și miniștri.* ib. (1831), 10²/23. *S-au făcut mare sfat de ministeria interesurilor streine.* AR (1831), 115²/41. *Ce sfat avem a face? au strigat copiii.* DRĂGHICI, R. 145/1. *Moldovo-românii sînt orînduiți, prin sfatul puterilor de sus, a forma o putere destul de mare.* FM (1842), 82¹/15. *Au doar la sfatul din ceriuri ai fost și tu, ticăloase.* CONACHI, P. 260. *Aleseseră cu toți svat de folos acestei nevoi ca domnul să se închine lui Sigismund.* BĂLCESCU, M. V. 94. *Domnul făcu svat cu toți boierii.* id. ib. 412. *N-a lăsat-o să se întinză la sfat.* FANN, E. IV, 21/3. *Boierii... Într-o zi s-au adunat Și-au făcut între ei sfat.* NEGRUZZI, S. I, 187, cf. PONTBRIANT, D. *Și pe teiul nostru-ntreabă: Cine sîntem, stau la sfaturi.* EMINESCU, O. I, 101. *Florile toate s-adunară și ținură sfat lung cum să fie luminile hainei de mireasă.* id. N. 29. *Împăratul cu sfetnicii săi... a făcut sfat și a găsit cu cale să deie fala după feciorul moșneagului.* CREANGĂ, P. 85. *Frații ținură sfat și ziseră: să așteptăm pînă ce vom vedea dacă face vreo izbîndă.* ISPIRESCU, L. 84. *Traian ... ține un sfat de război în care hotărăște, după poziția locurilor, modul înaintării.* XENOPOL, I. R. I, 99. *Și-a găsit niște vecine, Stă la sfat... toată-s văpaie.* COȘBUC, P. I, 106. *Oh! că mult îmi place mie să mă pun la sfat cu ei.* id. ib. II, 135. *Deopotrivă ... Se cuvine să ne lege sfatul ce vom ține-aici.* DAVILA, V. V. 44. *Noi stam pe prispă strînși în sfat.* GOGA, POEZII, 120. *Nu erau făcute... fotoliurile din jurul meselor pentru a sta la sfat.* ANGHEL, PR. 4. *Iată o simandicoasă familie ce ține sfat, punîndu-și pretențiile în evidență.* id. ib. 173. *De mult s-au risipit și-acei Bătrîni ce-n umbră ți-au stătut La sfaturi cu părinții mei.* IOSIF, PATR. 8. *Nimeni nu se sinchisea de aceste sfaturi în doi, la lumina lămpii și în vederea tuturor.* AGÎRBICEANU, S. 20. *După două-trei zile de gîndire și de sfat, hotărîră că e nevoie de o diversiune.* id. S. P. 246. *Cele patru viețuitoare se traseră mai la o parte, în sfat.* GÎRLEANU, L. 39. *Cum ieșiră din ograda primăriei, prinseră sfat.* id. N. 135. *Ne oprirăm la umbra unei sălcii... și ținurăm sfat.* HOGAȘ, DR. I, 86. *Trebuie să știi că dumnealui îi lunatec și noaptea stă la sfat cu strigoii, cu bufnițele și cu liliecii.* id. ib. 122. *Din vîrful dealului s-au furișat Cîteva știnci, la mal, să fie sfat.* AL. PHILIPPIDE, A. 68. cf. RESMERIȚĂ, D. *Cu ce drag stau la sfat cu dînșii în graiul lor desprețuit?* M. I. CARAGIALE, C. 80, cf. CADE. *Pe băncile de lîngă pereții circiumii, stăteau la sfat bărbații, ca în alte dumineci.* REBREANU, R. I, 126. *Mai cu una, mai cu alta, cu sfatul, cu treaba, Sandu nici nu prinsese de veste cum trecuse de răpede soarele de-amiază.* MIRONESCU, S. 19. *Oamenii s-au pus la sfat Cu popa.* MINULESCU, VERS. 194. *Vin și ceilalți, se așază la masă, lungesc ca întotdeauna sfatul după ce-au sfîrșit de mîncat.* C. PETRESCU, Î. I, 67. *Aprinse lampa și porni să bată cu un baltag în porțile gospodarilor și să-i adune la sfat.* id. ib. II, 143. *Bica-mărunțica o acuzase, în sfatul tainic al fețelor și cumetrelor.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 144. *Ne-am pus la sfat în șoapte.* COCEA, S. I, 5. *Un hăitic de cinci lupi, așezați în cerc, stînd în șezut ca la sfat.* VOICULESCU, P. I, 113. *Doresc să am un sfat de prietenie cu domnia ta.* SADOVEANU, O. XII, 36. *Stăteau în sfat cu negustătorii armeni de la Suceava.* id. ib. 356, cf. SCRIBAN, D. *Cheamă bătrînii la sfat.* STANCU, Ș. 7. *Sub sălciile umbroase se adunau uneori la sfat țăranii obidiți și exploatați cu cruzime de ciocoi.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 828. *Se țin sfaturi în saloanele ei și de acolo sînt duse hotărîrile mai departe.* PAS, L. I, 113. *Sfatul lor ține îndelung.* TUDORAN, P. 83, cf. DL, DM. *La sfat cu socru-său lăsaseră svonuri în București și asta nu putea să le ierte Prințepele.* BARBU, PRINC. 111. *Sfatul de familie îndreptă pe Ionică la catihetul din Fălticeni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 3/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Vorba le e tot de noi Și fac sfaturi pe ascuns, Să ne facă un neajuns.* ALECSANDRI, P. P. 269. *Îi vine în gînd să strîngă pe boierii cei mai înțelepți... și să facă sfat să vadă ce vor zice și ei.* ȘEZ. I, 97, cf. ALR SN V h 1 390. *Turcii nici că s-arăta, Ci la sfaturi se punea, Taină mare că-ntocmea.* BALADE, II, 94. *Să nu fim toți într-un sat, La o vorbă la un sfat.* FOLC. MOLD. I, 134. *Nu știu-n crîșmă s-ombătat? Sau c-o fată de sfat a stat?* ib. 274. *Sfaturile scurtează vremea.* SEVERIN, S. 58. ✦ (Învechit) Consimțămînt. *Vor răpi pre o muiare și răpitorii vor fi cu svatul și cu știrea ei.* PRAV. MOLD. 102ᵛ/18. *De va cerca... să găsească comoară și de va găsi fără svatul stăpînului celuia cu locul..., nu va rămînea să fie a lui.* PRAV. 80. *Muiarea, macar de ar și vrea sau și cu svatul și cu știrea ei s-are răpi..., nu să va certa nicecum.* ib. 188. *Domnul pe boieri să nu fie volnic a-i pierde, orice greșală ar face, fără sfatul tuturor și fără de iscălitura mitropolitului.* NECULCE, L. 212. ✦ (Învechit, rar) Viclenie. *Mi se-au tîmplatu de cealea iudeiești spre sveatu că nemică nu me tăgăduiiu de ceale ce era cu folosu ce nu se spuiu voao.* COD. VOR.² 10ʳ/3. ✦ (Rar; în expr.) **A duce sfat** = a bîrfi. *Ea duce sfat din casă-n casă Că n-am broboadă de mătasă.* COȘBUC, P. I, 126.

3. (Adesea urmat de determinări care arată domeniul sau forul pe lîngă care se desfășoară activitatea) Grup, consiliu etc. (pe lîngă un conducător, un demnitar, o instituție etc.) constituit pentru a delibera, a lua hotăriri, a ajuta la rezolvarea, la conducerea unor treburi, a unor acțiuni (de interes public, național etc.), (învechit) singlit (v. divan, cameră, dietă); p. ext. ședință a acestui consiliu; organizație, instituție sau secție a unei instituții care are atribuții de coordonare, de control etc. într-un anumit domeniu de activitate. *Curtea se sculă cu svatul împreună de puseră pre Artemie împărat.* MOXA, 379/5. *Scriem bună pace și sănătate dumiatale, birău de cetatea Bistriței și a tot cinstit svatul dumitale* (începutul sec. XVII). IORGA, D. B. I, 15. *Popii cei mari și bătrînii și tot sfatul caută mărturii minciunoase spre Isus ca să-l omoarî pre el.* N. TEST. (1648), 36ʳ/8. *Și era unul din sfeatnicii areopagului adecă la marmurea lui Mars unde să strîng sfatul athineilor.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 41ʳ/12. *Sv[i]nții din sfatul senatului împărăției de sabie să săvîrșiră.* id. ib. octombrie 99ʳ/4. *Domnia mea și împreună cu tot svatul nostru am socotit acesta giudeț după leagea țării* (a. 1676). BUL. COM. IST. IV, 171. *Și au întărîtat pre norod și pre bătrîni și pre cărturari și stînd asupră-i îl apucară pre el și-l aduseră la sfat.* BIBLIA (1688), 836¹/5. *Atunce cu toții cum sînt strînși sfatul, cum cel bisericesc așa cel mirenesc, petrec ca mare cinste.* N. COSTIN, LET. I, A. 29/11, cf. ANON. CAR. *Acesta s-au muncit pre vremea împărăției lui Dioclițian fiind ... din sfat.* MINEIUL (1776), 77ᵛ²/5. *La dietele (sau sfaturile) ce să fac pentru trebile țării intră și din fețele cele mai de jos.* AMFILOHIE, G. 80/9, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Boierii cei mari..., făcînd sfaturi și divanuri..., au găsit cu cale să taie capul craiului lor.* DIONISIE, C. 211. *Va fi înfățoșat craiu în minutul acela, în care, înaintea sfatului de stat, face jurămînt asupra legii cei fundamentale.* CR (1829), 16/1. *Un om cere audiența înălțimei tale... — Nu poci să văz pe nimeni, nici chiar un patriciu..., meargă să-și facă plîngerea la sfat.* HELIADE, L. B. II, 18/3. *Un sfat administrativ... va fi însărcinat ... a ocîrmui cursul pricinilor administrației* (a. 1831). URICARIUL, II, 218/19. *S-a făcut adunarea a 76 deputați... ca să aleagă cinci mădulare ale sfatului orășenesc.* CR (1831), 309¹/11. *În cîtă vreme va fi prințul nevîrstnic să va așăza vremelnic sfat de ocîrmuire.* ib. (1832), 59²/1. *Fabricile... nu vor fi suferite decît pă o curgere dă vreme pă care o va hotărî sfatul orășenesc* (a. 1832). DOC. EC. 497. *Îmi place a răspunde la apelul făcut mie de redactorul Foiei sătești ..., prin cerirea sa făcută către sfatul administrativ.* I. IONESCU, C. VII/25. *Pînă la întîia obștească adunare, lucrările sfatului îngrijitor să vor îndeplini de cei dintîi trei acționari* (a. 1845). DOC. EC. 855. *Ministerul trebilor din lăuntru, al finanții și marele postelnic vor alcă-*

tui un sfat administrativ. REGUL. ORG. 149/4. *Domnul ... cîrmuia țara împreună cu un svat de doisprezece boieri,* BĂLCESCU, M. V. 9. *Îmi pare rău că n-au venit și vornicul..., pentru ca să fie sfatul în complect.* ALECSANDRI, T. 1 387. *A trebuit ca sfatul să se adune spre a discuta dacă se cuvine sau nu ca să vadă pe rege.* ODOBESCU, S. I, 11. *O, auzi cum cheam-acuma Craiul sfatu-i înțelept!* EMINESCU, O. I, 101. *Și apoi în sfatul țării se adun să se admire.* id. ib. 150. *A sunat ceasul sfatului împărătesc.* CARAGIALE, O. II, 264. *Să-și aleagă fata pe cine va voi, ... tot de față cu sfatul.* ISPIRESCU, L. 250. *Sfatul împărăției se tot ținea de cîra împăratului ca să se însoare.* id. ib. 306. *Fiind minor, sfatul țării, adică divanul, conducea trebile.* XENOPOL, I. R. IV, 217. *Vodă n-ar fi rău, Dac-ar asculta de păsul țării el și sfatul său.* DAVILA, V. V. 117. *Soțiile boierilor celor mari al sfatului se întrec prin hainele lor prea frumoase.* IORGA, C. I. I, 127. *Puterea o țineau în mînă cei mai bătrîni... dintre negustori, alcătuiți într-un sfat de doisprezece pîrgari.* id. ib. II, 196. *Mă iartă..., dar pînă cînd? — Pînă oi avea un sfat care s-asculte, iar nu să poruncească.* DELAVRANCEA, O. II, 150, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cea mai mare dintre mîndrele crăiese, Ascultînd de sfatul țării, soțul vrednic și-l alese.* EFTIMIU, Î. 16. *Împăratul... chemă sfatul împărătesc, povesti și arătă darurile aduse de fete.* VISSARION, B. 19, cf. SCRIBAN, D. *Pot să spui, nici sfatul, nici curtea ta slăvită Nu fac cît de la dînsul o singură copită.* ARGHEZI, S. V, 199. *Și-a impus voința și în sfatul comunei, iar pe urmă a sfărîmat împotrivirile răzlețe.* BLAGA, H. 21. *A făcut parte din sfatul unui haiduc cu mare faimă.* LL I, 16, cf. DL, DM. *În sec. al XVII-lea termenii de „sfat" și „divan" au fost utilizați paralel.* STOICESCU, S. D. 19. *Sfat sanitar de circumscripție.* ABC SĂN. 329. *S-au creat sfaturi muncitorești care luptau pentru eliberare națională.* JUD. ROM. SOC. 60, cf. M. D. ENC., DEX. *Pentru mîndra care-mi place Nici părinții n-au ce-mi face, Nici judele satului, Nici chiar domnii sfatului.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 11, cf. VICIU, GL. ◇ (Învechit, rar) *Sfatul profesorilor* = consiliu pedagogic, v. pedagogic **(1)**. *Așa a hotărît sfatul profesorilor și sfinția sa, părintele rector, s-a unit cu această părere.* CONTEMPORANUL, III, 622. ✦ (Astăzi rar; și în sintagma *sfat popular*) Primărie **(1)**. *Mulțime de oameni s-au adunat înaintea sfatului și striga să trăiască Napoleon II.* CR (1831), 139[1]/4, cf. PONTBRIANT, D. *Ar fi putut pătrunde în oraș să înconjure „sfatul" (primăria).* DR. IV, 367. *Sfaturile populare — ca organe locale ale puterii de stat — sînt acelea care conduc economia locală.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 251. *Sfaturile populare îndrumă munca organelor administrative subordonate lor.* CONST. R. P. R. 30. *Ne întîmpină... președintele sfatului popular.* CĂLINESCU, C. O. 264. *Sfaturile populare ale oamenilor muncii de la orașe și sate constituie baza politică a Republicii Populare Române.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 777, cf. DL. *Nu-i nimic, a zis atunci președintele sfatului popular al raionului, uite ici bani.* PREDA, R. 23, cf. DM, SFC I, 148. *Sfaturile populare... exercită puterea de stat în cadrul unităților administrativ-teritoriale în care au fost alese.* PR. DREPT, 31. *În locul comitetelor provizorii fuseseră înființate sfaturile populare.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 264. *Locurile erau trecute pe numele ăstora la sfat.* id. ib. III, 118. *Există în activitatea sfatului popular o seamă de instrumente, de organisme, care-i dau posibilitatea să-și manifeste continuu dubla calitate de organ al puterii de stat și de largă organizație de masă.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 894. *Numai sfaturilor populare le-au fost alocate peste 226 milioane lei.* GÎ 1968, nr. 931, 1/4. *Relațiile pe care vinovații le creaseră la fostul sfat popular orășenesc... au făcut ca totul să se limiteze la scoaterea din funcții.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, rar) Alianță. *Iată, eu voi pune svatul meu cu tine, întru toată ruda de acmu și pînă în veac* (a. 1600 — 1625). GCR I, 65/23. ✦ (Învechit) Neam **(I 2)**; grup, comunitate; tagmă **(1)**. *Fericat e bărbatul carile nu mearse la svatul necuraților.* PSALT. HUR. 1[r]/5. *Simon și Levi sînt frați... În sfatul lor nu soseaască sufletul mieu și în adunarea lor nu fie slava mea, că în mîniia sa omorîră pre om.* PO 173/18. *Dumnezeu e mărit, zice, în sfeatul sf[i]nților* (a. 1633). GCR I, 83/17. *Ferice de omul ce n-a mearge În sfatul celor fără de leage Și cu răii nu va sta-n cărare.* DOSOFTEI, PS. 11/9. *Ferice de omul cela ce nu mearge întru svatul necuraților* (a. 1710). GCR I, 363/13. *Cartea athineilor cătră sfatul lachedemonilor.* N. COSTIN, ap. id. ib. II, 10/19.

— Pl.: *sfaturi.* — Și: (învechit) **sfeát** (pl. *sfeature*), **svat, sveát** s. n.

— Din slavonul сѣѣтъ, сѣѣтъ.

SFÁTNIC[1] s. m. (Regional) Feriga (*Dryopteris filix-mas*) (Mădîrjac — Iași). ALR I 1 908/522.

— Pl.: *sfatnici, -ce.*

— Etimologia necunoscută.

SFÁTNIC[2] s. m. v. **sfetnic.**

SFATURÉLE s. n. pl. (Regional; în loc. vb.) **A face sfaturelile** = a gîngui (Scărișoara — Abrud). ALR II/I h 151/95.

— **Sfaturi** (pl. lui *sfat*) + suf. *-el.*

SFĂDÁCI adj. (Învechit) Certăreț. *Clericul carele va fi sfădaci și ucigaș.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D. 1 193.

— Pl.: ?

— **Sfădi** + suf. *-aci.*

SFĂDÁLNIC, -Ă adj. (Învechit și regional) Certăreț. Cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., SFC IV, 189, VI, 123, N. REV. R. VIII, 88, 195.

— Pl.: *sfădalnici, -ce.* — Și: **sfădélnic, -ă** adj. SFC IV, 189, N. REV. R. VIII, 88, 195.

— **Sfădi** + suf. *-alnic.*

SFĂDĂIÓS, -OÁSĂ adj. (Mold.) Certăreț. Cf. SCRIBAN, D. 1 193.

— Pl.: *sfădăioși, -oase.*

— **Sfadă** + suf. *-ios.*

SFĂDĂLÍE s. f. (Regional) Ceartă. *Măi băiete, trebuie să știi că din sfădălia noastră ai ieșit, și-apoi tu ni cauți pricină?* CREANGĂ, O. 296. *Albindu-mi părul, s-a muiat vioaia fierea mea, Ce-n sfădălii și-n desfătări odată s-aprindea.* OLLĂNESCU, H. O. 225. *Lucru cu totul de plîns și nesuferit o să fie, Dac-amîndoi pentru oameni așa veți urma sfădălia, Zarvă-ntre zei aducînd.* MURNU, I. 20, cf. TDRG. *La acest joc se întîmplă o mulțime de sfădălii (sfezi) din pricină că unii sînt mai grei, alții mai ușurei.* PAMFILE, J. I, 7, cf. 133, PASCU, S. 187, SEVERIN, S. 146, CADE, SCRIBAN, D., BL VIII, 134, DL, DM, SFC VI, 122, DEX, L. ROM. 1975, 243. *Ce mai atîta sfădălie, măi fraților, zice el, ia dați-le încoace să vi le împart eu.* I. CR. IV, 104, cf. ALRM SN II h 786.

— Pl.: *sfădălii.*

— **Sfadă** + suf. *-ălie.*

SFĂDĂREȚ, -EĂȚĂ adj. (Regional) Certăreț. *Vecina sfădăreață rămîne.* GOROVEI, CR. 33, cf. 458.

— Pl.: *sfădăreți, -e.*

— **Sfădi** + suf. *-ăreț.*

SFĂDĂÚȘ, -Ă adj. (Regional) Certăreț. Cf. DDRF. *Țîrîitul greierilor sfădăuși asurzea împrejurimea înecată în strălucire și pustiu.* ADAM, R. 22, cf. TDRG, PASCU, S. 364, CADE. *Vasile Fieraru... era un om ciudat și sfădăuș ca și nicovala și ciocanele lui.* SADOVEANU, O. V, 292, cf. SCRIBAN, D. 1 193, SFC II, 206, SCL 1963, 214, DEX. ◇ Fig. *Sarmalele să le lași mai pe urmă, căci... ele-s sfădăușe; cît fierb în oală, tot una clocotesc și huiesc.* PAMFILE, CR. 27. ◇ (Substantivat) *E bun de furcă, adică e un sfădăuș.* I. CR. III, 175.

— Pl.: *sfădăuși, -șe.*
— **Sfadă** + suf. *-uș.*

SFĂDEÁLĂ s. f. (Învechit) Ceartă. Cf. I. GOLESCU, C.
— Pl.: *sfădeli.*
— **Sfădi** + suf. *-eală.*

SFĂDÉLNIC, -Ă adj. v. **sfădalnic.**

SFĂDÍ vb. IV. **1.** Refl. recipr. (Popular) A se certa; p. ext. a se bate; a se lupta. *Sfădiți-vă și vă luptați și nu aveți derep ce nu cereți.* COD. VOR.[2] 64[r]/7. *Amar... ceia ce să sfădesc și mor neiertați!* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 464/24. *Sfădiți-vă și vă luptați.* CORESI, L. 153/8. *Să ședem supt pareți sau supt umbre, să ne pîrîm sau să ne sfădim sau să clevetim* (a. 1579 – 1589). GCR I, 24/20. *Păstorii den Gherar sfădirā-se cu păstorii lu Isac.* PO 87/9. *Să alare bărbați unul cu ala[l]t se vor sfădi..., acela care au lovit nevinoval să fie.* ib. 248/8. *Turcii... deci de atunce tot se sfădesc cu toate țările.* MOXA, 405/35. *Degetul cel mare de la mîna stîngă de se va clăti, cu un dușman te vei sfădi.* PARACLIS (1639), 261. *Fiecine iaste volnic să să svădească și să să bată pentru să mîntuiască nu numai pre sine de nevoie și de perire.* PRAV. 122. *Neștine ... de să va zice cuiva vreun cuvînt de sudalmă pentru să tocmească pri ceia ce să svădesc înaintea lui, acesta să va certa ca un suduitoriu.* ib. 224, cf. M. COSTIN, ap. GÎDEI, 340. *Împărăția turcului, avînd războaie cu nemții pentru crăiia ungurească, era bucuroasă că să sfădește Irimiia-Vodă cu Mihai-Vodă.* N. COSTIN, L. 596. *Au început a să sfădi cu zapciii lor și a striga că nu mai pot să dea năvală.* NECULCE, L. 246, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 192, 242. *De ar fi vorbil cineva rău despre ei, m-aș fi sfădit cu acela.* ȘINCAI, HR. II, 325/4. *Ce-i pasă dacă frații între dînșii să sfădesc!* ARTAXERXU, 57[r]/18, cf. LB. *S-au sfădit pentru oarece.* AR (1831), 148[2]/1, cf. I. GOLESCU, C. *Astăzi, după ce te-ai dus, am văzut-o și ne-am sfădit strașnic, încît am răgușit.* HRISOVERGHI, A. 71/13. *O moșie-n judecată Pentru care doi mazili Se sfădesc pe la movili.* ASACHI, F. 12/12, cf. VALIAN, V. *Dacă se sfădesc două femei în public, apoi toți bărbații fac un cerc în giurul lor.* FM (1842), 32[2]/27. *Cele mai de soi cocoane se sfădesc pentr-o singură ochire a lui.* NEGRUZZI, S. I, 86, cf. ARISTIA, S. 58/4, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Unii strigă marfa ce-au vîndut, alții se sfădesc pentru preț și toți laolaltă ascultesc glasurile lor.* ALECSANDRI, PR. 285. *Dă, cu cine să te sfădești? Pesemne așa a fost să fie.* CREANGĂ, O. 75. *Nică, băiet mai mare și înaintat la învățătură pînă la genunchiul broaștei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popii.* id. ib. 181. *Ileana nu s-a putut răbda să nu se sfădească acuma, întîia oară, cu Marta.* SLAVICI, N. I, 52. *Pentru ce vă sfădiți voi?* îl întrebă el. ISPIRESCU, L. 215, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Cu grele cuvinte ei doi se sfădiră-ntre dînșii Și ridicîndu-se au spart adunarea pe lîngă corăbii.* MURNU, I. 12. *Mi se pare mie că fetele și nevestele se cam sfădesc după mustețile tale cele galbăne și stufoase.* HOGAȘ, DR. I, 128. *Se clătina ușor în mers..., dădea într-una din mîini parcă s-ar sfădi cu un dușman închipuit.* REBREANU, I. 25, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ne aduna dude într-o cupă de lemn și ni le împărțea în părți egale să nu ne sfădim.* VLASIU, A. P. 34. *Un boier moldovan se sfădește cu hangiul.* SADOVEANU, O. V, 519. *Îi vor împărți pămînturile sfădindu-se.* DAN, U. 80, cf. SCRIBAN, D. *Se sfădiseră, băuseră, se tocmiseră o noapte întreagă.* STANCU, R. A. IV, 69, cf. DL. *Am auzit că te-ai sfădit cu taică-tău.* F. POPOVICI, SE. 378, cf. DM. *La muncă cu sila nu te pune nimeni. Nu vrei, nu muncești, de ce să ne tot sfădim atîta!* V. ROM. mai 1958, 43. *Dar pînă cînd se tot sfădesc ăștia?* întrebau nuntașii. LĂNCRĂNJAN, C. III, 60; cf. SCL 1969, 86, M. D. ENC., DEX. *Teiul, bradul se sfădea... Teiul către brad grăia.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 508. *Cu păiul sîntem sfădiți, Cine-ar vrea ca să ne-npace Mare pomană s-ar face.* ȘEZ. I, 12. *Cu papa sînt sfădită, Îmi scrie carte urîtă.* HODOȘ, P. P. 83, cf. CARDAȘ, C. P. 191. *Un voinic... Să sfadè cu maicî-sa.* GRAIUL, I, 452. *El ar prea să ne sfădim Și bine să nu trăim.* BÎRLEA, L. P. M. II, 69. *Să nu vă sfădiț, Să mă suduiț.* DIACONU, VR. 29. *Care să sfădea cu femeia plătea cinci zloț buni.* ARH. FOLK. I, 113. *Mierla prin stufiș, Sturzu-n cărpeniș Și se cicălesc Și mi se sfădesc.* BALADE, III, 155. *Mă sfăd pintru ce nu se cade.* ALR I 1 434/103, cf. A V 14. *Dip ce vă sfădiț-acolo?* O. BÎRLEA, A. P. I, 455. *Fetele, cît îs fete, Nu le vezi prin crîșmă bete; Dar de unde să mărită, Se sfădesc de la o litră.* FOLC. MOLD. I, 157. *Se sfădesc vrăbiile de la mălaiul altora.* ZANNE, P. I, 701. *Decît să-ți dau să ne sfădim Mai bine tot prieteni să fim,* se spune atunci cînd se respinge o cerere de împrumut. id. ib. V, 245. *La începutul stînii, se mănîncă cîinii, Iar la spartul stînii, se sfădesc stăpînii,* se zice despre o acțiune făcută în comun care la început merge bine, dar se termină rău. id. ib. III, 381. *Cerbul cu iepurele se sfădesc amîndoi, cine din doi are picior mai iute,* se zice atunci cînd doi oameni se ceartă pentru însușirile lor naturale. id. ib. I, 404. ◇ (Glumeț) *Doarme sfădindu-se cu aghioasele pe limba somnului.* TEODOREANU, C. B. 39. *Se împiedică de-o gîză. Se sfădește cu un fir de iarbă.* id. ib. 151. ◇ (Prin analogie) *Cînd să va prileji să să svădească doi duläi și stăpînul unuia va lovi pre celalalt și de-l va vătăma..., să plătească celuia cu dulăul după cum să vor putea tocmi ei amîndoi.* PRAV. 19. *În mijlocul văii, e un lac în care curg patru izvoare, cari... se sfădesc, „murmură", răstoarnă pietricele toată ziua și toată noaptea.* EMINESCU, P. L. 78. *Găluștele cu clocot în ulcele se sfădesc.* BELDICEANU, P. 53. *Ici-colo, în covălii, gîfîiau foile și se sfădeau ciocanele.* SĂM. V, 906. *Acum, ulițele înstrăinate de pămînt s-au învrăjbit; se sfădesc între ele, cît le lasă gura cărăușilor și a trăsurilor.* TEODOREANU, U. C. 12. ✦ Intranz. (Regional) A cotcodăci (Scărișoara — Abrud). ALRM SN I h 247/95. ✦ (Învechit, rar) A-și disputa. *Moldovenii și turcii își sfădesc mai multă vreme cinstea biruinței.* ARHIVA, R. I, 110/10. ✦ (Învechit, rar) A se întrece. *Acest frumos oraș ce au luat numire de Parisul cel nou poate să să sfădească cu toate orașele ce pînă acuma am numit, pentru întîirea frumusețării.* GOLESCU, Î. 92.

2. Tranz. (Popular) A mustra[1] **(2).** *Muierea mă sfădi rău, că niciodată nu fac ceva ispravă.* F (1890), 394. *Ș-așa-i dacă are Fira față mare: Mi-o tot sfădește, Căci fața iubește.* COȘBUC, P. II, 142. *De aceea eu Te-am sfădit mereu, ca să nu iubești Pe cine vroiești.* id. ib. 161. *Sfădea în curte slugile, se auzea cum le dădea palme.* AGÎRBICEANU, A. 343. *Mama îl sfădea cîteodată.* IORDAN, L. R. A. 347. *Taci, taci, .., o sfădea un moșneag.* CAMILAR, N. I, 103, cf. DL, DM. *Te sfădește maică-ta.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 27, cf. DEX. *Auzind bărbatul răspunsul nevestei sale, se mînie foc pe dînsa și începu a o sfădi.* MARIAN, O. II, 110. *Nu era nici mirare dacă muierea-l cam sfădea.* RETEGANUL. P. I, 1. *Suflă vînt peste dealuț, Ce ești bade-așa blînduț, Doar te-o sfădit oarecine, Pîn-ce mî iubești pe mine.* F (1888), 403. *Ș-auzi pe maică-ta Cum pe tine te sfădea Și de mine rău vorbea.* HODOȘ, P. P. 137, cf. ALR SN II h 1 414. *Să nu o sfădești, Ci s-o miluiești.* BALADE, I, 435. *Taci, mamă, nu mă sfădi, C-așa îmblă tinerii:* ib. III, 174. *Strîng și ieu niște cepuri, dacă nu mi-l sfadi că duc cepuri din poduri.* O. BÎRLEA, A. P. I, 408.

— Prez. ind.: *sfădesc* și (regional) *sfăd* (ALR I 1 434/103).
— Și: (învechit și regional) **svădi,** (regional) **sfîdi** (ALR I 1 434/285) vb. IV.
— V. **sfadă.**

SFĂDICIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit și regional) Certăreț. Cf. LB, I. GOLESCU, C., DDRF, BARCIANU. *Preuteasa..., pentru că era femeie sfădicioasă, au început cu gura la dînsul.* SBIERA, P. 9, cf. ALEXI, W., TDRG, CADE.
— Pl.: *sfădicioși, -oase.*
— **Sfădi** + suf. *-icios.*

SFĂDÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) sfădi și rezultatul ei.

1. Ceartă; scandal **(7)**; p. ext. bătaie; luptă (armată). Cf. sfădi **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Atrid Agamemnon Nu vrea sfădirea să curme.* MURNU, I. 12, cf. DHLR I, 257. ✦ Polemică **(2)**; dezbatere. *După ce se va citi Obștești Adunări pitacul domnului asupra căruia va fi să se chibzuiască... sfădirea se va mărgini asupra primirii ori neprimirii acelui pitac sau asupra schimbărilor ce se vor socoti că trebuie a se face asupra lui.* REGUL. ORG. 19/10. *Așezai încă oarecum sfădire asupra unor întrebări arătate de mai nainte.* BREZOIANU, Î. 93/6, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

2. Mustrare **(1)**. Cf. sfădi **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *sfădiri.*

— V. **sfădi.**

SFĂDÍT, -Ă adj. (Popular) **1.** Certat (cu cineva). Cf. sfădi **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., ALR I 1 434, ALR II 3 224. ◇ (Substantivat) *O, fericați de oamenii ceia ce fac pacile și împacă sfădiții, că aceia-su fiii lui Dumnedzeu* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 466/21. *Cînd cineva se îmbolnăvește, sfădiții se duc de se iartă, cum și bolnavul, cerîndu-i dezlegarea blăstămelor.* GOROVEI, CR. 25.

2. Mustrat (de cineva). Cf. sfădi **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D. *Iel iera cel mai baȝiocurit și cel mai sfad'it și cel mai ocărît d'intri tăț.* O. BÎRLEA, A. P. I, 197.

— Pl.: *sfădiți, -te.*

— V. **sfădi.**

SFĂDITÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. (Învechit și regional) (Om) certăreț. Cf. COD. TOD. 244. *Clevetitorii și svăditorii ... cu clevetele ... au spart case și soți de soți au despărțit* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 342/14, cf. LEX. MARS. 242. *Se făcu fără de voie ... și sfăditoriu cu toți.* BUCAVNA, 64/26. *Din pruncia sa au fost om rău, sfăditoriu și crud, dară viteaz ostaș.* ȘINCAI, HR. III, 50/19, cf. I. GOLESCU, C. *O soție sfăditoare Viața-i face o lînȝoare.* ASACHI, F. 54/3.

— Pl.: *sfăditori, -oare.*

— **Sfădi** + suf. *-tor.*

SFĂDULÍȚĂ s. f. (Învechit) Diminutiv al lui sfadă. Cf. I. GOLESCU, C.

— Pl.: *sfăduliță.*

— **Sfadă** + suf. *-uliță.*

SFĂITÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; într-o colindă; cu sens neprecizat, probabil) Setos[1] **(1)** (Turburea — Țicleni). *Te-am așteptat, Hristoase, Ca și fiarele sfăitoase, Cînd coboară la izvoară, Din apă ca se adape.* PAMFILE, CR. 140, cf. I. CR. IV, 45.

— Pl.: *sfăitoși, -oase.*

— Etimologia necunoscută.

SFĂLÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se făli (Lisa — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

— Prez. ind.: *sfălesc.*

— Pref. *s-* + **făli.**

SFĂNȚIC s. m. v. **sfanț.**

SFĂNȚICHÉL s. m. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui sfanț **(2)**. *Auzise ea din oameni că cine se pricepe la farmece poate face pe ușor sfănțichei.* PĂCALĂ, M. R. 158.

— Pl.: *sfănțichei.*

— **Sfănție** + suf. *-el.*

SFĂNȚIȘÓR s. m. (Popular) Diminutiv al lui sfanț **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. *Și paralele-am băut, Cu fetele după gît. Sfănțișori și icosari Cu fetițe din Focșani.* TEODORESCU, P. P. 306. *De trei ori să-l cîntărim, De trei ori cu gălbiori, De cinci ori cu sfănțișori.* MAT. FOLK. 107. *Io beau az și plătesc mîine C-am chimir pi lingă mine, Mi-e plin de sfănțișori Și-nțăsat de gălbiori.* VÎRCOL, V. 73.

— Pl.: *sfănțișori.*

— **Sfanț** + suf. *-işor.*

SFĂNȚÎCI s. m. v. **sfanț.**

SFĂNȚOÁICĂ s. f. Monedă care valora o jumătate de sfanț **(1)**; sfănțuică. *8 sfanți perechea de vaci și o sfănțoaică de vita mică.* I. IONESCU, M. 617. *A scos iar pungociul, i-a deschis băierile și a vărsat pe masă un pumn de mărunțiș: icusari, nisifiele, sfanți, sfănțoaice, firfirici și gologani.* CARAGIALE, O. III, 144. *Să plătească sfănțoaica pe lună dascălului Nicuță și să învețe a citi slove noi.* DELAVRANCEA, S. 217. *Mi-a dat mama o sfănțoaică și mi s-a întors inima la loc.* id. H. T. 287, cf. DDRF, N. REV. R. I, 170, ȘĂINEANU[2], TDRG, CADE. *Ipingeaua trebuia să se acopere de parale, de sfănțoaice, de sfanți, de rubiele, de mahmudele.* GALACTION, O. 280, cf. SCRIBAN, D. *Scrie solicitanților, în capul scării, „jelbuliță" pentru o sfănțoaică.* CĂLINESCU, S. C. L. 55, cf. DL, DM, SFC VI, 105, SCL 1974, 448. *Vinde... ocaua pe trei sfănțoaice.* ȘEZ. I, 288. *Foaie verde trei sfănțoaice, De la Galați mai încoace, Este o cîrciumă în pîrloage.* MAT. FOLK. 361. *O rog cu sfănțoaiea-n mînă Și ea-mi spune că nu-i bună!* ib. 491. *Paza... era cîti-o sfănțoaică.* GRAIUL, I, 220. *Area-năinte sfanț: 90 dă părale; sfănțoaică: 45 dă părale.* VÎRCOL, V. 35. *Foaie verde trei sfănțoaice, De-ar fi noaptea trei soroace, Pîn' te-i duce, pîn' te-ntoarce Ca să vezi mîndra ce face.* PAMFILE, C. Ț. 180, cf. 237. *Au vin de trei soroace. Dau ocaua trii sfințoaice.* FOLC. MOLD. II, 236.

— Pl.: *sfănțoaice.* — Și: (regional) **sfințoáică** s. f.

— **Sfanț** + suf. *-oaică.*

SFĂNȚÚC s. m. v. **sfanț.**

SFĂNȚUÍ vb. IV. Tranz. (Popular; complementul indică oameni) **1.** A mitui. Cf. LM, DDRF, PHILIPPIDE, P. 155, BARCIANU, JAHRESBER. X, 206, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Concediu capătă numai cine sfănțuiește pe major.* PAS, Z. II, 203, cf. DL, DM, SFC IV, 141, DEX, ZANNE, P. V, 592.

2. P. ext. A stoarce (de bani, de bunuri etc.); a escroca. Cf. DDRF. *Sămăna în toți anii un petec de cînepă în fața rateșului, înadins pentru cîrciob, ca să sfănțuiască lumea; cum scăpau caii drumeților de-un deget pe cînepa lui, îi și închidea la ocol.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 132. *Țeranul mai ales e „sfănțuit" de funcționarul ce are a face cu dînsul.* IORGA, C. I. III, 225. *Acest Ilieș era ajutor de grefă... și, fiind prins într-un rînd că sfănțuia împricinații, se tîrîse ca o rîmă înaintea lui Andrei..., rugîndu-l să stăruiască să nu-l dea afară.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 203, cf. RESMERIȚĂ, D., I. CR. IV, 219. ✦ (Familiar) A fura. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Prez. ind.: *sfănțuiesc.*

— **Sfanț** + suf. *-ui.*

SFĂNȚUIÁLĂ s. f. (Popular) Faptul de a sfănți.

1. Mituire. Cf. sfănțui **(1)**. Cf. DDRF, JAHRESBER. X, 206, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Toți grănicerii, ...: prin sfănțuială, erau făcuți scutiți... de podvezi.* CONV. LIT. XLIII, 931, cf. CHIRIȚESCU, GR. 254, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Crești eau... zeciuielile boierești, sfănțuielile slujnicarilor și plocoanele zapcilor.* V. ROM. februarie 1954, 12, cf. REV. CRIT. IV, 86. *Don premar... cînd judecă pe țăran, Ca să-i facă drămuială, Se-nțelege e tiran, Căci îi cere sfănțuială Și-n cap cîte-o miruială.* ȘEZ. XII, 35.

2. P. ext. Stoarcere (de bani, de bunuri etc.); escrocare. Cf. sfănțui **(2)**. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D.
— Pl.: *sfănțuieli.*
— **Sfănțui** + suf. *-eală.*

SFĂNȚÚICĂ s. f. Monedă care valora o jumătate de sfanț **(1)**; sfănțoaică. *De surugiu dau o sfănțuică Și bez ciocanul cel de țuică, Cu cît m-o duce mai cu foc.* MACEDONSKI, O. I, 58. *Fratele mortului, silit de mulțime, se da la o parte și dezlega la gură sacul cu sfănțuici.* id. ib. III, 101, cf. PASCU, S. 230, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX, H IX 88. *La turc plăteam o sfănțuică pentru o oaie.* GRAIUL, I, 15. *Tocmelile vechi erea togma vitelor la arindaș, cîti-o sfănțuică de vacă.* ib. 76. *Un recrut de dorobanț, D-o sfănțuică mi-și scotea Și în patru mi-o făcea Și în flintă mi-o băga.* FOLC. OLT.—MUNT. II, 243.
— Pl.: *sfănțuici.* — Și: (regional) **sfrănțúică** s. f. PASCU, S. 230.
— **Sfanț** + suf. *-uică.*

SFĂNȚUÍRE s. f. (Popular) Acțiunea de a sfănțui.
1. Mituire. Cf. sfănțui **(1)**. Cf. LM 532, DDRF, PHILIPPIDE, P. 155.
2. P. ext. Stoarcere (de bani, de bunuri etc.); escrocare. Cf. sfănțui **(2)**. Cf. DDRF.
— V. **sfănțui.**

SFĂNȚUÍT s. n. (Popular) Faptul de a sfănțui.
1. Mituire. Cf. sfănțui **(1)**. Cf. LM 532, DDRF.
2. P. ext. Stoarcere (de bani, de bunuri etc.); escrocare. Cf. sfănțui **(2)**. Cf. DDRF.
— Pl.: *sfănțuituri.*
— V. **sfănțui.**

SFĂNȚUITÓR, -OÁRE s. m. și f. (Învechit) Mituitor. Cf. JAHRESBER. X, 206.
— Pl.: *sfănțuitori, -oare.*
— **Sfănțui** + suf. *-tor.*

SFĂRÁC s. n. v. **sfirlac**[2].

SFĂRÁÍ vb. IV v. **sfirîi.**

SFĂRĂIÁLĂ s. f. v. **sfirîială.**

SFĂRĂITOÁRE s. f. v. **sfirîitoare.**

SFĂRĂMÁ vb. I v. **sfărîma.**

SFĂRĂMÁRE s. f. v. **sfărîmare.**

SFĂRĂMÁT, -Ă adj. v. **sfărîmat**[2].

SFĂRĂMĂTÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFĂRĂMICIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sfărîmicios.**

SFĂRĂMIȚÍ vb. IV. Tranz. și refl. (Regional) A (se) sfărîma **(1)**. Cf. BUL. FIL. III, 235.
— Prez. ind.: *sfărămițesc.*
— Pref. *s-* + **fărămiți.**

SFĂRCOIÁ vb. I v. **sfîrcui**[1].

SFĂRCÚȘ s. n. v. **sfireuș.**

SFĂRGÁCI s. n. (Prin Transilv.) Vreasc. Cf. DDRF, ap. ALR I 985/295.
— Pl.: *sfărgăciuri.* DDRF.
— Cf. sfarghie.

SFĂRGIETÚRĂ s. f. v. **sferdîtură.**

SFĂRÍ vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se sacrifica **(2)**. *Romanii pentru patrie se sfăresc de bunăvoie.* SĂULESCU, HR. I, 43/27.
— Prez. ind.: *sfăresc.*
— V. **sfară**[1].

SFĂRIMÁ vb. I v. **sfărîma.**

SFĂRIMICIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sfărîmicios.**

SFĂRIMITÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFĂRÎMÁ vb. I. **1.** Tranz. și refl. (Complementul indică mai ales obiecte) A (se) preface (cu violență) în bucăți, în părți (foarte) mici, distrugînd(u-se), dărîmînd(u-se), împrăștiind(u-se) etc.; a (se) distruge, a (se) dărîma, a (se) împrăștia etc. prefăcînd(u-se) în bucăți, în părți (foarte) mici; a (se) fărîmița, a (se) zdrobi, (rar) a (se) strivi, (popular) a (se) fărîma, a (se) zdruci, a (se) zdrumica, a (se) zdruncina, a (se) zobi, (învechit și regional) a (se) risipi **(4)**, (regional) a (se) sfărămăți, a (se) sfărmuri. V. mleci[3], mărunți, mărunțeli, mărunțișa, pisa, pisălogi, pisăza, pisăgi, sfîrmica, smicura, sparge, zdrobica, zdroboli, zdrohăi. *Piinea ce o sfărîmăm, vedeare-ai amu den grîu strînge-se.* CORESI, EV. 30. *Mihail... alergă de sfărimă o oglindă ce era făcută de un filosof.* MOXA, 389/4. *Fără de măsură și cum nu se cade și cu vrăjmășie să chemă bătaia, cînd să face cu toiagul și mai vărtos cînd să va svărma lemnul.* PRAV. 159. *Catapeteazma bisericii să sparse și pietrile să sfărîmară.* NEAGOE, ÎNV. 182/23. *Să înțeleage iarăși aceasta lume nestătătoare căci că vasele ceale de sticlă sînt slabe și pre lesne să zdrobesc și să sfărămă.* CHEIA ÎN. 8[v]/28. *Fericit va fi carele va prinde și va sfărîma tinereii tăi de piatră.* ib. 95[v]/12. *Ș-am îngrădit marea... și i-am zisu: pînă aciia să mergi și să nu te urci să treci; ce întru tine-ți să ți să sfărîme valurile* (a. 1683). GCR I, 267/23. *Să nu scoateți den casă den cărnuri afară și osu nu veți sfărăma dentr-insa.* BIBLIA (1688), 48[1]/48. *Prescurile să fie în făină de grîu curată... Să nu fie făina veache, din care numai să sfarmă după ce să coc.* IACOV, SYN. 2[r]/18. *Peaștile... așa îl fiiarbe amestecîndu-l... încitișor ca să nu să sfărăme.* MÎNCĂRILE, 7/14. *Mi-au luat pistolu de briu și l-au trîntit de pămînt de s-au sfărîmat* (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 105. *O grindină... au sfărîmat toate acoperișurile orașului, au umplut ulițele de năruiri.* CR (1829), 145[1]/10. *De coifuri și de scuturi, de lănci ce se sfăramă În prima detunare un mare zgomot zboară.* HELIADE, O. I, 332. *Și aice au început cete... a călca fabricile și a sfărîma mașinile și uneltile de industrie.* AR (1831), 498[1]/4. *Marea se sfărîma cu mare silnicie de acești munți ghigantici.* CR (1832), 108[2]/28. *Au auzit deodată plesnind ca cum s-ar fi sfărămat corabia.* DRĂGHICI, R. 33/23. *Sfărîmate să fie de acum încolo rușinatele căluși a nesuferinții.* FM (1842), 49[2]/14. *În vreme ce Andrei se scobora pe scara palatului său din Alba Iulia..., unul din pintenii săi de aur se sfărîmă.* BĂLCESCU, M. V. 392. *Avem noi sceptru, dar se sfărîmă Acolo unde amorul tace.* PR., DRAM. 287. *Cei după urma lui muncea ca să sfărame gloduri care ardica aratrul.* ARISTIA, PLUT. 59/17. *Un cocoș scurmînd, Nutriment căutînd, Află un rubin... Cearcă a-l sfărma, Cearcă a-l mînca, Dar oricît ciocnea, Tot nu reușea.* SION, F. 104, cf. PONTBRIANT, D. *Calu-i... ealcă trupuri sub picioare, Sfarmă arme sunătoare.* ALECSANDRI, P. II, 16. *Sfărmați statuia goală a Venerei antice.* EMINESCU, O. I, 60. *Cade copacul peste car de-l sfarmă și peste boi de-i ucide.* CREANGĂ, P. 46. *Un om... sfărîma bolovani în mînă, de-i făcea țărnă.* id. ib. 164, cf. PHILIPPIDE, P. 68. *Eu îți dau securi călite... Nu e pavăză să nu se sfarme sub ciocnirea lor.* DAVILA, V. V. 87. *Muzicantul, într-un acces de furie, va sfărîma vioara.* în PLR II, 59, cf. ȘĂINEANU[2]. *Piatra de mormînt i-a fost sfărîmată și capul său dezgropat pe la 1830—40.* IORGA, C. I. I, 9. *Sfărmînd jgheabul cu potcoava, Drumului s-așterne murgul.* GOGA, POEZII,

55. *În piua afundă, căptușită de blanc tari ..., să vărsa piatra auriferă, sfărmată de ciocane.* AGÎRBICEANU, A. 68. *Fagii, paltinii sau brazii ..., în căderea lor prăpăstioasă, sfărîmau și doborau tot în calea lor.* HOGAȘ, DR. I, 10, cf. RESMERIȚĂ, D. *Am făcut tustrei parte din Vicleimul ale cărui păpuși le arunca una într-alta, le smucea, le surchidea fără să se sinchisească dacă li se întîmpla să le ciobească sau să le sfarăme.* M. I. CARAGIALE, C. 60, cf. CADE. *Geamurile ferestrelor țipau strident, sfărîmîndu-se.* REBREANU, R. II, 198. *Unii spărgeau și sfărîmau ce se nemerea, alții se repezeau la sticlele de băuturi.* id. ib. 231. *Deunăzi se sfărîmă pluta cu noi și după chiu și vai am sprijinit cheresteaua, am tras bușteni în copcă și ne-am întins la soare să ne uscăm.* GALACTION, O. 62. *Jap era un cățel ... și cu toate că, în epoca de unde începe firul, sfărîma oase suculente ..., era lipsit de veselie.* id. ib. 302. *Ca să nu se sfărîme carnea fină, trebuiau prinși cu mîna.* CAMIL PETRESCU, U. N. 195. *Două tunuri erau sfărîmate complet.* id. ib. 301. *Se văzuse sfărîmînd obstacole tari, pietroase, care zdrelesc pumnul și scapără scîntei în izbitură.* C. PETRESCU, C. V. 48. *Scosese sabia și sfărîmase crucifixul pe care jurau împricinații.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 145. *Geamurile s-au sfărîmat și au căzut, țăndări.* id. ib. 239, cf. BUL. FIL. II, 136. *Degetele mele sfărîmă ușor Bulgării calzi de țărînă.* LESNEA, VERS. 84. *Ia un bulgăre uscat, îl privește lung, apoi îl sfarmă încet între degete.* VLASIU, D. 224, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. III, 234. *Au, pentru lanurile nesfîrșite de grîu, o mașină care seceră, apoi sfarmă spicele și le vîntură și îndată le trece în saci.* SADOVEANU, O. X, 450. *Aveau și deprinderi spurcate de a sfărîma sfintele icoane și a prigoni pe cinstiții monahi.* id. ib. XII, 37. *Trînti sticla de masă, sfărîmînd-o și împroșcînd cu cioburi și cu vinars pe cei din jur.* DAN, U. 21, cf. BL VIII, 135, XI, 92. *Nu este nevoie de alta știință pentru a auzi cum se sfărîmă o ușă.* VIANU, A. P. 252. *Manuscrisul poartă 411 foi groase, îngălbenite și atît de scorțoase de vîrstă, încît ... e în stare să se sfărîme.* ARGHEZI, S. XII, 144. *Tocătorul a dispărut, înlăturat de mașina de tocat, care sfărîmă carnea strivind-o.* id. ib. XVIII, 113. *Am ridicat un monument care e un castel de foiță, ... Ușor ca balonul de păpădie, Gata să se sfărîme la cel mai slab vînt ce-adie.* CĂLINESCU, L. L. 208. *Dom' Popescu rămase deconcertat, dar sfărîmînd ceapa cu mîna, încercă totuși s-o mănînce în silă.* id. O. I, 56. *Sfărmam între dinți acele de brad, ca să le string aroma în cerul gurii.* BLAGA, H. 56. *Alții ... frămîntaseră lulelele între degete pînă le sfărîmaseră în cioburi.* STANCU, Ș. 29. *Cum o atingeai, iarba se sfărîma.* id. ib. 228. *Vinovați erau numai hamalii ... care ..., o dată cu scara, sfărîmaseră și piciorul pianului.* V. ROM. octombrie 1954, 100. *Sfărîma sub tălpile roților bolovanii.* PAS, L. I, 15. *Am să beau și am să sfarm totul.* H. LOVINESCU, T. 169, cf. DL. *Vru să-l dea peste cap, dar se opri și mîna sa strînse paharul și îl sfărîmă.* PREDA, R. 156. *Se auzi zgomotul unui porțelan sfărîmîndu-se de mozaic.* id. ib. 496, cf. DM. *Se repezi la scaun, îl înhață și, ridicîndu-l pînă la tavan, îl sfărîmă de pămînt.* T. POPOVICI, SE. 345. *Dregătorii dau poruncă să se sfarme oglinzile.* IST. LIT. ROM. II, 316. *Uscarea și transportul lucernei trebuie făcute în așa fel ca frunzele să nu se sfarme.* VÎN. PESC. martie 1964, 17. *Nici n-a mai făcut uz de explozibil și a sfărîmat cu ranga bucăți de calcar.* T iulie 1964, 67. *Apucă prada și o înghit fără să o sfărîme sau să o mestece.* AP 35. *Sfarmă-nțeleaptă drobul de sare.* VULPESCU, P. 132. *Pietrele sînt sfărîmate, sînt măcinate, sînt făcute nisip de valuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 18/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Domnul ... s-a supărat Că plugul i s-a sfărămat.* POP., ap. GCR II, 335. *La porți că-mi aleargă, Nouă porți sfăramă, Tot porți de aramă.* TEODORESCU, P. P. 52. *Mergînd așa prin lume, au dat de alt voinic carele sfărma piatră.* SBIERA, P. 80. *El ... a îndreptat piatra peste ei de le-a sfarmat acoperemîntul de draniță.* ȘEZ. II, 141. *Mută-ți, țele, patu iară Unde-o fost și astă-vară, Că de nu îi li-i muta, Și patu ți l-om sfarma Afar' de nu te-om afla.* CANDREA, Ț. O. 31. *Nu mai sfrîni k'ita.* GR. S. VI, 244. *Cașul se sfîrnîește pe crestău.* CHEST. II 61/76, cf. ALR I 1 959/56, 1 992/750, ALR SN I h 215, îb. V h 1 319. [Cașul] *îl sfîrmești să faĉ brînză din iel.* A II 8. *Iera unu care sfărîma piatra, o făcea mălai.* O. BÎRLEA, A. P. I, 242. *Sfîntul Gheorghe a dat cu securea Și-a sfărîmat cercuri cu lacăte.* FOLC. MOLD. I, 222. *Limba oase n-are, dar oase sfărîmă* (= prin puterea cuvîntului se săvîrșesc lucruri mari). Cf. BARONZI, L. I, 58, ROMÂNUL GLUMEȚ, 17, ZANNE, P. II, 217. *Moara cînd stă, atunci se sfărîmă* (= întreruperea unei treburi poate avea efecte dăunătoare). Cf. ZANNE, P. III, 238. *Carul din șleau cînd s-abate, îndată să sfărîmă* (= cel ce se abate din orînduiala sa are de suferit). cf. id. ib. V, 123. *Oase n-are, nici aramă, Însă oasele sfăramă* (Limba). GOROVEI, C. 200. ✧ Absol. *Grămezile de piatră stearpă se înnegriseră ... Nu se gîndea să folosească nici praf de pușcă, nici dinamită. Dar cît să-și umple batista sfărîma de dimineață pînă seara.* AGÎRBICEANU, A. 550. ✧ (Prin exagerare; sugerează ideea de intensificare a unei acțiuni) *Nu-l mai slăbea o tuse uscată ce-i sfărîma pieptul.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 77. *Inima îi bate să-i sfarme pieptul.* AGÎRBICEANU, A. 183. *Doar inima îi sfărîma coastele ca un ciocan înfierbîntat.* REBREANU, I. 28. *De aceea era acum atît de vesel și de amărît și chiuia și se sfărîma jucînd cît știa dînsul mai frumos.* id. R. I, 129. *Se aude din culise mingea de ping-pong ... Bat mingea aia de o sfărîmă.* SEBASTIAN, T. 82. *Chior și bietul popa dintre spini unde n-au început a țupăi și el acolo și a se sfărma jucînd cît și-au rupt tot cojocul bucățele.* SBIERA, P. 9. *Au mers la biata văduvă, carea se sfărma de plîns lîngă mort, și i-au zis.* id. ib. 288. ✧ Fig. *În suflet simt cum negura se sfarmă Și se-mpletește albă dimineață.* GOGA, POEZII, 18. *Eu simt că-n lung șirag de lacrimi Se sfarm-al genei mele tremur.* id. ib. 34. *Cutremurăle-n mine, Viață! Sfarmă-te-n mine, iarăși, Răcnet de alarmă!* AL. PHILIPPIDE, A. 111. *Din asfințit, de peste munte, Răsfrîngeri roșii de amurg Se sfarmă-n licăriri mărunte Și-n Dunărea umbrită curg.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 20. *Nu răsuna nici un tunet spumos de talaz — salt solitar sfărmat în larguri—, nici pas desculț de val nu s-auzea.* TEODOREANU, M. III, 7. *Întreaga lui ființă se prefăcu într-un țipăt pe care-l sfărmi cu dinții, îl înăbuși cu pumnii și tot străbate.* id. U. C. 31. *O bubuitură a sfărîmat văzduhul.* VOICULESCU, P. I, 170. *Vuietul morii sfărîma tăcerea zăvoaielor și se ridica deasupra freamătului apelor.* SADOVEANU, O. I, 231. *Focul, în umbra odăii, pîlpîie, scade, se sfarmă într-o grămadă de jar.* id. ib. III, 68. *Cu mușchi de criță, flăcăii lui Dămian se încordară între vîsle, sfărîmînd apa în scîntei.* id. ib. VII, 340. [Copacul] *Hipnotizat de-adîncea și limpedea lumină A bolților destinse deasupra lui, ar vrea Să sfarăme zenitul.* I. BARBU, O. 7. *Un artist original sfarmă limitele unui gen, mai dinainte precis.* RALEA, S. T. I, 68. *Tăcerea fu iarăși sfărîmată de clopotul mare.* STANCU, Ș. 16. *Se auzi ... un uruit ... care ... zbura sfărîmînd văzduhul.* id. ib. 48. *Orele zilei, rotunde și descrescînd în lumină, Trec pe dinaintea mea și se sfarmă-n grădină.* ISANOS, V. 431. *Se auzea șuieratul biciului lovind aerul, sfărîmîndu-l ca pe un pahar.* BARBU, PRINC. 57. *Fulgerul sfărmă în zale De argint, zornăitoare, Noaptea deltei, fără margini. Piatră gîndurilor tale.* HOREA, P. 76. *Și eu, ca marea asta, spre-un țărm călătoresc; — Și mă avînt cu marea de-o dată și mă sfărm.* V. ROM. decembrie 1964, 31. *S-a sfărîmat pe undeva, chiar pe deasupra noastră, un tunet greu.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 5. *S-au schimbat și s-au domolit toate apoi, după ce s-au sfărîmat în întreaga curte și-n uliță ... cîteva ropote de aplauze.* id. ib. III, 33. (Cu complement intern) *De nu vă veți căra ..., În coarne v-or lua, În picioare v-or călca, Mii sfărîmi v-or sfărîma.* MARIAN, D. 23. ✧

Expr. **A-și sfărîma capul (sau mintea)** = a depune eforturi intelectuale (foarte) mari pentru însușirea unor cunoștințe, pentru aflarea unor informații (științifice) etc.; a se gîndi intens (și continuu) la găsirea celei mai potrivite soluții pentru o anumită situație, la ieșirea dintr-o dificultate etc.; a-și frămînta mintea (v. minte **1**), (familiar) a-și stoarce creierii (v. stoarce), a-și sparge capul (v. sparge), a-și bate capul (v. bate). *Și-au sfărmat capul sărmanii, au cercat în mii de părți, Au citit prin lexicoane, prin gramatici și-alte cărți.* COȘBUC, P. II, 129. *De cîte ori își sfărîma mintea singur să-și găsească drumul, se izbea pacă numai de porți zăvorîte.* REBREANU, I. 107. *Am țestule necazuri ale mele ... ca să-mi mai sfarm eu capul și să mă amestec unde n-am cădere.* C. PETRESCU, R. DR. 159, cf. DL, DM, DEX. *Oricît îmi sfărm capul cum să-l prăpădesc, cu el nu-i chip s-o scot la cale, după legile noastre.* RETEGANUL, P. III, 37. **A sfărîma piatra** (sau **pietrele**) = a fi foarte voinic. *Tu, om să sfărîmi pietrele-n palme ..., prăpădești ziua pe fleacuri.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 12. *Mai era un flăcău cît toate zilele, sfărîma piatra.* PREDA, Î. 114. **A sfărîma** (cuiva) **măselele** = a bate (pe cineva) cu violență peste maxilare. *Nu știu cine mă oprește să nu-ți sfărîm măselele din gură cu buzduganul acesta.* NEGRUZZI, S. I, 139. ✦ Tranz. (Prin Transilv.; complementul indică pănușile sau boabele de pe știuletele de porumb) A dezghioca. Cf. GR. S. VI, 244, DR. VII, 76, ALRM SN I h 83, A. I 31, II 3, 7, 12. ✧ Refl. pas. *Cînd s-a uscat, cucuruzul se „sfarmă" de pe „ciocan".* PRIBEAGUL, P. R. 74. ✦ Refl. (Prin Transilv.; despre ovăz) A se scutura **(I 5)** de boabe. Cf. ALR I 931/80, 90, 302. ✦ Tranz. (Rar; complementul indică linii) A frînge. *Frontispiciile de linii înnodate urmează pe acelea din cele dintîi lucrări așa de izbutite, însă aici liniile sînt sfărîmate urît și, ca și litera, ele arată o decădere față de trecut.* IORGA, C. I. III, 36. ✦ Tranz. Fig. (Rar; complementul indică oameni) A seca[2] **(1)**. *Născut ești să trăiești, Ne-ncetat să pătimești ... Traiul crud și ne-mpăcat Te sfărîmă ne-ncetat.* MACEDONSKI, O. I, 41. *Cad sleit și nemîngîiat. Interminabilul bombardament a sfărmat toate resorturile din mine.* CAMIL PETRESCU, U. N. 370. *Celelalte explozii se succed tot mai aproape, sfărîmîndu-ți inima.* BOGZA, A. Î. 161. *Fiecare pas pe care-l fac îi prinde și mai temeinic în angrenajul ce-i sfărîmă fără milă.* T decembrie 1964, 54.

2. Refl. Fig. (Despre oameni) A face tot ce-i stă în putință pentru a realiza ceva, pentru atingerea unui scop; a se agita, a se căzni, a se chinui, a se frămînta, a se munci **(4)**, a se necăji **(2)**, a se osteni **(3)**, a se sili **(2)**, a se strădui, a se trudi **(1)**, a se zbate, a se zbuciuma, a-și da osteneală (v. osteneală **2**), (rar) a se străduința, (învechit și popular) a se nevoi **(4)**, (popular) a se canoni, a se fărîma, a se forța, a se sîrgui **(2)**, (învechit) a se învălui, a se năsli **(1)**, a se osîrdnici, a se osîrdui, a se volnici, (regional) a se verpeli. *În deșert te muncești și te sfărîmi pre tine mai mult, întru neputințe și în necuviințe risipindu-ți viața la.* CORESI, EV. 221. *Sînt de neamul lor și mai se sfarmă pentru binele lor.* ȘINCAI, HR. II, 214/36. *Dar mult așa din suflet lu nu te sfărîma.* ARISTIA, PLUT. 26/19. *Această păsărică ... numai așa în zădar se sfarmă ea a striga.* MARIAN, O. I, 318. *Cată să ne sfărîmăm și să ne izbim, dacă vrem să trăim în pîrdalnica asta de lume.* REBREANU, N. 264. *Barem de-ar fi trăit copilul, să știe și dînsul - pentru cine muncește și se sfarmă.* id. I. 423. *Nici ei n-au pămînt și de aceea se tot sfarmă să cîștige.* id. R. I, 191. *Vino degrabă! ... Doamne! de cînd așteptăm și ne sfărîmăm.* GALACTION, O. 200. *Haide, șterge-ți lacrimile! — mi-am zis, și nu te mai sfărma.* BLAGA, H. 73, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Tranz. *Eu văzînd acestea foarte mă jeleam și-mi sfărîmam inima, dar nu-mi era în mînă nici o îndreptare.* ZILOT, CRON. 72.

3. Tranz. și refl. Fig. (Complementul indică senzații, stări, sentimente sau însușiri, relații, abstracte etc.) A face (prin violență) să nu mai existe, să nu se mai producă, să nu se mai manifeste etc. sau a înceta să mai existe, să se mai producă, să se mai manifeste etc.; a (se) desființa, a (se) destrăma, a (se) distruge, a (se) împrăștia, a (se) pierde **(I 4)**, a (se) prăpădi **(1)**, a (se) risipi **(7)**, a (se) spulbera, (învechit și popular) a (se) sodomi, a (se) răpune **(2)**, a (se) topi **(7)**, (popular) a (se) fărîma, a (se) isprăvi, (învechit) a (se) potrebi **(1)**, (grecism învechit) a (se) afanisi. V. dispărea, nimici **(1)**, pieri **(4)**, strivi. *Cela ce-au sfărîmit moarte luminat-au cu viață și nepătrederea la lumină au adus.* CORESI, L. 513/2. *Sfărîmă pornirile vrăjmașilor noștri.* MINEIUL (1776), 156[r1]/18, cf. îb. 201[r2]/27. *Oare să cerce Franția de nou acel uriaș război întru carele s-au sfărmat norocul lui Napoleon!* AR (1831), 123[1]/27. *Nici o inimă să nu se supere cînd voi sosi undeva și nici o legătură să nu se sfărame cînd voi purcede.* HRISOVERGHI, A. 36/1. *Sfarm toată a sa fericire ce rămîne în mine.* id. îb. 104/26. *A sa crudă armă Toat-a mea virtute sfarmă.* ASACHI, N. 19/5. *Iliaș, pentru a sfărîma planurile fratelui, luă pe Ringala și o înecă.* IST. M. 69/9. *Împărăția romană trebui să cadă; unitatea falsă, la care ea supuse prin silă lumea, trebui să se sfarme ca să facă loc unei organizări progresive.* BĂLCESCU, M. V. 6. *Pacea de la Sistov ... sfărîmă cea din urmă a sa speranță.* MAG. IST. I, 202/5. *Carol ... adusese spaimă în tot nordul Europei; dar nebuneasca lui semeție se sfărmă, în sfîrșit, de statornica cumpănire a lui Petru I.* NEGRUZZI, S. I, 177. *Ofițerii învățați, stimați și iubiți de camarazii lor ..., sînt ... siliți de intrigă și de calomnie a-și sfărăma cariera.* GHICA, C. E. II, 337. *O! cerească Providență! sfarmă cruda tiranie Ce Veneției regine pune lanțuri de robie!* ALECSANDRI, P. II, 162. *Așa sfarăm memoria lui.* I. NEGRUZZI, S. VI, 134. *Acest obicei este sfărmat cîteodată.* PHILIPPIDE, P. 122. *Nici sila ... nu sfarmă acest mers necesar al dezvoltării limbii dintr-un psihic interior.* id. îb. 173. *Toate încercările de a se organiza o ligă în contra turcilor se sfărîmaseră mai ales din cauza lipselor bănești.* XENOPOL, I. R. IV, 84. *Vrea ... să sfarme jugul ce de mult îl dobora.* DAVILA, V. V. 127, cf. ȘĂINEANU[2]. *Același amestec de adevărată frumusețe cu umpluturi greoaie, cu greșeli de gust ce sfarmă taina înrîuririi poetice, îl întîlnim și aiurea în caietelul de tinerețe.* IORGA, P. A. II, 122. *Domni vicleni jurau pe spadă Să sfarme sfînta noastră lege.* GOGA, POEZII, 11. *Azi ochii lui ascund în adîncime Măreața taină nepătrunsă mie A ceasului cel poruncit să vie Să sfarme jalea din viitorime.* id. îb. 81. *Pe terenul social, singură concepția socialistă e în stare să sfarme prejudecățile trecutului.* PLR II, 183, cf. REȘMERIȚĂ, D. *Titu observă decepția tovarășului său de drum, îi părea rău că i-a sfărîmat o speranță și nu știa cum s-o dreagă.* REBREANU, R. I, 161. *Gîndurile îi alergau, se împleteau, se goneau, făureau planuri, le sfărîmau.* id. îb. 227. *Era nevoită să-și sfărîme visul ce începuse să înfiripe și să îngereze inima lui Ivan.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 106. *Eu n-am putere să sfărm ce-au hotărît alții.* SADOVEANU, O. X, 234. *Împotriva acelora care vor fi atacat apelul la vorbirea poporului, cu tot ce poate aduce el cu varietate și pitoresc al expresiei, cercul vrăjit fusese sfărîmat de Slavici și Creangă.* VIANU, A. P. 171. *Se organizează astfel o nouă cultură ..., agitînd idealurile acelei libertăți de care avea altă nevoie burghezia doritoare să sfărîme vechile constrîngeri.* id. L. U. 165. *El și-a impus voința și în sfatul comunei, iar pe urmă a sfărîmat împotrivirile răzlețe.* BLAGA, H. 21. *Mașinismul a sfărîmat vechile raporturi patriarhale.* RALEA, S. T. II, 290. *Bruma de civilizație ... a fost sfărîmată într-o clipă.* id., în PLR II, 334. *Vardaru i-a spus, spovedindu-și marea și pustiitoarea pasiune care va să-i sfărîme lui viața.* C. PETRESCU, A. R. 35. *Iau scrîșnetul minței Și fac din el oțel călit ... Și roți dințate ce sfarmă crima.* JEBELEANU, S. H. 82. *Inerția spiritelor bătești.*

și indiferența publică sînt mult sfărîmate. CONSTANTINESCU, S. I, 114. *E de ajuns să se simtă singur, ca închipuirea și curiozitatea să-i sfărîme presupusa indiferență.* id. ib. III, 165, cf. DL. *Cîteva clipe plutii în iluzia că lovisem unde trebuie și sfărîmasem vraja.* PREDA, I. 258. *Prieteni, sus! Spre biruință! Sfărîma-vom monștrilor complotul!* FRUNZĂ, Z. 20, cf. DM. *Așa e moda, nimeni nu poate s-o sfărîme.* T iulie 1964, 59, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Tranz. Fig. (Rar; complementul indică oameni) A copleși. *M-aș duce în mijlocul lor sfărîmat de durere.* HRISOVERGHI, A. 21/17. *Într-o clipă poate să-l sfărîme căutătura unei femei sau zîmbetul unui prinț.* id. ib. 41/9. *Sfărîmată de durere, căzu leșinată la picioarele lui.* NEGRUZZI, S. I, 19. *Dragostea ... mi-a sfărîmat inima.* VISSARION, B. 168.

4. Tranz. (Complementul indică ființe, mai ales oameni, sau părți ale corpului lor) A lovi puternic, provocînd distrugerea țesuturilor, traumatisme etc.; a deforma prin apăsare, prin strîngere etc., făcînd să capete o formă plată și provocînd modificarea sau încetarea funcțiilor (vitale); a strivi, a turti **(1)**, a zdrobi, (popular) a stropși, a zdruci, a zdrumica, a zobi, (învechit și regional) a răzbi **(1)**, a storci, a struci, a struji, (învechit) a zdrucina. *Au tu ai luat de la cei necredincioși lumina și brațul mîndrilor l-ai sfărîmat* (a. 1795). GCR II, 158/29. *Le da chiot cailor de căzdè boierii gios de-ș sfărma capetile.* NEGULCE, L. 26. *I-au scos un glonț din umărul cel sting unde se-oprise, sfărîmînd toate oasele pe unde a trecut.* CR (1829), 61²/1. *O! sărmane Robinsoane, cred că-ți vei fi sfărămat ciolanele!* DRĂGHICI, R. 41/21. *În urmă, obosiți de osteneală și sfărmați de greotatea zalelor de fier ..., mulți cad vii în mîna învingătorilor.* ASACHI, L. M. 7/12. *Dac-un lucru colțuros ... Ar umbla ca să te sfarme ... Eu la mijloc voi intra Și de daună te-oi scăpa.* id. F. 32/15. *Căpățînile le sfarmă.* id. ib. 57/3. *Au strigat cu-acea durere ce o inimă sfărmată De săgeți și de cuțite sloboade o cuvîntare Din ceasul ce se rănește pînă-n ceasul care moare.* CONACHI, P. 86. *Glonțul i-a sfărmat falca stîngă și a trecut prin vinele gîtului pe sub ureche.* SION, P. 250. *Ai uitat oare că padișahul mi-a dat sabie și topuz ca să vă sfărîm oasele cînd vă veți răzvrăti?* FILIMON, O. I, 112. *Uneori îl bătea gîndurile să-și facă seama singur, să se dea la ripă, ori să-și sfărme capul de colții de piatră de prin munți.* ISPIRESCU, L. 214. *Turcii îi sfărîmară capul cu buzduganul.* IORGA, C. I. I, 11. *O ghiulea-i sfărmase genunchiul.* id. ib. 95. *Acolo, zăcea pădurarul, cu capul sfărîmat de piatra pe care căzuse.* AGÎRBICEANU, S. P. 126. *E de mirare, domnule, cum nu i-a sfărmat capul! ... vorbi un domn scund.* C. PETRESCU, C. V. 35. *Camera de tortură era înzestrată cu toate uneltele ... Lîngă masa pentru sfărîmat degetele și cosciugul cu guzgani, se afla un scaun curios.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 63. *Trecuseră — de la vergelele ce le sfărîmaseră glesnele — pe scaunul cu țepușe de corn.* id. ib. 74. *Bărbați, femei și copii, sfîșiați, sfîrtecați, cu carnea ruptă și craniile sfărîmate de bombele dușmanilor.* BOGZA, A. Î. 272. *Au sfărîmat țeasta unei perechi de boi.* PAS, L. I, 32. *Mai cred într-a minunilor întoarceri, Căci altfel fruntea-mi sfărm de murii reci.* VULPESCU, P. 88. *Capul i l-am sfărîmat Cu tăișul de baltag.* FOLC. MOLD. I, 153. ✦ (Transilv. și Mold.; complementul indică lemne, vreascuri etc.) A tăia **(11)**; a despica. *Ion fusése vesnic sărítor și nu se cădea dacă i se cerea ... să mai sfarme niște lemne pentru bucătărie.* REBREANU, I. 220. *Sfarmă vreascuri umede.* BLAGA, POEZII, 364. *Popa mîna-i dezlega, Codrenel, dacă vedea, Mîna-n sîn că mi-o băga, Păloșul dalb că-mi scotea Și butucu-mi sfărîma.* BALADE, II, 429, cf. ALR I 1 988/420. ✦ (Învechit; complementul indică maluri de ape, soluri etc.) A eroda. *Nu mai rămăsese decît vreo trei pași lărgimea drumului, pe sub care apa sfărîmase malul cu desăvîrșire.* PELIMON, I. 18/9.

5. Tranz. (Astăzi rar; complementul indică elemente de construcție, construcții etc.) A dărîma. *Sfărîmă ușa iadului Hristos și den nevoia lor izbăvi pre ei.* CORESI, EV. 176. *Ia aminte și ia seama pre împărați, cum sfărîmă și fac cetăți.* CANTEMIR, ap. GCR I, 324/34. *Au prădat casele și le-au sfărîmat pînă în pămînt* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 112/14. *Amfilog împărat ... sfărmă toată cetate Ierusalimului și trimise să sfarme și biserica care este deasupra gropii* (cca 1750). GCR II, 56/25. *S-au pogorît în iad și porțile lui le-au sfărîmat.* VARLAAM — IOASAF, 29ᵛ/16. *Un zădarnic bombardament ... a sfărîmat toate zidirile.* ASACHI, L. 74¹/50. *Pe cînd romanii sfărîmau zidurile și porțile, dacii dădeau foc propriei lor cetăți.* XENOPOL, I. R. I, 118. *Pereții compacți, care atît de apăsător închiseseră zările, încep să se sfărîme și pe ruinile lor un podiș se întinde.* BOGZA, C. O. 18. *Să cadă bombe, să sfarme case și să omoare oameni.* id. A. Î. 574. *Nu v-ați săturat cît mi-ați sfărîmat casa?* H. LOVINESCU, T. 226. ✦ Tranz. și refl. (Rar; complementul indică stînci sau forme de relief înalte) A (se) prăbuși **(1)**. *Va fi un cutremur mare ... cît să vor sfărma munții și să vor topi ca ceara de foc* (a. 1815). GCR II, 217/29. *Munți se pornesc, stînci se sfarmă, izvoare și curg și seacă.* CONACHI, P. 114. *Cine-i acvila ce cade? Cine-i stînca ce se sfarmă?* EMINESCU, O. I, 28. *Trăsnetele joacă pe culmile* [munților] *... din stîncă în stîncă, încercînd să le sfărîme.* BOGZA, C. O. 60. ✦ Tranz. (Popular; complementul indică arbori) A doborî. *Pretutindenea au fost această furtună și dobitoace și oameni au ucis, copacii scoțîndu-i din rădăcină și sfărîmînd unul pă altul.* IST. Ț. R. 95. *Rămîne fără putere în fața unui stejar Pe care numai furtuna îl zguduie și-l sfărmă.* HASDEU, R. V. 158. ✧ Refl. *Copaciul cînd se sfărîmă Și p-alți mici cu el' dărîmă.* ZANNE, P. I, 148. ✦ Tranz. (Complementul indică teritorii, bunuri materiale ale unui stat, ale unei gospodării etc.) A supune unui dezastru material general, provocînd distrugeri, pagube etc. *Oastea turcească ... tăia și sfărma lunca să treacă glasul bucîinelor.* URECHE, ap. GCR I, 71/21. *Gheorghie Ghică ..., nevoindu-se ca să îndrepteze țara din sfărmăturile ce o sfărmase oștile turcești și tătărăști ..., au făcut rînduială să se stringă.* AMIRAS, LET. III, 135/35. *Sultanul Soliman era un cuceritor fioros care sfărmase Ungaria.* XENOPOL, I. R. IV, 246. *Ziceau că li se cuvine atîta, după ce le-au fost gospodăriile sfărmate și pămînturile doi ani călcate de armată.* C. PETRESCU, Î. II, 208.

6. Tranz. (Popular; complementul indică trupe sau formații de luptă) A înfrînge; p. ext. a extermina. *La Asia, fiara cea rea, Oloman, toată creștinătatea o au sfărîmat* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 90/6. *Vsevolod ... au hotărît și-l întîmpine cu bătălie la Colomna, undi au rămas sfărmat.* ASACHI, I, 53/3. *Un popor bine întemeiat ..., disciplinat și viteaz sfarmă lesne pe cel care ajunsese lipsit de idei conducătoare.* IORGA, C. I. II, 51. *Oamenii bronzului sînt sfărmați de „eroii homerici" purtători ai armelor de fier, ai scuturilor rotunde.* PÂRVAN, G. 39. *Caesar aduna ... mari forțe în orient, spre a sfărîma pe Burebista.* id. ib. 80, cf. RESMERIȚĂ, D. *Iute strînge-n juru-i armia română Și cu ea de-a valma, Făr' să zăbovească, Sfarmă și respinge armia turcească.* TOPÎRCEANU, P. O. 31. *Zădarnic a înecat mărin sa urdia la Catlăbuga și a sfărîmat-o la Șeheia.* SADOVEANU, O. XII, 350. *În acel an, cînd ai sfărîmat oștile lui Soliman-Hadîmbul, te aștepta lumea la Sucevа.* id. ib. 353. *Toată compania noastră a fost sfărîmată.* H. LOVINESCU, T. 107. *Oștirea vrăjmașului fu sfărîmată.* H IV 63. ✦ (Complementul indică ființe, mai ales oameni) A omorî prin mijloace violente, zdrobind, sfîșiind etc. *L-au legat de coadele a două cămile și le-au slobozit pren tabără de l-au sfărmat.* URECHE, LET. I, 196/24. *Cum te vei despărți de la mine, va să te sfărame un leu.* NEAGOE, ÎNV. 58/3. *H*[risto]*s ... ne îngrozește tare că*

va să ne sfarme cu cutremur pre noi toți, pentru mulțimea păcatelor. MINEIUL (1776), 163r2/12. *Cela ce al ceasurilor și al vremilor ești D[o]mn, întru o clipeală ai vrut să sfărami pre robii tăi, dară, din multă milostivirea ta, stăpîne, te-ai oprit.* ib. 164v2/1. *La ivire de hoți ..., să prididească ca să-i sfărame, nesocotindu-să învinovățiți daca ar și omorî pe acei tîlhari.* REGUL. ORG. 156/11. *Îmi pare că mă aflu în locuință-adîncă A unei groazneci iesme ..., Care de o stîncă Pe călător sfărămă cu-n zbieret sătănesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 121. *Fiiul Romei se-aprinde, Hidra-n mîne-i o cuprinde Ș-o sugrumă și o sfarmă.* ALECSANDRI, P. II, 17. *Cine ești? Spune că te sfărîm!* id. T. I, 268. *Tu ai dreptul a schimba-n mormînturi Pentru neatîrnare oameni și pămînturi; Dar nu ai p-acela ca să-i umilești! Poți ca să îi sfărîmi, dar nu să-i robești.* BOLINTINEANU, O. 58. *Să nu cumva să mai bleștești ceva din gură, c-acuș te sfărm și pe tine!* CREANGĂ, O. 164. *Poți sfărma Și pe-un voinic ce cuteza Să-nalțe dreapta lui de fier, Să prindă fulgerul din cer?* COȘBUC, P. I, 146. *Pe Bumbea și pe Ilieș i-au sfărîmat pușcăturile cu „dinamită".* AGÎRBICEANU, A. 66. *Mă-sa a auzit pi sămni cî pi iel îl sfarmî ș-a plecat.* DIACONU, VR. 94. *Să prindă și să sfărîme pe călărețîi cu suliți.* SADOVEANU, O. XII, 283. *Scenele Infernului lui Dante devin condițiile normale ale oricărei vieți oneste. Cine încearcă să evadeze prin nițică bucurie e un trădător, un transfug ce trebuie sfărîmat.* RALEA, S. T. II, 198, cf. DL, DM, DEX. *I-au luat și i-au dat peste noapte în ocolul vacilor, cugetînd că vacile i-or sfărîma.* SBIERA, P. 109. *Pintru tine, măi Irină, Dă maica cu lemne-n mine. Deie pîn' m-a sfărîma, De tine nu m-oi lăsa.* MÎNDRESCU, L. P. 146. *Atunci te voi aștepta, cînd tu veî arunca pe domnul tău pînă la nori și de acolo îl vei sprijini în potcoave și-l vei sfărîma.* BOTA, P. 90. *La cocoș, odată-i rupe gîtu și-l sfărîmă.* O. BÎRLEA, A. P. I, 504. ✦ Refl. A muri prin mijloace violente zdrobindu-și, sfîșiindu-și etc. corpul. *Aurel Vlaicu ..., șoimul nostru ardelenesc, a lunecat din slava cerului și s-a sfărîmat de acest pămînt aspru.* IORGA, P. A. II, 45. *Nu mai avea nici cerul, nici marea ce să-mi deie. Doar stînca nevăzută de care să mă sfărm.* BENIUC, C. P. 40. *Să mai sloboadă încă o dată funia și să-l tragă pînă la jumătate și după aceea să-i deie drumul cu totul, ca să se sferme picînd jos și ei să trăiască cu muierile lor.* SBIERA, P. 85. *I s-au fost sfîrșit toată merindea și, în spaima cea mare ca să nu slăbească ea și să cadă în jos și să se sferme amîndoi, și-au tăiat pulpele de la picioare și i le-au dat să le mănînce.* id. ib.

— Prez. ind.: *sfărîm* și (învechit și regional) *sfărm*, conjunct. : *să sfărîm* și (rar) *să sfărăm*. — Și: (învechit și popular) **sfărămá** (prez. ind. *sfărăm* și, învechit, *sfărâm*), **sfărmá** (prez. ind. *sfarm* și, regional, *sfărmez*, ALR I 907/315, pers. 2 *sfarmi* și, regional, *sfermi*, ALR SN I h 215/284, v h 1 319/334, A I 23, 35; conjunct. *să sfărm*, pers. 3 *să sfărme* și, popular, *să sférme*), **sfărimá, svărimá** vb. I, (învechit) **sfărîmí**, (regional) **sfărmí** (ALR I 907/178, ib. 1 989/166, A II 12; prez. ind. *sfărmesc*, ib.), **sfîrmí** (prez. ind. *sfîrmesc*, pers. 2 și *sfîrmi* ALR I 907/136, ib. 1 989/152, A II 6, pers. 3 *sfîrme*, A II 4, pers. 4 *sfîrmím*, ALR SN I h 115/141, pers. 6 *sfîrme*, A II 6), **sfîrimí** (ib. 8; prez. ind. *sfîrimesc*, ib.), **sfrămí** (ALR I 907/164; prez. ind. *sfrămesc* ib.), **sfrimí** (ib. 907/129; prez. ind. *sfrimesc*, ib.), **sfrîmí** (ALR SN V h 1 319/172, A II 7; prez. ind. *sfrimesc*, ALR II 1 989/174, ib. 4 639/130), **sfrumí** (A II 7), **sfurmí** (ALR II 4 639/141, A II 8; prez. ind. *sfurmesc*, A II 8) vb. IV. — Pref. *s-* + **fărîma**.

SFĂRÎMÁRE s. f. Acțiunea de a (se) sfărîma și rezultatul ei.

1. Prefacere (violentă) a unui obiect în bucăți, în părți (foarte) mici, distrugîndu-se, dărîmîndu-se, împrăștiindu-se etc.; distrugere, dărîmare, împrăștiere etc. a unui obiect prin prefacere (violentă) în bucăți, în părți (foarte) mici; sfărîmat[1] **(1)**, fărîmițare, zdrobire, (popular) fărîmare, zdrobeală, zdrumicare, zdrobire. V. mărunțire, mărunțișare, pisare, pisat[1], smicurare, spargere, spart[1]. Cf. sfărîma **(1)**. *Spre sfărîmarea și mestecarea nătretului ... au sugătoarele fălci cu dinți.* J. CIHAC, I. N. 14/10, cf. VALIAN, V., POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Zgomotele produse de sfărîmarea unei uși.* VIANU, A. P. 252. *Columna rănită cu spada de-un rege ... Sfărmarea secretă, lăuntrica rană Columna mereu trebuia să și-o spună.* BLAGA, POEZII, 359. *Granițele ... prezintă o rezistență foarte mare la presiune, la sfărîmare etc. și nu sînt gelive.* ONCESCU, G. 64, cf. LTR[2], DL, DM. [Dinții] *rețin hrana prinsă și servesc la mestecarea sau sfărîmarea ei.* AP 35, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, rar; concretizat; în forma *sfărmare*) Sfărîmătură **(1)**. *S-au aflat sfărmările vasului lui.* AR (1835), 22[1]/29. ✦ (Învechit, rar; în forma *sfărămare*) Naufragiu **(1)**. *Sfărămările oarecărora corăbii, aruncate de furtuni.* BUZNEA, P. V. 60/1.

2. Fig. Depunere de mari eforturi pentru a realiza ceva, pentru atingerea unui scop; agitare, agitație, cazană, căznire, chin, chinuire, frămîntare, frămîntat[1], osteneală **(2)**, silire, străduială, străduință, străduire, trudă **(1)**, trudire **(1)**, trudnicire, zbatere, zbucium, zbuciumare, (rar) chinuială, sfărîmat[1] **(2)**, (popular) canoneală, canonire, fărîmare, sîrguință, (învechit) învăluire, năslire, nevoie **(3)**, nevoință **(3)**, osîrdie, osîrdnicie, osîrduință, osîrduire, sîrguială, strădănuire, volnicie, (regional) verpelire, (învechit, rar) zdrobire. Cf. sfărîma **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Fig. Încetare (prin violență) a existenței, a producerii sau a manifestării unei senzații, unei stări, unui sentiment, unei însușiri, unei relații etc.; desființare, destrămare, distrugere, împrăștiere, prăpădire **(1)**, risipire **(5)**, spulberare, (rar) sfărîmat[1] **(3)**, (popular) fărîmare, isprăvire, zdrumicare, (învechit) sodomire, stropșire, zdruncinare, (învechit, rar) topire **(5)**, (grecism învechit) afanisire. V. dispariție, nimicire **(1)**, pieire **(5)**, strivire. Cf. sfărîma **(3)**. *După sfărîmirea legăturei lumiei aceștia și după părăsirea greimei trupului către cea lumină fericită și dumnezeiască să meargem.* CORESI, EV. 239. *Ieste materia pocăinței mărturisirea gurei și sfărîmarea mîniei.* ANTIM, O. 374. *O să fie un scandal această sfărîmare a celor mai sfinte tradiții.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 135. *Aceste mijloace stau în mărirea națiunii române și în sfărîmarea piedicelor care fac cu neputință ca sufletul fraților să asculte durerea fraților.* PETICĂ, O. 403. *Burghezul vedea ... sfărîmarea tratatelor comerciale care-l legau de Turcia.* id. ib. 419. *Am reluat ... protoistoria Daciei ... pînă la sfărmarea regatului lui Decebalus.* PÂRVAN, G. 2. *Sfărîmarea puterii regatului ... permitea geților o înaintare ușoară în vestul și nordul Mării Negre.* id. ib. 77. *Totdeauna, o dată cu sfărîmarea sau cel puțin o dată cu amurgirea formelor constrîngătoare de viață ale unei orînduiri mai vechi, sentimentele omenești eliberate s-au revărsat în mari efuzii lirice.* VIANU, L. U. 291. *O astfel de mîndrie individualistă ... nu putea apărea decît într-o epocă de sfărîmare a vechilor legături.* id. ib. 624. *Lupta poporului marocan pentru sfărîmarea jugului colonial se bucură de simpatia tuturor oamenilor iubitori de pace și libertate din lume.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 753, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Lovire puternică a unei ființe sau a unei părți a corpului ei, care provoacă distrugerea țesuturilor, traumatisme etc.; deformare, prin apăsare, prin strîngere etc., a unei ființe sau a unei părți a corpului ei, făcînd-o să capete o formă plată și provocîndu-i modificarea sau încetarea funcțiilor (vitale); strivire, turtire, zdrobire, (popular) zobire, (învechit și regional) strucinătură, strucire, strucitură, (învechit) strucinare. Cf. sfărîma **(4)**. *Tănăsică îndurase, cu o împietrire la fel a sufletului și cu o înțelegere egală a suferinței, sfărîmarea degetelor*

și chinul crucificării. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 65. *S-o fi isprăvit cu anchetarea și cu sfărîmarea lui? — După cîte știu, nu ... S-ar putea ca și schingiuirea lui Licu și a celorlalți să meargă mai departe.* STANCU, R. A. V, 227. *În fracturile prin arme de foc poate exista o sfărîmare în țăndări.* ABC SĂN. 167.

5. (Rar) Dărîmare; (concretizat) dărîmătură. Cf. s f ă r î m a **(5)**. *Zăcea ... ucisă în sfărîmarea unei case supt doi pereți de zid răzămați unul într-altul.* AR (1829), 12/1. ✦ (Rar) Prăbușire. *Acest viitor este prevăzut fără a ține seamă de sfărîmarea și căderea lunei pe pămînt; căci în lună se și observă deja crăpături enorme cari se lărgesc necontenit.* CONTA, O. F. 172. ✦ (Învechit; în forma *sfărmare*) Distrugere. *A prorocit ... că s-au apropiat mîntuire și sfărmare de tot a Ierusalimului* (cca 1750). GCR II, 62/14.

6. (Învechit) Înfrîngere (a dușmanului). Cf. s f ă r î m a **(6)**. *Opt mii oșteni svedezi au sfărîmat o armie de 38 mii de rosieni ... Auzul de această sfărmare n-au oborît cugetul și curajul monarhului Rosiei.* ASACHI, I. 260/15.

— Pl.: *sfărîmări.* — Și: (învechit și regional) **sfărmáre**, (învechit) **sfărîmire, sfărămáre** s. f.

— V. **sfărîma.**

SFĂRÎMÁT[1] s. n. (Rar) Faptul de a (s e) s f ă r î m a.

1. Sfărîmare **(1)**. Cf. s f ă r î m a **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Sfărîmare **(2)**. Cf. s f ă r î m a **(2)**. Cf. RESMÉRIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Sfărîmare **(3)**. Cf. s f ă r î m a **(3)**. Cf. DEX.

— V. **sfărîma.**

SFĂRÎMÁT[2], -Ă adj. **1.** (Mai ales despre obiecte) Care a fost prefăcut (cu violență) în bucăți, în părți (foarte) mici, distrugîndu-se, dărîmîndu-se, împrăștiindu-se etc.; care a fost distrus, dărîmat, împrăștiat etc. fiind prefăcut în bucăți, în părți (foarte) mici; fărîmițat, risipit[2] **(4)**, zdrobit, strivit, (popular) fărîmat, zdrumicat, zobit, (regional) storît, zdrucit. V. m l e c i t, p i s a t[3], p i s ă g i t, s m i c u r a t, s p a r t. Cf. s f ă r î m a **(1)**. *În sfîrșit sosește un vas pe jumătate sfărîmat.* HELIADE, L. B. I, 65/3. *Punem în ... apă ... chitră sau gutui sfărîmate împreună cu miezul lor.* PENESCU, M. 48/1. *Se făcea că dintre două dealuri ... ieșea șerpuind o apă, pe malurile căreia albeau mulțime de pietre sfărîmate.* GHICA, C. E. I, 46, cf. BARCIANU. *Să vă admir curajul în vinure vărsate, În sticle sfărîmate, hurii nerușinate Ce chiuie-n orgii?* EMINESCU, O. I, 23. *Ah! organele-s sfărmate și maestrul e nebun.* id. ib. 158. *Dintre unelte, pe granit mi-au fost sfărmate Rînd pe rînd aproape toate, în asalturi necurmate.* MACEDONSKI, O. I, 231, cf. DDRF. *Cu sfărmate catapulturi Turnul muced stă-nclinat.* COȘBUC, P. II, 69. *Sub pietrele și colbul din clădirile surpate, S-ar afla, cîndva, voivodul și coroana sfărîmate.* DAVILA, V. V. 89, cf. ALEXI, W. *Și cum pe bancă stă culcat E parc-un naufragiat Pe-o scîndură de vas sfărmat.* IOSIF, V. 157. *Dintr-un mănunchi de perle sfărîmate Eu fac un bal de stele costumate.* AL. PHILIPPIDE, A. 18, cf. REȘMERIȚĂ, D. *Din cauza dimensiunilor mari ale burghiului, tăișul este prevăzut cu crestături nesimetrice pentru a obține ... aschii cît mai sfărîmate.* IOANOVICI, TEHN. 293. *Chesoare răsturnate, căruțe sfărîmate, automobile despuiate și, ici-colo, turme de vite flămînde, murdare, clătinîndu-se pe picioare, îți umpleau inima de jale.* BRĂESCU, O. A. I, 137. *Catarge, odgoane Trosnesc, sfărîmate, Ca biete ciolane.* VOICULESCU, POEZII, I, 164. *Ca-ntr-un mormînt de rege cu poarta sfărîmată ... Lumina curge-nuntru.* CĂLINESCU, O. II, 19. *Palatele și statuile, zugrăvelile și manuscrisele ar fi fost de mult sfărîmate și sfîșiate, dacă oamenii nu le-ar privi cu slavă.* id. C. O. 152, cf. DL, DM. *Se auzi un trosnet de crengi sfărîmate ca și cînd ar fi fost călcate de o turmă de mistreți și în secunda următoare văzură țeava unui tun mic.* BARBU, Ș. N. II, 290. *În timp ce fierbe zarzavatul, se freacă brînza telemea cu uleiul, pus cîte puțin o dată, se adaugă usturoiul bine sfărîmat și foile de magheran.* S. MARIN, C. B. 50, cf. M. D. ENC., DEX. *Ce mai pietre sfărîmate, strigă băiatul împiedicîndu-se de una.* POPESCU, B. II, 86, cf. ALR II 4 640. ✧ F i g. *Și Hercul pe măciucă stătu-ntr-un aprig studiu Nebănuind c-o vină de ape sfărîmate Scotea căzînd din ceruri acel solemn preludiu.* CĂLINESCU, O. II, 31. ✦ (Prin Transilv.; despre boabele de pe știuletele de porumb) Dezghiocat. Cf. s f ă r î m a **(1)**. *Mîncară mămăligă nouă, din cucuruz sfărmît și uscat la soare.* AGÎRBICEANU, S. 428.

2. F i g. (Rar; despre senzații, stări, sentimente sau despre însușiri, relații, obstacole etc.) Distrus. Cf. s f ă r î m a **(3)**. *Toată nădejdea danaii de-atunci sfărîmat-o văzură, Frînte puterile lor.* COȘBUC, AE. 33. *Dorm cîntecele noastre toate Și fierbe tăinuita jale A visurilor sfărîmate.* GOGA, POEZII, 10, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nu luase împotriva mea o măsură disciplinară gravă și ireparabilă. Cariera nu-mi era sfărmată.* COCEA, S. I, 223, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ F i g. (Despre oameni) Copleșit (de durere). *Fira supărată Neagră și sfărmată Pășea-ncetinel.* COȘBUC, P. II, 162.

3. (Despre ființe, mai ales despre oameni, sau despre părți ale corpului lor) Care a fost lovit puternic, provocîndu-i-se distrugerea țesuturilor, traumatisme etc.; care a fost deformat prin apăsare, prin strîngere etc., căpătînd o formă plată și provocîndu-i-se modificarea sau încetarea funcțiilor (vitale); strivit, turtit **(1)**, zdrobit, (popular) stropșit, zdrumicat, zobit, (învechit și regional) storcit, strucit, strujit, (învechit) răzbit **(1)**, (regional) zdrobolit zdrucinat. Cf. s f ă r î m a **(4)**. *Șarpele ... își acopere capul cu tot trupul și și-l ascunde de supt dînsul, iar deaca i să [va] zdrobi capul, decii tot trupul lui va rămînea cu dînsul zdrobit și sfărămat* (a. 1654). GCR I, 167/6. *Gazda ... s-au sculat la miază-noapte de l-au ucis și l-au vîrît într-un loc ... Iar sf[i]ntul au strîns bucățile omului ceale sfărămate și făcu rugă la Dumnezeu de-l învise pre acel mort* (a. 1675). id. ib. 222/25. *Își încleștă ... mîinile pe coada toporului, ... îl repezi năpraznic cu muchea-n capul tatălui său. Țeasta trosni sfărîmată.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 14. *Zdrențele ... se lipiseră de pielea stropșită și sfărîmată.* STANCU, Ș. 24. *A trebuit să trimit cu sila la Tulcea un pescar cu brațul sfărîmat.* H. LOVINESCU, T. 373.

4. (Astăzi rar; despre elemente de construcție, construcții etc.) Dărîmat. Cf. s f ă r î m a **(5)**. *O rîndunică ... La cuib venind acum, Sfărîmat găsi ea cuibul. Iar puii morți în drum.* COȘBUC, F. 153. *Zeci de brațe s-au ridicat și au izbit cu toată puterea ... Ușa ceda sfărîmată.* BLAGA, H. 25. *Se învălmășesc neputincioși, printre grinzile sfărîmate.* CINEMA, 1969, nr. 12, 5. *Aș trage eu la un gard, Dar ș-acela e sfărmat.* FOLC. MOLD. II, 216. ✦ (Rar; despre stînci sau despre forme de relief înalte) Prăbușit **(1)**. Cf. s f ă r î m a **(5)**. *Stîncile ce făceau vîrfuri pe poale sfărîmate stau.* CONACHI, P. 212.

5. (Rar; despre trupe sau despre formații de luptă) Înfrînt; exterminat. Cf. s f ă r î m a **(6)**. *Soarta noastră fusc crudă astă dată, Mica mea oștire fuge sfărîmată.* BOLINTINEANU, O. 33.

— Pl.: *sfărîmați, -te.* — Și: (învechit și popular) **sfărmát, -ă**, (învechit) **sfărămát, -ă**, (regional) **sfărmît, -ă** adj.

— V. **sfărîma.**

SFĂRÍMĂ s. f. (Popular) Sfărîmătură **(1)**. *Și-n genunchi atunci pe țărmuri Ea din pumni cît două sfărmuri Bea.* COȘBUC, P. I, 97, cf. SCRIBAN, D. *Cîte-n depărtare mi-apărură Ori sosite să se facă sfărmuri Să le pling pe insula mea sură.* BENIUC, C. P. 116. ✦ P. r e s t r. Firimitură. *Ea trece pragul, tristă ca om fără noroc, Așază două sfărmuri de pîine la un loc.* COȘBUC, P. II, 187, cf. ALR I 768/90.

— Pl.: *sfărîme* și (regional) *sfărîmuri* (ALR I 768/90). — Și: (regional) **sfărmă** (pl. *sfărmuri*, îb. 768/59, 80, 415), **sfărmură** (pl. *sfărmuri*, îb. 768/51, 63) s. f.

— Pref. *s-* + **fărîmă**. — **Sfărmură**; sg. refăcut după pl. **sfărmuri** (de la *sfărmă*).

SFĂRÎMĂCIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sfărîmicios**.

SFĂRÎMĂTÓR, -OÁRE adj., subst. **1.** Adj. (Rar) Distrugător. *Trecut-au pe aice cutremur sfărmător? Potop trimis din ceruri cu foc pedepsitor?* ALECSANDRI, P. II, 87. *Din nenorocire pentru omenire, revoluțiile literare nu sînt așa sfărămătoare ca revoluțiile imperiurilor.* CR (1829), 217/2. *Paradoxia caracterului lui Hamlet, noutatea sfărîmătoare de idoli din poema „Zarathustra" a lui Nietzsche pornesc de la aceeași concepție a adîncimii.* VIANU, E. 448. *Lumea modernă dobîndește cîteva din trăsăturile ei mai noi, prin înălțarea burgheziei și a individualismului, sfărîmător al vechilor cadre de viață ale feudalismului.* id. L. U. 80. *Adusese ... cultul restaurat pentru formele pasionale ale vieții, pentru impulsivitatea sfărămătoare de reguli a geniului creator.* id. îb. 227. ✧ (Substantivat, m.) Cf. DDRF. *E curentul zgomotos al pretinșilor sfărîmători de icoane.* în PLR II, 452.

2. S. m. pl. (Regional; în forma *sfărmători*) Oameni adunați la claca pentru a dezghioca boabele de porumb de pe știuleți (Brîheni — Dr. Petru Groza). Cf. TEAHA, C. N. 265.

3. S. f., (rar) n. (Transilv.) Unealtă folosită pentru dezghiocarea boabelor de porumb de pe știuleți. Com. din TĂRCĂȚA — BEIUȘ, cf. A I 12, 13, 17, 20, 23, 35, II 3.

4. S. n. Mașină sau unealtă folosită pentru sfărîmarea (1) diverselor materiale; berbec. Cf. DL, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sfărîmători, -oare*. — Și: **sfărmătór, -oáre**, adj., s. f., s. n., (regional) **sfrîmitoáre** s. f. A II 3.

— **Sfărîma** + suf. *-tor*.

SFĂRÎMĂTÚRĂ s. f. **1.** Obiect prefăcut în bucăți, în părți (foarte) mici; fragment dintr-un astfel de obiect; (rar) zdrobitură, (popular) sfărîmă, (învechit, rar) sfărmare (v. *sfărîmare* **1**), sfărîmuș, (regional) brac, fărîmătură. Cf. LB. *D-odată ea văzu sfărîmăturile unei corăbii care se înecase.* PLEȘOIANU, T. I, 59/7. *Acești nenorociți își făcuseră o colibă din sfărămăturile corăbiii lor.* CR (1830), 14¹/36. *A sfărîmat patru corăbioare ce era lîngă dînsa și a azvîrlit sfărămăturile la o mare depărtare.* îb. 346/2, cf. VALIAN, V. *Între sfărămăturile scăpate din naufragiul în care au perit cea mai mare parte din scrierile contimporane a strămoșilor noștri din veacul de mijloc, ne-au mai rămas o mică cărticică.* MAG. IST. I, 251/2. *Pisează aceste sfărămături mări.* MAN, SĂNĂT. 88/4. *Se arată și un loc al țărmului mării acolo ... unde ... fură arse sfărămăturile navilor din naufragiu și corpurile morților de atunci.* ARISTIA, PLUT. 300/11. *Glontul ... se înfipse într-o cărămidă din părete, a căria sfărămături se reîntoarseră și căzură pe peptul domnitorului.* NEGRUZZI, S. I, 21, cf. POLIZU. *Sfărămăturile de urme ... Lespezi de marmoră mari ... Iată Hinovul; — în el s-ascunde Potopul de secoli ce-a curs.* MĂGEDONSKI, O. I, 13. *În crîmpeiele de strofe izolate, împrăștiate ca sfărîmăturile unei statui, se simte aceeași neliniște a omului care are lucruri mari ... de spus.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 493. *Aici se găsesc în pămînt urne de lut pline cu cenușă și sfărîmături de vase, scule.* îd. îb. III, 217, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Au fost întrebuințate ... sfărămăturile scoicilor în care se răsfrîng toate nuanțele.* IORGA, P. A. II, 191. *Toate sfărîmăturile și risipa aceasta de fier, de lemn și de oțel se adunau zi cu zi.* ANGHEL, PR. 84. *Movila ... creștea din sfărîmăturile amforelor aruncate.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 6, cf. TDRG. *Jos se vedeau sfărîmături cari conțineau aur.* AGÎRBICEANU, A. 380. *Pe fața apei șelipesc, ici, sfărîmături de oglinzi, colo, plăci de oțel.* GÎRLEANU, L. 77. *Mă așezai pe ceva, care trebuia să fi fost tot o sfărîmătură uriașă din bolta dărîmată.* HOGAȘ, DR. II, 61. *Interstițiile sînt umplute cu pămînt bătut și sfărmătură pe piatră.* PĂRVAN, G. 475, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îi văd pe cei porniți înaintea noastră, adăpostiți după sfărămături de stînci, trăgînd mereu focuri fără să ocheaască.* CAMIL PETRESCU, U. N. 277. *În curtea cea mare sînt tot felul de sfărîmături Roate cam fără spițe, butoaie cu multe doage lipsă.* id. O. I, 205. *Tănăsică ... aduna în palmă sfărîmături de dinți și sînge.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 61. *Și-a aruncat conovățul pe cap, ca să i se pară ovăzul pe care-l mănîncă sfărîmături dintr-un bulgăr de aur căzut din cer.* id. M. D. II, 96. *Cuvier ... reconstituise, orientîndu-se după un os găsit sau chiar o sfărămătură de os, specii animale, de mult dispărute, ale altor ere.* TEODOREANU, M. III, 151. *Pluta se smulse din fierbătoare și veni, cît ai clipi, țintă la mal ... Dintre sfărîmături el scoase în brațe o fată.* VOICULESCU, P. I, 51. *Ciocănind stîncile și adunînd sfărîmături pentru colecțiile lui, șuierăm astfel și coborîrăm către Călimani.* SADOVEANU, O. XII, 8, cf. SCRIBAN, D. *Sînt ... sfărîmături de stînci ... ca și cum un vulcan ar fi făcut erupție.* BOGZA, C. O. 99. *În bază, peste Cenomanian, se află un banc conglomeratic ... și sfărîmituri de silex.* ONCESCU, G. 16, cf. DL. *Călca în picioare cioburi de sticlă, sfărîmături de cărămidă, scînduri, bucăți de porțelan, cîrpe, schije fierbinți.* T. POPOVICI, S. 26, cf. DM. *Rocile sedimentare din această categorie iau naștere din sfărîmăturile care au fost rupte din masele de roci existente.* GEOLOGIA, 26. *Fiind acolo, puteai vedea, într-adevăr, bucăți de clădiri, sfărîmături de tot felul mișcîndu-se și mistuindu-se în trupul ciupercii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 29/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Fig. Illorum ... s-a redus această existență la mici sfărîmături, iar ca întâles a căzut în toate dialectele la rangul unei forme gramaticale.* PHILIPPIDE, P. 104. *Natura întreagă a fost și va rămîne un mister pentru inteligența omenească. Bucăți însă dintr-însa au devenit treptat cunoscute și ... de la timp la timp și de la loc la loc sfărîmăturile cunoscute se înmulțesc ori scad.* id. îb. 170. ✦ P. restr. (Popular) Firimitură. *Luară ce rămăsese sfărămături, 12 coșuri pline.* CORESI, EV. 260. *Las' măi, să mai apuce o sfîrmitură și soarecii bisericii.* AGÎRBICEANU, A. 229. *Mătușa Veronica ... scutură sfărmiturile și ... intră în casă.* id. S. P. 106, cf. SCRIBAN, D. *A scăpat la sfintele Paști o sfărîmitură de pască jos.* RETEGANUL, P. I, 24. *Nu-i apucă soarele sfărîmitura de pe masă*, se spune despre o persoană zgîrcită. Cf. ZANNE, P. III, 654. ✦ P. restr. (Rar) Crîmpei. *Noaptea creștea umedă, iar din mahala veneau cînd și cînd sfărmături de cîntece și chiote.* DUNĂREANU, CH. 39. ✦ (Învechit, rar; în formele *sfărmătură, sfărmitură*) Fragment (dintr-un text, dintr-un document, dintr-o publicație etc.). *Pre Ciubăr îl pomenește sfărmitura analilor ruseși, fără de a spune cine și de unde au fost.* ȘINCAI, HR. II, 19/5. *Despre tot războiul lui Moise Secheli, așa scrie o sfărmătură de la Heveneși.* id. îb. 297/18.

2. (Mat.; învechit) Fracție. *Sfărîmătura ... taste o parte sau o părticică a întregimii.* MA 46ᵛ/6.

3. (Învechit, rar; în forma *sfărămătură*) Infirmitate. *Omu la care va fi la el sfărămătură de mînă, au ... de picior, au ghebos ... nu se va apropia ca să aducă jirtvele d[u]mn[e]zăului lău.* BIBLIA (1688), 86²/43.

4. (Rar) Dărîmătură. *Ienicerii împlătoșați au strîns din toate părțile cetatea Mangopului și au bătut-o cu puștile pînă ce au spart-o în șase locuri. Oștenii moldoveni au căzut rînd pe rînd, luptîndu-se în sfărîmături și-n turn.* SADOVEANU, O. XII, 333. *Sfărîmăturile ..., făcute prin pod în tavan, fuseseră prinse, ca să nu fie lesne descoperită isprava, într-o umbrelă agățată la o bîrnă.* ARGHEZI, B. 119. ✦ (Învechit) Dezastru (material). *Gheorghie Ghica ..., nevoindu-se ca să îndrepteze țara din sfărîmăturile ce o sfărmase oștile turcești și tătărești ... și fiind vremea haraciului să se deie la împărăție, au*

făcut rînduială să se stringă. AMIRAS, LET. III, 135/34. *Foarte coruptă era odată Lacedemonia... O reformă... cel puțin tot poate... a-i repara sfărămăturile și a-i asigura o lungă existență.* ARISTIA, PLUT. XX_2/5.

— Pl.: *sfărîmături.* — Și: (învechit și regional) **sfărîmitură, sfărămătură, sfărmătură, sfărmitură,** (învechit) **sfărămitură,** (regional) **sfărimitură, sfermătură** (A I 35), **sfirmitură, sfrămitură** (ALR I 768/164), **sfrimitură** (ib. 1 989/122), **sfrimițură** (ib. 768/129, 170, 174) s. f.

— **Sfărîma** + suf. *-(ă)tură.*

SFĂRÎMÍ vb. IV v. **sfărîma.**

SFĂRÎMICIÓS, -OÁSĂ adj. Care se sfărîmă **(1)** sau se poate sfărîma ușor; (popular) fărîmicios, (regional) scrupos **(1),** sfărmos, (învechit) spărtigos. V. casabil, friabil. Cf. LB. *Dacă finul va fi clădit în stog fiind foarte uscată iarba, atunce jilăvirea nu urmează, finul se face sfărămicios și colburos.* I. IONESCU, C. 114/25, cf. DDRF. *Spada, cioplită de-un om, i s-a frînt în izbire ca gheața Cea sfărmăcioasă.* COȘBUC, AE. 247, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Femeile îi fac impresia că-s niște ființe sfărîmicioase, ca și cînd ar fi din sticlă fină.* AGÎRBICEANU, S. 14. *Fulgii se legănau în aer, căzînd fără zgomot și lățindu-se peste straturile de zăpadă sfărmicioasă.* REBREANU, NUV. 48. *Zăpada sfărîmicioasă stăpînea tot cuprinsul, atît de albă că, privind-o mai mult, ustura ochii.* id. ib. 277. *Dacă supraîncălzirea este pronunțată, oțelul devine sfărămicios, iar structura prezintă cristale mari și negre prezentînd un început de topire.* IOANOVICI, TEHN. 112. *Nu-și mai simțea mîinile; avea senzația că vîrful urechilor a devenit sfărmicios ca porțelanul și că o singură atingere ar sparge sfîrcul în zeci de bucăți.* C. PETRESCU, C. V. 138, cf. SCRIBAN, D. *Mirosea și a iarbă uscată, sfărîmicioasă.* STANCU, Ș. 228. *Hîrtia se îngălbenește și devine sfărîmicioasă, la fel bumbacul și alte textile.* SANIELEVICI, R. 234, cf. DL. *Fata se opri, înfipse mîna în pămîntul sfărîmicios și îl izbi în ochi, apoi o luă din nou la fugă.* PREDA, Î. 152. *Era pămînt bun, gras, sfărmicios, dar vînturile îl secătuiseră și sub tinele bocancilor bruși plesneau ca sticla.* T. POPOVICI, SE. 61, cf. DM. *Se afunda în moloz sfărîmicios, pînă la glezne.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 141, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sfărîmicioși, -oase.* — Și: (rar) **sfărîmăcióș, -oásă** (DDRF), **sfărămicióș, -oásă, sfărimicióș, -oásă** (ALEXI, W.), **sfărmăcióș, -oásă, sfărmicióș, -oásă, sfărmicióș, -oásă** adj.

— **Sfărîma** + suf. *-icios.*

SFĂRÎMÍRE s. f. v. **sfărîmare.**

SFĂRÎMITÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFĂRÎMÚȘ s. n. (Învechit, rar) Sfărîmătură **(1).** *Din capetele stîlpilor zid de marmure în sus să rîdica, cît cu înălțimea sclipului să atocma. Carile pre din lăuntru cu... sfărmușuri de piatră și de marmure amestecate împlut era.* CANTEMIR, I: I. I, 164, cf. SFC II, 207, 211.

— Pl.: *sfărîmușuri.* — Și: **sfărmúș** s. n.

— **Sfărîma** + suf. *-uș.*

SFĂRLÁC s. f. v. **sfîrlac².**

SFĂRMÁ vb. I v. **sfărîma.**

SFĂRMÁRE s. f. v. **sfărîmare.**

SFĂRMÁT, -Ă adj. v. **sfărîmat².**

SFĂRMĂ s. f. v. **sfărîmă.**

SFĂRMĂCIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sfărîmicios.**

SFĂRMĂT s. n. (Învechit) Sfărîmare **(3).** (Fig.) *Sfărmătul apelor și înfricoșatul vuiet... priciniește în apropiere o asurzire nespusă.* AR (1829), 242¼/13.

— Pl.: *sfărmete.*

— **Sfărma** + suf. *-ăt.*

SFĂRMĂTÓR, -OÁRE adj., s. f., s. n. v. **sfărîmător.**

SFĂRMĂTÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFĂRMÍ vb. IV v. **sfărîma.**

SFĂRMICIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sfărîmicios.**

SFĂRMÍT, -Ă adj. v. **sfărîmat².**

SFĂRMITÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFĂRMÎCIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sfărîmicios.**

SFĂRMÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Sfărîmicios (Rișca — Fălticeni). Cf. CHEST. V/63. ✦ (Despre dealuri) Care are grohotiș pe pantă (Boiu Mare — Baia Mare). Cf. ALR SN III h 811/272. ✦ (Prin Ban. și Trănsilv.; despre cartofi) Făinos. Cf. ALR SN IV h 1 103.

— Pl.: *sfărmoși, -oase.*

— **Sfărma** + suf. *-os.*

SFĂRMURĂ s. f. v. **sfărîmă.**

SFĂRMURÍ vb. IV. Tranz. (Prin vestul Transilv.; complementul indică pîinea sau mierzul de pîine) A sfărîma **(1).** Cf. DR. VII, 75, 76, ALR I 1 989/59, 315.

— Prez. ind.: *sfărmuresc.*

— De la **sfărmă.**

SFĂRMÚȘ s. n. v. **sfărîmuș.**

SFĂRNÁR s. n. v. **sfîrnar.**

SFĂROGÍ vb. IV v. **sfarogi.**

SFĂROGÍT, -Ă adj. v. **sfarogit.**

SFĂRȘÁNG subst. **1.** (Învechit) Cîșlegi. *Ne-am rugat de dumnealui de ne-au dat 2 diple... de acum păn cînd le va sfîrși sfărșangul, să avem a-i da dumnealui atuncea banii cu mulțămită, făr nici o pricin*[ă] (a. 1746). IORGA, S. D. XII, 44.

2. (Regional) Moroi² **(1)** (Buru — Turda). Cf. ALR I 1 399/249.

— Pl.: ?

— Cf. fărșang.

SFĂRTÁI s. n. v. **sfîrtai.**

SFĂRTICÁ vb. I v. **sfîrtica.**

SFĂȘCÚȚĂ s. f. (Bucov.) Diminutiv al lui sfașcă. Cf. MARIAN, NU. 234, TDRG.

— Pl.: *sfășcuțe.*

— **Sfașcă** + suf. *-uță.*

SFĂȘÍE s. f. **1.** (Învechit și regional) Fîșie; spec. bucată de carne (sfîrtecată). *De pe trup i-au tăiat sfășii.* ȘINCAI, HR. II, 289/10, cf. H X 210. *Pice-i carnea de pe spate Dărăburi și sfășii late!* RETEGANUL, TR. 145, cf. ȘEZ. V, 123, BÎRLEA, L. P. M. II, 496. *Cine ne-a despărțit, bade, Pice-i carnea de pe spate Scrijele și sfășii late.* id. C. P. 153, cf. PODARIU, FL. 44, A V 14, VI 9, 26, 32, GL. OLT. ✦ (Regional) Curelușă împodobită cu ținte de alamă (Tîrgu Neamț). Cf. GLOSAR REG. ✦ (Regional; prin analogie) Bucată de pămînt lungă și îngustă. Cf. CHEST. IV 96/68, A V 21. ✦ (Regional) Sfert dintr-un miel care a fost tăiat; ciozvîrtă (Măcești de Jos — Băilești). Cf. ALR SN IV h 1 094/872. *O sfășie de mînel;*

patru sfăști. ib. ✦ (Regional) Chimir (Broșteni — Tîrgu Neamț). Cf. ALR I 1 866/554.

2. (Prin Mold. și Transilv.) Fibre (mai groase) de cînepă din care se împletesc funii, bice etc. Com. MARIAN. *Cînd dai fuiorul preotului, la Bobotează, să-l dai periat; dacă îl dai neperiat, atunci vițile se fac ca sfășiile unui haldan.* I. CR. III, 149, cf. A VI 26, MAT. DIALECT. I, 93, 215. ✦ (Regional) Făclie cu care se pescuiește noaptea; (regional) fachie, fașcă (Covercа — Vatra Dornei). Cf. A V 14, GLOSAR REG.

3. (Prin Mold.) Haină (bărbătească). Cf. H IX 357, 600.

— Pl.: *sfășii.* — Și: (regional) **sfășîie** s. f.
— Pref. *s-* + **fișie.**

SFĂȘIUȚĂ s. f. Diminutiv al lui s f ă ș i e **(1)**. Cf. LB, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. VIII, 160. ✦ (Regional) Bucată mică de pămînt lungă și îngustă (Mătău — Cîmpulung). Cf. CHEST. IV 96/778.

— Pl.: *sfășiuțe.*
— **Sfășie** + suf. *-uță.*

SFĂȘÎIE s. f. v. **sfășie.**

SFĂT[1] s. m. **1.** (Transilv. și Bucov.) Paracliser. *Unul dintre rudeniile mortului sau sfătul... umple cu vin paharele de pe masă.* MARIAN, Î. 268, cf. CV 1951, nr. 3, 46, CABA, SĂL. 92, MAT. DIALECT. I, 93, TEAHA, C. N. 265, SCL 1964, 335. *Cine vrea dă cît-un tălțer d'e grăunță d'e mălai la sfăt.* ALR II/I MN 110, 2 801/325.

2. (Prin Transilv.) Clopotar. Cf. ALR II/I MN 93, 2 735/250, 316.

— Pl.: *sfeți.*
— Etimologia necunoscută.

SFĂT[2] s. m. (Maram.) Copil de țigan. Cf. BÎRLEA, L. P. M. II, 496.

— Pl. : *sfeți.*
— Pref. *s-* + **făt.**

SFĂTĂCIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar; despre oameni) Sfătos **(1)**. Cf. POLIZU.

— Pl.: *sfătăcioși, -oase.*
— **Sfat** + suf. *-(ă)cios.*

SFĂTÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre oameni) Căruia îi place să dea sfaturi **(1)**, să povestească etc.; care vorbește cu înțelepciune; (regional) ocoș **(2)**, opșegos **(1)**, (învechit, rar) sfătăcios. Cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Atunci veni cu degrabă O mult prea sfătoasă babă.* BĂRAC, A. 23/16, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Vorbea cu... un copilandru dezghețat și sfătos.* ISPIRESCU, L. 356, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Ei toți, sfătoși, cum li era rostul și buni la toate poveștile culese în cale, și-au dat drumul deodată printr-însul.* IORGA, P. A. II, 149, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vizitiul Ichim, bătrîn și sfătos, ținea strîns din hățuri pe cei doi telegari.* REBREANU, R. I, 69. *Avea o mătușă prea sfătoasă și-mi punea atîtea întrebări de mă prindea amețeala.* VLASIU, D. 234. *Ispirescu povestește ca un unchiaș sfătos.* PUȘCARIU, L. R. I, 384, cf. SCRIBAN, D. *Se hotărîră cu toții să întrebe pe profesorul Dumbravă, în care aveau mai multă încredere, fiindcă era sfătos, blînd și dispus la problemă.* CĂLINESCU, E. O. II, 9, cf. DL, DM. *Bătrîn și sfătos..., e un rapsod popular care știe multe.* IST. LIT. ROM. II, 349, cf. MIHĂILĂ, Î. 166, SCL 1963, 211. *El așa a fost întotdeauna, sfătos și cumpănit din fire.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 123. *Podgoreanul Lenagoras, robust, sfătos.* VULPESCU, P. 123. *Cronos devine un sfătos Moș-Vreme.* CINEMA, 1969, nr. 12, 9, cf. M. D. ENC., DEX. *Dintre toți, cea mai sfătoasă a fost baba cersitoare, căci și ea a fost chemată la petrecere.* RETEGANUL, P. II, 40. ✧ (Prin analogie) *Cînd gîștele s-au dus și corbii se împrăștie peste sate..., iese la mal o tovărășie de broaște sfătoase, care rîd și se ceartă.* DAN, U. 300. ✧ F i g. *Am o țuică prăstină și un vin sfătos, cu care se poate sta de vorbă.* VOICULESCU, P. I, 134. *La acestea se adaugă, desigur, unele realizări artistice care ne întîmpină mai cu seamă la cronicari, creatori spontani ai unei sfătoase arte a narațiunii orale.* IST. LIT. ROM. II, 9. ✧ (Adverbial) *Vorbea cu plăvanii sfătos, ca în bătătura lor de acasă, din sat.* D. PETRESCU, A. R. 7. *Clucerul Neagu zîmbea îngăduitor și sfătos, dezmierdînd boabele mătăniilor între degete.* id. ib. 157, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *A frumoasă rămînea la o parte părăsită și lumea toată sta grămadă cu gura căscată împrejurul celei sfătoase.* CARAGIALE, O. II, 349. *Da tu, mă..., n-o mai fă pe sfătosul și pe viteazul!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 389. ✦ (Despre modul de a vorbi al oamenilor) Care denotă înțelepciune. *Mă lăsam sedus de vorba lungă, rară, potolită, sfătoasă a moșnegilor moldoveni.* COCEA, S. I, 194. *Fără să vrea, imită vorbirea apăsată, sfătoasă și cu subînțelesuri a lui Fane.* VINEA, L. I, 364. ✦ (Despre detalii ale feței sau ale capului oamenilor) Care sugerează înțelepciune. *Își șterse chelia sfătoasă cu o batistă mare, tărcată și își smuci mustața groasă-pleoștită.* REBREANU, R. I, 11.

2. (Regional) Mîndru **(I 3)** (Vad — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 53.

— Pl.: *sfătoși, -oase.*
— **Sfat** + suf. *-os.*

SFĂTOȘÉNIE s. f. Însușirea de a fi sfătos **(1)**, (regional) o c o ș a g **(2)**, o p ș a g **(1)**; comunicativitate; (familiar) sfătoșie. Cf. TDRG, CADE. *Odobescu este.. un scriitor erudit... căruia, în momentele cele mai bune, nu-i lipsește humorul și sfătoșenia.* VIANU, A. P. 143. *Stăruința și sfătoșenia lui Măcovei și glasul cîntat al Anei au liniștit încet, încet apele.* V. ROM. iulie 1953, 148, cf. DL. *Îi place sfătoșenia moșneagului.* MIHALE, O. 60, cf. DM. *Gravitatea conținutului... ia forma jovialității în ton de glumă și sfătoșenie.* IST. LIT. ROM. II, 736. *Deși originar din Huși, unde a învățat o școală de meserii, nu a păstrat nimic din sfătoșenia moldoveanului.* GL 1961, nr. 6, 3/5, cf. SFC II, 103. *Avea el un fel de a vorbi... lipsit de sfătoșenie, dar nu și de miez.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 87. *În vocea lui vibrează toată tristețea omului care s-a știut... util; sfătoșenia sa amăruie încearcă s-o ia cu binele.* T mai 1964, 83. *Caliope, muza elocvenței și a sfătoșeniei.* CINEMA, 1968, nr. 1, XIII, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ L o c. a d v. **Cu sfătoșenie** = cu înțelepciune. *Ce-o fi, om vedea, încheie cu sfătoșenie Tase chiristigiul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 90. *Măi, taică — îi sfătui Moș Gheorghe cu ruginită sfătoșenie în glas —, vedeți că timpul merge spre bine.* MIHALE, O. 75. *A început să le răspundă oamenilor la întrebări, cu sfătoșenie, cumpănit.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 123.

— Pl.: *sfătoșenii.*
— **Sfătos** + suf. *-enie.*

SFĂTOȘÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se îngîmfa. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. *Nu te mai sfătoși atîta, că n-ai de ce!* LEXIC REG. II, 53. *Iară te sfătoșești, mă! Mai bine ți-ai ține gura.* MAT. DIALECT. I, 93.

— Prez. ind.: *sfătoșesc.*
— V. **sfătos.**

SFĂTOȘÍE s. f. (Familiar) Sfătoșenie. *Noi sîntem niște zileri străzălnici și am rupe în grabă cu epigonismul ori sfătoșia... numai cale să ne-o arate!* (a. 1897). PLR I, 478, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: (rar) *sfătoșii.*
— **Sfătos** + suf. *-ie.*

SFĂTUÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Folosit și a b s o l.; complementul indică persoane) A încerca să determine la luarea unei anumite hotărîri (într-o situație dificilă), la adoptarea unei anumite atitudini, la rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc., (livresc) a c o n s i l i a, (popular) a î n v ă ț a, (învechit) a d ă s c ă l i, a m î n g î i a **(I 2)**, a p o v ă ț u i **(1)**

spec. a convinge sau a încuraja spre a întreprinde, spre a face, spre a termina etc. ceva, a îndemna, a îmboldi, a impulsiona, (astăzi rar) a mișca (II 2), (învechit) a năstăvi (1), (învechit, rar) a strămura, (regional) a priti (1); a povățui (1). *Hristos sfătuia, grăia că „bine iaste noao acicea să fim".* CORESI, EV. 533. *Nu numai răpitorul să va certa, ce încă și cine l-au svătuit și ceia ce-i vor fi agiutat.* PRAV. 192. *Cela ce va svătui pre altul sau-l va îndemna să fure, să va certa ca un fur.* ib. 304. *Să nu si cearte dupi pravili cela ce-l va fi svătuit.* EUSTRATIE, ap. GCR I, 123/27. *Sfătuiescu-te pre tine ca să cumperi de la mine aur lămurit cu foc (adecă dragoste) ca să te îmbogățești și cu îmbrăcăminte albe să te îmbraci.* CHEIA ÎN. 28v/30. *Sfătui pe craiul Augustu de s-agiunsă cu Moscul că văzu că Cifed nu-i putincios craiul să-l bată singur.* NECULCE, L. 159. *De mine să nu ascunzi, te poftesc și te sfătuiesc.* CANTEMIR, I. I. I, 105, cf. ANON. CAR. *Pre cel ce să îndoiaște, bine să-l sfătuiești.* BUCV. 23r/13. *Rugăm așa dară nobilitatea ta și o sfătuim ... ca să primești cu bunătate pe legatul nostru* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 59/3. *Împreună cu Minerva și mîna ta pornește, Un sfătuit de dinsa așa ne sfătuiește, Dar Baiazid aceasta, pe semne, n-o aflase, Deci dete împărăția, Căci Marte nu răbdase.* VĂCĂRESCUL, IST. 259. *Voi să vă întreb eu de sfat și să-m dați și să mă sfătuți.* ALEXANDRIA (1794), 39/13. *Fieștece om, măcar și neînvățat și de tot prost, știe ... și a sfătui la ceale de folos.* MOLNAR, RET. 10/3. *Svătui pre craiul Vladislau ca să se întoarnă înapoi, să nu meargă cu oastea aceea asupra turcilor.* MAIOR, IST. 84/12. *Cu cuvinte blînde îi sfătuiaște ca să părăsească credința cea creștinească.* id. ib. 198/11. *Cine mă sfătuiaște.* ARTAXERXU, 58v/20, cf. LB. *L-am fost sfătuit să-l ducă într-un ospital.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 348/8. *Pentru cei ce vor avea pecingini, îi sfătuiesc în toate diminețile să bea pă nemîncate un pahar de zeamă de ierburi de viola-tricolore.* CR (1830), 80¹/12, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Nevestele-n casă pînă a-i petrece I-au sfătuit ce fel și cum să urmeze, Cum să se tocmească și cum să lucreze.* PANN, P. V. I, 152/19. *Precum văd, doamna Olga e poliglotă; și nu sfătuiesc pe cine n-a cetit pe acești autori să-i facă curte.* NEGRUZZI, S. I, 46, cf. POLIZU. *Eu te sfătuiesc, fătul meu, să fii modest în pretențiunile tale.* GHICA, C. E. I, 43, cf. PONTBRIANT, D. *Doctorul Frant m- sfătuit ca să vin înapoi și să fur pe duduca Marghioliția.* ALECSANDRI, T. I, 53. *Neștiind eu singur această taină ... nu te pot sfătui în această privire.* EMINESCU, P. L. 43. *Neobositul părinte ... sfătuia pe oameni să-și deie copiii la învățătură.* CREANGĂ, O. 179, cf. DDRF. *Am fost la avocat la Brăila și el ne-a sfătuit să ne ducem la tîlhar acasă și să stăm la împăcare.* SP. POPESCU, M. G. 38, cf. BARCIANU. *Aibi încredere-n ursita țării tale. Iar pe mine, Sfătuiește-mă.* DAVILA, V. V. 64, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Bietul meu soț a făcut artă . . , cînd era bolnav nu s-a gîndit după cum mă sfătuia Alecsandri.* ANGHEL, PR. 119, cf. TDRG. *Am cercetat eu înainte de a te sfătui să-i dai banii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 215. *S-au aflat vreo doi-trei oameni care au sfătuit-o să se mărite iar.* AGÎRBICEANU, S. P. 72. *Ai venit și dumneata să mă sfătuiești să tai nucul, cum a făcut Țîru, crîșmarul și primarul mai zilele trecute?* GÎRLEANU, N. 35. *Prietenii îl sfătuiesc pe Lysimach să fugă singur, părăsind armata în voia soartei.* PÂRVAN, G. 59. *Patern și grav, am sfătuit-o să se căsătorească.* IBRĂILEANU, A. 96, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cîțiva prieteni îl sfătuiesc atunci să lase pe Neron moștenitor al unei părți din avere.* LOVINESCU, C. IV, 66. *Domnilor, ... nu vă sfătuiesc să-l invitați la masă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 32. *De aceea nu vreau să ascult pe nimeni, să citesc pe nimeni și să sfătuiesc pe nimeni.* C. PETRESCU, C. V. 151. *Și ce mă sfătuiți să fac?* reluă cucoana *Agripina, adresîndu-se căpitanului.* BRĂESCU, O. A. I, 16. *Lăsați-i încet, sfătuia generalul.* id. V. A. 114. *Bună, mă sfătuia să nu renunț, pentru o bolnavă ca ea, la jocuri și la soare.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 28. *M-a sfătuit să tocmesc argată, pentru tot timpul cît o să colindăm muntele, pe femeia care mă adusese,* VOICULESCU, P. I, 90. *Kivi îi zîmbi și-l sfătui, strecurîndu-i cîteva cuvinte franțuzești, să se comporte ca un creștin.* SADOVEANU, O. XII, 502. *Îl sfătuiseră doctorii să se lase de meserie.* BART, S. M. 60. *Povestitorul își sfătuiește eroul ... sau își închipuie că eroul vorbește cu sine însuși.* IORDAN, STIL. 161, cf. SCRIBAN, D. *Un binevoitor sfătuiește pe Păturică: „Ascultă-mă pe mine că sînt lup bătrîn".* VIANU, A. P. 63. *Mițului i se pare că toba s-a murdărit și-l sfătuiește să lase toba acasă și să ia mai bine racheta,* ARGHEZI, Ș. VII, 19. *Copiilor avea să le facă o situație juridică după cum îl va sfătui avocatul.* CĂLINESCU, B. I. 130. *A-i găsi, a-i încuraja, a-i sfătui cu o oră mai devreme* [pe scriitori], *nu aceasta e tocmai profesia criticului?* RALEA, S. T. I, 45. *Oamenii șatrei își luau copiii ... în brațe ... și-i sfătuiau să rămînă acolo.* STANCU, Ș. 88. *Sper că o vei sfătui să nu se opună.* VINEA, L. I, 188. *Mai sfătuiește-o pe Christa.* H. LOVINESCU, T. 117. *Văd că și barcagiul așteaptă, v-aș sfătui să nu-l țineți de pomană i soare.* TUDORAN, P. 196, cf. DL. *El continua să mă sfătuiască, eu ziceam că așa o să fac — și bineînțeles că nu mai făceam.* PREDA, R. 42. *Îl sfătui să ia un concediu, ceea ce ... primi fără să crîcnească.* T. POPOVICI, SE. 101, cf. DM, SFC I, 241, L. ROM. 1959, nr. 1, 22. *L-au sfătuit, i-au dat unul o șipcă, altul o ulucă, zece cuie, o tablă și, de milă, de silă, negustorul a pus restul cu dobîndă.* BARBU, G. 86. *Nu s-au înșelat pe deplin cei ce l-au sfătuit să-și reediteze încercările din tinerețe.* IST. LIT. ROM. II, 726, cf. MIHĂILĂ, Î. 166. *Te sfătuiesc să urmezi calea aceasta.* T iunie 1964, 12. *Datorită talentului ce-l avea pentru desen, profesorul său îl sfătuiește, la terminarea liceului, să urmeze Școala de Belle Arte.* V. ROM. decembrie 1964, 155. *Îl tot sfătuiau să-și deschidă o fierărie în sat.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 100. *Îi făcu o lecție magistrală, sfătuind-o, ca prin romane, cum să pună mîna pe Stavrache și să nu-l scape.* V. ROM. ianuarie 1965, 13. *Îl sfătuia cu încordare să se ascundă, că duce o viață cît mai străină de structura lui.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 18/1. *Dacă nu te-am sfătuit să denunți contractul dintre noi mai de mult, am făcut-o numai din motive strategice.* T iulie 1968, 51. *Ambii mineri sînt sfătuiți să se adreseze comisiei de judecată din cadrul întreprinderii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC., DEX, *Nu te pot sfătui ... ce e de făcut.* RETEGANUL, P. III, 24, cf. ALRM SN III h 1 165. *Colo-n jos de codru verde, Un foc mare mi se vede, Lîngă foc Pintea ședea, Cu ortacii lui vorbea, Tot vorbea și sfătuia,* BALADE, II, 369. *Vreu să vă-ntreb șeva, să mă sfătuiț șeva.* O. BÎRLEA, A. P. I, 338. *El de boală pătimește Și p-alții de leac sfătuiește.* ZANNE, P. II, 496. *Mai lesne sfătuim, decît urmăm ceea ce pe altul sfătuim.* id. ib. VIII, 453. ✧ (Cu complement intern) *Sfătuiră cu un cuget depreună, spre tine sfeatre.* PSALT. 171. *Ș-aceasta n-o grăie pentru altă, numai pentru sfatul ce sfătuisă cu boierii să puie pe Mihălachi spătarul.* NECULCE, LET. 165. *Vidra, neam cu prepus, cuvînt fără prepus au grăit și sfat adevărat prietenesc au sfătuit.* CANTEMIR, I. I. I, 61. *Ți se pare că ai sfătuit un sfat foarte bun și neînțelătoriu.* VARLAAM — IOASAF, 120r/20. *Cei ce era cu împăratul, acest sfat sfătuiră.* ib. 123v/4. *Vorbă să vorbim, Sfat Să sfătuim, Plan Să plănuim.* TEODORESCU, P. P. 463. *C-avem sfat de sfătuit Ș-avem vorbe de vorbit.* id. ib. 539. ✧ (Cu alte complemente directe exprimate prin alte cuvinte) *Iraclie ... sfătui meșterșug plin de înțelepciune că aflară niște măestrii ale lui Arhimid Rumleanul.* MOXA, 375/27. *Istoria întîi învață pre sfetnicul cum să sfătuiască binele de obște cu urmarea acelor de mai înainte trecute giudecăți.* N. COSTIN, L. 36. *Vădzîndu-să osîndită și dintre toate cetele cu mare ocară și dosadă izgonită, așijderea pentru binele ce sfătuisă, precum cu rău i să plătește simțind ..., într-acesta chip voroava întoarsă.* CANTEMIR, I. I. I, 48. *În consecință, sfătuia părăsirea luptelor sterile.* IORDAN, L. R. A. 347. ✧ (Construit cu dativul) *Deaci svetuiaște dostoinici chematului se vie și gice împăratul se-l cinstească.* COD. VOR². 60r/3. *Și vă plecați în toate cîte sfătuiesc voao spre*

spăsenie și spre folos. CORESI, EV, 550. *Sfătuie acelora să nu să prilăsteaască de ceia ce vor să-i însale.* id. L. 454/2. *Noi sfătuim dară la toți cărora le place viața, se fugă de dinsul ca de veninul cumplit.* VASICI, M. II, 41/25. ✦ (Învechit, rar; complementul indică medicamente sau tratamente medicale) A prescrie **(3)**. *Victoria are pleoare multă spre a să îngrășa, cum fusese tatăl său; pentru aceea, primblările călărești în toată ziua îi sînt sfătuite de doftori.* GT (1838), 27[1]/23.

2. Refl. A cere cuiva ajutor în luarea unei hotărîri (într-o situație dificilă), în adoptarea unei anumite atitudini, în rezolvarea unei situații, în atingerea unui scop; spec. a cere cuiva încurajări spre a întreprinde, spre a face, spre a termina etc. ceva; refl. recipr. a avea un schimb de păreri cu cineva; a stabili o înțelegere cu cineva, a se consulta, a sta la sfat (v. sta), (rar) a se consfătui, (învechit și popular) a se chibzui, (învechit, în Transilv.) a se divăni, (regional) a seda în sfeție (cu cineva) (v. sfeție). *Corabnicii sfătuiră-se cum... voru putea cumva agiunge în Finichiia.* COD. VOR[2]. 43[v]/4. *Svetuiră-se, se puteare easte, se scoată corabia.* ib. 47[r]/12. *Să nu-i priimească aceia ce fac sfară, ce să se sfătuiască.* CORESI, L. 281/1. *Atunce vino de adă darul tău la besearecă și fii de te svătuiește cu părințul tău.* id. TETR. 8. *Oricare vlădic... va lua vreun lucru de a besearicii de la cela ce-l va fi fiind, de vreame ce nu va fi făcut săbor să să svătuiască, nu să va certa.* PRAV. 57. *Neavînd vreame să să svătuiască cu cei scăndăliți și vătămați.* id. 325. *Preotul ce va vrea să fie vlădic să să svătuiască întîi cu preuteasa-s.* ÎUSTRATIE, PRAV. 32/19. *Iudeii se sfetuiră se te roage* (sec. XVI). GCR I, *5/11. *Pot să să mai sfătuiască unii și alții într-alt chip ca să nu priimească cele ce vrea, ce mai mari.* IST. Ț. R. 4. *I-au spus toate ce s-au sfătuit boierii împotriva lui.* ib. 99. *S-au sfătuit ei în de ei, Grigorii-Vodă cu Petriceico-Vodă, să să închine la leși, să stè cu toții să bată pre turci.* NECULCE, L. 47. *De ciia înainte, nu fără treabă a fi socotim, de ne vom sfătui iarăș cu aceiași scriitori și de la dînșii să ne înștiințăm și pentru hiresmele dachilor și pentru începătura neamului lor.* CANTEMIR, HR. 70. *Cunoscînd nedreptatea ce i-a făcut socră-său, s-a sfătuit cu oarecare boiari, prieteni ai tătînă-său* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 89/10. *Sfătuindu-se cu toții, au găsit aceasta: că nu vor putea să se toți bată, ei fiind puțini și țara mieă* (începutul sec. XVIII). ib. 161/19. *Chemîndu-l la părințele nostru în casă și sfătuindu-ne, i-am arătat 2 icoane... care avem în capelă noastră* (a. 1789). IORGA, C. I. III, 237. *Dumnezeii, șezînd lîngă Diia, să sfătuia.* MOLNAR, RET. 9/5. *Se temu îndată a năvăli asupra lor, ci se svătui, acest război mai bine să-l poarte mai fără primejdie.* MAIOR, IST. 5/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Cîteva consulturi s-au făcut..., sfătuindu-să pentru cataractul care a lipsit pe riga de vederea unui ochi.* CR (1829), 257[2]/2, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *A strîns pe boieri ca să se sfătuiască ce trebuie a face în astfel de împrejurări.* FM (1841), 22[2]/26. *Să vor sfătui împreună pentru foale interesurile obîrmuirii ce li s-a încredințat.* REGUL. ORG. 393/10. *Sfătuiește-te cu cel mic și cu cel mare și pe urmă hotărăște tu însuți.* PANN, P. V. III, 157/16, cf. POLIZU. *Toți ceilalți sculîndu-se de la masă... se sfătuiră între dînșii cîteva minute într-un colț.* GHICA, C. E. II, 447, cf. PONTBRIANT, D. *Ne-am sfătui împreună și-am vedea ce e de făcut* (a. 1871). PLR I, 310. *Să sărutară feciorii dă-mpărați în urările boierilor și băură și se sfătuiră.* EMINESCU, P. L. 6. *Mă sfătuiesc eu într-o zi cu Gîlan, c-aici ar trebui ceva de făcut să putem scăpa de cîteva mînecăi.* CREANGĂ, A. 101. *S-au adunat cu toții... spre a se sfătui ce-i de făcut ca să-l țină zi și noapte sub de aproape pază.* CARAGIALE, O. II, 231. *Prinse a se sfătui cu calul ce și cum să facă.* ISPIRESCU, L. 193, cf. DDRF, BARCIANU. *Să ne sfătuim tuspatru, fără ciudă, fără ură, Ca să tău cea mai cuminte și mai rodnică măsură.* DAVILA, V. V. 152, cf. ALEXI, W. *Pluteau... în mintea tuturora... ideea marii comunități a creștinilor cari se pot înțelege, cu toată deosebirea de confesie și de rit și au datoria să se sfătuiască și să se ajute.* IORGA, C. I. II, 60, cf. TDRG. *Ei se uitară între dînșii, se sfătuiră din privire, clătinară din cap, ridicară din umeri.* DELAVRANCEA, O. II, 156. *Se sfătuiră să încerce amîndoi pe lîngă Iosîf Rodean poate s-ar hotărî să sisteze lucrările din gangul cel nou.* AGÎRBICEANU, A. 325. *Mergeți de vă sfătuiți... între voi și veniți cu lucrul gata.* GÎRLEANU, L. 39, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Principele nu cumpără nimic înainte de a se fi sfătuit cu cei din jurul său.* LOVINESCU, C. IV, 101. *Oamenii s-au mai sfătuit și s-au înțeles să nu se dea.* REBREANU, R. I, 170. *M-am sfătuit cu Valeria și ea a fost de părere să-l chemăm.* CAMIL PETRESCU, P. 189. *Se adunau la geamuri, mă priveau prin spărtura perdelelor și se sfătuiau, în șoapte pe care numai eu și vîntul le ascultam.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 62. *Femeia intră iar, se sfătui cu cei din lăuntru și aduse repede răspuns.* VOICULESCU, P. I, 124. *Așa — povestește bădița Savin — cum am primit scrisoarea, m-am sfătuit cu nevasta.* SADOVEANU, O. XII, 678, cf. SCRIBAN, D. *Lucrau din răsputeri, nădușeau, se mai sfătuiau în șoaptă.* I. BOTEZ, B. I, 48. *Cu cine vorbește, cu cine se sfătuiește mai des?* COCEA, S. I, 379, cf. BL VI, 70, SCRIBAN, D. *Bărbații șatrei se adunau între ei, șopteau, se sfătuiau.* STANCU, Ș. 350. *A educa activul înseamnă a te sfătui zi de zi cu el în cele mai importante probleme ale vieții politice și economice, a-l ține la curent cu întreaga activitate a comitetelor de partid.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 805. *Deputatul are datoria să se preocupe permanent de rezolvarea cerințelor juste ale alegătorilor, să se sfătuiască cu aceștia asupra principalelor probleme de interes obștesc.* ib. 1954, nr. 2 892. *S-au sfătuit o dată, s-au sfătuit de două ori, de nouă ori.* V. ROM. martie 1955, 255. *Se sfătui cu ei îndelung... și ajunseră la înțelegerea că un împrumut la bancă era cea mai bună soluție.* ib. iunie 1955, 56. *S-a sfătuit pe urmă cu domnul Hainerie.* PAS, L. I, 101. *Se sfătuiesc oamenii ce se sfătuiesc, într-o bună zi se înșeacă, tot satul în care și pornesc către Dunăre.* GALAN, Z. R. 67. *N-ar fi folosit la nimic, se puteau sfătui și fără asta.* VINEA, L. I, 78. *Ne gîndisem să-ți facem un bine, de-asta ne-am sfătuit, eu cu căpitanul, dar arvuna nu-i jucărie.* TUDORAN, P. 165, cf. DL. *O s-o ai pe mama ta..., să te sfătuiești.* PREDA, R. 271; cf. DM. *Voia să povestească totul, să se sfătuiască cu mamă-sa.* T. POPOVICI, Ș. 92. *Se sfătuiseră cîtva timp între ei, întrebaseră mulțimea dacă îi mai susține.* BARBU, G. 158. *Domnul Moldovei menționa că face aceste danii după ce s-a sfătuit cu mitropolitul țării.* STOICESCU, S. D. 83. *Plecat fiind, mă sfătuiam cu tine și te întrebam: profesore, ce fac?* T mai 1964, 53. *De fapt, ar fi trebuit să mă sfătuiesc cu dumneavoastră mai de mult.* ib. mai 1968, 21, cf. M. D. ENC., DEX. *Ei se sfătuiră Pe l-apus de soare Ca să mi-l omoare Pe cel moldovan.* ALECSANDRI, P. P. 1. *Copiii rămîn cu legătura de chei în mînă, sfătuindu-se că ce-o fi avînd tată-său în chilia de către miazăzi?* RETEGANUL, P. II, 4. *Aseară trecui pre coastă, Mai din sus de casa noastră Maică-ta se sfătuia Și de mine rău vorbea.* id. TR. 86. *Fătul meu, Foarte-i rău năravul tău, Cu bețivii te-nsoțești, Cu tîlhari te sfătuiești.* ȘEZ. II, 32. *Mă-sa a aflat cî s-a sfătuit și l-a omorît.* DIACONU, VR. 33. *Stau uamîni ge să sfătuiesc.* ALR SN V h 1 390/250. *Pusu-s-a de s-a vorbii, Împărat s-a sfătuit C-un turcuț micuț, isteț, Turculeț cu păral creț.* BALADE, II, 48. *Ștefan Vodă se-ntorcea, Cu boieri se sfătuia Și boierii ce-i zicea?* ib. 249. *N-am cu șinși vorbi, n-am cu șinși mă sfătui și nu știu nimic.* O. BÎRLEA, A. P. I, 326. *Atunci s-au sfătuit amîndoi să vadă dacă într-adevăr are pana pui'ere.* id. ib. II, 90. *Trei păstori se întîlniră, Raza soarelui, floarea soarelui! Și așa se sfătuiră: — Haideți, frăților, să mergem.* FOLC. MOLD. I, 254. *Cînd vrei să te sfătuiești, la prieteni să gîndești.* ZANNE, P. VIII, 453. *Cine singur se sfătuiește, pe sine trîntește.* id. ib. 455. ✧ (Prin analogie) *Rîndunelele tocmai se pregăteau să plece. Își lustruiau aripile și se sfătuiau subțirel.* TEODOREANU, C. B. 147. ✧ Fig. *Vrea el să se sfătuiască cu prie-*

tesugul cuiva? HELIADE, L. B. I, 22/2. *La mormîntul prietenilor și al părinților voștri..., sfătuiți-vă cu întristarea și nenorocirea asupra datoriilor acelora carii îndrăznesc a se însărcina cu cîrma obladuirei.* MARCOVICI, C. 99/1. ◇ Expr. (Refl. și intranz.) (Învechit și popular) **A (se) sfătui (cu el sau cu sine) însuși sau a (se) sfătui cu gîndul (sau cu capul) (său)** = a medita **(2).** *Să sfătui însuși fără de nice o învățătură și fără de nice o scriptură să părăsească voia diavolului și să facă iară voia lui Dumnezeu.* VARLAAM, C. 18. *Împeratul Isaachie Anghel, svătuindu-se cu capul său, că războiul cel dintîiu nu l-au purtat asupra românilor cum se cădea, iarăși se mărgini însuși cu capul său să se scoale asupra acelorași români.* MAIOR, IST. 211/15. *El caută minuturi... de singurătate ca să se sfătuiască cu sine însuși, să înalțe duhul său către cel atotputernic.* MARCOVICI, D. 4/7. *Stă el oleacă și se sfătuiește cu gîndul.* CREANGĂ, O. 106. *Avea un glas moale, blînd și uniform de pescar ce sfătuiește cu el însuși în zile pustii.* V. ROM. octombrie 1954, 10.

3. Intranz. (Popular și familiar) A discuta. *Ziseră dracii mîei mie și veghetorii sufletului mieu sfătuiră* (bă să duiră H) *depreună.* PSALT. 137. *Să vorovesc cu sfaturi în deșert din toate laturi Și sfătuiesc necurații.* DOSOFTEI, PS. 13/11. *Au chemat pre toți pașii ce era la Poarta împărătească și au sfătuit cu dînșii și le-au spus cum dăruiesc trii mii de pungi de bani.* NECULCE, L. 20. *Au sfătuit pîn' la ziuă, cît de puțin n-au dormit.* PANN, E. I, 97/11. *Și cum sfătuiau bătrînii ei înde ei despre acestea, numai iacă se aude sub vatră.* CREANGĂ, P. 79. *Noaptea și-o petrecură sfătuind împrejurul focurilor.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 219. *Văd pămîntu-n care munții-n capete se bat Și mai văd pe Slrîmbă-Lemne sfătuind cu Sfarmă-Piatră.* COȘBUC, P. II, 139. *Cîteva cumetre sfătuiesc pe la porțiți.* SĂM. III, 169. *Pe cînd eram copii, bătrînii Lung sfătuiau în șoapta apei sub cernerea de umbre sure.* ANGHEL, Î. G. 25, cf. TDRG. *Văd că sfătuiesc împreună cînd se întîlnesc și rîd, nu mai trece unul pe lîngă altul numai cu bună-ziua.* AGÎRBICEANU, Ș. 52. *Peste drum de fîntîna lîngă care sfătuiam, se afla o casă țărănească.* HOGAȘ, DR. I, 86, cf. RESMERIȚĂ, D. *Tîrziu, după faptul amurgului, se-ntorcea satul de la clacă pe cărarea din pădure, bătrînii sfătuind și tinerețea, mai în urmă, rîzînd și chiuind de bine.* MIRONESCU, S. 71. *Amurgul ceștea și cei doi oaspeți, mulțați de băutură și de mîncare, cu privirile încălzite, împrieteniți, își apropiară capetele și sfătuiau încet.* SADOVEANU, O. III, 168. *O vreme sfătuiră despre treburi de-ale casei, pe urmă femeia îl întrebă.* V. ROM. ianuarie 1956, 37, cf. DL, DM. *Alături stați și sfătuiți.* ISANOS, P. 205. *La ceasul amiezii a sfătuit cu ei în piața orașului, unde se adunase toată suflarea Pașcanilor.* IL noiembrie 1960, 73, cf. M. D. ENC., DEX. *Curte nouă ai măturat Și gunoiul l-ai adus Unde joacă tinerii Și sfătuiesc bătrînii.* ȘEZ. I, 43. *Racu se luă după ou și merseră amîndoi sfătuind mai departe.* ib. 279. *Domnii șed și sfătuiesc, Eu cu mîndra mă iubesc.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 11. *Tare mi te-ai fudulit, Cu mine n-ai sfătuit, Fiii mi i-ai amăgit.* MARIAN, Î. 520. *Ș-au văzut ei frumușeți ieste-acolo. Ș-o sfătuit flicari ficior cu părinți lor.* O. BÎRLEA, A. P. II, 40. *Foaie verde ș-on mohor... Merge-on frate și c-o sor. Și mergeau și sfătuiau, Vorbă de măicuț-aveau.* FOLC. MOLD. I, 57. ◇ Tranz. *Mergînd ei însă pe drum tot sfătuind ba una, ba alta, au întrebat omul pe babă că cine-i ea și de unde îi.* SBIERA, P. 194. ◇ Tranz. (Cu complement intern) *Sfătuiră sfat viclean asupră-ș dzicînd ... să legăm pre cel direpț că nu mi-i de nice o treabă.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 266/11. *Sfătuiră asupra me sfat rău* (cca 1750). ib. II, 57/28. ◇ Refl. recipr. *De va neștinc boteadza vro fată și apoi o va lua de nevastă după feciorul său, se se împaiță unii cu aceștia și părinții ce s-au svătuit să se oprească a se pocăi.* PRAV. LUCACI, 166. *Frații lui... pre moartea lui se sfătuia.* PO 128/22. ✦ Tranz. (Folosit și absol.) (Învechit și regional) A plănui; a hotărî. *Prețul mieu sfătuiră se leapede, alergară spre seate.* PSALT. 117. *Ferice de bărbatu ce-i iaste de tire agiutoriu, rădicare întru inimă să sfătui* (spuse H, tocmit-au D) ib. 173. *Ș-am avut foarte grijă mare de aceasta, că să se tipărească, cum am sfătuit, ca nemunui să fie acoperită.* CORESI, EV. 6. *Era și vlădica Theodosie, mitropolitul țării, și au sfătuit pe cine vor pune domn în urma lui Șărban Vodă.* IST. Ț. R. 3. *Troada ... o au răsipit elenii, avînd multă vreme război ... pentru răpirea Elenii..., pentru care fămeie să o întoarcă domnu-său, de unde o răpiră, pururea svătuia doi domni de Troada.* N. COSTIN, L. 99. *Dabija Vodă și Gligorii Vodă sfătuiră să fug-în Țara Leșască.* NECULCE, L. 33. *Unii sfătuia să margă cu toată puterea la Crîm.* id. ib. 210. *Erau atunci polonii strînși la dietă în Varșovia, svătuind oaste împotriva Suediei.* BĂLCESCU, M. V. 433, cf. RESMERIȚĂ, D. *Feciorii de împărați sfătuiră între ei să ceară lui Alb-împărat să na-și ție cuvîntul.* VISSARION, B. 38. *L-au dus boii la groapă după cum au sfătuit.* ȘEZ. I, 293. ✦ (Regional) A vorbi. *Cu ochi ascuțiți ne privește; se tînguie că e bolnavă; apoi, din vorbă în vorbă, suferința pare a-i trece și începe a sfătui mult, mult și repede.* SADOVEANU, O. IV, 167. *Iel nu poati sfătui bini.* ALR II/95.

4. Refl. (Învechit, rar) A se făgădui. *Și grăii spus așa: cest gînt fiilor tăi cui me svătuii* (sfătuii C, făgădui C^2, H, făgăduiș D). PSALT. 144. *Că giură-se Domnului și svătui-se* (făgădui-se C,V, H, s-au făgăduit D) *zeului lui Iacov.* ib. 277.

5. Refl. (Prin Maram.) A se încrede în cineva. Cf. LEXIC REG. 13.

— Prez. ind.: *sfătuiesc* și (popular) *sfătui.* — Și: (învechit) **sfetui, svătui, svetui** vb. IV.

— **Sfat** + suf. *-ui.* Cf. slavonul СЪВѢТОВАТИ, -ОУѦ.

SFĂTUIÁLĂ s. f. **1.** (Învechit) Sfătuire **(1).** Cf. I. GOLESCU, C., ROSSETTI—CAZACU, I. L. R. I, 129, DL, DM, DEX.

2. (Popular) Sfătuire **(2).** Cf. DL, DM, DEX. *Dada, om cu chipzuială, A luat la socoteală Și la mare sfătuială Pe toți feții săi Ai mai paralei.* MARIAN, SA. 265.

— Pl.: *sfătuieli.*

— **Sfătui** + suf. *-(e)ală.*

SFĂTUÍNȚĂ s. f. (Învechit, rar) Gîndire. *Să-ți dea domnul inemii ce-ți place, Toată sfătuința să-ți împle cu pace.* DOSOFTEI, PS. 60/18.

— Pl.: *sfătuințe.*

— **Sfătui** + suf. *-ință.*

SFĂTUÍRE s. f. Acțiunea de a (se) sfătui și rezultatul ei.

1. Încercare de a determina o persoană să ia o anumită hotărîre (într-o situație dificilă), să adopte o anumită atitudine, să rezolve o situație, pentru atingerea unui scop etc., (livresc) consiliere, (popular) învățare, învățătură[1], (învechit) sfătuială **(1)**, dăscălire, povățuire **(1)**, (învechit, rar) sfătuitură; spec. încurajare a unei persoane spre a întreprinde, spre a face, spre a termina etc. ceva, îndemnare, îmboldire, impulsionare, mișcare **(1 5)**, (învechit și regional) strămurare, (învechit) sfătuială **(1)**, năstăvire, povățuire **(1)**, (învechit, rar) sfătuitură, p. ext. (învechit) sfat **(1)**. Cf. sfătui **(1)**. *Cade-se... nu de pururea una sau aceiași învățătură a pune înainte, ce și altele, schimbînd spre mai multă pohtă de ale sufletului sfătuiri rădicînd.* CORESI, EV. 263. *Nu întră întru ei luminata învățătură și dojana și sfătuirea de cît le e puterea.* id. ib. 357. *Cînd nu va putea giudețul să cunoască într-alt chip mai cu adevărat, acea îndemnare svătuire au fost, au învățături.* PRAV. 303. *Înștiințarea de pază este un chip de sfătuire.* CARTE TREB. I, 128/2. *Să nu greșim niceodată în laude, în sfătuiri, în răspunsuri, în povățuiri, nici mai mult,*

nici mai puțin decît să cuvine a cuvînta. MOLNAR, RET. 10/13. *Pentru o mîncare amară Ne scoală din rai afară, Pentru o sprea* [sic!] *sfătuire Lipsit de atita mărire!* (cca 1820). GCR II, 232/23, cf. LB. *Poate neștine s-arate virtutea și prin ecsempluri, învățături, năravuri și sfătuiri.* PLEȘOIANU, T. I, 24/17. *El fu unul dintr-aceia carii se închiseră în calul de comn și sluji prin curajul și sfătuirile sale la luarea Troii.* id. ib. 254/21, cf. I. GOLESCU, C. *Au nebăgat în samă sfătuirile acelora și au purces fără grijă.* CR (1830), 333/1. *De dorit este ca mîntuitoarele sfătuiri să-i poată feri de ripa peirei.* AR (1831), 527²/33. *Îi plăcu această sfătuire a fratelui său și îndată porunci ca să se facă cîte îi zisese.* GORJAN, H. I, 7/31. *O vestii de soție a mea după lege și împărăleasă și ereu între noi o dragoste nespusă, o unire și o supunere unul la sfătuirea altuia* id. ib. 69/1. *Voi să-ți dau o sfătuire bună.* VOINESCU II, M. 137/13. *Se știe că vice-riga din Egipt, ascultînd de nește sfătuiri neroade, a dat poruncă să se cerceteze mijloacele de a se dărîma una din piramide.* CR (1836), 198¹/37. *Ea îndulcește necazurile soțului ei cu sfătuirile sale și le alinează cu dezmierdările sale.* BUZNEA, F. 24/22. *Chemările unei rude bogate și vîrstnice, sfătuirile unui înțălept guvernator, laudele unei întregi colonii ... au pricinuit nenorocirea Virghiniei.* id. P. V. 197/8. *Asupra acestor sfătuiri el n-au întors a sa luarea-aminte, ce se îndeletnicea numai întru a aduce la împlinire scoposul său cel de căpitenie.* ASACHI, I. 265/19. *Prin sfătuirile sale se îndupleca a iscăli decretul de moarte a electorului.* id. L. 88¹/27. *Adînca lui înțălepciune au viețuit și după moartea sa prin sfătuirile ce au dat compatrioților în al său testament politicesc.* id. L. M. 15/23. *Robit de aceste înțelepte și părintești sfătuiri, au mai șăzut în politie cîtva timp.* FM (1839), 165¹/10. *Nici o știință, nici o sfătuire folositoare obștei nu vor fi străine de „Icoana lumei"* (a. 1840). PLR I, 89, cf. VALIAN, V. *În al 14 sau 15 an al vîrstei sale își priimește fetița de sine, fără sfătuirea bunelor sau a tușelor, învățătorul de muzică sau de danț, merge la biserică unde-i place și-și alege duhovnic care-i sfătuiește inima.* FM (1842), 161²/28. *Știe sfătuiri să dea Cît știe și baba mea.* PANN, P. V. I, 10/11. *Poveștele cele multe nu-i da lui nici un folos, Sfătuirea, pentru dînsul, era acum de prisos.* id. E. I, 100/4. *Pentru ce-mi dai aceste sfătuiri, Catarină?* NEGRUZZI, S. III, 476, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Nevestele lor ..., după sfătuirea celei mai tinere, de la poartă s-aruncă în gîtul bărbaților și încep a-i lua cu vorba și a-i dezmierda.* CREANGĂ, P. 14, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DHLR II, 221, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, rar) Prescripție **(3)**. *Este și aceasta asemenea a se părăsi și a nu se urma fără sfătuirea de la doctor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 302/27. ✦ (Învechit, rar) Judecată. *Hitlenia și pizma ... întunecă mintea omenească și nu se lasă pre el pre adevăr să caute, ce și binele cela mult baljocorit fi-va și nu bun pare-i-se a fi, căce că n-au socotință neturburată în inimă și sfătuire.* CORESI, EV. 501.

2. Cerere de ajutor în luarea unei hotărîri (într-o situație dificilă), în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc.; spec. cerere de încurajare în a întreprinde, în a face, în a termina etc. ceva; schimb de păreri cu cineva; stabilire a unei înțelegeri cu cineva, consultație, (rar) consfătuire, (învechit și popular) chibzuire, (regional) cisluire, divănire, (popular) sfătuială **(2)**. Cf. sfătui **(2)**. *În sfătuirea ce avură între dînșii, Hasan Pașa și vizirul, chipzuindu-să cum ar face să învingă pe Mihai, el pune în gura vizirului cuvintele următoare.* MAG. IST. I, 258/16. *După sfătuirea cuvîntului înțelegătoriu ce iaste înființat omului, prin care povățuindu-să înțelepții au alcătuit pravilele politicești.* PRAVILA (1814), X/16. *Sfătuirea pentru luarea înainte a fiește-căruia lucru mai întîi trebuie să se prejudece, oare iaste aceaia cu putință și de iaste nu îndepărta.* ȚICHINDEAL, F. 257/18. *Cer într-aceasta vreme sfătuire, agiutoriu, răsplătire și credință.* ARTAXERXU, 54/20. *Avînd voia lor robită și fără stăpînire, pentru care se și întorc îndată și din ceă mai luminoasă sfătuire și nu se pot încredința și ieși din deșartele lor năluciri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 302/27. *Ministeria în Porți, după adese sfătuiri, s-au văzut nevoită a trimite la Adrianopole pe Mehmet Pașa.* AR (1831), 44¹/20. *Materia sfătuirei era cererea franțozilor ca Ferdinand, prințul coroanei, și ruda lui de-aproape, infantul Don Carlos, să-și dea dreptul ce-l avea la coroana Spaniei schimbînd cu Etruria.* FM (1839), 22¹/6. *Toată svătuirea dietii ținu numai un ceas, aruncînd o contribuție de patru fiorini de cap.* BĂLCESCU, M. V. 420, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Popular și familiar) Discuție. Cf. sfătui **(3)**. Cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D. *După o sfătuire de cîteva seri în cerdac, la lumina lunii luară o hotărîre.* BASSARABESCU, S. N. 17. *Cîțiva se uitară după el, pînă intră în casă, apoi își continuară sfătuirile.* REBREANU, R. II, 218. *Venea vorba de tine mereu în sfătuirea lor.* PAS, Z. I, 249. *Reluăm sfătuirea! rosti cu autoritate președintul ciocănind cu un deget în masă.* id. L. II, 180, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Sfătuire între doi mocani.* ȘEZ. I, 149. ✦ (Neobișnuit) Clevetire. *Să nu mai asculte sfătuirile boaitelor și a dușmanilor mei.* NEGRUZZI, S. I, 161. ✦ (Învechit, rar) Hotărîre. *Sfătuirea cea rea, vicleană și fără de credință a evreilor cunoscînd-o mai nainte cu îndrăzneala d*[u]*hului, v-ați nevoit a pătimi pentru H*[risto]*s.* MINEIUL (1776), 140¹/27.

— Pl.: *sfătuiri.* — Și: (învechit) **svătuíre** s. f.

— V. **sfătui.**

SFĂTUÍT, -Ă s. n., s. f. (Învechit) **1.** S. n. (În forma *svătuit*) Promisiune. Cf. sfătui **(4)**. *Viața mea ispovedescu ție, pus-ai lacrămile meale între tire ca în svătuitul* (făgăduitul CD², făgătuita H, făgăduința D) *tău.* PSALT. 108.

2. S. f. Sfat **(1)**. *Toate căile Domnului milă și adevăr, cine ceru sfătuita lui și legea lui.* CORESI, PS. 60/2.

— Și: **svătuít** s. n.

— V. **sfătui.**

SFĂTUITÓR, -OÁRE s. m., s. f. **1.** S. m. și f. (Rar la f.) Persoană care sfătuiește **(1)**; povățuitor **(1)**, (popular și familiar) sfetnic **(2)**, (învechit și familiar) dascăl, (învechit) învățător, tocmitor **(1)**. V. consilier, îndrumător, mentor **(2)**. *Sfatul să face numai cu cuvîntul, iarî agiutoriul să face și cu lucrul; drept aceaia nu să vor certa într-un chip svătuitoriul cu agiutitoriul.* PRAV. 301. *De-l va asculta acela și va face greșeala acesta ce l-au svătuit, să cheamă svătuitoriu spre răutate și să va certa, cum am dzis.* ib. 303. *Sfătuitorii dreptăților nu contenea a da sfaturi asupra dreptăților.* PRAVILA (1814), V/21, cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *La espirarea termenului, dacă partea pîrîtă se va înfățișa sau nu, reclamantul în persoană, asistat de un sfătuitor de va găsi de trebuință, va expune ... motivele cererei sale.* HAMANGIU, C. C. 62. *Depunerile martorilor se vor primi la tribunal în ședință secretă, de față cu ministerul public, cu părțile, sfătuitorii sau amicii lor, pînă la numărul de trei din fiecare parte.* id. ib. 64, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Cultura pe care o cîștigă feciorii și nepoții de țărani în școli nu ar trebui să o folosească pentru exploatarea poporului, ci ar trebui să fie sfătuitorii și îndrumătorii dezinteresați materialicește ai poporului.* în PLR II, 47. *Cele patru sfătuitoare răspunseră codindu-se.* GÎRLEANU, L. 40, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Tatăl ..., om vițios, liran, ... face tot ce-i stă în putință pentru a împiedica legătura, mergînd pînă la otrăvirea fiului. Tîrziu, se căiește și se omoară,*

ucizînd și pe mîrșavul sfătuitor. CĂLINESCU, S. C. L. 176. *Vreau, domnule Petrescu, să fiu apărătorul dumneavoastră al tuturor, sfătuitorul dumneavoastră și, într-un viitor pe care-l vreau cît mai apropiat, colaboratorul dumneavoastră.* GALAN, Z. R. 357, cf. DL. *Nu i-ar fi putut trece prin minte că el nu e cel mai bun prieten și sfătuitor al luncanilor, învățătorul lor iubit și prețuit.* T. POPOVICI, SE. 459, cf. DM. *Este înconjurat de popor, e căutat ca un sfătuitor, dar este întîmpinat și de neînțelegerea unor confrați copleșiți de tradiția unei imobilități seculare.* IST. LIT. ROM. II, 59, cf. MIHĂILĂ, Î. 166. *Bunul meu sfătuitor se retrase.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 19, cf. M. D. ENC., DEX. *Sfătuitorii cei buni, apărători de cele rele.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 455. ◇ (Prin analogie) *M-am întîlnit cu Iarna la Predeal ... O! Tu, sfătuitoarea mea de azi-nainte, Ce mare ești, Ce bună ești, Ce caldă ești!* MINULESCU, VERS. 181. *Graba nu-i bun sfătuitor.* SADOVEANU, O. XVIII, 288. *Singurătatea nu e bun sfătuitor.* H. LOVINESCU, T. 360. ◇ (Adjectival) Cf. VALIAN, V., POLIZU, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D. ✦ (Învechit; adjectival; despre manifestările oamenilor) Îndrumător. *În fiecare duminecă și în celelalte sărbători să facă cîte un cuvînt sfătuitor către cei vinovați, prin care să le arate mărimea greșealelor.* REGUL. ORG. 309/29. ✦ (Învechit; adjectival; despre organisme administrative, legislative etc. sau despre voturile oamenilor) Consultativ. *Au vrut să adune toate aceale de mai înainte hotărîri asupra drepturilor și să facă o alegere pentru ca să se păzească ca niște hotărîri veacinice, însă iarăși senatul sfătuitoriu și răspunsurile pravililor n-au conținut.* PRAVILA (1814), VI/7. *Nu-i era cu putință a-i da altă împuternicire fără învoirea camerilor sfătuitoare.* AR (1831), 499²/6. *Sfatul se alcătuiește de cărmuitorul prezident ... și de un stab-ofițer orînduit de spătarul, de ofițerul de recrutație ... și d-un ofițer de sănătate, carele va avea glas sfătuitor.* REGUL. ORG. 493/9.

2. S. m. Spec. Înalt dregător sau boier cu care se sfătuia **(2)** conducătorul unei țări în probleme de conducere; sfetnic **(1)**. V. ministru **(1)**, consilier. *Avea și un filosof și sfătuitor.* FL. D. (1680), 90ᵛ/9. *Azail, uimit de înțelepciunea și virtutea robului său, îl făcuse sfătuitor și cel mai bun prieten al lui.* PLEȘOIANU, T. I, 216/3. *Au simțit nevoie, ca și părintele său, de a avea un sfătuitor și povățuitor în măiestria domnirii.* ASACHI, I. 183/15. *Subt Dimitrie Cantemir, Neculce ajunse la mare însemnătate. Era prietenul intim și sfătuitorul cel mai ascultat de Cantemir.* BUL. COM. IST. IV, 7. *În jurul său e totuși un divan de sfătuitori ... adică divanul „înțelepciunii eterne", compus din bătrîni astrologi, cărturari în toate învățăturile, afară de teatru.* LOVINESCU, C. VIII, 143. *S-a lepădat de toți sfătuitorii vicleni, cerînd să fie pedepsiți ... Nu se va afla din acel ceas în împărăție alt fiu mai supus mamei lui.* SADOVEANU, O. XII, 130. *Termenul de sfetnic ... în sensul de ... sfătuitor s-a folosit în Țara Românească mult mai rar decît acela de dregător.* STOICESCU, D. 31. *Sfătuitorii mei sînt parazîți de curte Avizi, adulatori, bufoni cu vederi scurte.* T. Iulie 1964, 54. *Medicii domnești primeau însemnate misiuni la curțile străine după ce vodă și sfătuitorii săi se convingeau de priceperea și devotamentul lor.* G. BARBU, A. V. 35.

— Pl.: *sfătuitori* și (rar) *sfătuitoare.* — Și: (învechit) **svătuitór** s. m.

— **Sfătui** + suf. *-tor.*

SFĂTUITÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Sfătuire **(1)**. *În inimile tuturor intra, pentru a Vidrei fără veste voroavă, nepoftită învățătură și necerșută sfătuitură.* CANTEMIR, I. I. I, 46.

— **Sfătui** + suf. *-tură.*

SFĂȚÁT, -Ă adj. (Italienism, învechit) Depravat. *Era mînat să-mparță ultrajul și durerea În locuri transdanubii, în domele ascunse Dorințelor sfățate, orgiilor păgîne.* HELIADE, O. I, 202.

— Pl.: *sfățați, -te.*

— Din it. **sfaciate.**

SFEÁCLĂ s. f. v. **sfeclă.**

SFEÁDNIC s. m. v. **sfetnic.**

SFEÁȘNIC s. n. v. **sfeșnic[1].**

SFEÁȘTNEC s. n. v. **sfeșnic[1].**

SFEÁȘTNIC s. n. v. **sfeșnic[1].**

SFEÁT s. n. v. **sfat.**

SFEÁTNIC s. m. v. **sfetnic.**

SFÉBELE subst. pl. v. **șfebelă.**

SFÉCINEC s. n. v. **sfeșnic[1].**

SFÉCLĂ s. f. Numele mai multor specii și varietăți de plante: **a)** (și în sintagmele *sfeclă de borș,* BORZA, D. 30, *sfeclă potajeră,* LTR², *sfeclă pangele,* GRECESCU, FL. 502, BORZA, D. 30) plantă erbacee, cu rădăcina rotundă sau conică, de culoare roșie-violetă, cu frunzele cu pețiol lung, cordiforme sau triunghiulare, cu vîrful rotunjit, folosită ca aliment; (regional) pangea **(a)**, nap **(5)**, buraci, burgundă, gogoneț, ripe *(Beta vulgaris).* Cf. CADE; **b)** (și în sintagmele *sfeclă de zahăr,* BORZA, D. 30, *sfeclă dulce,* id. ib., *sfeclă albă,* id. ib.) plantă erbacee, cu rădăcina de formă cilindrică sau conică-alungită, de culoare albă-gălbuie, cu frunze mari, cărnoase, oval-alungite sau cordiforme, cu suprafața netedă sau încrețită, folosită ca materie primă pentru extragerea zahărului și ca nutreț pentru animale; (regional) gurgui *(Beta altissima).* Cf. LTR²; **c)** (și în sintagmele *sfeclă de nutreț,* BORZA, D. 30, *sfeclă de nutreț galbenă,* id. ib., *sfeclă furajeră,* DER, *sfeclă pentru vite,* BORZA, D. 30) plantă erbacee, cu rădăcina mare, ovală, cilindrică sau sferică, de culoare albă, galbenă sau roșie, avînd un conținut mare de apă și cu frunze mai puține decît celelalte specii, folosită ca nutreț pentru animale; (regional) nap, rădăcină-galbenă (v. rădăcină **A I 2)**, buraci *(Beta lutea).* Cf. M. D. ENC.; **d)** (și în sintagmele *sfeclă de frunze,* DER, BORZA, D. 30, *sfeclă albă,* BORZA, D. 30, *sfeclă mangold,* id. ib.) plantă erbacee, cu rădăcina subțire și cu frunze mari, crețe, cu pețiolul lung și cărnos, ale cărei frunze sînt folosite ca legume; mangold, nap de nutreț, brugundici *(Beta cicla).* Cf. LTR²; **e)** (și în sintagmele *sfeclă roșie,* BORZA, D. 30, *sfeclă de masă,* id. ib., *sfeclă pangele,* id. ib.) plantă erbacee, cu rădăcina mare, conică, de culoare roșie, cu frunze prelungi, folosită ca nutreț pentru animale sau ca aliment; (regional) pangea **(b)**, nap, ripe *(Beta rubra).* Cf. LTR²; **f)** (regional; și în sintagma *sfeclă sălbatică,* BORZA, D. 30) plantă erbacee, cu rădăcina mare alungită, de culoare albă *(Beta trigyna).* Cf. BORZA, D. 30; p. restr. rădăcina sau frunzele acestor plante. *Să iai ... foi de sfeclă, măcriș și ceapă tocată mărunt.* MÎNCĂRILE, 87/16. *Sălată de sfecle roșii, fiarte întîi au coaptă în spuză.* ib. 97/5. *Și tu, șăzătoare la masi, cinstită lăptugă și tu, îndestulată varzi și tu, bogată sfeclă, dorîții mei sparanghi și afimațuchii, deschidiți-vă cărțile și grăiți cu dreptate* (a. 1773). GCR II, 98/23, cf. COTEANU, PL. 17, LB. *Rădăcina de obște, precum este gulia, napii, ... sfecla, morcovii, țelina, pătrunjelul, hămeiul și sparanghelul, îndulcesc sîngile.* PISCUPESCU, O. 194/11. *Gazeta ... arată starea numărului fabricilor de sfecle care să află acum în Franța.* CR (1829), 144/1, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Din toate industriile, nici una nu să apropie așa de mult de agricultură ca fabricarea zahărului de sfecle* (a. 1841). DOC. EC. 749, cf. POLIZU. *Avem pămînt cu prisos; ai să-l semănăm cu sfeclă,*

sfecla s-o plămădim, s-o prefacem în zeamă dulce și zeama în zahăr. GHICA, C. E. III, 12. *Grădinarii seamănă mai cu osebire și în mare cantitate varza, ceapa, dupre aceea prazu, ardeiu, petrunjelu, radichi, sfecle, morcovi.* I. IONESCU, M. 357, cf. PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 144, CIHAC, II, 382, LM. *Numai spune-mi, drag', asară, La mîncare ce-ați mîncat. — „Usturoi cu sfecle, mamă".* CONTEMPORANUL, II, 142. *Sfecla roșie prăjită tot astfel și rasă, încă-i bună.* ȘEZ. II, 19, cf. DDRF, BRANDZA, FL. 421, BARCIANU, GRECESCU, FL. 502. *Sfeclele roșesc în sărutarea soarelui pe asfințite.* ADAM, R. 33. *Sfecla roșie, rasă pe răzătoare de crudă și stoarsă, se bea dimineața cîte un păhărel pe nemîncate, pentru curățirea sîngelui.* N. LEON, MED. 65, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *O econoamă harnică se silește de cu vara să adune ce-i trebuie pe iarnă: varză, crumpene, ceapă, ridichii, crastaveți, ardei, ... sfeclă.* PĂCALĂ, M. R. 116. *Pot ajunge să facă și ei niște borșuri cu fasole și cu sfecle așa de minunate.* HOGAȘ, DR. II, 1, cf. RESMERIȚĂ, D., DR. V, 557, CADE, SIMIONESCU, FL. 328, 350. *Îl arunc jos, cum ai arunca, după ce ai privit-o, o sfeclă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 335. *Mușuroaie de sfeclă, de varză și de gutui altoite.* I. BOTEZ, B. I, 52, cf. DS, BUJOREANU, B. L. 393. *Mașina de tocat țvecle pentru nutreț.* PRIBEAGUL, P. R. 92. *O secție ... pentru cultura sfeclei de zahăr, înființată în toamna anului 1934, a triplat terenul cultivat.* SADOVEANU, O. XX, 39, cf. ROSETTI, L. R. III, 95, SCRIBAN, D. *Cele 210 ha sfeclă de zahăr au fost prășite de trei ori.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 392. *Curățind legumа de pămînt subt un torent de apă, un vagon o dată, spirala ridica, în același timp, în mișcarea ei oblică, circulară, sfeclele curate, pînă la cuțite, corect.* ARGHEZI, L. 259. *Mi-aduc aminte că la școală am învățat că cu negrul de oase se limpezește zahărul de sfeclă.* CĂLINESCU, C. O. 302. *Pînă departe, la marginea munților, deasupra acestui întreg ținut, locuitorii lui cultivă sfecla de zahăr.* BOGZA, C. O. 200. *Conducerile fabricilor de zahăr au sarcina de a se preocupa îndeaproape de recoltarea și de recepționarea sfeclei, pentru a asigura aprovizionarea continuă a fabricilor cu materii prime.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 805. *Dulce va fi toamna, cu sfecla din cîmpie Și caldă va fi toamna fuioarelor de in.* V. ROM. mai 1954, 227, cf. DL, DM. *Nu lipsește, pe lîngă hrănitori, nici hrana zemoasă: sfeclă, napi etc.* VÎN. PESC. decembrie 1961, 10. *În aceste zile se lucrează intens la recoltarea sfeclei de zahăr.* SCÎNTEIA, 1961, nr. 5 312. *Sfecla de nutreț cere sol ușor, în regiuni cu ploi multe.* VÎN. PESC. martie 1964, 17. *De la holdă treceai la cucuruz și la sfeclă și la legume.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 216. *Dădea mai departe cu sapa printre cuiburile de sfeclă.* BĂNULESCU, I. 76. *Sfecla pentru salată se poate pregăti fie coaptă la cuptor, fie fiartă.* S. MARIN, C. B. 29. *Condițiile vitrege ale anului trecut, cînd sfecla n-a fost tocmai dulce.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 7. *Cernoziomurile din vestul județului favorizează cultura ... sfeclei de zahăr.* JUD. ROM. SOC. 100. *A început recoltatul sfeclei de zahăr.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC., DEX. *Foicică, foi de sfecle, Nu-mi mai zice de porecle.* TEODORESCU, P. P. 337. *Se pune la pîntece sfeclă crudă, tăiată felii și unsă cu rachiu.* PAMFILE, B. 39. ◇ (Ca termen de comparație pentru culoarea roșie) *Nas avea mare, roșatec ca sfecla, nările largi* (a. 1799). GCR II, 169/2. *Să fii roșu ca sfecla.... Ce-ai aflta-mvățătură?* ARICESCU, A. R. 75/1. *La aceste vorbe, uitîndu-mă la camaradul meu, îl văzui galben ca ceara, cu toate că de natura sa era roșu ca sfecla.* SION, P. 286. *S-a făcut roșie ca sfecla și a băut un macmahon pe nerăsuflate.* CARAGIALE, O. I, 281. *Spuse surorilor cum argatul care le da flori se roșește ca o sfeclă cînd vine înaintea lor.* ISPIRESCU, L. 234. *Era mare ..., gras și gros ca un butoi, ... fața lui, fața sfeclei, nasul ca un ardei roșu.* id. U. 104. *Era roșie acum de mînie și de operațiile musculare, ca o sfeclă.* AGÎRBICEANU, A. 90. *Necula lui moș Radu, vestitul jucăuș în fruntea brîului, avea fața roșă ca sfecla.* BUJOR, . 100. *Tovarășul meu se înroșise ca o sfeclă și răsufla din greu ca un bou la jug.* HOGAȘ, DR. I, 43. *Vorbindu-i astfel, îl tot bătea peste obrajii durduliі care se roșiseră ca două sfecle.* BASSARABESCU, V. 220. *Într-o după-amiază posomorîtă de iarnă, domnul director a venit roșu ca o sfeclă și a zis.* I. BOTEZ, B. I, 60. *Colonelul se roși ca o sfeclă, lărgi cu degetele gulerul de la tunică, respiră șuierînd.* BRĂESCU, O. A. I, 229. *Mîna ei ... varsă o licoare roșie ca sfecla stricată, numită vin, pînă aproape de buza paharului.* TEODOREANU, M. III, 125. *S-o făcut roș ca sfecla, o strîmbat capu-n jos și o plecat de la masă.* id. ib. 136. *Vlădica se roșise tot, ca o sfeclă.* VOICULESCU, P. I, 267. *O unguroaică grasă și roșie ca o sfeclă, văzîndu-și bărbatul jos, începu să se vaiete.* DAN, U. 281. *Obraz ca sfecla, sprîncene stufoase și negre, ceafă rumenă și umeri de taur.* VINEA, L. I, 37, cf. SCRIBAN, D. *Va găsi neapărat o neregulă, va țipa, înroșindu-se tot, ca o sfeclă, va amenința.* T. POPOVICI, S. 224. *Era roșu ca o sfeclă opărită, pălise, vocea-i tremura.* id. SE. 481. *S-a făcut cumu-i ... sfecla.* PAMFILE, J. II, 165.

— Pl.: *sfecle.* — Și: (învechit și regional) **svéclă** (LB, LM, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.), (regional) **sfeáclă** (ALR II 6 017/64), **sféglă** (BORZA, D. 30, ALR I 858/103,136, 156, 359, ALR II 6 017/141, 235), **sféglie** (ALR I 858/266), **sfiáglă** (ib. 858/156), **sfiéțcă** (ALR SN I h 193), **sfléclă** (ARH. OLT. III, 384, L. COSTIN, GR. BĂN. 180, ALR I 858, 6 017, 6 265), **sfléche** (ALRM SN I h 140/192, BORZA, D. 30), **sflétcă** (BORZA, D. 30, ALR I 858/77), **siéclă** (ALR SN I h 193/872), **svéglă** (DR. V, 557), **șfléglă** (ALR I 858/359), **țéclă** (BORZA, D. 30; pl. *țecle*, id. ib.), **țéglă** (id. ib:), **țiglă** (id. ib.), **țúlcă** (id. ib.), **țvéclă** s. f.

— Din bg. **свекло**. — Pentru **țeclă, țeglă, țiglă, țulcă**, cf. magh. *cékla*.

SFECLÍ vb. IV. Intranz. (În expr.) **A o sfecli** = a se face roșu (ca sfecla) la față, din cauza fricii, a intimidării, a mîniei etc.; a avea neplăceri, a intra într-un bucluc, într-o încurcătură (mare); a i se înfunda, a o păți (v. *a păți* 2), a da peste o belea (v. *a da*), (familiar) a o buclarisi. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *O sfiecleșie, îngălbenește, îl apucă fiori de moarte, tremură ca varga.* GHICA, S. 315, cf. PONTBRIANT, D. *De-a afla barbatu meu, zău, am sfeclit-o!* ALECSANDRI, T. 410, cf. CIHAC, II, 337. *Cînd cu patru ochi în lume, ca un cleric te numești, De-ai greși vreo două zile, spune — atuncea n-o sfecliești!* CONTEMPORANUL, I, 715. *Dănilă, zise el în gîndul său, așa-i c-ai sfeclit-o?* CREANGĂ, P. 56. *Bagabontul, nene, cu sticle-n ochi, cu giubenul în cap ... Cum m-a văzut, a sfeclit-o.* CARAGIALE, O. VI, 7. *Împăratul, supărat, cheamă pe feciorii lui cei mari, dar ei, cum văzură pe Prislea, o sfecliră.* ISPIRESCU, L. 93. *El ... vroi să-și scoată ceasornicul și o sfecli că l-a pierdut.* DELAVRANCEA, S. 119, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Flăcăiandru nostru, cînd a văz't una ca asta, a sfeclit-o rău și a-nceput să se roage cu ceru și pămîntu să-i dea pace.* LUNGIANU, CL. 135, cf. RESMERIȚĂ, D. *O sfeclisem de tot și ne rugam moartea.* CIAUȘANU, R. SCUT. 63, cf. CADE. *Bădia o sfeclise cu totul, căutînd îndărăt cu ochii la calea de retragere, care nu se arăta prea ușoară.* C. PETRESCU, O. P. II, 101. *Protopopul o sfecli și ridică toiagul ca un scut.* VOICULESCU, P. I, 128, cf. IORDAN, STIL. 371, SCRIBAN, D., DL. *Și-a dat seama că se va petrece un lucru grav și a sfeclit-o.* ARGHEZI, S. VII, 201. *Miai o sfecli, aruncă el sticliți, dar de pomană.* PREDA, Î. 87, cf. DM. *A scăpat ca prin urechile acului. Cît pe-aici s-o sfeclească.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 170. *Cum coboram așa cu ochii închiși, era s-o sfeclesc, că m-am împiedecat de o treaptă și, dacă jos n-ar fi fost pămînt, aș fi căzut cu capul naiba mai știe în ce.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 18/1, cf. HRISTEA, P. E. 324, M. D. ENC., DEX. *S-a pus, maică, p-o sloală, p-un vișor și o ploaie de parcă turna cu găleata. Dochia o sfeclise. Ce să facă? A început să lepede cojoacele.* RĂDULESCU-CODIN, L. 7. *Boierii o sfecliră, măi taică! Cerceteză*

ei încoa, cercetează încolo, în sus, în jos, cheamă babe și tălmăci, fel și chip ... degeaba! id. ib. 67. *O sfecli toată mulțimea drăcească și pieri pîn toate găurile, de frica aceluia.* ȘEZ. IX, 70, cf. I. CR. II, 266, CIAUȘANU, GL.

— Prez. ind.: *sfeclesc.*
— V. **sfeclă.**

SFECLÍRE s. f. (În dicționarele din trecut) Faptul de a o sfecli. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D.

— V. **sfecli.**

SFECLÍT, -Ă adj. (Rar; despre persoane) „Plăpînd și alintat". ALEXI, W.

— Pl.: *sfecliți, -te.*
— V. **sfecli.**

SFECLÍU, -ÍE adj. (Popular) De culoarea sfeclei roșii. Cf. MARIAN, CH. 54. *Se roșise la față astfel încît gîtul lui vînos și subțire ... și chipul lui oacheș și acvilin erau de o singură culoare: sfeclie.* VINEA, L, I, 404, cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 38, DEX.

— Pl.: *sfeclii.*
— **Sfeclă** + suf. *-iu.*

SFED s. m. v. **șved.**

SFÉDE s. f. (Prin Ban.; într-un descîntec) Vlagă. *Nu-i lua sfedea, Nu-i lua puterea, Du-te cu sorocul meu, Cu puterea lui D*[umne]*zeu.* L. COSTIN, M. B. 48, cf. ȘEZ. XXI, 70.

— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

SFÉDEL s. n. v. **sfredel.**

SFEDELÚȘ s. m. (Ornit.; regional) Pitulice **(I 1 b)** (*Troglodytes troglodytes*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 153.

— Pl.: *sfedeluși.*
— **Sfedel** + suf. *-uș.*

SFEDÉNIC s. m. v. **sfetnic.**

SFÉDER s. n. v. **sfredel.**

SFEDERÁȘ s. n. v. **sfredelaș.**

SFÉDNIC s. n. v. **sfeșnic[1].**

SFÉGLĂ s. f. v. **sfeclă.**

SFÉGLIE s. f. v. **sfeclă.**

SFEÍ vb. IV v. **sfii.**

SFEIÁLĂ s. f. v. **sfială.**

SFEIDECÁR s. m. v. **săhăldăcar.**

SFÉJNIC s. n. v. **sfeșnic[1].**

SFEN s. n. (Min.) Silicat natural de calciu și de titan, cristalizat în sistemul monoclinic, de culoare galbenă-verzuie sau brună, lucios, frecvent în rocile eruptive, întrebuințat ca piatră semiprețioasă: titanit. Cf. CANTUNIARI, L. M. *Ca minerale accesorii, abundă: ilmenitul, rutilul și sfenul.* ONCESCU, G. 255, cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sfenuri.*
— Din fr. **sphène.**

SFENOÍD s. n. (Și, adjectival, în sintagma *os sfenoid*) Os nepereche, în formă de șa, situat la baza craniului, între etmoid și occipital, care desparte cutia craniană de cavitățile vecine; (învechit) os sfenoidal, v. sfenoidal. Cf. I. GOLESCU, C. *Aceste oase, numărate pe linia de dinapoi înainte, sînt: occipitalul, sfenoidul, etmoidul și frontalul.* KRETZULESCU, A. 90/23, cf. BARCIANU, ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM, DN[2], SCL 1960, nr. 3, 710, D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sfenoide.*
— Din fr. **sphénoïde.**

SFENOIDÁL, -Ă adj. (Med.) Care aparține sfenoidului; privitor la sfenoid. *Fața inferioară alcătuiește partea posterioară a tavanului orbitelor, tot această față concură a alcătui despicătura sfenoidală.* KRETZULESCU, A. 96/19, cf. PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D., CADE, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ (Învechit) *Os sfenoidal* = sfenoid. *Osul sfenoidal se află în mijlocul oaselor capului cu care se încheie ca o pană.* POLIZU, P. 10/16.

— Pronunțat: *-no-i-.* — Pl.: *sfenoidali, -e.*
— Din fr. **sphénoïdal.**

SFENOIDÍTĂ s. f. (Med.) Inflamație a mucoasei sinusului sfenoidal. Cf. D. MED.

— Pronunțat: *-no-i-.* — Pl.: *sfenoidite.*
— Din fr. **sphénoïdite.**

SFENȚÍ vb. IV v. **sfinți[1].**

SFENȚÍE s. f. v. **sfințe.**

SFENȚÍRE s. f. v. **sfințire[1].**

SFÉRĂ s. f. **1.** Mulțimea punctelor din spațiu care se află la o distanță constantă, numită rază, de un punct fix, numit centru; corp geometric mărginit de o astfel de mulțime. Cf. CANTEMIR, I. I. I, 22. *Dacă o jumătate de crug să va învîrti pe lîngă diametrul AB, să va face sfera.* GHEOM.—TRIGON. 118[v]/22. *Suprafața unei sfere.* ASACHI, G. 85[r]/15, cf. I. GOLESCU, C. *Sfera este un solid mărginit de o suprafață curbă ale cărui toate punturile sînt deopotrivă depărtate de un punct dinlăuntru ce se numește centru.* POENARU, G. 258/4, cf. VALIAN, V., NEGULICI, POLIZU, PROT.—POP., N. D., PONTBRIANT, D., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM. *Celulele de streptococ au formă de sferă.* ABC SĂN. 345, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. (Neobișnuit) **A se întoarce sfera** = a se întoarce roata, v. roată[1] **(1).** *Și de să va întoarce sfera ... Atunci după cuviință, cu totul sufletul voiesc Cu cinste pe Erotocrit de bărbat să-l priimesc.* PANN, E. I, 96/26. ✦ Obiect care are, aproximativ, forma unei sfere **(1)**; glob, (rar) rotoghilă. *Oamenii vor trebui să se îndrepte ... spre singurul punct de trecere al podului, ca firele de nisip dintr-o clepsidră spre tubul îngust care unește cele două sfere.* BOGZA, C. O. 149, cf. DL, DM. *Praful lunar este alcătuit din sfere constituite din silicați.* RL 1969, nr. 7 706, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Învechit, rar) Psihic **(2).** *Cîte gînduri nu se deșir din mintea lui ... și se sting în deșert în sfera lui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XVI/17. ✦ (Învechit, rar) Categorie. *Ființele materiale ... sînt divizate de către naturaliști în trei sfere mari sau regnuri.* BARASCH, I. N. 7/5.

2. (Astăzi rar) Pămînt **(2)**; p. ext. planetă **(1)**; p. gener. astru. *Și a lor una către alta dreaptă potrivire și una împotriva altia neclătită odihnire și răzimare, nici a ceriului lată lățime, nici a sferii pămîntului groasă grosime a o opri, sau a o despărți pot.* CANTEMIR, ap. GCR I, 323/7, cf. DÎ, 2[v]/14. *Pămîntul împreună cu uscatul și cu apa tot socotit la un loc să numește și sferă.* CR (1829), 123[2]/18, cf. I. GOLESCU, C. *Fiindcă pămîntul este rotund, de aceea se numește și glob sau sferă.* EG 3/6. *Și ploaie ce pornită De un recoare vînt, Se varsă pre pămînt, Potoale sfera grea,*

Verdeața înnoiește, Și fire după ea Se pare că zîmbește. DONICI, F. II, 15/5. *Întru tine strigă toate și spun că, cu nimereală, Ț-au dat Dumnezeu lăcașul pe a sferei rotunzeală.* CONACHI, P. 261, cf. STAMATI, D., POLIZU, ANTONESCU, D., DDRF, RESMERIȚĂ, D. *Cînd eram pilot și vegheam învăluit în singurătate pe corăbie, în nopți spuzite de stele, îmi încordam auzul și pîndeam să surprind armonia sferelor cerești în mișcare.* CAMIL PETRESCU, T. II, 187. *Spre boltă-neșp să se transfere Noi armonii de sfere.* CĂLINESCU, L. L. 17, cf. DL, DM. *În clinchet lin de sfere ciocnindu-se-ntre ele, Treș prin poieni albastre, pe pajiști de planete.* VULPESCU, P. 147. *O fabuloasă veste venită parcă să ne amintească încă o dată că singure ele, apele, au fost la început o sferă independentă din care au izbucnit pămînturile.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 2/5, cf. DEX, DSR. ✦ (Învechit) Glob pămîntesc, v. g l o b. *Să face preste tot globul cfadrate ... să scriu țerile ... Văzînd o sferă (au un glob) tocmit spre aceasta ..., pre lesne vei cunoaște, măcar să fie scris și pe altă limbă.* AMFILOHIE, G. 174/3, cf. GHEOGRAFIA, II, 48r/7. *Spre învățarea geografiei afară de cartea geografică sînt de lipsă: globul, sfera și hartele.* RUS, I. I, 36/8, cf. ȘĂINEANU², CADE. *Pe pereți se zăreau chărți marine și sferele de piele ce închipuiau amărîtul nostru de pămînt.* BARBU, PRINC. 57. ✦ (Astăzi rar) Țărîm **(1)**. *Pronia-ndurată au sfărîmat fatale fiere, Ș-a doritului luceafăr ni răsare acum scînteia, Ce pre soarile minește de la depărtate sfere.* ASACHI, P. 29/15. *La piano, pare că geniul muzicei o insuflă. Fiori te cuprind, tremuri, plîngi, țipi, ascultînd-o și te socoți transportat într-un rai sau într-o sferă locuită de sirene.* NEGRUZZI, S. I, 75. *Crezi prea bine că poetul e un spirit, e un vis Rătăcit din vreo sferă sau și într-adins trimis Să imite creatoru-i.* BOLLIAC, O. 113. *Din sfera mea venii cu greu Ca să-ți urmez chemarea, Iar cerul este tatăl meu Și mumă-mea e marea.* EMINESCU, O. I, 170. *Locul meu e Orientul, sferă mult străluciloare Unde, ca un domn al lumii, stăpînul, mărețul soare, Discul său pe-un cer albastru îl preîmblă împrejur.* id. ib. 130. *De un sfert de ceas parcă trăi în sfere nepămîntești.* CAMIL PETRESCU, O. II, 217.

3. (Adesea f i g., și în sintagmele *sferă cerească* sau, învechit, *cereasca sferă*) Întregul spațiu cosmic imaginat ca o sferă **(1)** cu rază infinită și pe care se proiectează, aparent, corpurile cerești; parte din acest spațiu, văzută deasupra orizontului și care are, aparent, forma unei jumătăți de sferă **(1)**, c e r, f i r m a m e n t, t ă r i e **(IV)**, b o l t a c e r e a s c ă (v. b o l t ă), (învechit) c r u g u l c e r u l u i (v. c r u g), c r î n g u l c e r u l u i (v. c r i n g); fiecare dintre sferele **(1)** transparente (concentrice) imaginate de vechii astronomi pentru a explica mișcarea (aparentă) a corpurilor cerești. *Învățăturile cele pentru sfera cerească s-au lăsat, pînă la vremea cînd s-or îndemna alții.* AMFILOHIE, G. III/16. *Geografii ..., pentru ca să se înțeleagă rotunzimea pămîntului din rotunzimea cerului ..., numesc a pămîntului glob și a cerului sferă.* id. ib. 171/12, cf. GRECEANU, Î. 117/15. *Și din sferele senine Să apropie trii zile, Cu mănos și mare Ogur.* AR (1830), 251¹/21, cf. I. GOLESCU, C. *Am vorbit despre mișcarea sferei cerești, despre mișcarea soarelui împrejurul pămîntului.* SIBINEANU, C. 26/8. *Sfera este dispoziția cerului după cercurile închipuite de astronomi; închipuite mai întîi după pătura stelelor și a soarelui mișcare.* ELEM. G. 9/8. *Nenumăratele trupuri lucitoare ce înfrumusețează cereasca sferă; lumea toată cu milioanele de sori ce luceșc în nemărginitul spațiu al lumii ... nu ne interesază totuși altfel ca pămîntul.* RUS, I. I, 14/9. *Curînd cerești sfere una pe alta s-ar trage Și căzînd îndată cerul, destrămîndu-se s-ar sparge.* CONACHI, P. 271. *Zboară ca o păsărică În arini cînd să ardică Și să ducă sus în sfere, Pînă o pierz din vedere.* PANN, E. IV, 116/7, cf. BOLLIAC, O. 113. *Pe frunteș lui senină dreptelea strălucește Întocma ca și-un soare pe sferă cînd pășește.* MUREȘANU, P. 65/10. *De unde oare vine? Din sferele senine? Din zefirii ce zbor? Din iarba ce șoptește?* ALEXANDRESCU, M. 50. *Chiar în acele sfere care au cerești nume Poate-amorul domnește ca aerul în lume: Cu ce drept omul singur să fie simțitor?* id. ib. 112. *Această boltă sau sferă cerească, după cum am zis, nu există în realitate, nu e decît o aparință.* DRĂGHICEANU, C. 2. *Prin sferile-nstelate Pătrund și văd uimit Ființele-adorate Ce trist m-au părăsit.* ALECSANDRI, P. III, 102. *Ades murind văzut-am ... Și toate flori plăpînde, născute-abia și moarte, Dulci stele prăpădite prin depărtate sfere, Columbe grațioase, de cer în lume date.* CONV. LIT. XI, 384. *Colo ... te-așteaptă toți îngerii în cor, Ce-ntoană tainic, dulce a sferelor cîntare!* EMINESCU, O. I, 1. *Ești tu nota rătăcită din cîntarea sferelor Ce eternă, nefinită Îngerii o cîntă-n cor?* id. ib. 19. *Avîntul simțirilor mele Mă duce-ntr-o sferă senină De ceața lumeștilor rele.* MACEDONSKI, O. I, 194, cf. ȘĂINEANU². *Nu e o revistă urmînd o direcție literară hotărîtă și oprindu-se în sferele senine, dar reci, ale artei.* în PLR II, 257, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pluteam în sfere ce mi se păreau cerești.* BRĂESCU, A. 242. *Vorbele lui aveau efectul frazei lui Beethoven: te înălțau atît de sus, în sfere atît de armonioase, încît deveneai bun fără efort.* TEODOREANU, M. III, 268, cf. SCRIBAN, D. *Și-n juru-ți cu alaiul de aștri mă avînt, Pe muzica din sfere de-a pururi să te cînt.* VOICULESCU, POEZII, II, 289. *Dar se desprinse vălul și-o boltă-ndepărtată Din zîmbetu-i albastru desfășură spre tine; O clipă a fost ... și, totuși, sclipirea ei curată Te-a înfrățit de-a pururi cu sferele senine.* I. BARBU, O. 6. *Iar sfînta ta durere va trece legănată În ritmuri largi și grave de corul sferelor.* id. ib. 18. *Și sar pe cal, prin grindă zvîcnesc afară, zbor, Prin sfere dau o raită, mă urc și mă cobor.* CĂLINESCU, O. II, 96. *Muzica sferelor nu e percepută de urechea noastră, deoarece e prea puternică.* ib. C. O. 121. *Prin toate cele Ce prund fierbinte, turmentat! Subt toate sferele se zămislește ne-ncetat.* BLAGA, P. 379, cf. DL, DM. *Acest frumos, prea frumos citat ... ne ridică în sfere înalte.* CINEMA, 1968, nr. 4, 12. *Poate că se obișnuiseră cu vocea lui la fel ca și cu muzica sferelor și nu o mai auzeau de mult.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 4/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Învechit) *Sferă paralelă* = aspect al sferei **(3)** cerești în mișcare diurnă. *Numirea de sferă paralelă ... se dă ... aspectului sferei cerești în mișcarea diurnă.* CULIANU, C. 93. (Învechit) *Sferă dreaptă* = aspect al mișcării diurne pentru toate punctele situate pe ecuatorul terestru. *Numirea de sferă dreaptă ... se dă aspectului mișcării diurne pentru toate locurile situate pe ecuatorul terestru.* id. ib. 95. ✦ (Ieșit din uz și în sintagma *sferă armilară*) Instrument folosit în studiul astronomiei, care era format din cercuri dispuse astfel încît să sugereze o sferă **(3)** cu așezarea și mișcarea planetelor din sistemul nostru solar în raport cu pămîntul, plasat în centrul întregii construcții. *Sfera este o machină făcută cu multe cercuri, în mijlocul cărie stă pus un glob cu glonț mic, ce închipuiește pămîntul.* AMFILOHIE, G. F. 170r/2, cf. I. GOLESCU, C. *Sfera sau sfera armilare e alt instrumînt ce întipuiește sfera cerească.* RUS, I. I, 36/31, cf. ANTONESCU, D., CADE. *Unii îi văzuseră bagajele descărcate cu grije noaptea în curțile de taină: sfere armilare, planisfere, emisfere de Magdeburg, orgi de lemn, harfe, flaute.* BARBU, PRINC. 43. ✦ (Rar) Orbită **(1)**. *Pămîntul, în a sa sferă ..., să clătește împrejurul soarelui.* AMFILOHIE, G. F. 115v/12. *Privește stelele cerești care, atrase și reîmpinse una către alta, se întorn fiecare în sfera ei, cu o orînduială ce niciodată nu s-a turburat.* BOLINTINEANU, O. 360, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Rar) Atmosferă. *El își întinse mîna asupra pămîntului. El se contrase din ce în ce mai mult și iute pînă ce deveni împreună cu sfera ce-l încungiură mic ca un mărgăritar.* EMINESCU, P. L. 50, cf. DEX.

4. (Adesea cu determinări care indică felul, preocuparea etc.) Limitele între care există, acționează, se dezvoltă etc. cineva sau ceva sau între care se desfășoară o manifestare, o activitate etc.; cuprinsul dintre aceste limite; domeniu, tărîm (3). V. arie, cadru, cerc, cîmp, compartiment, sector (3), zonă. *Nici o pricepere nu au despre sfera datoriilor lor.* PETROVICI, P. 39/21. *Știința mediținală este o ramură a filosofiei ... cu înalte și coprinzătoare idei de sfera ei.* EPISCUPESCU, PRACTICA, X/10. *Doctorul ... să-și steargă ideea de radicală tămăduire, ce nu este de sfera lui, neputînd să cunoască lucrurile precum sînt în felul lor, ei precum i se par.* id. ib. 102/4. *Din lăcașul lui Dumnezeu ne înfoaream în sfera obiceiurilor noastre ca într-o altă lume.* MARCOVICI, D. 22/20. *Provocat fiind de către o parte bună a publicului nostru a lucra cîte ceva în sfera științei mele ..., mă grăbesc a face destul acestei drepte cereri.* FM (1841), 35²/1. *În toamna trecută făcui, în sfera administrativă, un ocol în cea mai mare parte a țării.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 54. *Nebuniilĕ tale dă-le să le legiuiască; Dar apoi căzut în sfera nădejdei rătăcitoare, În noianul tău te-ntoarce rușinat, plin de mustrare.* CONACHI, P. 276. *Fiecare profesie află în ea învățături din care poate trage folos în sfera traiului său.* IST. M. I/15. *Noi nu ne putem opri de a trage în sfera cercetărilor noastre călcatele lor drituri* (a. 1848). PLR I, 133. *Sfera de activitate a numitelor curți fusese mult confuză și disputată.* BARIȚIU, P. A. III, 256. *Alcoolul camforat are o mai mare sferă de lucrare decît apa de colonie.* MAN. SĂNĂT. 121/26. *Voi căuta a atrage pe Magheru în sfera noastră de lucrare, căci ne poate fi folositor cu numele și popularitatea lui.* GHICA, A. 425. *Poziținea geografică îi ținea departe de sfera conflictelor cu romanii.* HASDEU, I. C. I, 42. *Va culege din sfera literilor, științelor și artelor tot ce-i va servi scopul acesta* (a. 1868). PLR I, 297. *Mulți cetățeni ... își lărgesc sfera inteligenței prin cunoștințe ce nu și le-au putut cîștiga prin școale.* F (1869), 98. *A putea delibera asupra mai multor chestiuni de cea mai mare importanță ce cad în sfera ei de lucrare.* ib. (1870), 334. *Cu cît experiența se întinde peste mai multe sfere ..., cu atît cuvîntul ce le exprimă devine mai abstract.* MAIORESCU, CR. I, 12. *Aceasta este dar o nouă abstracțiune chiar în sfera noțiunii a mînca.* id. CRITICE, 25. *Toți naturaliștii mari ai timpurilor noastre au lărgit sfera lumii materiale.* CONTA, O. F. 183. *Sfera generală a concepțiunilor și a creațiunilor artistice se află mai largă în perioada materialismului decît întotdeauna.* id. ib. 430. *Ceea ce se petrecea în acel creier ieșea din sfera gîndirii umane.* CARAGIALE, O. I, 64. *Poporul român, fiind așezat în sfera de acțiune a altor popoare, acele latine mai că nu au interes a-l ajuta.* XENOPOL, I. R. I, 15, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Axinia făcu un ocol larg și chibzuit pe la stînga rusului, de la care nu-și luă ochii, pînă ce nu se simți în afară de sfera primejdiei.* HOGAȘ, DR. I, 130. *Olbia intră ... în sfera de ocrotire romană.* PÂRVAN, G. 103, cf. RESMERIȚĂ, D. *Toate aceste arte sînt perfect îndreptățite; nici un principiu absolut și exclusiv nu le poate scoate din sfera interesului public.* în PLR II, 526, cf. CADE. *Circumscrierea gustului ... la critici nu poate fi ... decît o slăbiciune, întrucît valoarea criticului se proporționează cu sfera sensibilității estetice.* LOVINESCU, C. V, 158. *Noțiunea „rîm" are aici o sferă foarte largă, întrucît însemnează ... toate elementele lingvistice menite să satisfacă nevoia de simetrie a subiectelor vorbitoare.* IORDAN, STIL. 97, cf. SCRIBAN, D. *A lărgit noțiunea Renașterii la sfera și însemnătatea unei perioade culturale.* OȚETEA, R. 28. *Ministerele, în sfera lor de activitate, vor putea lua orice măsuri pentru aducerea la îndeplinire a planului de stat.* LEG. EC. PL. 143. *Nuvelele celor doi fantaști sînt ironii romantice la adresa idealismului magic și iraționalismului, inculcă idei juste și incită gîndirea, prin urmare, nu ies din sfera poeziei realiste.* CĂLINESCU, C. O. 223. *Folosirea unui cuvînt mai nou și de proveniență cultă obligă pe vorbitori să se deplaseze în sfera altui stil al limbii.* VIANU, M. 144. *În sfera subconștiinței se acumulează veșnic percepțiuni care nu sînt comunicate conștiinței.* RALEA, S. T. I, 100. *Moții își iubesc munții cu o dragoste organică, subterană, neajunsă în sfera exprimării, rămasă în adînc pe fundul oaselor.* BOGZA, A. Î. 131. *Revistele tehnice ... cuprind în fiecare an un număr tot mai mare de domenii; se observă o lărgire continuă a sferei preocupărilor în cadrul specialităților respective și o îmbunătățire permanentă a conținutului articolelor.* CONTEMP. 1953, nr. 383, 5/4. *Apariția desinenței -i la femininele care înainte își formau pluralul cu -e arată că desinența -i își lărgește sfera de întrebuințare.* LL I, 103. *În românește, corespondentul „arbore" nu e în fondul principal, deoarece el împarte sfera de răspîndire cu „copac", „pom", iar în Transilvania și cu „lemn".* GRAUR, F. L. 19, cf. DL. *Jocul se desfășura ... în sfere inaccesibile gîndirii: cabinete închise, taine, oameni mari, personalități viclene ca șerpii, o ierarhie în care el era ca un fir de nisip.* T. POPOVICI, S. 327, cf. DM. *Asachi a căutat mereu să lărgească sfera problemelor abordate și, prin aceasta, să intereseze toate categoriile de cititori.* IST. LIT. ROM. II, 359. *De la sfîrșitul sec. al XV-lea, termenul de „jupan" și-a lărgit sfera începînd să fie folosit și pentru alți boieri.* STOICESCU, S. D. 28. *Acțiunile economice de interes piscicol cuprind o sferă largă de activități.* AP 55. *După cum se știe, în cazul muzicii instrumentale, sfera epică nu este frecventă.* M 1965, nr. 1, 8. *Am greși dacă am limita sfera dramaturgiei de inspirație eroică la piesele care ilustrează aspecte imediate ale istoriei luptelor politice din țara noastră.* T februarie 1964, 3. *Majoritatea cărților l-au zugrăvit pe ambițiosul burghez în sfera ocupațiilor economice specifice (arendaș, negustor etc.).* V. ROM. octombrie 1964, 94. [Centrul de calcul] *înființat inițial în scop didactic și de cercetare și-a lărgit treptat sfera de preocupări.* RL 1967, nr. 7 042. *Să încerce a grefa mijloace și forme din sfera artei moderne pe partituri de solidă cultură clasică.* CINEMA, 1968, nr. 5, XIII. *Gestul aprecierii acestui tezaur arhaic, ... ce se înscrie tangent la sferele a două concepte distincte — popular și cult —, are pentru cultura națională o valoare cu adevărat revelatoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 29/1. *Sfera tematică a creației lor era strîns legată de ambianța autohtonă.* M 1968, nr. 1, 1. *Oare indicii planului de încasări se pot realiza numai cu ajutorul pieselor ușurele ... care de regulă nu se înscriu în sfera artei?* T iulie 1968, 73. *Sfera de investigație a eseului, practic nelimitată, este acoperită de totalitatea acestor direcții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 19/2. *În aceeași sferă de preocupări se înscrie și interesul direct, manifestat, pentru lumea de imagini și forme decorative a acelui curent.* CONTEMP. 1969, nr. 1 197, 6/3. *Acest capitol este ... mărunt în sfera preocupărilor lor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Sfera producției materiale* = totalitatea activității, a ramurilor economiei naționale în care se creează bunuri materiale sau în care se desăvîrșește procesul producției de bunuri materiale. Cf. DER, M. D. ENC., DEX. *Sfera neproductivă* = totalitatea activității, a sectoarelor din economia națională în care se prestează muncă, dar în care nu se creează bunuri materiale. Cf. DER, M. D. ENC., DEX. ✦ (Cu determinări care arată felul) Mediu social, cultural, politic, profesional etc. în care trăiește sau activează cineva; grupare socială, culturală, politică, profesională etc. din care face parte cineva. V. mediu¹ (1), ambianță, anturaj, cerc, climat. *Păstorul, păscînd oile sale, dacă cîntă și fluieră, el e norocos în sfera sa, sau în cît e între ale sale înconjurat.* ȚICHINDEAL, F. 285/14. *Otrava ... este în unile sferi politicești o înfricoșată și grozavă armă care a putut născoci duhul omenesc.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 369/13. *În sfera literaților străini, aghilațiile acestea au produs oareșcare desghinare în păreri asupra*

românilor. FM (1842), 272²/23. *Întorcîndu-se în sferele înalte ale societății din Petersburg, cercau a surpa creditul lui vodă Sturza, denunțîndu-l că prin abuzurile sale a nemulțămit țara.* SION, P. 434. *Neera și Horațiu au dreptul de a face în sfera lor înaltă oricare pas le place.* ALECSANDRI, T. II, 211. *Mă pune la curent cu tot ce se petrece în sferele înalte.* CARAGIALE, O. I, 298. *Prima constatare care a fermecat pe academicienii români a fost marele prestigiu de care se bucură știința și reprezentanții ei, atît în sferele oficialităților, cît și în cele largi ale publicului.* D. GUSTI, P. A. 355, cf. SCRIBAN, D. *Comunicările sale năzuiesc să atingă o sferă anumită a semenilor care întrebuințează același sistem de simboluri.* VIANU, A. P. 15. *În tot timpul petrecut în sfera curții din Weimar, scriitorul a arătat cea mai mare independență morală pe care o putea atinge un artist sau un gînditor al epocii.* id. L. U. 392. *Cunoscut ebraist în sferele teologice de pe timpuri ..., el semăna cu sfîntul Petru din iconografia ortodoxă.* ARGHEZI, B. 47, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Neobișnuit) Conjunctură. *În orice slujbă a statului, îți vine în doi, trei ani o împrejurare, o sferă care te pune în picioare pentru toată viața.* GHICA, C. E. I, 61.

5. Element logic care reprezintă capacitatea de referință a noțiunii la ansamblul de indivizi ce posedă însușirile reflectate în conținutul acesteia. *Viața reală și experiența vieții hotărăsc raportul între extensiunea-sferei noțiunilor.* GHEREA, ST. CR. III, 218, cf. DL, DM. *Sfera și conținutul noțiunilor s-au dezvoltat numai pe măsură ce oamenii cuprindeau în practica lor socială o masă din ce în ce mai mare de obiecte.* CF 1961, 191, cf. M. D. ENC., DEX.

6. (Prin nord-vestul Munt.) Afacere. Cf. RĂDULESCU-CODIN. *Așa merge sfera.* id.

— Pl.: *sfere* și (învechit) *sferi.*

— Din ngr. σφαῖρα, lat. **sphaera**, it. **sfera**, germ. **Sphäre**, fr. **sphère.**

SFERCIÓC s. m. v. **sfrîncioc.**

SFERCÚȘĂ s. f. v. **sfîrcuș.**

SFÉRDE s. f. v. **sfarghie.**

SFERDECÉL s. m. v. **sferdeteu.**

SFERDETÉU s. m. **1.** (Regional) Bucată de lemn care se fixează transversal pe osia carului, în dreptul roților și care are rolul de a susține loitrele. Cf. RAMFILE, I. C. 131, DR. II, 900, DEX, COM, MARIAN, VICIU, GL.

2. (Prin Transilv.) Vîrtej (la căruță). ib. 343.

— Pl.: *sferdetei* și, n., *sferdeteaua* (ALRSN II h 343/260).

— Și: **sferdecél** (PAMFILE, I. C. 131, DEX), **sfredetéu** (DR. II, 900), **sfrididéu** (ALR SN II h 343/228) s. m.

— Pref. *s-* + **fercheteu.**

SFERDÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Prin Transilv. și Maram.; complementul indică obiecte de lemn, de piatră etc.) A tăia în așchii. Cf. LEXIC REG. 25, MAT. DIALECT. I, 93. *Ai și sferdit masa asta nouă!* MAT. DIALECT. I, 93. ✦ Refl. (Despre obiecte de lemn, de piatră etc.) A se așchia. Cf. COMAN, GL., MAT. DIALECT. I, 93.

2. Tranz. și refl. (Prin Transilv.) A (se) zgîria. Cf. VICIU, S. GL., com. din FRATA — TURDA, PAȘCA, GL., LEXIC REG. 25.

— Prez. ind.: ? — Și: (regional) **sferghiá** (com. din FRATA — TURDA), **sfergihá** (PAȘCA, GL.) vb. I, **sfîrgí** (COMAN, GL.) vb. IV, **sfărgiá** (VICIU, S. GL.) vb. I.

— V: **sferde.**

SFÉRDIE s. f. v. **sfarghie.**

SFERDITÚRĂ s. f. (Prin Transilv. și Maram.) Zgîrietură. Cf. VICIU, S. GL., LEXIC REG. 25.

— Pl.: *sferdituri.* — Și: **sfărgietúră** s. f. VICIU, S. GL.

— **Sferdi** + suf. *-tură.*

SFEREÁP, -Ă adj. v. **sireap.**

SFEREÍ vb. IV v. **sfîrli.**

SFERGHIÁ vb. I v. **sferdi.**

SFERGIHÁ vb. I v. **sferdi.**

SFÉRIC, -Ă adj. (Mai ales despre obiecte) Care are forma (asemănătoare) unei sfere **(1)**, globular sau, p. ext., a unui cerc, a unui disc, a unui cilindru etc., orbicular, rotund **(I 1)**, (regional) tărtănéț; care are forma unei părți de sferă; (despre forma obiectelor) care seamănă cu o sferă sau cu o parte dintr-o sferă; (rar) sferular, (învechit) sfericesc. *S-au aflat că pămîntul nu era sferic.* AMFILOHIE; G. [prefață], 9/14, cf. I. GOLESCU, C. *Soarele și Luna, în cuprinsul lor cel sferic, mai au și la 500—5 000 comeți numai, din care unii sînt cît pămîntul și mai mari.* GENILIE, P. 80/15. *Pămîntul fiind sferic (rotund), laturile triunghiurilor întrebuințate întru a sa măsurare vor fi arcuri.* D. ASACHI, T. 31/22, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *S-au pornit doi academici, unul spre ecvator și altul spre pol arctic, pentru ca să însemneze chipul și mărimea pămîntului; și după toată osteneala ce au făcut, s-au aflat că pămîntul nu e sferic, adecă tocma rătund, ci puțin lungăreț, cuprins între doi poli.* SP [prefață], 6/10, cf. STAMATI, D. *Suprafața pămîntului fiind mai cam sferică, urmează din aceasta că toate cumpenele diferitelor puncturi ale globului se îndreptează către centrul pămîntului.* MARIN, F. 2/36. *Se pun față în față la 4 sau 5 metre de distanță doi reflectori sau oglinzi sferice.* id. ib. 213/17. *Acelor oameni barbari li se părea pămîntul ca o masă colțuroasă, dar nu rotundă, cu toate că argumentele despre forma sferică a pămîntului sînt atît de simple și atît de ușoare de aflat.* BARASCH, M. II, 45/19, cf. POLIZU. *La extremitatea de jos a acestui dulap, se zărea un lighean de argint, pe al cărui acoperămînt era pusă o bucată de săpun mosc în formă sferică.* FILIMON, O. I, 102. *Simigiii, cu tablalele lor sferice puse pe cap, împreună cu bragagiii și salepgiii arnăuți, făceau contrast cu aluniarii și cu vînzătorii de șerbet din Fanar, care purtau pe cap fesuri mici cu funde stufoase.* id. ib. 109, cf. PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Lucrătorul, cu ajutorul unei cîngi, adună metalul în bulgări sferici, ce sînt scoși și ciocăniți puternic cu ajutorul ciocanelor de forță.* IOANOVICI, TEHN. 47. *Teofil Sterie întoarse încet capul sferic pe suportul gușei revărsate, părăsind priveliștea neagră de-afară.* G. PETRESCU, O. P. I, 41. *A găsit că seamănă cu Buda grotesc, cu burta lui sferică și cu fața lăbărțată.* id. Î. II, 231. *Din chelia sferică și lucie, radiau fire de păr diafane ca un nimb de argint în bătaia soarelui revărsat pe fereastră.* id. G. V. 332. *Numai globul sferic care, învîrtindu-se în jurul axei, le descoperă pe rînd, îți poate da imaginea pămîntului.* TEODOREANU, M. II, 362. *Patru lanterne își zvîrlîră văpăile și prinseră mortul în cearcănul lor sferic.* VOICULESCU, P. I, 179. *Să curgă din gușele lor catifelate prundișor sferic în cupe de cristal.* SADOVEANU, O. IX, 11, cf. SCRIBAN, D. *Printre aceste forme de fusuri, menționăm: fusul tronconic, fusul sferic.* SOARE, MAȘ. 69. *Un instrument de metal semănînd a lingură sferică și a forceps, îl introduse într-o urnă congelată, închisă ermetic.* CĂLINESCU, O. I, 67. *Babighian își îndoi umil spinarea-i sferică, frecîndu-și mîinile și clipind din ochii mici.* id. S. 70. *O cărare se curma sub niște salcîmi sferici.* BLAGA, H. 154. *Mari turme cu clopote vin Prin amurgul gorunilor sferici, În codru stîrnind ca un zvon De trecute pierdute biserici.* id. POEZII, 137. *Forma acestor ouă este mult mai sferică decît a celorlalte specii de șoimi.* LINȚIA, PĂS. II, 155. *Electronul devine centrul de emisie al unei unde sferice.* SANIELEVICI, R. 192. *O bufniță... Din păcate Doar în întuneric Poate*

să constate Că universul e sferic. V. ROM. octombrie 1954, 160, cf. DL. *Atunci văd și globurile perfect sferice, din aluminiu, din spatele combinatului de cauciuc.* PREDA, I. 11. *Vedem luna sferică, arîdă, rece, Fără ochi și obraz Și fără beteală.* LABIȘ, P. 337, cf. DM, DN². *Se propune folosirea termometrelor actinometrice duble, ale căror rezerve au forma sferică.* PROBL. GEOGR. I, 233. *Forma creierului este aceea a cranului: sferică sau ovoidală.* ABC SĂN. 333. *Își curăță degetele de ce rămăsese din petala trandafirului, o mică masă aproape sferică, neagră, apoasă, ce căzu între pietricele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 17/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Dacă sistemul de sarcini are o simetrie sferică perfectă, numai primul termen are o valoare diferită de zero, următorii fiind nuli.* SANIELEVICI, R. 39. ◇ *Triunghi sferic* = porțiune din suprafața sferei **(1)** mărginită de trei arce de cerc mari (care se intersectează două cîte două în puncte diferite); (învechit) triunghi sfericesc, v. s f e r i c e s c. *Triunghi sferic este o parte a surfeții sferii, coprinsă între trei arcuri de cercuri mari.* POENARU, G. 259/8. *Triunghi sferic se numește spația cuprinsă pe suprafața unei sfere, între trii arce a cercului celui mare care să taie mutual la puncturile A, B, C.* ASACHI, E. III, 266/17. *În partea teoretică, profesorul va arăta principiile generale pentru dezlegarea triunghiurilor drept liniate și sferice.* REGUL. ORG. 386/1. *Unghiurile și arcele unui triunghi, drept-liniu sau sferic, precum și laturile acestui din urmă, se află între 0° și 200°.* TRIGON. DR. 11/30, cf. M. D. ENC. (Învechit) *Trigonometrie sferică* = ramură a trigonometriei care se ocupă cu relațiile dintre elementele unui triunghi descris pe o sferă **(1)** de arcele de cerc mari; (învechit) trigonometrie sfericească, v. s f e r i c e s c. *Trigonometria sferică.* GEOMETRIA, A. M. 210r/2. *Acest de cinste bărbat a tălmăcit întîiași dată aci, în limba patriii, aritmetica, geometria, trigonometria, dreaptă, linie și sferică, și algebra.* CR (1830), 331/2. *Laturile triunghiurilor întrebuințate pentru a sa măsurare vor fi arcuri, drept care suprafața acestor triunghiuri trebuie a le socoti prin trigonometria sferică.* D. ASACHI, T. 31/24. *Obiectul trigonometriei sferice este tot același.* TRIGON. DR. 119/14. *Calotă sferică* = parte din suprafața sferei **(1)** cuprinsă între două planuri paralele, unul secant și altul tangent; porțiune de sferă mărginită de această suprafață. *Crearea tipului de vas hemisferic, ori de calotă sferică ..., aparține hallstattului sud-vestic.* PÂRVAN, G. 575. *Sferometrul servește ... la determinarea razei sferelor sau calotelor sferice.* CIȘMAN, FIZ. I, 22, cf. GEOM. SP. 131, M. D. ENC. *Suprafață sferică* = suprafața care se obține prin rotirea unui semicerc, în jurul diametrului său. Cf. GEOM. SP. 104. *Zonă sferică* = porțiune din suprafața sferei **(1)** cuprinsă între două planuri paralele. Cf. ib. 131, M. D. ENC. *Sector sferic* = mențiunea punctelor interioare unei sfere **(1)**, situate în interiorul conului, avînd ca bază un cerc mic al sferei; (învechit) sector sfericesc, v. s f e r i c e s c. *Sectorul sferic e o suprafață închisă.* LTR² XV, 432, cf. M. D. ENC. *Compas sferic* = compas cu ajutorul căruia se descriu cercuri pe o sferă. Cf. GEOM. SP. 131. ◇ (Adverbial) *Împinsă de un canon numeric Floarea se desface sferic După cerul cu planete-n șir Care miroase a trandafir.* CĂLINESCU, O. II, 99. *Stîncile domol cioplite sferic Adînc tăceau sub mușchiul de-ntuneric.* BENIUC, C. P. 29.

— Pl.: *sferici, -ce.*

— Din ngr. σφαυρυκός, it. **sferico**, fr. **sphérique**, lat. **sphaericus**, germ. **sphärisch.**

SFERICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Sferic. *Sfericitate, stare a ceea ce este sfericesc.* VÎRNAV, L. 145r/12. *Soarele ... este, după părerea astronomilor, de un milion patru sute de mii de ori mai mare decît Pămîntul. Figura lui este sfericească, au rătundă.* PLEȘOIANU, G. 12/16. *Această lume, fiic-a mea, sfericească să cheamă Și să-nvîrtească nencetat, precum s-a băgat seamă.* PANN, E. IV, 42/18. ◇ *Triunghi sfericesc* = triunghi sferic, v. s f e r i c. *Alt fealiu de trigonometrie ... ne învață nouă lățimea laturilor și a unghiurilor triunghiurilor sfericești.* LAZĂR, T. 3r/18. *Trigonometrie sfericească* = ramură a trigonometriei care se ocupă cu relațiile dintre elementele unui triunghi descris pe o sferă **(1)** de arcele de cerc mari; (învechit) trigonometrie sferică, v. s f e r i c. *Să zice trigonometrie sfericească, despre care ne învață astronomia.* id. ib. 3r/20. *Sector sfericesc* = sector sferic, v. s f e r i c. *Sectorul sfericesc iaste solidul pe carele l-ar plăzmui sectorul cercuitoriu B. C. A.* ASACHI, G. 85r/17.

— Pl.: *sfericești.*

— **Sferă** + suf. *-icesc.*

SFERICITÁTE s. f. Însușirea de a fi sferic; (învechit, rar) sferime. *Sfericitate, stare a ceea ce este sfericesc.* VÎRNAV, L. 145r/12, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *O asemene oglindă ..., făcînd parte dintr-o sferă, trebuie să se afle dinaintea sa un punct O, care se fie centrul său de sfericitate.* PONI, F. 147, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², SFC VI, 60, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **sphéricité.**

SFERÍME s. f. (Învechit, rar) Sfericitate. Cf. VALIAN, V.

— **Sferă** + suf. *-ime.*

SFERISTÉRIU s. n. (Învechit) Teren sau sală destinate jocului cu mingea. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D.

— Pl.: *sferisterii.*

— Din lat. **sphaeristerium.**

SFERITISMÓS subst. v. **sferterismos.**

SFERMĂTÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFÉRNIC s. n. v. **sfeșnic**[1].

SFEROÍD, -Ă s. n., (învechit) s. f. (Și adjectival) (Corp) care are o formă apropiată de aceea a unei sfere și rezultată prin rotirea unei elipse, a unui ovoid etc. în jurul uneia dintre axele sale. V. g e o i d. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Căpătîiul de sus sau scapular al umărului ... prezentează un segment de sferoid.* KRETZULESCU, A. 50/28, cf. NEGULICI. *Deși pămîntul nu este o sferă perfectă, ci la amîndoi polii e ceva complanat, prin urmare este un sferoid ..., cu toate acestea, noi, spre ușurarea măsurii, putem să-l luăm de o sferă.* LAURIAN, M. IV, 206/2, cf. STAMATI, D. *Natura a ales această formă sferoidă (adică o unei sfere întinsă ceva într-o direcțiune, ea un ou) fiindcă razele luminei căzînd asupra unui corp ce are această formă răsfrîng din toate părțile spre centrul sferei, unde să și unesc.* BARASCH, M. III, 19/3, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Doi savanți ilustri ..., ocupîndu-se de a determina forma pămîntului, au constatat că ea nu este sferică, ci sferoidă, adică pămîntul este un corp asemenea unei sfere puțin turtită la poli și umflată la ecuator.* DRĂGHICEANU, C. 62, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *E vorba de formațiuni rotunde, sferoide ce apar în secțiunile impregnate cu nitrat de argint ca niște plăci.* PARHON, B. 88, cf. LTR², DL, DM, DN², DER. *Punctul a devenit instantaneu un sferoid, nu prea mare, care emite o lumină nemaipomenit de puternică, de un alb metalic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sferoide* și (învechit, m.) *sferoizi* (I. GOLESCU, C., ALEXI, W.).

— Din fr. **sphéroïde**, lat. **sphaeroides**, germ. **sphäroidisch.**

SFEROIDÁL, -Ă adj. (Mai ales despre obiecte) Care are forma unui sferoid; (despre forma obiectelor) care seamănă cu un sferoid; (învechit, rar) sferoidic,

globos. *Trupurile lumei se vor forma tarăşi sferoidale (globuloase), se vor învirti în cercuri eliptice (ţuguiate), cele mai aburoase şi mai mari vor lumina şi cele mai mici se vor lumina.* FM (1840), 113²/28. *Corpii aceştia se află în stare brută în formă sferoidală şi n-au nici un clivagiu.* MARIN, PR. I, 42/9. *Pămîntul are forma sferoidală.* COBÎLCESCU, G. 2/3. *O varietate ce se numeşte dioril orbicular ... e format din sîmburi sferoidali.* id. ib. 34/5. *Să se observe că forma sferoidală caracterizează toate undele individuale.* CONTA, O. F. 199, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Se prezintă sub formă de concreţiuni sferoidale.* ONCESCU, G. 219. *Siderítul ... se întîlneşte sub forma de ... concreţiuni sferoidale.* LTR² XV, 608, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-ro-i-.* — Pl.: *sferoidali, -e.*
— Din fr. **sphéroïdal.**

SFEROÍDIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Sferoidal. Cf. STAMATI, D.

— Pronunţat: *-ro-i-.* — Pl.: *sferoidici, -ce.*
— Din fr. **sphéroïdique.**

SFEROIDIZÁRE s. f. Tratament termic aplicat unor obiecte din oţel, pentru a se obţine carburi în forme globulare. Cf. LTR², DER, SFC IV, 315, M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-ro-i-.* — Pl: *sferoidizări.*
— Din fr. **sphéroïdisation.**

SFEROLÍT s. n., s. m. (Mai ales la pl.) **1.** S. n. Agregat mineral de formă sferică, constituit prin dispunerea radiară a unor cristale prismatice, care au uneori structură concentrică şi care se găsesc în unele roci eruptive. Cf. CANTUNIARI, L. M. 172, ENC. AGR., LTR², DER.

2. S. m. Formaţiune cristalină existentă în zona de orientare mai înaintată macromoleculară din fibrele poliamidice. Cf. LTR².

— Pl.: **(1)** *sferolite*, **(2)** *sferoliţi.*
— Din fr. **sphérolite.**

SFEROLÍTICĂ adj. (În sintagma) *Fontă sferolitică*= fontă modificată, care se obţine prin adăugarea de magneziu, calciu şi de alte elemente chimice în oala de turnare, pentru ca grafitul să se depună sub formă de nodule; fontă nodulară, v. n o d u l a r **(2)**. Cf. CANTUNIARI, L. M. 174, LTR².

— Pl.: *sferolitice.*
— Din fr. **sphérolitique.**

SFEROMÉTRU s. n. Instrument format dintr-un trepied cu un şurub micrometric central, folosit pentru determinarea curburii suprafeţelor sferice şi pentru măsurarea grosimii pieselor mici. Cf. I. GOLESCU, G., VALIAN, V., PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. *Sferometrul serveşte, după cum arată şi numele, la determinarea razei sferelor sau calotelor sferice.* CIŞMAN. FIZ. I, 22. *Sferometrul măsoară grosimi mici cu o precizie mai mare ca palmerul.* MARIAN — ŢIŢEICA, FIZ. I, 8, cf. LTR², DL, DM, DER, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sferometre.*
— Din fr. **sphéromètre.**

SFEROSIDERÍT s. n. Varietate de siderit constituit sub formă de concreţiuni sferoidale. Cf. CANTUNIARI, L. M. 115. *Roca sedimentară este transformată în lentile, uneori stratiforme, de sferosiderit.* ONCESCU, G. 241. *Siderítul ... se întîlneşte sub formă de ... concreţiuni sferoidale (sferosiderit).* LTR² XV, 608.

— Pl.: *sferosiderite.*
— Din fr. **sphérosidérite.**

SFEROSIDERÍTIC, -Ă adj. Care se referă la sferosiderit, de sferosiderit. *Complexul sferosideritic gros de circa 120 m, constituit din şisturi argiloase.* ONCESCU, G. 159, cf. 160.

— Pl.: *sferosideritici, -ce.*
— **Sferosiderit** + suf. *-ic.*

SFERT s. n. **1.** (De obicei cu determinări introduse prin prep. „de", „din" care specifică întregul) A patra parte dintr-un întreg, dintr-o unitate (de măsură), dintr-o cantitate; fiecare dintre cele patru părţi egale în care se poate împărţi un întreg; pătrime, (învechit şi popular) pătrar **(2)**, fîrtai, (franţuzism învechit) cuart, (regional) sfirtai, sfîrtar[1], pătriţă. *Ia pieptul şi-l taie bucăţi, apoi îl spală şi-l prăjeşte cu untu proaspăt dimpreună cu ceapă tocată ca un sfertu de ceas.* MÎNCĂRILE, 69/3. *Iarăşi s-au mai grijit oareci cu 2 mese şi pomeni mai mici de 3 pre[u]ţi şi alţi cine s-au mai tîmplat la acele 3 mesă un civert de vacă, cinci ... vedre vin* (a. 1738). BUL. COM. IST. IV, 73. *Din vînzarea lor să i să plătească dumnealui baronului de către cumpărătorul lor, din cele dintîi sferturi, mai sus-arătata sumă de taleri trei sute mii* (a. 1823). DOC. EC. 281. *Aşteaptă ... cel puţin un sfert, două de ceas.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 66/30, cf. I. GOLESCU, C. *După un sfert de ceas a început să se facă cercetarea celorlalţi miniştri.* CR (1831), 11²/27. *Pînă într-o jumătate de ceas sau mult pînă în trei sferturi, trebuie să sosească aicea.* HRISOVERGHI, A. 55/5. *După ce am trecut sara apa Rinului ..., după un sfert de ceas am intrat în Strasburg.* KOGĂLNICEANU, S. 52. *Toţi aceştia vor avea un sfert de ceas odihnă la fiecare ceas.* REGUL. ORG. 414/10. *De văpaia ce el singur şi-o aprinsese în piept, Ardea, nu avea odihnă să stea la un loc un sfert, Să silea cu-nţelepciunea să găsească vrun mijloc Ca să se scape pe sine.* PANN, E. I, 5/4. *Nu afli alt ca dinsul, Să ştie cum se-mparte un rup în patru grefuri, Un cifert din col să fure şi litrele din ochi.* NEGRUZZI, S. II, 199. *Un venit mediu de 100 de franci ..., aproape pe sfert din cît este venitul locuitorului din Austria.* GHICA, C. E. II, 360, cf. PONTBRIANT, D. *Mă întorc într-o jumătate ... ba nu! într-un sfert de ceas.* HASDEU, R. V. 127. *S-aruncă în mare şi începu să-noate, puindu-şi drept ţel de ajuns nişte stînci, ce le vedea un sfert de ceas departe de ţărm.* EMINESCU, P. L. 101. *Ne-am întîlnerit unul pe altul cu aproape un sfert de veac, prin reconstituirea acelor scumpe timpuri trecute la „Timpul".* CARAGIALE, O. VII, 307. *Porunci s-o bage într-o peşteră părăsită şi să-i dea cîte un sfert de pîine şi cîte o cană de apă pe zi pînă ce s-o prăpădi acolo.* ISPIRESCU, L. 134. *Expoziţia se închide c-o vînzare de 58 de bucăţi, aşa că aproape trei sferturi din tablouri se-ntorc în atelier.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 437. *Mi-a venit în gînd să scriu oarecare amîntiri despre această societate, care a ocupat un sfert de secol din viaţa mea.* I. NEGRUZZI, în PLR I, 240. *Mai trecu un sfert de ceas.* D. ZAMFIRESCU, R. 21. *Nu cunoaştem nimic mai vechi decît amintirile de la episcopul de Roman, Pahomie, din cel dintîi sfert al veacului al XVIII-lea.* IORGA, C. I, III, 59. *Zidul negru de brazi plantaţi de pui, de acum un sfert de veac, stătea ocrotitor la năvala vînturilor.* ANGHEL, PR. 57. *Au încărcat amîndoi de aseară mai bine de un sfert de stînjen, l-au legat cu lanţul să nu pice.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 110. *Drumul şerpuia iar printre fînețe şi, după vre-un sfert de ceas, se iveau alte case înşirate la marginea drumului.* AGÎRBICEANU, A. 67. *Cercetează: un sfert de alune mîneate!* GÎRLEANU, L. 44. *După un sfert de oară ..., fericitul meu tovarăş fosăia ca o cucuveică sub streşina unei biserici.* HOGAŞ, DR. I, 79. *Din Armadia pînă-n Pripas, de obicei, Titu făcea jumătate de ceas pe jos, Acuma în mai puţin de un sfert fa acasă.* REBREANU, I. 276, cf. RESMERIŢĂ, D. *Acum un sfert de secol se puteau număra pe degete cărţile ce apăreau în cursul unui an.* în PLR II, 412. *Protipendada a trei sferturi de veac o cunoscuse în fiinţă.* M. I. CARAGIALE, C. 78, cf. CADE. *Pentru ce un sfert de veac a fost acoperit cu nepăsarea lumii cililoare?* LOVINESCU, C. IV, 16. *Şi iată eum iubita mea, În noaptea cînd mă părăsea, N-avea să-mi lase la plecare Decît un pat pe trei picioare, Iar în dulapul*

din sufragerie, Un sfert de cozonac cu nucă. MINULESCU, V. 190. *Eu sînt ce n-am fost niciodată Ş-un sfert din ce era să fiu!* TOPÎRCEANU, P. O. 84. *La patru şi un-sfert după amiază, bunica şi nepotul, faţă în faţă la măsuţa rotundă, beau cîte-un pahar de ceai.* TEODOREANU, C. B. 47. *După un sfert de oră, urcăm pînă la mucliea dealului.* CAMIL PETRESCU, U. N. 350. *Am aranjat lucrurile într-un sfert de oră.* C. PETRESCU, C. V. 256. *De un sfert de veac încoace, stă în arşiţa soarelui, ori în bătaia crivăţului.* I. BOTEZ, B. I, 15. *Se mai scurse un sfert de oră.* SAHIA, N. 81. *Să-şi cumpere un covrig sau un sfert de pîine, de i-o fi cumva foame.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 164. *Cît au ţinut ţipetele astea, nu ştiu, poate un sfert de ceas, poate mai mult.* COCEA, S. I, 11. *În primele trei sferturi ale veacului al XIX-lea, unul din cuvintele cele mai curente în scrierile filozofice şi sociale ale timpului a fost „critica".* în PLR II, 588. *Noaptea fiind trecută mai mult de trei sferturi, îi sili să se culce.* VISSARION, B. 321. *A citit într-o deplină tăcere şi ascultare trei sferturi de oră.* VLASIU, D. 64. *Puse sticla la gură şi, pe nerăsuflate, dete duşcă un sfert.* VOICULESCU, P. I, 279. *Îl lasă să vie pînă la cinci paşi şi sloboade în el o încărcătură de un sfert de ocă de zburători de ceaun.* SADOVEANU, O. XII, 546. *Cu tot ajutorul ştiinţei noastre, lo douăsprezece şi un sfert a sucombat.* DAN, U. 192, cf. SCRIBAN, D. *Ar dori să refacă procesul ... început acum vreun sfert de veac de doi critici literari.* VIANU, A. P. 259. *S-a colectat mai puţin de trei sferturi din cantitatea de grîu planificată.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 379. *Trei sferturi din preţul prînzului vulturilor îl face metoda: pregătirea.* ARGHEZI, S. VIII, 168. *La orele patru şi un sfert academic, Jim sună la uşa marchizei de fier a casei din str. Toamnei.* CĂLINESCU, O. I, 68. *Vine octombrie, peceţi să punâ Pe miezul vieţii şi pe frunte smalţ. Şi să reteze cu un sfert de zare Meridianul zilei ce-l înalţ.* BLAGA, POEZII, 246. *O simplă schiţă de Cehov cuprinde condensat într-însa mai multă umanitate şi înţelegere decît trei sferturi din literatura ... contemporană la un loc.* RALEA, S. T. I, 200. *Oamenii ... scot din buzunare sferturi de pîine şi desfac din bucăţi de ziar castraveţi muraţi.* BOGZA, A. Î. 260. *A mai rămas un sfert din lună.* STANCU, D. 332. *Pindea jumătăţile şi sferturile de oră să poată alipi.* VINEA, L. II, 33. *Mai am un sfert de ceas şi ajung.* DEMETRIUS, A. 251. *Omul acesta trebuie să-şi primească pedeapsa cu un sfert de oră înaintea morţii noastre.* H. LOVINESCU, T. 188. *Trei sferturi din opera lui de versificator ingenios e astăzi moartă.* CONSTANTINESCU, S. III, 268. *E vorba ... de un instrument de multă vreme uitat: o bucată de seîndură, ca un sfert de cerc.* TUDORAN, P. 183, cf. DL. *În fiecare an Moromete lăsa un sfert de pogon trifoişte, pe care-l cosea de două-trei ori pe vară.* PREDA, M. 110, cf. DM. *Citeau toată ziua cu un fel de foame, înţelegînd pe jumătate sau un sfert din ce citeau.* T. POPOVICI, SE. 238. *Trecuseră trei sferturi de ceas şi le amorţiseră oasele.* BARBU, B. 63. *Diametrul Lunii reprezintă un sfert din diametrul Pămîntului.* GEOLOGIA, 6. *Am pierdut aseară un sfert de milion.* T iulie, 1964, 32. *Ora lor preferată e către şapte şi-un sfert.* VULPESCU, P. 72. *Dacă ar fi întrebat oamenii din sat cu cîteva zile în urmă dacă au să plece în noaptea asta la dropie, jumătate ar fi tăcut, un sfert ar fi dat din umeri.* BĂNULESCU, I. 44. *Eforturile... în acest sfert de secol ... au fost considerate din perspectiva dezvoltării ştiinţei şi tehnicii.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 10/2. *Se taie merele în sferturi, se curăţă de coajă.* S. MARIN, C. B. 302, cf. M. D. ENC., DEX. *După ci au apucat fiecare cîni cîte un cifert de carne, au început a fugi fiecare încotro.* ŞEZ. II, 117. *Cînd să cutremură uşor şi puţin, atunci Dumnezău să uită cu un sfert dă ochi la el.* ib. III, 99. *Să nu poţi răbda De dragostea mea Şi de dorul meu Cu sfertul, cu ceasul, Cu minutul.* FOLC. MOLD. I, 230. *Poţi să vii s-o cîntăreşti, Nici un litru nu găseşti; Nici un litru, nici un gram, Nici un sfert de kilogram.* ib. II, 137, cf. ALRM SN II h 578. ◇ (Învechit, rar) *Sfert de cerc* = sextant. *Neştine n-are trebuinţă d-un sfert de cerc ca să călătorească.* TÎMPEANUL, G. 61/24. (Sport). *Sferturi de finală* = fază de joc, în cadrul unei competiţii sportive, oragnizate pe echipe, care are loc înaintea semifinalelor. *S-a calificat în sferturile de finală ale probei de simplu.* RL 1967, nr. 7 001. *În sferturile de finală la dublu mixt, va juca şi perechea noastră.* ib. (Astron.; învechit) *Sfert de lună* sau *sfertul lunii* = pătrar (de lună), v. pătrar **(2)**. *Cum a pornit el, s-a rumenit zarea către dealurile cele mari din stînga. Răsărea sfertul de lună.* SADOVEANU, O. XIII, 724. *Du-te la cele două văduve schivnice şi întreabă-le cînd se schimbă sfertul lunii.* id. ib. XVIII, 296. (Muz.; învechit) *(Tactul) trei sferturi* = (măsura) trei a patra. *Care tact e acolo? — Trei sferturi. Ruşine să nu ştii pînă acum cu ce tact se cîntă psalmul o sută cinci.* CONTEMPORANUL, V_1, 204. ◇ Loc. adj. **Trei sferturi** = (despre haine sau despre mîneci) care are o lungime intermediară între lungimea scurtă şi cea lungă. *Constanţa îmbrăcase un taior bleumarine, cu mîneci trei sferturi.* PREDA, R. 470. Loc. adv. **Pe (un) sfert** = (cam) cît a patra parte dintr-un întreg, dintr-o unitate (de măsură), dintr-o cantitate; p. ext. în cantitate (foarte) mică; în (foarte) mică măsură. *Omul arendaşului cerea foarte mult, iar sătenii voiau a plăti numai pe sfert.* PELIMON, I. 162/21. *M-aş mulţumi eu să am măcar pe sfert din cît spune lumea.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 193. *La comună, leafa lui era pe sfert din cît îi oferea statul.* REBREANU, I. 82. *Paharul era ... umplut pe sfert.* TEODOREANU, M. II, 114. *Curăţenia oraşului se face întotdeauna pe sfert, din pricina lipsei de apă.* ARGHEZI, S. XVIII, 15. *Puntea era gata numai pe un sfert, iar el avea de pe acum în cap locul fiecărei babale, fiecărui tachet, fiecărei cavile care aveau să fie prinse deasupra ei.* TUDORAN, P. 110, cf. DL. *Statul nu-i poate ajuta decît pe sfert, decît dacă ar fi într-o gospodărie, adică cu credite mari, cu maşini, cu agronomi, cu tehnicieni.* PREDA, R. 257, cf. DM, DEX. **(Din) trei sferturi** = dintr-o sau într-o poziţie (a capului sau a corpului) intermediară între poziţia din faţă şi cea din profil. *Se privi în oglindă din faţă, din profil, din trei sferturi.* C. PETRESCU, C. V. 167. *Tot în stînga, planul al II-lea (aşezat trei sferturi spre public), se află un şervet cu un panou.* T iulie 1968, 28. **Pe trei sferturi** = (cam) cît trei părţi din cele patru părţi egale dintr-un întreg, dintr-o unitate (de măsură), dintr-o cantitate; p. ext. în cantitate (foarte) mare; în (foarte) mare măsură; aproape în întregime. *Într-o seară de iarnă, pe vremea cînd băteam drumul Olteniţei, am cunoscut un biet bătrîn în zdrenţe şi pe trei sferturi orb.* I. BOTEZ, B. I, 198. *De o saleie scorburoasă, scorojită pe trei sferturi, uscată, un moşneag îşi razimă spinarea încovoiată.* BOGZA, C. O. 211, cf. DL, DM. *Am anulat ... pe trei sferturi absurdul relaţiilor interioare dintre eroi.* CINEMA, 1968, nr. 7, VII, cf. DEX. (Rar) **Pe sfert de sfert** = într-o cantitate extrem de mică. *De cîte ori n-au reînceput iarăşi şi iarăşi acelaşi subiect ..., acelaşi trup perfect ale cărui linii, mlădioase, moi şi pătimaşe, se împletesc cu atîta noroc şi cumpănire, încît marmura nu le poate fura decît pe sfert de sfert din adevărata lor căldură!* DELAVRANCEA, T. 57. **Din sfert în sfert de oră** sau **din sfert de oră în sfert de oră** = la intervale regulate de 15 minute; p. ext. foarte des. *Din sfert în sfert de oră, folosind alte cuvinte, îl întreba pe Iosif acelaşi lucru.* PREDA, M. S. 23. *Dacă înregistrăm temperatura la intervale mai mici de o oră, de exemplu din sfert de oră în sfert de oră, obţinem o diagramă mai exactă.* ALGEBRA, VIII, 259. ✦ Spec. Unitate de măsură de greutate sau de capacitate egală cu un sfert **(1)** de kilogram sau de litru; cantitate măsurată cu această unitate; litră. *Singur şeful minca două feluri şi bea un sfert de vin.* PAS. Z. I, 268. ✦ Sticlă (de băutură) de un sfert **(1)** de litru; conţinutul acestei sticle; litră. *Cei doi muşterii, în lumina fumegoasă a opaiţului, deşertau sferturile fără să schimbe un cuvînt.* C. PETRESCU, A. 215. ✦ (Regional) A patra parte a unei zile de muncă la ţară (Braniştea — Galaţi). Cf. H III 78.

2. (Învechit) Trimestru financiar; p. ext. dare în bani care reprezenta a patra parte din bir şi care era plătită de patru ori pe an; plata acestei dări. *Şi-ncepu Duca Vodă a scoate grele mari pe ţară, a-ndesi ciferturili ce le seosesă Antiohi Vodă: din patru dederă opt într-un an.* NECULCE, L. 155. *Scoate cîţi 2 văcărituri pe tot anul ... şi şverturi mulţime.* id. ib. 325, cf. IORGA, S. D. XIV, 223. *L-am rînduit să-i dai din banii sfertului, şi cu răvaşul meu te vei descarca la samă* (a. 1757). URICARIUL, XXII, 85. *Facem ştire ... că fiind ei peste putinţa lor asupriţi şi cu nedreptate scurtaţi la rînduiala birului, atît pentru eifertul, cît şi la ajutorinţă ... deci am hotărît Domnia mea să se facă bună rînduială cu dăjdiile lor* (a. 1766). ŞTEFANELLI, D. C. 82. *Banii aceştia să se dea nestrămutat la boierii epitropi rînduiţi, numărîndu-să cîte o a patra parte pe tot cifertul după cum pre largu se cuprinde întru a noastră domnească întăritură a anaforalii obşteşti pentru birul ţărei* (a. 1804). URICARIUL, I, 317. *În luna dintîi a lui ghenar de la începutul anului, murind Domnul într-acea lună, apucase de deseră sfertul numai pă o lună* (a. 1822). DOC. EC. 245. *Ba decît baçşiş, mai bine m-ai agiuta să-mi plătesc sfertu.* ALECSANDRI, T. 1 589. *Omu de treabă, dacă nu poate plăti sfertu, n-are nici cergă peste blăni ... şi n-are ce-i vinde perceptoru.* PETICĂ, O. 210, cf. BESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sferturi.* — Şi: (învechit şi regional) **şfert, cifért,** (învechit) **ciuvért** (IORGA, S. D. XIV, 223), **civért, ştifért** (CAT. MAN. I, 367), **şvert** s.n.

— Din v. sl. четврть.

SFERTÁN subst. (Argotic) Mîncare **(3)**. Cf. SCL, 1974, 448.

— Pl.: ?

— **Sfert** + suf. *-an.*

SFERTECÁ vb. I v. **sfîrtica.**

SFERTECÁRE s. f. v. **sfîrticare.**

SFERTICÁ vb. I v. **sfîrtica.**

SFERTICÁRE s. f. v. **sfîrticare.**

SFERTIŞÓR s. n. Diminutiv al lui sfert **(1)**; sfertuleţ, (regional) sfertuţ. Cf. DDRF, DM, DEX.

— Pl.: *sfertişoare.*

— **Sfert** + suf. *-işor.*

SFERTULÉŢ s. n. Diminutiv al lui sfert **(1)**; sfertişor, (regional) sfertuţ. Cf. I. GOLESCU, C., DDRF. *Frate-meu nu poate veni decît un sfertuleţ de ceas, atunci cînd vrăjitorul îşi îngrijeşte straturile de salamandre.* CĂLINESCU, C. O. 222, cf. DM, DEX.

— Pl.: *sfertuleţe.*

— **Sfert** + suf. *-uleţ.*

SFERTÚŢ s. n. (Transilv.) Sfertuleţ. Cf. DDRF.

— Pl.: *sfertuţe.*

— **Sfert** + suf. *-uţ.*

SFERULÁR, -Ă adj. (Rar) Sferic. *În ceea ce priveşte forma bacilului virgulă, s-a găsit o formaţiune sferulară particulară faţă cu reactivii, care e aşezată la extremitatea sau în mijlocul bacilului.* BABEŞ, O. A. I, 114.

— Pl.: *sferulari, -e.*

— **Sferulă** + suf. *-ar.*

SFERÚLĂ s. f. (Biol.) Formaţiune sferică din corpul unor bacterii, vizibilă la microscop. *E foarte uşor a da şi bacteriilor colorate de mine, ce conţin sferule, dar n-am crezut aceasta necesar.* BABEŞ, O. A. I, 115. *Sferulele roşii închis se găsesc foarte frumoase la aşa-numiţii bacili difterici.* id. ib. 116, cf. SFC VI, 130.

— Accentuat şi: *sférulă.* — Pl.: *sferule.*

— Din fr. **sphérule,** lat. **sphaerule.**

SFESTÁTINĂ s. f. v. **sfeştanie.**

SFESTIÓC s. n. v. **sfeştoc.**

SFÉŞNIC[1] s. n. **1.** Suport pentru lumînări, cu unul sau cu mai multe braţe. *Nimea să aprinză lumînarea şi să o puie supt ciubăr, ce în sfeaştnicu, ca să lumineaze tuturor care-i sînt în casă.* CORESI, EV. 407. *Aşa să iasă den sfeaşnic tute şase creangurile.* PO 263/12. *Iară masa tu o vei pune denafara dverului şi sfeaşnicul în dereptul measei.* ib. 267/9. *2 sveaşnice de argint* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 195, cf. PARACLIS (1639), 249. *Mă întorşu să văz glasul ce grăia cu mine şi întorcîndu-mă văzui 7 sveaştnice de aur.* N. TEST. (1648), 304[r]/15. *Au luat odoarele ... şi sf[t]ntul sveaştnic şi le deade toate pămîntului să le poarte de grije* (a. 1650). GCR I, 148/37. *Într-acea vreme, cîndu-i ceasul de aprins sveaşnicile.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 6[v]/23. *Văzut-au prorocul Zahariia un sfeaşnic de aur, spre carele era şapte candile.* CHEIA ÎN. 79[v]/6. *Dai cuvîntul lui Dumn[e]dzău ca oarece lumină fiind pînă acum supt acoperămînt şi o pui în sfeaşnic.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 8/14. *Şi aceşti bani neputîndu-se mai degrabă strînge, au poruncit de au luat un polecandru şi nişte sfeşnice de argint ce făcuse Alexandru Vodă în Mitropolie şi le-au stricat de au făcut bani de plata oştii.* N. COSTIN, LET. I A, 65/15. *Şi dzicu călugării să fi fost făcut şi sfeşnicile mari şi cele mici şi policadru şi hora tot prisne de argint şi pe urmă să li fie luat un domnu şi să fie făcut alteli de spije, care le-am apucat şi noi.* NECULCE, L. 8. *Făcliia cea de aur, în sfeşnicul de diamant şi lumina cea de obşte în casele şi mesele tuturor se pune.* CANTEMIR, IST. 73. *Întări braţele sale pre lucru. Gustă că iaste bine a lucra. Nu să stinge sfeaştnecul ei toată noapte* (a. 1694). GCR I, 313/8, cf. ANON. CAR. *Nimeni nu aprinde făclie să o puie supt obroc, ci în sfeşnic.* ANTIM, O. 125. *Un ceasornic, 1 lingură de argint, 1 covor, 1 sfeaşnic mare de alamă* (a. 1726). IORGA, S. D. XIV, 27. *Am mai dat ... 2 sfeşnice cu mucări de aramă* (a. 1734). BUL. COM. IST. IV, 69. *Mainte se află mitropolitul cu episcopii, cu ceilalţi arhierei şi cu uşa bisericii, preutul cu sfînta evanghelie, diaconii îmbrăcaţi în stihare cu cadelniţile amînă şi citeţii cu lumini aprinse în două sfeşnice.* GHEORGACHI, LET. III, 290/23. *Văşminte multe au făcut şi evanghelii scumpe tot cu aur poleite şi chivote şi cădelniţă şi sfeşnice şi tot altu ce au fost, tot au înnoit* (a. 1760). GCR II, 74/24. *Mă dusără în mijlocul biserici[i] aproape de sfecinecele cele mari* (a. 1768). IORGA, S. D. XIII, 33. *Ion Ioana au cumpărat un prapor cu 3 galbeni şi un sfeşnic de aramă* (a. 1780). id. ib. XIII, 161. *Un sfeşnic de alamă cu mucările lui* (a. 1802). DOC. EC. 71. *Sfednitse de arame* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 146, cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Aceslea sfeaşnice s-au plătit de dumnealor ... Maria, dinpreună cu fiiul său Ianos* (a. 1842). IORGA, S. D. XIII, 110. *Sfeşnice n-am găsit; că de ştiiam, dam în ştire olarilor, de făcea* (a. 1846). DOC. EC. 901, cf. POLIZU. *În toate colţurile camerilor cîte o mescioară ... cu lumănări în sfeşnice şi cu toate instrumentele necesarii.* GHICA, C. E. I, 156. *În mijlocul camerei era un scaun de brad cu trei picioare, pe care erau puse patru sfeşnice de tumbac cu lumînări de seu într-însele.* FILIMON, O. I, 178, cf. PONTBRIANT, D. *6 sfeşnice cu tăbliţe şi mucări.* I. IONESCU, D. 111, cf. CIHAC, II, 337, LM. *Ah! garafa pîntecoasă doar de sfeşnic mai e bună! Şi mucoasa luminare sfîrîind săul şi-l arde.* EMINESCU, O. I, 46. *Luminarea arde-n fundul sfeşnicului cu flacăra din urmă.* CARAGIALE, O. I, 78. *Ea era împodobită numai cu aur, cu pietre nestemate şi cu făclii de jur împrejur ce ardeau în nişte sfeşnice de aur curat, mai mari decît omul.* ISPIRESCU, L. 237. *Era noapte şi luminarea ni se isprăvise în sfeşnic.* DELAVRANCEA, T. 217. *Pe-o masă murdară, într-un sfeşnic de lut, ardea o luminare subţire de ceară.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 131; cf. DDRF. *Şi jalnic, prin biserici, mii preoţi au aprins Făcliile de ceară din sfeşnice-aurite.* COŞBUC, P. II, 182, cf. BARCIANU. *Un portret mare al Saşei, rezemat de două sfeşnice, părea că vrea să-i*

vorbească. D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 198, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Într-un sfeşnic ard pe masă două lumînări de ceară.* GOGA, POEZII, 103. *Numai luna luminează Peste vîrfuri, ca un sfeşnic — Numai dragostea veghează, Ca un ochi al celui veşnic.* CERNA, P. 141. *În sfeşnic lumînarea Se luptă-n întuneric, tot scăpătîndu-şi zarea.* IOSIF, PATR. 72, cf. TDRG. *În comuna Ţepu..., era un mare meşter de făcut feşnice sau sfeşnice cu ajutorul unui rudimentar strung.* PAMFILE, I. C. 171. *La lumina sfeşnicului pe care-l ţinea în mînă, i-am văzut faţa rîzătoare.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 157. *La cap şi la picioare ardeau, în patru sfeşnice înalte de lemn, aduse de la biserică, făclii mari, albe.* AGÎRBICEANU, S. 119. *Ca făcînd parte din mobilierul şi uneltele de bucătărie trebuie să mai înşirăm următoarele:... ciur, ceaun, tristăr de lemn..., feşnic, cană de glaje.* PĂCALĂ, M. R. 429. *Ni se puse pe masă un sfeşnic de lut cu o lumînare de seu.* HOGAŞ, DR. I, 121. *Un băiat cu cădelniţa, doi oameni cu praporele şi copii cu sfeşnicele cele mari.* LUNGIANU, C. 6. *Duminica următoare, răzimat cu cotul de un sfeşnic împărătesc, cum avea dînsul obiceiul să predice..., vorbi de cei ce stîrnesc vrajba între săteni.* REBREANU, I. 77, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Şi-n sfeşnicele vechi de-aramă Trei flăcări parcă se destramă În fire lungi de foc ce cresc Din lumînări pînă-n tavan Şi scriu versete din Coran.* MINULESCU, VERS. 37. *Pe sfînta masă: un sfeşnic, o cruce, o carte şi sfîntul Chivot.* GALACTION, O. 42. *Lămpi, sfeşnice de birou, făcute din arcuri negre simple, sau lămpi de tavan în loc de lustre, cu nişte cutii de sticlă mari, mate.* CAMIL PETRESCU, P. 333. *O feştilă sfîrîia într-un sfeşnic.* COCEA, S. I, 253. *Candelele ard în tihnă Ostenita lor odihnă. Lin se iroseşte-n sfeşnic Ceara zbuciumului veşnic.* LESNEA, VERS. 33. *Îşi potriveşte o lumînare în sfeşnic..., pregăteşte un coşuleţ de stecle spălate de Măriuca, examinează cu atenţie fiecare dop în parte.* TEODOREANU, M. U. 244. *Azi să ridicăm numai averile din biserică, unde aprindem lumînările groase din sfeşnice şi policandrul.* VOICULESCU, P. I, 197. *În sfeşnice, lumini de ceară... tremurau cu roşii dungi.* PILLAT, P. 202, cf. SCRIBAN, D. *Linguriţa, sfeşnicile... par primite din mîinile unor meşteşugari din stihia soarelui şi a lunii.* ARGHEZI, B. 37. *O lumînare goală, din lipsă de sfeşnic, era înfiptă de-a dreptul în pămînt.* CĂLINESCU, S. 28. *Privirile ni se prelungeau peste tipsiile imense de colivă, aşezate printre sfeşnice.* BLAGA, H. 84. *Sfeşnice evreieşti, chilimuri şi cumacuri, ciubuce turceşti, stofe ghemuite şi obosite, cu culori moarte, sînt înşiruite aproape cu sila de negustori vorbăreţi şi insistenţi.* RALEA, S. T. I, 299. *Ard lumînările... înfipte în nişte sfeşnice vechi pe care le-a luat careva cu împrumut de la biserică.* STANCU, M. I. 94. *Îl vedea pe el şi mai vedea în dreapta şi în stînga lui cîte un actor din trupă, fiecare cu un sfeşnic în mînă.* PAS, L. I, 280. *Cuferele pline cu dantele..., cu sfeşnice, icoane, argintărie, damascuri, carpete au secat de tot.* VINEA, L. I, 127. *Nu poate să mai treacă o dată cu sfeşnicul adăpostit cu palma de vînt prin pridvor.* DEMETRIUS, A. 10, cf. DL. *Fata lipi lumînarea într-un sfeşnic mic.* PREDA, R. 100. *Roiesc, ca fluturi, împrejurul luminării... Ce arde în sfeşnicul adus din temniţa turcească din Stambul.* ISAC, O. 69, cf. DM. *L-au văzut întins pe masă, între două sfeşnice, luminat de flacăra lumînărilor.* BARBU, G. 116. *Că-s la umbra spinului, Sub mîna străinului. Şi străinul pînă cînă Eu i-s feşnic şi lumină.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 132, cf. VAIDA. *Bolta aceasta era păzită de o umbră ce stătea în dreptul mesei pe care era aşezată o carte deschisă şi două sfeşnice cu lumînări aprinse.* ŞEZ. I, 286. *A avut grijă să pîndească vremea cînd vodă şedea la masă şi-i se vedea faţa lui la lumina unui feşnic şi a mai avut grijă ca, ochind în lumina feşnicului, să îndrepteze săgeata chiar pe fereastră înăuntru.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 84, cf. BUD, P. P. 5, BÎRLEA, L. P. M. I, 116. *Şi eu m-oi însura, La trei zile-n sărbători, Cînd o fi cîmpu cu flori Şi în feşnic lumînări.* FOLC. MOLD. II, 232, cf. ALR I 584. ◇ (Ca epitet pentru divinităţi) *Bucură-te ceea ce eşti sfeşnic de aur.* BUCV. 38[r]/5. *Pre tine prorocii toţi, fecioară, mai nainte te-au numit sfeaşnic poleit cu aur.* MINEIUL (1776), 54[r²]/31. *Ucenic, că bine ai vestit noao pre H[risto]s; doftor, că patimile sufletelor tămăduieşti; sfeaşnic, carele străluceşti lumină înţelegătoare!* ib. 106[V¹]/19. ◇ Fig. *Împreună le dărui lumea şi toate cîte sămt într-însă; şi asemenea le întinse un acoperămînt: ceriul şi un sveştnic: soarele şi luna.* VARLAAM, C. 14. *Un soare mort aprinde-n fundul zării La căpătîiul nopţii palid sfeşnic.* CAZIMIR, L. U. 41. *De-al miilor de flăcări în sfeşnicul eterlc Prea geometric ril, De arşiţă şi ger, lumină şi-ntuneric Şedeam nedumerit.* CĂLINESCU, O. II, 64. *A prorocit milostivul Dumnezeu De-a pus soarele veşnic Ca să fie sfeşnic Şi-a luat cuvîntul Ca să împodobească pămîntul.* FOLC. MOLD. I, 236. ◇ Expr. **A sta sfeşnic** = a sta drept, în picioare. ZANNE, P. III, 373. *Să te duci la maică-mea Şi să-i spui maică-mii aşa: Că mie mi-i tare bine, La culcare, la sculare, Le stau sfeşnic în picioare.* ib. 351. ✦ (Prin Mold. şi Transilv.) **Opaiţ (I 1).** Cf. ALR I 717/190, 573, A II 10, III 12. ✦ (Regional) **Făclie** (Ciumeghiu—Salonta). Cf. ALR I 1 414/315. ✦ (Prin nord-estul Olt.) **Rădăcină de măsea.** Cf. CIAUŞANU, GL. *Măseaua are patru sfeşnice* id. ib. ✦ Fig. (Învechit) **Călăuză (a vieţii).** *Că tu lumirezi, sveaştnicul mieu, Doamne, zeul mieu, lumirezi întunearecul mieu.* PSALT. 27. *Sveaştnicu picioarelor mealc leagea ta, şi lumină cărarilor meale.* ib. 260. *Acie crescu cornul lu David, gotoviiu sveaştnicu unsului mieu.* ib. 279. *Tu luminezi, sfeaştnicul mieu, Doamne.* CORESI, PS. 40/1. *În de grabă voi veni înprotiva ta şi voi clăti sveaştnicul tău din locul lui să nu te veri pocăi* (a. 1648). GCR I, 129/13.

2. (Bot.; regional) Darie (*Pedicularis exaltata*). Cf. PANŢU, PL.

— Pl.: *sfeşnice.* — Şi: (învechit şi popular) **fêşnic,** (învechit) **sfeáşnic, sfeáştnic, sfécinec, sfédnic, sveáşnic, sveaştnic, sfeáştnee, svéşnic** (PARACLIS 1639, 249, PONTBRIANT, D.), **svéştnic, fésnic,** (regional) **sféjnic** (ALR I 584/26, 51, 700, 727, 746, 782, 790, 815, 860, 887, 986), **sférnic** (ib. 584/558), **feáşnic** (ib. 584/35), **féjnec** (ib. 584/166), **féjnic** (ib. 584), **feJniác** (ib. 584/136), **fléjnic** (ib. 584/118, 831, 835, A III 8), **fléşnic** (ALR I 584/28) s. n.

— Din slavonul свѣщьникъ.

SFÉŞNIC[2] s. m. v. **sfetnic.**

SFEŞNICÁR s. n. Suport, piedestal pentru sfeşnice[1] **(1).** *Mi-am cumpărat multe mobile în odaia me din banii mei, spre pildă o canape, o masă, un sfeşnicar.* KOGĂLNICEANU, S. 98, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, IORDAN, L. R. A. 162, SCRIBAN, D., DL, DM, SCL 1974, nr. 4, 448, DEX.

— Pl.: *sfeşnicare.*

— **Sfeşnic[1]** + suf. *-ar.*

SFEŞNICÉL s. n. (Regional) **1.** Diminutiv al lui sfeşnic[1] **(1);** (regional) sfeşnicuţ. Cf. I. GOLESCU, C., DEX.

2. (Bot.) Cupe, v. cupă (*Gentiana kochiana*). Cf. PĂCALĂ, M. R. 16, DR. VI, 430.

— Pl.: *sfeşnicele.*

— **Sfeşnic[1]** + suf. *-el.*

SFEŞNICIOÁRĂ s. f. (Bot.; regional; mai ales la pl.) Mierea ursului, v. miere **(II a)** (*Pulmonaria officinalis*). Cf. PANŢU, PL.

— Pl.: *sfeşnicioare.* — Şi: **sfeşniciór** (pl. *sfeşniciori*) s. m. PANŢU, PL.

— **Sfeşnic[1]** + suf. *-ioară.*

SFEŞNICIÓR s. m. v. **sfeşnicioară.**

SFEȘNICUȚ s. n. (Regional) Diminutiv al lui sfeșnic (1). (regional) sfeșnicel (1). *Năframița de mînaș Ți-om pune-o la prăpuraș, Năframița de droșcuță Ți-om pune-o la sfeșnicuțe.* MARIAN, Î. 579, cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *sfeșnicuțe.*

— Sfeșnic[1] + suf. *-uț.*

SFEȘTÁNIE s. f. Slujbă religioasă care se efectuează la începerea unei activități, la darea în folosință a unei construcții, a unei locuințe etc. sau la cererea credincioșilor, în diferite alte ocazii și care constă, de obicei, din rugăciuni și din stropirea cu agheasmă. V. sfințire. *Dezgropară pe pași de pin biserici, ce le făcușă meceturi și făcură o sveștenii de le sfințiră.* NECULCE, L. 146. *Noi, preoții, cum am fi spurcați, așa ne țin, pentru ce sîntem unițiți: cînd vin de slujesc, citeodată, sfînta și d[u]mnezeiasc[a] leturghie, fac inții o sveștanie, apoi slujesc* (a. 1741). IORGA, S. D. XII, 42. *Să-i facă o sfeștanie pă toată luna, la mormîntul răposatului tată-mieu* (a. 1810). id. ib. XIII, 64. *S-au adunat la o sfeștanie ce s-a slujit la Sf. Mitropolie o mulțe parte din cei în slujbă ostășească și politicească.* CR (1830), 33[1]/1, cf. CIHAC, II, 339. *Să se orînduiască un preot din orașul sau satul cel mai de aproape, ca să citească un paraclis și cîte o sfeștanie pe săptămînă și ea să spovedească pe arestați.* REGUL. ORG. 305/5, cf. POLIZU. *Sărindarele, acatistele, sfeștaniile, maslurile și paraclisele îmbogățesc epitropia bisericii.* GHICA, S. 366, cf. PONTBRIANT, D., LM. *Dis-de-dimineață, d-l Stavrache, tremurînd de friguri, era la popa satului rugîndu-l să vie negreșit pînă seara să-i facă sfeștanie acasă.* CARAGIALE, O. I, 175. *Curțile noastre le îngrădirăm, casele se ziduiră, biserica Delei se zugrăvi, pușurile... se sleiră cu sfeștania cuvenită și cheagul se prinse, veselia se împrăștie.* DELAVRANCEA, S. 227. *Ca și-n Bucovina, tot așa și-n Transilvania, se face praznic sau comînd nu numai nemijlocit, după înmormîntare, ci și mai pe urmă, adică a doua zi după înmormîntare, care se numește „feștane".* MARIAN, Î. 372, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, TDRG. *Se crede că, pînă a nu se face sviștania în casa mortului, după ce acesta a fost înmormîntat, casnicii umblă, fără a vedea aceasta, pînă la genunchi, în sîngele mortului.* GOROVEI, CR. 212. *Toată lumea se ridică și în liniștea în care nu se mai auzea decît clocotul înfundat al unei oale întîrziate la foc, începu slujba sfințirii apei, sfeștania.* AGÎRBICEANU, S. 137. *Oamenii obișnuiesc a face în ziua aceasta sfeștanie.* PĂCALĂ, M. R. 196. *Cel mai din frunte nădăjduiesc să fiu eu, că doar pentru mine se face sfînta sfeștanie.* HOGAȘ, DR. II, 62, cf. RESMERIȚĂ, D., CĂDE. *Ce-a găsit-o pe nevastă-mea să facă feștanie?* BUL. FIL. I, 149. *Sfeștanii și molitve la stînă, care fu curățată și stropită cu agheasmă.* VOICULESCU, P. I, 168. *Sfeștania oficială trebuia să aibă loc la ora 9.* SADOVEANU, O. VI, 196, cf. SCRIBAN, D. *E smeril, bate metanii, Dă acatiste, face sfeștanii, Liturghii și sărindare.* ARGHEZI, VERS. 152. *Marina vîri în cap lui Moș Costache că e bine să facă sfeștanie în casă pentru gonirea duhurilor rele, fiindcă de aceea se abăteau atîtea necazuri de la o vreme.* CĂLINESCU, E. O. II, 236, cf. DL. *Simțea în nări mirosul claselor proaspăt văruite, toamna, la deschiderea școlii, cînd popa Joja venea să facă o sfeștanie.* T. POPOVICI, SE. 296, cf. DM, M. D. ENC., DEX, VAIDA. *Cînd pleacă cu oile la Dzerman, după Paști, atunșea... faše sișstanie, stropește cu apă păstă iele.* DENSUȘIANU, Ț. H. 152, com. din LUȚA — FĂGĂRAȘ, CHEST. II 69/26, 458/5, ALRM II/I h 247/248, 886.

— Pl.: *sfeștanii.* — Și: (învechit) **sfeșténie, sveștánie, sveșténie,** (regional) **sfestátină** (CHEZT. II 69/78), **sișténie, svișténie, așeșténie** (ib. 458/22), **feștáne, feștánie, șiștánie** (ib. 33/11) *s. f.*

— Din slavonul сѣщєнїє.

SFEȘTÉNIC s. m. (Învechit, rar) Preot. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *sfeșteníci.*

— Din slavonul сѣщєнникъ.

SFEȘTÉNIE s. f. v. **sfeștanie.**

SFEȘTÓC s. n. Mănunchi de busuioc folosit pentru stropirea cu apă sfințită; mătăuz (3), pămătuf (2 d), (învechit și regional) stropitor, (regional) strut[1]. *Ea, la toată zi întîi a lunei, dă cuviosului un sfeștoc de busuioc proaspăt legat cu o cochetă tașma neagră.* NEGRUZZI, S. I, 324. *Busuiocul se întrebuințează de fiștoc la facerea agheșmei de către preut.* ap. HEM I, 504. *În ajunul Crăciunului, ia din fiștocul preotului o crenguță de busuioc, leag-o în colțul testemelului ce-l porți pe cap și seara, după ce ai făcut trei metanii fără cruce, dezbrobodește-te, pune-ți testemelul sub cap și peste noapte ai să-ți visezi ursitorul.* SEVASTOS, N. 6, cf. GHEȚIE, R. M., JAHRESBER. V, 334, BARCIANU, ȘĂINEANU[2], TDRG, I. CR. IV, 123. *Sfeștocul ... se compune din floricele de busuioc.* ARHIVA, VII, 294. *Cu sfeștoc de busuioc legat în beteală de aur, stropi cu apă sfințită, în cruce mîntuitoare, văzduhul celor patru vînturi.* HOGAȘ, DR. II, 62, cf. DR. I, 320, RESMERIȚĂ, D., BUL. FIL. II, 178, CADE, SCRIBAN, D. *Nopți de-a rîndul ei scutură sfeștoacele în vînt și în toate nepărerile, numai pe lup nu-l nimerîră.* VOICULESCU, P. I, 174, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sfeștoace.* — Și: (regional) **sfestióc** (BL III, 42), **sfetóc** (H X 34), **sfiștióc** (CIHAC, II, 339), **sfiștóc** (DDRF, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.), **sfitóc** (ARHIVA, VII, 294, SCRIBAN, D.), **savaștóc** (I. CR. IV, 123, FURTUNĂ, V. 93), **fiștióc** (ALRM II/I h 246/414), **fiștóc** *s. n.*

— Etimologia nesigură. Cf. rus. ОВИТОК, bg. СВИТЪК „șul, rulou".

SFET s. m. v. **șved.**

SFETAGORÉȚ s. m. (Învechit) Călugăr de la Sfîntul Munte. *Au trimis la noi poruncă mare pre duhovnicul lui... carele era sfetagoreț de la mănăstirea Dionisiu.* ANTIM, P. XXIII. *După preoții domnești, intră iconomul, adecă cel ce este arhimandrit, cu toți egumenii mănăstirilor Sfîntului Mormînt după dînșii, sinaiții, sfetagoriții și alți îmbrăcați în epetrafile și feloane, cu sfintele icoane a mînă.* GHEORGACHI, LET. III, 301/4, cf. ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 166.

— Pl.: *sfetagoreți* și *sfetagorîți.*

— De la n. pr. **Sfeta Gora.**

SFETARISMÓS subst. v. **sfeterismos.**

SFÉTĂR s. n. v. **sveter.**

SFÉTER s. n. v. **sveter.**

SFETERISEÁLĂ s. f. (Învechit și familiar) Furt. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 698, DDRF. *Zarafiile i-au sfeterisit sfeteriseala lui.* CIAUȘANU, R. SCUT. 75, cf. GÁLDI, M. PHAN. 250. *Se știe că rechizițiile... sînt prilej de sfeteriseală și chivernisire.* PAS, L. I, 298. *Știu că ai făcut avere. Cum? Nu te mai întreb. Cu sfeteriseala, cu japca.* id. ib. II, 46, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sfeteriseli.*

— **Sfeterisi** + suf. *-eală.*

SFETERISÍ vb. IV. Tranz. (Folosit și absol.) (Învechit și familiar; complementul indică bani, bunuri materiale etc.) A fura. V. deturna, delapida. *Răpind, au mai virtos sfeterisînd unii într-o parte, alții într-alta, cine cum au vrut* (a. 1776). URICARIUL, VII, 20. *În administrația sa de 15 ani s-a sfeterisit casele publice în folosul lui* (a. 1857). IORGA, S. D. XVIII, 13, cf. POLIZU, *S-au inventat funcțiuni iluzorii..., lăsînd pe casieri să sfeterisească banii publici.* GHICA, C. E. II, 641, cf. CIHAC, II, 698, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Te-a pîrît că l-ai bătut și că i-ai sfeterisit nu știu cîți stînjeni.* REBREANU, I. 107, cf. RESMERIȚĂ, D. *Zarafiile i-au sfeterisit sfeteriseala*

lui. CIAUȘANU, R. SCUT. 75, cf. CADE. *Să lepădați aicea banii pe care i-ați sfeterisit de la oameni.* SADOVEANU, O. X, 581. *A sfeterisit tezaurului două milioane.* BL VII, 60. *Fugea cu un pește sfeterisit din coș.* ARGHEZI, S. VIII, 117. *I-am sfeterisit Chivei trei firfirici.* PAS, L. I, 90, cf. DL, DM, DEX. ◇ Refl. pas. *Casa podurilor nu numai ca să nu se sfeterisească, ci încă să se și sporească* (a. 1813). GÁLDI, M. PHAN. 250. *Pregătirile pentru primirea împăratului Austriei vor costa un milion franci . . ., din această sumă se va sfeterisi o jumătate de milion.* ap. TDRG.

— Prez. ind.: *sfeterisesc.* — Și: (învechit) **sfitarisí** vb. IV. GÁLDI, M. PHAN. 250.

— Din ngr. σφετερίσομαι.

SFETERISÍRE s. f. (Învechit și familiar) Furt. *Să nu se întîmple niscaiva tainice hrăpiri, sfeterisiri în avuturile obștești* (a. 1809). URICARIUL, IX, 347. *Merită . . . toată emigrația de a fi pătată cu sfeterisirea de bani publici?* HELIADE, ap. GHICA, A. 661, cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 137, GÁLDI, M. PHAN. 250, DEX.

— Pl.: *sfeterisiri.*

— V. **sfeterisi.**

SFETERISMÓS subst. (Grecism învechit) Furt. *Să nu se întîmple niimic sferitismos* (a. 1783). GÁLDI, M. PHAN. 250. *Să nu să facă vreun sfeterizmos de către alții la strînsul veniturilor* (a. 1785). URICARIUL, I, 114. *Să se ferească de vreun sfeterismos* (a. 1787). GÁLDI, M. PHAN. 250. *Să nu se întîmple sfetirismos* (a. 1806). id. ib. *Schimbarea acestor doi casăieri cînd . . . să vor dovedi cu vreun sfeterismos* (a. 1815). URICARIUL, V, 437/6. *De a nu să face vreun sfetarismos (sustragere) despre stringerea banilor* (a. 1888). GÁLDI, M. PHAN. 250, cf. T. PAPAHAGI, C. L.

— Și: **sfeterizmós, sfetarismós, sfetirismós, sferitismós** subst.

— Din ngr. σφετερνισμός.

SFETERIZMÓS subst. v. **sfeterismos.**

SFETÍ vb. IV. **1.** Refl. (Învechit) A se arăta, a se manifesta **(1)**; a se revela **(1)**. *Nu era de șagă să-și puie cineva capul atunci în pripă, la mînie nesfetindu-se nime la domnie.* N. COSTIN, LET. II, 121/25. *Iar a patra zi o frică de turci să sfeti* (a. 1782). GCR II, 127/40. *La cele mai multe întîmplări de căzătură, lovitură și zdruncinătură de cap, se sfetește sminteala lui mai tîrziu.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 468/14. *Amorțul . . ., după ce se sfetește, îndată se răsipește Din ochi ea o nălucire.* CONACHI, P. 151, cf. POLIZU, CIHAC, II, 337, BARCIANU, ALEXI, W. *Minerva-l auzi, dar ea pe față Nu îndrăzni a se sfeti, de teama Ce-avea de unchiul ei.* MURNU, O. 107. *Altmintrelea cugetăm noi astăzi de cum să sfetea gîndul boierimii de acum 100 de ani.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 492, DL, DM, DEX. ◇ Expr. **A se sfeti pe tobă** = (despre oameni) a se lua la bătaie. Cf. ZANNE, P. IV, 666. ✦ (Rar) A evolua. *A închis discuțiunea, zicînd, că să se mai amîne arestările, pînă se va vedea cum se sfetesc lucrurile.* GHICA, S. 712. ✦ Tranz. A dovedi. *Cu bună samă cuvintele aceastea poftitoriu binelui să fii te arata și dreptății iubitoriu și de cuvinte adevărate grăitoriu să fii, te sfitesc.* CANTEMIR, I. I. II, 65. *Din multe lucruri menite spre același pravăz sfetesc pre unul.* POGOR, HENR. 233/7.

2. Tranz. (Astăzi rar) A afla. Cf. LB, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. ◇ Refl. pas. *Și așa s-au sfetit întîi de la părintele Dionisie Aroneanul, care au mărturisit de față* (a. 1717). IORGA, S. D. VI, 60. *S-au sfetit treaba, că poliția l-au tras la răspundere.* ap. CADE. *Ne veți uita și pe noi, după ce s-or sfeti lucrurile.* C. PETRESCU, A. R. 54, cf. DL, DM, DEX. ✦ Refl. (Prin vestul Munt.) A se lăuda. Cf. UDRESCU, GL. *Te-ai sfetit la toți din sat Că pe mîne m-ai și luat.* id. ib.

3. Refl. (Învechit și regional) A se întîmpla. *Dară cu Ciubăr Vodă din Moldova, în anul 1449, nu i s-au sfetit așa, căci nici au avut Ciubăr sau Ciupor vreo credință în Moldova.* ȘINCAI, HR. II, 51/34. *Niște turburări noi s-au sfetit la Mexic.* CR (1830), 15²/25. *Dacă însă să vă sfeti vreo moarte sau boală în corabie în vreun chip, nu vă putea chema la cantelaria carantinii decît numai pe patronul corăbii,* ib. (1834), 299¹/5. *În loc de o zeamă de găină, te-ai ales cu o piele de urs, dar mie mi s-a sfetit mai rău.* MARIAN, NA. 248.

4. Refl. (Învechit și regional; în expr.) **A i se sfeti** = a izbuti. *Amar manifest au trimis în Ungaria, că doară iarăși ar putea face răscoală și nu i s-au sfetit.* ȘINCAI, HR. III, 230/24, cf. LB. *Robert era neostenit în pîndirea după Cristian vrășmașul său, deci în urmă i se și sfeti a-l prinde cu fapta în mînă.* FM (1839), 265¹/23, cf. VALIAN, V. *Însă nu i se sfeti, căci fu prins . . . și aruncat la prinsoare.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 110. *Dacă nici lui nu i s-a sfeti să poată aduce palașul, apoi sănătate!* F (1883), 174, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX, com. din FRATA — TURDA.

5. Refl. (Prin nordul Munt.) „A se încerca să dea piept cu ceva sau să se avînte într-o afacere primejdioasă". RĂDULESCU-CODIN. *Nu te mai sfeti, că nu știi cum îi ieși.* id. ib.

6. Tranz. (Învechit și regional; complementul indică cărțile de joc) A întoarce pe față pentru a vedea valoarea cărții de joc care urmează să fie trasă de un alt jucător; p. ext. a trișa (la joc). Cf. LB, GHEȚIE, R. M., BUGNARIU, N. 264/217. ✦ (Prin vestul Transilv. și prin Maram.; complementul indică pachetul de cărți de joc) A amesteca. Cf. ALR SN V h 1 272.

7. Tranz. (Învechit, rar) A cere. *Căci țis și cine țistuiește nu știe, ce altuia tăcerea arătînd, a tăcea îi porunceșce, de unde și eu începînd cu țist, gloatelor tăcere și mie voroavă sfitesc.* CANTEMIR, I. I. I, 197.

— Prez. ind.: *sfetesc.* — Și: (învechit) **sfití** vb. IV.

— Din slavonul СѢТИТИ.

SFETÍLNĂ s. f. Cîntec bisericesc care se cîntă în timpul liturghiei din perioada anumitor posturi. V. tropar **(1)**. *Svetilna „text grec cu cirilice"* (începutul sec. XVIII). CAT. MAN. II, 2. *După sfîrșitul canonului cu sfetilna . . ., iasă domnul . . . cu făclii aprinse.* GHEORGACHI, LET. III, 312/28. *Pe carea cruce au scris lătinește sfetilna s[fintei] cruci și altele.* ȘINCAI, HR. III, 134/20. *Unsprezece sfetilne ale învierii* (sec. XIX). CAT. MAN. II, 5, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *sfetilne.* — Și: **svétilnă** s. f.

— Din slavonul СВѢТИЛЬНА.

SFETÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) sfeti și rezultatul ei.

1. Arătare; manifestare **(1)**; revelare. Cf. sfeti **(1)**. Cf. POLIZU, DDRF, DEX.

2. Aflare. Cf. sfeti **(2)**. Cf. LB, DEX.

3. Trișare. Cf. sfeti **(6)**. Cf. LB, GHEȚIE, R. M.

— Pl.: *sfetiri.*

— V. **sfeti.**

SFETÍTEL s. m. (Învechit) Ierarh. Cf. CADE.

— Pl.: *sfetiteli.*

— Din slavonul СВѢТИТЕЛЬ.

SFETIRISMÓS subst. v. **sfeterismos.**

SFÉTNIC, -Ă subst. **1.** S. m. Înalt demnitar care făcea parte din conducerea țării și avea calitatea oficială de a da sfaturi **(1)** domnului sau conducătorului; înalt dregător sau boier cu care se sfătuia **(2)** conducătorul unei țări în probleme de conducere, sfătuitor **(2)**; p. ext. (învechit) conducător.

V. mimistru (1), povățuitor (1), consilier. *Fistu întreabă-se cu sveatnicii și răspunse.* COD. VOR[2]. 34[v]/1. *Aceste cărți creștinești a să* [fie] *orînduite . . . cu voia a toți domnilor mari și sfeatnici ai Ardealului.* PO 1/6. *Se adunară toți bunii Rimului depreună și sfătuiră să nu mai fie împărați, ce tocmiră în toți anii să-și puie sfeatnici, cum zicem noi județ sau pîrgari.* MOXA, 356/26. *Și de acii curînd fu cunoscut de sfatnici și sosi voievod.* id. ib. 379/25. *Pre toți-i cinsti cu daruri, cîți era sfeatnicii lui* (a. 1650). GCR I, 133/1. *Chemă pe Stoican sfeatnicul său cel mai mare* (a. 1654). id. ib. 171/27. *La scaunul vostru cel domnesc . . ., sfetnicii cei bătrîni niciodată de lîngă tine să nu se dezlipească.* NEAGOE, ÎNV. 215/16. *Aristocrație iaste acolo unde biruiesc și stăpînesc oameni mulți, unii ca aceia sînt boiarii sau sveatnicii.* CHEIA, ÎN. 31[r]/7. *Cei 72 căpetenii mai bătrîni ce era învățători și svetnici.* N. COSTIN, L. 69. *Pe care boieri îi aflasă c-au fost sfetnici la rădicarea țării asupra tătîne-său . . . nu le pre căuta cu bine.* NECULCE, L. 39. *Varvarul s-au arătat cu sfatul de obște înainte-i, pre sfedenicul său . . . l-au prins și i-au scos ochii.* CANTEMIR, HR. 386. *Au fostu sfetnicĭ a lui Dumitrașcu Vodă Cantemir* (a. 1712). BUL. COM. IST. IV, 44. *Avea împăratul lîngă dînsul un sfetnic și purtătoriu de grijă a toate* (a. 1789). GCR II, 134/35. *Crăiia franțuzilŏr era pînă acum . . ., slujindu-se cu oarecare sfetnici.* AMFILOHIE, G. 100/23. *Avea doisprezece sfeatnici de judeca Rimul și făcură sfat.* ALEXANDRIA (1794), 63/12. *Au fost călăuzul și sfetnicul lui Sinan paşa.* ȘINCAI, HR. II, 242/27. *Atunce nu va fi nici sfat, nici sfatnicii ajutor* (a. 1815). GCR II, 218/23. *Și pre Iosif l-am arătat sfeadnic unui împărat* (a. 1820). GCR II, 231/4. *S-au încredințat direcția coleghiei pricinilor streine sfetnicului dinlăuntru.* AR (1829), 5[1]/12. *Vor trimite fieșicare cîte un sfetnic ca să-l ajute la ocîrmuirea Greciii.* CR (1832), 50[2]/41. *Unul din cei mai bogați lăcuitori din Ierusalim, sfetnic însemnat.* MARCOVICI, D. 130/26. *Ocîrmuirile mai înalte la noi sînt: chesaro-crăiescul guvern la Cluj, care stă din guvernatorul țării și 16 consiliari (sfetnici).* FM (1838), 132/2. *Îi ieși spre întîmpinare toți sfetnicii palatului său.* GORJAN, H. I, 2/27. *Îi trimise îndată doi soli . . ., cei mai străluciți dintre svetnicii lui.* BĂLCESCU, M. V. 412. *Cu sfetnici vechi de zile mă-ntîmpinași în cale.* EMINESCU, O. I, 91. *Toți sfetnicii erau de față cînd a zis împăratul vorbele acestea.* ISPIRESCU, L. 31. *Sfetnicii regelui vroiau să-l întoarcă de la scopul propus.* XENOPOL, I. R. IV, 97. *Cu-ai săi sfetnici dé la curte Craiul s-a pornit o dată.* COȘBUC, P. II, 125. *Cîțiva trimeși dintre sfetnici de frunte.* IORGA, C. I. I, 165, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Au venit la curte . . . peținorii unui fecior de boier mare, sfetnic al divanului.* GALACTION, O. 70. *Se cunoaște că am intrat în casă mare și că trăgeai a sfetnic domnesc!* C. PETRESCU, A. R. 128, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Devine secretar și sfetnic al domnitorului.* IST. LIT. ROM. II, 158, cf. M. D. ENC., DEX. *Sfetnicii și oștenii își văzură în liniște de mîncare.* POPESCU, B. III, 62. *S-au strîns la vorbă sfeșnicii divanului.* MAT. FOLK. 1 074. *Boierii Se minuna, Sfetnicii Se îngrozea, Solii Se cutremura.* BALADE, II, 279. *Mult a stat și s-a mirat, De ce-i înfocat și-nspăimîntat! Toți sfetnicii l-au întrebat.* FOLC. MOLD. I, 436. ✧ Fig. *Poporul . . . cere, cu drept, un jilț de sfetnic în divanul limbii și literaturii.* în PLR II, 42.

2. S. m. și f. (Rar la f.) (Popular și familiar) Sfătuitor **(1)**. *Foarte mă sfătuii cu luminatul mitropolitul, marele Ghenadie . . ., încă și cu toți sfeatnicii miei.* CORESI, EV. 6. *Aceșie sintu svetnicii și hulitorii . . . cu clevetele sale au spart case* (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 342/12. *Cela ce va lăuda vreun lucru rău și . . . neștine auzînd să va răni la inimă . . ., să cheamă sveatnic rău.* PRAV. MOLD. 168[v]/1. *Să va certa sveatnicul macar de-are și face celalalt greșeala la carea l-au fost sfătuit.* PRAV. 306. *Postelnicul m-a ales sfetnic de taină al său.* FILIMON, O. I, 127. *Nu-s rău sfetnic cînd s-atinge de interesele Adelei.* ALECSANDRI, T. 1 231, cf. RESMERIȚĂ, D. *Belciug dădu afară pe sfetnici.* REBREANU, I. 136. *Dregătorilor le eram sfetnici și călăuze.* M. I. CARAGIALE, C. 54, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Prestigiul față de săteni și l-a sporit și altfel, și mai ales ca mare sfetnic al Lancrămului.* BLAGA, H. 41, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Vreamea iaste sveadnicul cel mai bun.* PILDE, 18/21. *Mintea . . . este un înțelept sfetnic, tocmit să ne dăscălească.* CONACHI, P. 281. *Caporalul . . . purta la piept o medalie nu tocmai bună sfetnică, căci nu-l împiedeca să îndrăgostească peste măsură rachiul.* ap. TDRG. *Tovarăș are colțul vechi de stradă, Singurătății sfetnic — trotuarul.* GOGA, POEZII, 185. *Cărțile . . . ne sînt sfetnici și nu ne contrazic.* SADOVEANU, O. VI, 272.

— Pl.: *sfetnici.* — Și: (învechit) **sfeátnic, sfátnic, sveátnic, svétnic,** (învechit, rar) **sfeádnic, sfedénic, sveádnic,** (regional) **sfésnic** s. m.

— Din slavonul СѢѢТЪИ КЪ, СѢТНИКЪ.

SFETÓC s. n. v. **sfeștoc.**

SFETUÍ vb. IV v. **sfătui.**

SFEȚ s. m. v. **șved.**

SFEȚÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **șvezesc.**

SFEȚÍE s. f. (Prin Bucov.; în expr.) **A se da în sfeție** (cu cineva) = a se sfătui **(2)**. *Iar badea, de bucurie, S-a dat cu lelea-n sfeție, Unde acea să fie.* MARIAN, S. R. I, 40, cf. TEODORESCU, P. P. 151.

— Sfat + suf. *-ie.*

SFEZÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **șvezesc.**

SFIÁCURI s. n. pl. (Regional) Ramificații ale coarnelor de cerb (Dobra — Deva). Cf. ALR II 4 979/105. *Coarne cu sfiacuri.* ib.

— Etimologia necunoscută.

SFIÁLĂ s. f. Stare și senzație de a nu se simți în largul său sau sentiment de reținere (provocate de absența îndrăznelii, a încrederii în sine, a îngîmfării, sau de teamă etc.) față de ceva sau de cineva (mai ales față de o persoană care impune prin virstă, prin prestigiu, prin funcție etc.), jenă, ruşine[1] **(1 2)**, stinghereală, stingherire, stînjenealĕ, stînjenire, (popular) ruşinare **(2)**, (învechit și regional) ruşinţă **(1)**, (învechit) stidinţă, stidire, (învechit, rar) stideală; atitudine și comportare generate de starea, de senzația sau de sentimentul descrise mai sus; sfiiciune, (rar) sfioșenie, sfiire, (învechit) sființă. V. teamă, timiditate. *Să nu le hie de cei mai mici niciodată sfială.* M. COSTIN, O. 99. *De pizmași să n-avem nice o sfială.* DOSOFTEI, PS. 61/4. *Avea și sfială de dinsul pentru căce era mai om decît toți.* NECULCE, L. 110, cf. ANON. CAR. *Pricina tăcerii și sielii mele mai sus deplin ți-o am povestit.* CANTEMIR, I. I. I, 107. *Tăcerea muiarii pentru sfială cătră bărbat socotindu-să că iaste supusă.* PRAVILA (1814), 35/14. *Îngrijire sau sfeală, nici prin gînd nu le trecea.* BELDIMAN, E. 48/10, cf. LB. *Insuflă tinerilor această purtare și sfială către părinți.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 85/19. *Apăsarea stării sale nu ar fi pus frîul rușinei și al sfielii pe limba sa.* CR (1832), 63[1]/25. *El încă purtînd sfială de oameni sălbatici și de fiară să cam depărta de codrii cei mari.* DRĂGHICI, R. 62/12. *Rămîne coprins de sfială.* VOINESCU, II, M. 53/2. *Descoperi . . . vrednica de laudă sfială, supunerea și statornicia către dînsa.* PANN, E. I, VIII/7. *Sfiala lui o luă drept dovada statorniciei, măcar că era semnul nătăriei.* NEGRUZZI, S. I, 25. *Se mai adaogă amintirea mișcătoare a sfielii autorului față cu scrierile sale.* MAIORESCU, C. II, 341. *Mintea noastră încearcă ca un simțămînt de sfială.* ODOBESCU, S. III, 144. *Avea-vei în ochi-mi acel preț*

Ce azi ți-l dă sfiala pierdutei mele vieți? EMINESCU, O. IV, 437. *Văzînd că nu pun nimica-n gură de sfială, le-a dat el la fiecare-n taler.* CARAGIALE, O. II, 269. *Amîndoi erau rumeni la față și drăgălași în sfiala lor.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 54. *Între ei apăruse deja sfiala vîrstei.* BACALBAȘA, S. A. I, 167. *Brațu-i musculos înfrînge repede orice sfială.* DEMETRESCU, O. 37. *Simțeam sfiala că-l apasă Cînd m-a privit duios în față.* GOGA, POEZII, 90. *De cîte ori priveam la ea, Cu dor mi-aduc aminte Sfiala ce mă cuprindea.* IOSIF, PATR. *10. Sînt fermecați de drăgălășia Sofiei, care a dărîmat orice sfială.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 240. *Sînt tineri cari se gîndesc c-o anumită sfială la ceea ce le este oprit.* AGÎRBICEANU, A. 40. *În glasul căpitanului tremura o sfială atît de neascunsă, că... se simți cuprins iar de rușinea de adineaori.* REBREANU, P. S. 16, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cînd mă aflam în fața ei mă cuprindea o sfială pînă atunci necunoscută.* M. I. CARAGIALE, C. 83, cf. CADE. *Aveam sfiala și neliniștea noului sosit.* GALACTION, O. 93. *N-am simțit decît o evlavie trecătoare, care acum s-a schimbat în neplăcere și un fel de sfială.* C. PETRESCU, R. DR. 124. *Porneau de la o lucrare la alta cu un fel de sfială.* VLASIU, D. 72. *Sălbăticiunile codrului n-aveau nici o sfială.* SADOVEANU, O. XII, 19, cf. SCRIBAN, D. *Înfățișarea acesteia* [a Lydiei] *involuntar rigidă și viața sedentară pe divane... din cauza boalei o mirau și-i dădeau sfieli.* CĂLINESCU, S. 221. *Descoperisem la ea o aplecare rară ce-mi comunica unele sfieli cînd vorbeam despre poezie.* BLAGA, H. 188. *N-am citit, dintr-un sentiment de sfială, niciodată, nimănuia, nici un manuscris.* CONTEMP. 1956, nr. 506, 1/1, cf. DL. *În asemenea împrejurări... profitau... cei lipsiți de sfială.* PREDA, R. 304, cf. DM, M. D. ENC., DEX, ALR II 3 728. ◇ Fig. *Doi licurici și-aprind sfiala În adăpostul de otavă.* GOGA, POEZII, 38. *Sfiala care urcă-n fața fecioarelor cînd vine amorul... Și toată jalea... Le-a pus pe-un ram.* ANGHEL, I. G. 12. *Luna și-a pogorît sfiala prin fereastră.* TOPÎRCEANU, P. O. 71. *Stelele cu sfiala toporașilor dintîi, în vioriul de fum al înserării.* TEODOREANU, M. U. 10. ◇ Loc. adv. **Cu sfială** = (în mod) sfios; (în mod) temător; cu sfiiciune (v. sfiiciune), (rar) cu sfiire (v. sfiire **1**). *Domnii cei buni și drepți fără grijă și desfătați stăpînesc, iară cei răi tot cu sfieală.* M. COSTIN, O. 99. *Și-ndărăt să se ducă cu multă sfială.* DOSOFTEI, PS. 24/6. *Noi ne ducem cu sfială Pe calea cea de zminteală* (a. 1826). GCR II, 233/7. *Gustă cu sfială din paharul ei.* MARCOVICI, C. 27/24. *Cu sfială iau condeiul în mînă să scot la lumină una dintre cele mai frumoase suveniri ale vieții mele.* F (1872), 236. *În apă intrat-au cu sfială.* ALECSANDRI, P. III, 52. *Un servitor răspunde cu oarecare sfială.* BOLINTINEANU, O. 27. *Vom și, cucoane, dacă mi-ți spune, răspunse cu sfială un țăran mai bătrîn.* CREANGĂ, O. 265. *Întinse cu sfială mîna spre capul băiatului.* CARAGIALE, O. I, 32. *Se prefăcu că vorbește cu sfială.* ISPIRESCU, L. 124. *Dan se apropie cu sfială de pat.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 186. *El se apropie de dînsa cu sfială.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 22. *Tu, singur, te strecori prin ceață, Și-arunci privirea cu sfială.* IOSIF, PATR. 45. *Mîngîia, din cînd în cînd, coperta cu sfială.* AGÎRBICEANU, A. 39. *Se apropie cu sfială de mine.* HOGAȘ, M. N. 237. *Urcînd scara cu sfială, cu un tremurat ușor în tot trupul.* BASSARABESCU, S. N. 144. *Fără scîncel, cu sfială, Iese negru la iveală. Numai cît o portocală, Un căpșor mirat de fînc.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 94. *Se făcuse mic pe scaun și întrebase cu sfială, aproape scîncit.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 314. *Merseră după boier cu mare sfială.* VISSARION, B. 189. *Stînd în locul său cu multă cuviință și mai ales cu sfială.* SADOVEANU, O. XII, 93. *Calci lin și cu sfială, Ca pe foi de poleială.* ARGHEZI, VERS. 236. *Intra întotdeauna cu sfială în cele două odăi părintești.* C. PETRESCU, A. R. 106. *Întinse cu sfială farfuria cu legume... către Silion.* VINEA, L. II, 311. *Se apropie cu sfială și discreție.* H. LOVINESCU, T. 338. *Bună dimineața! spuse cu sfială un nou venit.* PREDA, M. 125. *Bătu cu sfială la ușa baronului.* T. POPOVICI, SE. 492. *Chemă pre față, carea îi căută în cap cam cu sfială.* CĂTANĂ, P. B. II, 25. *Cu frică și cu sfială niciodată izbutești.* ZANNE, P. VIII, 588. Loc. adv. și adj. **Fără (de sau nici o ori de nici o) sfială** = (în mod) îndrăzneț; (în mod) curajos; (în mod) nerușinat; (învechit) fără sființă (v. sființă). [Muștele] *zbura alăturea cu omul fără sială de șunet, de ceva.* M. COSTIN, O. 166. *Fără sfială și fără de frică, Negîndind de Domnul nice-ntr-o nemică.* DOSOFTEI, PS. 41/1. *Să vie cineși la locul său fără de nici o sială.* N. COSTIN, LET. II, 130/29. *Mai fără sfială au început a să agiunge cu moscalii.* NECULCE, L. 209. *Faptele într-ascuns lucrate fără nici o sială în față a le lovi.* CANTEMIR, I. Ï. I, 3. *I-au certat și să vie fără de nici o sială în țară.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 145/10. *Te-ai purtat rău și fără nici o sială* (a. 1760). GCR II, 70/13. *Grăiaște acum fără de sfială.* VARLAAM—IOASAF, 9^{v}/18. *Să aducă grîu, mălai, orz, oricine... făr-dă nici o sfială sau poprire* (a. 1813). DOC. EC. 152. *Ciceron în Capitolul Romii fără sială grăind mii de adivăruri* (a. 1819). URICARIUL, VII, 84. *Pătrunse fără sfială printr-atîtea trupe de vrăjmași.* PLEȘOIANU, T. II, 132/29. *Fără sfială am apelui către curajul nației.* AR (1831), 95^{2}/48. *Ș-apoi fără de sfială Li mai cere legiuită Pentru lucru mulțumită.* ASACHI, F. 49/20. *Poate căuta... în față-i fără nici o sfială.* VASICI, M. II, 44/19. *M-am gătit Să m-arunc făr' de sială în apă în ciuda ta.* CONACHI, P. 240. *Fac mare stricăciune în pădure..., taie copacii cu frunzele fără nici o sială.* I. IONESCU, M. 643. *La ce te pot servi?... Spune-mi fără nici o sfială.* ALECSANDRI, T. 1 266. *Rădică-te, moș Ioane, și spune fără sfială, ce durere ai?* CREANGĂ, A. 157. *Aici, fără sfială, Dezvelitu-ne-am tot gîndul.* DAVILA, V. V. 51. *Aici, între patru ochi, ar fi putut vorbi... fără nici o sfială.* AGÎRBICEANU, A. 411. *Spune deschis, fără nici o sfială.* REBREANU, R. I, 223. *Nici ea nu ți-ar putea răspunde fără sfială, din toată inima.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 86. *Primi fără sfială păharelul.* SADOVEANU, O. XII, 453. *Căuta fără nici o sfială ochii oamenilor din jur.* STANCU, Ș. 9. *Fără sfială, privirea i se sprijini molatec de privirile lui.* VINEA, L. I, 10. *Discutau fără sfială în mijlocul unui grup numeros.* PREDA, D. 138. *Avusese multe aventuri și vorbea de ele fără sfială.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 17, 5/2. *Mirat că-l vede înainte-i drept, soldățește și fără sfială l-a întrebat.* RĂDULESCU-CODIN, L. 106. Loc. vb. (Regional) **A-i fi** (cuiva) **sfială** = a se sfii **(2)**. *E singurul om de care drăgălinenilor li-i oarecum sfială.* GÎRLEANU, N. 130. *Ți-i sfială de oameni, din pricina lui Simion.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 20, cf. NOVACOVICIU, C. B. II, 6, GR, S. VI, 244, ALR II 3 728/848.

— Pronunțat: *sfi-a-*. — Pl.: *sfieli*. — Și: (învechit și regional) **siálă**, (învechit) **stiálă**, (regional) **sfeiálă** (ALR II 3 728/872), **fiálă** s. f.

— **Sfii** + suf. *-eală*.

SFIĂGLĂ s. f. v. **sfeclă**.

SFIC s. n. = **șfichi**^{2}. **II. 4.** (Prin Olt. și prin Ban.) Rafală de ploaie sau de ninsoare. *Era o vreme rea: un sfic de ploaie și altul de ninsoare.* PAMFILE, DUȘM. 99, ALR I 1 230/1. *Un sfig de ploaie ș-unu de ninsoare.* ALRM SN II h 616/872.

5. (Prin Olt.) Loc care este expus vîntului. CHEST. IV 84/840.

— Pl.: ? — Și: **sfiș** s. n.

SFICHÉE interj. (Regional) „Cuvînt cu care se alungă porcul" (Negrești — Piatra Neamț). H X 355.

— Onomatopee.

SFÍCHI s. n. v. **șfichi**^{2}.

SFICHIITÚRĂ s. f. v. **șfichiitură**.

SFICHIUÍ vb. IV v. **șfichiui**.

SFICHIUITÚRĂ s. f. v. **ştichiuitură.**

SFICUÍ vb. IV v. **ştichiui.**

SFIDÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică oameni) A înfrunta cu o atitudine de dispreţ; a privi cu o atitudine provocatoare; a brava, a sfrunta. V. provoca **(1)**. *Eroi unul şi unul, Armată numeroasă, te sfidă şi te-aşteaptă.* HELIADE, O. I, 338, cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D. *Şi-acum, îmi plătea poliţa, sfidîndu-mă în fiecare zi.* IBRĂILEANU, A. 20, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Sfida... bestia cu sute de priviri injectate de ură, dornică de răzbunare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 248. *Du-te acasă şi spune că te-am bătut — o sfidă el mai departe, alb la faţă.* TEODOREANU, M. I, 67, cf. SCRIBAN, D. *Compuneau o fizionomie blîndă şi impertinentă totodată, gata... să sfideze cu mînie pe privitor.* CĂLINESCU, E. O. I, 14. *Un subaltern nedisciplinat... îşi permitea să-l sfideze chiar în plenul consiliului.* VINEA, L. I, 37, cf. DL, DM. *Pe scenă se mişcă şi respiră trei personaje... care sfidează pe orice intrus.* T decembrie 1964, 56. *În noaptea celebrării logodnei Oscar reapare, îşi sfidează fratele şi-l provoacă la luptă.* V. ROM. ianuarie 1965, 107. *Tu erai singurul care mă sfidai.* T mai 1968, 16, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Absol. *Am făcut ce trebuia să fac! — vorbi Olguţa sacadat, sfidînd.* TEODOREANU, M. I, 42. ✧ Refl. recipr. *Sfidîndu-se unul pe altul.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 83. ✦ (Rar) A ameninţa. *Un taur ... În sec loveşte, punge Şi sparge cu piciorul pămîntul, pe rivalul îl sfidă de departe în coarnele-i cu moartea.* HELIADE, O. I, 319.

2. (Complementul indică manifestări ale oamenilor, ale unor fenomene şi procese naturale, primejdii, concepte etc.) A se opune plin de curaj, de temeritate, nesocotind consecinţele (grave); a brava, a desfide. *În aeru-mbătat de roze sfidez atingerea durerii.* MACEDONSKI, O. I, 64. *Natura ne guvernă ades prin legi amare, Dar omul o sfidează prin legi umanitare.* DEMETRESCU, O. 59. *Înfăşuraţi în bunzi imense... sfidau gerul aspru ce dăinuia de peste o săptămînă.* REBREANU, R. I, 215, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Sfidau morala comună.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 139. *Vrînd să tenteze sau să sfideze soarta, făcea rămăşaguri peste rămăşaguri.* COCEA, S. 205. *Pasvan Oglu... sfida autoritatea sultanului şi teroriza regiunile dimprejur.* OŢETEA, T. V. 94. *Sfidînd obstacolele, omenirea a menţinut unitatea culturii ei.* VIANU, L. U. 607, cf. DL, DM. *Timidul sfidează ironia.* T mai 1964, 83. *Tineri care sfidau cu lenea lor nemărginită agitaţia Londrei.* CONTEMP. 1969, nr. 1178, 10/4. *Intenţia lor primordială a fost aceea de a sfida interpretarea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 56, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Tehnica prozei ascunde sute şi mii de secrete, a căror subtilitate ar sfida cele mai rafinate cursuri de retorică.* CARAGIALE, O. IV, 413. *Aceste nestemate cu apă neclintită Sfidînd a duşmăniei pornire omenească, ... Să piară n-au vreodată.* MACEDONSKI, O. I, 3. *Ploaia cade verticală... Şi sfidează pacienţa trecătorilor.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 114. *Invers şi clar trecutul în oglindă Sfidează omul de azi.* PILLAT, P. 257. *Măreţia sublimă sfidează ordinea.* VIANU, L. U. 411. *În etatea răposatului intervenise, sfidînd cronologia, un fel de stabilizare.* VINEA, L. I, 268. *Dans de ape, dans de pară, Iată n-au sfidat proporţii Cînd cu noi ne comparară.* LABIŞ, P. 315. *O rar întîlnită fluiditate pare să sfideze greutăţile pe care le-a învins la un instrument ingrat.* M 1968, nr. 5, 32. *E o interpretare care... sfidează şabloanele.* T iulie 1968, 74. *O sobă de metal în care, sfidînd primăvara, arde un foc straşnic.* CINEMA, 1969, nr. 5, 5. *Romanul ieşit din pana unui spirit insurgent sfidează timpul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 20/1.

— Prez. ind.: *sfidez*, pers. 3 şi (învechit) *sfidă.*

— Din it. **sfidare.**

SFIDÁRE s. f. Acţiunea de a sfida şi rezultatul ei.

1. Înfruntare provocatoare plină de dispreţ; bravadă, sfruntare. V. provocare **(1)**. Cf. sfidă **(1)**. *Am auzit de mult şi de multe ori această sfidare imprudentă.* GHICA, C. E. II, 621. *Această asigurare din partea spiritualiştilor este o sfidare.* CONTA, O. F. 42. *Dar fruntea-i chiar atuncea păstrase-acea mîndrie ... Adînc întipărită sfidarea se citea!* MACEDONSKI, O. I, 264. *Andronic avu un zîmbet de sfidare.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 194, cf. DDRF. *Făţarnica-i sfidare de-a fi domn încoronat.* DAVILA, V. V. 102. *Cu toate aerele ei de sfidare, e atît de bună!* IBRĂILEANU, A. 93, cf. CADE. *N-ar fi socotit prezenţa lui ca o sfidare aţîţînd mai violente dezlănţuiri de furie?* REBREANU, R. II, 188. *Printr-o sfidare tacită... lupta continuă între ei doi.* BRĂESCU, O. A. I, 203. *Se cramponase... într-o atitudine dîrză de sfidare oarbă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 250. *Expresia sentimentelor de sfidare ale unui nobil încrezut şi disprefuitor.* VIANU, L. U. 54. *Luxul e un simbol al puterii de clasă şi desfăşurarea lui o sfidare voită faţă de acei cărora accesul în clasa superioară le e interzis.* RALEA, S. T. II, 222. *Simţise ura şi sfidarea din acea muţenie duşmănoasă.* V. ROM. iunie 1954, 54. *Ana tresări ca în faţa unei sfidări.* VINEA, L. II, 143. *Lucrul ăsta... neverosimil mi se părea o sfidare.* H. LOVINESCU, T. 405, cf. DL. *Nu mai păstră pe chip decît o sfidare învăluită în frică.* PREDA, I, 196, cf. DM. *Reconstituiau stări afective plămădite între tensiunea dintre umilinţă şi sfidare.* CINEMA, 1968, nr. 5, 25. *Dispare impresia de supunere... şi se creează premisa sfidării mîndre.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 4/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Concretizat) Atitudine, faptă, gest etc. care sfidează **(1)**. *Ar dori să sfîrşească cu viaţa şi aruncă o sfidare divinităţii.* VIANU, L. U. 572.

2. Opunere plină de curaj, de temeritate, în ciuda consecinţelor (grave); bravadă, desfidere, (învechit) desfid. Cf. sfida **(2)**. Cf. CADE. *Din „Cadrilul" se desprinde o lume caricaturală, ... ca o sfidare adusă chiar seriozităţii profesionale.* LOVINESCU, S. I, 361. *Atitudinea aceasta de sfidare a realităţii poate să-i pericliteze averea şi viaţa.* REBREANU, R. II, 15, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sfidări.*

— V. **sfida.**

SFIDĂTÓR, -OÁRE adj. **1.** (Despre oameni) Care sfidează **(1)**. *Trecînd ca o vedenie sfidătoare.* DENSUSIANU, L. A. 84, cf. DL, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Palate, temple, domuri sfidătoare din braţul nopţii par a se desface.* NECULUŢĂ, Ţ. D. 17. *Emfatice şi sfidătoare... luceau cele trei diamante pe cămaşa scrobită.* ANGHEL, PR. 47.

2. (Despre manifestări ale oamenilor) Care exprimă o atitudine de dispreţ, de provocare. V. provocator **(1)**. *O lacrimă îi pică încet şi el tresare Şi mîndru îşi ridică Privirea sfidătoare.* PETICĂ, O. 83. *Toată lumea observase acum modul sfidător în care... priveam pe cei de la masă.* CAMIL PETRESCU, P. 135. *Elevii îl salută cu un zîmbet sfidător.* TEODOREANU, C. B. 229. *Alarmată de moravurile şi independenţa sfidătoare a nepoatei, o expediase tatălui ei.* id. M. III, 134, cf. DM. *Atitudinea lui sfidătoare la începutul dramei nu se potriveşte cu înţelepciunea vădită mai tîrziu.* VIANU, L. U. 273. *Îl privi ca sfidătoare.* T. POPOVICI, S. 331. *Luxul... e insigna sfidătoare pe care cei de sus o aruncă celor de jos.* RALEA, S. T. I, 151. *Imaginea ultimă şi sfidătoare a discrepanţei dintre noblefea suferinţei, a sacrificiului său şi neînţelegerea şi nepăsarea... celor din jur.* CINEMA, 1969, nr. 5, 30, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *Ne-a privit sfidător, pe rînd, cu un fel de dispreţ falnic.* REBREANU, P. S. 17. *Încerca zadarnic să-şi ascundă pîntecele sfidător de rotund.* id. I. 224. *Îi tăie vorba... cu ţigara ţinută sfidător în gură.* VINEA, L. II, 292. *Ridică fruntea şi spuse sfidător.* T. POPOVICI, S. 66, cf. M. D. ENC.

— Pl.: *sfidători, -oare.*
— **Sfida** + suf. *-tor.*

SFIÉLNIC, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care este lipsit de îndrăzneală, de încredere în sine și de îngîmfare în modul de a se comporta; rușinos **(1 1)**, sfios **(1)**, (rar) sfiicios **(1)**, (învechit) sfieț, (regional) obraznic **(1)**, obrezat **(1)**. V. t i m i d. *Copil blajin, cuminte prea devreme, Sfielnică, bălaie dăscăliță!* GOGA, POEZII, 20, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Acest copil blond... sfielnic ca o fetiță și tare puținel la trup.* V. ROM. decembrie 1964, 97, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Bobul sfielnic din spice răsare.* GOGA, POEZII, 136. *Acest product e floarea sfielnică a unei minți cinstite.* în PLR II, 574. ✧ (Adverbial) *Să fim deci așa de vinovați că o încercăm sfielnic?* în PLR II, 255. *L-am... rugat sfielnic, pătruns de nerăbdare.* LESNEA, P. E. 102. *Sfielnic, ea, De-ai săi vegheală, înflorea.* V. ROM. ianuarie 1954, 17. *Se strecură înăuntru sfielnic, mai mult lunecînd decît pășind.* GALAN, B. II, 216 (Prin analogie) *Doi mesteacăni albi se-nalță Feciorelnic; Frunze tinere de carpen Caută spre ei sfielnic.* CAMIL PETRESCU, V. 117. *Pe plaiuri dă colțul de iarbă sfielnic ieșind din pămînt.* VOICULESCU, POEZII, I, 55. *Prin aer începeau a clincăni — sfielnic încă — păsările.* V. ROM. iulie 1953, 175.

2. (Despre manifestări ale oamenilor) Care denotă, care exprimă lipsă de îndrăzneală, de încredere în sine și de îngîmfare în modul de a se comporta; sfios **(2)**, (rar) sfieț **(2)**, sfiicios. Cf. CADE. *Gîndul sfielnic, visul vremelnic Nu te mai doare.* LESNEA, VERS. 256. *Sfielnic gînd, tu nu vezi cum... Vor să-mplinești porunca?* I. BARBU, J. S. 17. *M-a alungat cu un glas sfielnic.* BLAGA, H. 184. *Surîzînd cu sfielnică modestie.* VINEA, L. I, 396, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Se va ridica, sfielnic la fiecare, dar, la toți împreună, puternic și zguduitor pentru nesimțitori... strigătul durerii celei adevărate.* IORGA, P. A. II, 41. *Îmi mulțumi cu privirea ocolită în lături sfielnic.* C. PETRESCU, S. 170. *A scîncit o dezvinovățire umilită, cu tîmpla culcată sfielnic pe umărul meu.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 191.

— Pronunțat: *sfi-el-* — Pl.: *sfielnici, -ce.*
— **Sfială** + suf. *-nic.*

SFIÉTCĂ s. f. v. **sfeclă.**

SFIÉȚ, -EÁȚĂ adj. **1.** (Învechit; despre oameni) Sfios **(1)**. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Pe stînci albicioase ce se pierd în văzduh, s-arată sfeață capra neagră.* ODOBESCU, S. III, 164.

2. (Astăzi rar; despre manifestările oamenilor) Sfios **(2)**. *Deputații îndrăznind a face o încercare sfieață... d-a nu părăsi țara într-un asemenea minut.* BĂLCESCU, M. V. 264. *Va putea el să-și păstreze acest cumpăt sfieț și rece, cînd această băutură va arunca turburarea în mințile și în simțurile lui?* FILIMON, O. I, 141, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *sfi-eț.* — Pl.: *sfieți, -e.*
— **Sfii** + suf. *-eț.*

SFIG s. n. v. **sfic.**

SFIGIT, -Ă s. m. și f. (Prin Mold.) „Om necurat". I. CR. II, 277.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *sfigiți, -te.*
— Etimologia necunoscută.

SFIGMOGRÁF s. n. Aparat alcătuit dintr-o capsulă inscriptoare și o pîrghie care apasă cu un capăt pe partea radială, folosit la înregistrarea grafică a pulsațiilor arteriale. Cf. BIANU, D. S., DM, DN², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sfigmografe.*
— Din fr. **sphygmographe.**

SFIGMOGRÁMĂ s. f. Traseu al pulsului obținut cu ajutorul sfigmografului; p. e x t. grafic care reprezintă acest traseu. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *sfigmograme.*
— Din fr. **sphygmogramme.**

SFIGMOMANOMÉTRU s. n. Aparat alcătuit dintr-un manometru cu aer și folosit la măsurarea tensiunii arteriale; sfigmotensiometru. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *sfigmomanometre.*
— Din fr. **sphygmomanomètre.**

SFIGMÓS subst. (Grecism învechit) Puls. *În amurgul soarelui sfigmosul în chipul viermelui se clătea.* CANTEMIR, IST. 163, cf. GÁLDI, M. PHAN. 250.

— Pl. ?
— Din ngr. σφυγμός.

SFIGMOTENSIOMÉTRU s. n. Aparat alcătuit dintr-un manometru cu aer și folosit la măsurarea tensiunii arteriale; sfigmomanometru. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *sfigmotensiometre.*
— Din fr. **sphygmotensiomètre.**

SFIÍ vb. IV. R e f l. **1.** (Astăzi rar; despre oameni) A se teme² **(1)**. *Se sfiască-se și se rușinească cei ce vor ceare sufletul meu.* PSALT. HUR. 59ᵛ/6. *Suflete, să nu te ciudești, nece să te sviești, că veri merge în locul ţela ce n-am mai văzut* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 423/10. *Și grăiia de mărturiile tale între împărați și nu sfiiu-me* (n u m ă s t i d i i a u D, n u t ă n j i i u H). PSALT. 254. *Nu să vor sfii a huli spre cei mai mari.* N. TEST. (1648), 188ʳ/33. *Dacă au văzut că-i trag leșii la loc tare, s-au siil a merge asupra leșilor.* M. COSTIN, O. 167. *Împotriva besearicilor condeiul și limba a-ș ascuți nu s-au siil.* CANTEMIR, HR. 116, cf. ANON. CAR. *Nu mai puțin să sfiesc cu această orînduială și ceia ce vor avea gînd să scoață monedă... peste granițe* (a. 1811). DOC. EC. 98. *Nu le pasă, dau poroncă, fără a se mai sfei, Armele să ia în silă de la cîți vor întîlni.* BELDIMAN, E. 10/15. *Se sfiesc de a face jafuri și nedreptăți asupra isnafului* (a. 1824). DOC. EC. 329. *Stîndu-se, nu cuteza să vorbească a mai multă vreme.* DRĂGHICI, R. 39/10. *Nu s-a sfiit a face acte imprudințe* (a. 1856). URICARIUL, X, 368. *Sfiindu-se a se întoarce fără nici o ispravă la Tomșa, cerură voie să rămîie.* NEGRUZZI, S. I, 142. *Nu ne-am sfiit de a alimenta tezaurul cu împrumuturi cu dobînzi grele.* GHICA, C. E. II, 393. *Spune-mi dragă... nu-ți fie frică, nu te sfii!* ALECSANDRI, T. 639. *Să-i punem* [mortului] *pînza pe obraz..., nu știu, parcă te siești văzîndu-l.* CONTEMPORANUL, V₁, 296, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Nu te sfii deloc, te rog frumos.* ARGHEZI, S. V, 228. *Mulțimea se sfia să rîdă dacă nu li se spunea că acest lucru e util.* CĂLINESCU, C. O. 46. *Dacă vrei s-o omori, dă-i pînă moare, nu te sfii!* STANCU, Ș. 27. *Nu se sfia să se împotrivească boierimii reacționare.* G. BARBU, A. V. 216. *Nu se sfiau... să ceară sprijinul unui bandit.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 5/1. *Fiindcă era foarte întunerec s-au sfiit să meargă mai departe.* SBIERA, P. 5. ✧ (Urmat de determinări introduse prin prep. „de" care indică ființe sau manifestări ale acestora). *Nu este acesta cela ce căutați să ucideți și de acesta nu se sfiea grăind.* CORESI, TETR. 200. *De nu te vei sfii de mine* (a. 1600—1630). CUV. D. BĂTR. I, 303. *Nu să siaște de fața nemărui, nice de împărat, nice de vlădică.* VARLAAM, C. 190. *Un tiran... oftări n-ascultă, nici de lacrimi se siește.* CONACHI, P. 233. *Toți ceilalți sînt proști și nu-l pot înțelege sau se sfiesc de el.* NEGRUZZI, S. II, 238. *De ce vă siiți de noi?* ALECSANDRI, T. 434. *Oamenii îl urăsc, se sfiesc de el.* BOLINTINEANU, O. 356. *Miile de păsărele ce cîntau pe rămurele și fără a se sfii de mine.* ISPIRESCU, L. 244. *Se sfiește*

de ea ca de-o ființă vie. VLAHUȚĂ, S. A. III, 116. *M-am temut să te opresc, Că de mama mi-e rușine Și de tine mă sfiesc.* COȘBUC, P. I, 76. *De ce te sfiești de mine?* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 127. *Mă sfiam de toată lumea, de colegii cutezători și guralivi.* GALACTION, O. 14. *Munteanca se sfii de căutătura lui.* SADOVEANU, O. X, 581. *Moartea-n lume este mare... De bogați nu se ferește, De viteji nu se sfiește.* MARIAN, Î. 498, cf. PAMFILE, S. V. 6, ALR II 3 728/551, 784. *De bogat nu se sfiește.* FOLC. MOLD. II, 590. ✧ Expr. (Învechit) **A-și sfii cuvîntul** = a se teme să spună în mod deschis ceea ce gîndește. *Nu-ș sfii cuvîntul, grăi.* CORESI, ap. DHLR II, 475. ✧ Tranz. fact. *Gîra, mîra nu-l sfiește.* PANN, ap. TDRG. *Ce-l tremură, ce-l sfiește?* I. CR. III, 144.

2. (Despre oameni) A avea un sentiment de reținere (provocată de absența îndrăznelii, a încrederii în sine, a îngîmfării, sau de teamă etc.) față de cineva sau de ceva (mai ales față de o persoană care impune prin vîrstă, prin prestigiu, prin funcție etc.); a se jena, a se rușina **(2)**, (învechit și regional) a se stînjeni, (învechit) a se stidi, (învechit, rar) a se scăndălizi (v. scandalisi **1)**, (regional) a se teși **(4)**, a-i fi sfială (v. sfială). V. intimida, teme[2] **(2)**. *Fă cu mine semnu în binre și vor vedea cei ce gîlăluiescu menre și se vor svii.* PSALT. HUR. 73[v]/12. *Atunce nu ruș iredzu-me (nu mă voi sfii* H). PSALT. 250. *Ablojori nu s-au siit precum... silește să arate și să dovedească.* CANTEMIR, HR. 100, cf. ANON. CAR. *Pardosală... toată de marmoră roșe, te sfiai picior să pui.* BELDIMAN, E. 82/14, cf. LB. *Nu te sfii nimic d-a-m deschide inima ta.* PLEȘOIANU, T. II, 80/21. *Facem un haz mare, fără să ne mai sfiim.* PANN, E. I, 95/6, cf. POLIZU. *I se pierduse tradițiunea pînă într-atîta încît celebrul enciclopedist... nu se sfia a o deduce.* HASDEU, I. C. I, 54. *Grăiește, unchișule,... nu te sfii!* ALECSANDRI, T. 1 350, cf. LM. *Mă sfiesc a-i răspunde în multe cuvinte.* MAIORESCU, D. II, 213. *Ați ajuns să vă sfiiți pînă și de rostirea cuvintelor: patrie, iubire de țară.* în PLR II, 7. *Ce te sfiești ca o fecioară cînd dă cu ochii întîiași dată de ce-i-e drag?* DELAVRANCEA, A. 92. *Întîi, s-a sfiit să-i spuie la ce venise.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 88. *Nu se sfia să meargă singură la birt să cumpere beutură.* AGÎRBICEANU, A. 389. *Nu se sfiește s-o spună deschis.* GÎRLEANU, N. 51. *Sfiindu-se să se vîre între bogătași.* REBREANU, I. 14, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îi venise pe buze numele lui..., începea să se sfiască a-l rosti.* C. PETRESCU, Î. II, 100. *Cucoanele de față nu s-au sfiit să rîdă cu hohote.* SADOVEANU, O. XII, 654, cf. SCRIBAN, D. *Locuțiuni... pe care autorul nu se sfiește să le introducă.* VIANU, A. P. 24. *Spune-mi! Nu te sfii!* STANCU, R. A. I., 157. *Se sfiiră s-o turbure punîndu-i întrebări.* V. ROM. martie 1954, 113. *Ar fi vrut să-i ceară explicații, dar se sfii.* VINEA, L. I, 116. *Se sfiau să-i spună fiecare păs.* TUDORAN, P. 110, cf. DL. *Nu se sfiesc să ceară supliment la masă.* PREDA, R. 431, cf. DM. *Oamenii se supuseră, fără mirare, fără să se sfiască.* T. POPOVICI, SE. 465. *Poate că se sfia pentru că-l găsisem cu Ana.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 82. *Savanți renumiți nu se sfiesc să afirme că... va fi atinsă și viteza luminii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202. *Nimeni nu se sfiește să se arate așa cum este.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 10/3, cf. M. D. ENC., DEX, DSR. ✧ Fig. *Mesajul multora dintre poemele sale nu s-a sfiit de forma directă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 5/2. ✧ Expr. (Învechit) **A-și sfii inima** = a se simți rușinat. *Lumina parii iubeam Și inima nu-mi sfiam, Ci m-am tot apropiat De ea, cu cugel curat.* PANN, E. II, 35/24.

3. (Astăzi rar) A se îndoi; a șovăi **(III)**. *Să ați avea credință și nu v-ați svii... toți cîți veți ceare întru rugă-vă, crezînd, priimi-veți (nu vă veți îndoi* B 1938). CORESI, TETR. 47. *Cel pîrît poate să se sfiiască de judecătorul ce-i va fi vrăjmaș, a nu să judeca la dînsul.* PRAV. COND. (1780), 64. *Parcă s-ar sfii să șadă lîngă dînsul ca o mamă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 48. *Mîrșăvia nu se sfia de altfel să și-o mărturisească, făcîndu-și fală din isprăvi.* M. I. CARAGIALE, C. 19. *Nu se sfii... să-și traducă în cuvinte constatarea.* SADOVEANU, O. XII, 497. *Acei harnici popularizatori de cunoștințe folositoare în masele mari se sfiesc să introducă cuvinte nouă.* PUȘCARIU, L. R. I, 373. *Nu s-a sfiit... să denunțe trivialitatea războiului.* CĂLINESCU, C. O. 382. *Nu se sfia să-și arate simpatia.* BOGZA, A. Î. 407. *O bună parte a acestor chimiști... nu se sfiau să recurgă la acest concept.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 8/5. *Vasile, fără să se sfiască, o luat polobocul c-o mînă de fundul de jos.* ȘEZ. VII, 142. ✦ (Învechit, rar) A se abate. *Să-i facă să să sfiiască din calea cea dreaptă.* VARLAAM—IOASAF, 67[r]/7. ✦ (Învechit și regional) A se feri. *Sfiindu-să, nu l-au nemerit glonțul, ce numa i-au pîrlit păru capului.* (a. 1811). BUL. COM. IST. III, 105. *Se sfiește, nu se lasă să-l pipăi unde ieste bubă.* ALR II 3 728/102.

4. (Mold.; despre cai; în forma *sîi*) A se speria. *Pînă sînt mînzii tineri ..., se poate pune pre dînșii și cîte un pruncuț, ca apoi să nu se sfiască de călăreț.* ECONOMIA, 77/9. *Murgul tău Să se sfiască Și pe loc să poticnească, La pămînt Să te izbească.* SEVASTOS, C. 124.

5. (Învechit și regional) A se zgîrci; p. ext. a-și tîrî picioarele din cauza durerii. Cf. ST. LEX. 149[v]/2, com. din MONOR—REGHIN.

6. (Regional; în forma *shii*) A se dezgusta (de un anumit fel de mîncare). Com. din CĂZĂNEȘTI—SLOBOZIA.

— Prez. ind.: *sfiesc.* — Și: (învechit și regional) **sfei, sii, sli,** (învechit) **svii,** (regional) **shii** (Com. din CĂZĂNEȘTI — SLOBOZIA), **fii** (ALR II 3 728/728), **hii** (ib. 3 728/172) vb. IV.

— Din v. sl. сѣ҃нити сѧ.

SFIICIÓS -OÁSĂ adj. (Rar) **1.** (Despre oameni) Sfios **(1)**. *Petru pe ce zi mergea, se făcea tot mai sfiicios.* GANE, N. II, 77. *Era... smerită... și sfiicioasă ca o fată mare.* ISPIRESCU, ap. CADE, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR. ✧ Fig. *Printre gratii luna moale, Sfiicioasă și smerită, Și-au vărsat razele sale.* EMINESCU, O. I, 76. *Cîte o stea singuratecă... și părea că întreabă sfiicioasă pe călător unde merge.* GANE, N. I, 10.

2. (Despre manifestări ale oamenilor) Sfios **(2)**. *Mă apropiam cu gîndul sfiicios, tremurînd, d-acea vestită școală.* DELAVRANCEA, H. T. 32, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Buzele se alipeau sfiicios de poala antereului puternicului turc.* ARHIVA, I, 33.

— Pronunțat: *sfi-i-.* — Pl.: *sfiicioși, -oase.*

— Sfii + suf. *-icios.*

SFIICIÚNE s. f. Stare și senzație de a nu se simți în largul său sau, sentiment de reținere (provocate de absența îndrăznelii, a încrederii în sine, a îngîmfării, sau de teamă etc.) față de ceva sau de cineva (mai ales față de o persoană care impune prin vîrstă, prin prestigiu, prin funcție etc.), jenă, rușine[1] **(I 2)**, stinghereală, stingherire, stînjeneală, stînjenire, (popular) rușinare **(2)**, (învechit și regional) rușință **(II)**, (învechit) stidință, stidire, (învechit, rar) stideală; atitudine și purtare generate de starea, de senzația sau de sentimentul descrise mai sus; sfială **(1)**, (rar) sfioșenie, sfiire, (învechit) sființă. V. teamă, timiditate. *Și-atunci de sfiicium m-iese sîngele-n obraz.* EMINESCU, O. I, 80. *Altruismul său larg, precum și... exagerarea unui alt simțimînt — sfiicinea — propriu artistului proletar.* GHEREA, ST. CR. III, 98, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Acel fior, departe de a-i mări sfiicinea, îi biciuia dimpotrivă sîngele.* PETICĂ, O. 340. *Era plină de sfiicium.* AGÎRBICEANU, S. 390. *A crezut că sfiicinea ei este prefăcătoria obișnuită a fetelor față de flăcăi.* REBREANU, I. 115, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *L-a zugrăvit cu un penel sigur, cu fine nuanțe de sfiicium.* LOVINESCU, C. VII, 134. *Gîndul pentru care întrebase rămase închis în sfiicinea lui de copil.*

C. PETRESCU, Î. II, 269, cf. SCRIBAN, D. *Pierise, ca prin farmec, sfiiciunea unora.* V. ROM. februarie 1955, 167. *Atîta putere și atîta sfiiciune în același om!* VINEA, L. II, 19. *Răspunse în același chip, zbătîndu-se... între sfiiciune și îndrăzneală.* TUDORAN, P. 618, cf. DL, DM. *A moștenit sfiiciunea maică-sei.* IL ianuarie 1962, 36. *Un delicat poet elegiac, un liric de o sfiiciune vecină cu timorarea.* V. ROM. iunie—iulie 1963, 427. *Stătea în picioare, plină de sfiiciune.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1963, nr. 57, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Vocea înceată, nesigură, cu graseieri ca niște sfiiciuni ale inimii.* IBRĂILEANU, A. 52. *Triumful primăverii cu sfiiciuni ce-afiță.* VULPESCU, P. 114. *Slatina ... pare să trăiască acest amestec de sfiiciune și putere.* CONTEMP. 1966, nr. 1 007, 1/7. ◇ Loc. adv. **Cu sfiiciune** = (în mod) sfios; (în mod) temător; cu sfială (v. sfială), (rar) cu sfiire (v. sfiire 1). *Abia tîrziu mă întrebă cu sfiiciune.* CAMIL PETRESCU, U. N. 20. *Cîinii mi-au dat tîrcoale cu oarecare sfiiciune.* COCEA, S. 4. *Cu mare sfiiciune pe-obrazul tău pun gura.* CĂLINESCU, L. L. 99. *Cu oarecare sfiiciune... a încercat să intre în vorbă cu un uncheș.* GALAN, Z. R. 31. (Fig.) *Sună toaca — bătînd ușurel, cu un fel de sfiiciune.* SADOVEANU, O. IX, 80. *Tufișurile începură să se miște din nou... cu mai multă sfiiciune.* TUDORAN, P. 578. ✦ (Rar) Persoană sfioasă. *Jupînița ... e un fel de sfiiciune bălaie.* SADOVEANU, O. XIII, 403.

— Pronunțat: *sfi-i-*. — Pl.: (rar) *sfiiciuni*.
— **Sfii** + suf. *-iciune*.

SFIINȚĂ s. f. (Învechit) Sfială. *Cinstitul acesta și îngerilor în sființă [cap al lui Ioan Botezătorul] întîia dată s-au aflat.* DOSOFTEI, V. S. februarie, 75r/26. *Mă fac ... în toate chipurile ce au duh de sființă.* (a. 1799). GCR II, 172/3. ◇ Loc. adv. și adj. **Fără sființă** = fără sfială (v. sfială). *Asemenea să postim și cu ochii să nu căutăm fără sființă pre neștine.* PRAV. LUCACI, 172.

— Pl.: *sființe*. — Și: (învechit) **sfințăsfințăs. f.**
— **Sfii** + suf. *-iință*.

SFIÍRE s. f. (Astăzi rar) Sfială. Cf. LB. *Sfiirea cu care el plinea aceasta însărcinare, adeseori atrăgea asupră-i imputare de răceală.* ASACHI, S. L. II, 12, cf. POLIZU, LM, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adv. (Rar) **Cu sfiire** = cu sfială (v. sfială). *Ies amîndoi cu sfiire, învăluiți în ale lor mantii.* ASACHI, N. 3/3.

— Pl.: (rar) *sfiiri*.
— V. **sfii**.

SFIÍT, -Ă adj. (Rar) Stingherit. Cf. **sfii (2)**. *Ca o sfiită uergură O roză stă ascunsă.* ASACHI, F. 58/3. *Sfiit, la orgă nu mă-ncumet.* VULPESCU, P. 150.

— Pl.: *sfiiți, -te*.
— V. **sfii**.

SFÍJER adj. (Regional; despre alimente) Foarte acru (Ștefănești — Drăgășani). Cf. ARH. OLT. XXI, 275.

— Pl.: *sfijeri, -e*.
— Etimologia necunoscută.

SFILÁTĂ s. f. Mănunchi de fire obținut prin răsucirea mai multor fibre de in, de cînepă, de bumbac etc. utilizat la împletirea parîmelor. Cf. LTR², ABC MAR.

— Pl.: *sfilate*. — Și: **sfiláță** s. f. ABC MAR.
— Din it. **sfilata**.

SFILÁȚĂ s. f. v. **sfilată**.

SFIN s. m. (Învechit) Porc **(1)** *(Sus scrofa domestica). 2 berbeci ..., 14 sfini cu mic, cu mare* (a. 1693). IORGA, S. D. XIV, 247. *Desătina de stupi și de sfini* (a. 1728). URICARIUL, I, 51/1. *Pentru stupii i sfinii ce vor fine aice în Moldova, vor plăti desătina* (a. 1784). N. A. BOGDAN, C. M. 72. *Să plătească vama ... pentru stupii i sfinii ce vor fine* (a. 1785). URICARIUL, II, 151/34. *Un coif minunat înfrumusețat în față cu un sfin.* CANTACUZINO, N. P. 26v/19. *Să aibă a scuti ... sfinii de desătină* (a. 1803). URICARIUL, VII, 134. *Să aibă a scuti ... cincizăci stupi i sfini de disătină* (a. 1827). IORGA, S. D. XXI, 450. *La vinărici și la vierit i dijmărit pă douăzeci i treizeci dă parale, dă oaie și dă stup i dă sfin.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 67.

— Pl.: *sfini*.
— Din slavonul свинии.

SFÍNCTER s. n. Mușchi inelar care reglează contracția sau relaxarea unui orificiu natural al organismului. Cf. ANTROP. 22/1. *Semne de moarte sînt ... cînd sfincturile (mușchiul ce produce strînsoarea unui canal) vor fi slăbite.* PARAB. 258/27. *Slăbindu-se sfincterile (mușchiurile contractării) ..., bolnavul deșartă fără voie.* ib. 316/22. *M[uschiul] bulbo-cavernos ... dă fibre la m[uschiul] sfincterul extern al anusului.* POLIZU, P. 126/5, cf. ANTONESCU, D. *Boala ... se încheie cu paralizia sfincterelor și cu moarte.* BABEȘ, O. A. I, 499, cf. CADE, SCRIBAN, D., DN², DER, ABC SĂN. 347. *Sfincter pancreatic. Sfincter piloric.* D. MED., cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Lipsită de sfincter sufletesc ..., limbuția se epuizează în tot momentul.* RALEA, S. T. I, 20. ◇ (Adjectival) *Mușchii sfincteri sînt niște fișii musculare așezate în jurul unui orificiu.* BIANU, D. S.

— Scris și: (după fr.) *sphincter*. ANTROP. 22/1. — Accentuat și: (rar) *sfinctér*. ALEXI, W., SCRIBAN, D. — Pl.: *sfinctere* și (învechit) *sfincturi*, (rar, m.) *sfincteri*.

— Din fr. **sphincter**. Cf. lat. sphincter.

SFINDÚC s. m. v. **schinduf**.

SFINEÁC s. m. (Bot.; prin vestul Olt.) Cărpiniță *(Carpinus orientalis)*. Cf. GRECESCU, FL. 530, TRDG, PANȚU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 227, SCRIBAN, D., BORZA, D., M. D. ENC., 41.

— Pl.: *sfineci*.
— Din scr. **svinjak**.

SFÍNGĂ s. f. (Învechit, rar) 1. Sfinx **(I)**. Cf. STAMATI, D.

2. (Entom.; popular; în forma *sfinghe*) Sfinx **(II)**. Cf. CONV. LIT. XXIII, 344, DL, DM, DEX.

— Pl.: ? — Și: **sfínghe** s. f. CONV. LIT. XXII, 344.
— Din lat. **sphinga**.

SFÍNGHE s. f. v. **sfingă**.

SFINTEÁȚĂ s. f. v. **cinteză**.

SFÍNTEȚĂ s. f. v. **cinteză**.

SFINTÍ vb. IV v. **sfinți**.

SFÍNȚIȚĂ s. f. v. **cinteză**.

SFÍNTIZĂ s. f. v. **cinteză**.

SFINȚEÁLĂ s. f. (Regional) Asfințit (Somova — Tulcea). Cf. ALR SN III h 766/682.

— Pl.: *sfințeli*.
— **Sfinți**² + suf. *-eală*.

SFINȚÉNIE s. f. 1. Calitatea unui om de a fi sfînt **(3)**; (învechit) sfinție **(1)**. *Ispovediți pamentea sființiei (sfinției D) lui.* PSALT. 50, cf. ANON. CAR. *Așa au făcut ... pentru ca să tîlcuiască sfinția Fecioarei Maria.* MOLNAR, RET. 54/15. *Ne spunea de sfinția călugărilor de la Stavros.* GHICA, S. 297, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sfinția sfîntului Francisc din Assisi.* C. PETRESCU, Î. II, 185. *Cu rîvna lui întru sfinție și-a agonisit o slavă nepieritoare.* VOICULESCU, P. I, 209, cf. SCRIBAN, D. *Eroul nu-i convins de sfinția femeilor.* CĂLINESCU, S. C. L. 170, cf. DL, DM. *Se străduia să uite*

de asta, ca să nu-și strice starea ei lăuntrică de sfințenie. PREDA, M. 165. *Sfințenia nu este totuna cu înțelepciunea. Prima e iluzia desăvîrșirii, iar a doua e iluzia echilibrului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 8/6, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adv. **Cu (mare sau cea mai mare) sfințenie = a)** în mod cucernic; cu evlavie. Cf. DDRF. *Din cînd în cînd făcea și cîte o mătanie spre răsărit, lipindu-și cu sfințenie fruntea de pămînt.* HOGAȘ, DR. I, 7, cf. RESMERIȚĂ, D. *A pus de a deschis aparatul de radio și a ascultat cu sfințenie slăvitul „Cristos a înviat".* VOICULESCU, P. I, 213, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** cu respect; cu veneрație. *Aici amintirile istorice sînt vii ... și păstrate cu sfințenie.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 249. *Ascultă cu sfințenie ce cînta ea.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 164. *Ridică încet, cu sfială, cu sfințenie mîna albă... a Elenuței și o sărută.* AGÎRBICEANU, A. 309. *Ne vorbește întotdeauna cu mare sfințenie despre dumneata.* C. PETRESCU, Î. II, 221; **c)** în mod corect; cu exactitate; cu rigurozitate. *Visteria plătea cu cea mai mare sfințenie și regulateță* (a. 1835). URICARIUL, VIII, 140 *Eu am urmat cu sfințenie ... instrucțiunile ce am avut.* GHICA, C. E. II, 610. *Își făceau cu sfințenie datoria.* id. S. 52. *Hai, pornește pînă te văd, și-ți fă datoria cu sfințenie.* CREANGĂ, P. 316. *Un gramatic nu poate hotărî el, din deplina lui putere, care sînt sunetele și cuvintele ... ce trebuiesc reținute cu sfințenie.* PHILIPPIDE, P. 9. *Se abătuse puțin de la datoriile ospitalității, păzite, de altminterelea, cu mare sfințenie în această mănăstire.* HOGAȘ, DR. I, 35. *Numai greșelile copiștilor ... trebuiesc îndreptate și înlăturate, respectîndu-se cu sfințenie greșelile autorilor.* BUL. COM. IST. II, 91, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sfaturile pe care le da el erau păstrate cu sfințenie.* O. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 230. *M-am ținut cu sfințenie de jurămînt.* VOICULESCU, P. II, 180. *O dată impusă această schemă, subiectele vorbitoare o respectă cu sfințenie.* IORDAN, STIL. 285, cf. SCRIBAN, D. *Țineau cu sfințenie la cele cuvenite și veneau după regulile cumetriei să-l vadă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 97. *Masele electorale ale căror interese le-a păzit și le păzește cu sfințenie.* BOGZA, A. Î. 452. *Dacă nașul le mai încurca uneori, băștinașii și le țineau minte cu sfințenie.* TUDORAN, P. 596, cf. DL, DM. *Cît timp aparențele ... cultivate cu sfințenie vor asfixia viața cea firească și adevărată?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 3/1, cf. M. D. ENC., DEX. (Glumeț) *Turcii stau înfipți pe scaune mestecînd liniștiți și cu sfințenie plăjiturile.* BART, S. M. 27; **d)** cu mare atenție, cu grijă deosebită. *Nevasta este datoare ... a-i păstra secretele încredințate cu ... sfințenie.* PENESCU, M. 4/18. *Cam cu vreo săptămînă înainte de ziua fatală, am cetit cu sfințenie toate gazetele.* CARAGIALE, O. IV, 42, cf. TDRG. [Revista] *trebuie ... cumpărată, citită și păstrată cu sfințenie.* în PLR II, 251. *Nu putui deosebi ce ducea călugărul cu atîta sfințenie și băgare de seamă.* HOGAȘ, DR. I, 238, cf. RESMERIȚĂ, D. *Domnului Pantazi i se păstra cu sfințenie masa.* M. I. CARAGIALE, C. 144. *Toți la el se jeluiau ..., îi asculta cu sfințenie.* BASSARABESCU, V. 71. *A și văzut sutarii coșcoviți în sul uleios deasupra ciaților pătuțită cu sfințenie.* TEODOREANU, M. III, 121. *Acum însă idolatriza pe Max Schimelling, ale cărui fotografii le păstra cu sfințenie.* ĂLINESCU, O. I, 79. *Mulțimile ascultau cu sfințenie și exprimau aderiunea la unirea Transilvaniei cu România.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 3/4.

2. Caracterul a ceea ce este sfînt **(5)**. *Să izbăvești limbile de la întunerecul cel fără de sfințenie.* MINEIUL (1776), 60[v1] /10. *Mitropolitul Teofan ... dă acestei mărețe întîmplări oarecare aer de sfințănie:* ASACHI, L. M. 17/39. *Căci sînt plutind prin fumul de tămîie Sfințenia cîntării preacurate.* GOGA, POEZII, 19. *Stăturăm aici vreo zece minute în care cercai să mă potrivesc în gînd sfințeniei locului.* HOGAȘ, DR. I, 20. *Anumite păiți din zugrăveală sînt pline de acest element vioi ... care se adaogă la țapăna sfințenie ... a icoanelor de pe lemn.* IORGA, C. I. III, 6.

3. Caracterul a ceea ce este sfînt **(6)**; p. ext. curățenie sufletească, puritate **(8)**; (livresc) sanctitate **(1)**. *Lacrămile unui bătrîn, sfințenia legăturei ce vă unește, toate mă invită a mă pleca.* NEGRUZZI, S. III, 144. *Se mînte în școală, la biserică, în sfat, că intrăm într-o lume de dreptate, de iubire, de sfințenie.* EMINESCU, P. L. 48. *Interioruri de pădure ... cu aerul acela de sfințenie al singurătății grandioase.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 355. *Viețile sfinților încep a se tipări și în ele ... se găsea o întreagă literatură de povestiri, care reprezentau atunci un adaos de curăție și sfințenie.* IORGA, C. I. II, 127, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Fiecare om, luat la rînd, ți-ar putea spune atîtea despre iubire și ură, ... despre sfințenie și abjecție.* PREDA, I. 279. *Astfel, vremea era lină, ca într-o sfințenie.* SADOVEANU, M. C. 186. ✦ (Învechit) Sfîntă, v. sfînt **(9)**. *Ieși, den sf[i]nțenie* (din sfînta B 1938), *căci te-ai depărtat de la D[o]mnul!* BIBLIA (1688), 325[2]/5.

4. (Învechit și regional; concretizat; de obicei la pl.) Obiecte, practici etc. cărora li se atribuie, în biserica creștină, însușiri divine. *Și-l au în chip de sfințenie acel sînge.* AMIRAS, LET. III, 134/3. *Cînd aduce de pune pe pristol pîne și vin, craiul sărută sfințeniile.* ap. TDRG, cf. MAT. DIALECT. I, 235. ◇ (Cu sens atenuat) *Poamele sînt sfinte ... ce tot îmi spui tu de sfințenii, măi băiete? Eu care am îndurat fel de fel de rele, crezi că nu sînt tot a'il de sfînt ca ele?* VISSARION, B. 133.

5. (Învechit) Sfințire **(3)**. *La care sfințănie multă adunare de călugări au fost.* URECHE, LET. I, 123/6. *La sfințenie să hi fost preoți cu diaconii 117.* id., ap. GÎDEI, 275.

— Pl.: **(3)** *sfințenii.*

— **Sfînt[1]** + suf. *-enie.*

SFINȚÍ[1] vb. IV. **1.** Tranz. (În religia creștină; complementul indică oameni) A trece în rîndul sfinților **(3)**, a sanctifica **(1)**, a canoniza, (învechit) a sacra; p. ext. a revărsa harul divin asupra cuiva, a binecuvînta, a blagoslovi, (învechit) a ura. V. martiriza **(2)**. *Acest duh sfînt deștinse, desfirșit lumină pre ei și-i sfinți.* CORESI, EV. 193. *Vine ... Moisi despre munte la năroade și-i sf[i]nți pre ei.* PO 242/17. *Sf[i]nțeaște-m tot dentîi născutul ce s-au făcut dentăiu.* BIBLIA (1688), 48[2]/6, cf. DRLU, LB, CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Popular; construit cu dativul etic) *Patriarh mi-auza Și pre el că mi-l sfința.* ALEXICI, L. P. 55. ◇ Expr. (Familiar) **A fi sfințit** = a fi beat. Cf. DDRF, PUȘCARIU, L. R. I, 121. ◇ Refl. (Glumeț) *Săracă limbă! ... De te-or fi sucind și pe-acolo tot așa, apoi te-ai sfințit! Ești bună de pus la zvîntat!* ALECSANDRI, T. 996. ◇ Refl. pas. *A spus lăutarilor cum horesc îngerii cînd se sfințește un sfînt.* EMINESCU, N. 29. ✦ (Rar) A hirotonisi. *Carii cu putere preoțească de la D[u]mnezeu sînt sf[i]nțiți* (a. 1640). GCR I, 87/31. *Să aleagă ahriepiscop ... să-l sfințească apoi el însuși.* MAG. IST. I, 57/9. *Preoții fără deosebită cunoștință de carte, sfințiți pe la vreo mînăstire.* IORGA, C. I. II, 5. *Nu te-ar sfinți de preot, pentru că nu l-ar lăsa canoanele.* AGÎRBICEANU, A. 316, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Popular; construit cu dativul etic) *Numai ni-l blagosloveșe Și-ntru popă ni-l sfințește.* TEODORESCU, P. P. 263. ◇ Refl. pas. *Pune să se sfințească de către el mitropolit pe Macarie.* XENOPOL, I. R. IV, 180. ✦ (Învechit) A trăi după prescripțiile bisericii; a duce viață de sfînt **(3)**. *Porîncele lui Domnedzeu ceale 10, den acealea se sfințeaște întîniu și proslăvește numele lui Domnedzeu.* PO 6/12. *Cel drept mai facă dreptate și cel sf[i]nt să să sf[i]nțească* (a. 1795). GCR II, 159/23.

2. (Bis.) Tranz. A venera; a proslăvi **(1)**. V. adora. *D[um]n[e]dzeu sf[i]nțiț întru înremile voastre.* COD. VOR.[2] 77[v]/13. *Sfințiți postul, propovăduiți-l cu ogoire.* CORESI, EV. 50. *Ziua simbeteei aminte să iai, cum să o sfințești pre ea.* PO 244/19. *Bucinați cu bucini în Sion, sfințiți post, strigați slujbă, adunați nărodul*

DOSOFTEI, ap. GCR I, 264/2. *Își făceau cruce, sființind dreptatea celui de sus.* N. REV. R. I, nr. 2, 76. *Și numele pe veci sfințit să fie.* IOSIF, P. 11, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Părintele nostru ce ești în ceriu, sv[i]nțească-se numele tău* (a. 1593). GCR I, 39. *Sf[i]nțească-se numele tău, să vie împărăția ta* (a. 1607). id. ib. I, 41/35. *Ev[an]g[he]lie zice: se sfințească-se numele tău* (a. 1619). CUV. D. BĂTR. II, 122/15. *Tatăl nostru carele ești în ceruri, sfințească-se numele tău* (a. 1801). GCR II, 184, cf. DDRF. ✦ (Rar) A încorona. *Pe Nufăr l-a sfințit de împărat.* ANGHEL— IOSIF, C. L. 125.

3. Tranz. (Complementul indică obiecte) A face să dobîndească harul divin (prin diverse ritualuri religioase); (învechit) a potrebi **(II)**. *Sfințit-au fsatul său.* PSALT. 89. *Se făgădui Domnul a merge să sfințească casa lui.* CORESI, EV. 226. *Unge și spălătoriul cu picior cu tot și sf[i]nțește el.* PO 315/20. *Să citească moliftă și să ... sfințească* [puțul]. PRAV. GOV., ap. TDRG. *Cugetul îm sfințește, ochii lumineadză.* DOSOFTEI, PS. 39/9. *Dezgropară pe pași de pin biserici ... și făcură o sveștenii de le sfințiră.* NECULCE, L. 146, cf. LB. *Sfințeau cu cea mai mare pompă patriarchală clădirea.* IORGA, C. I. I, 149. *Diavolul ... nu s-a putut apropia de casa unei femei fiindcă preotul o sfințește la fiecare zi întâi de lună.* PAMFILE, D. 84. *Așteptau ajungînd cu bucatele pe masă și nu mîncau decît după ce erau sfințite cu apă.* AGÎRBICEANU, S. 248, cf. PRIBEAGUL, P. R. 62, RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Sfințiseră preuții masa și așteptau semn mîntuilor.* BARBU, PRINC. 17, cf. M. D. ENC., DEX. *Părinte, sfinția ta, Ce-i cere aceia ți-oi da Ca să-mi sfințești cinepa.* SEVASTOS, C. 260. *S-o spurcat cofa, trebe sfințită.* ALR II 3 396/551, cf. ALRM II/I h 247. *Omul sfințește locul.* PANN, P. V. II, 5/4. ✧ Fig. *Căci flamura cea roșă cu umbra-i de dreptate Sfințește-a ta viață de tină și păcate.* EMINESCU, O. I, 63. *Sfințiți cu lacrîmi și sudoare Țărîna plaiurilor noastre.* GOGA, P. 10. *Ochii-i negri luminau nespus de frumos, sfințindu-i parcă fața și toată ființa.* AGÎRBICEANU, S. P. 92. *Unealta e sfințită de gîndul care-o poartă Și-i binecuvîntată atîta cît clădește.* VOICULESCU, POEZII, I, 116. *În raiul tău suav mă-mbii și mă sfințești, O, tu, cu ochi albaștri?* CĂLINESCU, O. II, 126. *Cum are să poată ea pune sigiliul pe un partid, sfințindu-l cu toată truda și suferința ei?* BOGZA, A. Î. 610. (Refl. pas.) *De la vîrsta de una sută de ani ... se sfințesc toate cu liniștirea și umilința cugetului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 53/4. ✧ Refl. *Ce v-ați svînțit, ce v-ați spălat, ce v-ați îndireptat cu numele Domnu[lu]i nostru* (a. 1618). GCR I, 47/1. *Adună unde n-a răsipit, dar nu se sfințește,* se spune despre cineva care nu reușește să se ridice deasupra celorlalți. Cf. ZANNE, P. V, 9. ✧ Refl. pas. *Trupul se sfințește cu mărturisitura.* CORESI, EV. 74. *Trebuie ... să pună a se sfinți din nou biserica pîngărită.* CARAGIALE, O. II, 288. ✦ (Complementul indică biserici, mănăstiri) A inaugura printr-un anumit ritual; a consacra **(1)**, (astăzi rar) a tîrnosi[1]. *Alexandru Vodă ... au zidit mănăstirea Zlatina cu multă cheltuială și osîrdie și o au sfințit Grigorie mitropolitul.* URECHE, ap. CADE, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Popular; cu complementul „liturghie") A oficia **(1)**. *C-am sfințit d-o leturghie Cu părintele Ilie.* TEODORESCU, P. P. 557. ✦ Refl. (Familiar; despre oameni) A merge să se închine la biserică. Cf. SCRIBAN, D. ✦ (Învechit) A aproba. *Amenințarea ... avea drept scopos de a ... sfinți nenumeroasele nelegiuiri urmate în ramul giudecătoresc* (a. 1835). URICARIUL, VIII, 127. *Gîndu-ți niciodată nu l-oi sfinți eu, Ca să nu-mi fierbi lapte după placul meu.* PANN, P. V. II, 150/25.

4. Tranz. (Regional) A îmbăta (de miros). *Căpuța de mere încinse de arșiță, ce te sfințesc de mireasmă.* I. BOTEZ, B. I, 51. *Mîndro, dragostea noastră Răsărit-a pom în coastă ..., Lumea-ntreagă mirosind Și toată lumea sfințind.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 70. *Miroase de te sfințește.* MAT. DIALECT. I, 235. *Floarea de tei te sfințește.* LEXIC REG. II, 96.

5. Refl. (Popular) A se purta după bunul plac; a-și face cheful. *Dă-i să nu se nărăvească, Nu-l lăsa să se sfințească.* PANN, P. V. I, 61/21. *Lasă-l că nu se sfințește el cu mine, jupîne, îl pocăiesc eu!* CARAGIALE, O. VI, 10. *Se otări să se ție de capul ciobănașului, să nu-l lase să se sfințească.* ISPIRESCU, L. 249. *Ercule nu-l lăsă să se sfințească ... unde mi-ți întinse arcul.* id. U. 74, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], PAMFILE, J. III, 94, CADE, ZANNE, P. IV, 333, DL, DM, DEX.

6. Tranz. (Prin Bucov. și prin nord-estul Olt.) A pocni **(I 2)**. *Gura, că te sfințesc!* PAS, Z. III, 34, cf. LEXIC REG. 108. *Te sfințesc eu!* MAT. DIALECT. I, 235.

— Prez. ind.: *sfințesc.* — Și: (învechit) **sfinți, sfenți, svinți** vb. IV.

— Din slavonul СВѧТИТИ.

SFÎNȚÍ[2] vb. IV v. **asfinți.**

SFINȚÍE s. f. **1.** (Învechit) Sfințenie **(I)**. *Voi, frați, Dzeului și cuvîntului bunrătăției lui, cel ce-i poate zidi și se dea voo dobîndire întru toată sfințiia tuturor.* COD. VOR.[2] 11[v]/12. *Tu dereptate și sf[i]nție fuseși noao și sufletelor izbăvire.* MOLITVENIC (sec. XVII), 303, cf. LEX. MARS.

2. (Învechit, rar) Venerație. *Mărturiile tale crezură-se foarte; caseei tale cuvire-se sfinție.* PSALT. 195. ✦ (Învechit) Biserică; templu. *Dumnedzeu grăi în sfențiea sa.* PSALT. HUR. 50[r]/7, cf. 56[r]/12. *Și feace ca un cornu sfinția sa în pămînt.* PSALT. 162. *Ispovedire și ... mare frămseațe în sf[i]nția lui.* CORESI, PS. 264/3. *Rămsără în robie ... și gradul legilor rîsipiră și sventiia călcată și împărățiia.* VARLAAM, C. 228. ✧ *Sfinția sfinților* = sfînta sfintelor, v. sfînt **(9)**. *Însuți amu odihnește-l cu alesii tăi ... iubitor la oameni, în loc călduros, în sf[i]nția sf[i]nților.* MOLITVENIC (sec. XVII), 305.

3. (Art.; urmat de un adjectiv posesiv sau de un pronume personal) Termen de reverență folosit pentru a vorbi cu (sau despre) un cleric, despre un sfînt **(3)** sau despre Dumnezeu; (învechit) sfințire **(5)**, (regional) sînție **(2)**, (învechit, rar) sfințitate. *Spurcat-ai pămîntul svinției lui.* PSALT. HUR. 76[r]/5. *Mare frumusețe slava sf[i]nției tale grăi-vor.* CORESI, PS. 392/10. *Cu multă rugăciune cerșutu-am de la sfinția lui și mi-o-au tremis.* id. EV. 5. *Feciorel sau fecioriță noi da-l-am sfinției-tale cu toată partea ei* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 145/9. *Suspinele ... sf[i]nția lui din naltul cerului au auzit* (a. 1602). IORGA, C. I. II, 239. *Omul cela să grăi pre sine Dumnedzău că sventia sa pentru nemăsurată mila sa pre lume purta trup de om.* VARLAAM, C. 14. *Să cunoască ce iaste voia svinției sale.* EUSTRATIE, PRAV. 16/13. *Părintelui nostru Niculae că așa i-au fost numele sf[in]ției sale de[n]tăiu ... iară mai apoi ... fu chema[t] Nifo[n].* GAVRIL, NIF. 6/20. *Dentru acești bani ne-au dat sfinția lui t[a]t[eri] 15* (a. 1677). BUL. COM. IST. III, 84. *La dzî de nevoaie de mă sprejineațe sfinția ta, Doamne, îm ești radzîm tare!* DOSOFTEI, PS. 51/19. *Oblicind de sv[i]nțiile sale acel nepriiaten ... i-au băgat în temniță.* id. V. S. septembrie 23[r]/11. *Curund s-au întorsu sfinția sa mînia și ne-au trimis iar liniște.* NECULCE, L. 312. *Den pîinea noastră ce avem acolo să dea sfinției tale 100 obroace de grîu* (a. 1707). IORGA, S. D. XIV, 12. *Nu veț putea găsi preot ca sfinția sa pănă veț trăi* (a. 1778). id. C. I. III, 235. *Și pentru aceasta* [dăm] *adeverință a noastră la mîna sfinției sale* (a. 1807). DOC. EC. 75. *Prezența sfinției tale între noi este o protestare vie în contra încercărilor de o viață izolată.* GHICA, C. E. I, 168. *Cum știi sfinția ta, mai mult cu șeieacul ne hrănim.* CREANGĂ, P. 110. *Cu ajutorul ... sfinției voastre ... am izbutit.* id. ib. 227. *Informațiile ... arată pe sfinția sa părintele ... ca pe un om cu cele mai frumoase calități.* CARAGIALE, O. I, 36. *Sfinției sale îi plăceau băieții dezghețați și iuți.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 46. *Mă închin, sfinția ta!* DAVILA, V. V. 32. *Măria sa viind cu alai și cu ... Sfinția Sa Mitropolitul.* IORGA, C. I. I, 56. *Mulțimea nu putea privi la odăjdile*

de pe sfinția sa. AGÎRBICEANU, S. P. 163. *Sfinția sa, popa Gheorghe, intră supărat.* GÎRLEANU, I. 22. *Știi că-mi place grozav chilia sfinției tale, părintele?* HOGAȘ, DR. I, 247; cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sfinția sa locuiește departe, tocmai peste cele dealuri.* GALACTION, O. 40. *Și sfinția ta poartă o parte de vină.* COCEA, S. 329. *Răsalaltăieri am văzut ceea ce vezi și sfinția ta acum.* VOICULESCU, P. I, 158. *Sînt slugă la sfinția ta, părinte?* ȘTANCU, D. 151. *M-a pierdut sau m-a uitat în catastifele sfinției-sale.* VINEA, L. I, 145, cf. DL. *Sfinția-sa le-a ținut o predică.* BARBU, G. 31, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *C-așa a poruncit sfinția sa.* TEODORESCU, P. P. 166. *Bună cale, față mare, Mulțămesc sfinției tale.* ȘEZ. II, 222. *Eu, fiul sfinției-voastre, am venit să vă vestesc un lucru din care aveți să folosiți mult.* ib. IV, 2. *Poftim! sfinția ta! Ț-am adus masa!* O. BÎRLEA, A. P. I, 442.

4. (Regional) Sifilis (Zidurile — Găiești). Cf. ALRM I/I h 164/750.

— Pl.: **(3)** *sfinții.* — Și: (învechit) **sfențíe, sventíe, svințíe** s. f.

— **Sfînt** + suf. *-ie.*

SFINȚÍRE[1] s. f. Acțiunea de a sfinți[1] și rezultatul ei.

1. Trecere în rîndul sfinților **(3)**, sanctificare, canonizare, (învechit) sacrare; p. ext. revărsare a harului divin asupra cuiva, binecuvîntare, blagoslovire, (învechit) urare. Cf. sfinți[1] **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Hirotonisire. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Bis.) Venerare; proslăvire **(1)**. Cf. sfinți[1] **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, rar) Cinste. *Am fost ... în cinul lor cel mai de gios în sfințire, dar al doilea în deregătorie.* ȘINCAI, HR. II, 136/1.

3. Dobîndire a harului divin (prin diverse practici religioase); (rar) sfințit[1], (învechit) sfințitură **(1)**, sfințire **(2)**. Cf. sfinți[1] **(3)**. *Să vie la sfințire ..., că am două perechi dă casă* (a. 1778). IORGA, C. I. III, 236. *Cîntarea canonului, sfințirea apei și cele cu evlavie și cu lacrămi duioase cetile rugăciuni.* CR (1829), 235[1]/2, cf. VALIAN, V. *Această încăpere de școală, la a căria sfințire sântem adunați astăzi.* FM (1842), 21[2]/18, cf. POLIZU. *Îmi oferi o basma cu ouă și un colac din cele aduse de popor spre sfințire.* SION, P. 292, cf. DDRF. *Cîte tîrnosiri și sfințiri de biserici din nou.* CREANGĂ, A. 74. *Să stea în genunchi la slujba sfințirii.* CARAGIALE, O. II, 288. *Marile petreceri ale domniei lui Neagoe ... au fost cîte o sfințire de biserică.* IORGA, C. I. I, 148. *O frumoasă dațină ...: este sfințirea hotarelor.* PAMFILE, S. V, 16. *După ce se făcea sfințirea apei ..., urma petrecerea pe pajiștea poienii.* AGÎRBICEANU, A. 249. *Acuma, că se făcuse sfințirea casei, se simți mai în vîrtute.* id. S. 139. *Se gîndea de pe acuma la programul sfințirii.* REBREANU, I. 291, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, CHEST. II 69/73. ✦ Inaugurare a unei biserici sau mănăstiri printr-un anumit ritual; consacrare, tîrnosire, (învechit) sfințenie **(5)**, obnovlenie **(1)**, tîrnoseală[1] **(1)**, tîrnosanie, tîrnositură. *Cîntările și sfințirea s-au făcut de Mitropolitul Antim.* CR (1831), 24[1]/15, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, rar) Consfințire. *Dreptul la muncă este condiția și rezultatul slobozeniei, exercițiul muncii este sfințirea și practica egalității.* KOGĂLNICEANU, S. A. 79. ✦ (Învechit, rar) Încoronare (a unui monarh). *Sfințirea stăpînitorilor Serbiii.* CR (1831), 24[1]/15. ✦ (Învechit) Biserică; templu. *Aprinseră cu foc sfențirea ta.* PSALT. 147, cf. CORESI, PS. 196/7. *Protivnicii noștri călcat-au sf[i]nțirea ta.* MINEIUL (1776), 153[v1]/27.

4. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Sfînt **(3)**. *Au sîrguit den muntele Faran, cu zeci de mii de sf[i]nțiri, den direapta lui îngeri.* BIBLIA (1688), 151[2]/39.

5. (Art.; învechit; adesea urmat de un adjectiv posesiv sau de un pronume personal) Sfinție **(3)**. *Răsădească pre ei în muntele moștenirei tale, la gata sălașul tău, care ai făcut D[oa]mne, sf[i]nțire D[oa]mne, care au gătit mînile tale.* BIBLIA (1688), 50[1]/45. *Doamne, iubit-am buna-cuviință a casei tale și ... locul lăcașului sfințirei tale* (a. 1803). URICARIUL, IV, 165/1.

— Pl.: (rar) *sfințiri.* — Și: (învechit) **sfențíre** s. f.

— V. **sfinți[1]**.

SFINȚÍRE[2] s. f. v. **asfințire.**

SFINȚIȘÓR s. m. **1.** (Adesea ironic) Diminutiv al lui sfînt **(3)**; (popular) sfîntuleț **(2)**. *Auzindu-vă cineva ar gîndi că sînteți niște sfințișori abia ieșiți din rai.* NEGRUZZI, S. I, 229, cf. DDRF, TDRG, CADE, DL, DM, DEX.

2. (Regional, mai ales în Bucov.; de obicei la pl.) Un fel de covrigel preparat din aluat copt sau fiert, cu nuci și cu zahăr sau cu miere, care se mănîncă în ziua de 9 martie; (popular) mucenici (v. mucenic[1]), (regional) sfinți (v. sfînt **3)**, bradoș, brăduleț, brînduș. *Este de datină în cele mai multe sate și orașe din Bucovina ... de a se face și coace ... sfințișori.* MARIAN, Î. 166, cf. 381, DDRF, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✦ (Argotic) Nota 8. *„Nota 8" ... i se mai zice ... sfințișorul, căci seamănă perfect de bine cu colacii.* BUL. FIL, IV, 142, cf. 147.

— Pl.: *sfințișori.*

— **Sfînt** + suf. *-ișor.*

SFINȚÍT[1] s. n. (Rar) Sfințire **(3)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— V. **sfinți[1]**.

SFINȚÍT[2] s. n. v. **asfințit.**

SFINȚÍT[3], -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care a fost trecut în rîndul sfinților **(3)**, sanctificat **(1)**, canonizat, (livresc) sacrat[1]; p. ext. asupra căruia s-a revărsat harul divin, binecuvîntat, blagoslovit. Cf. sfinți[1] **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; despre oameni) Hirotonisit. *E preoteasă, femeie de om sfințit.* SION, P. 135, cf. RESMERIȚĂ, D. ✧ (Substantivat) *Și au cruțat norodul ... toți sf[i]nțiții supt mînile tale.* BIBLIA (1688), 151[2]/41.

2. (Bis.) Venerat; proslăvit[2] **(1)**. Cf. sfinți[1] **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Mai ales despre obiecte) Care a primit harul divin (prin ritualuri religioase). Cf. sfinți[1] **(3)**. *Să ne adunăm întru dumnezeiasca și sfințita besearecă.* CORESI, EV. 199. *Care lucruri priimește preutul în beseareică, pentru ca să le citească vreo molitvă, acelec toate se cheamă „svințite".* PRAV. 45. *Sînt și alte odejdii carile trebuiesc să le aibă gata preutul: sv[i]nțitele vase, discosul și potiriul* (a. 1680—1700). GCR I, 244/7. *Cu scripturile sfințitelor tale cuvinte, arătîndu-le tuturor cu dreptate.* MINEIUL (1776), 4[v1]/27. *O, de s-ar lua acest sfințit nume totdeauna cu solenitate, înainte!* PETROVICI, P. 205/22, cf. LB. *Nu se junghie în coprinsul locului sfințit nici un fel de jertfă!* PLEȘOIANU, T. I, 163/30. *Tu poți de-acuma face Mult timp sfințita jertfă!* COȘBUC, S. 91. *Se întrebuințează ... o oală nouă în care se toarnă și puțină apă sfințită.* MARIAN, Î. 47. *O singură picătură de mir din potirul sfințit.* IORGA, C. I. III, 8. *Toată lumea dorea să ajungă cît mai în grabă la pînea sfințită.* AGÎRBICEANU, A. 109, cf. 434. *Stropi cu apă sfințită ... văzduhul celor patru vînturi.* HOGAȘ, DR. II, 62. *Această jertfă e așa de sfințită, încît dacă cel aruncat în vîrfurile de lănci nu moare, înseamnă că zeul ... îl osîndește la moartea eternă a morții trupului.* PÂRVAN, G. 155. *De apă sfințită plesnește împelițatul.* CĂLINESCU, E. O. II, 300. *Parcă s-ar fi împărtășit împreună din aceeași cupă cu vin sfințit.* CAMIL PETRESCU, O. II, 76. *Le-a lipit bețișorul sfințit de frunți, i-a bine-*

cuvîntat. BARBU, G. 176. ◇ Fig. *De la o vreme începe a se slăbi aceste principii sfințite.* IORGA, C. I. III, 77.
— Pl.: *sfinți, -te.* — Și: (învechit) **svințit, -ă** adj. — V. **sfinți**[1].

SFINȚITÁTE s. f. (Învechit, rar; art.; urmat de un adjectiv posesiv sau de un pronume personal) Sfinție **(3)**. *Scrisori de la Roma înștiințează că sfințitatea sa Piu al VII... va da purpura romană d. de Simoni.* CR (1830), 4²/31.
— Calc după lat. **sanctitas, -atis,** fr. **sainteté.**

SFINȚITÓR, -OÁRE adj. (Învechit) Care sfințește[1] **(3)**. Cf. ANON. CAR.
— Pl.: *sfințitori, -oare.*
— **Sfinți**[1] + suf. *-tor.*

SFINȚITÚRĂ s. f. **1.** (Învechit) Sfințire[1] **(3)**. *Că mare iaste omul, mare iaste și sfințitura, că se sfințește sufletul cu credința, iară trupul se sfințește cu mărturisitura.* CORESI, EV. 74. *Dup-aceasta ia seul areatului, coada-i... și spetiia dereaptă, că e berbeacele sfințiturii.* PO 277/15, cf. ANON. CAR., DHLR II, 346, DL, DM, DEX. ✦ Hirotonisire. *Lu Aaron veșminte de îmbrăcat să-i facă pre sfințitură, cum preutul meu să fie.* PO 270/12.

2. (Regional; la pl.) Mîncăruri sfințite[3] **(3)**. Cf. TDRG. *Să se afume cu sfințituri de la Paști, adică ouă, pască.* PAMFILE, VĂZD. 152, cf. id. A. R. 59. *Stropesc sămînța cu agheasmă și pun în sac sfințituri de la Paști.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.
— Pl.: *sfințituri.*
— **Sfințit**[1] + suf. *-ură.*

SFINȚOÁICĂ[1] s. f. (Regional) Femeie ipocrită (Sibiel — Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.
— Pl.: *sfințoaice.*
— **Sfînt** + suf. *-oaică.*

SFINȚOÁICĂ[2] s. f. v. **sfănțoaică.**

SFINX s. m. **I.** Monstru fabulos din mitologia popoarelor antice, cu cap de om sau de berbec, de pasăre etc., cu trup de leu și cu aripi de vultur; reprezentare artistică a acestui monstru; (învechit, rar) sfingă **(1)**. *Un coif minunat înfrumusețat în față cu un sfinx.* CANTACUZINO, N. P. 26ᵛ/19. *Să veade și acum capul unui sfinx... înalt de 26' de urme.* MOLNAR, I. 58/13, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D. *Sfinxii săi știrbiți de vînturi ne deșteaptă splendoarea unei domnii trecute.* GANE, N. I, 111. *Sfincșii dormitînd pe labe Ce port vase de-alabastru!* MACEDONSKI, O. IV, 60, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cu arcul frînt, stă trist săgetătorul, Privind obrazul spart al unui sfinx.* GOGA, POEZII, 187, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Urcai pentru întîia oară scara străjuită de sfincși baroci.* M. I. CARAGIALE, C. 102. *Un sfinx săpat în stîncă.* MINULESCU, VERS. 151. *Pisica s-a întins pe spate ca un sfinx.* ARGHEZI, S. VI, 10. *Grecii au proslăvit, în Oedip, puterea unei inteligențe geniale, pe dezlegătorul enigmelor sfinxului.* VIANU, L. U. 92, cf. DL. *Pe pereții drepți erau pictați sfincși.* BARBU, PRINC. 126, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Ca termen de comparație, în legătură cu o persoană, sugerează ideea de mister, imobilitate etc.) *Se închise ca un sfinx în fața tuturor stăruințelor.* REBREANU, I. 59. *Nici o tresărire, nici o licărire de lumină nu treceau pe fața impenetrabilă ca de sfinx.* COCEA, S. 260. *Imobil, ca un sfinx, urmăresc plutele.* VÎN. PESC. mai 1964, 3. ◇ Loc. adj. (Rar) **De sfinx** = misterios **(2)**. *Din clipa cînd și-a auzit poecla primită cu un zîmbet de sfinx...* [femeia] *va deveni și mai fatală.* TEODOREANU, M. III, 192. *Se mîngîia cu gîndul că o tăcere de sfinx e preferabilă unei glume nereușite.* VINEA, L. I, 37. ✦ Fig. (Livresc) Persoană enigmatică; p. ext. enigmă. *Eliad zidea din visuri și din basme seculare Delta Biblicelor sînle, profețiilor amare, Adevăr scăldat în mite, sfinx pătrunsă de-nțeles.* EMINESCU, O. I, 90, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN D. *Ne temeam, tu nu spuneai nimic ..., erai sfinxul nostru.* G. PETRESCU, A. R. 176. *Așteaptă continuarea, Ifrim tăcea. „Face pe Sfinxul" gîndi Lucu.* VINEA, L. I, 331. *Nu vine-o carte, nici una... Sfincșii bătrîni îl imploră, Jokerul vine și pleacă.* BANUȘ, P. 57, cf. M. D. ENC., DEX.

II. Numele mai multor specii de fluturi mari, care zboară în timpul serii sau noaptea; (învechit, rar) sfinghe, v. sfingă **(2)**. Cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: *sfincși* și (rar) *sfinxi.* — Și: (învechit și regional) **sfînxă** s. f. I. GOLESCU, C., IORDAN, L. R. A. 102, id. L. M.
— Din fr. **sphinx.** Cf. ngr. σφίνξ.

SFÍNXĂ s. f. v. **sfinx.**

SFIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre oameni) Care este lipsit de îndrăzneală, de încredere în sine și de îngîmfare în modul de a se comporta: rușinos **(I 1)**, sfielnic **(1)**, (rar) sfiicios **(1)**, (învechit) sfiet, (regional) obraznic **(1)**, obrăzat **(1)**. V. timid. *El e... atît de modest (sfios) și umilit, încît nu știi să te miri de... cunoștințele lui cele nemărginite.* FM (1838), 64/2. *Eram copil sfios.* ARISTIA, S. 29/2. *Aleargă spre fata... sfioasă Cu chip purpurat.* BOLINTINEANU, O. 84. *E sfios ca și copiii.* EMINESCU, O. I, 109. *Șuflete sfioase, neînțelese, cari se ascund îndărătul feței.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 355. *Galben, sfios între atîția oameni mari..., el s-a așezat într-un colț.* BACALBAȘA, S. A. I, 141. *Umblînd leneș, visător, M-am oprit, sfios, pe malul unui limpede izvor.* DEMETRIUS, O. 56. *El e frumos și tinerel, Dar e sfios cînd e cu fete.* COȘBUC, B. 64. *Nu ești sfios cînd dai drumul calului și sabia vîjîie și lumînează ca fulgerul.* DELAVRANCEA, A. 24. *Tremurînd de emoția creatorului sincer și sfios față de sine.* IORGA, P. A. II, 145. *Sta între surori sfioasa cenușăreasă din poveste.* ANGHEL, Î. G. 13. *E un băiat cu judecată..., dar sfios.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 83. *Am mai cunoscut eu oameni de aceștia sfioși ca fetele mari.* AGÎRBICEANU, A. 106, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Deși sfioasă, i-a mărturisit că nici n-ar mai putea trăi fără el.* REBREANU, R. I, 209. *Copilul cel sfios și palid a biruit.* GALACTION, O. 59. *E cel mai neînsemnat și sfios trecător.* C. PETRESCU, C. V. 56. *Întîmplător, Păler era un tînăr sfios.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 217. *Fetele coanei Lența nu-s sfioase.* TEODOREANU, M. III, 126. *Și pînă acum învăța el, dar e sfios, nu e ca alții.* DAN, U. 268, cf. SCRIBAN, D. *Ne ieșea-nainte, la cîte o poartă, cîte un copil sfios.* ARGHEZI, S. XX, 18. *O mulțime de tineri, mai puțin sfioși decît mine.* BLAGA, H. 246. *Avea ceva sfios în el, ca de fată.* CAMIL PETRESCU, O. I, 60. *Flăcăul înalt și cam obez, sfios tocmai din pricina asta.* V. ROM. decembrie 1954, 142. *E desigur cineva sfios și care nu-și pierde răbdarea.* VINEA, L. I, 59. *Erai tînăr, sfios și singur cînd ai intrat în casa noastră.* DEMETRIUS, C. 62. *Își lăsa capul în jos, gogeamite om, sfios ca un copil.* TUDORAN, P. 44, cf. DL. *Se simți sfios față de ea.* T. POPOVICI, S. 23. *Noi, toți cei guralivi și cei sfioși, Aici sîntem de-o sobră măreție.* LABIȘ, P. 382, cf. DM. *Mă cred sfios și temător.* BARBU, PRINC. 53, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Rumenul tău cel sfios, răsipitori de grosimea întunerecului, îmi închipuiește starea fragedei verguri.* FM (1839), 134¹/19. *Vom face loc producției originale, care la noi a devenit foarte sfioasă* (a. 1897). PLR I, 475. *Un vas subțireatec, elegant, din care se lăsa spre dînsa o roză înflorită în grabă și sfioasă.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 76. *Sfios, amurgul toamnei mohorîte Își mișcă-ncet podoaba lui bolnavă.* GOGA, POEZII, 21. *Cît de sfioasă crește noaptea.* ANGHEL, Î. G. 37. *Am văzut liliac roșu, de un roșu sfios, delicat, ca un amurg.* PETICĂ, O. 261. *Ne-am întîlnit Și-n cale crinii Stăteau sfioși.* DENSUSIANU, L. A. 27. *De subt mîneca pardesiului scolea capul la iveală*

marginea sfioasă a „machetei" sale. HOGAȘ, M. N. 46. *Casele privesc sfioase din dosul gardurilor vii.* REBREANU, I. 10. *Sfioasele tîrguleţe din cîmpiile Teleormanului... se prefăceau văzînd cu ochii.* GALACTION, O. A. I, 260. *Pui sfios de căprioară A ieşit din luminiş.* TOPÎRCEANU, B. 24. *Ciinele credincios se tîra sfios din urmă.* VOICULESCU, P. I, 1. *Căsuţe albe şi sfioase ca o mireasă.* I. BOTEZ, B. I, 63. *Şi-n liniştea asfinţitului, o filfiire sfioasă de vînt trecu prin ramuri.* SADOVEANU, O. I, 65. *Sfios, unicornul s-abate la mal, priveşte în larg.* BLAGA, POEZII, 185. *Lasă-i hulubii-n palme, aici să-i am aproape, Sfioşi, cum se frămîntă de teamă.* STANCU, C. 125. *Corul sfios al burlanelor se ridica încet.* VINEA, L. II, 272. *O floare albastră şi crudă Se-nalţă sfioasă spre soare.* ISANOS, P. 268. *Un pui de cerb... se opreşte-o clipă, sfios, ca un suris.* LABIŞ, P. 47. ◇ (Adverbial) *Îngină sfios, şi mîndru: Mine e rîndul vostru.* DELAVRANCEA, H. T. 138. *Mi-a zis apoi sfios pe nume.* GOGA, POEZII, 89. *Un glas răspunse sfios.* GÎRLEANU, N. 97. *Regula te-ndeamnă să te porţi Sfios, cuviincios.* ARGHEZI, C. O. 195. (Fig.) *Ici colea îşi mai ridica sfios capul cîte un fir de iarbă.* HOGAŞ, DR. I, 50. *Vibra în aer, sfios, un sunet de primăvară.* BLAGA, H. 87. *Adierea foşneşte în vioară sfios ca un culbec.* LABIŞ, P. 210. ◇ (Substantivat) *Era un obosit, un sfios sau un mare mîndru.* M. I. CARAGIALE, C. 34.

2. (Despre manifestări ale oamenilor) Care denotă sau exprimă lipsă de îndrăzneală, de încredere şi de îngîmfare în modul de a se comporta; sfielnic **(2)**, (rar) sfieţ **(2)**, sfiicios **(2)**. *Se întoarce cu o căutătură sfioasă spre dînsul.* FM (1838), 11/1. *Ceea ce mă mîhnea puţin erau şoaptele sfioase ale colegilor mei.* DELAVRANCEA, H. T. 176. *În căutătura lui avea ceva sfios.* BUJOR, S. 44. *Un jandarm tînăr, cu înfăţişarea sfioasă, stătea la un pahar.* REBREANU, R. I, 136. *Vreau să provoc admiraţia sfioasă a camarazilor.* CAMIL PETRESCU, U. N. 275. *Înaintează spre mine cu paşi sfioşi.* SAHIA, U. R. S. S. 82. *Sfios la vorbă, mai mult murmurător decît glăsuitor.* TEODOREANU, M. U. 78. *Nu avu tăria să schiţeze nici... cea mai sfioasă rezervă.* VINEA, L. II, 254, cf. DL. *Buza de sus, mare, făcea ca orice zîmbet să pară sfios.* T. POPOVICI, S. 10, cf. DM. *Asculta cu un zîmbet sfios şi bun.* V. ROM. ianuarie 1966, 59, cf. M. D. ENC., DEX. *Reacţiunea împotriva poporanismului în literatură şi în limbă, sfioasă încă la începutul acestui veac..., s-a accentuat.* PUŞCARIU, L. R. I, 38. *Natura cu splendorile ei intimidează opera omului, o face sfioasă şi plină de ezitare.* RALEA, S. T. I, 312.

— Pl.: *sfioşi, -oase.* — Şi: (învechit) **siós, -oásă** adj. TDRG, CADE.

— **Sfii** + suf. *-os.*

SFIOȘÉNIE s. f. (Rar) Sfială. Cf. DSR. ◇ Loc. adv. **Cu sfioşenie** = cu sfială. *Adaugă aceste numai decît cu sfioşenie.* în SCL 1974, 448. *Retrăia cu sfioşenie zilele petrecute cu Vlad.* V. ROM. august 1954, 65.

— **Sfios** + suf. *-enie.*

SFÍRCĂ s. f. (Regional) Fluier (Rîndunica — Tulcea). Cf. H XIV 494.

— Pl.: ?

— Din bg. **свирка.**

SFIRCIÓC s. m. v. **sfrîncioc.**

SFIRDÁICĂ s. f. v. **zvîrdaică.**

SFIREÁP, -Ă adj. v. **sireap.**

SFIRÍDĂ s. f. (În dicţionarele din trecut) Firidă. Cf. LB, POLIZU, LM, CIHAC, II, 499, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *sfiride.*

— Pref. *s-* + **firidă.**

SFIRIGEÁ s. f. (Rar) Feregea. Cf. SCL 1974, 448.

— Pl.: *sferegele.*

— Pref. *ş-* + **firigea** (variantă a lui *feregea*).

SFIRIMÍ vb. IV v. **sfărîma.**

SFIRNÁRI s. m. v. **sfîrnar.**

SFIROSÍT, -Ă adj. **1.** (Prin Ban. şi prin vestul Olt.; despre oameni) Sfrijit. Cf. SCRIBAN, D., VÎRCOL, M., NOVACOVICIU, C. B. I, 20.

2. (Prin Ban.) Irosit. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 180.

— Pl.: *sfirosiţi, -te.*

— Etimologia necunoscută. Cf. sfrijit.

SFIȘTIÓC s. n. v. **sfeştoc.**

SFIȘTÓC s. n. v. **sfeştoc.**

SFITARISÍ vb. IV v. **sfeterisi.**

SFÍTĂ[1] s. f. Veşmînt preoţesc larg şi fără mîneci, purtat peste celelalte haine, în timpul oficierii serviciului divin. V. felon. Cf. MOLNAR, D. *Odoară bisericeşti..., adecă 22 sfite, candele de argint şi sfinte vasă.* DIONISIE, C. 184, cf. LB, VALIAN, V. *Descalecă Alexandru şi sărută sfita lui Aaron, şi-l tămăie Ieremiia prorocul.* ALEXANDRIA, 51/22, cf. POLIZU, LM. *Mitropolitul cu sfită de aur s-apleacă şi apropie de buzele ei fripte linguriţa cu grijanie.* CARAGIALE, O. I, 121, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], DHLR I, 361, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Şi-a pus sfită şi-a petrecut patrafirul, a citit, a cîntat şi a plecat.* VOICULESCU, P. II, 12. *Sfite, stihare adăugau la simţămîntul tainelor sacre o adiere de feciorie suspinată.* ARGHEZI, B. 119, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sfite.* — Şi: (învechit) **svítă** s. f. CIHAC, II, 340.

— Din slavonul **сврта.**

SFÍTĂ[2] s. f. v. **suită.**

SFITÍ vb. IV v. **sfeti.**

SFITÓC s. n. v. **sfeştoc.**

SFITUÍ vb. IV. Tranz. şi refl. (Regional) A (se) termina (Ştefăneşti — Drăgăşani). Cf. ARH. OLT. XXI, 275.

— Prez. ind.: *sfituiesc.*

— Pref. *s-* + **fitui.**

SFÎC[1], -Ă interj., s.m. şi f. (Prin vestul Munt.) **1.** Interj. Cuvînt care sugerează vioiciunea, rapiditatea, caracterul brusc al unei mişcări. Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Cu valoare verbală) *Iepurele sfîc, în stufuri.* id. ib.

2. S. m. şi f. Persoană (de statură mică) vioaie, neastîmpărată, sprintenă. Cf. UDRESCU, GL. *A venit sfica să ne cheme la nuntă.* id. ib. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *E o sfică de fată, ca argintul viu.* id. ib. *Iar un sfîc de băietan Călăreşte pe-un bostan.* id. ib.

— Pl.: *sfîci.*

— Onomatopee.

SFÎC[2], -Ă subst. **1.** Subst. (Prin nord-vestul Munt.) Obiect mic. Cf. UDRESCU, GL.

2. S. f. (Regional) Cantitate foarte mică din ceva. V. pic[1] **(II 2)** (Chişindia — Vaşcău). CV 1950 nr. 11—12, 39. *Dă-mi o sfică de vinars.* ib.

3. S. f. (Regional) Zerul care rămîne după ce se fierbe urda (Borlova — Caransebeş). Cf. H XVIII 26.

— Pl.: ?

— Etimologia nesigură. Cf. sfîc[1].

SFÎCÎÍ vb. IV. Intranz. şi refl. (Prin nord-vestul Munt.) A (se) grăbi; a se mişca cu repeziciune.

Cf. UDRESCU, GL. *Sficîta, vai de ea, sficîie-n vîrf de nuia* (Aluna). id. ib. ✦ A lucra mult. Cf. UDRESCU, GL. *Toată ziua se sficîie femeia asta . . ., n-are răgaz, n-are preget.* id. ib.
— Prez. ind.: *sficii.*
— **Sfic**[1] + suf. *-îi.*

SFICÎÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) Care se grăbește; care se mișcă cu repeziciune. Cf. UDRESCU, GL. ✧ (Substantivat) *Sficîito, mai stai locului!* id. ib. *Sficîita, vai de ea, Sficîie-n vîrf de nuia* (Aluna). id. ib. ✦ Care lucrează mult. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *sficîiți, -te.*
— V. **sficîi.**

SFÎDÍ vb. IV v. **sfădi.**

SFÎGICÍT, -Ă adj. (Regional; cu sens neprecizat, probabil) Sfoiegit (Vădăstrița — Corabia). [Pîine], *amară și sfigicită, E din făină de ghindă.* SCL 1974, 448.
— Pl.: *sfigiciți, -te.*
— Etimologia nesigură. Cf. s f o i e g i t.

SFÎLC s. n. v. **sfîrc.**

SFÎLȚÎÍ vb. IV. T r a n z. (Neobișnuit) A mișca **(I 1).** *Boroiu răsuflă adînc, își sfîlțiie scurt mustața.* REBREANU, NUV. 108.
— Prez. ind.: *sfîlții.*
— Formație onomatopeică. Cf. s g î l ț î i.

SFÎNDÉC s. m. v. **schinduf**[1].

SFÎNDÎG s. m. v. **schinduf**[1].

SFÎNDÓC s. m. v. **schinduf**[1].

SFÎNDÚC s. m. = **schinduf**[1]. **3.** (Regional; în l o c. a d v.) **Ca din sfînduc** = ca din senin, v. s e n i n **(1)** (Săveni). Cf. FURTUNĂ, v. 55. *Cum te vei fi ales cu atîta carte, mă rog, așa, ca din sfînduc — îi zise conul rîzînd.* id. ib., cf. 93.

SFÎNDÚH s. m. v. **schinduf**[1].

SFÎNT, -Ă adj., subst. **1.** Adj. (În concepțiile religioase; despre divinitate, despre ființe supranaturale considerate de esență divină etc.) Care întruchipează idealul de perfecțiune și de puritate absolută; (învechit și popular) sînt **(1).** V. d u m n e z e i e s c, d i v i n. *Domnul sfîntu se nu laude-se preamîndrul cu preamîndriia sa.* PSALT. 320. *D*[u]*hul sv*[i]*ntu iase de la H*[risto]*s* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 415/13. *Duhul sfînt spre ucenicii săi apostoli varsă.* CORESI, EV. 2. *Cînd va veni* [Hristos] *în slava părintelui lui cu îngerii sfinți.* id. ib. 65. *Va veni fiiul omenesc dintru slava sa și toți sf*[i]*nții îngeri cu el* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 225/4. *Creade erătiunea păcatelor de la tatăl sfînt Dumnezeu* (a. 1607). ib. 99/8. *Voi aveți dar de la svăntul d*[u]*h și știți toate* (a. 1618). GCR I, 48/10. *Sv*[i]*nt*[u]*l înger ce era cu dînsa au răsprăștiat focul.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 7[v]/5. *Dumnezăiască scriptură care nu iaste dentr-alt fără cît den darul duhului sf*[î]*nt.* BIBLIA (1688), [prefață] 5/1. *Se lepădară de dulceața d*[u]*h*[u]*lui svănt* (a. 1691). GCR I, 289/15. *Duhul sfînt vă va lumina* (a. 1830). DOC. EC. 469. *Bun lucru a mai lăsat Dumnezeu sfîntul și tovărășia asta!* CREANGĂ, P. 119. *Să nu dea Dumnezeu cel sfînt, Să vrem noi sînge, nu pămînt!* COȘBUC, P. I, 209. *Doamne, tu ești sfînt și mare, Mîntuie-mă de blestem!* IOSIF, PATR. 88, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *N-ar avea loc în pămînt Și l-ar bate Domnul sfînt Cine m-au călugărit.* ALECSANDRI, P. P. 229. *Dumnezeu e bun și sfînt.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 186, cf. 258. ✧ *Sfînta troiță* v. t r o i ț ă **(3).** *Sfînta treime* v. t r e i m e **(2).**

2. S. m. (Popular; art.) Dumnezeu. *Cîntu ție în ceaterâ sfîntul israililor.* PSALT. HUR. 61[r]/11. *Să binecuvîntăm sfîntul nostru.* PSALT. 301. *Credeți, să vă crează sfîntul.* PANN, H. 51/2. *Noi, ce din mila sfîntului Umbră facem pămîntului.* EMINESCU, O. IV, 360, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Din mila sfîntului . . . nu mi-a fost iertată altă fericire.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 45, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR. *De-a fi puica mea frumoasă, Ad-o sfîntul sănătoasă.* ALECSANDRI, P. P. 257. *Să trăim cît o vrea sfîntul, Să ne despartă mormîntul.* TEODORESCU, P. P. 314. ✧ (În formule exclamative de compătimire, de amenințare, de mirare etc.) *Să vă crează sfîntul! Veni-ntre vorbele sale.* PANN, H. 51/2. *Preuții noștri din sat n-au mai trepădat pe la Socola și, mila sfîntului, nu-i încape cureaua de pîntecoși ce sînt!* CREANGĂ, A. 120. *Pe-unde-o fi oare de atunci? Să-l știe sfîntul!* COȘBUC, S. 76. *Să te fi păzit sfîntu să te zăpșească stînd de vorbă cu vreo femeie mai tînără!* HOGAȘ, DR. II, 134. *A treia oară nu știu . . . ce sfîntul s-ar mai fi întîmplat!* DAVIDOGLU, M. 67. *Trăzneasc-o sfîntul palincă! Pînă și dragostea strică!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 230. ✧ E x p r. (Popular și familiar) **Ferit-a** (sau **ferească**) **sfîntul!** = nicidecum. *Ar urma oare că e sublim . . .? Ferească sfîntul!* GHEREA, ST. CR. II, 265. *Tu moșii n-ai, bani, ferit-a sfîntul! turme, deloc!* ap. DDRF, cf. RESMERIȚĂ, D. *Să fi mers și ea la țară, la vie, la băi — ferit-a sfîntul!* M. I. CARAGIALE, C. 75, cf. CADE. *Ferească sfîntul . . ., să-ți spun de ce a fost atîta zăbavă!* MIRONESCU, S. 324, cf. SCRIBAN, D. *Ferit-a sfîntul, protestă Gună, dar sînt superstițios.* VINEA, L. I, 394, cf. DL, DM, DEX. *Să omor eu un cap de om? Ferit-a sfîntul!* RĂDULESCU-CODIN, Î. 117. *Să dea milostenii la săraci . . . Ferit-a sfîntul!* id. ib. 162. (Popular și familiar) **A-l vedea** (pe cineva) **sfîntul** = **a)** (și în forma **a-l lua sfîntul** pe cineva) a o păți, v. p ă ț i **(2).** [Cîntă] *„Valurile Dunării", zise Ghiță, poroncitoriu și răstit . . ., și nu tuși că te vede sfîntul!* CONTEMPORANUL, V[1], 4, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DEX; **b)** a da de un noroc neașteptat sau de un chilipir. Cf. DL, DM, DEX. (Popular și familiar) **A-l uita** (pe cineva) **sfîntul** = a zăbovi (cineva) prea mult (și fără treabă) într-un anumit loc. Cf. DL, DM, DEX. (Învechit, rar) **A jura** (cineva) **pe sfînt** = a se jura pe tot ceea ce are mai de preț. *Ți-oi jura pre sfînt C-oi ținea cuvînt pănă la mormînt.* BUDAI-DELEANU, Ț. 307. (Familiar) **A duce** (pe cineva) **sfîntul** = a îndrăzni să . . . *Apoi să fi dus sfîntul pe vreunul să nu știe lecția . . . că . . . scotea imineu din picior și-l azvîrlea după dînsul!* GHICA, ap. TDRG. (Familiar) **A lăsa** (pe cineva) **în plata sfîntului** v. p l a t ă[1] **(3).** ✦ (Adjectival) Care aparține divinității; ceresc, divin, dumnezeiesc, (livresc) celest, (rar) îndumnezeiesc, prealnalt **(1),** (popular) sînt **(2),** (învechit) minunat **(1).** *Se laude numele s*[fîn]*tu al tău spre noi creștirii* (a. 1619). CUV. D. BĂTR. II, 123/1. *Să laud sfînt numele tău.* PARACLIS (1639), 249. *Din ceriu caută Domnul Cu ochii săi cei sfinți.* DOSOFTEI, PS. 36/7. *Credința noastră în sfîntul cuvînt al fiului tău.* MARCOVICI, D. 17/11. *Ț-ascunzi sfînta față de mine, ticălosul.* id. ib. 39/1. *Acolo Domnul bău din apă și-și spălă fața sa cea sfîntă.* EMINESCU, P. L. 14. *Dumnezeu călca cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii.* id. ib. 1.

3. S. m. și f. Persoană recunoscută ca un exemplu desăvîrșit al vieții creștine și canonizată după moarte de către biserică; (învechit și popular) sînt **(3),** (învechit) preacuvios **(1),** preafericit, (latinism învechit) sanct **(1).** V. m u c e n i c[2] **(2),** m a r t i r[2] **(2),** p u r t ă t o r **(3).** *Miratu e Dumnezeu în svinții săi.* PSALT. HUR. 57[r]/20. *Se scoală de noapte de se roagă . . . sfvinților* [sic!] (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 467/17. *Destoinicii întru sf*[i]*nți cu credința cea ce e întru menre.* COD. VOR.[2] 39[v]/8. *Întru luminata bucurie a sfinților lui întru îm-*

părăţia ceriului. CORESI, EV. 5. *Să nu dzici tu că nu e păcat că au viat ci aşa şi-s sf[i]nţi.* PO 5/6. *Faceţi pamet lui Domnezeu şi sfinţiloru cu dragostea* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 50/23. *Împreună cu toţi sfenţii tăi să fiimu* (a. 1619). ib. 123/12. *De preacista maică şi de toţi sventii ce să hie trecleat şi procleat* (a. 1620). GCR I, 63/14. *Ceatele cele frumoase şi luminate a sventilor.* VARLAAM, ap. GCR I, 106/36. *Deşchide sv[i]ntul rostul şi ne grăiaşte noao învăţătură mai scumpă decît aurul* (a. 1661). GCR I, 179/8. *Pentru ruga svinţilor celora ce-au fost dentăi patriarşi* (a. 1669). id. ib. 186/22. *Sfinţii lui s-aibă voaie bună.* DOSOFTEI, PS. 452/9. *Să rugară sv[i]ntei să facă rugă pentru dînşii.* id. v. s. septembrie 7^{v}/24. *Duseră sicriul cu moaştele sfîntului ... întru cinstita mănăstire Dealu.* ANON. CANTAC., CM I, 101. *Toţi sfinţii... sînt drepţi.* ANTIM, ap. ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 167. *De Laslău vrăjitoriul, apoi şi sfîntul, povesteaşte hronicul bulgăresc* (a. 1710). GCR I, 362/36. *Vieţile sfinţilor tălmăcite de pe grecie* (a. 1762). CAT. MAN. I, 237. *Rugăciunile aceslor sfinţi au făcut ochiul blînd al împărăţiei asupra licăloasei patrii.* MINEIUL (1776), [prefaţă] 4^{r}/39. *Cinstesc şi mulţi sfinţi ai noştri.* VĂCĂRESCUL, IST. 249. *Mulţămeşte sfîntului mare mucenic Dimitrie.* NEGRUZZI, S. I, 146. *Adevărat să fie aceea ce se spune De-o sfîntă apărută la noi ca o minune?* ALECSANDRI, T. II, 174. *La creştini se obişnuieşte a se alege ca patron special un sfînt oarecare.* CONTA, O. F. 387. *A spus lăutarilor cum horesc îngerii cînd se sfinţeşte un sfînt.* EMINESCU, P L. 28. *Stă înaintea lui cu evlavie ca în faţa unui sfînt.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 88. *Şi din bătrîni e obicei În cinstea sfinţilor să bei.* COŞBUC, P. I, 115. *Povestind viaţa unui sfînt pe fiece filă.* ANGHEL, PR. 101, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Mormîntul maicii Frăsina — o sfîntă al cărei suflet e astăzi între îngeri.* GALACTION, O. 496. *Se ruga — mărturisind abia acum pentru morţi şi pentru sfinţi gîndul ce ni-l ascunsese.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 45. *Impresia că umblă în racla cu moaştele unei sfinte era... puternică.* TEODOREANU, M. III, 353. *Te pomeneşti — a rîs Mitrea — că trage cu puşca în sfinţii de sus!* SADOVEANU, O. XVII, 191, cf. ŞCRIBAN, D. *O lacrimă curată ca lumina Din ochii celui dintîi sfînt.* BLAGA, POEZII, 29. *Cu frumuseţea-i chiar şi-n sfinţi Trezeşte roiuri de dorinţi.* V. ROM. ianuarie 1954, 10. *Suferise de la bărbat ca o sfîntă.* DEMETRIUS, A. 234. *Şi numai stelele şi sfinţii de sus Privesc copilul ce s-a dus.* ISAC, O. 105, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Decît sfîntă c-un mişel, Mai bine c-un voinicel.* ALECSANDRI, P. P. 328. *Doar sfinţii vor fi făcut Pînza să se ţi ţesut.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 428. *Cînd Dumnezeu nu-i acasă, sfinţii îşi fac de cap.* CADE. *Mănîncă sfinţi şi scuipă draci.* id. ib. *Cum e sfîntul şi tămîia.* ZANNE, P. VII, 163. *Vine moşul de la stînă, Cu doi sfinţi într-o prăjină* (Urechile). GOROVEI, C. 383. ✧ (În formule injurioase) *După patru ore de răcnete şi înjurături... sfinţi şi evanghelii, pe la opt seara întram în curtea poştei.* GHICA, ap. CADE. ✧ Loc. adj. (Regional) **Tare de sfînt** = incoruptibil. *Rar găseşti Om tare de sfînt.* PANN, P. V. III, 141/4. ✦ (Popular şi familiar) **Sfîntul Nicolae (din cui** sau **de pe coardă)** = nume dat bâtului sau biciului cu care erau bătuţi copiii (la şcoală). *De fiecare greşeală să-i ardă şcolariului cîte un sfînt-Nicolai.* CREANGĂ, A. 3, cf. PAMFILE, S. T. 175. *Cîte greşeli ai, de-atîtea ori te arde cu „sfîntul Neculai".* MIRONESCU, S. 244. ✧ Expr. (Popular şi familiar) **Pînă (cînd ajungi) la Dumnezeu te mănîncă (sau te omoară, te fură** sau **îţi iau sufletul) sfinţii** = pînă să ajungi la cel mai mare, ai de îndurat greutăţi de la slujbaşii mărunţi. *Că pănă la Dumnezeu sfinţii îţi ieu sufletul.* CREANGĂ, P. 28, cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 107, CADE. *Pînă la Dumnezeu te mănîncă sfinţii, asta-i de cînd lumea.* G. PETRESCU, Î. II, 11, cf. DL, DM, DEX, ZANNE, P. VII, 158, 159. (Cu schimbarea construcţiei) *Mai bine să ai a face cu Dumnezeu decît cu sfinţii.* CONV. LIT. XII, 43. (Popular şi familiar) **Parcă ţi-a** (sau **v-a** etc.) **ieşit un sfînt din gură** = ai (aţi etc.) dat o soluţie neaşteptat de bună într-o anumită situaţie. *Că bine zici, dascăle Zaharia, parcă ţ-a ieşit un sfînt din gură..., mai bine să scurtăm din calc.* CREANGĂ, A. 126. *Parcă v-a ieşit un sfînt din gură, luminate împărate, zise atunci Flămînzilă.* id. P. 257, cf. ZANNE, P. VII, 168, CADE, SCL 1974, 448, DEX. (Familiar) **A avea sfinţi** (sau **sfinţii lui) (la Ierusalim)** = a se bucura de protecţia cuiva; (familiar) a avea pile, v. pilă^{2} **(4).** *Ce, crezi că noi n-avem sfinţii noştri?* CĂLINESCU, S. 48. *Nu vor face dificultăţi cu creditorii mărunţi. Bine înţeles pentru cine are sfinţi!* id. ib. 190. (Învechit) **A nu avea (nici) sfînt (nici Dumnezeu)** = a fi lipsit de sens. Cf. LM, ZANNE, P. VII, 172. (Rar) **A fi sfîntul zilei** = a fi o persoană cu trecere; a se bucura de consideraţie. Cf. ZANNE, P. VII, 169. (Familiar) **A se ruga de toţi sfinţii** sau **a se închina la sfinţi** = a apela la cei puternici cu solicitări şi rugăminţi. Cf. CADE, DL, DM, DEX, ZANNE, P. VII, 171. (Regional) **A fura** (sau **a lua) sfîntul** (sau **sfinţii) pe cineva** = **a)** a adormi (repede). *Muierea, fiind încredinţată că m-a furat sfîntul..., se scală îndată din pat.* GORJAN, H. I, 69/31, cf. RESMERIŢĂ, D. *Te fură sfîntul ascultînd cu gura căscată nagodele lui.* ap. TDRG, cf. CADE, ŞCRIBAN, D., CHEST. VIII 109/12, ZANNE, P. VII, 170, MAT. DIALECT. I, 235. *Cum a pus capul jos, l-au luat sfinţii.* UDRESCU, GL.; **b)** a păţi ceva neplăcut. *Dacă nu-i ţi şi cu draci oleacă, apoi cică te fură sfinţii şi iar nu-i bine.* CREANGĂ, P. 163, cf. ZANNE, P. VII, 170, UDRESCU, GL.; **c)** a fi moleşit de somn sau de beţie. Cf. MAT. DIALECT. I, 235; **d)** a se îmbolnăvi. Cf. UDRESCU, GL.; **e)** a muri^{1} **(1).** Cf. id. ib. (Regional) **A nu mai fi de nici un sfînt** = **a)** a nu mai fi bun de nimic. Cf. CIAUŞANU, GL.; **b)** a nu mai exista nici o nădejde de scăpare. Cf. id. ib. (Regional) **A lua sfinţii** (ceva) = a se distruge. Cf. UDRESCU, GL. *Haina asta a luat-o sfinţii.* id. ib. (Familiar) **A nu şti la ce sfînt să se mai închine** = a epuiza toate posibilităţile de a găsi sprijin sau protecţie. *Boierii nu mai ştiau la ce sfînt să se mai închine.* CONV. LIT. XIX, 289, cf. TDRG, ZANNE, P. VII, 172. (Familiar) **Dezbracă un sfînt şi îmbracă pe altul** = face datorii noi pentru a plăti pe cele vechi. Cf. TDRG, ZANNE, P. VII, 161. **(A fi) (din) os sfînt** sau **din oase sfinte** v. os **(3).** (Învechit) **A-şi găsi** (cineva) **sfîntul** = **a)** a-şi găsi naşul, v. naş^{2} **(1 1).** Cf. ZANNE, P. VIII, 172; **b)** a găsi pe cineva gata să-i satisfacă toate dorinţele. *Degiaba, ţigane, nu ţi-ai găsit sfîntul.* PANN, P. V. I, 52/24, cf. ZANNE, P. VII, 172. (Popular şi familiar) **A sta (ca un) sfînt** (sau **ca nişte sfinţi)** = a sta nemişcat. Cf. TDRG. *Începu* [să cînte] *pe cînd împrejur bătrînii stăteau ca nişte sfinţi.* SADOVEANU, P. 97, cf. DL, DM, DEX. *Trăbă să stai ca un sfînt.* HODOŞ, P. P. 583. (Regional) **A purta** (pe cineva) **în gură ca pe un sfînt** = a lăuda (pe cineva) foarte mult. *Face spume la gură lăudîndu-te şi te poartă în gură ca p-un sfînt.* JIPESCU, O. 131, cf. ZANNE, P. II, 194. (Regional) **A minea sfîntul** (cuiva) = a cuminţi (pe cineva) dîndu-i o bătaie. Cf. ZANNE, P. VII, 171. (Regional) **A fi ca sfîntele** = a fi foarte slabă. Cf. MAT. DIALECT. I, 235. ✧ (În construcţia) *De-a sfîntul* = numele unui joc de copii, obişnuit la priveghi. Cf. PAMFILE, J. I, 52. ✧ Compus: (Bot.; regional) **Sfîntu-Petru** = lilicele *(Iberis amara).* Cf. BORZA, D. 87. ✧ (Adjectival) *Înşivă sf[i]nţi fiţi întru toată viaţa.* COD. VOR.^{2} 71^{v}/4. *Irod amu tremease de Ioann, ştiia-l bărbat derept şi sfînt.* CORESI, EV. 541. *Să fiţi oameni sfinţi înaintea mea.* PO 254/11. *Sventele acelea muieri... sîmbăta, după leage ce avea, să nu prindză nice un lucru.* VARLAAM, C. 104. *Giudeţele celor buni creştini şi svinţi împăraţi.* PRAV. VI. *Alţi erai sf[i]nţi de demult ai Iudeii.* N. TEST. (1648), III^{r}/26. *Au trimis cu rugăminte la acest sv[i]nt părinte* (a. 1650—1675). GCR I, 192/25. *Întru împărăţia ceriului oamenii cei sf[i]nţi vor vedea faţa lui D[u]mnezeu.* CHEIA ÎN. 26^{r}/27. *Au poruncit sf[i]nţilor săi ucenici şi*

apostoli să propovăduiască. BIBLIA (1688), [prefață] 4/55. *Nemic de dînsul nu s-au alinsu că dzic oamenii că-i sfînt.* NECULCE, L. 98. *Sfinții părinți au legiuit posturile nu numai cu scop religios.* GHICA, C. E. I, 269. *Oameni sfinți vor fi la ei asceții.* PÂRVAN, G. 151. *Doctrina ortodoxă . . . a fost gîndită de sfinții părinți, care au fost mari metafizicieni.* în PLR II, 623. *Să ții o liturghie, stareț sfînt.* BLAGA, POEZII, 60. *Cu 12 sfinți apostoli.* MAT. FOLK. 1 590. *Sfîntul părinte,* v. părinte **(4)**. ✧ (Glumeț) *Sfîntă patroană a tehnicii! Cîte ți-e dat să auzi.* v. ROM. aprilie 1954, 18. ✦ (De obicei urmat de un nume propriu). Data prăznuirii de către biserica creștină a unui sfînt **(3)**; sărbătoare creștină a unui sfînt; (învechit și popular) sînt **(3)**. *Necăzînd sub prescripțiile legii repausului dominical, nu țin niciodată socoteala sfinților.* CARAGIALE, O. II, 212. *Ploaia din ziua de sf[întul] Haralambie ține 110 de zile.* PAMFILE, VĂZD. 112, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se duc oile, se duc . . . Pîn' la sfîntul Constantin.* PILLAT, P. 251. *Nunțile se sorocesc în sat între Crăciun și sfîntul Toader.* STANCU, D. 172. *M-am născut iarna, la sfîntul Andrei.* LABIȘ, P. 10. *La sfînta Marie, Cîndu-s copți strugurii-n vie.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 129. *În ziua de sfînt Vasile Toți boierii la curte-mi vine,* MAT. FOLK. 527. ✦ (Regional; la m. pl; și în sintagma *sfinții 40 de mucenici,* MARIAN, S. R. II, 140) Mucenici, v. mucenic[2] **(2)**. *De va fi omăt la Sfinți, 9 martie, anul va fi tot astfel, îmbielșugat.* PAMFILE, VĂZD. 170. *Sfinții . . . găsesc pămîntul coperit cu omăt.* GOROVEI, CR. 215. ✦ Regional; la m.; de obicei la pl.) Un fel de covrigel preparat din aluat copt sau fiert, cu nuci și cu zahăr sau cu miere, care se mănîncă în ziua de 9 martie; (popular) mucenici (v. mucenic[1]), (regional) sfințișori (v. sfințiș or **2)**; bradoș, brăduleț, brînduș. *Duc la biserică colaci unși cu miere pe care îi numesc sfinți.* MARIAN, S. R. II, 161, cf. TDRG, BUL, FIL. IV, 142, 147, DL. *Niște colaci împletiți în formă de opt, numiți „sfinți".* ȘEZ. VI, 159, cf. PASCU, C. 200.

4. S. m. și f. (Rar, la f.) Reprezentare grafică, pictură, statuie etc., cu caracter religios, a unui sfînt **(3)**. V. icoană. *Urmînd cu ochiul tot la stînga . . ., se vedea, ca printr-un grătar, biserica cu sfinți.* GHICA, C. E. II, 565. *O chilie pe pereții căreia erau aruncate . . . schițe ciudate, ici un sfînt, colo un căței.* EMINESCU, P. L. 73. *Azi ca un sfînt dintr-o icoană veche Blînd îmi răsai cu fața ta blajină.* GOGA, POEZII, 18. *Și ca un cerc de pară pe capul unui sfînt, Pe fruntea fiecărui lucea cîte-o coroană.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 34. *Zugrăveala sfinților se șterge.* GÎRLEANU, L. 25. *Toți sfinții și toate sfintele . . . sînt icșiți de sub penelul aceluiași iconar rus.* HOGAȘ, DR. I, 8. *Cu mîini subțiri și albe ca mîinile de sfîntă Pictată pe-un perete de templu bizantin.* MINULESCU, VERS. 62. *Împletise . . . leagănul în care se visau adorate sfintele desprinse din gravurile ceaslovului.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 20. *Bunicul cînd afumă e blajin ca un sfînt de argint.* TEODOREANU, C. B. 40. *Printe inimi se înclină Printre sfinții reci de piatră.* PILLAT, P. 5. *Era o icoană mare, cu doi sfinți enormi.* DAN, U. 49. *În peretele din stînga, spoit cu sfinți de frescă aproape stinsă, era o firidă.* ARGHEZI, B. 117. *Biserica cu sfinți uscați, zugrăviți pe ziduri.* STANCU, D. 443. *Icuana-i mohorîtă cu sfînt.* ALR II/I MN 142, 3 912/36.

5. Adj. Care aparține bisericii sau religiei (creștine), privitor la biserică sau la cultul religiei (creștine), bisericesc, religios; care se consideră a fi înzestrat cu harul divin; sacramental, sacru[2] **(1)**, (livresc) sacral[1] **(1)**, sacrat[1], sacrosanct, (învechit și regional) sînt **(5)**. *Mușat, log[o]f[ă]t ot sfânta Mitropolie* (a. 1539). BUL. COM. IST. III, 78. *Sv[î]ntul botezul nu-l păzescu* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 418/19. *Cu untul sfîntu al mieu unșu elu.* PSALT. 184. *Prespre toată lumea sfînta evanghelie propoveduiră.* CORESI, EV. 2. *Scrisu-se-au ceaste cărți sfinte anii 7090.* PO 11/25. *Să va arăta din ceriu svinta cruce.* VARLAAM, ap. GCR I, 106/2. *Cela ce va fura și va vinde svinte moștii să-l cearte cu moarte* (a. 1646), GCR I, 121/4. *Ai învățat scripturile sfinte.* N. TEST. (1648), I[v]/7. *Am zidit această sfîntă casă dumnezeiască* (a. 1666). BUL. COM. IST. III, 82. *Povestindu-le pentru sv[î]nta credință.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 31[v]/6. *Zic că nu iaste trup și sînge . . ., adevărat întru taina sf[i]ntei cuminecături.* CHEIA ÎN. 25[r]/26. *Sf[i]nta și muma noastră bescarcă.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/51. *S-au tipărit în sfînta și dumnezăiasca Mitropolia Iașilor* (sec. XVIII). CAT. MAN. I, 231. *I-au uns cu sfîntul mir.* ANON. CANTAC., CM I, 91. *Au săvîrșit sfînta leturghie în biserica domnească.* R. POPESCU, CM I, 575. *Să se curățe de păcate și să primească sf[în]ta cuminecătură.* CARTE TREB. 268/6. *Înveți dogme care nici o minte Le cuprinde, obiceiuri afară De fire și crezăminturi sfinte.* BUDAI-DELEANU, Ț. 370. *Să tipăresc necurmat cărți dă treaba și slujba sfintelor biserici* (a. 1824). DOC. EC. 329. *Untul sfînt acela Ce-ntîi m-a uns pe mine.* ARISTIA, S. 57/23. *Niște cariatide puternice poartă bolta locașului sfînt pe coroanele lor de nemurire.* GHICA, C. E. II, 566. *Schitul vechi și sfînt.* EMINESCU, O. I, 65. *Tot mai mult se bizuia în drughineață decît în sfînta cruce.* CREANGĂ, P. 55. *L-a uns cu sfîntul mir pe tînărul împărat.* CARAGIALE, O. II. 285. *Se mulțămeau cu cetirea cărților sfinte.* IORGA, C. I. II, 74. *Cîți ochi frumoși nu-și pierd vederea în horbote de-odăjdii sfinte.* ANGHEL, Î. G. 49. *De la lăsatul postului de Crăciun nu mai fuseseră la sfînta liturghie.* AGÎRBICEANU, S. 224. *Iau drumul în piept spre sfîntul locaș.* GÎRLEANU, N. 130, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pornește la oraș cu icoanele sfinte fără să le vîndă.* LOVINESCU, C. IV, 47. *Lipită ca un cuib de altarul bisericei celei mari e o comoară întreagă de sfinte odoare.* GALACTION, O. 498. *Rămîne sfînta biserică fără prescuri.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 120. *Un cuvios părinte de la sfînta mănăstire Neamțu i-a dat o carte.* SADOVEANU, O. XII, 434, cf. SCRIBAN, D. *Vasele sfinte de metal sînt muncite în bulgări de metal sănătos.* ARGHEZI, B. 36. *Și ca un Solomon pe cap cu mir sfînt uns . . . sînt rege nepătruns.* CĂLINESCU, O. II, 195. [Miturile] *se constituiesc în „tabu"-uri sfinte.* RALEA, S. T. I, 184. *Se spovedise . . . și parohul îi dăduse sfînta cuminecătură.* STANCU, M. I. 46. *Turla sfîntei biserici, cu cheltuiala lui a dres-o.* PAS, L. I, 13, cf. DL, DM. *Babele treceau și ele pe sub sfîntul aer.* BARBU, G. 177, cf. M. D. ENC., DEX. *Zice din psaltire În cea sfîntă monastire.* ALECSANDRI, P. P. 78. *Am avut un frate dulce Ș-acuma departe-l duce, Nu le-ajute sfînta cruce.* JARNÍK —BÎRSEANU, D. 297. *Cine-și zice ruga sfîntă? Nouă popi, nouă diecі.* BUD, P. P. 65. *Sfînta cominecătură.* ALR I 589/558. *Mare-i . . . ș-arătoasă Sfînta mînăstire.* BALADE, III, 31. *Moarta să rămîie-n sfînta biserică-acolo.* BÎRLEA, A. P. I, 566. ✧ *Sfînta slujbă* = liturghie. *Să se pomenească . . . numele patriarhului . . . la toate sfintele slujbe* (a. 1702). IORGA, S. D. XIV, 8. *Cînd sosi Alexandru, sfînta slujbă începuse.* NEGRUZZI, S. I, 48. *Supraveghea cu strășnicie săvîrșirea sfintelor slujbe.* VOICULESCU, P. I, 119, cf. DL, DM, DEX. *Sfînta masă* v. masă[1] **(1 1)**. *Sfintele taine* v. taină **(2)**. *Sfintele daruri* v. dar. *Sfînta scriptură* v. scriptură **(3)**. *Lemn sfînt* = lemn care se crede că ar proveni din crucea pe care a fost răstignit Isus Cristos și care e purtat ca talisman. *Au la piept o cruciuliță cu lemn sfînt.* ALECSANDRI, P. I, 18. (Învechit) *Sfînta oaste* = armată de cruciați. *Conrat . . ., la svînta oaste ierusalimească . . ., la doao sute de mii de oameni cu sine ducînd.* CANTEMIR, HR. 18. *Război sfînt* = cruciadă. *Începuturile lumii, numele patriarhilor, războaiele sfinte . . . s-au întîlnit cu meditarea și cu ținerea mea de minte.* GALACTION, O. 12. (Învechit) *Os sfînt* = sacrum. *Osul acest . . . se numește os sacru sau sfînt, pentru că unii credea că în periodul nașterei femeilor după trebuință se deschide și iarăși se închide.* CORNEA, E. I, 198/29. ✦ (Regional; în sintagma) *Boală sfîntă* sau *sfînta boală* = **a)** dizenterie. Cf. N. LEON, MED. 141, CANDREA, F. 221, BIANU, D. S., SFC I, 158; **b)** epilepsie. Cf. CANDREA, F. 258, TDRG. ✦ (Substantivat, f. pl.) Concepții, ritualuri sau, mai rar, obiecte care aparțin de cult sau de religie. *Rog oameni, rog cele sfinte . . . Milă nu-i la rugăminte.* CONACHI, P. 135. *Fiind totdeauna arțăgos, baljocoritor și lepădat de cele sfinte.*

CARAGIALE, O. II, 285. *Un pustnic vine pe la ele de le povățuiește cele sfinte.* ISPIRESCU, L. 29. *În blestemul tinereții Am rîs chiar de cele sfinte.* MACEDONSKI, O. I, 11. *Răspunse ... înfuriat deodată, începînd să suduie de cele sfinte.* AGÎRBICEANU, S. 252. *Era mai bun de hoheriu decît de dascăl; numaidecît spurcă cele sfinte.* HOGAȘ, DR. I, 27. *Anticii constatau la geți un zel deosebit pentru cele sfinte.* PÂRVAN, G. 162. *Nu prea cunoaște... teama prea vizibilă de cele sfinte.* ARGHEZI, B. 84. *Așa-i trebuie, dacă se leagă de cele sfinte.* CĂLINESCU, S. 442. ✦ (Despre locuri, așezări etc.) Care apare în legendele sau credințele religioase. *Pusu simtu ... Sionului măgură sfîntă* (sec. XVI). GCR I, *1/28. *Se-au aflat cu nusul... într-acea măgură sfîntă.* CORESI, EV. 75. *Cetatea cea svîntă* (a. 1669). BUL. COM. IST. IV, 35. *M-aude dintr-a sa măgură svîntă.* DOSOFTEI, PS. 16/21. *Nilul ... răsărit din sfinte izvoară.* EMINESCU, O. I, 43. ✧ *Locurile sfinte* sau, rar, *țara sfîntă* = ținuturile mentionate în textele religioase ca fiind acelea unde a trăit, a propovăduit și a fost îngropat Iisus Cristos. *Trebui să fac eu însumi, cu evlavie, o călătorie la locurile sfinte.* HOGAȘ, DR. I, 18. *A murit călugăriță într-o mănăstire din Țara Sfîntă.* GALACTION, O. 599. *Fusese cumpărată de la sarazini de un viconte înapoiat din locurile sfinte.* VIANU, L. U. 51, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Sfîntul mormînt* v. mormînt **(I 1)**. *Sfîntul scaun* v. scaun **(I 5)**. *Orașul sfînt* = orașul Ierusalim. *Locul sfînt* = orașul Mecca (spre care se întorc cu fața mahomedanii cînd se roagă). *După ce Ismail află direcția locului sfînt, își puse covorașul jos,... începu să se roage.* TUDORAN, P. 193. ✦ Epitet dat astrilor sau unor fenomene naturale (considerate a fi de origine divină); (învechit și regional) sînt **(5)**. *Sfinte stele..., cum pot fiii să trăiască, cînd părinții lor toți pier.* CONACHI, P. 48. *Balaurii încruntați Cu o falcă-n cerul sfînt Și cu alta pre pămînt.* ALECSANDRI, P. II, 18. *Și să vadză sfîntul soare, Într-o zi de sărbătoare, Hora noastră cea frățească.* id. ib. 137. *Și-n ochii ei s-adună lumina sfintei mări.* EMINESCU, O. I, 97. *Iaca, jupînesică, și sfînta ziuă!* CREANGĂ, P. 133. *De dragul cui să mai trăiești Tu, soare sfînt?* COȘBUC, P. I, 146, cf. TDRG. *Cine poftise pe sfîntul soare, care apunea, să se strecoare prin fereastră?* HOGAȘ, DR. I, 120, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *N-ar mai ajunge dușmanii să vadă sfîntul soare!* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 131, cf. SCRIBAN, D., DL. *Și cum vin din depărtare, Înroșește sfîntul soare.* ISAC, O. 46, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Sfînta lună.* H II 68. *Știe chiar și sfîntul soare Că la tine cînd privește Stă și nu mai asfințește.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 15. *Dar o a văzut Drăguț sfîntul soare.* BALADE, I, 294. *S-o trimăt pe sfînta lună.* FOLC. MOLD. I, 43. ✦ (Popular; adesea personificat în basme sau credințe populare) Epitet dat zilelor săptămînii. *Cădzură gios înainte-i sfintei Veneri și zicea toți: miluiaște-ne!* (ante 1600). CUV. D. BĂTR. II, 148/19. *Să avem iznaf... a ținea sfintele duminici* (a. 1826). DOC. EC. 369. *Vrăjit de mult e lacul De-un cuvînt al sfintei Miercuri.* EMINESCU, O. I, 72. *Sînt sfînta Miercuri, de-i fi auzit de numele mieu.* CREANGĂ, P. 90. *Mulțămind sfintei Dumineci pentru găzduire.* id. ib. 214. *S-o ștergi mîine din răvărsatul zorilor către sfînta Vineri, milostiva, că poate ea să ne facă ceva.* DELAVRANCEA, S. 242. *Sfînta Vineri se supără foc pe acel care o nesocotește.* MARIAN, S. R. I, 103. *Se-ncruntă-atuncea sfînta Miercuri.* COȘBUC, P. II, 239. *Mi-au adus aminte că mîni e sfînta duminică.* MIRONESCU, S. 386, cf. DL, DM. *Într-o sfîntă duminică, în timpul slujbei celei mari ..., intră un fel de cerșitor.* BARBU, PRINC. 13, cf. M. D. ENC., DEX. *Sfîntă Marți, Toate boalele să le desparți.* MAT. FOLK. 1 554. *Maică, sfîntă Miercuri... Luați (cutăruia) aprinsăturile.* ib. 1 569.

6. Adj. Care impune un respect deosebit, veneрație; care este deosebit de prețios, de important, care nu poate fi vătămat, de care nu te poți atinge sau nu trebuie să te atingi, intangibil, inviolabil; sacru[2] **(2)**, (livresc) sacral[1] **(2)**, sacrosanct, (rar) sacramental, (învechit și regional) sînt **(6)**, (latinism învechit) sanct **(2)**. *Că cumu-i argintul lămurit cu focul... sînt sfinte cuvinte curate.* DOSOFTEI, PS. 38/8. *Cuvintele scumpe și voat svinte.* CANTEMIR, I. I. I, 188. *Monarhul ..., nebăgătoriu de samă, părăsind datoriile sfinte, Acestor să încrede fără teamă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 356. *Această orînduială a căsniciei are sfintele ei îndatoriri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 43/31. *Să dovedească netăgăduit tuturora orășeanilor că au drepturi sfinte și neclintite, precum și datorii neapărate.* CR (1829), 126[1]/2. *Smerita soțietate unită prin sfintele legături ale rudeniii.* MARCOVICI, D. 23/13. *În puterea tratatelor sfinte au depus spre păstrare averile... sale.* ASACHI, P. R. 49/17. *Rupe cea mai sfîntă a omeniei legătuință.* VASICI, M. II, 71/10. *Ah! prietesugul, Doamne! cea sfîntă legătură ce să-ntărește prin fapte!* CONACHI, P. 84. *E aprins d-o sfîntă și nobilă idee.* MAG. IST. I, 205/18. *Sfînta păzire a regulamentului în tot cuprinsul său* (a. 1848). URICARIUL, X, 8. *S-a proclamat principiul cel adevărat al dreptății,... princip sfînt.* GHICA, C. E. I, 70. *Porunca și cartea boierului le-au socotit ca sfinte.* SION, P. 101. *Te slăvesc, o zi ferice, sfîntă zi de libertate!* ALECSANDRI, P. I, 200. *Sfîntă muncă de la țară, izvor sacru de rodire.* id. POEZII, 42. *Dar prin codri ea pătrunde Lîngă teiul vechi și sfînt.* EMINESCU, O. I, 103. *Negustoru-și pune pînzele-nainte, Lucru scump și harnic unor ceasuri sfinte.* id. ib. IV, 365. *Ce-i spunea ea sfînt era.* CREANGĂ, P. 285. *Sfinte vor fi cele vorovite între dînșii.* ISPIRESCU, M. V. 20. *C-o idioată nesimțire Își rid de tot ce-i demn și sfînt.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 22. *Flămînzi venim la poarta-ți, sfîntă muncă!* NECULUȚĂ, Ț. D. 11. *Pămîntul nostru-i scump și sfînt Că el ni-e leagăn și mormînt!* COȘBUC, P. I, 209. *Cîntînd libertatea și numele sfînt al țării.* id. ib. II, 103, *Chemarea atîtor puteri risipite... la sfînta grijă a întăririi și a înălțării neamului.* în PLR II, 6. *Vom considera ca sfinte toate drepturile omenești.* ib. 140. *Ideile conducătoare au darul sfînt de a apropia și înfrăți pe oameni.* IORGA, C. I. II, 50. *Domni vicleni jurau pe spadă Să sfarme sfînta noastră lege.* GOGA, POEZII, 11. *E-atîta armonie în ne-ntrerupta, sfînta pace.* ANGHEL, Î. G. 36. *Zi-le doina, cîntec sfînt, La copiii tăi, copile!* IOSIF, V. 139. *Atîta e sfînt că eu, dup-un an, n-am să-l mai cinstesc c-un singur ban.* AGÎRBICEANU, A. 228. *De temniță, orice ai face, tot nu scapi, asta-i sfînt.* REBREANU, I. 150. *Ea mi-a lăsat acea comoară sfîntă care e datina.* M. I. CARAGIALE, C. 77. *Suferințele le curmă În suflet sfintele avînturi.* MINULESCU, VERS. 10. *Ce cald e aicea la tine Și toate din casă mi-s sfinte.* BACOVIA, O. 23. *Hotărîrea luată de tine va fi sfîntă. Cum vei spune tu, așa vom face.* TEODOREANU, M. I, 242. *Un șir nesfîrșit de incorectitudini ..., toate scuzate fiindcă sînt făcute în numele sfînt... al recunoștinței.* RALEA, S. T. II, 301. *O datorie sfîntă a tuturor oamenilor muncii este să întărească statul democrat-popular.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 744. *Tot ce are mai sfînt omenirea e profanat.* BOGZA, A. Î. 580, cf. DL. *Suferința-n nopți tîrzii ... E o moștenire sfîntă, singura ce nu ne minte.* ISAC, O. 104, cf. DM. *Visuri sfinte Sădeai în noi.* LABIȘ, P. 100. *Mă duc să-l anunț... și ce hotărăște dînsul aia e sfînt.* BENIUC, M. C. I, 376. *Sfîntul criteriu al funcționalității.* CINEMA, 1969, nr. 3, 36, cf. M. D. ENC., DEX.

7. Adj. (Familiar) Perfect[2] **(I 1)**; strașnic, teribil **(2)**. *Cîteva pături de hîrtie, lipite una peste alta cu său de lumînare... și aprinse c-un chibrit, mai sfînt lucru nici că se poate.* CREANGĂ, A. 101. *O sfîntă frică.* ap. TDRG. *Sfîntă nerecunoștință! exclamă indignat președintele.* VINEA, L. I, 43. *Jur să fiu adînc pesimist, să mă lipsesc total de sfînta curiozitate.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 30. ✧ (Substantivat; ca epitet pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de", întărește ideea de superlativ absolut) *Îi lipi o sfîntă de palmă atîta de strașnică, încît căzu pă brînci cocoloș.* GORJAN, H. IV, 27/13. *Bine-i în puf! te încălzește la șele și-ți aduce o sfîntă de lene!* ALECSANDRI, T. 923. *După prînz..., o să tragă o sfîntă de ploaie de-un ceas, să rupă pămîntul.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 61. *Se hotărîră ... să-i dea o sfîntă de bătaie.* AGÎRBICEANU, S. P. 15. *Bine-ar face să-i tragă o sfîntă de bătaie.* REBREANU, I. 35. *Intenția vădită de-a-l înșfăca și de a-i administra o sfîntă de bătaie.*

BLAGA, H. 130, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Să-i dețe o sfîntă de bătaie.* SBIERA, P. 195, cf. 75. *De multe ori le trăgeau și românii cîte o sfîntă de bătaie.* MARIAN, T. 275. *Și-i trage o sfîntă de bătaie.* ȘEZ. II, 154. *Intră în crîșmă și dă-i o sfîntă de bătaie.* O. BÎRLEA, A. P. II, 464.

8. Adj. (Rar) Nevinovat **(2)**; pur **(8)**. V. i m a c u l a t. *O! fericită și sfîntă smerenie a fecioriei!* ANTIM, P. 40, cf. POLIZU. *C-un zîmbet trist și sfînt Pe buzele-i lipite, ce vinele îi sînt.* EMINESCU, O. P. 88. *Dorul meu e-atîta de-adînc și atît de sfînt Cum nu mai e nimica în cer și pe pămînt.* id. ib. 232. *Se redeșteaptă toate amintirile sfintei copilării.* CARAGIALE, O. II, 169. *Sfînta mea copilărie mi-a venit cu el în casă.* GOGA, POEZII, 122, cf. SCRIBAN, D. *Am blestema acuma „Cîntările și zările albastre Ce ne-au legat de-olaltă, La fericire sfîntă.* ISAC, O. 28. *Trăise la țară într-un mediu curat și sfînt.* T. POPOVICI, ȘE. 295. ◇ Fig. *Priveam apusul, Albastrul sfînt al cerului adînc.* PILLAT, P. 170.

9. S. f., (învechit) s. m. Prima încăpere a templului evreiesc, în care se află jertfelnicul, sfeșnicul cu 7 brațe, candele etc. și în care se oficiază ritualul religios; (învechit) sfînțenie **(3)**. *În nopți rădicați mîinile voastre în sfîntu, blagosloviți Domnul.* PSALT. 280. *Zeul zise în sf[i]ntul său.* CORESI, PS. 308/5. *Dumnedzău ș-au grăitu-și în sfîntul Și nu-și ve schimba-ntr-alt chip cuvîntul.* DOSOFTEI, PS. 380/5. *Și va osebi acoperămîntul voao, între mijlocul sfîntului (sfînta, B 1938).* BIBLIA (1688), 56[1]/51. ◇ *Sfînta sfintelor* sau (învechit) *sfîntul sfintelor* = sanctuarul vechiului templu evreiesc de la Ierusalim, în care se ținea chivotul legii și în care marele preot intră o singură dată pe an; (învechit) sfînția sfinților, v. s f i n ț i e **(2)**. *Odihnește-l în sf[i]nta sf[inte]lor.* MOLITVENIC (sec. XVII), 303. *Și va osebi acoperămîntul voao... între mijlocul sfîntului sfintelor (sfînta sfintelor B 1938).* BIBLIA (1688), 58[1]/52. *Și vei acoperi cu acoperămîntul chivotul mărturiei în sfînta sfintelor.* ib. 58/54. *Întră în sfînta sfintelor ca ceaia ce îi se cuvine să audzi tainele cele ascunse.* ANTIM, P. 74. *În sf[în]ta sf[în]telor Gavriil i-au adus închinăciune.* MINEIUL (1776), 207[r²]/18. *Mearseră la biserică lui Solomon... ce să zice sf[i]nta sf[i]ntelor.* ALEXANDRIA, 49/10, cf. ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

10. S. f. (Regional, mai ales în Olt; în superstiții; de obicei la pl. art.; și în sintagma *sfinte mari*, PAMFILE, DUȘM. 260) Ielele. *Ielele sau dînsele se cheamă și ale sfinte.* HEM 796, cf. CANDREA, F, 158, 268, 269, TDRG, PAMFILE, V. 20, id. DUȘM. 260, 316, 317, id. S. V. 25, DL, DM, M. D. ENC., DEX, H XVIII 270. *S-au urcat în sus în văzduh, și ele sînt sfintele care pocesc lumea.* ȘEZ. III, 103. *Mai este un alt soi de rînză din sfinte care se arată prin dureri de pîntece, visuri urîte.* ib. IV, 25. *Sfintelor, Bunelor, Să veniți line ca apa, Bune ca pîinea.* MAT. FOLK. 648, cf. 657, 693, 1 158, ALR II 4 232/29, 848, ALR II/I h 127. *Luat din ale sfinte.* MAT. DIALECT. I, 235. ✦ (Regional; la pl. art.) Ursitoare, v. u r s i t o r (Săliștea — Pitești). Cf. H XI 152.

11. S. m. (Regional; la pl.) Perciuni, v. p e r c i u n e **(1 1)** (Beclean). Cf. ALR II/I h 9/260.

12. S. f. art. (Prin nord-estul Olt.) Moartea **(1)**. Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

— Pl.: *sfinți, -te.* — Și: (învechit) **svęnt, -ă, svînt, -ă,** adj., subst.

— Din v. sl. СВѢТЪ.

SFÎNTĂRIU s. n. (Învechit, rar) Altar. *Vrui să mă răpez locmai la vîrful muntelui acestui, unde e sfîntariul mazelor.* BUDAI-DELEANU, Ț. 64.

— Pl.: *sfîntării.*

— Calc după lat. *sanctuarium*, fr. *sanctuaire*.

SFÎNTÓI s. m. (Învechit, peiorativ) Augmentativ a lui s f î n t **(3)**; om prefăcut. V. f a r i s e u. Cf. KLEIN, D. 60. *După pacificare, dîndu-se ei de către pădure, se făceau sfîntoi, denunțau pe români de rebeliune, mijloceau arestări.* BARIȚIU, P. A. II, 671, cf. CIHAC, II, 339, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl.: *sfîntoi.* — Și: (învechit) **sfînțói** s. m. JAHRESBER. V, 334.

— **Sfînt** + suf. *-oi.*

SFÎNTÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Prefăcut **(II 1)**. *Deschideți!... De nu, vai de circa voastră, ... sfîntoase aspide!* BUDAI-DELEANU, T. V. 88, cf. 162.

— Pl.: *sfîntoși; -oase.*

— **Sfînt** + suf. *-os.*

SFÎNTULÉȚ s. m. (Popular) **1.** Diminutiv al lui s f î n t **(2)**; (învechit și popular) sîntuleț. Cf. MUSCEL. *Dumnezău, sfîntulețul, a și prieceput gîndul dracilor.* ȘEZ. III, 76, cf. RĂDULESCU-CODIN, L. 7, 24, 74. *A fost odată de mult..., de cînd umbla Dumnezeu, sfîntuleț, pe pămînt.* I. CR. II, 114. *Cum te-o mai răbda sfîntuleț!* CIAUȘANU, GL.

2. Sfîntișor **(1)**. *Iar Haralambie, sfîntuleț, o păzește.* MUSCEL, 25, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: (rar) *sfînțuleți.*

— **Sfînt** + suf. *-uleț.*

SFÎNȚĂȘ s. m. (Prin Ban.) Sfanț. Cf. I. COSTIN, GR. BĂN. 180.

— Pl.: *sfînțași.*

— De la **sfîntic** (variantă a lui *sfanț*).

SFÎNȚÍ vb. IV v. **asfînți.**

SFÎNȚÎC s. m. v. **sfanț.**

SFÎNȚÓI s. m. v. **sfîntoi.**

SEÎR interj. (De obicei pronunțat cu „r" prelungit; adesea repetat) **1.** Cuvînt care imită zgomotul produs de învîrtirea cu repeziciune a unui obiect, a unei ființe etc. *El îi un șturliubat..., o vîrtelniță care face sfîr și alt nemic.* ALECSANDRI, T. 1 237. *Și bunica spunea, spunea înainte și fusul sfîr pe la urechea — ca un bondar.* DELAVRANCEA, V. V. 256. *Fusele începură a se-nvîrti : sfîrr! sfîrr!* SANDU-ALDEA, U. P. 205, cf. DL, DM, DEX.

2. Cuvînt care imită zgomotul produs de încingerea pe foc a unei grăsimi sau de prăjirea ori frigerea unui aliment sau, p. e x t., de stingerea cu apă a focului. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Învîrte frigarea. Puiul sfîrr!* TEODOREANU, M. III, 222, cf. DL, DM, DEX. *Dălăngaiu încovrigaiu Sfîr în sobă, Sfîr pe sobă, Tot cu roșu În ... la moșu* (Vătrarul). GOROVEI, C. 392. ◇ Fig. *El îi trase cu mustața, iară ei îi făcu inima sfîr!* ISPIRESCU, U. 119. ✦ (Argotic; substantivat f.) Femeie de serviciu. Cf. BUL. FIL. IV, 134, 160.

3. Cuvînt care imită zgomotul produs de mișcarea cu repeziciune a unui obiect aruncat în spațiu sau, p. e x t., de zborul (brusc și rapid) al unei păsări. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL. *A apucat o pieatră vîrtoasă, mare și au făcut sfîrr în spaciu cu dînsa.* SBIERA, P. 15. *Face sfîrr cu cutea după rețe ca să lovească vrouna.* id. ib. 233. *Nevasta hăt un șumuiag de fîn, îl face vălătuc și sfîr după popă.* SEVASTOS, N. 50.

4. Cuvînt care imită zgomotul produs de o pisică care toarce. *Pisica, sfîrr-sfîr, închidea pleoapele leneș și nepăsător.* DELAVRANCEA, H. T. 88, cf. DL.

— Onomatopee.

SFÎRĂÍ vb. IV v. **sfîrli.**

SFÎRĂIÁC s. n. v. **sfîrliac.**

SFÎRĂIÁLĂ s. f. v. **sfîrlială.**

SFÎRĂITOÁRE s. f. v. sfîriitoare.

SFÎRC s. n. (Atestat prima oară la ANON. CAR.) **1.** (De obicei cu determinările „sînului", „ţiţei") Vîrful proeminent al mamelei, de obicei pigmentat mai intens, prin care se scurge laptele; mamelon, (regional) bot, bont, buburuz, bumb, gurgui, muc **(3 f)**, zimboc. Cf. LB: *Să li se dea . . . o linguriţă . . . de unt proaspăt de vacă, uns pe sfîrcul ţiţei.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 78/23. *Buzele la zvîrc sau la vasul din care vrem se sugem apăsăm.* ANTROP. 112/24. *Să aibă sfîrcurile ţiţelor bune.* MEŞT. MOŞ. 49/19, cf. VÎRCOL, V. *Ţiţele presentează o jumătate de sferă în vîrful căreia se află o papilă ce s-au numit sfîrcul ţiţei.* KRETZULESCU, A. 347/4, cf. LM. *Ercule supse aşa de tare, încît îi veni prea mult lăpte în gură, şi lăsă sfîrcul ţiţei.* ISPIRESCU, U. 19, cf. BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D., CADE. *Braţele ei se încrucişau pe piept să ascundă sînii care, cu sfîrcurile lor mici, păreau singurul sprijin al cămăşii.* REBREANU, R. I, 247. *Astupă gura odraslei cu sfîrcul sînului, imens şi lăptos ca un uger de capră.* E. PETRESCU, C. V. 33. *Are pui mici? . . . Se cunoaşte după sfîrcul ţiţelor supte din proaspăt.* VOICULESCU, P. I, 101. *Dolofanul, pentru că scăpase sfîrcul ţiţei, ne privea încruntat cu ochii lui negri ca două mure coapte.* BART, S. M. 35, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cămeşa ca lebăda, Se vede ţîţa prin ea, Sfîrcul ţiţei roşior, Ca puzderia de fuior.* TEODORESCU, P. P. 305, cf. ALR II/I h 60. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Biberonul este o sticlă cu un sfîrc de cauciuc.* VOICULESCU, L. 76.

2. (De obicei urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") Extremitate (proeminentă) de obicei moale sau cartilaginoasă a unor organe, a unor părţi de organe, a unor oase etc. V. c a r t i l a j, z g î r c i[1]. *Şi-i faci capul un ou: măsură, una, care se împarte în patru: şi una se face părul, cealaltă fruntea, cealaltă nasul şi cealaltă sfîrcul barbei, adecă ciocul golaş* (sfîrşitul sec. XVIII). GRECU, P. 388. *Baştonul fu împiedicat de pălărie şi nu atinse decît uşor sfîrcul urechii amicului nostru.* CARAGIALE, O. II, 126. *Foc îmi ieşea din sfîrcurile urechilor şi mîinile îmi erau îngheţate bocnă.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 205. *Părea că-i rămăsese încă ceva de copil, de adolescent, în frăgezimea pieliţii obrazului, a grumazului, în sfîrcul urechilor.* AGÎRBICEANU, S. 25. *Un purcel, cu o rămăşiţă de murdărie pe sfîrcul rîtului, răsări de după casă.* HOGAŞ, DR. I, 132, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Mezina, vioaie şi impertinentă, cu sfîrcul obraznic al nasului şi cu ochi de cărbune, îl încîntase.* C. PETRESCU, C. V. 15. *Colonelul Maximovici, străin primăverii care-i mîngîia sfîrcurile urechilor costelive, cerceta minuţios în maldărul de hîrţi.* SAHIA, N. 71. *Rumeneala Nastasiei se întinse pînă în sfîrcurile urechiuşelor.* SADOVEANU, O. XVII, 299. *Făcea o faţă mai plîngăreaţă, frecînd cu un deget sfîrcul vînăt al nasului.* CĂLINESCU, O. I, 35. *Păşteau cu alţii gîştele-n arinişti. Cu gînguriţ de aur îmi venea cîte-un baboc Şi îmi prindea cu prietenie-n cioc Sfîrcul urechii.* BLAGA, POEZII, 57. *Gaura sfredelită în sfîrcul urechii . . . se lărgea, se rupea,* STANCU, D. 7, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *A intrat În crierii capului, În sfîrcul nasului, În faţa obrazului.* ŞEZ. II, 92, GRAIUL, I, 317. *Te va descînta . . . Din creierii capului, Din faţa obrazului, Din sfîrcul nasului.* PAMFILE, B. 24. *Ieşi din ureche, Ieşi din scîrcu capului, Din faţa obrazului.* L. COSTIN, GR. BĂN. 178, cf. ALRM II/I h 17. *Ci vă duceţi şi mîncaţi cel perit de la (X), din sfîrcu nasului.* FOLC. MOLD. I, 398. ✦ (Rar) Extremitate dinspre tîmplă a pleoapei. *Cu sfîrcul pleoapei, clipea către public.* TEODOREANU, M. III, 113. ✦ (Învechit) Cartilaj. *Coastele sînt legate de osul spinării prin sfîrcuri, ca să se poată mişca.* ap. TDRG, cf. RESMERIŢĂ, D., DL, DM, DEX. ✦ (Regional) „Groapa de după ureche" (Trifeşti — Iaşi), ALR I 51/518. ✦ (Prin Mold.) Vînă, tendon. Cf. ALR I 742/510, 518, 528, 590, 600, 610. ✦ (Regional; în sintagma) *Sfîrcul gîllanului* = uvulă (Budeşti — Sighetul Marmaţiei). Cf. ALR I/I h 33/350. ✦ Epitet pentru un obiect de dimensiuni mici. *Iesta la viţei, Iesta la purcei, Iesta la gîşte, Iesta la raţe, Iesta sfîrcu acasă.* MARIAN. NA. 343. ◇ (Pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *S-a aşezat jos, privind mulţimea şi legănîndu-şi sfîrcul de coadă copoiesc.* POPA, V. 109. *Un sfîrc roşu de panglică îi valorifică bustul.* ARGHEZI, B. 79. *Fata . . . nu ridică sfîrcul de nas din pămînt.* C. PETRESCU, Î. II, 162. ✦ (Prin Munt. şi prin Olt.) Doagă de dimensiuni reduse. Cf. ALR II 6 707/791, 886.

3. Smoc de păr sau de pene, de obicei de formă prelungă sau ascuţită; p. g e n e r. capăt ascuţit. *Gestul marţial cu care-şi ridica în sus sfîrcurile unei mustăcioare blonde.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 452. *Se pregătea să taie sfîrcurile de la coada moronului.* CONTEMPORANUL, VI, 107. *Sfîrcul aripei.* DDRF. *Lacrimile alunecau d-a lungul bărbii pînă la sfîrşuri.* DELAVRANCEA, V. V. 7. *Peste toată aceastâ mîndreţe, plutea cîte un vultur, alunecînd în largi rotocoale pe aripile întinse ale căror sfîrcuri abia se mişcau.* id. S. 60. *Sfîrc de pană.* ALEXI, W. *Se învîrtea în toate părţile, cu mustaţa lui încondeiată, răsucită acum la sfîrcuri.* AGÎRBICEANU, S. P. 208, cf. DR. V, 307, CADE. *Porumbii fremătau uşor din sfîrcuri în aşteptarea exploziei.* GALACTION, O. 79. *Pe urmă îşi răsuci mustăţile, arcuindu-le un sfîrc răsucit.* C. PETRESCU, Î. II, 171. *Să nu mai porţi mustaţa cu sfîrcurile în sus . . . cînd eşti un neputincios.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 145. *Dumitale îţi dau bolfori şi pinteni şi răşină să-ţi faci sfîrcuri la mustăţi.* SADOVEANU, O. X, 513. *Boii măresc pasul. Se mîngîie singuri cu sfîrcurile cozilor pe şolduri.* STANCU, D. 188. *Îşi trage sfîrcurile mustăţilor.* PAS, L. I, 151, cf. DL, DM, DEX.

4. S p e c. (De obicei urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") Extremitate (flexibilă) a unor obiecte, a unor părţi de obiecte etc., avînd de obicei o formă ascuţită:

a) Capătul subţire şi neîmpletit, de obicei adăugat al biciului: şfichi[2] **(I 1)**, (popular) pleasnă **(I 1)**, (regional) plesnitoare **(1)**, şugar **(I 2)**. *Căpitan Stoian . . . scotea care pentru proviant din pămînt, din iarbă verde numai cu sfîrcu gîrbaciului.* GHICA, C. E. II, 599. *Arătîndu-le gîrbaciul cu douăsprezece sfîrcuri de plumb, le zice: „Scoate bani, afurisit ţăran"!* FILIMON, O. I, 157. *Gîrbaciul de bumbăcel, cu sfîrcul de aurel.* ODOBESCU, S. II, 432. *Mă Spiridoane, fii băiat de treabă, mă, că iau pe sfîntul Nicolae din cui; ştii că i-am pus sfîrcul nou de ibrişim.* CARAGIALE, O. VI, 12, cf. BARCIANU. *Scatiu răspunse la lovitura lui Lefter pocnindu-l cu sfîrcul biciului peste ochi.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 183. *Călueşii atinşi cu sfîrcul biciului porniră pe podul de gheaţă.* SĂNDU-ALDEA, U. P. 34, cf. ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE. *Parcă i-ar fi atins cu un sfîrc de bici, ţăranii se năpustiră asupra lui cu sete.* REBREANU, R. II, 231. *Apa s-a despicat pe lîngă mine, plesnind ca un bici cu sfîrc de mătase.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 89. *Dacă nu mă grăbesc cît trebuie, mă ajunge logofătul cu sfîrcul gîrbaciului.* SADOVEANU, O. XVII, 188. *Simt răceala picăturilor ca nişte sfîrcuri de bici plesnindu-mi obrajii.* BART, S. M. 15. *Îndeamnă caii cu sfîrcul biciului.* CĂLINESCU, C. O. 331. *Smulgînd astăzi biciul din ghearele căpitanului Costache, lovindu-l peste chipul lui de gîde cu sfîrcurile de plumbi, ce altceva a făcut boare?* C. PETRESCU, A. R. 109. *Harapnicul cu trei sfîrcuri fulgeră pe deasupra capului Lisandrei.* STANCU, Ş. 21. *Cobzarul gonea după vagoanele de tramvai şi căpăta cîte un ban de aramă şi cîte un sfîrc de bici din partea vizitiului.* PAS, Z. I, 199, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Procletul se zvîrcolea, Capul îşi încovoia, Coada că şi-o răsucea, Sfîrc de bici că şi-o făcea.* TEODORESCU, P. P. 443, cf. GRAIUL, I, 332. *Dacă-l găsea cu vină, îl bătea cu gîrbaciul cu trei sfîrcuri.* VÎRCOL, V. 32, cf. ALR I 1.094. *Şi pe dînsul mi-l lega, Şi frumos, frate-l bătea, Cu sfîrcul gîrbaciului, Pe faţa obrazului.* BALADE, II, 450. *Călare pe-un căluşel. Căluşelul frumuşel, Cu frîul de arginţel, Cu şaua de aurel, Cu sfîrcul de mătăsel.* FOLC. MOLD. I, 256. ◇ E x p r. (Regional) **A lua în sfîrc** = a lua peste picior, v. p i c i o r **(I 1)**. Cf. UDRESCU, GL.

b) (Regional) Fir subțire care se leagă la capătul sforii undiței și de care se prinde cârligul; (regional) pleasnă **(I 3)**. *Între firul unghiței și corpul strunei e de neapărată lipsă o bucată de strună din cea mai fină, mai trainică, subțire... Acest sfîrc trebuie să aibă... două, trei palme.* ATILA, P. 36, cf. 34, 35.

c) (Prin Munt.) Prisnel **(I 1)**. Cf. ALR I 1 270/746, 764.

d) Bucată de parîmă prinsă cu un capăt la zbirul unei macarale cu scopul de a prinde măcaraua sau palancul de o parîmă, de un scondru etc. Cf. LTR[2].

e) Vîrf la paloș. Cf. DR. III, 407. *Nici pe Badiul dezlega, Ci mai tare mi-l bătea, Cu sfîrcul palașului, Pe creștetul capului.* TEODORESCU, P. P. 542, cf. BALADE, II, 110.

f) (Neobișnuit) Gurguiul opincii. *Stoicea își muie mijlocul și se culcă, cu soarele la sfîrcul opincilor.* GALACTION, O. 46.

5. Porțiune dintr-o suprafață de teren, de apă etc. situată într-o zonă periferică. *De după un sfîrc de pădure, se povirni pe clină.* VOICULESCU, P. I, 98. *Maica Precistă a auzit, A venit cu gura căscată, Cu limba lăsată, Cu ochii sticliți..., De mîna dreaptă l-a luat, În sfîrcul mării l-a aruncat.* ȘEZ. I, 123. *Să te duci în sfîrcurile mărilor.* ALRT II, 295.

— Pl.: *sfîrcuri* și (regional, m.) *sfîrci* (ALR I 1 094/730). — Și: (învechit și regional) **sfîlc** (LB, POLIZU, CIHAC, II, 41, DDRF, BARCIANU, ALR II/I h 60/362), **zvîrc** (CIHAC, II, 41, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ALR II/I h 60), (regional) **scîrc, spîlc** (ALR II/I h 60/346), **jvîrc** (ib. h 60/386), **zvîlc** (ib. h 60), **zmîrc** (ib. h 60/64) s. n.

— Etimologia necunoscută.

SFÎRCĂÍ vb. IV v. **sfîrcîi**.

SFÎRCEÁUĂ s. f. v. **sfîrcel**.

SFÎRCÉL s. n. **1.** (Mai ales în Transilv. și Ban.) Bețișor de lemn în care se introduce țeava la suveica războiului de țesut; (regional) fus, huludeț, lemnuș, solodeț, surcel (v. s u r c e a). Cf. LIUBA-IANA, M. 111, CADE, H XVIII, 144, 268, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 174, ȘEZ. VIII, 149, CHEST. VI 138/3, A I 26, 31, 34, 35, ALRM SN I h 312, MAT. DIALECT. I, 139, TEAHA, C. N. 265.

2. (Învechit) Stinghie care susține fagurii într-un stup. *Trei magaținuri... și unul de cele cu șesă sfîrcele, peste care acoperișul cu 4 cuie bine să se prindă.* TOMICI, C. A. 115/19, cf. 58/16.

3. (Regional; în forma *sfîrceauă*) Piesă de lemn care alcătuiește stativul meliței (Cîmpani — Beiuș). Cf. A I 31.

4. (Ban.) „Om înalt și diform". MAT. DIALECT. I, 139.

— Pl.: *sfîrcele*. — Și: (regional) **sfîrceáuă** s. f. A I 31.

— **Sfîrc** + suf. *-el*. — **Sfîrceauă**: cu schimbare de suf.

SFÎRCIÓC s. m. v. **sfîrcioc**.

SFÎRCIÓV adj. (Regional, prin Ban.; despre oameni) Uscățiv; slab; supt. COMAN, GL. *Omul ăsta-i sfîrciov.* NOVACOVICIU, C. B. II, 6.

— Etimologia nesigură. Cf. s f î r c.

SFÎRCÎÍ vb. IV. T r a n z. (Mold.) **1.** A smiorcăi. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2 (Complementul indică tutun) A fuma (cu pipa); (regional) a pipa **(1)**. *Numai pentru că vorbește mai în țîlcuri decît alții și sfîrcîește toată ziua la tabac, cere trei husăși pe lună.* CREANGĂ, O. 187, cf. id. GL., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cerea trei sorcoveți și sfîrcîia toată ziua la tabac.* CĂLINESCU, I. C. 47.

— Prez. ind.: *sfîrcîiesc* și (rar) *sfîrcii*. — Și: **sfîrcăí** vb. IV. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D.

— Formație onomatopeică.

SFÎRCÎÍT[1] s. n. (Mold.) Faptul de a s f î r c î i.

1. Smîrcîit[1]. Cf. s f î r c î i **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. DEX.

2. Fumat (cu pipă); (regional) pipat. Cf. s f î r c î i **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *sfîrcîituri*.

— V. **sfîrcii**.

SFÎRCÎÍT[2], -Ă adj. (Mold.) Smîrcîit[2]. Cf. s f î r c î i **(1)**. *Bădia se opri, trecîndu-și mîneca pe sub nasul sfîrcîit.* C. PETRESCU, O. P. II, 100, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sfîrcîiți, -te*.

— V. **sfîrcii**.

SFÎRCÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar; despre țesuturi) Cartilaginos. *Cărnuri membranoase seau sfîrcoase.* CORNEA, E. I, 115/15.

— Pl.: *sfîrcoși, -oase*.

— **Sfîrc** + suf. *-os*.

SFÎRCUÍ[1] vb. IV. T r a n z. (Astăzi rar) A șfichiui **(1)**. Cf. ANON. CAR. *O sfîreui peste piept ... să aibă trupul numai vînătăi de harapnic.* SANDU-ALDEA, U. P. 89. *Tătarii începeau a mîna pe cei prinși, a-i sfîrcui, ș-a-i împunge.* SADOVEANU, O. VII, 15, cf. DL, DM, DEX. ◇ F i g. *Vîntul însă se ascuțea .. El îi sfîrcuia obrazul cu brice de gheață și de foc.* MACEDONSKI, O. III, 85, cf. SCL 1974, 448.

— Prez. ind.: *sfîrcui* — Și: (învechit, rar) **sfărcoiá** vb. I. ANON. CAR.

— **Sfîrc** + suf. *-ui*.

SFÎRCUÍ[2] vb. IV v. **spîrcui[1]**.

SFÎRCUÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a s f î r c u i[1] și rezultatul ei. Cf. DEX.

— Pl.: *sfîrcuiri*.

— V. **sfîrcui[2]**.

SFÎRCURÁT, -Ă adj. (Regional; despre penajul porumbeilor) Împestrițat cu pene de altă culoare. Cf. ȘĂINEANU, D. U., H IV 54.

— Pl.: *sfîrcurați, -te*.

— De la **sfîrc**.

SFÎRCÚȘ s. n. (Regional) **I.** Diminutiv al lui s f î r c.

1. Cf. s f î r c **(2)** (Bîrlad). Cf. PAMFILE, B. 85. *Să iasă grasă ... Spaimă înspăimîntală ... Din sfîrcușul nasului.* id ib. 43.

2. (În forma *sfercușă*). Cf. s f î r c **(4 e)** (Gledin—Reghin). *Sări-n vînt, sări-n pămînt, Sări-n țermure de mare Și nimica nu-mi d-udare, Făr un corn de căpeneag Și-o sfe cușă de paloșă.* VICIU, COL. 155.

II. (În forma *sfărcuș*) „Bețigaș crestat pentru frecat urzici e" (Rășinari—Cisnădie). PĂCALĂ, M. R. 141.

— Pl.: *sfîrcușuri*. — Și: (regional) **sfărcúș** (PĂCALĂ, M. R. 141) s. n., **sfercúșă** s. f.

— **Sfîrc** + suf. *-uș*.

SFÎRDIE s. f. v. **sfîrghie**.

SFÎRGÍ vb. IV v. **sferdi**.

SFÎRÎÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Despre grăsimi încinse la foc, despre alimente prăjite ori fierte sau

despre alte corpuri ori substanțe încinse sau încălzite în contact cu focul sau cu o sursă de căldură) A produce zgomote șuierătoare și repetate, de mică intensitate; p. ext. (rar) a se prăji **(1)**; a se frige. *Atunce vor vede toți păcătoșii mare de focu clocotind și sfîriind* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 455/10. *Și văzui un riu de focu și întunerec mare și viermii neadurmiți și smoală clocotindu ca focu spr-inșii și ca mare sfîriia* (a. 1580). ib. II, 346/2, cf. ANON. CAR., I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Lucii picături de smoală la pămînt cad sfîrîind.* EMINESCU, O. I, 50. *Prunele sfîrîie tare-n cratiță.* CARAGIALE, O. I, 153. *Așezaseră afară grătare pe care sfîriiau cîrnații.* BACALBAȘA, S. A. I, 172. *Cîte-un picur ajungea pe jar, sfîrăia.* AGÎRBICEANU, A. 294. *Hribii, așezați pe spate și cu pîntecele în sus, sfîriiau pe cărbuni.* HOGAȘ, DR. I, 233, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Umplînd poiana și pădurea de un abur de mămăligă caldă și de mirosul pătrunzător de grăsime de miel ce picura sfîriind.* MIRONESCU, S. 72. *Pe grătare sfîriiau cîrnăței.* BRĂESCU, A. 164. *Purtau pe umeri tiparele aburind peste focul alb al metalului topit, clocotind, sfîriind, scînteie'or.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 25. *Curînd, începură curcile a sfîrîi deasupra jarului.* SADOVEANU, O. II, 46, cf. SCRIBAN, D. *În cratiță sfîriia un fel de friptură.* BOGZA, A. Î. 224. *Picături lunguiețe de grăsime se scurgeau pe jarul roșu și sfîrîiau.* STANCU, Ș. 180 *Învîrtea c-o lingură de lemn Prin cratița în care sfîriia rîntașul.* BENIUC, V. 37. *Pe tambuchi se auzea berbecul sfîrîind.* TUDORAN, P. 27, cf. DL. *Cînd untura începu să sfîrîie sparse în ea cîteva ouă.* PREDA, D. 74, cf. DM. *Păstrez memoria răsinii sfîrîind, A flăcărilor fîșiind printre verdeață.* LABIȘ, P. 393, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Poate ni-ți da și ceva udeală ..., că ne sfîrîie gîtlejul de sete.* CREANGĂ, P. 257. *Gîndul sfîrîia sub o cascadă rece.* BLAGA, H. 181. ◇ Tranz. *Va fi sfîrîită în unsoare, prăjită bine pînă rumenește.* PRIBEAGUL, P. R. 76.

2. (Despre foc sau despre corpuri ori materii care ard) A produce pocnete mici, scurte și repetate; a arde repede cu pilpîiri sau scăpărări dese și cu pocnete scurte, repetate; (învechit) a prisni[2] **(5)**, (regional) a pîrîi **(II 3)**. V. trosni[1] **(1)**. *O întîlnseră la pămînt cu fața în sus și umplură un vas de jăratec de-l puseră pre pîntecele sfintei sfîrîind și cu aceasta o scoaseră din viață.* MINEIUL (1776), 187[r1]/37. *Și mucoasa luminare sfîrîind săul și-l arde.* EMINESCU, O. I, 46. *Luminarea se trecuse toată, mucul sfîrîi în sfeșnic.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 114. *Sfîrîiesc făclii aprinse.* COȘBUC, P. II, 55. *Ascultă dusă, cu fruntea-n palme, cum sfîrîie pe foc un lemn.* JUN. LIT. 1904, nr. 1, 50. *A sfîrîit feștila, ca un suspin.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 44. *Focul de curînd aprins sfîrîie în sobă.* TEODOREANU, C. B. 109. *Lampa sfîrîia în perete.* SADOVEANU, O. I, 606. *Pilpîirile luminărilor sfîrîind pe sfîrșite în sfeșnice, într-adevăr, nu le vedea.* C. PETRESCU, A. R. 178. *O dată intrate în sobă, paiele ude sfîrîiau, se uscau.* STANCU, M. I. 35. *Și-al nopților amic pe-un laiț, În fața-i sfîrîie-un opaiț.* V. ROM. ianuarie 1954, 34. *Alături sfîrîiau lumînările.* BARBU, G. 339. *Fitilul începe să ardă sfîrîind.* CINEMA, 1969, nr. 12, 5, cf. DEX. ◇ Tranz. fact. *Un fluture își sfîrîi aripile în flăcări.* C. PETRESCU, Î. I, 74.

3. (Despre fuse de tors, despre roți sau, p. ext., despre obiecte în mișcare) A produce un zgomot caracteristic care se repetă ritmic, determinat de viteza, de continuitatea sau de repetarea mișcării; p. ext. a se mișca, a merge sau a funcționa foarte repede. V. prisni **(5)**, prîznăi, prîznăli. Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU. *Trăsura... mergea atît de repede, încît roatele sfîrîiau, iar caii spumegau.* NEGRUZZI, S. I, 294. *Fusu-i repede se-ntoarce, Iute-n aer sfîrîind.* ALECSANDRI, P. I, 6. *Fuge ca crivățul; Sabia-i sfîrîie În apărare.* BOLINTINEANU, O. 74. *Sfîrîia fusul roții.* CREANGĂ, O. 213. *Pe șoseaua care ajunge la chei, veneau... un diavol mic sfîrîind din roate și-napoi o bicicletă grăsciană.* CARAGIALE, O. VII, 448. *Sfîrîiau fierăstraiele... și în tindă se auzea mare zgomot.* CONTEMPORANUL, IV, 304. *Fusul sfîrîia pe la urechi.* DELAVRANCEA, V. V. 239. *Merge ca prorocul Ilie, ziceau unii dintre băieții pe lîngă cari sfîrîia trăsura.* AGÎRBICEANU, A. 94, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *O brișcă sprintenă îi ajunse din urmă suind panta în trap buiestru de-i sfîrîiau roțile.* REBREANU, I. 324. *Firul sfîrîia necurmat și dulce, ca o odihnă.* C. PETRESCU, Î. I, 257. *Ce-ai zice însă dacă limbile* [ceasului] *ar merge alandala, ... aci sfîrîind repede, aci țăcănind încet.* CĂLINESCU, C. O. 140. *Sfîrîie roțile căruții.* STANCU, D. 49, cf. DL. *Fugea bezmetic, iar în urma lui sfîrîiau, aruncați departe, bulgării.* PREDA, Î. 39, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Așa de repede sfîrîia fusul între degetele cele lungi și subțiri ale babei!* RETEGANUL, P. I, 54. *Fusu-n mină sfîrăiește.* DOINE, 144. *O! maicî bătrînî, Cu cair de lînî, Din fus sfîrîie, Lacrima-i curge.* VASILIU, C. 20, cf. A I 13, 24, 34, A II 12, A III 16, A V 2, 14, A VI 26. *Avea niște caier ... și torcea la iei și fusu-i sfîrîia-n mîini.* O. BÎRLEA, A. P. II, 110. ◇ Fig. *Legănate de mișcarea sunetelor, gîndurile omului începură să sfîrîie iute.* CARAGIALE, O. I, 174. *În aer sfîrîia, se măcina vremea.* REBREANU, NUV. 242. ◇ Expr. (Popular și familiar) **A-i sfîrîi (cuiva) călcîiele** (sau, rar, **picioarele, piciorușele**) = a fugi sau a merge foarte repede. *Și-apoi fin'te, pîrleo, de îmi sfîriiau călcîiele.* GORJAN, H. I, 107/30. *Acum trebuie să-i sfîrîie călcîiele pe maidanul lui Bursuc.* CARAGIALE, O. VI, 38. *Îi sfîriiau călcîiele de iute ce se ducea.* ISPIRESCU, L. 351. *Le sfîrîie călcîiele nu altceva.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 295. *Se aprinseseră la joc, de sfîriiau călcîiele.* AGÎRBICEANU, S. P. 83. *Repede, repede, sfîrîindu-i piciorușele. .. alergă dintr-un colț într-altul.* GÎRLEANU, L. 35, cf. CADE. *Slugile, luate pe neașteptate, fugeau, le sfîriiau călcîiele.* STANCU, D. 146, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Făt-Frumos mergea glonț spre acel palat minunat, de-i sfîriiau călcîiele.* POPESCU, B. II, 28, cf. ZANNE, P. II, 33. (Cu schimbarea construcției) *Sfîriiau, morișcă, slabele-i picioare.* VOICULESCU, POEZII, I, 101. *Picioarele flăcăilor sfîriiau.* CAMIL PETRESCU, O. 118. (Popular) **A-i sfîrîi** (cuiva) **inima** (sau, **călcîiele**) **după cineva** = a-i fi foarte dor de cineva; a fi îndrăgostit de cineva. *Dară mie îmi sfîriie inima după dînsul.* JIPESCU, O. 426. *Fetei și lui Ipate au început a le sfîrîi inima unul după altul.* CREANGĂ, O. 70. *Nu știu dacă ție îți place ori ba, dar mie îmi sfîriie inima după dînsul.* ISPIRESCU, L. 387, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cine poate să știe... după cine le sfîrîie călcîiele.* COCEA, S. 245, cf. SCRIBAN, D. *Lui Alimuț îi sfîrîia inima după ea.* STANCU, Ș. 45, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ZANNE, P. II, 210. **A-i sfîrîi** (cuiva) **inima de dorul** (a ceva) = a dori foarte mult un anumit lucru. *Nu mai jucase de multă vreme cărți, și-i sfîrîia inima de dorul unei partide.* SANDU-ALDEA, U. P. 175. (Popular) **A-i sfîrîi** (cuiva) **coliva în piept** = a fi pe moarte. Cf. CANDREA, F. 219. (Familiar) **A-i sfîrîi** (cuiva) **inima** (sau **sufletul**) = a avea o stare de emoție, de neliniște, de teamă. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Deși trăsura... era precedată de o companie de soldați..., Baloleanu își simțea inima sfîriind.* REBREANU, R. II, 239. *Mie-mi sfîrîie sufletul și-o iau repede ca la procuror.* T decembrie 1964, 36. ◇ Tranz. fact. *Fire-ai, mamă, blestemată, De ce nu m-ai făcut fată, Să-ți sfîrîi fusul în vatră.* HODOȘ, P. P. 208. *Și pe cînd sfîrîia femeia fusul între degete, iacă slujnica cea de ieri.* MERA, L. B. 238. ✦ Fig. (Rar; despre oameni) A se manifesta, a acționa sau a se dezlănțui sub impulsul unui sentiment puternic, al unei stări sufletești deosebite etc. V. clocoti, vibra. *Safta, sfîrîind de mînie, a ieșit în urma ei din bordei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 202. *A venit în goană... și anunță apoi un spor de veste, sfîrîind de frenezie.* id. ib. 608.

4. (Despre păsări) A produce un zgomot caracteristic determinat de bătăi repezi din aripi (în timpul zbo-

rului); a fîlfîi, (regional) a păbîi. V. pîlpîi **(2)**. *Pe sub streşinile ţărăneşti, sfîrîiau vrăbioi, zgribuliţi de frig.* D. ZAMFIRESCU, Î. 34. *Canarii sfîrîiau din pene şi piuiau.* GALACTION, O. 328. *Păsările stîrnite de ciine, izbucneau din cuiburi, sfîrîiau din aripi.* C. PETRESCU, S. 27. *Porniră prin văzduh de le sfîrîiau aripile.* VISSARION, B. 258. *Din cînd în cînd cîte-o prepeliţă sfîrîia pe deasupra ierburilor.* SADOVEANU, O. III, 14, cf. DL, DM, DEX.

5. (Despre insecte) A produce un zgomot caracteristic în timpul zborului, a bîzîi, a zîzîi, a zumzăi, (rar) a zumbăi, (popular) a bombăni, (regional) a bornăi, a vîjîi; (despre unele insecte şi despre unele păsări) a scoate sunete caracteristice, ascuţite, scurte şi repetate, a ţîrîi, a ţîţîi. *Ţînţăroiul trăieşte... pe finaţe. Îl vedem intrînd şi sfîrîind în zborul său.* MARIAN, INS. 328. *Prin gardurile înecate de ierburi înflorite, sfîrîia din cînd în cînd cîte o vietate nevăzută.* GALACTION, O. 345. *Miliardele de cosaşi, specii mărunte de lăcuste de toate culorile, sfîrîiau asurzitor în întinderile vaste.* SADOVEANU, O. XII, 454, cf. DL, DM, DEX.

6. (Regional; despre pisici) A toarce **(3)**. *Cine doarme în căsuţă, Sau în pat, sau în cotruţă, Albă, neagră, pestricioară, Sfîrîind din mustăcioară.* GOROVEI, C. 291. ✦ (Despre cai) A sforăi **(2)**. Cf. DR. I, 108, H V 4.

7. (Transilv., prin Maram. şi prin Mold.; despre frunze) A fremăta. Cf. ALR I 963/94, 214, 218, 227, 278, 359, 571, 573.

8. (Rar; despre ploaie, picături de ploaie, grindină) A pîrîi **(II 5)**. *Cîteva picături de ploaie picară pe alee sfîrîind.* SANDU-ALDEA, A. M. 52. *Şi sfîrîie-o ploaie uşoară Pe ripi, pe pădurea uscată.* BACOVIA, O. 90.

9. (Prin Transilv. şi prin Maram.; despre zăpadă) A pîrîi **(II 1)**. Cf. ALR SN V h 1 469/95, ALRM SN III h 198/95.

10. (Despre băuturi efervescente) A produce un fîsîit caracteristic. *Mustul... în cadă începe a sfîrîi, a scoate clăbuci.* I. IONESCU, C. 198/18. *Întocmai ca o bute umplută cu vin nou ce fierbe, sfîrîieşte.* NEGRUZZI, S. II, 201. *Şampania sfîrîie în pahare.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 131. *Iese must nou care sfîrîie.* SADOVEANU, O. XIII, 734. ✦ (Neobişnuit; despre băuturi) A gîlgîi. *Aproape un sfert din sticla cu rachiu se şi mistui sfîrîind în adîncurile bîntuite de secetă ale gîtului meu.* HOGAŞ, M. N. 140. ✦ (Neobişnuit; despre surse naturale de apă) A susura. *Apa de munte sfîrîie şi e ozonată.* BLAGA, H. 164.

— Prez. ind.: *sfîrîi* şi (învechit şi regional) *sfîrîiesc.* — Şi: (învechit) **sfărăi, sferei** (ANON. CAR.), **sfrîi,** (regional) **sfîrăi, spîrăi** (A II 12, TEAHA, C. N. 265) vb. IV.

— **Sfîr** + suf. *-îi.*

SFÎRÎIÁC s. n. **1.** (Mold.) Zgomotul produs de un fier încins cufundat în apă. *Sfîrîiacul e tot ce a putut face un ţigan dintr-o bucată de fier.* SADOVEANU, O. XX, 54, cf. COMAN, GL. ✦ (Regional) Lucru lipsit de însemnătate (Piatra Neamţ). Cf. COMAN, GL. *Tot ce face el la fierărie e numai un sfîrîiac.* id. ib.

2. (Mold.) Sfîrîitoare, v. sfîrîitor **(1)**. *Sfîrîiacul se face iarna ..., se ia o nucă ... şi i se fac trei găuri.* PAMFILE, J. I, 75, cf. CADE, ŞEZ. IX, 12, IORDAN, L. M. 195. ◇ *Sfîrîiac cu* (sau *de*) *bumb* = jucărie de copii confecţionată dintr-un nasture prin ale cărui găuri se trece un fir de aţă care, dacă se învîrteşte într-un singur sens şi apoi se trage de capetele ţinute între degete, produce un sfîrîit. Cf. PAMFILE, J. I, 76, SCRIBAN, D., ŞEZ. IX, 12.

3. (Regional; în forma *sfîrăiac*) Prîsnel **(I 1)** (Miercurea Ciuc). Cf. ALR I 1 270/194.

— Pl.: *sfîrîiace.* — Şi: (regional) **sfîrăiác** (pl. *sfîrăiace*) s. n. ALR I 1 270/194.

— **Sfîrîi** + suf. *-ac.*

SFÎRÎIÁLĂ s. f. Faptul de a sfîrîi.

1. Producere de zgomote şuierătoare şi repetate, de mică intensitate, specifice grăsimii încinse la foc, alimentelor prăjite ori fripte, corpurilor sau substanţelor încinse sau încălzite în contact cu focul sau cu o altă sursă de căldură; zgomot astfel produs; p. ext. (rar) prăjit[1] **(1)**; fript[1]; sfîrîit[1] **(1)**, sfîrîitură **(1)**, (în dicţionare) sfîrîire **(1)**. Cf. sfîrîi **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., TDRG, CADE. *Sub împroşcarea clăbucelor repezi, din pulberea încinsă ..., năpădi dintru-ntîi o sfîrîială cu miros greu.* C. PETRESCU, A. R. 45, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✦ Fig. (Familiar) Păcăleală. *S-a ars! din proprie iniţiativă şi nesilit de nimeni. Asta sfîrîială!* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178. ✦ Fig. (Familiar; mai ales în construcţii negative) Avantaj, cîştig. *Nu e nici o sfîrîială să mergem mai departe.*

2. (Regional; în forma *sfîrăială*) Mîncare preparată din brînză topită şi ceapă prăjită (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 190. *Am mîncat o sfîrăială bună, cu mămăligă caldă.* ib.

3. Producere de pocnete mici, scurte şi repetate, specifice focului sau corpurilor ori materiilor care ard; zgomot astfel produs, pîrîitură **(3)**; p. ext. ardere rapidă, cu pilpîiri sau scăpărări dese şi cu pocnete scurte, repetate; sfîrîit[1] **(2)**, sfîrîitură **(2)**, (în dicţionare) sfîrîire **(2)**. Cf. sfîrîi **(2)**. Cf. CADE. *Sfîrîiala primusului nemţesc.* C. PETRESCU, C. V. 49, cf. DEX.

4. Producere de zgomot caracteristic, repetat şi ritmic, determinat de viteza, de continuitatea sau de repetarea mişcării fusului de tors, a unei roţi sau a altui obiect; zgomot astfel produs; p. ext. mişcare, mers sau funcţionare foarte rapidă; sfîrîit[1] **(3)**, sfîrîitură **(3)**, (în dicţionare) sfîrîire **(3)**. Cf. sfîrîi **(3)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, TDRG, CADE, DL, DM, DEX.

5. Producere de zgomot caracteristic, determinat de bătăile repezi din aripi ale păsărilor (în zbor); zgomot astfel produs; sfîrîit[1] **(4)**, sfîrîitură **(4)**, fîlfîială, fîlfîire, fîlfîit[1], fîlfîitură, (în dicţionare) sfîrîire **(4)**. Cf. sfîrîi **(4)**. Cf. POLIZU, TDRG, DL, DM, DEX.

6. Producere de zgomot caracteristic zborului insectelor şi zgomotul astfel produs, bîzîială, bîzîire, bîzîit, bîzîitură, zîzîială, zîzîire, zîzîit, zîzîitură, zumzăială, zumzăire, zumzăit, zumzăitură, (rar) zumbăială, zumbăire, zumbăit, zumbăitură, (popular) bombăneală, bombănire, bombănit, bombănitură, bornăială, bornăire, bornăit, bornăitură, vîjîială, vîjîire, vîjîit, vîjîitură; scoatere de sunete ascuţite, scurte şi repetate, caracteristice unor insecte şi unor păsări, sunet astfel produs, ţîrîială, ţîrîire, ţîrîit, ţîrîitură, ţîţîială, ţîţîire, ţîţîit, ţîţîitură; sfîrîit[1] **(5)**, sfîrîitură **(5)**, (în dicţionare) sfîrîire **(5)**. Cf. sfîrîi **(5)**. Cf. TDRG, DL, DM, DEX.

— Pl.: *sfîrîieli.* — Şi: **sfîrăiálă, sfărăiálă** (ALEXI, W.) s. f.

— **Sfîrîi** + suf. *-eală.*

SFÎRÎIETOÁRE s. f. v. **sfîrîitoare.**

SFÎRÎÍND, -Ă adj. (Rar) Care sfîrîie **(1)**. *Se prezentau bucătarul şi băiatul de la cantină — unul... cu o gamelă sfîrîindă..., celalt cu litrul de ţuică galbenă.* BRĂESCU, O. A. I, 81.

— Pl.: *sfîrîinzi, -de.*

— V. **sfîrîi.**

SFÎRÎIÓC subst. (Regional) Sfîrîietoare, v. sfîrîitor **(4)**. Cf. DR. I, 108.

— Pl.: ?

— **Sfîrîi** + suf. *-oc.*

SFÎRÎÍRE s. f. (În dicționare) Acțiunea de a **sfîrîi** și rezultatul ei.

1. Sfîrîit[1] **(1)**. Cf. **sfîrîi (1)**. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., DEX.

2. Sfîrîit[1] **(2)**. Cf. DEX.

3. Sfîrîit[1] **(3)**. Cf. **sfîrîi (3)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, DEX.

4. Sfîrîit[1] **(4)**. Cf. **sfîrîi (4)**. Cf. DEX.

5. Sfîrîit[1] **(5)**. Cf. **sfîrîi (5)**. Cf. DEX.

— Pl.: (rar) *sfîrîiri.*

— V. **sfîrîi.**

SFÎRÎÍT[1] s. n. Faptul de a **sfîrîi.**

1. Producere de zgomote șuierătoare și repetate, de mică intensitate, specifice grăsimii încinse la foc, alimentelor prăjite ori fripte, corpurilor sau substanțelor încinse sau încălzite în contact cu focul sau cu o altă sursă de căldură; zgomot astfel produs; p. **ext.** (rar) prăjit[1] **(1)**; fript[1]; sfîrîială **(1)**, sfîrîitură **(1)**, (în dicționare) sfîrîire **(1)**. Cf. **sfîrîi (1)**. Cf. CADE. *Puse într-un hîrb de ceaun la sfîrîit slănină.* SADOVEANU, O. X, 560. *Dinspre bucătărie s-auzea un necurmat sfîrîit.* BLAGA, H. 93, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Producere de pocnete mici, scurte și repetate, specifice focului sau corpurilor ori materiilor care ard și zgomot astfel produs, **pîrîitură (3)**; p. **ext.** ardere rapidă, cu pîlpîiri sau scăpărări dese și cu pocnete scurte, repetate; sfîrîială **(3)**, sfîrîitură **(2)**, (în dicționare) sfîrîire **(2)**. Cf. **sfîrîi (2)**. *Lampa ardea înainte. Ardea și sfîrîia, un sfîrîit ce-i sfredelea inima.* SĂM. VI, 43, cf. CADE. *Se auzea un sfîrîit de primus.* C. PETRESCU, C. V. 42. *La auzul sfîrîitului cărbunilor, motanul... s-a deșteptat.* MOROIANU, S. 93. *Se auzea sfîrîitul cărbunilor peste care cădea untura topită.* BARBU, G. 70.

3. Producere de zgomot caracteristic, repetat și ritmic, determinat de viteza, de continuitatea sau de repetarea mișcării fusului de tors, a unei roți sau a altui obiect; zgomot astfel produs; p. **ext.** mișcare, mers sau funcționare foarte rapidă; sfîrîială **(4)**, sfîrîitură **(3)**, (în dicționare) sfîrîire **(3)**. Cf. **sfîrîi (3)**. *Cînd larma glasurilor tinere ce umplea camera scădea..., sfîrîitul fuselor se ridica pînă în grindă.* AGÎRBICEANU, S. 20, cf. DL, DM, DEX.

4. Producere de zgomot caracteristic, determinat de bătăile repezi din aripi ale păsărilor (în zbor); zgomot astfel produs; sfîrîială **(5)**, sfîrîitură **(4)**, filfîială, filfîire, filfîit[1], filfîitură, (în dicționare) sfîrîire **(4)**. V. **pîlpîire, pîlpîit[1]**. Cf. **sfîrîi (4)**. Cf. DL, DM, DEX.

5. Producere de zgomot caracteristic zborului insectelor, zgomotul astfel produs, **bîzîială, bîzîire, bîzîit, bîzîitură, zîzîială, zîzîire, zîzîit, zîzîitură, zumzăială, zumzăire, zumzăit, zumzăitură**, (rar) **zumbăială, zumbăire, zumbăit, zumbăitură**, (popular) **bombăneală, bombănire, bombănit, bombănitură**, (regional) **bornăială, bornăire, bornăit, bornăitură, vîjîială, vîjîire, vîjîit, vîjîitură**; scoatere de sunete ascuțite, scurte și repetate, caracteristice unor insecte ori unor păsări, sunet astfel produs, **țîrîială, țîrîire, țîrîit, țîrîitură, țîțîială, țîțîire, țîțîit, țîțîitură**; sfîrîială **(6)**, sfîrîitură **(5)**, (în dicționare) sfîrîire **(5)**. Cf. **sfîrîi (5)**. *Țînțăroiul... e un fel de țînțar mare, care nu mușcă, nici nu cîntă cînd zboară, ci produce numai un fel de sfîrîit din aripi.* MARIAN, INS. 328. *Gîngănii... zburau la fața apei cu un sfîrîit de stol de lăcuste.* VOICULESCU, P. I, 17, cf. DL, DM, DEX.

6. Producere a unui fîșiit caracteristic, specific băuturilor (alcoolice) efervescente; zgomot astfel produs. Cf. **sfîrîi (10)**. *Scoate... un clondir, un pahar și un sifon. Se aude atunci un sfîrîit de cișmea.* ARGHEZI, B. 26.

— Pl.: *sfîrîituri.*

— V. **sfîrîi.**

SFÎRÎÍT[2], -Ă adj. (Rar; despre alimente, mîncăruri etc.) Prăjit[2] **(1)**. Cf. **sfîrîi (1)**. *Din tigaia de pe foc se împrăștie un miros de grăsime sfîrîită.* C. PETRESCU, O. 2. II, 53, cf. id. A. R. 9. *Deoarece untura sfîrîie, cartofii se numesc „sfîrîiți".* PRIBEAGUL, P. R. 76, cf. DL, DM, M. D. ENC.

— Pl.: *sfîrîiți, -te.*

— V. **sfîrîi.**

SFÎRÎITÓR, -OÁRE adj., s. f. **1.** Adj. (Despre grăsimi încinse la foc, despre alimente prăjite ori fripte sau despre alte corpuri încinse sau încălzite în contact cu focul sau cu o sursă de căldură) Care sfîrîie **(1)**. *Aduse într-o cratiță de lut friptura sfîrîitoare.* SADOVEANU, O. V, 326. *Cîrnați sfîrîitori din care... săreau cît colo stropi de untură.* VOICULESCU, P. I, 132, cf. DL, DM, DEX.

2. (Despre foc sau despre corpuri ori materii care ard) Care sfîrîie **(2)**. Cf. DEX.

3. (Despre fuse de tors, despre roți sau, p. **ext.**, despre obiecte în mișcare) Care sfîrîie **(3)**. Cf. DL, DM, DEX.

4. S. f. Jucărie confecționată dintr-o nucă golită de miez și străbătută, longitudinal, de un ax metalic sau de lemn pe care se înfășoară o sfoară, fixîndu-se la capătul superior al axului un măr sau un cocean de porumb care, atunci cînd se trage de sfoară, produce, prin învîrtire, un sfîrîit[1] **(3)** caracteristic; bîzîitoare, (regional) sfîrîiac **(2)**, sfîrîioc. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU[2], PĂCALĂ, M. R. 420, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. ◇ Fig. [Țăranii] *sînt de multe ori o sfîrîitoare care să-nvîrtește după placul dregătorilor.* ISPIRESCU, ap. TDRG.

5. S. f. (Prin Bucov. și prin Transilv.) Morișcă **(3)**. Cf. ALR SN I h 47, ALRM SN I h 34, A V 15.

6. (Despre păsări) Care sfîrîie **(4)**. Cf. DL, DM, DEX

7. (Despre insecte și despre unele păsări) Care sfîrîie **(5)**. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sfîrîitori, -oare.* — Și: **sfîrîietoáre** (RESMERIȚĂ, D.), **sfîrăitoáre** (POLIZU, PĂCALĂ, M. R. 420), **sfărăitoáre** (DDRF, ȘĂINEANU, D. U.) s. f.

— **Sfîrîi** + suf. *-tor.*

SFÎRÎITÚRĂ s. f. Faptul de a **sfîrîi.**

1. Producere de zgomote șuierătoare și repetate de mică intensitate, specifice grăsimii încinse la foc, alimentelor prăjite ori fripte, corpurilor sau substanțelor încinse sau încălzite în contact cu focul sau cu o altă sursă de căldură; zgomot astfel produs, p. **ext.** (rar) prăjit[1] **(1)**; fript[1]; sfîrîială **(1)**, sfîrîit[1] **(1)**, (în dicționare) sfîrîire **(1)**. Cf. **sfîrîi (1)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Din bucătăria cu sfîrîituri de untură .. i se aude numai glasul.* C. PETRESCU, Î. I, 62, cf. DL, DM, DEX.

2. Producere de pocnete mici, scurte și repetate specifice focului sau corpurilor ori materiilor care ard; zgomot astfel produs, **pîrîitură (3)**; p. **ext.** ardere rapidă cu pîlpîiri sau scăpărări dese și cu pocnete scurte, repetate; sfîrîială **(3)**, sfîrîit[1] **(2)**, (în dicționare) sfîrîire **(2)**. Cf. **sfîrîi (2)**. *Două, trei picături de buruieni care să va pica pă foc și să vor aprinde fără sfîrîitură.* PISCUPESCU, O. 307/9, cf. DEX.

3. Producere de zgomot caracteristic, repetat și ritmic, determinat de viteza, de continuitatea sau de repetarea mișcării fusului de tors, a unei roți sau a altui obiect; zgomot astfel produs; p. **ext.** mișcare, mers sau funcționare foarte rapidă; sfîrîială **(4)**, sfî-

rîit[1] **(3)**, (în dicționare) sfîrlire **(3)**. Cf. s f î r l i **(3)**. Cf. I. GOLESCU, C., DL, DM, DEX.

4. Producere de zgomot caracteristic, determinat de bătăile repezi din aripi ale păsărilor (în zbor); zgomotul astfel produs; sfîrîială **(5)**, sfîrîit[1] **(4)**, filfîială, filfîire, filfîit, filfîitură, (în dicționare) sfîrîire **(4)**. Cf. s f î r l i **(4)**. *Auzim deodată o sfîrîitură lungă de aripi.* COCEA, S. I, 6, cf. DL, DM, DEX.

5. Producere de zgomot caracteristic zborului insectelor, zgomotul astfel produs, b î z î i a l ă, b î z î i r e, b î z î i t, b î z î i t u r ă, z î z î i a l ă, z î z î i r e, z î z î i t, z î z î i e t u r ă, z u m z ă i a l ă, z u m z ă i r e, z u m z ă i t, z u m z ă i t u r ă, (rar) z u m b ă i a l ă, z u m b ă i r e, z u m b ă i t, z u m b ă i t u r ă, (popular) b o m b ă n e a l ă, b o m b ă n i r e, b o m b ă n i t, b o m b ă n i t u r ă, (regional) b o r n ă i a l ă, b o r n ă i r e, b o r n ă i t, b o r n ă i t u r ă, v î j î i a l ă, v î j î i r e, v î j î i t, v î j î i t u r ă; scoatere de sunete ascuțite, scurte și repetate, caracteristice unor insecte și unor păsări, sunetul astfel emis, ț î r î i a l ă, ț î r î i r e, ț î r î i t, ț î r î i t u r ă, ț i ț î i a l ă, ț i ț î i r e, ț i ț î i t, ț i ț î i t u r ă: sfîrîială **(6)**, sfîrîit[1] **(5)**, (în dicționare) sfîrîire **(5)**. Cf. s f î r l i **(5)**. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sfîrîituri*.
— **Sfîrli** + suf. *-itură*.

SFÎRLÁC[1] s. m. **1.** (Prin Bucov.) „Porc slab și de rasă proastă". LEXIC REG. 115.

2. (Regional) Pește mărunt (Drăgușeni — Tîrgu Neamț). Cf. A VI 26.

— Pl.: *sfîrlaci*.
— **Sfîrlă** + suf. *-ac*.

SFÎRLÁC[2] s. n. **1.** (Învechit și popular) Smîrc care se formează la obîrșia unui izvor, a unui pîrîu; p. ext. pîrîu **(I 1)**. *Dreptu în vale, spre răsărit, pînă într-on sforac ce să trage dintr-insul părău* (a. 1714). ȘTEFANELLI, D. C. 25. *Pînă în obîrșie părăului unde să tălnești și cu alte sfăracuri* (a. 1777). id. ib. 110. *Părăul în vale pînă unde să tălnești cu alte sfărlacuri* (a. 1795). id. ib. 260, cf. DL, DM, DEX, H X 29, 42, ȘEZ. V, 123, PAȘCA, GL., CHEST. IV 32/572, 73/343. *De-aș bea apă din sfîrlag, Tot cînt codrului cu drag.* ANT. LIT. POP. I, 156, cf. A V 15, 19, VI 16, 26. ✦ (Regional; în forma *sforac*) Confluența a două rîuri; locul unde se întîlnesc două văi (Horodnicu de Sus — Rădăuți). Cf. CHEST. IV 36/387.

2. (Regional) Deal de înălțime redusă. Com. din VLĂSINEȘTI — BOTOȘANI.

— Pl.: *sfîrlacuri*. — Și: **sfîrlág, sfărláe, sfăráe, sforáe** s. n.
— Cf. magh. f o r r á s.

SFÎRLÁG s. n. v. **sfîrlac[2]**.

SFÎRLÁR s. m. (Iht.: prin sud-estul Transilv.) Zvîrlugă (*Cobitis taenia*). Cf. ANTIPA, P. 790, BĂCESCU, P. 85.

— Pl.: *sfîrlari*.
— **Sfîrlă** + suf. *-ar*.

SFÍRLĂ s. f. **I. 1.** (Mai ales în Mold.) Bobîrnac. *Cucoșu ... Pe care poți pe loc c-o sfîrlă mort să-l pui.* DONICI, F. 24/16. *Îmi pare rău pentru nasul amicului meu, ... însă sfîrla e bine aplicată.* ALECSANDRI, S. 45, cf. CIHAC, II, 340, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Un om, văzînd pe gîtu-i Cucuiat un biet negel, l-a venit un gust, se vede, și-a tras o sfîrlă-n el.* ap. TDRG; cf. RESMERIȚĂ, D. *Îi hohotea în nas; cînd trecea pe dinaintea lui îi arunca o sfîrlă în bătjocură.* C. PETRESCU, Î. II, 227, cf. BUL. FIL. I, 154. *Își luă pălăria din cui, o scutură cu două sfîrle delicate.* BRĂESCU, O. A. I, 176. *Îți vine să dai o sfîrlă pălăriei vecinului din tramvai.* TEODOREANU, M. II, 231. *Își dădu cu o sfîrlă pălăria pe ceafă.* SADOVEANU, O. III, 18, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, ALRM II/I h 24. *I-a tras o sfîrlă.* PAMFILE, C. 38. ✧ F i g. *Iar prin bălți, din zbor, Cu pripite sfîrle, Ploaia tuturor Titirezi azvîrle.* LESNEA, VERS. 61. ✧ E x p r. (Regional) **A-i merge** (cuiva) **norocu-n sfîrlă** = a avea ghinion. Cf. COMAN, GL.

2. (Mai ales în Mold. și Bucov.) Rît[1] **(1)**. *S-au sculat cu mînie scroafele asupra lupului, clefăind și pălindu-l cu sfîrlele.* SADOVEANU, O. X, 565. *Cum mă prindea printre dulăi și printre sfîrlele porcilor ..., se și înfățișa cu măciuca!* CAMILAR, C. P. 53. *Mistrețul doarme, iar prin rămuriș Îi cad pe sfîrlă galbeni moi de soare.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/4, cf. P. X. 276, ALR I 66/381, ALR SN II h 333, A VI 19. *Nu-ți băga sfîrla unde nu-ți fierbe oala*, se spune cuiva care se amestecă în lucruri care nu-l privesc. Com. MARIAN, com. din VICOVUL DE SUS — RĂDĂUȚI. ✧ E x p r. (Regional) **A-i da** (cuiva) **peste sfîrlă** = a-i da (cuiva) peste nas, v. n a s[1] **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Regional; peiorativ) Gură. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

II. Numele unor obiecte, părți de obiecte etc., de formă alungită, care au diverse întrebuințări:

1. (Învechit și regional) Sfîrlează **(I 4)**. Cf. LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TODORAN, GL. ✧ (Adjectival; cu aluzie la rapiditatea mișcării) *Sînt sobar, Sfîrlă-s mîinile — de-i treabă.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 6/2. ✧ (Adverbial) *Să-mvurte-ndărăt sfîrlă.* ALR I 427/343. ✦ (Popular) Epitet pentru o persoană (de obicei femeie) slabă și iute în mișcări. Cf. H XVII 175, T. PAPAHAGI, M. 232, A V 14, UDRESCU, GL.

2. (Regional) Prisnel **(I 1)**. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

3. (Regional) Obiect de dimensiuni reduse (Poiana Lacului — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *O sfîrlă de creion.* id. ib.

4. (Regional) Băț prevăzut cu două găuri și cu o sfoară, care se fixează în buza unui cal ca să nu se miște la potcovit (Coverca — Vatra Dornei). Cf. A V 14.

5. (Prin Maram.) Opincă ruptă. Cf. H XVIII 21, T. PAPAHAGI, M. 232.

III. (Regional) Colibă din lemn într-o pădure (Vînători Neamț — Tîrgu Neamț). Cf. A VI 33.

IV. (Iht.; regional) Zvîrlugă (*Cobitis aurata balcanica*). Cf. BĂCESCU, P. 85, H X 409, ALR I 1 746/227, A VI 26.

— Pl.: *sfîrle*.
— Cf. s f î r.

SFÎRLEÁZ subst. v. **sfîrlează**.

SFÎRLEÁZĂ s. f. **I.** Numele unor obiecte, de obicei de formă alungită, sau ale unor părți mobile ale lor, care se învîrtesc, avînd diferite întrebuințări:

1. (Învechit și regional) Prisnel **(I 1)**. Cf. I. GOLESCU, C., PAMFILE, I. C. 11, DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 270/744.

2. (În dicționarele din trecut) Vîrtelniță. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

3. (Prin sudul Transilv.) Fus cu ajutorul căruia se răsucesc firele toarse. *Ițele se fac din lînă toarsă și răsucită apoi în două cu sfîrleaza.* BREBENEL, GR. P.

4. Jucărie mică făcută din metal, din lemn etc., cu un vîrf ascuțit, care poate fi rotită pe o suprafață plană; titirez **(I 1)**, (învechit și regional) sfîrlă **(II 1)**, prisnel **(I 2)**. Cf. LB, I. GOLESCU, C., ȘĂINEANU[2]. *Titirezul cred că-i răspîndit pretutindeni și-i cunoscut... cu numele de sfîrlează.* PAMFILE, J. I, 77, cf. RESMERIȚĂ, D., BUL. FIL. I, 152, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D.

ENC., DEX, H II 115. ✧ (Ca termen de comparație, în legătură cu verbe de mișcare, sugerează ideea de iuțeală sau de învîrtire) *Omul acela... a intrat ca o sfîrleață în scenă.* CARAGIALE, O. III, 193, cf. TDRG, PAMFILE, J. I, 134. *Aici, la han ..., trebuie un băiat iute, spirt. Să umble ca sfîrleaza.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 59. *Făptuitorul a toate își poate... învîrti ca o sfîrleață între degete universul său întreg.* HOGAȘ, M. N. 64. *Toate fetele alergau și zoreau ca sfîrlezele.* REBREANU, R. I, 160. *Apoi din nou pornea ca o sfîrleață.* TOPÎRCEANU, B. 100. *Trecea zburînd ca o sfîrleață.* COCEA, S. I, 249. *Lovesc ca o sfîrleață în toate părțile.* VISSARION, B. 206. *Umbla repede în toate părțile ca o sfîrleață.* SADOVEANU, O. VI, 245. *Barca, răsucindu-se în loc ca o sfîrleață, se răsturnă.* TUDORAN, P. 416. *Lili sallă, se-nvîrte, ca o sfîrleață.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/7. *Se învîrti singură, repede, ca sfîrleaza.* ȘEZ. III, 68, cf. ZANNE, P. II, 299. ✧ (Adverbial) *Sfîrleață se-nvîrte muierea.* LESNEA, VERS. 234. ✦ (Regional) Femeie slabă și iute la mers (Băduleasa — Roșiorii de Vede). Cf. COMAN, GL. ✦ Fig. (Popular) Persoană vioaie și harnică. Cf. SCRIBAN, D. ✦ (Rar) Epitet depreciativ pentru o vită slabă. *Odată se pomeneau altfel de boi pe aici. Acum ce-s? Ia, niște sfîrleze ... pe vremuri erau cît urșii.* AGÎRBICEANU, S. P. 13.

5. (Învechit și regional) Jucărie alcătuită dintr-o scîndurică flexibilă, în jurul căreia se răsucește o sfoară lungă cu un bețișor, căruia i se dă apoi drumul în părul sau în barba cuiva, pentru a le încîlci. *Teodoros îi aruncase sfîrleaza în barbă.* GHICA, S. 300, cf. CADE.

6. (Prin Olt. și prin Maram.) Jucărie confecționată dintr-un cărăbuș imobilizat cu ajutorul unui ac, spin etc. și care zbîrnîie; (regional) zbîrnîitoare. *Această datină a băieților de a face ... sfîrleze din cărăbuși ... a dat cu timpul naștere următoarei zicale.* MARIAN, INS. 26, cf. PAMFILE, J. II, 91, cf. ALR II 4 367/728.

7. (Olt., prin Munt. și prin sudul Transilv.) Morișcă **(3)**. Cf. DAMÉ, T., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR SN I h 47, ALRM SN I h 34. ✦ Giroscop. Cf. LTR².

II. (Regional; de obicei art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

III. (Regional) Numele popular al unui soi de pește mărunt, fără solzi, colorat în alb și negru, nedefinit mai de aproape (Deda — Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 190. *Am prins o sfîrleață și trei grindele.* ib.

— Pl.: *sfîrleze* și (regional) *sfîrlezi* (A II 8). — Și: (învechit) **sfîrleáz** subst. PANN, P. V. I, 134/1.

— **Sfîrlă** + suf. *-eață.*

SFÎRLETIC subst. (Regional; cu sens nepreciizat, probabil) Bucățică (Secusigiu—Arad). Cf. CHEST. V 156/77a. *Se scoate oii un sfîrletic din vîrful urechii.* ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia nesigură. Cf. s f î r l ă.

SFÎRLÍ vb. IV. R e f l. (În dicționarele din trecut) A se învîrti într-un picior, făcînd piruete. V. p i r u e t a. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., LM, DDRF.

— Prez. ind.: *sfîrlesc.*
— V. **sfîrlă.**

SFÎRLÍRE s. f. (În dicționarele din trecut) Acțiunea de a s e s f î r l i. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., LM.

— Pl.: *sfîrliri.*
— V. **sfîrli.**

SFÎRLITOÁRE s. f. (În dicționarele din trecut) Morișcă **(3)**. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

— Pl.: *sfîrlitori.*
— **Sfîrli** + suf. *-toare.*

SFÎRLITÚRĂ s. f. (În dicționarele din trecut) Piruetă. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

— Pl.: *sfîrlituri.*
— **Sfîrli** + suf. *-itură.*

SFÎRLIUȘ subst. (Regional; în sintagma) *Sfîrliuș de gheață* = ghețuș (Sighiștel — Dr. Petru Groza). Cf. TEAHA, C. N. 265.

— Pl.: ?
— **Sfîrlă** + suf. *-iuș.*

SFÎRLOÁCĂ s. f. v. **zvîrlugă.**

SFÎRLOÁGĂ s. f. (Popular) **1.** Piele veche, uscată și răsucită. Cf. LB, LM, LIUBA — IANA, M. 23, ALEXI, W., BOCEANU, GL. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Niște sfîrloage de opinci.* UDRESCU, GL.

2. (Popular) Încălțăminte uzată; s p e c. (de obicei la pl.) Cizmă sau opincă veche uzată. *M-ai amețit puindu-ți sfîrloagele pe calup, trăgîndu-le la șan și ungîndu-le.* CREANGĂ, O. 237, cf. id. GL., GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DR. X, 332, BL IV, 98, SCRIBAN, D., DL, DM, SCL 1974, 448, H IX 86, ȘEZ. VIII, 160, DENSUSIANU, Ț. H. 263, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 174, COMAN, GL., MAT. DIALECT. I, 13.

3. (Prin sud-estul Olt., la pl.) „Bucăți, sfîrcuri". GRAIUL, I, 84. *Prin pîrloage Stau sfîrloage, La capul pîrlogului, Potlogu măgarului.* ib.

4. (Regional) Perdela **(I 1)** (Holod — Beiuș). Cf. LEXIC REG. I, 66.

— Pl.: *sfîrloage.*
— **Sfîrlă** + suf. *-oagă.*

SFÎRLÓGEA s. m. invar. (Prin vestul Munt.) Persoană mică de statură și slabă. Cf. UDRESCU, GL.

— **Sfîrlogi** + suf. *-ea.*

SFÎRLOGÍ vb. IV. R e f l. **1.** (Prin Mold. și prin Munt.; despre obiecte, plante etc.) A se scoroji **(1)**. *În vara aceea s-a sfîrlogit iarba dogorită de-o arșiță uscată.* C. PETRESCU, R. DR. 150. *Gospodarii își lăsaseră ogoarele să se sfîrlogească în buruiană.* id. ib. 242, cf. SCL 1974, 448, UDRESCU, GL.

2. (Prin vestul Munt.; despre oameni sau despre fața, despre pielea etc. lor) A se zbîrci. Cf. UDRESCU, GL.

3. Fig. (Prin Mold.; despre oameni) A se frămînta. *Înțelese după mutra-i deznădăjduită că rebelul tribului Lipan se sfîrlogea pe banchetă.* C. PETRESCU, C. V. 15.

— Prez. ind.: *sfîrlogesc.*
— V. **sfîrloagă.**

SFÎRLOGÍT, -Ă adj. (Prin vestul Munt.; despre oameni sau despre fața, despre pielea etc. lor) Zbîrcit. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sfîrlogiți, -te.*
— V. **sfîrlogi.**

SFÎRLÚGĂ s. f. v. **zvîrlugă.**

SFÎRMÍ vb. IV v. **sfărîma.**

SFÎRMICÁ vb. I. R e f l. (Regional) A se sfărîma **(1)** (Cisteiu — Alba Iulia). Cf. VICIU, S. GL. *Apele s-au turburat, Pietrile s-au sfîrmicat.* id. ib.

— Prez. ind.: ?
— De la **sfărma.**

SFÎRMITÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFÎRNÁR s. m. (Învechit și regional) Negustor **(2)**; spec. geambaș. Cf. LB. *Tot negustorul, pînă și cel mai nevoiaș sfirnar, are deasupra ușii magasinului o tablă.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 188. *Cămătari și sfîrnari foarte avuți.* BĂLCESCU, M. V. 336. *Lucră repede, nu tîndălesc, nu se tocmesc ca sfîrnarii.* BARIȚIU, P. A. III, cf. POLIZU, LM. *De ți-i dor, bade, de noi, Făți un sfîrnar de oi Și vină-n gazdă la noi.* MARIAN, NU. 145, cf. GHEȚIE, R. M. *Un strănepot al lui Olivier Cromwel a trăit în Londra ca sfîrnar (mămular).* GT (1901), 44, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Da mai dă-l han-tătarului, sfirnariu uricios, dacă ține mai mult la... iapă ca la fată!* BĂNUȚ, T. P. 164, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, com. din FRATA — TURDA și din ȘIEUȚ — BISTRIȚA, DR. VIII, 208, ALR I 1 574, 1 591, ALR SN IV h 1 015, MN 235, A V 8, 14, 15. *Sfîrnarii cumpărau vite la tîrg și le vindeau cu cîștig la alt tîrg.* MAT. DIALECT. I, 93. ✦ (Regional) Epitet pentru un om murdar sau lipsit de omenie (Crișcior — Brad). Cf. PAȘCA, GL.

— Pl.: *sfîrnari.* — Și: (învechit și regional) **sfîrnáriu,** (învechit) **sfornár** (LB, CIHAC, II, 341), (regional) **sfărnár** (DR. V, 228), **sfîrnári** (ib. 229), **sfrfáriu** (ib.) s. m.

— Etimologia nesigură. Cf. lat. fenus.

SFÎRNĂREÁSĂ s. f. (Învechit, rar) Negustoreasă. *Sfîrnăreasa își pune cărțile la o parte și-ncepe a grăi.* FM (1845), 227¹/28.

— Pl.: *sfîrnărese.*

— **Sfîrnar** + suf. *-easă.*

SFÎRNÁRIU s. m. v. **sfîrnar.**

SFÎRNĂRÍ vb. IV. Intranz. (Învechit și regional). A cumpăra și a vinde marfă pentru a realiza un profit, a practica meseria de negustor **(2)**; (învechit și popular) a negustori **(1)**. Cf. LB, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., H XVII 181, ALR I 1 591/229, 268, 290, ALR SN IV h 1 015, LEXIC REG. II, 74.

— Prez. ind.: *sfîrnăresc.*

— V. **sfîrnar.**

SFÎRNĂRÍE s. f. (Învechit și regional) Negustorie **(1)**. Cf. GHEȚIE, R. M., CADE, SCRIBAN, D., DR. V, 229. ✧ Expr. (Regional) **A umbla în sfîrnărie** = a merge pe la tîrguri pentru a face negoț cu vite. Cf. MAT. DIALECT. I, 93. ✦ Fig. (Regional) Șarlatanie **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— **Sfîrnar** + suf. *-ie.*

SFÎRNÉL s. n. (Regional) Prisnel **(I 1)** (Zidurile — Găiești). Cf. ALR I 1 270/750.

— Pl.: *sfîrnele.*

— Etimologia nesigură. Cf. prisnel.

SFÎROGÍ vb. IV v. **sfarogi.**

SFÎROGÍT, -Ă adj. v. **sfarogit.**

SFÎROJÍ vb. IV v. **sfarogi.**

SFÎRȘÁNIE s. f. v. **sfîrșenie.**

SFÍRȘĂNIE s. f. v. **sfîrșenie.**

SFÎRȘEÁLĂ s. f. Senzație de slăbiciune; stare de leșin, (livresc) lipotimie; lipsă de putere, stare de oboseală accentuată, de slăbire a rezistenței generale a organismului; (învechit) **sfîrșitură (1)**, (regional) sfîrșenie **(1)**, (învechit, rar) **sfîrșiciune.** V. epuizare, extenuare, istovire, leșială, leșie, leșuială, marasm **(1)**, moleșeală **(1)**, secătuire **(1)**, slăbiciune, slăbie, sleire, surmenaj, surmenare, vlăguire, zălezitură. Cf. sfîrși **(9)**. Cf. POLIZU. *Sfîrșeala și acel sentiment de pierzanie care-i vine omului cînd simte un gol de haos la lingurea au dispărut cu desăvîrșire.* CARAGIALE, M. 162, cf. BARCIANU, TDRG, BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D. *Eram în așa hal de sfîrșeală, că n-aș fi crezut să mă pot scula, nici să fi luat casa foc.* M. I. CARAGIALE, C. 8, cf. CADE. *Simțea o sfîrșeală aspră prin genunchi și în șale.* REBREANU, N. 96. *Își strînse, cu o mare sfîrșeală, între oasele degetelor, tîmplele în care s-au înfipt dureros doi dinți de clește.* C. PETRESCU, C. V. 345. *Se întremează... din sfîrșeala pe care i-o provocase oboseala.* VIANU, A. P. 130. *L-apucă o sfîrșeală, gîndindu-se că moare.* ARGHEZI, S. P. 80. *Simți o sfîrșeală și se prăbuși pe bancă.* CĂLINESCU, S. 199. *Fui încercat de frisoane și de o sfîrșeală curioasă în tot corpul.* BLAGA, H. 137. *Tensiunea neomenească de atîtea ore scădea într-o sfîrșeală trecătoare.* CAMIL PETRESCU, P. V. 22. *Am sfîrșeală la inimă.* STANCU, D. 226. *Simți că-n cap i se face un gol, că-n vine i se revarsă un val de sfîrșeală.* V. ROM. mai 1953, 131, cf. DL. *Simți o sfîrșeală în stomac.* BARBU, G. 187, cf. M. D. ENC., DEX. *Așa să i se potolească junghiurile, icnelele, amețelele, cuțitele, țepile, fîrșelile.* MAT. FOLK. 624, cf. ȘEZ. IV, 29. *I-a venit fîrșeală de foame.* ARH. OLT. XXI, 264, cf. CIAUȘANU, GL. 26. ✦ (Rar) Lipsă de vioiciune în mișcări; încetineală. *Avea o înfățișare topită și o oarecare sfîrșeală în mișcări.* BLAGA, H. 25. ✦ (Rar) Dezgust. *N-avem nici nesiguranțele îndrăzneți ale începătorilor, nici sfîrșeala pretențioasă a bătrînilor maeștri.* în PLR II, 276. *Ion Ozun o privi cu un început de sfîrșeală.* C. PETRESCU, C. V. 124. *Maiakovski simțea de pe atunci o sfîrșeală... pentru scălîmbăielile gratuite ale futuriștilor.* CONTEMP. 1949, nr. 184, 1/4.

— Pl.: (rar) *sfîrșeli.* — Și: (regional) **fîrșeálă** s. f.

— **Sfîrși** + suf. *-eală.*

SFÎRȘÉNIE s. f. **1.** (Învechit) Sfîrșit¹ **(1)**. *Să le fie în spășenie tocma pînă în sfărșenia pămîntului.* CORESI, L. 63/21. *Tu ome, cum și cîndu-ți va fi sfîrșeniia?* MOXA, 360/17. *Cum să adună neghinele și să ard cu foc, așa va fi și sfîrșăniia veacului acestuia.* N. TEST. (1648), 18ʳ/9. *Nesfîrșita muncă* [a iadului] *are sfîrșenie* (a. 1652). ap. TDRG. *Cîntarea vecerniei iaste de mulțămire către Dumnezeu pentru că am sosit către sfîrșenia zilei.* ap. CADE. *Așa ne vom munci pînă la sfîrșănia veacului.* ALEXANDRIA (1784), 82ᵛ/17, cf. POLIZU. *Cînd a bate fiu pe taică... Atuncea-i sfîrșenia pămîntului.* MARIAN, Î. 481. ✦ (Învechit, rar) Moarte **(1)**. *Petrecu făcînd minuni pînă la sfîrșeniia sa.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 24ᵛ/23. ✧ Expr. **A lua sfîrșenie de...** = a fi ucis de... *Luară sfîrșenie de sabie.* id. ib. octombrie 94ʳ/14. ✦ (Învechit, rar; în concepțiile religioase) Judecata de apoi. *Să se mature de pre pămînt pomenirea lui și la sfîrșanie să iasă cu păginii* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 129/3.

2. (Învechit, rar) Scop **(1)**. *Că sfîrșeniia legiei dragostea e, și una de ale legiei dragostea Toate învățăturile săvîrșaște-le.* CORESI, EV. 337.

3. (Învechit) Capăt; hotar. *Vin de la sfîrșenia pămîntului să audă preamindriia lui Solomon* (a. 1574). ap. DHLR II, 530. ✧ Fig. *Domnul de sus înfricatu e și împărat prespre tot pămîntul, că mare-i Domnul ... și măriei nu e sfîrșenie.* COD. TOD. 193.

4. (Regional) Sfîrșeală. *(De inimă rea) simți o lîncezeală, o sfîrșenie, o slăbiciune, o piroteală.* PAMFILE, ap. CADE.

— Pl.: (rar) *sfîrșenii.* — Și: **sfîrșánie, sfîrșănie, fîrșénie** (PSALT. 113) s. f.

— **Sfîrși** + suf. *-enie.* Cf. slavonul **съвръшение.**

SFÎRȘÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Complementul indică manifestări ale oamenilor, acțiuni, fenomene etc. în curs de desfășurare) A efectua ultimul stadiu (avut în vedere), a parcurge ultima etapă; a isprăvi, a încheia, a termina, (popular) a dovodi, a găti, a istovi, a mîntui **(5)**, (învechit) a fini, a săvîrși **(1)**. V. desăvîrși, finaliza, a lua sfîrșit (v. sfîrșit[1]). *Și așa sfîrșaște tremeatere.* COD. VOR.[2] 55[r]/3. *Și se rugă de ei să fie întru înviorțoșarea credinței Domnului, sfîrși trămeterea* (a. 1569 — 1575). GCR I, *11/7. *Și mainte decît aceastea cuvinte svîrși, iaca ieși Răveca.* PO 76/28. *De va ținia acel loc și va face moară, iară mai apoi, daca va svîrși* (sfîrși MUNT.) *moara ..., vor striga asupra lui.* PRAV. 27. *Cînd sfîrși I[su]s cuvintele aceastea, ieși din Galileni și veni în hotarăle Iudeii.* N. TEST. (1648), 24[v]/8. *În a doao parte dă porunci de viiața creștinească și ... o sfîrșaște cu rugăciunea.* ib. 205[v]/7. *După ce sfîrși sv[i]ntul pravila de noapte ... ședea priveghind* (a. 1691). GCR I, 288/18, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 206. *Dimineața după ce sfîrși cea datoare și după obiceaiu rugăciune* (a. 1806). GCR I, 338/1. *Au sosit și Mirza cel mic, cu 300 de călărești ..., pentru că sfîrșise bătaia.* ȘINCAI, HR. II, 300/19. *Să nu iasă din chilie pănă ce va sfîrși toată psaltirea de cetitu* (a. 1809). GCR II, 203/27, cf. LB. *După ce cina fu sfîrșită, zeița luă pe Telemah.* PLEȘOIANU, T. I, 69/16. *Sfîrșind 'închinăciunea, mulgea' lamile.* DRĂGHICI, R. 148/1. *De-abia mă-ncăpu vremea să-mi sfîrșesc toaleta.* HRISOVERGHI, A. 69/7. *Sfîrșind aceste cuvinte, ieși răpede din boltă și se făcu nevăzut.* FILIMON, O. I, 266. *Sfîrșise ... lucrul și, alergînd răpede, îl scoaseră de la sigură moarte.* CONV. LIT. I, 204. *Bine vorba nu sfîrșea, Din rîu iată că ieșea Zimbrul aprig.* ALECSANDRI, P. II, 93. *Îl birui, și totul e sfîrșit pînă te ștergi la ochi.* CARAGIALE, O. II, 345. *Toate sînt sfîrșite pentru mine.* DAVILA, V. V. 128. *Și nu sfîrșea un cîntec jumătate, Că altul îi venea mereu în gînd.* IOSIF, V. 100. *Sfîrși ospățul meu cu mere zvîntate și cu nuci.* HOGAȘ, DR. I, 265. *Ce-ți pasă dacă-o să sfîrșească Orchestra valsul!* MINULESCU, VERS. 66. *N-apucase să sfîrșească bine vorba și de prețutindeni năvăliră în curte argații.* GĂLĂCTION, O. 52. *Cînd sfîrșea lucrul, se așeza ..., să toarcă.* C. PETRESCU, Î. I, 256. *Sfîrșită-i treaba în gospodărie.* D. BOTEZ, F. S. 93. *Sfîrșea apriga goană într-o preumblare.* VOICULESCU, P. II, 15. *Pentru a sfîrși discuția de ordin teoretic ..., cred necesar să citez și alte studii.* IORDAN, STIL. 27. *Seara încă nu sfîrșiră încărcatul.* ȚUDORAN, P. 168. *Întrecerea ... e sfîrșită dramatic.* IST. LIT. ROM. II, 696. *După ce sfîrși și acest cîntec ..., rămase ..., așteptînd parcă efectul.* PREDA, R. 443, cf. DEX, DSR. *Bine vorbo nu sfîrșea, Iarba că se vestejea.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 311. *A spus toată povestea lor și o sfîrși așa.* RETEGANUL, P. II, 31. *Timp cît sfîrșești o țigare.* ȘEZ. IV, 131. *Vorba bine nu sfîrșea, Cu nevasta și pleca.* BALADE, III, 329. *Bine vorba n-a sfîrșit, Șapte potere-au sosit.* FOLC. MOLD. I, 185. ◇ Intranz. *Că scumpă e răscumpărarea sufletului lor de-a nu să puterea sfîrși în veacu* (a. 1651). GCR I, 155/16. *Acesta era din țara Tarsiei, ce să chema așa de sfîrșeaște supt pusoarea optimatelor.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 8[v]/20. *Încă o întrebare și sfîrșesc cu tortura interviului.* BACALBAȘA, S. A. I, 257. *Pe sul tot crește pînză și ... Țesutul încetează cînd firele sfîrșesc.* BELDICEANU, P. 69. *Așa sfîrșese oare toate iubirile care păreau că vor dura o veșnicie?* C. PETRESCU, Î. I, 89. *Ritualul ... rebuia neapărat să sfîrșească.* MIHĂESCU, D. A. 46. *Tinerețea sfîrșește o dată cu pierderea curiozității spirituale.* ARGHEZI, S. VIII, 257. *Hi! cailor, zburați mereu ... Unde sfîrșește smîntînul zbor?* BENIUC, V. 14. *Sfîrșind u partea de jos ..., se cățăra pe scară.* TUDORAN, P. 104. *Să bem ... Și cînd sfîrșim, să-ncepem iarăși!* T. Iunie 1964, 9. ◇ Refl. Să se sfîrșească (să se cumple c) *răul păcătoșilor.* PSALT. 9. *Însă a trupului hrană sfîrșeșaște-se și întru putredire mearge.* CORESI, EV. 233. *Că lume din veac se sfîrșaște și județul se gătește* (a. 1784). GCR II, 143/21. *Unde se sfîrșește instinctul dobitocului?* NEGULICI, E. II, 110/13. *Am văzut ... cum se sfîrșaște nelegiuirea.* ARISTIA, S. 2/30. *Ceremonia se sfîrșise.* NEGRUZZI, S. I, 53. *La șese oare de șara lupta se sfîrșise.* CONV. LIT. I, 205. *De-acu s-o sfîrșit pentru mine-n lumea asta.* ALECSANDRI, T. II, 27. *Orice luptă se sfîrșește cu un echilibru.* CONȚA, O. F. 162. *Aceste certe știa ea cum se sfîrșesc?* EMINESCU, P. L. 70. *După ce s-a sfîrșit nunta, feciorii s-au dus în treaba lor.* CREANGĂ, P. 5. *Așa se sfîrșește frumoasa povestire la fila o sută.* CARAGIALE, O. II, 170. *Acest prolog al cîndatei noastre călătorii se sfîrși ... destul de iute.* CONV. LIT. XVI, 147. *Astfel se sfîrșesc și luptele cu ungurii tot în favoarea lui Ștefan.* XENOPOL, I. R. IV, 39. *Iubirea și arta ... nu se sfîrșesc decît cu sfîrșitul vieții.* în PLR II, 57. *Iubirea dintre ei doi se sfîrșise.* GÎRLEANU, N. 166. *Strunele ghitarei-s rupte Și... romanța s-a sfîrșit!* MINULESCU, VERS. 58. *Numai să nu se sfîrșească războiul pînă îmi vine rîndul.* C. PETRESCU, Î. I, 119. *Pomelnicul pe trei coloane nu se mai sfîrșea.* I. BOTEZ, B. I, 61. *Se sfîrșise calvarul.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 88. *Aici vînătoarea nu e oprită nici o secundă și nu se sfîrșește niciodată.* VOICULESCU, P. I, 60. *Trebuie să mai așteptați, căci afacerea nu s-a sfîrșit.* SADOVEANU, O. V, 308. *Pricina se sfîrșise ceva mai înainte de sorocul vieții.* MIHĂESCU, D. A. 33. *Odată și odată o să se sfîrșească și războiul.* STANCU, Ș. 395. *Culme a similitudinilor, piesa se sfîrșește cu împăcarea tuturor.* CONSTANTINESCU, S. II, 59. *Duseră cufărul pe punte și cu asta treaba se sfîrși.* TUDORAN, P. 28. *Melodia se sfîrșise.* V. ROM. decembrie 1964, 58, cf. DEX. *Cînd puterea se sfîrșește, Inima la ce-ți slujește!* ALECSANDRI, P. P. 125. *Cînd, după ce s-a sfîrșit de roșu, s-apucă dulgherul de o casă, se zice că o încheie.* H VI 43. *Că dragostea se sfîrșește Și cît lumea nu trăiește.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 219. *Amu, după ci s-o sfîrși nunta, numai ci vini știri di la împăratu Negru.* ȘEZ. IV, 200. *După ce s-a sfîrșit verzelu, se pun pe băut și pe jucat* GRAIUL, I, 449. *După șe să sfîrșește nunta, mere la ieî.* O. BÎRLEA, A. P. I, 502. *S-a sfîrșit oiemul,* se spune pentru a arăta că nu oricînd poți avea parte de un chilipir. Cf. ZANNE, P. V, 457. ◇ Refl. (În corelație cu „a începe") *N-ar fi cu putință omului a se pricepe Unde una se sfîrșește și cealaltă se începe.* CONACHI, P. 284. *Va fi cu neputință să spunem în care regiune începe și în care se sfîrșește formarea unei specii.* CONȚA, O. F. 318. *O țară întreagă, un continent ... par că încep și se sfîrșesc aici.* BOGZA, C. O. 19. *Parcă ținea să nu fie crezut, să nu arate cumva unde începe și unde se sfîrșește măsluirea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 31, 16/1. ◇ Intranz. (Urmat de determinări introduse prin prep. „cu") *O poezie ... sfîrșește cu următoarea strofă.* MAIORESCU, CRITICE, 103. *Pentru a sfîrși o dată cu neînțelegerile ... să alcătuiască o legiuire potrivită.* BUL. COM. IST. III, 49. *Migrațiunea popoarelor a sfîrșit cu dispariția celor mai multe popoare năvălitoare.* PUȘCARIU, L. R. I, 334. *Istoria nu ar fi decît lupta diferitelor tendințe sfîrșind cu victoria libertății.* RALEA, S. T. III, 79. *Din vremea cînd toate sfîrșeau cu invocarea acelor amintiri.* C. PETRESCU, A. R. 147. *Sfîrșind cu spălatul punții, făcea fiecare ce-l îndemna inima.* TUDORAN, P. 162. *S-a sfîrșit cu melancoliile tandre și sentimentele păzite de virtute.* V. ROM. ianuarie 1965, 105. (Refl.) *Doamne, să se sfîrșească o dată cu viața asta!* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *S-a sfîrșit cu huzurul, e război!* C. PETRESCU, Î. I, 77. *Se sfîrșise cu Medelenii. Actul* [de vînzare] *fusese autentificat.* TEODOREANU, M. III, 414. *Discuțiile se sfîrșeau nu rareori cu petreceri și hoinăriri pînă la ziuă.* CĂLINESCU, E. 183. ◇ Intranz. (Urmat de determinări la supin precedate de prep. „de") *Și stau cu ea de vorbă Și nu sfîrșesc de spus.* SĂM. V, 629. *Poate că nu sfîrșisem de visat încă vreun pis îndărătnic.* HOGAȘ, DR. I, 212, cf. 118. *Văcarul sfîrși acum de strîns urda în jacă și o atîrnă în cui.* LUNGIANU, C. 53. *Îngăduie-mă să sfîrșesc de fereçat această piatră.* GALACTION, O. 47. *Au*

sfîrșit de botezat pe toți cei de față. MOROIANU, S. 81. *Tocmai sfîrșea unul de vorbit cînd au ajuns în dreptul meu.* MIHĂESCU, D. A. 17. *Dar cînd au sfîrșit De bencheluit, de-o parte se duc.* ALECSANDRI, P. P. 66. *Nici n-au sfîrșit bine de vorbit și smeul le-au tăiat capul.* SBIERA, P. 32. *Sfîrșește... de cusut.* ȘEZ. IV, 178. *După și i-ai fîrșit di stîns iei cuțîtu și to' dai crușiș.* GRAIUL, I, 462. (Expr.; regional) **A sfîrși de cheltuială** (sau **din chelciug**) = a rămîne fără nici un ban, a fi lefter. *Tocmai cînd fîrșeam de cheltuială și mă duceam la tîrg ca să-mi vînz mălăețeaua... mă luă la căutare.* FILIMON, O. I, 266. *Te răcnești, te văicărești? Ori din chelciug mi-ai fîrșit?* MAT. FOLK. 30. *Or de chelciug ai fîrșit... Or fetele nu te-a vrut.* GRAIUL, I, 72. ✦ Spec. (Complementul indică „viața", „veleatul", „zilele" etc.; adesea construit cu dativul pronumelui personal) A ajunge la ultimul moment (murind[1] **1**); a încheia, a isprăvi, (învechit și regional) a săvîrși **(1)**. *După ce vom svîrși viața noastră ceastă de acum, sufletele noastre vor mearge spre petreacere.* CHEIA, ÎN. 36[v]/14. *Acolo ș-au sfîrșit viața* (sfîrșitul sec. XVIII). MAG. IST. I, 279/29. *Plăcerile desfătărilor trupești... smintesc sănătatea și sfîrșesc viața în grab.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXVI/31. *Îi trecu pe dinaintea ochilor icoana lui tat' său, care sfîrșise viața sub niște roate de tren.* BACALBAȘA, S. A. I, 180. *Lîngă omul acesta trebuia să-și sfîrșească viața.* C. PETRESCU, Î. I, 93. *În avocatură știam că am să-mi sfîrșesc veleatul.* MIHĂESCU, D. A. 21. *Dă te-adăpi cu lingura, Pîn' ți-i sfîrși viața!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 260. *De-a mai face von ficior, Pui-i capu sub picior Sî-i fîrșască zilili.* ȘEZ. II, 181. *Melcul de cu cîntări își sfîrșește viața pe cărbuni arzînd,* se spune despre cei obișnuiți să aibă necazuri. Cf. ZANNE, P. I, 552. ◇ Loc. adv. **Pe sfîrșite** = pe punctul de a se isprăvi, de a mai dura foarte puțin; pe terminate, v. terminat[1]. *Sfanții isnafului erau pe sfîrșite.* CARAGIALE, O. III, 145. *Toamna era pe sfîrșite.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 90. *Simțea o vagă părere de rău că acum e pe sfîrșite cu viața de elev.* AGÎRBICEANU, A. 65. *Adăstarea e pe sfîrșite.* M. I. CARAGIALE, C. 107. *De bătut n-au cum să ne bată că ei sînt pe sfîrșite.* CAMIL PETRESCU, U. N. 222. *Tratativele vînzării moșiei erau pe sfîrșite.* TEODOREANU, M. III, 348. *Pilpîirile luminărilor sfîrîind pe sfîrșite în sfeșnice, într-adevăr, nu le vedea.* C. PETRESCU, A. R. 178. *Acum tîrgul e pe sfîrșite.* BOGZA, A. Î. 142. *Ședința era pe sfîrșite.* VINEA, L. I, 35, cf. DL. *Își aprinse de la țigara care era pe sfîrșite una nouă.* PREDA, R. 255, cf. DEX, ZANNE, P. III, 212. ◇ Expr. **A o sfîrși cu viața** = a se sinucide. *Risipeam tot pentru că... mă hotărîsem s-o sfîrșesc cu viața de care eram sătul.* M. I. CARAGIALE, C. 89. (Învechit) **A-și sfîrși suflarea** = a fi în agonie, a fi pe pragul morții. *Va intra leul ce își sfîrșește suflarea.* ȚICHINDEAL, F. 8/15. ◇ Refl. *Cîndu cumplia-se (sfîrșiia-se* v, *să stingia* D) *de la mere șufletul mieu.* PSALT. 326. *Se sfîrșia șufletul mieu din mine* (a. 1651). GCR I, 156/14. *Viu ca pasărea-ntr-un zbor, Pîn' ce viața-mi se sfîrșește ca și lîna din fuior.* ALECSANDRI, P. I, 9. *Scoali-mă d-eici, măi băeți!... c-aici mni si fîrșăs*[c] *dzilili.* ȘEZ. IV, 195. *Cînd aude el așa, i s-a fîrșit viața curînd, curînd.* GRAIUL, I, 205. *Cruce pe cap să-l zdrobească, Viața-i să se sfîrșască.* BALADE, I, 344. *Înainte ne-a ieși, Și viața ni s-a sfîrși.* FOLC. MOLD. II, 687. *Omul ca luminarea, cînd luminează atunci să sfîrșește.* ZANNE, P. I, 370.

2. Tranz. (Învechit și popular) A înfăptui. *A ta e dzua și a ta e noaptea, tu sfîrșit-aĭ zorile și soarele.* PSALT. HUR. 64[v]/12. *Că ce ai tu sfîrșit ei sparseră.* PSALT. 16. *Sfîrșit-ai picioarele meale ca cerbii și întru înaltu puse-me.* ib. 28. *Să făcu voia celuia ce m-au tremes și să sfîrșesc lucrul lui.* CORESI, EV. 153. *Un lucru bun veri svîrși și te veri bucura.* PARACLIS (1639), 261. *Ca să-și poată sfîrși scopul, au avut întru agiutoriu patru oameni înțelepți.* ȘINCAI, HR. II, 212/6. *Să o ajute să sfîrșească cu bine și slujba aceasta.* ISPIRESCU, L. 28. *Cine începe multe, puține sfîrșește.* ap. DDRF. *Și hoțul cînd merge la furat zice „Doamne-ajută", necum aștia cari cred că un lucru bun au sfîrșit.* RETEGANUL, P. V, 33. *Au făcut rădute... și, după ce li-a fîrșit, ni-a sîmțit turcii.* GRAIUL, I, 199. ◇ Refl. *Deca se sfîrșaște păcatul, naște moarrtea.* COD. VOR.[2] 56[v]/14. *Scriptura legiei tale și porîncile întru noi să se lucreaze și să se sfîrșească.* CORESI, EV. 188. *Așa se sfîrși cerîul și pămîntul.* PO 15/16. ✦ (Învechit, rar; complementul indică hotărîri judecătorești) A executa; a aplica. *Un giudeț ce va isprăvi și va svîrși* (implea MUNT.) *leagia altui giudeț... nu să va certa.* PRAV. 278. ✦ Tranz. și refl. (Învechit, rar; despre plante) A face să ajungă sau a ajunge la maturitate. [Sămînța] *ceaia din mărăcini căzută... neacă-se și nu sfîrșească rodul.* CORESI, EV. 351. *Trei amu părți* [din semănătură] *sînt de nu se sfîrșesc, nici dau rod.* id. ib. 355. ✦ (Învechit) A primi **(1 4)**. *Din rostul tinerilor și sugători sfîrșit-ai laudă.* PSALT. 10, cf. CORESI, PS. 16/5.

3. Intranz. (Despre oameni care discută) A termina de pronunțat ultimele cuvinte (sau sunete); p. ext. a trage concluzii asupra celor spuse pînă atunci, a conchide, (livresc) a concluziona. *Cînd Hriza fîrși, toți în rînd stătură. Cu păharul plin... Închinîndu-și, o cîntare începură,* BUDAI-DELEANU, T. V. 98. *Mai am o singură băgare de seamă de făcut și-apoi sfîrșesc.* NEGULICI, E. II, 324/2. *Dar el sfîrși zicîndu-mi să înțeleg cuvîntul.* BOLINTINEANU, O. 138. *Pîiu! mă! zise frate-său, după ce l-a lăsat să sfîrșească.* CREANGĂ, P. 45. *Păcat că n-a pprtat-o la școală, sfîrși bătrînul.* AGÎRBICEANU, A. 141. *Ilie Rogojinaru sfîrși giftind de convingere.* REBREANU, R. I, 11. *Vreau să mă duc la apa Rătutului... sfîrși c-un glas blînd Șoimaru.* SADOVEANU, O. VII, 22. *Mă întorc iar la mine în sat, sfîrși bătrînul resemnat.* BART, S. M. 33. *Radu sfîrși și mă pripi puțin mirat.* MIHĂESCU, D. A. 43, cf. DL, DEX, DSR. ✦ Tranz. (Învechit, rar) A pronunța **(1)**. *Întră mulți în besearecă și sfîrșesc cu limba o mie de stîlpuri de rugă.* CORESI, EV. 327. ✦ Intranz. și refl. (Folosit de obicei la imperativ) A înceta să mai existe, să mai acționeze etc.; a (se) curma. *Se se sfîrșască-se răul păcătoșilor.* PSALT. 9. *Măre, lasă-mă în pace, sfîrșește și d-ta cu ideile cele vechi de romansuri.* MILLO, în PR. DRAM. 345. *Ia mai sfîrșește o dată cu lupul cela; altăceva n-ai de vorbit?* CREANGĂ, P. 123. *Franți, sfîrșește o dată!* VINEA, L. II, 307. *Sfîrșește o dată cu cobilul!* H. LOVINESCU, T. 114, cf. DL, DM, DEX. □ *Sfîrșiți o dată cu plimbările.* ◇ Expr. (Intranz.) **A sfîrși cu cineva** = a rupe relațiile cu cineva; a nu mai sta de vorbă cu cineva; a termina cu cineva, v. termina. *Trebuia să sfîrșească o dată cu ea.* AGÎRBICEANU, S. P. 126. *Am crezut că am sfîrșit cu el pentru toată viața.* CAMIL PETRESCU, U. N. 159, cf. DL, DM, DEX.

4. Refl. (Despre perioade sau despre unități de timp) A ajunge la ultima secvență, la ultimul stadiu din care este constituit; a se împlini, a se termina, a se încheia. *Deaci sfîrșindu-se doi ani, luo schimbare Filixu.* COD. VOR.[2] 32[v]/7. *Anii tăi se-au sfîrșit, ieși* [sufletel *din trup* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 450/19. *Iaca veacul să sfîrșaște* (a. 1784). GCR II, 141/26. *Este hotărît... ca firul zilelor noastre să se taie mai nainte de a să sfîrși anul.* MARCOVICI, D. 17/27. *Cu numărul din 15 februarie viitor se sfîrșește anul al cincilea de cînd apăru „Convorbiri literare".* I. NEGRUZZI, în PLR I, 236. *Se sfîrșea luna lui făurar și oamenii slăbiseră.* AGÎRBICEANU, S. P. 29. *Noaptea asta nu se va sfîrși niciodată.* CAMIL PETRESCU, U. N. 341. *Anul, grozav de econom în ploi, se sfîrșise și mai zgîrcit în zăpezi.* VOICULESCU, P. II, 246. *Pe urmă iarna se sfîrșea.* STANCU, Ș. 319. *Mama rămînea să aibă grijă ca ziua să se sfîrșească cum trebuie.* PREDA, M. 8. ◇ Tranz. *Sfîrșind această zi a rusaliilor... genuchele să închi-*

năm loți. CORESI, EV. 199. ✦ Tranz. A duce până la capăt trecînd prin perioada (mică) ce a mai rămas; a isprăvi, a termina. V. absolvi. *Povățuiește-o să le aștepte, până ți-i sfîrși milităria.* MIRONESCU, S. 19. *Până ce sfîrșește el școala, eu am boit destule sculuri.* SADOVEANU, O. XII, 627. *Eu pe Titi îl las să-și sfîrșească liceul și basta.* CĂLINESCU, E. O. I, 29. *După ce-și sfîrșise ultimele clase și politehnica, dobîndise o diplomă de inginer.* TUDORAN, P. 48. ◇ Refl. *L-au prevenit amîndoi că vacanța se sfîrșise.* COCEA, S. II, 98.

5. Tranz. A întrebuința până la capăt, a consuma integral; a epuiza, a isprăvi, a termina, (învechit) a săvîrși **(1)**, (regional) a găti. *Foametea... se iară întări în aceia țară și după ce ar fi svîrșind hrana carele era adus din Eghipet.* PALIA (1581), 178/10. *Și fîrșiiu pîinea... ș-am slăbi*[t]. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 102r/ 22. *Arcașii sfîrșise arcele.* MUSTE, LET2. III, 45. *Sînt leșinat de foame, fiindcă am sfîrșit hrana ce aveam gătită.* DRĂGHICI, R. 26/6. *Cîmpul încă nu-i înverzit bine și finul începu a să sfîrși.* I. IONESCU, C. 67/26. *Se hrănise numai cu pîine și ceai. Sfîrșise tot și nu mai vedea nici o scăpare.* C. PETRESCU, C. V. 145. *Sfîrșiseră gustările... de rinichi fripți.* VOICULESCU, P. I, 142. *Păstorii își sfîrșesc strachina cu lapte cu ochii plini de lacrimi.* BOGZA, C. O. 71, cf. DEX. ◇ Refl. pas. *Agiutori... nu li mai vini de nicăiuri și bucatile li să sfîrșăsc.* NECULCE, L. 362. *Sfîrșindu-li-să apa de tot au scris prin taină evreilor... ca să li fure apa.* BĂRAC, ap. GCR II, 241/38. *Ori de cîte ori s-a sfîrșit o luminare de ceară și a rămas numai un căpețel, îl lipesc de pămînt.* MARIAN, Î. 29. *S-a sfîrșit pîinea pe masă.* ISAC, O. 31. ✦ Tranz. fact. (Învechit) A distruge. *Cea foamete va sfîrși acest pămînt.* PO 142/16. *Pre ovrei de totu-i sfîrși și-i pierdu pentru că se lepădase de a-și plecarea capul.* MOXA, 361/20. *Banii să strică de rugină și cheltuindu-să, vreamea-i svîrșește.* VARLAAM, C. 289. *Vreamea începe țările, vreamea le fîrșaște.* M. COSTIN, ap. GCR I, 203/32. *Boalele din toată vremea... topesc și sfîrșesc pe pătimași din vatra creșterii.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XLIX/20. ✦ Refl. (Învechit, rar; despre pedepse) A se prescrie **(5)**. *Numai răpitul nu se poate svîrși în cinci ai, ce după dzeace ai.* PRAV. 185.

6. Intranz. (De obicei urmat de determinări la infinitiv precedate de prep. „prin") A avea drept ultimă consecință sau rezultat final; a ajunge să... *Am sfîrșit prin a rîde noi înșuși de noi.* NEGRUZZI, S. I, 68. *Biata cucoană sfîrșea prin a rîde.* SION, P. 111. *Puterile tincreței... sfîrșiră prin a învinge răul care-l ținea de șepte săptămîni în crude suferințe.* CONV. LIT. I, 190. *Publicul cu bun-simț a sfîrșit prin a le crede pe amîndouă.* MAIORESCU, CRITICE, 49. *Sfîrșesc prin a se hotărî să deschidă prăvălie pe seama lor.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 461. *Toate sfîrșiră prin a-i naște-n piept revolta.* BACALBAȘA, S. A. I, 169. *Nu o dată se întîmplă să sfîrșească prin a-și iubi meseria cu patimă.* ANGHEL, PR. 17. *Nu știu ce să creadă și sfîrși prin a se mînia.* AGÎRBICEANU, A. 76. *Sfîrși prin a se adresa mai mult căpitanului.* C. PETRESCU, Î. II, 114. *Reforma sfîrșește prin a nega principiul de la care a pornit.* OȚETEA, R. 322. *Înghimpat adesea cu aluzii răutăcioase despre nulitatea sa, sfîrși prin a evita casa părintească.* CĂLINESCU, E. 24. *Ei sfîrșeau prin a se convinge.* CAMIL PETRESCU, O. II, 480. *În Țara Oltului... frumusețea sfîrșește prin a învinge întotdeauna.* BOGZA, C. O. 278. *Împușcăturile, lumina puternică a soarelui sfîrșiră prin a trezi chiar și pe cei mai somnoroși.* STANCU, M. I. 71. *Ticălosul sfîrșește prin a fi demascat.* V. ROM. ianuarie 1965, 206. *Sfîrșește prin a se îndrăgosti de fiul Domnului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 3/4, cf. DEX.

7. Refl. și intranz. A înceta să mai trăiască, a nu mai fi în viață; a adormi, a deceda, a dispărea, a se duce, a muri[1] **(1)**, a pieri **(1)**, a se prăpădi **(3)**, a se stinge, a sucomba, (livresc) a repausa, (astăzi rar) a răposa **(2)**, (învechit și popular) a se muta **(I 3)**, a se petrece **(I 2)**, a pica[1] **(II 3)**, a plesni **(II 2)**, (învechit și regional) a se pristăvi **(1)**, a se săvîrși **(2)**, a se sparge, (învechit) a se prostăvi **(7)**, (familiar) a se curăța, (argotic) a o mierli[1]. *Feciorii cheamă-se carci intru leage sfîrșitu-se-au.* CORESI, EV. 176. *Se duse la Ierusalim și se sfîrși acolo.* MOXA, 367/24. *Pre vlădici din scaune-i scoasără și pre mulți omorîră și închiși să svîrșiră.* VARLAAM, C. 236. *De să va svîrși* (v a muri MUNT.) *cela ce au lucrat ș-au nevoit viia.* PRAV. 55. *Mai apoi de sabie să sfîrșiră.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 98v/17, cf. ANON. CAR. *Le-au tăiat capetele și așa s-au sfîrșit* (sfîrșitul sec. XVIII). MAG. IST. I, 166/7. *Tocma atuncea trebuia să mă sfîrșesc, Cînd mai bine pofteam se treiesc.* ȚICHINDEAL, F. 142/2. *Îmi veni o-așa durere în inimă, încît crezui că mă sfîrșesc.* GANE, N. III, 46. *M-am deprins... cu ideea că azi mîine trebuie să mă sfîrșesc.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 286. *Dar vai!... e-n agonia morții... Tăcut așteaptă să sfîrșească.* DEMETRESCU, O. 78. *Cînd bolnavul nu stă cu capul pe pernă, e semn că se sfîrșește.* GOROVEI, CR. 198. *Ar fi luat Oltenia în curmeziș, spre a ajunge la pasul Ciinenilor, unde a sfîrșit.* PÂRVAN, G. 114. *La fel sfîrșise, tînăr, și vărul său, poetul.* M. I. CARAGIALE, C. 50. *Îmi auzeam oasele pîrîind..., simțeam că mă sfîrșesc.* MIRONESCU, S. 153. *Căzut la pat și se sfîrși în trei zile.* C. PETRESCU, R. DR. 96. *Cucoana Sofiica era soția D-lui Demostene Lascăr și s-a sfîrșit.* SADOVEANU, O. IV, 553. *Nenorocul m-a urmărit și cînd a fost să sfîrșesc.* VINEA, L. II, 258. *Pesemne vrea să se sfîrșească, s-a sătural de trai.* TUDORAN, P. 99. *Căscă ochii mari și nu mai văzu decît o pată cenușie. Se sfîrșea.* BARBU, G. 286, cf. DEX. *Omul moare, dobitocul se sfîrșește ori crapă.* H XVIII 270. *Nu voi dar să mai trăiesc, Voi să mor, să mă sfîrșesc.* TEODORESCU, P. P. 287. *Iar Dunărea-nfeleapta, Unde Chira se sfîrșea, apă lină se făcea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 496. *S-a sfîrși Ca un pui de găină.* GRAIUL, I, 246. (Tranz.) *Întotdeauna îmi ziceam că are să o sfîrșească așa omul ăsta.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 220. ◇ (Prin exagerare) *Ce pot face... cînd simt că mor după tine? Cînd mă sfîrșesc!* CONACHI, P. 85. ◇ (Cu determinări care arată felul morții, cauza, împrejurările etc.) *Părinții sfîrșindu-să amîndoi în temniță, pruncul l-au luat o creștină.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 2v/14. *Nevastă-mea. împărăteasa, s-a sfîrșit de dorul copiilor.* ISPIRESCU, L. 192. *Tatăl lor... sub povara bătrîneții se sfîrșea.* ap. TDRG. *Așa s-a sfîrșit Jupîn..., în sărăcie și uitare.* I. BOTEZ, B. I, 43. *S-a sfîrșit de piept bolnav.* LESNEA, VERS. 43. *Sfîrșea înfometat și chinuit.* BOUREANU, S. P. 4. *Mi se urîse printre străini... vreau să sfîrșesc în casa părintească.* V. ROM. ianuarie 1965, 8. ✦ Refl. Fig. (Învechit) A pieri **(4)**. *Țiganii... să fîrșesc acum supt jugul robiei.* PISCUPESCU, O. 42/8.

8. Tranz. (Învechit și popular; complementul indică ființe; adesea cu determinări „de zile") A omori **(1)**. *Slăbit-au c tu svîrșisi ei.* PSALT. HUR. 55v/13. *Glasul Domnului sfîrșaște cerbii.* CORESI, PS. 69/13. *Acesta... de totu-i sfîrși și-i pierdu.* MOXA, 361/20. *De ț-ai opri, Doamne, mîna ta cea iute Să nu mă fîrșească dîndu-mi bătăi multe.* DOSOFTEI, PS. 130/18. *Îl sfîrși de zile.* ap. DDRF. *Eu l-am pălit în frunte, de aceea l-am sfîrșit.* SADOVEANU, O. I, 230, cf. DEX. *Parcă cu l-am fermecat Cu otravă și cu spirt Și de zile l-am sfîrșit.* SEVASTOS, C. 259, cf. ALEXICI, L. P. 74. *Scoate-mi șarpele din sîn; Cînd se-nlinde, Mă cuprinde; Se zgîrcește, Mă sfîrșește.* BALADE, III, 183. ◇ (Prin exagerare) *Cine-l scrie Nu-l mîngîie, Cînd celeste, Te sfîrșește.* FOLC. MOLD. I, 60. *Dorul badii mă sfîrșește,* ib. II, 583.

9. Refl. (Despre oameni) A avea o senzație de slăbiciune, de leșin; a se simți lipsit de putere, a avea o stare de oboseală accentuată, de slăbire a rezistenței generale a organismului. V. dehobi, epuiza, extenua, frînge, istovi, seca[2] **(1)**, secă-

tui (1), slei, stoarce, stoci, suge, vlăgui, zdrobi, zămori. *Acolo s-au războit pe pîntece și, văzînd că să topească și se sfîrșească către moarte, sili.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 33ᵛ/19. *Mă sfîrșesc, amar mă doare, Și n-am milă cui să cer.* I. VĂCĂRESCUL, P. 193/3. *Mă iartă, să nu ies azi din cort — Să dorm o dată strașnic, că m-am sfîrșit.* COȘBUC, S. 23, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DEX, DSR. *Vai! nu mai pot, cad pe cale, Mă sfîrșesc și mor de jale.* ALECSANDRI, P. P. 282. ✧ (Cu determinări cauzale introduse prin prep. „de") *Iată mă sfîrșesc de dragoste pentru tine.* ISPIRESCU, L. 29. *Flăminzi copiii-n drum ne mor Și ne sfîrșim de mila lor.* COȘBUC, P. I, 208. *De foame Ne sfîrșim! Ce-i de făcut?* ap. TDRG. *Femeile sînt sfîrșite de groază.* CAMIL PETRESCU, U. N. 304. *Eram sfîrșit de oboseală, nu mai puteam; îmi dădeam sufletul!* SADOVEANU, O. VI, 68. *Țăranii se sfîrșeau de foame.* LABIȘ, P. 95. *Mă sfîrșesc de foame și de sete.* RETEGANUL, P. I, 35. *Da, te scoală și te uită Cum te plîng, cum te jelesc Și de jale mă sfîrșesc.* ȘEZ. II, 17. ✧ Expr. **A i se sfîrși** (cuiva) **inima** = a fi îndurerat; a se lăsa cuprins de tristețe. *Mi se sfîrșește inima cînd o văd astfel.* ALECSANDRI, T. 1 503. *Puișorul cînd m-atinge Foc la inimă mă-ncinge, Și la mine cînd privește Inima mi se sfîrșește.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 22. *Inima îi să sfîrșea, Dar îndat' să stăpînea Și durerii nu să da.* BALADE, II, 147. **A se sfîrși** (cineva) **de la inimă** (sau **pe picioare**) = a-i veni cuiva rău; a leșina. *Sfîrșindu-se de la inimă, se moaie din balamale și cade pe un scaun.* CARAGIALE, ap. TDRG. *Boierii simțiră că se sfîrșesc pe picioare.* BARBU, PRINC. 227. (Rar) **A se sfîrși de ceva** (sau **de cineva**) = a-și bate capul, a depune eforturi pentru ceva sau pentru cineva. COM. DRĂGANU. ✦ (Despre puterile cuiva) A pierde rezistența, intensitatea; a se diminua, a scădea, a descrește. *Mi să sfîrșesc puterile.* ap. TDRG. *Ajung cu creștetul în nămol... dibuie fundul cu mîinile și cu picioarele. Li se sfîrșesc puterile.* STANCU, D. 208. *Cînd puterea se sfîrșește Inima la ce-ți slujește?* ALECSANDRI, P. P. 125. ✧ Tranz. *O fîrșește pă putere bătrînețea.* ALR II/I MN 50, 2 273/928. ✦ (Rar) A se lăsa cuprins de..., a se lăsa dominat de... *Parcă te sfîrșești deodată Într-o lene caldă, dulce.* VLAHUȚĂ, P. 101. ✦ (Despre glas) A-și pierde intensitatea; a slăbi, a se stinge. *Sîngele-n răni gîlgîiește, Glasu-n gură se sfîrșește.* ALECSANDRI, P. I, 38.

10. Refl. și intranz. (Despre terenuri, așezări, drumuri etc.) A ajunge la capăt; a se termina, a se isprăvi. *De la o vreme valea s-a sfîrșit și s-a început un deal.* CREANGĂ, P. 41. *Un sat lung, de nu se mai sfîrșește, așezat la poalele munților.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 253, cf. TDRG. *Valea se sfîrșea ca un perete drept.* VISSARION, B. 166. *Digul, care desparte Dunărea de mare, sfîrșește cu farul verde.* BART, E. 250. *Acest drum care nu știu unde se va sfîrși.* STANCU, M. I. 173. *Panta domoală a podișului s-a sfîrșit.* BOGZA, C. O. 95. *O însoți de departe, mergînd de-a lungul cheiului pînă unde acesta se sfîrșea.* TUDORAN, P. 60. *Drumul... se sfîrșește.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 92. ✧ Tranz. *Iarăși mearsăm mai nainte fîrșind zăpodia, aflăm un pomăt mare de măslini.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 46ᵛ/4. *Și tot fără margini pustia ne-ntinde ... Nimic n-o sfîrșește.* MACEDONSKI, O. I, 145. ✦ Tranz. Fig. (Învechit) A călăuzi. *Cel ce au chiematu voi întru veșnitoare a lui slavă de H[risto]s... puținelu chinuit-ați, acela sfîrșească-vă* (să vă îndrepteze BIBLIA 1688). COD. VOR.³ 82ᵛ/7. *Sfîrșaște călcăturile meale în cărările tale.* PSALT. 23.

— Prez. ind.: *sfîrșesc.* — Și: (învechit și regional) **fîrși**, (învechit) **svirși**, (învechit, rar) **svrîși**, vb. IV.

— Din v. sl. съвъръшити, свръшити.

SFÎRȘICIÚNE s. f. (Învechit, rar; urmat de determinări introduse prin prep. „de") Sfîrșeală. *Cu uimeală de minte și vorbire aiurea și cu sfîrșiciune de putere și în cea mai după urmă cu semne de lingoare.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 235/17. *O stare deșteaptă de sănătate care se preface... cu amorțirea trupului este și se numește sfîrșiciune de leșin.* id. ib. 294/21.

— **Sfîrși** + suf. *-iciune.*

SFÎRȘÍNȚĂ s. f. (Învechit, rar) Sfîrșit¹ (1). *Uritul n-are sfîrșință.* ap. DDRF.

— Pl.: *sfîrșințe.*

— **Sfîrși** + suf. *-ință.*

SFÎRȘÍRE s. f. Acțiunea de a (se) sfîrși și rezultatul ei.

1. Efectuare a ultimului stadiu avut în vedere; parcurgere a ultimei etape (a unor acțiuni, fenomene etc. în desfășurare); isprăvire, încheiere, terminare (1), (popular) gătare, istovire, mîntuire, (învechit) săvîrșire (1). Cf. sfîrși (1). *De aici dzise sfîrșirea dzilelor curățitului pîră cînd adusă fu derept urul cîinrescu de ei aducerea lor.* COD. VOR.² 16ᵛ/2. *Mare e Domnul și lăudat foarte și mărirea lui nu e cumplire (sfîrșire* v, fîrșit D). PSALT. 299, cf. ANON. CAR., LB, I. GOLESCU, C. *Ceea ce zici întîmplare îi isprava de-o gîndire Ce de ochii tăi ascunde și început, și sfîrșire.* CONACHI, P. 273, cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W. *La sfîrșirea liceului s-ar fi înscris la altă facultate decît la drept, dacă nu ar fi fost stăruințele bălrînului.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 167, cf. CADE, DL, DM, DEX. ✧ Loc. adv. **Fără sfîrșire** = fără încetare, mereu (**II 1**), necontenit (**2**). *Da cum vă aflați?... Da sînteți sănătoși?... ne întrebau fără sfîrșire cuconul Ștefănică și cucoana Marghiolița.* GANE, N. II, 189.

2. (Învechit) Înfăptuire. Cf. sfîrși (2). *Să ne trudim spre sfîrșirea învățăturei Domnului.* CORESI, EV. 222. *Tînărul ce venise către Hristos și în toate învățăturile legiei ce era întărit a le isprăvi și spre sfîrșirea vieții evangheliei a ajunge.* id. ib. 290.

3. Întrebuințare pînă la capăt; consumare, epuizare, isprăvire, terminare. Cf. DL, DM, DEX. *Sfîrșirea tuturor proviziilor.* DSR.

4. (Învechit, rar) Rezultat final: p. ext. ajutor. Cf. sfîrși (6). *Cu îndemnarea Tatălui și cu vrerea Fiiului și cu sfîrșirea Sfîntului Duh am cumpărat ac[eastă] carte* (a. 1743). IORGA, S. D. XIII, 52.

5. (Învechit și regional) Moarte (1). Cf. sfîrși (7). *Aciiș mă ajunse și vestea de sfîrșirea zilelor drag fiiului meu* (a. 1602). IORGA, C. I. II, 239. *Că și leatopiseț întreag să aștepți de la noi, de om avea dzile și nu va hi pus prea veacinicul sfat pulearnicului D[u]mn[e]dzău țării aceștiia... și soroc de sfîrșirea.* M. COSTIN, ap. GCR I, 197/12. *Să-mi spui ce știi de jalnica-i sfîrșire.* MURNU, O. 36. *Mă duc une-oi găsî viață fără de sfîrșiri.* O. BÎRLEA, A. P. I, 258.

6. (Lingv.; învechit) Terminație. *Aceste nume adăogătoare toate, vericum vor fi, sînt sau cu trei sfîrșiri... sau cu o sfîrșire.* ST. LEX. 223ʳ/6, cf. 220ʳ/1, VALIAN, V.

— Pl.: (rar) *sfîrșiri.*

— V. **sfîrși.**

SFÎRȘÍT¹ s. n. Faptul de a (se) sfîrși.

1. (De obicei urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") Moment, punct etc. în care este efectuat ultimul stadiu (avut în vedere), în care este parcursă ultima etapă (a unor acțiuni, fenomene etc. în desfășurare); isprăvit, încheiat, încheiere, terminare (1), terminat¹, (învechit) săvîrșire (1), săvîrșit¹ (1), săvîrșenie (1), săvîrșitură, sfîrșenie (1), (învechit, rar) sfîrșință. V. cap, capăt, deznodămînt, final, fine, închidere, spart, spargere. Cf. sfîrș (1). *Sfîrșitul cuvîntului... toți să auziți.* CORESI, EV. 26. *Sfîrșitul a tot trupul venit-au-naintea mea.* PO 28/9. *La sfîrșitul rugăciuneei ... scula-să și zise amin* (ante 1600). CUV. D. BĂTR. II, 148. *După locmalu lumii și după cumpăna vremii cunoscînd că vin toate spre svîrșit* (a. 1632). GCR I, 79/11. *Hiece început de folos nevoința-l arată, Iară svîrșitul a tot lucrul ia plată.*

VARLAAM, C., 498. *Îndată au mers unde era alți boieri pribegi, de-au așteptat sfîrșitul lucrului.* URECHE, ap. GCR I, 73/29. *Cunoscutu-mi-am datorie nepărăsită mai nainte de-a sosi sfîrșitul nemerniciei meale.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/37. *Nice ceea ce-au fost începeputul n-au văzut, nice carii vor fi fîrșitul nu vor vedea.* N. COSTIN, ap. GCR II, 13/13. *Sfîrșitul acestui congres nu este știut cum poate fi* (a. 1809). DOC. EC. 78. *Mentor răspunse: iată sfîrșitul unei patimi oarbe.* PLEȘOIANU, T. II, 12/1. *Guvernul contelui Augustin Capudistria e la sfîrșitul său.* CR (1832), 131[2]/38. *Putem căpăta la sfîrșit o cu totul neobicinuită nepăsare.* VASICI, M. II, 45/3. *Sfîrșitul fu dezbinarea lor totală.* MAG. IST. I, 37/26. *Să se însărcineze cu judecata lui pînă la sfîrșitul ei.* REGUL. ORG. 214/11. *La sfîrșitul prînzului soră-mea . . . îmi zise s-o aștept în grădină.* GHICA, C. E. I, 44. *La sfîrșitul fiecărei notițe [scria] . . . : „Ermil, te iubesc!"* EMINESCU, P. L. 71. *Pe la sfîrșitul mesii, ginerele mergea de ședea la masă cu ceilalți feciori.* PITIȘ, ȘCH. 107. *Așteaptă sfîrșitul vorbei.* DAVILA, V. V. 67. *Despre această schimbare . . . va fi vorba numai la sfîrșitul acestei expuneri.* IORGA, C. I. III, 78. *La sfîrșitul școlii, domnul învățător . . . a zis că e păcat ca așa băiat . . . să nu meargă mai departe.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 83. *Ca o mare ușurare, sosi sfîrșitul slujbei.* AGÎRBICEANU, A. 108. *Vasele acestea vegetează într-o mediocritate perpetuă, pînă la sfîrșitul existenței lor.* PÂRVAN, G. 188. *Ar trebui să pui mereu cîteva puncte de suspensie la sfîrșitul frazelor.* IBRĂILEANU, A. 41. *Pufni de rîs toată vremea, pînă la sfîrșitul ședinței, enervînd lumea.* REBREANU, R. II, 181. *Cu gîndul și cu ochii-nfipți în largul Poemei cé-și întîrzie sfîrșitul.* MINULESCU, VERS. 232. *Iubirile sînt trecătoare, dar . . . sfîrșiturile trebuie să fie cinstite, ca între oameni.* CAMIL PETRESCU, U. N. 154. *Cariera mea e aproape de sfîrșit.* BRĂESCU, O. A. I, 59. *Sfîrșitul ospățului amenința să fie lamentabil.* VOICULESCU, P. I, 309. *Să recitească mai cu seamă sfîrșitul articolului de care e vorba,* în PLR I, 234. *O deosebită atenție acordă Creangă și sfîrșitului ritmic al frazelor.* VIANU, A. P. 116. *Presimțirea sfîrșitului unei societăți în descompunere pune mereu problema morții.* RALEA, S. T. II, 208. *Fusese, într-adevăr, valul care prevestea sfîrșitul furtunii.* TUDORAN, P. 451. *După sfîrșitul lucrului, omul meu intră în cabana unde erau cazați.* PREDA. R. 28. *O iarnă ca sfîrșitul unei ere,* LABIȘ, P. 96. *Sfîrșitul ordinului a fost acoperit de uralele dezlănțuite ale soldaților.* V. ROM. octombrie 1964, 66. *Titlul întreg . . . se află în tabelul de la sfîrșitul lucrării.* L. ROM. 1967, 500. *Capitolul se încheie cu sfîrșitul războiului.* MAGAZIN, IST. 1968, nr. 12, 57. *La sfîrșitul războiului a făcut parte din miliția populară.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183, cf. DEX, DSR. ◇ (Urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de", care indică unități de timp) *Ceia ce s-au gătat de la Adam pînă la sfîrșitul veacului* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 461/24. *Că vru și-i fu voia pre a noastră fire să fie oarecînd și la sfîrșitul ailor să vie.* CORESI, EV. 209. *Către sfîrșitul veaculii al patrulea siliră pe goți să treacă Dunărea* (sfîrșitul sec. XVIII). MAG. IST. I, 31/5. *A trăit către sfîrșitul sutei a șasea.* ASACHI, L. 25[1]/24. *Casță de dimineața pînă seara, așteptînd sfîrșitul lunii cu mandatul.* GHICA, C. E. II, 333. *Pe de la sfîrșitul lui iunie o să trebuiască să mă reped la București.* CARAGIALE, O. VII, 39. *Ce de fapte . . . pot să se iveaască în acest sfîrșit de noapte.* DAVILA, V. V. 170. *Vechiul război turco-polon de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea.* IORGA, C. I. II, 200. *E un sfîrșit de toamnă ploios.* ANGHEL—IOSIF, C. L. 167. *Spre sfîrșitul lui noiembrie, o tulesc devale.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 49. *Duminica lăsării secului . . . căzu . . . către sfîrșitul lunii.* AGÎRBICEANU, S. 313. *Spre sfîrșitul anului 1732 fu vizitat de Domn la moșia sa.* BUL. COM. IST. IV, 12. *De la sfîrșitul secolului I . . . puterea getică scade.* PÂRVAN, G. 123. *Pe fereastră deschisă intră răcoarea sfîrșitului de noapte.* IBRĂILEANU, A. 17. *O societate ușor degenerată ca aceeal de la sfîrșitul secolului trecut.* în PLR II, 549. *Purtînd de-a lungul văilor prin țară Vestea nouă a sfîrșitului de vară.* TOPÎRCEANU, B. 44. *Către sfîrșitul anului, școlar am revenit la Iași.* MIRONESCU, S. 523. *Tristețile sfîrșitului de vară.* MINULESCU, VERS. 33. *Era un sfîrșit de toamnă, de o frumusețe . . . pololiță.* CAMIL PETRESCU, U. N. 139. *Răsuflă puternic pe nări acrul rece al sfîrșitului de noapte.* C. PETRESCU, Î. I, 259. *La sfîrșitul orei, rog pe profesoară să mă lase singur în clasă.* I. BOTEZ, B. I, 78. *Era pe la sfîrșitul lui august.* BRĂESCU, O. A. I, 233. *Lefurile se dau, la toate fabricile, la sfîrșitul săptămînii.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 201. *Dumneata nu știi că e sfîrșitul lui mai?* VOICULESCU, P. I, 79. *Vremea e lină și blîndă în acel sfîrșit de iulie.* SADOVEANU, O. XVIII, 272. *O despărțire întristează sfîrșitul toamnei.* ARGHEZI, S. VIII, 142. *A dispărut cel din urmă reprezentant al unui soi de clasicism pitoresc propriu sfîrșiturilor de veac.* BLAGA, H. 131. *Pînă către sfîrșitul secolului trecut psihologia simplistă . . . era atotputernică.* RALEA, S. T. II, 9. *Nu ți-au lipsit nici sfîrșiturile de săptămînă „peste canal".* VINEA, L. I, 122. *Acum se lăsă nopțile sfîrșitului de toamnă.* TUDORAN, O. 89. *Pe la sfîrșitul lui martie mă prezentai pe șantier.* PREDA, I. 88. *Simțise . . ., în seara aceea, neliniștea sfîrșitului de martie.* BARBU, G. 80. *Dormise nopți întregi de sfîrșit de toamnă prin poduri.* V. ROM. decembrie 1964, 99. *Vreți să știți cum am petrecut acest mic concediu de sfîrșit de săptămînă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. ◇ *Sfîrșitul zilelor* (sau *vieții*) = moarte (1) considerată ca moment final al existenței individului; moarte (2). *Să fie scos și gonit den locul lui pînă la svîrșitul (sfîrșitul* MUNT.) *vieții lui.* PRAV. 33. *Firșitul dzilelor trage cu de-a sila pre om.* M. COSTIN, O. 100. *Dădu tatălui copilul rodurile bunătății. Ce și el așteaptă iarăși către sfîrșitul vieții.* CONACHI, P. 296. *Părintele se afla la sfîrșitul vieții sale cînd copilul său era în puterea vîrstei.* CONTA, O. F. 169. *Să fii nevoit să trăiești cu una beteagă pînă la sfîrșitul vieții.* CREANGĂ, P. 119. *Caragea rămîne pînă la sfîrșitul vieții lui legat de familia Moruzi.* BUL. COM. IST. III, 118. *Sfîrșitul vieții tale să te-l pui înainte, la orice urmare.* ZANNE, P. VIII, 591. ◇ Loc. adj. **Fără (de) sfîrșit** = care nu ajunge sau pare că nu va ajunge niciodată la ultimul stadiu în timp (v. veșnic, etern), în spațiu (v. nesfîrșit, nelimitat), în număr (v. nemăsurat, nenumărat) etc.; care (pare că) se prelungește la infinit, care durează mereu. *Pesemne . . . nu știi, Doamnă, că el mi-a făgăduit un amor fără sfîrșit?* NEGRUZZI, S. I, 50. *Tîrguri întărite trăiseră în chip păcătos în mijlocul gîlcevilor fără sfîrșit.* IORGA, C. I. III, 84. *Trecu din nou bunica pragul bisericii . . . ca să doarmă somnul îndelung și fără de sfîrșit al celor drepți.* ANGHEL, PR. 27. *Începu să se facă una cu pămîntul supt povara zilelor fără sfîrșit.* AGÎRBICEANU, S. P. 129. *Drumul se desfășură ca o pînză albă și lungă . . . dar lungă fără sfîrșit.* HOGAȘ, DR. I, 43. *Ascultă curgerea ploii fără sfîrșit.* C. PETRESCU, S. 52. *Era . . . un înger răuvoitor depărtîndu-ți dintr-o dată într-o noapte de deznădejde fără sfîrșit.* MIHĂESCU, D. A. 51. *Trecuse de mult în altă lume, prin bezna cîmpului fără sfîrșit.* ARGHEZI, S. VIII, 155. *Șesuri fără sfîrșit, netede și verzi, roteau în perspective imense o vegetație uniformă.* CĂLINESCU, O. I, 12. *Pe întinderile fără sfîrșit . . . vedeam sate cu uliți largi și drepte.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 795. *Levantul ascundea minunății fără sfîrșit.* TUDORAN, P. 80. *Înaintau trupele . . . în coloane fără sfîrșit.* T. POPOVICI, S. 440, cf. DEX. *Șurub fără sfîrșit* = sistem de șuruburi care transformă mișcarea de rotație în altă mișcare de rotație. *Angrenaj ce poartă numele de angrenaj cu șurub fără sfîrșit.* SOARE, MAȘ. 138, cf. 33. ◇ Loc. adv. **În sfîrșit** = în cele din urmă, în fine, la urma urmei. *În sfîrșit; să-și golească casa de calabalîc . . . să fie slobodă și aerisită.* CR (1829), 58[1]/2. *În sfîrșit, vîndu-și în sine ca dintr-un somn adînc, zise lui Mentor.* PLEȘOIANU, T. II, 29/27. *În sfîrșit, la 1765 aprilie 12, Iung a dat lumii vecinica sărutare.* MARCOVICI, C. 4/16. *În sfîrșit de toate, cu toate că găsesc cu cale această răsplătire . . . însă întristarea nu lipsește din inima mea.* GORJAN, H. II, 135/24. *În sfîrșit, am pe sluga mea.* HRISOVERGHI, A. 56/28. *Am rămas, în sfîrșit, singur.* DRĂGHICI, R. 3/14. *În sfîrșit, toate acele*

petreceri ... le-am perdut. CONACHI, P. 102. *În sfîrșit, după nenumărate fatalități, se curățiră de barbari.* MAG. IST. I, 81/18. *În sfîrșit, feblețea se arată în glasul său și în toate mișcările sale.* FIS. 79/28. *După o îndelungată suferire, în sfîrșit, Ipolit a murit.* NEGRUZZI, S. I, 65. *În sfîrșit, v-ați convins că nu-i nici o primejdie de trecut prin codru.* ALECSANDRI, T. I, 429. *Povestesc ... cum i-a amăgit pașărea vicleană, cum i-a purtat din loc în loc și cum, în sfîrșit, s-a făcut nevăzută.* ODOBESCU, S. III, 17. *Că o vrea ... spre-a se-nțelege în sfîrșit pe sine însuși.* EMINESCU, O. I, 160. *În sfîrșit, s-a hotărît a se duce în toată lumea să-și caute bărbatul.* CREANGĂ, P. 89. *Diligența sosește, în sfîrșit, cu aproape trei ceasuri de întîrziere.* CARAGIALE, O. I, 59. *Găsi în sfîrșit, în fundul unui tron vechi, armele.* ISPIRESCU, L. 3. *Iată-ne, în sfîrșit, pe frumoasa vale a Siriului.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 295. *Să-ți mărească solda ... să-ți facă, în sfîrșit, ceva de folos,* BACALBAȘA, S. A. I, 24. *Severinul, în sfîrșit, l-am dobîndit.* DAVILA, V. V. 78. *Avea, în sfîrșit, cu ce s-o umilească.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 35. *La capătul atîtor încercări zădarnice ... s-a pomenit, în sfîrșit, acolo sus, în cer, zburînd.* IORGA, P. A. II, 45. *Renunțarea ... i-a făcut, în sfîrșit, înțelepți.* ANGHEL, PR. 35. *Se înțeleseră, în sfîrșit, să treacă pe la Niculiță.* AGÎRBICEANU, S. 178. *Ei cer, în sfîrșit, o artă alcătuită din cugetare.* în PLR II, 230. *Se pare, în sfîrșit, că ar mai exista chiar un argument filologic.* PĂRVAN, G. 4. *Un acordor din Piatră a adus, în sfîrșit, pianul în stare normală.* IBRĂILEANU, A. 45. *În sfîrșit, pierdui nădejdea să cunosc ... făptură omenească pe deplin teafără la minte.* M. I. CARAGIALE, C. 47. *Consimte, în sfîrșit, să-l vîre ucenic la giuvaergiul Antonio.* LOVINESCU, C. IV, 102. *Ordonanța găsește, în sfîrșit, mult căutata pătură.* CAMIL PETRESCU, U. N. 350. *Ajunsese, în sfîrșit, la un liman și era fericit.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 147. *Tura-vura, în sfîrșit, popa făcu ca toată vina să cadă în capul părîntelui.* VOICULESCU, P. I, 126. *A trebuit, în sfîrșit, să schimb haina militară.* MIHĂESCU, D. A. 18. *Două rîndunele s-au hotărît, în sfîrșit, să-și prindă cuibul de casa noastră.* ARGHEZI, S. VIII, 23. *Băteau, în sfîrșit, cu aripi de porumbei, vești de primăvară prin aer.* BLAGA, H. 83. *În sfîrșit, îi tresărise și lui în cuget tertipul pe măsura amicului său.* C. PETRESCU, A. R. 32. *Își căpătase, în sfîrșit, numele care i se potrivea.* TUDORAN, P. 58. *Știu că, în sfîrșit, cineva i-a spus.* T. POPOVICI, S. 71. *Încep să bag de seamă, în sfîrșit, Că multe îmi rămîn nelnțelese.* LABIȘ, P. 388. *În sfîrșit, după atîta vreme am să pun iar accceleratorul în funcțiune.* T mai 1968, 19, cf. DEX. **(Pînă) la sfîrșit** = (pînă) în ultimul stadiu; (pînă) la urmă, v. u r m ă. *Am citit cartea pînă la sfîrșit.* ap. CADE. *Bine! făcu la sfîrșit și ieși urmată de aproape de Grigore.* REBREANU, R. I, 232, cf. DL, M. D. ENC., DEX. ◇ L o c. v b. **A lua sfîrșit** = a se sfîrși (1). *După patru ore festivitatea a luat sfîrșit.* STĂNCU, U. R. S. S. 94, cf. DL, M. D. ENC., DEX. ◇ E x p r. **A face (sau a pune) sfîrșit** = a face să înceteze. *Cu o suflare răcorește suspinu-mi, C-un zîmbet faci gîndirea-mi să se-mbete; Fă un sfîrșit durerii ... vin la sînu-mi.* EMINESCU, O. I, 200. *Sfîrșit să puie dulcii tale suferinți.* VLAHUȚĂ, O. A. 34, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Prin Mold.) Asfințitul soarelui. *Cînd sfîrșitul soarelui se face în nori, vremea se va strica.* ȘEZ. III, 46. *Cînd soarele este aproape de sfîrșit trebuie să stai pînă sfințește, apoi să începi lucrul.* GOROVEI, CR. 166.

2. Încetare a vieții; oprire a tuturor funcțiilor vitale; moarte (1), decedare, deces, dispariție, prăpădire (3), răposare (2), repaузare (2), stingere, sucombare, (livresc) exitus, (învechit și popular) săvîrșire (2), (popular) pierdere (I 1), (regional) topenie (2), (învechit) petrecanie (1), petrecere (I 2), pristăvire, săvîrșire (2), săvîrșit[1] (2), (învechit, rar) prăpăditurâ (1), sfîrșenie (1), (ironic) crăpare, (argotic) mierleală, verdeș. V. p i e i r e (1), p i e r z a n i e (1), p i e r z a r e (1), r e p a u s (3). Cf. s f î r ș i (7). *Îndură suferinți amare, au sfîrșituri crude.* MACEDONSKI, O. III, 113. *Poporul ... a cîntat tristul sfîrșit al viteazului fără noroc.* IORGA, C. I. I, 93. *Dacă-și simte sfîrșitul apropiat, poate că chiar el a pus, prin Vasile, la cale să vină cu vorbe de la ai Olarului.* AGÎRBICEANU, S. 54. *Simțind că i se apropie sfîrșitul, își chemase nepotul la dînsul.* M. I. CARAGIALE, C. 65. *Întoarcerea în sat și tragicul lui sfîrșit sînt treptele psihologice firești ale unei nebunii.* LOVINESCU, C. IV, 47. *Durerea mi s-a înăsprit din ce în ce tot mai rău și acum mi-așteptă sfîrșitul din ceas în ceas.* MIRONESCU, S. A, 85. *Ca un duhovnic le aflase suferinți secrete ..., știa sfîrșituri inevitabile, care nu iartă.* C. PETRESCU, C. V. 185. *Meșterul ... mă avertizase că sfîrșitul e aproape.* G. M. ZAMFIRESCU, SP. M. N. I, 37. *Am aflat tîrziu sfîrșitul ei tragic.* VOICULESCU, P. I, 16. *Sfîrșitul văduvei lui Iremia Vodă a fost cel mai nenorocit dintre al tuturor doamnelor Moldovei.* SADOVEANU, O. V, 712. *A explicat ... sfîrșitul prematur al prietenului, prin felul de a munci al acestuia.* VIANU, L. U. 363. *Arse ... ca o flacără ... chiar și atunci cînd știa că ... își grăbește sfîrșitul.* BOGZA, C. O. 2. *Înțelese că i s-a apropiat sfîrșitul.* STANCU, Ș. 301. *Multă lume își dorește un asemenea sfîrșit.* VINEA, L. I, 159. *Se vede că i se apropie sfîrșitul.* H. LOVINESCU, T. 151, cf. DL, DM. *Știa să-și ghicească singur sfîrșitul.* BARBU, PRINC. 87. *Viața pare a nu-i mai rezerva decît un sfîrșit liniștit.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194, cf. DEX, DSR. *Scoate-mă de-a-colea din groapă, c-aici mi-i sfîrșitul!* ȘEZ. IV, 195. ◇ (Popular) *Luna la sfîrșit* sau *luna pe sfîrșite* ori *sfîrșitul lunii* = ultimul pătrar al lunii. *Pentru a descînta de sperietură ... se iau în trei zile de sec, la sfîrșitul luminii, cîte 9 vîrfuri de crenguțe.* CANDREA, F. 432, cf. ALR SN III h 806. ◇ L o c. v b. **A-și da sfîrșitul** = a deceda. *În cele din urmă își dete sfîrșitul, umplînd de frică și de groază pe toți cîți o privea.* PLEȘOIANU, T. II, 55/20. *Își dădese sfîrșitul, în acea dimineață.* PELIMON, I. 9/24. *Și-a dat sfîrșitul, bietul, cînd era încă în floarea vieții.* GHICA, S. 523. *Se canonesc prea mult pînă să-și dea sfîrșitul.* MARIAN, Î. 35. *În odaia aceasta și-a dat Pușkin sfîrșitul.* STĂNCU, U. R. S. S. 145. ◇ E x p r. **A-și da obștescul sfîrșit** v. o b ș t e s c **(1).** (Regional) **A-i face** (cuiva) **sfîrșitul** = a omorî pe cineva. *Mănea i-a făcut sfîrșitu.* ȘEZ. I, 198.

3. (Învechit) Scop[2]. *Și începutul și sfîrșitul legiei iaste dragostea, derep-ce amu că și a răului ferire și lucrurilor bune dragostea le dăruiaște.* CORESI, EV. 337, cf. 504. *Pune-să-vă hotarul și sfîrșitul slujbei domnilor să să cunoască.* N. COSTIN, ap. GCR II, 10/1. *Spre acest sfîrșit să numi episcopul Filaret* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 195/9. *Nu pentru alt sfîrșit o fac aceasta, ce numai ... și numai să jefuiască pe locuitori* (a. 1795). URICARIUL, IV, 57. *Iară sfîrșitul* [retoricii] *iaste a-l trage și a-l pleca spre ceale ce ea poftește.* MOLNAR, RET. 13/20. *Adunările convocate spre acest sfîrșit* (a. 1817). URICARIUL, IV, 308. *Sfîrșitul aritmeticii este de a scurta operațiile.* ASACHI, ARITMETICA, 37[2]/5. *Sfîrșitul pentru care să cere îndreptarea nu privește la altceva, decît numai la păzirea dreptății* (a. 1819). DOC. EC. 210. *Află asemănarea și deosebirea lor și le judecă sfîrșitul și află adevărul lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXII/5. *Depeșele ... să se trimită la locul lor prin stafetă sau alte exprese ce să află spre acest sfîrșit la Satu Nou.* AR (1829), 122[1]/18. *Spre acest sfîrșit se găsește lăcașul fostului bei.* CR (1830), 382[1]/17. *Pentru care sfîrșit facem noi așa? ... — Ca să vă deprindem cu răbdare.* DRĂGHICI, R. 110/27. *Pentru acest sfîrșit a așezat d-amîndouă părțile și cîte o prăjină.* DESCR. AȘEZ. 53/29. *Spre acest sfîrșit a trimis la împăratul Rudolf și a cerut voie ca să intre în Transilvania și să pedepsească pe cardinalul.* FM (1841), 21[1]/28. *Profesorul de gramatică nu va uita niciodată că regulile sînt mijloacile, iar nu sfîrșit.* REGUL. ORG. 375/18. *Instinctul ... Merge drept către sfîrșitul dat de înalta ființă.* CONACHI, P. 293. *Pentru acest sfîrșit prefăcînd în juvaeruri cea mai mare parte din banii săi.* NEGRUZZI, S. I, 87. *Voi cunoașteți ... De ce sfîrșit pornită ... Barca mea ... s-a preumblat.* ALEXANDRESCU, O. I, 122. *Aceleași pietre*

teșite... au fost adoptate pentru același sfîrșit în armata română. ODOBESCU, S. II, 145. *Te duce la curtea împăratului... pentru acest sfîrșit.* ISPIRESCU, U. 72. *Pentru acest sfîrșit întreprinse cunoscutele sale călătorii în deosebitele țări ale Europei.* F (1883), 364.

4. (Învechit, rar) Soartă. *Iară se ainte dintru voi ce e sfîrșitul celori ce se pot[r]ivescu evangheliei Dzeului.* COD. VOR.² 81ʳ/9.

— Pl.: (rar) *sfîrșituri.* — Și: (învechit și regional) **fîrșit,** (învechit) **svîrșít** s. n.

— V. **sfîrși.**

SFÎRȘÍT², -Ă adj. **1.** (Despre manifestări ale oamenilor, acțiuni, fenomene etc. în desfășurare) Care a efectuat ultimul stadiu (avut în vedere), care a parcurs ultima etapă; gata, isprăvit, încheiat, terminat, (învechit) săvîrșit² **(1)**, (regional) scăpătat² **(1)**. Cf. s f î r ș i **(1)**. *Viața-mi pare o nebunie Sfîrșită făr-a fi început.* EMINESCU, O. I, 212. *A fost o masă veselă, sfîrșită cu planurile de întoarcere la București.* REBREANU, R. I, 172. *Lucrul o dată început este pe jumătate sfîrșit.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 193. ✦ (Despre viață, suflet etc.) Care a ajuns la ultimul moment, care s-a încheiat, s-a isprăvit. Cf. s f î r ș i **(1)**. *Și îndată s-ar vădi-se ființa vieții sfîrșită.* CONACHI, P. 271. *Mîna mi-a stat cum a dorit el, lîngă botul lui negru, lîngă sufletul lui sfîrșit.* ARGHEZI, S. VIII, 219. ✦ (Învechit, rar) Deplin; total. *Cu sfîrșită urire uriu-i.* PSALT. SCH., ap. DHLR II, 476.

2. (Învechit) Înfăptuit; p. e x t. desăvîrșit, perfect. Cf. s f î r ș i **(2)**. *Cîndu întru năpasti în tot chipul cădeți știind că ispita cu a voastră credință a face răbdare, iară răbdare lucru de sfîrșit* (d e s ă v î r ș i t N. TEST. 1648, d e p l i n B 1688) *se aibă.* COD. VOR. 110/6. *Și scaunul lui ca soarele... și ca lura sfîrșită* (d e s ă v î r ș i t ă H, t o c m i t ă D) *în veac.* PSALT. 186, cf. DHLR II, 476.

3. (Despre ființe) Mort **(1)**. Cf. s f î r ș i **(7)**. *Spus-e unui soldat să rămînă lîngă omul sfîrșit în cămașă albă.* BĂNULESCU, I. 204.

4. (Despre oameni) Care are o senzație de slăbiciune, de leșin; care se simte lipsit de putere, care are o stare de oboseală accentuată, de slăbire a rezistenței generale a organismului: (despre manifestări ale oamenilor) care exprimă o astfel de stare. V. e p u i z a t, e x t e n u a t, f r î n t, i s t o v i t, p r ă p ă d i t **(2)**, r u p t² **(5)**, s e c a t² **(1)**, s e c ă t u i t **(1)**, s l e i t, s t o r s, s t ă t u t, t r u d i t **(1)**, v l ă g u i t, z d r o b i t. Cf. s f î r ș i **(9)**. Cf. DDRF. *Aici, la loc răcoritor, sfîrșit stetea acum.* COȘBUC, P. I, 227. *Erau atîția-n slujba lor de clacă... Bărbați sfîrșiți, cu sufletele moarte.* GOGA, POEZII, 79, cf. 23. *Pașii s-au împleticit sfîrșiți, mîinele au căzut frînte.* C. PETRESCU, C. V. 384. *Se simți sfîrșit, gata să cadă jos.* SAHIA, N. 101. *Întoarse o privire sfîrșită, de cîine bătut.* COCEA, S. 47. *Sfîntul palid, sfîrșit și blînd pe cruce.* ARGHEZI, VERS. 103. *Cei care putuseră să scape de bombe... soseau mai goi și mai flămînzi, sfîrșiți cu totul.* BOGZA, A. Î. 301. *La colț se opri sfîrșit.* T. POPOVICI, S. 24. *Își vîrî pachetul de țigări... cu o mișcare încetă, sfîrșită și nu mai avu putere să-și scoată mîna din buzunar.* V. ROM. decembrie 1964, 66, cf. DEX, DSR. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Bazul pricinilor întîmplătoare al acestii înfricoșatei boale este sfîrșita și neputincioasa sămînță bărbătească.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 131/23. *Dar de-acuș, zise el cu glas sfîrșit Ridicînd un picioruș, Dar de-acuș s-a isprăvit.* TOPÎRCEANU, B. 55. *Nu se mai speria de privirea sfîrșită a mortului.* ISAC, O. 197.

— Pl.: *sfîrșiți, -te.* — Și: (regional) **fîrșit, -ă** adj. ALR II/I h 84/836.

— V. **sfîrși.**

SFÎRȘITÓR, -OÁRE s. m., adj. (Învechit) **1.** S. m. Înfăptuitor. Cf. s f î r ș i **(2)**. *Slavă începătoriului și svîrșitoriului Dumnedzeului; în veaci, amin!* PSALT. 337. *Să ne vom nevoi, fraților, sfîrșitori învățăturei lui.* CORESI, EV. 535, cf. DHLR II, 338.

2. Adj. Care sfîrșește **(6)** prin..., care are ca urmare..., ca efect... *Tuse și lepădătură sfîrșitoare de flegmă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 49/27. *Dureri... sfîrșitoare de viață.* id. ib. 224/2.

— Pl.: *sfîrșitori, -oare.* — Și: **svîrșitór** s. m.

— **Sfîrși** + suf. *-tor.*

SFÎRȘITÚRĂ s. f. **1.** (Învechit) Sfîrșeală. *Pătimașii de vărsat... cad îndată cu leșin și cu sfîrșitură mare din lingurea.* PISCUPESCU, O. 248. *S-adaog puls scăzut, mic, mărunt și îndesit cu adăogată sfîrșitură de puteri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 184/29. *Simții un prea dulce leșin, toate vinele-m slăbesc, Niște sfîrșituri îmi vin.* PANN, E. I, 20/18, cf. DDRF.

2. (Învechit, rar) Intenție. *Cela ce ești... Domnul Moldovei, sfîrșiturile tale Să se încheie cu bine* (a. 1815). URICARIUL, I, 230.

3. (Învechit, rar) Text, fragment care se adaugă la sfîrșitul unei lucrări. *Sfîrșitură, carea o aduce domnul consiliariu... în „Istoria lumii"... sună așa...* ȘINCAI, HR. I, 286/10. *Poți giudeca din cuvintele sfîrșiturii.* id. ib. 286/38.

4. (Lingv.; învechit, rar) Terminație **(1)**. *Prin cîte chipuri să cunosc neamurile?... prin însemnare... și prin sfîrșitură.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 30ᵛ/5.

5. (Învechit, rar) Extremitate. *Extremitatele, adecă marginile, capetele, sfîrșiturile.* ÎNVĂȚĂTURĂ, ap. URSU, T. Ș. 204.

6. (Prin Mold.) Etapă (de la **sfîrșit 1**). *Tratamentul acesta se face la sfîrșitul lunei în trei sfîrșituri, unul după altul, și scăpi de gușă.* ȘEZ. II, 72.

— Pl.: *sfîrșituri.*

— **Sfîrși** + suf. *-itură.*

SFÎRTÁI s. n., s. m. **1.** S. n. (Învechit și regional) Sfert **(1)**. *Luna lui mai, sfîrtariu cel dintîi* (a. 1726). IORGA, S. D. XIII, 86. *Dă-mi un sfîrtar de vinars.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 388. *Nevastă pe cin' și-a luat? Pe Lena de la Maidan, Numai c-un sfîrtar de bani.* RETEGANUL, TR. 18. *Să dai, viță, feria Și strugurele copu Și urechița felea Și boboana sfîrtariu.* VICIU, COL. 47. *La mire vrea să vie Trei meșteri din Baia-Mare, Să mă taie în trei sfîrtaie.* PAMFILE, I. C. 100, cf. ALR I 1 602/96, 1 605/129, 6 141/64, ALR II 2 454/27, 36, 64, ALR SN I h 8, ib. III h 755, 757 ,759, ib. IV h 938, 1 024, 1 029, 1 094, 1 126.

2. S. n. (Regional) Unitate de măsură a suprafețelor, egală cu 1/3 iugăr (= 5 775 m²) (Sereca — Orăștie). Cf. MAT. DIALECT. I, 267. ✦ (Regional; în forma *sfîrtar*) Șchioapă, v. ș c h i o p **(III 1)** (Cerneviță — Strehaia). Cf. GL. OLT.

3. S. m. (Prin nord-estul Olt.) Copil mic. Cf. LEXIC REG. II, 31.

— Pl.: **(1, 2)** *sfîrtaie,* **(3)** *sfîrtai.* — Și: **sfîrtár** s. n.

— Pref. *s-* + **fîrtai** (prin apropiere de *sfert*).

SFÎRTÁR s. n. v. **sfîrtai.**

SFÎRTECÁ vb. I v. **sfîrtica.**

SFÎRTECÁRE s. f. v. **sfîrticare.**

SFÎRTECÁT, -Ă adj. v. **sfîrticat.**

SFÎRTECĂTÚRĂ s. f. v. **sfîrticătură.**

SFÎRTICÁ vb. I. **1.** Tranz. (Complementul indică ființe, p. restr. părți ale corpului acestora) A desface, a despica în bucăți în mod dezordonat, cu brutalitate (prin smulgere, mușcare etc.); a sfîșia **(I 1)**. V. căsăpi, ciocîrti, ciopîrți, cîrnosi, crîmpoți, dumica, hăcui, măcelări, murseca **(1)**, rupe **(6)**, spîrcui. *Căzînd în bătaie, l-au sfăticat caii și au murit a treia zi.* ȘINCAI, HR. I, 275/23, cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 387. *Medeea... ucide pe Absîrt și, sfertecîndu-i trupul, i-aruncă bucățile pe valuri.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 235. *Lupii îi sfîrtică și mănîncă vitele.* MARIAN, S. R. I, 236. *Să-mi sfîrtece cadavrul, și corbii duși de vînturi Să-mpartă-a mele oase.* COȘBUC, P. II, 179. *Mă văzui împresurat și atacat de niște cerberi de cîini... Era cît pe aci să mă sfîrtice.* SBIERA, F. S. 116, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Înșfacă de urechi pe copil și trage și sucește pînă i le sfîrtecă de-a binelea.* REBREANU, R. II, 42. *Nu trecea o săptămînă să nu se fure o junice, să nu fie sfîrtecat un bou.* VOICULESCU, P. II, 317, cf. SCRIBAN, D. *Artileria scuipă spre mitralieră obuze după obuze și cîteva lanțuri de cercetași căzură sfîrtecați de gloanțe.* CAMILAR, N. I, 148, cf. DL, DM. *Pe el o să-l sfîrtec!* BARBU, G. 353, cf. DEX. *Vulpea o prinde și voia s-o sfîrtece de ciudă.* ȘEZ. III, 187, cf. ALR I 1 162/218, 268, 359, A III 3. *Mîi-o băgat coarnîle pă nările nasului, numa om pk'ic d'e nu mîi le-o sfîrt'icat.* O. BÎRLEA, A. P. I, 142. *Lupul mi-a sfîrtecat un purcel.* PAMFILE, C. 51. ◇ (Prin exagerare) *Bine că vii, Petre, că erau să mă sfîrtice muierile.* REBREANU, R. II, 137

2. Tranz. (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte, țesături, hîrtii etc.) A transforma în fîșii (prin smulgere), a despica (în lungime); p. ext. a distruge prin îmbucătățire, tăiere etc.: a rupe **(6)**, a sfîșia **(II 2)**, a spinteca. *Scoase un pumnal ascuțit și mic din sînul său și sfîrtecă cu o cruce curmezișă tot portretul.* EMINESCU, G. P. 92. *Mi-au sfîrticat toate hainele.* MARIAN, INS. 36. *Trif... o călcă pe rochie și i-o sfîrtecă.* id. S. R. I, 240. *Scrisoarea ta... Ce-ar fi s-o sfîrtec în bucăți și s-o arunc în mare.* GOGA, POEZII, 208. *Ea rupse epistola ... fără să citească un singur șir, o sfîrtică cu patimă.* AGÎRBICEANU, L. T. 360, cf. CADE, DL, DM, DEX. *Îmi sfîrticară cămașa și eu pierdui punga.* RETEGANUL, P. IV, 27. ◇ Fig. *Trîmbița sfîrtica aerul cu o insistență parc-ar fi răsucit un cuțit într-o rană vie.* REBREANU, R. II, 256. *Prundișul alb de grindină... sfîrtecase puzderia de frunze.* C. PETRESCU, A. R. 58. *Tăcerile mari... au fost sfîrtecate de un țipăt.* BENIUC, M. C. I, 108. *Rămase încremenit... cu ochii sfîrtecați de cuțitele unei spaime adînci.* TUDORAN, P. 136. *Stofa sufletească sfîrticată de bestia omenească.* ISAC, O. 334. *Sfîrtecă cuvîntul de sus pînă jos.* IST. LIT. ROM. II, 166. *Sfîrtecat de dorul sculpturii... concepuse într-o viziune genială — scenele genezei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 22/4. ◇ Refl. *Norii cei negri ai cerului se sfîrtica... în mii de bucăți prin fulgere roșii ca focul.* EMINESCU, G. P. 42. ✦ (Rar) A juli; a zgîria. *Își sfîrtecă pielea deasupra cotului.* T. POPOVICI, SE. 218.

3. Refl. (Învechit; în formele *spîrtica, spîrtiga*) A se dispersa; a se împărți. *Boierii... și negustorii cei mari ridicîndu-și mărfurile, dar nu se spîrtigase orașul.* DIONISIE, C. 201. *Au cuprins aceste cinci județe, prind ci ispravnici... apucat-au și mînăstirile și cu silnicie le-au prădat, deci s-au spîrticat aceste 5 județe.* id. ib. 216.

4. Refl. (Regional; în forma *spîrtica;* despre copite) A se roade, a se toci. (Cămărzana — Satu Mare). [Boul] *să spîrtică de unghii.* ALR I 1 089/343.

— Prez. ind.: *sfîrtic.* — Și: **sfîrtecá,** (învechit și regional) **sfăticá, spîrticá,** (învechit) **sfîticá, spîrtigá,** (regional) **sfertecá, sferticá** (CADE), **șfertecá** (ȘEZ. III, 89) vb. I.

— Etimologia necunoscută.

SFÎRTICÁRE s. f. Acțiunea de a (se) sfîrtica și rezultatul ei.

1. Desfacere, despicare în bucăți (a unor ființe, p. restr. a părților corpului lor) în mod dezordonat, brutal (prin smulgere, mușcare etc.); sfîșiere **(1)**. V. căsăpire, ciopîrțire, hăcuire, mursecare. Cf. sfîrtica **(1)**. Cf. VALIAN, V., LM, DDRF, ALEXI, W. *N-afi simțit Nicicînd a schijei aspră sfîrtecare.* LABIȘ, P. 365.

2. Transformare (a unor obiecte de îmbrăcăminte, țesături etc.) în fîșii, despicare în lungime; p. ext. distrugere prin îmbucătățire, prin tăiere etc.; rupere, **(1)**, sfîșiere **(2)**, spintecare. Cf. sfîrtica **(2)**. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sfîrticări.* — Și: **sfîrtecáre** s. f.

— V. **sfîrtica.**

SFÎRTICÁT, -Ă adj. **1.** (Despre ființe; p. restr. despre părți ale corpului lor) Care este desfăcut, despicat în bucăți în mod dezordonat, brutal (prin smulgere, mușcare etc.); **rupt²** **(5)**, **sfîșiat** **(1)**. V. mursecat² **(1)**, spîrcuit. Cf. sfîrtica **(1)**. *Țesutul sfîrticat al trupului... crescuse zgîrci nesimțitor în locul cărnii vii de odinioară.* POPA, V. 341. *Femei și copii, sfîșiați, sfîrtecați, cu carnea ruptă și craniile sfărîmate de bombele avioanelor.* BOGZA, A. î. 272, cf. DEX.

2. (Despre obiecte de îmbrăcăminte, țesături, hîrtii etc.) Care este transformat în fîșii (prin smulgere), care este despicat (în lungime); p. ext. distrus prin îmbucătățire, tăiere, etc.; sfîșiat **(2)**, spintecat. Cf. sfîrtica **(2)**. Cf. DL, DEX. ◇ Fig. *Era o zdreanță dintr-o veche moșie, sfîrticată, prinsă în pămînturile vecine.* DAN, U. 4.

— Pl.: *sfîrticați, -te.* — Și: **sfîrtecát, -ă** adj. DEX.

— V. **sfîrtica.**

SFÎRTICĂTÚRĂ s. f. (Rar) Obiect care este sfîrticat **(2)**; bucată ruptă din ceva. (Fig.) *Munții Făgărașului se acoperiră cu neguri mișcătoare, lăsînd să se vadă printre sfîrtecături... cîte o pădure în desfrunzire.* BENIUC, M. C. I, 103. ✦ (Prin nordul Maram.) Semn făcut la urechile oilor pentru a fi recunoscute. Cf. PREGUP, P. 23.

— Pl.: *sfîrticături.* — Și: **sfîrtecătúră** s. f.

— **Sfîrtica** + suf. *-ătură.*

SFÎRTOÁNĂ s. f. (Regional) **1.** Pală¹ **(2)** de vînt cu ploaie și cu zăpadă (Someș Guruslău — Zalău). Cf. MAT. DIALECT. I, 215.

2. Fig. Acces de furie (Someș Guruslău — Zalău). Cf. MAT. DIALECT. I, 215.

— Pl.: *sfîrtoane.*

— Etimologia necunoscută.

SFÎRTÓC, -OÁCĂ subst. **1.** S. n. (Prin vestul Munt.) Rest sau fragment dintr-un întreg. Cf. LEXIC REG. II, 71. *Dă-i și lui un sfîrtoc de piine.* UDRESCU, GL.

2. S. n. (Prin vestul Munt.) Bucată mică de pămînt. Cf. CV 1951, nr. 5, 26, LEXIC REG. II, 71, UDRESCU, GL.

3. S. f. (Regional) Pămînt rămas necultivat și nefolosit (Rumcu Salvei—Năsăud). Cf. CHEST. IV/264.

— Pl.: *sfîrtoace.* — Și: **sîrțoágă** s. f. CV 1951, nr. 6, 30.

— **Sfert** + suf. *-oc.*

SFÎRȚÁLĂ s. f. (Regional) Femeie afectată (Vîlcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 93.

— Pl.: *sfîrțale.*

— Cf. fîrță.

SFÎRȚĂÍT, -Ă adj. (Regional) Fandosit, sclifosit (Brașov). Cf. LEXIC LEG. II, 63.
— Pl.: *sfîrțăiți, -te.*
— Cf. fițiit.

SFÎRȚOÁGĂ s. f. v. **sfîrtoc.**

SFÎȘIÁ vb. I. I. Tranz. **1.** (Mai ales despre animale sălbatice și despre cîini; complementul indică ființe, p. restr. părți ale corpului lor) A desface, a despica în bucăți în mod dezordonat, cu brutalitate (prin smulgere, mușcare etc.), a sfîrteca **(1)**, (învechit și popular) a sparge; p. ext. a omorî prin mușcare, prin rupere cu dinții, cu ghearele etc. V. căsăpi, ciopîrți, cîrnosi, crîmpoți, dumica, hăcui, măcelări, murseca **(1)**, rupe **(6)**, spîrcui. *Leul își zbîrli coama ... mă aruncai asupră-i și ... mica mea haină de za cu care eram îmbrăcat după obiceiul păstorilor Eghiptului îl opri d-a mă sfîșia.* PLEȘCIANU, T. I, 108/12. *Și ca niște lei de foame leșinați, hrană aflînd ... Încep să o sfîșieze cu gurile, tot o-mbuc.* PANN, E. II, 69/17. *Pe Pirilo l-a dat cîinelui de l-a sfîșiat.* ARISTIA, PLUT. 36/23. *Aide, fiare căprare! Fiara sfîșie oameni.* PELIMON, I. 228/15. *Tigrul ... sfîșie dobiloacele mai slabe decît dînsul.* GHICA, C. E. II, 478. [Ursul] *nu se pulea servi nici cu gheare'e spre a-l sfîșia.* SION, P. 164. *În durerea mea simțeam o fericire de a fi sfîșiat de fiara asta sălbatică.* BOLINTINEANU, O. 387. *Un cavaler numid sfîșiat de creștet și de umăr, de către un leu puternic.* ODOBESCU, S. III, 125. *Dacă dobitoacele n-ar fi fost înfrînte, de mult ar fi sfîșiet pe om.* CREANGĂ, O. 90. *Un salt, și iedul ar fi fost sfîșiat.* GÎRLEANU, L. 97, cf. CADE. *Un dulău șchiop și zbîrlit se aruncă la dînsul lătrînd de parcă să-l sfîșie.* REBREANU, R. I, 93. *Vrabia sfîșiată de pisică, scîncetul copilului ... aveau coltișorul lor în mine.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 135. *Lupii sfîșiară nu mai puțin de cinci oi.* VOICULESCU, P. I, 164. *Nu l-au sfîșiat porcii cînd l-au găsit în albie.* SADOVEANU, O. XVII, 172. *Lupii ... se repezeau la cai și dintr-o singură lovitură le sfîșiau burta.* BOGZA, A. Î. 650. *Rîșii ... săreau pe neașteptate la om și-l sfîșiau.* STANCU, R. A. III, 52. *S-au năpustit lupii și ... au sfîșiat nouă oi.* TUDORAN, P. 90, cf. DL. *Gura lui enspumată clănțănea să mă sfîșie.* PREDA, I. 89. *Jos ședeau hoitele gata să le sfîșie.* BARBU, G. 136, cf. DEX. *Pisica cît de blîndă, pe dinainte le linge, pe dinapoi le sfîșie,* se spune despre o persoană fățarnică. Cf. ZANNE, P. I, 603. (Refl. pas.) *Fiind prefăcut în cerb se sfîșie de însuși cîinele său.* ASACHI, L. 79, 2/49. (Refl. recipr.) *Fiarele se-nfiorează Și-mprejur, arzînd de dorul de-a se sfîșia-ntre ele, Se așează.* EMINESCU, O. I, 166. *Se îndesară pene-n pene, căutînd să se apuce cu pliscul, să se sfîșie cu ghearele.* GÎRLEANU, 75. *Trupurile animalelor se încordară, ochii lor galbeni sclipeau, se sfîșiară urlînd.* BARBU, G. 8. ✧ Fig. *Și intrară lupii în turma lui H[risto]s ... și sfîșia obrazul lui H[risto]s și a prea curatei maice și a tuturor sfinților.* MOXA, ap. GCR I, 60/16. *Săracă țară! ... Cîinii ce trebuia să te păzească de năvălirea lupilor, aceia mai întîi le sfîșiesc.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 78. *Prea v-ați arătat arama, sfîșiind această țară.* EMINESCU, O. I, 151. *Spre sfîrșit cei trei ... sfîșiară vraja care îl amețise și căzură pe gînduri.* PREDA, M. 68. (Refl. recipr.) *De sute de ani, două țări surori ... se sfîșie și se mănîncă între dînsele.* CREANGĂ, O. 265. *Aud cum patimi negre se sfîșie cu dinții.* GOGA, POEZII, 340. *Viforul, vijelia și uraganele ... nu izbutiră decît să se sfîșie și să urle de durere și ciudă.* HOGAȘ, DR. I, 276. ✧ (Prin exagerare; despre oameni) *Ei fură prinși și îndată i-ar fi sfîșiat, astfel de mare era urgia soldaților asupră-le.* PLEȘOIANU, T. III, 18/10. *Împăratul ... cu niște ochi care străluceau ca două făclii ... se repezi la ea ca să o sfîșie.* ISPIRESCU, L. 14. *Te miri că nu sco[l] ghiara să-mi sfîșii bîrfitorii?* VOICULESCU, POEZII, I, 255. *Maică-sa era gata să mă sfîșie.* H. LOVINESCU, T. 325. (Refl.) *Vezirul său sărmanul îl jelea, ..., se sfîșia de carnea de pe dînsul și îl căuta răcnind.* GORJAN, H. II, 216. *Îmi venea să mă sfîșii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 44. (Refl. recipr.) *Oameni din același sînge ... se sfîșiau pentru pradă.* IORGA, C. I. II, 50. *Sute de mii de femei se îmbulzeau ..., se sfîșiau și leșinau.* CINEMA, 1968, nr. 5, 17. ✦ (Complementul indică cadavre) A mînca rupînd cu dinții, cu ciocul; a devora. *Și singur stau și caut ca uliul care caută ... Un stîrv spre-al sfîșia.* EMINESCU, O. I, 25. *Neavînd cu ce se hrăni, urmăreau caravanele pentru a sfîșia cadavrele.* BRĂESCU, A. 223. ✦ (Învechit, rar) A provoca contuzii sau leziuni. *Aceia ... avînd prinși pe junii ... cu loviri de verge le sfîșiară corpurile.* ARISTIA, PLUT. 255/16. ✦ (Rar; despre substanțe chimice) A provoca arsuri, răni etc. *Chelneri cu mîinile sfîșiate de sodă.* I. BOTEZ, B. I, 66. ✦ (Rar; despre oameni; complementul indică alimente) A mușca **(4)**. *Gîsca în aspic ... o ridica, sfîșiind-o în dinți puternici.* BARBU, PRINC. 98.

2. (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte țesături, hîrtii etc.) A transforma în fîșii (prin smulgere), a despica (în lungime), (învechit și popular) a sparge; p. ext. a distruge prin îmbucătățire, prin tăiere etc., a rupe **(6)**, a sfîrtica **(2)**, (popular și familiar) a spinteca; p. restr. (complementul indică obiecte de îmbrăcăminte, de încălțăminte etc.) a distruge prin întrebuințare, a găuri, a rupe **(5)**, a sparge, a uza, a zdrențui. Cf. LB. *Vijelia începe a întărîta valurile și a sfîșia pînzele.* MARCOVICI, D. 14/1. *Niște porci îi sfîșiară mantaua.* BĂLCESCU, M. V. 392. *Sfîșiind pasportul, aruncam bucățelele în apă.* NEGRUZZI, S. I, 66, cf. CIHAC, I, 89, DAMÉ, T., BARCIANU. *Aș vrea cu mîinile-amîndouă Să-ți sfîșiu haina asta nouă.* GOGA, POEZII, 303. *Doctorul aleargă în grabă, îi sfîșie hainele, căutînd rana.* BRĂESCU, O. A. I, 228. *Îmi rupsesem cămașa și sfîșiasem un crac al pantalonilor, în garduri.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 16. *Hainele fură sfîșiate în fîșii.* VISSARION, B. 30. *Cînd a auzit de furtul armăsarului, a început să se vaiete și a cercat să-și sfîșie gherocul.* VOICULESCU, P. II, 19. *Nu vă urcați în pomi, ca să nu vă sfîșiați hainele!* SADOVEANU, O. XVIII, 482, cf. SCRIBAN, D. *Luă ghergheful și într-o clipă îl făcu în bucăți, sfîșiind cu înverșunare etamina.* CĂLINESCU, E. O. I, 94. *Un vînt uscat și fierbinte sfîșia afișele.* BLAGA, H. 150. *Și-a sfîșiat rochiile.* STANCU, D. 47, cf. DL. *Un crac al pantalonului era sfîșiat de sus pînă jos.* T. POPOVICI, S. 32. *Îl udară îndelung, sfîșiindu-i cămașa cu brutalitate.* V. ROM. septembrie 1958, 35. *Își plînge disperarea ... sfîșiind în bucățele mici o foaie dactilografiată.* T decembrie 1964, 48. *Cîini suri mi-au sfîșiat în colți pulpana.* VULPESCU, P. 22, cf. DEX. (Refl. pas.) *Haina ei galbenă, lungă, s-a tot sfîșiat de buruieniște și ghimpi.* ARGHEZI, S. VIII, 154. *Haina i s-a sfîșiat de tot.* DSR. ✧ Fig. *Ei sfîșiară atunci vechea noastră constituție.* MAG. IST. I, 119/26. *O lebădă ... cu capul cufundat în apă sfîșia fața senină a lacului.* EMINESCU, N. 12. *Lopețile sfîșiară albul așternut.* ANGHEL, PR. 332. *Un șuierat puternic și uscuțit sfîșie aerul.* HOGAȘ, DR. I, 136. *Horațiu le devine un neprețuit tovarăș ... care sfîșie vălurile aparențelor.* LOVINESCU, C. IV, 95. *Imperativă și sonoră ... cînd fulgerele vagabonde le prind și-i sfîșie veșmîntul, coboră spre noi.* MINULESCU, VERS. 165. *Semnalul sfîșia tăcerea umedă de afară, ca o chemare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 55. *Ape furioase sfîșiaseră odinioară pămîntul.* VOICULESCU, P. I, 105. *Vuietul fierăriei sfîșia amorțeala tîrgului.* SADOVEANU, O. I, 114. *Preotul, intrînd, îi sfîșie pînza gîndurilor.* DAN, U. 123. *Un fluier ... sfîșie aerul, vestind al doilea și cel mai lung tunel.* CĂLINESCU, O. I, 24. *Sfîșiam în goana trenului peisajul Tîrnavelor.* BLAGA, H. 145. *Țipătul cucuvaielor a sfîșiat toată noaptea somnul celor o mie de defunți.* BOGZA, A. Î. 250. *Focurile ard. Limbile lor sfîșie noaptea.* STANCU, D.

125. *Un cocoș vui din aripi și sfîșie negurile cu trîmbița.* VINEA, L. I, 214. *Dîre subțiri și verzi de trasoare sfîșiau întunericul.* T. POPOVICI, SE. 71. *Trece prin pîcle, sfîșie cerul Cosma Răcoare.* LABIȘ, P. 85. *Sfîșiind pînza de ceață ... undițe se ridică și coboară.* VÎN. PESC. mai 1964, 3. *Răcnetul lui ... sfîșie tăcerea.* T iulie 1968, 39. *Peisajul atît de cețos al cinematografiei noastre a mai fost sfîșiat de o rază de lumină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 7/4. (Refl.) *Pe toată întinderea cerului, care se sfîșie pe crestele munților ... nu se definesc norii.* SAHIA, N. 29. *Se sfîșiaseră ... toate batistele multicolore ale norilor.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 97. *Afară, sub ultimele stele, zorile se sfîșiau cenușii.* VINEA, L. II, 119. *În ora de lînă Se-aude vremea bătrînă, Și se sfîșie Ora de hîrtie.* T iunie 1968, 38.

3. Fig. (Complementul indică state, popoare, colectivități etc.) A distruge unitatea politică, economică, morală; a slăbi puterea, forța (prin dezbinări, lupte etc.). *O veche națiune ... sfîșiată de desfrînare și de nelegiuire nu mai are alte patimi decît ... dragostea banilor.* CR (1832), 31²/14. *Acest din urmă principat (Moldova) în a. 1688 era sfîșiat de o răscoală stricătoare.* FM (1841), 119²/30. *Rămînem supuși ... la invidie și la ură, patimi care învrăjbesc societatea, o dezbină, o sfîșie.* GHICA, C. E. I, 186. *Scorylo, șeful dacilor, ... știa că poporul roman e sfîșiat prin lupte civile.* PÂRVAN, G. 83.

4. Fig. (Complementul indică oameni) A produce multă tristețe, deznădejde, desperare; a întrista, a mîhni **(1)** foarte mult. *Alte ființe scumpe văzui ... Al lor zîmbet la rana-mi făcea un mare bine, Ș-ast schimb de mîngîiere mai rău mă sfîșia.* HELIADE, O. I, 172. *În zadar te laudă lumea și zîmbește văzînd lovitura fatală cu care mă sfîșii.* CR (1830), 24¹/26. *Durerea ... ne sfîșie la privirea dărăpănării romanilății.* NEGRUZZI, S. I, 204. *Și-ar schimba ideea cumplită care o sfîșia.* SION, P. 108. *Atunci mă sfîșie blajinu-i plîns.* PĂUN-PINCIO, P. 65. *În el s-au luptat totdeauna, într-un conflict tragic, care l-a sfîșiat, instinctele clasice ... cu pornirile romantice.* IORGA, P. A. II, 141, cf. DEX. *Cui plac eu nu-mi place mie, Doru-i duc, dor mă sfîșie.* TEODORESCU, P. P. 311. ✧ Refl. *Nu văd, Doamne, de ce-ai putea să te desparți fără să te sfîșii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 15/4. ✧ Expr. (Tranz. și refl.) **A (i se sfîșia)** (cuiva) **inima** (sau **sufletul**, ori, învechit, **rărunchii** etc.) = a-i fi cuiva milă; a produce sau a simți o mare deznădejde, o durere sufletească adîncă; p. ext. a produce sau a simți o emoție puternică; a i se rupe (cuiva) inima v. rupe **(1)**. *El nu poate să-și ascundă mustrările de cuget care-i sfîșie inima.* PLEȘOIANU, T. I, 126/6. *Descopere-ți înaintea mea supărarea ce-ți sfîșie inima ta.* FM (1838), 18/1. *I se sfîșiau rărunchii de milă.* GORJAN, H. IV, 192/6. *Nu știu ce înfricoșetoare presimțire a unui trai viitor amărît ... au sfîșiat biata sa inimă.* NEGRUZZI, S. I, 28. *Ieri am luat seama, ți-a adresat o ochiadă, care mi-a sfîșiat inima!* BOLINTINEANU, O. 328. *Parcă și acum mi se sfîșie inima.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 110. *Fericirea acelora îi sfîșia inima.* GÎRLEANU, N. 105, cf. CADE. *Ticălosule mic, ți-ai mîncat viața și mi-ai sfîșiat sufletul!* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 22. *Rătăceau ... printr-o jale și-o pustietate de li se sfîșia inima.* SADOVEANU, O. III, 230. *Taci, te rog, mi se sfîșie Inima de duioșie.* ARGHEZI, S. V, 201. *Frumusețea locurilor în care trăia îi sfîșia sufletul.* CONTEMP. 1954, nr. 408, 4/2. *V-am căutat, mi-era dor de tine de mi se sfîșia inima.* DEMETRIUS, C. 45. *Lui îi sfîșia inima.* TUDORAN, P. 37. *O sterilă zbatere între impulsurile unor dorințe și chemări, pe de o parte, și zidurile de temniță, ale legăturilor cu oamenii, pe de alta, sfîșie sufletele și macină viețile.* T decembrie 1964, 51, cf. DEX. (Cu schimbarea construcției) *În ce fel de chip suvenirea anilor ce el urăște, sfîșie și vestejește acea inimă singuratică.* HELIADE, L. B. I, 16/17. *Această șerpoaică de văduvă, care a sfîșiat altîtea inimi, se va tîrî la pămînt.* GANE, N. III, 81. *Sfîșie deodată două suflete-ntr-al tău!* DAVILA, V. V. 120. *Pieptul meu s-a sfîșiat de durere.* PETICĂ, O. 282. *Și mă plînge, ... inimioară de-ți sfîșie.* TEODORESCU, P. P. 286.

5. Fig. A ataca cu îndîrjire, cu răutate; a defăima, a bîrfi, a calomnia. *Acei unii critică și sfîșie pe ceilalți.* GHICA, A. 688. *Este în stare a vă trăda ... pentru cîte o vorbă de spirit care sfîșie și bătjocorește.* FILIMON, O. I, 136. *Unii te laudă foarte ca pe-un strălucit vileaz; Alții, adică boierii, te sfîșie cu necaz.* HASDEU, R. V. 59. *Cum or să-și smulgă toți gazeta, cum or să mă sfîșie, cum or să rîză!* CARAGIALE, O. VI, 111. *De te urăsc, de te sfîșie Vrăjmașii tăi, ce-mi pasă mie!* VLAHUȚĂ, O. A. 29, cf. CADE, DEX.

II. Refl. (Prin Bucov.; despre vite) A se prăvăli **(2)** într-o prăpastie. V. năpusti. Cf. ȘEZ. V, 123.

— Pronunțat: *-și-a.* — Prez. ind.: *sfîșii* și (învechit) *sfîșiez*, — Și: (învechit, rar) **sfîșii** (prez. ind.: *sfîșiesc*), conjunct. pers. 6 și: învechit) *să sfîșieze*, vb. IV.

— Lat. **exfasciare.**

SFÎȘIÁRE s. f. v. **sfîșiere.**

SFÎȘIÁT, -Ă adj. **1.** (Despre ființe, p. restr. despre părți ale corpului lor) Care este desfăcut, despicat în bucăți în mod dezordonat, brutal (prin smulgere, mușcare etc.); rupt² **(5)**, sfîrticat **(1)**. V. mursecat² **(1)**, spîrcuit. Cf. sfîșia **(I 1)**. *Femei și copii, sfîșiați, sfîrtecați, cu carnea ruptă și craniile sfărîmate de bombele avioanelor.* BOGZA, A. Î. 272, cf. DL, DEX.

2. (Despre obiecte de îmbrăcăminte, țesături, hîrtii etc.) Care este transformat în fîșii (prin smulgere), care este despicat (în lungime), (învechit și popular) spart **(III 2)**; p. ext. distrus prin îmbucătățire, prin tăiere etc., sfîrtecat **(2)**, (popular și familiar) spintecat; p. restr. (despre obiecte de îmbrăcăminte, de încălțăminte etc.) distrus prin întrebuințare. găurit, rupt² **(3)**, uzat, zdrențuit, (învechit) spart. Cf. sfîșia **(I 2)**. *Văz în spate aripi zmulte, Port frumos, dar sfîșiat.* I. VĂCĂRESCUL, P. 10. *Fața ei era galbenă și veștedă ... straiele sfîșiate.* BOLINTINEANU, O. 344. *Steaguri sfîșiate se înălțau în văzduh.* AGÎRBICEANU, S. 168. *Cadavrul dezvelit de îmbrăcămintea sfîșiată, arăta o goliciune impudică.* C. PETRESCU, C. V. 35. *Îi dete să coasă un cearceaf sfîșiat.* VOICULESCU, P. I, 71. *L-am zărit ... cu fesele pantalonilor negri sfîșiați.* ARGHEZI, B. 78. *Statuile, zugrăvelile și manuscrisele ar fi fost de mult sfărîmate și sfîșiate, dacă oamenii nu le-ar fi privit cu slavă.* CĂLINESCU, C. O. 152. *Zboară frunze de toamnă, și parc-ar fi confeli, serpentine sfîșiate.* TUDORAN, O. 52. *Cămașa-i era sfîșiată.* VORNIC, P. 216, cf. DL. *Din armonist nu mai rămăsese decît ... burdufuł sfîșiat al armonicii cu mînecile hainelor ferfenițate.* BARBU, G. 392, cf. DEX. *Spre Moldova, tare cale, Cu piepturile sîngerate, Cu steagurile sfîșiate.* FOLC. MOLD. I, 572. ✧ Fig. *Limba românească dezbrăcată de toată podoaba ei, goală, sfîșiată, a rămas ca un scheletru.* CR (1832), 116¹/38. *Lumea română încă sfîșietă ... plîngînd cruntele zile ale anului 1821.* RUSSO, S. 107. *Ajunse la o peșteră în care curgea sfîșiat și strălucind un izvor.* EMINESCU, P. L. 101. *Pe sfîșiata-ți aripă Va plînge schilavul Habsburg.* GOGA, POEZII, 275. *Urlătul vîntului și foșnetele sfîșiate ale ploii ... dădeau un fior de pustiu polar.* TEODOREANU, M. III, 307. *Zăgazurile cerului se rupseră ... cu șuier de aer sfîșiat.* HOGAȘ, DR. I, 275. *Senzația vîntului sfîșiat și a spațiului devorat cu fiece stîlp ... îi făcea plăcere.* CĂLINESCU, O. I, 10. *Apele trec prin această strîmtoare, groaznic și îndelung sfîșiate.* BOGZA, C. O. 251. *Și glasul sfîșiat, ca o mătase coaptă, Nu îndrăznește să se-nchege-n faptă.* BENIUC, V. 145. *Luptîndu-se să întindă sforile pînzei care flutura ca o margine de cer sfîșiat, plutașul năzdrăvan căta ...*

în ce chip să se apropie de mal. TUDORAN, P. 102. *Firește că nu se găsesc... oameni cu viața sfîșiată, rămasă fără rost numai pe maidan.* T decembrie 1964, 3.

3. Fig. (Despre oameni; p. ext. despre sufletul, inima sau pieptul lor) Care este foarte trist, deznădăjduit, disperat; întristat, mîhnit **(1)**. Cf. SFÎȘIA **(I 4)**. *Nemulțămirea-i se traducea în accente lîncede, plîns al unei inimi sfîșiate.* BACALBAȘA, S. A. I, 220. *Pe urmă, în chemare, acel „Leano" e nemeșteșugit și de-a-dreptul ca un piept sfîșiat.* CAMIL PETRESCU, U. N. 225. *Inima sfîșiată i-o umplea de neliniște și de nedumerire.* TUDORAN, P. 37, cf. DL. *Ea îl ascultă mai tristă și mai sfîșiată ca oricînd.* PREDA, Î. 153, cf. DEX. *Nu ți-o fi, bade, păcat Să mă lași aicea-n sat Cu sufletul sfîșiat,* JARNÍK — BÎRSEANU, P. 252.

— Pronunțat: *-și-at.* — Pl.: *sfîșiați, -te.* — Și: (învechit) **sfîșiét, -ă** adj.

— V. **sfîșia.**

SFÎȘIÉRE s. f. Acțiunea de a (se) sfîșia și rezultatul ei.

1. Desfacere, despicare în bucăți în mod dezordonat, brutal (prin smulgere, mușcare etc.), sfîrticare **(1)**, spargere; p. ext. ucidere prin mușcare, prin rupere cu dinții, cu ghearele etc. V. căsăpire, hăcuire, mureșcare. Cf. sfîșia **(I 1)**. Cf. CADE. *Cîinele ciobănesc din lanț se apropiase de el... punîndu-i o labă pe gură, cu gust de joacă și de sfîșiere.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 245. *Pedeapsa cu moartea prin sfîșiere, ardere... era aplicată frecvent.* VIANU, L. U. 166. *Delta sălbatică... e un paradis unde sălbăticiunile își duc viața după legile sfîșierii necontenite.* V. ROM. octombrie 1955, 113, cf. DL, DM, DEX. ◇ Fig. *Primul război mondial fusese... o sfîșiere între concurenți pentru repărțirea lumii.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 1/1.

2. Transformare (a unor obiecte de îmbrăcăminte, țesături, hîrtii etc.) în fîșii (prin smulgere), despicare (în lungime), spargere; p. ext. distrugere prin îmbucătățire, prin tăiere etc., rupere **(1)**, sfîrticare **(2)**, (popular și familiar) aspintecare; p. restr. distrugere (a unor obiecte de îmbrăcăminte, de încălțăminte etc.) prin întrebuințare, rupere, spintecare, zdrențuire. Cf. sfîșia **(I 2)**. Cf. VALIAN, V., DDRF, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Șpețezele* [zmeului] *le-am nimerit netede... Marginile le-am tivit cu sforicică, spre a feri coada de sfîșiere.* CĂLINESCU, C. O. 102, cf. LTR², DL, DM, DEX, DSR. ◇ Fig. *Auzii ca un țipăt nemăsurat, care n-avea loc între munți, un fel de sfîșiere a mărunțaielor codrului.* SADOVEANU, O. VII, 345. *Este vorba de același fenomen al sfîșierii „raporturilor idilice" pe care îl vor caracteriza Marx și Engels.* VIANU, L. U. 475. *Prezența sentimentului... poate crea lupte interne, sfîșieri de conștiință.* RALEA, S. T. II, 258. *Și să mă ducă... Pe valuri cari în sfîșiere de mătase țipă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 1/2. *Nimic din sfîșierea nervoasă a lumii nu atinge grațioasele ceasornice.* CONTEMP. 1969, nr. 1 177, 1/3. ✦ (Concretizat) Locul unde s-a sfîșiat **(I 2)** ceva; gaură, ruptură **(2)**, sfîșietură, spintecătură, (învechit) spărtură. Cf. DL, DEX. ◇ Fig. *Prin sfîșieri dinete de nori apărea cerul... cu lumini galbene și sinistre.* C. PETRESCU, A. 154.

3. Fig. Distrugere a unității politice, economice, morale etc. a unor state, popoare, colectivități etc.; slăbire a puterii, a forței (prin dezbinări, lupte etc.). Cf. sfîșia **(I 3)**. Cf. POLIZU. *În sistemul electiv-reditar, toți competitorii au dreptul de-a fi aleși... De-aici împărțirea țăreî ... în partizi rivale și sfîșierea ei prin lupte lăuntrice.* XENOPOL, I. R. III, 95, cf. ȘĂINEANU², CADE. *Secolul V din istoria culturii*

4. Fig. Stare de tristețe, de deznădejde, de disperare; întristare, mîhnire; p. ext. provocare a unei astfel de stări. Cf. sfîșia **(I 4)**. *Face, te încredințez, niște sfîșieri foarte crude în inimile acestor tineri.* FM (1838), 50/1, cf. VALIAN, V. *Mă ferii însă a le spune despre intențiunea mea de a emigra, voind a evita nouă sfîșieri în inimile lor.* SION, P. 245. *Ai privit fără jale sfîșierile inimii mele.* ODOBESCU, S. I, 167. *Într-un hohot de plîns, a strigat cu adîncă și amară sfîșiere.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 153. *Simți îndată o adîncă sfîșiere.* AGÎRBICEANU, A. 138, cf. CADE. *Să știi, frățioare, că în cîntecul ăsta cu sfîșieri de suflet... e visul nostru.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 124. *Se mistuia cîntînd mai aprig și cu mai multă sfîșiere.* VOICULESCU, POEZII, I, 86. *Ilie Cărăiman, țiganul, a oftat cu mare sfîșiere a inimii.* SADOVEANU, O. XVIII, 25. *Puteau să plîngă și să simtă toată sfîșierea acestui eveniment.* BOGZA, A. I. 289. *Peste disperarea, peste sfîșierea dinăuntru s-a așezat vremelnic ceva foarte bun.* DEMETRIUS, A. 350. *Înțelege apoi, cu o sfîșiere lăuntrică, falsitatea felului de trai la care s-a conformat toată viața.* V. ROM. octombrie 1964, 91. *Nimicuri? Frămîntările mele de acum, sfîșierile sufletului meu?* T decembrie 1964, 22. *Se acordă spațiu sfîșierilor lui interioare.* VULPESCU, P. 83.

— Pronunțat: *-și-e-.* — Pl.: *sfîșieri.* — Și: (învechit și regional) **sfîșiáre** s. f.

— V. **sfîșia.**

SFÎȘIÉT, -Ă adj. v. **sfîșiat.**

SFÎȘIETÓR, -OÁRE adj. **1.** (Mai ales despre animale sălbatice; p. restr. despre ghearele acestora) Care sfîșie **(I 1)**. *Pedepsea... pe împărații aceia care, în loc d-a fi buni și păstori cu priveghere pentru norodul lor, n-au îngrijit decît a pustii turmele ca niște lupi sfîșietori.* PLEȘOIANU, T. III, 166/28. *Se năpustí asupra ei un lup... și cînd să înfigă ghearele sale cele sfîșietoare, fata dete călcîie calului.* ISPIRESCU, L. 17, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Calul era mai rău ca o fiară sfîșietoare.* VOICULESCU, P. II, 11, cf. DL, DM, DEX. ◇ Fig. *Și tu, Moldovă, ... cît de crunte ș-otrăvitoare Sînt pentru tine a lor mușcări Cînd ei, cu buze sfîșietoare, Răspund l-a lale dulci sărutări.* ALECSANDRI, P. II, 117.

2. Fig. Care produce (sau care exprimă, denotă) multă tristețe, mîhnire adîncă, deznădejde, desperare, care sfîșie **(4)** inima cuiva, dureros, jalnic; p. ext. care produce o emoție puternică, care impresionează foarte mult, copleșitor, covîrșitor. V. jeluitor, tînguios, tînguitor. *Lă picioarele scăunului era galbina și sfîșitoarea moarte.* PLEȘOIANU, T. III, 154/11. *Întoarceți fața de această scenă sfîșietoare.* MARCOVICI, C. 22/18. *Tabloul sfîșietor al durerii și disperării bietului bătrîn.* SION, P. 448. *Dacă-n astă lume ceva putea fi-n stare S-aline, să adoarmă un chin sfîșietor.* ALEXANDRESCU, M. 76. *Simte-n sînu-i un dor sfîșietor.* BOLINTINEANU, O. 206. *O pasăre de noapte... își ia zborul, scoțînd un țipăt sfîșietor și tînguios.* ODOBESCU, S. I, 153. *Plînsori sfîșietoare împinse de blestem se urmăresc prin bolte.* EMINESCU, O. I, 94. *În fața celor mai sfîșietoare dureri, pot unii oameni găsi altă sinistră bucurie.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 100. *Cu cît glasul era mai aspru... cu atît plînsul i se părea mai real, mai sincer, mai sfîșietor.* BACALBAȘA, S. A. I, 174. *O expresie de durere sfîșietoare... se răsfrîngea asupră-i.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 45. *Am văzut, îngrozindu-mă de multele chinuri îndurate... de sfîșietoarele glasuri ce trebuie să se fi ridicat în van.* ANGHEL, PR. 100. *Sfîșietorul imn al unei religii dispărute,* PETICĂ, O. 100. *Era sfîșietoare amintirea nenorocirii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 136. *Marina... izbucni într-un plîns sfîșietor.* AGÎRBICEANU, A. 500. *Căprioara dă un zbieret adînc, sfîșietor.* GÎRLEANU, L. 97. *Groaza i se trezi în suflet atît*

apare acum benignă. IBRĂILEANU, A. 97. *Se ridică un țipăt sfîșietor și o femeie căzu grămadă.* M. I. CARAGIALE, C. 28. *Era singurul om care ar fi înțeles acum golul acesta mai sfîșietor ca o suferință.* C. PETRESCU, C. V. 263. *Ruga pe care Ivan o murmurase... se schimba în cîntec, mai sfîșietor în noapte, cu cît erau mai stinse chemările de ajutor.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 160. *Copiii au umplut aerul cu țipete sfîșietoare.* COCEA, S. I, 52. *Vocea artistei avea o tristețe sfîșietoare.* VLASIU, D. 50. *Sfîșietoare amieze de primăvară ale vidului ieșan!* TEODOREANU, M. U. 50. *E atîta... neliniște în Dragomir vinovatul și atîta sfîșietoare amărăciune în ocnașul nebun — încît inima parcă ți se oprește.* SADOVEANU, O. VI, 326. *În tot ce exprimă ei manifestă acea tristețe sfîșietoare ...* [de] *la baza curentului expresionist.* OPRESCU, A. M. 51. *O imagine a emoției am încercat-o, sfîșietoare, într-o neprevăzută vizită la abator.* ARGHEZI, B. 8. *Un astfel de concert... ar fi produs un efect sfîșietor asupra sufletelor sensibile.* CĂLINESCU, S. 32. *Schiller îi răspunde printr-o scrisoare sfîșietoare.* VIANU, L. U. 302. *Viața mi se scurgea într-o monotonie sfîșietoare.* BLAGA, H. 168. *Se auzeau, pînă noaptea tîrziu, țipete sfîșietoare.* BOGZA, A. Î. 79. *Auzim dinspre casa lui... țipete sfîșietoare.* STANCU, D. 243. *Îmbrățișările lui... au fost sfîșietoare în tăcerea lor mută.* VINEA, L. I, 103. *Strigă (cu un țipăt sfîșietor).* H. LOVINESCU, T. 157. *Scoase un scheunat prelung, sfîșietor.* TUDORAN, P. 464. *Întrebarea era sfîșietoare.* PREDA, I. 273. *Sirena avionului vui sfîșietoare.* T. POPOVICI, S. 418. *Un om cînta un cînt sfîșietor.* LABIȘ, P. 103. *Soluția tragică are ceva din violența sfîșietoare a pieselor antice.* T decembrie 1964, 41. *Vocea se umple de un plîns sfîșietor.* V. ROM. ianuarie 1965, 126. *N-am compensat niciodată... această sfîșietoare dovadă de prietenie.* ib. ianuarie 1966, 38. *Scheciul lui Wajda e sfîșietor și original.* CINEMA, 1968, nr. 2, X. *E ultima încercare de acuzare sfîșietoare și de justificare amară.* T iulie 1968, 78. *Se servește de ceea ce este crud și sfîșietor în realitate.* CINEMA, 1969, nr. 7, 12. *O sfîșietoare puritate... domină acest spectacol.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 25/3. *Surîsul grav... al celui ce prin arta sa și-a învins sfîșietoarea existență.* CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 7/3. ◇ (Glumeț) *Cei cinci purcei începuseră un concert așa de sfîșietor..., încît gospodina se trezi.* SADOVEANU, O. VII, 299. ◇ (Adverbial) *Crucile de pe culmi întindeau sfîșiitor brațele pe cerul stins.* ANGHEL, PR. 137. *Executarea muzicii sale... pare muzicianului o întreprindere riscată, într-atît fetele... au suspinat sfîșietor și au lăcrămat, cîntîndu-l.* CĂLINESCU, C. O. 311. *Bietele dobitoace... își aplecau capetele peste parapet mugind sfîșietor.* TUDORAN, P. 432. *Cerbii fug mugind sfîșietor.* LABIȘ, P. 112. *Rudele plîngeau sfîșietor.* BARBU, G. 267. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Dinăuntrul fierăstrăului se ridică țipete sfîșietoare ale brazilor.* BOGZA, C. O. 128. ✦ (Adverbial, ca determinant al unui adjectiv căruia îi dă valoare de superlativ) Extraordinar; excepțional, grozav. *Era o scrisoare lungă, sfîșietor de tristă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 80. *Vorbea c-un glas adînc, sfîșietor de duios.* GÎRLEANU, N. 95. *Simfonia pe care o ascultam... avea un moment sfîșietor de trist.* VLASIU, D. 164. *Ana venea... din bătăile inimii, proaspătă, sfîșietor de feminină și umană.* TEODOREANU, M. U. 47. *Praful... lăsase pete care-i dădeau o înfățișare hazoasă și în același timp sfîșietor de tristă.* TUDORAN, P. 32.

— Pl.: *sfîșietori, -oare.* — Și: (învechit) **sfîșiitór, -oáre, sfîșiitór, -oáre** adj.

— **Sfîșia** + suf. *-tor.*

SFÎȘIETÚRĂ s. f. Locul unde s-a sfîșiat **(1 2)** ceva; gaură, ruptură **(2)**, sfîșiere **(1)**, spintecătură, (învechit) spărtură; bucată sfîșiată din ceva. Cf. sfîșia **(1)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU. *Materia organică se restabilește... întocmai precum o tăietură, o sfîșietură, o rană.* CONTA, O. F. 53. *Pulpele-i uscate... se văd prin sfîșiitura nădragilor.* CARAGIALE, O. I, 29, cf. BARCIANU, CADE. *Prin sfîșietura nădragilor nu se văzu nici piele, nici sînge.* GALACTION, O. 282, cf. SCRIBAN, D. *Încolo, desculț și nădragii cu sfîșieturi rușinoase.* SADOVEANU, P. M. 19, cf. DL, DM, DEX, DSR.

— Pronunțat: *-și-e-.* — Pl.: *sfîșieturi.* — Și: (rar) **sfîșiitúră.**

— **Sfîșia** + suf. *-tură.*

SFÎȘÍÍ vb. IV v. **sfîșia.**

SFÎȘIITÓR, -OÁRE adj. v. **sfîșietor.**

SFÎȘIITÚRĂ s. f. v. **sfîșietură.**

SFÎȘÎITÓR, -OÁRE adj. v. **sfîșietor.**

SFÎȘTÓC, -OÁCĂ subst. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** S. n. Obiect sau rest dintr-un obiect de dimensiuni reduse. Cf. UDRESCU, GL. *Un sfîștoc de creion.* id. ib. *Printre fire sprinteioară, Ca scînteia vine, zboară Un sfîștoc de suveicuță.* id. ib.

2. S. m. și f. Copil vioi, neastîmpărat. Cf. UDRESCU, GL. *Ce-se făcu sfîștocu-ăla de băiat?* id. ib.

— Pl.: *sfîștoci, -oace.*

— Cf. sfîrtoc.

SFÎTICÁ vb. I v. **sfîrtica.**

SFLÉCHE s. f. v. **sfeclă.**

SFLÉCLĂ s. f. v. **sfeclă.**

SFLEDELÍ vb. IV v. **sfredeli.**

SFLÉDER s. n. v. **sfredel.**

SFLEDERÁȘ s. n. v. **sfredelaș.**

SFLEDEREÁC s. n. v. **sfredeleac.**

SFLEDERÍ vb. IV v. **sfredeli.**

SFLEDERITÓR s. m. v. **sfredelitor.**

SFLÉTCĂ s. f. v. **sfeclă.**

SFLIDIRÁC s. n. v. **sfredeleac.**

SFLIDIRECÚȚ s. n. v. **sfredelecuț.**

SFOÁRĂ s. f. **1.** Fir lung obținut din împletirea mai multor fibre textile (de in, cînepă, bumbac etc.) și care se întrebuințează mai ales la legat; (regional) strajă, șpagat **(1)**, șpargă[1], (învechit) ață. V. odgon, cablu, funie, nojiță. Cf. ANON. CAR. *Vama cea mare precum s-au așezat să se ia...* [la] *sfară, roata 35 bani* (a. 1726—1733). N. A. BOGDAN, C. M. 161. *Aceste sferi sînt făcute din trei sau patru ață răsucite.* IST. AM. 57[r]/11, cf. LB, I. GOLESCU, C. *În mijloc au pus un băț... legat cu șfară.* DRĂGHICI, R. 57/22. *Din* [lăor] *facem cămeșele,... fringhiile, șfara și alte lucruri trebuitoare.* I. IONESCU, C. 75/15. *Se așează la capătul otgonului un fel de sac, format din sfori groase.* PELIMON, I. 131/21. *Mă coboram pe o scară rezemată de zid, cu o luminare și cu un ghem de sfoară în mînă.* GHICA, C. E. I, 49. *Sfoara cea mai întinsă între cele două puncte este cea mai scurtă.* CONTA, O. F. 499. *Șfara fiind arsă, hîrzobul s-a desdoit.* CONTEMPORANUL, I, 92. *La stîlpul hornului unde lega mama o șfoară, cu motocei la capăt.* CREANGĂ, A. 33. *Acești pantaloni erau largi și lungi pînă la căpută, unde erau legați cu o sfoară.* XENOPOL, I. R. I, 60, cf. DAMÉ, T., BARCIANU, ALEXI, W. *Toate bucățile de sfoară ... le aduna cu sfințenie.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 80. *Erau așezate în rînd, legate cu sfoară, materiale din pănură albă.* AGÎRBICEANU, S. 55. *Se înșiră una după alta ca... un mosor de sfoară.* GÎRLEANU, L. 35. *Opinci de piele roșie, legate cu șferi negri.* HOGAȘ, DR. I, 1, cf. NICA, L. VAM. 224. *Două boccele legate foarte rău cu o sfoară.* BASSARABESCU, V. 44, cf. CADE. *În noaptea-aceea*

una părea un ghem de sfoară. MINULESCU, V. 21. *Nervii, de atîta încordare, s-au rupt ca niște sfori putrede.* CAMIL PETRESCU, U. N. 361. *Vine în bucătărie cu oala cu capacul prins cu o sfoară prin torți.* C. PETRESCU, Î. I, 66. *Sfoară pentru cusut saltele, îndrăzni să ceară.* BRĂESCU, O. A. I, 62. *Un sac legat cu sfoară la gură.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 87. *Înfășurată pe mosoare de hîrtie, sfoara pachetelor era o cantitate permanentă.* TEODOREANU, C. B. 262. *Trage de o altă sfoară, care închide punga și o preface iar în sac.* VOICULESCU, P. I, 15. *Era încins de două ori cu o sfoară groasă.* DAN, U. 289. *Pe lunga sfoară... uscau la vînt și soare tot felul de obiecte.* I. BARBU, J. S. 120. *Cîteva sute de steaguri, prinse de prăjini cu sfoară de zmeu, se legănau ondulate orizontal.* ARGHEZI, B. 68. *Și-am legat îndată bine cu sfori tari și cu peceți Textul celorlalți poeți.* CĂLINESCU, O. II, 237. *De la burlanul ei pînă la un cui de sub icoană e întinsă o sfoară.* BOGZA, A. Î. 216. *Zmeul se prăbușește cînd îi tai sfoara.* STANCU, M. I. 105. *Purta un pachet legat cu sfoară.* VINEA, L. II, 102, cf. DL. *Sfoara de cînepă cu care era încins stătea chiar pe piele.* PREDA, M. 171. *Fata purta niște bocanci... legați în jurul gleznei cu sfori groase.* BĂNULESCU, I. 24. *Îmbrăcați în costume de lînă și încinși cu sfori.* M 1968, nr. 10, 35. *Ca mîna copiilor prinsă pe sfoara întîiului zmeu zbîrnîit în azur.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 13/2, cf. M. D. ENC., DEX, H XII 140. *A scos o sită de sfară Și-i păru că-i prea rară.* ALECSANDRI, P. P. 103. *Să faci o șfară de mătasă.* SBIERA, P. 129. *De-i în țară, Să vie pă șfară.* T. PAPAHAGI, M. 138. ◇ (Prin analogie) *Vinele gîtului se umflaseră sfori groase.* Ç. PETRESCU, Î. II, 106. *Sforile telegrafului, de-a lungul drumului, sînt niște metanii de negru chihlimbar.* ARGHEZI, C. J. 131. ◇ Fig. *De pe streșini curg sforile de apă.* LESNEA, VERS. 59. *Meșterul slobozi pe nări două sfori de fum.* SADOVEANU, O. XVII, 326. *Luci stins șfoara de apă a Crișului scăzut.* T. POPOVICI, SE. 59. ◇ Loc. adj. (Rar) **În sfoară** = (despre ornamente) în formă de șnur **(1)** sau de linie ieșită în relief. *Clopotul A are baze curbe... cu exact aceeași dublă linie în sfoară.* PÂRVAN, G. 23. ◇ Expr. **A trage** (pe cineva) **pe sfoară** = a înșela (pe cineva). *N-a fost om mai naiv, mai lesne crezător și mai ușor de tras pe sfoară ca el.* GANE, ap. CADE. *Tot m-a tras Harap Alb pe sfoară.* CREANGĂ, P. 236. *Trag lumea pe sfoară cu pișichierlîcuri.* CARAGIALE, O. VI, 3. *Rîdea-n el, cînd se gîndea, cum are să tragă toată lumea pe sfoară.* SLAVICI, N. II, 248, cf. ZANNE, P. VI, 586, BARCIANU. *Să-mi arate cum l-a tras pe sfoară un șarlatan.* SANDU-ALDEA, A. M. 29, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *M-au tras din nou pe sfoară!* ANGHEL—IOSIF, C. M. II, 68. *E din ce în ce mai convins că femeia e înțeleasă cu Vasile Baciu să-l tragă pe sfoară.* REBREANU, I. 286. *Nu era departe de a crede că fusese tras pe sfoară.* BRĂESCU, O. A. I, 3. *A fost tras pe sfoară.* STANCU, Ș. 115. *Îi trăgea pe sfoară mai pe toți.* PAS, Z. I, 33. *Pe cine ai tras pe sfoară în timpul acesta?* DEMETRIUS, C. 51, cf. DL, DM. *Nu obișnuiesc să-mi trag spectatorii pe sfoară.* CINEMA, 1968, nr. 6, 14, cf. DEX. **A trage** (sau **a învîrti**) **sforile** = a unelti în ascuns, cu abilitate. Cf. ZANNE, P. IV, 586. *Dînsul se mulțumea a le pune la cale, a trage sforile.* M. I. CARAGIALE, C. 59, cf. SCRIBAN, D. *Trăgea sforile, cultivînd un vag spirit corporatist.* PAS, Z. I, 301, cf. DL, DM, DEX. (Cu schimbarea construcției) *Sforile politicii le trăgeau oameni ascunși în culise.* STANCU, R. A. II, 319. (Rar) **A ține** (ceva) **sfoară** = a face să dureze, a continua (ceva). *Deși... interogatoriul dura de la două după amiază, totuși magistratul se simțea în stare să-l ție șfoară pînă a doua zi dimineață.* POPA, V. 226. **A întinde sfoara** (**prea tare** sau **prea mult**) = a forța lucrurile, a exagera. *În zadar am rostit: „nu întindeți șfoara prea tare“... m-au luat la trei parale.* ALECSANDRI, T. 125, cf. DEX. **A ține în mînă sforile** = a stăpîni, a domina. *Ține în mîna sa sforile acestor umbre de miniștri...*, *îi întoarce cum îi place.* GHICA, C. E. II, 483. (Prin confuzie cu *sfară* **1**) **A da sfoară** (**în țară**, mai rar, **în tîrg, în mahala, în sat** etc.) = a da sfară în țară, v. SFARĂ **(1 b)**. Cf. BARONZI, L. 47. *Se grăbește, păgînul, a da sfoară în țară că te-a prins cu mîna în sac.* ODOBESCU, S. III, 147, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Să tac din gură, să nu dau sfoară-n țară.* COCEA, S. 186. *A dat sfoară în țară că are grabnica trebuință de un om în plină putere.* POPA, V. 7. *Se dete sfoară-n țară... că Alb împărat vrea să-și mărite fetele.* VISSARION, B. 19, cf. IORDAN, STIL. 99. *Ar fi dat sfoară că în lada cu pietre mai are galbeni și scule de aur.* CĂLINESCU, O. I, 52. *A dat sfoară prin mahala despre cele ce aflase.* PAS, Z. I, 86, cf. DL. *Năzdrăvanii au dat sfoară-n țară, Să-și gate isprăvile pînă la vară!* DEȘLIU, G. 26, cf. L. ROM. 1967, 245, DEX, H IV 60. *Și-l făcu să deie sfoară-n țară că cine să se va găsi ca să lecuiască pe împărăteasa... va dobîndi ... multe daruri.* POPESCU, B. II, 4. *A dat sfoară-n țară... să vie la nuntă cine a pofti.* I. CR. I, 7. (Regional) **A lega** (pe cineva) **sfoară în sfoară** = a lega foarte strîns. *Și mă liagă cot la cot... Și mă liagă sfară-n sfară, Mă trimite în altă țară.* MAT. FOLK. 1 359, cf. ȘEZ. IV, 134. **A trage** (sau **a așeza**) **cu sfoară** (sau **ca după sfoară**) = a îndrepta, a alinia. *Nu poate tăgădui că ulițele orașelor europenești, trase cu șfoara, au multă monotonie și obosesc vederea.* NEGRUZZI, S. I, 70, cf. DDRF. *Vorbele se așază ca după șfoară.* PHILIPPIDE, P. 230. ✦ (Popular; și în sintagma *sfoară cu plumb*) Fir cu plumb, v. PLUMB **(2 e)**. Cf. LTR[2], H II 63, III 19, IX 439, X 69, 508, 512, 539, XII 497, XIV, 66. ✦ (Rar) Șuviță fibroasă și flexibilă extrasă din anumite plante și care poate servi la legat. *Vine-o babă-ncet pe stradă În cojocul rupt al ei Și încins cu sfori de tei.* COȘBUC, P. I, 225, cf. DL, DM, DEX. ✦ Lucruri înșirate pe o șfoară **(1)**. *O șfoară de ceapă, de ardei.* ap. CADE. ✦ (Adverbial; în legătură cu verbe de mișcare) Fără să se abată din drum, direct, drept la...; ață. *Porumbeii călători... se întorc șfoară la cuibul lor.* TUDORAN, P. 297. *Să se roage de iertare și — de-i-ar mai da ceva — să vină șfoară acasă.* RETEGANUL, P. IV, 25. ✦ (Rar) Sfor[2] **(1)**. *Nu aveam cum s-o ținem pe șfoara apei.* V. ROM. octombrie 1953, 5, cf. DL.

2. Veche unitate de măsură (agrară) folosită la calcularea suprafețelor de teren (a cărei valoare a variat după epoci). V. FUNIE, LANȚ, ODGON, PRĂJINĂ. *A cui va fi șfoara să meargă să-și ia banii* (a. 1697). IORGA, B. R. 83. *Pogonul de tiulun rătund este să fie de 48 prăjini după șfara ce să dă din visterie* (a. 1797). URICARIUL, IV, 72/16, cf. I. BRĂESCU, M. 8, DL, DM. *Întărește lui Stoica moșie în Rusenești „jumătate dintr-o șfoară“.* PANAITESCU, O. Ț. 156. *Pogoanele țăranilor sînt mai mici la măsurătoare,... șfoara la pogonul omului se scurtează, la a moșierului se lungește.* PAS, Z. II, 26. cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (De obicei urmat de determinări ca „de pămînt“, „de moșie“, „de țarină“ etc.) Suprafață de teren arabil de dimensiuni reduse, avînd de obicei forma unei fîșii înguste. *Și-au și vîndut sforile de moșie ce le mai rămăsese* (a. 1818). DOC. EC. 189. *Se vinde cu mezat o șfoară de moșie dintr-acel județ ce se numește Brăcacea.* CR (1833), 132[1]/14. *Acest proprietar... are o șfoară ca de 20 pînă la 25 fălci de pămînt.* I. IONESCU, D. 194. *În timp de un an și jumătate cumpărase două sfori de moșie.* CARAGIALE, O. I, 164. *Lua o șfoară de pămînt de la unul, cumpăra lînă de la altul.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 111. *Conacul sau moșia care nu-și avea eleșteul lor nu mai era moșie și conac, era o șfoară și ogradă.* ATILA, P. 20, cf. CADE. *Casa... spunea că e modestă, ca și șfoara de moșie de nu știu cîte pogoane.* C. PETRESCU, Î. II, 237. *Om vrednic este, tînăr este, o șfară de țară are.* POPA, V. 243. *Îți rămîne ție partea de moșie. a lui bietu Mitrea... o șfoară de pămînt.* SADOVEANU, O. XVII, 285. *De satul meu mă leagă strîns o șfoară De țarină.* PILLAT, P. 108. *Gospodărise cu avariție o șfoară din moșia străbunilor săi.* CĂLINESCU, S. 10. *Ar vrea să-l întrebe ceva, în legătură cu un proces privitor la o șfoară de moșie a unui unchi al său.* CAMIL PETRESCU, O. I, 341. *Fata a adus... zestrea într-o șfoară de pămînt.* STANCU, D. 278. *I-am dat cocioaba mea, i-am dat șfoara de pămînt.*

PAS. L. I, 100, cf. DL. *Satul... așezat pe o sfoară de pămînt lungă de două mile.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 17/1, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Figură de gimnastică sau de balet care constă în menținerea trunchiului în poziție verticală și cu picioarele întinse complet (în unghi drept cu trunchiul); șpagat **(2)**. Cf. DL, DM, DEX. ◇ *Sfoară în față* = figura de gimnastică descrisă mai sus, executată cu picioarele depărtate lateral și cu pieptul înainte. Cf. DEX.

4. (Regional) Pripon **(2)**. *Sforile sînt unelte de pescuit predilecte mai mult pescarilor de meserie.* ATILA, P. 96. *Vaduri... ar trebui făcute chiar în pescuitul comercial mare, la năvod, sfori, pripoane, cotețe.* id. ib. 50. ✦ (Rar) Undiță. *Abia am lăsat sforile în tău — și le vedem vibrînd iar și le tragem iarăși încărcate.* SADOVEANU, O. X, 395.

5. Strună (a ferăstrăului). Cf. CADE, DSR.

— Pl.: *sfori*, (regional și) *sfoare* (ALR I 1 419/230). — Și: (învechit și regional) **sfără, șfără** (pl. *șferi, șfere*, ALR II 6 671/219, *șfări*, ALR II/I h 294), (învechit) **sfóră, svără** (BL VI, 18), (regional) **svoără** (A II 12), **șfoără, îșfoără** (ALR SN III h 740/574) s. f.

— Cf. slavonul сѣфора, ucr. шворa.

SFOIÁG s. n., s. m. **1.** S. n. (Olt.) Mucegai **(1)**. Cf. TDRG, PASCU, S. 190, RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Smîrcurile... prind deasupra sfoiag verde, toamna.* STANCU, D. 350, cf. DL, DM, BORZA, D., DEX. ◇ Fig. *Circul aducea cu el ceva din farmecul copilăriei, o întinerire a anilor prinși sub sfoiagul scripetelor.* P. CONSTANT, R. 64. ✦ (Olt.) Miros de mucegai pe care îl prind vasele goale. Cf. CADE.

2. S. m. (Popular) Larva gîndacului numit morar (*Tenebrio molitor*), de forma unui vierme cu corpul rotund și solzos, acoperit cu chitină tare, de culoare gălbuie sau cafenie, care se dezvoltă și trăiește în făină de grîu stătută; vierme-de-făină, (popular) molete[1] **(1)**, (regional) surdomaș. *Sfoiezi din făină puși în rachiu se beau pentru friguri.* MARIAN, INS. 573, cf. 67, ȘĂINEANU[2], CANDREA, F. 227, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX, H VII 259, IX 143. *Ia trei sfoiegi, ți pune în creștetul copilului.* ȘEZ. IV, 27. ✦ (La pl.; în forma *sfoiog*) Viermișori care se fac în fructele uscate. Cf. SCRIBAN, D.

3. S. m. (Entom.; regional) Scolopendră (*Scolopendra cingulata*) (Băneasa — Medgidia). Cf. H II 289.

— Pronunțat: *sfo-iag*. — Pl.: (m.) *sfoiegi* și (regional) *sfoiezi*. — Și: **sfoióg**, (regional) **sfoiáj** (H IX 143), **sfoiég** (ib. VII 259), **sfoióg** (SCRIBAN, D.) s. m.

— Din bg. **свояк**.

SFOIÁJ s. m. v. **sfoiag**.

SFOIÉG s. m. v. **sfoiag**.

SFOIEGEÁLĂ s. f. (Regional) Mucegai **(1)**. *Colțul acesta mirosea a mucegai și a sfoiegeală.* V. ROM. martie 1955, 224. *Mirosea a sfoiegeală și a toamnă.* BARBU, G. 67, cf. DSR. [Slănina] *prinde smag, sfoiegeală, așa.* ALR II/I MN 10, 6 848/886.

— Pronunțat: *sfo-ie-*. — Pl.: *sfoiegeli*.
— **Sfoiegi** + suf. *-eală*.

SFOIEGÍ, vb. IV. **1.** (Regional) Intranz. și refl. A (se) mucegăi. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, ARH. OLT. XXI, 275. ◇ Fig. *Să împace pretențiile unor socri sfoiegiți în fericita lor viață familiară.* P. CONSTANT, R. 124.

2. Intranz. (Olt.; despre oameni) A slăbi. *Sfoiegiserăm și ne jigodiserăm de tot.* CIAUȘANU, R. SCUT. 62.

3. Refl. (Regional; despre butoale) A se scoroji **(1)** (Zimnicea). cf. ALRM II/I h 390/899.

— Pronunțat: *sfo-ie-*. — Prez. ind.: *sfoiegesc*. — Și: **sfoleji** vb. IV. SCRIBAN, D.
— V. **sfoiag**.

SFOIEGÍT, -Ă adj. **1.** (Olt. și prin Munt.) Mucegăit. Cf. sfoiegi **(1)**. Cf. CIHAC, II, 341, BARCIANU, MARIAN, INS. 72, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], PAMFILE, J. II, 165, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, ALR II/I MN 7, 6 847/858, 872, 876, 886, 899.

2. (Prin Munt. și prin Olt.; despre oameni) Slab; neputincios. Cf. sfoiegi **(2)**. *Unturica, sfoiegită, vede numai cu un sfert de ochi. Se sprijină... în toiag.* STANCU, D. 266, cf. DL, DEX, CIAUȘANU, GL., MAT. DIALECT. I, 235. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Zgîrcit, avar. Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

— Pronunțat: *sfo-ie-*. — Pl.: *sfoiegiți, -te*.
— V. **sfoiegi**.

SFOIEJÍ vb. IV v. **sfoiegi**.

SFOIÓG s. m. v. **sfoiag**.

SFOR[1] interj. **1.** Cuvînt care imită zgomotul produs de un om care sforăie **(1)** în timpul somnului. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX.

2. Cuvînt care imită zgomotul produs de un cal care sforăie **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Onomatopee.

SFOR[2] subst. **1.** Partea de mijloc a mătcii unei ape curgătoare, unde curentul este cel mai puternic; p. ext. firul unei ape curgătoare; (rar) sfoară **(1)**. Cf. CADE. *Plutașii dîrzi, în sforul apei, înfig prăjina, ca o lance.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 217. *Numai la mijloc, în sfor..., unda Dunării înșelătoare își dezvăluie mersul puternic.* id. ib. II, 13. *Ici-colo șiruia mai tare iuțimea din sfor, lovită de vreo buturugă rămasă în mijlocul Siretului.* POPA, V. 180. *Pe sforul undelor, sfărîmături de grinzi soseau, amestecate cu gunoaie.* SADOVEANU, O. VIII, 13, cf. BUL. FIL. IV, 64, SCRIBAN, D. *Un lemn putred purtat de ici-colo de sforul apelor.* CAMILAR, N. II, 204, cf. DL, DM. *Ardea un foc într-un colț, răspîndind fum... de nu se vedeau sforul Siretului și depărtările.* V. ROM. decembrie 1960, 56. *N-am văzut decît un fus de lumină care se învîrtea și aluneca drept pe sforul apei.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 158, cf. DEX, CONV. LIT. LIV, 369, PLOPȘOR, V. O. 14, ARH. OLT. VII, 158, ARVINTE, TERM. ✦ (Regional) Sorb[2]. Cf. ANTIPA, P. 194. ✦ (Regional; în forma *șfor*) „Val mare" (Crucea—Vatra Dornei). Cf. A V 15.

2. (Prin nord-vestul Transilv.) Loc unde țîșnește o apă din pămînt, formînd o mocirlă împrejur. Cf. DEX, BUGNARIU, N. 262/105, com. din ZAGRA—NĂSĂUD, CHEST. V 131/66.

— Pl.: ? — Și: (regional) **șfor** subst.
— Cf. izvor.

SFORÁC s. n. v. **sfîrlac**[2].

SFORÁR s. m. **1.** Meseriaș specializat în confecționarea sforii **(1)**. V. funier, frînghier. Cf. NOM. PROF. 35, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, ALRM SN I h 342/762. ✦ (Rar) Persoană care mînuiește o marionetă cu ajutorul unor sfori **(1)**. *Piticii, sforarii... Directorii de circ, buhăiți și zbanghii... chemau mușterii.* BANUȘ, P. 182.

2. Fig. Persoană care unelțește pe ascuns, cu abilitate; persoană care uzează de intrigi, intrigant. *Bernstein... este un mare sforar dramatic.* ALAS 10 IV 1938, 14/2, cf. IORDAN, L. R. A. 162, SCRIBAN, D. *Toate tertipurile de sforar fără scrupule.* BENIUC, M. C. I, 86, cf. DL, DM. *Hapsîn și șocotit în a aduna totul pentru el*

și ai săi, sforar și pus cu orice preț pe căpătuială. CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 2/6 cf. DEX. ✦ (Regional) Persoană care transmite zvonuri; alarmist. Com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Pl.: *sforari.*

— **Sfoară** + suf. *-ar.*

SFÓRĂ s. f. v. **sfoară.**

SFORĂÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Despre oameni) A respira greu în timpul somnului producînd un zgomot caracteristic; p. ext. a dormi în acest fel; (rar) a ronhăi, (învechit și regional) a sforcăi **(1)**, (regional) a forăi, a horăi, a horcăi, a horcăni, a horcoti, a prisni[2] **(4)**, a sfornăi, a sufla în borș (v. sufla). Cf. LB. *Pricina pentru care ea îl lasă este că sforăiește cînd doarme.* CR (1833), 100[2]/28, cf. VALIAN, V. *Pe toți prinzîndu-i o amorțire și o aromeală de somn, căzură fiecare sforăind pe unde putea.* FM (1842), 249[1]/24. *După ce vă veți culca, să fiți obligați... a dormi fără a sforăi.* SION, P. 298. *Îi auzea sforăind și zărea prin crăpătura ușii lumina slabă a opaițului.* BACALBAȘA, S. A. I, 150. *Cînd ceilalți sforăie, doborîți de vin și de osteneală, Sentino cîntă încet.* DELAVRANCEA, V. V., 119. *Dorm dușii cu fața-n sus și sforăie, să zici că umblă fierăstrăul.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 62. *Numai Vasile sforăia greu.* AGÎRBICEANU, S. 277. *Își trase plapuma peste cap și începu îndată să sforăie ca o dihanie.* REBREANU, I. 65. *Sforăie în bucătărie, încălțat și-nvelit cu cojocul.* TEODOREANU, C. B. 90. *Avea obicei... să sforăie noaptea, cumplit.* TOPÎRCEANU, B. 63. *Acum el sforăie și ea plînge.* C. PETRESCU, Î. II, 221. *Au rîs de Gore care sforăia în trăsură.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 76. *Găsi numai pe fratele Gheorghe sforăind strașnic.* VOICULESCU, P. I, 292. *Osteanul cel bătrîn sforăia ușor.* SADOVEANU, O. XVIII, 263. *Întoarce-te pe o parte că prea sforăi, nu pot dormi.* DAN, U. 264. *Un vecin face observația că a sforăi este vulgar.* ARGHEZI, S. XVII, 23. *Nu mai spun c-ar fi ridicol Să sforăim în cubicul.* CĂLINESCU, O. II, 221. *Ceilalți sforăiau, în poziții din cele mai grotești.* BLAGA, H. 115. *Îl lăsă să doarmă și să sforăie.* STANCU, R. A. IV, 276, cf. DL. *Stătea în fotoliu și ... sforăia.* PREDA, R. 284. *Adormise pe pătucul de lemn și sforăia.* T. POPOVICI, S. 39, cf. DM. *După cîteva minute începu să sforăie ca un om sănătos căruia îi prieste somnul.* V. ROM. decembrie 1964, 66. *Începu să sforăie și să vorbească în somn.* BĂNULESCU, I, 14. *E un lungan care sforăie ca după o zi de sapă.* CINEMA, 1969, nr. 12, 9. *Acum sforăie grăbită pară vrea să doarmă în jumătatea asta de ceas... somn de două, trei ore.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 16/1, cf. DEX, DSR, ALR II/I h 36. (Tranz.; cu pronumele în dativ) *Din piept sforăindu-și cu zgomote somnul.* COȘBUC, AE. 174. ✧ Fig. *Răzvrătire de hori cu vîntul Neguri revarsă pe tot pămîntul... Zgomot de groază rău sforăiește.* I. VĂCĂRESCUL, P. 332/10. *Zmeul sforăind purta acest blestem pe deasupra orașului fiind pîndit de toți băieții mahalalelor.* ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 71. *Pieptul lat al locomotivei s-arată,... crește, crește mereu, sforăind semeață.* CARAGIALE, O. I, 80. *Așa de iute-a fost năvala Cuvintelor cari alandala Porniră sforăind.* COȘBUC, P. I, 309. *Locomotivele sforăie obosite.* REBREANU, N. 110. *Sforăia ca o locomotivă sub presiune pînă după amiază.* C. PETRESCU, C. V. 43. *Locomotiva alerga adulmecînd traversele, sforăind la podețe.* CĂLINESCU, O. I, 10. *Un cîrd de taximetre care s-au aliniat, sforăind în fața scării.* TUDORAN, O. 169.

2. (Despre cai) A răsufla cu zgomot (după un efort, din cauza unei sperieturi etc.), a respira cu greutate; a forăi, a fornăi, (învechit și regional) a sfornăi **(2)**, (regional) a sforcăi **(2)**, a sfîrîi **(6)**, a țîfni. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Caiul îi se mulțase și îngenunchease jos, Dar s-au sculat deodată sforăind prea furios.* PANN, E. II, 154/26. *Calul său, rănit fiind, sforăiește și apoi cade.* NEGRUZZI, S. I, 128, cf. POLIZU. *Vedeau cîteodată Un armăsar ce-n preajmă-i căta el sforăind.* ALEXANDRESCU, M. 31. *Dar pe loc calul s-opreșt, În pămînt ochii fințește Și cu groază sforăiește.* ALECSANDRI, P. I, 30. *Naintașii trecuse apa prin vad cînd, deodată, opintindu-se-n loc, începură a sforăi.* ODOBESCU, S. I, 161. *La podul de aramă, calul zmeului începe a sforăi și a da înapoi.* CREANGĂ, O. 279. *Au început să sforăie caii și să-și ciulească urechile în spre partea de unde venea zgomotul.* CARAGIALE, O. I, 117. *Se arătă și armăsarul... sforăind de mînie.* ISPIRESCU, L. 28. *Trei cai, înhămați la o căruță, păsteau sforăind.* DELAVRANCEA, T. 34. *Plesni din bici, caii plecară sforăind.* VLAHUȚĂ, P. 273. *Calul sforăind s-aruncă-n lături.* SĂM. III, 426. *Calul sforăie..., o groază Fără margini înclestează Pe voinic.* IOSIF, V. 108. *Murgul tău... sforăie, bate din copite.* AGÎRBICEANU, S. P. 110. *Pisicuța... începu a sforăi și a se zmuci îndărăt.* HOGAȘ, DR. I, 217. *Sforăiau caii de te-nfiorau.* LUNGIANU, CL. 196. *Caii, sforăind și ciulind urechile, goneau nebunește.* REBREANU, R. I, 216. *Sforăind caii se opriră la scară.* TEODOREANU, M. I, 27. *Fiara de armăsar a început să sforăie îngrozitor.* VOICULESCU, P. II, 12. *Murgul sforăia și se lupta voinicește, apele veneau minioase.* SADOVEANU, O. I, 203. *Toți caii sforăiră ca-n frîuri care mînă Prea strîns.* CĂLINESCU, O. II, 24. *Îi lăsă în urmă, sforăind... nauci de durere, cu tot cu călărețîi din circă.* C. PETRESCU, A. R. 64. *Simțind... mirosul de ierburi crude, caii începură să sforăie.* V. ROM. iunie 1955, 73. *Caii ... se opriră încordați ca la parada circului, sforăind fioros și tropăind.* VINEA, L. I, 10, cf. DL. *Caii stăteau liniștiți în ovăzul înalt și rupeau spicul gras, sforăind mulțumiți.* PREDA, M. 112. *Calul se ridică în două picioare sforăind.* T. POPOVICI, S. 370, cf. DM, DEX. *Au prins caii a ciuli urechile, a sforăi, a se da îndărăt.* SBIERA, P. 287, cf. ȘEZ. VI, 24, ALRM II/I h 23/762, 987. *Murgul sforăia... Miul se trezea.* BALADE, II, 270. ✧ (Prin analogie) *Un tigru care, cînd pe leu îl vede, Mîrîe tare,.., sforăie înversunat Apoi mormăind se-ntinde Lîngă el.* EMINESCU, O. I, 165. *Cînd s-a dus vecina să furnica la greier..., sforăia adormit într-o cutioară de vax.* G. M. ZAMFIRESCU, SP. M. N. I, 93. *Pisica sforăie sau toarce.* H II 253. *Cînd trage cîinele pe nări (sforăiește) e semn rău.* GOROVEI, CR. 48.

— Prez. ind.: *sforăi* și (învechit și regional) *sforăiesc.* — Și: (rar) **sforoi** vb. IV. BUL. FIL. VII—VIII, 368.

— **Sfor**[1] + suf. *-ăi.*

SFORĂIÁLĂ s. f. Acțiunea de a **sforăi** și rezultatul ei.

1. Zgomot produs de un om care sforăie **(1)** în timpul somnului; sforăit **(1)**, sforăitură **(1)**, (rar) sforăire **(1)**, (regional) horăit, horăitură, horeială, horcăit, horcăitură, (învechit, rar) sforcăială. Cf. **sforăi (1)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Fiul împăratului adormise și-i da niște sforăieli de părea că mînă porcii.* ISPIRESCU, L. 369, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. Zgomot produs de cai cînd sforăie **(2)**; fornăială, fornăit, sforăit **(2)**, sforăitură **(2)**. Cf. **sforăi (2)**. Cf. DL, DEX.

3. Fig. Vorbărie goală și plină de ifose; (rar) sforăire **(2)**. *Clăbucii de sforăieli pătimașe și neghiobe au luat locul luptei constiincioase de condeie.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 362. *Crezînd că... o cugetare de toate zilele se preface într-un gînd nou, pe dată ce o îmbrăcăm cu o sforăială neînțeleasă* (a. 1887). PLR I, 385. *Umblă să-și ascundă mizeria prin sforăială în vorbe ca și în fapte.* REBREANU, I. 177, cf. DL, DM.

— Pronunțat: *-ră-ia-.* — Pl.: *sforăieli.*

— **Sforăi** + suf. *-eală.*

SFORĂÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a **sforăi** și rezultatul ei.

1. Sforăială **(1)**. Cf. s f o r ă i **(1)**. Cf. VALIAN V., POLIZU, LM, DDRF, ALEXI, W., BIANU, D. S., DL, DM, DEX.

2. F i g. Sforăială **(3)**. *Aplaudă... La-nțiiul semn de patos, la-nțiia sforăire.* MACEDONSKI, O. I, 49.

— Pl.: *sforăiri.*

— V. **sforăi.**

SFORĂÍT s. n. Faptul de a s f o r ă i.

1. Zgomot produs de un om care sforăie **(1)** în timpul somnului; sforăială **(1)**, sforăitură **(1)**, (rar) sforăire **(1)**, (regional) horăit, horăitură, horcăit, horcăitură, (învechit, rar) sforcăială. Cf. s f o r ă i **(1)**. *Se auzea regulat, suind și scoborînd, sforăitul babei care dormea dușă.* VLAHUȚĂ, O. A. 137, cf. CADE. *Alături se porni un sforăit greu și cineva vorbi prin somn.* C. PETRESCU, Î. II, 165. *Auzi sforăitul subțire al feciorului, care dormea în alt colț al sopronului.* SADOVEANU, O. XII, 511. *În liniștea de-o clipă se auzi sforăitul puternic al notarului.* DAN, U. 140. *Fărot aș fi de vise c-un sforăit măreț.* CĂLINESCU, O. II, 215. *Observase că noaptea îi suportam sforăitul fără a mă trezi.* BLAGA, H. 122. *Paznicul îți auzi sforăitul.* STANCU, R. A. IV, 276. *O vreme ascultase sforăitul învățătorului.* V. ROM. aprilie 1955, 116. *Să te trezești și s-asculți sforăitul bărbatului.* PAS, L. I, 244. *Mi-e greață de tine, de bețiile tale, de sforăitul tău.* H. LOVINESCU, T. 259. *Era un sforăit care făcea să tremure pereții.* TUDORAN, P. 251, cf. DL. *Se culcă în odaia cea mare, de unde, peste cinci minute se auzi sforăitul lui de om sătul.* T. POPOVICI, SE. 43, cf. DEX. *Ușa de la ieșirea afară era închiată, iar cea a cămării zmeului deschisă și, prin ea se auzea un sforăit zgomotos.* POPESCU, B. II, 58. ◇ F i g. *Pe-o clipă se auzi sforăitul tuturor fusclor.* AGÎRBICEANU, S. 24. *O clipă se auzi bîzîitul mușteloi și sforăitul, acum grăbit, al fusului.* DAN, U. 283. *Motorul pătrundea cu un sforăit primăvăratec.* VINEA, L. II, 166.

2. Zgomot produs de cai cînd sforăie **(2)**; fornăială, fornăit, sforăială **(2)**, sforăitură **(2)**. Cf. s f o r ă i **(2)**. *Se auzea tropotul regulat al cailor, din cînd în cînd răsuna asprul lor sforăit pe nări.* AGÎRBICEANU, L. T. 311. *Îmbătați de nechezatul și sforăitul cailor următori, căii aveau un galop isteric.* TEODOREANU, M. III, 310, cf. DL. *Deslușì sforăitul calului și clinchănitul clopotelului de argint.* T. POPOVICI, SE. 10. *Sforăitul calului încărcat cu povară.* VÎN. PESC. septembrie 1962, 5. *Se auzeau acum dinspre cețuri zgomotele cîrdurilor de cai..., sforăitul lor săltat și nechezatul ascuțit.* BĂNULESCU, I. 128, cf. DEX. ◇ F i g. *Un țesurt, sălbatic sforăit Pe nări, e glasul luptei lor.* COȘBUC P. I, 271.

— V. **sforăi.**

SFORĂITÓR, -OÁRE adj. 1. (Despre oameni) Care sforăie **(1)**; p. e x t. (despre somnul lor) care se desfășoară cu sforăituri **(1)**. *Capu-și rezemase Chiar de lemnărie, și somnul-l furase, Un somn d-ale duse, greu, sforăitor.* HELIADE, O. I, 128, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *E cel mai sforăitor somn din cîte a instalat natura într-o gură și-n niște nări omenești.* TEODOREANU, M. III, 300. *Petele ei de ciocolată îl urmăreau în somnurile lui cele mai sforăitoare.* CĂLINESCU, C. O. 16. *În timpul somnului de după amiază, sforăitor și dens, al celor ce-și făceau din noapte zi.* BLAGA, H. 94, cf. DL, DM, DEX. ◇ F i g. *Mașina rablagită și sforăitoare străbătu nebunește orașul.* VINEA, L. II, 275.

2. (Despre cai, p. a n a l. despre alte animale) Care sforăie **(2)**. *Pilotina, ca un gîndac sforăitor, gîrează în jurul colosului pololit.* BART, S. M. 37. *Vitele sforăitoare, frămîntîndu-se în jugui... parcă se alinară puțin cînd lupoaica se opri.* SADOVEANU, O. VI, 591, cf. DL, DM.

3. F i g. (Despre felul de exprimare al cuiva) Lipsit de conținut, declamator, emfatic. V. b o m b a s t i c, p r e t e n ț i o s. *Iată-l aruncat într-un ocean de fraze sforăitoare pe cari le declamă cu... convingere.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 438. *Nu se ia după vorbe, oricît de sforăitoare ar fi.* IONESCU-RION, C. 28. *Fraze sforăitoare și neînțelese, de compilații nerăbdătoare de prin dicționare enciclopedice.* PHILIPPIDE, P. 263, cf. ALEXI, W. *Cine știe cîtă filozofie nesărată și cîtă poezie sforăitoare n-aș mai fi făptuit eu.* HOGAȘ, DR. I, 267. *Liceul cheltuie parale montînd „Apus de soare" cu mucava, cu chembrici colorate și cu tirade sforăitoare.* I. BOTEZ, B. I, 65. *Interpreți de tragedie declamatoare, sforăitoare, pe gustul nobilimii franțuzite.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 8/1, cf. DL. *Poate totuși acestе sforăitoare fraze ce ni se spun își au scopul lor.* T. POPOVICI, S. 45, cf. DM. *Ocolind pe cît i-a îngăduit scenariul filozofia sforăitoare.* CINEMA, 1968, nr. 6, III. *Inițial semnifica un act nonconformist de denunțare a retoricii sforăitoare.* T aprilie 1969, 75, cf. DEX.

— Pronunțat: *-ră-i-.* — Pl.: *sforăitori, -oare.*

— **Sforăi** + suf. *-tor.*

SFORĂITÚRĂ s. f. Acțiunea de a s f o r ă i și rezultatul ei.

1. Zgomot produs de un om care sforăie **(1)** în timpul somnului; sforăială **(1)**, sforăit **(1)**, (rar) sforăire **(1)**, (regional) horăit, horăitură, horcăială, horcăit, horcăitură, (învechit, rar) sforcăială. Cf. s f o r ă i **(1)**. *Sforăiturile puternice ale bărbatului îi alungară somnul.* AGÎRBICEANU, S. 253, cf. CADE. *Nodul beregatei, urcîndu-se și scoborînd spasmodic la fiecare sforăitură.* C. PETRESCU, C. V. 28. *Sforăiturile bolborosite ale lui nea Ghiță.* SADOVEANU, O. XVIII, 492. *Sforăiturile șuierătoare ale celor adormiți se amestecau cu taaca necontenită a tampoanelor.* CĂLINESCU, O. I, 19. *Printre sforăituri, prin pereții barăcii, străbăteau șoapte nedeslușite.* GALAN, Z. R. 387, cf. DL. *Nu puteau adormi printre sforăiturile și gemetele celorlalți.* T. POPOVICI, SE. 299. *Începe să sforăie și să vorbească în somn — printre sforăituri — cu glas tare, strigat.* BĂNULESCU, I. 14, cf. DEX. ◇ F i g. *Desfăcîndu-și buzele mari și ridicînd-o pe cea de sus spre nas cu o sforăitură de concentrație a simțurilor.* CĂLINESCU, S. 74.

2. Zgomot produs de cai cînd sforăie **(2)**; fornăială, fornăit, sforăială **(2)**, sforăit **(2)**. Cf. s f o r ă i **(2)**. *M-am trezit în sforăiturile cailor și în strigătele surugiului.* GALACTION, O. I, 108, cf. DL, DSR.

3. F i g. Vorbărie goală și plină de ifose; sforăială **(3)**, (rar) sforăire **(2)**. *Sforăiturile patriotarde.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 11/5, cf. DL, DM, DEX.

— Pronunțat: *-ră-i-.* — Pl.: *sforăituri.*

— **Sforăi** + suf. *-tură.*

SFORĂRÍE s. f. 1. (Rar; la sg. cu sens colectiv) Cantitate mare de sfoară **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. F i g. (Familiar) Acțiune ascunsă care uzează de mijloace necinstite pentru realizarea unui scop; intrigă, mașinație, uneltire. *Dau buzna în politică și duc cu ei întreg arsenalul de sforării, patimi mărunte și vicii.* în PLR II, 404, cf. SCRIBAN, D. *Caragiale alege pentru desfășurarea acțiunii acestei piese, ... alegerile cu tot cortegiul lor de combinații și sforării politice.* LUPTA DE CLASĂ, 1952, nr. 1, 75, cf. DL, DM. *Sforăria polițistă acaparează tot mai mult teren.* CINEMA, 1969, nr. 4, 9. *Într-o scrisoare, pictorul, tracasat de sforăriile locale, se plînge de comportarea unor consăteni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 28/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sforării.*

— **Sfoară** + suf. *-ărie.*

SFORCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. 1. (Învechit și regional) A sforăi **(1)**. Cf. POLIZU, ALR II/I h 36/605.

2. (Regional) A sforăi **(2)**. Cf. TDRG, BUL. FIL. VII—VIII, 368, ALRM II/I h 23/250.

— Prez. ind.: *sfórcăi* și *sforcăiesc*. — Și: **sforcoi** vb. IV. ALRM II/I h 23/64.
— Contaminare între **sforăi** și **horcăi**.

SFORCĂIÁLĂ s. f. (Învechit, rar) Sforăială **(1)**. Cf. POLIZU.
— Pl.: *sforcăieli*.
— **Sforcăi** + suf. *-eală*.

SFORCOÍ vb. IV v. **sforcăi**.

SFORCOTÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre lichide, despre alimente etc.) A fierbe cu zgomot (Vașcău). Cf. TEAHA, C. N. 265.
— Prez. ind. pers. 3: *sforcotește*.
— Pref. *s-* + **forcoti**.

SFORDÁNCI s. n. (Regional) Coarbă (Sînmihaiu Almașului — Zalău). Cf. ALR SN II h 562/284.
— Pl.: *sfordance*.
— Pref. *s-* + **fordanci**.

SFORGALĂU s. m. (Regional) Torcător **(1)** (Runcu Salvei — Năsăud). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *sforgălăi*.
— Etimologia necunoscută.

SFORGĂCI subst. (Regional) Despicătură în partea de jos a bățului cu care se amestecă zerul (Vad — Sighetul Marmației). Cf. CHEST. V 61/92.
— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută. Cf. magh. forgács „așchie, surcea, șpan".

SFORICÍCĂ s. f. Diminutiv al lui sfoară.

1. Cf. sfoară **(1)**. *Fata face un nod într-o sforicică.* SEVASTOS, N. 10, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Pentru pînza de borangic, sforicica se va înlocui cu ața subțire.* PAMFILE, I. C. 268. *Îi punea să-i ajute la probele de măsurat ... cei doi tineri întindeau sforicelele.* AGÎRBICEANU, A. 311, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Dete peste cîteva hîrtii... și le legă cu o sforicică.* DAN, U. 149. *Daliile legate la mijloc cu o sforicică... să nu se frîngă.* CĂLINESCU, O. I, 18, cf. DL. *Înfășură cozile [florilor] în hîrtie, le legă strîns cu o sforicică.* MIHALE, O. 451. *Alături, tovarășul său ține legată de o sforicică o mangustă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211, cf. DEX. *Apoi bagă cuiu din osie și-l leagă cu sforicică să nu-l piarză.* BREBENEL, GR. P.

2. Cf. sfoară **(2)**. *Am o sforicică de moșie... și cîțiva moșneni.* PR. DRAM. 233. *Îl vedem în scurt timp cu o sforicică de moșie a sa.* PELIMON, I. 203/22. *Sînt aici două sforicele de pămînt.* I. IONESCU, P. 481. *Îndu-le urice și zapise slavonești la mînă pentru stăpînirea oricării sforicele de moșie.* ODOBESCU, S. III, 258. *Făcu scrisoare de danie pentru casă și trei sforicele de moșie pe care le avea.* AGÎRBICEANU, S. P. 104, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Prin nord-estul Munt.) Loc de arătură lung și îngust. CHEST. IV 128/740.
— Pl.: *sforicele*.
— **Sfoară** + suf. *-icică*.

SFORIȘOÁRĂ s. f. (Rar) Sforicică **(1)**. Cf. DEX, DSR.
— Pl.: *sforișoare*.
— **Sfoară** + suf. *-ișoară*.

SFORÍ vb. IV. Tranz. (Învechit; complementul indică suprafețe de teren) A măsura cu ajutorul unei sfori **(2)**. (Refl. pas.) *Sforîndu-se moșia..., au căzut această livede pe partea mitropoliii* (a. 1801). IORGA, S. D. I, 246. *Cînd să sforăsc la doi, ori ale mai multor răzăși moșii..., atunci sforîrea să să înceapă din semnile vechii stăpîniri.* CARAGEA, L. 8/14.
— Prez. ind.: *sforăsc*.
— V. **sfoară**.

SFORÎRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) sforî și rezultatul ei. *Să să înceapă sforîrea din semnile răzașilor ceale netăgăduite.* CARAGEA, L. 8/12.
— Pl.: *sforîri*.
— V. **sforî**.

SFORNÁR s. m. v. **sfîrnar**.

SFORNĂÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Regional) A sforăi **(1)**. Cf. DR. I, 108, A IX 5, TEAHA, C. N. 265.

2. (Învechit și regional) A sforăi **(2)**. Cf. LB, VALIAN, V., CIHAC, II, 110, BUL. FIL. VII—VIII, 368, PRIBEAGUL, P. R. 68, com. MARIAN, TEAHA, C. N. 265.

3. (Prin Munt.; despre oameni) A vorbi pe nas. Cf. ALR I 1 620/700, 708, 710.
— Prez. ind.: *sfornăiesc*. — Și: **sfornîi** (A IX 5), **sfornoi** (TEAHA, C. N. 265; prez. ind. pers. 3 *sfornoáie* id. ib.) vb. IV.
— Pref. *s-* + **fornăi**.

SFORNÎI vb. IV v. **sfornăi**.

SFORNOÍ vb. IV v. **sfornăi**.

SFORÓG subst. v. **sfarog**.

SFOROGÍT, -Ă adj. v. **sfarogît**.

SFOROÍ vb. IV v. **sforăi**.

SFORȚÁ vb. I. **1.** Refl. (Învechit, popular și familiar) A se sili **(2)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Oricît s-ar sforța, nu e chip să realizeze, cu prețurile de azi, nici măcar trei sferturi din arendă.* REBREANU, R. I, 168, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN². *Mergea încet și se sforța să pară liniștit.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 42, cf. M. D. ENC., DEX. *S-a sforțat să ridice bolovanul,* DSB, cf. ȘEZ. III, 83.

2. Refl. (Învechit, rar) A se mări **(IV)**. *La clasificare... s-a sforțat numărul clăcașilor cu 4 boi.* I. IONESCU, P. 468.

3. Tranz. (Învechit, rar; complementul indică ființe) A viola. Cf. NEGULICI.
— Prez. ind.: *sforțez*.
— Pref. *s-* + **forța**. Cf. it. sforzare.

SFORȚÁRE s. f. Acțiunea de a (se) sforța.

1. Efort fizic deosebit, încordare a puterilor; forțare, (popular) încleală, opinteală **(1)**, opintire, (învechit) silire **(2)**. *Un corp material nu se manifestă nouă decît prin rezistența ce el opune sforțărilor și mișcărilor noastre.* CONTA, O. F. 403. *După cîteva sforțări se saltă pe brînci..., se ridică în genunchi.* DELAVRANCEA, S. 158. *Făcu o sforțare ca și cum ar fi vrut să se scoale.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 208, cf. ȘĂINEANU. *Face o sforțare, dar se prăvălește la pămînt.* DAVILA, V. V. 186, cf. RESMERIȚĂ, D. *Făcu o sforțare, se ridică mai sus.* D. ZAMFIRESCU, A. 9, cf. CADE. *Cu o sforțare disperată, ridică pe Aristide de jos... și porni cu el.* REBREANU, R. II, 133. *Ostenit de o atît de penibilă sforțare... își potrivi basmaua în jurul gîtului.* C. PETRESCU, O. P. I, 42. *Scoase țiuitoarea și o vîrî în gură... depunînd adevărate sforțări, însă fără rezultat.* SAHIA, N. 104. *Se deosebea în această zavă un ritm, sub care ghicia o sforțare uriașă.* SADOVEANU, O. XII, 591. *Bătrînul făcu o sforțare extremă, ridicîndu-și tremurător cealaltă mînă.* BART, E. 351. *La domnul Simion este corolarul fizic al unei veritabile orori de orice sforțare.*

CĂLINESCU, C. O. 130. *Situarea pe aceste grade ale conștiinței se efectuează cu ajutorul unei sforțări de ordin motor.* RALEA, S. T. II, 179. *Cu ajutorul catirului care făcea sforțări penibile ... ei se străduiau ... să are fișia de pământ.* BOGZA, A. Î. 557. *Făcu o sforțare să se așeze mai bine.* VINEA, L. I, 85. *Cu o ultimă sforțare ... am apucat pistolul.* H. LOVINESCU, T. 108, cf. DL. *Făcu o sforțare și se smulse din fața scaunului.* PREDA, R. 270. *Încercă să-și facă loc ... și sforțările de eliberare ale părintelui fură paralizate.* T. POPOVICI, S. 21. *E poezie-n dura sforțare omenească.* LABIȘ, P. 243. *Mergem cu toții ... vă solicit o sforțare colectivă.* T iulie 1964, 53, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Glasul celui care le zice, din gură, urcă fără sforțare.* CAMIL PETRESCU, U. N. 223.

2. Efort intelectual, moral, material, insistență în realizarea unui scop[2], impunere personală a unei anumite atitudini, ținute etc.; caznă, chin, forțare, străduință. V. silință (**2**). *Trebuie ... o mare sforțare de inteligență pentru a ne putea închipui că nu există materie.* CONTA, O. F. 63. *Făcui o sforțare ca să-mi evoc figura prietenului meu.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 452. *Știrile atît de amănunțite asupra expediției ... nu se explică prin nici o sforțare de imaginație.* IORGA, L. I, 90. *Își aducea aminte ... fără sforțări ... figura vechiului lui stăpîn.* ANGHEL, PR. 44. *Neliniștea ei din ziua aceea era pricinuită numai de ... sforțările pe care le făcea să nu-i spuie lui nimic.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 210. *Făcea sforțări uriașe să nu-și mai aducă aminte de datorii.* AGÎRBICEANU, A. 386. *Împotriva sforțărilor lui de-a ocoli o primejdie, neînțelegerile lor sporeau.* REBREANU, I. 83. *În realitate primejdia n-ar fi înlăturată decît dacă ai face o sforțare să cumperi tu însuți Bădăroaga.* id. ib. 124. *Se fac sforțări noi de a se reînvia această instituție prin întruniri și dezbateri.* N. A. BOGDAN, C. M. 172. *Comparația reprezintă totuși o sforțare de caracterizare prin asociere.* LOVINESCU, C. VII, 22. *Îi trebuia o sforțare ca să poată gîndi calm.* C. PETRESCU, Î. I, 269. *Cea mai mare artă este să știi să... produci binele cu cît mai puțină sforțare.* I. BOTEZ, B. I, 109. *Prelutindeni aceeași plenitudine de viață, dovadă aceleași sforțări intense.* COCEA, S. 65. *Depresiunea aceasta a lui ... se datorește unei sforțări intense intelectuale.* SADOVEANU, O. XII, 597. *Sforțarea intelectuală ... poate fi înlesnită prin imagini, analogii și figuri evocative.* PUȘCARIU, L. R. I, 9. *Ne putem reprezenta, fără vreo sforțare deosebită, situația reală.* IORDAN, STIL. 219. *Sforțarea de organizare a vieții moderne e posibil să ia forme estetice.* VIANU, E. 271. *Copiii, urmărind cu plictiseală, fac sforțări de atenție.* ARGHEZI, S. VII, 210. *După un lung stagiu de sforțări inutile ..., ratatul renunță.* CĂLINESCU, C. O. 24. *Sforțarea penibilă cu care a fost scrisă o carte nu ajută la calitatea ei.* RALEA, S. T. II, 256. *Îi plăcea ... sforțarea de a-și ordona ideile.* V. ROM. septembrie 1955, 61. *Face o uriașă sforțare să-și stăpînească mînia.* VINEA, L. II, 305, cf. DL, DEX.

3. (Rar) Atac, asediu. *Capitala cea puternic întărită ..., greu de atacat dinspre mare, putu să se opună un secol întreg sforțărilor otomane.* XENOPOL, I. R. III, 76.

— Pl.: *sforțări.*

— V. **sforța.**

SFORȚÁT, -Ă adj. (Învechit, rar) Care a fost produs prin **sforțare (1).** *Sudoarea se iscă ... din vreo mare și sforțată mișcare a trupului.* CORNEA, E. I, 186/28. ◇ *Lucru sforțat* = muncă silnică, v. **muncă (3).** *Atîteo ființe condamnate la lucru sforțat ... abia puteă deosebi cineva de sînt în adevăr ființe care viază.* PELIMON, I. 132/24.

— Pl.: *sforțați, -te.*

— V. **sforța.**

SFÓRȚĂ s. f. (Învechit și regional) Forță (fizică, intelectuală, morală). Cf. NEGULICI. *Trecuseră preste ținta propusă, cu scopul că, făcînd și mai mari sforțe pentru a ajunge acolo, poate prinveni cineva cel puțin la terminul de care s-ar apropia și mai mult.* ARISTIA, PLUT. LXVIII$_2$/7, cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. ◇ L o c. a d v. **Cu sforța** = în mod forțat; cu forța, cu sila. *A dat ordin la căzaci de-a luat armile cu sforța.* VÎRCOL, C. 22.

— Pl.: *sforțe.*

— Pref. *s-* + **forță.**

SFORZÁNDO adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Făcînd să iasă în evidență, prin accentuare, un anumit sunet; sforzato. Cf. DL, DM, DER, DN^2, DEX, DSR.

— Pronunțat: *sforțando.*

— Din it. **sforzando.**

SFORZÁTO adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Făcînd să iasă în evidență, prin accentuare, un anumit sunet; sforzando. Cf. DER, DN^3, DSR.

— Pronunțat: *sforțato.*

— Din it. **sforzate.**

SFRAGÍSTICĂ s. f. Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studierea sigiliilor; sigilografie. Cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^2, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN^2, DER, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **sphragistique.**

SFRANCIÓC s. m. v. **sfrîncioc.**

SFRANCIÓG s. m. v. **sfrîncioc.**

SFRANȘCIÓC s. m. v. **sfrîncioc.**

SFRANȚ[1] s. m. v. **sfanț.**

SFRANȚ[2] s. n. (Învechit și regional) Sifilis. *Învățătură adevărată pre scurt a vindeca boala sfrănțului* [Titlu]. ÎNV. ADEV., CÎ. LB, VALIAN, V., CANDREA, F. 260, DR. IV, 391. *Pe bătrînă mînce-o sfrănțu.* MAT. FOLK. 949, cf. ALRM I/I h 164/122, 129, 156, 158, 159, 164, 166, 174, 178, 180, 186, 200.

— Și: (învechit și regional) **sfrenț** (LB, ALRM I/I h 164/584, 677, 679), (regional) **sfreanț** (ib. h 164/1, 125, 131) s. n., **sfreanță** (ib. h 164/595) s. f., **sfrențe** (H II 246, ALRM I/I h 164/594, 677) s. f. pl.

— Pref. *s-* + **franț.**

SFRANȚÓG s. m. v. **sfrîncioc.**

SFRĂJÍ vb. IV v. **sfrîji.**

SFRĂJÍRE s. f. v. **sfrîjire.**

SFRĂJÍT, -Ă adj. v. **sfrîjit.**

SFRĂMÍ vb. IV v. **sfărîma.**

SFRĂMITÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFRĂMÎNTÁ vb. I. Refl. (Regional) A se frămînta. *Calu șela si sfrăminta virtos.* GRAIUL, I, 519.

— Prez. ind.: *sfrămînt.*

— Pref. *s-* + **frămînta.**

SFRĂNTÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Mîndru (**I 1**). PAMFILE, B. 85.

— Pl.: *sfrănțoși, -oase.*

— Etimologia necunoscută.

SFRĂNȚÚICĂ s. f. v. **sfănțuică.**

SFREÁDEL s. n. v. **sfredel.**

SFREÁDZĂ s. f. (Regional) Breton (Peştişani — Târgu Jiu). Cf. ALR II/I h 7/836. *I-aĭ lăsat sfriedz pe frunte.* ib. MN 4, 6 812/836.

— Pl.: *sfriedzi.*

— Pref. *s-* + **frează.**

SFREÁNŢ s. n. v. **sfranţ**[2].

SFREÁNŢĂ s. f. v. **sfranţ**[2].

SFREDĂLÍ vb. IV v. **sfredeli.**

SFRÉDEL s. n. **1.** Unealtă (manuală) confecţionată din oţel, în formă de bară, prevăzută la un capăt cu muchii ascuţite sau tăişuri aşezate în spirală şi folosită mai ales în dulgherie pentru executarea găurilor; burghiu, (regional) birdie, borăr, şaitău[1] **(II e).** *Moartea fără de veşte vine . . . cu teslă şi cu bardă şi svredel* (a. 1583—1619). CUV. D. BĂTR. II, 452/23, cf. COD. TOD. 214. *Cela ce va agiuta furului . . . dé-i va da niscare lucruri ce simt de treabă lui, cumu-i svreadel sau topor . . ., ca pre un fur să-l cearte.* PRAV. 38. *Chinigiul să aibă, la car, topor, sfredel, cuţitoaie* (a. 1694). IORGA, S. D. V, 354, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 248. *Dedi cu freditu o bortă pintr-un pareţi* (a. 1784). GCR II, 136/27; cf. LB, I. GOLESCU, C. *Trebuie să aibă . . . herăstei, sfredele, pîroane şi altile.* DRĂGHICI, R. 45/8, cf. VALIAN, V. *Adună toate căldările rele, vase şi altă arămărie, le topi şi turnă un tun de aramă, ţişi făcuse tot el sfreder şi-l sfrederi.* BARIŢIU, P. A. II, 333. *Chemă pe un vecin cu un sfredel şi-l puse să dea o gaură mică prin părete.* SION, P. 138, cf. LM. *Am găsit şi secure şi fringhie şi sfredel şi tot ce-mi trebuie.* CREANGĂ, O. 290. *Un sfredel mare se aude rozind ţesăturile uscate ale blănii bătrîne de ştejar.* CARAGIALE, O. I, 64, cf. DAMÉ, T. 112, CANDREA, F. 180. *Bărbaţii, . . . să nu dea găuri cu sfredelul.* PAMFILE, S. T. 117, cf. RESMERIŢĂ, D., NICĂ, L. VAM. 224, CADE. *Mă mîndream îndeosebi cu colecţia de sfredele de toate mărimile.* VOICULESCU, P. II, 178, cf. DS, DL, DM, MIHĂILĂ, I. 225, FD IV, 65, M. D. ENC., DEX, H I, 85, II 62, 98, 118, 146, 244, X 6, 33, 161, 209, 317, 400, 466, 507, 512, 539, XII 276, XVII 4. *Fapt cu rugăniătură de sfredel, Fapt cu streang.* TEODORESCU, P. P. 374. *Pe valea Drăgoşei . . . s-a aflat . . . un sfleder şi un topor de piatră.* MARIAN, T. 17. *Funie şi sfleder sub patul unde doarme femeia groasă să nu fie.* ŞEZ. VI, 44, cf. II, 17. *Pasărea neagră . . . o bagă într-o gaură dată într-un copac cu sfredelul.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 36, cf. VICIU, GL., com. din POIANA — VAŞCĂU, CHEST. IV 39/244, ALR I 1 830, 1 834, ALR II 6 640, 6 641, ALR SN II h 559, A V 24, VI 20, IX 4, 5, MAT. DIALECT. I, 92. *Cu tesla să-l tesluiţi Şi cu sfredele să-l sfredeliţi.* FOLC. MOLD. I, 403, cf. ZANNE, P. IX, 341. *Am un bou alb Şi nu-i încap coarnele în grajd (Sfleder).* T. PAPAHAGI, M. 148. ◇ (Ca termen de comparaţie) *E ca un sfredel.* ŞĂINEANU[2]. *S-a înţepenit o clipă ca un sfredel.* GÎRLEANU, L. 14. *Îl îmboldea, ca un sfredel, pornirea să afle.* PAS, L. I, 40. *Tipătul ei rămăsese în creierul lui Lucu, ca un sfredel viu şi nesfîrşit.* VINEA, L. II, 181. *Dovedea minte ascuţită şi răsucită ca un sfredel.* VORNIC, P. 196. *Durerea o pătrunse ca un sfredel, îi cuprinse tot trupul,* T. POPOVICI, S. 289. ◇ Fig. *N-aţe vreme . . . să-şi dea seama de noima luminilor electrice . . . care aşa din fugă i se păr niştе sfredele aprinse.* SP. POPESCU, M. G. 87. *Pe undeva un greier Cu sfredelu-i subţire Dă găuri în văzduhuri Să curgă pe pămînt.* IESNEA, VERS. 347. *Căpitanul Costache îl scormoni iarăşi cu sfredelul ochiului.* C. PETRESCU, A. R. 134. *Dalta şi sfredelul stăpînitorilor i-a găurit, i-a ciuruit.* BOGZA, A. Î. 125. *Simt în ceafă ochii lui, sfredele.* LABIŞ, P. 343. ◇ (Regional) *Sfredel cu col* (sau *american* ori *cu culatău, cu virtej, cu şorof*) = coarbă. Cf. ALR SN II h 562. ◇ Expr. (Rar) **A-i scoate cuiva cuvîntul cu sfredelul** = a depune mari insistenţe pentru a face pe cineva să vorbească; a-i scoate cuiva vorba cu cleştele. *Îi ştia pe mineri cît de scumpi sînt la vorbă. Le scoteai cuvîntul cu sfredelul.* V. POM. februarie 1953, 45. **A (se) da sfredel unei buţi** = a (se) începe o bute (de vin) înfundată. *S-a dat sfredel acelei buţi de vin în cinstea oştenilor măriei sale Nicoară.* SADOVEANU, O. XVIII, 95. ◇ Compus: (Entom.; regional) **sfredelul-lemnului** = sfredeluş **(4).** Cf. MARIAN, INS. 274, CADE. ◇ (Atribuit calitatea ca un adjectiv) *Zugrăvit-au c-un cărbune copilaşul cel isteţ Purceluşi cu coada sfredel şi cu beţe-n loc de labă.* EMINESCU, O. I, 84. *Porcii . . ., cu coada sfredel şi cu ritul în jos, rontăiau ghinda.* DELAVRANCEA, V. V. 176. ✦ (Adverbial) Ca un sfredel **(1),** în formă de spirală. *Vîntoasă care adună scleăr colbu.* ALR I 1 979/280, cf. 1 979/270.

2. Nume dat unor unelte asemănătoare ca formă sau ca întrebuinţare cu sfredelul **(1):**

a) (Popular) Unealtă cu care rotarul găureşte butucul roţii ca să intre capătul osiei; (regional) lugură, spiţelnic. Cf. DAMÉ, T. 43, RĂDULESCU-CODIN, Î. 36, ALR II 6 644/2, 157, 192, 228, 235, 325, 346, 365, 386, 574, 987.

b) (Regional; de obicei cu determinarea „mare") Lingură (de rotărie). *Sfred'el mare dă rot'e.* ALR SN II h 569/64. *Sfred'eru de sfriă'irit butuş.* ib. h 569/228.

c) (Învechit şi regional) Stecaiz **(1).** *Cu sfredelu-i alte instrumente a cerceta . . . toate malurile riurilor* (a. 1843). DOC. EC. 789. *Lui Svene, fierariu din Rîmnic, pentru lucru sfredelului pentru găuritu pămîntului, lei 700* (a. 1850). ib. 985. *În mîna stîngă ţinea . . . un ciocan şi un sfredel de băt.* AGÎRBICEANU, A. 549, cf. DL, DER, M. D. ENC., VICIU, GL.

d) (Regional; în forma *stredel*) Ţăruş cu ajutorul căruia se sădesc butaşii de vie (Vălcani — Sînnicolau Mare). Cf. ALR II 6 109/47.

3. P. anal. (Rar) Zuluf (de păr). Cf. TDRG. *Sculturîndu-şi părul încîlcionţat în sfredeli oxigenaţi,* C. PETRESCU, O. P. II, 21. *Pletele căzeau în sfredele dese pe umeri.* SADOVEANU, O. I, 554. ✦ (Rar) Spirală, v. spiral. Cf. CADE.

4. (Popular) Vîrtej (de apă). Cf. CHEST. IV 39/66 b, ALR I 427/79, 112, 140, 148, 215, 270, 280, 360, 370, 556. ✦ (Regional) Numele unui vînt care bate de obicei între Paşti şi Rusalii (Galaţi). Cf. H III 215.

5. (Popular; şi în sintagma *sfredelul rusaliilor*) Todorusale. *Te poceşte . . . cînd e sfredelul rusaliilor.* PAMFILE, B. 55, cf. id. S. V. 19, PĂCALĂ, M. R. 193, ALRM II/I h 270.

6. (Popular; în sintagma) *Sfredelul dracului* = persoană intrigantă; persoană răzbunătoare. *O căsuţă ţupilată, în care şede un tălpoi de babă, meşteşugoasă la trebile sale cum îi sfredelul dracului.* CREANGĂ, P. 170. *Tot oraşul era turburat . . . din cauza unui intrigant; un soi de sfredelul dracului.* CONV. LIT. XV, 301, cf. ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. ◇ Fig. *Dintre aceşti viespişori sau muşcuţe, furişorul e sfrederul dracului, că umblă tot în calea omului.* MARIAN, INS. 229.

7. (Astron.; de obicei art.) Numele popular al mai multor grupuri de stele: **a)** (şi în sintagma *sfredelul mare*) numele a patru stele din constelaţia Orion; (regional) spiţelnicul mare, v. spiţelnic. *O seamă de stele poartă în popor numele de comoară, altele sfredelul.* HEM 1 337. *Pentru arătarea timpului e mai bun sfredelul şi cel mai bun e carul, care se vede totdeauna pe cer.* MARIAN, S. R. I, 109, cf. id. Î. 480. *Trisfetitele cu Belelgeuse alcătuiesc sfredelul mare, sfredelul, spiţelnicul sau spiţelnicul mare.* PAMFILE, CER. 172. *Sfredel luminos şi viu, Constelaţie ce sui.* LABIŞ, P. 249. *Numirile ce dă poporul la stele sînt: carul mare, sfredel,*

cloşca cu pui. H II 4, cf. I 351, II 90, 102, 283, III 75, 197, IV 107, IX 145, 442, X 245, 501, XI 125, 390, 441, XII 290, XIV 73, 379, XVI 52, XVIII 22, ALR II 2 464/95, 141, 812; **b)** (şi în sintagmele *sfredelul mic, sfredelul pămîntului)* numele a trei stele din constelaţia vizitiului; (regional) burghiu, cîinele mic, iezii-caprei, spiţelnicul mic. (v. spiţelnic). *Cei trei iezi (din constelaţiunea vizitiului) sînt încă consideraţi şi ca constelaţiune aparte, fiind numită sfredelul mic sau... sfredelul pămîntului.* OTESCU, CR. 18. *Cînele mic se mai cheamă şi sfredel sau spiţelnicul mic.* PAMFILE, CER. 175, cf. 170. *Sfredelu (3 stele); răsare după comoară.* STOIAN, PĂST. 72; **c)** (regional) nume dat unui grup de două stele din constelaţia lirei. *Dup'aia vine sfrędzelu, alea-s două la un loc.* DENSUSIANU, Ţ. H. 152.

— Pl.: *sfredele* şi (rar, m.) *sfredeli.* — Şi: (învechit şi regional) **sfréder, sfléder,** (învechit) **sfreádel, svreádel, svrédel,** (regional) **sfréden** (H X 400), **sfrédere** (ALR I 1 830/708), **sfrédil** (A IX 5) s. n., **sfrédilă** (ALR II 2 464/95) s. f., **sfédel** (H X 166), **sféder** (A V 24), **scléder, sléder** (ALR I 1 830/257, 266, 269, 273, 278, 289, 333, 335, 339, 363, 1 834/333, 335, ALR SN II h 559, pl. şi *slederuri,* ALR SN II h 559/334), **slédir** (ALR I 1 830/255, 259, 270, 283, ALR II 6 640/551), **strădil** (com. din POIANA — VAŞCĂU), **strédel** (ALR II 6 109/47), **şfredel** (ZANNE, P. V, 594), (învechit, rar) **frédil** s. n.

— Din v. sl. сврьдьлъ, bg. **свредел.**

SFREDELÁC s. n. v. **sfredeleac.**

SFREDELÁŞ subst. (Regional) **I.** S. n. Sfredeluş **(1).** Cf. ANON. CAR., LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XII, 122, DSR, H XVII 4. *Sfredeleşti c-un sfredelaş mititel.* ARH. FOLK. I, 110, cf. ALR SN II h 561, ALRM SN II h 374, FD IV, 262.

II. 1. S. m. (Ornit) Pitulice **(I 1 b)** *(Troglodytes troglodytes).* Cf. MARIAN, O. I, 304, BĂCESCU, PĂS. 154, DSR.

2. S. m. (Entom.) Buburuză *(Coccinella septempunctata).* Cf. JAHRESBER. XII, 122.

3. S. m. (Entom.) Ochiul-păunului, v. ochi[1] **(C)** *(Saturnia pyri).* Cf. JAHRESBER. XII, 122.

4. Subst. Numele unei constelaţii nedefinite mai de aproape. Cf. sfredel **(7).** Cf. JAHRESBER. XII, 122.

— Pl.: **(I)** *sfredelaşe* şi **(II 1, 2, 3)** *sfredelaşi.* — Şi: **sfrederáş** (ALR SN II h 561/987), **sfederáş** (ib. h 561), **sclederáş** (ib. h 561/284), **slederáş** (ib., pl. şi *slederaşuri,* ib. h 561/334), s. n.

— **Sfredel** + suf. *-aş.*

SFREDELEÁC s. n., s. m. (Regional) **1.** S. n. Sfredeluş **(1).** Cf. LB. *Numai iată ce dă de-o secure, de-o funie şi de un sfredeleac pe pomoştina căruţei.* CREANGĂ, O. 290, cf. DDRF, ŞĂINEANU[2], PASCU, S. 189, RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, DEX, DSR, H X 539, ALR SN II h 561, ALRM SN I h 374, FD IV, 263.

II. S. m. (Ornit). Pitulice **(I 1 b)** *(Troglodytes troglodytes).* Cf. MARIAN, O. I, 304, JAHRESBER. XII, 150, DOMBROWSKY, P. 415, BĂCESCU, PĂS. 154, DSR.

— Pl.: **(I)** *sfredeleacuri* şi *sfredelece,* **(II)** *sfredeleci.* — Şi: **sfredelác** (ALR SN II h 561/362), **sfridiriác** (ib. h 561/228, pl. *sfridiriece* ib.), **sfledereác** (ib. h 561/260), **sflidirác** (ib. h 561/551), **sledereác** (ib. h 561/219, pl. *slederese* ib.) s. n.

— **Sfredel** + suf. *-eac.*

SFREDELEÁLĂ s. f. (Rar) Sfredelire **(1).** Cf. POLIZU.

— Pl.: ?

— **Sfredeli** + suf. *-eală.*

SFREDELECÁŞ s. n. (Regional) Sfredeluş **(I)** (Marginea — Rădăuţi). Cf. ALRM SN I h 374/386.

— Pl.: ? — Şi: **sfridilicáş** s.n. ALR SN I h 561/386.

— **Sfredeleac** + suf. *-aş.*

SFREDELECÚŢ s. n. (Regional) Sfredeluş **(1)** (Voiniceni — Tîrgu Mureş). Cf. ALRM SN I h 374/235, FD IV, 262.

— Pl.: ? — Şi: **sflidirecúţ** s. . ALR II h 561/235.

— **Sfredeleac** + suf. *-uţ.*

SFREDELÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Folosit şi absol.) (Complementul indică obiecte, materiale etc.) A face o gaură răzbătînd în partea cealaltă cu ajutorul sfredelului **(1, 2)** (sau al altui instrument cu vîrf ascuţit), a perfora **(1),** a străpunge, (învechit şi regional) a petrece **(I 1),** a potrícăli **(1),** (regional) a borteli, a borti, a sfredeluşi; p. ext. a face o scobitură **(II 1),** o adîncitură etc.: a găuri, a scormoni **(1).** *Au scris nişte cărţi viclene şi le-au pus într-un băţ sfredelit şi le-au trimis.* NECULCE, L. 27. *Sfredelind un ciomag, zicînd că acolo au fost cărţile ... şi ieşind mărturia mincinoasă, s-au mîniat* (sfîrşitul sec. XVIII). MAG. IST. II, 7/8, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 235. *Sfredelise un ciomag.* ŞINCAI, H. R. III, 117/36, cf. LB, VALIAN, V. *Tornă un tun de aramă, îşi făcuse tot el sfreder şi-l sfrederi.* BARIŢIU, P. A. II, 333, cf. POLIZU. *A sfredelit uşa cu un burghiu ca să şi vază.* CARAGIALE, S. N. 25, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Nici 9 dălţi Să te dăltuim, Nici 9 sfredere Să te sfrederim.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 23, cf. CANDREA, F. 386. *Minerul sfredelea mai departe stînca.* AGÎRBICEANU, A. 408. *Sfredeli corabia menită să-l mîntuie de potop.* PĂCALĂ, M. R. 156. *Nu puteam sfredeli stînca răsărită în calea mea.* HOGAŞ, DR. I, 263. *Toată vremea sfledereşte şi sfarmă stîncile învelite cu muşchi gălbui de pe malul Someşului.* REBREANU, N. 213, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, *Pivniţele au fost sparte şi butoaiele sfredelite.* SADOVEANU, O. XII, 188. *Curgeau ghiulelele... lovind pămîntul şi-l sfredeleau vijelios.* VOICULESCU, POEZII, I, 42, cf. BL VI, 144, SCRIBAN, D. *Se rupe mai repede scula decît se lasă metalul sfredelit.* ARGHEZI, L. 215. *Mase întregi de oameni... sfredelesc stîncile cu burghie.* BOGZA, C. O. 179. *Să sfredelească un colţ de piatră.* BARANGA, V. A. 31. *Se apucă să sfredelească seîndura, răbdător şi grijuliu.* TUDORAN, P. 313, cf. DL. *În munţi voi sfredeli şi-am să-i străbat.* LABIŞ, P. 390, cf. DM, DEX, M. D. ENC. *Sfred'eru de sfrid'irit butuş.* ALR SN II h 569/64, cf. A V 26. *Cu sfredele să-l sfredeliţi.* FOLC. MOLD. I, 403. ✧ (Prin metonimie) *Începu să le dea găuri cu un burghiu... şi continuă să sfredelească găurile, suflînd să împrăştie tărtăcile de lemn.* C. PETRESCU, Î. II, 183. ✧ Fig. *Oceanul astfel urlă cînd vine o tempestă Să-i zbuciume răsunchii, să-i sfredele adîncul.* HELIADE, O. I, 349. *Un cerc de foc îi strîngea capul şi un cui ţintuit în frunte părea că-i sfredeleşte creierul.* BART, S. M. 77. ✧ Refl. pas. *Pre un her sau pre un marmure cu atîta gloată de atinsături s-are hi svredelit* (a. 1657). IORGA, S. D. IV, 53. *Se sfredeleşte pămîntul pentru a se scoate avuţiile ascunse.* ŞEZ. I, 204. *Se sfredeleşte un corn, se toarnă în el argint-viu şi se astupă cornul.* GOROVEI, CR. 160. *Tot mai cu frică se sfredelea stînca.* AGÎRBICEANU, A. 382. *Lasă să coboare sapa din turlă ... în punctul unde se vor sfredeli sute de metri.* BOGZA, A. Î. 49. *Baza lesei o constituia o talpă de bîrnă, unde se sfredeleau... găuri în care se fixau beţe.* VUIA, PĂST. 49. ✦ (Transilv. şi prin Maram.) A strunji. Cf. ALR I 1 835/80, 158, 186, 190, 231, 243, 285, 315, 320, 333, 335. ✦ (Complementul indică fiinţe sau părţi ale corpului acestora) A străpunge, a traversa lăsînd o gaură, a perfora; a lovi producînd o rană, a sparge; p. ext. a zgîria producînd răni. *Şi-i sfredeliră gleznele de băgară fune şi-i legară piatră grea.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 111[r]/30. *Că guziului orb fericită îi este viaţa cînd în întunearecul suptpămîntului îmblă, iară cînd pre faţa pămîntului iese, nu mai curînd razele soarelui îl încăldzesc, decît unghile Blendăului îl sfridelesc.* CANTEMIR, I. I. I, 116. *Cu un topor ... să-ţi sfredelesc fruntea şi să-ţi bat coarnele.* ŢICHINDEAL, F. 221/14. *Fruntea era sfredelită de gloanţe, rana era neagră şi adîncă.* SA-

DOVEANU, O. I, 230. *Îi sfredelisera nările... îl loveau neîncetat cu ciomagul.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 2/7. ✦ (Rar; complementul indică corpuri solide) A străbate; a-și face loc. *Acest arbure mare era ca orice plantă În jos cu... rădăcine-ntinse ce sfredelea pământul.* HELIADE, O. I, 377. *Iar biata rădăcină, căznindu-se s-ajungă În lutul gras și reavăn prin pietre-a sfredelit.* VOICULESCU, POEZII, I, 61. ✧ Fig. *Numele lui... ajunge a sfredeli încetul cu încetul indiferența publicului,* VLAHUȚĂ, ap. CADE.

2. Tranz. Fig. (Complementul indică oameni sau inima, mintea etc. lor) A provoca frământări, neliniște; a tulbura, a chinui, a răscoli **(2)**. *Cînd gîndesc la tine, mor; Mă sfredelește amor.* I. NEGRUZZI, S. III, 101. *Ah! numai de-ar fi un loc să-i piară din minte gîndurile chinuitoare care-i sfredelesc creierii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 209. *Îi sfredelește mintea un gînd.* GÎRLEANU, N. 142. *Disprețul privirilor ei îi sfredelea inima și i-o otrăvea.* REBREANU, R. II, 203. *Îi veni din nou în cap amintirea cu jimbla ..., îl sfredelea fraza lui Boteanu.* SAHIA, N. 35. *Oftatul nevestei îl sfredelise în inimă pe hamal.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 24. *Simți cum un fier roșu îi sfredelește și-i arde inima.* STANCU, Ș. 88. *Ceasul de la poarta rafinăriei sfredelește inima oamenilor.* BOGZA, A. 1. 65. *Întrebarea ... te sfredelea în cap.* PAS, Z. I, 142. ✧ Refl. *Simți că i se sfredelește un fior de groază în inimă.* REBREANU, N. 41. ✦ A produce suferințe fizice, senzații neplăcute; a chinui, a răscoli **(2)**. *O otrăvitoare boală a vieții, care ... sfredelește și ciuruiește trupul.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 351/15. *Scoteă, nene, bojoganul de zeu niște țiuituri... de zgîria și sfredelea auzul.* ISPIRESCU, U. 110. *Foamea îi sfredelea simțirea.* CONTEMPORANUL, V3, 390. *Țîrîitul lăcustelor îi sfredelea urechile.* SANDU-ALDEA, U. P. 19. *Răni adînci îi sfredeleau ființa lui întreagă.* AGÎRBICEANU, A. 80. *Să vie de hac foamei, care sfredelea pîntecele copiilor.* ȘEZ. I, 239. ✧ Abs o l. *Țiuit înalt ca al unor ființe chinuite ce tăceau în preajmă, sfredelea și-l pătrundeau ca o jale.* SADOVEANU, O. XXI, 400. ✦ (Complementul indică mediul înconjurător) A străbate brusc și repede. *De jos din sat se ridicară și sfredeliră slăvile țipete, nechezături și noi împușcături.* GALACTION, O. 161. *Cîteva țipete lungi sfredeliră văzduhul.* SADOVEANU, O. II, 48, cf. DL, DM, DEX.

3. Tranz. Fig. (Despre privire, ochi) A privi cercetător, atent, iscoditor; a căuta să pătrundă, a examina cu insistență; a măsura **(1-4)**, a observa **(3)**, a scormoni **(3)**, a scruta **(1)**, a străpunge. *Simțea că privirea judecătorului îl sfredelește.* REBREANU, I. 240. *M-au sfredelit ... ochii ei verzi și primejdioși, care cereau zadarnic să se împărtășească în nu știu de nedovedită, suferință.* GALACTION, O. A. I, 43. *Surprins, sfredelit de ochii țigănci, Paler se fisticise.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 245. *Ochii lor, măriți peste măsură, sfredelesc zarea.* BART, Ș. M. 38. *Muta în neștire vătraiul ..., în vreme ce privirea dusă sfredelea întunericul.* DAN, U. 50, cf. DL, DM, DEX. ✧ (Determinat prin „cu ochii", „cu privirea") *Mișuie-o mulțime De iscoade ... Sfredelindu-ne din spate sufletul cu ochi de foc.* DAVILA, V. V. 112. *Îl sfredelea cu privirea în care ardea nerăbdarea.* AGÎRBICEANU, A. 50, cf. 488. *Iar tu ..... se răsti ..., la dînsul, sfredelindu-l cu singurul-i ochi.* C. PETRESCU, A. R. 62. *Mă sfredeli cu ochii.* STANCU, R. A. II, 144. *Sfredelind cu privirea ochii nu mai puțin sfredelitori ai „bătrînei".* BENIUC, M. C. I, 256, cf. CAMILAR, C. 31. *Mă sfredeli cu privirea lui de vulpoi.* VINEA, L. I, 413. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Își lăsă cugetul să fugă și să sfredelească în toate părțile.* SADOVEANU, O. X, 611. ✦ Intranz. (Rar) A scruta **(2)**. *Omul, în lăcomia-i suverană, Pămîntului și măduva i-a supt, Răsplămădindu-i bezna nentrerupt Și sfredelind cu flăcări în noaptea subterană.* AL. PHILIPPIDE, S. 97.

4. Refl. Fig. A se mișca în spirale, a forma spirale (prin mișcare); p. ext. a se învîrti în loc. *Într-acel loc, unde apele se-nvrăjbesc și se sfredelesc în adînci vîrtejuri, vasul începu a șovăi.* ODOBESCU, S. I, 144, cf. CADE. *Vreau să-mi dau sufletul Deodată cu șerpii striviți în zori de ciomegele ciobanilor... Nu m-am sfredelit și eu în soare ca ei?* BLAGA, POEZII, 87, cf. DL, DM, DEX.

5. Refl. (Regional) A se înghesui, a se îmbulzi în mulțime (Petrova — Vișeu de Sus). Cf. ALR I 1 319/348.

— Prez. ind.: *sfredelesc*, pers. 3 (învechit) și *sfrédele*. — Și: (învechit și regional) **sfredérí**, (învechit) **sfridelí**, **svredelí**, (regional) **sfredălí** (ALR I 1 835/186), **sfledelí** (ib. 1 835/190), **scledérí** (ib. 1 835/285), **sledérí** (ib. 1 835/214, 333, 335), **strieledí** (ib. 1 835/320) vb. IV.

— V. **sfredel.**

SFREDELÍCI s. m. (Regional) Copil neastîmpărat, jucăuș și zburdalnic; p. ext. persoană care se amestecă peste tot, om îndrăznet (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Da mai astîmpără-te o dată, mă, sfredeliciule!* id. ib.

— **Sfredel** + *suf.* *-ici.*

SFREDELÍRE s. f. Acțiunea de a (se) **sfredeli** și rezultatul ei.

1. Executare a unei găuri cu sfredelul **(1, 2)** (sau cu un alt instrument cu vîrf ascuțit); găurire, perforare, scobire **(1)**, scormonire **(1)**, străpungere, (rar) sfredeleală, (regional) bortelire. Cf. **sfredeli (1)**. Cf. LB, VALIAN, V., DDRF, DL, DM, DEX, DSR. ✧ Fig. *Concretul cercetării sociologice stă în această sfredelire în gînd și prin interiorul gîndului a obiectului; altfel necunoscut.* CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 1/4.

2. (Rar) Privire cercetătoare, atentă, iscoditoare; examinare atentă, iscoditoare cu privirea; (rar) scrutare **(1)**. Cf. **sfredeli (3)**. Cf. DL, DM, DEX.

3. Fig. Mișcare în spirală; p. ext. învîrtire în loc. Cf. **sfredeli (4)**. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sfredeliri.*

— V. **sfredeli.**

SFREDELÍT[1] s. n. Faptul de a (se) **sfredeli (1)**; găurit, perforat[1], scobit[1], străpuns. *A strigat unul, cel cu sfredelitul biletelor, că stă trenul cinci minute.* SP. POPESCU, M. G. 34, cf. DL, DM, DEX. *Sfredelitul unui material dur.* DSR.

— V. **sfredeli.**

SFREDELÍT[2]**, -Ă** adj. Care prezintă o gaură (răspunzînd în partea cealaltă) sau o scobitură **(II)**; găurit cu sfredelul **(1, 2)**; perforat[2], scobit[2], străpuns, (învechit și regional) potricălit, (regional) bortelit. *Metal sfredelit.* DSR.

— Pl.: *sfredeliți, -te.*

— V. **sfredeli.**

SFREDELITÓR, -OÁRE adj., subst. **1.** Adj. Care sfredelește **(1)**. Cf. LEX. MARS. 208, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ (Substantivat) *Pentru sfredelitorii minelor, pentru biruitorii ruinelor ... tot mai dîrz Înainte!* DEȘLIU, G. 35. (Fig.) *Recunoștință ingenioșilor sfredelitori ai tăinuitelor spiritului antice umanități, care vor răcori și vor fertiliza cîmpiile poeziei celei noue.* BOLLIAC, O. 41.

2. Adj. Fig. (Despre idei, sentimente etc.) Care provoacă frămîntări, neliniște, care tulbură, chinuiește, răscolește; chinuitor, neliniștitor, răscolitor. V. intens, puternic, străpungător, violent, viu. *Am cunoscut atunci chinul, sfredelitor între toate, al îndoielii.* M. I. CARAGIALE, C. 86, cf. DL, DM, DEX, DSR.

3. Adj. Fig. (Despre voce, zgomote etc.) Care pătrunde, care străbate; intens, puternic. *Marșul spriten, cu-ntorsături vioaie, suflri, sfredelitoare, se revarsă limpede în liniștea nopții.* SANDU-ALDEA, U. P. 127. *Alexe urmă brusc, cu aceeași voce întrebătoare, sfredelitoare.* REBREANU, N. 306. *C-un alt țipăt, acesta grozav și sfredelitor, dadaca . . . se aruncase asupra ei.* SADOVEANU, O. X, 156. *Rosti cu voce sfredelitoare unul dintre ei.* PAS, L. II, 43, cf. DL. *Se auzi vocea subțire, uscată și sfredelitoare a directorului.* T. POPOVICI, S. 14. *Ce ridicolă ne pare azi admonestarea lui Beethoven de către contemporani . . . pentru a fi făcut mai sfredelitoare armoniile care . . . însoțesc . . . percuția.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/2.

4. Adj. Fig. (Despre ochi sau, p. ext., despre oameni) Care privește atent, cercetător, iscoditor, pătrunzător; (despre privire) care exprimă concentrare, atent, cercetător, iscoditor, pătrunzător **(1)**, scrutător **(1)**, străpungător. *Își întoarse spre ea fața . . . cu ochii mici, sfredelitori, în care jucau licăriri vii de bucurie.* REBREANU, R. I, 216. *Cu ochii cenușii, aspri și sfredelitori . . . inspira hotărîre.* C. PETRESCU, Î. II, 11. *Privirea, sfredelitoare, se înfipse pînă în sufletul Salomiei.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 91. *Și-a înfipt ochii sfredelitori pe fața uscată și creață a femeii.* POPA, V. 329. *De sub năframă iese o șuviță de păr alb, dar ochii îi sînt negri, sfredelitori.* VLASIU, D. 235. *Un bătrîn cu smocurile sprîncenelor ca două moațe pe ochii sfredelitori.* VOICULESCU, P. I, 134. *Niște ochi mici, sfredelitori și sarcastici cercetau necontenit lumea asta.* SADOVEANU, E. 125. *Cu ochii mici, spălăciți, dar sfredelitori.* CĂLINESCU, O. I, 81. *Se afla un țînăr slăbănog cu ochii sfredelitori.* PAS, L. I, 36, cf. DL. *Îi aruncă o privire atentă, scurtă, sfredelitoare.* PREDA, R. 133, cf. DM. *Nu poate scăpa . . . unor ochi atît de sfredelitori.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 31, cf. DEX. ◇ (Adverbial) *Bătrîna îl privise adînc, încruntat și totuși fără ură, dar sfredelitor.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 134. *Frîncu (privind-o sfredelitor)* [spune]: *O să treacă.* H. LOVINESCU, T. 377. *Îl asculta . . . cu o atenție încordată, privindu-l sfredelitor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 18/3. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Printre norii rari și albi ai cerului albastru soarele privea sfredelitor.* GALACTION, O. 39. *Se aprinseră două lumini rotunde, metalice, sfredelitoare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 252.

5. Adj. Fig. (Despre mintea, judecata etc. omenească) Care cercetează, care analizează minuțios, care aprofundează; ager, ascuțit, iscoditor, pătrunzător **(4)**, scormonitor **(2)**, scrutător **(2)**, străbătător. *Verva sa e neastîmpărată, inteligența sa sfredelitoare.* RALEA, S. T. I, 330. *Un spirit sfredelitor.* DSR.

6. Adj. Fig. Care se mișcă în spirale; p. ext. care se învîrtește în loc. Cf. CADE.

7. S. n. (Prin Transilv.; în formele *sflederitor, strădilitor*) Bormașină. Com. din VAȘCĂU, cf. ALR SN II h 550/250).

8. S. m. Numele a doi fluturi dăunători pentru scoarța sau ramurile arborilor, unul cu aripi de culoare albă, cu pete negre-albăstrii (*Zeuzera pyrina*), celălalt de dimensiuni mai mari, cu aripi de culoare închisă, brună-cenușie (*Cossus cossus*). Cf. LTR[2].

— Pl.: *sfredelitori, -oare.* — Și: (regional) **sflederitór** (ALR SN II h 550/250), **strădilitór** (com. din VAȘCĂU) s. m.

— **Sfredeli** + suf. *-tor.*

SFREDELITÚRĂ s. f. **1.** Gaură făcută cu ajutorul unui sfredel **(1, 2)**. Cf. LB, TDRG, CADE, DM, DEX, H X 111.

2. (Rar) Zuluf (de păr). *Cosițele lor înelate le curgeau pe umere în sfredelituri de aur.* ADAM, R. 99.

— Pl.: *sfredelituri.*

— **Sfredeli** + suf. *-tură.*

SFREDELIȚÉL s. m. (Ornit; regional; în sintagma) *Sfredelițelul dracului* = pitulice **(I 1 b)** (*Troglodytes troglodytes*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 154.

— Pl.: *sfredeliței.*

— **Sfredel** + suf. *-iței.*

SFREDELÚȘ subst. **1.** S. n. Diminutiv al lui sfredel **(1)**; burghiaș, (regional) sfredelaș **(I)**, sfredeleac **(1)**, sfredelecaș, sfredelecuț. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Sfredelușul este o burghie (sfredel), cu care se fac găurile în cozile ciuberelor.* LIUBA — IANA, M. 128, cf. JAHRESBER. XII, 122, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., CADE, DL, DM, MIHĂILĂ, I. 46, DEX.

2. S. m. (Familiar) Copil neastîmpărat; p. ext. om isteț și descurcăreț. Cf. RESMERIȚĂ, D., UDRESCU, GL. ✦ (În basme) Nume dat unui pitic isteț și vioi. Cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D.

3. S. m. (Ornit.; popular) Pitulice **(I 1 b)** (*Troglodytes troglodytes*). Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *Petroșeii și sfredelușii . . . îl întîmpinau peste tot locul cu dulcile lor cîntări.* ODOBESCU, S. III, 181, cf. MARIAN, O. I, 304, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XII, 122, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DOMBROWSKI, P. 215, BĂCESCU, PĂS. 154, DL, DM, DEX.

4. S. m. (Entom.) Larva răchitarului[1]; (regional) sfredelul-lemnului, v. sfredel **(1)**. Cf. MARIAN, INS. 274, JAHRESBER. XII, 128, CADE, SIMIONESCU, F. R. 382, DL, DM, DEX.

5. S. m. (Entom.; regional) Buburuză (*Coccinella septempunctata*). Cf. JAHRESBER. XII, 122.

6. S. m. (Entom.; regional) Ochiul-păunului (*Saturnia pyri*) v. ochi[1] **(C)**. Cf. JAHRESBER. XII, 122.

7. Subst. (Regional) Numele unei constelații nedefinite mai de aproape. Cf. JAHRESBER. XII, 122.

— Pl.: **(1)** *sfredelușuri* și (rar) *sfredelușe*, **(2, 3, 4, 5, 6)** *sfredeluși.*

— **Sfredel** + suf. *-uș.*

SFREDELUȘÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A sfredeli **(1)**. Cf. DL, DM, DEX, DSR. ✦ Absol. Fig. A rezolva cu iscusință, obținînd un profit. *Că știe d-a sfredelușì, Lefile d-a împărți . . . Toț pe la ostași d-ai lui.* PĂSCULESCU, L. P. 52, cf. 377.

— Prez. ind.: *sfredelușesc.*

— V. **sfredeluș.**

SFRÉDEN s. n. v. **sfredel.**

SFRÉDER s. n. v. **sfredel.**

SFREDERÁȘ s. n. v. **sfredelaș.**

SFRÉDERE s. n. v. **sfredel.**

SFREDERÍ vb. IV v. **sfredeli.**

SFREDETÉU s. m. v. **sferdeteu.**

SFRÉDIL s. n. v. **sfredel.**

SFRÉDILĂ s. f. v. **sfredel.**

SFREJÍ vb. IV v. **sfrîji.**

SFREJÍT, -Ă adj. v. **sfrîjit.**

SFRENȚ s. n. v. **sfranț[2].**

SFRÉNȚE s. f. pl. v. **sfranț[2].**

SFRENȚÍ vb. IV. Refl. (Învechit) A se îmbolnăvi de sifilis. *Cîți flăcăi tineri și voinici să sfrințesc . . . că întrece numărul lor al răniților din războaie.* PISCUPESCU, O. 4/15, cf. POLIZU.

— Prez. ind.: *sfrențesc.* — Și: **sfrînți** vb. IV.
— V. **sfrenț.**

SFRENȚÍE s. f. 1. (Învechit și regional) Sifilis. *Sfrinție să zice boala cea mai grea ce izbește.* I. GOLESCU, C. *Această boală a sfrinției este... lipicioasă foarte.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 351/32, cf. VALIAN, V., POLIZU, CANDREA, F. 222, 327. *O alifie La sfrinție, O băutură La căldură.* ARGHEZI, VERS. 160. *Cu nasul și buzele roase de sfrenție.* STANCU, R. A. IV, 270. *De slugărit nu scapi, ca de sfrenție.* T. POPOVICI, SE. 174, cf. ALRM I/I h 164. ◇ (În imprecații) *Mince-o sfrențiа, să-i cadă nasul jos!* T. POPOVICI, SE. 503.

2. (Regional) Cancer (Lazuri — Tîrgoviște). Cf. ALR I 1 645/760.

— Și: **sfrințíe** s. f.

— **Sfrenț** + suf. *-ie.*

SFRENȚÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Sifilitic. Cf. LB.

— Pl.: *sfrențoși, -oase.*

— **Sfrenț** + suf. *-os.*

SFRIDELÍ vb. IV v. **sfredeli.**

SFRIDIDÉU s. m. v. **sferdeteu.**

SFRIDILICÁȘ s. n. v. **sfredelecaș.**

SFRIDIRIÁC s. n. v. **sfredeleac.**

SFRIJÍ vb. IV. Refl. (Despre oameni, animale și plante ori despre părți ale corpului lor) A se opri din creștere, din dezvoltare sau a regresa, a degenera din punct de vedere biologic (din cauza unor condiții neprielnice), a se izini, a se pipernici, a se usca, (regional) a se prizări **(1)**, a se șiștăvi; p. restr. (despre oameni sau despre animale) a slăbi **(1)**, (familiar) a se jigări. V. (în)chirci, veșteji, zbîrci. *S-a sfrijit copacul, adică s-a uscat!* I. GOLESCU, C. *Secerișul trebuie început pînă nu se înălțește bobul de tot... să nu se prea sfrijească de arsura soarelui.* AGÎRBICEANU, S. 395. *Mănîncă, Dinule, nu vezi că te-ai sfrijit?* TEODOREANU, U. C. 33, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, DSR. *Martorii lui să se sfrijească, La judecători în divan să se risipească.* MAT. FOLK. 666. ◇ Tranz. fact. *Gerul naibei mă sfrijește.* ap. TDRG.

— Prez. ind.: *sfrijesc.* — Și: (învechit și regional) **sfrăji, sfreji** (I. GOLESCU, C., DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.) vb. IV.

— Etimologia necunoscută.

SFRIJÍRE s. f. Faptul de a se sfrîji; (în)chircire, pipernicire, (regional) șiștăvire. Cf. DDRF, DSR.

— Pl.: *sfrijiri.* — Și: (învechit) **sfrăjíre** s. f. I. GOLESCU, C.

— V. **sfrîji.**

SFRIJÍT, -Ă adj. (Despre oameni, animale și plante ori despre părți ale corpului lor) Care s-a oprit din creștere, din dezvoltare sau a regresat, a degenerat din punct de vedere biologic (din cauza unor condiții neprielnice), izinit, pipernicit, pirpiriu **(3)**, pricăjit **(2)**, uscat, (regional) prizărit **(1)**, șiștăvit; p. restr. (despre animale) care a pierdut din greutate, costeliv, (familiar) jigărit, (regional) sfirosit **(1)**, sfoiegit **(2)**, zălezit; p. ext. care are o constituție slabă, firavă. V. (în)chircit, nevoiaș **(2)**, prăpădit **(2)**, sterp, veștejit. *Un cățeluș sfrijit Asupra lor s-au repezit.* DONICI, ap. CADE. *Găsirăm în cîrmuire Loc de ispravnic, om în dimire Având întocmai asemănare Cu sfrejit iepure-n leșinare.* I. VĂCĂRESCUL, P. 349/20. *Un spin cu trei fire de barbă, slab și sfrijit, numai pielea și osul de dinsul.* GHICA, ap. CADE. *Pesemne că și straiele acestea pocite fac să arăți așa de sfrijit și închircit.* GREANGĂ, P. 148. *Este un mititel... sfrejit și galben.* CARAGIALE, O. I, 29. *Cu chipul sfrăjit ca o iasmă, scrîșnind din niște dinți negri.* ISPIRESCU, U. 5, cf. ȘĂINEANU², *Mincu, sfrijit, cu obraji înfundați.* GÎRLEANU, N. 64. *Un flăcăiandru slăbuț, sfrijit, cu ochelari.* REBREANU, I. 65. *Sfinți sfrijiți.* M. I. CARAGIALE, C. 140. *Prins între un popă grăsun și un mirean sfrijit, era în aprinsă discuție cu ei.* COCEA, S. 346. *Un bătrîior vesel, sfrijit ca un zbîrciog.* VOICULESCU, P. I, 171. *Femeia își ungea dreapta sfrijită cu untdelemn sfințit.* id. ib. II, 17. *Începu să declame un student înalt și sfrijit.* DAN, U. 127. *Alcătuirea lui corporală... este a unui om uscățiv, sfrijit, rău nutrit.* VIANU, L. U. 77. *Sărise iar cu mările lui fălci de buldog sfrijit.* CAMIL PETRESCU, O. III, 542, cf. DL. *Un cocoș sfrijit se plimba ciudat de neliniștit.* T. POPOVICI, SE. 211, cf. DM. *Spicul rămăsese sfrijit și boaba micuță.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 13. *Dă-te cu flăcăul ciacîr, Subțirel și sfrijit ca un fîr.* VULPESCU, P. 135. *Au rămas făpturi neajutorate și descurajator de sfrijite.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 16/3, cf. DEX. *Era slab, galben, prăpădit, sfrejit ca o stafie.* ȘEZ. XII, 40. *Sfrejit, uscat dă slab ce ie.* ALR II/I h 84/791. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O sfrijită de lighioaie... de seamăn pe lume nu mai avea.* ISPIRESCU, L. 206. ◇ Fig. *În locul unor oameni turnați dintr-o bucată pe calupuri gigantice, a răsărit o lume sfrijită de oameni mărunți.* HOGAȘ, DR. II, 110. *Soarele... era galben, rece, mic, aproape sfrijit.* STANCU, Ș. 317. ◇ (Substantivat) *Bă-i drege tu pe cine-ai mai dres, sfrijitule!* ALECSANDRI, T. 399. *Atunci s-ajungi tu, sfrijitule, cînd ți i mînca alivenci de la mine!* id. ib. 722. *Un sfrijit, cu mustața lungă..., îi șuiera mereu.* GÎRLEANU, N. 83. *Sfrijitul acela era contra rînduielii obștești.* PAS, L. I, 43. *Taie-i, mă sfrijitule, un bilet, uite ți-l plătesc eu, ha!* BARBU, G. 143. ◇ (Prin lărgirea sensului) *La țară se numește curte orice casă, fie ea cît de sfrijită.* ap. TDRG.

— Pl.: *sfrijiți, -te.* — Și: (învechit și regional) **sfrăjít, -ă, sfrejít, -ă,** adj.

— V. **sfrîji.**

SFRIJITÚRĂ s. f. Om, animal sau plantă (ori parte a corpului lor) sfrijite; chircitură, slăbătură, (învechit și popular) prizăritură. Cf. I. GOLESCU, C., PASCU, S. 60. *Cocoșul vecinilor era o sfrijitură, un pricăjit mărunt, cu coada smulsă.* V. ROM. mai 1958, 39, cf. DSR, ȘEZ. IX, 147.

— Pl.: *sfrijituri.*

— **Sfrîji** + suf. *-tură.*

SFRIMÍ vb. IV v. **sfărîma.**

SFRIMITÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFRINȚÍ vb. IV v. **sfrenți.**

SFRINȚÍE s. f. v. **sfrenție.**

SFRINȚIÓR, -OÁRĂ adj. (Într-o poezie populară) Cărunt. *Dar ciuta mioară, La gît gălbioară, La păr sfrințioară, Ea nici nu păștea, Nici apă nu bea.* TEODORESCU, P. P. 60.

— Pl.: *sfrințiori, -oare.*

— Etimologia necunoscută.

SFRÎÍ vb. IV v. **sfîrîi.**

SFRÎMITOÁRE s. f. v. **sfărîmător.**

SFRÎMITÚRĂ s. f. v. **sfărîmătură.**

SFRÎNCIOÁGĂ s. f. v. **sfrîncioc.**

SFRÎNCIÓC s. m. **1.** Numele mai multor păsări călătoare, răpitoare, insectivore, din familia paseriformelor, mai mari decît vrăbiile, cu cioc încovoiat și cu gheare puternice: **a)** (și în sintagmele *sfrîncioc mare*, MARIAN, O. II, 77, GHEȚIE, R. M., CADE, BĂCESCU, PĂS. 155, DER, VÎN. PESC. iulie 1962, 8, ARH. OLT. III, 384, *sfrîncioc cojofănesc*, SIMIONESCU, F. R. 137, BĂCESCU, PĂS. 153, 154, *sfercioc gheoș*, MARIAN, O. II, 77, DR. II, 410, *sfrîncioc popesc*, BĂCESCU, PĂS. 155, *sfrîncioc păsăresc*, id. ib. 155, 157) pasăre răpitoare cenușie pe spate, alburie pe pîntece, cu pete negre pe coadă, pe aripi și în dreptul ochilor; (popular) lupul vrăbiilor, berbecel, șoimuț **(I a)**, țăcăitoare, capra dracului (regional) supărel (*Lanius excubitor*). Cf. ȘĂINEANU, D. U.; **b)** (și în sintagmele *sfrîncioc roșu*, MARIAN, O. II, 79, CADE, DOMBROWSKI, P. 272, 273, BĂCESCU, PĂS. 153, 154, *sfrîncioc roșietic*, SIMIONESCU, F. R. 136, DOMBROWSKI, P. 273, BĂCESCU, PĂS. 154, 155) pasăre cu pene ruginii pe aripi și pe spate, cu capul cenușiu și pieptul alb-roșiatic; (popular) berbecel, codălbiță, șoimuț **(II b)**, (regional) șofran[2] (*Lanius collurio*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 153, 154, 155, 159. ◇ *Sfrîncioc mic* = pasăre mică, cenușie pe spate și alburie-roșiatică pe pîntece; (popular) berbecel mic, lupul vrăbiilor mic (*Lanius minor*). Cf. MARIAN, O. II, 78, CADE, DOMBROWSKI, P. 263, BĂCESCU, PĂS. 153. *Sfrîncioc cu cap roșu* = pasăre brună-negricioasă pe spate, cu partea inferioară a corpului de culoare albă și avînd o pată mare de culoare roșie-ruginie pe creștetul capului (*Lanius senator*). Cf. DOMBROWSKI, P. 271, BĂCESCU, PĂS. 155. *Sfrîncioc cojofenesc* sau *sfrîncîocul lui Homeyer* = pasăre cu pete mari albe pe aripi și cu coadă alburie (*Lanius exubitor homeyeri*). Cf. DOMBROWSKI, P. 269, BĂCESCU, PĂS. 153, 155. *Presurele și sfrîncîocii... îl întîmpinau peste tot locul cu dulcile lor cîntări.* ODOBESCU, S. III, 181. *Voievodul zăvoaielor, fratele de cruce al sfrînciogilor... a fost... încătărămat.* CIAUȘANU, R. SCUT. 11, cf. DL, DM. *În Bălțile Brăilei s-au observat ... lișița... și sfrîncîocul mic.* VÎN. PESC. octombrie 1960, 10, cf. M. D. ENC., DEX. *Sfrîncioc, vînătoriu de păsărele mici, ajunge la mărimea unui graure.* H IX 253, cf. XI 146.

2. (Regional; și în sintagma *sfrîcioc gheoș*, MARIAN, O. I, 76) Ciocănitoare pestriță mare (*Dendrocopus majos pinetorum*). Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 147, LINȚIA, P. II, 44.

— Pl.: *sfrîncîoci*. — Și: **sfrancióc** s. m., (regional) **sfrîncioágă** (H IX 122) s. f., **sfrîncióg** (BĂCESCU, PĂS. 153, 155), **sfrancióg**, **sfrînșcióc**, **sfrînțóg** (id. ib. 154), **sfercióc** (MARIAN, O. II, 77, 79, BĂCESCU, PĂS. 153), **sfîrcióc** (CONV. LIT. XXIII, 344), **sfîrcióc** (MARIAN, O. I, 76, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., LINȚIA, P. II, 44, BĂCESCU, PĂS. 153), **sprăcióc** (TDRG, BĂCESCU, PĂS. 157), **sprincióc** (CONV. LIT. XXIII, 344, BĂCESCU, PĂS. 157), **sprincióg** (BĂCESCU, PĂS. 157), **strancióg** (id. ib. 159), **francióc** (MARIAN, O. II, 77, 78, DDRF, DOMBROWSKI, P. 263), **francióg** (H I 7), **frîncióc** (DOMBROWSKI, P. 266) s. m.

— Din scr. **svračak.**

SFRÎNCIÓG s. m. v. **sfrîncioc.**

SFRÎNSĂȚĂ s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) Frumusețe. Cf. CANDREA, Ț. O. 9.

— Pl.: ?

— Pref. *s-* + **frîmseață.**

SFRUMÍ vb. IV v. **sfărîma.**

SFRUNTÁ vb. I. Tranz. (Rar) A sfida **(1)**. Cf. NEGULICI, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Date oficiale care sfruntă orice afirmație.* ap. IORDAN, L. R. A. 509, cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Prez. ind.: *sfruntez*, pers. 3 și 6 și *sfrúntă*; conjunct. pers. 3 și 6 și: *să sfrúnte* (IORDAN, L. R. A. 509).

— Din it. **sfrontare.**

SFRUNTÁRE s. f. Acțiunea de a sfrunta și rezultatul ei, sfidare **(1)**; p. ext. lipsă de rușine, de respect, atitudine obraznică, aroganță, impertinență, insolență, neobrăzare, nerușinare, obrăznicie **(1)**, semeție **(1)**, trufie **(1)**, (popular) țîfnă, (învechit) sfruntărie. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D. *Tăgăduiește cu sfruntare priceperea și gustul publicului... în privința muzicii.* CARAGIALE, O. III, 116. *Durerea mea cumplită De oarba ta sfruntare acum e-năbușită.* MACEDONSKI, O. II, 274, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Mă mir că nu vi-i rușine să minți cu atîta sfruntare.* REBREANU, I. 88, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ceea ce spui acum este o nouă sfruntare.* CĂMIL PETRESCU, T. II, 602. *Mințise cu sfruntare, înfățișînd într-aievea o existență himerică, așa cum o plăsmuia pînă acum numai pentru el.* C. PETRESCU, O. P. I, 106. *Sfruntarea gîndului îl înmărmuri și-l împurpură de-a binelea.* TEODOREANU, U. C. 27, cf. SCRIBAN, D. *Aceștia s-au lepădat de sfruntarea fățișă îmbrăcînd haina vulpii.* PAS, L. I, 110, cf. DL, DM, DN[2], DEX. ◇ Fig. *Tirania..., cu sfruntarea sa firească, zicea românului: Aceasta este puterea pusă preste tine cu voia Dumnezeului la care te închini tu.* BARIȚIU, P. A. II, 619.

— Pl.: *sfruntări.*

— V. **sfrunta.**

SFRUNTÁT, -Ă adj. (Despre oameni) Care este lipsit de rușine, de respect, care are o atitudine obraznică; arogant, impertinent, insolent, neobrăzat, nerușinat **(2)**, obraznic **(2)**, semet **(1)**, trufaș **(1)**. V. sfidător **(1)**. *Din averea strămoșească astăzi nu mai am nimic, Jefuit de cămătarul cel sfruntat și fără milă.* MACEDONSKI, O. I, 9, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *El să puie o dată mîna Pe pețitorii cei sfruntați!* MURNU, O. 9, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *E mult mai primejdios și mai sfruntat de cum și-ar putea imagina cineva.* C. PETRESCU, O. P. II, 214, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], DEX. ◇ (Substantivat) *Napoi, de-ci, sfruntatel (o îmb înceșie cu furie).* MACEDONSKI, O. II, 162. ◇ (Adverbial) *Gîfîi el, pătimaș și sfruntat totodată.* VINEA, L. II, 128. ✦ (Despre manifestări ale oamenilor) Care denotă obrăznicie, care exprimă nerușinare **(2)**. *Îl irita ca o sfruntată nedreptate socială.* ARGHEZI, L. 112. *Aseménea mîrșăvii sfruntate să ascult.* C. PETRESCU, A. R. 161. *E minciună sfruntată și monstruoasă răstălmăcire.* BOGZA, A. Î. 580. *De unde ai aflat de această minciună sfruntată.* STANCU, R. A. IV, 33. *Un hohot de răsfăț, măgulit și sfruntat, i-a fost răspunsul.* VINEA, L. I, 215. *Se zvoni că a murit... minciună sfruntată!* BARBU, PRINC. 23. *Logica sofismelor... nu e... logica minciunii sfruntate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 3/1.

— Pl.: *sfruntați, -te.*

— V. **sfrunta.**

SFRUNTERÍE s. f. (În dicționarele din trecut) Sfruntare. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D.

— Cf. fr. effronterie.

SFÚLGER s. n. (Rar) Fulger. Cf. CADE.

— Pl.: *sfulgere.*

— Pref. *s-* + **fulger.**

SFULGERÁ vb. I. Intranz. impers. (Rar) A fulgera. Cf. GRAUR, E. 144.

— Prez. ind. pers. 3: *sfúlgeră.*

— Pref. *s-* + **fulgera.**

SFUMÁT, -Ă adj. (Neobișnuit) Care are umbre și contururi estompate, care pare că se află într-un văl de fum. *Te vor cînta cometii în zborul lor rotund, Sfumații ulmi.* VULPESCU, P. 21.

— Pl.: *sfumați, -te.*

— Cf. it. sfumato.

SFUMÁTO s. n. Mod de a estompa conturul în umbră al unei picturi, astfel încît imaginea pare văzută printr-un văl de fum. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Din it. **sfumato.**

SFUMEGÓS, -OÁSĂ adj. (Neobișnuit) Fumegos. *Se risipește parcul, cît cuprinzi, Învăluit în somnul funerar Al sfumegoaselor oglinzi.* ARGHEZI, VERS. 26.
— Pl.: *sfumegoși, -oase.*
— Pref. *s-* + **fumegos.**

SFUNDÓC s. m. v. **schinduf[1].**

SFUNDÚC s. m. v. **schinduf[1].**

SFUNGÁTĂ s. f. (Învechit, în Transilv.) Omletă. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *sfungate.*
— Etimologia necunoscută.

SFURMÍ vb. IV v. **sfărîma.**

SGLOTÁR s. m. v. **zlătar.**

SGORBÁCI s. n. v. **zgîrbaci.**

SGRAFFÍTO s. n. Procedeu de a zgîria un desen într-un strat de material colorat, lăsînd să apară contrastant stratul de fond. *Sgraffito s-a practicat mai ales în ceramica de tip bizantin..., în pictura murală a Renașterii italiene... etc.* DER, cf. DEX., M. D. ENC., DN[3].
— Din it. **sgraffito.**

SHAKESPEAREÁN, -Ă adj. Care aparține lui Shakespeare sau creației lui; privitor la Shakespeare sau la creația lui; specific lui Shakespeare sau creației lui. *Analiza în manual drama antică și drama shakespeareană, ținînd în același timp seamă și de evoluția mai recentă a genului.* BLAGA, H. 107. *Personajele shakespeareane.* CONTEMP. 1969, nr. 1 177, 9/5.
— Pronunțat: *șecspiri-an.* — Pl.: *shakespeareeni, -e.*
— **Shakespeare** (n. pr.) + suf. *-ean.*

SHAKESPEAREOLÓG s. m. Specialist în studiul vieții și al operei lui Shakespeare. *Este opera unui actor și a unui shakespeareolog totodată.* CINEMA, 1969, nr. 5, 30. [Spectacolele] *confirmau spusele shakespeareologului francez.* T iulie 1969, 77.
— Pronunțat: *șecspirolog.* — Pl.: *shakespeareologi.*
— **Shakespeare** (n. pr.) + suf. *-olog.*

SHAKESPEAREOLOGÍE s. f. Parte în istoria literară care studiază viața și opera lui Shakespeare. *Extensiunea noilor implicații a cuprins și shakespeareologia scolastică, într-o măsură aproape derulantă.* CONTEMP., 1969, nr. 1 177, 9/4.
— Pronunțat: *șecspirologie.*
— **Shakespeareolog** + suf. *-ie.*

SHETLAND s. n. Lînă fină, moale și pufoasă, pieptănată și cardată; p. ext. țesătură sau obiect tricotat din această lînă. *Mi-am cumpărat un shetland bleu. Bluza e din shetland.*
— Pronunțat: *șetland.*
— Din engl. **Shetland** (n. pr.) [wool].

SHIÍ vb. IV v. **sfii.**

SHIMÁTIC, -Ă adj. v. **schismatic.**

SHÍMĂ s. f. v. **schimă.**

SHIMONÁH s. m. v. **schimonah.**

SHISMÁTIC, -Ă adj. v. **schismatic.**

SHÍSMĂ s. f. v. **schismă.**

SHÍZMĂ s. f. v. **schismă.**

SHÓCKING adj. invar. Care impresionează puternic, șocant; care ofensează bunul gust, revoltător (1). scandalos (1). Cf. ENC. ROM., DEX, DN[3].
— Pronunțat: *șoching.*
— Din engl. **shoeking.**

SHOLÁSNIC s. m. v. **scolastic.**

SHOLÁSTIC, -Ă adj., s. m. v. **scolastic.**

SHOLASTICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **scolasticesc.**

SHOLASTICÍSM s. n. v. **scolasticism.**

SHOLEÁSTIC s. m. v. **scolastic.**

SHOLIÁST s. m. v. **scoliast.**

SHÓLIE s. f. v. **scolie.**

SHOLIÓN s. n. v. **scolie.**

SHÓLIU s. n. v. **scolie.**

SHOW s. n. Spectacol (de varietăți) în care rolul principal este susținut de un actor (sau de o formație) cu renume. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Pronunțat: *șou.* — Pl.: *showuri.*
— Din engl. **show.**

SI s. m. (Muz.) Denumire simbolică în notația silabică a celei de a șaptea trepte a gamei do major (corespunzînd notației literale H); sunetul corespunzător acestei denumiri; notă **(II 1)** corespunzătoare acestui sunet. Cf. ANTONESCU, D., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2]. *Si bemol apare în momente de maximă tensiune.* M 1965, nr. 1, 31. *Poziția de si depinde de construcția variată a modului.* ib. 1968, nr. 1, 37, cf. DEX.
— Din it., fr. **si.**

SÍA interj. (Regional) Strigăt cu care se dă unei ambarcațiuni comanda de mers înapoi. Cf. ARHIVA, XXIV, 236, SCRIBAN, D.
— Și: **síia** interj. SCRIBAN, D.
— Din tc. **siya.**

SIÁC[1] s. n. (Regional) Pătul[1] **(I 2 a)** pentru păstrarea porumbului (Dorohoi). Com. FURTUNĂ.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

SIĂC[2] s. n. v. **sisiiac.**

SIÁJ s. n. Dîră de spumă lăsată de o navă în urma ei pe apă, în timpul înaintării. Cf. ABC MAR. *Pe mare rea, siajul nu se observă, însă pe mare calmă, acesta persistă cîteva ore.* LTR[2]; cf. DL, DM. *Stăteam la pupa și priveam siajul vasului.* v. ROM. februarie 1961, 35, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pronunțat: *si-aj.* — Pl.: *siaje.* — Și: **siláj** s. n. LTR[2].
— Din fr. **sillage.**

SIÁL s. n. Partea superioară a scoarței pămîntului constituită din roci în care predomină compușii ai siliciului și ai aluminiului. V. litosferă. Cf. LTR[2]. [Sfera] *sial este formată preponderent din silicaiț de Al.* GEOLOGIA, 60, cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *si-al.*
— Din fr. **sial.**

SIÁLĂ s. f. v. **sfială.**

SIALORÉE s. f. Secreție excesivă de salivă întîlnită în cursul gravidității, în unele maladii de origine nervoasă, sau provocată de unele medicamente. V. p t i a l i s m. Cf. BIANU, D. S., DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Pronunțat: *si-a-lo-re-e.*
— Din fr. **sialorrhée.**

SIAMÉZ, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Siamului sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Siam. Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care aparține Siamului sau siamezilor **(1)**; privitor la Siam sau la siamezi, originar din Siam. Cf. CADE, DL, DM, DN[2], DEX. ◇ *Frați siamezi* sau *surori siameze* = **a)** (și substantivat; și în forma *gemeni siamezi*) gemeni născuți cu corpurile unite total sau parțial; (învechit) gemeni siamoieni, v. s i a m o i e n i. *Avem intens și nevăzut același suflet ca doi frați siamezi.* CAMIL PETRESCU, P. 30. *Lipiți ca niște gemeni siamezi.* VINEA, L. II, 40, cf. DL, DM, DN[2]. *Pentru prima oară în Kenya a fost efectuată o operație de separare a două siameze.* RL 1977, nr. 10 312, cf. M. D. ENC., DEX; **b)** (f i g.) grup format din doi prieteni nedespărțiți. Cf. DL, DM, DN[2]. *Braque cu Picasso au fost un fel de frați siamezi.* CINEMA, 1968, nr. 1, XI. (Prin lărgirea sensului) *O puzderie de vulcani mărunți... legați între ei, printr-o dragoste și biologie siameză... despărțindu-se numai spre vîrf.* BOGZA, C. O. 175. *Pisică siameză* = specie de pisică originară din Extremul Orient, cu blană mătăsoasă, de culoare brun-închis pe cap, pe spate și pe labe și brun-deschis pe piept și pîntece, cu ochi albaștri și cu coadă scurtă. Cf. DL, DM, DN[2], M., D. ENC., DEX.
— Pronunțat: *si-a-.* — Pl.: *siamezi, -e.*
— **Siam** (n. pr.) + suf. *-ez.* Cf. fr. s i a m o i s.

SIAMOIÉNI adj. pl. (Învechit; în sintagma) *Gemeni siamoieni* = gemeni siamezi, v. s i a m e z **(2)**. *Va afla fără îndoială cu bucurie cît mai curînd sosirea în Franția acestor doi gemeni siamoieni.* AR (1829), 192[2]/27.
— Pronunțat: *si-a-mo-ieni.* — Pl.: *siamoieni, -e.*
— De la n. pr. **Siam** (după fr. *siamois*).

SIÁNȚ s. n. v. **seanță.**

SIARTĂU s. m. v. **sighiartău.**

SIASTISÍRE s. f. v. **sastisire.**

SIBARÍT, -Ă s. m. și f. Locuitor al orașului antic grecesc Sybaris; f i g. persoană care se dedă unor plăceri rafinate și care trăiește în lux, lene și desfriu. *Moliciunea sibariților este cea mai vestită în istorie.* GOLESCU, E. 327/17. *Printre cele mai de însemnat vom numi scrierea Satyricon a lui Petronie, care ne zugrăvește viața unui sibarit din vremile imperiului.* ROM. LIT. 432[2]/8, cf. PONTBRIANT, D., ODOBESCU, S. I, 53, ALEXI. W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Am fost întotdeauna o copie cu creionul de tîmplărie a sibariților occidentali.* ARGHEZI, S. XX, 48, cf. DL, DM, DN[2], DEX. ◇ (Ironic, ca apelativ) *Domnule sibarit, strigai eu, împingîndu-l cu piciorul..., urnește-te puțin de pe această saltea moale de puf de lebădă!* HOGAȘ, DR. I, 62. ◇ (Adjectival) *Era timpul să o pați, căci devenisem cu totul sibarit.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 121. *Oferind colegilor săi... o somptuoasă și sibaritică ospitalitate în castelul său.* M. I. CARAGIALE, C. 158.
— Pl.: *sibariți, -te.*
— Din fr. **sybarite**, lat. **Sybarita.**

SIBARÍTIC, -Ă adj. (Rar) Care aparține sibariților, privitor la sibariți. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *sibaritici, -ce.*
— Din fr. **sybaritique.**

SIBARITÍSM s. n. (Livresc) Lux exagerat și desfriu. Cf. SCRIBAN, D., DEX, DN[3].
— Din fr. **sybaritisme.**

SIBEÁNCĂ s. f. v. **sibiancă.**

SIBERIÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Siberiei sau care este originară de acolo; (la m. pl.) populație care locuiește în Siberia. Cf. I. GOLESCU, C., RESMERIȚĂ, D. *Sunau glasuri. Mitrea cunoscu baritonul căpitanului Baranta, siberian invalid.* SADOVEANU, O. XVII, 274, cf. DL, DM, DEX.

2. Adj. Care aparține Siberiei sau siberienilor **(1)**; privitor la Siberia sau la siberieni; originar din Siberia, specific Siberiei sau siberienilor. Cf. BARCIANU. *Sarmații umplu din nou Europa cu modele artistice... siberiene.* PÂRVAN, G. 451. *A povestit amintiri siberiene, evocînd halucinant mulțimi de oameni.* TEODOREANU, M. U. 81. *Astă-iarnă,... pe un ger siberian, mi-au făcut o vizită în toaletă parizianâ.* SADOVEANU, O. IX, 238. *Căciula de lutru a unuia fiind... de formă siberiană, cu clape de blană întoarse în sus.* CĂLINESCU, S. 38, cf. DL, DM. *În ghețurile siberiene... s-a găsit corpul unui mamut foarte bine conservat.* GEOLOGIA, 106. *În această mare izolată, aflată în bătaia vînturilor siberiene de nord... se dezvoltă o faună.* AP 14. *Mie mi-a venit rîndul să predau... lecția despre taigaua siberiană.* CINEMA, 1968, nr. 7, IV. *Vitregia unor ierni care bîntuie aproape zece luni pe an, cu urgia gerurilor seci și a viscolelor siberiene.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 10/1. ◇ (Geol.) *Scutul siberian* = una dintre cele trei regiuni din emisfera nordică, formată din rocile cele mai vechi ale scoarței pămîntului. *Scutul siberian formează temelia regiunii tabulare care constituie platforma siberiană.* LTR[2]. *La începutul erei paleozoice, uscatul era constituit din cele patru mari scuturi arhaice:... scutul siberian și scutul african.* GEOLOGIA, 65.
— Pronunțat: *-ri-an.* — Pl.: *siberieni, -e.* — Și: (învechit) **sibiriân, -ă** s. m. și f., adj. I. GOLESCU, C.
— **Siberia** (n. pr.) + suf. *-ean.* Cf. fr. s i b e r i e n.

SÍBIÁN, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. Persoană care face parte din populația de bază a Sibiului sau este originară de acolo; (la m. pl.) locuitorii Sibiului. *Oare pe lege s-au făcut aceea de sibiani; au nu?* ȘINCAI, HR. II, 126/5, cf. I. GOLESCU, C., DDRF. *Mai stăruiește Petru în zadar ca brașovenii și săbienii să i se supună de bunăvoie.* XENOPOL, I. R. IV, 229, cf. BARCIANU. *Închipuie-și oricine bucuria sibienilor la prilejul ce li se da de-a auzi întîia oară pe scenă limba românească.* CĂLINESCU, E. 133. *Au așezat bănci, parcul devenind un plăcut loc de odihnă pentru sibieni.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 859. *Gazdele... joacă nervos, fapt de care profită sibienii, care caută să mențină scorul.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 3/6.

2. Adj. Care aparține Sibiului sau sibienilor **(1)**; privitor la Sibiu sau la sibieni; originar din Sibiu. Cf. BARCIANU. *Pinacoteca ieșeană rivalizează cu Brukenthalul sibian.* CĂLINESCU, C. O. 261. *Îndreptarul procuratorului sibian reprezintă... prima lucrare legislativă.* IST. LIT. ROM. II, 89. *Spectacolul sibian avea nevoie de o privire mai analitică... a momentelor-cheie ce defineau tema.* T mai 1964, 87. *Toate acestea explică ... interesul publicului sibian pentru muzică.* M 1968, nr. 10, 38. *Spectacolele artiștilor sibieni sînt concepute special pentru a fi jucate în aer liber.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 4/1. *Creatorii fabricii sibiene au conceput în acest an*

cîteva zeci de modele noi. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 210. *Chirurgul sibian a înlăturat periculosul corp străin.* G. BARBU, A. V. 42.

3. S. m. sg. art. (Regional) Numele unui vînt care bate dinspre Sibiu. Cf. HEM 2 138.

4. S. m. (Regional) Negustor de pînzeturi, de stofe etc. (Peștișani — Tîrgu Jiu). Cf. ALR II 6 481/836.

— Pronunțat: *-bi-an.* — Pl.: *sibieni, -e* și (învechit) *sibiani, -e.* — Și: (învechit) **săblán** s. m.

— **Sibiu** (n. pr.) + suf. *-ean.*

SIBIÁNCĂ s. f. Femeie care face parte din populația de bază a orașului Sibiu sau care este originară din Sibiu. Cf. I. GOLESCU, C., DDRF. ✧ (Adjectival) *Rapidistele au fost întrecute de handbalistele sibience.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 2/1.

— Pronunțat: *-bi-an-.* — Pl.: *sibience.* — Și: (învechit) **sibeáncă** s. f. DDRF.

— **Sibian** + suf. *-că.*

SIBIÁȘ s. n. Un fel de ață groasă de bumbac, răsucită, folosită mai ales în cizmărie. *Ochelarii ... încercuiți cu sibiaș.* KLOPȘTOCK, F. 7. *I se încurcau degetele în sibiașul uns cu săpun.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 238, cf. id. M. D. II, 78. *Spre mai multă siguranță, bătrînul mai trase o cusătură cu sibiaș, străbătînd chiar stofa.* CĂLINESCU, E. O. II, 218, cf. DL, DM, SCL 1974, 609, DEX.

— Pronunțat: *-bi-aș.* — Pl.: *sibiașe.*

— Etimologia necunoscută.

SIBILÁNT, -Ă adj. (În sintagmele) *Consoană sibilantă* sau *sunet sibilant* (și substantivat, f.) = **a)** consoană constrictivă (sau fricativă) prepalatală sau postalveolară (în limba română una dintre consoanele „ș" și „j"); consoană șuierătoare, v. șuierător **(I 1)**. *Legea fonetică este că „ea" și „oa" tind a se preface în „a" mai ales după labiale și „r", uneori și după sibilante.* F (1881), 215, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Rezonatorul acesta dintre dosul limbii și partea posterioară a palatului dă consoanelor „ș", „j" acel zgomot caracteristic de fricțiune, acel șuierat după care au fost numite șuierătoare sau sibilante (în opoziție cu „s", „z" numite siflante).* GRAM. ROM¹. I, 67, cf. DL, DM, DER, DN², DEX; **b)** consoană constrictivă (sau fricativă) dentală sau alveolară (în limba română una dintre consoanele „s" și „z"); consoană siflantă, v. siflant **(1 a)**. *Cu apertură verticală se rostește afonica „s" și fonica „z", numite și siflante sau sibilante.* PUȘCARIU, L. R. II, 18. *Acest termen este cel potrivit, iar nu cel de asibilare, prin care trebuie să înțelegem numai prefacerile în sibilante, nu-și în șuierătoare.* BUL. FIL. VII — VIII, 328, cf. DER; **c)** consoană constrictivă (sau fricativă) care poate fi oricare dintre consoanele „ș", „j", „s", „z"; consoană siflantă, v. siflant **(1 b)**. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DER. ✦ (Adverbial) Șuierător **(I 1)**. *Crăpătura fluierului este linială ca să poată fluiera sibilant.* HELIADE, O. II, 372.

— Pl.: *sibilante.*

— Din fr. **sibilant.**

SIBÍLĂ s. f. **1.** Femeie căreia i se atribuia, în antichitatea greco-romană, darul prezicerii viitorului. *Sivila Eritria, aceasta ... au prorocit stricarea Troadei.* CUGETĂRI, 109ᵛ/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRLU, I. GOLESCU, C., ARISTIA, PLUT., PROT. — POP., N. D. *Postul prelungit ... a fost întrebuințat ca mijloc sigur pentru a provoca inspirațiunea sibilelor din antichitate.* CONTA, O. F. 365. *Cu glas adînc, cu graiul de Sibile, Rostește-tin, în clipe cadențate: Nu-nvie morții — e-n zadar, copile!* EMINESCU, O. I, 202, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Și grave, ca niște sibile Ce rătăcesc pe Euxin, Șoptesc.* MINULESCU, V. 138. *Sibilă murmurînd din mii de guri Oracole uitate de pescar.* PILLAT, P. 188, cf. SCRIBAN, D. *În veghile ei nesfîrșite ... au înviat în ea puterile defuncte ale sibilelor antice.* VINEA, L. I, 250, cf. DL, DM. *Seamăn cu sibilele care l-au profețit pe Isus.* BARBU, PRINC. 73, cf. DER, DN², DEX. ✦ (Învechit, rar; la pl.) Iele. *Ieșind într-o noapte afară, a dat peste iele (sibile), de care spăimîntîndu-se, s-a vătămat băiatul la minte.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 348/15.

2. Reprezentare plastică a unei sibile **(1)**. *Pe dinafară de jur împrejur sînt zugrăviți învățații antichității și sibilele.* GHICA, C. E. II, 565. *Aci se află o sibilă de celebrul pictor Domenichino.* FILIMON, O. II, 150. *Triunghiurile care leagă plafonul cu pereții încadrează figuri uriașe de profeți și de sibile.* OȚETEA, R. 296.

— Pl.: *sibile.* — Și: (învechit) **sivílă** s. f. I. GOLESCU, C.

— Din lat. **Sibylla, fr. sibylle.** — **Sivilă** < ngr. Συβύλλα.

SIBÍLIC, -Ă adj. De sibilă **(1)**, profetic; p. ext. care este neînțeles sau greu de înțeles, care conține lucruri necunoscute, ascuns, enigmatic, misterios **(1)**, ocult **(2)**, tainic **(I 2)**; sibilin, sibilinic. V. secret² **(I 6)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DN². *Alegîndu-mi termenii cei mai sibilici cu putință am anunțat avioanele de escortă că am stabilit direcția către obiectiv.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 56, 29/3, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *Un papugiu și jumătate, tipul șmecherului ... zîmbește sibilic.* COCEA, S. I, 149. *Să plătească bir ... răspunse sibilic Miron logofătul.* SADOVEANU, O. X, 168.

— Pl.: *sibilici, -ce.*

— Din fr. **sibyllique.**

SIBILÍN, -Ă adj. De sibilă **(1)**, profetic; p. ext. care este neînțeles sau greu de înțeles, care conține lucruri necunoscute, ascuns, enigmatic, misterios **(1)**, ocult **(2)**, tainic **(I 2)**; sibilic, sibilinic. V. secret² **(I 6)**. Cf. DRLU, I. GOLESCU, C., ARISTIA, PLUT., PONTBRIANT, D., BARCIANU, ȘĂINEANU². *Cerul greoi și-ntunecat Părea o carte veche cu taine sibiline.* PETICĂ, O. 71, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Pe chei se trezesc sibilinele glasuri.* BLAGA, POEZII, 183, cf. DL, DM. *Nimic cețos și sibilin, Nici o sirenă să ne-ngîne.* BRAD, O. 49. *Ideea are un caracter sibilin, tocmai pentru a-și frîna labilitatea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 43, 19/2, cf. DN², DEX. ✧ *Cărți sibiline* = culegere de oracole privitoare la destinele Romei antice și care erau consultate în momentele de primejdie de către Senat. Cf. DRLU. *La romani domnea tîlcul cărților sibiline pentru întîmplările statului.* EPISCUPESCU, O. Î. 68/6, cf. ARISTIA, PLUT., ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D. ✧ (Adverbial) *Ninge ca în martie o mie nouă sute șapte! rosti sibilin Costea Lipan.* C. PETRESCU, C. V. 166.

— Pl.: *sibilini, -e.* — Și: (învechit) **sivilín, -ă** adj. I. GOLESCU, C.

— Din lat. **sibyllinus, fr. sibyllin.**

SIBILÍNIC, -Ă adj. De sibilă, profetic; p. ext. care este neînțeles sau greu de înțeles, care conține lucruri necunoscute; ascuns, enigmatic, misterios **(1)**, ocult **(2)**, tainic **(I 2)**; sibilic, sibilin. V. secret² **(I 6)**. *Comitetul ... a devenit un sibilinic consiliu de coroană cu rezoluții rezervate și diplomatice.* LOVINESCU, C. VII, 176. *Încet frec de rugină un sibilinic vis.* VOICULESCU, POEZII, II, 53. *Cuvîntul nu era sibilinic și nu era nici o glumă proastă sau un mijloc să scap de întrebări.* TUDORAN, O. 26, cf. DL, DM. *Unii publiciști sînt pîndiți de pericolul exprimării sibilinice.* L. ROM. 1959, nr. 5, 57, cf. 485. *Zîmbete, exclamații sibilinice ... au avut darul de a-mi crea ... o stare de spirit în care curiozitatea se îmbina cu nerăbdarea.* T. IANUARIE 1969, 118. *Cam același este și cazul tălmăcirii ..., prea înghețată și sibilinică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 37, 5/2, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *E redactat foarte sibilinic acest comunicat.* CAMIL PETRESCU, U. N. 419.

— Pl.: *sibilinici, -ce.*
— **Sibilin** + suf. **-ic.**

SIBIOG subst. v. **șibiog.**

SIBÍR[1] subst. Țesătură de bumbac groasă, scămoșată pe una sau pe ambele fețe, executată cu o urzeală și cu două bătături de culori diferite. V. m o l t o n, f i n e t. Cf. DL, DM, LTR[2], DEX.

— De la n. pr. **Сибирь**. Cf. rus. с и б и р к а.

SIBIR[2] subst. (Cu sens neprecizat, probabil) Oțel (1). *Patru care mocănești..., așezate pe roți înalte, cu obezile strînse puternic în șini late de sibir.* HOGAȘ, DR. II, 39.

— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută.

SIBIRIÁN, -Ă s. m. și f., adj. v. **siberian.**

SIBÓI subst. v. **șiboi.**

SIBÓRNIC, -Ă adj. v. **sobornic.**

SIBORNICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **soborniceasc.**

SIC[1] adv. Cuvînt care înseamnă „așa", folosit, între paranteze, într-un text reprodus, pentru a arăta că acesta este redat exact, deși pare eronat. Cf. ANTONESCU, D., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Din lat. **sic.**

SIC[2] subst. (Prin vestul Transilv.) Pămînt care conține calcar sau silitră. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 57, ALR II 5 062/53, 6 064/316.

— Pl.: ?— Și: **sici** (PRIBEAGUL, P. R. 57), **sit** (ALR II 5 062/53) subst.
— Din magh. **szik.**

SIC[3] interj. v. **sic**[1].

SICÁIȚĂ s. f. v. **sacoviță.**

SICÁLĂ s. f. v. **scală**[1].

SICÁMENĂ s. f. (Bot.; învechit, rar) Sicomor (*Ficus sycomorus*). *Bătu cu grindire viniile lor și sicamenele* (s m o c h i n e l e HV, m u r i i D) *lor cu brumă.* PSALT. 160, cf. CORESI, PS. 214/2, TDRG, SCRIBAN, D.
— Accentuat și: *sicaménă.* TDRG. — Pl.: *sicamene* și *sicameni* (CORESI, PS. 214/2).
— Din slavonul **сикамина**, ngr. συκάμινος.

SÍCAP interj. (Regional; de obicei repetat) Cuvînt folosit pentru a chema caprele (Petrila). Cf. A III 16.
— Onomatopee.

SICÁR s. m. (Învechit; astăzi livresc) Ucigaș plătit. *Ai scos în pustie patru mie de sicari.* N. TEST. (1648), 164[r]/28. *Era unul numit Malaspina, cel mai faimos dintre bravii și sicarii Veneției.* CALENDAR (1854), 81/32. *Ca iarăle se repeziră asupra lui cei doi sicari, lovindu-l fără alegere în toate părțile.* ARHIVA, II, 142, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., DN[2]. *Trebuie să găsesc niște scelerați, niște sicari să-l dau morții.* BARBU, PRINC. 89, cf. DEX. ◇ F i g. *Presa ziaristică... va fi redusă a nu mai fi decît instrumentul paraponisiților și refugiul sicarilor condeiului.* GHICA, C. E. III, 18. ◇ (Adjectival) *Tu ești eghipteanin cel ce... scoseși întru pustie patru mie de bărbați sicarei* (u c i g a ș i B 1938). COD. VOR.[2] 18[v]/2.

— Pl.: *sicari.* — Și: (învechit) **sicaréu** s. m. COD. VOR[2]. 469.
— Din slavonul pl. **сикари**, lat. **sicarius.**

SICARÉU s. m. v. **sicar.**

SICATÍV, -Ă s. n., s. m., adj. 1. S. n., s. m. Substanță care se adaugă uleiurilor, vopselelor, cernelurilor, pentru a le face să se usuce repede și a le îmbunătăți calitatea. *Sicativ se numește verce oloiu care amestecîndu-se cu altă substanță are proprietatea să se usuce curînd.* MAN. SĂNĂT. 124/27, cf. ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Piesele brute... se colorează cu un amestec subțire de gips, var sau cretă și apă, la care se mai adaugă puțin ulei de in și sicativ.* ORBONAȘ, MEC. 181. *Se amestecă făcîndu-se o pastă cu ulei de in fiert în care se pune puțin sicativ.* ENC. TEHN. I, 429, cf. NOM. MIN. I, 212, 361. *Sicativii au numele aceilor respectivi.* LTR[2], cf. DL, DM, DER, DN[2], DEX. ✦ (Rar) Medicament care, înlesnește uscarea unei răni, care scurtează sau previne supurația etc. Cf. BIANU, D. S.

2. Adj. (Despre uleiuri) Care se usucă repede. Cf. ȘĂINEANU[2], CADE. *Ozonul se întrebuințează la albit, la prepararea uleiurilor sicative, în industria parfumurilor.* ENC. AGR. IV, 368, cf. SCRIBAN, D. *Uleiurile sicative se usucă la aer.* MARCOVICI, CH. 541, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Scris și: (învechit, după fr. și lat.) *siccativ.* ANTONESCU, D. — Pl.: *sicativi, -e.* — Și: (învechit) **sicativă** s. f. ANTONESCU, D.
— Din fr. **siccatif**, germ. **Sikkativ**, lat. **siccativus.**

SICATÍVĂ s. f. v. **sicativ.**

SÍCĂ s. f. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu frunze mari de culoare verde-închis dispuse în rozete și cu flori mici albăstrui sau roșietice; (regional) garofiță-de-mare, limba-boului, limba-peștelui, marchedon (*Statice gmelini*). Cf. BRANDZA, FL. 413, BARCIANU, GREȚESCU, FL. 485, ALEXI, W., TDRG, PANȚU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 302, DL, DM, BORZA, D. 164, M. D. ENC., DEX. *Sica... se găsește prin finețe.* ȘEZ. XV, 122.

— Pl.: *sici.*
— Etimologia nesigură. Cf. o s i c ă[2].

SICĂÍ vb. IV v. **sicîi.**

SICĂIÁLĂ s. f. v. **sicîială.**

SICĂÍȚĂ s. f. v. **sacoviță.**

SICFÉSTRU s. n. v. **sechestru.**

SICHÉM s. n. v. **sicherm.**

SÍCHERĂ s. f., s. n. 1. S. f. (Învechit și regional) Băutură alcoolică făcută din fructe (mai ales din mere). V. c i d r u. *Vin și sichera* (b ă u t u r ă a m e ț i t o a r e B 1938) *nu va bea și să va împlea de duh*[ul] *s*[i]*nt.* N. TEST. (1648), 65[v]/19, cf. BIBLIA (1688), 788[2]/34. *Cinghir, de 14 oca 1 leu* (a. 1761). ap. TDRG, cf. BARCIANU, V. 38, CIHAC, II, 343, 490, DDRF, TDRG, MIRONESCU, S. 620, SCRIBAN, D.

2. S. n. (Prin sudul Mold.; în formele *țighir* și *țîhir*) Zeamă care se obține prin stoarcerea tescovinei după ce s-a scos vinul și s-a adăugat puțină apă. Cf. SCRIBAN, D. 1 365.

— Accentuat și: *sichéră.* TDRG. — Pl.: *sichere.* — Și: **cighir** (CIHAC, II, 490, TDRG; accentuat și *cighír*, SCRIBAN, D.; pl. *cighiruri*, id. ib.), **țighir** (BARCIANU, V. 38, CIHAC, II, 490, TDRG; accentuat și *țighír*, SCRIBAN, D.; pl. *țighiruri*, id. ib.) s. n., (învechit) **sighir** (TDRG) subst., **cînghir** (pl. *cînghiruri*, SCRIBAN, D.) s. n., (regional) **sîhir** (MIRONESCU, s. 620; accentul necunoscut) subst., **țighér** (ISER, SCRIBAN, D.; pl. *țigheruri*), **țîhír** (SCRIBAN, D.; pl. *țîhiruri*, id. ib.) s. n.

— Din slavonul **сикера**, ngr. σίκερα. — Pentru **cighir, țigher, țighir**, cf. magh. c s i g e r. — Pentru **cînghir**, cf. scr. č i n g e r.

SICHERÉM s. n. v. **sicherm.**

SICHÉRM s. n. (Prin Munt.) Unealtă meşteşugărească. *Vă dăm sculele noastre — Toate sichiremurile.* LUNGIANU, CL. 200. *Ţine toate sichermurile la brîu.* SCL 1974, 609. *Şi-a luat sichemurile-n traistă şi-a plecat după lucru.* UDRESCU, GL. ✦ (Prin sud-vestul Munt.; la pl.) Obiecte mărunte. Cf. LEXIC REG. II, 71.

— Pl.: *sichermuri* şi *sicherme* (LEXIC REG. II, 71). — Şi: **sicherém** (UDRESCU, GL.), **sichém, sichirém** s.n.
— Etimologia necunoscută.

SICHÉSTRU s. n. v. **sechestru.**

SICHIMEÁ interj., s. f. (Argotic) **1.** Interj. Cuvînt care exprimă o atitudine de nepăsare. *Şi deci sîchimea ... cum mi-o fi sorţit* (a. 1892). ŞIO II$_1$, 321, cf. RESMERIŢĂ, D.

2. S. f. Secătură **(6)**. Cf. RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D., DSR. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Sichimeaua de ginere-meu.* CARAGIALE, ap. ŞĂINEANU, D. U. *Erau vreo trei sichimele de mueri, scundace, pricepute.* BARBU, G. 37.
— Pl.: **(2)** *sichimele.* — Şi: **sichimeá** interj.
— Din tc. **sikime.**

SICHIORÁŞ s. m. v. **sechiraş.**

SICHÍR s. m. (Regional) Nume dat unor specii de păsări înrudite cu pitulicea. Cf. BĂCESCU, PĂS. 155.
— Pl.: *sichiri.* — Şi: **cichír** s. m. BĂCESCU, PĂS. 155.
— Etimologia necunoscută.

SICHIRÁŞ s. m. v. **sechiraş.**

SICHIREÁŞ s. m. v. **sechiraş.**

SICHIRÉM s. n. v. **sicherm.**

SICHISTRÁ vb. I v. **sechestra.**

SÍCHIŞ, -Ă adv., adj. **1.** Adv. (Prin nord-vestul Transilv.) Puţin cîte puţin; greu. Cf. CABA, SĂL. *I-o plătit cam sichiş împrumutu.* MAT. DIALECT. I, 93. ✦ (Regional) Cu zgîrcenie (Someş Guruslău — Zalău). Cf. MAT. DIALECT. I, 215. *Mi-a măsurat cam sichiş.* ib.

2. Adj. (Prin vestul Maram.) Zgîrcit. Cf. LEXIC REG. 22.
— Pl. *sichişi, -e.*
— Din magh. **szűkös.**

SICI[1] s. n., interj. **1.** S. n. Partea ovală şi fără adîncituri a arşicului; p. ext. poziţie, pe muchie, pe care o ia arşicul lovit sau căzut, în atingere cu pămîntul, cu partea compactă rezemată de pămînt; (regional) armaş, vizir. *Partea dimpotrivă, care stă pe pămînt, se numeşte siciu.* ISPIRESCU, ap. CADE, cf. ŞĂINEANU. *Din punctul C al acestui joc, ştim care-i siciul şi care-i beiul la o gioală.* PAMFILE, J. II, 50, cf. SCRIBAN, D. *Dacă pică o gioală cu siciul în sus ..., jucătorul adaugă la cele patru gioale încă una.* id. ib. *Nu se prinde! — strigă cei cu bei ... — Se prinde! — hotărîră cei cu sici.* ARGHEZI, VERS. 154, cf. DL, DM, DEX, DSR. ✧ *De-a siciul* sau *sici şi bei* ori *sici-beiul* = joc de copii care seamănă cu jocul de arşice. Cf. BARONZI, L. 125, DA I$_1$, 269, 537. *Jocurile de arşice ... cu numirile de siciu ... şi bei ..., sînt toate moşteniri din epoce foarte depărtate.* TEODORESCU, P. P. 188, com. din BUCUREŞTI. ✧ (Adverbial) *La cine cade arşicul sici ia armăşia.* ISPIRESCU, ap. ŞIO II$_1$, 321, cf. RESMERIŢĂ, D.

2. Interj. (În opoziţie cu bei) Cuvînt pe care îl pronunţă unul sau mai mulţi jucători care participă la jocul de-a siciul (v. sici[1] **1**), pentru a anunţa că pariază pe sici[1] **(1)**. *Acela ia gioala sau căţeaua şi întreabă: — sici ori bei?* PAMFILE, J. II, 49.

3. S. n. (Regional) Fiecare dintre pietricelele folosite în jocul de copii denumit bornonac (Rîuşor — Făgăraş). Cf. VICIU, GL.
— Pl.: *siciuri.* SCRIBAN, D. — Şi: **sîciu** s. n.
— Din tc. **sîk** „compact".

SICI[2] s.n. Sediu al organizaţiei cazacilor zaporojeni. *Fiind primit în sici la învăţătura săbiei şi a călăriei, Nicoară l-a văzut iar pe prietenul lui.* SADOVEANU, O. XVIII, 253. *Simion Bugski ... nu numai la Peşte Mort, ci şi în alte sici s-a oprit.* id. ib.
— Pl.: *sici.*
— Din ucr. **cič.**

SICI[3] subst. v. **sic**[2].

SÍCICĂ s. f. v. **şişcă**[1].

SICILIÁN, -Ă subst., adj. **I. 1.** S. m. şi f., adj. (Persoană) care face parte din populaţia de bază a Siciliei sau este originară de acolo; (la m. pl.) populaţie care locuieşte în Sicilia. *O siciliană numită Tofana.* ASACHI, L. 70[2]/34, cf. VALIAN, V., DDRF. *S-a străduit să mă convingă, cînd i-am fost oaspe în palatul său din Catania, capul ramurii siciliene.* M. I. CARAGIALE, C. 70. *Ca şi cum sicilienii ar fi purtat vina pieirii urgisitului.* SADOVEANU, O. XX, 449. *Un sicilian bătrîn mă duce pe genunchiul şchiopătat.* ARGHEZI, S. VI, 9. *Căpitanul, impozant sicilian, ... ne primeşte cu ospitalier surîs.* RALEA, S. T. I, 292. *Ar fi bvut să se răfuiască pe loc ... cu pescarii lui sicilieni.* CINEMA, 1968, nr. 1, XV, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care aparţine Siciliei sau sicilienilor **(1)**; privitor la Sicilia sau la sicilieni; originar din Sicilia. Cf. VALIAN, V., BARCIANU. *Aci, în portul sicilian, n-avem să stăm decît o noapte.* BLAGA, H. 114. *La curtea lui ia de fapt naştere literatura italiană cu primul ei curent, şcoala siciliană.* VIANU, L. U. 138. *Lumea şi ziarele au fost însă ocupate cu ... catastrofele siciliene.* CINEMA, 1968, nr. 5, 4, cf. M. D. ENC., DEX.

3. S. f. Dans pastoral cu o mişcare lentă, originar din Sicilia; melodie după care se execută acest dans. Cf. ANTONESCU, D., ENC. ROM., IVELA, D. M., DN[2], DER, DEX. ✦ (Parte dintr-o) compoziţie muzicală cu caracter lent, caracteristică secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., IVELA, D. M., DER, DN[3].

4. S. f. (Şi, adjectival, în sintagmele *apărare siciliană* sau *siciliana veche*) Serie de mutări determinate, prin care un jucător de şah răspunde la atacul adversarului. Cf. DEX.

II. 1. Adj. Care aparţine sicilianului **(II 2)**; privitor la sicilian. Cf. M. D. ENC., DEX., DN[3].

2. Subst. Etaj al cuaternarului inferior din bazinul Mării Mediterane. Cf. LTR[2], M. D. ENC, DEX, DN[3].

3. Subst. Grupă de straturi geologice din sicilian **(II 2)**.
— Pronunţat: *-li-an.* — Pl.: *sicilieni, -e.*
— Din it. **siciliano, fr. sicilien.**

SICILIÁNCĂ s. f. Femeie care face parte din populaţia de bază a Siciliei sau este originară din Sicilia; siciliană, v. sicilian **(1)**. Cf. DSR.
— Pronunţat: *-li-an.* — Pl.: *sicilience.*
— **Sicilian** + suf. *-că.*

SICIRÁŞ s. m. v. **sechiraş.**

SICITÁTE s. f. (Livresc) **1.** Uscăciune; secetă. *Vîntul nordic soseşte la noi sec şi conservă această salubră siccitate în toată zona interioară a ţării.* HASDEU, I. C. I, 221, cf. DN[3].

2. Fig. Sterilitate. *Francezii au început să recunoască că actualmente literatura lor suferă de o anume*

sicitate, fabricație, lipsă de naturalețe și pasiune. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, 55, 6/2.

— Scris și: (învechit, rar, după lat. și fr.) *siccitate.*
— Din lat. **siccitas, -atis, fr. siccité.**

SÍCITÓR s. n. v. **sucitor.**

SÍCIU s. n. v. **sicl**[1].

SICÎLDISÍ vb. IV v. **sicîldisi.**

SICLÉT s. n. **1.** (Învechit) Supărare; necaz **(1).** *Aflînd țara stricată... de multă datorie ce-i îndatorise Mihai Vodă cu împrumutatele, făcîndu-le siclet de luase bani de la turci în datorie.* AMIRAS, LET. III, 150/19. *Domnul mult siclet au tras păn s-au strîns banii slujbei acestii* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 202/27. *Foarte cu mare siclet au cerut de la boieri Cara Mustafa cu naziru... să le dea 70 de pungi de bani.* DIONISIE, C. 179, cf. I. GOLESCU, C., DDRF. *Să nu le spuie sicletu.* ȘĂINEANU[2], cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. ✧ Loc. adv. **A siclet** = în semn de supărare. *Și-a supt o mînă în silă, așa a siclet... și mi-a spus să viu și la anul.* KLOPȘTOCK, F. 214.

2. (Învechit, rar) Lipsă; sărăcie **(3).** *Poliță pe bani[i] nemțești mai mult să nu-m[i] faci, că n-oi putea răspunde, că aici]a nu poci crede ce siclet de ban[i] iaste* (a. 1770). FURNICĂ, I. C. 27.

3. (Prin sudul Mold.; în forma *siclit*) Năduf **(1).** *Îmi venea siclit.* SCRIBAN, D.

— Accentuat și: (regional) *sículet.* SCRIBAN, D. — Pl.: *sículete* și *sículeturi* (I. GOLESCU, C.). — Și: (regional) **sículit** s. n. SCRIBAN, D.
— Din tc. **sıklet.**

SICLÍ vb. IV v. **șicui**[1].

SÍCLIT s. n. v. **siclet.**

SÍCLOȘ s. m. v. **siclu.**

SÍCLU s. m. **1.** (La vechii evrei) Unitate de măsură pentru greutăți, cu o valoare de aproximativ 6 grame. *Un cercel de aur, care cumpăniia giumătate de siclus.* PO 77/23. *Tu ia mirosuri floare de zmirnă aleasă, 500 de sicli.* BIBLIA (1688), 61[2]/35, cf. SCRIBAN, D.

2. Monedă cu greutatea de un siclu **(1).** *Treizeci de șiclușî de argint să-i dea.* PO 249/23. *Siclușul iară face 20 de bani.* ib. 281/20. *Ți-aș fi dat 10 sicli de argint și un briu.* NEAGOE, ÎNV. 102/1. *Ptolemeu Filadelful... au trimis... la beserica Ierusalimului, daruri, 120 de sicli ovreești de argint.* ANTIM. O. 306, cf. I. GOLESCU, C. *Schimba sigle de aur cu chipul lui Justinian.* SADOVEANU, O. XII, 30. *În sufletul lor nu trăiește un Bizanț al tuturor veacurilor, ci un Bizanț de o zi, cînd pot să cîștige sigle și să bea vin.* id. ib. 63.

— Pl.: *sicli.* — Și: **síglă** s. f., (învechit) **sículus, sícluș** (DHLR II, 555), **sícloș** (PO 309/26) s. m., **secélă** (I. GOLESCU, C.) s. f., **șículuș, șúcluș** (DHLR II, 555) s. m.
— Din lat. **siclus,** v. sl. СИКЛЬ, СИКЛО, ngr. σίκλος.
— **Sículuș, sícloș, șículuș, șúcluș** < magh. **szikluș.**

SICLUÍ vb. IV v. **șicui**[1].

SICLUÍT, -Ă adj. v. **șicuit.**

SÍCLUS s. m. v. **siclu.**

SÍCLUȘ s. m. v. **siclu.**

SICNEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Faptul de a **sicni**; secare[1] **(1).** Cf. UDRESCU, GL. ✦ Fig. Suferință. *Am așa o sicneală la inimă de cînd mi-a murit copilul, că nu-mi mai viu în fire.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *sicneli.*
— **Sicni** + suf. *-eală.*

SICNÍ vb. IV. Intranz. (Prin nord-vestul Munt.) A seca[2] **(2).** *I-au sicnit izvoarele.* UDRESCU, GL. ✧ Expr. **A-i sicni burta** (sau **mațele**) **cuiva** = a-i fi foame. id. ib. **A-i sicni inima** (cuiva) sau (tranz.) **a-l sicni la inimă** (pe cineva) = a avea o mare supărare, o mare tristețe. *Moartea băiatului l-a sicnit la inimă.* id. ib. ✦ Tranz. (Complementul indică recipiente) A goli. *A sicnit o sticlă de rachiu la fund pe nerăsuflate.* UDRESCU, GL. *A pus la gură ploșca plină și cînd a luat-o era sicnită mai mult de jumătate.* id. ib.

— Prez. ind.: *sicnesc.*
— Probabil contaminare între **seca** și **icni.** Cf. ucr. СИКМУТИ „a tăia".

SICNÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Secat[2] **(2).** *Am găsit fîntîna sicnită, pînă la fund.* UDRESCU, GL. ✧ Fig. *Mi-e inima sicnită și nimeni pe lume nu știe dorul care-mi este mie.* id. ib. ✦ (Despre recipiente) Gol. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sicniți, -te.*
— V. **sicni.**

SICOFÁND s. m. v. **sicofant**[1].

SICOFANDÍE s. f. v. **sicofantie.**

SICOFÁNT[1] s. m. (Livresc) Denunțător. *Ce floare în chip îți vei schimba... ca de cleveta limbilor să scapi, ca din gurile sicofandilor să te mîntuiești?* CANTEMIR, I. I. I, 140, cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU[2]. *Și poți să pui — cum cer și sicofanții, Sub tălpi să mă strivească elefanții.* COȘBUC, P. II, 284, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], DEX. ✦ (La vechii greci) Nume dat acelora care se îndeletniceau cu denunțarea hoților de smochine; p. ext. denunțător public (de profesie). Cf. SCRIBAN, D., DER. ✧ (Adjectival) *Dac-am mai trăi pe vremea marilor retori sicofanți... am perora ca disperatul Eschines.* I. BOTEZ, B. I, 215.

— Pl.: *sicofanți.* — Și: (învechit, rar) **sicofánd** s. m.
— Din ngr. συκοφάντης, fr. **sycophante.**

SICOFÁNT[2] s. m. Insectă de culoare verde-aurie, cu miros de mosc, care trăiește în pădurile de conifere și stejari din Europa sudică și centrală *(Calosoma sycophanta).* Cf. ENC. ROM., DL, DM, DN[2], DEX.

— Pl.: *sicofanți.*
— Din lat. **sycophanta.**

SICOFÁNTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Care aparține sicofantului[1], privitor la sicofant[1]. Cf. I. GOLESCU, C.

— Pl.: *sicofantici, -ce.*
— Din ngr. συκοφαντικός.

SICOFANTÍE s. f. (Învechit) Denunț. *Fapte pline de răutate precum sînt sicofandiile, clevetele, minciunile.* CANTEMIR, I. I. I, 46, cf. II, 179, I. GOLESCU, C., GÁLDI, M. PHAN.

— Pl.: *sicofantii.* — Și: **sicofandíe** s. f.
— Din ngr. συκοφαντία.

SICOFANTÍRE s. f. (Învechit, rar) Denunț. Cf. ARISTIA, PLUT. ✦ Spec. (La vechii greci) Denunțare a celor care se îndeletniceau în mod fraudulos cu exportul smochinelor. *În vechime și exportarea fichilor era proibită și arătarea acuzativă s-a numit sicofantire.* ARISTIA, PLUT. 234/28.

— Pl.: *sicofantiri.*
— De la **sicofant**[1].

SICOFANTÍSM s. n. (Rar) Comportare de sicofant[1]. Cf. GHEȚIE, R. M.
— **Sicofant**[1] + suf. *-ism.*

SICOMÓR s. m. Copac exotic gigant, cu lemn tare și cu fructe comestibile, asemănătoare cu smochinele; (învechit, rar) sicamenă *(Ficus sycomorus).* *Vița, sicomorul le oferiră frunze spre a-și coperi mijlocul.* HELIADE, O. I, 388, cf. NEGULICI. *Colo sub sicomori tineri ... Se zărește minareaua.* NEGRUZZI, S. II, 31. *În locul bătrînilor sicomori să vedeau niște sălcii.* FILIMON, O. II, 235, cf. PROT. — POP., N. D., BARONZI, I. L. II, 134/20. *Uită țara voastră unde nu-nflorește Sicomorul verde.* BOLINTINEANU, O. 108, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], ALEXI, W. *Și-olivii și smochinii, naramzii, sicomorii, Împrăștiind parfumuri, căzură în grămezi.* ANGHEL, P. 37, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pămîntul calcinat, din care răsar cîțiva măslini și cîțiva sicomori.* LOVINESCU, C. X, 153. *Acum ne duce mersul titanic prin aleie De sicomori în floare.* PILLAT, P. 26, cf. SCRIBAN, D. *Dobor cedrul, sicomorul, Izbindu-i greu cu toporul.* CĂLINESCU, O. II, 71. *Se va odihni la umbra sicomorilor, continuînd să compună.* VIANU, S. 174. *Malul ... își arăta colinele înalte, coborîte pînă la marginea apei, acoperite de sicomori, salcîmi și platani.* TUDORAN, P. 194, cf. DL, DM, DN[2], L. ROM. 1967, 52, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sicomori.*
— Din fr. **sycomore.**

SICÓT s. n. (Regional) Unealtă de zidărie nedefinită mai de aproape (Vlaici — Pitești). Cf. H XI 259.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

SICÓZĂ s. f. v. **sicozis.**

SICÓZIS subst. Inflamație profundă a foliculilor părului de pe față, provocată de stafilococi sau de ciuperci parazite; foliculită profundă. *Sicoza este o boală care ține luni și ani.* BIANU, D. S. *În general, sicozisul este însoțit de senzații de arsură.* ABC SĂN. *Cînd agentul patogen este o ciupercă se mai numește și sicozis parazitar sau micotic.* D. MED., cf. DN[3].
— Și: (învechit) **sicóză** s. f.
— Din fr. **sycose,** ngr. συκώσις.

SICRAT s. m. (sg.) (Regional) Rogoz **(1)** *(Carex divulsa).* Cf. BORZA, D. 40.
— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută.

SÍCRĂ s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) Scînteie **(I 1).** Cf. CABA, SĂL.
— Pl.: *sicre.*
— Din magh. **szikra.**

SICRÉI s. n. v. **sicriu.**

SICRÉT[1], -Ă s. n., adj. v. **secret[2].**

SICRÉT[2], -EÁTĂ adj., s. m. și f. v. **secret[3].**

SICRIÁȘ s. n. Diminutiv al lui s i c r i u.

1. Cf. s i c r i u **(1).** *Avea secriiaș și ce arunca într-ins purta.* VARLAAM, C. 66. *Fură oarecine de la un boiarin un secriiaș cu bani.* PRAV. 291. *Văzu un secriiaș încuiat și pecetluit cu 2 peceți de argint.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 77[r]/29, cf. 87[r]/7. *Aceste trei lănțujele de aur sînt într-un săcrieș mic de argint și pecetluitu cu 2 peceți* (a. 1716). BUL. COM. IST. II, 212. *Un săcrieș săpatu ș[i] poliitu* (a. 1765). IORGA, S. D. XI, 61, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Ne adusă din săcrieș un „souper délectable".* DACIA LIT. 292/5, cf. CIHAC, I, 248. *Văzu că vine pe apă un sicriaș smolit și încleiat bine.* ISPIRESCU, L. 146, cf. PASCU, S. 346. *Fructe bizare și aurite de tropice, culcate delicat în sicriușe fine de papură.* C. PETRESCU, C. V. 119. *Am desfăcut sicriașul unei casete cu amintiri de la mama.* VOICULESCU, P. I, 301, com. MARIAN.

2. Cf. s i c r i u **(2).** [Pe copilul care a murit nebotezat], *făcîndu-li-se un secriaș, îl îngroapă tatăl lor.* MARIAN, NA. 75, cf. DDRF. *Ni părea rău că sicriașul sărac ... se va cufunda în adîncul gropii deschise.* IORGA, P. A. II, 47, cf. CADE. *Se închina smerit ... cu ochii spre locul sicriașului.* CĂLINESCU, B. I. 195. *El să stringă os cu os, Să facă un secriaș, Și să scrie pe capac Că noi ne-am iubit cu drag.* FOLC. MOLD. II, 76.
— Pl.: *sicriașe.* — Și: (rar) **sicriuáș,** (învechit și regional) **săcriáș, secriáș,** (învechit, rar) **sicrináș** (I. GOLESCU, C.) s. n.
— **Sicriu** + suf. *-aș.*

SICRÍD s. n. v. **sicriu.**

SICRIÉR s. m. (Prin Mold.) Meșteșugar care face sicrie. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D.
— Pl.: *sicrieri.* — Și: **secriér** s. m. SCRIBAN, D.
— **Sicriu** + suf. *-ar.*

SICRÍN[1] s. n. v. **serin.**

SICRÍN[2] s. n. v. **sicriu.**

SICRINÁȘ s. n. v. **sicriaș.**

SICRINÉL s. n. (Învechit) Sicriaș **(1).** *Văzu un sicrinel încheiat și smolit bine că vine pe apă.* ISPIRESCU, L. 189, cf. DDRF, CADE, DM.
— Pl.: *sicrinele.*
— **Sicrin[2]** + suf. *-el.*

SICRIÓR s. n. (Rar) Sicriaș **(2).** Cf. DR. VI, 230, GRAUR, E. 41.
— Pl.: *sicrioare.*
— **Sicriu** + suf. *-or.*

SICRITÁDĂ s. f. v. **scrilădă.**

SICRITÁR, -Ă s. m. și f. v. **secretar.**

SICRITÁRIUȘ s. m. v. **secretareș.**

SICRITÁTE s. f. v. **scrilădă.**

SICRÍU s. n. **1.** (Învechit și popular) Dulap; ladă; s p e c. cutie; sertar **(1).** *Prisoseaște ... în coș pîine sau în secriiu, veșminte sau bani.* VARLAAM, C. 408. *Cînd va fura neștine, de sparge vreun zid sau ușe sau secriiu ... să-l scoată din locul lui.* PRAV. 33. *El ... au mărs de au luat sicreiul în tăriia lui și au scos aceale scrisori* (a. 1653). IORGA, S. D. XVI, 192. *Case de aur, cu jilțuri aurate și secrie de aur.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 46[v]/26. *Sicriul de aur. Carte de propovedanie la morți* (a. 1683). GCR I, 268/17. *Luo lui mumă-sa un sicriu* (p a n e r B 1938) *... și puse înlăuntru copilul.* BIBLIA (1688), 39[2]/50. *Luo ... un sicriu* (o l a d ă B 1938) *și găuri gaură peste scîndura lui.* ib. 275[1]/41. *O, nenorocoșii lacomii! ... acestora norocire ce să închide în săcriu iaste.* N. COSTIN, ap. GCR II, 12/20. *Au întrat ... cu acel agă ș-au spart săcreile și lădzile unora și altora.* NECULCE, L. 59. *Au descuiat sicriile ... și au luat multe argintării.* MUSTE, MAG. IST. III, 25/20, cf. N. A. BOGDAN, C. M. 160. *Sicriiul tătîni-tău iaste ... cu mulți bani mistuit* (a. 1773). GCR II, 96/10. *Să obștește în sus ... și dedesupt cu secriiu.* AMFILOHIE, G. F. 29/7. *Au întrat unul ... dar numai cît au despecetluit niște secrie* (a. 1793). URICARIUL, XVI, 329, cf. KLEIN, D. 426, BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Cele întîi focuri au aprins cîteva săcrie dușmănești cu amuniție.* AR (1829), 29[1]/19, cf. ISER. *Sărmană biblio-*

teacă uitată în secriul ei la bejenia anului 1821. NEGRUZZI, S. I, 11, cf. POLIZU. *Acolo erau cîteva scaune ..., două sicrie de haine.* F (1874), 41, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Lăzi sau sicrie de Brașov.* IORGA, C. I. III, 146, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se mai găsesc apoi și lăzi sau tronuri mai mici numite săcrini sau ladă în care se păstrează albiturile.* VUIA, Ț. H. 115, cf. CADE. *Mobilele au plecat închise în sicrie de lemn.* C. PETRESCU, C. V. 356. *Sicriul cel în care se dădea orz la cai ... sta în preajma fîntînii.* SADOVEANU, O. XIII, 304, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, COM. MARIAN: *Se scoală baba din noapte și pune sicriul (lada) în car.* ȘEZ. I, 53, cf. CABA, SĂL., DENSUSIANU, Ț. H. 333. *În săcrin punem bucat'se; dacă ai mai puține.* GREGORIAN, CL. 47, cf. ALR I 702, ALRM II/I h 350/836, A III 7, 17, V 2. *Pune cărțile-n săcrii, nu le murdări.* MAT. DIALECT. I, 190, cf. LEXIC REG. II, 77. *Cînd pocnește secriul nu-i bine.* ȘEZ. VI, 55. ◇ Fig. *Învie, Doamne, în răpaosul tău în chivote (secriniului* H, r a c l a D) *sfințiia ta.* PSALT. 278. *O dulce ospe, la mine vine ... În ascunsul inimiei, Închide-te în secriul ei* (a. 1600—1650). GCR I, 137/5. *Aceștia secrie lui Dumnădzău și curate să feaceră cămări.* DOSOFTEI, V. S. [Prefață], 1[v]/17. *Azi sicriul cel prea sfînt, Maica-naltului cuvînt, În biserică au intrat.* ȘEZ. VIII, 40. ◇ *Sicriul legii* = chivot. Cf. MINEIUL (1776), 106[r2]/12, CIHAC, II, 525, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

2. Obiect în formă de ladă de lemn sau de metal, cu un capac (detașabil) care acoperă lada în care este așezat mortul pentru a fi înmormîntat; p. e x t. obiectul cu omul mort care se află în el; p. r e s t r. partea de jos a obiectului; coșciug, (rar) sarcofag, (învechit și popular) raclă **(1)**, (popular) scîndură **(4)**, tron[2] **(3)**, (regional) brad, copîrșeu, coș, jgheab, ladă, sălaș **(1)**, casă de brad, casa mortului, (argotic) pardesiu de scînduri (v. p a r d e s i u). *Se atinse de săcriiu ... și zise: „voinice, ție zic, scoală!“* N. TEST. (1648), 75[v]/33. *Au smolit secriul bine, cum ar fi fost om mort într-însul.* SIMION DASC., LET. I, A. 57/45. *Zise împăratul să deschidă sicriele cele fericate cu aur și ... ieși dintr-însele o împuțiciune rea, și, văzură într-însele lucruri grozave.* NEAGOE, ÎNV. 120/15. *În trei secrie mare îi astrucară.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 6[v]/4, cf. ANON. CAR. *Duseră sicriul cu moaștele sfîntului ... întru cinstita mănăstire Dealul.* ANON. CANTAC., CM I, 101. *Izvod de ce s-au cheltuit la moartea soțului meu ... 20 parale o hîrtie de ținte de-mbrăcat săcriiul* (a. 1738). BUL. COM. IST. IV, 72. *Înfășurîndu-l cu giulgiu, îl puseră într-un sicriu.* MINEIUL (1776), 93[v1]/9, cf. 160[v1]/11. *Corabiia nu iaste decît un sicriu în care se închid cei morți.* CRITIL, ap. GCR II, 152/22. *Îl așază într-un feliu de săcriiu.* IST. AM. (1795), 79[v]/6. *Izvod de bani ce s-au cheltuit la moartea răposatului ... [1, 14 lei] am dat pă scînduri de săcriu* (a. 1801). BUL. COM. IST. IV, 133. *Forma mormîntului dinlaontru ... în care sicridul ... stă pe patru dărăbe de marmore.* FM (1838), 75[1]/5. *Deacă Butu nu e viu, Patul nunții, un secriu.* ASACHI, L. M. 10/13, cf. VALIAN, V. *Fără ține și lumea îmi pare că-i un secriu.* CONACHI, ap. TDRG. *Sicriul era purtat de juni nobili.* BĂLCESCU, M. V. 395. *Plîng și jălesc femeile displetite pe secriul mut a sofilor.* RUSSO, S. 145. *Cioclii au coborît săcriul în groapă.* NEGRUZZI, S. I, 32, cf. POLIZU. *Vin strigoii, se adună, Părăsind a lor secrii.* ALECSANDRI, P. II, 121, cf. BARCIANU, V., CIHAC, I, 238, II, 525. *În umbră se lucrează sicrie de morminte.* BOLINTINEANU, O. 214. *Imaginile cari sînt legate mai strîns cu moartea sînt acelea a unui giulgiu, a unui sicriu, a unui schelet.* CONTA, O. F. 93. *Ne pună-n încăperea aceluiași sicriu.* EMINESCU, O. I, 129. *A zis Dumnezeu să se desfacă săcriul ... și să iasă moartea la liman.* CREANGĂ, P. 323. *Mimoza simțitoare și lotusu-azurîu Sînt serbede vedenii închise într-un sicriu.* MACEDONSKI, O. I, 224. *În sicriu dormi somn de piatră.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 15. *Sicriul numit ... în Transilvania ... tron ... se face totdeauna după starea mortului.* MARIAN, Î. 235. *Zadarnic pe groapa la gem: Glas în sicriu nu pătrunde.* BELDICEANU, P. 76, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Noi putrezim într-un sicriu.* COȘBUC, P. I, 91, cf. ALEXI, W. *Ne vom opri tăcuți înaintea acestui sicriu.* IORGA, P. A. II, 56. *De ce chiar cea mai dragă mînă Ursită-i pe sicriu s-arunce Întîiul bulgăr de țărînă?* GOGA, POEZII, 157. *Cînd dară de sicriu îl scoaseră cu funiile afară.* ANGHEL, PR. 132. *E bătrîna-ți mamă Cu fruntea rezemată de sicriu.* IOSIF, V. 154. *Partea de jos se numește sicriu, iar partea de sus ... capac.* PAMFILE, I. C. 157. *Fratele și bărbatul ei mergeau cei dintîi în urma sicriului.* AGÎRBICEANU, S. 130. *Mi-ai luat măsură de sicriu?* GÎRLEANU, N. 12. *Aparițiia surprinzătoare a urnelor cu figură omenească ... în morminte cu sicrie de piatră.* PÂRVAN, G. 367, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cînd au culcat-o în sicriu, au mai gătit-o după a sa dorință.* M. I. CARAGIALE, C. 77, cf. CADE. *Preotul de-acolo va îngriji ca trupul Nadinei să fie așezat în sicriu.* REBREANU, R. II, 271. *Pornesc înspre casă Și-acolo mă-nchid ca-n sicriu.* BACOVIA, O. 19. *Și-n trei romanțe-mi voi închide, Ca-n trei sicriuri de aramă, trei morți iubiți.* MINULESCU, VERS. 20. *Treceq lin dricul alb, cu sicriul alb, sub covoarele albe.* C. PETRESCU, O. P. I, 72. *Culcat ca într-un sicriu ... ascultam cum își da pădurea sufletul.* I. BOTEZ, B. I, 22. *Într-o baracă de scînduri, în sicriu de brad proaspăt, ... așteaptă și Gălăciuc.* SAHIA, N. 41. *Fata moartă de o săptămînă aproape și el s-a trezit, tocmai acum, să-i comande sicriu.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 88. *Băncile pline de zăpadă albă păreau niște sicrie albe.* VLASIU, D. 43. *Copacul sună pe sicriu: lemn greu peste lemn greu.* TEODOREANU, C. B. 257. *A murit și l-a dus pe drumul tuturor, într-un sicriu simplu.* SADOVEANU, E. 115. *De s-or fi scumpit sicriele, ... să nu cumpere.* DAN, U. 62, cf. SCRIBAN, D. *Se îndreptau ... spre micul cimitir, unde sicriul cu răposata fusese dinainte dus.* CĂLINESCU, S. 26. *Suportă ... pedeapsa zacerii într-un sicriu deschis.* VIANU, L. U. 33. *Gorunule ... Poate că Din trunchiul tău îmi vor ciopli Nu peste mult sicriul.* BLAGA, POEZII, 7. *Sicrie sarcofage, capele mortuare, piramide ... pentru adăpostit schelete.* RALEA, S. T. I, 246. *Doi oameni au fost îngropați numai în cămașă, fără sicriu.* BOGZA, A. Î. 323. *O dricărie cu sicrie și cruci de lemn în vitrină.* STANCU. R. A. IV, 166. *Într-una bate cuie ... tîmplarul de sicrie.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 63. *Sicriul e coborît în groapă.* GALAN, Z. R. 61. *Zace neînsuflețit sub înghețate bolți, într-un sicriu.* VINEA, L. II, 144. *Răsunați ... ca bulgării pe un sicriu de lemn.* JEBELEANU, C. 23. *Vindea cele mai solide sicrie de stejar.* TUDORAN, P. 504, cf. DL. *Atinge cuiele sicriului.* PREDA, R. 388. *Mă vedeam mort, singur în sicriu.* ISAC, O. 254. *Bulgării de pămînt bocăneau pe sicriu.* T. POPOVICI, SE. 39, cf. DM. *Războiul ..., I-a-nfundat părinții-n neguri și-n sicriu.* LABIȘ, P. 32. *Profesorii și tînărul școlar ..., însoțeau sicriul cu torțe.* IST. LIT. ROM. II, 568. *Stătuse o noapte întreagă lîngă sicriul lui taică-său.* V. ROM. decembrie 1964, 65, cf. CINEMA, 1968, nr. 2, I, cf. DEX. *Omul dac-a-mbătrînit, Fă-i secriu de odihnit.* ALECSANDRI, P. P. 305, cf. H XVIII 78. *N-ai bani să mă plătești, Nici băgrini Să-mi faci sicrin.* HODOȘ, C. 61. *Și-o să las cu jurămînt ... Să-mi facă sicriu de nuc Să mă-ngroape mai adînc.* ȘEZ. IV, 138, cf. IORDAN, L. M. 195. *N-ai măgrin Să-mi faci secrin.* ARH. OLT. III, 383. *Moarea aia de varză o-toarnă pră el în săcrin.* ARH. FOLK. III, 154, cf. BL V, 141, 164. *Dau pist'e săcrii ... colăcuț d'e țertășune.* ALR II/I MN 89, 2 712/228, cf. ALRM I/II h 416. *Pun răchii-ntr-o uiagă d-al'i miș și aia i-o puni-n săcriń la mort.* ALRT II 27, cf. A V 15, 17, 20, 25, 31, VI 4, 8, 26. *Mă-sa lumina-i ținea, Tat-său sicriu-i cioplea.* BALADE, III, 219. *S-a pus cu gura-n jos, în coșciug, în sicriu.* BÎRLEA, A. P. I, 552. *Să-mi faceți sicriu de nuc Cu capacu de argint.* FOLC. MOLD. II, 184. *Cine-l face nu-l face pentru el; cui îi trebuie nu-l vede (Sicriul).* PAMFILE, C. 32. ◇ (Ca termen de comparație) *Vîntul ridicat-a*

tot nisipul din pustiuri, Astupînd cu el oraşe, ca gigantice sicriuri. EMINESCU, O. I, 45. *Răsun'au pocnetele [inimii] în trupul'ca un sicriu de gheaţă.* DEMETRIUS, A. 96. ✧ Fig. *Pămînt sfinţit cu sîngele martirilor patriei, sicriul eroismului şi a libertăţei.* FM (1842), 131²/11. *Trecutul ... ţi mort: Pînă a nu arunca ţărîna veşnică pe săcriul lui, să ne mai uităm la dînsul.* RUSSO, S. 13. *Tristeţea amintirilor culcate În sicriurile-albastre ale zilelor de ieri!* MINULESCU, V. 17. *Orice licenţiat în drept care nu se sinucide, nici nu intră în sicriul de lux al robei judecătoreşti, se înscrie în barou.* TEODOREANU, M. III, 128. *Văzduhul zămisleşte sicrie de cenuşă, mari dricuri cît se surpă.* JEBELEANU, S. H. 57.

— Pl.: *sicrie* şi (popular) *sicriuri.* — Şi: (învechit şi regional) **sicrin, sicrîn, sicriu, sacriu** (DDRF, MAT. DIALECT. I, 287), **săcréi** (pl. *săcrei*), **săcriu, secriu, secriú** (pl. şi, m., *secrú*), (regional) **săcrí** (LEXIC REG. II, 77), **săcríl, săcrin, scarín** (BL V, 164), (învechit, rar) **sicríd, sicréi, secréi** (BUDAI-DELEANU, LEX.) s.n.

— Din măgh. **szekrény.**

SICRIUÁŞ s. n. v. **sicriaş.**

SICRIÚŢ s. n. (Învechit) Diminutiv al lui sicriu **(1)**. Cf. LB, CIHAC, I, 248.

— Pl.: *sicriuţe.* — Şi: **secriúţ** s. n. CIHAC, I, 248.

— **Sicriu** + suf. *-uţ.*

SICTÍR interj., s. n., s. m. **1.** Interj. (Familiar; adesea precedat de interj. „hai", „ai") Cuvînt folosit pentru a înjura pe cineva sau pentru a-l îndepărta în mod grosolan (înjurîndu-l) (v. mars **II 2**). *La acest răspuns al meu, el mi-a adaos cu dispreţ: hai sictir (fugi de-aicea) giaur!* (a. 1826). URICARIUL, XIV, 247, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CHIRIŢESCU, GR. 254, CADE. *Se întoarse şi-şi înjură tovarăşii: — Ai sictir!* C. PETRESCU, C. V. 59. *Ai sictir, nu face pe grozavu, aici nu eşti singur. Fac ce vreau.* VLASIU, D. 115. *Ne-am închinat: Să trăiţi, domnule căpitan, zic, că ne-aţi lăsat viaţa ... El a strigat la noi: — Sictir! şi să nu vă mai văd pe-aici.* SADOVEANU, N. F. 100, cf. SCRIBAN, D. *Pierzîndu-şi răbdarea a rostit deodată: hai sictir!* BOGZA, A. Î. 670. *Dacă voiai să ajungă maistru nu trebuia să spună: „hai sictir" la toată lumea.* PREDA, I. 278. *Măi, ţărane, tu eşti beat! — Sictir, ciocoi guleraţ.* MAT. FOLK. 135, cf. 48, SEZ. XIII, 202, ALR II/I MN 103, 2 774/414. *Lele verde viorea, Sictir, pe uşă că-l da.* BALADE, II, 326. *Voi dreptate, ciocoi mari! — Hai sictir, pleacă de-aici.* FOLC. MOLD. II, 122. ✧ Expr. **A da (cuiva cu sau un ori cu hai) sictir** ori **a lua (pe cineva) la (sau cu) sictir** = a înjura, a ocări pe cineva. *Şi marele vizir, Cu marele muşir, Le-a dat cîte-un sictir* (cca 1860). ap. ŞIO II₁, 321. *Căci nu voia guvernul ea bietul musâfir, În loc de işala, plecînd, să-i dea sictir* (cca 1860). id. ib. *Le-aş da cu hai sictir!* BOGZA, A. Î. 671. *Au născocit o vorbă: să-i dai vieţii cu sictir.* id. ib., cf. UDRESCU, GL.

2. S. n. (Familiar) Înjurătură trivială. *Domnii ceilalţi s-au mulţumit să mormăiască printre buze un fel de „bună seara" scurt ca un sictir.* COCEA, S. I, 191.

3. S. n. (Familiar) Atitudine de dispreţ. *Contesele mele se uitau cu un fel de sictir foarte puţin onorabil.* CONV. LIT. XXII, 594.

4. S. m. (Prin nord-vestul Munt.; în sintagma) *Vremea lui sictir* = împrejurare nefavorabilă. Cf. UDRESCU, GL. *Vine vremea lui sictir. Cere pîine, bani şi bir. Tu n-ai lăscaie-n chimir.* id. ib.

5. S. m. Compus: (ironic; prin nord-vestul Munt.) **sictir-paşa** = epiteţ dat unei persoane care se crede importantă. *Că n-ăi fi tu sictir-paşa.* UDRESCU, GL. ✧ Expr. **A da mîna cu sictir-paşa** = a sărăci. Cf. id. ib.

— Şi: (regional) **sitír** (UDRESCU, GL.), **sictír** interj.

— Din tc. **siktir.**

SICTIREÁLĂ s. f. (Familiar) Acţiunea de a (se) sictiri **(1)**; ocară **(1)**, înjurătură, (învechit) sictirisire **(1)**. Cf. POLIZU, ŞIO II₁, 321, SCRIBAN, D. *S-a ales c-o sictireală şi pe uşă afară.* UDRESCU, GL. ✧ Expr. **A lua** (pe cineva) **la sictireală** (sau **sictireli**) = a înjura în mod trivial, a sictiri. Com. din TEPEŞ VODĂ — CONSTANŢA, cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sictireli.* — Şi: (regional) **sitireálă** s. f. UDRESCU, GL.

— **Sictiri** + suf. *-eală.*

SICTIRÍ vb. IV. (Familiar) **1.** Tranz. şi refl. recipr. A(-şi) adresa cuvintul injurios „sictir"; p. ext. a (se) drăcui; p. gener. a (se) înjura; a (se) ocărî **(1)**, (învechit) a sictirisi **(1)**. *Hai, paşol cu capra, du-te, strigă ea şi-l sictireşte.* CONTEMPORANUL, III, 206, cf. ŞIO II₁, 321, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Mîine te poftesc să schimbi vorba, că altminteri te sictiresc!* VINEA, L. I, 426, cf. DL, DM, DEX. *El o sictiri, îi trase două palme.* ŞEZ. VI, 174. *A ieşit sictirit şi a plecat cu coada-ntre picioare.* UDRESCU, GL.

2. Tranz. (Complementul indică oameni) A alunga adresînd cuvinte injurioase; p. ext. a îndepărta în mod grosolan; (învechit) a sictirisi **(2)**. Cf. KLEIN, D. 426, ŞIO II₁, 321, DDRF, TDRG. *Încă demult plănuia să se însoare, pentru căpătuială, bine-nţeles, fusese însă sictirit de cîte ori încercase.* M. I. CARAGIALE, C. 98, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Ce grabă ai, parcă te ştiire cineva.* H XVII 181. *Domnia banii că "lua Şi pe Stanca-o sictirea.* MAT. FOLK. 122, cf. VICIU, GL. 75. ✦ Refl. A pleca repede de undeva; (familiar) a se căra. Cf. CADE.

— Prez. ind.: *sictiresc.* — Şi: (învechit şi regional) **sitirí** (pers. 3 şi, regional, *sitiré*), (regional) **sătirí** (VICIU, GL. 75) vb. IV.

— V. **sictir.**

SICTIRISÍ vb. IV. Tranz. (Învechit) **1.** A sictiri **(1)**. Cf. POLIZU, ALEXI, W.

2. A sictiri **(2)**. Cf. POLIZU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: *sictirisesc.*

— **Sictir** + suf. *-isi.*

SICTIRISÍRE s. f. (Învechit) Acţiune de a sictirisi.

1. Înjurătură grosolană. Cf. POLIZU.

2. Alungare brutală a cuiva. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *sictirisiri.*

— V. **sictirisi.**

SICTIRISÍT, -Ă adj. (Învechit) Care a fost îndepărtat în mod brutal. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *sictirisiţi, -te.*

— V. **sictirisi.**

SICTIRÍT s. n. (Familiar) Faptul de a (se) sictiri **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. ✧ Expr. **A lua la sictirit pe cineva** = a se răsti la cineva, a-i vorbi aspru, folosind cuvinte injurioase, a repezi **(III)**. id. ib.

— V. **sictiri.**

SICURAMÉNTE adv. (Învechit, rar) În mod sigur; cu siguranţă. Cf. COLUMNA, II, 54, SFC II, 198.

— Din it. **sicuramente.**

SICURANŢĂ s. f. v. **siguranţă.**

SID s. n. sg. v. **sud²**.

SIDÁLMĂ s. f. v. **sudalmă.**

SIDEÁNCĂ s. f. v. **sedeancă.**

SIDECÁR s. m. v. **saidecar.**

SIDÉF s. n. **1.** Materie dură, albă, lucioasă și cu irizații, care formează stratul interior al cochiliei unor scoici, folosită la confecționarea unor obiecte ornamentale, de podoabă etc.; (ieșit din uz) nacru, (învechit, rar) pinin. *Niște mătănii de sidef* (a. 1792). ȘIO II$_1$, 321, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 611. *Era un alt sipetaș mai mic de lemn de nuc cu flori de sidef.* FILIMON, O. I, 176, cf. LM. *Fusul de sidef nu i se mai întorcea între degete.* OD OBEȘCU, S. I, 130. *Copiii se jucau cu nasturi de sidef.* ISPIRESCU, ap. ȘIO II$_1$, 321. *Pistoale cu plăsele de argint și de sidef.* DELAVRANCEA, ap. ȘIO II$_1$, 321, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Mesuțele săpate și încrustate cu sidef și fildeș.* IORGA, C. I. I, 111, cf. TDRG. *Cuțitașul său... cu plăsele de sidef.* HOGAȘ, DR. II, 94, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cutiuța... plină cu nasturi de sidef.* BASSARABESCU, V. 94, cf. CADE. *Pielea netedă și albă avea luciri de sidef.* CAMIL PETRESCU, U. N. 92. *Potrivi binoclul cu mîner de sidef și începu să examineze sala.* C. PETRESCU, C. V. 242. *O fărîmă de jad, uitată într-o cutiuță de sidef.* I. BOTEZ, B. I, 21. *Avea o pasiune de copil să colecționeze ... nasturi de sidef.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 192. *Se odihnea pe măsuța înflorită cu sidef,* SADOVEANU, O. IX, 425, cf. SCRIBAN, D. *Pășind Stăpînul în odaia de sidef, unde îl așteptau roabele.* ARGHEZI, S. VI, 14. *Două vase din care ieșeau buchete artificiale de flori de sidef.* CĂLINESCU, B. I. 8, cf. BOGZA, A. Î. 221. *Scoase din veston un minuscul revolver de sidef.* VINEA, L. II, 291, cf. DL, T. POPOVICI, S. 22, DM. *Starostele scoase șuriul său cu prăsele de sidef.* BARBU, G. 72. *Cochilia aceasta de sidef... Îmi șoptește numele tău.* VULPESCU, P. 20. *I-a clădit un grajd de marmoră, cu iesle de sidef.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 2/5, cf. DEX. ◇ (Ca termen de comparație) *O piatră curată ca apa seau verzie... lucește cîteodată ca sedeful.* ASACHI, L. 53^1/42. *Avea un armăsar... alb tot ca laptele, părul lucios ca sideful.* CARAGIALE, O. I, 19. *Al tău cîntec, ca sideful, strălucește.* MACEDONSKI, O. I, 128. *Cu un luciu asemenea sedefului.* PONI, CH. 126. *Mîna stîngă, albă ca de sidef, ține niște mătănii de lemn.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 137. *O suflare de vînt i se juca în șuvițele albe ca sideful.* COCEA, S. I, 216. *Epiderma îi era lucioasă ca un sidef îngălbenit.* CĂLINESCU, O. I, 140. *Capul artistului, cu fruntea înaltă, palidă ca sideful, ... se sprijină de perne.* CONTEMP. 1969, nr. 1 177, 7/5. ◇ Fig. [Efebul] *E-ntreg sidef și lumină.* MACEDONSKI, O. I, 152. *Durerile ascunse au presărat de timpuriu o gingașă pulbere de sidef.* I. BOTEZ, B, I, 9. *Fructul zîmbetului... trifipt în sideful dinților.* KLOPȘTOCK, F. 326. *Soarele își aduna lucirile de șidef, de purpură, de ametist.* TEODOREANU, M. III, 333. *Degetele-i moi, cu unghii de sidef.* VOICULESCU, POEZII, I, 118. *Pisica noastră neagră, cu ochii de sidef și sulf.* ARGHEZI, C. J. 169. *Vrăbiile, din unghii... mi-ar ciuguli sideful.* CĂLINESCU, O. II, 216. *Un rotocol mic de sidef, ca o tonsură, în buclele lui blonde.* VINEA, L. II, 22. *Sînt... peisagii dunărene, plutind în jocuri de ape de sidef.* CONSTANTINESCU, S. I, 6. *Ciuleștii urechea de sidef și catifea.* BANUȘ, P. 16. *Fluturii de sidef.* BARBU, PRINC. 14.

2. (Mai ales la pl.) Obiecte, ornamente sau incrustații de sidef **(1)**. *O pușcă numai sidefuri* (a. 1821). ȘIO II$_1$, 321. *Pistoale ghintuite, lucrate în Veneția, numai cu șirmă de argint și cu sidefuri.* ODOBESCU, S. I, 132. *O bișactea veche, un fel de cutie mare de vișin* [cu] *capacul încrustat cu sidefuri cît aluna.* LUC. V, 10. *Apoi deosebii sipetul din colț, încrustat cu sidefuri.* VOICULESCU, P. II, 81, cf. DL. *Săpătura e maleabilă, uite acest sidef galbin, încrustat și ridică un semn de carte ușor ca o peană.* BARBU, PRINC. 102, cf. DM, DER, DEX. ◇ Fig. *Fundul mării uscate, pardosită cu sidefuri și fildeșuri trandafirii de scoici.* ARGHEZI, C. J. 166. *Licăresc în jocuri de sidefuri Solzii apelor.* PILLAT, P. 258. *Mormane mari de scoici sclipitoare făceau din plajă o arenă de sidefuri.* CĂLINESCU, O. I, 112.

3. (Rar) Nume dat mai multor specii de fluturi din ordinul lepidopterelor, care au pete cu reflexe sidefii pe partea interioară a aripilor. Cf. ENC. AGR.

— Pl.: *sidefuri.* — Și: (învechit) **sedéf, sedíf** (TDRG) s. n.

— Din tc. **sedef,** ngr. σιντέφι.

SIDEFÁ vb. I. Tranz. A face să aibă aspectul sidefului **(1)**; (neobișnuit) a sidefiza. [Visul meu] *Sidefat e cu nuanțe, ghirlandat de roze albe.* MACEDONSKI, O. I, 162. *Lebăda sidefează fața apei.* GÎRLEANU, L. 79.

— Prez. ind.: *sidefez.*
— V. **sidef.**

SIDEFÁT, -Ă adj. Care imită sideful **(1)**; ca de sidef. *Lumină sidefată, Ca luna oglindită de mare.* MACEDONSKI, O. I, 174. *Plecară... să ia de la tipografie invitațiile tipărite pe hîrtie sidefată.* REBREANU, I. 249. *Trupul superb, gol și sidefat în lumina lunii.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 222. *Vei... deslușì ... spuza sidefată în depărtare.* I. BARBU, J. S. 20. *Barba lui pătrată și fața dură și sidefată... ieșeau în relief.* CĂLINESCU, O. I, 89, cf. DL, DM. *Marea* [era] *de un cenușiu moale, sidefat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 17/2, cf. DEX.

— Pl.: *sidefați, -te.*
— V. **sidefa.**

SIDEFÍU, -ÍE adj. De culoarea sidefului **(1)**; ca sideful **(1)**; (rar) sidefos. Cf. TDRG. *Blajinul soare moldovenesc îi crîșase... albeața sidefie a pielei.* M. I. CARAGIALE, C. 143. *Fîrîind ... ca rîndunica pieptura de apă de pe fața sidefie a lacului încremenit.* CIAUȘANU, R. SCUT. 69, cf. CADE. *Ceilalți pomi își scuturaseră scoicile fine și sidefii.* C. PETRESCU, R. DR. 71. *Îmbiindu-i cu brațul sidefiu filigeanul.* VOICULESCU, P. I, 254. [Caișii] *împrăștiau... o lumină sidefie din globurile lor de flori.* SADOVEANU, O. XVIII, 516, cf. SCRIBAN, D. *Val luminat de fulgi sidefii.* CĂLINESCU, O. I, 114. *Cerul era înalt, de un albastru sidefiu.* CAMIL PETRESCU, O. III, 94. *Apar... nori sidefii, pe la înălțimea de aproximativ 25 000 m.* CIȘMAN, FIZ. I, 560. *Îl întîmpină... întinzîndu-i vîrful degetelor lui roz, sidefii, parcă moarte.* GALAN, Z. R. 338. *O pulbere sidefie limpezea penumbra din încăperi.* VINEA, L. I, 235. *Marea căpătase o culoare sidefie.* TUDORAN, P. 86, cf. DL, DM. *Apa curgea... și lăsa pe corpul ei dungi sidefii.* PREDA, R. 428. *Pămîntul era scăldat într-o lumină albă, sidefie.* MIHALE, O. 491. *Urechea sidefie a doamnei.* T. POPOVICI, S. 325. *Și rămîn amîndoi așa, ... cu capetele-ntoarse la iolele sidefii.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/7, cf. DEX.

— Pl.: *sidefii.*
— **Sidef** + suf. *-iu.*

SIDEFIZÁ vb. I. Tranz. (Neobișnuit) A sidefa. *Complet sidefizat se confundă cu florile și lemnul din jurul capului său.* CĂLINESCU, O. I, 292.

— Prez. ind.: *sidefizez.*
— **Sidef** + suf. *-iza.*

SIDEFÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Sidefiu. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Ținu... în podul palmei rotula rece și sidefoasă din cauza ciorapului.* CĂLINESCU, O. I, 199. *Mustățile lui Hercul sînt sidefoase nalbe.* id. ib. II, 32.

— Pl.: *sidefoși, -oase.*
— **Sidef** + suf. *-os.*

SIDÉLCĂ[1] s. f. **1.** (Popular) Piesă componentă a harnașamentului în formă de perniță **(I 1)**, care se pune sub cureaua hamului pe spinarea calului pentru a-l feri de rănire. Cf. CIHAC, II, 323, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG. *Hamurile calului de trăsură, pe lîngă cele arătate, mai sînt: ... sidelca (pe spinare) și chinga.* PAMFILE, I. C. 49, cf. JAHRESBER. XXVI —

XXIX, 38, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DEX, H III 347.

2. (Regional) Scaun pe care stă ţesătoarea la războiul de ţesut (Vicovu de Sus — Rădăuţi). Cf. S. C. ŞT. (IAŞI), 1958, 176.

— Pl.: *sidelci*. — Şi: (regional) **sadálcă** (GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., SCRIBAN, D.), **sădélcă** (CIHAC, II, 323, DDRF, JAHRESBER. XXVI — XXIX, 38, CADE, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.), **sedélcă** (TDRG, CADE, SCRIBAN, D., S. C. ŞT. IAŞI, 1958, 176), **sudéucă** (S. C. ŞT. IAŞI, 1958, 176), **sideáua** (ib.), **sidéucă** (ib.) s. f.

— Din ucr. **сидѣлка**.

SIDÉR s. n. (Prin Ban.) Fier. *Se-ncinse cu o spată De cinci degete de lată, Şi cu una de sider, De străbate şi prin fier.* ANT. LIT. POP. I, 328, cf. DR. I, 265, II, 790.

— Şi: **şidér** s.n. DR. I, 265.

— Din ngr. σίδερον.

SIDERÁ vb. I. Tranz. (Livresc; complementul indică oameni) **1.** A străfulgera cu privirea. *Femeia încordată îl sidera cu ochii ei scînteietori.* IBRĂILEANU, A. 127, cf. DL, DM, DN².

2. A provoca cuiva uimire; a stupefia. *Iuri Gagarin s-a avîntat în spaţiu, siderînd omenirea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 23/1, cf. DN³.

— Prez. ind.: *siderez*.
— Din fr. **sidérer**.

SIDERÁL, -Ă adj. Care ţine de aştri, privitor la aştri; care vine de la aştri, astral (v. stelar, solar, stelin); p. ext. care ţine de bolta cerului, privitor la bolta cerului, ceresc. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Unităţile siderale... trebuie să se mişte, deoarece fiecare stea este mereu atrasă şi respinsă neegal de celelalte stele.* CONTA, O. F. 524, *Întregi sisteme de nebuloase siderale Răsar din lumi spectrale.* MACEDONSKI, O. I, 54. *Iată-l instalat la foiletonul unui ziar din Capitală, unde apare c-o regularitate siderală o dată sau de două ori pe săptămînă.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 371. *Cînd bazele evoluţiunii siderale vor fi definitiv aşezate, atunci ştiinţa va fi realizat una din cele mai minunate euceriri.* F (1888), 475, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Sub binevoitoarea lumină siderală Nu mai trăim în limp.* CAMIL PETRESCU, V. 102. *În univers totul evoluează: sistemele siderale, sistemele geologice, forţele fizice.* MARINESCU, P. A. 40. *Încununat de o lumină siderală, strălucea deasupra noastră profilul lui Eminescu.* în PLR II, 501, cf. CADE. *Lumina siderală Ce se scurge prin pereţi.* TOPÎRCEANU, P. O. 154. *Cele două candele cu simburele de lumină licărind într-adevăr ca două scîntei siderale.* C. PETRESCU, O. P. II, 315, cf. SCRIBAN, D. [Greierii] *urcară înspre zona siderală Alcătuind o isousită ţirială.* CĂLINESCU, O. II, 114. *Pentru mulţi din gînditorii acestei epoci, omul..., ca fiinţă inteligibilă..., este... de origine siderală.* VIANU, M. 87. *Marea nu strică impasibilitatea siderală.* RALEA, S. T. I, 293, cf. DL, DM, DER, DN². *Platouri siderale, obscure văgăuni, Aici îşi doarme somnul Ursa-Mare.* VULPESCU, P. 147, cf. DEX. ✧ Fig. *Noi, continuînd a crede, în deosebire de esteţii siderali, că literatura e lucru de pe pămînt.* în PLR II, 237. *Din ozonul tare al patriei siderale mă împărtăşeam şi eu.* BLAGA, H. 169. *Viziune astronomică întrezărită parcă ... de poveştile siderale care încîntau copilăria noastră.* V. ROM. noiembrie 1954, 71. ✧ *An sideral* = interval de timp (de 365 de zile, 6 ore, 9 minute şi 9 secunde) în care pămîntul efectuează o revoluţie completă în jurul soarelui; an solar, v. solar **(1)**. Cf. NEGULICI, ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Zi sideralã* = interval de timp (de 23 de ore, 56 minute şi 4 secunde) între două treceri consecutive ale oricărei stele la acelaşi meridian. *Ziua siderală nu depinde decît de rotaţiunea pămîntului împregiurul lui.* DRĂGHICEANU, C. 85. *În observaţiunea fenomenelor cereşti se întrebuinţează ca unitate de măsură însăşi durata revoluţiunei diurne a sferei cereşti, sub numire de zi siderală.* CULIANU, C. 34, cf. ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., MARIAN — ŢIŢEICA, FIZ. I, 4, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Oră siderală* = a 24-a parte dintr-o zi siderală. *Ziua siderală se divide în douăzeci şi patru părţi ecuale numite ore siderale.* DRĂGHICEANU, C. 6, cf. CULIANU, C. 34, DL, DM, DEX. *Minut sideral* = a 60-a parte dintr-o oră siderală. *Ora siderală* [se divide] *în şaizeci minute siderale.* DRĂGHICEANU, C. 6, cf. CULIANU, C. 34, DL, DM, DEX. *Secundă siderală* = a 60-a parte dintr-un minut sideral. *Ziua siderală... cuprinde 86 400 secunde siderale.* CULIANU, C. 34. *Durata fiecărei oscilaţiuni a pendulului regulatoriu ar fi ecuală cu o secundă siderală.* ib. cf. LTR², DL, DM, DEX. *Revoluţie* (ori *perioadă* sau, învechit, *rotire*) *siderală* = interval de timp în care un astru revine la punctul din care a plecat. *Mercuriul... întrebuinţează numai trii luni spre a-şi împlini siderala (steloasa) sa rotire.* AR (1844), 387¹/57. *Timpul revoluţiilor siderale.* MARIAN, F. 38/4. *Se dă numire de revoluţiune siderală timpului ce întrebuinţează luna pentru a reveni la cercul de latitudine a aceleiaşi stele.* CULIANU, C. 291, cf. SCRIBAN, D., DM. *Timp sideral* = timp a cărui unitate de măsură este ziua siderală. Cf. DL, DM, DEX. ✧ (Adverbial) *Cînd coama-mi străluci la tîmple sideral, Mă coborîi în vale.* CĂLINESCU, O. II, 37. ✦ (Livresc) Cosmic; interplanetar; spaţial. *Călătorise în spaţiile siderale.* C. PETRESCU, Î. I, 19. *Ultimul mesăj trimis de omenire în spaţiile siderale.* H. LOVINESCU, T. 154. *În limpezi spaţii siderale Poate mi-ar fi comod să stau.* LABIŞ, P. 398, cf. DER. *Cele două „laboratoare-robot" au parcurs 350 000 000 kilometri pînă la Venus, în 130 de zile de zbor sideral, teleghidat de pe Pămînt.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 32/2. *Omul s-a ridicat... în spaţiile siderale.* ib. 1971, nr. 150, 3/3. *Navă siderală.* DSR. ✦ (Neobişnuit) Care are desenate sau aplicate stele. *În ţara aceasta... Cu state-nsemnate pe steag sideral.* BOUREANU, S. P. 21.

— Pl.: *siderali, -e*.
— Din fr. **sidéral, lat. sideralis.**

SIDERÁT, -Ă adj. (Livresc) Ulimit; stupefiat. *Profesorul ... A privit-o siderat pe Actriţă.* H. LOVINESCU, T. 161, cf. 150. *Zina rămîne siderată, floarea încremeneşte.* CINEMA, 1968, nr. 7, XI.

— Pl.: *siderati, -te*.
— V. **sidera.**

SIDERÁŢIE s. f. **1.** Pretinsă influenţă a aştrilor asupra vieţii sau sănătăţii unei persoane. Cf. DN², DEX.

2. (Med.) Scădere bruscă a forţelor vitale (însoţită de o stare de moarte aparentă). Cf. DN², DEX. ✦ Şoc nervos provocat de variaţia bruscă a potenţialului electric. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *siderafii*.
— Din fr. **sidération.**

SIDERÍSM s. n. Cult al aştrilor. Cf. DN², DEX.

— Din fr. **sidérisme.**

SIDERÍT s. n. **1.** Carbonat natural de fier; sideroză **(1)**. Cf. ALEXI, W. *Siderita ... cu un conţinut de circa 50% fier.* IOANOVICI, TEHN. 31, cf. CANTUNIARI, L. M., NOM. MIN. I, 54, 73. *În scoarţa pămîntului* [fierul] *se găseşte mai ales ca pirită ..., ca piatră roşie sau hematită ... şi ca siderită sau carbonat de fier.* MACAROVICI, CH. 410. *Sporirea ... capacităţii instalaţiei actuale pentru prăjirea sideritei.* LEG. EC. PL. 429, cf. MDT. *Apar în orizontul inferior al acestei formaţiuni intercalaţii subţiri de siderit.* ONCESCU, G. 219, cf. 241, LTR², DL, DM, DN². *Se află depozitată ... o cantitate de aproape 20 000 tone siderită mărunţă.* SCÎNTEIA 1960, nr. 4 853. *Siderítul este un carbonat de fier ...,*

de culoare brună-roșcată. GEOLOGIA, 15, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

2. Meteorit constituit aproape în întregime din fier; siderolit. Cf. LTR², DL.

— Pl.: *siderite.* — Și: **siderită** s. f.

— Din fr. **sidérite.**

SIDERÍTĂ s. f. v. **siderit.**

SIDERÍTIC, -Ă adj. Care conține siderit **(1).** *Caracteristice mai sînt intercalațiile rare de marne, calcare sideritice.* ONCESCU, G. 177. *Aceste concrețiuni sideritice sînt larg dispersate în masa șisturilor negre.* id. ib. 219.

— Pl.: *sideritici, -ce.*

— **Siderit** + suf. *-ic.*

SIDEROFÍL, -Ă adj. (Despre unele elemente chimice) Care, potrivit unor ipoteze, se consideră că are un rol important în alcătuirea părții centrale a globului pămîntesc. Cf. DEX, DN³.

— Pl.: *siderofili, -e.*

— Din fr. **sidérophile.**

SIDEROGRAFÍE s. f. Arta gravării în oțel. Cf. V. MOLIN, V. T., DN², DEX.

— Din fr. **sidérographie.**

SIDEROLÍT s. m. Meteorit constituit aproape în întregime din fier; siderit **(2).** Cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sideroliți.*

— Din fr. **sidérolithe.**

SIDEROSTÁT s. n. Aparat destinat observării aștrilor, care anulează deplasarea lor aparentă. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *siderostate.*

— Din fr. **sidérostat.**

SIDEROTECNÍE s. f. (Învechit) Siderurgie. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., DSR.

— Din fr. **sidérotechnie.**

SIDERÓZĂ s. f. **1.** Carbonat natural de fier; siderit **(1).** Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Fierul ... se găsește în natură în stare de oxizi ..., de carbonați (siderosă etc.) sau de sulfuri.* ENC. TEHN. I, 398, cf. CANTUNIARI, L. M., LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Formă de pneumoconioză datorită inhalării de pulbere de fier sau de compuși ferici. Cf. BIANU, D. S., DL, DM, DER, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Scris și: (după fr.) *siderosă.* — Pl.: *siderozе.*

— Din fr. **sidérose.**

SIDERÚRGIC, -Ă adj. Care ține de siderurgie, privitor la siderurgie. *Se naționalizează ... întreprinderile siderurgice.* LEG. EC. PL. 25. *Cărbunii ... sînt problemele de bază ale industriei noastre siderurgice.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 10/1. *Spre combinatul siderurgic se revarsă o mulțime de oameni.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 848, cf. DL, DM, DN². *Calcarele ... sînt utilizate ... mai ales ca material fondant în industria siderurgică.* PROBL. GEOGR. II, 121. *S-au ... pus în funcțiune trei complexe siderurgice.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211. *Un atelier în care întregul utilaj ... îmi sugerează nu știu ce viziune siderurgică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 28/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *siderurgici, -ce.*

— Din fr. **sidérurgique.**

SIDERURGÍE s. f. Ramură a industriei metalurgice care privește extragerea și prelucrarea fierului și a aliajelor lui din minereu; știință care se ocupă cu studiul proprietăților fizico-chimice, precum și cu tehnica extragerii și prelucrării fierului și a aliajelor lui; (învechit) siderotecnie. Cf. ANTONESCU, D. *Manualul de față cuprinde descrierea combustibililor, metalelor și aliajelor mai des întrebuințate în industrie — siderurgia, prelucrarea la cald.* IOANOVICI, TEHN. 5. *Molibdenul este astăzi foarte întrebuințat în siderurgie.* ENC. TEHN. I, 405. *Direcția centrală industrială a siderurgiei.* LEG. EC. PL. 78. *Pentru asigurarea bazei de dezvoltare a siderurgiei noastre, trebuie grăbite toate cercetările geologice necesare determinării zăcămintelor de minereuri feroase.* CONTEMP. 1953, nr. 362, 5/2, cf. LTR², DL. *Cărțile lui mai vechi de specialitate ... despre tehnologia fontei și a oțelului, despre siderurgie.* PREDA, R. 120, cf. DM, DN². *Reziduul constituie cocsul, utilizat în siderurgie.* GEOLOGIA, 37. *Liceul nostru pregătește ... specialiști pentru ... automatizări în siderurgie.* GÎ 1968, nr. 934, 2/5. *În viitor ... siderurgia se va dezvolta într-un ritm susținut.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106, cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **sidérurgie.**

SIDERURGÍST s. m. Muncitor care lucrează în industria siderurgică. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106.

— Pl.: *siderurgiști.*

— Din fr. **sidérurgiste.**

SIDICÁR s. m. v. **saidecar.**

SIDÍLĂ¹ s. f. v. **sădilă¹.**

SIDÍLĂ² s. f. v. **sedilă¹.**

SIDÍLĂ³ s. f. v. **sedilă².**

SIDÍLCĂ s. f. (Prin nordul Dobr.) Bancă în lotca pescărească. *În dubă avem ... o serie de scînduri transversale ..., apoi băncile pe care stau lopătarii (ială la Fălciu, sidilcă la lipovani).* ANTIPA, P. 468.

— Pl.: *sidilci.*

— Din rus. **сиделка.**

SIDILÍ vb. IV. Refl. (Argotic) A se sili **(2).** *Sidiliți-vă, treaba voastră ce faceți, altfel dă dracu-n voi!* BARBU, G. 237.

— Prez. ind.: *sidilesc.*

— Etimologia necunoscută.

SIDONÁL subst. Medicament înrudit cu piperazina, folosit la eliminarea din corp a acidului uric. *Sidonalul să dă în doză de 5—8 gr pe zi, în buline sau în pachet, dizolvată în apă.* BIANU, D. S. 584, cf. NICA, L. VAM. 224.

— Pl.: ?

— Denumire comercială.

SIDONEÁN, -Ă s. m. și f. Persoană care aparținea populației de bază a Sidonului sau care era originară de acolo. Cf. SCL 1974, 156.

— Pl.: *sidoneeni, -e.*

— **Sidon** (n.pr.) + suf. *-ean.*

SIDOXÍA s. f. v. **țidoxia.**

SIDUÍ vb. IV. v. **sudui.**

SIDUITÓR, -OÁRE s. m. și f., adj. v. **suduitor.**

SIÉCLĂ s.f.v. **sfeclă.**

SIEMÉNS s. n. (Fiz.) Unitate de măsură egală cu conductanța unui conductor a cărui rezistență electrică este de un ohm; (rar) mho. Cf. LTR, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pronunțat: *zimăns.* — Pl.: *siemenși.*

— Din fr. **siemens,** germ. **Siemens.**

SIENÍT s. n. Rocă eruptivă alcătuită din feldspați alcalini și alte minerale, a cărei culoare este un amestec de roșu și verde și care este întrebuințată ca piatră

de construcție, la pavaje etc. Cf. ANTONESCU, D., GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, ȘCRIBAN, D. *În masivul Almașului ... se găsesc două mici iviri de sienite.* ONCESCU, G. 272. *Sienitele sînt roci granulare.* LTR², cf. DL, DM. *Rocele ... compacte, în care intră eruptivele de toate categoriile (granite, sienite, dacite ..., bazalte etc.) ... se comportă diferit față de infiltrația apelor.* PROBL. GEOGR. I, 65. *Rocile eruptive se pot grupa în familii astfel: familia granitului, ... familia sienitului.* GEOLOGIA, 19. *Sienitul este o rocă formată preponderent din feldspat, ortoză și amfiboli.* ib. 20, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *si-e-*. — Pl.: *sienite* și (învechit) *sienituri* (ȘCRIBAN, D.), (m.) *sieniți* (ALEXI, W.). — Și: (învechit) **sienită** s. f. ANTONESCU, D., CADE.

— Din fr. **syénite.**

SIENÍTĂ s. f. v. **sienit.**

SIENÍTIC, -Ă adj. Care conține sienit; de sienit. *La Costești a fost ... un altar de marmoră albă, alăturea de altul de porfir sienitic.* PÂRVAN, G. 480. *În cristalinul epizonal ... se găsește intrus un puternic masiv-eruptiv sienitic.* ONCESCU, G. 117.

— Pronunțat: *si-e-*. — Pl.: *sienitici, -ce.*
— Din fr. **syénitique.**

SIÉPTRU s. n. (Prin Olt.) Șerpar **(I 1)**. Cf. DM, DEX. *Un negustor s-a înecat Și sieptru cu galbeni De gît rău îi atîrna.* MAT. FOLK. 82.

— Pronunțat: *si-ep-*. — Pl.: *sieptre.*
— Etimologia necunoscută.

SIÉRĂ s. f. Culme de munte cu creste dantelate caracteristică reliefului din Spania, din America Latină etc. *Cineva visa și evoca soarele clar și fierbinte al sierelor spaniole.* PETICĂ, O. 256; cf. LTR².

— Scris și: *sierra.* — Pronunțat: *si-e-*. — Pl.: *siere.*
— Din sp. **sierra.**

SIERGAN subst. (Regional) Plantă erbacee nedefinită mai de aproape (Ostrov — Hațeg). Cf. H XVII 249.

— Accentul necunoscut. — Pronunțat: ? — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

SIÉSTĂ s. f. (De obicei construit cu verbul „a face") Odihnă (și somn) de după prînz; (învechit) paidos. Cf. I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D. *D. Hașdeu, care și-a făcut siesta de cîteva minute, îmi iese înainte.* CARAGIALE, O. III, 171. *Tatăl Anei, în odaia sa de la otel Eduard, făcea o penibilă siestă.* VLAHUȚĂ, D. 66, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², IORGA, I. L. I, 223. *Omul ... singur poate să judece ... dacă siesta îi face bine.* BIANU, D. S. *Cînd grele velinți cad la ferestre ... Și-ncepe moleșeala divinelor sieste.* ANGHEL, P. 36. *Să mă așez ... Într-un fotel, să-mi fac siesta.* IOSIF, V. 38. *Acasă mi-am făcut siesta, învelit ... pe piept.* IBRĂILEANU, A. 99, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *După siestă jucaseră întreaga după-amiază bridge.* CAMIL PETRESCU, P. 115. *După siestă se iveau iarăși pensionării.* C. PETRESCU, O. P. I, 149. *Ora siestei ... amuțește gurile, ațipește gîndurile.* COCEA, S. I, 361. *Mîncasem mult, mă surexcitasem și nu-mi făcusem siesta.* VOICULESCU, P. II, 82. *Își fac siesta c-o carte în mînă, în scaunele lor.* SADOVEANU, O. IX, 281, cf. ȘCRIBAN, D. *E ora de siestă cînd Ana dormitează cu telefonul la căpătîi.* VINEA, L. II, 265, cf. DL, DM. *A trecut de mult ora la care îmi fac de obicei siesta.* T august 1964, 67, cf. DN². *Mulți vorbitori se arată surprinși auzind că siesta se poate face și plimbîndu-te.* HRISTEA, P. E. 223. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Cămilele și-au pregătit siesta și rumegă culcate lîngă cort.* TOPÎRCEANU, P. O. 66 ✦ Stare de liniște, de inactivitate (caracteristică odihnei de după prînz). [Piesa cuprinde] *tipuri și „personaje", cufundate în atmosfera de tîrg și siestă ..., de viață sclerozată în ticuri și tabieturi.* T mai 1964, 70. ✧ Fig. *Siesta gîndirii ... suferă grave tulburări după o pagină din Proust.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 9/1.

— Pronunțat: *si-es-*. — Pl.: *sieste.*
— Din fr. **sieste.**

SIEȘ subst. (Prin vestul Transilv.) Vînt aspru și uscat care suflă de obicei iarna. Cf. FRÎNCU — CANDREA, M. 105.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

SIFESTRÁ vb. I v. **sechestra.**

SIFÉSTRU s. n. v. **sechestru.**

SIFILÍDĂ s. f. Leziune sifilitică care apare pe piele și pe mucoase, în faza secundară sau terțiară a sifilisului. Cf. DL, DM. *Gomele sifilitice sau sifilidele tuberoase, leziuni profunde, ducînd la distrugeri importante ale teritoriilor respective.* ABC SĂN. 330, cf. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sifilide.*
— Din fr. **syphilide.**

SIFILIGRAFÍE s. f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul sifilisului. *Pavilioane pentru boli de ochi, de piele, sifiligrafie.* ARDELEANU, U. D. 91, cf. D. MED., DN³.

— Din fr. **syphiligraphie.**

SÍFILIS s. n. Boală venerică transmisă ereditar sau dobîndită prin contaminare, provocată de un spirochet, care se caracterizează printr-o succesiune de perioade eruptive și de latență; lues, (rar) verolă, (popular) păduret **(II 1)**, pierit **(II 1)**, (învechit și regional) sfranț², sfrenție **(1)**, (regional) frenție, gubăvie, mîncătură **(8 a)**, sfinție **(4)**, șui⁶ **(I 1 f)**, (învechit) frențuș, sifilitic **(3)**, (învechit, rar) malafranță, (argotic) sifon **(I 6)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Sifilis sau patimi lumești.* DESCR. AȘEZ. 148/9, cf. GM (1854), 78, MAT. MEDIC. 164, TURNESCU, C. 222, ANTONESCU, D. *Statul românesc ... lăsa ... satele fără școli, țărănimea roasă de sifilis.* în PLR II, 398. *O modificație ... ce încearcă sifilisul trecînd de la primele două perioade la a treia.* BABEȘ, O. A. I, 264. *Sifilisul este cunoscut de multă vreme ca fiind contagios.* MARINESCU, P. A. 80, cf. CADE. *Un popor... de țărani desculți... supți de pelagră, roși de sifilis.* COCEA, S. I, 273, cf. VOICULESCU, L. 32, SCRIBAN, D. *Sifilisul provoacă la piele, în toate cele trei stadii ale sale, leziuni.* A. POP, CHIRURG. 341. *A declarat că e alcoolic și bolnav de sifilis.* BOGZA, A. Î. 357. *Sînt unele boli unde regimul alimentar are importanță mult mai mică sau chiar nu are deloc (cancer, sifilis).* BELEA, P. A. 234, cf. DL, DM. *Sifilisul a fost semnalat pentru prima dată în Europa către sfîrșitul secolului al XV-lea.* ABC SĂN., cf. DN². *Dintre boli, sifilisul era afecțiunea cea mai frecvent tratată.* G. BARBU, A. V. 161, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, ALRM I/I h 164, GL OLT.

— Accentuat și: *sífilis*. CADE. — Pl.: *sifilisuri*. — Și: (regional) **sífilist** (ALRM I/I h 164), **sifilístru** (ib., GL. OLT.), **ſífilis** (ALRM I/I h 164), **ſífilist** (ib.) s. n.
— Din germ. **Syphilis**, fr. **syphilis.**

SÍFILIST s. n. v. **sífilis.**

SIFILÍSTRU s. n. v. **sífilis.**

SIFILÍTEC, -Ă adj. v. **sifilitic.**

SIFILÍTIC, -Ă adj., subst. 1. Adj. (Despre boli, leziuni, erupții etc.) Care ține de sifilis, de natura sifilisului, datorat sifilisului. Cf. I. GOLESCU, C. *Reumatism hronic (dureri pe la închieturi) carile sînt urmări ale patimilor sifilitece (lumești).* AR (1829), 32²/26. *Aceste ape pot să fie folositoare împotriva durerilor*

reumatismale hronice ... care să pricinuiesc din boale simfilitice. CR (1830), 80¹/10. *Izvorăsc și alte multe patimi ... din veninul sifilitic.* DESCR. AȘEZ. 87/16, cf. 66/27. *Boalele secrete, sifilitice sau venerice.* MAN. SĂNĂT. 270/10, cf. APE MIN. 16, POLIZU. *Sîngele lor se corumpe și neamul degenerează prin mulțimea boalelor syphilitice.* GHICA, C. E. I, 272, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, V., ALEXI, W. *Reacția Bordet-Wassermann este constantă în afecțiunile sifilitice ale sistemului nervos.* MARINESCU, P. A. 80, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Ganglionii limfatici reacționează la infecția sifilitică cu mărire de volum.* A. POP, CHIRURG. 342. *Neagă vreo creditate sifilitică ori o boală sexuală de orice natură.* CĂLINESCU, S. 237, cf. DL, DM, DN². *Astfel de tulburări pot apărea după infecții sifilitice.* ABC SĂN., cf. M. D. ENC., DEX.

2. Adj. (Adesea substantivat) (Persoană) care suferă de sifilis; luetic, (regional) frențit, ginceluit, (învechit) frențușit, înfrînt, (învechit, rar) malafrantat, sfrențos. *În măduva unui copil sifilitic s-au găsit de asemenea modificări.* BABEȘ, O. A. I, 22, cf. CADE, SCRIBAN, D. *I-am spus lui I. P. că e sifilitic și nu trebuie să se însdătorească.* ULIERU, C. 4. *Din o sută de oameni, cărora li s-a făcut reacția Wassermann, 97 au ieșit scifilitici.* BOGZA, A. Î. 134, cf. DL, DM, DN², DEX. ✦ Familiar; și ca termen de apostrofare) (Om) descreierat, nebun **(I 1)**. *Pe vremea aia trăiam cu sifiliticul de taică-său.* PREDA, R. 102.

3. Subst. (În dicționarele din trecut) Sifilis. Cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W.

— Scris și: *syphilitic.* — Pl.: (adj.) *sifilitici, -ce.* — Și: (regional) **țifilist, -ă** (T. PAPAHAGI, M. 235), (învechit, rar) **sifilitec, -ă, simfilitic, -ă** adj.
— Din fr. **syphilitique.**

SIFILIZÁ vb. I. Tranz. (Rar; complementul indică oameni) A îmbolnăvi de sifilis. Cf. BUL. FIL. II, 225, SFC III, 108.
— Prez. ind.: *sifilizez.*
— Din fr. **syphiliser.**

SIFILÓM s. n. Tumoare care apare în faza a treia a sifilisului. *La autopsie se constată un sifilom mare al ficatului.* BABEȘ, O. A. I, 430, cf. DN². *Rareori se mai întîlnesc termenii de sifilom terțiar.* D. MED., cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sifiloame.*
— Din fr. **syphilome.**

SIFLÁNT, -Ă adj. **1.** (În sintagmele) *Consoană siflantă* sau *sunet siflant* (și substantivat, f.) = **a)** consoană constrictivă (sau fricativă) dentală sau alveolară (în limba română una dintre consoanele „s" și „z"); consoană sibilantă, v. sibilant **(b)**. Cf. ȘĂINEANU², ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., IVELA, D. M., CADE, PUȘCARIU, L. R. II, 18. *Ș, j ... au fost numite șuierătoare sau sibilante (în opoziție cu s, z, numite siflante).* GRAM. ROM.¹ I, 67. [În limba latină] *siflanta f nu avea corespondent sonor.* ib. 74, cf. DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX; **b)** consoană constrictivă (sau fricativă), care este fie siflantă (v. siflant **1 a)**, fie sibilantă (v. sibilant **c)**. Cf. CADE. ✦ (Despre graiuri, dialecte, limbi etc.) Care se caracterizează prin folosirea siflantelor **(1)**. *Opoziția constă așadar între i din graiul siflant al dialectului ceangău și fonemele din limba română pe care le înlocuiește.* L. ROM. 1959, nr. 2, 105.

2. (Rar; despre respirație) Șuierător; strident, zgomotos. Cf. DL, DM, DN², DEX.
— Pl.: *siflanți, -te.*
— Din fr. **sifflant.**

SIFLÉE s. f. Fluier folosit pentru transmiterea comenzilor pe o navă. Cf. ABC MAR. 98. *Sifliile încep să sune pe punte, oamenii grăbiți se strîng la posturi.* BART, S. M. 19, cf. SCRIBAN, D. *„Echipajul la posturile de sosire", tutui în siflia metalică sergentul de cart.* BOGZA, A. Î. 312, cf. LTR², DL, DM, DN², DEX.
— Pl.: *siflee.* — Și: **siflie** (pl. *siflți*) s. f.
— Din fr. **sifflet.**

SIFLÍE s. f. v. **siflee.**

SIFÓN s. n. **I. 1.** Țeavă îndoită, cu două brațe inegale, folosită la transvazarea lichidelor, între două niveluri diferite. Cf. I. GOLESCU, C. *Sifonul este un tub cu două brațe care slujește a trece licuidi dintr-un vas superior într-alt vas inferior.* MARIN, F. 110/11. *Spre a momi sifonul ... se aspiră aerul prin tubul adițional z, după ce s-a astupat căpătiul b.* id. ib. 110/19, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Cu ajutorul unui sifon, mercurul fu ridicat în clopot.* PONI, CH. 65, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Sifonul este un dispozitiv simplu ... și ne servește ca să transvazăm un lichid.* CIȘMAN. FIZ. I, 332, cf. LTR², DL, DM, DN², DEX.

2. Dispozitiv în formă de S, de U sau de P, montat la punctul de legare dintre un obiect de instalație sanitară și o conductă de canalizare, cu scopul de a opri, prin formarea unui dop de apă, trecerea gazelor din canal în instalație. Cf. NICA, L. VAM., NOM. MIN. I, 323. *La chiuvete de spălătorie sau de bucătărie se folosesc sifoane din țeavă de plumb.* LTR³, cf. DL, DM, DER, DN², DEX.

3. Butelie etanșă de sticlă, de material plastic etc. cu pereții groși, folosită pentru păstrarea și debitarea sub presiune, prin deschiderea unei supape, a apei acidulate cu bioxid de carbon; p. ext. apă acidulată obținută prin saturarea cu bioxid de carbon, sub presiune, a apei potabile; (popular) apă gazoasă, (rar) sodă **(2)**. Cf. ȘĂINEANU². *Beau vin cu sifon.* ANGHEL—IOSIF, C. M. I, 127. *Ai ceva rece de băutură, un pelin cu sifon, ceva?* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 62, cf. RESMERIȚĂ, D. *Plantase cîteva flori murdare și le stropea galant cu un sifon verde, care bîzîia pe gîtul de metal coclit.* C. PETRESCU, S. 69. *Mai mult se făcea că bea, umflîndu-se cu sprițuri cu sifon.* M. I. CARAGIALE, C. 16, cf. CADE. *Delegatul ..., pregătind alt rînd de sprițuri, țîșcția din sifoane c-o înțeleaptă chivernisire.* MIRONESCU, S. 162. *Opream numai la umbrare de circiumi de ceream sifoane.* CAMIL PETRESCU, P. 117. *Pune, în pahare, vin mult și sifon puțin.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 29. *L-am achitat pe Goldmann, știi, cel cu fabrica de sifoane.* TEODOREANU, M. III, 127, cf. SCRIBAN, D. *S-a răsturnat paharul cu sifon peste piper!* ARGHEZI, S. VII, 22. *În găleată a potrivit cîteva sticle cu băutură și sifoane.* CĂLINESCU, C. O. 89. *Îmi plăcea ... siropul de zmeură cu sifon.* BLAGA, H. 6. *Sifonul este o soluție de acid carbonic.* CIȘMAN. FIZ. I, 428. *Am băut odată whisky aici și am crezut că-i sifon întărit cu sodă caustică.* TUDORAN, P. 500, cf. DL. *Paharul de cristal, în care sifonul ieșea vizibil la suprafață.* PREDA, R. 235. *I se face sete după zeamă de cireșe și sifon șuierător în pahar.* ISAC, O. 332. *Partenerul o stropea cu sifonul pe ceafă.* T. POPOVICI, S. 496, cf. DM. *Nașul, corcofelit, juca ... ținînd ... un sifon în dinți.* BARBU, G. 48. *Bea sifon glumind cu chelnerii.* VULPESCU, P. 78. *Exaltau de plăcere văzîndu-și cozonacii și sifoanele în prim plan pe ecran.* CINEMA, 1968, nr. 10, 35. ◇ Expr. (Familiar) **A-i veni** (cuiva) **cu sifon** = a se supăra. *Cînd îl văd îmi vine cu sifon.* BL XII, 67. *I-a cam venit cu sifon, cînd ne-a văzut.* UDRESCU, GL.

4. Aparat folosit în medicină pentru spălarea și dezinfectarea anumitor cavități ale organismului (stomac, nas etc.). Cf. DL, DM, DN², DEX.

5. Organ de locomoție sau de circulație în formă de pîlnie, la unele animale acvatice inferioare. Cf. DL, DM. *Sifoane, în număr de două, se întîlnesc și la unele lamelibranhiate.* LTR². [Nautilul] *locuiește în ultima cameră* [a cochiliei]. *El trimite înapoi, pînă la*

prima cameră, un canal (sifon) care perforează pereții. GEOLOGIA, 66, cf. DEX.

6. (Argotic) Sifilis. Cf. BPL. FIL. IV, 191.

II. (Geogr.; învechit) Vînt foarte puternic în formă de vîrtej, asemănător cu tromba[1] **(1)**. *Tromba sau sifonul este un vîrtej repede, care pe mări soarbe apele oceanului.* GENILIE, G. 108/22. *Vîrtejul este o învîrtire a aerului, din care cele mai grozave sînt trompa și sifonul.* Id. P. 62/11.

— Pl.: *sifoane.* — Și: (învechit și regional) **țifón** s. n. I. GOLESCU, C., ALR II/537.

— Din fr. **siphon**, lat. **sipho, -onis.**

SIFONÁ[1] vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică lichide) A transvaza cu ajutorul unui sifon **(I 1)**. Cf. LTR[2], DN[2], M. D. ENC, DEX.

2. (Tehn.; complementul indică materiale fluide) A turna într-un tipar cu ajutorul sifonului **(I 1)**. Cf. DM, DEX.

3. (Rar; complementul indică băuturi) A amesteca cu sifon **(13)**. *Își turnă și își sifonă un pahar plin și îl bău cu poftă.* PREDA, R. 235, cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *sifonez.*

— V. **sifon**. Cf. fr. **siphonner**.

SIFONÁ[2] vb. I. Refl. (Argotic) A se supăra. *Ori te-ai sifonat dacă ți-am zis?* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *sifonez.*

— V. **sifon (I 3)**.

SIFONAGÍU s. m. (Rar) Sifonar. Cf. IORDAN, L. R. A. 159, SFC V, 26.

— Pl.: *sifonagii.*

— **Sifon** + suf. **-agiu**.

SIFONÁR s. m. Persoană care fabrică apă acidulată cu bioxid de carbon (v. **sifon I 3**) și încarcă sifoane **(I 3)** sau care vinde sifoane **(I 3)**; (rar) sifonagiu. Cf. IORDAN, L. R. A. 159, 162, DL, DM, SFC I, 83, V, 26. *Sifonarul dormea mai mult pe afară.* BARBU, G. 113. *Nu ... erau apreciate de pe pozițiile estetice, ci de pe cele ale brutarului sau sifonarului.* CINEMA, 1968, nr. 10, 35, cf. DEX.

— Pl.: *sifonari.*

— **Sifon** + suf. **-ar**.

SIFONÁRE s. f. Acțiunea de a **sifona[1]** **(1)** și rezultatul ei. *Golirea vaselor cu materiale corosive se va face prin sifonare.* PREV. ACCID. 61, cf. LTR[2], DL, DM, DEX.

— Pl.: *sifonări.*

— V. **sifona[1]**.

SIFONÁT[1], -Ă adj. (Despre băuturi alcoolice) Amestecat cu sifon **(I 3)**. *Are numai vin sifonat aici.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *sifonați, -ie.*

— V. **sifona[1]**.

SIFONÁT[2], -Ă adj. (Argotic) Supărat. *A venit sifonat de la ședință, l-au tărbăcit unii.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *sifonați, -te.*

— V. **sifona[2]**.

SIFONOFÓR s. n. (La pl.) Ordin de animale celenterate care au un sifon **(I 5)** ca mijloc de locomoție; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. *Haeckel ... demonstră descendența sifonoforilor din meduze.* ARHIVA, I, 580, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sifonofore* și (rar, m.) *sifonofori.* SCRIBAN, D.

— Din fr. **siphonophores**.

SIG interj. (Regional; de obicei repetat) Cuvînt cu care ciobanii cheamă oile (Cugir — Orăștie). Cf. H XVII 311.

— Onomatopee.

SIGĂRĂ s. f. v. **țigară**.

SIGARĂU s. n. v. **țigară**.

SIGARTĂU s. m. v. **sighiartău**.

SÍGĂ s. f. **1.** Material de culoare albă, galbenă sau roșie, care se găsește în natură sub formă de bolovani sau de nisip și care se folosește la zugrăveli, în tăbăcărie sau ca piatră de construcție. *Cînd particelele de nisip se lipesc unele de altele formînd o masă solidă, atunci constituiesc pietre numite sighe.* BARASCH, I. N. 74/20. *Se mai scoate, din munții Vrancea, var și sigă.* I. IONESCU, P. 39. *Femeile iau siga, o ard în foc și deleind-o apoi în apă, muruiesc cu dînsa casele.* Id. ib., cf. BĂRONZI, L. 120, CIHAC, II, 344. *Urcăm din greu ... maluri de sigă sparte de puhoaie.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 229, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, I. C. 382, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, H IX 3, GEORGESCU-TISTU, B. 46, 193. *Se „humuiești" prin casă cu „humi" și „sigă".* DIACONU, P. 56. ✦ (Regional) Fund de apă din roci dure și pietroase. Cf. BĂCESCU, P. 24. *Ciga se ține la sigă.* Id. ib.

2. (Olt.) Lut ars folosit în construcții; cărămidă făcută din lut ars. Cf. CADE.

3. (Regional) Lignit. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 069.

4. (Mold.) Un fel de huilă vînătă. Cf. CADE.

— Pl.: (rar) *sighe.*

— Din ser. **siga**.

SIGĂRTĂU s. m. v. **sighiartău**.

SIGEÁTĂ s. f. v. **săgeată**.

SIGETÁ vb. I v. **săgeta**.

SIGETÁT s. n. v. **săgetat[1]**.

SIGHETÚRĂ s. f. (Regional) Semn distinctiv la oi (în formă de crestătură oblică) făcut la vîrful urechii; (regional) suietură (v. **suitură[1] 3**), șuiată (v. **șuiat 3**) (Rășinari — Cisnădie). PĂCALĂ, M. R. 145.

— Pl.: *sigheturi.*

— Etimologia necunoscută.

SIGHIALĂU s. n. (Transilv.) Parte a hamului, care se fixează pe pieptul calului. Cf. LB, ISER, 190, ALEXI, W., BL II, 60.

— Pl.: *sighieloaie.*

— Din magh. **szügyelő**.

SIGHIARTĂRÍE s. f. (Rar; prin Transilv.) Magazin în care se vînd curele. Cf. DR. VI, 535.

— Pl.: *sighieartării.*

— **Sighiartău** + suf. **-ărie**.

SIGHIARTĂU s. m. (Maghiarism în Transilv.) Curelar. Cf. DR. VI, 535, BL I, 60, COMAN, GL., ALR II 6 513/250, ALRM SN I h 341.

— Pl.: *sighiarții.* — Și: **sigartău** (ALR II 6 513/250, ALRM SN I h 341), **sigărtău** (ALR SN II h 517/64), **siartău** (ALRM SN I h 341) s. m.

— Din magh. **szíjgyártó, szíjártó**.

SIGHÍL s. n. v. **sigiliu**.

SIGHINÁȘ, -Ă adj. **1.** (Prin Munt. și prin sud-vestul Transilv.; despre ființe) Slab; lipsit de putere fizică. *Om sighinaș, nici la militărie nu l-a luat.* BĂNULESCU, I. 118, cf. T. DINU, Ț. O. 138, PAȘCA, GL., CV 1949, nr. 8, 33, ALR II/7 nr. 5, 76, 81, LEXIC REG. II, 53.

2. (Prin sudul Transilv.; despre obiecte) Lipsit de rezistență; fragil. Cf. cv 1949, nr. 8, 33; LEXIC REG. II, 53.

— Pl.: *sighinași*, *-e*. — Și: **sighinăș**, **-ă** adj. T. DINU, Ț. O. 138.

— Din magh. *szegényes*.

SIGHÍNCĂ s. f. **1.** (Regional) Unealtă de lemn sau de fier, avînd un capăt ascuțit, cu ajutorul căreia se fac gropi pentru săditul viței de vie, al altor răsaduri; (regional) sădilă, sădelcă[1], sădelniță. Cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 54, GRAUR, E. 37.

2. (Prin Dobr. și prin estul Munt.) Unealtă de pescuit de forma unei șuliți de fier care se înfige în corpul peștilor. V. o ș t i e[1] **(1)**. Cf. ANTIPA, P. 293. DM, H VII 95. ✦ (Prin sud-estul Mold.) Un fel de mai[2] **(1)** cu care pescarii sparg gheața. *Întinderea unui zăton se recunoaște după felul sunetului ce-l produce gheața atunci cînd pescarii o lovesc cu niște maiuri speciale, numite la Brateș seghinci.* ANTIPA, P. 561, cf. DM.

— Pl.: *sighince*. — Și: **seghincă** (pl. *seghinci*) s. f.

— **Sădi** + suf. *-incă*.

SÍGHIR subst. v. **sicheră**.

SIGHIȘOREÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a orașului Sighișoara sau este originară de acolo; (la m. pl.) populație care locuiește în orașul Sighișoara.

2. Adj. Care aparține orașului Sighișoara sau sighișorenilor **(1)**; privitor la Sighișoara sau la sighișoreni. *Complexul industrial sighișorean ... e o construcție recentă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177.

— Pl.: *sighișoreni*, *-e*.

— **Sighișoara** (n. pr.) + suf. *-ean*.

SIGIAR subst. (Prin sud-vestul Transilv.) Slănină. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 57.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SIGIDEÁ s. f. v. **segedea**.

SIGÍL s. n. v. **sigiliu**.

SIGILÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică acte, documente etc.) A întări, a autentifica, a confirma prin aplicarea unui sigiliu **(1)**; a aplica, a pune (pe ceva) un sigiliu **(2)**; p. e x t. (complementul indică plicuri, colete, încăperi etc.) a închide aplicînd, de obicei în scopul securității, un sigiliu **(2)**, (învechit) a s e m n a **(I 1)**; a pecetlui **(1)**. *Atunce ... să înfățoșezi boierilor acest dres domnesc, sigilat cu inelul meu.* ASACHI, P. R. 7/24. *Tepeluș ordonă bravului osman Ca să sigileze sacul lui cu bani.* ARICESCU, A. R. 111/2, cf. BARONZI, I. L. I, 212/24, cf. PROT.—POP., N. D., BARCIANU, V., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Și-a scris testamentul, l-a sigilat cu ceară roșie și l-a cusut în buzunarul ... vestei.* REBREANU, N. 301. *Să sigilăm domiciliul victimei.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 352. *Doamna Genoveva sigilase o scrisoare.* SADOVEANU, O. XI, 79, cf. SCRIBAN, D. *Se întoarce ... cu pungile sigilate în săculețul de piele.* C. PETRESCU, A. R. 99. *Cînd sînt pline* [cutiile] *capacul e închis și sigilat cu ceară,* BOGZA, A. Î. 185. *Poliția a confiscat ziarul și i-a sigilat sediul.* STANCU. R. A. IV, 374. *Hîrtiile acelea ar trebui să fie închise undeva, ... trecute într-un proces-verbal, sigilate.* V. ROM. martie 1954, 38. *Îi întinde un plic alb, sigilat cu ceară.* BENIUC, V. CUC. 33. *Poartă inele ... cu inițiale săpate în ele în așa chip, încît să slujească și de pecete. Dar bineînțeles că n-au ce sigila cu ele.* VINEA, L. II, 34, cf. DL. *Erau în plicul sigilat cu ceară și inel ... versuri de iubire.* T. POPOVICI, S. 7, cf. DM. *Am sigilat pentru prima oară cepurile.* BARBU, PRINC. 105, cf. DN[2], DEX. ✧ F i g. *Este bine ca ii ... să vie spre a sigila alianța la vatra rasei latine.* CALENDAR (1861), 64/22. *Tomuri sigilate-n' marochine.* CAMIL PETRESCU, V. 8. *Sigilîndu-și opera cu sigiliul celei mai înalte evidențe.* GALACTION, O. 246. *Ah, nemuritoare tinerețe, Ce visai că m-ai sigilat cu primăvară,* VOICULESCU, POEZII, II, 35, cf. SCRIBAN, D. *Eram foarte „trist" ... Pășind sigilat de destin.* CĂLINESCU, O. II, 225. *Prieteniile ... se destramă înainte de a veni moartea să le sigileze, ca pe niște uși, cu pecetea ei.* BENIUC, M. G. I, 186. *Ochii ei ce-au sigilat ispita Nu bănuiau ce dur destin descuie.* VULPESCU, P. 25. ✧ R e f l. p a s. *S-au sigilat cu pecete neagră.* SĂULESCU, HR. I, 122/9.

— Prez. ind.: *sigilez*.

— Din lat. **sigillare**.

SIGILÁR, -Ă adj. (Rar) Relativ la sigiliu **(1)**; care ține de sigiliu. Cf. SCRIBAN, D. *La un colț stăteau semnele apelor pluviale, „S"-ul sigilar, precum și un triunghi.* BARBU, PRINC. 126.

— Pl.: *sigilari*, *-e*.

— Din fr. **sigillaire**.

SIGILÁRE s. f. Acțiunea de a s i g i l a și rezultatul ei; pecetluire **(1)**, pecetluit[1] **(1)**, sigilat[1]. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Șnuruirea, sigilarea, parafarea și viza de închidere anuală a registrelor de contabilitate.* LEG. EC. PL. 228. *Vameșii ... ne anunță ... că trebuie să depunem toate sticlele spre sigilare.* TUDORAN, O. 152, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sigilări*.

— V. **sigila**.

SIGILÁT[1] s. n. Acțiunea de a s i g i l a și rezultatul ei; pecetluire **(1)**, pecetluit[1] **(1)**, sigilare. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX. *Sigilatul unui colet.* DSR.

— V. **sigila**.

SIGILÁT[2], -Ă adj. Pe care s-a aplicat un sigiliu **(1, 2)**; p. e x t. care este închis cu un sigiliu **(2)**; pecetluit[3] **(1)**. *Acest ordin scris, subscris și sigilat era împede.* GHICA, C. E. I, 56. *Dete banului un plic sigilat.* FILIMON, O. I, 105, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: *sigilați*, *-te*.

— V. **sigila**.

SIGILIÓN s. n. v. **singhilie**.

SIGÍLIU s. n. **1.** Placă, mai ales de metal, cu mîner sau montată pe un inel, pe a cărei suprafață liberă este gravată o emblemă, o efigie, o monogramă etc. și care, aplicată pe ceară roșie sau cu tuș pe acte, scrisori, colete etc., dă acestora caracter de autenticitate și de integritate; pecete **(1)**, ștampilă **(2)**, (învechit și regional) pecetlar **(1)**, ștempel, (învechit) muhur, pecetnic, peciu **(1)**. *Precum sînt sigiliile (pecețile) întrebuințate mai odată cu aflarea literelor.* SĂULESCU, HR. I, 246/11. *A le da biletiile însemnate cu sigiliul redacției, prin carele-și vor vrea gazeta* (a. 1829). PLR I, 28. *Documentele ... scrise pe pergament, întărîte cu sigilul împărătesc, în cutie de argint ... s-au păstrat.* FM (1841), 220[1]/9. *Sigiliul cuprinde emblema județului (districtului), ca legenda acestuia, nomenclatura plăși sau plaiului și a comunității politice.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 71, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *La contrate și tratații în scris, cu o mai bună adeverire, se puneau, cîțiva peri din barbă în sigiliul (pecetea) ce se întipărea.* CALENDAR (1855), 69/33, cf. POLIZU, PROT.—POP., N. D. *Marele logofăt ... întipărea pe hîrtie sigiliul princiar, în jurul crisoavelor.* HASDEU, I. V. 31, cf. BARCIANU, V., I. IONESCU, D. 116, DDRF, PHILIPPIDE, P. 214, ALEXI, W.,

ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Au făcut și contract la primărie, cu sigiliu și iscăliturî.* REBREANU, R. II, 315. *Nu învățase, în zece ani..., cum se aplică un sigiliu.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 352. *Căpitenia porții a cunoscut în palma călătorului pergamentul cu sigiliu împărătesc.* SADOVEANU, O. XII, 137, cf. SCRIBAN, D. *Fata rămase în palatul împărăției, în încăperile cu hrisoave, zapise și sigilii.* ARGHEZI, S. VI, 14. *Existau... un fel de ordine nemotivate de arestare, contrasemnate de un ministru, prevăzute cu sigiliul regal.* VIANU, L. U. 167. *Acolo avea să fie sediul secretariatului de stat, cancelaria, o dată cu sigiliul cel mare al țării.* CAMIL PETRESCU, O. II, 306. *Lectorii, deveniți apoi cenzori cu sigilii numerotate..* BENIUC, M. C. I, 372, cf. DL, DM. *Sigiliuri din lemn de piersic.* BARBU, PRINC. 130. *Un rege are-n grijă al statului sigiliu.* T iulie 1964, 55, cf. DN². *În lipsa documentelor cu vechi sigilii și a insignelor heraldice... domeniul acesta rămîne pentru noi deocamdată insondabil.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 13/2, cf. DEX, ALRM SN II h 795. ✧ (Ca termen de comparație) *Dacă ți-ai închipui-o pe hartă, „Urba Lehnița"... ți-ar apărea ca un bătrîn sigiliu de hrisoave.* CONV. LIT. XLIV₂, 431. *Cicatricele formate din frunze au o formă circulară, ca niște sigilii.* GEOLOGIA, 72. ✧ Fig. *Ca un sigil ea mi s-a pus Pe inimă.* COȘBUC, P. II, 217. *Pisicile vizitau des podul... și lăsau pe rufe sigiliile labelor lor.* CĂLINESCU, S. 154. *Sîngele mustind... lăsă un mare sigiliu roșu pe cămașa contelui.* id. ib. 199. *Scuturîndu-l într-o fierbinte îmbrățișare, îi și așternuse pe obraz sigiliul mustecioarelor pomădate.* C. PETRESCU, A. R. 12. *Bastilia e-un sigiliu regal pe-orice hîrtie.* T iulie 1964, 36. *Platanul va fosni din verzi sigilii.* VULPESCU, P. 34. ✧ *Sigiliu sec* = amprentă în relief pe care o lasă pe hîrtie aplicarea unui sigiliu **(1)** special. Cf. DM. ✦ Fig. Semn caracteristic, trăsătură specifică, distinctivă; marcă² **(I 3)**, pecete **(4)**. *Figuri ce poartă sigiliul caracteristic al epocii lor.* GHICA, ap. CADE. *Izraelitul olandez... poartă în toată ființa lui sigiliul predominirii limfatice.* HASDEU, I. C. I, 174. *Purta în trăsăturile figurii sale sigiliul frumuseții ebraice.* ALECSANDRI, O. P. 133. *Nu au pe-a lor frunte sigiliul cel de crimi.* BOLINTINEANU, O. 172. *Sentimentele sînt tipice avînd totuși sigiliu personal.* CONTEMP. 1953, nr. 343, 3/3. *Variația individualităților este infinită — dar toate poartă sigiliul tipului social.* CONTEMP. 1956, nr. 488, 3/4, cf. DL, DM. *Sigiliul morții ai să-ți pui pe liste.* VULPESCU, P. 61. *Ceva din scriitura acestei cronici vii..., pe care zilnic o produce televiziunea, poartă sigiliul proprietății.* CINEMA, 1968, nr. 3, XI. *Venirea lor pe pămînt poartă sigiliul metaforic actual al descompunerii.* T iunie 1969, 14. *Orice efuziune sentimentală... poartă sigiliul particularității.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 114, 8/3, cf. DEX.

2. Ceară roșie sau plumb, bronz etc. (care se aplică sau se leagă de un document, de un pachet etc.) pe care se imprimă, prin apăsare, un sigiliu **(1)**; semn imprimat (pe ceară roșie, plumb etc. sau direct pe un document) prin aplicarea unui sigiliu **(1)**; semn lăsat de un sigiliu **(1)** sau, p. ext., de o ștampilă **(3)** pe un document, pe un obiect etc.; pecete **(2)**. *Documentul... avea în el sigiliul legat de membrană într-o capsă de aur.* SĂULESCU, HR. I, 173/27. *Îmi dă pachetul, rump sigiliul și, între gazete, găsesc o scrisoare.* SION, P. 213. *Primi o scrisoare cu sigil negru.* EMINESCU, P. L. 30, cf. DDRF. *Închid, pun lăcate și sigilii, și să îndrăznească să intre în lipsa noastră!* REBREANU I. 361. *Prin față să se pună sigilii.* M. I. CARAGIALE, C. 107. *Cîte o scrisoare mă caută, din cînd în cînd, cu zece sigilii postale.* C. PETRESCU, A. 417. *S-au tras obloanele, s-au lipit sigiliile, iar ceva mai tîrziu, un camion i-a ridicat marfa.* SAHIA, N. 91. *Îl vedea pe Vania rupînd sigiliile de bronz.* TEODOREANU, M. III, 351. *Marele spătar Băleanu mergea... de la o casă de boier la alta și punea sigiliul pe ftnul, orzul și făina ce găsea.* OȚETEA, T. V. 221. *Delictul de rupere de sigiliu.* COD. PEN. R. P. R. 346. *Inginerul are și el altă ștampilă pe care o pune pe un al doilea sigiliu.* BOGZA, A. Î. 185. *Aplica sigilii la dulapuri, la sertare, la casele de bani.* STANCU, R. A. IV, 251. *Au fost ridicate sigiliile sediului.* PAS, L. II, 151. [Plicul era] *sigilat. Eu am rupt sigiliul.* BARANGA, I. 202, cf. LTR². *Sticla avea dop lung... Deasupra dopului un sigil de ceară de care atîrna un carton.* VORNIC, P. 139. *Desfăcură sigiliile negricioase de pe uși.* V. ROM. iunie 1958, 31. ✧ Fig. *Se dădeau pe față secrete pecetluite cu șapte sigilii.* C. PETRESCU, O. P. II, 273. *Cum ieșii pe poarta școlii, cu necaz am pus sigiliu Peste sulul lui Virgiliu.* CĂLINESCU, O. II, 237.

— Pl.: *sigilii* și (învechit) *sigiliuri*. — Și: **sigíl** (pl. *sigiluri* și *sigile*, BARCIANU, V., DDRF, SCRIBAN, D., ALRM SN II h 795/172), (regional) **segíl** (ALRM SN II h 795/349), **sugíl** (ib. h 795/219), (învechit, rar) **sighil**, s. n.

— Din lat. **sigillum**, cf. it. sigillo.

SIGILLÁRIA s. f. Arbore fosil, care are aceleași dimensiuni ca și lepidodendronul, dar cu trunchiul neramificat. Cf. ENC. ROM. *Sigillaria e una dintre plantele cele mai caracteristice ale florei carbonifere, care a dat naștere zăcămintelor de cărbuni.* LTR², cf. GEOLOGIA, 72, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ri-a*.

— Din fr. **sigillaire**, lat. **sigillaria**.

SIGILOGRÁFIC, -Ă adj. (Rar) Care ține de sigilografie, privitor la sigilografie. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *sigilografici, -ce*.

— Din fr. **sigillographique**.

SIGILOGRAFÍE s. f. Disciplină care se ocupă cu studierea sigiliilor; sfragistică. Cf. SCRIBAN, D., DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sigilografii*.

— Din fr. **sigillographie**.

SIGINÁȘ, -Ă adj. v. **sighinaș**.

SÍGLĂ¹ s. f. Prescurtare convențională formată din litera inițială sau din grupul de litere inițiale ale numelui unui autor, ale unor titluri etc. (prea lungi) folosită în texte, în inscripții etc. Cf. ALEXI, W. *„Io" e siglul vechilor noștri domni.* ȘĂINEANU². *Siglele se iau îndeobște din literele alfabetului latin.* BUL. COM. IST. I, 64, cf. V. MOLIN, V. T. 61, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DM, DN². *Titlul întreg al cărților și periodicelor prezentat în continuare prescurtat sau sub formă de sigle se află în tabelul de la sfîrșitul lucrării.* L. ROM. 1967, 500, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sigle*. — Și: (învechit) **síglu** s. n.

— Din fr. **sigle**, lat. **sigla**.

SÍGLĂ² s. f. v. **siclu**.

SÍGLU s. n. v. **siglă¹**.

SÍGMA s. f. **1.** (Invar.) A optsprezecea literă a alfabetului grecesc și sunetul corespunzător acesteia (consoana siflantă surdă „s"). Cf. I. GOLESCU, C. *Alinierile se făceau (la romani) cu sigma și meta; jaloane, semnale.* I. BRĂESCU, M. 10, cf. CADE, DN², DEX.

2. (Rar) Pat sau masă semicirculară. Cf. NAUM, IST. ART. 174.

— Din ngr. σῖγμα, fr. **sigma**.

SIGMÁN s. m. v. **seimen**.

SIGMÁTIC, -Ă adj. (Rar) Care se caracterizează prin prezența unei sigma **(1)**. Cf. DN², DEX. ✧ *Aorist sigmatic* v. aorist.

— Pl.: *sigmatici, -ce*.

— Din fr. **sigmatique**.

SIGMATÍSM s. n. **1.** Folosire frecventă a literei sigma. Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D., DN².

2. Defect de pronunțare care constă în dificultatea sau imposibilitatea pronunțării sunetului „s". Cf. DN², D. MED., DEX. ✦ Repetiție greșită a siflantelor. Cf. DN², DEX.

— Pl.: (rar) *sigmatisme* și *sigmatismuri* (I. GOLESCU, c.).

— Din fr. **sigmatisme.**

SIGMEÁN s. m. v. **seimen.**

SIGMÉN s. m. v. **seimen.**

SIGMOÍD, -Ă adj. **1.** Care are forma unei sigma **(1)** majuscule. Cf. ANTONESCU, D., RESMERIȚĂ, D., CADE, DN².

2. (Med.; în sintagma) *Valvulă sigmoidă* = fiecare dintre cutele membranoase situate la originea arterei aorte și a arterei pulmonare. *Valvulele sigmoide sau valvulele artirilor pulmonare și aorta ce se află ardicate lasă sîngele să treacă din ventricule în ele.* KRETZULESCU, A. 359/2, cf. DL, DM, DN², D. MED., DEX.

— Pronunțat: *-mo-id.* — Pl.: *sigmoizi, -de.*

— Din fr. **sigmoïde.**

SIGNÁ vb. I. Tranz. (Învechit, rar) A semna **(II 2).** Cf. PROT.—POP., N. D.

— Prez. ind.: *signez.*

— Din fr. **signer.**

SIGNÁCUL s.m. (Latinism învechit; în ritualul religiei creștine) Semn al crucii, pe care îl face preotul, la botez, pe fruntea unui copil. *Cu mîna preotului... să i se pună în frunte signaculul.* ap. MARIAN, NA. 95.

— Pl.: *signacule.*

— Din lat. **signaculum.**

SIGNÁL s. n. v. **semnal.**

SIGNALÁ vb. I v. **semnala.**

SIGNALIMÉNT s. n. v. **semnalment.**

SIGNALMÉNT s. n. v. **semnalment.**

SIGNASÍU s. n. v. **sacnasiu.**

SIGNATÁR, -Ă s. m. și f., adj. v. **semnatar.**

SIGNATOÁRE s. f. v. **signătoare.**

SIGNATÚRĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Semnătură **(2).** Cf. PROT.—POP., N. D., ENC. ROM.

2. Semn distinctiv care se pune pe prima pagină a fiecărei coli de tipar, pentru a ușura așezarea colilor în ordinea cerută de lucrare. *Un volum... fără paginatură și avînd signaturile însemnate cu litere slavone.* ODOBESCU, S. I, 355, cf. V. MOLIN, V. T. 61, LTR², DM, DN², DEX. ✧ Fig. *Aceste cugetări generate își primesc signatura lor stilistică din reflexul faptelor care le-au precedat.* VIANU, P. M. 248. *Cele două subetaje sînt înglobate sub aceeași signatură.* ONCESCU, G. 26.

3. Tăietură în corpul unei litere, care înlesnește zețarului recunoașterea poziției ei. Cf. V. MOLIN, V. T. 61, ROMANESCU, ZEȚ. 44, DM, DN², DEX.

4. (Muz.; învechit) Armură. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., IVELA, D. M. ✦ Totalitatea cifrelor cu care este prevăzut basul, în exercițiile armonice, pentru a indica elevului acordurile pe care trebuie să le completeze. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., IVELA, D. M.

— Pl.: *signaturi.*

— Din fr. **signature.**

SIGNĂTOÁRE s. f. Fiecare dintre cele două clape de metal care formează un dispozitiv folosit la fixarea colii de hîrtie cînd este introdusă în mașina de tipar. Cf. MOLIN, V. T., LTR², DL, DM, DEX.

— Pl.: *signători.* — Și: (rar) **signatoáre** (pl. *signatoare*) s. f. LTR².

— De la **signa.**

SIGNIFICÁ vb. I v. **semnifica.**

SIGNIFICATÍV, -Ă adj. v. **semnificativ.**

SIGNIFICÁȚIE s. f. v. **semnificație.**

SIGNITÁTE s. f. (Latinism învechit) Sens **(I 1).** *Viața socială cîștigă printr-asta signitatea sa mai nobilă.* EMINESCU, în L. ROM. 1961, 56.

— Pl.: *signități.*

— Din lat. **signitas, -atis.**

SIGÓI s. n. (Regional) Tîrnăcop (Sînmihaiu Almașului — Zalău). Cf. ALR SN I h 27/284.

— Pl.: *sigoaie.*

— Din magh. **szigony.**

SIGÓU s. n. (Regional) Sanie mică cu tălpi de fier, care este pusă în mișcare cu ajutorul unei prăjini lungi (Holod — Beiuș). Cf. LEXIC REG. 66.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SÍGUR, -Ă adj., adv. **I.** Adj. **1.** De a cărui realitate sau rezolvare nu se poate îndoi nimeni; categoric, cert, evident, incontestabil, indiscutabil, necontestabil, nediscutabil, neîndoielnic, netăgăduit, precis **(1),** solid **(4),** sută la sută, vădit, (livresc) îndubitabil, peremptoriu **(2),** (rar) neapărat **(3).** V. adevărat, autentic, pozitiv **(3),** real, veridic, veritabil *Sigure reguli cum trebuie a urma la fieștecare dintru ceale patru chipuri a numărării.* CARTE TREB. II, 226/9. *Cuvîntul cel drept ... este regula cea mai sigură, la care trebuie să supunem toate faptele noastre cele morale.* GOLESCU, E. 370/9. *Ramul învățăturilor ... rămîne lipsit de un sigur și însămnătoriu folos.* ASACHI, Î. 7/25. *Sigure principe, pe care se razimă ținerea vieții.* VASICI, M. II, 5/11. *În foaia aceasta nu vor avea loc decît știri sigure* (a. 1848). PLR I, 130. *Adăogat la acest barometru o perfecție care îi face întrebuințarea și mai sigură.* MARIN, F. 67/25. *Singurile semne de moarte ... ceea ce este mai sigur decît toate.* PARAB. 259/8. *Lucră unii ... mulțumindu-se cu un cîștig mai puțin dar cu atît mai sigur.* GT (1858), 9²/32. *Știu să aștepte camătă sigură de 4 la sută.* ib. 9²/34. *Oricum ar fi cu aceste observări un lucru rămîne sigur.* MAIORESCU, CRITICE, 137. *Evenimentele zilei le va înregistra după informațiuni cît se poate mai sigure* (a. 1877). PLR I, 332. *Ceea ce este sigur însă este că știința va învinge aceste dificultăți.* F (1888), 475. *Un lucru numai e foarte sigur: ei n-au putut vedea cu ochi buni acest început de dărîmare al cultului pravoslavnic.* BACALBAȘA, S. A. II, 19. *Avem însă știința sigură că la Suceava ... s-au bătut frumoșii șalăi.* IORGA, C. I. III, 43. *O chestie pentru rezolvirea căreia n-avem date sigure.* BUL. COM. IST. II, 10. *Spunea că victoria cea mai sigură în amor este fuga.* IBRĂILEANU, A. 77. *Banii sînt siguri și-i scoate oricînd din moșie.* REBREANU, R. I, 132. *Pleda ... cu izbîndă sigură.* C. PETRESCU, Î. I, 11. *O lacrimă ... e o dovadă sigură de slăbiciune.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 36. *De o parte și de alta ... vedea un cîștig sigur.* SADOVEANU, O. XII, 400. *Alte dovezi n-am. Dar pe acestea le socot sigure.* id. ib. 609. *Cel mai sigur criteriu care deosebește un popor de altul este limba lui.* PUȘCARIU, L. R. I, 165. *Acest fenomen ... este un fapt sigur și general.* IORDAN, STIL. 38, cf. SCRIBAN, D. *Locul pe care ... îl cucerește în literatura estetică cu titluri atît de sigure.* VIANU, A. P. 67. *Aș prefera un venit modest, dar sigur.* CĂLINESCU, S. 11. *O sursă sigură de informații.* BOGZA, A. Î. 632. *Folosirea regulilor stabilite ... constituie chezășia sigură a sporirii*

recoltelor. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 624, cf. DL, DM. *Pentru mărfurile ce vor intra în aceste magazine ... există girul sigur și îndubitabil al cumpărătorului.* RL 1967, nr. 7 041, cf. DEX. *Nimic mai sigur decît ceea ce ai în mînă.* Cf. ZANNE, P. VIII, 528. ✧ Loc. adv. (Familiar) **La sigur** = sigur **(II).** *Mă traduce la sigur.* CARAGIALE, T. II, 84, cf. SCRIBAN, D. (Expr.) (Familiar) **A lua** (pe cineva) **la sigur** = a ataca (pe cineva) de-a dreptul, cu dovezi evidente și cu precizie, fără a-i lăsa posibilitatea de a se eschiva. *Jucători de cărți de profesiune, de cei care iau pe pontatori la sigur.* CONV. LIT. VII, 315, cf. CADE, DL, DM, DEX. (Regional) **A fi la sigur** (de ceva) = a avea certitudinea unui lucru. *Cucoana Sevastița, ca să fie mai la sigur, începu să-i descînte.* ap. TDRG. ✧ (Substantivat) *Despre aceste pieți se zice eă dau sigurul.* CLIMESCU, A. 290. *Nu vreau să amestec aici sigurul cu problematicul.* PÂRVAN, G. 278. ✦ (Despre lucrări, materii etc.) Care este calculat, stabilit, îndeplinit cu exactitate; precis **(1).** *Așa se dă de zminteală ... sigura socoteală pentru împărțirea pădurii care se făcuse.* COD. SILV. 24. *Fu de lipsă ... a pune instituturilor acestora a-și da sigură și deplinită întemeiare.* GT (1838), $20^2/30$. *Într-însele găsim ... cronologia cea mai sigură a domnilor.* MAG. IST. I, 4/9. *Noi n-avem acum ... decît bănuieli și nici o experiință sigură.* BREZOIANU, A. 103/24, cf. 9/5. *Dă și alte dizvoltări, carii nu sînt totdauna foarte sigure.* ARISTIA, PLUT. $CVI_2/6$. *Nu găsești măcar un an Sigur, să-l presărez prin scrieri!* COȘBUC, P. II, 253. *Tînărul istoric ... dădu o bază românească sigură cercetărilor.* IORGA, în BUL. COM. IST. III, IV. *Lecturi mai sigure ... nu schimbă nimic din concluziile noastre.* PÂRVAN, O. 278. *Mai sigure sînt reflecțiile lui Bălcescu.* VIANU, A. P. 29. *Un hrisov stabilește o ascendență sigură aristocratică.* ARGHEZI, B. 57. *De mult n-am mai văzut aceste slove mlădioase și sigure în același timp.* BLAGA, H. 251. *Fiecare bucată are o construcție sigură, precisă.* IST. LIT. ROM. II, 460. *Socotelile astea erau sigure și precise.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 16. *Am plecat ca „victime sigure" în fața învingătorilor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213. ✧ Loc. adv. (Învechit și regional) **Pe** (sau **la) sigur** = cu exactitate. *Bătrînul ... o luă la ochi pe sigur* [pe urșoaică]. PELIMON, I. 227/9. *Sucea și desucea ... cîtă vreme bădița Irimie lucra pe sigur.* AGÎRBICEANU, S. 317. ✧ Expr. **A merge** (sau **a se duce) la sigur** = a se îndrepta către țintă, fără risc, a nu da greș. *Cînd stăpînul său îi zicea: „Măi Petea, să-mi aduci mîni un urs", el se ducea totdeauna la sigur.* GANE, ap. TDRG. *Acuma mergea la sigur, ca și cînd ar fi plecat din Pripas în Lușca.* REBREANU, I. 435. *Odată numit, avea să meargă la sigur, se și vedea „barosan".* M. I. CARAGIALE, C. 99. ✦ (Despre manifestări ale oamenilor sau despre părți ale corpului lor) Care acționează în mod hotărît, fără ezitare; neșovăitor. V. neabătut **(2).** *Dacă mîna mi-a tremurat astăzi, să știi că altădată va fi mai sigură.* NEGRUZZI, S. I, 22. *O literatură care, ... prin spiritul ei sigur și solid, ne dă primul element de speranță.* MAIORESCU, CRITICE, 87. *Aranjează totul cu o simțire sigură, fără greș.* EMINESCU, P. L. 106. *Glasul lui e cald, ... gestul liniștit, fraza corectă și sigură.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 65. *Cînd vom cunoaște răul, ... putem purcede cu pași securi la combaterea lui.* SBIERA, F. S. 304. *Bătrîn frumos și senin, cu fraza armonioasă și deplină, cu tonul sigur și liniștit.* IORGA, P. A. II, 43. *Se apropiase de turma clevetirilor cu pasul sigur, apăsat, hotărît.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 28. *Moșneagul ... se uita la noi c-o privire sigură.* SADOVEANU, O. VI, 181. *Zîmbește cu ochi siguri și calmi.* PILLAT, P. 320. *Manevrarea neologismului este la el mult mai sigură și mai firească.* VIANU, A. P. 253. *Surprinzător în această schiță de roman e tonul sigur.* CONSTANTINESCU, S. III, 162. *Redactorul acestei reviste, cu gust sigur și sever, a ales numai ce a fost bun.* RALEA, S. T. I, 45. *Totul decurgea într-un ritm grăbit, însă sigur și neclătinat.* TUDORAN, P. 434, cf. DL. *Făcu mașina să duduie și porni manevrînd cu mișcări puține și sigure.* PREDA, R. 69. *Cu o mișcare sigură îl aruncă în fîntînă.* T. POPOVICI, SE. 347, cf. LABIȘ, P. 339. *Portretul îi este zugrăvit cu mînă sigură.* IST. LIT. ROM. II, 85. *Zadarnic mai aștept ... pașii siguri Ai celei mai iubite Leonore.* VULPESCU, P. 88. *Printr-un instinct sigur, omenirea și-a ales ... această zi de primăvară.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 1/1, cf. DEX. ✦ (Despre mijloace, remedii etc.) Care produce efectul dorit; eficace, eficient. *De vă fi un cîne mușcat de altul turbat, cea mai sigură, adecă fără primejdie mișlocire are fi ... să-l omoți.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 112/9. *Începea ... să se laude că are mijloace sigure ca să facă aceea ce voiește.* PLEȘOIANU, T. III, 104/7. *Nu s-au putut nimeri o doftorie sigură spre vindecarea acestei boale.* AR (1829), $11^1/39$. *Leacul cel mai sigur ... este de a da pămîntului o mică prefacere.* BREZOIANU, A. 169/24. *Metoda este însă foarte criticabilă, dă rezultate puțin sigure.* SANIELEVICI, R. 140. *Medicament sigur.* DL, cf. DEX. ✦ (Despre fenomene, evenimente) Care se va întîmplă în mod neîndoielnic; cert, inevitabil. *Nu ne vom întoarce aci, decît ca să cădem într-o moarte prea sigură.* PLEȘOIANU, T. II, $11/27$. *Căderea lui ... se părea sigură, însă prin un tractat ... a înlăturat primejdia.* ASACHI, L. $7^1/39$. *Are să aducă o răsturnare sigură de valori, o verificare.* C. PETRESCU, Î. I, 286. *Boală lungă, moarte sigură,* se spune cînd un lucru este amînat. Cf. ZANNE, P. II, 493, TDRG.

2. Care are o părere fermă despre ceva, care are convingerea că ...; convins, încredințat. *Nice unul nu-i sigur că nu să va chema anume și nu i se va porunci.* CARTE TREB. II, 124/15. *Cei ce era neutri ... era siguri că nu scapă ...* [nepedepsiți] *de cel ce va rămînea biruitor.* CĂPĂȚÎNEANU, M. R. 101/7. *Eu sînt sigură că nu vom găsi.* HRISOVERGHI, A. 7/28. *Sîntem siguri că butașul poate să crească de sine însuși.* BREZOIANU, A. 206/13. *Fiți siguri pe deplin Că mintea mă comandă.* ARISTIA, S. 18/21. *Acesta e destinul umanei creature ... Ca sufletе-între sine să nu fie secure Că-și vor scuti viața.* MUREȘANU, P. 126/17. *Ne simțim siguri de bunătatea credințelor noastre* (a. 1864). PLR I, 209. *Cererea Moldovei o va-ntîmpina cu bine. — Da, sînt sigur.* DAVILA, V. V, 36. *Cetitorii noștri pot fi siguri că Semănătorul nu se va abate niciodată din drumul său.* în PLR II, 23. *Aceștia zece ... fură siguri că vor căpăta bani de la bancă.* AGÎRBICEANU, S. 487. *Nu ești sigur că ai să faci excursia?* IBRĂILEANU, A. 60. *Îl făcu ... să gîndească la familia ei, sigur fiind că tată-său trebuie să fie tăbăcar.* ARDELEANU, D. 114. *Să o învețe ... să fie sigură de izbîndă.* REBREANU, R. I, 25. *Sînt sigur că nici foc n-ai în camera dumitale.* C. PETRESCU, C. V. 154. *Ce sigur sînt că ... ar rupe-o la fugă.* SAHIA, N. 23. *Eram sigur că îl înduioșa și pe el.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 37. *O, nu, doamnă, puteți fi sigură.* SADOVEANU, O. XII, 689. *El poate demonstra acum o idee artistică, sigur că ai săi o înțeleg.* CĂLINESCU, C. O. 375. *Erau foarte siguri de frumusețea graiului lor.* BLAGA, H. 74. *Spuseră că nu mai sînt siguri de viața lor.* CAMIL PETRESCU, O. III, 82. *E sigură că nimeni nu va cumpără.* BOGZA, A. Î. 243. *Oamenii vor să fie siguri că ziua de mîine va fi pașnică.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 671. *Sînt sigur că în clipa morții nu te-a judecat rău.* TUDORAN, P. 52, cf. DL. *Sînt absolut sigur că întreaga comportare a amicului tău e premeditată.* PREDA, R. 50, cf. DM, DEX. ✧ (Prin analogie) *Vasurile pot acum intra în Dunăre ... sigure de a găsi ajutorul remorcorilor.* GHICA, C. E. I, 38. (Adverbial) *Sume mai mici care nu să pot da sigur la datornici.* GT (1858), $9^2/23$, ✧ Expr. **(A fi) sigur de cineva** ori **de** (sau **pe) ceva** = a avea deplină încredere, a se baza (pe cineva sau ceva). *Numai doi ani să fie asta, aș fi sigur de zece mii de galbeni.* PELIMON, I. 178/28. *Nu eram sigur pe puterile mele.* SION, P. 167. *Eu sînt sigur de caracterul lor.* CARAGIALE, O. I, 124. *Sigur și îmbătat de superioritatea sa.* IORGA, P. A. II, 26. *Ești sigur de el.* ap. TDRG. *Sigură pe ce spunea ... s-a dus îndată.* GALACTION, O. 151. *Începe încet, dar sigur de ceea ce spune.* CAMIL PETRESCU, U. N. 16, cf. DL, DM, DEX. **(A fi) sigur de** (sau **pe) sine** (ori **el, dînsul)** = a se comporta și a acționa în mod

neșovăielnic, a fi conștient de valoarea proprie. *Omul ce nu și-a comunicat ideile nu e niciodată sigur de dînsul.* BOLLIAC, O. 47. *Mergeau țanțoși... Colonelul în fierbere crescîndă, caporalul liniștit, sigur de el.* BRĂESCU, O. A. I, 24. *Cuceritorul ne petrecuse demn și sigur de sine pînă la poartă.* SADOVEANU, O. VI, 181. *Se face a abandona o fantezie riscantă, spre a reveni ... mai sigur de sine.* CĂLINESCU, C. O. 375. *Portarul zîmbi, sigur de el.* TUDORAN, P. 223, cf. DL. *Se aflau cîteva fotografii care arătau ... perechi în ziua căsătoriei. Siguri de ei, Anghel și Filomița... îndrăgostiți.* PREDA, R. 121. *Aș fi vrut, mai ales acum, să fie mai sigur de sine.* BĂNULESCU, I. 221. *Englezul... intră, sigur pe sine, primul, pe stadion.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194, cf. DEX. (Prin lărgirea sensului) [Nilul] *spumegînd, impetuos și totuși măreț, calm și sigur de el.* ap. TDRG. *Ignoranța e întotdeauna sigură de sine.* C. PETRESCU, C. V. 94. *Umilește... trufia și cruzimea sigură de sine.* VIANU, L. U. 73.

3. Care este demn de încredere, pe care te poți bizui. *Mai în toate polițiile (orașele) cele mari, am pre cei mai siguri corespondetori.* KOTZEBUE, U. 13^{v}/7. *Are... conductor sigur și luminat.* ARISTIA, PLUT. $XVII_2$/4. *Să n-ai nici o grijă, cucoană; sacul d-tale se află în mîini sigure.* ALECSANDRI, T. I, 352. *Plaiuri fără stăpînitori siguri.* IORGA, C. I. III, 77. *Aflu din cel mai sigur izvor următoarele.* TITULESCU, D. 135. *Oricînd pot aduce un număr de voturi sigure.* C. PETRESCU, Î. II, 169, cf. SCRIBAN, D. *Patru oameni siguri, dintre volintiri, au pornit... ca să ducă și de aci vestea cea bună.* CAMIL PETRESCU, O. II, 190, cf. DL, DM. *O călăuză sigură... o constituie sarcinile trasate în recenta hotărîre.* GÎ 1968, nr. 928, 1/1.

4. (Învechit) Care se simte în siguranță **(2)**. *Craiul se înturna secur și încredințat în făgăduința necredinciosului șismatic.* ȘINCAI, HR. I, 308/24. *Vrem... ca în domeniile, ținuturile și țările noastre, fără de primejdie, securi și în bună liniște să poată rămînea.* id. ib. II, 126/35. *Socotindu-se Pompei acum de tot sigur, nu socotea pășirile înainte ale chesarului.* NICOLAU, P. 232/20, cf. I. GOLESCU, C. *Pătimașului este frică de aceea ce nu se poate încungiura, și de ce nici într-o clipită putem fi siguri.* VASICI, M. II, 43/24. ✦ Care nu prezintă pericol, fără primejdie; adăpostit, apărat, ferit, ocrotit, păzit, protejat **(2)**, (învechit) scutit **(1)**. *Era plin de bucurie că, în mijlocul tempestiei, se afla la sigur loc.* LEON ASACHI, B. 40/22. *Fără de acestea, așezămînturile noastre nu vor fi sigure că se vor păzi cu nestrămutare.* CR (1832), 71^{2}/13. *Am văzut cu bucurie peștera lui mai sigură.* DRĂGHICI, R. 119/5. *Un mic prund sigur de furtuni... se numește port.* GENILIE, G. 117/14. *Agosta, o politie în Sicilia cu un port sigur..., s-au dărîmat.* ASACHI, L. 31^{1}/46. *Nu era viața mai sigură decît în cele mai depărtate țări ale pămîntului.* MAG. IST. I, 30/13. *Prințul polon ..., fugind din Polonia, au aflat un sigur adăpost în cuprinsul statului său.* IST. M. 76/5. *Pedestra călătorie la Atene era periculoasă, nefiind sigură nici o parte de loc.* ARISTIA, PLUT. 6/7. *O ambasadă curat muntenească ... se oprește în capitala Moldovei... ca într-o deopotrivă simpatică și sigură pentru ambele părți.* HASDEU, I. C. I, 7. *O să mă căznesc să-ți găsesc un loc sigur.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 206, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *În locul unei seri grandioase, el preferă mai multe zile mediocre, dar sigure.* RALEA, S. T. III, 125, cf. DL. *Nu știa încă dacă pavajul orașului era foarte sigur pentru el.* PREDA, R. 247; cf. DEX. *Calea bătută este cea mai sigură.* ZANNE, P. I, 128. *Negoțul de vrei să-ți fie sigur, să-l întorci fără tovarăș, singur.* id. ib. V, 440. ◇ Expr. **A pune (pe cineva sau ceva) la loc sigur** = a pune într-un loc unde nu poate fi găsit; a ascunde. Cf. DL, DM, DEX. ◇ (Adverbial) *Mergi în zig-zag, mai pe lîngă zid. E mai sigur.* BARBU, Ș. N. II, 258. ✦ (Învechit, rar) Durabil, trainic. *Am fost siliți... a clădi magazii de zid sigure, cu destule cheltuieli* (a. 1842). DOC. EC. 778.

II. Adv. Cu deplină încredere în realitatea sau rezolvarea a ceva; fără condiții sau alternative; în mod hotărît, indiscutabil, neapărat **(4)**, negreșit **(2)**, precis **(1)**, cu siguranță (v. siguranță **1 a**) sută la sută, (învechit și popular) nesmintit **(3)**, (învechit) cu siguritate (v. siguritate **1**), (regional) sigurat **(2)**, (familiar) la sigur (v. sigur **I 1**); (ca formulă de aprobare) da (v. absolut, bineînțeles, cert, desigur, firește, garantat, indiscutabil, natural **II**, negreșit **2**, neîndoielnic, normal **1**, precis **1**). *Patimile lumești se tămăduiesc ... mai bine și mai sigur prin cura cu apă.* DESCR. AȘEZ. 148/1. *A născocit ... instrumente ca să măsoare mai sigur tăria linei.* BREZOIANU, A. 538/14. *Aceea ce se aflase mai sigur pentru dînsa era că se numea Olga.* NEGRUZZI, S. I, 44. *Numai el ne poate duce sigur la înălțimea la care ne este permis să ajungem.* GHICA, C. E. I, VII. *Nu e sigur dacă societatea ... a ajuns ... la gradul de perfecțiune ... la care a ajuns individul.* CONTA, O. F. 335. *Știa sigur cum că venise în cîmp ca să cetească.* EMINESCU, P. L. 38. *Da! zise ea ... d-ta știi că eu te iubesc, sigur.* id. ib. 70. *Sigur s-o găsi vrun fante Să te-admire.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 41. *Nu se știe sigur nici felul de moarte a acestui tînăr.* IORGA, C. I. I, 45. *Astronomii sigur n-au privit ... atît de mult ... cerul cum l-au privit amanții.* ap. TDRG. *Negreșit vor fi și cunoscuți de-ai ei pe acolo. De pildă, Petru Pop și Ioniță Pascu sigur vor fi.* AGÎRBICEANU, S. P. 85. *Virtuțile lui colective încep să fie, încet dar sigur, completate cu noi resorturi.* în PLR II, 462. *Expresia cea mai înaltă a acestei boeme literare s-a realizat mai sigur în Eminescu.* LOVINESCU, C. IV, 6. *Nu știu sigur unde ne găsim.* CAMIL PETRESCU, U. N. 347. *Sigur, întîrzi cel mai nou general.* BRĂESCU, O. A. I, 101. *Nu știu sigur unde mă găsesc.* SAHIA, N. 26. *Sigur că e ceva, să schimbi un om.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 50. *Daaa, siiigur, de serviciu.* ap. IORDAN, STIL. 62. *Următorul tablou ... în sobrietatea lui e de un relief sigur gravat.* CONSTANTINESCU, S. III, 93. *Refăcu sumar, dar sigur toată împrejurarea.* MIHĂESCU, D. A. 170. *Te primește sigur.* V. ROM. aprilie 1955, 126. *Probabil. — Nu probabil. Sigur.* BARANGA, I. 209. *Au ceas la îndemînă? — Sigur că da.* TUDORAN, P. 156. *Pot închide ușa? — Sigur.* DL. *Sigur, n-avea nici un rost să-și ridice șantierul împotriva lui.* PREDA, I. 95. *Sigur că nu citise „Tratatul despre lumină".* BARBU, PRINC. 45. *Evoluează sinuos, dar sigur pe drumul ... înțelegerii sensurilor.* V. ROM. ianuarie 1965, 149. *Măreția de a conduce sigur un amplu aparat muzical.* M 1968, nr. 7, 35. *Peripețiile sînt conduse sigur.* CINEMA, 1968, nr. 4, XIV. *Sigur că-mi visez o creionare durabilă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *Crezi că vine azi? — Sigur!* DSR. ◇ (Ironic) *Păi sigur, să ne lăsăm jupuiți de vii de niște îmbuibați.* BARBU, G. 149. ◇ Expr. (Familiar) **Mai mult ca (sau decît) sigur,** v. mult **(2)**.

— Accentuat și: (învechit) *sigúr.* BARCIANU, CADE. — Pl.: *siguri, -e.* — Și: (învechit) **sécur, -ă, ségur, -ă,** (regional) **sécure, -ă** (DDRF) adj.

— Din ngr. σέγουρος.

SIGURÁ vb. I. Tranz. (Învechit) A asigura. Cf. I. GOLESCU, C. *Nu; osîndițele-ți gînduri încă nu le-ai sigurat, Răsplătirea te așteaptă.* HELIADE, O. I, 458, cf. VEISA, I. 174/10. *Și pentru a se sigura de o viitoare înecare începu se-și zidească un turn.* SĂULESCU, HR. I, 33/19.

— Prez. ind.: *sigurez.*

— Din it. **sicurare** (după *sigur*).

SIGURALMÉNTE adv. (Învechit, rar) În mod sigur; cu siguranță. *Te așteaptă siguralmente, du-te.* CARAGIALE, O. VI, 19, cf. SFC II, 190, 192, 198.

— **Sigur** + suf. *-almente.*

SIGURÁNT s. m. (Învechit, rar) Girant. *Nu se vede polița sigurantului* (a. 1832). FURNICĂ, I. C. 380.
— Pl.: *siguranți.*
— **Sigura** + suf. *-ant.*

SIGURÁNȚĂ s. f. **1.** Caracteristică a unui fapt sigur **(I 1)**; părere fermă, neclintită (asupra cuiva sau a ceva); certitudine, credință, încredere, (învechit) siguritate **(1)**. V. convicțiune, sentiment **(2)**. *Numai înțelesul arătatelor forme să se ție... pentru mai marea siguranție și tărire a documentelor.* AARON, P. F. 654r/29. *S-ar cere... o cheltuială de 40 000 galb*[eni], *fără deplină siguranție de nimerirea planului.* ASACHI, I. 16/22. *Procede*[e]*le chimice sînt în stare de a cunoaște, cu o îndestulătoare siguranță, elementele de rodnicie.* BREZOIANU, A. 14/27. *Cînd cineva se pune pe muncă, o face cu siguranța... că prin acea osteneală... va dobîndi... lucruri de care are trebuință.* GHICA, C. E. III, 22. *Prin literatură... putem produce, cu oarecare siguranță, o deșteptare a simțului de viață.* MAIORESCU, CRITICE, 37. *Fiecare știință pozitivă... ne-a lăsat siguranța că toate fenomenele... sînt regulate de către legi inflexibile.* CONTA, O. F. 35. *În cuvîntul și privirea lui era întotdeauna siguranța disprețuitoare a învingătorului.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 85. *Pentru siguranță servește modul indicativ.* PHILIPPIDE, P. 188. *Mîndra siguranță de sine, pe care, ca anume ardeleni, o avea.* IORGA, P. A. II, 37. *Cu fiecare sfert de ceas, siguranța lui creștea.* AGÎRBICEANU, S. P. 142. *Pentru bogăția și siguranța informației...*[cronica] *constituie o contribuție originală foarte însemnată.* BUL. COM. IST. II, 28. *Ca să-i dau sentimentul siguranței, am luat un ton aproape vesel.* IBRĂILEANU, A. 89. *Miron avea siguranța că Dumescu nu va rezista pînă la capăt.* REBREANU, R. I, 257. *L-a privit cu mai multă siguranță în ochi.* COCEA, S. II, 204. *Cu aceeași siguranță vorbea, glumea, tăcea și se mișca.* TEODOREANU, M. III, 66. *Se deșteaptă în mine obscure sentimente de siguranță, de plinătate.* VOICULESCU, P. II, 180. *Am siguranța că sînt înțeles de cel ce mă ascultă.* PUȘCARIU, L. R. I, 64. *Siguranța ei încetează... cînd se referă la ieșirea din slujbă.* IORDAN, STIL. 157, cf. SCRIBAN, D. *Ne este indicat cu toată siguranța neajunsul pe care unii din scriitorii timpului... îl perpetuau.* VIANU, A. P. 92. *I-ar fi trebuit siguranță și îndrăzneală.* SADOVEANU, E. 165. *Sentimentul vital al contemplației, al superioarei noastre siguranțe... nu aureolează memoria noastră artistică.* CONSTANTINESCU, S. III, 173. *Vitalitatea lui puternică i-a dat poporului o siguranță implacabilă.* ARGHEZI, B. 55. *Încrederea în sine, orgoliul... aparțin cu tot atîta siguranță unei morale nobile.* RALEA, S. T. II, 225. *În ființa ei era acum o zonă de liniște și siguranță unde eu nu mai ajungeam.* H. LOVINESCU, T. 405, cf. DL. *Cu timpul, la siguranța de sine... se adăugă... și ceea ce moștenise prin educație.* PREDA, R. 14. *Era... în privirea lui, o siguranță pe care n-o avusese înainte.* T. POPOVICI, S. 278. *Contraatacul nemților pe care îl aștepta cu o siguranță chinuitoare.* V. ROM. octombrie 1964, 15. *Ar fi fost o apariție care mi-ar fi dat ceva siguranță.* BĂNULESCU, T. 151. *Siguranța de sine a descurcărețului Felix.* CINEMA, 1968, nr. 2, III. *Spontaneitatea, siguranța, reducția sintetică... ne situează într-o foarte elevată zonă a creației.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 7/4, cf. DEX. ✧ (Prin analogie) *Pădurea albă de fagi părea că împrumută o siguranță neclintită acestor povîrnișuri primejdioase.* AGÎRBICEANU, A. 63. ✧ Loc. adv. **Cu siguranță = a)** cu încredere deplină în realitatea sau în rezolvarea a ceva; fără condiții sau alternative; în mod hotărît, indiscutabil, neapărat **(4)**, negreșit **(2)**, precis **(1)**, sigur **(II)**, (învechit și popular) nesmintit **(3)**, (învechit) cu siguritate (v. siguritate **1)**, (regional) sigurit **(2)**, (familiar) la sigur (v. sigur **I 1)**, *Însuși starea locului... face pe pădurariul cu știință să poată... judeca cu siguranție... cum trebuie să urmeze la sămănătură.* COD. SILV. 22. *Modul de pregătire cu care... își plămădesc ciupercile, îi feresc cu siguranță de toate nenorocirile.* BREZOIANU, A. 235/26. *A început a apuca o altă cale... fără să știe cu siguranță unde are să-l ducă.* I. IONESCU, D. 358. *Ceea ce se știe cu siguranță este că forma exterioară a individului... se deosebește... de forma exterioară a societății.* CONTA, O. F. 338. *Putem spune cu siguranță că întreaga regiune a acelui șes... este țara lor.* XENOPOL, I. R. I, 25. *Ceilalți îi vor urma cu siguranță.* în PLR II, 38. *Nu se putea spune cu siguranță dacă tot ei erau aceia care vindeau trăsurile.* IORGA, C. I. III, 171. *Credeau că pot măsura cu siguranță timpul ce se întrebuințase la formațiunea deltei.* ap. TDRG. *Cine poate afirma cu siguranță... că combinarea lor... poate produce o conștiință?* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 193. *O dezamăgire care va veni cu siguranță.* AGÎRBICEANU, A. 171. *Era un om sau era un urs? iată ceea ce, deocamdată, nu putui ști cu siguranță.* HOGAȘ, DR. I, 24. *Putem azi indica cu siguranță harta așezărilor scitice.* PÂRVAN, G. 5. *Cîteva, mai interesante, ai să le comanzi cu siguranță.* IBRĂILEANU, A. 8. *Putem spune cu siguranță că era biv-vel spătar.* BUL. COM. IST. V, 130. *Cu siguranță mă așteptase la locul știut.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 148. *Dar nu mîncam cu siguranță păstrăvi decît cînd... se îndura să ni-i aducă.* VOICULESCU, P. I, 9. *A intervenit, cu siguranță, și intenția de a imita vorbirea copiilor.* IORDAN, STIL. 42, cf. SCRIBAN, D. *Licențele lui sînt cu siguranță mai mari.* VIANU, A. P. 142. *Nu se poate afirma cu siguranță că... este mai veche.* CV 1950, nr. 1, 29. *Nu cercetează în cărți formula eroului, unde cu siguranță ar găsi-o.* CĂLINESCU, C. O. 61. *Olguța este cu siguranță un tip.* RALEA, S. T. I, 74. *Acolo... veghea o sentinelă, dar cu siguranță mai erau și altele.* BARBU, Ș. N. II, 54. *Cu siguranță că tot Bucureștiul nu vorbește... decît de dispariția dumitale.* T iulie 1968, 41. *Scandalul de pe Tamisa va ridica, cu siguranță, cota filmului.* CINEMA, 1968, nr. 5, 30. *Mîine, cu siguranță,... vor fi din nou actuali.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, [illegible] **b)** în mod hotărît; ferm. *Fără de tine nu mă duc — a răspuns cu siguranță.* ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 80. *Unde-o să mînem noi în ias'noapte? — Unde? La Avrum în Șestină, răspunse ea cu siguranță.* HOGAȘ, DR. I, 92. *Lucrarea e făcută de meșteri italieni, spuse necunoscutul cu siguranță.* BARBU, PRINC. 35. ✦ Atitudine fermă, hotărîtă, fermitate, hotărîre; calitatea de a determina, de a indica etc. precis **(1)**, precizie. *Spiritul propriu să se fi manifestat cu siguranță în persoanele ce o compun.* MAIORESCU, CRITICE, 83. *Nu e în stare să aibă siguranță de impresie.* CARAGIALE, O. VII, 446. *De la prima schiță și-a arătat... o siguranță de ton, o sobrietate de stil.* LOVINESCU, C. VIII, 9. *Urmărim... toate încercările de a da o siguranță judecăților estetice.* id. ib. 102. *Războiul nu e un joc de șah, să miști pionii cu siguranță și sînge rece.* C. PETRESCU, Î. I, 118. *Era... o bunică informînd cu siguranță blajină pe savanții ei strănepoți.* TEODOREANU, M. III, 75. *Desenul era tras cu o siguranță și o dibăcie uimitoare.* VOICULESCU, P. I, 111. *Siguranța mișcărilor și aplombul glasului... insuflară o animație extraordinară partenerilor.* MIHĂESCU, D. A. 217. *Practicînd... satira discretă... Brătescu o face... cu o desăvîrșită siguranță.* VIANU, A. P. 292. *Asemenea lucrări nu se pot face... numai dintr-o abilitate și siguranță tehnică a bibliografului.* CONSTANTINESCU, S. II, 100. *Copilul se remarca prin siguranța manierelor sale.* CĂLINESCU, S. 170. *Aprecierea mea... era rostită cu siguranța unei sentințe inapelabile.* BLAGA, H. 106. *Primitivii... ne sînt superiori... prin siguranța instinctului.* RALEA, S. T. III, 287. *Vocea lui căpătă mai multă siguranță.* V. ROM. septembrie 1955, 132. *Îl ducea pe pacient... cu îndemînare și siguranță.* PREDA, R. 145. *Era o siguranță în ceea ce făcea, în mișcările lui.* T. POPOVICI, SE. 256. [Piesa] *vădește o anumită siguranță în manevrarea efectelor scenice.* IST. LIT. ROM. II, 474. *Ne-a impresionat prin... sigu-*

ranța cu care a stăpînit amplul ansamblu vocal-instrumental. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 210. *A trecut cu brio, cu detașare, cu siguranță, examenul.* ib. 1969, nr. 8 211. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Roțile ... treceau de pe o linie pe alta cu o siguranță mașinală.* REBREANU, R. I, 13. *Siguranța unei mașini-unelte este dată de regularitatea funcționării.* IOANOVICI, TEHN. 232.

2. Faptul de a se afla la adăpost de orice pericol; (stare sau sentiment de) încredere, liniște, datorate absenței oricărui pericol, s e c u r i t a t e **(1)**; complex de condiții materiale, economice, politice care asigură securitatea **(1)**; ansamblu de măsuri privind ocrotirea oamenilor, a bunurilor etc., a p ă r a r e, a s i g u r a r e, p r o t e c ț i e **(1)**, p r o t e j a r e **(2)**, s e c u r i t a t e **(2)**, (astăzi rar) p a z ă **(I 3)**; (învechit) siguрație, sigureală, siguritate **(2)**; (învechit, rar) securizare[1]. [Podoabele și odoarele] *cîte ... vor mai veni ... să se catagrafisească în condică ... pentru totdeauna pomenire și siguranție* (a. 1776). URICARIUL, II, 198. *Pravile care vor fi de trebuință să se așeaze pentru siguranța țărilor moștenitorești.* PRAVILA (1788), 117/6. *Răsipirele unei cetățui ce o zidise incașii spre a lor siguranție.* IST. AM. (1795), 11[r]/17. *Două mii patru sute lei ... cu bună siguranță să se trimată îndată* (a. 1805). URICARIUL, XI, 332. *Nu-mi sînt cunoscute alte mijlociri de a pune în siguranță viiața ta și a mea.* MAIOR, T. 80/26. *Pravila ajută pre vînzătoriu ... să facă alegere la cele ce va socoti că-i sînt mai spre folosul său și spre siguranțiia sa.* PRAVILA (1814), 43/4. *Publica siguranță nu trăbuie prin neadeverită doftorie ... să se primejduiască.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 113/4. *Vă dau dar încredințare ... că veți avea bună odihnă și siguranție* (a. 1821). IORGA, S. D. VII, 86. *Din peristasis ce s-au întîmplat, fugind și cumpărătorii, cu toată obștea ... negutătorească, pentru siguranția vieții* (a. 1822). DOC. EC. 246. *Această cercetare și siguranție să să facă prin știrea ... părintelui mitropolit* (a. 1823). ib. 295. *Face cerere ... să se secfestrariseasca toată periusiia numitului spre siguranța lui* (a. 1824). ib. 310. *Pentru mai bună siguranție, i-am dat și aceastâ scrisoare la mînă* (a. 1824). URICARIUL, X, 86. *Slujitorii ... îngrijesc pentru toată siguranția, odihna și buna orînduială a tot orașului.* GOLESCU, Î. 29. *Siguranțiia ce va izvorî dintr-această urmare va fi proastă.* OȘTIREA, 96/14. *În toată viața sa n-a avut nici un minut măcar de siguranție.* PLEȘOIANU, T. I, 126/12. *Nu mai este siguranța averii și a vieții.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 44/16. *Făcînd asemenea punere la cale pentru siguranțiia îndestulării oștirilor* (a. 1828). DOC. EC. 410. *Tiranul ... îngrijaște pentru siguranția sa personală, alegînd de paznici ... străini.* CR (1829), 154[1]/12. *Vestește planul unei soțietăți naționale de siguranție împotriva grindinei.* AR (1829), 183/40. *Spre siguranție că voi păzi în toată întinderea anului coprinderea acestui contract ... am dat chezași răspunzător pă dumnealui* (a. 1833). DOC. EC. 527. *Pacea și legiuita siguranție sînt mai trebuincioase unui stat decît unui particolar.* MARCOVICI, D. 260/11. *Care portiță ... el, pentru siguranție, totdeauna sara o astupa cu crengi.* DRĂGHICI, R. 102/24. *Are să-i vorbească o taină foarte mare în pricina siguranției vieții împărătești.* GORJAN, H. I, 48/27. *Fiește care om ... aflînd în această fondamentală legiuire mijloacele unei legiuite apărări, s-au deprins a o socoti ca o siguranție a familiilor* (a. 1835). URICARIUL, VIII, 124/21. *Întocmise ... un corp de pompieri, o companie de siguranță împotriva focului.* MN (1836), 87[1]/18. *Este așezat, pentru siguranță, un cordon ... cu case multe de pază.* GT (1838), 16[1]/11. *Spre siguranța credinței sale, el să așeze pe fiiul său în ceata aleasă a ostașilor.* ASACHI, S. L. II, 54. *Să se facă căzuta priveghiere pentru cea în parte siguranție a fiecăruia sălășluitor.* REGUL. ORG. 151/2. *Acest mod de a viețui între barbari în siguranță se făcuse la dînșii ... obicinuit.* MAG. IST. I, 31/2. *Negutătorul ... nu avea nici o siguranță în daraverile sale* (a. 1848). PLR I, 121. *Întîi în siguranță doresc a te vedea.* ARISTIA, S. 18/13. *Ia și tu o hotărîre ce-o comandă siguranția ta.* NEGRUZZI, S. III, 180. *Restul averilor sale le trimise ... cu bună siguranță în patria lui.* PELIMON, I. 190/22. *Cavalerii bîtei, recrutați prin mahalale în sarcina bugetului și în detrimentul siguranței publice.* GHICA, C. E. II, 335. *Sînteți în toată siguranța. Deocamdată nu insuflați nici un prepus.* SION, P. 250. *Nu prea mă simt la siguranță aici.* FILIMON, O. I, 158. *Mergînd la luptă, depunea spre sicuranță neveste și copii în „muntele Prasov".* HASDEU, I. C. I, 55. *Vagonul nemaifiind la coadă, frînarul de siguranță îl părăsise.* CARAGIALE, O. I, 293. *Pictura cere liniște și siguranță, îndestulare materială.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 337. *În Anglia ... siguranța edificiului social e din ce în ce mai compromisă* (a. 1889). PLR I, 389. *Ei nu se cred în siguranță sub un acoperiș.* XENOPOL, I. R. II, 20. *Țăranul român ... n-a putut agonisi nimic, fiindcă n-avea siguranța proprietății.* în PLR II, 111. *E ținut chiar, spre mai mare siguranță, între zidurile cetății.* IORGA, C. I. I, 203. *Banul ... este cel ce ne dă de obicei siguranța zilei de azi și de mîine.* AGÎRBICEANU, A. 77. *Erau însoțiți în călătoria lor de mumbașiri, cari îngrijeau de siguranța și ... de îndeplinirea ... dorințelor lor.* BUL. COM. IST. II, 8. *Mă pusei deci în cale să-mi iau măsurile pentru siguranța deplină a popasului meu de noapte.* HOGAȘ, DR. I, 268. *Mutarea lagărului legionar ... nu se putuse face decît cu condiția perfectei siguranțe a legiunii.* PÂRVAN, G. 128. *O mai bună organizare, o siguranță mai deplină pe un teritoriu mai întins.* BUL. COM. IST. V, 29. *Întrebuințîndu-i la început pentru siguranța lor personală, ... împărații sfîrșesc prin a se folosi de delatori pentru potolirea beției de sînge.* LOVINESCU, C. IV, 74. *Interesul ordinei și siguranței în țară ... obligă la asemenea mijloace de persuasiune.* REBREANU, R. II, 92. *Vine ... Cu poruncă de la Centru Contra vinovatului, Ca să-l aresteze pentru Siguranța statului.* TOPÎRCEANU, B. 48. *Alegeți din vreme patrulele de siguranță pe flancuri.* CAMIL PETRESCU, U. N. 251. *Speriat, se întoarse repede, ca să se simtă în siguranță, lîngă comisar.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 351. *Pentru mai multă siguranță, dăscăliseră, amețiseră, abrutizaseră pe aprod.* COCEA, S. I, 188. *Conflictul părea tranșat, ordinea și siguranța portului restabilită.* BART, S. M. 89. *După trecerea timpului de siguranță șeful artificier se va apropia.* PREV. ACCID. 56. *Nimeni nu poate fi ... supus la alte măsuri de siguranță, decît acelea pe care le prevede legea.* COD. PEN. R. P. R. 3. *Pentru siguranță el și-l produce singur cu mijloace și în condiții cunoscute.* BLAGA, Z. 40. *Rentele colosale și acumularea burgheză aduceau siguranța.* RALEA, S. T. I, 179. *Sînt sigur că doar pentru grija de a nu-ți primejdui ție siguranța a lipsit Valeria.* V. ROM. martie 1954, 164. *Ar fi bine totuși să se ia un supliment de măsuri de siguranță.* H. LOVINESCU, T. 333, cf. DL. *Mă simțiî imediat în siguranță în timp ce dublam ... numărul oamenilor de încredere.* PREDA, I. 92. *Cu asemenea om te simți în siguranță.* T. POPOVICI, S. 414, cf. DM. *Dumneata nu ești miner, n-aveai de unde să știi că după cincizeci de ani o armătură mai prezintă siguranță.* V. ROM. ianuarie 1965, 74. *Pe bordul corăbiei cîtașii lui Amza nu se mai simt în siguranță.* CINEMA, 1968, nr. 5, V. *La tine în odaie, cu tine alături, mă simt totdeauna în siguranță.* T iulie 1968, 49, cf. DEX. ◇ *Ac de siguranță* = ac prevăzut cu o închizătoare care îi acoperă vîrful pentru a evita înțepătura sau pentru a împiedica desprinderea lui din locul unde este înfipt. *Steteau pe raft în șir Acele de siguranță.* COȘBUC, P. I, 321. *Pentru purtarea cămășilor ... nu aveau nevoie ... de ace de siguranță.* PÂRVAN, G. 435. *Dacă ar fi pierdut-o pe aceea din lanț, îi rămînea cealaltă* [cheie] *prinsă cu un ac de siguranță în buzunarul interior al vestei.* C. PETRESCU, C. V. 44. *Nu lipsea niciodată batista de mătase, prinsă cu un ac de siguranță nevăzut.* I. BOTEZ, B. I, 84. *Acele de siguranță le-am pus pe masă.* TEODOREANU, M. III, 367, cf. DEX. ✦ (Fin.; învechit și regional) Asigurare; (concretizat) act scris, contract care

atestă efectuarea acestei operații. *De să va întîmpla să aibă vreo grijă pentru banii săi, va cere siguranție de la îndatorit.* PRAVILA (1814), 21/11. *Toată acea pîine este de mai înainte secfestruită în siguranție banilor* (a. 1821). IORGA, S. D. XXI, 361. *Am pus moșia noastră amanet pentru siguranția banilor* (a. 1827). DOC. EC. 394. *Două mii galbeni împărătești se află de dat împrumut cu bună siguranție.* CR (1833), 12²/43. *Să-i arate suma banilor cu care o să-l împrumute și zălogul ce să dă spre siguranție.* REGUL. ORG. 254/26. *Navlu plătit la transportul mașinilor de la Marsilia la Brăila, a siguranții pentru aceste la Marsilia* (a. 1846). DOC. EC. 918. *Amaneturile și siguranțiile private aduc prelungiri, profesuri.* RUSSO, S. 160. *S-aude vorghindu-să că hiiecari cap dă familie să plătească cîte cinci lei pîntru siguranție la vreme de lipsire.* GRAIUL, I, 236. *Cum s-o nicșurat ghiru, nu-i greu să plătească siguranția.* ib. 241. ✦ (Învechit) Adeverință; p. ext. recipisă **(1)**. *Părți biruitoare în înștanție ce... i-ar trebui siguranție, acoperămînt sau altă asemene rînduială judecătorească.* RÎND. JUD. 247/22. *Căzuta siguranție pînă în 24 ceasuri a-și face, ori prin judecată, ori prin alt modru.* NICHIFOR, P. 83/6. *Trimete-m într-un săculeț sîmburi de harbuz... și cînd îi vei da la poștă, să iei siguranție.* KOGĂLNICEANU, S. 56. ✦ (Învechit, rar) Confirmare, încredințare. *Auzind cîrciumariul siguranția de la muierea sa, s-au bucurat.* BĂRAC, T. 53.

3. (De obicei în sintagme) Organ de mașină, dispozitiv sau aparat care protejează un material sau un sistem tehnic împotriva unor acțiuni dăunătoare sau nedorite, interioare sau exterioare sistemului protejat. *Tubul de siguranță... este destinat a împiedica absorbția.* MARIN, F. 85/25, cf. 86/15. *Sînt dispozitive de siguranță care închid supapa V de introducerea apei și deschid alte supape.* IOANOVICI, TEHN. 133. *Pentru a împiedica această slăbire a piuliților... se întrebuințează diferite dispozitive de siguranță.* SOARE, MAȘ. 39. *Asemenea ventile se numesc ventile de siguranță sau supape de siguranță.* id. ib. 226. *Se utilizează ca siguranțe, de exemplu: cuiul spintecat,... șaiba (rondela) de siguranță, ... valva de siguranță... și disjunctoarele.* LTR², cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX. ✧ *Siguranță de funcționare* = calitate a unui sistem tehnic (sau a unui element component al unui sistem tehnic) de a funcționa fără defecțiuni și fără abateri esențiale; fiabilitate. Cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX. ✦ (Și în sintagma *siguranță electrică*) Aparat de protecție care are rolul de a întrerupe în mod automat circuitul electric, cînd curentul din circuit depășește într-o anumită măsură valoarea sa nominală. Cf. MDT. *E necesar, pentru siguranțe, să se cunoască curentul maxim.* LTR², cf. DP, DM, DER, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *A avut un atac de insolație... ochii îi sînt ca două becuri stinse. O ardere de siguranță.* I. BOTEZ, B. I, 117. ✦ Dispozitiv care împiedică descărcarea accidentală a armei de foc. Cf. DM. ✦ Dispozitiv care se introduce în broasca unei uși, pentru ca ușa să nu poată fi deschisă cu o cheie falsă. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Regional) Sîrmă groasă folosită la legarea plutelor de mal (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15, ARVINTE, TERM. 165. ✦ (Regional) Argea (la plută) (Moisei — Vișeu de Sus). GLOSAR REG.

4. (În trecut; și în sintagmele *siguranța statului* sau *poliție de siguranță*) Organ de stat cu atribuția de a apăra ordinea de stat și de a reprima orice încercări de schimbare a acesteia. Cf. TDRG. *Știa... că Mendelsohn e deochiat la poliția de siguranță.* REBREANU, R. I, 66. *Comploturile s-au banalizat atît de mult, că nici siguranța nu le mai acordă decît atenția obișnuinței.* în PRL II, 531. *De trei zile siguranța aresta pe capete.* COCEA, S. II, 233. *Siguranța și gestapoul îl apărau.* CV 1950, nr. 1, 29. *Două săptămîni după aceea s-au întîlnit în beciul siguranței, laolaltă cu alți zeci de muncitori bănuiți de sabotaj.* V. ROM. octombrie 1954, 127. *Siguranța nu i-a putut aduce informații precise.* PAS, Z. IV, 188. *Serviciul secret și siguranța au primit întăriturl serioase.* BENIUC, M. C. I, 141. *Dacă... ajungi prim-ministru, să mă faci șef al siguranței.* VINEA, L. I, 241, cf. DL. *Administrația angaja oameni suspecți, agenți ai siguranței, travestiți în muncitori.* PREDA, R. 225. *Siguranța îi arestă chiar la ieșire.* T. POPOVICI, S. 94, cf. DM. *Chiar și membrii siguranței ... au pus armele în rastel și au plecat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 32/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧(Glumeț) *Un om cu fir alb la chepiu, negreșit impiegat superior al siguranței bătăușilor.* GHICA, C. E. I, 316.

— Pl.: *siguranțe.* — Și: (învechit și popular) **siguránție,** (învechit) **sicurânță** s. f.

— **Sigur** + suf. *-anță.* — **Sicuranță** < it. **sicurezza** (după *siguranță*).

SIGURÁNȚIE s. f. v. **siguranță.**

SIGURARISÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A asigura; a garanta. Cf. CIHAC, II, 698, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 355, SFC VI, 109, 115.

— Prez. ind.: *siguraiisesc.*
— **Sigur** + suf. *-arisi.*

SIGURÁT, -Ă adj., adv. **1.** Adj. (Învechit, rar) Asigurat. *E dator a îngriji ca toate temniție să fie sigurate, curate și grijite.* REGUL. ORG. 294/7.

2. Adv. (Regional) Sigur **(II)** (Stolna — Cluj). Cf. LEXIC REG. II, 81.

— V. **sigura.**

SIGURÁȚIE s. f. (Învechit) Siguranță **(2)**. *Spre apărarea vieții ei, și ca mai cu sigurație, și fără primejdie printre faguri... să poată umbla,* [matca] *are totdeauna pre lîngă sine un număr de albini alese.* TOMICI, C. A. 16/16. *Guvernul se sîrguiește a îndupleca pe alți franțezi a rămîne în țară, giuruindu-le protecție și sigurație.* AR (1829), 51²/35. *Lucrurile cele din afară de noi... sînt schimbătoare, trecătoare, adeseori periculoase, fără sigurație* (a. 1830). BV III, 674.

— Pl.: *sigurații.*
— **Sigur** + suf. *-ație.*

SIGURĂTÁTE s. f. v. **siguritate.**

SIGUREÁLĂ s. f. (Învechit) Siguranță **(2)**. *Pă uscat cu sigureală, Pă apă cu îndoială.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. I, 300, cf. DDRF, TDRG.

— **Sigur** + suf. *-eală.*

SIGUREFSÍ vb. IV v. **siguripsi.**

SIGUREPSÍ vb. IV v. **siguripsi.**

SIGUREPSÍRE s. f. v. **siguripsire.**

SIGUREVSÍ vb. IV v. **siguripsi.**

SIGURIFSÍ vb. IV v. **siguripsi.**

SIGURIFSÍRE s. f. v. **siguripsire.**

SIGURIPSÍ vb. IV. (Învechit) **1.** Tranz. și refl. (Fin.) A (se) asigura. *Cînd să va vinde... să siguref seasca vinzarea a nu călca peste moșiia vecinului.* PRAV. COND. (1780), 138. *Se va îngriji a o siguripsi prin judecătorie* (a. 1780). ap. TDRG. *Fără de a siguripsi întîi pre Mitropolie cu vreun alt acaret în loc* (a. 1795). ap. GÁLDI, M. PHAN. 250. *Femeia ... are tot ajutorul din pravilă... să-și ceaie zestrea și să se siguripsească.* PRAVILA (1814), 124/8. *Sigurivsind pe dumnealui împrumutător printr-acest zapis [de plata sumei]* (a. 1815). ap. TDRG. *Neavînd acum nici un chip de plată, atunce să siguripsască pe jăluitor ori cu chizășl sau cu amanet* (a. 1822). IORGA, S. D. XXI, 196. *S-au dat*

dumisale acest zapis, . . . prin care sigurifsim pe dumnealui, dîndu-i şi emanet viitoarele huzmeturi (a. 1823). DOC. EC. 281. *Jăluitorul să sigurefsise cu banii ce avea să ia* (a. 1826). îb. 364. *Va siguripsi pe pîrît cu chezaş pe bani, ca să-i plătească negreşit* (a. 1826). îb. 371, cf. CADE. ✧ Expr. (Tranz.) **A siguripsi vama** = a achita (sau a percepe) taxele vamale necesare pentru transportul unui obiect. *Fiindcă face negutătorie . . . este dator asemenea ca pămîntenii a siguripsi vama sau a o plăti* (a. 1822). DOC. EC. 251. (Cu schimbarea construcţiei) *Care vamă sînt datori vameşii după ponturi ca să şi-o siguripsească de la vînzătoru cel dintîi* (a. 1827). îb. 401. ✧ Refl. pas. *A se face siguripţia creditorilor . . . de vor cere . . . a se siguripsi din marfa ce are în prăvălie* (a. 1824). FURNICĂ, I. C. 335. *Preţul producătorilor pămîntului ce vor pute a se siguripsi trebuie să fie cel puţin de 500 fiorini.* AR (1829), 184¹/11. *Pentru că pînă la vînzare . . . poate să urmeze oareşicare zăbavă, să siguripseşte d-lui cu averea ce se află astăzi în stăpînirea mea* (a. 1830). URICARIUL, XV, 364. *Nu să obicinuieşte a să siguripsi marfa carea merge de la Galaţi la Ţarigrad* (a. 1832). FURNICĂ, I. C. 380. ✦ Tranz. (Complementul indică drepturi, avantaje, produse etc.) A garanta. *Scoposul la care privesc . . . pravilile este ca să siguravsască stăpînirea fieştecăruie pe averea sa.* SOB. HRIS. 20. *Prin aceste înţelepte măsuri siguripsînd starea lucrătorilor de pămînt despre toate asupririle* (a. 1831). îb. 218. *Isteţia, întemeiată pe legi drepte, siguripsea driturile proprietăţii.* ASACHI, S. L. II, 5. *Prisosul şe nu-l vînză ci să-l păstreze ca o rezervă, care . . . se poată siguripsi îndestularea Soborului pe trei ani* (a. 1843). URICARIUL, IX, 202. ✧ Refl. impers. *Cu ce mijloace să poate siguref şi folosul obştesc în această trebuinţă* (a. 1829). DOC. EC. 427.

2. Tranz. şi refl. A (se) asigura împotriva unei primejdii, a unei neplăceri etc.; a (se) pune la adăpost. *Împăratul siguravsit . . . în sarai, se temea de toate cele întîmplătoare.* VĂCĂRESCUL, IST. 273. *Trebuie să-i aduc întîi aici ca să le siguref sesc buna petrecere.* id. îb. 291. *Să fie întîi visteria siguripsită* (a. 1795). ap. GÁLDI, M. PHAN. 250. *Să siguripsiţi drumurile i pre locuitori* (a. 1812). id. îb. *Te rog siguref şeşte-mi bani, împreunîndu-i cu ceilalţi bani . . . ce să va mai strînge* (a. 1820). IORGA, S. N. 205. *Chezăşuieşte Că trei temeiuri siguref sește, Adică viaţa, cinstea şi averea, Cumpărătească toată puterea.* ZILOT, CRON. 353. *Viaţa-ţi va fi siguripsită* (a. 1822). ap. GÁLDI, M. PHAN. 250. *Grăbeşte-te dar a te siguripsi pînă încă mai este prin putinţă.* PLEŞOIANU, T. III, 15/9. *Fu nevoit a fugi spre scăpare către cetatea Neamţul, unde-şi siguripsisă pe mumă-sa cu un' puternic garnizon.* AR (1829), 24¹/39, cf. I. GOLESCU, C. *La întîmplare de să primejdii vreo corabie, îndată aceştia sar şi scot dintr-însa lucrurile, siguripsindu-le de primejdie.* DRĂGHICI, R. 232/22. *Acestia îi vă siguripsi o norocită naştere.* VĂCĂSA, I. 140/5. *Cel ce-l ascultă cu supunere, acela-şi siguripseşte liniştirea sufletului său.* BUZNEA, F. II/31. *Siguripsindu-să despre planurile ambiţioase ale acestor două crăii, Ştefan întrebuinţa mijloacele puterii lor.* ASACHI, L. M. 14/29. *Acuma cere trebuinţa a fi mai atenţi şi . . . a ne siguripsi în contra lor.* VASICI, M. II, 7/12. *Cum se va siguripsi fiul omului? Vezi că bietul nici se poate plînge asupra suferitei nedreptăţiri.* FM (1841), 67²/14, cf. POLIZU, HEM II, 1 860, CIHAC, II, 698, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., SADOVEANU, O. XIX, 413, SCRIBAN, D. DEX. *Ş-au siguripsit tot avutul lor.* SEVASTOS, ap. TDRG. ✧ Refl. pas. *Această imperie . . . s-au siguripsit de însăşi firea, cu Marea Înghetată, cu nemărginitele deşerturi şi cu deşele codruri.* ASACHI, I. 200/28. ✧ Refl. impers. *Obştiia lasă îndoitelile de o parti, dar să i se siguref sească suma de 5 315 l*[ei] . . . *asupra moşteniri* (a. 1823—1824). IORGA, S. D. V, 264.

3. Tranz. şi refl. A (se) încredinţa. *De se vor găsi muşterii cu un leu vadra aici, m-aş siguripsi că ţara noastră iaste înfricoşată* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 148. *M-au încredinţat că ar*[e] *şi patru oameni . . . de păzesc ghinda şi aşa, siguripsindu-mă d*[u]*m*[nea]*-lui, . . . am . . . cumpărat două sute rîmători* (a. 1804). id. îb. 150. *Nu aveam o adevărată încredinţare deacă rezultatul are sau nu are zmintele, spre a să siguripsi, s-au stăruit spre a face pruba.* ASACHI, E. I, 43/3.

— Prez. ind.: *siguripsesc.* — Şi: **siguripsi, siguripsí, sigurivsi, siguref sí, siguripsí, sigureysí, suguripsí, asiguripsí** (GÁLDI, M. PHAN. 250) vb. IV.

— Din ngr. σιγούρεψα (aorist al lui σιγουρεύω).

SIGURIPSÍRE s. f. Acţiunea de a (se) siguripsi.

1. (Fin.; învechit) Asigurare. Cf. siguripsi **(1)**. *Asemine s-au găsit lada de fier în care se află nevătămate documenturile crăieşti a sotietăţii de siguripsire.* AR (1838), 36¹/39. ✦ Garantare. *Sigurifsirea acestui drept* (a. 1822). GÁLDI, M. PHAN. 250.

2. (Învechit) Punere în siguranţă **(2)**. Cf. siguripsi **(2)**. *Să mă însărcinez cu luarea celor hotărîtoare măsuri pentru siguripsire cu îndăstularea oştilor* (a. 1828). DOC. EC. 409. *Prin aceasta Înălţimea Voastră aţi dat . . . proprietăţii o nouă siguripsire* (a. 1835). URICARIUL, XIV, 50.

3. (Învechit, rar) Încredinţare. Cf. siguripsi **(3)**. *Acum iară capătă sigurisiri cum că paşa Eghiptului n-ar vrea să facă nici o răscoală.* GT (1838) 2²/40.

— Pl.: *siguripsiri.* — Şi: **siguriísire, sigurisíre, sigurepsíre** (I. GOLESCU, C.) s. f.

— V. **siguripsi.**

SIGURIPSITÓR, -OÁRE adj. (Fin.; învechit) Care asigură; asigurător. Cf. GÁLDI, M. PHAN. 250. *Oamenii vor să fie siguri de toate ale sale . . . De aici să nasc atîtea sotietăţi sigurisitoare.* GT (1839), 12¹/50. *Americanii formară acum o „sotietate siguriisitoare de sănătatea oamenilor", adecă ca să nu cadă oamenii de boale.* îb. 12¹/53.

— Pl.: *siguripsitori, -oare.* — Şi: **sigurisitór, -oáre** adj.

— **Siguripsi** + suf. *-tor.*

SIGURÍPŢIE s. f. (Fin.; învechit, rar) Asigurare. *A se face siguripţia creditorilor, ce se cuvine, de vor cere . . . a se siguripsi* (a. 1824). FURNICĂ, I. C. 335.

— Pl.: *siguripţii.*

— De la **siguripsi.**

SIGURISÍ vb. IV v. **siguripsi.**

SIGURÍSIM, -Ă adj. (Rar) Foarte sigur **(1)**; absolut sigur **(1)**. *Şi cel puţin dacă am fi siguri, sigurisimi că-i aici!* CARAGIALE, O. VI, 232, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sigurisimi, -e.*

— **Sigur** + suf. *-ísim.*

SIGURISÍRE s. f. v. **siguripsire.**

SIGURISITÓR, -OÁRE adj. v. **siguripsitor.**

SIGURITÁTE s. f. (Învechit) **1.** Siguranţă **(1)**. Cf. BARCIANU, V., DL, DEX. ✧ Loc. adv. **Cu siguritate** = cu siguranţă, v. siguranţă **(1 a)**. *Ţelul acestia . . . este . . . de a arăta cu siguritate care este venitul de faţă a unei moşii.* I. IONESCU, C. 253/25. *Cu siguritate nu-ţi pot răspunde.* F. (1871), 590. *Luna . . . arată cu siguritate, după credinţa lor, cum va fi timpul peste un an.* îb. (1877), 482. *Nu pot spune cu siguritate.* MARIAN, NA. 375. *În ce anume însă au constat ele, nu putem şti cu siguritate.* SBIERA, F. S. 34. *Ştim prin aceasta cu siguritate că anumite locuri din creieri corespund anumitor noţiuni.* BABEŞ, O. A. I, 10.

2. Siguranță **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Mai multe staturi libere... sînt legate însă prin oarecare ponturi ce-ș au pentru siguritatea comună.* GENILIE, G. 139/4. *Căliman, la apropierea străinilor, se retrăgea în siguritate.* ASACHI, S. L. II, 63. *În Macedonia... siguritatea publică din zi în zi să turbură.* GT (1839), 116¹/29, cf. VALIAN, V. *Va fi pace de sigurătatea personală și de a averii.* FM (1841), 67²/35. *Așezămintele Vienii pentru siguritatea și rîndul bun sînt de model.* ib. 87²/13. *Pentru liniștea și siguritatea de obște se află atîtea legi bune.* ib. (1842), 262¹/21. *Negustători... carii pentru mai marea sigurătate călătoresc împreună.* RUS, I. I, 65/27. *Acele mai de căpitenie puncte... sînt: slobozănia personală și siguritatea averii* (a. 1848). URICARIUL, X, 2. *Voi alege... stupul ce mi se pare a uni folosul economiei cu acela al comodității pentru recolta și siguritatea albinelor.* BREZOIANU, A. 549/31. *Dînsa petrecu cam de la anul 1840 în comuna Bucium-Poieni în cea mai bună siguritate și liniște pînă în anul 1847.* ap. BARIȚIU, P. A. I, 659, cf. POLIZU. *A făgăduit ... siguritate în case și pe drumuri.* GHICA, ap. CADE, cf. BARCIANU, V. *S-a și recomandat... de a studia construcția unei mobile de siguritate, în care obiectele de aur... vor fi expuse.* ODOBESCU, S. II, 87, cf. ALEXI, W., DM, DEX.

— Pl.: *siguritățI* (I. GOLESCU, C., POLIZU). — Și: (rar) **sigurătate** s. f.

— **Sigur** + suf. *-itate.*

SIGURÍTĂ s. f. (Ec.; învechit, rar) Asigurare. *Asemenea și condicile de siguritâ să văd încărcate (măcar deși nu să obicinuiește a să siguripsi marfa)* (a. 1832). FURNICĂ, I. C. 380.

— Pl.: *sigurite.*

— Din it. **sicurità.**

SIGURIVSÍ vb. IV v. **siguripsi.**

SIHÁSTRIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Sihăstresc. Cf. LM.

— Scris și: *sychastric.* LM. — Pl.: *sihastrici, -ce.*

— **Sihastru** + suf. *-ic.*

SIHASTRICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **sihăstricesc.**

SIHÁSTRU, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană (laică sau călugăr) care, din motive religioase, trăiește izolată de lume, ducînd o viață închinată rugăciunii și plină de privațiuni; anahoret, ermit, pustnic **(1)**, schimnic **(1)**, (livresc) ascet, (rar) solitar **(2)**, (învechit) aschitac, aschitean, monah. V. s c h i m o n a h, s c h i t n i c. *De va și da neștine la besearecI și la săhastri și la rugători... de puțin folos vor fi lui.* VARLAAM, C. 347. *Să va face călugîrul schimnic sau săhastru în pustii.* PRAV. 298. *Într-aceastași dzî pomenirea preacuviosului părintele nostru Salaman isihastul, adecă săhastrul.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 38ᵛ/19. *Isihastrul, văzînd destoinicia ficioarei, pusă gînd să o întoarcă.* id. ib. noiembrie 161ᵛ/31. *Pavel de la Divea, carele au fost sihastru întîiu în lume.* CHEIA ÎN. 2ʳ/23. *Au fost un săhastru foarte socotitor* (a. 1692). GCR I, 305/19. *Vidè acel săhastru spre duminici... multe lumini.* NECULCE, L. 14. *Așa s-au plinit prorocia săhastrului.* CANTEMIR, HR. 409. *Apostoli, mucinici, săhastri, miluiți-mă* (a. 1710). GCR I, 363/15. *Te-ai făcut cunună sihastrilor.* MINEIUL (1776), 172ᵛᴵ/33. *Anevoie au scăpat din perire, carele după aceea s-au făcut sehastru.* ȘINCAI, HR. I, 209/9, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *La cea întîie cruciadă au dat pricină un săhastru, anume Petru.* AR (1829), 156²/40, cf. I. GOLESCU, C. *Vede... alăturea un sehastru bătrîn... făcînd cele de pe urmă rugi.* ASACHI, S. L. II, 19. *Alegerea... trebuise să se facă dintre călugării cei mai cinstiți... și adevărați săhastri la acele mănăstiri* (a. 1845). URICARIUL, V, 360/11. *Sihastru-împărățind tu în pustietate.* I. VĂCĂRESCUL, P. 354/26, cf. ISER. *Pe unde va fi făcut acel sehastru propagandă pînă atunci, nu aflăm însemnat nicăiri.* BARIȚIU, P. A. I, 419. *Starețul îl rîndui, spre ascultare, la un bătrîn sehastru, ce locuia afară de monastire în munte.* NEGRUZZI, S. I, 219. *Sihastrii aceia care au trăit o viață de izolare completă.* GHICA, C. E. I, 169, cf. CIHAC, II, 698. *Sub o rîpă stearpă,... Unde un sihastru a fugit de lume.* BOLINTINEANU, O. 58, cf. LM. *O cină de sihastru.* ODOBESCU, ap. ȘĂINEANU, D. U. *Am fost săhastru, nu călugăr.* EMINESCU, P. L. 82. *I se urîse cu deșertăciunile cetăților și se făcuse sihastru.* ISPIRESCU, L. 189, cf. DDRF. *Știu că dînsa n-a pus vrun jurămînt Să fie viața-ntreagă sihastră-n codrul sfînt.* COȘBUC, S. 14, cf. ALEXI, W. *Cîțiva sihastri își petreceau viața în rugăciuni prin codrii înconjurători.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU². *Astfel îmi povesti sihastrul.* IOSIF, V. 103. *A mers... nouă zile de vară, pân'ce să găsească un săhastru.* PAMFILE, D. 42. *Bătrînul sihastru... dispăru prin scobitura ce ducea înlăuntrul masivului ruinat al vechilor chilii.* HOGAȘ, DR. I, 26. *Marele preot al zeului e un sihastru locuind în apropierea divinității, într-o anume peșteră pe un munte sacru.* PÂRVAN, G. 660, cf. RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 10, CADE. *Tîlharul pune un pistol în barba sihastrului și-l culcă lîngă prag.* GALACTION, O. 252. *Cîți schimnici, cîți pustnici, cîți sihaștri, cîți anahoreți n-au murit în floarea vîrstei.* COCEA, S. I, 212. [Acea iarbă] *cunoscînd-o că-i de leac ..., am căutat-o la sihaștri, pe la schituri.* SADOVEANU, O. IX, 163. *Să fie — închipuire, visare de sihastru?* PILLAT, P. 25, cf. SCRIBAN, D. *Sihastrul tot oftează de pămîntescul trai Și-așteaptă un sfînt Vasile ca să-l ridice-n rai.* CĂLINESCU, O. II, 218, cf. DL, DM. *Fuge... la vizuina Dochiei, unde sălășuia o sihastră.* IST. LIT. ROM. II, 368. *Confirmă monahilor Ghervasie și Gherman, sihastri de la mănăstirea Rîșca, cumpărăturile lor de ocini.* PANAITESCU, O. Ț. 252, cf. DEX. *Era odată un sihastru sfînt, cucernic și evlavios.* RETEGANUL, P. II, 65. *Sihastrul se duse apoi la sihăstrie.* ȘEZ. V, 35. ✧ (Ca termen de comparație) *Ea de-atunci, ca o sihastră, Crește-n margini de poteci.* COȘBUC, P. II, 87. *Era singur ca un sihastru.* VOICULESCU, P. I, 107. *Noi nu viețuim singuratici, ca sihaștrii.* id. L. 156. *Bătrîn, necunoscut și singuratic, ca un sihastru, e acest arbore.* BOGZA, C. O. 84. ✧ F i g. *Vulcanul Etna... Sehastru ce cunoaște al globului mister.* ALECSANDRI, POEZII, 74. *Aveau în sfîrșit să deie ochii cu sihastrul Carpaților și să aibă ce istorisi despre lupta cu dînsul.* GANE, N. III, 135. *Iată-mă deci în stare să stau de vorbă cu orice sihastru morocănos și cu patru labe al pustiului munților.* HOGAȘ, DR. I, 269. ✧ (Adjectival) *Au mărsu pe la Voroneț, unde trăie un părinte sihastru, pre anume Daniil.* NECULCE, L. 10. *O mătușă sihastră... îl văzu.* ISPIRESCU, L. 357.

2. Adj. P. a n a l. (Despre ființe, mai ales despre oameni) Care trăiește sau care se găsește (de obicei) departe de alte ființe ori de (alți) oameni, ca un sihastru **(1)**, sau (despre oameni) care este separat de lume, de societate; care preferă singurătatea **(1)**; izolat, pribeag **(4)**, pustnic **(2)**, rătăcit **(1)**, răzleț **(1)**, singur **(1)**, singuratic **(1)**, solitar, (rar) însingurat. *Nu caut, umblînd sihastru, Pe fata Craiului Albastru.* COȘBUC, P. II, 247. *Nu-l știam cu asemenea obicei; el ședea sihastru la herghelie.* SADOVEANU, O. XIII, 300. *Cerb sihastru.* DL, cf. DM, DEX. ✧ F i g. *Această învățătură, tot cam sihastră, este încă o piedică în educația noastră.* NEGULICI, E. 77/10. *Roza ce moare în glastră... Tresare în pacea sihastră.* MACEDONSKI, O. I, 195. *Să-mi dai flori din ochi albaștri, Mie, sufletul sihastru.* BELDICEANU, P. 82. *Locuri sihastre.* DDRF. *Nu v-a prins dragostea sihastră De ce-ați lăsat?* COȘBUC, P. I, 90, cf. ȘĂINEANU. *E îngerul chemat în nopți sihastre.* GOGA, POEZII, 96. *Durerea ta... Atinge-n drum căsuța mea sihastră.* id. ib. 250. *Pe fruntea-mi chinuită cădea-va parfumată O dulce alinare durerilor sihastre.* PETICĂ, O. 80. *Odă sihastră.* PHILIPPIDE, S. 67, cf. RESMERIȚĂ, D. *Un nor sihastru Și-adună-n poală Argintul tot.* TOPÎRCEANU, B. 5. *Un mesteacăn tînăr, printre ei sihastru.*

IESNEA, A. 33. *Ce dragă-i era vechea Mitropolie, pustie și sihastră.* TEODOREANU, M. III, 166. *Luna plină ... iese lin deasupra văii, în tinda munților sihaștri.* VOICULESCU, POEZII, I, 90. *Uitată-n lumină sihastră Ogiva sticlește pustie.* ARGHEZI, VERS. 125. *Pe cărări se plimbau suflete sihastre.* ISAC, O. 135. *În jurul axei lor și-al altor astre, Rotesc, demenți, pe culmile sihastre, Dervișii ai planetarelor maidane.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 1/2, cf. T. PAPAHAGI, M. 233.

3. Adj. (Regional; despre oameni) Ursuz (Valea Lungă Cricov — Pucioasa). Cf. ALR SN V h 1 243/762.

— Scris și: (învechit) *sychaștru.* LM, SEVERIN, S 10. — Pl.: *sihaștri* și (învechit, astăzi rar) *sihaștri.* — Și: (învechit și regional) **sâhástru, -ă, sehástru, -ă** s m. și f., (regional) **suhástru, -ă** (PAPAHAGI, M. 233) adj., (învechit, rar) **esihástru, -ă** (LM), **isihást, -ă, isihástru, -ă** s. m. și f.

— Din ngr. ἡσυχαστής.

SIHĂSTRÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparține sihastrului **(1)** sau sihăstriei **(1)**, privitor la sihastru sau la sihăstrie; ascetic, (rar) pustnicesc, schimnicesc, (învechit) schimnic **(2)**, sihăstricesc, (învechit, rar) sihastric. *Tinerel fiind încă petrecea viață sihăstrească.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 171r/33. *Să feace arhiereu și păstoriu acei sv[i]nte beseareci ..., împreunînd viață sihăstrească cu înțălepciunea politicească.* id. ib. ianuarie 9v/25. *Să întoarsă iarăși la sihăstreasca sa nevoință.* MINEIUL (1776), 110r²/14. *Arzînd mărăcinii patimilor cuvioase prin sudori sihăstrești.* ib. 92r²/11, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., ISER. *Cîți întru acest sfințit schit lăcuiesc ... se cuvine ... să petrească viață sihăstrească* (a. 1852). URICARIUL, II, 196/18, cf. LM, SCRIBAN, D., DSR.

— Scris și: (învechit, rar) *sychăstresc, -ă.* LM. — Pl.: *sihăstrești.* — Și: (învechit) **sâhăstrésc, -eáscă, sehăstrésc, -eáscă** (LB, ISER) adj.

— **Sihastru** + suf. *-esc.*

SIHĂSTRÉȘTE adv. (Învechit) Ca sihaștrii **(1)**, în felul sihaștrilor; ascetic, (învechit) pustnicește, schimnicește. *Mărgînd într-o isihăstie, petrecu săhăstreaște.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 75v/31. *Mergînd la un schit și petrecînd sihăstrește fu vădită.* MINEIUL (1776), 124vi/23, cf. 58r¹/7. *A lăcui acolo săhăstrește după cît vremea a da pînă la sfîrșitul vieții sale* (a. 1776). URICARIUL, VII, 19, cf. LB, I. GOLESCU, C., ISER, LM, TDRG, SCRIBAN, D., DSR.

— Scris și: (învechit, rar) *sychăstrește.* LM. — Și: **săhăstréște, sehăstréște** (LB) adv.

— **Sihastru** + suf. *-ește.*

SIHĂSTRÍ vb. IV. **1.** Intranz. A duce viață de sihastru **(1)**; a pustnici **(1)**, (rar) a schimnici **(1)**, (regional) a pustelnici. *Dară cum au săhîstrit? Cum au împlut voia lui Dumnezeu?* VARLAAM, C. 369. *Părintele nostru Teofan ispoveadnic, ce-au săhăstrit mainte de Dioclitian!* DOSOFTEI, V. S. septembrie 13r/2. *S-au ucis și alții, săhăstrind și aceia în muntele Sinaiului.* id. ib. ianuarie 13r/23. *Fugînd din lume ai sihăstrit în pustie.* MINEIUL (1776), 43v²/7. *Doi stareți duhovnicești ce sihăstria în chinovia ce era în ținutul Gazii* (a. 1788). CAT. MAN. II, 253, cf. LB, ISER. *Cîți întru acest sfințit schit locuiesc și împreună sehăstresc* (a. 1852). URICARIUL, II, 196/15, cf. LM, DDRF, CADE. *Locurile pe unde au sihăstrit el nu se aseamănă cu acelea pe unde au sihăstrit marii cuvioși.* STĂNOIU, C. I. 152, cf. SCRIBAN, D., DM, DEX. ◇ Fig. *Iată de ce sihăstrește azi Areti pe un dîmb plantat cu viță americană.* VINEA, L. I, 104.

2. Refl. A se face sihastru **(1)**; a se pustnici **(2)**, (rar) a se schimnici **(2)**, (regional) a se duce în sihăstrie (v. **sihăstrie 1**). *Să să ducă [ei] în pustiu să să sihăstrească.* ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

3. Refl. P. anal. A sta retras, departe de ceilalți, de societate, ca un sihastru **(1)**; a se izola. *De-atunci Monica se sihăstrise în odaia ei.* TEODOREANU, M. II, 422. *Spunea că atunci înadins se sihăstrește de noi, ca să se închine.* VOICULESCU, P. I, 93. *Noi ne-am sihăstrit aicea ca să păstorim oile.* SADOVEANU, O. VII, 351. *Atunci cu îndîrjire m-am sihăstrit în mine.* PILLAT, P. 235, cf. DL, DM. *Se simți prost în hainele lui soldățești între atîția decorați și plecă cu mîncarea în gît. Se sihăstrise.* IL septembrie 1960, nr. 9, 13. *Se împlineau trei ani de cînd, de bună voie, se sihăstrise între zidurile tipografiei clandestine.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 16/2, cf. DEX. ◇ Intranz. *A sihăstrit cu tomurile lui Kant.* SCL. 1974, 609.

— Scris și: (învechit, rar) *sychăstri.* LM. — Prez. ind.: *sihăstresc.* — Și: (învechit) **săhăstri, sehăstri, sahîstri** vb. IV.

— V. **sihastru.**

SIHĂSTRICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Sihăstresc. *Aducerea aminte de a ce mai dinainte săhăstricească viață.* DRĂGHICI, R. 312/2. *Amestec ticălos din învățăturile sihastricești ale veacului al cincisprezecelea cu învățăturile veacului al nouăsprezecelea.* NEGULICI, E. I, 77/24, cf. SFC I, 113.

— Pl.: *sihăstricești.* — Și: **sihastricésc, -eáscă, săhăstricése, -eáscă** adj.

— **Sihastru** + suf. *-icesc.*

SIHĂSTRÍE s. f. **1.** Faptul de a trăi ca sihastru **(1)**; stare, viață de sihastru; ascetism, asceză, pustnicie **(1)**, schimnicie **(1)**, (rar) schimnicit. *Au răbdat unii munci, alții sehăstrii.* VARLAAM, C. 152. *Pentru săhăstrie* (a. 1725). CAT. MAN. I, 332. *Pornirile patimilor le-ai veștejit, tămăduindu-le cu sihăstria.* MINEIUL (1776), 123r¹/7, cf. LB, I. GOLESCU, C., LM, DDRF. *Te-aș fi ținut pe palme și-n sîn te-aș fi culcat Și-n schimbul sihăstriei întregi nu te-aș fi dat.* COȘBUC, S. 81, cf. ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ◇ Loc. vb. (Regional) **A se duce în** (ori, învechit, **a se deda pre**) **sihăstrie** = a se sihăstri **(1)**. *Cuconul să dedasă pre săhăstrie într-acea peșteră.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 13r/16. *Văzuse el că tot nu e nimic de lumea asta oarbă și d-aia se dusese în sihăstrie.* ISPIRESCU, L. 189, cf. DDRF.

2. Loc unde trăiește un sihastru **(1)**; locuință a sihastrului; schimnicie **(2)**, (rar) pustnicie **(1)**. V. schit¹. *Mărgînd într-o isihăstie, petrecu săhăstrește.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 75v/31. *Izvor de sărindare ce am dat Mariii: 2 la Prigoreni, 1 la ... Tălpălari ... i la sihăstrii ot Putna* (a. 1738). BUL. COM. IST. IV, 75. *Facem știre cu această carte ... pentru o sfîntă biserică, săhăstrie, cu cheltuiala noastră făcută* (a. 1741). URICARIUL, XII, 272/5. *Spre dreapta, între bordeie, se vede o casă mare ..., spre stînga, pe un muncel, o săhăstrie.* ASACHI, P. R. 4/11, cf. ISER. *Plecasem să mă duc la vro sehăstrie, să fug de lume.* NEGRUZZI, S. I, 67. *Mult ai să scîrșnești de ciudă, domnule Radu, cînd t-ei videa închis la o săhăstrie!* ALECSANDRI, T. 1 409, cf. CIHAC, II, 698. *M-aș retrage într-o sihăstrie ... și n-aș mai vrea să știu de nimic.* VLAHUȚĂ, O. A. 433, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Și-i liniște-n grădina toată și pace ca-ntr-o săhăstrie.* ANGHEL, Î. G. 35. *În singurătatea asta de săhăstrie, un scrin deodată trosni.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 17, cf. TDRG. *Loc sfînt, de pelerinaj, va fi fost numai ... unde era sihăstria marelui preot.* PÂRVAN, G. 162, cf. PASCU, S. 188, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Călugărașul ... porni cu panerul spre sihăstrie.* VOICULESCU, P. I, 178. [Tînărul] *a dăt o parte din avere săracilor și a postit, cu rugăciuni într-o sihăstrie de la Tibet.* SADOVEANU, O. XV, 443. *Un boier ... a cerut-o odată preotului ... să calce, el întîi, pragul nemaiumblat, de un veac, al sihăstriei.* ARGHEZI, L. 187. *Ca să ajungi la înălțimea de o mie cinci sute de metri unde e așezată sihăstria, te ajută un funicular.*

RALEA, S. T. I, 321, cf. DL, DM, DEX. *Bălaurii ... se așază cu locul în ziduri sparte și părăsite, mai ales de mănăstiri și săhăstrii.* SBIERA, P. 316. *Doi călugări ... înființară o săhăstrie.* MARIAN, T. 333. *Sihastrul se duse apoi la sihăstrie.* ȘEZ. V, 35. *Ș-o lasat pusnicul săhăstria lui ... ș-o pornit în lume.* ib. VIII, 72. ✧ Fig. *Ca un trandafir, ai înflorit, părinte, în livadea d[u]mnezeeștii sihăstrii.* MINEIUL (1776), 105^{v2}/9. *Trăia izolat într-o chilioară din oraș ... În această săhăstrie primea adesea vizitele.* EMINESCU, P. L. 88. *M-aș retrage într-o sihăstrie de astea și n-aș mai vrea să știu de nimic.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 196. *Din bătrînele case ... el își făcuse ..., îngrămădind înăuntru tot felul de scumpătăți rare, o somptuoasă sihăstrie, unde trăia pe picior mare.* M. I. CARAGIALE, C. 48. *Domnul Bernard se îndreaptă spre cabană ... Fusese vorba să fie vizitat în sihăstria lui.* SADOVEANU, O. XII, 525. *Numea palatul și parcul și viile din juru-i — exilul și sihăstria ei.* PĂS, L. II, 192. ✦ (Regional; la pl.; în forma *săhăstrli*) Mănăstire **(1)** (Cristești — Botoșani). Cf. ALR II/I h 187/414. ✦ (Învechit, rar; în forma *săhăstre*) Ospiciu **(3)**. Cf. IC. LUM. (1841), 332.

3. Loc retras, pe unde oamenii nu umblă deloc sau pe unde trec foarte rar; loc pustiu, lipsit de oameni sau de animale; p. ext. loc lipsit de zgomot, de agitație; pustietate **(1, 2)**, singurătate **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Aș vrea ca cineva să-mi ia locul în această săhăstrie.* EMINESCU, P. L. 82. *Coborîse, fără teamă, fără îngrijorare, din sihăstria munților lui sălbatici.* COCEA, S. I, 335. *Anume fusese adusă sălbăticiunea din creierul munților, din fundul unei sihăstrii.* id. ib. *Ca într-o sihăstrie a liniștii, mă bucuram de izolarea în care ne cufundasem.* SADOVEANU, O. XVIII, 474, cf. SCRIBAN, D. *Ca și în alte adunări de seară ale refugiului nostru, ... căutam un sălaș de liniște în acea sihăstrie.* V. ROM. iulie 1954, 5. *În sihăstria locuinței lor, se mulțumeau să-și potolească curiozitatea cu tot felul de supoziții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 16/2, cf. DEX, LEXIC REG. I, 21. ✧ Fig. *Sînt papagal singuratec în sihăstrie eternă.* ARGHEZI, S. VI, 10. *Aici își mută ... reședința ... hotărît să-și petrindă în sihăstria artistică a locului eroinele.* VINEA, L. I, 52.

— Scris și: (învechit, rar) *sychăstrie.* LM. — Pl.: *sihăstrii.* — Și: (învechit și regional) **săhăstrie, sehăstrie,** (învechit) **sehastrie** (ASACHI, S. L. II, 17, CIHAC, II, 698), (învechit, rar) **isihăstie, isihăstrie** (SCRIBAN, D.) s. f.

— **Sihastru** + suf. *-ie.* Cf. sl. сихастрия, ngr. ἡσυχαστήριον.

SIHĂSTRÍT, -Ă adj. (Rar) Izolat, retras de lume în calitate de sihastru **(1)**; (rar) pustnicit. Cf. DEX.

— Pl.: *sihăstriți, -te.*

— V. **sihăstri.**

SÍHLĂ s. f. **1.** Pădure deasă (de copaci tineri); hățiș (regional) sihlete, sihlar, sihlărie, sihliște, tihloacă. V. c o d r u. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Prin plantele umbroase Unei antice selve ... se poartă.* HELIADE, O. I, 306. *Eremitul ... se depărtă ... în desimea silcei, carea încercuia cîmpia.* FM (1845), 282^{2}/13, cf. NEGULICI. *Selba, aceea în care mulți refugiați ... au căpătat dreptu de cetățean.* ARISTIA, PLUT. 75/27. *Rătăcind odată pe căi neumblate, Printr-o silbă deasă, dă d-un fort strical.* MUREȘANU, P. 140. *Palidă toamnă, ... Tu scuturi selba de flori.* ap. TDRG. *Ce va fi căutînd ea oare în această selbă solitară.* FILIMON, O. I, 343, cf. PROT. — POP., N. D., HEM 1 748, BARCIANU, V. *Visînd cu doina tristă a voinicului de munte ... visul selbelor bătrîne de pe umerii de deal.* EMINESCU, O. I, 35. *Vîrîndu-l într-o sihlă deasă și întunecoasă, îl lasă singur.* MARIAN, O. I, 182. *Dete ... de o chiliuță ... așezată ... într-o selelbe deasă și întunecoasă.* id. T 111. *Cîntă cucu-n sihla deasă.* BELDICEANU, P. 95, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 44, GHEȚIE, R. M. *Să las multe lucruri dragi ... Să las sîlha cea bătrînă, Să las codrul cel de fagi.* COȘBUC, P. II, 168. *Din zori de zi pe drumul îngust, a mers mereu, Prin sîlhe mari.* id. ib. 182, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU^{2}. *Tarlalele de porumburi se făcuseră țihlă de pădure, la fiecare cocean numărai două și trei păpuși, verzi și pline.* ap. TDRG. *Abia puteai străbate ... prin desișul întunecos al unei sihle de carpeni tineri.* HOGAȘ, DR. I, 16. *Povestește amurgul în păduri, Sihla cu fagi și ferigi, brazii cu miros tare.* AL. PHILIPPIDE, S. 69, cf. RESMERIȚĂ, D., DR. IV, 846. *Pătrundem ... În verdea întunecime a selbelor Amazonului.* M. I. CARAGIALE, C. 40, cf. CADE. *Sihla neagră se-nfioară.* TOPÎRCEANU, B. 24. *În tainica tăcere a sihlei, suspină muribund ... un ecou.* C. PETRESCU, Î. II, 203, cf. DRĂGANU, ROM. 209. *Zobeai odinioară, în sihlă, tigrii.* VOICULESCU, P. I, 3. *Din țihla măruntă țîșise ... o vidră.* SADOVEANU, O. IV, 72. *A intrat în sihlă la vînat.* id. ib. XI, 112. *Mi-e gîndul la sătucul în codru așezat, La sihlele pădurii.* PILLAT, P. 331, cf. SCRIBAN, D. *Deodată văile și sihlele sălbatece încep să vuiască prelung.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 821, cf. V. ROM. octombrie 1954, 25. *Cînd privesc în urmă ... Sihlă-ntunecată viața mi se pare.* BENIUC, M. 149, cf. LTR^{2}, DL. *Într-o margine de sihlă Stă mașina la odihnă.* DEȘLIU, M. 48, cf. DM, DN^{2}. [Cocoșul-de-munte] *în cea mai mare parte a anului ... trăiește retras prin sihlă.* VÎN. PESC. septembrie 1961, 9. *Prin sihla unde domnește netulburată singurătatea.* V. ROM. august 1963, 165. *Clipocitul înnegurat al glasului de cocoș ascuns în sihlă.* VÎN. PESC. martie 1964, 12. *Prin selbele umbroasei țări ... Pe urma fiarei aleargă Narcis.* VULPESCU, P. 29, cf. DEX, H X 42, 353, REV. CRIT. II, 96, ȘEZ. III, 84, MAT. FOLK. II, 1 210. *S-a dus mai în fund în sihlă, ca să aducă ceva vreascuri.* ȘEZ. VIII, 71. *Bătrînit-am ... Pe marginea silhelor, Ținînd calea mîndrelor.* POP., ap. TDRG. *Acolo te ascunde într-o silhă verde.* POP., ap. ȘĂINEANU^{2}. *Pe acolo era o sihlă deasă.* VASILIU, P. L. 211, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Care pușcă mi-era dragă o băgam la silha neagră.* ȘEZ. XXIII, 59. *Unde-i deasă silha de brad.* A VI 4, cf. ARVINTE, TERM. 165. *Șoimănel ... Capul lotrului ciuntea ... Și d-a dura mi-l dădea ... Peste silha cea cu dorul.* BALADE, III, 248, cf. FOLC. MOLD. II, 590. ✧ Fig. *Începi să știi ce sihlă în limba ei îți spune.* LESNEA, I. 34. *Am adormit o vreme în silha de imagini.* VOICULESCU, POEZII, I, 213. *Mi-e sufletul o sihlă sură.* BENIUC, C. P. 23. ✧ C o m p u s: (Zool.; regional) **cocoș-de-sihlă** = cocoș-sălbatic (*Tetrao urogallus*). Cf. MARIAN, O. II, 210, DDRF. ✦ (Bucov., Maram. și nordul Transilv.) Loc defrișat (pe care au crescut tufișuri). V. t i r ș a r **(6)**. Cf. T. PAPAHAGI, M. 232. *Du-te cu căprele prin seleherb.* PAȘCA, GL., cf. CHEST. IV, 86/264, 105/387, ALR I 956/215, 218, 347, 348, 355, 359, 360, 363, 370, 375, ALR II/365, A V 14, ARVINTE, TERM. 164, LEXIC REG. II, 77. ✦ (Regional; în mitologia populară) Zînă a pădurii (Bont — Gherla). Cf. COMAN, GL.

2. (Transilv.) Numele mai multor specii de conifere: **a)** brad (*Abies*). Cf. LB, POLIZU, BRANDZA, FL. 433, GRECESCU, FL. 540, BIANU, D. S., TDRG, PANȚU, PL., BORZA, D. 9; **b)** molid **(1)** (*Picea abies*). Cf. ALEXI, W., BORZA, D. 130, ARH. FOLK. V, 111, ALR I 981/96, 1 950/96, ALR II 6 385/95, ALR II/I MN 107, 2 836/95, ALRM SN II h 425/95; **c)** pin^{2} **(1 a)** (*Pinus silvestris*). Cf. LB, BORZA, D. 131. *La umbra de silhă neagră Zace mîndra rău beteagă.* F (1889), 91, cf. GHEȚIE, R. M. 416. *Ce mai goană-aci smintită, Dau copacii să se-ntreacă, Uite sihlele se pleacă.* GORUN, F. 177. *Nesfîrșitele păduri de silhă (molid) ... acoperă dealurile și podișurile.* ARH. FOLK. V, 111, cf. BORZA, D. 9, RETEGANUL, CH. 114, VICIU, GL. *Am două sîlhe tăiate.* Com. din LUPȘA — ABRUD. *Cetină mîndră de silhă ... Cetină mîndră de brazi.* ȘEZ. XXIII, 7. *Un fel de sanie formată dintr-un molid îngemănat, o silhă-njamăiată.* ARH. FOLK. V, 131. *S-o prins ignie d'e silhe.* ALR I 1 260/96. *Darăm clombili di pi silhă.* ALR II 4 614/95, cf. ib. 6 385/96.

Tai . . a cu harastău din silhă. ALR II/95, cf. ALRM SN I h 402/95. ✦ (Regional; în forma *silhă*) Trunchi de copac (cu diametru aproape egal la ambele capete). Cf. ARVINTE, TERM. 165.

3. (Bot.; prin Transilv.; în forma *silhă*) Coada-calului (*Hippuris vulgaris*). Cf. BORZA, D. 84.

— Pl.: *sihle.* — Și: **sélbă** (pl. și *selbi*, MARIAN, O. II, 210), (învechit și regional) **sílhă**, (învechit) **sálbă** (ASACHI, Ș. L. I, 180), (regional) **sihlébe** (A V 15), **sahélbe** (com. din MONOR — REGHIN), **săhélbe** (com. din BAIA MARE), **săhélbe** (CHEST. IV 86/264, ALR I 956/215, 218, 347, 355, 359, 360, 363, 370, A V 15, 16, ARVINTE, TERM. 164, LEXIC REG. II, 77), **săhoălbe** (ALR I 956/218), **sălhă** (GHEȚIE, R. M. 391, DRĂGANU, RÔM. 197, CHEST. IV, 86/264), **sălua** (DRĂGANU, ROM. 197), **sehélbă** (MARIAN, O. II, 210, PHILIPPIDE, P. 44; pl. și *sehelbi*, MARIAN, O. II, 210), **sehélbe** s. f., **seiehérb** subst., **sílhă**, **síluă** (com. MARIAN, TDRG), **sîrlă** (A I 13, 20, ARVINTE, TERM. 165), **țihlă**, **țílhă** (ALR II 6 365/833, A II 6, III 16), **țîrlă** (CHEST IV 105/546), (învechit, rar) **sílbă**, **silcă**, **sálhă** (ALEXI, W.), **sîlvă** (CIHAC, I, 254), (neobișnuit **sihlie** (accentul necunoscut) s. f.

— Cf. lat. s i l v a.

SIHLÉBE s. f. v. **sihlă.**

SIHLÉTE s. f. (Prin Bucov. și Mold.) Sihlă **(1).** *Merseră timp de mai multe oare pînă ce deteră într-o sihlete mare.* MARIAN, T. 44, cf. ARVINTE, TERM. 165.

— Pl.: ?

— **Sihlă** + suf. *-ete.*

SIHLIE s. f. v. **sihlă.**

SIHLÍȘ s. n. (Regional) Loc acoperit de sihlă **(1).** *Și-n vreme ce păduraru dormea mort de oboseală, ei deschideau ușa și se făceău nebăzuți în țihliș.* F (1891), 73. *Merse ea, merse, străbătînd văgăuni întunecoase, țiglișuri și tufărișuri.* I. CR. I, 134, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Îi ocolea pe departe și era bucuros cînd se putea dosi sub un țihliș ori în lanuri de păpușoi.* POPA, V. 68. *Din vreme în vreme, găteje pîriiau prin țihlișuri și cîte o nălucă neagră vîșca prin frunzare.* SADOVEANU, O. I, 226, cf. SCRIBAN, D., CHEST. IV, 105/198.

— Pl.: *sihlișuri.* — Și: **țihliș, țiglíș** s. f.

— **Sihlă** + suf. *-iș.*

SIHLÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre unele porțiuni de pămînt) Acoperit de sihlă **(1).** Cf. TDRG. *Loc sihlos.* SCRIBAN, D., cf. ALR II 6 365/365.

— Pl.: *sihloși, -oase.* — Și: **săhlós, -oásă** (ALR II 6 365/365), **țihlós, -oásă** (SCRIBAN, D.), (suspect) **stihlós, -oásă** (TDRG, MAT. FOLK. 756) adj.

— **Sihlă** + suf. *-os.*

SII vb. IV v. **sfii.**

SIIÁ interj. v. **sia.**

SIIMÁN s. m. v. **seimen.**

SIIMEÁN s. m. v. **seimen.**

SIIMÉN s. m. v. **seimen.**

SIÍNȚĂ s. f. v. **sființă.**

SIL s. n. Zăcămînt de roci magnetice intruzive, care se prezintă sub forma unor spații lamelare umplute cu topituri magmatice. Cf. CANTUNIARI, L. M., 172, LTR², DEX.

— Scris și: *sill.* LTR². — Pl.: ?

— Din fr. **sill.**

SILABÁ vb. IV v. **silabi²**.

SILABÁR s. n. **1.** (Învechit) Abecedar. Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D., BARCIANU, V., GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. Totalitatea semnelor care reprezintă silabele unei limbi (monosilabice); p. e x t. carte în care sînt înregistrate, într-o ordine anumită, aceste semne. *Despre silabarul taponilor . . . nu aveau vreo idee.* MAIORESCU, CR. III, 388. *S-a ajuns la concluzia că e vorba de un silabar, dezvoltat din hieroglife . . ., folosit pentru notarea unui dialect al limbii grecești.* GRAUR, I. L. 81. *Cunoașterea silabarului cipriot din epoca clasică.* SCL 1957, 93. *Din cele 90 de semne ale silabarului, numai 70 au fost transliterate cu precizie.* ib. 1968, 647.

— Pl.: *silabare* și (învechit, rar) *silabaruri* (I. GOLESCU, C.). — Și: **silăbár** s. n. BARCIANU.

— Din fr. **syllabaire.**

SILABÁRE s. f. v. **silabire.**

SILABÁȚIE s. f. Descompunere a cuvintelor în silabe. *Trebuie să presupunem că silabația, în latina ce stă la baza românei, era diferită de a latinei occidentale.* ROSETTI, I. L. R. I, 76, cf. DN², DEX.

— Pl.: *silabații.*

— Din fr. **syllabation.**

SILÁBĂ s. f. Parte a unui cuvînt, alcătuită dintr-unul sau mai multe sunete, care se rostește într-o singură emisiune a vocii. *Silava este împreunarea a doauo slove, cum este: ba, va, ga, da.* M. COSTIN, O. 319. *Stihurile . . . ce scriu într-această cărțulie au 13 silabe.* id. ib. *Schimbarea și sunarea silavelor a alcătui poț.* CANTEMIR, I. I, 81. *Fiind numele aceste de trei silave, adecă de 3 înjugări, se înțelege . . . că ăre fiește-care înjugare cîte două slove.* ANTIM, P. 33. *Limba italienească n-au obicinuit a avea stihuri cu număr dă picioare, ci numai cu număr de silabe.* VĂCĂRESCUL, GR. 135/17. *Buna întocmire a slovelor întru scrisoarea sillavelor și a cuvintelor.* ORTOGR. 3/10. *Ei încep a slovni cuvinte de mai multe sillabe.* CARTE TREB. II, 72/21. *Sillava sau slovenirea . . . easte cuprindere sau str[i]ngere a doauo mai vîrtos slove, prin mișcarea uniia glasnice, pre[cum]: da.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 23ᵛ/13. *La tot șoptul călduros; La o silavă, virgulă, la tot punctul amoros, A mea inimă de flacări sfîrăiește.* MILLO, în PR. DRAM. 363. *Grăirea să cuprinde din cuvinte, cuvintele din sillave.* TEMPEA, GRAM. 2/5. *Prozodia e învățătura de a dă fieștecărei silape același ton care i se cuvine.* ȘINCAI, ap. GP 316. *Din silave . . . să naște zicerea.* ALBOTEANU, GRAM. ROM. 20ᵛ/6. *Pune lîngă această sil'ă de colo v, i, s.* MAIOR, D. 94/22. *Numerîndu-la un metru doauo sillabe.* BUDAI-DELEANU, ȚIG. 26ᵛ/8. *Va urma în silava viitoare a, sau e.* ÎNV. DASC. 21/7. *La cuvintele ceale de mai multe silave, ceale înainte mergătoare le repetim.* DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. 8/23. cf. LB. *Aceea ce face poezia nu e . . . cadența regulată a sillabelor, ci plăsmuirea cea vie.* PLEȘOIANU, T. I, 46/9. *Într-un rînd de șapte silabe se cuprind cinci ziceri* (a. 1832). PLR I, 21, cf. I. GOLESCU, C. *Școlarii vor învăța a citi una după alta slove, silabe, ziceri.* REG. ORG. 372/14. *Fieștecare limbă e compusă din vorbe sau cuvinte, vorba din silabe, silabele din litere.* ANTROP. 206/18. *Accent acut este acela care înasprește silava.* ASACHI, L. 82²/27, cf. VALIAN, V. *Acelea totdeauna să dispărțesc; una să ia către silava cea dinainte.* GRAM. MOLD. 13ᵛ/10. *Slove cinci cuprinse într-un cuvînt de două sillave.* FM (1841), 288/33, cf. NEGULICI, ISER, STAMATI, D. *Au grămădit silabele tot într-același loc.* PANN, în CONTRIBUȚII, II, 274. *Semnul acesta, . . . o mică trăsură, este spre a întona silaba unde se cere la ziceri inuzitate.* ARISTIA, PLUT. II₂/19. *Fără aceste slove . . . nu se poate proforisi nici o silabi, căci ele sînt temelia limbii.* NEGRUZZI, S. I, 8; cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, V. *Prozodia*

ne învață a accentua silabele. CREANGĂ, O. 228. *Mușteriul cel nou îngălează silabele, pe unele prea slabe neglijîndu-le chiar de tot.* CARAGIALE, O. I, 193. *Cîntecul silabelor măsurate și sonore te fură ca apa.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 490. *Eu știu că mulțămește pe-acel care trădează Oricare a mea silabă, cu daruri mai domnești.* I. NEGRUZZI, S. VI, 172, cf. DDRF. *O! Moft!... silabă vastă cu nețărmurit cuprins* (a. 1893). PLR I, 406. *Număr tropotind silabe Și șterg mereu.* COȘBUC, P. II, 267, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Am văzut și întîiul tipar, întîiele semne ciudate... care, învecinate și puse la un loc, aveau să formeze silabele și cuvintele.* ANGHEL, PR. 101. *Din al doilea vers lipsesc două silabe.* BUL. COM. IST. II, 94. *La dînsul o silabă plătea cît o frază.* HOGAȘ, DR. I, 148. *Versurile sînt scurte, de șapte și opt silabe.* IBRĂILEANU, S. L. 224, cf. RESMERIȚĂ, D., IVELA, D. M., CADE. *Un nume straniu Din trei silabe.* TOPÎRCEANU, P. O. 86. *Răspică domol silabele cuvîntului filozofie.* CAMIL PETRESCU, U. N. 27. *Pă-că-to-su-le!... Așa ne striga,... strivind silabele între dinți, profesorul de istorie.* I. BOTEZ, ȘC. 50. *Manole a înțeles. Fiecare silabă i-a pătruns în inimă.* COCEA, S. I, 242. *E un cuvînt, o împărechere de silabe, o deschidere și o închidere a buzelor.* TEODOREANU, M. III, 95. *Îmi aplecam nasul asupra slovelor și prindeam a mărmăi două silabe: mînă-mînă, mînă-mînă.* SADOVEANU, O. XII, 622. *Numărul silabelor unui cuvînt e identic cu numărul culmilor lui sonore.* PUȘCARIU, L. R. I, 67. *În limba noastră... accentul de intensitate și cel muzical cad, de obicei, pe aceeași silabă.* IORDAN, L. R. 153, cf. SCRIBAN, D. *Ingurgitam acum... cu ochii, cu urechile, cu sufletul fiecare cuvînt, fiecare silabă, fiecare sunet.* MIHĂESCU, D. A. 193. *Aceste ample structuri sonore se pot... cu ușurință desface în grupuri de silabe.* VIANU, A. P. 116. *Această silabă e pronunțată bine.* ARGHEZI, L. 125. *Versul propriu-zis este întărit cu refrene, amplificat cu silabe pînă la epuizarea frazei muzicale.* CĂLINESCU, C. O. 341. *Se dă subiectului un grup de silabe pe care trebuie să le învețe pînă la automatism.* RALEA, S. T. II, 190. *Fiecare* [sat] *are un nume, o ciudată alăturare de silabe.* BOGZA, C. O. 241. *Felul ei de a cînta silabele... îl scotea din sărite.* VINEA, L. I, 172. *Găsim deci... o creștere continuă a gradului de deschidere pînă la centrul silabei, de unde începe o mișcare de închidere.* GRAUR, I. L. 54. *Înghite cîte o silabă, probabil din cauza grabei.* TUDORAN, O. 50. *Limita dintre silabele unui aceluiași cuvînt se găsește acolo unde perceptibilitatea e minimă.* LTR², cf. DL. *Pe mînă numeri Șiruri de silabe rare.* LABIȘ, P. 406, cf. DM. *Vasile Pogor scrie aproape numai în versuri de 15 silabe.* IST. LIT. ROM. II, 219, cf. DER. *Am deslușit printre suspine Două silabe slabe.* V. ROM. ianuarie 1965, 44. [În limba latină] *limita silabei se plasa imediat după vocală..., dacă aceasta era urmată de o altă vocală sau de o singură consoană.* IST. L. ROM. I, 25. *E dreptul meu să ccut pretutindeni ... Cuvîntul rar, silaba deșuchiată.* VULPESCU, P. 64. *Eufonia versului rezultă... dintr-o anumită succesiune a silabelor în vers.* L. ROM. 1967, 30, cf. DN². *Vorbele grasului se risipesc, își amestecă silabele între ele.* BĂNULESCU, Ț. 11. *În fiece silabă e respirația ta.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 150, 3/1, cf. DEX. ✧ Fig. *Tugomir Basarab, despre care, în analele noastre,... în deșert veți căuta o singură silabă.* HASDEU, I. C. I, 136. *Țărcile băteau mai liniștit, cu circiri repetate; unele emiteau o silabă, altele răspundeau cu două.* SADOVEANU, O. XII, 515. *Să rîdă cu silabe de scîntei pe buzele tale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 33, 3/1. ✧ (Urmat de determinări care indică poziția silabei în cuvînt, calitatea sau cantitatea silabei) *Syllava cea mai de pre urmă în cuvintele latinești nicicum nu se lungește.* ȘINCAI, P. P. 7. *După silaba scurtă și lungă numărîndu.* BUDAI-DELEANU, ȚIG. 26ᵛ/5. *Numele de astăzi... este... derivat... prin schimbarea consoanelor lichide... și lepădarea silabei mijlocii.* XENOPOL, I. R. I, 203. *Silaba din urmă, cu cei doi „ii", răsuna de sus, trecea în depărtări.* AGÎRBICEANU, A. 158. *Sigur, întări cel mai nou general, apăsînd pe ultima silabă.* BRĂESCU, O. A. I, 101. *Vocala lungită din silaba întîi se rostește pe un ton mai înălțat.* PUȘCARIU, L. R. I, 45. *Presupune o strămutare de accent pe silaba finală.* IORDAN, T. 339. *Silabele accentuate și cele neaccentuate alternează.* id. L. R. 149. *Silaba ultimă se sprijină pe o vocală parazitară spre a împlini măsura muzicală.* CĂLINESCU, C. O. 341. *Accentul nu este nicăieri pe silaba inițială.* GRAUR, E. 79. *De ce puneți accentul pe prima silabă?* PREDA, P. 395. [În limba latină] *în silabă interioară vocalele scurte au tendința de a se închide.* IST. L. ROM. I, 18. *Aici se studiază probleme complicate și minuțioase de prozodie, de ritm și accente, de silabe lungi și scurte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 22/4, cf. M. D. ENC., DEX.

— Accentuat și: (învechit) *sílabă.* BUDAI-DELEANU, LEX., LB. — Scris și: (învechit) *sillabă.* — Pl.: *silabe.* — Și: (învechit) **silávă** (scris și *sillavă, syllavă*), (învechit, rar) **silábi, silávă** (CANTEMIR, HR. 178) s. f.

— Din lat. **syllabi**, fr. **syllabe.** — **Silavă**<ngr. συλλαβή.

SILÁBI[1] s. f. v. **silabă.**

SILABÍ[2] vb. IV. Tranz. (Învechit) A silabisi. *Ar trebui să știe pruncii, mai nainte de ce vin în shoală, silavi.* MAN. ÎNV. 203/5. *Această cărticică... este pentru învățătura pruncilor a silabi și a ceti.* LAZĂR, P. T. [prefață] 18/12. *Trohin (Silabează țidula lipită pe butelcă) Ro-ma-ia-ca.* ASACHI, PED. 61/3. *Cartea a fi de silavat, De rîs și de discutat.* CALENDAR (1850) 102/30. *În cea de a patra începea a silabi.* BREZOIANU, f. 6/30, cf. BARCIANU, V.

— Prez. ind.: *silabesc.* — Și: **silabá, silavá** vb. I, **silaví** vb. IV, **silăbá** (BARCIANU) vb. I, **silăbí** (id.) vb. IV.

— V. **silabă.**

SILÁBIC, -Ă adj. Care ține de silabă, privitor la silabă; alcătuit din silabe; de silabe. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, POLIZU, PROT.-POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, V., ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pronumele de reverență... sînt de asemenea supuse unei amputări silabice.* IORDAN, STIL. 45. *Acest lucru a permis stabilirea caracterului silabic al semnelor grafice.* SCL 1957, 93, cf DL, DM, DN². *Eufonia versului rezultă, în primul rînd, dintr-o anumită grupare silabică a consoanelor și vocalelor.* L. ROM. 1967, 30, cf. DEX. ✧ *Semn silabic* = semn grafic care notează o silabă. *Ei au luat semnele silabice de la cretani.* GRAUR, I. L. 81. *Apariția acelorași semne silabice la sfîrșitul mai multor cuvinte apropiate are toate șansele să marcheze acordul gramatical.* SCL 1957, 93. *Scriere silabică* (sau *cu caracter silabic* DL, DM, DEX) = scriere care utilizează semnele silabice. Cf. SCRIBAN, D. *F. Engels leagă apariția scrierii silabice și literale de trecerea la epoca civilizației.* CONTEMP. 1953, nr. 366, 5/2. *Scriere silabică au japonezii.* GRAUR, I. L. 80, cf. DL, DM. *Cuvîntul... este transcris greșit... sub influența scrierii silabice românești a grupurilor ce, ci.* L. ROM. 1967, 207, cf. M. D. ENC., DEX. *Principiu silabic* = principiu care stă la baza scrierii silabice. *Principiul silabic reduce numărul semnelor.* GRAUR, I. L. 88. *Ritm silabic* = ritm (1) caracterizat de alternanța dintre silabele accentuate și cele neaccentuate. *Deosebirea se datorește, în primul rînd, ritmului silabic.* IORDAN, STIL. 47. *Vers silabic* = vers în care măsura este determinată de numărul silabelor și nu de valoarea lor. Cf. SCRIBAN, D. *Versul este silabic.* M 1969, nr. 12, 10. *Versificație silabică* = versificație bazată pe numărul silabelor, independent de locul accentelor. Cf. DL, DM, DEX. *Versificație silabo-tonică* = versificație bazată pe numărul silabelor dintr-un vers și pe repartizarea accentelor. Cf. DM. *Cînt silabic* = (în opoziție cu *cînt melismatic*) bucată muzicală în care unui ton îi corespunde o singură silabă. *Felul acesta de com-*

poziţiuni cată să fie scrisă dupe regulele cîntului silabic. FILIMON, O. II, 256, cf. TIM. POPOVICI, D. M. 33. ◇ (Adverbial) *Întrebările mele răcnite şi răspunsurile strigate... se pierdeau ca nişte şoapte nepercepute, auzite parcă numai cu ochiul, silabic, la buzele cui le rostea.* ARGHEZI, B. 139. ✦ (Despre vocale) Care poate forma (împreună cu una sau mai multe consoane) o silabă; plenison. *După un grup consonantic u final era silabic.* SCL 1954, nr. 3—4, 341. ✦ (Neobişnuit) Care ţine seama, în mod special, de pronunţarea clară şi distinctă a fiecărei silabe a unui cuvînt. *Răspunse, uscat, cu distincţia lui silabică formidabilă.* BREBAN, A. 311.

— Pl.: *silabici, -ce.*

— Din fr. **syllabique.**

SILABÍRE s. f. (Învechit) Silabisire. *La silavire mai virtos trebuie învăţătoriul să se sîrguiască, ca fieştecarea literă chiar, luminat şi drept să o respundă pruncii.* MAN., ÎNV. 203/15. *Sylavirea se face cînd toate literele care se află într-o sylavă dezbinat le numim, apoi deodată le respundem.* DIACONOVICI-LOGA, GR. RÓM. 8/20, cf. NEGULICI.

— Pl.: *silabiri.* — Şi: **silabáre** (NEGULICI), **silavíre** (scris şi *sylavire*) s. f.

— V. **silabi²**.

SILABISÁ vb. I v. **silabisi.**

SILABISÁRE s. f. v. **silabisire.**

SILABISÁŢIE s. f. (Învechit) Silabisire. *Dintre ceale 10 ceasuri... să întrebuinţaţi 4 spre silabisaţie.* PETROVICI, P. 124/3. *Tare aş pofti ca să aibă învăţătoriul dischilinite cărţi pentru silabizaţie.* id. ib. 140/6. *Deprinderea întru silabizaţie ar lipsi, cît e cu putinţă mai curînd, să se prefacă în cetire.* id. ib. 140/22. cf. NEGULICI.

— Pl.: *silabisaţii.* — Şi: **silabizáţie** s. f.

— Din fr. **silabisation.**

SILABISÍ vb. IV. Tranz. (Folosit şi absol.) (Complementul indică cuvinte, texte, inscripţii, documente etc.) A pronunţa sau a citi despărţind în silabe sau sunete (din stîngăcie sau pentru a pune cuvîntul sau cuvintele în relief); p. ext. a pronunţa sau a citi rar, a descifra cu greutate; (învechit) a buchirisi, a silabi², (rar) a sloveni, (familiar) a bucheri. *O diregătorie în shoală ... a silabiza, a ceti şi a socoti.* PETROVICI, P. 63/22. *Mai întîi ar putea învăţătoriul să dea pruncilor o cuvîntare..., ca să o silabizească, apoi după aceaia să-i lasă, să o şi cetească.* id. ib. 140/26, cf. I. GOLESCU, C. *Esop pe care-l silabisim pe bancele şcoalei.* NEGRUZZI, S. I, 336, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., BARCIANU, V., LM. *Cine-l citeşte... cu inima închisă şi-n citire nedeprins Cartea i-o silabiseşte.* MACEDONSKI, O. I, 128, cf. DDRF. *Copil silabisindu-şi al şcoalei abecedar.* DEMETRESCU, O. 59, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Îşi aţinea ochelarii după urechi şi-ncepea să silabisească inscripţia.* ANGHEL, PR. 141. *Uită tîrgul de ropotul alegerilor şi dumneata stai de silabiseşti hrisoavele.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 273. *Silabisea, citea greu, stîrnea ilaritatea credincioşilor.* AGÎRBICEANU, S. 67, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Boceşte întruna, silabisind tărăgănat...:* — *Ne-a acoperit pămîntul.* CAMIL PETRESCU, U. N. 364. *Unii silabisesc cu greu slovele şterse de atîta drum.* C. PETRESCU, Î. II, 19. *Am început să silabisesc încet, ajutat de maica Leonora: U-n, un ... c-a-l, cal.* BRĂESCU, A. 61. *Silabisea în gînd originea pianului: „Stutgardt".* KLOPŞTOCK, F. 326. *Cu degetul urmărind rîndurile chirilice, silabisea slovă cu slovă.* COCEA, S. I, 234. *Poetul... a silabisit titlul poeziei: Au-tum-nală!* VLASIU, D. 62. *Aha! Rue de l'Observatoire — silabisi el, satisfăcut, numele regăsit.* TEODOREANU, M. III, 418. *Rostesc go-me-nol, silabisind pentru ca să mă înţeleagă mai bine.* PUŞCARIU, L. R. I, 67, cf. SCRIBAN, D. *Pe vremea aceea copiii silabiseau în cor şi învăţau buchile scriind pe nisip.* SADOVEANU, E. 88. *El repetă, silabisind treptat mai rar: — Ve-ve-i-ţa.* ARGHEZI, S. VII, 140. — *De ce, stimabilă doamnă Mini Cornel? silabisi Ioanide, nu fără intenţie răutăcioasă.* CĂLINESCU, S. 124. *În mînă... ţinea ziarul Liberalul- pe care îl silabisea cu mare evlavie.* id. C. O. 85. *Negus, tori-... silabisind articolele, în stil neologistic, din jurnalele politice ale zilei.* VIANU, L. U. 590. *În cursul lecţiei... se lăsa transportat de-un mod foarte aparte de a întinde cuvîntul, de a-l silabisi.* BLAGA, H. 125. *Citeşte admirativ, ca şi cum ar silabisi cartea de vizită a unui conte: sa-la-tă de cas-tra-veţi.* BOGZA, A. Î. 385. *Îşi cuprinsese fruntea cu palmele şi silabisea cu voce tare.* CONTEMP. 1954, nr. 385, 4/1. *Sări peste rînduri, ... silabisi:... M-me Esmeralde Aristika.* PAS, L. II, 120. *Oamenii maturi care nu ştiu carte învaţă mult mai uşor să silabisească decît să distingă fonemele.* GRAUR, I. L. 80. *Scoate un creion şi scrie silabisind.* H. LOVINESCU, T. 282. *Văzu că pe el erau săpate nişte litere, le silabisi: „Speranţa".* TUDORAN, P. 153, cf. DL. *Cu-nosc situaţia!... silabisi Ion Nicolae încercînd să se stăpînească.* PREDA, D. 189. *Mama silabisea greu o carte.* id. M. S. 163. *Îi trecu numele sub ale celorlalţi, silabisind.* MIHALE, O. 489, cf. DM. *Silabisea titlurile cărţilor.* BARBU, G. 300. *Începu să-l citească rar, silabisind aproape fiecare cuvînt.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 16/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Pietre ştirbite de pe care se căznesc cărturarii să silabisească fala trecută.* ap. TDRG. *Şi-n loc de suflet, un frou-frou Cu care ea silabiza Cînd „Da"... Cînd „Nu".* MINULESCU, VERS. 288. *Voi nu ştiţi nici măcar silabisa Zborurile acestea, zmulse din inima mea.* id. ib. 332. *Silabisind în gînd adevărul spus de tovarăşul de la gară.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 38. *Un sunet evoca saltul... dansatorului care fluieră..., altul silabisea ca o copilă.* ARGHEZI, L. 240. [Un greier] *silabiseşte în violina mea.* CĂLINESCU, O. II, 93. *Decupez parfumul de garoafe Silabisind o sărutare.* VULPESCU, P. 35. *În film, silabisind primele litere din abecedarul realismului.* CINEMA, 1968, nr. 9, 17. *Pe coline bucolice silabiseam un dar.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 7/3. ◇ Loc. adv. **Pe silabisite** = silabisind. *De la Nea Nicuţă apucasem să citesc pe silabisite.* DELAVRANCEA, H. T. 90.

— Prez. ind.: *silabisesc.* — Şi: (învechit) **silabisá, silabizá** vb. I, **silabizí, silavisí** (I. GOLESCU, C.) vb. IV.

— Din ngr. συλλάβισα (aor. al lui συλλαβίζω), după *silabă.*

SILABISÍRE s. f. Acţiunea de a silabisi şi rezultatul ei; (învechit) silabire, silabisaţie, slovenire. *Din prelecţiile româneşti. Cu clasa I. Silabisirea din bucvariu.* TIN. ROM. [3]/2. *Orthografia ... are trei părţi: 1. Cunoaşterea literelor (slovelor). 2. Silabisirea şi scrierea literelor. 3. Aşăzarea pauzelor.* ALBOTEANU, GRAM. 18ʳ/15. *Silavisirea să face atunci cînd toate literile... dislipit le numim.* GRAM. MOLD. 20ʳ/3, cf. 12ᵛ/6, NEGULICI, POLIZU, DDRF. *Avea parcă aerul să-mi facă... o lecţie de silabisire.* HOGAŞ, DR. I, 150, cf. RESMERIŢĂ, D. *Silabisirea nu... corespunde rostirii normale.* PUŞCARIU, L. R. I, 68, cf. 66, DL, DM, DEX. ◇ Fig. *În sufletul Olguţei însă, nici o silabisire nu răsuna.* TEODOREANU, M. III, 13.

— Pl.: *silabisiri.* — Şi: (învechit) **silabisáre** (NEGULICI), **silabizáre** (POLIZU), **silavisíre** s. f.

— V. **silabisi.**

SILABISÍT¹ s. n. Faptul de a silabisi; (învechit) silabire, silabisaţie, slovenire. Cf. DL, DM, DEX. *Silabisitul unui text.* DSR.

— V. **silabisi.**

SILABISÍT², -Ă adj. Care este despărţit în silabe. (Fig.) *Fluturi albi şi albaştri se desfac în zbor silabisit.* TEODOREANU, M. U. 242. *Bălcescu întîrzie dinadins*

răspunsul pînă cînd-toate privirile sînt întoarse asupra lui, şi atunci îi sfătuieşte cu o silabisită ironie. CAMIL PETRESCU, O. II, 617.
— Pl.: *silabisiţi, -te.*
— V. **silabisi.**

SILABÍSM s. n. Sistem de scriere în care fiecare silabă este reprezentată printr-un semn. Cf. DN².
— Din fr. **syllabisme.**

SILABIZÁ vb. I v. **silabisi.**

SILABIZÁRE s. f. v. **silabisire.**

SILABIZÁŢIE s. f. v. **silabisaţie.**

SILABIZÍ vb. IV v. **silabisi.**

SILABOGRÁMĂ s. f. Semn grafic (în silabarul **2** al unei limbi), care corespunde, în general, unei silabe. *În sistemul silabogramelor „fundamentale" nu există decît foarte puţine căsuţe libere.* SCL 1968, 647. *O parte din aceste silabograme „secundare" notează dublete..., alte grupe complexe.* ib.
— Pl.: *silabograme.*
— Din fr. **syllabogramme.**

SILAHDÁR s. m. v. **silihtar.**

SILÁN s. m. Compus al siliciului cu hidrogenul. *Boranele... se obţin ca şi celе de siliciu şi corespund cu silanele în proprietăţile lor.* MARCOVICI, CH. 331, cf. 327. *Prin răcirea puternică a amestecului de silani, cu aer lichid, aceştia se condensează şi apoi se separă, prin distilare fracţionată.* LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *silani* şi (n.) *silane.*
— Din fr., engl. **silane,** germ. **Silan.**

SILAREI s. m. pl. (Bot.; regional) Ţelină (*Apium graveolens*). Cf. BORZA, D. 21.
— Accentul necunoscut.
— Cf. s e l e r.

SILAVÁ vb. I v. **silabi²**.

SILÁVĂ s. f. v. **silabă.**

SILAVÍ vb. IV v. **silabi²**.

SILAVÍRE s. f. v. **silabire.**

SILAVISÍ vb. IV v. **silabisi.**

SILAVISÍRE s. f. v. **silabisire.**

SÍLĂ s. f. **1.** (Învechit) Putere **(I 1).** *Cei ce cu sila lu D[um]n[e]dzeu, feriţilor cu credinţa întru sp[ă]s[e]nie, gata a se ivi în vreamea ceaia.* COD. VOR.² 70ʳ/6. *Doamne, cu voia ta, dă bucătăţii meale silă* (p u t i a r e D H). PSALT. 50. *Unuia amu deade cinci talanţi, altuia doi, altuia unul, cineş împrotiva sileei lui.* CORESI, EV. 314, cf. id. TETR. 243. *Aşea mi-agiute D[u]mnedzeu şi sila crucii.* COD. TOD. 202. *Apropie-te de vedzi sila de-adevărului Domnezeu* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 149/20. *Că a ta iaste împărăţia şi sila şi slava* (a. 1619). GCR I, 56/20. *Au fost Rudenii niste boieri silnici, cum ştiu mulţi boiari c-au luat aceşti rumâni în sila lor* (a. 1639). ap. PANAITESCU, O. Ţ. 257. *Însuşi aşe-au vrut. Nu pentru vro neputinţă sau de vro silă carea cumva au slobodzît pre jidovi asupra sa.* VARLAAM, C. 55. *Audzîtu-mi-au Domnul şi... Mi-au strînsu-mi slăbiciunea şi mi-cu dalu-mi silă.* DOSOFTEI, PS. 99/16, cf. id. v. s. octombrie 69ᵛ/3. *Le-au mustrat şi basne le-au arătat cu sila cuvîntului şi cu puteареa scripturilor.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 7/11, cf. ANON. CAR. *Călăreaţa, altă scăpare Neavînd, să pogoară şi pedestrilă Să cară pă drum cu silă îndoită.* BUDAI-DELEANU, T. V. 141. *Vezirul... s-au gătit cu toată puterea şi sila oştilor turceşti asupra nemţilor să dea războiu.* DIONISIE, C. 180, cf. LB. *Rădicai, pavăza ca să caz asupră-i cu cea mai mare silă.* PLEŞOIANU, T. I, 195/1. *S-a dat poruncă... să se întrebuinţeze şi sila armelor împotriva apostaţilor.* CR (1831), 34²/20. *Simţ rece-a morţii mînă..., La silă-i mă supui.* I. VĂCĂRESCUL, P. 103/4. *Principiul dinafară, obiectiv, al naturii şi al silei.* BĂLCESCU, M. V. 1. *Puse în grab mîna pe vîsle şi, spărgînd cu putere sila talazurilor, el se luptă voinicеşte.* ODOBESCU, S. I, 144. *Cum păşea cu silă, el tot părea scăldat, Şi-n alb de ochi un purpur de sînge-i s-a lăsat.* COŞBUC, P. II, 183, cf. DL, DM. DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Găurea o masă cu frecătura în sila sfredelului.* ARISTIA, PLUT. LXXXVII/31. ✧ L o c. a d v. (Învechit şi regional) **Cu (mare sau atîta) silă ori în** (sau **a**) **silă** = cu toată puterea **(II 1)**; făcînd un efort; cu greutate. *Cel ce în susul apii în silă cît poate căicul urneşte.* CANTEMIR, ap. GCR I, 327/12. *Au ieşit afară din porţi, mult strigînd spre a să lepăda şi în silă într-armîndu-să.* AETHIOPICA, 15ᵛ/16. *Iar el, puţin liniştindu-să, ca cum s-ar trage în silă, s-au rădicat în picioare.* ib. 26ʳ/4. *Averile... cu atîta silă şi grijă, ba încă cu paguba sufletului nu încetezi a le aduna.* MAIOR, P. 53/10. [Scurgerea buricului] *cînd se lipeşte de scutece şi se trage la desfăşare, fără băgare de seamă, în silă, mai înaintea vindecării lui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 124/16. *Trei-patru linguriţe de unt de migdale dulci şi proaspăt... spre a nu ieşi cu scremete şi în silă.* id. ib. 125/8, cf. POLIZU. *Calul se poticneşte; îl opreşe în silă; vrea să pornească iar, dar cade zdrobit în genunchi.* CARAGIALE, O. I, 145. *În fund de ghingaşe potire îşi-neşte-n silă vitriol.* MACEDONSKI, O. I, 120. *Opriţi pe loc în silă.* DDRF, cf. TDRG. *Faţa omului era verde-violetă, ochii morţi, numai cu mare silă l-ar fi putut recunoaşte cineva.* AGÎRBICEANU, A. 466. *Cu mare silă, cu mult chin, se putea cufunda... în cuprinsul acelor pe care avea să le rezolve.* id. L. T. 353. *S-a pus Mărcuţ în silă Să ceară mereu la milă.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 486, cf. ALR II/102, 105, ALRM SN. III h 1 237. *A, cu silă, cu h'iu, cu vai, a ajuns acolo.* O. BÎRLEA, A. P. I, 192. ✦ (De obicei la pl.) Minune **(1).** *Elenilor sile nu proaste făcea Dumnedzeu cu mărule lu Pavel.* COD. VOR.² 2ᵛ/6. *Vedea sile şi seamne şi se mira.* CORESI, L. 34/2. *Tremeate îngerul tău cu aritarea silelor tale* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 148/2. *Silele lui carele au făcut cu Amesiia, împăratul Iudeii.* BIBLIA (1688), 276¹/11. ✦ (Concretizat) Armată. *În veacie mila lui celui ce au scutarat faraon şi sila lui în Mareа Neagră.* PSALT. HUR. 116ʳ/6, cf. CORESI, PS. 373/5. *Toată sila lui şi războaiele carea au făcut.* BIBLIA (1688), 274¹/39. *Se sculă însuşi Darie împărat cu sila lui şi porni asupra lui Nethinav.* ALEXANDRIA, 3/11, cf. 65/19. *Sila mă cheamă să încep a mă lupta.* PANN, E. II, 120/11. *Pornind la război cu o silă aşa de mare şi de grozavă, sparse împărăţia vecinului.* ISPIRESCU, L. 111, cf. ŞĂINEANU². *Două tovărăşii de steaguri au pălit mai la vale sila ismailitenilor, din două laturi.* SADOVEANU, O. XIII, 1 016, cf. DL, DM, DEX. ✧ F i g. *Lăudaţi-l toţi îngerii lui, lăudaţi-l toate silele lui, lăudaţi-l soarele şi lunа.* PSALT. HUR. 124ʳ/18. *Supuseră-se lui îngerii şi slăstile şi silele.* COD. VOR.² 79ʳ/3. *Domnul silelor.* PSALT. SCH., ap. DDRF. *Celuia ce toate silele cerului slujeseu-i, heruvimii şi serafimii.* CORESI, EV. 109. *Amu mira-se toate silele ceriului de Avram* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 193/20. *Cela ce eşti ma[i] susu de toate silele cerului* (cca 1600). ib. 362/5. ✧ *Sila samodiva* = (în mitologia populară) samodiva **(1).** Cf. PAMFILE, S. V. 25. ✦ (Transilv. şi Mold.; urmat de determinări introduse prin prep. „de", care indică felul) Mulţime de...; cantitate de... *Toate străzile, toate casele şi clelurile pline de oameni, de le miri ce caută atîta silă de om aci.* F (1886), 336. *Eu îţi pot dă atîta*

silă de rod și tu să nu-mi lași nici un fir? PAMFILE, A. R. 121. *Așa ceva nu se mai cunoaște după atîta silă de vreme.* BENIUC, M. C. I, 199, cf. DEX. *De unde va putea el avea atîta silă de piei de pureci, cîte sînt de lipsă pentru o haină.* MERA, L. B. 185.

2. Faptul de a determina pe cineva să facă ceva împotriva voinței sale; faptă caracterizată prin (brutalitate și prin) nerespectarea drepturilor sau a voinței cuiva; constrîngere, forță, presiune **(2)**, silnicie **(2)**, violență, (învechit) nevoie **(5)**, potrivnicie **(1)**, silință **(1)**, silnicire, strînsoare, (regional) sălăbărie. V. abuz, samavolnicie **(1)**, servitute **(1)**. *Nu cu vreo silă și nevoie ținuți sînt.* CORESI, EV. 99. *Am vîndut... de a mea bună-voie, fără de nici o silă* (a. 1621). BUL. COM. IST. III, 80. *Acest lucru nu iaste nemărui dată cu vreo silă, cum să fie datoriu să facă acest agiutoriu.* PRAV. 122. *M-am vîndut dumnielui de bun[ă] voia mea, fără nici o sil[ă]* (a. 1650). GCR I, 135/28. *Caută și de mine Doamne-ntr-a ta milă Că-m vezi greutatea și de vrăjmaș silă.* DOSOFTEI, PS. 30/20, cf. id. V. S. octombrie 96r/35. *Hanul au stătut de au iernat în Bugeag... cu multă cheltuială și silă bugegenilor.* NECULCE, L. 307. *Unde este sila tirănească nu se cearcă putința firească.* CANTEMIR, I. I. I, 119. *Părinții carii lăcuiesc într-însa să petreacă întru volnicie și odihnă, mîntuiți de tot felul de silă* (a. 1702). IORGA, S. D. XIV, 8, cf. ANON. CAR. *Seimenii dinlontru... au deschis poarta fără de nici o silă.* MUSTE, LET.[2] III, 60. *Porunci și silă de la împăratul Aurelian să fi fost, ca romanii toți... să treacă... în Misia.* MAIOR, IST. 30/6. *Bătrîna... fuge de sila nemerească.* BUDAI-DELEANU, T. V. 90. *Dar și locuitorilor să nu vie silă a se supara cu luare de cai* (a. 1814). UBICARIUL, I, 203. *Nimic nu iaste mai mult împrotiva pravilii.... decît vicleșugul și ceale urmate prin silă și de frică.* PRAVILA (1814), 4/1. *Legile contribuiază... la fericirea omului, împedicînd sila* (a. 1817). URICARIUL, IV, 306/9. *Mărfurile rusești vor fi scutite de toată sila și de orișice năpaste.* AR (1829), 212 1/2. *Asemenea și sila igumenilor... de să vor împotrivi aceia a da... parte din sumă... spînzură... după aceleași pravili* (a. 1829). DOC. EC. 449. *Sila, asuprimea și dirzia la haiduci privește.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 530. *Ar fi fost... păcat să lasă a să omori pe niște oameni care nu le da pricină de silă.* DRĂGHICI, R. 264/31, cf. VALIAN, V. *Unitatea falsă la care împărăția romană supuse prin silă lumea trebui să se sfarme.* BĂLCESCU, M. V. 6. *Scherffenberg... amerința lui Apafi cu sile rele.* BARIȚIU, P. A. I, 52. *Cugetam că sila făcută nouă de a porni noaptea era pentru a ne preda la graniță.* RUSSO, S. 169. *Grecii numesc pace acordul între două contrarie partite făcut... prin calea rațiunii, dar nu prin silă.* ARISTIA, PLUT. 172/13. *Să fiu silit a mă dezonora, arătîndu-mi numele și calitatea?... Pentru ce această silă?* NEGRUZZI, S. III, 124. *Unii din mulțime intrau prin silă în casele și prăvăliile negustătorilor.* FILIMON, O. I, 299. *L-am privit ieșind la lanul boieresc prin sila zapciilor.* I. IONESCU, B. C. 194/22. *Machiavelli și Hobbes... așază principiile politicii pe viclenie și silă* (a. 1865). PLR I, 218. *Eu mă duc unde mi-e sila, deși se pare că umblu pre unde voiesc.* F (1869), 136. *Nu ne rămîne decît a urma, depărtați de orice silă teoretică, simțului nostru limbistic.* MAIORESCU, CR. I, 389. *Copiii aceia lipsiți... între aceia cărora studiul nu li-i o silă, ci chemare.* EMINESCU, P. L. 126. *Nici sila... nu sfarmă acest mers necesar al dezvoltării limbii.* PHILIPPIDE, P. 173. *Este un om de sila cui Să-mi placă tot ce-i place lui?* COȘBUC, P. I, 119. *A stăpînit asupra ei fără nici un fel de silă sau vicleșug.* IORGA, C. I. I, 30. *Le-am cerut unele aprobări. Mi le-au dat. N-a fost vorba de silă.* STANCU, R. A. IV, 233. *Noi să punem mîna pe lucrul altuia? Să ferească Dumnezeu omul de silă.* BENIUC, V. CUC. 91, cf. DL, DM, DEX. *Unul Zoilă, Om de vrajbă și de silă, Un trimis de la domnie.* ALECSANDRI, P. P. 180. *Sila dreptate n-are.* Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, BARCIANU, ZANNE, P. VIII, 530, ALEXI, W. *Cînd sila porunce ște, pravila contenește.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 529. ◇ (Cu sens atenuat) *El îi desfăcu cu o dulce silă scrisoarea cea mototolită din mîini.* EMINESCU, P. L. 58. ◇ Loc. adv. și adj. **Cu (de-a) sila** sau (rar) **de(-a) sila** ori **de** (sau **în** ori **cu**) **silă** = (care este) prin impunere, prin abuz, fără voia sau acordul cuiva; forțat, cu forța, fără voie, în silnicie (v. silnicie **2**). *De-am priimi noi cu nevoie sau cu sila (... cuvîntul și leagea), atunce n-am ținea bine și tare.* CORESI, EV. 67. *Pravilele... dau certare pînă la moarte celora ce răpesc muieri cu de-a sila.* PRAV. 190. *Puține călugărițe să fac de buna voia lor; mai multe să fac cu de-a sila și cu amăgituri.* ib. 197. *Firșitul dzilelor trage cu de-a sila pre om.* M. COSTIN, O. 100. *Mă trăgea cu de-a sila la acea rîpă să m-arunce.* DOSOFTEI, ap. HEM. 1 861. *L-au pus la închisoare... și cu sila i-au luat satul* (a. 1676). BUL. COM. IST. IV, 171. *Acei bani nu i-au luat craiul cu judecată, ci în silă* (a. 1680). ib. II, 231. *S-au ispitit cu sila să apuce împărăția.* N. COSTIN, L. 102. *Au poroncit numai să-l pornească cu sila, dacă nu va de bunăvoie.* NECULCE, L. 270. *Traian... dobîndind biruința și pacea cu de-a sila... luat-au cu sine și pre solii lui Decheval.* CANTEMIR, HR. 82, cf. LEX. MARS. 195. *Mitropolia n-am luat-o cu sila, nici cu mile.* ANTIM, P. XXV. *După cum v-au fost tocmeala, tu nu vei să te ții, ci te tînzi mai mult, de-i mănînci și ce-i iaste parte lui în silă* (a. 1706). BUL. COM. IST. III, 90. *Au pornit cărți pe la lăcuitori... poroncind ca să-i scoată cu sila de pin păduri* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 245/4, cf. MAN. GÖTT. 15. *Acei oameni de trei ani-i calcă iarba pe de moșie în silă* (a. 1762). URICARIUL, VIII, 9. *Egumenul ... i-au luat o fată cu sila și au măritat-o după un rob* (a. 1777). ib. XIX, 15/21. *Zise Dioghen filozoful: — Împărate, cetatea cu sila nu vei lua.* ALEXANDRIA (1794), 57/7. *Pentru care perderi de silă i-au căutat lui Domitian a face pace cu Decheval.* ȘINCAI, HR, I, 2/8. *Va vrea să-l ducă în silă De-acasă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 45. *Cu puterea ciomagului stăpînescu în silă* (a. 1811). BUL. COM. IST. III, 105. *O moșie răpită în silă* (a. 1813). ib. IV, 98. *A-i deschide gura cu sila iaste cu primejdie.* CALENDARIU (1814), 175/7. *Ea... nu vrea să se scoale să vie să dea mîna, pînă m-am dus eu... și o am sculat-o în silă* (a. 1817). ICFGA S. D. XII, 206. *Să se tragă cu de-c sila la judecată.* LEGIUIRE, ap. HEM 1 861. *Au lucrat în silă, împotriva hrisovului domnesc* (a. 1823). DOC. EC. 282, cf. LB. *Tu vrei... oamenii a îngrozi Și le poruncești în silă ca tine a se gîndi.* HELIADE, O. I, 421, cf. VALIAN, V. *De la înalta voință... au priimit zidirea, Nu în silă, ci în voie, să-și cîștige fericirea.* CONACHI, P. 294. *Au mai putut să aibă episcopii uniți trebuință de cîte un bun canonist..., însă nu teologi împuși de silă.* BARIȚIU, P. A. I, 431. *Îi chema tribunalul și pe alții, luîndu-i cu sila.* ARISTIA, PLUT. 386/30, cf. POLIZU. *Zece călărași în silă Trăsc la călugărie pe nefericea copilă.* HASDEU, R. V. 53. *Nu-mi trebuie iubire cu sila.* ALECSANDRI, T. 1 284. *N-ai să lucrezi nimic Și-ți vei cloci cu sila lucrările-n iștic.* BOLINTINEANU, O. 136, cf. BARCIANU, V. *În două temniți large cu de-a sila, să-i aduni.* EMINESCU, O. I, 151. *Mă înfățoșez dinaintea mamei..., îi apuc mîna cu sila, o sărut și zic scîncind.* CREANGĂ, O. 216. *Mai cu binele, mai cu de-a sila, l-a luat acasă.* CARAGIALE, O. III, 3. *Veniră cu oaste în Țara Românească să-i pue domn în silă pe Simeon Movilă.* ISPIRESCU, M. V. 46. *Ofițerul... se duse, cu cîțiva soldați, ca să-i aducă cu de-a sila.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 95. *Zmulgînd cu de-a sila... chiseaua din mîinile Zamfiriței.* I. NEGRUZZI, ap. TDRG, cf. DDRF. *Vă jur, fete fecioare, Să nu cercați voi a trezi Iubirea-n piept cu sila, Căci ea de sine va veni!* COȘBUC, P. II, 215. *Dup-un străin vrea Vlaicu s-o mărite cu de-a sila.* DAVILA, V. V. 118. *Ce-am făcut, ca să cer iertare? zicea băiatul, mergînd cam cu sila.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 23. *Lumea pe care o creează poetul, în care cu*

de-a sila împinge pe public. în PLR II, 87. *Se trimeteau... slujbași de la curte, pentru a-i aduce cu de-a sila.* IORGA, C. I. III, 169. *De voie ori de silă, au trăit laolaltă cele două națiii.* id. P. A. II, 51. *Vrea să ne trimeată de-a sila la Canossa.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 26. *Sărmanii mei desagi!... Mi se părea că vor să zboare... atît erau de ușori... Îi pusei, totuși, cu de-a sila jos.* HOGAȘ, DR. I, 220. *O dată cu prăbușirea graniței romane a Dunării..., carpii nu mai pot fi... mutați cu de-a sila.* PÂRVAN, G. 287, cf. RESMERIȚĂ, D. *Spunea că... prietenii îi dau să bea cu de-a sila.* ARDELEANU, D. 58. *Îl apăsau pe umeri și-l puneau cu sila pe scaun, la loc.* BASSARABESCU, V. 5. [Țăranul] *a fost menținut cu sila în întuneric.* REBREANU, R. I, 40. *Striga... de dorul istericei nimfe Care-l ținuse captiv, ca să-l iubească cu sila.* TOPÎRCEANU, P. O. 10. *Admiteți d-voastră dragoste cu sila?* CAMIL PETRESCU, U. N. 14. *Am o ingrată misiune, să impun altora fericirea cu sila.* C. PETRESCU, C. V. 202. *Cîntam la cor de silă, de frica notei și a bătăii.* I. BOTEZ, B. I, 13. *Noi copiii, aduși în salon cu de-a sila, sărutam mîna la cucoane.* BRĂESCU, A. 65. *Așezîndu-l cu de-a sila pe scaun în fața pîrjoalelor reci.* TEODOREANU, M. II, 57. *Fetele izbuteau să-l ia cu sila pe la șezători.* VOICULESCU, P. I, 48. *Domnia ta crezi, bădiță Simioane, că furtișagul s-a făcut în silă, și fără știrea jupîniței?* SADOVEANU, O. XIII, 545. *Iubirea ta cumplită... Cu sila își deschide o neînfrîntă cale.* PILLAT, P. 234. *Nănțenii sînt... turciți cu sila după aprigi împotriviri.* PUȘCARIU, L. R. I, 225. *La frumusețile moștenite ale pămîntului, industria adaogă frumusețile zmulse lui cu de-a sila.* ARGHEZI, L. 161. *Putea să-l aducă cu sila înapoi, fiind minor.* CĂLINESCU, E. O. I, 219. *Avantajul de a plasa binele cu de-a sila..., de a impune oamenilor cu amenințare și violență filantropia ta.* RALEA, S. T. II, 301. *A fost trimis cu sila pe moșia colonelului.* STANCU, D. 103. *Nu vreau să stau cu sila pe capul oamenilor.* V. ROM. aprilie 1955, 135. *Ochii deschiși cu de-a sila nu mai vedeau.* VINEA, L. II, 73. *Băiete, n-aștepta să te caut cu sila.* DEMETRIUS, C. 66. *Voi o să spuneți că v-am ținut cu sila aici.* H. LOVINESCU, T. 231. *În sufletul omului nu mă bag cu de-a sila.* TUDORAN, P. 31, cf. DL. *Nu mai vrea să trăiască cu mine, treaba ei, nu pot s-o țin cu sila.* PREDA, R. 11. *Își scoase vestonul și i-l puse cu sila pe umeri.* T. POPOVICI, S. 35, cf. DM. *Îi dă haina înapoi cu sila.* T august 1964, 48, îb. iulie 1964, 47, cf. DEX. *Și-orice vrea tătarul cere Toi în silă și-n putere.* ALECSANDRI, P. P. 113. *El se repezea... la Kira, Și mi-o îmbrățișa 'N brațe cu sila.* TEODORESCU, P. P. 644. *Spune, bade, maică-ta, Că cu sila nu te-oi lua.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 272. *Copii[i]-i ia de sila la școală.* VÎRCOL, V. 45, cf. ALR SN V h 1 474. *Descui lăcatu cu mîna,... Intru la mîndra cu sila.* FOLC. MOLD. II, 360. *Cel ce ia cu sila se roade ca cu pila.* Cf. ZANNE, P. IX, 146. *Orice cu silă cu greu ni să pare.* id. ib. VIII, 529. *Orice de silă, multă vreme nu ține.* id. ib. *Vrei nu vrei, el cu de-a sila Face musca cît cămila.* id. ib. I, 563. *Milă de silă (și) dor de nevoie* (sau *de zor*) *nu se poate,* se spune despre un om leneș sau despre un lucru făcut fără interes. Cf. PANN, ap. GCR II, 375, UDRESCU, GL. *Omului trebuie să-i faci binele cu sila.* Cf. ZANNE, P. VI, 282, T decembrie 1964, 7. *Dragoste* (sau *trai*) *cu (de-a) sila nu se poate.* Cf. CARAGIALE, O, I, 47, DDRF, CĂLINESCU, S. 178. ◇ Loc. adv. (Regional) **În silă** = în ciudă. *Măi sărace, sărăcilă, De ce vrei să-mi faci în silă? Nu-ți pune punga cu mine.* ALECSANDRI, P. P. 41. Loc. vb. (Învechit și popular) **A face** (cuiva) **silă** = a sili **(1).** *Cela ce face silă cuiva să facă vreun lucru fără voia lui, acela să cheamă că face greșală.* PRAV. 253. *Engletera nu face atîta silă Porții ca să priimească această cerere.* CR (1829), 43/1. *Cine se poate făli că prietesugul i-a făcut vreodată silă ca să fie priimit?* MARCOVICI, C. 41/17. *Ali, pierzînd paținția, era p-aci să facă silă unui popă săsesc ca să ocupe tronul țării.* BARIȚIU, P. A. I, 3. *Cine să șăz îmi face silă?... A! Cine-mi stă-mprotivă?* ARISTIA, Ș. 46/7. *Cu hîdu silă nu-mi face.* RETEGANUL, CH. 116. *Lasă-mă măicuță-n pace Să iubesc pe cine-mi place, La urît silă nu-mi face.* BIBICESCU, P. P. 199. ◇ Expr. **A face** (cuiva) **silă** = a) (învechit și popular) a săvîrși (împotriva cuiva) abuzuri, constrîngeri, a face greutăți; p. ext. a persecuta. *De nu va vrea obrazul cel călugărit să lasă călugăria, giudețul să nu-i facă nice o silă.* PRAV. 152. *Nu-ți uita mișeii ... Nu lăsa pizmașii să le facă silă.* DOSOFTEI, PS. 34/6. *Vom îngădui să se ducă în oraș... fîn și altele de care vor avea op, nefăcînd vreo silă.* ȘINCAI, HR. II, 35/5. *Să înduplece... pă starețul să-i lase pă mai puține zile, însă cu voința, iar silă nu li să poată face* (a. 1813). BUL. COM. IST. III, 110. *Gubernul, după cîtă silă i se făcuse de la curte, apucase a compune catalogul.* BARIȚIU, P. A. III, 121, cf. POLIZU, BARCIANU, V. *Deacă nu vrea să creadă..., nu poți să-i faci silă.* SLAVICI, N. II, 351. *Dacă cineva își va afla vreun datornic al său, atunci să-l pîrască după lege... fără să cuteze altfel a-i face singur silă.* N. A. BOGDAN, C. M. 25. *Cînd voi simți că... s-a golit punga, nu mai fac silă negustorului.* GALACTION, O. 206. *Iubește-mă dacă-ți plac, Deacă nu, silă nu-ți fac.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 47; **b)** (învechit) a silui **(2).** *Mare ucidere făcură, derept ce că făcuse silă surorei loru.* CORESI, EV. 156. *Jupînesile boiarilor de la masa doamnii sale le scotea, di le făciia silă.* URECHE, L. 200. *Cela ce va face silă vreunii fecioare și-i va strica fecioria... să-ș piardză giumătate den toată avuția lui.* PRAV. 198. *Un fecior... au făcut silă noaptea la casa unui domn, lipsind domnul de acasă, anume doamnii sale.* M. COSTIN, O. 251. *O femeaie... mărgînd la sv[i]nt[u]l,... un om descălecă și-i făcea silă să 'o spurce.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118r/13. *Un ficior acelui Tarcvinie Mîndrul au făcut silă unii doamne.* N. COSTIN, L. 101. *Cei căsătoriți dacă sînt adulteri și cei ce fac silă, să moară.* BARIȚIU, P. A. I, 55. **De silă, de milă sau de milă, de silă** v. milă[1] **(I 1).** (Învechit și regional) **A(-și) face silă** = a se sili **(2).** *Areți își făcea silă pe doică a asculta.* PANN, E. I, 57/4. *Încerca făcîndu-și silă, numai cu gîndul la Sora...,* pentru că altfel suferea de cîte ori venea vorba despre trecut. AGÎRBICEANU, S. 34. *Cincizeci de cai, Toți cai potcoviți, Eu, nepotcovit, Silă mi-am făcut, Nainte am ieșit, Fală ți-am făcut.* TEODORESCU, P. P. 56. ✦ (Învechit) Siluire **(2).** *Dece de va fi fost acea silă a fecioarei foarte cu o nevoie mare... atunce să va omorî vinovatul.* PRAV. 199. *Un fecior... au făcut silă... doamnii sale, Lucreția, care după aceia silă din pat nu s-au mai sculatu.* M. COSTIN, O. 251. ✦ (Învechit și regional) Năpastă **(4).** *Pleacă-ți ureachea... Și-ți minuneadză sfînta ta milă, Carii ț-au frica să-i scoți din silă.* DOSOFTEI, PS. 46/18. *Nici a căuta domnul de-a lor greu și silă.* id. ib. 55/5, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Noi creștinii ducem în silă, dipce nu-i cu ce a trăi.* T. PAPAHAGI, M. 173. ✦ (Învechit, rar) Grabă mare, zor. *L-al lor intîi asalt Noi să scăpăm e silă: haid că ne-apucă ziua.* ARISTIA, S. 77/16.

3. Stare pe care o simte cel ce nu poate suporta, nu poate suferi (cu nici un preț) pe cineva sau ceva; aversiune, dezgust, greață, îngrețoșare, repulsie **(1),** scîrbă[1] **(II 1),** (regional) scîrbeală, (învechit, rar) scîrbiciune. V. oroare **(2),** nesuferire, lehamite, sațiu **(2).** *Silă de vorbă își face.* PANN, P. V. I, 15/19. *O clipă* [cîinele] *fu cuprins de mirare, apoi căzu în silă de viață.* CARAGIALE, O. II, 331. *Făcu un gest de silă și de dizgust.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 68, cf. N. LEON, MED. 96. *Un sentiment nedeslușit de silă, de părere de rău, de nestatornicie, îi coprinse sufletul* D. ZAMFIRESCU, R. 177. *În inimile fiecăruia dintre noi sila izbinditoare sapă rănî, prin care viața noastră întreagă pare că se duce.* IORGA, P. A. II, 55. *Mă simțeam năpădit de o silă nemărginită.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 17. *Intrară în șezătoare... cu oarecare silă și fereală, și cu sentimentul că ar veni între oameni necunoscuți.* AGÎRBICEANU, S. 49. *Din ce spunea... se desprindea,*

cu amărăciune, o adîncă silă. M. I. CARAGIALE, C. 11. *La ea nu cred că era o silă fizică, ci una morală.* CAMIL PETRESCU, P. 172. *Tremuram de silă cînd... mă strîngea ... cu degetele lui ciolănoase.* BRĂESCU, A. 57. *Nu-i umbla în minte decît un simţămînt de silă şi de ruşine că se umilise degeaba.* POPA, V. 83. [Bău] *iar un pahar de lapte la gheaţă, dar cu sila unui convalescent.* CĂLINESCU, C. O. 75. *Tata simţi fiori şi ca o silă de viaţă.* BLAGA, H. 87. *Bănui cam ce-o să i se întîmple şi o cuprinseră frica şi sila.* STANCU, R. A. III, 145. *Îl cuprinse sila şi sfîala la gîndul că va da ochi cu... şeful oficiului.* VINEA, L. I, 19. *Un ocean mi-aduceţi... Să-l beau, să-mi stingă sila mîhnitei mele guri!* JEBELEANU, S. H. 67, cf. DL. *„Mai bine să ne despărţim", zise ea cu un glas istovit şi cu o expresie de silă disperată pe chipul ei.* PREDA, R. 12, cf. DM. *I se dădu pîine şi sare din care gustă fără silă.* BARBU, PRINC. 97. *Mai bine de douăzeci de ani ea va fi purtată din instanţă în instanţă, pînă cînd, din descurajare şi silă..., se va lăsa păgubaşă.* IST. LIT. ROM. II, 507. *Un borfaş cam picăresc ... arborînd un aer de silă existenţială cam pedant.* CINEMA, 1969, nr. 3, 34. *O spaimă amestecată cu silă o cuprinde, nu ştie dacă îi e frică sau numai greaţă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 16/1, cf. PODARIU, FL. 85, DEX. ◇ Fig. *Te desfaci c-o dulce silă, Mai nu vrei şi mai te laşi.* EMINESCU, O. I, 210. *Aş petrece cu răceală un coşmar ce nu-nţeleg, Dintr-un timp care îşi varsă sila unui cer întreg.* CONTEMP. 1969, nr. 1 179, 3/1. ◇ Loc. adv. **În** (sau **cu** ori, învechit, **de**) **silă** = fără interes, fără plăcere; de nevoie; din obligaţie. *El tot zorindu-i, i-au spus cam de silă Că strîng să-nzestreze pe-o fată cu milă.* PANN, P. V. III, 76/11. *Noi ne cunoaştem, am răspuns zîmbind cu silă.* NEGRUZZI, S. I, 39. *Unii se plimbă, vorbesc şi rîd în silă.* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Azi îţi priveşti, cu silă, viaţa amăgită.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 66. *Tot ce face, parcă face în silă.* DDRF. *De-ţi juca în silă, Voi rîde sau voi adormi.* OLLĂNESCU, H. A. P. 13. *Tremuri şi vorbind te-neci. — Parcă stai de silă! Vrei să pleci!* COŞBUC, P. I, 179. *Mihai zîmbea cam în silă, neînţelegînd de ce rîdea Natalia.* D. ZAMFIRESCU, R. 14. *Conu Manole răspunde în silă, ca unuia care nu e vînător.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 154. *Cînd se deşteptă, după vreo două ceasuri, se trezi greu, în silă, şi nu-şi putea da seama unde se află.* AGÎRBICEANU, S. 503. *Femeia mai luă o lingură de supă şi înghiţi în silă.* GÎRLEANU, N. 158. *Se simţi aproape jignit auzind acum întrebarea. De aceea răspunse cam în silă.* REBREANU, I. 24. *Cam de silă... se hotărî pentru o cafea.* M. I. CARAGIALE, C. 120. *Acum odaia-ţi pare mică, Te uiţi cu silă împrejur.* TOPÎRCEANU, B. 66. *Am mîncat în silă o farfurie de salată de vinete.* CAMIL PETRESCU, P. 43. *Îi trînti dinainte ceaşca de cafea..., ca o datorie împlinită în silă.* C. PETRESCU, Î. II, 245, cf. DL, DM. *Behăiala dobitocească de turmă mergînd în silă.* I. BOTEZ, B. I, 13. *Generalul, indignat că era nevoit să calce pe pămînt, înainta în silă.* BRĂESCU, O. A. I, 223. *A zîmbit în silă şi a rugat-o să nu se supere.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 118. *Andrei răspundea rar şi în silă.* COCEA, S. I, 268. *Păşeam în silă... şi mi se pusese o ceaţă pe ochi.* VLASIU, D. 260. *Mîncam în silă, ascultînd distrat conversaţia.* VOICULESCU, P. II, 194. *Serviciul ăsta îl primi mai mult în silă.* SADOVEANU, O. XVIII, 488. *Neagu bea în silă.* BART, E. 200. *În acest măr trăieşte-n pace... un mic vierme... Chiar şi cînd doarme roadé-n silă.* CĂLINESCU, O. II, 103. *Rîse în silă şi i se făcu scîrbă de sine.* V. ROM. octombrie 1954, 99. *Oamenii adunaţi îi făceau loc cu silă şi teamă totodată.* ib. august 1955, 52. *Cîţiva au rîs în silă.* PAS, L. I, 15. *Au mîncat unul cîte unul, în silă, din picioare.* GALAN, Z. R. 263. *Că rău mai sînt încolţit! suspină el, potrivindu-şi bretelele în silă.* VINEA, L. II, 118. *Îi dădu în silă lămuririle trebuitoare.* TUDORAN, P. 234. *Pascu rîse în silă. Se vedea că nu-i plac deloc astfel de glume.* PREDA, D. 54. *Hoţul scuipa în silă.* BARBU, G. 53. *Am dat... de soldaţi... cu braţele pline de mere, aşezaţi pe şanţ şi mestecînd în silă.* V. ROM. octombrie 1964, 52. *Mi-am beut şi eu vinul, încet şi în silă.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 48. *Admirabile sînt figurile triste ale chelnerilor care servesc în silă şi greaţă.* CINEMA, 1968, nr. 3, VII. *Dacă... vine aici, ce ne facem cu unul ca el, care lucrează în silă?* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 224, cf. DEX. (Regional) **În** (sau **a**) **silă** = încet, alene. *Întîia zi de Paşti trecu în silă.* AGÎRBICEANU, A. 138. *Afară plouă-n silă din cerul uriaş Răcoare îmbelşugată.* LABIŞ, P. 408. *Mă, da a silă mai vii.* Com. din LUPŞA — TURDA, cf. ALRM SN III h 1 147/27. Loc. vb. **A-i fi** (sau **a face** ori **a i se face** sau **a produce** cuiva) **silă** ori (rar) **a avea silă** = a (se) scîrbi **(II 1)**, a-i fi scîrbă (v. scîrbă[1] **II 1)**. *Toate tinerile-l vor Să facă cu el amor, La toate este pe plac, Toate silă lui îi fac.* MUMULEANU, C. 142/6, cf. POLIZU, BARCIANU, V. *Sînt în dispoziţii destul de urîte... Mi-e silă... de zgomot şi de tot.* CARAGIALE, O. VII, 185. *Nu-i rostesc mîrşavul nume: să-l rostesc îmi este silă.* MACEDONSKI, O. I, 9. *Îmi spun poveşti frumoase de demult, Dar pare că mi-i silă să le-ascult.* PĂUN-PINCIO, P. 68. *Să nu ne fie deci silă dacă şi sîngele dacilor se va găsi amestecat în naţionalitatea noastră.* XENOPOL, I. R. I, 121. *Eu cînt tot un cîntec d-aseară Şi-aşa mi-e de silă să-l cînt.* COŞBUC, P. I, 64, cf. ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 165. *Cum or fi făcuţi oamenii cărora le place minciuna şi le e silă de adevăr?* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 279. *Sînt unele zile cînd mi-e silă de orice vorbă.* AGÎRBICEANU, A. 334. *Îi era silă de rîs şi de glumă.* M. I. CARAGIALE, C. 143. *Îi era ruşine şi silă să-i mărturisească adevărul.* REBREANU, R. I, 249. *Parcă le era silă şi de viaţă.* GĂLĂCTION, O. 287. *Mi-ar fi silă de mine dacă aş continua* CAMIL PETRESCU, P. 300. *În afară dacă nu ţi-ar fi făcînd silă cumva bucatele noastre, proaste.* C. PETRESCU, Î. II, 170. *Mi-era silă numai cît presimţeam începutul discuţiilor lor.* COCEA, S. I, 189. *Sînt trist, sînt obosit, mi-i silă de toate.* LESNEA, VERS. 218. *Îi era silă de viaţă şi ar fi vrut să intre sub pămînt, la o pace, între munţi.* SADOVEANU, O. XVII, 210, cf. SCRIBAN, D. *De Eros încă silă n-am, Vetust nu sînt precum Priam.* CĂLINESCU, O. II, 220. *Mi s-a făcut silă să mă tocmesc şi i-am dat un pol.* STANCU, M. I. 91. *Lui nenea Pache ..., îi era silă de muncă, îl îngrozea orice demers.* VINEA, L. I, 100. *Ştiu că ţi-e silă de mine.* H. LOVINESCU, T. 119. *Îmi era şi silă să discut cu tine.* V. ROM. ianuarie 1965, 72. *Adevărul e că-mi produci silă.* T mai 1968, 17. *De păcat nu ţi-a fost silă?* ALECSANDRI, P. P. 100. *Are un leu şi-i silă de el.* ZANNE, P. V, 387. *N-i silă să stau singur.* ALR SN V h 1 246/537, cf. h 1 479/130. ◇ Expr. (Învechit, rar) **A face** (cuiva) **silă** = a produce (cuiva) neplăceri. *O prea dulci părinţi cu milă, Cărora v-am făcut silă.* BĂRAC, A. 65/18. (Regional) **A-i fi silă** (cuiva) **de zile** (sau **şi de cămaşa de pe el**) = a fi indispus, plictisit, fără chef. Cf. I. CR. IV, 86, UDRESCU, GL.

— Pl.: *sile.*

— Din v. sl. сила, cf. bg. сила, scr. sila.

SILĂBÁ vb. I v. **silabi[2]**.

SILĂBÁR s. n. v. **silabar**.

SILĂBÍ vb. IV v. **silabi[2]**.

SÍLBĂ s. f. v. **sihlă**.

SILBĂRGRÓŞĂN s. m. Veche monedă germană. *Silbărgroşănu are 12 pfenice.* MĂS. GR. 114/4.

— Pl.: *silbărgroşăni.*

— Din germ. **Silbergroschen**.

SÍLCĂ[1] s. f. Sfoară subţire cu care se leagă bucăţelele de plută de frînghia carmacelor. *Plutele sînt aci simple şi relativ mici..., iar silca este scurtă.* ANTIPA, P. 339. *Fiecare plută este legată de hribtină prin cîte o frîn-*

ghiuță mai lungă, numită silca, care se poate lungi pînă la 1 m, sau mai scurtă, după voință, astfel încît carmacele să poată fi ținute . . . mai la față sau ceva mai mult sub apă. id. ib. 364, cf. LTR², DL, DM, DEX.

— Pl.: *silce* și *silci* (LTR²).

— Etimologia necunoscută.

SÍLCĂ² s. f. v. **sîrlă.**

SÍLCĂ³ s. f. v. **vasilcă.**

SILEÁC, -Ă adj. v. **sărac.**

SILEÁF s. n. **1.** Brîu lat în care se purtau înfipte diferite arme. *Dotto păr[echi] pistoale: una de cal, cu cobur, una de brîu, cu sileafuri* (cca 1816). IORGA, S. D. VII, 16, cf. I. GOLESCU, C. *Hiotoglu, purtînd la pept un sileaf bogat de arme, sta mîndru.* GHICA, S. 349. *El purta mîndru o fustanelă . . ., mintean de postav alb . . ., încins cu un sileah roșu cusut cu fir.* id. ib. 415. *Îi permise a-și încinge brîul . . . și a-și pune în seleaf pistoalele și iataganul.* SION, P. 135, cf. CIHAC, II, 611. *De-aș fi pașă sau vizir N-aș avea silef de fir.* BOLINTINEANU, O. 98. *Manoli, sus pe capră, cu mîna dreaptă pe prășelele hangerului din sileaf.* CARAGIALE, O. II, 240. *Încins cu un sileaf în care erau înfipte două sau trei pistoale și un iatagan.* ISPIRESCU, ap. DDRF, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Arnăutul, scoțînd un cuțit din seleaf, . . . făcu o gaură în pămînt.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Acolo stă de strajă un ostean bătrîn, cu două iatagane încrucișate în seleaf.* SĂDOVEANU, O. XIII, 887, cf. DL, DM, DEX. *Tu ai galbeni la chimir, Eu am un seleaf cu fir.* ALECSANDRI, P. P. 43. *Mînă-n seleaf că punea, Paloș mare că scotea.* TEODORESCU, P. P. 565. *Încinsei un sileaf și-mi pusei pistoalele în brîu.* POP., ap. ȘIO II₁, 321. *Și-mi trebuie flinta mea, Și-un brîu verde pentru șale Și-un sileaf cu opt pistoale.* PAMFILE, A. R. 6. *Să-ți iau pieile după cap, Să-mi fac sileap la mazdrac.* MAT. FOLK. 382. *Leapădă-ți armele, Sileaf cu pistoalele, Să-ți mai lungim zilele.* RĂDULESCU-CODIN, ap. ȘIO II₁, 321. *Mi-e mîrgu mic în șale! De-abia-mi duce trupul meu . . . Trupul și cu armele, Seleaf cu pistoalele.* T. CR. II, 209. ✦ (Regional) Numele unei arme nedefinite mai de aproape (Bogați — Pitești). Cf. H IV 75. *Arme . . . sînt: puști, . . . revorvere și sileafuri.* ib.

2. (Învechit; în forma *salafiu*) Cingătoare folosită ca talisman; p. ext. talisman. *Na acest cornișor de aur, el este șalafiul meu, adică talismanul care mă ocrotește, mă îndestulează și-mi împlinește toate dorințele* (a. 1895). ȘIO II₁, 308, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *sileafuri.* — Și: (învechit și popular) **seleáf,** (popular) **sileáp, silép** (ȘIO II₁, 321), **seléf** (id. ib.), (învechit) **sileáh, siléf, siléh** (id. ib.), **(2) salafíu** (accentuat și **salafíu,** ALEXI, W.), **seleáh** (I. GOLESCU, C.), **seleáp** (DDRF), (regional) **siliáf** s. n.

— Din tc. **silâh** „armă", bg. **силях.**

SILEÁH s. n. v. **sileaf.**

SILEÁP s. n. v. **sileaf.**

SILEÁVĂ s. f. v. **silabă.**

SILÉF s. n. v. **sileaf.**

SILÉH s. n. v. **sileaf.**

SILEHTÁR s. m. v. **silihtar.**

SILEMÉT subst. v. **selamet.**

SILÉN¹ s. m. Nume generic dat satirilor bătrîni în mitologia greacă; p. ext. persoană în vîrstă, care, sub o înfățișare grotescă, ascunde o înțelepciune ironică. *Capetele de sileni alcătuiesc în nordul scitic un motiv dintre cele mai simpatice.* PÂRVAN, G. 18. *Minerele . . . împodobite . . . cu figuri de sileni în stil vechi ionian ne dau indicații caracteristice . . . în privința epocei.* id. ib. *Mărturisea cu rîs de silen Hagienuș.* CĂLINESCU, B. I. 129. *Cu înfățișarea lui de silen suferind ușor de icter, Budiu părea o rămășiță din alte milenii.* BLAGA, H. 125, cf. DER, DEX, DN³.

— Pl: *sileni.*

— De la n. pr. **Silen.**

SILÉN², -Ă s. f., s. m. **1.** Nume dat mai multor specii de plante erbacee din familia cariofilaceelor, cu frunze lanceolate și florile de obicei dispuse în inflorescențe, folosite uneori ca plante ornamentale (*Silene*). *Acele silene albe și roșii ale căror petale sînt așa de delicat croite.* CR (1848), 12²/65, cf. POLIZU, BARCIANU, Y., BRANDZA, FL. 186, id. D. 57, ALEXI, W., ENC. AGR., PRODAN — BUIA, F. I. 153, BORZA, D. 160.

2. S. m. (Zool.) Specie de macac din India. Cf. DN².

— Pl.: *sileni, -e.*

— Din fr. **silène.**

SILENCIÓS, -OÁSĂ adj. v. **silențios.**

SILÉNIC, -Ă adj. (Rar) Ca de silen¹. *Socrate era divinitatea silenică a profesorului.* BLAGA, H. 113, cf. DEX.

— Pl.: *silenici, -ce.*

— **Silen¹** + suf. *-ic.*

SILÉNȘU s. n. v. **silențiu.**

SILÉNȚĂ s. f. v. **silențiu.**

SILENȚIÓS, -OÁSĂ adj. Lipsit de zgomot, liniștit, tăcut² **(1)**; care nu produce zgomot. *De o parte semicercul munților . . .; de alta, marea silențioasă și lină mărginea orizontul.* HELIADE, D. J. 166/25, cf. ANTONESCU, D. *Recăzu într-o melancolie silențioasă.* F (1870), 292, cf. ALEXI, W. *Pe după colul colnicului, apar — în zbor silențios de păsări de noapte — două umbre.* VÎN. PESC. aprilie 1962, 5. *Pătrunderea armatelor franceze în inima Rusiei este ca o părere, imaterială și silențioasă, ca un gînd incredibil.* CINEMA, 1968, nr. 3, III. *Geometria de o sobră eleganță a unor hale silențioase.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 195. *Într-o cameră șuie . . . foarte rece și foarte silențioasă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 11/1, cf. DEX. ✧ Fig. *Popescu își supune nevasta unui tratament de bătăi sistematic și silențios.* CĂLINESCU, C. O. 16. *Se detașează net . . . compoziții sobre, în tonuri silențioase.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 31. *Arterioscleroza, evoluînd lent, cu debutul total silențios în plină tinerețe, se relevează în cele din urmă printr-un accident de tromboză.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 83, 23/1. ✧ *Bloc silențios* = amortizor de oscilații, constituit dintr-o masă de cauciuc solidarizată cu două armături metalice, prin intermediul cărora se montează între două organe de mașină. *Blocul silențios e folosit la locomotive electrice, la automotoare, la vagoane de tren . . . pentru amortizarea vibrațiilor.* LTR.² ✧ (Adverbial) *Un Graham-Paige, galben, enorm și turtit ca o șalupă, alergînd silențios pe asfalt.* CĂLINESCU, O. I, 65.

— Pronunțat: *-ți-os.* — Pl.: *silențioși, -oase.* — Și: (învechit, rar) **silenciós, -oásă** adj.

— Din fr. **silencieux,** lat. **silentiosus.**

SILENȚIOZITÁTE s. f. Proprietate a unui aparat tehnic, a unui motor etc. de a funcționa fără a face zgomot. *Pe piața mondială o mașină modernă este judecată prin prisma silențiozității ei.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 259, cf. DEX, DN³.

— Pronunțat: *-ți-o-*.
— **Silențios** + suf. *-itate*.

SILÉNȚIU s. n. (Latinism, azi ironic) Tăcere **(1)**; p. ext. liniște. Cf. VALIAN, V., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *La semnul dat de vătav iar se face silențiu și fetele se dau la o parte, feciorii în alta.* F (1869), 199. *Lumea tăcută păstra un silențiu!* MAIORESCU, CRITICE, 156. *Zgomotul apoi cu încetul se stinge, totul rămîne într-un silențiu lugubru.* CARAGIALE, O. VI, 47, cf. ALEXI, W., DL, DM, DEX.

— Și: (învechit, rar) **silénțium** (CARAGIALE, în CONTRIBUȚII, II, 274) s. n., **silénță** (ALEXI, W.) s. f., **silénsu** (VALIAN, V.; pl. *silense*, id. ib.) s. n.
— Din lat. **silentium**. — **Silență, silensu** < fr. **silence**.

SILÉNȚIUM s. n. v. **silențiu**.

SILÉP s. n. v. **sileaf**.

SILEPS s. n. v. **silepsă**.

SILÉPSĂ s. f. Construcție sintactică în care cuvintele se acordă după asociații logice și nu după regulile gramaticale obișnuite; p. ext. figură de stil în care se folosește o astfel de construcție sintactică sau în care un cuvînt este luat atît în sensul propriu, cît și în cel figurat. *Sillipsis iaste cînd la doao sau mai multe înființitoare, schimbate întru neam, întru față sau întru cădeare, să adaogă graiul sau adăogătoriul totdeauna întru numărul cel înmulțitori.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 107^{v}/4, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., ȘĂINEANU^{2}, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN^{2}. *O figură de stil: silepsă — a cărei origine o găsim în literatură.* CINEMA, 1968, nr. 3, 11, cf. DEX.

— Pl.: *silepse*. — Și: (învechit) **sileps** (VALIAN, D., accentul necunoscut) s. n., **silípsis** (scris și *sillipsis, syllipsis*, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 431) subst.
— Din ngr. σύλληψης, lat. **syllepsis**, fr. **syllepse**.

SILÉPTIC, -Ă adj., adv. **1.** Adj. Care aparține silepsei, privitor la silepsă. Cf. I. GOLESCU, C. *Forma sileptică poate autoriza împreunarea mai multor obiecte felurite într-o singură expresie.* MAIORESCU, CRITICE 175, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN^{2}, DEX.

2. Adv. Cu ajutorul silepsei, prin silepsă. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *sileptici, -ce*. — Și: (învechit) **silétic, -ă** adj. I. GOLESCU, C.
— Din fr. **sylleptique**.

SÍLEȘTE s. f. v. **siliște**.

SILÉTIC, -Ă adj. v. **sileptic**.

SILÉVĂ s. f. v. **silabă**.

SÍLEX s. n. **1.** Rocă silicioasă foarte dură, de culoare cenușie, gălbuie sau brună; cremene, (regional) beabe, beancă, beuță, bicaș. *În natură se află un număr mare de varietăți de silice, ce se numesc opal, cristal de rocie, agată, cremene, silex de piatră de moară.* MARIN, PR. I, 176/27. *Spețele cele mai însemnate de silex sînt: eremenea... și peatra de moară.* BARASCH, I. N. 44/20. *Peste-al țărmurilor silex palpitează o-nflăcărare, Via purpură de sînge a solarei agonii.* MACEDONSKI, O. I, 161, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^{2}. *Un cunoscător putea să urmărească viața... de la ciocanul de silex pînă la inelele... de bronz.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 45. *Arcul nu era întrebuințat decît... de glotași, cari vor fi mai folosit și acum... frumos prelucrate săgeți de silex.* PÂRVAN, G. 694, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., I. BARBU, O. 12, CANTUNIARI, L. M. 115. *Primul silex a fost prefăcut de mîna omenească în cuțit.* CĂLINESCU, C. O. 234. *O serie de strate... formate din calcarele noduroase cu silex.* ONCESCU, G. 276. *Din cascadele, Sărind... din stîncă-n stîncă, Pot face, la un semn ... Silex și oase, Argintii schelete.* JEBELEANU, S. H. 42, cf. LTR^{2}, DL, DM, DER. *Din stejarul uriaș, iată finisată această comoară fibroasă cu reflexe de silex: friza de parchet.* IL MARTIE 1960, 40. *Cîteva sute de mii de ani... s-au scurs cînd omul maimuță a cioplit primele unelte de silex.* V. ROM. iulie 1961, 80. *Pentru a putea vîna, el începe prelucrarea silexului, obținînd forme fine și variate.* GEOLOGIA, 110, cf. DN^{2}. *Pe un raft, un imens nucleu de silex lucrat... străjuia cîteva cărți.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 14. ✧ (În comparații) *O vorbă de mîngîiere poate să pară mai dură ca silexul.* COCEA, S. II, 266. *Ca silexul ești rece, Deși ca iarba fremeți.* CĂLINESCU, O. II, 148.

2. (Mai ales la pl.) Obiect, instrument făcut din silex **(1)**, care datează din epoca de piatră. *Două custuri, silexuri și alte fragmente... de care se găseau prin toate cetățile dace.* BOLLIAC, O. 266, cf. LTR^{2}, DL, DM, DN^{2}, DEX.

— Pl.: **(2)** *silexuri*.
— Din fr. **silex**, lat. **silex, -icis**.

SILEZIÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Sileziei sau care este originară de acolo. Cf. I. GOLESCU, C. *Aducea cu el 100 de silezieni.* XENOPOL, I. R. V, 67, cf. BARCIANU. *Tatăl compozitorului era originar din Moravia, în vreme ce mamă-sa era sileziană.* CĂLINESCU, C. O. 299, cf. DEX.

2. Adj. Care aparține Sileziei sau silezienilor **(1)**; privitor la Silezia sau la silezieni; originar din Silezia. Cf. BARCIANU. *Prelungeam încîntătoare popasuri la Hoditz, în Arcadia lui sileziană de la Rosswalde.* M. I. CARAGIALE, C. 55. *Războiul silezian atrăsese Franța de partea Prusiei.* VIANU, L. U. 192, cf. DEX.

— Pronunțat: *-zi-an*. — Pl.: *silezieni, -e*.
— Din fr. **Silésien**.

SILF, -Ă s. m. și f. (Rar la f.) Fiecare dintre divinitățile rustice din mitologia popoarelor celtice și germanice, reprezentate printr-un duh aerian, ușor și agil, care, împreună cu silfida, întruchipa elementul aerului. V. s i l f i d ă **(1)**. *Picioarele sprintene întocmai ca ale silfilor.* HELIADE, L. B. II, 104/1, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D. *Ei aurita aripă Silfului meu au smult.* NEGRUZZI, S. II, 68, cf. POLIZU. *Îmi pari un silf ce vine pe raza unei stele Din sfere luminoase.* ALEXANDRESCU, O. I, 110. *Crez că ai eleganță și-n suflet armonie, Misterioasă limbă a silfilor cerești.* id. ib. 279, cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, V. *Atunci ca și silful, ce n-adoarme-n pace, Inima-mi bate.* EMINESCU, O. I, 10. *Noaptea vine-ncetișor... cu-a ei silfe șopotinde.* id. ib. 13. *Prin cupe... silfi ușori Ar tot turna... O ambrozie delicată.* MACEDONSKI, O. I, 67, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. *Undene, te-avintă! Silf nevăzut, stăi, Cobold, te frămîntă!* GORUN, F. 54, cf. ȘĂINEANU^{2}, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN^{2}, DEX. ✦ Reprezentare plastică a divinității descrise mai sus. *Vizită la Windsor ... Ansamblu puțin înfricoșător ... cu silfe, cu strigoi, cu salamandre.* RALEA, S. T. I, 282, cf. DL, DM, DER, DN^{2}. *A suit prea repede sala gotică Plină de silfi și iele oloage Mînate de-o idee erotică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 93, 11/2, cf. DEX.

— Pl.: *silfi, -e*.
— Din fr. **sylphe**.

SÍLFIC, -Ă adj. (Rar) Care aparține silfilor; privitor la silfi; care seamănă cu silfii. (Glumeț). *Care să fi fost natura ființelor silfice, ce lunecau atît de ideal pe căile fără de urmă ale frunții și ale nasului meu?* HOGAȘ, DR. I, 143, cf. DEX.

— Pl.: *silfici, -ce*.
— Din fr. **sylphique**.

SILFÍDĂ s. f. **1.** Fiecare dintre divinităţile rustice din mitologia popoarelor celtice şi germanice, reprezentate printr-un duh aerian feminin, uşor şi agil, care, împreună cu silful, întruchipa elementul aerului. V. s i l f. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, POLIZU. *Ce talie de silfidă!... Parcă-i o floare îndoită de suflul aurorei.* ALECSANDRI, T. 282, cf. BARCIANU, V., DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Erau altele, sprintene pînă şi în nemişcare... Picioare de silfide şi diane.* VINEA, L. I, 401, cf. DL, DM, DN². ✦ F i g. Femeie tînără, suplă, graţioasă. Cf. ŞĂINEANU², SCRIBAN, D., DN², DEX.

2. (La pl.) Familie de insecte coleoptere cu mirosul foarte dezvoltat, ale căror larve se hrănesc cu cadavre şi care provoacă pagube în culturi (*Sylphidae*); (şi la sg.) insectă care face parte din această familie. Cf. ENC. AGR., DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *silfide.*

— Din fr. **sylphide.**

SILFION subst. (Grecism învechit) Nume dat unei plante exotice cu frunze mari şi flori galbene, folosită ca condiment sau ca medicament (*Sylphium*). Cf. I. GOLESCU, C.

— Accentul necunoscut. — Pronunţat: *-fi-on.* — Pl.: ?

— Din ngr. σίλφιον.

SÍLHĂ s. f. v. **sihlă.**

SILHUÉTĂ s. f. v. **siluetă.**

SILHÚI[1], -ÚIE adj. (Popular) **1.** (Despre locuri, terenuri etc.) Acoperit cu sihlă **(1)**. V. p ă d u r o s. *Sosit a fost Şi Bardeş cel cu adăpost Prin munţi silhui.* COŞBUC, P. I, 55, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², *Ulise... Tot suferă nenorociri... Într-un ostrov silhui, bătut de valuri.* MURNU, O. 3, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Plop negru,... Învaţă-mă să uit lumina verii Şi-n cîmp silhui, Să dau tristeţea mea tăcerii.* TOPÎRCEANU, B. 86, cf. SCRIBAN, D. *Umbla fără hodină Prin zloată, prin ploaie, prin tină, Prin munţii silhui.* BENIUC, V. A. II, 89, cf. DL. *Umblă să-l omoare Tilharii fugiţi în munţii cei silhui.* LABIŞ, P. 99, cf. DM, DEX. *Plecaţi în cele locuri pustii Că-n cei coclauri silhui Nici un om n-a călcat.* PAMFILE, B. 44.

2. (Despre păduri) Des; de nepătruns. V. s ă l b a t i c **(I 4)**. *Tot pe Lotru... e Voineasa, sat mare şi bogat, tăinuit în mijlocul codrilor silhui.* VLAHUŢĂ, R. P. 113, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, com. din ZAGRA — NĂSĂUD. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Venind din zările silhui Vulturu-n zbor... Într-o pădure mare, deasă, A vrut să-i facă darul de mireasă.* ARGHEZI, S. V, 185. *Lupilor şi urşilor, m-aş duce În a voastră linişte sălhuie.* BENIUC, C. P. 98. ✦ F i g. (Despre fiinţe) Zăpăcit. *Nu s-astîmpăra Nici cît baţi în palme şi-alerga silhuie, O trudea vreo taină şi-ar fi vrut s-o spuie.* COŞBUC, P. I, 245. *Tot omul, care-o dată pe Singer l-a zărit, Cădea-n lingori şi friguri, silhui trăia cu anii.* id. ib. II, 177. *Proclet mai eşti, Ionică, şi sălhui, zău aşa! protestă bătrîna.* REBREANU, I. 389, cf. DR. V, 225. *Sfadă cruntă se-nfiripă între chiaburii cei silhui.* V. ROM. octombrie 1954, 28, cf. DL, DM. *E adevărat că noi am crescut olecuţă cam silhui.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 38, cf. DEX, COMAN, GL., MAT. DIALECT. I, 287.

— Pl.: *silhui, -ie.* — Şi: (regional) **sălhúi, -úie, selhúi, -úie** (COMAN, GL.), **silhúi, -úie** adj.

— **Silhă** + suf. *-ui.*

SILHUÍ[2] vb. IV. R e f l. (Regional) A se juca; a se alinta. Cf. CHIRIŢESCU, GR. 254.

— Prez. ind.: *silhuiesc.*

— De la **silhui.**

SILÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Complementul indică fiinţe) A determina prin forţă să acţioneze într-un anumit fel; a face să urmeze, să execute etc. ceea ce i se cere, împotriva voinţei sale; a constrînge, a forţa, a nevoi **(3)**, a obliga **(1)**, a osîndi **(2)**, a presa **(1)**, (livresc) a violenta, (rar) a pune suliţa în coaste (v. s u l i ţ ă), (învechit, popular şi familiar) a pune sula în coaste (v. s u l ă), (învechit şi popular) a face silă (v. s i l ă **2**), (popular) a silnici **(1)**, (învechit şi regional) a strînge, (învechit şi familiar) a strînge cu uşa (v. s t r î n g e), (învechit) a asupri, a necesita **(1)**, a silui **(1)**, a strîmtora. V. i m p u n e, p r i p i **(I 5)**, r e d u c e **(5)**, s o m a, s u p u n e. *Cine nu va vrea nu-l va nevoi, nici-l va sili.* CORESI, EV. 190. *Sili pre ei cum să se toarne la el.* PO 60/7. *Giudeţul cel mirenesc va certa-l... şi-l va sili să o îndzestreadze.* PRAV. 203. *Şi să te-are sili cineva o milă de loc, pasă cu el doauo.* N. TEST. (1648), 7ᵛ/22. *De nime silită, nici asuprită, ce de a me bună voie, am vîndut a me dreptă ocină* (a. 1667). BUL. COM. IST. IV, 19, cf. BIBLIA (1688), 184²/26. *Cinstea politicească şi dragostea în faţă prietenească a arăta mă sileaşte.* CANTEMIR, I. I. I, 57, cf. ANON. CAR., MAN. GÖTT. 17. *Olman... făcu de a se cunoaşte stăpînitor... pe unii dobîndindu-i cu făgăduieli, pe alţii silindu-i cu înfricoşări.* VĂCĂRESCUL, IST. 250. *Pe pruncii săi îi silea a merge la shoală.* MAIOR, IST. 235/16. *Silit fiind ca să aducă jărtvă idolilor... multe rane şi munci au luat* (a. 1809). GCR II, 204/13. *Au fost siliţi, ticăloşii, dă mare nevoie, a să împrumuta de la unii-alţii* (a 1813). DOC. EC. 160. *Pentru porumbu să nu fie siliţi a da de pogon cîte opt baniţi* (a. 1813). BUL. COM. IST. III, 109. *Cel ce jură fără a-l sili cineva... întru nimic nu să foloseaşte.* PRAVILA (1814), 77/10. *Şi calul şi boul ... sînt siliţi, săracii, a se supune omului.* ŢICHINDEAL, F. 30/21. *Copii* [i] *care cuprind mai cu anevoie învăţătura... să nu-i silesc nici într-un chip cu bătaia spre învăţătură* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 207. [Omul] *este silit se conviefuiască în sofietate.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XV/23. *Furăm încă siliţi de repeziciunea mării a merge multă vreme cu dînşii.* PLEŞOIANU, T. I, 76/7. *Pui înaintea judecătorului divan... să silească pă prinţipeasa Hangerli... a să înfăţişa numaidecît la judecată* (a. 1829). DOC. EC. 429. *Ar putea să mă silească la trădare către ceilalţi.* HELIADE, L. B. II, 29/25. *Dacă mă veţi sili, eu voi purcede.* DRĂGHICI, R. 109/6. *Fratele său încă mai mult îl silea jurîndu-i pe dragostea ceă frăţească să nu-i ascunză nimic.* GORJAN, H. I, 6/13. *M-aş defăima pre însumi din ziua în care un om m-ar sili să-l iubesc.* HRISOVERGHI, A. 45/20. *Cu această sistemă... fără să am dreptul a sili pe nimeni ca să o primească, am urmat drumul meu* (a. 1836). în PLR I, 39. *Siliţi fiind, cumpără de la precupeţi* (a. 1837). DOC. EC. 692. *Au fost surgunit şi silit a face... pocăinţă în public.* ASACHI, L. 21¹/10, cf. VALIAN, D. *Traian... îi învinge şi îi sileşte să ceară pace.* MAG. IST. I, 16/14. *Tilu era silit a să băga prin cămări a-şi pişca ceva şi de mîncare.* BĂRAC, T. 10/26. [Romanii] *siliră pe barbari a căuta să se statorniceascâ.* BĂLCESCU, M. V. 7. *Duşi de un ţearan ce ne silişă poliţia a lua cu plată, pornirăm la nouă ceasuri seara.* RUSSO, S. 169. *Siliţi sînt să săr pietre, poteci, cărări şi rîpe.* ARISTIA, S. 71/17. [Deficitul] *o silea... să se oprească din cheltuieli.* SION, P. 98. *Am fost siliţi noi înşine a ne face propriul nostru critic.* HASDEU, I. C. I, XII. *Vrea zmeul să mă silească a mă cununa cu dînsul.* ALECSANDRI, T. I, 446. *Vîntul şi ploaia ne siliră să intrăm în această groapă.* BOLINTINEANU, O. 265. *Desele lupte între triburi silesc pe acestea ca să-şi aleagă capi.* CONTA, O. F. 366. *Vestitul ageamiu carele... se apăra în dulcea limbă a poeziei ... precum în altă împrejurare fusese silit să facă simigiul cel cu tocmeala.* ODOBESCU, S. III, 10. *La jugu-i el sileşte pe cei ce l-au urît.* EMINESCU, O. I, 62. *Trecînd cu dînsa printre străji, o silesc să între în odaia ei.* CREANGĂ, P. 269. *Prin foame şi sete l-a silit pe cumnată-său să deschidă porţile.* CARAGIALE, O. II, 289. *O sili împăratul ca să se cunune cu el.* ISPIRESCU, L. 26. *Urletul apei ne sileşte să vorbim tare.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 284. *Cînd citim o poezie, ritmul ei ne sileşte să respirăm altmintrelea.* IONESCU-RION, S. 318. *Lumea începu să şisîiască şi Moş Teacă fu silit să înceteze din comentarii.* BACALBAŞA, S. A. I, 72. *Rar cînd se întîmplă acuma*

ca părinții să silească fiicele lor a se căsători după cine nu voiesc ele. MARIAN, NU. 39. *Bucuros că nu e silit să se pronunțe.* DAVILA, V. V. 67. *El o luă de braț și o sili să șeadă.* D. ZAMFIRESCU, R. 41. *Eu sînt agent de percepție. Nu v-aș supăra, dar mă ,silește perceptorul.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 258. *Părintele... era silit să-și amărească zilele cu Ierotei.* AGÎRBICEANU, A. 58. *Afaceri grabnice mă silesc să plec numaidecît.* GÎRLEANU, N. 77. *Băltoagele verzi ... ne sileau la sărituri gimnastice.* HOGAȘ, DR. I, 5. *Femeile silesc pe bărbați la respectarea sărbătorilor.* PÂRVAN, G. 147. *Mă vedeam în curînd silit să depun armele.* M. I. CARAGIALE, C. 8. *Frica de moarte nu ne silește la josnicii.* LOVINESCU, C. IV, 64. *Mulțimea exasperată va fi silită să-și facă singură dreptate.* REBREANU, R. I, 178. *Opera la care lucrăm siliți de nevoie să devină opera aleasă după inima noastră.* TITULESCU, D. 303. *Această... împrejurare m-a silit să-mi părăsesc neamurile.* GALACTION, O. 76. *M-au silit să merg douăzeci de pași.* CAMIL PETRESCU, U. N. 407. *Aici e ușor să hotărăști. Pe urmă, viața ne silește la tocmeli.* G. PETRESCU, Î. II, 69. *A fost de multe ori silit... să despartă vrăjmașele prinse de păr.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 158. *Cu resemnarea zîmbitoare a unui artist silit să viseze, desfăcu geamandanul.* TEODOREANU, M. I, 333. *Întîmplarea a silit pe călugări la altă rînduială.* VOICULESCU, P. I, 167. *Sînt silit să rămîn aici... pentru o consfătuire.* SADOVEANU, O. XVIII, 472. *Omul... în scris e silit să compenseze unele mijloace expresive... prin mijloace lexicale.* PUȘCARIU, L. R. I, 98. *Țăranii... erau de multe ori siliți să-și părăsească locuințele.* IORDAN, T. 156. *Tragicul destin social al tînărului poet silit să treacă printr-o succesiune de umilinți.* CONSTANTINESCU, S. III, 300. *Datoria-l silea să lase moștenire cugetarea lui cea mai bună.* ARGHEZI, S. XX, 7. *Vina este a societății, care l-a silit să facă un mariaj de conveniență.* CĂLINESCU, S. 88. *Situația avea-să mă strîngă în chingile unui efort susținut, silindu-mă la autodisciplină.* BLAGA, H. 94. *Frigul... silește oamenii să-și îmbrace cojoacele.* BOGZA, C. O. 56. *N-am silit pe nimeni să accepte ajutorul meu material.* STANCU, R. A. IV, 233. *200 000 000 de oameni... nu pot fi siliți să renunțe la cuceririle istorice obținute de ei.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 736. *Cine te-a silit să votezi?* PAS, L. I, 37. *Mă ierți că te-am silit să urci pînă la mine.* VINEA, L. II, 238. *Ce dracu mă silești să-ți vorbesc așa!* BARANGA, I. 184. *Adesea vîntul îi silește să nu aleagă drumul cel mai drept.* TUDORAN, P. 260, cf. DL. *Cei mari îl sileau să se ia la luptă cu alți copii.* PREDA, M. 44. *Părea mai bătrîn decît era și te silea să-i vorbești cu respect.* T. POPOVICI, SE. 42, cf. DM. *Nu se așează nici el ca să nu fie silit să se ridice la apariția suveranului.* BARBU, Ș. N. II, 183. *Oameni liberi, care, neavînd ocină... erau siliți să lucreze cu învoială pămînt străin.* STOICESCU, C. S. 103. *Mă silești la o mărturisire delicată.* T iunie 1964, 64. *Am crezut că omori boii, zău!... prea i-ai silit!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 180. *Opera sa, de care este silit să se despartă.* M 1968, nr. 9, 27. *Foametea a silit stăpînirea să deschidă barierele.* G. BARBU, A. V. 177. *Naratoarea începe să povestească întîmplări din viața ei, silită de o tristă împrejurare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 5/1, cf. DEX. (Refl. pas.) *Făcînd cunoscute toate cele mai sus-însemnate judecătoresculul divan, îi pui înainte... a să sili igumenii ce să împotrivesc la plată* (a. 1829). DOC. EC. 449. (Absol.) *Clima groaznic de aspră... silea la acest fel de construcție.* PÂRVAN, G. 134. *Astfel de speculațiuni silesc să se ție seamă de un cît mai vast material comparativ.* RALEA, S. T. II, 234. ✧ Fig. *Silirăm luna... În jurul inimilor noastre Să se-nvîrtească.* BLAGA, P. 316. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Apa ce este într-însul va fi silită a ieși... cu multă grabă.* AMFILOHIE, G. F. 25^{v}/8. ✦ (Complementul indică fapte, fenomene, acțiuni etc.) A orienta către o anumită desfășurare, a determina să urmeze o anumită dezvoltare, direcție etc. *Silită fiind trebuința peste putință, să pricinuiește o simțitoare greotate* (a. 1809). DOC. EC. 78. *Învață-mă să cunosc bunul; silește voința mea să-l voiască.* MARCOVICI, C. 9/24. *Silim prea timpuriu în copilărie duhul.* VASICI. M. II, 21/15. *Lucrarea duhului omenesc... ajută și silește natura spre a produce mai multe bunuri.* FM (1841), 138^{2}/11. *Spalirii sînt arburii ... pe care îi cîrmuiește, prin tundere, încît să silească datinile lor spre a dobîndi fructe frumoase.* BREZOIANU, A. 297/14. *Suvenirea ei ar sili imaginația mea să galopeze fără voie.* NEGRUZZI, S. I, 38. *Prețul cel adevărat... rămînea la discreționea acelor care se coalizau... și sileau mînele guvernului.* GHICA, C. E. II, 509. *Nu siliți natura; Veți fi neplăcuți Cu talentul care Nu sînteți născuți.* ALEXANDRESCU, O. I, 303. *Atunci producem un șir de forme ce sunt silite să existe... fără fondul lor propriu.* MAIORESCU, CRITICE, 83. *Îmi voi sili durerea să moară-n piept.* COȘBUC, S. 118. *Să îndemnăm pe scriitorii noștri... să nu-și silească puterile de producțiune prin lucrări în care se simte... presiunea din afară.* în PLR II, 146. *Tendința de a sili impresiile să intre într-un spațiu relativ restrîns.* VIANU, A. P. 160. *Eminescu și-a permis să schimbe fonetismul unor cuvinte, silindu-le să rimeze.* L. ROM. 1967, 26. ✦ (Învechit) A asupri. *Au doară am obidit mișelul, sau doară neputinciosul am silit?* CORESI, EV. 450. *Ne învață să nu silim pă supuși piste puterea lor.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. I, 328. *Tainic iubirea de sine ne mișcă și ne silește.* CONACHI, P. 277. ✦ (Învechit; complementul indică femei) A silui **(2)**. *Avea viața spurcată... și silea feate, și de ruda lui rușina.* MOXA, 358/30. *Cela ce va sili fată sau pre vreo muiare... să va giudeca.* PRAV. 200. *Va afla neștine fata cea fecioară... și silindu-o va dormi împreună cu ea.* BIBLIA (1688), 142^{2}/30, cf. 360^{1}/51. *Giupînesele le silea și, domnind, numai ciude și pozne făcea.* ȘINCAI, HR. II, 244/19, cf. POLIZU.

2. Refl. și (învechit și popular) intranz. A face, a depune eforturi deosebite (fizice, intelectuale etc.) pentru a realiza ceva; a se canoni, a se căzni, a se chinui, a se forța, a se frămînta, a se munci **(4)**, a se necăji **(2)**, a se strădui, a se trudi **(1)**, a se zbate, a se zbuciuma, a-și da osteneala (v. osteneală **2)**, a-și da silința (v. silință **2)**, (învechit și popular) a se osteni **(3)**, (popular) a se sîrgui, (popular și familiar) a se sforța **(1)**, (învechit și regional) a-și face silă (v. silă **2)**, (învechit) a se învălui, a se năsli **(1)**, a se osîrdui, a se silui **(1)**, a se volnici, (regional) a se sîrmului, a se strădănui, a se verpeli. V. căuta, frămînta, încerca, lupta, opinti **(1)**. *Cade el* [diavolul] *și sileaște ca de aceaia deșerți și fără de lucru să ne facă.* CORESI, EV. 327. *Mulți silea să întrebe, ce numai unul să tămăduia.* VARLAAM, C. 110. *Cu mare meșterșug silesc de scot acel izvor pînă în fața pămîntului.* PRAV. V. *Toată mulțimea silea să să atingă de el.* N. TEST. (1648), 74^{r}/31. *Să ne silim să miluim pre toți.* NEAGOE, ÎNV. 137/28. *Eduard, solul crăiasei de Anglia..., silea să-l poată aduce la Țarigrad.* N. COSTIN, L. 572. *Cu meșterșug, ca doară de bot l-ar putea apuca, în toate chipurile să silea.* CANTEMIR, I. I. I, 98, cf. ANON. CAR. *Mulți... silesc cu vicleșug ca să te îndemne pe Măria-ta să faci cele ce n-ai făcut în tinerețe.* ANTIM, P. XXVI. *Ce oari în poveștile domnilor... veți găsi greșeală,... să le tocmiți, fiindcă noi numai pentru numi ni-am silit* (sfîrșitul sec. XVIII). BUL. COM. IST. II, 168. *Au respuns că este dator să se silească la toate poruncile Împărăției ca o slugă veche ce este* (sfîrșitul sec. XVIII). ap. DDRF. *Nu de vreun bine ne-au adus în palaturile tale... ci silind ca să ne mănînce părinteasca moștenire.* MINEIUL (1776), 186^{r2}/27. *Numai te silește, cît poți, ca binele care-l știi... se se lățească.* BUCAVNA, 52/12. *Eu m-oi sili de a-ți face voie.* AMFILOHIE, G. F. 9^{v}/8. *M-am silit De-am scris pe Erotocrit* (cca 1800). CAT. MAN. I, 328. *Cu o îngreoiere foarte mare să silesc, să ostenesc vîslind* (a. 1804). ib. 261. *Parpangel, până prin baltă Plină de brcașe silind să iasă, Înoată încoace, încolea.* BUDAI-DELEANU, Ț. 178. *Pîntru grîu a să face făină, Divanu îndăstul să silește* (a. 1809). DOC. EC. 76. *Cel beat... se sileaște să meargă direpț.* ȚICHINDEAL, F 108/15. *Cît să poate m-oi sîli Să izbîndesc... fără a mă*

mai făli. BELDIMAN, O. 86/1. *Oarecare italieni... s-au silit d-a slobozi versificația lor din înghesuirea rimărilor.* PLEȘOIANU, T. I, 47/29. *Nenorocitul, cu moartea se silește-a se lupta.* HELIADE, O. I, 451. *Prin toate mijloacele să silesc să-ș înmulțească norodul.* CR (1829), 78²/5. *D. C. Filipescul, șeful instrucții[i] publice,... se sileșt foarte pentru cultura limbii.* ib. (1830), 340²/30. *Conjurații... se silesc prin toate chipurile... a trage cu ii toată nația.* AR. (1831), 502²/30. *O asemene trebuință cunoscînd-o și eu, m-am silit... a o îndeplini.* I. GOLESCU, C. [prefață], 5/4. *Sileșt... a te scăpa de mîhnitoarea stare în care te afli.* MARCOVICI, D. 16/22. *Vom merge dar și noi, dacă însă vă veți sili a învăța gheografia.* DRĂGHICI, R. 7/24. *Fiți dară sînătoși și siliți-vă la cetit.* GORJAN, H. I [prefață], 2/21. *M-am silit să nu ies din sistema mea* (a. 1836). în PLR I, 39. *Pînă la sfîrșitul viitorului septembrie să să silească a-și rădica sarea* (a. 1836). DOC. EC. 627. *Sileșt-te a înainta cît poți în profesia ta.* BUZNEA, F. 7/9. *Se silea să arate că termenii științelor și meșteșugurilor sînt necunoscuți.* CR (1839), 262¹/12, cf. VALIAN, V. *Se silesc cu toate puterile a înainta la învățături mai mari.* VASICI, M. II, 18/4. *Judecătorii se silesc a stoarce adevărul de la cei învinovățiți.* FM (1841), 65¹/7. *Profesorul... să va sili a face pe școlari să înțeleagă regulile prin exemplur.* REGUL. ORG. 380/12. *S-au silit de a culege deosebite întîmplări și fapte clasificate după vreme.* IST. M. IV/12. *Se sileșt să-și acopere neștiința.* MAG. IST. I, 38/12. *Silească-se stoicosul întru a sa nesimțire Să lucreze ca nebunii.* CONACHI, P. 278. *Se silea a desființa orice idee de divinitate.* ARISTIA, PLUT. LXXIII₂/24. *Mă voi sîli ca să mă fac vrednic de un asămine favor.* KOGĂLNICEANU, S. 66. *Bine ați venit, boieri! zise acesta silindu-se a zîmbi.* NEGRUZZI, S. I, 138, cf. FOLIZU. *Se necăjea... cînd vedea că nu se silesc copiii la învățătură.* GHICA, S. 51. *Un vulpoi... se silea să dovedească... Că..., Cu năravuri lăudate, E oricine fericit.* ALEXANDRESCU, O. I, 297. *Oricît s-ar fi silit cineva să-i convingă că această măsură era pentru binele lor, era la neputință ca să consoleze... pe mame.* SION, P. 70. *Mă silesc cît poci a deveni mai puțin călugăr și mai mult cetățean.* FILIMON, O. I, 311. *Eu mă voi sili... a dovedi că toate fenomenele din lume... sînt regulate după legi fixe.* CONTA, O. F. 35. *Ea... văzu pe-un bătrîn mucalit silindu-se a tăie mutre evlavioase.* EMINESCU, P. L. 75. *Articole critice, pe cari ne vom sili a le face cît se va putea mai obiective.* CARAGIALE, O. V, 246. *Se silea să s-arate veselă.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 146. *Între acești doi poli se va sili ea să se apropie... mai mult de cel dintîi.* PHILLIPIDE, P. IV. *S-au silit, luptînd alături, jugul craiului a-l frînge.* DAVILA, V. V. 152. *Ne sileam s-o recunoaștem de pe cîntec.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 139. *Venea cîte-o babă și se silea să plîngă și să se bocească lîngă mort.* AGÎRBICEANU, S. 120. *Mă sileam a-l face să priceapă.* HOGAȘ, DR. I, 2. *Mă sileam să accentuez trăsăturile ridicole... ale literaturii curente.* în PLR II, 297. *Se sileșt să ghicească ce spune.* REBREANU, I. 16. *Mă sileam din răsputeri să-mi amintesc mai bine vorbele... lui.* BASSARABESCU, V. 123. *Se sileau să nu-i iasă din cuvînt.* MIRONESCU, S. A. 87. *Silindu-se să calee drept, ieși în antret.* C. PETRESCU, C. V. 129. *Ofițerii se sileau să ne împrăștie.* BRĂESCU, A. 138. *Se silea să fie spirituală.* VLASIU, D. 57. *Unii au crezut că mă voi sili să devin istoriograful Vieții românești.* TEODOREANU, M. U. 55. *Taie... nișt gîște... și vezi de te sileșt, arată-te meșter, că uite, avem oaspeți.* SADOVEANU, O. I, 214. *Cîțiva scriitori s-au silit înaintea lui într-o direcție pe care îi era dat lui s-o perfecționeze.* VIANU, A. P. 265. *M-am gîndit și am aflat: S-a silit și s-a umflat!* ARGHEZI, S. V, 47. *Trase repede în jos piciorul subțire, silindu-se să acopere cu marginea rochiei... umerii genunchilor.* CĂLINESCU, O. I, 14. *Eu m-am silit să spun ceva.* BLAGA, H. 5. *Se sileșt să-și precizeze gîndirea.* RALEA, S. T. III, 63. *Cu respirații fierbinți se sileau să-l înfășoare.* BOGZA, C. O. 24. *El porni grăbit... silindu-se să-și țină umerii drepți.* V. ROM. septembrie 1955, 91. *Se sileșt pentru înflorirea nației, cultivînd limba națională.* PAS, L. I, 129. *Laura, dormi? — Mă silesc, dar nu pot.* VINEA, L. I, 228. *Se ridică în picioare..., silindu-se să-și ascundă nerăbdarea.* TUDORAN, P. 40, cf. DL. *Se sileau să învețe semnele acelea.* PREDA, R. 83, cf. DM. *Noi trebuie să silim a cumpăra fîn.* BARBU, PRINC. 103. *Se sileșt să surîdă.* T decembrie 1964, 11. *Pentru el accidentul era un lucru de așteptat, sau cel puțin așa se silea să-l vadă.* V. ROM. ianuarie 1965, 60. *M-am silit prea mult să justific fiecare acțiune.* CINEMA, 1968, nr. 7, VII. *Socrul... le zice: Rău v-a mai ținut de ovăz cine v-a avut, dar ia o dată siliți din putere și vă dau ovăz.* SEVASTOS, N. 317. *Și e șarpe cu șerpoaică, Silea păcate să facă.* ȘEZ. III, 65. *Noi silim de o zicem, Voi siliți de o plătiți.* BUD, P. P. 73. *Am acasă trei copii Ș-o sută de datorii, Eu silesc să să le plătesc, Mai tare mă-ndatoresc.* ANT. LIT. POP. I, 197. *Ei mi se sileau Și toți trei-notau.* BALADE, I, 434. *Eu am de lucru aicea, silesc să termin căruța asta.* O. BÎRLEA, A. P. II, 540. *Dacă vrei să trăiești bine și să aibi tiență, să te silești a fi totdeauna la mijloc de masă și la colț de țară.* Cf. ZANNE, P. VI, 342. ✧ Expr. (Învechit) **A (se) sili la drum** = a merge repede. *El credea că, silind la drum, îl va putea ajunge.* BĂLCESCU, M. V. 351. *Siliră la drum și în sfîrșit ajunseră pe cele vrăjmașe la un loc anume Iascea.* id. ib. 430, cf. POLIZU. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Natura se sileșt a goni materiile bolnăvicioase în piele.* DESCR. AȘEZ. 138/27. *Istoria se sileșt a-și da socoteală de raporturile lucrurilor.* HASDEU, I. C. I, 34. *Dintru început, știința naturală se silea a afla locul din creieri unde se naște cunoștința.* BABEȘ, O. A. I, 9. *Un vînt de gheață biciuia obrajii, silindu-se să pătrundă sub dolmanul căptușit cu blană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 8, 16/1. ✦ Intranz. (Regional) A munci **(5)**. *De o lună omu îi sileșt la casa lor.* DEMETRIUS, V. 86. *Aîdi, bărbate, să mîncăm și apoi să lucrăm, Să silim că trebuie să trăim.* BIBICESCU. P. P. 183. ✦ Refl. (Regional) A se screme **(1)** (Berința — Baia Mare). Cf. ALR I 121 bis/357.

3. Intranz. și refl. (Popular) A se grăbi. *Silind spre scaunul Sucevii, i-au ieșitu înainte Pătru Vodă.* URECHE, L. 83. *Laslău craio, dacă au luat acel ajutor... au silit la Țara Ungurească* (a. 1650—1675). GCR I, 234/29. *Văzînd că... să sfîrșește către moarte, sili de-și sosî de pripă la mănăstire.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 33ᵛ/20. *Silie să treac-în Țara Ungurească, și n-au putut să răzbască de nemț.* NECULCE, L. 362. *Ioan Zapolia cu ardelenii... n-au silit să agiungă pre bătaia de la Mohaci.* ȘINCAI, HR. II, 153/23. *Fiindcă au trecui sorocul..., să să silească a da socoteală curată la toate* (a. 1824). DOC. EC. 310. *Se silesc a triera îndată după seceriș.* I. IONESCU, B. C. 280/21. *Pe cale fiind și silind să ajungă, calul zise fetei.* ISPIRESCU, L. 21. *Fiecare se silea să trîmbițeze mai înainte zorii zilei.* GÎRLEANU, L. 74, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL. *Cînd v-am spus să nu veniți pe acolo... ați zis că vă siliți acasă!* T. POPOVICI, SE. 239, cf. DM, DEX. *Deci voi, meșteri mari, Calfe și zidari, Curînd vă siliți Lucrul de-l porniți.* ALECSANDRI, P. P. 187. *Și din gura-așa grăind: Siliți, stol de mari boieri, Bun conac că v-am aflat.* TEODORESCU, P. P. 53. *O, Mihnea, măria-ta, Nu sili la cap tăiat Că e lucru cu păcat.* id. ib. 476. *Copiliță cu părinți, Nu sili să te măriți.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 278. *Tu, babă,... te sileșt cu cina, s-o faci colea cum știi tu.* RETEGANUL, P. I, 75. *Iute, iute, că mă silesc.* ALR I 1986/49, cf. 223, 510, 518, 526, 554, 571, 573, 582, 980, ALR SN V h 1 345, 1 377. *Copilă de om bogat. Nu sili la măritat.* FOLC. MOLD. I, 117. *Cînd este să dai peste păcat, dacă e înainte, te sileșt să-l ajungi.* CREANGĂ, O. 98. ✧ Tranz. *Și silea pre dînșii și să alăture la dînsul.* BIBLIA (1688), 12²/2, cf. POLIZU. *Oamenii merg încet pe lîngă boi fără să-i silească.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 372

Se șui în car, pe ceglău, și începu să silească vitele. DAN, U. 277. *Boul, cu încetul, departe merge; de-l silești, să poticnește.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. I, 328. (Prin lărgirea sensului) *Rațiunea omului ..., în trecerea sa la progres, are bisoniu d-un conducător sigur ... care silește tardiva-i călătorie.* ARISTIA, PLUT. XVII$_2$/6.

4. Intranz. (Regional; în forma *sîli*) A sărbători ziua de lăsatul secului (prin strigături și diferite ritualuri) (Micăsasa — Mediaș). [La lăsatul secului] *sîlesc numa copii.* ALRT II 76. *Ș-apăi ficori mari sîlesc: S-o tot dus la driguța lui, ș-o zîs că nu i-o dă tată-so.* ib.

5. Refl. (Învechit, rar; despre băuturi) A-și grăbi procesul de alcoolizare. *Mustul nu trebuie îndelung lăsat la soare, ca să nu se silească de căldura soarelui mai nainte de vreame a fiarbe.* ECONOMIA, 162/25.

6. Intranz. (Regional; despre cereale) A se coace mai mult decît trebuie (Ciumeghiu — Salonta). Cf. ALR I 911/315. ✦ Tranz. (Regional; complementul indică cereale) A face să se coacă mai devreme decît trebuie (Covasna). Cf. ALR SN I h 44/192. *L-a silit căldura.* ib.

— Prez. ind.: *silesc.* — Și: (învechit) **sîlí** vb. IV. — Din v. sl. СЛАТИ.

SILIÁF s. n. v. **sileaf.**

SILICAGÉL s. n. Material granular cu porozitate mare, obținut prin deshidratarea în condiții speciale a gelului de bioxid de siliciu, întrebuințat ca absorbant și ca purtător de catalizatori; gel de silice, v. silice[1]. Cf. MDT. *Silicagelul are o porozitate mare.* LTR[2]. *Silicagelul mai e folosit în industrie ca ingredient la foarte multe produse: hîrtie, ceară de parchete, fibre, cauciuc etc.* ib., cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *silicageluri.*
— Din fr. **silicagel.**

SILICÁT[1] s. m. Sare a acidului silicic, care se găsește în natură în numeroase minerale și care se folosește în metalurgie, la fabricarea produselor refractare, a sticlei și a materialelor de construcție. *Cele dintîi două baze formă cu silicea silicați solubili, atacabili prin acidi.* MARIAN, PR. I, 174/15. *Se numesc astfeliu stîncele ale căror element principal e un silicat.* COBÎLCESCU, G. 19/25. *Aceste formează sările numite silicate.* I. IONESCU, B. C. 416/11, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 224, CADE. *Ceu mai mare parte din coaja pămîntului se compune din silicate.* SCRIBAN, D. *Dintre sărurile acizilor silicici, silicații de mare interes practic se pot obține prin topirea unui amestec de oxizi metalici.* MACAROVICI, CH. 328. *Silicații naturali au o mare răspîndire în scoarța terestră.* LTR[2], cf. DL, DM. *În general ... mineralele comune sînt combinații ale acidului silicic cu diferite metale ..., adică sînt silicați simpli sau complecși ai acestor metale.* GEOLOGIA, 13, cf. DER, DN[2]. *Praful lunar este alcătuit din sfere constituite din silicați.* RL 1969, nr. 7 706. *Silicații se găsesc în stare naturală sub formă de garnituri, gneisuri, argilă și caolin sau se pot produce sintetic.* D. MED. ✧ (Urmat de determinări care arată felul) *Toarnă un acid în silicatul de potasă și-i vei precipita siliciul într-un fel de materie închegată.* MAN. SĂNĂT. 286/24. *Silicat de sodiu cunoscut sub numele de sticlă solubilă.* PONI, CH. 144. *Îndestulător silicat de aluminiu, am observat eu: merii dumitale au viitor măreț.* SADOVEANU, O. XVIII, 531. *Se utilizează numai zăcămintele de pechblendă (silicat și aluminat de uraniu).* ENC. TEHN. III, 16.

— Pl.: *silicați* și (învechit, n.) *silicate.*
— Din fr. **silicate.**

SILICÁT[2],-Ă adj. (Învechit; despre roci) Care conține silicat[1], ca element principal. *Stîncele silicate ... se numesc astfeliu stîncele ale căror element principal e un silicat.* COBÎLCESCU, G. 19/16. *Stîncele silicate se-mpart în nouă grupe: șistoase, lutoase ... și piroxenice.* id. ib. 19/19.

— Pl.: *silicați, -te.*
— De la **siliciu.**

SILICATÁRE s. f. (Și în sintagma *silicatarea pămîntului,* LTR[2]) Procedeu de consolidare și impermeabilizare a terenurilor de fundații, a pereților săpăturilor și a galeriilor etc., prin injectarea în pămînt a unei soluții de silicat de sodiu și a unei soluții de electrolit; (rar) silicatizare. Cf. LTR[2], DER, SFC IV, 320, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *silicatări.*
— De la **silicat[1].**

SILICATIZÁRE s. f. (Rar) Silicatare. Cf. LTR[2].

— Pl.: *silicatizări.*
— De la **silicat[1].**

SILÍCĂ[1] s. f. (De obicei apozițional; adesea art.) Material refractar compus mai ales din bioxid de siliciu; dinas. *Producția va crește ... la cărămizi refractare (șamotă) cu 56%, la cărămizi silică cu 136%.* LEG. EC. PL. 435, cf. LTR[2], DL, DM. *Să se acopere ... necesarul de cărămizi șamot și circa 90 la sută din cărămizile silica.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 837. *Șeful turnătoriei de oțel a propus înlocuirea ... cărămizilor de magnezită ... cu cărămizi silica produse în țară.* ib. nr. 4 849, cf. DN[2], DEX.

— Pl.: *silice.*
— De la **silice[1].**

SILÍCĂ[2] s. f. v. **silicvă.**

SILÍCE[1] s. f. (Chim.) Corp solid, compus al siliciului cu oxigenul, dur, alb sau incolor, insolubil în apă, cu temperatura de topire foarte înaltă, care se găsește în natură în compoziția celor mai multe roci și care se folosește la fabricarea sticlei, a betonului etc.; bioxid de siliciu. *Selce esti o suptstare foarte vîrtoasă, făcută de părticeli strălucitoare de năsip, unite tare într-un loc și întărite.* AMFILOHIE, G. F. 213^r/2. *Esti lucru știut că să găsăște înluntru acelor mai sus numite trupuri bucățeli de selce, de piatră vînătă, de pucioasă și alti feliuri de minerali.* id. ib. 220^v/16. *Dacă siliția să va uda cu apă apoi să află că 110 părți de a ei au tras la sine 250—280 părți de apă.* CAIET, 99^r/17. *O lipsă de țepenie cășunată printr-un deficit în proporția silicei de care cerealele au nevoie.* BREZOIANU, R. 137/25. *În natură se află un număr mare de varietăți de silice, ce se numesc opal, cristal de rocie, agată, cremene.* MARIN, PR. I, 176/26. *Substanțele pămîntoase cele mai comune ce se găsesc în stîncile de piatră sînt: silice, alumină, magnezie și var.* BARASCH, I. N. 34/7. *Silicele formează rerunchi, cîteodată păturî, grămezi, filonuri, vine, simburi.* COBÎLCESCU, G. 16/13, cf. AGRONOMIA (1859), 156, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, DS. *Unele plante și animale conțin ... silice în corpul lor.* MACAROVICI, CH. 328, cf. MDT. *Calcare silicoase, în care silicea se găsește sub formă de lentile.* ONCESCU, G. 171, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], D. MED. ✧ Fig. *De dîbui dincolo de-Acum, Mințîi nu-i mai scapără silicea.* BENIUC, C. P. 99. ✧ (Chim.) *Gel de silice* = silicagel.

— Pl.: *silice.* — Și: (învechit, rar) **siliție, sélce** s. f.
— Din fr. **silice.** — **Selce** < it. **selce.**

SILÍCE[2] s. f. v. **siliciu.**

SILICIÁT, -Ă adj. (Învechit, rar; despre roci) Care conține un compus din silice[1], ca element principal. *Stînci siliciate sînt acele al căror element principal e un mineral compus din silice.* COBÎLCESCU, G. 15/14. *Stîncele siliciate cuprind treisprăzece genuri: cvarțul, sandstronul, năsipul, silicele ... și siderocristul.* id. ib. 15/17.

— Pronunțat: *-ci-at.* — Pl.: *siliciați, -te.*
— De la **silice[1].**

SILÍCIC, -Ă adj. (Chim.; despre acizi, eteruri etc.) Care se obține din siliciu. *Acidul silicic este un acid prea moale.* MARIN, PR. I, 174/7. *A dobîndit silice hidratată... lăsînd eter silicic în acția aerului umed.* id. ib. 176/12. *Acidul silicic este foarte răspîndit în natură.* PONI, CH. 143, cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D. U., CADE, ȘCRIBAN, D. *Dintre sărurile acizilor silicici, silicații... se pot obține prin topirea unui amestec de oxizi metalici sau carbonați cu bioxid de siliciu.* MACAROVICI, CH. 328, cf. DM. *În general... mineralele comune sînt combinații ale acidului silicic cu diferite metale.* GEOLOGIA, 13, cf. DN², DEX.

— Pl.: *silicici, -ce.*
— Din fr. [acide] **silicique.**

SILICÍCOL, -Ă adj. (Despre plante) Care este adaptat la un sol bogat în bioxid de siliciu sau în roci silicoase. Cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *silicicoli, -e.*
— Din fr. **silicicole.**

SILICIÉRE s. f. Operație termochimică de îmbogățire superficială cu siliciu a unor piese metalice pentru a le face mai rezistente la coroziune; (rar) silicizare. *Prin siliciere nu se obține mărirea durității superficiale a pieselor.* LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ci-e-.* — Pl.: *silicieri.*
— De la **siliciu.**

SILICIFIÁT, -Ă adj. Care a suferit procesul de silicifiere. *Alteori nisipurile sînt feruginoase și divers colorate, de la roșu la gălbui; apoi nisipuri fine, cu resturi de lemne silicifiate.* ONCESCU, G. 83. *Adeseori apar bancuri complet silicifiate de japsuri.* id. ib. 125, cf. DEX.

— Pronunțat: *-fi-at.* — Pl.: *silicifiați, -te.*
— Din fr. **silicifié.**

SILICIFICÁRE s. f. (Rar) Silicifiere. Cf. LTR², DEX.

— Pl.: *silicificări.*
— De la **siliciu.**

SILICIFIÉRE s. f. Îmbogățire cu siliciu sau transformare în siliciu a unei roci, a unui lemn, a unei plante etc., în urma unui proces natural, (rar) s i l i c i f i c a r e; p. e x t. porțiune silicifiată a unei roci, a unui lemn etc. *Un complex de calcare și de marne cenușii cu silicifieri frecvente.* ONCESCU, G. 264, cf. LTR². *Plantele se fosilizează, de obicei, prin carbonificare, dar cele mai frumoase exemplare iau naștere prin silicifiere și calcifiere.* GEOLOGIA, 57, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-fi-e-.* — Pl.: *silicifieri.*
— De la **silicifiat.**

SILICIÓS, -OÁSĂ adj. Care este format din siliciu; care conține siliciu. *S-au văzut în locuri lutoase, silicioase, amestecate de bolovani de grosime de mijloc, făcînd brazdă netedă.* IC. LUM. (1840), 52¹/18. *Pămîntul creminos seau prundos (silițios) este o pulbere albă, fină, fără miros și gust în apă.* CAIET, 99ʳ/12. *Se calcină într-un creuzet de pămînt... o materie silicioasă, cuarț, feldspat, nisip cu 4 părți de carbonat de potasă.* MARIN, PR. I, 175/7. *Calcarul silicios cuprinde silice.* COBÎLCESCU, G. 38/7. *Anglia... posedă mineralele de fier... amestecate cu cărbune și cu toate substanțele silicoase și feroase necesare topirii.* GHICA, C. E. III, 62. *Năsipul este numit silicios sau calcariu, după cum se află cuprinzînd năsip sau var.* I. IONESCU, B. C. 49/15. *Aparatul fiind instalat... se adaoge năsip silicios curat.* ARHIVA, II, 146, cf. BARCIANU, GRECESCU, FL. 49, 77, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Minereurile de fier sînt amestecate cu roci de natură calcaroasă sau silicioasă.* IOANOVICI, TEHN. 31. *Castanului îi prieste pămîntul silicios.* ȘCRIBAN, D., cf. CANTUNIARI, L. M. *Nu se pot face șarje de oțel pentru table silicoase.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 6/2. *În calcare se găsesc concrețiuni silicioase.* ONCESCU, G. 68. *Industriile în cari se folosesc amestecuri de materii prime silicoase.* LTR², XV, 629, cf. DM. *Nisipul silicios se observă mai ales pe fundul văilor.* GEOLOGIA, 27, cf. DN², DEX.

— Pl.: *silicioși, -oase.* — Și: **silicós, -oásă,** (învechit, rar) **silițiós, -oásă** adj.
— **Siliciu** + suf. *-os.* Cf. fr. s i l i c e u x.

SILÍCIU s. n. Element chimic, metaloid, cristalizat sau amorf, de culoare cenușie, cu proprietăți asemănătoare cu ale carbonului, care se găsește în natură sub formă de silice¹ sau de silicați și se întrebuințează pentru a da duritate și rezistență aliajelor fierului. *Se dobîndește un nasture de topitură în care proporția siliciumului poate să se rîdice pînă la 5 sau 6 din sute din greutatea ferului.* MARIN, PR. I, 174/5. *Toarnă un acid în silicatul de potasă și-i vei precipita siliciul într-un fel de materie închegată.* MAN. SĂNĂT. 286/25. *Care este natura petrei în care domină siliciul?* BARASCH, I. N. 34/8. *Trei pătrimi din pămînturile arabile sînt formate din siliciu.* I. IONESCU, B. C. 416/3, cf. PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D. *Siliciul există în natură în stare de acid silicic.* PONI, CH. 143, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Siliciul și manganul îmbunătățesc calitățile tehnologice ale fontei.* IOANOVICI, TEHN. 44. *Siliciul influențează în bine degajarea gazelor din oțelul și fonta topită.* ORBONAȘ, MEC. 39, cf. DS. *Oțelul mai conține mangan, crom, siliciu și fosfor.* ENC. AGR. IV, 332, cf. ȘCRIBAN, D. *Alături de oxigen, siliciul este cel mai răspîndit element ce se găsește în natură.* MACAROVICI, CH. 327, cf. MDT. *Siliciul curat formează cristale aparținînd sistemului cubic.* LTR², cf. DL, DM, DER. *Și-un vînt subțire l-a purtat... Spre oazele sub rodnice-guspicii Să-nchidă frunza-n giulgiu de silicii.* VULPESCU, P. 68, cf. DN². *Producția modernă și produsele ei necesită folosirea ... unor materiale rezistente ca siliciul, germaniul, ferita.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 8/4. [Printre] *elementele ce intră în compoziția materiei lunare sînt siliciul, aluminiul și magneziul.* ib. nr. 1 205, 10/2, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 27/2, D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (rar) *silicii.* — Și: (învechit, rar) **silícium** s.n., **silice** (ALEXI, W.) s.f.
— Din fr. **silicium.**

SILÍCIUM s. n. v. **siliciu.**

SILICIÚR subst. v. **siliciură.**

SILICIÚRĂ s.f. Combinație a siliciului cu un metal. *Oarecare metale, și mai cu seamă ferul, reduc silicea în prezența cărbunelui și formă oxid de carbon și un siliciur metalic.* MARIN, PR. 174/2, cf. ANTONESCU, D. *Siliciura de carbon...* [este] *numită mai frecvent carbură de siliciu.* LTR². *Combinații ale siliciului cu hidrogenul... se obțin prin tratarea siliciurii de magneziu cu acid clorhidric.* DER IV, 394, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *siliciuri.* — Și: (învechit, rar) **siliciúr** subst.
— Din fr. **siliciure.**

SILICIZÁRE s. f. (Rar) Siliciere. Cf. LTR², DER, SFC IV, 320, DEX.

— Pl.: *silicizări.*
— De la **siliciu.**

SILICÓN s. m. Compus macromolecular alcătuit din lanțuri sau cicluri de atomi de siliciu care alternează regulat cu atomi de oxigen și care are radicali organici legați la atomii de siliciu. *Siliconii fluizi sînt transparenți la lumină.* LTR². *Siliconii lichizi industriali sînt compuși din amestecuri de produși nevolatili cu greutăți moleculare mari.* ib., cf. DER, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *siliconi.*
— Din fr. **silicone.**

SILICÓS, -OÁSĂ adj. v. **silicios.**

SILICOTERMÍE s.f. Procedeu de reducere a unor oxizi metalici greu reductibili, folosind ca agent de reducere pulberea de siliciu sau de ferosiliciu. Cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl. *silicotermii.*
— Din fr. **silicothermie.**

SILICÓZĂ s. f. Boală pulmonară cronică, de obicei profesională, caracterizată printr-o fibrozare a plămînilor ca urmare a inhalării pulberii de siliciu. *Aerajul, combaterea silicozei și lupta contra degajărilor instantanee de cărbune și gaze sînt probleme ce cer studii amănunțite.* CONTEMP. 1954, nr. 380, 5/5. *Dovadă a legăturii strînse dintre cercetarea științifică și practică ... sînt și realizările obținute în studiul silicozei.* ib. 1956, nr. 486, 3/5. *Prevenirea silicozei ... se realizează prin luarea unor măsuri complexe de ordin tehnic, medico-sanitar și social.* LTR², cf. DM, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *silicoze.*
— Din fr. **silicose.**

SILICTÁR s. m. v. **silihtar.**

SILÍCUĂ s. f. v. **silicvă.**

SILÍCULĂ s. f. Tip de fruct uscat dehiscent al unor plante crucifere, asemănător cu silicva, dar mai scurt și cu un perete fals despărțitor în interior. Cf. MIHALI, C. 141. *Fructul silică sau siliculă.* GRECESCU, FL. 49, cf. ALEXI, W., CADE. *Fructul e o siliculă păroasă, cu caliciul persistent.* ENC. AGR. I, 126, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN². *Cele mai comune sînt: traista-ciobanului, cu fructul ... numit științific siliculă.* BOTANICA, 150, cf. M. D. ENC., DEX.
— Accentuat și: (învechit) *silículă.* ALEXI, W. — Pl.: *silicule.*
— Din fr. **silicule.**

SILÍCVĂ s. f. Tip de fruct dehiscent în formă de păstaie, caracteristic plantelor din familia cruciferelor, împărțit în interior printr-o membrană subțire, pe care sînt prinse semințele. Cf. J. CIHAC, I. N. 261, BARASCH, I. F. 147, MIHALI, C. 141. *Fructul silică sau siliculă.* GRECESCU, FL. 49, cf. ALEXI, W., CADE. *Fructele sînt niște silicue liniare.* ENC. AGR. IV, 129, cf. SCRIBAN, D. *La maturitate silicva se deschide în patru linii, desfăcîndu-se ... în două valve laterale.* LTR², cf. DL, DM. *Silicva este fructul caracteristic al plantelor din familia cruciferelor.* BOTANICA, 79, cf. DN², M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *silicve.* — Și: **silícă** (ALEXI, W., SCRIBAN, D.; accentuat și *sílică*, SCRIBAN, D.; pl. *silici*, id. ib.), **silícuă** (CADE, SCRIBAN, D., LTR²) s. f.
— Din lat. **siliqua, fr. silique.**

SILÍE s. f. (Bot.; într-o poezie populară; cu sens neprecizat, probabil) Filimică *(Calendula officinalis)* (Băile Govora). Cf. MAT. FOLK. 270. *Foaie verde și-o silie, Toată lumea-mi zice mie Că sînt amurează ție.* ib.
— Pl.: *silii.*
— Etimologia necunoscută.

SILIHDÁR s. m. v. **silihtar.**

SILIHTÁR s. m. **1.** Mare demnitar la turci, care purta sabia sultanului; demnitar turc care avea în grijă armele unui mare-vizir. *Silihtar ce era înlăuntru, care slujbă este de împărăție foarte aproape, adecă spătar ce poartă spata sau buzduganul după împăratul.* M. COSTIN, ap. ȘIO II₂, 109. *200 tal*[eri] *s-au dat dar silihtarului lui Hasan paşa seraschierul* (a. 1693). ȘIO II₂, 110. *L-au făcut surgun la Cavala, ... că să pună tare sălihutarul pentru dînsu.* NECULCE, L. 167. *Au mers la împăratul ... și i-au dat arzul de l-au cetit; zic să fi fost sălihtarul împărătesc acel de l-au dat* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 249/22. *După mazilia lui silictar Mehmet paşa, sultanul trimise pecetea lui Musunoglu.* DUMITRACHE, ap. ȘIO II₂, 110. *Făcu sahtibi-devlet pe silictar Mehmed paşa, dîndu-i poruncă să stea la Babadag.* VĂCĂRESCUL, IST. 282. *Silihtarul cu urdia la Bacău a venit.* BELDIMAN, ap. ȘIO II₂, 109, cf. DDRF, CADE, SCRIBAN, D. *Pavel a fost ispravnic de Gorj și, la venirea turcilor, a trebuit să se prezinte spre justificare înaintea silihdarului.* OȚETEA, T. V. 73. *Dintre acești călători, descinși în capitală, ... îl semnalăm pe silahdarul Mustafa aga.* G. BARBU, A. V. 225. ◇ *Silihtar aga* sau *silihtar paşa* = titlu dat primului mareșal al palatului împărătesc, în administrația Imperiului Otoman. *Pre unul den acele capete la împărăție, pre silihtar paşa, îl cuprinsese Matei Vodă cu dările.* M. COSTIN, ap. ȘIO II₂, 110, cf. TDRG.

2. Spătărel sau armaș în ierarhia Imperiului Otoman. *Den astînga 3 000 de silihtari slujesc în patru sau în cinci cai.* SIMION DASC., ap. ȘIO II₂, 110.

— Pl.: *silihtari.* — Și: **silihdár, silictár, silahdár, silehtár** (NECULCE, L. 180), **sălihtár, sălihutár** s. m.
— Din tc. **silâhdar, silâhtar.**

SILIMANÍT s. n. Silicat natural de aluminiu, folosit în industria ceramică. Cf. MDT. *Grupul I Cristalin, în care predomină micașisturile cu feldspați, graniți; turmalin, ... sillimanit.* ONCESCU, G. 251. *Sillimanitul se întrebuințează, ca materie primă ..., la fabricarea produselor refractare cu calități superioare.* LTR², cf. DER, DN², DEX.
— Scris și: *sillimanit.*
— Din fr. **sillimanite.**

SILIMÉNT subst. v. **selament.**

SILIMÍNI s. f. pl. v. **sulumină.**

SILÍNGĂ s. f. v. **seringă.**

SILINÍNI s. f. pl. v. **sulumină.**

SILÍNȚĂ s. f. **1.** (Învechit) Constrîngere. *Atunce au cunoscut Sălința în cari au încăput* (a. 1777). GCR II, 116/8. *Acum, făr-a mea voință, Gura singură urmează Dup-a Vinerii silință.* HELIADE, O. I, 263. *Acele fapte briliante și bravuri ... adeseori sînt numai niște silințe de pasiuni.* ARISTIA, PLUT. XXVI₂/15. ◇ Expr. (Regional) **A face (asupra-și) silințe** (sau **o silință**) = a se reține, a se stăpîni. *Era cît pe ce să se descopere ei, însă făcînd asupra-și silințe, el se opri.* GANE, N. I, 16. *Își strîmbă obrazul, făcînd o silință să pară și el bucuros.* SADOVEANU, O. XIII, 264.

2. Încordare voluntară, îndelungată, a forțelor fizice, intelectuale etc. în vederea realizării unei acțiuni, a atingerii unui scop² **(1)** etc., caznă, chin, efort, forțare, muncă **(2)**, osteneală **(2)**, sforțare **(1)**, străbanie, străduință, trudă **(1)**, zbatere, (rar) străduială, străduire, (popular) canoneală, căznire, nevoință **(3)**, străbănuință, străbănuire, (învechit și regional) sforță, (regional) morînceală **(1)**, ștrapaț, zoală; muncă **(3)** susținută, insistență într-un domeniu de activitate, la învățătură etc., asiduitate, insistență, perseverență, rîvnă **(2)**, sforțare **(2)**, sîrguință, stăruință, străbanie, străduință, zel, (popular) osîrdie; p. ext. spor la muncă, hărnicie, sîrguință, străbanie, vrednicie, zel, (popular) sîrg, (învechit) diligență. V. încercare. *Cu silința și cheltuiala lui Șerban Vodă, au isprăvit să meargă boierii la Obluciță.* NECULCE, L. 87. *Dară acest păcat l-ar fi răsplătit cu silință ce au făcut de au scos turcii din țară.* CANTA, ap. DDRF. *Luînd seama dascalilor ... cu ce feliu de silință să poartă asupra învățăturii copiilor* (a. 1748). URICARIUL, I, 65. *Cu îndemînarea și silința și multa osîrdie a D-sale cinstit credincios al domniei mele boeriu ... s-au găsit lucrul cel mai bun* (a. 1764). ib. 293. *Această sfîntă biserică ... s-au podobit cu sălința, osteneala și cheltuiala dumisale Iordachi Cantacuzino*

(a. 1779). IORGA, S. D. XV, 8. *El mai îndoia a sa silință și a sa vîrtute ca să despice apele* (a. 1794). GCR II, 152/37. *Rogu-vă pre toți... Ca să cetiți cu fierbinte silință Pre această numită carte* (a. 1804). CAT. MAN. I, 262, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Am chemat pă Adam Zetru... și, după silința ce am făcut, s-au înduplecat a cumpăra aceste oi* (a. 1827). DOC. EC. 392. *Ea todauna simțea un nu știu ce care se împotrivea silințelor sale.* PLEȘOIANU, T. II, 6/16. *Cuvîntul profesurului..., bunul său metod, ... silința și rodurile școlarilor toate s-au unit într-această zi.* CR (1829), 25²/5. *Ambasadorul nostru a săvîrșit această negoțiație cu mare statornicie și silință.* ib. (1830), 14¹/7. *Monitorul laudă cu covîrșire rîvna, silința și cumpătarea ce a arătat gvardia națională la întîmplarea aceasta.* ib. (1831), 18¹/19, cf. AR (1831), 489¹/47, I. GOLESCU, C. *Cînd cineva va ave stăruitoare silință și răbdare, poate săvîrși toate acele lucruri.* DRĂGHICI, R. 87/23. *Marchezul ... se închină cu totul... întru silința de a aduna starea sa cea dărăpănată.* FM (1838), 41¹/17. *Așa feliu de lupte seau silințe spre a covîrși pe alții... se făcea din vechime prin alergări, lupte cu arme, giocuri... și poezii.* ASACHI, L. 31¹/7, cf. VALIAN, V. *Prin ale sale feliurite trebuințe cere pururea nouă silință de puteri.* VASICI, M. II, 49/7. *Cei ce vor da semne ... dă silință mai osebită la învățătură să se așeze în Școala Națională.* REGUL. ORG. 355/8. *Pruncia îndelungată și bătrînețele grele... Cer și grijă mai delungă și sprijin mai cu silință.* CONACHI, P. 295. *Pe lîngă silința noastră, sperăm și în ajutorul altora* (a.1850). PLR I, 138, cf. ISER, POLIZU. *Silințele tuturor cabinetelor de a potoli focul aprins... dovedesc că înțelegerea este dificilă.* GHICA, C. E. II, 486. *Dar toat-a mea silință A fost peste putință Puterea armoniei să-l fac s-o înțeleagă.* ALEXANDRESCU, O. I, 181. *Se duseră să solicite ... liberarea lui. Toate silințele însă rămaseseră deșerte.* SION, P. 109. *Stîncă de granit de care se sfărîmau poeticele lor silințe, fără să producă cel mai mic efect.* FILIMON, O. I, 117. *Lucrul cîmpului soarbe toată îngrijirea și silința unui bun cultivatoriu.* I. IONESCU, B. C. 71/15, cf. BARCIANU, V. *Urmărește cu mare silință producerile străine.* MAIORESCU, CR. III, 20. *Succesul acestei silinți atîrnă de puterea vrăjmașului ce trebuie a fi biruit.* CONTA, O. F. 221. *C-o silință uriașă sparge zidurile vii.* MACEDONSKI, O. I, 105. *Țăranul... nu va ajunge să-și cîștige drepturile ce le are decît prin proprie-i silință.* DEMETRESCU, O. 204. *După atîtea zadarnice silinți de a căuta adevărul, europeanul nostru s-a buimăcit.* PHILIPPIDE, P. 204. *Silințele papilor îi dezbinară de acea biserică și-i alipiră către a lor.* XENOPOL, I. R. III, 32. *Sperăm că silințele noastre vor da roade.* în PLR I, 511, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Au suferit... unele schimbări care sînt îmbunătățiri, silinți către mai frumos.* IORGA, C. I. I, 107. *Casă friguroasă, lucrurile rău așezate. Îl supără silințele servitoarei de a le așeza pe placul lui.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 245. *Toate îndemnurile și silințele mele... fură zadarnice.* HOGAȘ, DR. I, 217, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Toată silința lui de a atrage atenția publicului.* LOVINESCU, C. IV, 15. *Toate silințele mele cu ei n-au folosit nimic!* REBREANU, R. II, 158. *Numai el trebuie să știe silințele, iluziile, smăcinările... pe care le-am agonisit.* GALACTION, O. A. I, 133. *E rîndul meu... să-mi adun toate silințele ca să birui o mare mîhnire.* C. PETRESCU, Î. I, 136, cf. SEBASTIAN, T. 59. *Eram răsplătit... pentru silința de a-mi face cruce cu mîna bolnavă.* VLASIU, A. P. 7. *Caii, mușcați de harapnice..., Se întinseră cu silinți cumplite în ștreanguri.* SADOVEANU, O. X, 200. *Nu-ți legăna durerea cu ritmică silință.* PILLAT, P. 45, cf. SCRIBAN, D. *Adevăratul model omenesc care conducea silințele artistice încetase de a mai fi tipul uman desăvîrșit.* VIANU, E. 475. *Ne e teamă de orice silință.* CĂLINESCU, C. O. 95. *Silințele mele nu mai puteau să țină clasa în frîu.* BLAGA, H. 76. *Cu toată silința lui, Arghir nu izbuti să se dezbare de povara de tristețe cu care venise.* VINEA, L. II, 124, cf. DL, DM. *Criteriul de bază al moralei rămîne virtutea, iar veștejirea contrariului e urmărită cu neabătută silință.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 8/2, cf. DEX. *Buna silință mumă la orice învățătură.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 529. *Silința taie pînza.* Cf. PAMFILE, J. II, 165. ◇ Fig. *Fundul pălăriei mele, cu toate silințele ce-și dădea, nu izbutea nici într-un chip să se înalțe dincolo de curmătura căciulilor vreunuia din ei.* HOGAȘ, DR. I, 294. *Tufărișurile pletoase de sălcii se zbuciumau, răsucindu-se cu silinți repetate, ca să se elibereze din ancorele rădăcinilor.* SADOVEANU, O. XVIII, 592. ◇ Loc v. b. **A-și da silință** sau **a-și da (toată) silința**, ori **toate silințele** sau (învechit) **a avea (mare) silință**, ori **a face (multă) silință** sau **a pune silință**, ori **a(-și) pune toată silința** = a se sili (2). *Să pui dumneata silință, doar s-ar putea prinde* [hoțul] (sfîrșitul sec. XVII). BUL. COM. IST. II, 204. *La mulți din cei mari le-au părut rău,... puind și tot chipul de silință ca să lipsească Neculachi din capichihaelicul Moldovei* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 260/13. *Episcopul, banul și eu făcum multă silință spre a-i face să se întoarcă.* VĂCĂRESCUL, IST. 288. *Au pus toată silința ca să încalice pe cal.* IST. CAROL XII, 75²/10. *Supușii acum nu au atîta silință... în lucrarea pămîntului.* AMFILOHIE, G. 11/15. *Să știți că de-acu bucate Nu v-oi da, de n-eți pune silință Cu turcii încai o dată a vă bate.* BUDAI-DELEANU, Ț. 201. *Toată silința să puneți și otît fînul, cît și orzul să-l teslimatisiți* (a. 1814). DOC. EC. 163. *Prințul Rișeliu au avut mare silință ca să înfrumusețeze acest oraș.* CR (1829), 78¹/9. *S-au dat poruncă către îngrijitorul ca să facă silință a găsi să cumpere asemenea vase* (a. 1832). DOC. EC. 508. *Vom pune toată silința, vom face orice jertfă ca... să supunem tainicele porniri ale inimii.* MARCOVICI, D. 17/21. *Nu-mi rămîne acum altă decît să-mi pui toată silința ca însumi să pot născoci toate acele ce-m sînt de lipsă.* DRĂGHICI. R. 102/2. *La un rău obștesc, cînd cere trebuința, Ca să-l întîmpinăm puind unit silința, Adeseori perim obștește.* DONICI, F. II, 34/16. *Vezi omul cită silință pune ca să mă slujească.* CONACHI, P. 292. *Văzînd că-ți pui silința mai curînd a izbuti..., și eu îți voi răsplăti.* PANN, P. V. II, 7/4. *Își dete toată silința de a-i da o bună educațiune.* NEGRUZZI, S. I, 109, cf. BARCIANU, V. *Oamenii leneși... care nu-și dau nici o silință, care nici mîna nu și-o întind ca să ieie darul.* SLAVICI, N. I, 12. [Redacția] *își va da toată silința să merite încrederea publicului.* în PLR II, 44, cf. ALEXI, W. *Își dete toate silințele ca să organizeze cît mai bine instrucțiunea după noua lege.* ap. TDRG. *Trebuie... să te mai gîndești că dumneata ești cu inima împăcată, că ți-ai dat toate silințele.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 235. *Dumneata faci foarte rău că nu-ți dai silința să-ți cunoști situația reală.* AGÎRBICEANU, A. 324. *Călătoarea își dete toată silința să se urce mai repede.* GÎRLEANU, L. 18. *Toată silința ce-mi dădui ca să-l pot ajunge rămase zadarnică.* HOGAȘ, DR. I, 80. *Crezi că e de înțeles? Îmi dau toată silința, dar nu pricep nimic.* CAMIL PETRESCU, T. III, 134. *Colonelul asculta iritat dîndu-și toate silințele să pară încîntat.* C. PETRESCU, Î. II, 27. *Pintilie făcu silință să-și limpezească și mai bine punctul de vedere.* SADOVEANU, O. IX, 47. *Dă-ți, te rog, silința și termină traducerea asta.* CĂLINESCU. S. 42. *Mi-am dat toate silințele să mediez o reconciliere.* PAS, L. II, 118. *Ceilalți își dădeau silința să zîmbească.* TUDORAN, P. 371, cf. DL, DM. *Toți... nè-am dat silința de a adînci cîștigurile inițiale.* T august 1964, 92. *Își dă silința să mărească miza farmecului uman.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 5/1. *O suferință cu atît mai mare, cu cît mai mult își da toate silințele să nu transpară nimic dintr-însa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/2, cf. DEX. *Și-a dat el silința din ce-n ce, încît a foz dă bărbat atîta.* O. BÎRLEA, A. P. II, 14.

— Pl.: *silințe* și (popular) *silinți*. — Și: (învechit, rar) **sălînță** s. f.

— **Sili** + suf. *-ință*.

SILÍPSIS subst. v. **silepsă.**

SILÍRE s.f. Acțiunea de a (s e) s i l i și rezultatul ei. 1. Determinare prin forță a cuiva să acționeze într-un anumit fel; constrîngere, forțare, obligare, siluire **(1)**,

(livresc) violentare, (învechit) asuprire. V. s o m a r e. Cf. s i l i **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., ISER, BARCIANU, V., ALEXI, W., DL, DM, DEX.

2. (Învechit) Forțare. Cf. s i l i **(2)**. *Ar face de trebuință o mai mare silire a puterilor.* VASICI, M. II, 10/2, cf. POLIZU.

— Pl.: *siliri.*

— V. **sili.**

SÍLIȘTE s. f. **1.** (Învechit și popular) Vatră (a satului); p. e x t. sat **(I 1)**. *Să fie Stoichii și împreună cu feciorii, de la Movila Oii pînă la Micudu, însă la silișteiarași a patra parte* (a. 1537). BUL. COM. IST. V, 179. *O „silișteпustie", anume Ungurașii..., care sat a fost întâi dompesc* (a. 1587). IORGA, S. D. XI, 47. *Să-i fie lui olcină... dă în plasa dă sus a patra parte de în sat, dă în cîmpu... și dă în selișteсatului* (a. 1604). id. ib. I, 137. *Acea silișteau fost de cumpărătură Bîrlădeanului de la Crăgun Prodan* (a. 1605). URICARIUL, I, 159, cf. CAT. MAN. I, 59. *O parte de selișteдespre malul roșu... să aibă a o ținea Cozianii* (a. 1608). CUV. D. BĂTR. I, 161. *De păstă tot hotarul, din cîmpul, din pădure și di*[n] *seliște* (a. 1610). BUL. COM. IST. III, 80. *O silișteпînă unde s-ar ajunge cu alte hotară* (a. 1623). ap. PANAITESCU, O. Ț. 99. *Să se știe partea lui (Crețu) a treia parte din cîmp și din pădure și din apă și din silișteasatului* (a. 1652). ap. RĂDULESCU-CODIN, M. N. 23. *O sălișteîntreagă, anume Ciorăienii* (a. 1667). BUL. COM. IST. IV, 23. *Și siliștilor, pe unde să pustiisă, au dat slobodzii.* M. COSTIN, O. 94. *O săl

4. (Învechit și regional) Pășune **(1)**. *O giumătate de sat ... este în gura văi[i] ce merge din Călmățuiu, anumi sălișteа oilor* (a. 1523). IORGA, S. D. VI, 11. *Astă-vară pe saliște Fost-am păcurar la gîște.* F (1871), 40, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cine-mi ia fînu iot, -i las cu zece poli claia, cu condiția să-l mănînce cu vitele pe selișteа mea dintre Rîu și Balta Seacă.* AL. LUPULUI, P. G. 181, cf. STOIAN, PĂST. 42, DEX, CHEST. IV 113/626, ALR I 409/508, A IX 5. *Oi dalbe am păzit Pe siliștea veche.* FOLC. MOLD. I, 249. ✦ (Prin nordul Mold., prin Bucov. și prin Dobr.) Loc plan (expus vînturilor). Cf. IORDAN, T. 445, BL VI, 39, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI și din SOMOVA — TULCEA.

5. (Regional) Porțiune de pămînt plantată cu pomi (în vatra satului). *7 pogoane loc silișteа mai mult îmbrăcat cu pomi roditori.* I. IONESCU, P. 503. *Unii gospodari mai au cîte o silișți (loc cu pomi în vatra satului).* DIACONU, VR. XXVI. *Siliștile au dă obicei plantații de „livez di pers".* id. ib. *Urcam în pasul calului printre siliști și printre brădet tînăr.* GALACTION, O. 333. *Tăcerile din codru ies perechi, Trezind prin siliști pașii mei ce suie.* PILLAT, P. 242, cf. DL, DM, DEX, H IV 152.

— Accentuat și: *silișteа.* TDRG, PASCU, S. 253, CADE, DL, DM, PAȘCA, GL., UDRESCU, GL. — Pl.: *siliști* și *siliște.* — Și: (învechit și popular) **sălișteа** (accentuat și: *sălișteа*, DEX), **sélișteа**, (învechit) **sîleșteа**, (regional) **salișteа**, (învechit, rar) **sălești** (IORGA, S. D. VII, 176) s. f.

— Din v. sl. сѣлиштє.

SILIȘTÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre porțiuni de teren) Bogat în substanțe nutritive (Căzănești — Slobozia). Cf. ALR II 5 201/723. *Locul a fost siliștos.* ib.

— Pl.: *siliștoși, -oase.*

— **Silișteа** + suf. *-os.*

SILÍȚ[1] s. n. Material termorezistent pe bază de carbură de siliciu și adaosuri mici de materiale ceramice. *Rezistențele de silit sînt folosite... în cuptoare electrice.* LTR[2], cf. DN[2].

— Și: (rar) **silítă** s. f. LTR[2].

— Din fr., engl. **silite**, germ. **Silit**.

SILÍT[2] s. n. **1.** (Rar) Faptul de a (s e) s i l i.

2. (Regional; în forma *silit* și în construcția *silitul morii*) Termen folosit în strigături de copiii care participă la obiceiul de lăsatul secului, în timp ce rotesc torțe aprinse (Micăsasa — Mediaș). Cf. ALR II/I MN 113, 2 839/141. *Atunca strigî silitu morii, cîn silesc cu paiele,* ALRT II 76. *Silitu morii, silitu! Cine nu ș-o tors cîlții Să-i cază dinții.* ib.

— Și: (regional) **silît** s.n.

— V. **sili.**

SILÍT[3]**, -Ă** adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este făcut împotriva voinței sale; forțat, impus, silnic **(I 4)**. Cf. s i l i **(1)**. Cf. LB. *Mai tare slăbește aceea a duhului silnicie... căci aceasta este o întindere de puteri stoarsă, silită.* VASICI, M. II, 18/9, cf. ISER, POLIZU. *Căsătoria, deși silită, era valabilă.* GHICA, S. 41, cf. BARCIANU, V., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *S-ar fi alcătuit foarte răpede... o proprietate mare, care putea fi apărată de împărțire... prin călugărirea silită a celor mai mulți copii.* IORGA, C. I. II, 163, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În același timp era în floare sistemul de tocmeli agricole cu execuții silite.* SADOVEANU, O. XX, 132, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Mica minciună salvatoare, născocită de ea pentru a evita o căsătorie silită, va produce... dezlănțuirea cîtorva mici stihii.* T iulie 1968, 72, cf. DEX. *Silita căsătorie E frigură de livie.* ZANNE, P. IV, 300. ✧ (Adverbial) *Strîngînd ochii silit și tare, a înecat visul său în întunerec.* EMINESCU, P. L. 36. *Aci, cunoști călcîiul ciocanului, lovit În bulgării de aur supuși silit strivirii.* ARGHEZI, VERS. 74. *Se apucă să mănînce, parcă silit, rupînd pîinea cu teamă.* TUDORAN, P. 87. ✦ Care este lipsit de sinceritate, de naturalețe; afectat, artificial, căutat, fals, forțat, nenatural, nesincer, prefăcut **(II 1)**, silnic **(I 6)**, studiat, teatral **(2)**. *Ca să dea o ațițare mai vie acestor laude silite, defăimau... petrecerile holteiei.* NEGRUZZI, S. I, 75. *Noul venit se apropie de Păturică, făcînd neîncetat complimente silite.* FILIMON, O. I, 242. *Mie-mi părea... că această veselie era silită.* EMINESCU, P. L. 127. *Bunăvoința ungurilor către Radu era silită, căci el le pricinuise o mare daună.* XENOPOL, I. R. IV, 134. *Fata îl iscodi o clipă și-l întrebă c-un hohot ascuțit și silit.* REBREANU, NUV. 6. *Un surîs silit îi arcuiește gura subțire.* CAZIMIR, GR. 128. *Bucuria jocului cu zmeul în plin soare se umplu de amărăciunea sunetului silit.* TEODOREANU, M. I, 32, cf. SCRIBAN, D. *Pe mine lucrătorii mă salută... cu un respect silit.* ARGHEZI, S. XI, 309. *Adoptarea silită a unei înțelepciuni burgheze e epilogul carierei lui.* RALEA, S. T. I, 109. *Știu povestea, o întrerupse Silion cu un zîmbet silit.* VINEA, L. I, 63. *Stăpînindu-se, cu un rîs silit.* H. LOVINESCU, T. 6. *Se apropie de Cordiș cu un zîmbet silit.* T. POPOVICI, SE. 387, cf. DM, DEX. ✧ (Adverbial) *De multe ori părea că rîde și glumește silit.* T. POPOVICI, S. 11, cf. 431. ✦ (Învechit; despre femei) Violat. *Carele poate să fie om acela să-și vază muiarea silită și batjocorită și să sufere.* URECHE, L. 158.

2. Adj. (Astăzi rar; despre acțiuni, mișcări etc.) Grăbit. Cf. s i l i **(3)**. *Agiungînd la acest loc prin un marș silit... îndată au lovit pe rebeli pănă în tabiile lor.* AR (1831), 31[2]/4. *După o călătorie silită, ajunse la locul cu pricina.* ISPIRESCU, L. 127, cf. CADE. *Mers silit.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM, DEX.

3. S. m. și f. (Învechit, rar) Persoană care se află sub dominația cuiva. *Vindecînd toți silifii de diavolul.* CORESI, ap. DHLR II, 476.

4. Adj. (Învechit; cu valoare de superlativ) Extraordinar; total. *Tineri foarte mărețî și falnici... închipuiesc întru fețele lor o mărime silită.* BELDIMAN, N. P. I, 7/12. *Înalte Omere, slăvite Milton, lipsiți amîndoi de lumină, voi ați cîntat într-un întunerec silit.* MARCOVICI, C. 33/13.

— Pl.: *siliți, -te.* — Și: (regional) **silît,-ă** adj.

— V. **sili.**

SILITÓR, -OÁRE s.m., adj., s.f. pl. **I.** (Învechit) **1.** S. m. Persoană care a înfăptuit un viol. *Dzeastrele să cade să le dea silitoriul featei la vreamea cînd să va mărita.* PRAV. 205. *Cînd să va face silă fiatei cu voia ei..., atunce silitorul să nevoiește numai să îndzestredze.* ib.

2. S. m., adj. (Persoană) care îndeamnă la acțiuni (rele). *Să fie... afurisiți în veci... ca niște rîvnitori de stricăciune și poftitori de răutate și silitori de urîte obiceiuri a patriei lor* (a. 1764). URICARIUL, I, 299, cf. LB.

II. Adj. **1.** (Despre oameni) Care depune eforturi deosebite într-o acțiune; care muncește cu toată seriozitatea; activ, harnic, muncitor **(3)**, sîrguincios, sîrguitor, vrednic, zelos, (livresc) laborios, (rar) lucrător, spornic, străduitor, (învechit) diligent, (regional) poráv **(2)**, sîrnic. V. n e o b o s i t **(2)**, n e o s t e n i t **(2)**, r o b a c i. *Venit-au Antioh Cantemir Vodă la scaunul domniei Moldovei, om tînăr ca de 24 ani, silitor spre bună chiverniseala țărei.* MUSTE, LET. III, 30/8. *Sultan Murot al doilea... întîi fu silitoriu să facă războaie.* VĂCĂRESCUL, IST. 256. *Lăcuitorii sînt silitori cu lucrul și cu multă pricepere.* AMFILOHIE, G. 49/22, cf. LB. *Sfîrșindu-se examenul, s-au chemat pe nume toți școlarii cei silitori și li s-au împărțit daruri în cărți.* CR (1833), 165[2]/14, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Acest atestat trebuie să arate daca școlarul au fost silitor.* REGUL. ORG. 404/28, cf. ISER, POLIZU, BARCIANU, V. *O zgîtie de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții.* CREANGĂ, O. 180. *Silitorul seminarist trece către curtea din fund.* CARAGIALE, O. I, 25, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *I-a spus că n-a mai văzut băiat așa silitor, care toată ziua și toată noaptea să citească.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 162. *Domnul Marin a ținut... să nu-și uite de elevii lui cei mai deștepți și mai silitori.* AGÎRBICEANU, A. 35, cf. RESMERIȚĂ, D. *O armă... pe care o purta agățată de curea pe umăr ca un recrut*

silitor. REBREANU, R. II, 249, cf. CADE. *Era silitor, ordonat și cuminte: un elev model.* C. PETRESCU, C. V. 99. *Cu vremea am să învăț... Sînt un elev silitor.* SEBASTIAN, T. 71, cf. SCRIBAN, D. *Ce vorbești? interveni silitoare Medy.* CĂLINESCU, O. I, 71, cf. DL. *Era un băiețandru subțire, firetic, silitor la carte și muncitor.* T. POPOVICI, SE. 48, cf. DM. *Le plăcea tînărul, că era silitor.* BARBU, G. 292. *Băiatul acesta stîngaci și silitor se va realiza.* CONTEMP. 1966, nr. 1 007, 2/1. *Adolescente silitoare la fizică.* CINEMA, 1968, nr. 8, 20, cf. DEX, ALRM SN III h 1 232/235. ✧ (Prin analogie) *Albinele dizmorțite zuzăia, furnica sălitoare ieșisă după hrană.* FM (1842), 158²/4. ✦ (Despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care necesită eforturi deosebite; care dovedește însistență, seriozitate; asiduu, însistent, perseverent, sîrguincios, sîrguitor, stăruitor, susținut, tenace **(2)**, zelos. *Nimeni nu mai este dispus să accepte exercițiii silitoare pe temele marilor consacrați.* CINEMA, 1968, nr. 12, 7. *Eforturi silitoare.* DSR ✦ (Rar) Grăbit, zorit. *George, totdeauna silitor să-și arate istețimea, se vîrî printre bătrîni.* REBREANU, I. 23, cf. DEX.

2. (Gram.; învechit; despre forme verbale) Incoativ. *Chipul furmei cei proaste... iaste De doao feluri: silitori și doritori.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 43ʳ/19. *Chipul furmei... cel silitori iaste care însemnează începepere și silință spre oareșicare lucru.* id. ib. 43ʳ/21.

III S. f. pl. (Regional; în forma *silitori*) Obiect făcut dintr-o bucată de lemn cu o crăpătură care se umple cu paie, folosit la diferite obiceiuri de sărbători (Micăsasa — Mediaș). *Cînd lăsăm post de Paști, atuncea să duc în țintirim și fac silitori de ard carnea.* ALR II 4 840/141. [La lăsatul secului] *silesc numai copii. Fac silitori așa cu paie.* ALRT II 76.

— Pl.: *silitori, -oare.* — Și: (regional) **silitóri** s. f. pl., (învechit, rar) **sălltór, -oáre** adj.

— **Sili** + suf. *-tor.*

SILÍTRĂ s. f. **1.** Azotat de potasiu; salpetru **(b)**, (învechit) salnitru. *De te vei spăla cu silitră și vei înmulți fie iarbă, spurcatu-te-ai întru strîmbătățile tale.* BIBLIA (1688), 493¹/22, cf. ANON. CAR. *Să iai silitră... pucioasă... cărbuni de lemn cînesc, ... pisează-le dupre obiceaiul ierbii.* MÎNCĂRILE, 124/12. *Foarte de folos iaste a zdrobi pelin și semînță de brad laolaltă, a le amesteca cu sarelr (șletrom) sau cu sare de rînd și a da în toată săptemîna o dată la vite.* ECONOMIA, 84/16, cf. KLEIN, D. 417, BUDAI-DELEANU, LEX. *Doauo cîntare de silitră și doauo cîntare de bronștain* (a. 1807). IORGA, S. D. VIII, 41. *Mai dăm încă calului... o jumătate de font olei proaspăt... în lături de tărîță... presărînd preste iale... o jumătate de lot de salitru.* CALENDARIU (1814), 176/7. *Miere, sare, ceară, unt, silitră* (a. 1825). ap. TDRG, cf. LB. *Întîmplîndu-să să fie aprinzeala însoțită cu vreun junghi stătător,... să se dea în băutura ceaiurilor și praful de silitră sau de antispazmatic.* PISCUPESCU, O. 235/12, cf. I. GOLESCU, C. *Spre nimicirea miazmei... să afumă vita cu un amestic făcut din: pucioasă pisată, o mînă plină. Selitră și sare pisată, o mînă... și tărîțe de grîu, trei mîni.* AR (1829), 11²/17. *Au simțit oarecare amețeală de putoarea silitrei.* CR (1830), 120¹/26. *Trebuie să se afume hainele și lucrurile lor cu fum de pucioase, de silitră, de tărîță și de sămînță de ienupere.* AR (1831), 486¹/32. *Aici, în pămîntul scaunului țării mării[i] tale, am găsit locuri dă silitră* (a. 1835). DOC. EC. 585. *Valul de pămînt... ar fi țărînă săpată din movilă cu prilejul cînd odinioară s-ar fi făcut din ea silitră.* FM (1838), 99²/10. *Acrime sulfurică... se iscă arzînd în cămări de plumb pucioasă cu silitră.* ASACHI, L. 77²/41, cf. VALIAN, V. *Așa-numitele săruri de mijloc, adecă: salitru, piatră acră... pot tocma ca veninul lucra.* VASICI, M. II, 61/10. *Femeile cărau pămînt din care să se scoată salitru.* BARIȚIU, P. A, II, 334, cf. POLIZU. *Să se deie la fiecare vită cîte două unță nitrum, adecă salitră cu apă de fîntînă.* CUPARENCU, V. 17/8, cf. CIHAC, II, 344. *O groapă... din care ieșea un miros de silitră și pucioasă.* GANE, ap. CADE. *Praful* [de pușcă] *se fabrica în țară, deoarece găsim necontenit cumpărături de silitră din Polonia.* XENOPOL, I. R. IV, 158. *Azotatul de potasiu cunoscut și sub numele de silitră.* PONI, CH. 176, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Salitra... era și ea înscrisă între furniturile militare neplătite.* IORGA, C. I. III, 106, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cantitatea de silitră extrasă era așa de mare încît îndestula toate nevoile turcilor.* N. A. BOGDAN, C. M. 53, cf. NICA, L. VAM. 224, CADE, VOICULESCU, POEZII, I, 77, SCRIBAN, D., NOM. MIN. I, 191. *Azotatul de potasiu... sau numai salpetru (silitră) se prepară din acțiunea acidului azotic asupra hidratului sau carbonatului de potasiu.* MACAROVICI, CH. 349, cf. MDT, LTR², DL, DM. *De asemenea se presară sare și silitră și pe deasupra frecînd cu mîna, ca să pătrundă bine în carne.* S. MARIN, C. B. 329, cf. M. D. ENC., DEX, VÎRCOL, V. 100, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, CHEST. II, 386/1. ✧ *Acrime de salitru* = sare de salpetru. Cf. POLIZU.

2. (Învechit și regional) Praf de pușcă. *În valuri de fum silitra în aerul zgomotat Arde, curge, bubuiește în șirul cel. flăcărat.* HELIADE, O. I, 102. *Înflăcăreze-se grindina de plumb; aprinză-se silitra.* BOLLIAC, M. 39/17. *Văzui silitra de fulger purtătoare.* ALEXANDRESCU, O. I, 82. *Aruncă jos pușca, a cărei guri tot fumegă mirosul necăcios de silitră.* CARAGIALE, O. I, 52, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Cum silitra sparge cetățile și țările, Așa să se spargă toate pagubele.* TEODORESCU, P. P. 384. ✧ Fig. *Aveam silitră-n vine.* GANE, ap. DDRF.

3. (Prin Maram. și prin nord-vestul Transilv.) Alică. ap. KLEIN, D. 182, cf. DR. II, 901, ALR SN III h 724. ✦ (Regional) Glonț (Valea Vinului — Satu Mare). Cf. ALR I 1 412/339.

4. (Prin Maram. și nordul Transilv.) Chibrit. Cf. ALR I 1 610/348, 360, ALR II/I h 276/362.

5. (Rar; în forma *salitru*) Sulfat de magneziu. Cf. CADE.

— Și: (învechit și regional) **salítru** subst., **șălítră** (DDRF, ALR II/I h 276/362), (învechit) **salétră** (TDRG) s. f., **salétrom** (LB) subst., **salítră, selítră** s. f., **șalítru** (DR. IV, 157, ANON. CAR., LB, TDRG) subst., **șălítre** (TDRG) s. f. pl., (regional) **șeléitră** (ALR SN III h 724/279), **șelítră** (ALR I 1 610/348), **șileítră** (ALR SN III h 724/325, 334), **șilítră** (ALR I 1 412/339), **șilítră** (ALR SN III h 724/284, 349) s. f., (învechit, rar) **sarétr, șlétrom, șlétrum** (DR. V, 561) subst.

— Din rus. **селитра**, pol. **salitra**, scr. **šalitra**, fr. **salitre.**

SILITRICIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Silitros. *Pămîntul Moldaviei este negru și silitricios* (a. 1825). ap. TDRG.

— Pl.: *silitricioși, -oase.*

— **Silítră** + suf. *-icios.*

SILITRÓS, -OÁSĂ adj. Care conține silitră **(1)**; care este de natura silitrei; (învechit) salpetros, (învechit, rar) silitricios. *Cristaluri albe de argint silitros ce să face la spițărie cu apă tare.* PISCUPESCU, O. 319/15. *Adaogă la acest tratament ... apa silitroasă, precum și cataplasmele.* BREZOIANU, A. 572/26, cf. SCRIBAN, D., DM, DEX.

— Pl.: *silitroși, -oase.*

— **Silítră** + suf. *-os.*

SILITÚRĂ s. f. (Învechit) Constrîngere. Cf. LB, I. GOLESCU, C., ISER.

— Pl.: *silituri.*

— **Sili** + suf. *-tură.*

SILÍȚIE s. f. v. **silicel[1].**

SILIȚIÓS, -OÁSĂ adj. v. **silicios.**

SILIÚȚĂ s. f. (Regional) Văl care se pune pe fața mortului **(II 1)** (Veștem — Sibiu). Cf. VICIU, GL.

— Pl.: *siliuțe*.
— **Sălie** + suf. *-uță*.

SÎLNIC, -Ă adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Învechit) Puternic **(I 1, 2).** *D[o]m[nu]lu e silnic în războiu.* PSALT. HUR. 19r/21. *Izbăvișî-me de dracii mei silnici* (c e i t a r i H, c e i p u t e a r n i c i D). PSALT. 26. *Era silnic în cuvînt și întru lucrure.* CORESI, L. 27/8. *Îl sămănau ca pe Iraclie viteazul că era și acela împărat tare silnic.* ALEXANDRIA (1784), 12r/11. ◇ (Substantivat) *Încinge armele tale pre coafsa ta, silnice* (t a r e H, p u t e a r n i c e D). PSALT. 86. *Ca săgeate în mărule tarelui (silniculuI* V, d e p u t e a r n i c u D) *așa fiii scoși.* ib. 274. *Pogorîși silnicii despre scaun și înălțași plecații.* CORESI, TETR. 116. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Cu duh silnic va sfărîma corăbiile* (a. 1784). ap. TDRG. ✦ Puternic **(III 1 g).** *Americanii care stau pe malul gîrlii dau o împinsură foarte silnică cu care îl face a merge mai răpede.* IST. AM. 62²/17. [Se arată] *o sete necurmată de apă rece și iarăși silnici cîrcei și slăbiciune.* CR (1831), 142¹/2. *Cînd... auzea șoptindu-se aceste vorbe..., o mișcare silnică făcea a i se bate inima.* FM (1838), 51²/11. ◇ (Adverbial) *Îmi leg de-o plută murgul și bat în poartă silnic.* PILLAT, P. 145. ✦ Puternic **(III 1 e).** *Dragostea cea mai silnică ... dă încă mai multă putere faptelor celor bune.* BELDIMAN, N. P. II, 48/4. *Ambiția cea silnică care răsloarnă toate.* PLEȘOIANU, T. III, 154/19. ✦ Puternic **(III 1 c).** *Încă fiindu-și valurile silnice, Petru îndrăzni de ieși spre apă.* CORESI, EV. 268. *Aduse Dumnezeu marea cu vînt den austru silnic.* BIBLIA (1688), 49²/28. *Această alcătuire iaste atît de bine legată..., că poate sta împotriva celor mai silnice valuri.* IST. AM. 61r/1. [Cutremurul] *fu urmat... de o al doilea zguduitură mai puțin silnică și mai puțin împrospătată.* CR (1832), 105¹/9.

2. (Învechit; adesea substantivat) (Om) care abuzează de puterea sa. V. t i r a n **(2).** *Au fost Rudenii niște boieri silnici, cum știu mulți boiari c-au luat acești rumâni în sila lor* (a. 1639). ap. PANAITESCU, O. Ț. 257. *Văzînd apucările și strîmbătățile silnicilor lepădă boieriia.* DOSOFTEI, V. S. decembrie, 189r/26. *Cela ce v-au scos pre voi den pămîntul Eghipetului și dentru silnicii eghipteanilor.* BIBLIA (1688), 42²/49. *Tătarii ... jăfuia... ca un neam silnic ce iaste și nestăpînit.* R. GRECEANU, CM II, 62. *Tîlhar sînt eu și nedrept și silnic acestuia, dar al vostru făcător de bine.* AETHIOPICA, 85v/7. *Mulți silnici și lacomi de slavă ca Alexandru au fost* (a. 1770). ARHIVA, R. I, 168/7. *Nu v-ați plecat silnicilor celor fără de leage a da cinste idolilor.* MINEIUL (1776), 132r¹/37. *Să-i aibă în pază, fiind știuți de oameni răi, silnici, zorbagii, ciomăgași și ficleni* (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 107. *Omul cel nedrept și silnic căruia nemica nu e drept și cu minte.* ȚICHINDEAL, S. 24/20. *Te pătrunde dureros de grecii cei cunoscuți, Cruzi, neîmpăcați la toate, foarte silnici răpitori.* BELDIMAN, E. 11/33. *Ei cred poate că nu pot fi de laudă decît numai atunci cînd se fac sîlnici, nedrepți, măreți, asupritori și tirani tutulor vecinilor lor.* PLEȘOIANU, T. II, 70/25. *Ce! voia acestui sîlnic vrei să vezi c-am împlinit!* HELIADE, O. I, 403. *Cinstea, în care era casa lui Virginie, cîștigă asupritei feate un mare număr de apărători, carii o și scot din mîna sîlnicilor.* FM (1839), 12¹/7, cf. VALIAN, V. [Amorul e] *În cer, pre pămînt, în vînt,... Monarc silnic c-un cuvînt.* I. VĂCĂRESCUL, P. 6/16. *Voi nu cunoașteți legile vieții, Sau le călcărați, silnici, în picioare.* VOICULESCU, POEZII, I, 21.

3. S. m. (Învechit) Siluitor **(2).** *Dzeastrele ce să cadă să dea cela ce au făcut silă featei ceii asuprite, trebuie să fie... după avearea silnicului.* PRAV. 203, cf. I. GOLESCU, C.

4. Care este făcut împotriva voinței sale, f o r ț a t, i m p u s, s i l i t³ **(1)**; care se caracterizează sau se face prin violență (v. b r u t a l, f o r ț a t, v i o l e n t) și prin nerespectarea voinței sau a drepturilor cuiva (v. a b u z i v, a r b i t r a r, d e s p o t i c, e x c e s i v, s a m a v o l n i c, v o l n i c). *La mare grijă și întristare au venit... văzînd silnica faptă a nemților ce purcese înainte* (sec. XVIII). MAG. IST. II. 140/5. *Aceste vetejii mari, puteri silnice, avuții desfătate... nici lăudate, nici priimite le are* (cca 1770). ARHIVA R. I, 62/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *De silnică prinsoare nu se poate teame, de vreame ce prea volnică slobozire de umblat are.* MAIOR, P. 92. *De sălnica lor pornire țara se cutremura.* BELDIMAN, E. 65/30. *Au isprăvit a lua în stăpînirea sa acele trei pămînturi... neimputernicindu-l pre numitul, nici cît de puțin, iscălitura cea silnică și protestuită a preosfințitului păstoriu* (a. 1820). URICARIUL I, 265/12, cf. LB. *Este în tot chipul a se părăsi o silnică urmare ca aceasta.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 478/3. *Îi socotesc ca niște senatori vinovați de fapte silnice.* HELIADE, L. B. II, 94/5. *Au uneltit silnice împilări și au presărat nemărginită ticăloșie piste cele mai înflorite țeri.* AR (1831), 547¹/12. *Fiul împăratului... cerea... să fie el împărat, precum să și făcu în cea mai de pre urmă cu silnica demisie... al tatălui său.* GORJAN, H. II, 42/10. *O lună de zile... fu îndestul spre... a mîntui împoporarea munților Siriei de silnica domnie egipteană.* ASACHI, L. 75¹/5. *Poruncile cele silnice numai împesc mințile* (a. 1840). PLR I, 76, cf. VĂLIAN, V. *Arestantul ce va scăpa... din mîinile paznicilor fără de un silnic mijloc să-și ia a zecea parte peste pedeapsa... ce era hotărîtă.* REGUL. ORG. 291/15, cf. POLIZU. *Acesta este pactul numit în lege relațiuni reciproce dintre proprietari și săteni, legătură silnică și obligatorie care nu trebuie... să existe în starea de civilizațiune.* GHICA, C. E. I, 203. *Cine va fi redactat acest act silnic... e indiferent.* MAIORESCU, D. I, 7. *Istoria ne povestește o mulțime de fapte silnice.* IONESCU-RION, S. 147. *Boierii, spăimîntați de apucăturile din ce în ce mai silnice ale domnului, roagă pe regele polon să intervină.* XENOPOL, I. R. IV, 224. *Silnic-uciderea noastră o să vă facă să roadeți de foame soioasele mese.* COȘBUC, AE. 55. *Tot satul era pus la muncă silnică, la Scatiu acasă.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 189, cf. ALEXI, W. *Războiul fusese epoca de permanentă și energică activitate, mai intensă decît celelalte prin caracterul altfel silnic și altfel serios decît cel al activității școlare.* TEODOREANU, M. III, 109. *Această silnică torturare a scrisului îngroașă sîngele viu circulînd în viața operei.* PUȘCARIU, L. R. I, 394. *Nici vorbă nu poate fi de îndeletnicire silnică.* CĂLINESCU, C. O. 95. *Boierii sînt vinovați de sărăcia țăranului, pe care-l spoliază prin tot felul de dări și prin mijloace silnice de a-l executa.* CONSTANTINESCU, S. III, 90. *Făcusem un silnic schimb.* BLAGA, H. 36. *Masele populare... erau îndepărtate prin cele mai odioase și mai silnice metode de la viața politică a țării.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 11, 3. *După secole de muncă pentru alții, de muncă silnică în folosul exploatatorilor, se ivește posibilitatea muncii omului pentru el însuși.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 872, cf. DL, DM. *Vechiul rămîne astfel mereu nou, în timp ce noul silnic apare vechi.* CONTEMP. 1965, nr. 954, 1/4. *Ideile... trebuie reabilitate..., atunci cînd silnica judecată a adevărurilor decretate le-a răpit sensul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 26/1, cf. DEX. *Ce se face în silă are și silnic sfîrșit.* PANN, E. I, 52/6. ◇ *Muncă silnică* sau, învechit, *silnică muncă* = pedeapsă judiciară grea, care se aplică pentru fapte penale grave, constînd din închisoare și muncă forțată (în ocnă **II 1**); (concretizat) ocnă **(II 2).** *Vor fi temnițe ale statului orînduite pentru arestanții osîndiți la silnică muncă pe ani și vreme îndelungată.* REGUL. ORG. 305/22. *Toți au fost prinși, dați în judecata Curții cu jurați și condamnați la muncă silnică pe viață.* SION, P. 205. *Și bătăi am îndurat și muncă silnică la ocnă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 343. *Aceștia sînt sectarii religioși trimiși la muncă silnică pentru credințele lor.* GHEREA, ST. CR. II, 227. *Tîlharul din ocnă, sub silnică muncă...; Chiar el nu-ncetează... Cu ziua de mîine credința să-și lege.* DEMETRESCU, O. 36, cf. ALEXI, W., TDRG. *Consiliile de război... dau pedepse absolut disproporționate — douăzeci de ani de muncă silnică pentru o palmă dată superiorului.* CAMIL PETRESCU, U. N. 13. *Curtea n-a putut da mai puțin de cincisprezece ani de muncă silnică.* SADOVEANU, O. XX, 22. *Codul penal sancționează tentativa*

crimei de omor cu pedeapsa muncii silnice. COD. PEN. R. P. R. 14. *Ocnaşii evadaţi din munca silnică.* ARGHEZI, L. 207. *Pedeapsa cu moartea fusese comutată în muncă silnică.* VIANU, L. U. 535. *Regretă desigur că legile nu prevăd o sigură pedeapsă pentru toţi delincvenţii: munca silnică.* BOGZA, A. Î. 488. *I-a dat muncă silnică pe viaţă.* STANCU, R. A. IV, 237. *Riscă sigur cinci ani de muncă silnică.* VINEA, L. II, 89, cf. DL, DM. *L-or puşcat? De ce, doar el avea muncă silnică?* LĂNCRĂNJAN, C. III, 339, cf. DEX, ALRM SN II h 809. (Fig.) *Urmez, cu toate acestea, mereu... Ca un osîndit ce sînt la veşnica şi silnica muncă.* ANGHEL, PR. 105. *Se auzeau... carii ronţăind mărunt şi monoton, ca o veşnicie de muncă silnică în întuneric.* C. PETRESCU, R. DR. 29. *Mă furase... viaţa de muncă silnică şi de tăvălire prin apa cu lintiţa tuturor neruşinărilor.* M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 25. (Învechit) *Moarte silnică* = moarte violentă (v. violent). *Cele mai multe boale lucră sau ca moartea silnică (violentă), sau ca mijloace împiedecătoare de operaţia vieţii.* VASICI, M. II, 24/17. *Amîndoi mor de moarte silnică.* RUSSO, S. 113. ✦ (Adverbial) În mod forţat. *De-a ei soră fu silnic dezlipită.* ALECSANDRI, POEZII, 339. *Urîtul... pe fiece zi mai adîne o pătrundea, în ea silnic se încuiba.* CONV. LIT. IX, 32. *Şi-n loc să-ţi cauţi de mormînt... Vrei silnic marea ce mugeşte... Să-ţi lase locul ce-ţi lipseşte.* OLLĂNESCU, H. O. 167. [Împăratul] *Atride L-a ruşinat mai acum, căci silnic luatu-i-a darul.* MURNU, I. 18. *Deşi răspunsul ei nu-l mulţumeşte, îşi încearcă silnic norocul.* CAMIL PETRESCU, T. II, 142. *Unii vor să apuce silnic ori prin viclenie ceva din bunul obştesc.* SADOVEANU, O. XVIII, 475. *Unificarea să se facă nu silnic, ci în anumite articole.* în PLR II, 573. *Jim vîrî lingura silnic, ca-ntr-o troacă, în restul răcit al supei.* CĂLINESCU, O. I, 50. *Naum Rîmniceanu... se integrează silnic iluminismului.* IST. LIT. ROM. II, 126. *Dialogul cu strămoşii a fost mereu întrerupt, silnic întrerupt.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 3/1. ✦ (Rar) Grăbit. *În fuga asta silnică am trecut prin mai multe uliţi.* NEGRUZZI, S. I, 294, cf. DL, DM, DEX.

5. Greu de suportat. V. apăsător, penibil **(1)**. *Au nu iaste viaţa aceasta silnică, mişea, ticăloasă?* MAIOR, P. 37/8. *O silnică patimă ar sfărîma toate acestea.* HRISOVERGHI, A. 73/11. *Patimile cele silneee arunc totdeauna sufletul în întîmplări dinprotivă.* BUZNEA, P. V. 161/8. *Adormi cu gîndul silnic că din toată viaţa lui n-are să s-aleagă nimic.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 106. *Muzica ... îi părea silnică, pe cînd literatura... îl încînta.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. *Ce povară de gînduri neguroase deasupra se coboară De-ntunecă şi feţe, întunecă şi minţi Şi lasă numai grija de silnice dorinţi.* PETICĂ, O. 127. *De ce în loc de durere numai un gol şi voinţa silnică să lăcrimez?* C. PETRESCU, Î. I, 254, cf. SCRIBAN, D. *Praznicul cel silnic şi pustiu.* BARBU, PRINC. 17. *Cu voinţa silnică a scriitorului însuşi, tonul acestei „balade" e antiliric.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 104, 3/3, cf. DEX.

6. Care este lipsit de sinceritate, de naturaleţe; afectat, artificial, căutat, fals, forţat, nenatural, nesincer, prefăcut **(II 1)**, silit[3] **(1)**, studiat, teatral **(2)**. *Autorul nu-şi înalţă duhul mai presus de subjetul său prin metaforale silnice.* PLEŞOIANU, T. I, 39/27. *Tu, nemişcată, C-un glas silnic îi strigi: intră!* VLAHUŢĂ, S. A. I, 74. *Prin oarbe minciuni şi prin silnice lacrimi Noi ne vîndurăm.* COŞBUC, AE. 34. *S-a apucat să alcătuiască în stihuri şchioape şi silnice.* CIAUŞANU, R. SCUT. 39. *Domnul avu un ris silnic.* SADOVEANU, O. X, 365. *Delir de sine, silnică emfază.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 1/3, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *Duşi pe gînduri, cu privirea pierdută în văzduh, îmi răspund scurt şi silnic.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 248. *Ironia din glas sună însă silnic şi trist.* C. PETRESCU, O. P. II. 223. *Tu ai căscat silnic din ochi.* KLOPŞTOCK, F. 17. *Hm! Catincuţă, grăi bătrînul rîzînd silnic cu faţa lui slăbită.* SADOVEANU, O. VI, 573. *Nu sînt trist! zîmbi silnic Jim.* CĂLINESCU, O. I, 163. ✦ (Rar) Stingher. *În cercul învăţaţilor stau silnic, tăcut, căci n-am învăţătură.* BLAGA, L. U. 153. *Era singur, sărac şi silnic.* BARBU, G. 9. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Înnoptase ziua în amiaza mare... Silnică lumina se cernea prin sită.* VOICULESCU, POEZII, I, 46.

7. Care prezintă dificultăţi; care se realizează cu greutate; anevoios, dificil. *Împrejurări silnice... au adus încetarea alişverişului mărfii noastre* (a. 1835). DOC. EC. 578. *Traiul omului a rămas a fi greu şi silnic.* ODOBESCU, S. III, 278. *S-a fost pornit un vînt molatec Să mişte papura din baltă, Într-un oftat prelung şi silnic, Gemea tulpina ei înaltă.* GOGA, POEZII, 99. *Tîrîndu-şi zborul silnic de păsări ostenite,... Capetele izgonite Nu-şi mai găsiră trupurile vechi.* AL. PHILIPPIDE, S. 60. *Paşii se tîrau greoi şi silnici.* C. PETRESCU, Î. II, 42. *Însoţirea cu muiere întru căsnicie e greu meşteşug şi silnică muncă.* SADOVEANU, O. XIII, 681. *Ce silnică, ce amară-i Orice mişcare.* BLAGA, POEZII, 384, cf. DL, DM. *Dureroasa nepotrivire dintre o realitate meschină, silnică şi nobleţea unui ideal de viaţă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 179, 4/3, cf. DEX. ✧ (Regional) *Loc silnic* = teren tare, bolovănos, dificil de lucrat. Cf. UDRESCU, GL. ✧ (Adverbial) *Şi omul şi animalul întîrzie silnic şi dureros în viaţă.* DEMETRESCU, O. 116. *Pe străzile umblate mă duc mai rar şi silnic.* BENIUC, C. P. 47. *Avînd o educaţie religioasă, se integrează silnic luminismului.* IST. LIT. ROM. II, 126.

8. (Popular; cu determinările „la vorbă", „de vorbă") Taciturn. Cf. TDRG, SCRIBAN, D., ALR I 1 573/174. ✦ (Regional) Susceptibil (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II/605.

II. S. f. (Rar la m.) Plantă erbacee cu tulpina tîrîtoare, cu flori albastre sau violete, care se întrebuinţează în medicina populară; (regional) brîncă, nejelnică, orbalţ **(II b)**, prelungoasă, pristenior, rărunchioară **(b)**, rotunjoară (v. rotunjor **II b**), supărare, buruiană-rotundă-de-bube, buruiana-leacului, buruiana-zgăibii, buruiană-de-orbalţ, cătuşnica-copiilor, coada-ielelor, coarda-ielelor, frunză-de-zgaibă, iarba-cîrtiţelor, iedera-zînelor, mărul-lupului, piperul-apelor (v. piper **5 a)** *(Glechoma hederaceum)*. Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, V., LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BRANDZA, FL. 391, GRECEANU, FL. 467, N. LEON, MED. 34, ALEXI, W., ŞĂINEANU[3], CANDREA, F. 312. *În Banat babele vindecă cu silnic orbalţul.* BIANU, D. S., cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Silnicul amestecat cu coada şoricelului se foloseşte fie fierturi, fie cataplasme pentru spălarea şi oblojirea rănilor.* VOICULESCU, L., cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D., 77, DEX.

— Pl.: *silnici, -ce.* — Şi: (învechit şi popular) **sílnic, -ă**, (învechit) **sílnec, -ă, sălnec, -ă**, adj.

— Din v. sl. сльнъ.

SILNICÉŞTE adv. (Învechit şi popular) În mod forţat. *Prinzindu-o şi pre dînsa o trăgea sîlniceaşte, apoi rugîndu-se ea..., o lăsară puţinel.* MINEIUL (1776), 104[v1]/9, cf. I. GOLESCU, C. *Silniceşte prigonit de soldaţii lui Tuhut, căzu loruşi jertfă.* FM (1842), 221[1]/10, cf. PONTBRIANT, D. *Nimini nu te poate dăspuia silniceşte de avutu tău.* JIPESCU, O. 104, cf. CADE, SCRIBAN, D., SFC II, 142.

— **Silnic** + suf. *-eşte.*

SILNICÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Folosit şi absol.) (Învechit; astăzi rar) A sili **(1)**; p. ext. a asupri, a opprima. *Cînd ne sîlnici farao să tremiţă pre noi, ucise tot dentîiu născutul.* BIBLIA (1668), 48[2]/48. *Grecii, care, după luarea Ţarigradului, se dase afund, fugind,... alungaţi, prigoniţi, silniciţi, pe unde-i nimereau biruitorii,... treptat prinseră la suflet.* ODOBESCU, S. I, 122, cf. DDRF, ŞĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D. *Dacă pe răposata lui fiică..., cineva ar fi silnicit-o în acest chip, arhitectul l-ar fi împuşcat pe loc.* CĂLINESCU, S. 132, cf. DL. *S-a ridicat norodul minţit şi silnicit Şi-a miruit cu pumnul domnia îmbuibată.* DEŞLIU, G. 52, cf. DM, DEX. (Refl. pas.) *Nimeni nu să silniceşte spre a-şi porni jalba sa.* PRAV. COND. (1780), 64. *Martorii la pricini de vinovăţii... se silnicesc a mărturisi.* ib. ap. TDRG. ✧ Fig. *Instrucţiunea nu poate rămînea ca în timpii cînd*

averile erau monopolizate,... vocațiunile silnicite. ODOBESCU, S. II, 61. *Era numai prea ostenită ca să-și mai silnicească, buzele în surisul profesional, destinat oricărui bărbat.* C. PETRESCU, C. V. 272. *Nu poți afirma că a silnicit limba.* CONTEMP. 1950, nr. 170, 5/4. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Nesațiul biruiește și lăcomia silnicește* (a. 1746). ap. TDRG.

2. (Învechit; complementul indică încăperi, uși sau sisteme de încuiere) A forța. *După ce s-au bătut trei ceasuri, meterezile au fost silnicite de toate părțile.* IST. CAROL XII, 22^{v}/3. *O ceată... au sălnicit magazia unii armării spre a lua arme.* AR (1834), 106^{1}/52. *Al uciga-șilor oardă răbșit acum silnicea Ușa casii.* POGOR, HENR. 30/10.

3. R e f l. (Popular) A se îngreța (de mîncare, de oameni etc.). Cf. GR. S. V, 123, TOMESCU, GL., MAT. DIALECT. I, 235.

— Prez. ind: *silnicesc.* — Și: (învechit) **silnici** vb. IV.
— De la **silnic.**

SILNICÍE s.f. **1.** (Învechit) Putere **(I 1)**. *Domnul nostru din iad ne-au scosu și ne-au izbăvitu pre noi di[n] sălnicia diiavolului.* COD. TOD. 194, cf. DDRF, DM, DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Sălnicia întîmplării aceștia este fără îndoire* (a. 1815). URICARIUL, IV, 193/9. ✧ (Prin analogie) *Inima sa să bătea cu mare sîlnicie.* BELDIMAN, N. P. II, 149/5. *Aerul acel închis... cercînd pe unde să se răsufle, cu sălnicie cutremură pămîntul.* DRĂGHICI, R. 113/19. *Silnicia izbiturii i-a adus leșin.* HRISOVERGHI, A. 16/18. *O furtună, a căreia sălnicie întrece toate acele cîte am pățit în vremea trecută.* AR (1834), 91^{1}/28. *Întărim sau lungim silnicia duhului prin întăriri măiestrite.* VASICI, M. II, 21/29.

2. Faptul de a determina pe cineva să facă ceva împotriva voinței sale; faptă caracterizată prin (brutalitate și prin) nerespectarea drepturilor sau a voinței cuiva; constrîngere, forță, presiune **(2)**, silă **(2)**, violență, (învechit) nevoie **(2)**, potrivnicie **(1)**, silință **(1)**, silnicire, strînsoare, (regional) sălăbărie. V. a b u z, s a m a v o l n i c i e **(2)**, s e r v i t u t e **(1)**. *Fiind povățuiți de către nesațiul interesului, metahirisesc sălnicia supt feliuri de chipuri și făgăduinți* (a. 1785). URICARIUL, IV, 33/8, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Pedepsesc pre acei ce fac vicleșuguri, silnicii, nedreptăți.* PRAVILA (1814), XV/9. *Silniciia ce am făcut întru inima mea m-a pedepsit destul pentru mîndria ce am avut.* BELDIMAN, N. P. II, 14/17, cf. LB. *Pentru că acest nație înțelept n-a făcut niciodată vreo silnicie, de aceea nu e niminea care să se teamă de el.* PLEȘOIANU, T. II, 73/11. *Nici un lucru nu se va lăsa necercat spre a siguripsi pe ambasadă despre orice act de silnicie.* AR (1831), 3^{2}/3. *O parte a garnizonului s-au rădicat asupra guvernului, făcînd pretutindene sălnicii.* ib. 148^{1}/2, cf. I. GOLESCU, C. *Învățătura ce a propovăduit... a slujit de prilej... la multe silnicii, răzvrătiri și războaie.* MARCOVICI, D. 378/11. *Un arab veni și să arunce la genunchi sultanului plîngîndu-să pentru silnicia ce o au făcut doi necunoscuți în casa lui.* FM (1838), 104^{1}/31, cf. VALIAN, V. *Carol M. întrebuințează silnicie asupra anglo-saxonilor spre priimirea botezului evangheliccsc.* FM (1841), 233^{2}/22. *Cuvîntul vostru cel mare... ce vă leagă, vă unește făr'de nici o silnicie.* CONACHI, P. 80. *Așa, silnicia lui, tirania lui.* NEGRUZZI, S. III, 164, cf. POLIZU. *Nu mai crede că inimile pot... Prin orice silnicie schimbate-a fi de tot.* ALEXANDRESCU, O. I, 254. *Îndeamnă pe unii din ostași la nesupunere, iar pe alții la jafuri și silnicii.* FILIMON, O. I, 263, cf. BARCIANU, V. *Silnicia, sălbăticia, cruzimea sînt trăsăturile caracteristice ale acestei epoce.* GHEREA, ST. CR. II, 112. *Trebuie să știm că silnicia e... un produs... al evoluției social-economice.* IONESCU-RION, S. 135. *Asta-i silnicie, demoralizație.* I. NEGRUZZI, S. IV, 307, cf. ALEXI, W. ȘĂINEANU^{2}. *Un bun critic mai totdeauna izbutește, fără silnicie, să facă pe scriitor să-și revadă opera.* în PLR II, 146, cf. RESMERIȚĂ, D. *Dragostea-i frumoasă tocmai pentru că nu cunoaște nici o silnicie.* CAMIL PETRESCU, U. N. 10. *Alegătorul va înțelege îndată, că binele îi poate veni și cu alt preț, decît al minciunilor și al silniciilor.* C. PETRESCU, Î. II, 133. *Au biciuit silnicia, răutatea și prostia cu neîntrecut simț poetic.* VLASIU, D. 132. *Disperat, plănuiam un furtișag și la nevoie un atac cu silnicie asupra stînei.* VOICULESCU, P. II, 102. *Vrei un sfat, ori vrei iertare? pentru greșeli, pentru silnicii, pentru nelegiuiri ce săvîrșești în slujba pe care zici c-o ai?* SADOVEANU, O. IX, 46. *Plîngerile lor ni s-au păstrat și ele constituie un tablou sugestiv al abuzurilor și silnici-ilor împotriva cărora Tudor avea să ridice satele Țării Românești.* OȚETEA, T. V. 77, cf. COD. PEN. R. P. R. 306. *Dostoievschi accentuează puternic contrastul dintre oamenii silniciei și ai violenței.* VIANU, L. U. 538. *Uram cu îndîrjire trecutul cu toate silniciile, barbariile și monstruoasele lui crime.* STANCU, R. A. II, 392. *S-au întîlnit acum din nou, într-un loc în care domnea silnicia, nerușinarea și dușmănia față de oameni.* V. ROM. martie 1954, 165. *Bătrînul orator făcu o scurtă prezentare a stărilor de lucruri și de spirit de la sate... Fapte de silnicie din partea proprietarilor și a administrației.* PAS, L. II, 135. *Soldații aceștia au schimbat... foamea și silniciile de-acasă... pe foamea și silniciile din armată.* CAMILAR, N. 33, cf. DL, DM. *El ne iubește, Măria Ta, în toată silnicia și netraiul nostru.* BARBU, PRINC. 97. *E dușmanul de moarte al boierilor hrăpăreți și al silniciei turcești.* IST. LIT. ROM. II, 80. *Stăpînirea boierească nu rezultă din vreun drept, ci este rezultatul unei silnicii.* PANAITESCU, O. Ț. 65. *Nu mai voiau să îndure foamea și silnicia.* CONTEMP. 1967, nr. 1 067, 1/3. *Scutiți de dezastrele silniciei, noi și turcii am lucrat împreună, în epoca modernă, pentru făurirea unei lumi a dreptății și păcii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 3/3, cf. DEX. ✧ (Prin analogie) *Își năluceа unii că moartea este un lucru nevrednic de duhul omului, și socotind-o a fi una dintre acele prea grele silnicii ale firei.* MAIOR, ap. BLAGA, G. 206. *Petru* [Maior] *nu gîndea la concluziile ucenicilor săi și la silnicia ce ne va face limba latină corectă.* RUSSO, S. 60. *Un fel de silnicie a versului,... ritmuri chinuite, forțate.* RĂLEA, S. T. I, 19. ✧ L o c. a d v. **În (cu sau prin) silnicie** = (învechit, astăzi rar) cu sila, v. s i l ă **(2)**. *Fac arătare că unii lăcuitori fără tocmeală și cu sălnicie întră de ară și cosăsc* (a. 1796). IORGA, S. D. VII, 134. *În silnicie au volnicit pă un Costandin... de au pus și face hierăstrău de cherestea în moșia mănăstirii Sinaia* (a. 1801). DOC. EC. 67. *Au început a să numi pă'sineși moșnean și a să face în silnicie și stăpîn desăvîrșit* (a. 1811). BUL. COM. IST. III, 104. *Asuprind cineva pre altul, înșălîndu-l sau silindu-l prin silnicie spre a face ceva.* PRAVILA (1814), XV/3. *Care ține în silnicie lucru străin se îndatorează să-l întoarcă stăpînului* (a. 1818). ap. TDRG. *Nu care cumva să să scoată din fruntașii orașului, luîndu-să în silnicie, ci din cei din mijloc* (a. 1819). DOC. EC. 235. *Au năvălit un norod dă oameni... spărgînd malu l sării; și au încărcat unii cai, alții cu spinarea, în silnicie* (a. 1831). ib. 487. *Ei... nu ne-au ascultat, ci, în silnicie luînd toți merticele de sare, au ieșit din poarta ocnei* (a. 1832). ib. 511. *Întrară la dînsa în silnicie, strigînd: așà faci tu, scroafă?* GORJAN, H. IV, 204/29. *Vrea să fie stăpînă nu prin mijloacele învăluirii femeiești, ci prin silnicie.* LOVINESCU, C. VII, 76. *Cu silnicie am vrut să-i stăpînesc ochii, dar i-a întors tot mai mult.* CAMIL PETRESCU, P. 350. *Influențele... instaurate cu silnicie în anii de tristă memorie ai stăpînirii fanariote.* M. 1968, nr. 5, 8.

3. (Învechit) Siluire **(2)**. *Au început a bate raiaua... făcînd silnicii muierilor și strîcînd copiii și fetele lăcuitorilor.* DIONISIE, C. 230. *Nu numai prădăciuni de averi, pojaruri și morți, ci și silnicii de prunci.* SADOVEANU, O. XIII, 325.

— Pl.: *silnicii.* — Și: (învechit) **silnicie** s. f.
— **Silnic** + suf. *-ie.*

SILNICÍRE s. f. (Învechit) Silnicie **(2)**. Cf. POLIZU.
— Pl.: *silniciri.*
— V. **silnici.**

SILNICÍT, -Ă adj. (Astăzi rar; despre oameni) Constrîns; oprimat. Cf. s i l n i c i **(1)**. Cf. BARCIANU, V., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DM, DEX. ✦ (Învechit, rar; despre perioade de timp) În care s-au petrecut oprimări, abuzuri. *Mulți dintre lăcuitori au zălogit vii și moșii i alte acareturi, la acele vremi silnicite* (a. 1813). DOC. EC. 161.

— Pl.: *silniciți, -te.*

— V. **silnici.**

SILOGHÍSM s. n. v. **silogism.**

SILOGHISMÓS s. n. v. **silogism.**

SILOGHISTICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Silogistic **(1)**. *Forma siloghisticească.* VÎRNAV, L. 145r/16.

— Pl.: *siloghistici, -ești.*

— **Silogistic** + suf. *-esc.*

SILOGHIZMÍE s. f. v. **silogism.**

SILOGÍSM s. n. Raționament deductiv în care o concluzie derivă din două premise anterioare. *Împăratul pusă grija către sv[i]ntă ispitind în tot chipul să o-ntoarcă la păgînătțiia lui. Și neputînd cu siloghizme filosoficești, apucă cu dezmierdări.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 166v/18. *După siloghizmul Vidrii lucrul cu ispita într-acesta chip dovedea.* CANTEMIR, I. I. I, 53. *Dezlega toate întrebările lor și siloghizmiile (adecă) chibzuiala gîndurilor.* VARLAAM—IOASAF, 133v/15. *Cuvîntarea cu cuvinte spusă să zice siloghism.* MICU, L. 92/14. *Frumos silogism! dar de necritic făcut, căci ... nu zice că au învins..., ci numai că au vrut să facă aceasta.* ȘINCAI, HR. II, 51/19. *Siloghismu, întreprindere argument alcătuit din trei protasuri.* VÎRNAV, L. 145r/13. *De ar fi avut ticăloșii copii desăvîrșit silloghism, cu adevărat ar fi strigat împotriva celor mai dinainte învățători ai lor.* PALLADI, C. 12/19, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Siloghismul mă convinge despre adevăr.* FM (1841), 1991/15. *Învățăturile lui Aristotel erau atît de sfinte cît și ale lui Isus Hristos: ele erau sprijinite prin silogisme.* NEGULICI, E. I, 20/19. *Un silogism de trei propoșiții poate... fi de atît[ea] feluri cîte rînduri se pot forma de patru elemente cîte trei.* ELEM. ALG. 201/10, cf. STAMATI, D. *Nenorocirea literaturei pedantă în silogism, pedantă în condei, pedantă în idei... nu vine din altă parte, decît din neștiința tradițiilor.* RUSSO, S. 14, cf. POLIZU. *Nici un silogism, nici o putere alta nu mai erau în stare a împiedica torentul opiniunii publice.* SION, P. 322, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, V. *Silogismul în forma sa elementară cuprinde trei judecăți: cele două premise și concluziunea.* MAIORESCU, L. 62. *Silogismul nu ne poate face să descoperim adevăruri noi, ci numai ne ajută să verificăm pe acelea descoperite prin inducțiune.* CONTA, O. F. 495. *Noi am făcut pe D[umne]zău după chipul și asemănarea noastră, apoi prin cîteva siloghisme l-am zvîrlit în neexistență.* PHILIPPIDE, P. 234, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU2, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Franța... să întrebuințeze metodele britanice, iar nu silogisme în negociațiuni.* TITULESCU, D. 666. *Nu prea înțelegea unde stă hazul acestui silogism cam tras de păr.* C. PETRESCU, O. P. I, 185. *Acolo unde dumneavoastră raționați și încercați a trece spre adevăr prin silogisme și ipoteze, înțeleptul de demult avea o cale deschisă.* SADOVEANU, O. XII, 11, cf. SCRIBAN, D. *Clain dezvoltă mai pe larg teoria definiției și... a silogismului.* BLAGA, G. 144. *În concepția sa trecutul e ca un fel de silogism sortit să aducă o concluzie necesară.* RALEA, S. T. III, 78. *Raționamentul: „toate plantele respiră, trandafirul este o plantă, deci trandafirul respiră" este un silogism.* DL. *Tinerii fără experiență, profesorii absoluți recurg la silogism.* V. ROM. aprilie 1958, 111. *Paracelsus afirma într-un silogism că imaginația e putere creatoare.* BARBU, PRINC. 281, cf. DER, DN2. *A descoperit funcția pe care o îndeplinește termenul mediu într-un silogism.* CINEMA, 1968, nr. 7, 20. *Ambiția de a construi silogisme, de a se închega într-un sistem cu seriile lui cauzale, animă acest tip de proză.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *silogizm.* — Pl.: *silogisme* și (învechit) *silogismuri.* — Și: (învechit) **siloghísm** (scris și: *siloghizm, silloghism*), (învechit, rar) **siloghismós** (CANTEMIR, I. I. I, 22) s. n., **siloghizmíe** s. f.

— Din fr. **syllogisme.** — **Siloghism, siloghismós** <ngr. συλλογισμός.

SILOGÍSTIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. Care aparține silogismului, privitor la silogism; de silogism; (învechit, rar) siloghisticesc. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, POLIZU, PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU2, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Această declarație, foarte silogistică pentru el, pentru noi absurdă.* CĂLINESCU, C. O. 61. *Clain dezvoltă mai pe larg teoria... silogismului, arătîndu-se și principalele figuri silogistice.* BLAGA, G. 144. *După Binet, orice percepție cuprinde un raționament silogistic.* RALEA, S. T. II, 171, cf. DL, DM. *Se deosebesc patru figuri silogistice.* DER IV, 397, cf. DN2. *Cursul meditației este adesea condus cu o stringență care îi dă o înfățișare de-a dreptul silogistică.* CONTEMP. 1969, nr. 1 174, 6/4, cf. DEX.

2. S. f. Parte a logicii formale care se ocupă cu studiul silogismelor. *Trebuie să subîmpărțim logica elementară în trei capitule: 1. teoria noțiunilor, 2. teoria împreunării lor în judecăți, 3. teoria împreunării judecăților, adecă silogistica.* MAIORESCU, L. 19. *Matematica își are duhul ei creator, imanent, pe care desigur nu-l are silogistica.* BLAGA, Z. 261, cf. DL, DM, DN2, HRISTEA, P. E. 54, M. D. ENC., DEX.

3. S. f. (Neobișnuit) Deducție. *Studiile sale așa de precise în silogistica lor de detectivaj literar relativ la soarta poeziilor lui Eminescu.* RALEA, S. T. I, 36.

— Pl.: *silogistici, -ce.*

— Din fr. **syllogistique.**

SILÓN s. n. Fibră textilă poliamidică folosită la fabricarea unor confecții. Cf. DEX, DN3.

— Pl.: *siloane.*

— Din germ. **Silon** (nume comercial).

SILÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Scîrbos **(2)**. Cf. IORDAN, L. R. A. 191. *Singurul loc de ascunzătoare curată, ferită de atingeri siloase și reci, e colțul uscat.* SCL 1974, 609. *Cînd aude vorbindu-se de lucruri siloase, grețoase ..., se îngrețoșează.* CIAUȘANU, GL.

— Pl.: *siloși, -oase.*

— **Silă** + suf. *-os.*

SILOXÍD s. m. Varietate de sticlă de cuarț din care se fac vase de laborator. Cf. DN2, DEX.

— **Sil**[iciu] + **oxid.**

SILÓZ s. n. Construcție de mari dimensiuni, înzestrată cu instalații speciale de uscare, de transport etc., care servește la depozitarea și păstrarea pe termen lung a unor cantități mari de produse agricole sau de alte materiale. Cf. FILIPESCU, D. I, 115. *Mărfuri în magazine particulare, în docuri și silozuri, pe tren sau în vapoare.* I. PANȚU, PR. 54, cf. CADE. *Se vede-un șir prelung trecînd, Pe lîngă pîlcurile verzi de boz: Se-ntorc spre seară oamenii cîntînd, De dincolo de deal de la siloz.* D. BOTEZ, F. S. 88. *Iarba... e înmagazinată parte într-un mare siloz.* SADOVEANU, O. IX, 327. *Departe, pe cheiuri, gigantice clădiri, coșuri înalte, silozuri... apăreau confuz prin ceață.* BART, S. M. 95. *Oamenii muncii... se pregătesc să dea cît mai repede în folosire silozurile.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 393. *Sute de vagoane deșertau în silozuri prețiosul lor conținut.* ARGHEZI, S. XI, 74. *Portul are instalații moderne, mari silozuri pentru grîne.* CĂLINESCU, C. O. 194. *Obținu, prin legăturile lui tată-său, vreo două construcții de silozuri.* V. ROM. iulie 1954, 13. *Construi gări, viaducte, silozuri.* TUDORAN, P. 62, cf. LTR2, DL. *Treci întîi pe la siloz, îi spuse secretarul*

arătînd cu mîna spre o construcție cu schele. PREDA, D. 18, cf. DM, DN. *Cineva le băgase în cap că-i o prostie să ții porumbul în silozuri.* V. ROM. decembrie 1958, 73. *La silozul de zahăr... și la alte puncte de lucru muncitorii și tehnicienii de pe șantierul fabricii de zahăr se întrec pentru îndeplinirea angajamentului.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 848. *În regiunile în care cultura pomilor este dezvoltată și există silozuri pentru păstrarea fructelor pe timpul iernii, se pot organiza vizite la un asemenea siloz.* GÎ 1962, nr. 685, 3/2. *În jurul silozurilor se amenajează platforme de beton.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178, cf. DEX. ✦ Amenajare pentru însilozarea porumbului sau a altor plante destinate conservării prin murare; loc, groapă, șanț etc. unde se pune la macerat nutrețul pentru vite; depozit de furaje macerate. Cf. ȘĂINEANU², 228. *În vederea însilozării furajelor trebuie de pe acum luate măsuri de pregătire a însămînțării plantelor pentru siloz; construirea silozurilor, asigurarea tocătorilor etc.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 877. *Silozurile pentru furaje murate servesc la păstrarea masei verzi furajere sau a nutreturilor suculente.* LTR², cf. DL, DM. *O parte din muncitorii gospodăriei lucrează de zor la săpatul gropilor de siloz.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 843, cf. DEX. ✦ (Adjectival) Care este pus la macerat într-o groapă, într-un șanț etc. special amenajate. *Porumbul, și mai ales porumbul siloz, trebuie să devină principalul furaj în hrănirea animalelor.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 840, cf. DEX.

— Pl.: *silozuri.*

— Din it. **silos,** germ. **Silo.**

SÍLȚĂ s. f. (Învechit, rar) Capcană. *Pururea gata și fără preaget să fie, pînă cînd, sau în silțe, sau în curse, sau în colți, sau în unghii răii rău vor cădea.* CANTEMIR, I. I. I, 236, cf. II, 8, ROSETTI — CĂZACU, I. L. R. I, 309, DSR.

— Pl.: *silțe.*

— Din ucr. **сильце.**

SILUÉTĂ s. f. **1.** Desen unicolor, de obicei negru, lucrat în creion, în tuș sau decupat din hîrtie, pînză etc., reprezentînd contururile unei ființe sau ale unui lucru pe un fond de altă culoare. Cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Liniile abrupte și tăioase care definesc și închid silueta.* OPRESCU, A. M. 94. *Oare... cîte o siluetă schițată cu un simplu creion pe o simplă foaie de hîrtie nu-i adesea mai expresivă și mai valoroasă decît un tablou imens, cu rama aurită pe un perete de cinci stînjeni?* V. ROM. iulie 1953, 266, cf. LTR², DL, DM. *Am stabilit o corespondență între aceste siluete extrem de expresive cu valori plastice și stîlpii monumentului.* M 1968, nr. 11, 41. *O ladă mare din lemn grosolan, în care, intrînd, nu găseai decît siluetele banal traforate ale unei femei și unui bărbat.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 223, cf. DEX. ✦ Personaj abia schițat într-o operă literară. *Este necesariu a face silueta stăpînilor ei despre cari am vorbit mai sus.* SION, P. 63. *Voi încerca să schițez silueta acestui devotat prieten al artei.* PLR II, 213. *Ne vom strădui, totuși, a-i creiona silueta, compusă din linii capricioase și bizare.* CONSTANTINESCU, S. III, 213. *Prin paginile Jurnalului trec mai multe siluete feminine.* VIANU, L. U. 440. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Comicul său nefiind verbal, nu izbutește în silueta ușoară.* LOVINESCU, S. I, 141.

2. Imagine, înfățișare reală a unei ființe, a unui lucru etc. care se proiectează ca o umbră pe un fond (mai luminos), f o r m ă; p. e x t. ființă sau lucru astfel proiectate. *Vlad Țepeș... admiră Cum, gemînd sărmanii în chin și-n foc de sete, Apar pe zarea roșă în negre siluete.* ALECSANDRI, POEZII, 325. *Pe la 10½ încep să se zărească siluetele caselor de peste drum.* CARAGIALE, O. VII, 96. *O minaretă cu arcade... O vezi cu alba-i siluetă Ca o fantasmă sub iașmac.* MACEDONSKI, O. I, 55. *Țigăncușa zveltă... proiectînd pe cer o siluetă de-o eleganță antică.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 379. *M-am oprit în fața unei case, deasupra căreia niște lucrători proiectîndu-și siluetele pe cer zoreau s-o dezvăluie.* ANGHEL, PR. 11. *Deodată se ivește deasupra codrului silueta sitarului.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 156. *Abia se mai recunoștea în silueta slabă și plăpîndă a unui tuberculos.* ARDELEANU, U. D. 139, cf. CADE. *Tînărul se uita pe fereastra vagonului în care apăruse silueta capitalei.* REBREANU, R. I, 13. *Deodată, între niște tufe de alun, aproape de drum, zări o siluetă albă.* id. ib. 103. *Noaptea, la crîșmă apar siluete Cu roșii fanare, galbene, verzi.* BACOVIA, O. 76, cf. MINULESCU, VERS. 151. *Sînt peste toată valea, în înserare, numai grămezi și siluete multe de soldați, ca o turmă cenușie.* CAMIL PETRESCU, U. N. 260. *Erau un bărbat și o femeie: în lumină se proiectau numai siluetele negre fără să se deslușească nimic din chipuri.* C. PETRESCU, Î. I, 23. *Apare în cadrul porții silueta ascetică a colonelului.* BRĂESCU, O. A. I, 23. *Afară disting ... siluete de pomi rari de-a lungul liniei.* SAHIA, U. R. S. S. 10. *Siluetele caselor întunecate ca niște mobile de nuc și de stejar.* TEODOREANU, M. III, 19. *Tresărea la orice siluetă feminină ce se contura în depărtare.* CĂLINESCU, C. N. 128. *Lîngă o punte cu poartă, se arăta o siluetă neclintită de fată, care ne privea cu ochi rotunzi.* SADOVEANU, O. IX, 222. *Silueta fantastică a colosului acostat la chei se desprindea din negura groasă care învăluia portul.* BART, S. M. 33. *Copilul, ca și unii dintre primitivi..., va desena pintenii ofițerului mai mari decît restul siluetei.* VIANU, E. 260. *În arta medievală, biserica, în ce privește planul, silueta, raportul maselor între ele, a cunoscut schimbări de la secol la secol, de la provincie la provincie.* OPRESCU, S. 186. *Vădit idealizat, Nelu își strecoară silueta pe un plan secund și e transformat în porte-parole al autorului.* CONSTANTINESCU, S. II, 305. *Caută cu băgare de seamă la rege, a cărui siluetă impasibilă și elegantă ocupă... a doua treaptă a stranei regale.* ARGHEZI, B. 28. *Erau în permanență cufundați din pricina profilurilor noastre și a siluetelor cu diferențele estompate de același aer familial.* BLAGA, H. 142. *Între cer și linia impecabil dreaptă a orizontului, se furișează din cînd în cînd silueta unei mori de vînt.* RALEA, S. T. I, 267. *Siluetele munților se ridică asemeni unor imense și misterioase prezențe.* BOGZA, C. O. 116. *Curînd se ivi pe cerul nopții silueta masivă a unui bloc.* STANCU, R. A. V, 109. *Îi strînse puternic mîna și puțin timp după asta silueta lui dolofană se pierdu după colțul străzii.* V. ROM. martie 1954, 129. *Le-a dat numele după cîte o potrivire de culoare, de siluetă și de temperament.* VINEA, L. I, 99. *Glasuri, pași, siluete; nimic întreg.* DEMETRIUS, A. 152. *La poalele pădurii se întinde, dreaptă, silueta unei fabrici.* V. ROM. aprilie 1956, 154. *Lumina scade, pe silueta singuratică a lui Frîncu.* H. LOVINESCU, T. 377. *Se ridica, limpezită de lumină nouă, silueta lui Toderiță, viguroasă, smulgîndu-se biruitor din umbra vieții de familie.* VORNIC, P. 48, cf. DL. *Nu se clinti din locul său nici cînd silueta ei nu se mai văzu.* PREDA, R. 93. *Urmărea pe sub sprîncene silueta îndesată a maestrului.* T. POPOVICI, S. 225, cf. DM. *Principele privea spre acea siluetă ce domina piața.* BARBU, PRINC. 59. *Silueta lui firavă se mistui în întuneric.* V. ROM. septembrie 1963, 27. *Două siluete negre brăzdează în timpi diferiți cerul.* VÎN. PESC. mai 1964, 11. *Atenția i-a fost atrasă, se pare, de silueta unei femei trecînd pe coridorul îngust spre uzină.* T mai 1964, 35. *Natalia era în dreptul ferestrei și lumina mare de afară îi desena silueta înaltă și subțire.* V. ROM. ianuarie 1965, 83. *Sînt frumoase, desigur, siluetele plopilor înalți, proiectați pe fondul de porfir al zorilor curate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 18, 1/1. *Oricît te-ai strădui să le deosebești unele de altele, ele rămîn siluete, case, copaci.* CINEMA, 1968, nr. 6, V. *Impunătoare, silueta orașului se profilează la orizont.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 5/1. *În ceață, siluetele ciobanilor, spinările turmei de oi sau trunchiurile copacilor se topesc în aburul pămîntului și al văzduhului.* CINEMA, 1969, nr. 5, 32, cf. DEX. ✧ F i g. *Silueta ei morală și legile simțirii ei intime începeau să prindă contur.* PREDA, R. 444. ✦ Desen din placaj sau din carton (reprezentînd o siluetă **2** de om), pe care sînt fixate țintele la tir. Cf. DN², DEX.

3. Formă zveltă și bine proporționată a unei persoane; corp zvelt, suplu, bine proporționat al unei

persoane; p. gener. corp. V. linie, talie **(I 1).** *Pălăria minusculă, strînsă pe tîmple, întregea minunat linia felină a siluetei.* C. PETRESCU, O. P. I, 140. *Prin sala cu pereții de oglinzi Vezi înmiită silueta-ți fină, Cînd ochii tăi prin ele ți-i aprinzi.* D. BOTEZ, P. O. 99. *Este o doamnă tînără de tot, cu silueta subțire și fină.* SAHIA, U. R. S. S. 6. *Silueta lui zveltă... ne-a rămas în suflete.* BLAGA, H. 105. *Păstrează silueta, îți spunea ea distinsă și cochetă.* PAS, Z. I, 90. *O subțire siluetă de brună.* VINEA, L. I, 7, cf. DL. *Făcuse... o siluetă de viespe.* PREDA, R. 264. *Îi vedea silueta subțire ca de copil.* T. POPOVICI, S. 122, cf. DM, DN. *Pe măsură ce se micșora, mersul îi devenea mai ferm, silueta mai suplă, capul i se ridica, părul îi plutea pe umeri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 17/3. *Cu vocea ei atît de delicat nuanțată, cu silueta ei fragilă... ea reușește să impună.* CONTEMP. 1969, nr. 1 180, 10/4, cf. DEX. ◇ Expr. **A face siluetă** = a deveni zvelt; a slăbi. Cf. DL, DM, DEX.

— Pronunțat: *-lu-e-.* — Pl.: *siluete.* — Și: (învechit) **silhuétă** (BARCIANU, ALEXI, W.), (regional) **suliétă** (SCL 1958, 528) s. f.

— Din fr. **silhouette.**

SILUÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Astăzi rar) A sili **(1).** *A nu silui* [copiii] *cu darea de ițiță sau de mîncare cîtuși de puțin.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 136/20, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Această împărăție nu uită... pe cei ce au siluit-o.* BĂLCESCU, M. V. 428. *Voința... nu trebuie niciodată a fi siluită de altul decît de noi.* BREZOIANU, Î. 130/5, cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Paharele le umplea Și tot la Toma le da, Tot pe Toma-l siluia, Pînă Toma se-mbăta.* MAT. FOLK. 41. ◇ Fig. *Taina scrisorilor voastre e siluită la poștie.* CR (1832), 43¹/37. *De acolo nu-l putea lua nimeni, necutezînd a silui sacrul azil.* ARISTIA, PLUT. CXLII/2. *Cîte unul... siluia cu priviri cercetătoare penumbra din careta ce se oprise.* MACEDONSKI, O. III, 26. *Peste tot nota era forțată, gluma siluită.* D. ZAMFIRESCU, Î. 72. *De-ar sta pe totdeuna în pacea sa tîmpită... Ar fi ca o poemă de nimeni siluită Căci marmora e albă și pietrele sînt mute.* PETICĂ, O. 81. *Editorul siluia manuscrisele să spuie nu ceea ce era într-însele, ci ceea ce dorea el.* BUL. COM. IST. II, 90. *Pindise norocul la răspîntie, îl înșfăcase și-l siluise ca să-i poată smulge ceea ce... i s-ar fi cuvenit.* M. I. CARAGIALE, C. 12. *Orice debutant are drept să creadă că va silui soarta, că-și va croi singur norocul.* C. PETRESCU, C. V. 153. *Despărțindu-se de natură ca inteligență cercetătoare și siluindu-i secretele, Oedip a devenit o ființă antinaturală, expusă abaterilor celor mai grave împotriva naturii.* VIANU, L. U. 92. [Propaganda] *se infiltrează indiscret, siluiește fără permisiune pe cei pe care nu-i poate interesa, vorbește tare, ca o poruncă de stăpîn.* V. ROM. iulie 1954, 217. *Vroia mai ales să fie prezentat cît mai degrabă, siluind niște prilejul dacă acesta nu se ivește de la sine.* VINEA, L. I, 150. ◇ Refl. pas. (Prin lărgirea sensului) [Nădușeala] *este a se păzi în toată vremea neprecurmat,... spre a nu se silui oprirea ei, că se va preface în boală.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 153/1. ✦ Refl. (Învechit) A se sili **(2).** *În zădar, gurișoar-a mea, te-ai siluit să vorbești.* PANN, E. III, 55/1.

2. Spec. (Despre bărbați) A avea relații sexuale cu o femeie, împotriva voinței ei; a comite un viol; a batjocori, a necinsti **(2),** a pîngări **(1),** a viola, (învechit și popular) a spurca, (învechit) a rușina **(3),** a sili **(1),** a face silă (v. silă **2),** (regional) a căzni. *În urma plecării mitropolitului, el silui o nepoată a lui.* ODOBESCU, S. I, 85. *Plîng din inimă fecioara care este siluită.* MACEDONSKI, O. I, 280. *Mai ales a suferit poporul de jos, servii nenorociți, ale căror bordeie erau pustiite, recoltele distruse, femeile siluite.* GHEREA, ST. CR. II, 111, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Fusese siluită, după cazne, lupte, amenințări cu revolverul.* TEODOREANU, M. III, 137. *Ana Ulmu nu era dintre femeile care pot fi siluite.* VINEA, L. II, 276, cf. DL, DM, DEX.

3. Fig. A interveni intenționat în realitatea, în aspectul etc. unui lucru, al unui fapt, al unui fenomen etc. V. altera, contrafăce, deforma, denatura, escamota, falsifica, forța, încălca, măslui **(2),** nesocoti, răstălmăci **(1).** *Ea își are drepturile sale și, acei ce vor a le disprețui sau a le silui, noi îi vom numi și pe dînșii tirani.* MAG. IST. I, 197/17. *Guvernul, ce văzuse vrednicia și talentul, Îmi da ranguri pe tot anul, siluind regulamentul.* ALEXANDRESCU, O. I, 264. *Scrierile care se încearcă a silui o limbă... nu merită să fie calificate decît de curiozități literare fără valoare practică.* MAIORESCU, CRITICE, 39. *Siluiesc firescul limbii, ca să dobîndească unele efecte neașteptate.* PLR II, 149. *Peste Bizanțul de piatră înflorită și marmoră au suprapus maghernițe de lemn. Astfel au siluit o minune a lumii.* SADOVEANU, O. XVII, 139, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Adevăratul motiv al plecării mele de acasă... îl siluisem ascunzîndu-l sub altă intenție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 17/2, cf. DEX.

— Prez. ind: *siluiesc.*

— Din slavonul СЛОВИТИ, -ЛОШЬ.

SILUÍRE s. f. Acțiunea de a silui și rezultatul ei.

1. Determinare prin forță a cuiva să acționeze într-un anumit fel; constrîngere, forțare, obligare, silire **(1),** (livresc) violentare; (învechit) asuprire. Cf. silui **(1).** *Au consfințit intru slava lui Dumnezeu violenia, tîlhăria și siluirea.* MARCOVICI, D. 353/21. *Apucîndu-ne de iznoavă, prin siluire, ca să plătim bani..., am fost siluiți de ne-am vîndut boii pă nimic* (a. 1837). DOC. EC. 696, cf. VALIAN, V. *Ne muncirăm a-i dobîndi ajutoare în prezent și alianțe în viitor în contra siluirii ce o apasă supt cîrmuirea cea fără de lege a ciocoiului* (a. 1850). PLR I, 140. *Amîndoi m-a pus de față să le fiu judecător, Și cer să dau hotărîre cu siluiri și cu zor.* PANN, E. I, 95/26. *Cei ce prin siluire fac nelegiuiri, prin siluire pier.* RUSSO, S. 131. *M-am împotrivit la toate siluirile ce amîndoi voiau să facă.* ISPIRESCU, L. 304. *Țeasta mea e o-nchisoare cu duhori întunecoase. Paricidul și hoția, siluirea și omorul Trec pe rînd prin. al meu cuget.* MACEDONSKI, O. I, 279, cf. DDRF. *Tu înfrîngi, pe nesimțite, printr-o blîndă siluire Cele mai trufașe firi.* OLLĂNESCU, H. O. 243, cf. DL, DEX. ◇ Fig. *A cerut ceva parale care i s-au acordat imediat, fără să mai fie nevoie de siluirea cunoscutului dulăpior.* BACALBAȘA, S. A. I, 6. *Marea și singurătatea își așteaptă revanșa siluirilor.* RALEA, S. T. I, 303. ◇ (Prin lărgirea sensului) [Petele] *se vindec numai cu leacuri pe dinafară; iar cu siluirea lor, se trag lesne în cele din lăuntru trupului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 427/14.

2. Spec. Faptul de a silui **(2)** o femeie; batjocorire, necinstire, pîngărire, viol, violare, (învechit) silă **(2),** silnicie **(3).** Cf. DL, DM, DEX.

3. Fig. Intervenție intenționată în realitatea, în aspectul etc. unui lucru, al unui fapt, al unui fenomen. Cf. silui **(3).** V. alterare, contrafacere, deformare, denaturare, escamotare, falsificare, forțare, încălcare, mistificare, răstălmăcire. *Fără nici un fel de siluire a faptelor, noi putem interpreta vasele în formă de borcane de la Crăsani, ca niște simple surogate de stepă.* PÂRVAN, G. 188. *Cubismul, expresionismul... au ceva comun: siluirea naturii în forme care convin spiritului.* BLAGA, Z. 143, cf. T. POPOVICI, SE. 273. *Se ridică împotriva siluirii limbii de către traducător.* IST. LIT. ROM. II, 370, cf. DEX.

— Pl.: *siluiri.*

— V. **silui.**

SILUÍT, -Ă adj. (Învechit; astăzi rar) Forțat. Cf. silui **(1).** *Boala cu înfierbîntează pe care o duc muncitorii cu băuturi calde și cu o siluită mișcare de trup pe picere.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 164/16, cf. PONTBRIANT, D., DEX. ◇ Fig. *Lașitățile spiritului siluit sînt nesfîrșite.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 32, 22/4.

2. Spec. (Despre femei) Care a suferit un viol; necinstit, violat. Cf. silui **(2)**. Cf. DSR.
— Pl.: *siluiți, -te.*
— V. **silui.**

SILUITÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. (Învechit; adesea substantivat) (Persoană) care siluiește **(1)**. *Cunoscînd noi că siluitorul Dorobanți nu era de la cinstita dvorniciie, ci al agii, am spart fiarăle din picioare și abia am scăpat* (a. 1837). DOC. EC. 696. ✧ Fig. *Satiriasis este... o aprinzătoare și leșinătoare poftă de împreunare, cu o siluitoare și năvălitoare pornire și încordare a organului împreunător.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 285/13. *Propun punerea în acuzație... a miniștrilor ca siluitori ai articolului 111 al constituției.* GHICA, A. 336, cf. PONTBRIANT, D.
2. S.m. (Rar) Bărbat care siluiește **(2)** o femeie; (rar) violator, (învechit) silnic **(I 3)**. *Siluitorul a fost condamnat.* DSR.
— Pronunțat: *-lu-i-.* — Pl.: *siluitori, -oare.*
— **Silui** + suf. *-tor.*

SILUMÍN subst. Aliaj de aluminiu și siliciu folosit în industria metalurgică la turnarea unor piese rezistente la coroziune sau la temperaturi înalte. Cf. LTR², DL, DM, DN², DER, DEX.
— Pl.: ?
— Din fr. **silumin.**

SILUMINÍT subst. Material izolant, fabricat din aluminiu și siliciu, rezistent la temperaturi înalte. Cf. LTR², DN², DEX.
— Pl.: ?
— **Silumin** + suf. *-it.*

SILUNÍNI s. f. pl. v. **sulumină.**

SILÚR s. m. Numele a două plante erbacee din familia scrofulariaceelor cu tulpina verticală: **a)** plantă cu flori albastre deschis cu linii violete și cu o pată galbenă la mijloc; buruieniță, buruienuță, dințură, studelniță, dragostea-fetei, floare-de-ochi, mînglierea-apelor *(Euphrasia stricta)*; **b)** plantă cu flori albe cu linii violete și cu o pată galbenă la mijloc; buruieniță, buruienuță, dințură, dragostea-fetei, floare-de-ochi, mînglierea-apelor *(Euphrasia rostkoviana)*. Cf. COTEANU, PL., 26, LB, POLIZU, DDRF, BRANDZA, FL. 364, BARCIANU, GRECESCU, FL. 446, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., BORZA, D., 67, DEX.
— Pl.: *siluri.*
— Din germ. **Silur.**

SILURIÁN, -Ă adj., subst. **1.** Adj. Care aparține celei de a treia perioade a erei paleozoice, care se referă la această perioadă, care datează din sau este caracteristic pentru această perioadă; siluric. Cf. ENC. AGR. *Acolo apare, de sub formațiuni siluriene necutate, un granit vechi.* ONCESCU, G. 13. *Precambrianul, strîns cutat, este acoperit transgresiv de depozite siluriene.* MG I, 109. *Depozitele de vîrstă siluriană sînt puțin reprezentate în R. P. R.* GEOLOGIA, 73. *Flora siluriană este reprezentată prin alge calcaroase și prin primele plante terestre.* DER, cf. DEX.
2. Subst. A treia perioadă a erei paleozoice, care se caracterizează prin sedimentări de calcar, de gresie, de șisturi argiloase, prin apariția primelor plante terestre și prin dezvoltarea nevertebratelor marine. Cf. ENC. AGR. *În fundament s-a constatat și silurianul fosilier.* ONCESCU, G. 64, cf. LTR². *Trilobiții... au apărut în cambrian, au continuat cu numeroase forme în silurian.* GEOLOGIA, 66, cf. DN², DER, DEX.
3. Subst. Grupă de straturi geologice din silurian **(2)**. *Peste silurian, se dispun depozite cenomaniene.* MG I, 110, cf. DEX.
— Pronunțat: *-ri-an.* — Pl.: *silurieni, -e.*
— Din fr. **silurien.**

SILÚRIC, -Ă adj. Care aparține celei de a treia perioade a erei paleozoice, care se referă la această perioadă, care datează din sau este caracteristic pentru această perioadă; silurian **(1)**. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.
— Pl.: *silurici, —ce.*
— Din germ. **silurisch.**

SILVÁN s. m. Nume dat unor divinități minore din mitologia romană, reprezentate prin ființe cu corp omenesc acoperit cu păr, cu o față animalică, cu picioare și coarne de țap, care erau considerate protectoare ale pădurilor. V. satir. *Încrederea durerea către silvanii și nimfele pădurilor.* HELIADE, D. C. 232/2, cf. PROT. — POP., N. D. *Brazi înalți, silvani iscoditori, veniți din pădurile negre.* IBRĂILEANU, A. 160. *Parcul presărat cu statui De nimfe, Fauni și silvani.* MINULESCU, VERS. 51. *Într-un adînc de pădure, poetului i se năzărește un joc de nimfe și silvani.* VIANU, A. P. 183. *Astarteea... măsura silvanii și nimfele din jur.* BARBU, P. 129, cf. DN², DEX. ✦ (Adjectival) Care se referă la divinitățile de mai sus; în care personajele principale sînt divinitățile de mai sus. *Ce fabule silvane te-mbracă-n fața mea Cu zei, cu oameni, cu atîtea Ce-n valea Tempei și-n Arcadia se pot vedea?* BLAGA, L. U. 135, cf. DEX.
— Pl.: *silvani.*
— Din lat. **silvanus,** fr. **sylvain.**

SILVANÁL, -Ă adj. (Învechit) Silvic. *Legi silvanale și de cîmp nu au fost cunoscute nici după nume în această țară.* BARIȚIU, P. A. III, 88, cf. II, 547, GHEȚIE, R. M., BARCIANU.
— Pl.: *silvanali, -e.*
— Cf. silvă¹, silvană.

SILVÁNĂ s. f. (Prin Bucov.) Poiană **(1)**. Cf. I. BRĂESCU, M. 71.
— Pl.: *silvane.*
— Cf. silvă¹.

SILVANÍSTICĂ s. f. (Învechit) Silvicultură. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.
— Cf. silvă¹, silvană.

SILVANÍT s. n. Minereu de aur și de argint, moale, cu luciu metalic, de culoare argintie-cenușie, cristalizat în sistemul monoclinic. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., CANTUNIARI, L. M. 113. *Aurul apare sub formă de compuși cu sulful și telurul (sulfo-telururi),... silvanit.* ONCESCU, G. 359, cf. LTR², DL, DM, DN², DER, DEX.
— Pl.: (rar) *silvaniturl.*
— Din germ. **Sylvanit,** fr. **sylvanite.**

SÍLVĂ¹ s. f. (Rar) Pădure **(1)**. *În fundul unei silve cu dese frunzișoare Se înalță odată un mititel castel.* BOLINTINEANU, O. 203, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DEX.
— Pl.: *silva.*
— Din lat. **silva.**

SÍLVĂ² s. f. v. **silvoiz.**

SILVĂÍȚĂ s. f. v. **silvoiz.**

SILVÉSTRU, -Ă adj. (Livresc) **1.** Păduros. Cf. PROT. — POP. N. D. *Natura le-a menit locurile silvestre.* HASDEU, I. C. I, 198, cf. SCRIBAN, D., DN², DEX.
2. Care este specific regiunilor cu păduri sau locuitorilor acestora. *Vasta pînie din mijlocul amfiteatrului silvestru era un haos de ceață și alboare.* CĂLINESCU, S. 720, cf. id. E. 249. *Prin incantația ei de melopee silvestră, nostalgică, nu era departe, sufletește, de molcoma doinire moldovenească.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/2. *Iubita seamănă cu o nimfă sau, mai adesea, cu o zeitate silvestră.* ib. 1971, 1 286, 3/4, cf. DEX. *Cea mai mare extindere o au solurile silvestre.* JUD. ROM. SOC. 98/2, cf. 43/2.

— Pl.: *silveştri, -stre.*
— Din lat. **silvester, -tris.**

SÍLVIC, -Ă adj. Care aparţine pădurii **(1)** sau silviculturii; privitor la pădure sau la silvicultură; care activează în domeniul silviculturii; forestier, (învechit) silvanal. Cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE. *Datele fixate de serviciul silvic român sînt mai mici decît cele fixate în Franţa.* TITULESCU, D. 77. *Inginer silvic.* NOM. PROF. 14, cf. SCRIBAN, D. *Oricît ar fi de grandioase lucrările silvice proiectate, lupta cu seceta nu se poate mărgini la măsuri unilaterale.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 11/2, cf. DL, DM, DN². *Există multe uscătorii de conuri de molid pentru extragerea seminţelor necesare pepinierelor silvice.* PROBL. GEOGR. I, 127. *Vînătorii... şi personalul silvic şi de vînătoare.* VÎN. PESC. iunie 1964, 2. *Romus... avea servici la Sighiş, pe la o cooperativă ori pe la ocolul silvic.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 337. *Conduşi de un băietan urcară pe jos pînă la cantonul silvic, unde se afla tabăra muncitorilor forestieri.* V. ROM. ianuarie 1965, 83. *În raza ocoalelor silvice... se află amenajat unul dintre cele mai mari complexe de vînătoare şi ocrotire a animalelor rare din ţară.* RL 1967, nr. 7 042, cf. DEX. ✦ (Substantivat, m.) Persoană care lucrează în domeniul silviculturii. *Mai erau şi alţi mosafiri: silvicul cu nevasta şi cu fata.* BASSARABESCU, V. 225, cf. DEX.
— Pl.: *silvici, -ce.*
— **Silvă** + suf. *-ic.*

SILVÍCOL adj. Care ţine de silvicultură, privitor la silvicultură. Cf. CADE, DN², M. D. ENC., DEX, ✦ (Despre plante) Care creşte de obicei în pădure. Cf. M. D. ENC., DEX., DN³.
— Pl.: *silvicoli, -e.*
— Din fr. **sylvicole.**

SILVICULTÓR, -OÁRE s. m. şi f. Specialist în silvicultură. *În timpul modern, silvicultorii (pădurarii) au făcut o observaţiune mai curioasă.* ISIS (1859), 155²/3, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Era singurul membru care nu votase cu majoritatea, silviculturul Pascu.* AGÎRBICEANU, A. 450. *Să-i spui că a trecut silviculturul pe-aici.* HOGAŞ, DR, I, 212. *Ca să-şi uite necazul, se încurcă la taifas cu silviculturul.* REBREANU, I. 145, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Eu nu ştiu să vorbesc. Eu sînt de felul meu silvicultor. Eu numai cu pădurarii vorbesc.* C. PETRESCU, Î. II, 106. *De zece ani, de cînd sînt silvicultor, am văzut multe.* COCEA, S. I, 22, cf. DS 265, SCRIBAN, D. *Natura colaborează cu arhitecţii, inginerii şi silvicultorii.* ARGHEZI, B. 129. *Botanistul sau silvicultorul va spune: „Această pădure conţine esenţe felurite".* VIANU, S. 204, cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: *silvicultori, -oare.*
— Din fr. **sylviculteur.**

SILVICULTÚRĂ s. f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul culturii, amenajării şi exploatării pădurilor; ramură a economiei forestiere care cuprinde amenajarea şi protecţia patrimoniului forestier şi care asigură materia primă pentru industria forestieră; (rar) pădurărie, pădurărit, (învechit) silvanistică. *Cursuri de tehnică, de agricultură şi silvicultură, şcoale comerciale nici de nume nu erau cunoscute pre tot teritoriul Transilvaniei.* BARIŢIU, P. A, II, 2. *Cultura stejarului este de foarte mare valoare în silvicultură (cultura pădurilor).* ISIS (1859), 137¹/17, cf. PONTBBIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMEPIŢĂ, D., CADE, DS 266. *În nici o altă ramură de producţie, factorii naturali nu joacă un rol mai mare ca în silvicultură.* ENC. AGR. IV, 397, cf. SCRIBAN, D. *Ministerul silviculturii.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 11/2. *În silvicultură, lucrările de împădurire s-au executat pe o suprafaţă de peste 98 000 ha.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 893, cf. DL, DM, DER, DEX.
— Din fr. **sylviculture.**

SÍLVIE¹ s. f. **1.** (De obicei urmat de determinări care indică specia) Nume dat mai multor păsări care se caracterizează prin ciocul scurt şi turtit, cu peri la colţuri, prin picioare puternice, aripi ascuţite şi coada retezată *(Sylvia). Silvie undulată.* DOMBROWSKI, P. 341. *Silvie de grădină.* id. ib. 343. *Silvie cu cap negru.* id. ib. 344. *Silvie de cîmpie.* id. ib. 346. *Silvie de grădină pitică.* BĂCESCU, PĂS. 155. *Silvie de cîmp.* VÎN. PESC. iulie 1962, 8, cf. DEX.

2. *Compuse:* **silvie-de-ţărm** (sau **de-ţărmuri,** ori **-greluşel,** sau **-mătăsoasă**) = pasăre cu gîtul alb pătat cu gri, care scoate un sunet caracteristic şi care trăieşte în zăvoaiele din preajma rîurilor *(Locustella fluviatilis).* Cf. DOMBROWSKI, P. 313, 314, BĂCESCU, PĂS. 155, DEX; **silvie-de-mlaştină** (sau **-mătăsoasă**) = pasăre de culoare brună-roşiatică pe partea superioară şi albă pe partea inferioară *(Cettia cetti).* Cf. DOMBROWSKI, P. 307, 308, BĂCESCU, PĂS. 155, DEX.
— Pl.: *silvii.*
— Din **Sylvia,** numele ştiinţific al silviei¹.

SÍLVIE² s. f. v. **salvie.**

SILVÍN subst. v. **silvină.**

SILVÍNĂ s. f. Clorură naturală de potasiu, cristalizată în sistemul cubic. Cf. MURGOCI — LUDWIG, M. 66, SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 117, MACAROVICI, CH. 348, LTR², DN², DER. *Silvina... are... gustul... sălciu.* GEOLOGIA, 16, cf. DEX.
— Şi: **silvín** subst. LTR².
— Din fr. **sylvine.**

SILVINÍT s. n. Amestec natural de silvină şi sare gemă, care se găseşte în unele zăcăminte de săruri de potasiu şi este întrebuinţat ca îngrăşămînt agricol. Cf. MURGOCI — LUDWIG, M. 66, CANTUNIARI, L. M. 117, LTR², DN², DEX.
— Din fr. **sylvinite.**

SILVO- Element de compunere care însemnează „de pădure", „păduros" şi care serveşte la formarea unor substantive ca: silvomecanizare, silvotehnică etc.
— Din lat. **silva.**

SILVOAMELIORÁŢIE s. f. Ansamblu de procedee şi de lucrări executate pe terenurile patrimoniului forestier, pentru îmbunătăţirea regimului hidrologic, pentru prevenirea şi combaterea degradării solurilor. Cf. DER, DEX, DN³.
— Pl.: *-vo-a-.* — Pl.: *silvoameliorăţii.*
— **Silvo-** + **ameliorăţie.**

SÍLVOI s. n. v. **silvoiz.**

SILVOÍŞ s. n. v. **silvoiz.**

SILVOÍŢ s. n. v. **silvoiz.**

SILVOIŢĂ s. f. v. **silvoiz.**

SILVOÍZ s. n. (Transilv.) Magiun **(1)**; dulceaţă (de prune). Cf. CABA, SĂL., CV 1951, nr. 6, 27, ALR I 873, ALR SN III h 631, ALRM SN III h 891, 893, LEXIC REG. II, 74, 77, 106, L. ROM. 1960, nr. 2, 21. *Dă-le copiilor nişte pline cu silvoiţă.* MAT. DIALECT. I, 90. *Am făcut nişte silvoiz.* ib., cf. 93, 190, 267.
— Pl.: *silvoizuri.* ALR II 4 044/279. — Şi: **silvoi** (ALR I 873/144, 229, 243, ALRM SN III h 893/235), **silvoiş** (ALR I 873/118, 148), **silvoiţ** (ib. 873/231) s.n., **silvoiţă** (accentuat şi *silvoiţă,* ib. 873/255, ALRM SN III h 891/284, L. ROM. 1960, nr. 2, 21), **silvoiză** (ALR I 873/339), **silvoriţă** (ib. 873/269; accentuat şi *silvoriţă,* ib. 873/270), **silvă** (ib. 873/156), **silvăiţă** (ib. 873/107)

s. f., **silvái** (ib. 873/355) s. n., **silvăriță** (ib. 873/273) s. f., **solvoiș** (ib. 873/116, 835), **sulvalz** (ALRM SN III h 893/349) s. n.
— Din magh. *szilvalz*.

SILVOÍZĂ s. f. v. **silvoiz**.

SILVOMECANIZÁRE s. f. Tehnică a exploatării pădurilor cu mijloace mecanice. *Peste 20 de școli superioare de silvicultură pregătesc specialiști, iar la multe din aceste școli s-au creat secțiuni speciale de silvomecanizare.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 11/2, cf. LTR², DL, DM, DN², DEX.
— **Silvo-** + **mecanizare**.

SILVORÍȚĂ s. f. v. **silvoiz**.

SILVÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Păduros. *Alții se numesc ardeleni de la Ardeal, adecă țară silvoasă sau păduroasă.* SĂULESCU, HR. I, 77/21.
— Pl.: *silvoși, -oase*.
— **Silvă**[1] + suf. *-os*.

SILVOSTÉPĂ s. f. Regiune de trecere între o zonă de pădure și una de stepă, în care predomină vegetația ierboasă și arborii scunzi și rari; antestepă. *Hotărîrea de creare a perdelelor forestiere de protecție ... în scopul asigurării unor recolte sporite și stabile în regiunile de stepă și silvostepă ... oglindește atitudinea societății socialiste față de pămînt și exploatarea lui.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 1/1. *În regiunile de stepă și silvostepă se vor mări suprafețele însămînțate cu lucernă.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 859, cf. LTR², DL, DM, DN². *De la silvostepă se trece treptat spre regiuni unde vegetația de pădure este mai compactă.* PROBL. GEOGR. I, 190, cf. DER, DEX.
— Scris și: *silvo-stepă*. — Pl.: *silvostepe*.
— Din fr. **sylvosteppe**.

SILVOTÉHNICĂ s. f. Parte a silviculturii care se ocupă cu tehnica creării și a creșterii arboretului, în vederea realizării obiectivelor economiei forestiere. Cf. LTR², DN², DEX.
— **Silvo-** + **tehnică**.

SILVOTÚNDRĂ s. f. Regiune din sudul tundrei în care apare alternarea unor insule de pădure cu tundra. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³.
— Pl.: *silvotundre*.
— **Silvo-** + **tundră**.

SIM s. m. (Prin Ban. și prin Olt.) Pește din familia acipenseridelor, asemănător cu șipul. *Simul este un pește ca și morunul, de care se deosebește la piele, avînd-o mai vînătă, la carne, avînd-o mai slabă.* I, IONESCU, M. 90. *Simul are botul puțin mai lung ca la viză.* BĂCESCU, P. 185.
— Pl.: *simi*. BĂCESCU, P. 185. — Și: **sîn** s, n. BĂCESCU, P. 185.
— Etimologia necunoscută.

SÍMA subst. Înveliș intern al pămîntului alcătuit în special din compuși ai siliciului și ai magneziului. Cf. LTR², DL, DM. *Sima este formată mai ales din silicați de magneziu.* GEOLOGIA, 60. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³.
— Din fr. **sima**.

SIMANDICÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Învechit; despre cantități, sume) Considerabil; mare[1] **(IV 2)**. *Ești dator cu o sumă simandicoasă.* ALECSANDRI, T. 1 433, cf. CADE, GÁLDI, M. PHAN, 251, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. (Astăzi familiar și adesea peiorativ; despre oameni) Important; distins. *Nu voi să dea pe fie-sa după postelnicul Andronache, boier simandicos ... și acum o dă slugii acelui boier!* FILIMON, O. I, 205. *Unul de-ai noștri ... să fie chemat de ocîrmuire în numărul ipochimenelor simandicoase de stat?* ALECSANDRI, T. 1 234. *Părinții Ștefan ordonă să ne ducă într-o cameră ce se păstra pentru persoane simandicoase.* BOLINTINEANU, O. 294. *Aceste simandicoase persoane ... în auzul vioarelor ... și în fața atotstăpînitorului soare nu mai încape să facă deosebire între oameni.* GANE, N. II, 193, cf. ȘĂINEANU². *Bărbați gravi ... simandicoși profesori, ilustri demnitari.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 95. *Împreună cu episcopul plecară, firește, fețele simandicoase.* REBREANU, I. 480, cf. RESMERIȚĂ, D. *Note mari nu punea ... poate unde credea că acestea se cuvin numai lui Dumnezeu și simandicoasei sale fapturi.* CIAUȘANU, R. SCUT. 68, cf. CADE. *Se luptase împotriva vechiului regim al „ruginiților" și „simandicoșilor".* LOVINESCU, Ș. I. 226. *Se hîrjonesc acum bancherii avizi de mînie, cărturarii miopi, personagiile simandicoase și solemne.* C. PETRESCU, C. V. 364. *Așezase masa pe terasă, cu o dibăcie de care s-ar fi minunat și cei mai simandicoși musafiri.* STĂNOIU, C. I. 87. *După o masă cu musafiri simandicoși ..., începu porbind moldovenește.* BRĂESCU, A. 204. *Cucoană și mai simandicoasă ca sora mare.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 174. *Simandicoasă doamnă, se poate?* TEODOREANU, M. I, 167. *Se frecă de boieri divaniți, de mari fețe bisericești și fanarioți simandicoși.* VOICULESCU, P. I, 264. *Personagiile simandicoase care-și puneau candidatura se șuiau în birji și începeau să facă vizite.* SADOVEANU, O. XIX, 166, cf. GÁLDI, M. PHAN. 251, SCRIBAN, D. *Un deținut simandicos, în jurul căruia se desfășoară solicitudinile mamei sale.* VIANU, A. P. 273. *Lexicul, expresiile* [lui Caragiale] *... au fost culese deopotrivă din limba ... lumii simandicoase și a poporului mărunt.* id. s. 172. *Au început, încă timid, arestările simandicoșilor criminali și afaceriști de război.* în PLR II, 630. *Ofițerii de cavalerie, ca totdeauna mai simandicoși decît cei de infanterie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 271. *Obiceiul ... îl practică și fețe mai simandicoase.* BOGZA, A. Î. 355. *În trăsurile de piață sau de casă este lume simandicoasă.* PAS, L. II, 23. *Veneau la moșie musafiri simandicoși.* GALAN, B. I, 82, cf. DL, DM. *Să nu mai zică un moralist simandicos că mi s-a urcat boieria la cap.* T. decembrie 1964, 22. *Cînd era vorba de clienți mai simandicoși ... patronul spițeriei se ducea el însuși „să-și facă datoria" pe lîngă bolnavi.* G. BARBU, A. V. 246, cf. DEX. ◇ (Prin sinecdocă) *Simandicoasele barbișoane, lucitoarele chelii ... au venit să se așeze.* ANGHEL, PR. 148. ◇ (Glumeț) *Găini prinse de panică ... se strecurau țipînd pe sub nasul curcanilor simandicoși.* BRĂESCU, O. A. I, 209. ◇ (Substantivat) *De ce să facem pe simandicoșii — strigase ea, demnă și într-un picior spre chiriași — și să ne credem mai ceva ca Goricâ.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 260. ✦ (Despre atitudini ale oamenilor, p. ext. despre lucruri) Care corespunde gusturilor alese, care satisface gusturi rafinate, deosebite. *Camera ce mi se deschise, cu tot numele de simandicoasă, nu avea nici geamuri la ferestre.* BOLINTINEANU, O. 294. *Gătit într-o haină neagră și simandicoasă, potrivnicul ... își jucă apele celor trei nasturi de diamant.* ANGHEL, PR. 46. *Se putea satisface baremi cererile cele mai simandicoase.* REBREANU, R. I, 253, cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: *simandicoși, -oase*. — Și: (învechit) **semandicós, -oásă** adj. TDRG.
— Din ngr. σημαντικός.

SIMÁNDRĂ s. f. (Învechit) Un fel de toacă (la biserică sau la mănăstire **2)**. *Simandrele sunară ceasul rugăciunii de sară.* SADOVEANU, O. XII, 62. *Dădu sunet dintr-o simandră mică de aramă, bătînd în ea ca într-o toacă și începu slujba de sară.* id. ib. XIII, 487, cf. SCL 1974, 609.
— Pl.: *simandre*.
— Din ngr. σήμαντρον.

SIMANECHÍE s. f. v. **siminichie**.

SIMARÚBĂ s. f. (Rar) Arbore originar din America, înalt de aproape 20 m, cu frunzele dispuse pe ambele părți ale ramurilor, a cărui scoarță, de culoare cenușie, este folosită în medicină *(Simaruba amara)*. *Zeamă de*

fiertură de zece dramuri de coajă de simaruba într-o litră și jumătate de apă. EPISCUPESCU, PRACTICA, 405/31, cf. BIANU, D. S.

— Pl.: *simarube.*

— Din **Simaruba** [amara] numele științific al simarubei.

SIMĂL subst. (Transilv.; și în sintagma *de-a simălul*) Numele jocului „de-a popicul", v. popic² **(I 2)**. *În Ardeal, jocul poartă numele de-a simălul.* PAMFILE, J. III, 19. *Simăl se strigă, când se dă întîia oară în popic.* DR. I, 282, cf. VICIU, GL.

— Etimologia necunoscută.

SIMĂȚ, -EAȚĂ adj. v. **semeț.**

SIMBATÉTIC, -Ă adj. v. **simpatetic.**

SIMBATHÍE s. f. v. **simpatie.**

SIMBATRIÓT s. m. v. **simpatriot.**

SÍMBĂTĂ s. f. v. **simbătă.**

SIMBERÁZMĂ s. f. v. **simperasma.**

SIMBERÍ vb. IV. Tranz. (Învechit) A presupune **(2)**. *La aceasta simberim a fi pace* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 111, cf. GÁLDI, M. PHAN. 251.

— Prez. ind.: pers. 4 *simberim.* — Și: **simberisí** vb. IV. GÁLDI, M. PHAN. 251.

— Din ngr. συμπεραίνω.

SIMBERISÍ vb. IV v. **simberi.**

SIMBIÓNT s. m. Fiecare dintre organismele care trăiesc în simbioză. *Cînd ruginile formează un miceliu difuz, fără să producă spori, ciuperca se comportă față de gazdă ca un simbiont, neproducînd modificări anatomice și fiziologice importante.* SĂVULESCU, M. U. I, 103, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-bi-ont.* — Pl.: *simbionți.*

— Din germ. **Symbiont.**

SIMBIÓTIC, -Ă adj. Care se referă la simbioză sau la simbionți; privitor la simbioză sau la simbionți; care trăiește în simbioză; simbiotrof. *Uredinalele prezintă multă asemănare cu ciupercile simbiotice, iar parazitismul lor obligat poate cu drept cuvînt fi considerat ca o formă paralelă a simbiozei.* SĂVULESCU, M. U. I, 90, cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *E vorba de expunerea procesului desfășurării personalității naționale a literaturii de la formele ei incipiente, însă simbiotice, ale cărturarilor de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 14/5.

— Pronunțat: *-bi-o-.* — Pl.: *simbiotici, -ce.*

— Din fr. **symbiotique.**

SIMBIOTRÓF, -Ă adj. Care se referă la simbioză sau la simbionți, privitor la simbioză sau la simbionți; care trăiește în simbioză; simbiotic. Cf. BOTANICA, 57, DN³.

— Pronunțat: *-bi-o-.* — Pl.: *simbiotrofi, -e.*

— Din fr. **symbiotrophe.**

SIMBIÓZĂ s. f. Formă de conviețuire a două specii diferite de organisme, bazată pe relații reciproc favorabile, în care ambele organisme contribuie la satisfacerea nevoilor de hrană. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Bacteriile ce trăiesc în simbioză cu leguminoasele vor fi stimulate, în acțiunea lor, de calciu.* ENC. AGR. I, 210. *Trăiește pe rădăcinile de porumb în simbioză cu furnicile.* id. ib. 272, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM. *O osîfel de conviețuire între două organisme deosebite în care cei doi componenți se ajută reciproc se numește... simbioză.* BOTANICA, 118, cf. DN³. *Un exemplu clasic de simbioză între pește și scoică.* AP 96, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. [Conștiința națională] e *simbioza trecutului cu prezentul.* în PLR II, 349. *Simbioza cu slavii a creat la strămoșii noștri o epocă de bilingvism.* PUȘCARIU, L. R. I, 204. *Dacă simbioza durează vreme îndelungată, se ajunge la bilingvism.* IORDAN, T. 3. *Nu orice text se potrivește celei mai fericite simbioze cu muzica.* CONTEMP. 1954, nr. 380, 2/2. *Esteticul trăiește în simbioză cu eticul și politicul.* IST. LIT. ROM. II, 261. *Obișnuise lumea ... să accepte drept film simbioza ce i se oferea.* CINEMA, 1968, nr. 5, 30. *Epoca în care simbioza teatru-muzică devine din ce în ce mai pregnantă.* M 1968, nr. 1, 44. *E necesară simbioza, fuziunea dintre personalitatea actorului și cea a personajului.* T iulie 1968, 62. *Aș putea-o numi splendida simbioză, pentru că astfel a decurs munca noastră pe care s-ar cuveni s-o asemănăm unui monolit.* CONTEMP. 1969, nr. 1 182, 8/5. *Era ... un îndemn de a realiza o simbioză a creației artistice cu tehnica modernă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 29/1. *Caracterizantă mai este pentru existențialismul francez simbioza literaturii cu filozofia.* ib. 1971, nr. 126, 14/4.

— Pronunțat: *-bi-o-.* — Pl.: *simbioze.*

— Din fr. **symbiose.**

SIMBÓL s. n. **1.** (Art.; mai ales în sintagma *simbolul credinței*) Rugăciune care reprezintă expunerea succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine; crezul, (livresc) credo, (învechit) credință. *Aicea scriem aseminarea ce au apostolii și prorocii spre simbolul (adecă mărturisirea) credinței.* ANTIM, O. 320. *Pre toți i-au învățat a mărturisi în simbolul credinții cu osîrdie.* MINEIUL (1776), 67r²/27. *Fieștecărui binecredincios creștin îi iaste poruncit a ști: Apostoliceasca mărturisire a credinței, adecă credinței simvolul.* ȘINCAI, C. 6/20, cf. LB, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Ne-am mărturisi simbolul credinței noastre literare cam în felul următor.* NEGRUZZI, S. I, 348. *Asta fu simbolul credinței noastre din ora în care am luat pana în mînă ca să criticăm.* FILIMON, O. II, 226. *Toți cetitorii acelui simbol de credință pe care urmează să-l desăvîrșim ne vom aduna la Ipotești.* SADOVEANU, O. XX, 117.

2. (De obicei urmat de determinări în genitiv) Ceea ce reprezintă indirect (în mod convențional sau în virtutea unei corespondențe analogice) un obiect, o ființă, o noțiune, o însușire, un sentiment, etc.; însemn, semn **(II 3)** (v. emblemă, figură, imagine, reprezentare, atribut, chip, pecete **4)**; (în literatură și artă) element sau enunț descriptiv, sugestiv, care este susceptibil de o serie de interpretări (v. imagine, metaforă). *A sa floare este roșie, simbol al cinstii și al milostivirii.* CRITIL, 106/7. *Sînt acolo flori ... ce prin trăirea și mirosul lor sînt simvolul a iubirii noastre.* LEON ASACHI, B. 76/14. *Acest ou socotindu-l ca un simvol și închipuire a lumii să găsește și la Maldei.* MOLNAR, I. 67/26. *Minerva dînd cu sulița scoase mașlinul, simbolul păcii.* PLEȘOIANU, T. I, 244/9. *Gustul în elocvență precum și în poezie este simbolul său cel vecinic după care se cunoaște.* HELIADE, GR. P. 6/7. *Sîntem datori literilor, care prin adunarea lor una cu alta fac simbolurile au semnele fieștecăria idei.* id. GR. ROM. 147/12, cf. I. GOLESCU, C. 36. *Botezul, simbol de renaștere și de curățenie sufletească.* MARCOVICI, D. 187/6. *Îți hărăzește acest simbol al pasiunii sale.* ASACHI, S. L. II, 7. *Văd într-a două figură Un simbol de-nvățătură Ce-i a binelui temei.* id. P. 68/9, cf. VAILIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D. *A prezenta la frunte gladiul încruntat de sînge era simbolul uciderii.* ARISTIA, PLUT. 79/9. *Această horă însă este o scumpă moștenire strămoșească, ea este simbolul vieții noastre naționale* (a. 1859). N. A. BOGDAN, C. M. 144. *Aceasta ne-a fost simbolul, pentru asta trăim și murim.* GHICA, A. 325. *Semnul mîntuinței... Simbol al biruinței Prin care a-nvins barbari, creștinul Constantin.* ALEXANDRESCU, M. 26, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Frați pînă la moarte, frați după moarte: adevăratul*

simbol de unire. HASDEU, I. V. 175. *Luna, ca un glob de aur, înviorează noaptea, care este simbolul întristării.* BOLINTINEANU, O. 350. *Oamenii din toate cele fac icoană şi simbol, Numesc sfînt, frumos şi bine ce nimic nu însemnează.* EMINESCU, O. I, 36. *S-ar zice că omul, în mijlocul creaţiunii, în vastul ei amestec de forme şi simboluri, se caută pururea pe el.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 436. *Poate unii ar fi vroit să vază aici un simbol prin care poetul a căutat să arate nimicnicia vieţii.* GHEREA, ST. CR. I, 161. *În altă lucrare dramatică personagiile pot să fie numai simbole.* id. ib. II, 249. *Simbolul de avuţie, Plugul bine vestitor, Ne aduce bucurie, An de bunuri roditor.* BELDICEANU, P. 46. *Albeaţa crinilor poate să fie altceva decît simbolul inocenţei* (a. 1892). PLR I, 344. *Noi nu înţelegem a contesta admisibilitatea aplicării în scriere a unor simboale curat ideografice.* ARHIVA, I, 25. *Omul singur înseamnă reprezentările, ideile şi raporturile dintre ele prin semne, prin simboale, core consistă în sunete şi grupuri de sunete.* PHILIPPIDE, P. 3. *Ea-i comoară de frumuseţe, simbol dulce de iubiri.* COŞBUC, P. II, 137. *Revista noastră va fi... totodată recreativă, după cum arată titlul ei, dumineca, simbolul repausului înălţător.* în PLR II, 91, cf. ŞĂINEANU². *Da, simbolist e tot poemul Şi-orice erou e un simbol.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 110. *Toţi ţintiră asupră-mi săgeata duşmăniei, Căci noi eram odihna şi simbolul tăriei.* PETICĂ, O. 188. *M-am sculat speriat, îngrozit de acest vis, care mi se părea un simbol.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 42. *Literatura e... un simbol spre cultură, şi nicidecum un meşteşug.* în PLR I, 236. *Porumbelul... se roteşte mereu, urmîndu-şi soţia, ca un simbol al veşnicii iubiri.* GÎRLEANU, L. 58. *Aceasta trebuie să ne servească drept simbol pentru bogăţia de toponimie indigenă care a existat şi s-a pierdut.* PÂRVAN, G. 274. *Crinul, floare albă, simbol ol nevinovăţiei.* în PLR II, 293. [Copilăria] *e totodată un simbol.* M. I. CARAGIALE, C. 72, cf. CADE. *Unii critici au găsit în acest poem şi un simbol.* LOVINESCU, S. I, 71. *În momentul întîlnirii noastre, dumneavoastră iubeaţi frumosul, ideea clară şi apostolatul social. Eu, dimpotrivă: adoram simbolul, eram mistic şi visam hlamida sacerdotală.* GALACTION, O. 335. *Pieri în noaptea nefiinţii, rece simbol de minciună,... lasă-ne mai bine cerul nopţii fără lună.* TOPÎRCEANU, P. O. 128. *Simbolul ordinei noastre sociale, domnul sergent din post.* CAMIL PETRESCU, P. 243. *În această întîmplare vedea un simbol, un avertisment.* C. PETRESCU, C. V. 275. *Cartea deschisă era în evul mediu simbolul respectului pentru cultură.* I. BOTEZ, B. I, 47. *Simbolul parvenitismului.* KOPŞTOCK, F. 126. *Acesta din urmă, pitic şi debil, cu capul mare înfundat între umeri, era poate un simbol al unor amoruri.* SADOVEANU, O. XVII, 142. *În asemenea cazuri se vorbeşte de simbolism fonetic: sunetul devine un adevărat simbol, un semn cu nuanţă semantică specială.* IORDAN, STIL. 17, cf. GÁLDI, M. PHAN. 252. *Comunicările sale năzuiesc să atingă o sferă anumită a semenilor care întrebuinţează acelaşi sistem de simboluri lingvistice.* VIANU, A. P. 15. *Ţinînd în mînă o pîine mare, simbol de îmbelşugare, Tudor s-a îndreptat spre Podul Beilicului.* OŢETEA, T. V. 260. *Un simbol de nădejde pentru muncitori.* ARGHEZI, B. 131. *Ascensiunea ardeleanului... se transforma, pentru noi, tot mai mult într-un simbol cu multiple semnificaţii.* BLAGA, H. 105. *Simbolul e exprimare concretă, printr-un semn, desen ori imagine a unei stări de lucruri.* RALEA, S. T. I, 27. *Un nume care fusese simbol, sau stindard, se pleca.* BOGZA, A. Î. 674. *Hieroglifa este un simbol care în majoritatea cazurilor nu are o asemănare vizibilă cu obiectul pe care-l indică, deşi în multe cazuri ea poate fi asociată reprezentărilor noastre.* L. ROM. 1953, nr. 4, 20, cf. PAS, L. I, 389. *Această zgardă, veşnic la locul ei, căpătase pentru Luca o valoare de simbol.* VINEA, L. I. 193. *Cred că ar trebui să fie un simbol, să se lege de dorinţele noastre.* TUDORAN, P. 58, cf. DL. *Nu mai ştia cum să ţină creta în mînă..., rămînea cu ea în aer, ca un simbol al neputinţei.* PREDA, R. 87. *Priveşte grav, cu ochii încruntaţi, Acest simbol de ţară-ntreagă arsă.* LABIŞ, P. 83, cf. DM. *Funcţia creatoare a simbolului în artă şi poezie a constituit una din preocupările majore ale esteticii contemporane.* V. ROM. ianuarie 1958, 160, cf. DN². *Simbolul este, într-adevăr, mai sărac decît imaginea din punct de vedere gnoseologic.* T. iunie 1964, 56. *Eram într-o aulă de curs, în care a pătruns purtînd în mîna dreaptă un trandafir roşu... desăvîrşirea concentrică a petalelor conservînd esenţele şi concentrînd simbolul.* VULPESCU, P. 52. *Omul, spre deosebire de animal, creează şi interpretează simbolurile.* L. ROM. 1967, 289. *Simbolul ... reprezintă sinteza a numeroase determinări.* GÎ 1968, nr. 929, 4/3. *Simboluri lipsite uneori de subtilitate au o forţă sălbatică a ideii, o brutalitate pe care n-aş schimba-o cu nici o fineţe.* CINEMA, 1968, nr. 2, 24. *Scenaristul şi regizorul operează, cum spunem, cu simboluri — simbolice sînt şi soarele, şi vîntul, şi rîul.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 5/4. *Momentul avea tărie de simbol.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 19, cf. DEX. ✦ Spec. Semn convenţional sau grup de semne convenţionale, folosit în ştiinţă şi tehnică şi care reprezintă sume, cantităţi, operaţii, fenomene, formule etc. *Aşadar va trebui a considera forma singulară* $\frac{0}{0}$ *din formula (7) ca un simbol de nedeterminare,* CULIANU, A. 131, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Fizicianul nu trebuie să vadă în formulele matematice numai simple simboluri abstracte, ci un rezumat în forma cea mai clară şi mai precisă a desfăşurării fenomenelor.* CIŞMAN, FIZ. I, 8. *În ştiinţă şi în tehnică se folosesc multe simboluri grafice şi, în special, literele.* LTR². *Simbolul unei feţe de cristal poate fi exprimat fie prin parametri, fie prin indici,* ib., cf. DL, DM. *Elementele* [chimice] *poartă un nume, iar în scris un simbol.* CHIM. AN. CALIT. 13, cf. M. D. ENC., DEX.

— Accentuat şi: *símbol.* — Pl.: *simboluri,* (rar) *simboale* şi *simbole.* — Şi: (învechit) **simvól** s. n.

— Din lat. **symbolus,** ngr. σύμπολον, germ. **Symbol,** fr. **symbole.**

SIMBÓLIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. Care constituie un simbol **(2)**; care are caracter de simbol; exprimat printr-un simbol; care serveşte de simbol; care nu are eficacitate sau valoare în sine, ci prin ceea ce simbolizează. V. a l e g o r i c. Cf. I. GOLESCU, C. *În puţine semne simbolice, esprimă mărimea simţimîntului.* ASACHI, S., L. II, 75. *O bucată de teatru trebuie să fie simbolică, adică fiecare acţie trebuie să fie însemnătoare de sine şi să privească o acţie mai mare.* FM (1839), 104²/10, cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU. *Cămăşi de borangic subţiri, care lăsau să se vază pe piepturile şi pe braţele lor goale figuri simbolice încrustate.* FILIMON, O. I, 109, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. [Ceremonia] *se însoţea de simbolica formalitate a gustării dintr-o pîine făcută în forma crucefixului.* HASDEU, I. V. 65, cf. BARONZI, I. L. I, 212/26. *Visurile încep a fi considerate ca prevestiri simbolice date oamenilor de zei sau de alte spirite.* CONTA, O. F. 375. *Cetăţeanul turmentat, persoană simbolică, după cum am zis,... prin lipsa de simţ politic.* GHEREA, ST. CR, I, 346, cf. DDRF. *Gobrias, care cunoştea limba simbolică a sciţilor, dădu acestei solii o cu totul altă interpretare.* XENOPOL, I, R. I, 32, cf. BARCIANU. *Concepţiunea simbolică e veche cît şi gîndirea; simbolul există de cînd cu omul.* în PLR II, 83, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Un cap bătrîn... apăru... ca o încarnare simbolică a anticarului de pretutindeni.* ANGHEL, PR. 19. *Le-am dat o parte din sufletul meu acestor simbolice flori ale primăverii.* PETICĂ, O. 261. *A voit ca dramele lui să fie esenţialmente simbolice.* în PLR II, 233. *Acesta e animalul simbolic al localnicilor din Carpaţi.* PÂRVAN, G. 520, cf. IBRĂILEANU, A. 69, RESMERIŢĂ, D., CADE, LOVINESCU, C. IV, 55. *Să ne pătrundem de... valoarea simbolică a realizărilor obţinute.* TITULESCU, D. 289. *Mergînd mereu la deal, mi se părea*

că merg spre această regiune a narcișilor veșnic albi și simbolici. GALACTION, O. 334. *Nimic nu mi s-a părut mai simbolic decît această așezare a ei.* CAMIL PETRESCU, U. N. 124, cf. SCRIBAN, D. *Sînt abil sugerate în romanul său cîteva aspecte simbolice, agregate din mulțimea de anecdote și de tipuri secundare.* CONSTANTINESCU, S. I, 189. *Goethe a reluat adeseori aceeași temă și, în Faust, însoțind pe eroul lui cu Elena, dă o expresie simbolică aspirației epocii sale către frumusețea greacă.* VIANU, L. U. 585. *Individul e... de o simbolică măreție ca punct viu în care se materializează absolutul.* BLAGA, Z. 67. *Un brad... stă de strajă... încărcat de o simbolică frumusețe.* BOGZA, C. O. 84. *Lașitatea lui Cristophi i se păru dintr-o dată simbolică.* V. ROM. decembrie 1954, 45. *E un nume simbolic. Ni se potrivește nouă, cîrmuitorilor.* PAS. L. II, 136. *Te rog să mă scutești de aceste daruri simbolice.* VINEA, L. II, 15. *Sensul simbolic nu e însă mai puțin prezent și, denumind fără înconjur ticăloșia socială, Arghezi îi găsește mereu, în viziunile sale, un fel de înrudire tulburătoare cu însuși principiul răului din univers.* V. ROM. februarie 1957, 168. *Rămîne numai simbolic gest de statuie.* BOUREANU, S. P. 10, cf. LTR[2], DL. *Mă dădeam astfel jos în fața porții aproape simbolice a combinatului.* PREDA, I. 189. *O clipă ciuta pare... O piatră viu cioplită, Simbolică-ntrupare.* ISANOS, V. 371, cf. DN[2]. *Lumina ideală... Dante contemplase Călăuzit de scumpa-i simbolică femeie.* LABIȘ, P. 283. *Se poate deci afirma că avem procedee regulate, morfologice, pentru a degaja valoarea simbolică a grupelor de sunete.* SCL 1959, 210. *Este o întrupare simbolică a patriotismului și eroismului anonim popular.* IST. LIT. ROM. II, 469. *Mahalaua...* [era] *un spațiu tragic și simbolic totodată, de la marginea societății.* T decembrie 1964, 40. *Am arătat anumite forme simbolice privind așezarea hotarelor* [unei obști]. PANAITESCU, O. Ț. 99. *Sanctuarul rotund are un rol simbolic.* H. DAICOVICIU, D. 190. *Este un fel de vendetă simbolică a istoriei, o povestire realist-fantastică... proprie filmelor nipone.* CINEMA, 1968, nr. 7, VIII. *Acest contrapunct conferă personajului dimensiuni simbolice și filmului semnificații filozofice.* ib. 1969, nr. 6, 16. *Scenaristul și regizorul operează, cum spunem, cu simboluri — simbolice sînt și soarele, și vîntul, și riul.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 5/4. *Cugetarea filozofică... avea nevoie de limbaj simbolic sau cod.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 3/3, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *O culoare de sînge... scaldă simbolic pămîntul și apa.* SAHIA, N. 40. *Mi se pare simbolic că atunci cînd au sosit la noi fructele am reluat și unele legături diplomatice.* CĂLINESCU, C. O. 79. *Tăblița... n-o scoteam din traistă decît — simbolic.* BLAGA, H. 30. *Ei sînt legați pe viață și pe moarte de acești munți încruntați, cu creste ascuțite, spintecînd simbolic urgia vînturilor.* BOGZA, A. Î. 154. *Vom scrie simbolic și vom numi ecuație de dimensiuni.* CIȘMAN, FIZ. I, 34. *Îi trezea înghiontindu-i simbolic.* PREDA, R. 264. *Știam... că drumul cel lung... Pornise simbolic sub flamura lui?* LABIȘ, P. 349. ✧ (Substantivat) *Diferențiază între formă și formalism, simbolic și simbolism.* CONTEMP. 1966, nr. 1 030, 3/5.

2. S. f. Exprimare a unor idei, a unor sentimente etc. cu ajutorul simbolurilor **(2)**; ansamblu de simboluri; semnificație simbolică **(1)**; teorie generală asupra simbolurilor; simbolistică. *Artistul care va voi ca opera sa să oglindească poporul român va trebui să studieze arhitectura care e simbolica sa, iconologia care e credința sa și poezia care e viața sa.* PETICĂ, O. 436. *Simbolica Elenei Farago nu vine poate atît din nevoia sugestiunii, cît din necesitatea temperamentală.* LOVINESCU, S. I, 400. *Adolescenții dăduseră foc la șomoioage de cîrpă... și le aruncau de la unul la altul ..., o adevărată goană a torțelor și o împletire de flăcări și de înțelesuri trăite în simbolica destinului lor.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 126, cf. SCRIBAN, D. *Simbolica se continuă cu reprezentarea cerului și pămîntului, a soarelui și a lunei.* BLAGA, Z. 72, cf. DL, DM. *Vrem să amintim aici două dintre aceste caracteristici, poate cele mai importante: este vorba de simbolica cifrelor și de limbajul abrevierilor.* L. ROM. 1959, nr. 2, 91. *Simbolica acestui obicei e de pus în legătură cu „ideea de sanctitate și de curățenie a pămîntului".* PANAITESCU, O. Ț. 97, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

3. S. f. Ramură a teologiei care studiază comparativ simbolurile de credință ale diferitelor confesiuni. Cf. DER, DEX.

— Pl.: *simbolici, -ce.*

— Din fr. **symbolique**, germ. **(1) symbolisch, (2, 3) Symbolik.**

SIMBOLÍSM s. n. **1.** Sistem de simboluri **(2)**; reprezentare prin simboluri. *Printr-un rebus eraldic, foarte comun în simbolismul din toate epocile și din toate țările, Basarabii... purtau din timpi imemoriali în stema lor nobiliară unul sau mai multe capete de arabi.* HASDEU, I. C. I, 164, cf. DDRF. *De la literatura exclusiv țărănistă a unor scriitori ca Agîrbiceanu, Spiridon Popescu... pînă la simbolismul d-lor Minulescu și Arghezi.* în PLR II, 312. *Semnificația spirituală a tabloului se desprinde din simbolismul lui.* VIANU, A. P. 102. *Cabaliștii au compromis simbolismul numeric al lui Pitagora.* BLAGA, Z. 216, cf. DEX. ✦ Spec. Totalitate a simbolurilor **(2)** proprii unei religii; reprezentare a dogmelor, a perceptelor religioase prin simboluri; ramură a teologiei care expune și explică aceste simboluri. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, DEX.

2. Curent programatic în literatura și arta mondială, constituit la sfîrșitul secolului XIX, potrivit căruia valoarea fiecărui obiect și fenomen din lumea înconjurătoare poate fi exprimată și descifrată cu ajutorul simbolurilor **(2)**; mod de exprimare, de manifestare propriu acestui curent. *Simbolismul numără geniuri ca Baudelaire* (a. 1892). PLR I, 344, cf. RESMERIȚĂ, D. *De numele d-lui I. Minulescu se leagă, nu fără controverse, istoria simbolismului român.* LOVINESCU, C. VII, 37. *Cei bătrîni, cei nefericiți pot fi îndopați cu vin... Decadență... Simbolism... Poezie...* BACOVIA, O. 239, cf. SCRIBAN, D. *În poezie, ideea este intuiție, fie că aparține modului romantic de organizare și expresie, fie că aparține simbolismului muzical și sugestiv.* CONSTANTINESCU, S. III, 60. *Reînnoirea lirismului, atribuită uneori romantismului german sau simbolismului francez..., este un curent care cuprinde rînd pe rînd toate literaturile lumii.* VIANU, L. U. 593. *Simbolismul a fost o școală literară exclusiv preocupată de tehnică.* RALEA, S. T. I, 31, cf. DN[2]. *Macedonski evoluează și într-un alt cadru estetico-ideologic, acela al romantismului european, apoi al parnasianismului și simbolismului.* L. ROM. 1965, 383. *Simbolismul reprezintă unul din punctele cruciale în conștiința artistică a ultimului secol.* CONTEMP. 1966, nr. 1 030, 3/1. *O retragere într-o lume proprie... a imaginarului de esență suprarealistă sau a simbolismului intim abstract.* ib. 1969, nr. 1 178, 6/4. *Impresionismul mi se pare, de altfel, cea mai importantă mișcare de idei în critica din ultimul secol, o adevărată revoluție, comparabilă cu aceea a simbolismului în poezie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 4/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Simbolism fonetic* = capacitatea structurii fonetice a unui cuvînt sau a unui grup de sunete de a sugera sau de a întări noțiunea pe care o desemnează sau o anumită atitudine față de ea; legătura dintre un sunet sau un grup de sunete și o anumită idee sau impresie. *Trebuie precizat totuși că între onomatopei și cuvintele cu simbolism fonetic nu-i posibilă totdeauna o delimitare strictă.* IORDAN, STIL. 17. *În asemenea cazuri se vorbește de simbolism fonetic, sunetul devine un adevărat simbol.* id. ib., cf. VIANU, S. 203. *În studiul citat reia problema simbolismului fonetic.* L. ROM. 1959, nr. 3, 102. *Simbolismul fonetic este mai evident la interjecțiile de orice fel și în special la onomatopee.* DER, cf. DEX.

— Din fr. **symbolisme.**

SIMBOLÍST, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care aparține simbolismului **(2)**, privitor la simbolism; caracteristic simbolismului. *Rolul de căpetenie în poezia modernă îl are poezia simbolistă* (a. 1892). PLR I, 343. *Simbolist e tot poemul Și-orice erou e un simbol.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 110, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *A fost privit ca șef al școlii simboliste.* LOVINESCU, C. IV, 15, cf. SCRIBAN, D. *Într-adevăr, inovațiile lui, deși au luciditatea inteligenții artistice, nu pornesc dintr-o poziție speculativă, așa cum va izvorî revoluția estetică simbolistă.* CONSTANTINESCU, S. I, 35. *Firmele pariziene erau cîntate și în poezia denumită simbolistă.* ARGHEZI, B. 143. *O parte a operei sale se leagă direct de curentul simbolist.* RALEA, S. T. I, 31. *Literatura — în special cea simbolistă și decadentă —, psihologia populară și intuitivă făceau apel din ce în ce mai mult la viața sufletească de sub simțuri.* id. ib. II, 11, cf. DL, DM, DN². *Nu propun și nu resping nici o formulă..., nici simbolistă, nici suprarealistă.* CONTEMP. 1965, nr. 954, 1/6. *Întreaga poetică romantică, parnasiană, apoi simbolistă... cultivă într-un grad înalt ideea sonorității și expresivității limbii.* L. ROM. 1966, 22. *Reprezentanți ai mai multor tendințe grupate în jurul celor două concepții dominante — cea simbolistă și cea realistă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 201. *Pe această linie Rimbaud este cu mult înaintea vremii sale, căci conceptul simbolist al poeziei... e departe de a atribui un loc atît de însemnat literalității.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 4/3, cf. DEX.

2. S. m. și f. (Rar la f.) Poet, literat, artist care aparține simbolismului **(2)**; adept al simbolismului. Cf. ȘĂINEANU², CADE. *Macedonski e un parnasian și un simbolist.* LOVINESCU, C. IV, 16, cf. SCRIBAN, D. *Se introduce... profunzimea de pietre prețioase..., reprezentate cu aceeași abundență în literatura simboliștilor.* VIANU, A. P. 247. *Fără a folosi tehnica muzicală a simboliștilor, nu recurge nici la deznădejdile despletite ale romanticilor, ca să facă un spectacol patetic de suferință.* CONSTANȚINESCU, S. I, 36. *Toamna, mobile vechi, crepuscule, cadavre descompuse, toate acestea sînt temele pe care simboliștii le-au dezvoltat după Baudelaire.* RALEA, S. T. I, 31, cf. DL, DM. *Era un poet constrîns să valorifice în poezie, ca simboliștii, virtuțile muzicale ale versului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 12/1. *Cu ambianța formată în jurul lui Gauguin de grupul pictorilor... simboliști..., sensibilitatea lui Luchian și concepția sa estetică vor prezenta contingențe.* CONTEMP. 1969, nr. 1 197, 6/3, cf. DEX.

— Pl: *simboliști, -ste.*
— Din fr. **symboliste.**

SIMBOLÍSTICĂ s. f. Exprimare a unor idei, a unor sentimente etc. cu ajutorul simbolurilor **(2)**; ansamblu de simboluri; semnificație simbolică **(1)**; teorie generală asupra simbolurilor; simbolică (v. s i m b o l i c 2). *Simbolistica viselor e mult mai complexă.* VOICULESCU, P. II, 159, cf. DL, DM, DN². *Există posibilitatea unei relații între acest simbolism... și simbolistica universală.* CONTEMP. 1966, nr. 1 016, 10/6. *Simbolistica, intuiția mitică, par a produce trăsături estetice particulare într-un curent mondial.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 26/2. *Simbolistica se continuă cu motive reluate.* CINEMA, 1968, nr. 7, IX. *Iar relația reciprocă, absoluta comunicare dintre spirite și pietre instaurează nu o pace, ci, mai mult, o viziune a păcii... întemeiată pe simbolistica și magia gemelor.* CONTEMP. 1969, nr. 1200, 3/7, cf. M. D. ENC., DEX.

— **Simbol** + suf. *-istică.*

SIMBOLIZÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică de obicei idei abstracte) A avea valoare de simbol **(1)**, a constitui un simbol; a reda printr-un simbol, a î n c h i p u i, a î n f ă ț i ș a, a î n t r u c h i p a, a r e p r e z e n t a **(1, 4)**, (învechit) a î n c h i p a, a s e m n a **(III 2)**; (despre cuvinte) a avea o anumită semnificație **(1)**, a exprima un anumit înțeles, a î n s e m n a, a s p u n e; a s e m n i f i c a **(1)**. V. î n c a r n a, î n t r u p a, p e r s o n i f i c a **(1)**. Cf. PROT. — POP., N. D. *Orășeanul sau săteanul simbolizează țara prin casă, prin cămin, prin vatră.* HÂSDEU, I. C. I, 49. *Dumneata, ca om politic și politicos, ai simbolizat astfel amiciția protectorului cu suzeranul nostru.* ALECSANDRI, T. 1 423. *Picturi... simbolizînd cele patru timpuri ale anului.* ODOBESCU, ap. CADE, 217, cf. DDRF. *Unele (pronumele) pot simboliza orice lucru, îndată ce acesta se găsește într-un anumit raport.* PHILIPPIDE, P. 174, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Sinteza aceasta e simbolizată chiar prin publicațiile în care-și începe cariera sa de scriitor.* IBRĂILEANU, ST. CR. 217, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În emir e simbolizat visătorul, artistul îndrăgit de un ideal.* LOVINESCU, C. IV, 19. *Bucata lămurește și simbolizează... toată literatura mea.* GALACTION, O. 33. *Fiecare culoare simboliza ceva și voia să mărturisească un gînd.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 143. *O revistă trebuie să simbolizeze înfrățirea generațiilor.* în PLR II, 610, cf. SCRIBAN, D. *Figură alegorică simbolizînd unele din dezechilibrele vremii.* VIANU, A. P. 25. *L-au botezat: „Popa Stringă", cuvinte care vor simboliza... legătura dintre medicină și preoție.* ULIERU, C. 44. *Se simțea în aer frigul și umiditatea toamnei, simbolizate într-un oltean zdrențuros, care ședea zgribulit cu un sac în cap.* CĂLINESCU, O. I, 132. *Inconștientul, mai aproape de animalitate, simbolizează ceea ce e specific în noi, iar conștiința ceea ce e social și comun.* RALEA, S. T. II, 75. *Prea idilica imagine cu care oamenii simbolizau pacea.* BOGZA, A. Î. 426, cf. DL, DM. *Schimbarea la față a acestui boier simbolizează întreaga noastră renaștere.* IST. LIT. ROM. II, 146, cf. DN³. *Erminia e confidenta, în timp ce Elvira simbolizează soliditatea căminului.* V. ROM. noiembrie 1964, 121. *Titlul* [piesei], *el însuși semnificativ, simbolizează frămîntările interioare ale* [eroului]. ib. ianuarie 1965, 145. *Limbajul simbolizează, reprezentîndu-le prin semne, obiectele din lumea exterioară.* L. ROM. 1967, 289. *Istoria, simbolizată de trunchiul unui stejar acoperit de zăpadă, ca o mască mortuară a unui strămoș dispărut de veacuri.* CINEMA, 1968, nr. 3, XII. *Cea mai perfectă minte a veacului XX, Einstein, care a fost motorul acestei idei reale de spațiu-timp, n-a făcut decît să o simbolizeze algebric, fără să o poată reprezenta.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 6/5, cf. DEX. *Această poreclă nu simbolizează nimic.* DSR. ◇ R e f l. r e c i p r. *Pare că învierea lui Hristos și învierea naturii se simbolizează una pe alta.* GHEREA, ST. CR. III, 296.

— Prez. ind.: *simbolizez.*
— Din fr. **symboliser.**

SIMBOLIZÁRE s. f. Acțiunea de a s i m b o l i z a și rezultatul ei; închipuire, înfățișare, însemnare, întruchipare, reprezentare **(1)**, (învechit) simbolizație, V. î n c a r n a r e, î n t r u p a r e, p e r s o n i f i c a r e **(2)**. Cf. NEGULICI. *Moartea, care, după simțul corupt al simbolizării creștine, se înfățișează de moderni sub forma unui schelet hidos.* MAIORESCU, CRITICE, 112, cf. DDRF. *Cugetarea, îmbrăcată odată într-o formă oarecare, continuă de a îmbrăca tot mai departe aceeași formă, astfel că raporturile... se continuă într-o monotonă simbolizare (parataxis).* PHILIPPIDE, P. 220, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Contururile... prevăzute în planul de conturi... sînt obligatorii... atît în ce privește nomenclatura, cît și simbolizarea lor.* LEG. EC. PL. 341. *Simbolizarea este dintr-un moment oarecare al experienței o acțiune spontană.* VIANU, P. 103. *Limbajul, chiar și moravurile juridice, obiceiurile cotidiene, toate presupun procese mai mult ori mai puțin adînci de simbolizare.* RALEA, S. T. II, 151, cf. LTR², DL, DM, DN³. *Cel care în tinerețe cîntase corbii, celebrează acum, într-un poem testamentar, vulturii — stăpînii înălțimilor, investindu-i cu valoarea de simbolizare a unei atitudini etice demne și libere.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 218, cf. DEX.

— Pl.: *simbolizări.*
— V. **simboliza.**

SIMBOLIZATÓR, -OÁRE adj. Care simbolizează; care are valoare de simbol **(2)**. *Raporturile lui cu ceilalți eroi — semnificative, înalt simbolizatoare — sînt ordonate într-o anume geometrie.* CINEMA, 1968, nr. 9, 6.

— Pl.: *simbolizatori, -oare.*

— **Simboliza** + suf. *-tor.*

SIMBOLIZÁȚIE s. f. (Învechit) Simbolizare. Cf. NEGULICI, PBOT. — POP., N. D. *Banville... și-a creat o limbă specială pentru a putea să nu spuie nimic sub valorile apocaliptice ale decadenței și simbolizații*[i]. ARHIVA, II, 675.

— Din fr. **symbolisation.**

SIMBRÁȘ[1] s. m. v. **simbraș.**

SIMBRÁȘ[2]**, -Ă** s. m. și f. v. **simbriaș.**

SÎMBRĂ s. f. v. **simbră.**

SIMBRIÁȘ, -Ă subst., adj. **1.** S. m. și f. (Popular și familiar; rar la f.) Persoană care primește o simbrie **(2)**. V. l e f e g i u, s a l a r i a t **(1)**, s l u j b a ș. Cf. I. GOLESCU, C. *Văzu o mulțime de slugi, robi și simbrieși.* GORJAN, H. II, 107/11, cf. VALIAN, V. *Apoi simbriașii nu șed, dragă, nici o zi măcar.* în PR. DRAM. 219. *Licurg însă, la copiii spartanilor, n-a lăsat să fie pedagogi oameni cumpărați sau simbriași.* ARISTIA, PLUT. 126/21. *Un țigan... s-a împăcat ca la om simbraș să între, și s-a pus argat.* CONTEMPORANUL, III, 836, cf. MARIAN, S. R. I, 23. *Simbriașii făcură acuma tot ziarul.* în PLR II, 14, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Leafa nu era cunoscută pentru epitropi și casieri, care nu erau slujbași și simbriași, ci părinți dezinteresați ai obștii.* IORGA, C. I. II, 214, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cei cîțiva simbriași ai portului aleargă înnebuniți dintr-o parte în alta.* SAHIA, N. 39, cf. SCRIBAN, D. *Războaiele... gălăgia hîrjoanelor de țînci, din a căror urdie se recrutau viitori simbriași, aleși pe sprînceană.* C. PETRESCU, A. R. 69. *Una-i să-ți dai copila într-o casă de oameni mai mari, ca să vadă și ea altă lume, să audă alte vorbe, — și alta-i s-o tocmești simbriașă, ca să trăiască între slugi.* V. ROM. aprilie 1954, 155. *După ce vreun an de zile i-a fost simbriaș, Pîrcălabu... a venit iarăși în București.* PAS, Z. IV, 168, cf. DL, DM, DEX.

2. S. m. (Învechit) Mercenar **(1)**. Cf. LB, POLIZU, DDRF, ALEXI, W., TDRG, DL. ◇ (Adjectival) *Au adunat oaste simbriașă.* F (1882), 191.

3. Adj. (Învechit) Care se face contra plată **(1)**. *Muma... este totdauna înlăturată de ea pedepsită de crima ce-a făcut către noul născut, ce îl espune departe de ochii săi, la întîmplările unei alăptări simbriașe.* MAN. SĂNĂT. 264/21.

— Pronunțat: *-bri-aș.* — Pl.: *simbriași, -e,* și (învechit) *simbrieși, -e.* — Și: (învechit) **simbráș, -ă** s. m. și f.

— **Simbrie** + suf. *-aș.*

SIMBRÍE s. f. **1.** (Regional) Asociație; tovărășiei; s p e c. întovărășire în vederea aratului sau a alcătuirii unei stîne de vară, (învechit și regional) s î m b r ă **(2)**. *Această tovărășie pentru scopul aratului se numește în cele mai multe părți... cu un termin tehnic poporal simbră sau simbrie.* MARIAN, S. R. II, 172. *Această însoțire sau tovărășie se numește prin părțile de sus ale Moldovei și prin Bucovina simbră sau simbrie.* PAMFILE, A. R. 46, cf. ALR SN I MN h 16/514, A II 8.

2. (Popular și familiar) Salariu **(1)**. *Sluji-veri mie? Spune-mi ce simbrie poftești.* PO 97/26. *Ai călcat jurămîntul și ne-ai oprit simbriile* (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 308/18. *Să-și piiardză simbriia și să fie bătut foarte.* PRAV. 10. *Vecinilor să le dai simbrie.* DOSOFTEI, PS. 269/11. *Să margă ceia cu bucatele să le dea măscurii și să le dea simbrie pe an* (a. 1729). BUL. COM. IST. II, 197. *Era un voinic... argat cu simbrie* (a. 1747). GCR II 40/17. *Au căpătat cu dregătoria aceasta o simbrie bună.* BUCAVNA, 46/21. *E argat fără simbrie* (a. 1784). GCR II, 138/31. *Slugia pe simbrie la cărăbii.* ȘINCAI, HR. II, 207/30. *Slugile carii în ce chip, din ce vreme și cu ce simbrie le tocmesc* (a. 1804). DOC. EC. 73. *Această leafă să ni să urmeze de-a pururea, drept simbria oamenilor* (a. 1811). îb. 111. *Leafa va fi... în 4 rete, adecă la tot fîrtali*[u]*l de an un fîrtal din simbrie* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 207. *Să fie poronciți... a să mulțumi pentru osteneala lor numai cu simbria ce... să hotărăște* (a. 1818). URICARIUL, I, 252. *Numai să capăt eu banii miei (simbria, adecă salariul).* PETROVICI, P. 40/4. *Nu pot ajunge la cheltuielile trebuincioase întru simbriile profesorilor* (a. 1828). URICARIUL, VII, 176. *Se supuse... cu condiția... a li se da simbrie 300 litre aur pe an.* SĂULESCU, HR. I, 178/8. *Ș-un contract s-au iscălit Unde chiar s-au lămurit Datoria și simbria Celui ce pre fii învață.* ASACHI, F. 74/12. *Jucați ca cînd ați fi niște argați cu simbrie.* FM (1839), 53[1]/2, cf. VALIAN, V. *Slugile ce le avea cu simbrie.* FM (1842), 249[2]/10. *Un dascăl bun nu se plătește cu 7 ori 15 fl. pe an...: văzînd că purcariul șatului are de cinci ori mai multă simbrie.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. X. *Simbria pîrcălabului care va priimi o sumă asemănată cu numărul familiilor înscrise.* REGUL. ORG. 51/21. *Poate, tătucă, că nu se mulțumește cu simbria.* PR. DRAM. 307. *Fie deplin la un amic simbria contractată.* ARISTIA, PLUT. 3/12. *Omul care nu are capital... muncește pe simbrie.* GHICA, C. E. I, 59. *În anul al treilea, urmînd cu simbria și cu creșterea turmei ca în anul al doilea.* I. IONESCU, M. 196. *Oare nu te mulțumești cu simbria ta..., de vrei să mă lași?* ODOBESCU, S. III, 45. *Simbrie în bani să nu primești de la dînsul.* CREANGĂ, O. 59. *S-a lipsit și de simbrie... și-a fugit de la stăpînă.* CARAGIALE, O. II, 218. *Vorbești cu mine — își zise ea... cum ai vorbi cu o slugă, pe care o ții cu simbrie, fiindcă ai trebuință de ea.* SLAVICI, N. II, 163. *Pentru asta vă plătesc eu simbrie?* ISPIRESCU, L. 44. *Simbria slugii nu e dar, nici milă de la tine, ci datorie întreagă pentru a lui slujbă; d-aceea să n-o poprești.* ZANNE, P. VIII, 530. *Dacă, apoi, pe unii îi mîna ambiția, pe nime nu-l momise cîștigul, simbria altui ambițios.* PLR II, 13. *Spune pe față, ce simbrie vrei?* GORUN, F. 69, cf. ȘĂINEANU[2]. *Pentru atîtea sarcini, el primește acum o simbrie.* IORGA, C. I. III, 134. *Se crede că simbria neplătită a unui argat, ca și lucrul furat, nu încălzește pe om.* GOROVEI, CR. 228. *Timp de un an și jumătate vărul Sinache a slujit cu simbrie în prăvălia domnului Niță.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 144. *Simbrie bună am, om de omenie stăpînul este, iar de lucru este prețutindenea.* AGÎRBICEANU, S. 12, cf. RESMERIȚĂ, D. *Administrația stînei o făcea fie mocanul, fie un baci angajat cu simbrie.* VUIA, PĂST. 36. *Era privită ca o rudă, se șoptea că era chiar, simbrie nu primea.* M. I. CARAGIALE, C. 73. *În alte sate... simbria ciobanilor e uniform socotită pentru toți tîrlașii.* DIACONU, P. 18. *De obicei, plata ciobanilor se face în îmbrăcăminte și oi. Aceasta e ceea ce se cheamă „simbrii".* GR. S. VI, 65, cf. CADE. *A fugit pentru că în loc de simbrie îi dădea numai bătaie.* LOVINESCU, C. IV, 39. *Are simbrie bună și muncă ușoară.* REBREANU, R. I, 140. *Stăpînii erau mulțumiți de el și nu i-au oprit nici un ban din simbrie.* GALACTION, O. 113. *Plătindu-mi... la timp simbria cu care m-am pregătit de belferie.* I. BOTEZ, B. I, 40. *Dascălii vor părăsi catedrele. N-au mai primit simbrie de mult.* SAHIA, N. 63. *Îl va lua slugă la dînsul. Deocamdată, fără simbrie, să vadă cum se poartă.* COCEA, S. I, 39. *I-am plătit simbria pe trei luni înainte.* VOICULESCU, P. I, 73, cf. DS. *Am spus să scrieți ciobanilor. Nu se putea să-i lepede stăpînul lor așa, fără să le plătească simbriile și să-i cinstească, după datină.* SADOVEANU, O. X, 639. *Slugilor nu le plătiți simbria.* DAN, U. 88, cf. SCRIBAN, D. *Nu-i ceruse încă simbria.* ARGHEZI, L. 230. *Sileșe pe un țăran care își bătea servitorul, după ce-l legase de un copac, să-l dezlege și să-i plătească simbria.* VIANU, L. U. 106. *Mă duceam să le cer un spor de simbrie.* BLAGA, H. 86. *O să ne*

înțelegem și cu simbria. STANCU, R. A. II, 402. *Un miel, un purcel, de îmbrăcat și încălțat și 120 de lei pe lună, simbrie.* CONTEMP. 1954, nr. 426, 4/2. *Așa-mi spunea și baciul cînd voia să-mi ciupească din simbrie.* V. ROM. octombrie 1954, 146. [Servitoarele] *se schimbau mereu, — între altele și pentru că... nu primeau niciodată simbria.* PAS, Z. I, 156. *Are cincizeci de simbrii și nu le împarte cu nimeni.* VINEA, L. I, 115. *Stamate îi fixase, cu încuviințarea lui Oprișan, o mică simbrie de cinci sute de lei pe lună.* V. ROM. aprilie 1957, 76. *Nici la simbrie nu se-arată grăbit.* TUDORAN, P. 86, cf. DL. *La plată le-a dat la toți o simbrie.* PREDA, M. S. 163, cf. DM. *N-ar fi rău, i-a mai spus el, să te descotorosești de gâzdoii aceia! Te-ai tocmit slugă fără simbrie.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 163, cf. DEX. *L-am slujit de mititel Și sămbrie mi-i la el.* POP., ap. GCR II, 292. *Pe simbria socotită Facu-mi casă șindrilită.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 409. *Și-au luat rămas bun de la Gheorghe Cazan și, fără să vreie a-și lua simbria, a plecat.* ȘEZ. VII, 105. *Fata de împărat mulțumi dobitoacelor de ajutor și se grăbi să deie în samă averea stăpînei sale, cerînd simbria.* MERA, L. B. 23, cf. ȚIPLEA, P. P. 116. *La hîda din sus de sat Dracul slugă s-a băgat, Simbria n-a căpătă, Pînă ce o-a mărita.* BUD. P. P. 57. *Și simbrie nu mi-a dat, O fi de mine păcat!* PĂSCULESCU, L. P. 238. *La străini îmi dă simbrie.* BÎRLEA, B. 77. *Bea, mîndruță, pînă poți, Că ai simbrie doi zloți.* id. L. P. M. II, 284. *Să ferească Dumnezeu De pita-mpăratului, De simbria statului.* FOLC. MOLD. I, 546, cf. ALR I 454, ALRM SN II h 829, A V 15, VI 26, 32. *Pentru-o purcea Cam jepată, Mi-ai mîncat Simbria toată.* BALADE, II, 388. *Și i-a dat, ca simbrie lui, un țap.* O. BÎRLEA, A. P. I, 130. ✦ Răsplată (materială sau morală). *Cela ce face nedreptate, acela va lua simbriia ceaia nedereapta.* CORESI, L. 466/10. *Băieți! Mergeți cu jupînul. Ați auzit ce poftește. Simbria-i destul de bună: faceți treaba voinicește.* HASDEU, R. V. 54, cf. TDRG. [Dicționarele] *le luasem simbrie de la un anticar pe care l-am ajutat să se mute.* MIHĂESCU, D. A. 7, cf. DL, DM, DEX. ✦ Serviciu **(1)**. *Grăiesc să-m[i] cer plata simbri[e]i mele.* ȚÎMPEANU, G. 70/3. *De acu-nainte Nu mai intră... într-așa simbrie.* CONTEMPORANUL, II, 359. *Sînt argat în simbria lui Mihai Pavlovici.* DAVIDOGLU, O. 34, cf. DEX. ✦ Spec. Soldă pe care o primeau soldații mercenari; p. ext. serviciu de mercenar plătit. *Nu căpăta soldații nici o simbrie.* PETROVICI, P. 292/9. *Oastea toată se va supune cum i se va făgădui mai mare simbrie.* NEGRUZZI, S. I, 138. *Ce darnic a fost Despot plătind a lor simbrie.* ALECSANDRI, T. II, 159. [Nu era] *în țară altă oștire decît o ceată de arnăuți, cu simbrie, adușî de peste Dunăre.* GANE, N. I, 155. *Ne-au băgat la Bismark fără simbrie.* PAS, L. I, 43, cf. DL, DM. *Strîngînd oșteni cu simbrie a știut să păzească țarinile.* H. DAICOVICIU, D. 69, cf. DEX.

3. (Învechit și regional) Arendă; chirie; plată **(2)** dată pentru arendă sau chirie. *Căci pre an simbrie de nămit au slujit ție șase ani.* BIBLIA (1688), 137²/58, cf. I. GOLESCU, C. *Stoian musceleanul, care ducea circiuma de vreo doi ani cu simbrie, zîmbi în sinea lui.* CAMIL PETRESCU, O. II, 205, cf. DEX.

— Pl.: *simbrii.* — Și: (învechit și regional) **simbríe** s. f. — **Simbră** + suf. *-ie.*

SÎMBRIOÁRĂ s. f. (Popular) Diminutiv al lui simbrie **(2)**. *Ce cîștigasem din simbrioara mea și din osteneala mea, ... am cumpărat moșie* (a. 1779). IORGA, S. N. 132. *Numai cu această simbrioară nu m-am putut ajunge* (cca 1800). id. S. D. XII, 192. *Vreau bani ..., bănișorii mei ..., simbrioara mea.* ALECSANDRI, T. 1 545, cf. DL, DM, DEX. *De cîți ani tu m-ai slujit, Simbrioara ți-am plătit.* TEODORESCU, P. P. 558. *Numai să mi-l judecați, Că slujesc de nouă ani jumate, Simbrioară nu mi-a dat.* MAT. FOLK. 160.

— Pronunțat: *-bri-oa-.* — Pl.: *simbrioare.* — Și: (regional) **simbrioáră** s. f. — **Simbrie** + suf. *-oară.*

SIMBURÁR s. m. v. **simburar.**

SÎMBURE s. m. v. **sîmbure.**

SIMBURÓS, -OÁSĂ adj. v. **simburos.**

SIMCEÁ s. f. v. **smicea.**

SIMEÁN s. m. v. **seimen.**

SIMEDIÁNĂ s. f. Simetrică a unei mediane în raport cu bisectoarea interioară care trece prin același vîrf al triunghiului. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pronunțat: *-di-a-.* — Pl.: *simediene.*
— Din fr. **symédiane.**

SIMÉDRU s. m. v. **simedru.**

SIMÉN s. m. v. **seimen.**

SÎMERING s. n. (Tehn.) Garnitură elastică montată pe axele autovehiculelor. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *simeringuri.*
— Din germ. **Simering.**

SIMÉTRIC, -Ă adj. **1.** (Despre părțile unui tot, despre elementele unui ansamblu etc. sau, p. ext., despre obiecte, despre ansambluri, despre sisteme materiale sau mintale etc.) Care se află într-un raport (perfect) echilibrat, într-o relație desăvîrșită, într-o distribuție egală, regulată sau care este format din părți ori elemente aflate într-un raport (perfect) echilibrat, într-o relație desăvîrșită, într-o distribuție egală, regulată, armonios, potrivit² **(II 1)**, proporțional **(2)**; (despre părțile sau despre elementele etc., de obicei, opuse, ale unui tot ori ale unui ansamblu sau, p. ext., despre obiecte, despre ansambluri, despre sisteme materiale sau mintale etc.) care se află într-o corespondență (de formă, de poziție etc.) exactă sau care este format din părți ori din elemente care se află într-o corespondență (de formă, de poziție) exactă, concordant; (grecism învechit, rar) simmetru. V. regulat **(6)**. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Diamantul ... se compune din fețe simetrice ce corăspund.* MARIN, PR. I, 41/24, cf. STAMATI, D. *Construcțiunea sa cea simetrică și plină d-o nedescrisă artă.* PELIMON, I. 71/30. *Cobora scara cu o cadență simetrică.* FILIMON, O. I, 100, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Soldații ... Se-nșiră ca un codru de pușli, de baionete, Atît de îngrijite cît par, lucind la soare, Un arsenal simetric de arme.* ALECSANDRI, POEZII, 336. *Teoria e destul de frumoasă și mai ales e foarte simetrică.* GHEREA, ST. CR. III, 237, cf. ȘĂINEANU². *Părul lui negru și bogat, ce-i ieșea pe amîndouă tîmplele în bucle simetrice... de sub comanac.* HOGAȘ, DR. II, 18, cf. RESMERIȚĂ, D. *În cupele efectuate la acest nivel se vedeau în parte cavități simetrice.* BABEȘ, O. A. I, 21, cf. CADE. *La ornamentele negre..., simetrice și desenate cu o pensulă fină de miniaturist, se adăogau acum pete murdare.* C. PETRESCU, A. 315. *Prin ușile larg deschise se vedeau grupuri simetrice de paturi imaculate.* BRĂESCU, O. A. I, 65. *În triunghiul de umbră dintre perdelele simetrice, se vede mîna unei femei.* CAZIMIR, GR. 127. *Dar pe simetrice cîntare, Poetul, cumpănindu-și versul, Mai cheamă-n suflet o cîntare.* PILLAT, P. 240, cf. SCRIBAN, D. *Dinții lui surprinzător de simetrici.* ARGHEZI, L. 126. *Compoziția romanului, prin gruparea simetrică a personajelor și faptelor..., este... forma vizibilă a semnificației lui.* VIANU, S. 161. *Această doctrină se potrivea de minune tuturor manifestărilor spirituale care reacționau... contra explicațiilor prea simetrice ale raționalismului.* RALEA, S. T. I, 95. *Dincolo de Olt, se află clădirile simetrice ale postului de radio.* BOGZA, C. O. 202. *Corul la Aristofan, luînd o dezvoltare simetrică, a adus elemente cu totul noi în comedia politică.* V. ROM. septembrie 1954,

211, cf. DL, DM. *Amplasarea petelor este de obicei simetrică.* ABC SĂN. 390. *Corelația consoanelor sonore — surde se completează dînd naștere unui sistem fonologic simetric.* L. ROM. 1967, 273. *Sînt simetrice două cărți ca două aripi de pasăre.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 14/4, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Am deslușit natura necontenit lucrînd, Materia-n mișcare și-n forme distilată, Simetrică priveliște de gînd.* LABIȘ, P. 141. ◇ (Adverbial) *Părțile constitutive ale celor mai multe animale, plante și minerale sînt așezate simetric unele față de altele.* PHILIPPIDE, P. 135. *Avem cîte un grup de ostași de turnuri așezate simetric.* PÂRVAN, G. 478. *O frază bogată, construită simetric, a fost ... totdeauna idealul unui scriitor.* IORDAN, STIL. 241, cf. SCRIBAN, D. *Scena descrisă se distribuie simetric în jurul axei lui centrale.* VIANU, E. 164. *Casca netedă, lucioasă a părului încercuia simetric ovalul.* CĂLINESCU, O. I, 13. *Pe pînză, păsărelele galbene și viorii zburau simetric.* CAMIL PETRESCU, N. 60. *Sarbede-ar fi toate ... De nu le-ar strînge-n rînduri simetric rînduite Modernul comunismului stindard.* LABIȘ, P. 244. *Cele patru sinonime se grupează ostași simetric două cîte două.* L. ROM. 1967, 218. *Două scrisori subliniază simetric atitudinea larg înțelegătoare caracteristică omului Tudor Vianu.* CONTEMP. 1969, nr. 1 179, 8/6.

2. (Despre două puncte aparținînd aceleiași figuri geometrice ori despre două figuri geometrice sau despre părți ale acestora) Care are proprietatea de a fi așezat la aceeași distanță de un plan, de o dreaptă sau de un punct. *De sînt într-un poligon regulat orice două laturi paralele, apoi să numește poligonul simetric.* GEOMETRIA, A. M. 17[r]/2. *Să vor numi ... unghiuri simetrice.* POENARU, G. 197/28, cf. CONV. GEOM. 58/23. *Numim poliedre simetrice două poliedre care ... sînt făcute tot într-un chip.* POP, G. 122/12. *Două puncte A și A' se zic că sînt simetrice față cu un punct O cînd linia care le unește trece prin punctul O și este împărțită în două părți egale în acest punct.* MELIK, G. 212. *Două puncte M, M' se zic simetrice în raport cu o dreaptă dacă dreapta este mediatoarea segmentului.* GEOM. SP. 62. *Fie ABC, DBC două triunghiuri echilaterale simetrice în raport cu BC și P un punct pe cercul deschis din D ca centru, cu DB ca rază.* GEOMETRIE IX, 104. ✦ (Substantivat, f.) Dreaptă așezată în simetrie **(2)** cu altă dreaptă, cu un punct sau cu un plan. *Să se demonstreze că simetrica lui DE față de bisectoarea unghiului A este paralelă cu latura BC.* GEOMETRIE IX, 61; cf. DM DN[2], DEX. ✦ (Substantivat, n.) Punct așezat în simetrie **(2)** cu alt punct, cu o dreaptă sau cu un plan. *Dacă se ia simetricul dreptei D față de △, această problemă se poate enunța și astfel: să se construiască un cerc tangent la două drepte concurente și care să treacă printr-un punct dat.* GEOMETRIE IX, 118, cf. DN[2]. *Simetricul punctului inițial față de punctul dat.* M. D. ENC. 887, cf. DEX. ◇ *Funcție simetrică* = funcție a mai multor variabile care nu se schimbă, orice permutări ar suferi aceste variabile. Cf. DL, DM, DEX. *Relație simetrică* = relație între elementele unei mulțimi în care, dacă un anumit element este în relație cu un al doilea element, atunci al doilea element este în relație cu primul element. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *simetrici, -ce.*

— Din fr. **symétrique**, it. **simetrico.**

SIMETRICEȘTE adv. (Învechit) În mod simetric **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D.

— **Simetric** + suf. *-ește.*

SIMETRÍE s. f. **1.** Raport (perfect) echilibrat, relație desăvîrșită între părțile unui tot, între elementele unui ansamblu etc., distribuție egală, regulată a părților unui tot, a elementelor unui ansamblu, a r m o n i e, p o t r i v i r e **(II 1)**, p r o p o r ț i e **(2)**; corespondență exactă (ca formă, ca poziție etc.) între părțile (opuse ale) unui tot, între elementele (opuse ale) unui ansamblu etc., c o n c o r d a n ț ă. V. p r o p o r ț i o n a l i t a t e **(1)**, r e g u l a r i t a t e, s i m f o n i e **(2)**. *Statul* [= statura] *spaniolilor iaste cu bună simetrie ... sînt mai înalți decît de mijloc.* IST. AM. 12[v]/14. *Frumusețea de un mare palat nu stă într-a sa mărime ..., spînzurată și de a sa îndămînă pentru lăcuința și de a sa dreaptă simetrie.* CRITIL 21/14, cf. I. GOLESCU, C. *Frumusețea cetăților atîrnă de la lățimea, oblimea, ... simetria și strălucirea zidirilor.* RUS, I. I, 79/14. *Învățătura desenului este încă trebuincioasă, pentru că însuflă gustul de simetrie.* REGUL. ORG. 376/3, cf. NEGULICI. [Formele] *s-au putut grupa după oarecare caractere de simetrie ce determină proprietăți optice.* MARIN, PR. I, XL/8. *Ferestrele, prea mici, sînt împrăștiate fără nici o simetrie.* RUSSO, S. 195. *Aduse la Roma ... [colunele] pierduseră mult din a lor splendoare și simetrie.* ARISTIA, PLUT. 269/22. *Aste capete așezate cu simetrie pe poliți.* NEGRUZZI, S. I, 216, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Așeza scaunele, făcea mucul la lumînări, așa ca toate să fie în regulă și cu simetrie.* GANE, N. III, 171. *Membrele pierd siguranța și simetria mișcărilor.* CARAGIALE, O. I, 29. *În spiritul modei de azi, uniformitatea și simetria denotă un gust ordinar.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 11. *Simetria este un element important în activitatea psihică.* PHILIPPIDE, P. 135, cf. ȘĂINEANU[2]. *Cărau capitele de fîn cu care mari, încărcate în mare povară, dar cu multă simetrie.* AGÎRBICEANU, S. 395. *Pentru simetrie se poate spune că Tartuffe, Harpagon sînt tipuri de oameni, Othello e tip de pasiune.* IBRĂILEANU, S. L. 42, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Rînduri-rînduri, spre cîmpie Se perindă nori de plumb Peste larga simetrie De coline cu porumb.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 181. *Una din aceste necesități este simțul pentru simetrie.* IORDAN, STIL. 97. *Tot ce am văzut și am aflat acolo pentru mine e de o impresionantă simetrie.* C. PETRESCU, A. 411. *Ordine, ordine și iar ordine. În toate cele, ordine și simetrie.* TEODOREANU, C. B. 263. *Cînd toate însemnările sînt începute cu „astăzi", este greu cronicarului să strice simetria punînd „ieri", numai pentru că n-a avut în ziua respectivă răgaz de scris.* CĂLINESCU, E. 47. *Oamenii au făcut, din simetrie și curățenie, ceva care ține mai mult de fanteziе decît de realitate.* SADOVEANU, O. IX, 224. *Peste tot* [în New York] *o lipsă de uniformitate și simetrie.* BART, S. M. 42. *După același principiu se explică fenomenul proporționalității și al simetriei morfologice.* PUȘCARIU, L. R. I, 19, cf. SCRIBAN, D. *Cadența lui armonioasă se desfășoară în simetrii duale.* VIANU, A. P. 91. *O lume nouă, eliberată de prejudecățile ordinei, aspirației spre armonie, echilibru și simetrie.* OPRESCU, A. M. 67. *Urbanismul ... a reglementat în toată Europa contrastele, simetriile și alternanțele dintre suprafețele clădite și zonele numite verzi.* ARGHEZI, B. 90. *Armonia, simetria, proporția ... sînt postulate inerente ale „tipicului".* BLAGA, Z. 62. *Perfecta simetrie a crucilor albe, din cimitirul eroilor, pare atunci un scrîșnet de calcar.* BOGZA, C. O. 320. *Simetria impune ordinea directă a cuvintelor.* CL 1957, 33. *Sentimentul unei perfecte simetrii învingea, la sfîrșit, impresia de disociere psihologică.* CONSTANTINESCU, S. III, 170, cf. DL. *Lampioane de hîrtie atîrnau într-o simetrie studiată.* T. POPOVICI, S. 313, cf. DM. *Metoda pierde în simetrie, dar cîștigă în adevăr.* V. ROM. iulie 1958, 117. *Simetria antitetică a caracterelor e unul din cusururile piesei.* IST. LIT. ROM. II, 479. *Hexacoralierii sînt coralieri de tipul celor actuali, adică au pereții interni dispuși după o simetrie hexaradiară.* GEOLOGIA, 77. *Simetria e încă puternică, ... rimele au o sonoritate imperioasă.* L. ROM. 1967, 139. *„Simetrie" înseamnă aici ordine, regularitate, proporționalitate.* M 1968, nr. 1, 43. *O anumită scandare a leitmotivului, fine simetrii dau filmului un caracter poematic.* CINEMA, 1968, nr. 6, II. *Întreg șotul-oros ... este de o simetrie aproape geometrică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969,

nr. 52, 7/3. *Bogat în simetrii ... a valorificat cu pătrundere, prin numeroase detalii, adîncimile textului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 193, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Spec. Proprietate a două puncte aparținînd aceleiași figuri geometrice sau la două figuri diferite de a fi așezate la aceeași distanță de un plan, de o dreaptă sau de un punct; proprietate corespunzătoare a două figuri geometrice. *O vom numi-o dar potrivire prin simetrie.* POENARU, G. 197/22, cf. LTR², DL, DM, DN². *Fiecare din punctele N, N' împarte pe $\overline{AB}$ în două segmente care satisfac problema, însă, din cauza simetriei față de mijlocul Q al lui $|\overline{AB}|$, este evident că $|\overline{AN}| = \overline{NB}$ și $\overline{AN'} = \overline{N'B}$.* GEOMETRIE IX, 98, cf. DEX. ✦ Proprietate a două figuri (geometrice) de a se suprapune exact. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *simetrii.*

— Din lat. **symmetria**, ngr. συμμετρία, fr. **symétrie**, it. **simmetria.**

SIMETRIZÁ vb. I. Tranz. (În dicționarele din trecut) A aranja cu simetrie **(1)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D.

— Prez. ind.: *simetrizez.*

— Din fr. **symétriser.**

SIMETRIZÁRE s. f. Acțiunea de a simetriza și rezultatul ei; stabilire de simetrii **(1)**. Cf. NEGULICI, DCR.

— Pl.: *simetrizări.*

— V. **simetriza.**

SIMÉȚ, -EÁȚĂ adj. v. **semeț.**

SIMEȚẮȘTE adv. v. **semețește.**

SIMEȚÍ vb. IV v. **semeți.**

SIMEȚÍE s. f. v. **semeție.**

SIMÉZĂ s. f. **1.** (Arhit.) Mulură la partea superioară a unei cornișe. Cf. DN³.

2. Panou într-o galerie de tablouri. Cf. DN³, DC R

— Pl.: *simeze.*

— Din fr. **cimaise.**

SIMFILÍTIC, -Ă adj. v. **sifilitic.**

SIMFIZÁ vb. I. Refl. (Med.) A produce o simfiză **(2)**. Cf. DEX.

— Prez. ind. pers. 3: *simfizează.*

— V. **simfiză.**

SIMFÍZĂ s. f. **1.** (Anat.) Tip de articulație între două oase, caracterizată printr-o mobilitate redusă. Cf. I. GOLESCU, C. *Simfisa are o direcție oblică de sus în jos și de dinainte înapoi.* KRETZULESCU, A. 73/14. *În sfîrșit mai este un fel de articulație ce se numește ... simfise.* id. ib. 129/21. *Simfisa este anchiloza naturală și normală.* MAN., SĂNĂT. 205/11, cf. 260/8, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., DN², SCL 1960, 710, DEX.

2. (Med.) Alipire, prin aderențe, a două membrane seroase care, în mod normal, se află separate; (rar) sinechie. *Simfiza pleurală... poate apărea în urma unei pleurezii.* DER, cf. DEX, DN³.

— Scris și: *simfisă.* — Pl.: *simfize.* — Și: (rar) **simfíze, sinfíză** (KRETZULESCU, A. 114/6, SCRIBAN, D.) s. f.

— Din fr. **symphyse.**

SIMFÍZE s. f. v. **simfiză.**

SIMFIZIOTOMÍE s. f. (Med.) Secționare a unei simfize **(1)**. Cf. DN³.

— Pronunțat: *-zi-o-.* — Pl.: *simfiziotomii.*

— Din fr. **symphyséotomie.**

SIMFIZÍTĂ s. f. (Med.) Inflamație a simfizei **(1)** pubiene. Cf. DN³.

— Pl.: *simfizite.*

— Din fr. **symphysite.**

SIMFONÍ vb. IV v. **simfonisi.**

SIMFÓNIC, -Ă adj. **1.** (Despre muzică, despre creații muzicale etc.) Care aparține simfoniei **(1)**, privitor la simfonie; care are însușirile simfoniei. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Cîntînd o melodie simfonică, marină.* ALECSANDRI, POEZII, 317, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Noii creații simfonice românești îi sînt caracteristice tendințele de prelucrare a temelor actuale.* CONTEMP. 1951, nr. 257, 3/2. *Postul de radio transmite excelentă muzică simfonică.* STANCU, U. R. S. S. 153. *Asemeni unor acorduri simfonice,... pămîntul începe să se ridice deodată.* BOGZA, C. O. 12, cf. DL, DM. *Ai terminat poemul simfonic?* BĂNULESCU, I. 65. *E multă muzică la televiziune,... simfonică, de operă și operetă.* CINEMA, 1968, nr. 1, XIII, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Nu cunosc în toate literaturile un suflet care să fi cîntat mai simfonic întreaga orchestră a pădurilor.* LOVINESCU, S. I, 146. ✦ (Despre orchestre, despre formații muzicale sau despre repertorii, despre spectacole muzicale etc.) Care are în program muzică simfonică **(1)**; (despre orchestre, despre formații muzicale sau despre interpreți, de obicei, instrumentiști) care execută muzică simfonică. *Toate instrumentele orchestrei simfonice contemporane sînt instrumente „populare".* ALEXANDRU, I. M. 3. *Sînt favorizate concertele simfonice și recitalurile.* M 1962, nr. 2, 8. *Concertul orchestrei simfonice a liceului ... a depășit cadrul obișnuit al manifestărilor de acest gen.* GL 1968, nr. 935, 2/6. *Celelalte concerte simfonice ale festivalului vor fi conduse de remarcabili șefi de orchestră.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211. *În stagiunea estivală dăm concerte simfonice.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 7/3. ✦ (Substantivat, n.; mai ales la pl.) Concert de muzică simfonică **(1)**; creație simfonică. *Știu că-ți place muzica și că urmărești simfonicele.* VOICULESCU, P. II, 198. *Cercetătorul simfonicelor noastre poate observa varietatea abordării lui Perlea.* M 1968, nr. 10, 21. *Simfonicele săptămînii ne-au propus cunoașterea unor interpreți de peste hotare.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/5.

2. Fig. (Despre fenomene naturale, despre creații, manifestări ale oamenilor etc.) Care produce efecte sonore, vizuale etc. (deosebit de) agreabile (amintind de o simfonie). *V. armonios, plăcut.* **(1)**. *Pe masă arde o candelă albastră Și viorul simfonic îmi cîntă la fereastră.* DEMETRESCU, O. 57. *Am admirat proza simfonică a lui Odobescu.* LOVINESCU, C. VI, 6. *Uzăm de un limbaj măreț, simfonic, spre a da sufletului tensiunea de care avem trebuință.* CĂLINESCU, C. O. 369. *Punctul... poartă un nume cu mari rezonanțe simfonice.* BOGZA, C. O. 17, cf. DL, DM. *Poetul e un mare alcătuitor de blesteme în metru omfibrahic..., un autor meintrecut de pasaje simfonice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 12/2, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *Iahtul se leagănă ușor, încheieturile-i trosnesc, frînghiile șuieră simfonic.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 471. *Ca ruga unei mame la mormîntul Copiilor — simfonic sună cîntul.* COȘBUC, B. 140. *Extazul muzicei este analizat simfonic.* LOVINESCU, C. VII, 115. [Pictorii] *clădesc — fie simfonic, fie arhitectonic — complexități de linii și culori ce vibrează în sine cum vibrează o catedrală.* V., ROM. ianuarie 1966, 172.

— Pl.: *simfonici, -ce.* — Și: (rar) **simfónic, -ă** adj. SCRIBAN, D.

— Din fr. **symphonique**, it. **simfonico.**

SIMFONÍE s. f. **1.** (În trecut) Ansamblu de sunete consonante sau de sunete muzicale; compoziție muzi-

cală instrumentală (cu soliști, cor); (sens curent) compoziție muzicală instrumentală sau instrumental-vocală de amploare, care cuprinde în forma clasică patru părți (prima, în formă de sonată, a doua lentă, ca un lied sau ca o temă cu variații, a treia, în formă de menuet sau de scherzo, iar a patra, ca un rondo sau o sonată); p. ext. partitura unei astfel de compoziții. *Din multe strune o cîntare, ... o harmonie într-o simfonie fac.* CANTEMIR, I. I, 142. *O mașină ca să copieze muzica, care, în trei ceasuri, poate scoate 114 copii din orice uvertură și simfonie.* CR (1829), 257/2, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., NEGULICI, ȘTAMATI, D. *Iată vine și un cuc Să-ntoneze-o simfonie Pe o ramură de nuc.* ȘION, F. 2. *Am mare poftă să auz ... vreo simfonie de ale lui Mozart.* id. P. 271, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îmi veneau în minte unele fragmente din simfonia pe care o ascultasem.* VLASIU, D. 164. *Simfonia lui Mahler ne angajează mai amplu.* VIANU E. 57. *Simfonia ... demonstrează o însemnată măiestrie profesională a compozitorului.* CONTEMP. 1951, nr. 257, 4/3, cf. DL, DM. *A promovat cu dărnicie și entuziasm toate artele ..., de la fluierul ciobănesc pînă la orchestre, simfonii.* ARGHEZI, B. 157. *„Simfonia spaniolă" de E. Lalo, executată de David Oistrach.* CĂLINESCU, C. O. 123. *Asociez în minte acestei bazilici monumentale ... simfoniile lui Beethoven.* RALEA, S. T. I, 300. *Domnitorul nu era în stare să asculte pînă la capăt o simfonie executată de muzicieni germani.* ALEXANDRU, I. M. 17. *Un vals, o voce iritată, apoi acordurile unei simfonii.* BARBU, Ș. N. II, 249. *O simfonie e imprimată pe discuri.* CINEMA, 1968, nr. 1, 14. *Au răsunat din nou acordurile ... simfoniilor lui Beethoven, Enescu.* GL 1968, nr. 935, 216, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Ca termen de comparație) *Și umple tot amurgul de taine și fiori, Încît se pare plînsul o tristă simfonie.* PETICĂ, O. 174. *Ca în ultima supremă simfonie, din adîncimile lor încep să se audă glasuri omenești.* BOGZA, C. O. 127. *O tumultoasă comemorare arată, ca o simfonie, că semnele păstrate în suflet nu dau alcătuire unui text mort.* VINEA, L. II, 264. ✦ (Suspect; cu sens colectiv) Totalitatea instrumentelor cu coarde dintr-o orchestră. Cf. ȘĂINEANU[2], CADE.

2. (Învechit) Învoială (scrisă). *Dar niminea nu crede de a fi făcut așa semfonie oarbă împărăția noastră.* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 111. *S-au găsit negustori ca să dau* [moșia] *în harendă și făcînd sinfonie cu negustori pe ani trei* (a. 1803). BUL. COM. IST. III, 103. *Să trimiță a-și primi arama, plătind osteneala după simfonia lor* (a. 1817). DOC. EC. 177, cf. T. PAPAHAGI, C. L., GĂLDI, M. PHAN. 251. ✦ (Concretizat) Document care atestă o învoială. *L-au pus de au trecut în dosul simfoni[e]i suma ocalelor și bani* (a. 1825). IORGA, S. D. XXII, 189.

3. Fig. (De obicei cu determinări care arată domeniul) Ansamblu (armonios) de elemente care concură la producerea unui anumit efect plăcut. V. proporționalitate **(1)**, simetrie **(1)**. *Simfonia psalmilor în limba rusească, ce o tipări.* NEGRUZZI, S. II 144. *Vîntu-n funii* [își șuiera] *uriașa simfonie.* MĂCEDONSKI, O. I, 76. *Căutînd, cu multă grijă, locul fiecărei note în simfonia aceea de culori.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 410. *Auzi tu imensa simfonie a tăcerii?* DEMETRESCU, O. 144. *Dar aceasta nu era numai o grădină, ci o mare simfonie de flori.* PETICĂ, O. 347. *La glasul nostru-n simfonii Tresar grădinile pustii.* DENSUSIANU, L. A. 17. *Fantastica simfonie ... se juca parcă de-a prinde-mă cu zăpăcitul meu auz.* HOGAȘ, DR. I, 213. *Privesc cu ochii slăbiți simfonia de culori și lumină.* BRĂESCU, A. 14. *Pesle tot* [în Moscova], *o simfonie de roșu și jocuri de lumină.* ȘAHIA, N. 23. *Fusul ... întocmind în simfonia torsului psalmii îngropăciunii.* KLOPȘTOCK, F. 44. *Îmi trimetea o simfonie în proză pentru „Viața românească".* TEODOREANU, M. U. 87. *Tabloul ... E o minune, o simfonie albă.* CĂLINESCU, S. 71. *Oh, sfinte zvonuri de zori: simfonie a trăirii sălbatice.* BLAGA, L. U. 187. *În simfonia roților de fier* [ale trenului] ..., *atenția scapă și fuge.* RALEA, S. T. I, 149, cf. III, 124. *Marea simfonie a Carpaților începe să fie auzită.* BOGZA, C. O. 341. *Mașinile de scris bat o simfonie necunoscută.* BARANGA, V. A, 14, cf. DL. *Tot mai falnic vuiește simfonia ființelor.* DEȘLIU, G, 45, cf. DM. *Am înțeles să-i cer Adînca simfonie ce-n codri-o sună vîntul.* LABIȘ, P. 141. *Aud ... Majora simfonie de liniști și de sonuri.* VULPESCU, P. 145. *O impresionantă simfonie cinematografică.* CINEMA, 1968, nr. 1, XIV. *Pușkin, Goethe ... sînt delegații veșnici ai sufletelor popoarelor în simfonia spiritului universal.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 4/7, cf. DEX.

— Pl.: *simfonii.* — Și: (rar) **sinfonie** (SCRIBAN, D.), (învechit) **semfonie** s. f.

— Din lat. **symphonia**, ngr. συμφωνία, it. **sinfonia**, fr. **symphonie**.

SIMFONIÉTĂ s. f. Lucrare orchestrală de dimensiuni reduse, care păstrează caracteristicile de gen și de construcție ale simfoniei **(1)**. *Materialul tematic al simfonietei este puțin interesant.* CONTEMP. 1951, nr. 257, 4/3, cf. DL, DM, DN[3], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ni-e-*. — Pl.: *simfoniete*.

— Din it. **sinfonietta** fr. **symphoniette**.

SIMFONISÍ vb. IV. Refl. recipr. (Grecism învechit) A se învoi. *Mă pliroforisiiu că ei ... s-ar fi simfonisit ca să se unească cu toții* (a. 1795). GĂLDI, M. PHAN. 251. *Vedem din mărturiile acelor 18 săteni că sînt a se simfonisi cu dînșii* (a. 1804). id. ib.

— Prez. ind.: *simfonisesc*. — Și: **simfoní** vb. IV GĂLDI, M. PHAN. 251.

— Din ngr. ἐσυμφώνησα (aor. al lui συμφωνῶ).

SIMFONÍSM s. n. Totalitate a principiilor care stau la baza creației simfonice **(1)** și a muzicii instrumentale în genere. *Simfonismul clasic a afirmat marea tradiție a legăturii cu creația populară.* CONTEMP. 1953, nr. 350, 1/3, cf. DL, DM, DN[2]. *În muzica instrumentală epicul pătrunde la sfîrșitul secolului trecut, ca un nou tip de simfonism cu o dramaturgie specifică.* M 1965, nr. 1, 1. *Bruckner îți oferă un etalon al simfonismului romantic.* CONTEMP. 1966, nr. 1 007, 7/2.

— **Simfonie** + suf. *-ism*.

SIMFONÍST s. m. Compozitor de muzică simfonică **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., BARCIANU, LUC. VII. 290. *Eu cred că ... simfoniștii clasici ai vremurilor noastre n-au atins încă nici unul culmea meșteșugului lor.* HOGAȘ, M. N. 116, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ (Adjectival) *Un compozitor simfonist cu experiență.* M 1968, nr. 8, 39.

— Pl.: *simfoniști*. — Și: (rar) **sinfonist, -ă** s. m. și f. SCRIBAN, D.

— Din fr. **symphoniste**.

SIMIÁN, -Ă adj., s. m. pl. **1.** Adj. Care aparține simienilor **(2)**, privitor la simieni; (rar) simiesc. V. maimuțesc. Cf. ALEXI, M., SCRIBAN, D., DN[3].

2. S. m. și (rar) f. (La pl.) Subordin de mamifere primate cu encefalul foarte dezvoltat, orbita separată de cavitatea temporală, cu o pereche de mamele pectorale și fața expresivă *(Simioidea)*; (și la sg.) mamifer care face parte din acest subordin. *Circumvoluțiunile ... nu [le] întîlnim la maimuțele inferioare precum la simiene.* ARHIVA, I, 495, cf. DER, DEX, DN[3].

— Pronunțat: *-mi-an*. — Pl.: *simieni, -e*.

— Din fr. **simien**.

SIMIÁNCĂ s. f. (Regional) Horă executată cu pași săltați, spre dreapta și spre stînga, de cîte două ori, schimbîndu-se apoi într-o sîrbă; melodie după care se execută această horă. Cf. PAMFILE, J. III, 14, DR. II, 419, GL. OLT., VARONE, D[2]. ✧ (Olt.) *Simianca cu strigături* = joc de fete și băieți executat cu brațele pe umeri, ca la sîrbă. Cf. VARONE, D[2].

— Pronunțat: *-mi-an-*. — Pl.: ?
— De la n. pr. **Simian.**

SIMÍDĂ s. f. v. **smidă**[2].

SIMIDIAMÉTRU s. n. v. **semidiametru.**

SIMIDIAMÍTRU s. n. v. **semidiametru.**

SÍMIE s. f. (În dicționarele din trecut) Maimuță **(1)**. Cf. LB, POLIZU, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *simii.*
— Din lat. **simia.**

SIMIÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) Simian **(1)**. *Rămas tot mic și simiesc . . ., el purta totuși pe față semnul neîndoios al biruitorilor.* LOVINESCU, S. II, 51. *Pitecantropus erectus . . . demonstrează că staționea bipedă a precedat dezvoltarea intelectuală, după cum arată femurul — aproape omenesc — în comparație cu craniul, mai degrabă simiesc.* ENC. AGR. IV, 638. *Proprietarul . . . e . . . un domn cubic și simiesc.* ARGHEZI, B, 73, cf. DN[3].
— Pl.: *simiești.*
— Din fr. **simiesque.**

SIMIGERÍE s. f. Local (prevăzut cu un cuptor de brutărie) unde se fac și se vînd simiți, covrigi, plăcinte, gogoși etc. V. covrigărie, patiserie **(2)**, plăcintărie[1]. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., PONTBRIANT, D. *L-am lăsat pe fericitul tată pentru ca să meargă singur la simigerie.* CARAGIALE, O. I, 292, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[3], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ce paradis ar fi dacă . . . și-ar face doctorul Graur sală de consult ori Ipan atelier în simigeria lui Tino!* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M, N I, 52. *Ilfoveniii de la simigerie se așezaseră pe scăunele.* id. M. D. I, 112. *Plăcintării, mustării, simigerii cu ușile deschise . . . te ademeneau să guști din toate.* VLASIU, D. 313 cf. SCRIBAN, D. *Intrară într-o simigerie, ca să-și umple buzunarele cu covrigi.* CAMIL PETRESCU, O. I, 486. *Era, în colț, o simigerie cu tăvi multe la geam.* PAS, Z. I, 15, cf. DL, DM. *Era o simigerie care, pe la trei dimineața, scotea covrigi cu susan, calzi.* V. ROM. iunie — iulie 1963, 89. *Erau ascunse grătarele cu mititei și patricieni, simigeriile, . . . dughenele cizmarilor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 197, 3/5. *Simigeriile, boiangeriile și băile erau interzise în inima orașului.* G. BARBU, A. v. 53, cf. DEX.
— Pl.: *simigerii.*
— **Simigiu** + suf. *-erie.*

SIMIGÍU s. m. Persoană care face sau care vinde simiți, covrigi, plăcinte, gogoși etc. V. covrigar, patiser, plăcintar **(2)**. *Tănase simigiu . . ., Gheorghe simigiu* (a. 1810). BUL. COM. IST. IV, 122, cf. I. GOLESCU, C. *Corporația cafegiilor, corporația simigiilor, corporația pescarilor* (a. 1836). DOC. EC. 645, cf. VALIAN, V., PR. DRAM. 229. *Acolo se așezau pe vine în șir, unul lîngă altul, merari, simigii și bragagii, cu tablalele și panerele lor.* GHICA, S. 676. *Simigii cu tablalele lor sferice, puse pe cap.* FILIMON, O. I, 109, cf. PONTBRIANT, D. *Vezi să nu pați și tu ca simigiul.* ODOBESCU, S. III, 10, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cumpăra hălci de plăcintă caldă de la simigiul ce zăbovea cu tablaua lîngă gardul liceului.* I. BOTEZ, ȘC. 54, cf. NOM. PROF. 47. *Tănăsică se uita, îngîndurat, la fereastra de la casa simigiului.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 105. *Ivan se strînsese pe scaun, cu spaimă din spaima ce-l scutura pe simigiu.* id. M. D. I, 183, cf. SCRIBAN, D., I. BARBU, J. Ș. 138. *Scrie solicitanților . . ., înconjurat de simigii de la care cumpără covrigi și plăcinte.* CĂLINESCU, S. C. L. 55. *Simigiul deschise ușa cuptorului să tragă tava cu covrigi.* CAMIL PETRESCU, O. I, 486. *Liota de simigii și alunari . . . se clătinau aprig.* C. PETRESCU, A. R. 8. *Să trecem pe la simigii.* BARBU, G. 201, cf. DEX.
— Pl.: *simigii.*
— Din tc. **simitçi.**

SIMILÁR, -Ă adj. Care este (cam) de aceeași natură, (cam) de același fel cu cineva sau cu ceva analog; p. ext. care seamănă[2] **(1)** cu cineva sau cu ceva, asemănător, asemenea, (învechit) asemănat, podobnic **(1)**, semănător. V. apropiat, corespondent. cf. BREZOIANU, R. 278, ANTONESCU, D. *Au întrebuințat de nenumărate ori acest cuvînt ori cuvinte similare.* GHEREA, ST. CR. II, 14. *Se declarau robi ai domniei și erau supuși . . . la o sclavie similară cu a celorlalți.* SION, P 66. *Să găsească apoi oarecînd aceea ce pătiseră similarele focare.* SBIERA, F. S. 341, cf. ȘĂINEANU[2]. *Cuvintele străine . . . se află foarte multe în cronică, ca și în alte lucrări similare.* BUL. COM. IST. II, 33. *A trebuit să alcătuiască vîrful unui coronament similar.* PÂRVAN, G. 24, cf. RESMERIȚĂ, D. *O descriere similară găsim și la Dimitrie Cantemir.* BUL. COM. IST. V, 127. *Aceste condițiuni vor fi similare.* ARDELEANU, Ü. D. 152, cf. CADE. *Și Raul o fi făcut ca dînsul sau ceva similar.* REBREANU, R. I, 22. *Guvernul . . . este gata să încheie cu celelalte națiuni convenții similare.* TITULESCU, D. 511. *Au contribuit . . . la ridicarea prețului muncii în toate industriile similare din oraș.* COCEA S.I, 76. *Orice revistă literară sau socială e un grup de individualități legate . . . printr-o atitudine similară în fața vieții.* TEODOREANU, M. III, 199. *S-au dat și amănunte despre o iarnă similară din fundul veacurilor trecute.* SADOVEANU, O. XX, 91. *Acest joc se repetă și în alte cazuri similare.* PUȘCARIU, L. R. I, 42. *Deosebirea se datorește . . . ritmului silabic, care nu este . . . identic cu al formulelor similare precedente.* IORDAN, STIL. 47, cf. SCRIBAN, D. *În toate cazurile similare se va întîmpla același lucru.* RALEA, S. T. II, 13. *Spectacolul . . . reamintește alte scene similare.* BOGZA, A. I. 553. *În cazuri similare, patronul se arătase fără milă.* STANCU, R. A. IV, 417. *Rezultate similare au fost obținute și mai recent.* SANIELEVICI, R. 114. *Probleme similare ridică și alte genuri.* V. ROM. *octombrie 1954*, 213. *Erori similare . . . au fost semnalate și la unii cercetători recenți.* LL I, 79. *Toate aceste cuvinte au o întrebuințare similară,* GRĂURE, E. 57. *Le afla deasupra unui teanc de cărțoane similare.* VORNIC, P. 114, cf. DL, DM, DN[2]. *Valea Rîmnei prezintă caractere similare cu Rîmnicul.* PROBL. GEOGR. I, 96. *Menționăm că un proces similar a avut loc și în Transilvania.* STOICESCU, C. S. 104. *Lacurile duc o acțiune similară mării, dar de proporții mai mici.* GEOLOGIA, 52. *Pe traiectorii similare a militat Victor Ion Popa.* T iulie 1961, 5. *Au existat criterii similare.* VÎN. PESC. august 1964, 5. *În ciuda structurii prozodice similare . . . propoziția subiectivă și circumstanțială instrumentală nu se despart de regentă prin virgulă.* L. ROM. 1967, 57. *Concurența produselor similare grecești . . . era de nebiruit.* H. DAICOVICIU, D. 52. *Și-a încercat norocul cu alte . . . servicii similare.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 74. *Năzuințe similare pot fi găsite și în activitatea . . . altor domnitori români.* GÎ 1968, nr. 930, 1/1. *Studiul lui . . . întregește în mod fericit cercetări similare.* M 1968, nr. 1, 43. *O acțiune similară desfășurau în același timp și marile publicații de peste Carpați.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 5/2. *Problemele de sistematizare consemnate în „Regulamentul" din 1830, ca și în documentele similare de mai tîrziu, au început să stea mai mult în atenția stăpînirii.* G. BARBU, A. v. 127. *O similară reeditare se impune și cu cele două lucrări.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 2/6. *Spre deosebire de alte lucrări similare, găsim aici inserate și expresii românești.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 14/3. *Performanțele lor sînt similare produselor fabricate de firme europene.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. *Preocupări similare au existat și în domeniul concertelor de muzică ușoară.* CONTEMP. 1971, nr. 1 295, 6/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Stofe de lînă . . . de fabrică engleză o să conție totdeauna o valoare*

cu 25 sau cu 50 % mai mare decît similarele lor de fabrică austro-ungară. GHICA, C. E. II, 575. ✧ (Adverbial) *Am procedat similar.*
— Pl.: *similari, -e.*
— Din fr. **similaire.**

SIMILARITÁTE s. f. (Rar) Similitudine. Cf. SFC VI, 57, DN[3].
— Pl.: *similarități.*
— Din fr. **similarité.**

SIMILI- Element de compunere care însemnează „asemănător", „similar", „asemenea cu" și care servește la formarea unor substantive ca: s i m i l i p i a t r ă, s i m i l i d i a m a n t etc. Cf. FORM. CUV. I, 257, M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Izolat prin analiză din împrumuturi ca: **similigravură, similitudine** etc.

SIMILIDIAMÁNT s. n. Sticlă sintetică folosită la limitarea diamantelor Cf. DN[2].
— Pronunțat: *-di-a-.*
— Din fr. **similidiamant.**

SIMILIGRAVÚRĂ s. f. Procedeu de fotogravură folosit pentru obținerea unui clișeu pentru tipar înalt, împărțit în puncte pe cale fotochimică sau fotomecanică. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], DER IV, 403. ✦ Imagine reprodusă prin acest procedeu. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *similigravuri.*
— Din fr. **similigravure.**

SIMILIPIÁTRĂ s. f. Material de construcție care imită piatra naturală și care este întrebuințat, în special, pentru fațade. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], DER, M. D. ENC., DEX.
— **Simili-** + **piatră.** Cf. fr. s i m i l i p i e r r e.

SIMILITÚDĂ s. f. v. **similitudine.**

SIMILITÚDINE s. f. Însușire a două sau mai multor ființe, obiecte, acțiuni, fenomene etc. de a fi similare; relație care există între două sau mai multe ființe, obiecte, acțiuni, fenomene etc. similare; analogie, asemănare, potriveală **(I)**, potrivire **(II 1)**, (rar) similaritate, (învechit și regional) semuială **(1)**, (învechit) potroz, semănare[2], semuire[2], (regional) semenis[2]. Cf. NEGULICI, ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D. *Similitudinea vorbelor surprinde și împinge la deducțiuni.* HASDEU, I. C. I, 82, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Sînt atîtea similitudini între el și mine.* TEODOREANU, C. B 168, cf. SCRIBAN, D. *Similitudinile dintre opere, pe care le pune în lumină unul sau altul dintre aceste curente, permit ... legarea lor de împrejurările sociale care le-au generat.* VIANU, L. U. 605. *Nici o deosebire în mentalitatea, nici o deosebire între aptitudinile personale nu tulbură acordul celei mai desăvîrșite similitudini.* RALEA, S. T. II, 72. *Pe un promontoriu înconjurat de zidurile unei cetăți, în perfectă similitudine cu aceea de la Cîrța, o biserică înaltă și ciudată se ridică.* BOGZA, C. O. 191. *Această similitudine de calapoade a fost denumită de ermetici „școală poetică".* V. ROM. ianuarie 1954, 166. *Similitudinea de facies între calcarele de Stramberg și calcarele neocomiene.* ONCESCU, G. 126. *Dacă ar fi invocat în mod serios similitudinea de nume, ar fi adoptat acel celebru hume și în corespondența lui în limba română.* S. C. ȘT. (Iași), 1956, 153, cf. DL, DM. *Culme a similitudinilor, piesa se sfîrșește cu împăcarea tuturor.* CONSTANTINESCU, S. II, 59. *Există similitudini între preocupările noastre creatoare și ale cineaștilor români.* CONTEMP. 1958, nr. 588, 5/3. *Există similitudini și în structura generală a celor două satire.* IST. LIT. ROM. II, 327. *De altfel, similitudini între cei doi eroi, în anumite limite, mai putem stabili.* V. ROM. noiembrie 1964, 112. *Referirile la tragedia antică ... se justifică mai mult printr-o similitudine de situații.* T decembrie 1964, 52. *Merită să amintim cîteva filme, izbitoare prin similitudinea preocupărilor cu muzica concretă.* M 1965, nr. 3, 5/2. *Poate că similitudinea dimensiunii volumelor vechi și noi constituie cauza dominantă a lipsei de contrast urbanistic.* CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 7/4. *Raporturi de natură formală, care merg de la vaga similitudine fonetică pînă la omonimie.* L. ROM. 1967, 241. *A selectat, din zeci de mii de cadre, pozițiile, mișcările, ținutele cele mai capabile să încinte imaginația spectatorului, s-o îndemne la similitudini.* CINEMA, 1968, nr. 2, XI. *Este cazul ca de aci să rezulte nu numai similitudini ..., ci mult mai mult.* FLACĂRA, 1969, nr. 3, 5. *Dar numai similitudinea numelor proprii nu explică mare lucru și nu trebuie să ne ducă la concluzia că avem de-a face cu un decalc.* CONTEMP. 1969, nr. 1 182, 3/5. *Un cunoscător al biografiei lui François Mauriac ar putea ... descoperi apropieri, similitudini și chiar identități de situații, acolo unde noi înșine sîntem reduși la presupuneri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 20/1; cf. M. D. ENC., DEX. ✦ S p e c. Proprietate a două fenomene sau obiecte de a putea fi puse într-o anumită corespondență biunivocă parțială, sau totală, astfel încît valorile mărimilor caracteristice unuia dintre fenomene sau obiecte să poată fi obținute printr-un calcul relativ simplu din valorile cunoscute ale mărimilor corespondente ale celuilalt fenomen sau obiect. Cf. DER, M. D. ENC. ✦ S p e c. (Mat.) Corespondență biunivocă între punctele a două figuri sau corpuri, astfel încît raportul lungimilor segmentelor omoloage să fie constant; asemănare. Cf. CADE, LTR[2], DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *similitudini.* — Și: (învechit) **similitúdă** s. f. NEGULICI.
— Din lat. **similitudo, -inis,** fr. **similitude.**

SIMILÓR s. n. Tombac special cu adaos de staniu, care are culoarea asemănătoare cu cea a aurului și care este întrebuințat mai ales la fabricarea imitațiilor de bijuterii. Cf. ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, ȘCRIBAN, D., LTR[2].
— Pl.: *similoruri* ȘCRIBAN, D.
— Din fr. **similor.**

SIMINACHÍE s. f. v. **siminichie.**

SIMINÁR s. n. v. **seminar.**

SIMINÁRIE s. f. v. **seminar.**

SIMINARÍST s. m. v. **seminarist.**

SIMINECHÍ s. f. v. **siminichie.**

SIMINÍC s. m. v. **siminoc.**

SIMINICHÍE s. f. Numele a doi arbuști din familia leguminoaselor, cu tulpina erectă, cu flori galbene și ale căror frunze și păstăi uscate se întrebuințează ca purgativ și ca diuretic *(Cassia acutifolia* și *angustifolia);* p. r e s t r. frunzele și păstăile uscate ale acestor arbuști (folosite ca medicament), (regional) f o i - d e - m a m ă, s e n a, f r u n z a - m a m e i. *Frunză de sinamichi curățată patru dramuri.* PISCUPESCU, O. 218/10. *Asemenea trebuiește să aibă la păstrare ... o oca de sare amară, jumătate oca de sinamichi, două oca de ulei.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 470/30, cf. I. GOLESCU, C. *În nici o țară civilizată din lume nu se consumă atîta sinamichie pentru copii.* CARAGIALE, O. IV, 37, cf. ȘIO, II[1], 322, ALEXI, W. *Să ia bolnavul siminichie, s-o pisează bine și amestecată cu apă sau zeamă de varză să bea dimineața.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 88. *Siminichia n-o cunoaște poporul decît ca niște frunzișoare ce le cumpără de la dugheană ..., o fierb și pun în ea zahăr.* ȘEZ. XV, 123, cf. BIANU, D. S., TDRG, PANȚU, PL., ȘĂI-

NEANU, D. U., CADE. *Era posomorît parcă i-ar fi dat să bea ceai de siminichie cu sare amară.* REBREANU, NUV. 243. *A trebuit, după sfatul bolnicerului, să se mulțumească doar cu un ceai de siminichie.* STĂNOIU, C. I. 166. *Foi de mamă... sînt păslările de la buruiana siminichiei.* VOICULESCU, L. 203. *Cel mai bun mijloc este ceaiul de siminichie, mai ales adăogat cu cîteva prune opărite fierte în el.* id. ib. 287, cf. YGREC, M. N. 482, BUJOREAN, B. L. 393, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 42, M. D. ENC., DEX. *Siminichie pisată bine, ca să nu se vază și se amestecă în dulceață.* MAT. FOLK 701.

Pl.: *siminichii.* — Și: (învechit) **siminachíe** (SCRIBAN, D.), **siminechí** (CIHAC, II, 611, ALEXI, W.), **simanechíe** (DDRF), **sinamechie** (CADE), **sinamichí sinamichie, sinamicíe** (I. GOLESCU, C.), **sinimeché** (CIHAC, II, 611), **sinimichí** (TDRG), **senamechí** (CIHAC, II, 611, BARCIANU), **senamechíe** (GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.), **senamichíe** DDRF, PANȚU, PL., CADE), **senemechie** (TDRG, CADE) s. f.

— Din tc. **sinameki**, ngr. σιναμική.

SIMINÓC s. m. 1. Numele mai multor plante erbacee din familia compozeelor: **a)** mică plantă păroasă, cu flori mici, galbene, care își păstrează culoarea și aspectul natural și după ce se usucă; (rar) nemurelă, (regional) budiene, cîrișor, floarea-pătulul, flori-de-paie, iarbă-flocoasă, mărgică (v. m ă r g e a II 3), ochișori (v. o c h i ș o r 4 **b**), sisine (v. s i s i n e l 3) (*Helichrysum arenarium*). Cf. BRANDZA, FL. 275, GRECESCU, FL. 301, PANȚU, PL., SCRIBAN, D., BORZA, D. 82, L. ROM. 1965, 52, BUD, P. P. 82, DENSUSIANU, Ț. H. 149; **b)** (regional; și în sintagmele *siminic de cîmp*, BRANDZA, FL. 275, GRECESCU, FL. 301, BORZA, D. 20, *siminic de deal*, BORZA, D. 20) parpian (1) (*Antennaria dioica*). Cf. id. ib.; **c)** (regional) firicică (*Filago germanica*). Cf. id. ib. 70; **d)** (regional) flocoșele (v. f l o c o ș i c ă) (*Filago arvensis*). Cf. id. ib; **e)** (regional) floare-de-colț (*Leontopodium alpinum*). Cf. GRECESCU, FL. 301, BORZA, D. 98; **f)** (regional; și în sintagma *siminic sălbatic*, POLIZU, GRECESCU, FL. 301, BORZA, D. 78) floarea-pătulul (*Gnaphalium silvaticum*) BORZA, D. 78; **g)** (regional) *Gnaphalium uliginosum*, id. ib.; **h)** (regional; în forma *seminoc*) culbeceasă (*Medicago falcata*). Cf. BORZA, D. 108; p. r e s t r. floarea acestor plante. Cf. ANON. CAR., I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D. *Ascultă: printre ierburi aruncă la un loc Urzici și mătrăgună și scai și siminoc.* ALECSANDRI, T. II, 203. *Purtînd... o cunună de siminoc, floare a nemuririi.* ODOBESCU, S. I, 212, cf. 173. *Eu de-aici mergînd la vale prin păduri de siminic, Eu ajung în țara unde, cînd scuipești, scuipi în nimic.* COȘBUC, P. II, 139, cf. ȘĂINEANU², CANDREA, F. 296. *Neobosite-alergă în lumină Albinele zburînd din loc în loc, Acum se-nchină-un fir de siminoc, Acum se-nalță galben-o sulcină.* ANGHEL, P. 99. *Florile de siminoc se rup de pe costișă cînd sînt în putere și se usucă la umbră.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 36. *Pălării... împodobite cu smocuri galbene de siminoc.* HOGAȘ, DR. II, 39, cf. RESMERIȚĂ, D. *Răzoare cu siminoc.* COMȘA, N. Z. 14, cf. PANȚU, PL., CADE. *Masa pe care... se află un snop mărunt de siminoc.* SADOVEANU, O. XVIII, 276, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Frunză verde siminoc, De scrbă, de mare foc, Stau în codru și gîndesc Ce să fac ca să trăiesc?* ALECSANDRI, P. P. 254. *Foaie verde siminoc, Ia sculați, boieri, la joc.* H IX 440, cf. I 268, II 273, III 325, IV 84, X 205, XII 373, XVIII 41, 168. *Rosmarine, siminoace! Fă-mă, Doamne, ce m-oi face, Fă-mă inimii ce-i place.* TEODORESCU, P. P. 320. *Vino la mormîntul meu Și seamănă siminoc.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 150. *Foaie verde siminoc, zis-a badea să nu joc.* MARIAN, NU. 92. *Siminoc fiert în rachiu și băut.* ȘEZ, II, 19. *Foaie verde siminic, Că mi-a-nghițit d-un voinic.* MAT. FOLK. 8. *Stobor de busuioc Și altul de siminoc. Siminocul nevestelor, Busuiocul fetelor.* ȘEZ. XIII, 113. *Pe cel deal cu siminic Așa jele-un voinic.* BUD, P. P. 29. *Foai verdi siminoc, Ardi-ți-ar focu, noroc.* VASILIU, C. 135, cf. PĂSCULESCU, L. P. 237. *Frunză verde siminic, Să-ț cauți, mîndro, alt voinic.* DENSUSIANU, Ț. H. 203, cf. ALR I 1 906, ALR II 3 407. *Foaie verde siminoc, Văzu două scîntei de foc.* BĂLADE, I, 326. *Frunză verde siminoc, Bate-o Floricico-n loc.* FOLC. MOLD. I, 164. *Siminoc Cu siminoc, Crănguță de busuioc* (Strugurele). PAMFILE, C. 29.

2. (Regional) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. H IV 159, I. CR. I, 155, III, 171.

— Pl.: *siminoci.* — Și: (regional) **siminóg, siminíc** (pl. *siminici*, TEODORESCU, P. P. 588), **simlóc** (BORZA, D. 70), **seminóc** (id. ib. 108), **semenic** (ȘĂINEANU², SCRIBAN, D., BORZA, D. 82, ALR I 1 906/5, 79) s. m.

— Cf. bg. сминя.

SIMINÓG s. m. v. **siminoc.**

SIMINȚÍE s. f. **semințe.**

SIMIÓC s. m. v. **siminoc.**

SIMIOTICĂ s. f. (Regional) Denumire dată unui rachiu nedefinit mai îndeaproape. *Rachiu de ismă dă drojdii, anason, șimiotica și vutca sînt scumpe.* JIPESCU, O. 44, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *simiotici.*

— Cf. s i m i n o c, s i m i n i c.

SIMÍT s. m. Produs de patiserie de forma unui covrig mai lat, făcut din cocă mai moale decît a covrigilor obișnuiți, presărat cu semințe de susan; preparat alimentar dulce, făcut din semințe de susan, zahăr (și miere), s u s a n. Cf. I. GOLESCU, C. *Unii vînzînd bogace și simiți, alții lulele, fructe sau îcre de morun.* PELIMON, I. 268/13. *Trai plăcut, cinstire mare, Are tot acel ce are Un simit Bun, grăsuț și aurit.* ALECSANDRI, T. 144. *I se duce ca dar simită sau gogoașă.* MARIAN, NA. 140, cf. DDRF, BARCIANU, ȘIO II₁, 322. *Și dacă mama îmi dădea un ban de trei, ca să-mi iau un simit, eu mă uitam în ghiozdan — de aveam felia de pîine, sănătate bună, aveam ce mînca.* DELAVRANCEA, H. T. 17, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Cinsteam pe Moțăt cu bragă, alviță și simiți.* HOGAȘ, DR. II, 126, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Plăcintele... Fierbinți... Fierbinți... — Simitul! Cine mai ia simit.* STANCU, R. A. II, 399, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *simiți.* — Și: (regional) **símită** s. f.

— Din tc. **simit.**

ȘIMÍTĂ s. f. v. **simit.**

SIMIȚÍE s. f. v. **siminție.**

SIMIZÉT ș. n. v. **șemizetă.**

SÍMMENTAL subst. v. **simmenthal.**

SÍMMENTHAL subst. Rasă de taurine originară din Elveția, cu corpul alb, tărcat cu pete brun-roșcate, avînd greutatea de 700—1 000 kg și o mare producție de lapte. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *zimăntal.* — Pl.: ? — Și: (rar) **simmental** subst. DER.

— De la n. pr. **Simmenthal** (district în Elveția).

SIMMÉTRU, -Ă adj. (Grecism învechit, rar) Simetric (1). *El ...a lăsat gladiu și călceminte ascunse sub o piatră mare cu foltire simmetră.* ARISTIA, PLUT. 4/4.

— Pl.: *simetri, -e.*

— Din gr. σύμμετρον.

SIMÓFTĂ s. f. v. **timoftă.**

SIMOFTÍCĂ s. f. v. **timoftică.**

SIMONIÁC, -Ă adj., s. m. și f. (Om, grup de oameni. etc.) care se face vinovat de simonie. Cf. I. GOLESCU, C. *Era și un mare simoniac, carele de exemplu a vîndut protopopului Zsivkovics protopopiatul de la Lisa în preț de 12 mii flor*[ini]. BARIȚIU, P. A. II, 660, cf. III, 416, PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU[2]. *Un simoniac care dădu bani pentru a izbuti.* IORGA, L. II, 59, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Afacurile sale contra Curiei pontificale corupte, simoniace și efeminate.* OȚETEA, R. 26. *Sancționare a crimelor... feudalilor tirani, a papilor simoniaci, a ipocriților.* VIANU, L. U. 139, cf. DL, DM, DEX, DN[3].

— Pronunțat: *-nt-ac.* — Pl.: *simoniaci, -ce.*

— Din fr. **simoniaque**, lat. **simoniacus.**

SIMONÍE s. f. Trafic cu lucruri considerate de biserică sfinte și pedepsit cu caterisirea și cu excomunicarea. *Mîndria grecilor... tot n-au încetat, ci în anul de acum s-au strămutat în simonia ce pînă astăzi domnește între ei.* ȘINCAI, HR, II, 25/31, cf. I. GOLESCU, C. *Prețuri de acestea nenumărate pentru hirotonii sînt cunoscute în ambele biserici sub nume de simonie, strict oprite prin canoane.* BARIȚIU, P. A. I, 173, cf. PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Simonia la numirea preoților să înceteze, candidații la preoție să primească o instrucție potrivită.* OȚETEA, T. V. 273, cf. DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *În acest al doilea plan al punctelor de contact dintre știință și religie, raportul se constituie nu în teritoriul cunoașterii..., ci în acela al finalității umane a științei, zonă ambiguă, în limitele căreî autorul vede pîndind toate pericolele simoniei.* CONTEMP. 1969, 1 179, 8/5.

— Pl.: *simonii.*

— Din lat. med. **simonia**, fr. **simonie.**

SIMPATALGÍE s. f. (Med.) Durere în regiunea nervilor simpatici. Cf. DN[3].

— Pl.: *simpatalgii.*

— Din fr. **sympathalgie.**

SIMPATECTOMÍE s. f. Ablațiune a ganglionilor și a fibrelor nervoase care aparțin sistemului nervos simpatic. Cf. DN[2].

— Pl.: *simpatectomii.*

— Din fr. **sympathectomie.**

SIMPATÉTIC, -Ă adj. Care dă naștere la senzații plăcute; care provoacă stări sufletești plăcute (și tainice); sugestiv. [Pielea] *fetei era încondeiată de pistrui arămoase..., cu un preu simpatetic miros.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 443/28. *Mijloacele simpatetice întru adevăr au făcut minuni în cursul veacurilor trecute.* ALBINEȚ, M. 31/24, cf. 189/2, ȘTAMATI, D. *Critică mai nouă este... străbătută de un adevărat suflu de comprehensiune simpatetică.* LOVINESCU, S. I, 511. *Puterea de proiectare simpatetică în forme eterogene... se încadrează în acest curent de cultură.* VIANU, L. U. 437. *Această identificare sentimentală, simpatetică, nu e posibilă fără o puternică facultate de iluzionare.* RALEA, S. T. I, 238, cf. DL. *Cine trăiește creația direct are o putere simpatetică mai mare.* V. ROM. aprilie 1958, 114, cf. DM, DN[2]. *Remarcase printre cei dinții că arta descriptivă la Șadoveanu este una simpatetică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 56, 13/4, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *simpatetici, -ce.* — Și: (învechit) **simbatétic, -ă** adj. SCRIBAN, D.

— Din ngr. συμπαθητός, germ. **sympathetisch.**

SIMPÁTIC, -Ă adj. 1. (Despre oameni ori despre chipul, despre înfățișarea lor etc. sau, p. ext., despre manifestările, despre creațiile lor etc.) Care atrage prin însușirile sale (deosebite), agreabil, atrăgător, plăcut, (I 1), (popular și familiar) nurliu, (familiar) nostim, (2); care inspiră simpatie (1). V. adorabil, fermecător, încîntător, minunat (2), seducător (2). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Figura cea inteligentă a vechiului meu amic, în loc de a-mi fi tot simpatică..., mi se părea sinistră.* SION, P. 178, cf. PONTBRIANT, D. *Simpaticul personagiu al banului Barbu Basarab.* HASDEU, I. C. I, 81. *Un tînăr de aparență foarte simpatică.* MAIORESCU, CR. II, 155. *Simpatica muzică a lui Weber.* ODOBESCU, S. III, 99. *Un tip eminamente simpatic este amicul meu.* CARAGIALE, O. I, 298. *Ochii ei în zare urmăresc un chip simpatic.* MACEDONSKI, O. I, 87. *Era nalt, uscățiv, simpatic la înfățișare.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 93. *În fiecare om este o parte frumoasă și simpatică.* IONESCU-RION, S. 279. *Impresiunea întîia a lui Pogor mi-a fost puțin simpatică* (a. 1892). PLR I, 241. *Voi reveni asupra mult talentatului și simpaticului nostru critic.* DEMETRESCU, O. 171. *Așa... ți fusese totdeauna simpatică.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 49. *Erau simpatici,... așa cu toții.* ANGHEL, PR. 89. *Ușa se deschise și se ivi în pervazul ei un domn bătrîn, curat și simpatic.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 30. *Nu i-a fost niciodată simpatic omul acesta moale.* AGÎRBICEANU, A. 58. *Capetele de sileni alcătuiesc în nordul scitic un motiv dintre cele mai simpatice.* PÂRVAN, G. 18. *Începeau să cînte romanțe vechi românești cu niște voci simpatice de sopran.* REBREANU, I. 67, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cererea noastră poate să nu fie simpatică.* TITULESCU, D. 606. *Am fost întîmpinat de o vînzătoare simpatică.* CAMIL PETRESCU, P. 333. *Era o foarte simpatică soră de caritate!* C. PETRESCU, Î. I, 106. *Ne dăm seama de rolul atît de util al simpaticului bătrîn.* în PLR II, 577. *Un bărbat cărunt, elegant, purtătorul unei chelii simpatice.* BRĂESCU, O. A. I, 198. *Șeful fusese descris în culori simpatice.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 212. *Avea o naturaleță, o căldură familiară care-o făcea simpatică.* VLASIU, D. 127. *Bietul băiat e simpatic.* TEODOREANU, M. III, 280. *Erau cîteva mărci cu chipul lui Cuza, purtînd atît de simpaticul lui barbișon.* VOICULESCU, P. I, 302. *Aceste informații i le dădea o cuconiță simpatică.* SADOVEANU, O. IX, 160, cf. ȘCRIBAN, D. *Faptele simpatice și vrednice de laudă sînt situate în primul plan.* VIANU, A. P. 38. *Un bazar viu, servit... de un personal simpatic.* ARGHEZI, B. 43. *Era un om acomodant, inofensiv și simpatic.* CĂLINESCU, S. 41. *Tata era de-o exuberanță și de o volubilitate deosebit de simpatică.* BLAGA, H. 41. *Nu știm... de ce ne e antipatică ori simpatică o persoană.* RALEA, S. T. II, 16. *E simpatică, nu-i așa?* PAS, L. II, 118. *Eu îmi recunosc slăbiciunile. Lucrul ăsta mă face chiar simpatic.* VINEA, L. I, 110. *Am vrut să-i fac o plăcere, că mi-e simpatic.* H. LOVINESCU, T. 371. *E simpatic și hilar, inspiră milă sau provoacă rîsul.* CONSTANTINESCU, S. I, 380. *Se străduiește să-l socotească simpatic.* TUDORAN, O. 311, cf. DL. *Îmi ești foarte simpatic.* T. POPOVICI, S. 507, cf. DM. *Acest decavat simpatic și alcoolic era pavăza ei cea mai bună.* BARBU, Ș. N. II, 148. *Ai o mutră de puști — ceea ce te face simpatic.* T mai 1964, 32. *Divertisment simpatic și promițător.* CINEMA, 1968, nr. 5, XIII. *De ce să nu pornim de la filme mai ușoare și simpatice, cum ar fi scheciurile italiene?* ib. 1969, nr. 5, 30, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Mai simpatic a fost primită truda d-lui M. Dragomirescu.* în PLR II, 178. *Așază simpatic etajere roze.* ANGHEL, PR. 30. ✦ (Despre manifestările, despre creațiile etc. oamenilor) Care arată, care dovedește simpatie (1), care este plin de simpatie (pentru cineva sau pentru ceva). V. favorabil. *Simpatica primire ce au întîmpinat-o la publicul nostru.* MAIORESCU, CR. III, 66. *O cronică simpatică acelui dintre pribegi care ajunsese astfel la domnie.* IORGA, L. I, 347. *Publicul vienez... a ținut ca o onoare să facă o urîașă manifestație simpatică lui Klimt.* PETICĂ, O. 406, cf. DL, DM, DEX.

2. (În sintagmele) *Cerneală simpatică* = cerneală incoloră care, după ce s-a scris cu ea, nu devine vizibilă decît în urma tratării cu anumite substanțe chimice sau cu ajutorul căldurii și care este întrebuințată în scrierea mesajelor secrete. Cf. CADE, MACAROVICI, CHIM. CANT. 416, DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. (Învechit, rar) *Pulbere simpatică* = substanță sub

formă de pulbere din care se face cerneala simpatică. *Nu-i alta decît pulberea simpatică... să i-o dau de mirosit.* ASACHI, P. R. 42/4, cf. 14/19.

3. (În sintagmele) *Sistem (nervos) simpatic* sau (rar) *nervul mare simpatic*, (substantivat) *marele simpatic*, (învechit) *simpaticul cel mare* = parte a sistemului nervos alcătuită din totalitatea ganglionilor, fibrelor și centrilor localizați în sistemul nervos central și care are rolul de a regla funcțiile vegetative. *Simpaticul cel mare este un cordon întins de fiecare parte a coloanei vertebrale.* KRETZULESCU, A. 522/15, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, ENC. VET. 73, YGREC, M. N. 484, SCRIBAN, D. *S-a specializat în studiul veninurilor de șarpe, al acțiunii acestui venin asupra marelui simpatic.* VINEA, L. I, 259, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX. ✧ (Eliptic) *Animalele întrebuințate în experiență erau cîini, dintre care la unii obiectul experienței îl constituia măduva, la alții simpaticul.* BABEȘ, O. A. I, 22, cf. DER, DN³. ✦ (Despre nervi, ganglioni etc.) Care aparține sistemului nervos definit mai sus. *Au emis părerea că medicamentele digitalice excită terminațiile simpatice.* DANIELOPOLU, F. N. II, 35, cf. DL, DM, DER. *Distingem 3 ganglioni simpatici cervicali.* ABC SĂN. 335. *Inervația simpatică este asigurată prin fibre postganglionare.* GÎ 1968, nr. 931, 3/4, cf. DEX.

— Pl.: *simpatici, -ce.*

— Din fr. **sympathique**, it. **simpatico.**

SIMPATICOLÍTIC, -Ă adj., s. n. (Medicament) care paralizează sistemul nervos simpatic provocînd toate fenomenele care caracterizează această stare: dilatarea vaselor, scăderea tensiunii arteriale; simpatolitic. Cf. DER, D. MED., DN³.

— Pl.: *simpaticolitici, -ce.*

— Din fr. **sympathicolytique.**

SIMPATICOMIMÉTIC, -Ă adj., s. n. (Medicament) care provoacă excitația sistemului nervos simpatic; simpatomimetic. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *simpaticomimetici, -ce.*

— Din fr. **sympathicomimétique.**

SIMPATICOTOMÍE s. f. (Med.) Intervenție chirurgicală care constă în secționarea și îndepărtarea unei părți din lanțul ganglionilor simpatici. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *simpaticotomii.*

— Din fr. **sympathicotomie.**

SIMPATICOTONÍE s. f. Boală a activității sistemului nervos simpatic, caracterizată prin hipersensibilitate și emotivitate sporită. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *simpaticotonii.*

— Din fr. **sympathicotonie.**

SIMPATÍE s. f. **1.** (Adesea la pl. cu valoare de sg.) Atracție sau stare afectivă pe care o simte o persoană pentru cineva sau pentru ceva care îi este familiar, plăcut, agreabil etc. (v. afecțiune, dragoste, prietenie); p. ext. atitudine favorabilă față de o persoană, de o cauză, de o mișcare etc., generată de comunitatea de idealuri, de aspirații, de interese etc. (v. aprobare, sprijin, atașament). *Sufletele prietinilor adevărați cu puterea simbathiii care între sine are, unul gîndul altuia oarecum nemerește.* CANTEMIR, I. I. II, 89, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Fii dar binecuvîntat o, tu, izvor de fericire, însoțire domesnică care apropii inimile printr-o sfîntă simpatie.* MARCOVICI, D. 35/10. *Așa firea înțeleaptă, prin un farmec minunat, Pre făptură cu simpatie către-un lucru a legat.* ASACHI, S. L. I, 139. *Care simpatie le este lor folositoare și poate chiar trebuincioasă în «silințele lor... către cultură și însemnătate națională.* FM (1842), 158¹/3. *Acest simțiment instinctif se chiamă simpatie și creatorul l-a pus în inima tutulor oamenilor ca să facă dintr-înșii frați.* BREZOIANU, I. 132/3. *Oamenii îl caută numai de milă, iar nu de simpatie.* MAN. SĂNĂT, 2/18. *Simpatiile lui erau pentru oamenii... persecutați pentru că luase parte activă în revoluțiunea de la 1848.* GHICA, C. E. II, 603. *Cu cît creștea Dinică..., cu atît și simpatiile cucoanei Profiriță creșteau pentru el.* SION, P. 87, cf. PONTBRIANT, D. *Simpatiile lui Ion-Vodă erau cîștigate anume pentru... Ivan cel Groaznic.* HASDEU, I, V. 58. *Raporturile stabilite între aceste două părți reglementează gradul de simpatie.* BOLINTINEANU, O. 428. *Nu putem privi decît cu cea mai adîncă simpatie la junele autor.* MAIORESCU, CR. II, 120. *Și el are o oarecare simpatie pentru mine.* CARAGIALE, O. VII, 231. [Poetul] *abia în cîte-un suflet, află cîte-o simpatie.* MACEDONSKI, O. I, 128. *Risul e o creștere de energie și, ori de unde ne-ar veni, îl plătim cu un echivalent din simpatia noastră.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 69. *Printr-o simpatie fierbinte pentru bieta fată, poetul însuflețește natura întreagă.* GHEREA, ST. CR. III, 269. *Simpatia lor... se revarsă asupra a orișice.* IONESCU-RION, C. 111. *Simpatia lui pentru baci își avea izvorul în vechile lor raporturi de băiețandri.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 151. *Știuse să-și atragă... și simpatia vechilor slugi.* ANGHEL, PR. 42. *Femeie bună și simplă care inspira de la întîia vedere o trainică simpatie.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 171. *Simpatia, dragostea, mulțumirea, duioșia cu care o primiră o pătrunseră pe Sora.* AGÎRBICEANU, S. 433. *Știa să vorbească după inima țăranilor și se bucura de simpatia lor.* REBREANU, R. I, 166. *Era vorba de simpatie, de prietenie.* IBRĂILEANU, A. 85, cf. RESMERIȚĂ, D. *Am primit... simpatia ce dînsul a avut pentru mine.* M. I. CARAGIALE, C. 14, cf. CADE. *Tot ceea ce privește America Latină este urmărit... cu o afectuoasă simpatie.* TITULESCU, D. 309. *Schimbase cîteva cărți poștale de bună amintire și de simpatie.* GALACTION, O. 140. *Privi mulțimea străzii... cu o simpatie necunoscută adineauri.* G. PETRESCU, Î. II, 151. *Prietenii... se grăbeau să-l asculte cu simpatie.* BRĂESCU, V. 20. *Se bucură de multe simpatii.* COCEA, S. I, 105. *Vorbeau cu mare simpatie despre muncitori.* VLASIU, D. 300. *Ne-am continuat cercetările hotărîți, din simpatie pentru el, să-i suportăm din nou distracțiile și capriciile.* SADOVEANU, O. XII, 7. *Pașa, foarte mișcat, răspunde arătînd simpatiile ce le-a avut totdeauna pentru români.* BART, S. M. 28. *Un ziar care nu se vinde celor de sus poate să trăiască cu sprijinul și simpatia celor de jos.* în PLR II, 565, cf. SCRIBAN, D. *Simpatiile lui vechi sînt pentru Franța.* CĂLINESCU, B. I. 163. *Ambele personaje sînt reprezentanți ai acelei categorii sociale către care... se îndrepta întreaga simpatie a lui Tolstoi.* VIANU, S. 160. *Față de mine, dascălul manifesta o simpatie deosebită.* BLAGA, H. 69. *Comicul sarcastic... va dispare. Vom rîde cu simpatie, nu cu invidie și acreală.* RALEA, S. T. II, 212. *Frecventează saloanele și este primit cu simpatie.* STANCU, U. R. S. S. 145. *Am o profundă simpatie pentru dumneata.* BOGZA, A. Î. 371. *Li se făceau pe stradă manifestații de simpatie.* PAS, Z. IV, 26. *Îi inspira simpatie și respect.* VINEA, L. I, 33. *Simpatia reciprocă a fost imediată.* V. ROM. martie 1956, 19. *Cred că am vorbit cu simpatie pentru dumneata.* H. LOVINESCU, T. 266. *Omul de la uscat arată totdeauna simpatie și chiar compasiune celui venit de pe mare.* TUDORAN, O. 171, cf. DL. *Se uita la mine cu simpatie.* PREDA, I. 66, cf. DM. *Vin să-i arate lui George simpatia lor.* T. POPOVICI, SE. 270. *Raporturile obișnuite de la scenă la sală, străbătute de un flux direct de simpatie.* CINEMA, 1968, nr. 6, 13. *Aceste realizări sînt urmărite cu un profund interes și frățească simpatie.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Cele supt lună așè s-au orînduit, ca unele după altele să urmedze, și cînd unele mor, altele să învie și simbathiia și antipathiia, dintr-însele să nu lipsească.* CANTEMIR, I. I. I, 142. *Geții... au primit cu... simpatie... fabricatele industriei celtice.* PÂR-

VAN, G. 462. ✦ Sentiment de compasiune și de caldă înțelegere față de necazurile, de suferințele etc. cuiva. *Că înăduș:lă... inima mi s-a cuprins (că simbathie a adevăratului prietin din durerea a osului zdrobit puțină... osăbire are).* CANTEMIR, I. I, 211, cf. RESMERIȚĂ, D. *Amîndoi și-au exprimat simpatia pentru viața tragică a sclavilor.* V. ROM. septembrie 1954, 220. *Sensibilitatea lui fremătă de simpatie... în fața suferinții celor umili.* CONSTANTINESCU, S. III, 282. ✦ (Familiar și popular) Persoană față de care cineva are simpatie **(1)**; p. e x t. iubit. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Îi fi vrut să fie ca Rudolf Valentino și Ramon Novaro al vostru... — De ce nu? se repezi Sabina să-și ocrotească... simpatiile ofensate.* C. PETRESCU, C. V. 89, cf. DL, DM, DEX.

2. Legătură care există între (două) organe simetrice și care face ca atunci cînd unul este afectat să sufere și celălalt. Cf. PROT. — POP., N. D., CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *simpatii.* — Și: (învechit) **simbáthie** s. f.

— Din ngr. συμπάθεια, lat. **sympathia, fr. sympathie, it. simpatia.**

SIMPATÍNĂ s. f. Substanță secretată de terminațiile nervoase ale sistemului nervos simpatic. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Din fr. **sympathine.**

SIMPATIZÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică oameni) A avea simpatie **(1)** față de cineva. V. a g r e a. Cf. ANTONESCU, D., ȘĂINEANU². *Circiumăreasa, care-l simpatiza, fiindcă-i făcea complimente.* REBREANU, I. 157, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *De ce nu treci odată pe la Laura?... Știi cît te simpatizează.* C. PETRESCU, Î. II, 124, cf. SCRIBAN, D., DL. *Acest șef cu aprovizionarea nu ne simpatizează pe noi.* PREDA, R. 398, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ R e f l. r e c i p r. *Ei nu se simpatizează.* SCRIBAN, D. ✧ I n t r a n z. (Cu determinări introduse prin prep. „cu") *Domnișoara Elenuța... nu simpatiza decît cu Ghiță.* AGÎRBICEANU, A. 130. *O cucoană... de obicei văduvă și simpatizînd cu lampagiul.* ARGHEZI, B. 69.

2. I n t r a n z. (Cu determinări introduse prin prep. „cu") A împărtăși ideile, sentimentele, acțiunile etc. unei persoane, ale unei colectivități, ale unei mișcări etc., ca urmare a comunității de idealuri, de aspirații, de interese etc. *Inima ei bătea altfeli, simtimentele ei nu simpatiza cu un diamant rece.* FM (1838), 25/2. *Deș[i] am purtat o formă, dar însă nicidecum Cu carnea trăitoare eu n-am simpatisat.* C. A. ROSETTI, C. 61/16. *S-a arătat că simpatizează mult cu mine* (a. 1849). GHICA, A. 632, cf. PROT. — POP., N. D. *Un minut nu sîntem... fără a simpatiza cu sforțările voastre* (a. 1887). PLR I, 71. *Tatăl meu nu simpatiza cu grecii.* SION, P. 430. *Simpatiza cu mișcarea națională a boierilor moldoveni!* BUL. COM. IST. II, 175, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Filosofii romantici nu simpatizau cu științele de orientare concretă.* BLAGA, Z. 110, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *simpatizez.*

— Din fr. **sympathiser.**

SIMPATIZÁNT, -Ă s. m. și f. Persoană care împărtășește ideile, aspirațiile etc. ale unei grupări politice, artistice, ale unei asociații științifice, politice etc., fără să fie (oficial) membru al acestora. *Cercul simpatizanților crește.* VLASIU, D. 379. *Doamna Luduș este și ea simpatizantă?* STANCU, R. A. V, 312. *Noi trebuie să îngroșăm acum rîndurile simpatizanților.* BENIUC, M. C. I, 353, cf. DL, DM, DN². *Un apel la simpatizanții dumneavoastră va aduce după el și angrenarea în luptă a unor luptători.* BARBU, Ș. N. II, 106, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adjectival) *Scriitori simpatizanți ai mișcării socialiste încercaseră să prezinte pe muncitorul de pămînt veșnic nedreptățit.* SADOVEANU, O. XX, 118.

— Pl.: *simpatizanți, -te.*

— Din fr. **sympathisant.**

SIMPATIZÁRE s. f. Acțiunea de a s i m p a t i z a. **1.** Simțire a unei simpatii **(1)**. V. a g r e a r e. Cf. s i m p a t i z a **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

2. Împărtășire a ideilor, a sentimentelor, a acțiunilor etc. unei persoane, ale unei colectivități, ale unei mișcări etc., ca urmare a comunității de idealuri, de aspirații, de interese etc. Cf. s i m p a t i z a **(2)**. *Starea estetică produsă prin simpatizarea cu lucrurile e.o desfătare în propriul nostru joc de puteri sufletești.* BLAGA, Z. 49.

— Pl.: *simpatizări.*

— V. **simpatiza.**

SIMPATIZÁT, -Ă adj. (Despre persoane sau despre manifestările lor, despre colectivități etc.) Care se bucură de simpatie **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Muzica reg. 4 roșiori, bine instruită și bine condusă de către mult simpatizatul șef d. lt. N. Popovici.* CARAGIALE, O. VII, 20. *Mult simpatizatul atlet grec...* [este] *finalist în proba de săritură cu prăjina.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 193.

— Pl.: *simpatizați, -te.*

— V. **simpatiza.**

SIMPATOLÍTIC, -Ă adj., s. n. (Medicament) care paralizează sistemul nervos simpatic provocînd toate fenomenele care caracterizează această stare: dilatarea vaselor, scăderea tensiunii arteriale etc.; simpaticolitic. Cf. DER, D. MED., DN³.

— Pl.: *simpatolitici, -ce.*

— Din fr. **sympatholitique.**

SIMPATOMIMÉTIC, -Ă adj., s. n. (Medicament) care provoacă excitația sistemului nervos simpatic; simpaticomimetic. Cf. DN³.

— Pl.: *simpatomimetici, -ce.*

— Din fr. **sympathomimétique.**

SIMPATÓZĂ s. f. Stare maladivă nevrotică ce afectează sistemul neurovegetativ. Cf. D. MED., DN³.

— Pl.: *simpatoze.*

— Din fr. **sympathose.**

SIMPÁTRIC, -Ă adj. (Biol.; despre specii, populații etc.) Care are o evoluție diferită și nu se încrucișează cu alte specii cu care ocupă același areal. Cf. DN³.

— Pl.: *simpatrici, -ce.*

— Din fr. **sympatrique.**

SIMPATRIÓT s. m. (Grecism învechit) Compatriot. *Omeniților și iubitorilor simpatrioți... rugați pentru ca să binevoiască și pre celalalt tomos a Istoriii a săvîrși.* CANTEMIR, HR. 52. *Însuși simpatrioții mei vor să-mi găsească la această alcătuire metahne și greșeli.* VĂCĂRESCUL, ap. ODOBESCU, S. I, 301. *Să să supuie judecăților ei, și să de pildă bună... spre folosul simpatrioților lui.* GRECEANU, Î. 101/12. *Fraților simpatrioți, Un veac nou ni s-au ivit.* MUMULEANU, R. 1/4. *Eu împreună cu toți simpatrioții mei mă duc acolo unde mă chiiamă trîmbițele norodului patriei meale* (a. 1821). IORGA, S. D. VII, 85. *Ne vom întîlni cu alți simpatrioți* (a. 1821). ARHIVA, II, 69. *Noi cu simpatrioții noștri ne ducem acolo* (a. 1821). N. A. BOGDAN, C. M. 98. *Învățături și cunoștinți... spre luminarea simpatrioților* (a. 1827). URICARIUL, VII, 96. *Nu pregetă a înștiința... pe toți simpatrioții că jurnalul acest politico-literal să va tipări la Iești* (a. 1829). PLR I, 27. *El îi simpatriotul meu de la Saranta..., om cu stare și cu hristoitie.* ALECSANDRI, T. 1 388. *Avem la ceai niște simpatrioți, rogu-te, repede-te marți pe la noi.* CARAGIALE, O. VII, 63, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Dionis... a slujit în Țarigrad în prăvălia unui simbatriotis.* GALACTION, O. 85, cf. GÁLDI, M. PHAN. 251, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 433. [S-a

dumirit] *cam tîrzior din căpătuiala simpatrioților.* C. PETRESCU, A. R. 94. *Căpitanul avea de gînd să întîrzie ... cu niște simpatrioți.* TUDORAN, P. 12, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *simpatrioți.* — Și: **simbatriót** (GÁLDI, M. PHAN. 251), **simbatriótis, sămbatriót** (id. ib.) s. m.

— Din ngr. συμπατριώτης.

SIMPÉRASMA s. f. (Grecism învechit, rar) Concluzie. *Nici vă miraţi de ale mele împleticite protase, căci simperazma va ieși arătătoare adevărului.* CANTEMIR, IST. 39, cf. GÁLDI, M. PHAN. 252, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 329.

— Pl.: *simperasme.* — Și: **simperasmós** (GÁLDI, M. PHAN. 252), **simpérazma** s. f., **simberasmós** (id. ib.) s. n., **simberázmă** (id. ib.) s. f.

— Din ngr. συμπέρασμα.

SIMPERASMÓS s. n. v. **simperasma.**

SIMPÉRAZMA s. f. v. **simperasma.**

SIMPETÁL, -Ă adj. (Rar; despre corolele florilor sau, p. ext., despre flori) Gamopetal. Cf. DN³.

— Pl.: *simpetali, -e.*

— Din germ. **sympetal.**

SIMPLAMÉNTE adv. (Rar) Pur și simplu, v. pur² **(1)**; propriu-zis, v. propriu **(4 b)**. *Am văzut că el vorbește Lucruri nemaipomenite, simplamente bîiguiește.* COȘBUC, P. II, 128, cf. DL, DM, DN², DEX.

— **Simplu** + suf. *-mente.*

SIMPLÉȚĂ s. f. (Învechit) **1.** Simplitate **(1)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU.

2. Simplitate **(3)**. Cf. POLIZU.

— Din fr. **simplesse.**

SÍMPLEX s. n. **1.** Sistem de telecomunicație care asigură legătura bilaterală simultană a două posturi telefonice. Cf. M. D. ENC., DN³.

2. Tricot cu aspect de față pe ambele părți. Cf. DN³.

— Pl.: *simplexuri.*

— Din fr. **simplex.**

SÍMPLICE adj. (Învechit, rar; despre modul de exprimare al oamenilor) Simplu **(3)**. *Ortografia adaptată în această foaie e puțincios cea mai simplice* (a. 1862). PLR I, 195.

— Din it. **semplice.**

SIMPLICITÁTE s. f. **1.** Faptul sau însușirea de a fi simplu **(4)**; starea sau caracterul a ceea ce are (-o structură, o schemă etc. cu) puține elemente; caracterul a ceea ce nu prezintă complicații, putînd fi înțeles, rezolvat, făcut, manevrat etc. fără (prea mare) dificultate, facilitate, ușurință, ușurătate, (livresc) lesniciune; simplitate **(2)**. V. accesibilitate. Cf. I. GOLESCU, C. *Fenomenele cele mai mari ale naturii au temeiul său într-o simplicitate.* SIRINEANU, C. 73/3. *Semplicitatea stăpînește în toată natura,* VEISA, I. 26/14. *Se întrunise spre... a restatornici simplicitatea originală a hristianismului.* ASACHI, L. 94¹/31. *De mirat au fost simplicitatea mehanismului, ușurătatea construcției sale.* FM (1842), 120¹/34. *Simplicitatea țesăturei românești putea să ne deie nădejdea că osebirea între limba scrisă și limba zilnică nu ar fi fost niciodată mare.* RUSSO, S. 53, cf. ANTONESCU, D., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Simplicitatea de funcționare este dată de ușurința cu care se poate manevra mașina.* IOANOVICI, TEHN. 232. *Monica lucra cu simplicitatea pietății.* TEODOREANU, M. III, 72. *Munca aceasta mare... el o îndeplinea cu simplicitate.* SADOVEANU, O. XIX, 218. *Țarca fără puiul cu o simplicitate comercială.* ARGHEZI, S. VIII, 167. *Pînă către 1870—1880, totul se explica, în psihologie, prin mecanisme asociative... conduse de cîteva legi de o simplicitate aproape beoțiană.* RALEA, S. T. II, 9. *Să admitem..., pentru simplicitate, că radiația... este monocinetică.* SANIELEVICI, R. 204, cf. DL, DM. *O neostoită sete de natură și de simplicitate a cuprins întortocheata lume feminină.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/1, cf. DEX. ✦ Însușirea unei persoane de a fi fără (prea multă) știință de carte, fără (multă) cultură, ignoranță, incultură; lipsă de rafinament; simplitate **(3)**. *Simplicitatea naivă... poate fi înlocuită prin lărgimea și înălțimea de vederi.* GHEREA, ST. CR. III, 408.

2. Faptul sau însușirea de a fi simplu **(3)**; starea sau caracterul a ceea ce este alcătuit (mai alcs) din elemente esențiale, comportînd puține elemente ajutătoare; lipsă de ornamente, de adaosuri (de prisos), sobrietate; p. ext. lipsă de strălucire, modestie **(2)**; simplitate **(1)**, (învechit) simpleță **(1)**. *O casă... alcătuită din un vestibul (pridvor), cîteva cămări de dormit, cu simplicitate înfrumusățate.* AR (1835), 47¹/10. *Un aer de simplicitate tînără părea că învăluiește toate cele.* D. ZAMFIRESCU, R. 91. *Prin simplicitatea ornamentării ei..., ea se datează ca puțin mai veche.* PÂRVAN, G. 340, cf. DL, DM. ✦ Caracterul a ceea ce este fără (prea mare) valoare sau, p. ext., fără pretenție; modestie **(2)**, simplitate **(1)**. *În chipul troiului său se videa o deplină simplicitate.* ASACHI, I. 309/16. *Cu o simplicitate și cu traiul cel cinstit... E oricine fericit.* ALEXANDRESCU, M. 279. ✦ Caracterul a ceea ce este pe înțelesul tuturor, semănînd sau confundîndu-se cu aspectul vorbit (sau scris) obișnuit al limbii; caracterul a ceea ce este lipsit de artificialitate, de afectare etc.; simplitate. V. naturalețe **(2)**, sobrietate **(2)**. *Tot aparatul artistic lipsește; el e înlocuit... prin simplicitatea expunerilor.* CARAGIALE, O. IV, 416. *Niculăiță zice cu simplicitate.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 96. *Admirom... simplicitatea și sobrietatea stilului.* în PLR II, 299. *Formulele caragialiene sînt însă semnul, nu al simplicității artei lui, cît al simplismului personajelor.* CONSTANTINESCU, S. II, 30, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Cu o atențiune nu tocmai încordată, am putea distinge în poezia poporului simplicitatea ca formă, adîncimea ca sentiment.* HOGAȘ, DR. II, 178. *Arta acestor cîntări e interesantă mai cu seamă prin simplicitatea ei.* SADOVEANU, O. XX, 158. *Studiile sociologice mai au neajunsul unei aparențe de simplicitate.* D. GUSTI, P. A. 127. ✦ Caracterul a ceea ce se bazează pe mijloace materiale și spirituale reduse; modestie **(2)**, simplitate **(1)**, sobrietate **(1)**. *În chipul viețuirii slovenilor s-au văzut curată simplicitate.* ASACHI, I. XII/1. *Aș fi voit să fiu muncitor de aceia ce-și trec viața în simplicitate.* BOLINTINEANU, O. 345. *În liniștea și simplicitatea acestui tablou de țară, Ana strălucea.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 152. *Despre această simplicitate avem o dovadă în descrierea mesei date de Dromichete regelui Lizimac.* XENOPOL, I. R. I, 59. *Sărăcia și simplicitatea țărănească a geților.* PÂRVAN, G. 191.

3. Faptul sau însușirea de a fi simplu **(5)**; însușirea unei persoane de a avea, din fire, o purtare sinceră, lipsită de gînduri ascunse, de prefăcătorie, de afectare, cinste, sinceritate **(1)**, (livresc) franchețe, lealitate, loialitate, (învechit) prostie **(2)**, prostime **(1)**, sadacat; însușirea unei persoane de a se purta natural, liber, conform așteptărilor, degajare, dezinvoltură, spontaneitate, (livresc) nonșalanță; simplitate **(3)**, (învechit) simpleță **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Semplicitatea să află d-a pururea în inimă la.* BUZNEA, F. 41/3, cf. PONTBRIANT, D. *Are simplicitatea măreață și patriarhală a vechilor boieri.* PETICĂ, O. 390. *Simplicitatea sa dinafară, atingea tocmai scopul dimpotrivă.* M. I. CARAGIALE, C. 34, cf. CADE. *Din aceste însușiri... fac farmecul caracterului anglo-saxon și al celui american îndeosebi: franchețea, simplicitatea și surîsul.* TITULESCU, D. 653. *În simplicitatea lui ghicea*

ceea ce-l durea mai mult. COCEA, S. II, 169. *O iubise cu toată simplicitatea sufletului.* TEODOREANU, M. III, 62. *Încurajat de evidența ei simplicitate, a riscat o propunere.* ARGHEZI, L. 17, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Caracterul a ceea ce exprimă lipsă de gînduri ascunse, de prefăcătorie, de afectare etc., c i n s t e, s i n c e r i t a t e, (livresc) f r a n c h e ț e; caracterul a ceea ce exprimă naturalețe **(1)**, a ceea ce este natural **(1)**, liber, conform așteptărilor, d e g a j a r e, d e z i n v o l t u r ă, s p o n t a n e i t a t e, (livresc) n o n ș a l a n ț ă; simplitate **(3)**. *Să perdusă simplicitatea, adecă nevinovăția năravurilor celor vechi.* MOLNAR, I. 349/4. *Spartanii era vestiți... pentru... simplicitatea naravuritor.* GUSTI, G. V. 112/25. *Purtarea mea dar era de o simplicitate și de o logică spăimîntătoare.* BARONZI, M. 549/14. *Păstrînd... simplicitatea încîntătoare ce o avea în toate raporturile sale.* MAIORESCU, CR. II, 297. *Destăinuirile acestea ale fugarilor sînt așa de grozave în simplicitatea lor.* SADOVEANU, O. XIX, 98. *Iată-l... purtînd cu simplicitate... haina statului.* COCEA, S. I, 53.

— Și: (învechit) **semplicitáte** s. f.

— Din lat. **simplicitas, -atis**, fr. **simplicité**, it. **semplicità**.

SIMPLIFICÁ vb. I. T r a n z. **1.** A face să devină (mai) simplu **(3, 4)**. V. s c h e m a t i z a. Cf. I. GOLESCU, C. *Atunci simplifică ceea ce este prea încurcat pentru dînsul.* BREZOIANU, I. 110/19. *Avînd în vedere de a simplifica sistemul lecuirii precum simplificasem teoria medicală.* MAN. SĂNĂT. 99/1, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *A simplifica problema.* MAIORESCU, CR. II, 139, cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Emanciparea treptală de tendința latinizantă a simplificat ortografia.* PUȘCARIU, L. R. I, 97, cf. SCRIBAN, D. *Dexteritatea de a simplifica tomurile... e a unui ochi de oriental.* CĂLINESCU, S. C. L. 110. *Atunci se hotărî să-și simplifice situația.* BLAGA, H. 76. *Determinismul credea că reușește, simplificînd condițiile existenței, să prevadă viitorul.* RALEA, S. T. I, 178. *Dumneata prea simplifici lucrurile.* V. ROM. aprilie 1954, 17. *Dacă s-ar fi folosit de metoda de altădată a profesorului său, ar fi simplificat și el totul.* VINEA, L. I, 116. *Au trimis barca lor să ne ia, simplificînd lucrurile.* TUDORAN, O. 192, cf. DL, DM. *Pentru a simplifica tratamentul, copilul trebuie dus la medicul oftalmolog.* ABC SĂN. 345, cf. DN². *Îi învățăm pe elevi să simplifice singuri motivul.* GÎ 1968, nr. 929, 2/4, cf. M. D. ENC., DEX. *Eminescu simplifică seria, renunțînd la unele sinonime.* L. ROM. 1967, 213. ✧ A b s o l. *Despre un volum de nuvele este oarecum dificil a vorbi, din teama de a nu simplifica prea mult.* CONSTANTINESCU, S. II, 247. *Irina suferă de același păcat ca și d-ta: simplifică.* BARANGA, I. 194. ✧ R e f l. *S-ar simplifica discuția chiar și asupra celorlalte puncte.* MAIORESCU, CRITICE, 167, cf. ȘĂINEANU². *Trece nunta Laurei și se mai simplifică lucrurile.* REBREANU, I. 237. *Toată această strălucită arhitectură... se va simplifica!* GALACTION, O. 343. *O dată ce ești mutat la București, lucrurile au să se mai simplifice.* C. PETRESCU, Ç. V. 109. *Existența se simplificase pentru el.* COCEA, S. II, 85. *Dacă lucrurile stau astfel, totul se simplifică.* VINEA, L. I, 277. *Factura versurilor se simplifică într-atît, încît multe poezii par exerciții naive.* CONTEMP. 1971, nr. 1 294, 3/5.

2. S p e c. (Mat.; complementul indică egalități, inegalități, fracții etc.) A transforma, pe baza regulilor de calcul, în egalități, inegalități, fracții etc. mai simple **(1, 4)**; a reduce **(II 3)**, (învechit) a reducîrui, a scurta **(1)**, (învechit, rar) a schimba **(II)**. Cf. ASACHI, E. I, 141/19. *Simplificînd rezultatele aflate prin ajutorul relației.* TRICON. DR. 38/25. *Să supozăm că voim a simplifica un radical.* ELEM. ALG. 147/9. *De unde urmează că se poate simplifica fracțiunea.* LAZARINI, M. 125/6, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *simplific.*

— Din lat. **simplificare**, fr. **simplifier**.

SIMPLIFICÁRE s. f. Acțiunea de a s i m p l i f i c a și rezultatul ei.

1. Operație de reducere la ceea ce este esențial, de renunțare la ornamente (de prisos); înțelegere, rezolvare, manevrare etc. fără dificultate; (învechit) simplificație **(1)**. Cf. s i m p l i f i c a **(1)**. V. s c h e m a t i z a. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Concluziunea tuturor considerențelor noastre trebuie să tindă la simplificarea și unificarea administrativă.* GHICA, C. E. II, 326, cf. PONTBRIANT, D. *Vor face fără împotriviri acest sacrificiu... în privirea simplificării ortografiei.* ALECSANDRI, S. 6, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Toate aceste brățări sînt o derivare și simplificore a tipului 3.* PÂRVAN, G. 339, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Un om al acestei lumi întîrziate n-are simplificările civilizației.* SADOVEANU, O. IX, 165. *Această simplificare a sistemului de declinare se explică... prin transformările fonologice.* PUȘCARIU, L. R. I, 237, cf. SCRIBAN, D. *Povestitorul se întoarce în trecut..., lucrînd de data aceasta prin simplificări expresive.* VIANU, A. P. 180. *A citat, ca modele de simplificare neoclasică, construcții ale noilor regiuni.* CĂLINESCU, B. I. 163. *Aceste slove mlădioase și sigure în același timp, susținute interior de-o răspicată tendință spre simplificare.* BLAGA, H. 251. *La Ion Budai-Deleanu, prin simplificare, strofa devine mai alertă.* IST. LIT. ROM. II, 83. *Ca simplificare epică și ca temă, deosebirea este esențială.* CONSTANTINESCU, S. I, 208. *Silion avea patima simplificărilor grăbite.* VINEA, L. I, 9, cf. DL, DM. *Aceeași tendință către simplificarea structurii frazei se manifestă la Delavrancea.* CONTRIBUȚII, I, 231, cf. DN². *Formularea matematică ... a permis simplificarea și formalizarea descrierii unei limbi.* L. ROM. 1967, 294. *Se creează premisele simplificării și ale creșterii eficienței relațiilor între aceste două... foruri internaționale de educație.* GÎ 1968, nr. 928, 4/7. *Apelul la documentele epocii... este ferit de simplificările pe care i le va reproșa el însuși mai tîrziu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 5/2.

2. S p e c. Operație de transformare, pe baza regulilor de calcul, a unei egalități, inegalități, fracții etc. în alta mai simplă **(1, 4)**; reducere **(3)**, (învechit, rar) schimbare **(II)**. Cf. s i m p l i f i c a **(2)**. *Împărțindu-i pe amîndoi prin același număr care (simplificare) ușurează mult calculele.* LAZARINI, M. 125/9. *Această simplificare a unei expresiuni algebrice în privința terminilor simili, se numește reducțiune.* CULIANU, A. 6, cf. DL, DN².

— Pl.: *simplificări.*

— V. **simplifica**.

SIMPLIFICÁT, -Ă adj. Care a fost redus, care a fost făcut (mai) simplu. *Formulă simplificată.* MAN. SĂNĂT. 176/22, cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *simplificați, -te.*

— V. **simplifica**.

SIMPLIFICATÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. (Cel) care simplifică **(1)**; p. e x t. (rar) vulgarizator. V. s c h e m a t i z a n t. *Fonemul „C" e o abstracțiune, făcută de mintea noastră simplificatoare.* PUȘCARIU, L. R. I, 96. *Prin acțiunea unui romantism simplificator, basmele ne-au adus un soi de eroi cu psihologie precisă.* LOVINESCU, S. I, 116. *Expansiv și simplificator, nu s-a putut stăpîni.* ARGHEZI, S. VII, 101. *Comicul caragialian nu trebuie redus așadar la cîteva formule simplificatoare.* CONSTANTINESCU, S. II, 31. *Filmul e însă foarte simplificator.* CINEMA, 1968, nr. 3, 26. *Îi era greu să-i ierte tezele simplificatoare.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 18. *Stimulat și întreținut de niște convenționale și simplificatoare „romanțări".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 1/1. *Un punct de vedere, desigur,*

justificat..., dar întrucîtva limitativ și simplificator. CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 4/3, cf. DN³.
— Pl.: *simplificatori, -oare.*
— **Simplifica** + suf. *-tor.*

SIMPLIFICÁȚIE s. f. (Rar) **1.** Simplificare **(1)**. Cf. NEGULICI. *Gonind numitorii și făcînd simplificațiile, avem...* ELEM. ALG. 85/18, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

2. Simplificare **(2)**. Cf. DEX.
— Pl.: *simplificații.* — Și: (învechit) **simplificațiúne** s. f. PONTBRIANT, D.
— Din fr. **simplification.**

SIMPLIFICAȚIÚNE s. f. v. **simplificație.**

SIMPLÍSM s. n. Mod unilateral și superficial de a înțelege lucrurile, neglijînd elementele esențiale; nivel intelectual scăzut. *Simplismul acesta stăpînește pe critici în toată activitatea lor.* PETICĂ, O. 410. *Cu un oarecare simplism s-ar putea spune că le lipsește talentul.* LOVINESCU, C. V. 19, cf. IORDAN, L. R. A. 112, SCRIBAN, D. *Eroii săi au simplismul vițiului.* RALEA, S. T. I, 83. *De la simplitatea și simplismul..., unora pînă la ținuta savantă a altora, notele stabilesc un prețios subtext.* IST. LIT. ROM. II, 78. *Formulele caragialiene sînt însă semnul nu al simplicității artei lui, cît al simplismului personajelor.* CONSTANTINESCU, S. II, 30, cf. DL, DM, DN². *Lupta împotriva simplismului și epigonismului.* M 1962, nr. 2, 4. *Ideile puse în cuvinte... nu scapă de simplism și naivitate.* CINEMA, 1968, nr. 6, III. *Ne aflăm în fața unui autor instalat cu inocență în scheme cuminți, perpetuînd în actualitate forme ale simplismului literar.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 9/1. *Se încearcă uneori... să se echivaleze accesibilitatea unei lucrări cu simplismul ei.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *Nevoia de simplitate cădea în simplism.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 7/1, cf. M. D. ENC., DEX.
— Din fr. **simplisme.**

SIMPLÍST, -Ă adj. (Despre oameni) Care judecă superficial, simplificînd, în mod exagerat, lucrurile; care nu înțelege lucrurile în toată complexitatea lor; care este lipsit de subtilități intelectuale. V. unilateral. Cf. ȘĂINEANU². *Simplistul Zola, „șeful" teoretic al realismului, a spus... că arta e un colț de realitate.* IBRĂILEANU, S. L. 56, cf. BESMERIȚĂ, D. *Reflexele parvenitului în care pulsa sîngele simplist al mamă-sei.* ARDELEANU, D. 114; cf. CADE. *Erau lăcăte uriașe și grosolane, indiciu al unor firi simpliste.* C. PETRESCU, C. V. 43; cf. SCRIBAN, D. *Omul e simplist și mărginit.* ARGHEZI, S. VII, 21. *Budai-Deleanu... nu a fost un imitator simplist.* IST. LIT. ROM. II, 74, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Iisus a fost un simplist.* ARDELEANU, U. D. 71. ✦ (Despre raționamente, concepte, teorii sau despre manifestări, creații etc. ale oamenilor) Care reflectă superficialitate, simplificare exagerată a lucrurilor; care trădează lipsă de înțelegere a lucrurilor în toată complexitatea lor. V. unilateral. *Noțiunea de conștiință individuală e o noțiune simplistă.* PETICĂ, O. 357, cf. IORDAN, STIL. 111, SCRIBAN, D. *Este un semn de naivitate să crezi că ... vei putea surprinde părerile simpliste.* CĂLINESCU, C. O. 82. *Shakespeare pare a voi să rectifice înțelegerea mai veche și mai simplistă a bunătății și răutății.* VIANU, L. U. 86. *Ceea ce se întîmplă de două decenii încoace tinde... la o opoziție simplistă.* RALEA, S. T. I, 174. *Definiția nu trebuie să fie simplistă sau neștiințifică.* L. ROM. 1953, nr. 4, 32. *Cercetarea folclorului... ne oferă și prilejul de a respinge interpretarea simplistă a raportului dintre erou și mase.* V. ROM. ianuarie 1954, 229. *Acest simplificator și simplist exercițiu duce... la o denaturare a sensului.* LL, I, 127, cf. DL. *Specificul etnic... nu este o formulă sentimental simplistă sau o schemă limitată.* CONSTANTINESCU, S. II, 50, cf. DM, DN². *O serie de piese... rămîn încă destul de simpliste... prin lipsa de adîncime a personajelor.* IST. LIT. ROM. II, 478. *Mai apar cărți cu unele coperte sau desene fade — dacă nu de-a dreptul simpliste.* V. ROM. decembrie 1963, 222. *Contribuie la impresia unei viziuni simpliste asupra vieții.* T mai 1964, 84. *Modul simplist în care se desfășoară examenele în școală.* GÎ 1968, nr. 93, 2/3. *Acțiunea filmului conține destule rezolvări simpliste.* CINEMA, 1968, nr. 7, 7. *O tratare simplistă... împiedică înțelegerea adecvată.* ROMÂNIA LITERARĂ 1969, nr. 29, 26/1. *Din punct de vedere simplist material, ea este tot o scriere — o scriere pe care o practică aproape zilnic orice știutor de carte.* ib. 1970, nr. 107, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Și neîndoielnic că tot așa de simplist își reprezintă d. Missir plînsul poeților.* GHEREA, ST. CR. III, 55. *Eroii pozitivi să nu fie pur și simplu orbi la niște fapte aduse simplist pe scenă de autor.* V. ROM. decembrie 1953, 296. *Ideile ne încălzesc, cu cît sînt mai simplist exprimate.* T. POPOVICI, S. 529. *Să nu credem că a scrie simplu înseamnă a scrie simplist.* L. ROM. 1959, nr. 5, 9.
— Pl.: *simpliști, -ste.*
— Din fr. **simpliste.**

SIMPLITÁTE s. f. **1.** Faptul sau însușirea de a fi simplu **(3)**; starea sau caracterul a ceea ce este alcătuit (mai ales) din elemente esențiale, comportînd puține elemente ajutătoare; lipsă de ornamente, de adaosuri (de prisos), s o b r i e t a t e; p. e x t. lipsă de strălucire, m o d e s t i e **(2)**; simplicitate **(2)**, (învechit) simpleță **(1)**. [Oala] *se osibește de vasul cel adevărat prin marea ei șimplitate.* BREZOIANU, A. 392/15, cf. 51/26. *Nu mai puțin decît simplitatea și acurateța, se studia la dînșii și învățătura la cîntări.* ARISTIA, PLUT. 133/23. *În mijloc se desface, în linii de o măreață simplitate, intrarea arhondaricului.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 358. *Acel aer de vechime care, în simplitatea lui măreață, dă altia farmec bisericilor lui Ștefan.* HOGAȘ, DR. II, 22, cf. CADE. *Ceea ce mă încîntă era simplitatea geometrică* [a camerei]. CAMIL PETRESCU, P. 337. *Frumusețea stă deseori în simplitate.* STANCU, U. R. S. S. 71, cf. DL, DM. *Faldurile rochiei împrumutară... simplitatea și grația peplumului antic.* TUDORAN, P. 349. *Îi răspunde cu simplitate, dar și cu hotărire.* IST. LIT. ROM. II, 85. *Ar putea părea o parabolă speculativă, dacă n-ar avea ca punct de sprijin solid extraordinara tehnică a simplității.* CINEMA, 1968, nr. 2, XIV. *Medicul nostru era îmbrăcat cu o simplitate căutată.* G. BARBU, A. V. 32. *Ajungi la simplitate apropiindu-te de sensul real al lucrurilor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 7/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Caracterul a ceea ce este alcătuit din feluri de mîncare puține (și din mîncare puțină); frugalitate. *Trebuincioasa măsură a hrănii trupului nu stă în mulțimea bucatelor..., ci în bunătatea și în simplitatea ei.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 36/23. □ *Simplitatea unui meniu.* ✦ Caracterul a ceea ce este pe înțelesul tuturor, semănînd sau confundîndu-se cu aspectul vorbit (sau scris) obișnuit al limbii; caracterul a ceea ce este lipsit de artificialitate, de afectare etc., simplicitate **(2)**. V. n a t u r a l e ț e **(2)**, s o b r i e t a t e **(2)**. *Omer... zugrăvește pe oameni cu simplitate.* PLEȘOIANU, T. I, 27/26. *Ca să să lumineze un neam nu numai că trebuiesc școale, ci încă și cărți... scrise cu simplitate.* MARCOVICI, V. IV/21. *Aerul din Beoția care a influit asupra modului scrierei lui și care-l împiedecase de a căpăta... acea simplitate amăgitoare pe care o admirăm în scriitorii alici.* ARISTIA, PLUT. XXIX₂/13. *Cîteva file. Dar cîtă lumină în ele, cîtă simplitate, cîtă filozofie.* BRĂESCU, O. A. I, 55. *Autorului nu i-ar fi fost drag a se face cunoscut... decît prin simplitate.* NEGRUZZI, S. I, 255. *La fel cu fraza vorbirii familiare..., aceeași simplitate, aceeași sobrietate... a mijloacelor de expresie.* IORDAN, STIL. 241. *Poetul ajunge la simplitate prin scuturarea îmbelșugatelor podoabe stilistice.* VIANU, S. 63. *De la simplitatea și simplismul... unora, pînă la ținuta savantă a altora, notele stabilesc un prețios subtext.* IST. LIT. ROM. II, 78. *Îi răspunse cu simplitate.*

id. ib. 85. *Se silise să vorbească cu simplitate.* VINEA, L. II, 197, cf. DL. *De cai o să aibă grijă Irina, răspunse tatăl cu simplitate.* PREDA, M. 339, cf. DM. *Poetul se află în largul său cînd se exprimă fără ocoluri, printr-o simplitate... aproape ostentativă.* V. ROM. noiembrie 1963, 125. *Asociațiile respiră o grupă simplitate cu rezonanțe îndepărtate de basm.* ib. ianuarie 1965, 139. *Înfățișată cu simplitate și reținere, figura primului ministru capătă relief și nuanțare.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 55, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Poezii... în simplitatea lor gingașă.* MAIORESCU, CR. II, 215. *Simplitatea poemei și accentul ei de sinceritate ne cuceresc dintr-o dată.* CONSTANTINESCU, S. III, 275. *Îmi exprim preferințele față de ciclul „Cîntece de dragoste și moarte", în care simplitatea căutată și găsită merge la esențele lirismului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 13/2. ✦ Faptul sau însușirea de a fi de calitate inferioară; caracterul a ceea ce are un preț (relativ) mic, (rar) ieftinătate. *Simplitatea în îmbrăcăminte.* GHICA, C. E. II, 391. ✦ Caracterul a ceea ce este fără (prea mare) valoare sau, p. ext., fără pretenție; modestie **(2)**. *Cinematograful m-a ajutat să cîștig în simplitate.* T august 1964, 95. *Ajungi la simplitate apropiindu-te de sensul real al lucrurilor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 7/1. *Din simplitatea conținutului slujit cu o măiestrie a exprimării, el a făcut o artă.* CINEMA, 1969, nr. 3, 34. ✦ Caracterul a ceea ce se bazează pe mijloace materiale și spirituale reduse; modestie **(2)**, simplicitate **(2)**, sobrietate **(1)**. *Căutați un om onest... în sînul simplității patriarhale a satelor depărtate de reședință.* MAN. SĂNĂT. 14/2. *Lasă dar pe al tău supus într-a lui simplitate Și placă-ți fiul de împărat și a lui bogătate.* PANN, E. III, 80/23. *Își spunea că viața e uneori de-o simplitate nefirească.* C. PETRESCU, C. V. 160.

2. Faptul sau însușirea de a fi simplu **(4)**; starea sau caracterul a ceea ce are (o structură, o schemă etc. cu) puține elemente; caracterul a ceea ce nu prezintă complicații, putînd fi înțeles, rezolvat, făcut, manevrat etc. fără (prea mare) dificultate, facilitate, ușurință, ușurătate, (rar) lesniciune, simplicitate **(1)**. V. accesibilitate. *Cît ești de frumoasă, natură, în simplitatea ta!* HELIADE, GR. ROM. 84/18. *Curînd or să se satură de simplitatea naturii și a traiului cîmpenesc.* VOINESCU II, M. 81/16. *A spune adevărul în toată simplitatea sa.* NEGRUZZI, S. I, 38. *Dacă ar fi pămîntul în vechea simplitate ... Negreșit că Eliza, de sine încîntată, Văzîndu-și în fîntînă atîtea fumușeți, Tovarășelor sale: „veniți", le-ar zice-ndată.* ALEXANDRESCU, O. I, 140, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îi fu spaimă de simplitatea cu care acceptase acest gînd.* C. PETRESCU, Î. II, 98. *Simplitatea condițiilor ... îți dau siguranțe mari în determinarea unui fenomen.* BLAGA, Z. 40, cf. DL. *Fu mîndru de resemnarea și simplitatea cu care înțelegea să renunțe la prerogativele ei de femeie.* T. POPOVICI, S. 488, cf. DM *Fenomenul mi s-a părut de o simplitate zguduitoare.* CONTEMP. 1971, nr. 1 293, 10/1, cf. DEX.

3. Faptul sau însușirea de a fi simplu **(5)**; însușirea unei persoane de a avea din fire o purtare sinceră, lipsită de gînduri ascunse, de prefăcătorie, de afectare etc., cinste, sinceritate **(1)**, (livresc) franchețe, lealitate, loialitate, (învechit) prostie **(2)**, prostime **(1)**, sadacat; însușirea unei persoane de a se purta natural, liber, conform așteptărilor, degajare, dezinvoltură, spontaneitate, (livresc) nonșalanță; simplicitate **(3)**, simpleță **(2)**. V. naturalețe **(1)**. *Prin semplitate, prin bărbăție și lucrarea pămîntului să făcură biruitorii lumii.* MUMULEANU, C. 6. *Fiecare din calitățile duhului are felul ei de poezie unde stăpînește; spre pildă: finețea are epigrama în partea ei ..., simplitatea, fabula.* HELIADE, GR. P. 9/17. *Dacă dumneata iubești smerenia și simplitatea soru-mea, sînt încredințat că mă iubești și pe mine.* CĂPĂȚÎNEANU, B. 47/5. *Simplitatea ... se leagă cu un ton de politețe.* ARISTIA, PLUT. XCVI$_2$/4. *Simplitatea creșterii sale o făcură să plece urechea la măgulirile desfrînaților.* NEGRUZZI, S. I, 20, cf. PONTBRIANT, D. *Nu se împăca simplitatea acestui suflet profund serios cu nici un fel de manifestare gălăgioasă.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 426, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Aceeași simplitate neînvățată, necopiată după modele dinafară, ci pornind dinăuntru.* BOGZA, A. Î. 128. *Cu ce-i Tatiana vinovată, Că-n simplitatea-i n-a-nțeles Minciuna ce-i.* V. ROM. ianuarie 1954, 24. *Din pricina simplității, Golescu e în stare de simțiri mai proaspete.* IST. LIT. ROM. II, 149, cf. DL. *Fusese și ea izbită de simplitatea omului.* PREDA, R. 393, cf. DM. *După firea lui și după simplitatea pe care o căuta, s-a atașat îndeosebi de cel mai apropiat de firea lui.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 6/1. *Admirabila simplitate a lui Dumitru Ghiață respinge omagiul de circumstanță.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 179, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Caracterul a ceea ce exprimă lipsă de gînduri ascunse, de prefăcătorie, de afectare etc., cinste, sinceritate **(I)**, (livresc) franchețe, lealitate, loialitate; caracterul a ceea ce exprimă naturalețe **(1)**, a ceea ce este natural **(I 1)**, liber, conform așteptărilor, degajare, dezinvoltură, spontaneitate, (livresc) nonșalanță; simplicitate **(3)**. *I-a luat mîna mișcat de simplitatea cu care își arătase hotărîrea.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 327. *Îi spuse maicii Rahilei cu fermecătoare simplitate.* GALACTION, O. 320. ✦ Însușirea unei persoane de a fi fără (prea multă) știință de carte, fără (multă) cultură, ignoranță, incultură; lipsă de rafinament; simplicitate **(3)**. *Proprietarii ciocoi, boieri sau negustori, profitînd de simplitatea și neștiința țăranilor, ... au putut supune pe cei slabi.* GHICA, C. E. I, 200, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE.

4. Faptul sau însușirea de a fi simplu **(1)**; starea sau caracterul a ceea ce este format dintr-un singur element sau dintr-un mic număr de părți sau de elemente de același fel; caracterul a ceea ce nu poate fi împărțit în elemente de natură diferită. Cf. NEGULICI. □ *Simplitatea formelor verbale ale unei limbi. Simplitatea corolei unei flori.*

— Și: (învechit) **semplitáte** s. f.

— **Simplu** + suf. *-itate.*

SIMPLÓN s. n. Numele unui tren internațional rapid care trece prin tunelul Simplon. *Plec dar sîmbătă cu simplonul.* TITULESCU, D. 198. *Simplonul era încă trei ore distanță de București.* C. PETRESCU, Î. II, 226, cf. DL, DM, DN^2, DEX.

— Pl.: *simploane.*

— Din fr. **Simplon.**

SÍMPLU, -Ă adj. **1.** (Mai ales despre substanțe, despre corpuri sau despre părțile componente ale unui obiect, ale unui tot etc.; în opoziție cu compus) Care este format dintr-un singur element sau dintr-un mic număr de părți sau de elemente de același fel, (învechit) prost **(B I 2)**; care nu se poate împărți în elemente de natură diferită. *Părțile hemice sau care și în trupurile neorganice se află, acestea se numesc și simple sau elementuri; așa sînt ...: oxigeniu, hidrogeniu.* ANTROP. 11/1. *Republica se zice simplă, cînd guvernul ce șade într-o capitală se întinde peste tot statul.* GENILIE, G. 138/7, cf. VALIAN, V. *Va slobozi toate doctoriile simple și compuse, pentru trebuința spitalurilor.* (a. 1844) DOC. EC. 817. *Dintre ele, sînt cu flori simple, semiînvoalte și învoalte.* BREZOIANU, A. 453/17. *Apa ... din vechime se socotea a fi un trup simplu.* FĂTU, D. I/3, cf. STAMATI, D. *Sînt în natură .... 61 corpuri simple sau elemente ponderabile.* BARASCH, I. N. 20/21. *Cum se mai împart vocalele? În simple și compuse.* BĂLĂȘESCU, GR. 7/17, cf. PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D. *Judecățile s-au mai împărțit în simple și compuse.* MAIORESCU, L. 47. *Silabă numim un sunet deplin, simplu sau compus cu una din consune.*

CREANGĂ, A. 8. *Flori dispuse ... în ombele simple sau compuse.* NEGRUZZI, S. I, 102, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Mineralele comune sînt combinații ale acidului silicilic cu diferite metale ..., adică sînt silicați simpli sau complecși ai acestor metale.* GEOLOGIA, 13. *Formele aberante ale verbelor simple (fără prefix).* L. ROM. 1967, 281, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Timp simplu* = formă verbală temporală alcătuită dintr-un singur verb, neînsoțită de un verb auxiliar. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Învechit) *Număr simplu* = **a)** număr natural, v. natural **(I 2)**. *Să ne deprindem cu producturile numerilor simple, ca să nu fim siliți a alerga totdauna la tabla pitagorică.* HELIADE, A. 13/5. *Se mai deosebesc și numere complecse sau fracționare și necomplecse sau simple.* ASACHI, E. I, 2/13. *Să vor deprinde încă la acele patru lucrări aritmeticii, făcînd socoteală din gînd cu numere simple.* REG. ORG. 367/15; **b)** număr prim, v. prim³ **(3)**. *Număr întîitor sau simplu este acela care se poate împărți ... numai prin sine însuși și prin unime.* POENARU, E. A. 31/6. *Perfect simplu* v. perfect² **(II)**. *Regulă de trei simplă* v. regulă **(1)**. ✦ (Despre corpuri, substanțe etc. sau, mai ales, despre alimente ori mîncăruri de obicei lichide; în opoziție cu impur, amestecat) Care nu conține elemente străine de specificul propriei naturi; care nu este amestecat, însoțit de altceva; curat, gol, neamestecat, pur² **(1)**, sec **(I 2)** Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D. *Ceai fierbinte, simplu ori amestecat cu lapte.* I. BOTEZ, B. I, 12, cf. DL, DM. [Ciorba] *se poate servi simplă sau dreasă cu ou și smîntînă.* S. MARIN, C. B. 53, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. adv. **Pur și simplu** v. pur² **(1)**.

2. (Despre acțiuni; în opoziție cu dublu, triplu, multiplu) Care are o singură funcționalitate; care îndeplinește o singură operație. *Ciocanele cu aburi sînt de două feluri: ciocane cu simplu efect și ciocane cu dublu efect.* IOANOVICI, TEHN. 128, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre obiecte, unelte, organe ale viețuitoarelor etc.; în opoziție cu dublu, triplu, multiplu) Care este alcătuit dintr-un singur element, dintr-o singură parte (care-i asigură o capacitate de funcționare normală sub raport cantitativ). *Cîrligele pot fi de două feluri: cîrlige simple și cîrlige duble.* SOARE, MAȘ. 130. *Lungi liste terminologice, ... în coloană simplă sau dublă.* VIANU, S. 136. *Se servesc fie simple, fie lipite cîte două, cu frișcă bătută* S. MARIN, C.B. 254, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. □ *Comutator simplu. Șir simplu.* ✦ (Despre probe sau partide sportive; în opoziție cu dublu; adesea substantivat) (Probă, partidă) la care participarea în competiție este strict individuală; care are loc între doi adversari individuali. Cf. DL, DM. *S-a calificat în sferturile de finală ale probei de simplu.* RL 1967, nr. 7 001, 3/3. *Finala probei de simplu masculin.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166. *Prima semifinală, din cadrul turneului de simplu masculin la campionatele de tenis.* SPORTUL 1969, nr. 658, 4/5. *Au cîștigat și proba de dublu. Astăzi, ultimele două partide de simplu.* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 816, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (De obicei despre clădiri, încăperi etc. sau despre obiecte, articole de îmbrăcăminte etc.; în opoziție cu complex) Care este alcătuit (mai ales) din elemente esențiale, comportînd puține elemente ajutătoare; (în opoziție cu încărcat) care este fără ornamente, fără adaosuri (de prisos), neîmpodobit, neîncărcat, neornat, sec **(II 6)**, sobru, (învechit) sadec **(1)**, sadetic; p. ext. care este lipsit de strălucire, modest **(2)**. Cf. VEISA, I. 174/6. *O îmbrăcăminte semplă și cumpătată împodobește pe o femeie frumoasă.* BUZNEA, F. 4/10, cf. NEGULICI. *Bunul ton să fie a purta toalete simple și de bun gust.* GHICA, C. E. I, 189. *Sub simplele vestminte s-ascunde cîteodată O inimă de aur.* BOLINTINEANU, O. 62, cf. ȘĂINEANU². *Străvechile biserici de lemn erau mult mai simple.* IORGA, C. I. II, 5. *Numeroase sînt în Dacia tipurile de brățări ... bară deschisă, simplă, cu capetele turtite.* PÂRVAN, G. 692. *Trebuia să-și isprăvească o rochie nouă, foarte simplă și frumoasă.* REBREANU, I. 171. *Lăsîndu-și plete, mustăți, barbă și ticluindu-și un port simplu și șters.* M. I. CARAGIALE, C. 96. *A luat loc în capul mesei, în ținută simplă de campanie.* VOICULESCU, P. I, 308. *Locuiesc într-o odaie simplă, fără podoabe.* SADOVEANU, O. XIX, 75. *Totul e sever și simplu, în desăvîrșit acord cu munții, brazii și cu apa Bistriței.* CĂLINESCU, C. O. 250, cf. DL, DM. *Era o vilă simplă, solidă, zidită din piatră.* V. ROM. ianuarie 1965, 30. ✧ (Adverbial) *E îmbrăcată simplu într-o rochie neagră.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 13. *A intrat în odaie un om între două vîrste, simplu îmbrăcat.* COCEA, S. I, 61. *Să se îmbrace simplu, dar drăguț.* GÎ 1968, nr. 935, 2/1. *„Locul de dormit ' poate fi amenajat leftin și simplu.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. ✦ (Despre alimente, mîncăruri gătite sau despre hrană în general) Care a fost supus unui proces de preparare minim (pentru a nu pierde vitaminele, gustul natural etc.); (despre meniuri, mese sau despre hrană în general) care este alcătuit din feluri de mîncare puține (și din mîncare puțină), frugal. *Aduseră mai întîi o cină simplă, însă foarte aleasă.* PLEȘOIANU, T. I, 68/11. *Hrana ... trebuiește să fie simplă, de feluri puține.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 22/17. *Legumele cele mai simple ... alcătuiesc toată hrana lui.* HELIADE, L. B. I, 8/20. *Ah! aer curat, hrană mărginită și simplă.* MARCOVICI, C. 85/11. *Oricine să se obicinuiască ... a mînca bucate hrănitoare sau mai simple, gătite din carne.* DESCR. AȘEZ. 18/25, cf. PONTBRIANT, D. *Mîncărurile acestea simple sînt mult mai bune.* CAMIL PETRESCU, P. 342. *Ar găsi aici ... o alimentație simplă, specifică muntelui.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. ✦ (Despre modul de exprimare al oamenilor) Care este pe înțelesul tuturor, semănînd sau confundîndu-se cu aspectul vorbit (sau scris) obișnuit, (învechit, rar) semplice; (despre limbă, stil etc. sau despre părți componente ale acestora) care este lipsit de artificialitate, de afectare etc., neafectat, necăutat. V. natural **(I 3)**. *Cuvîntarea voastră ... cu pruncii ... simplă să fie.* PETROVICI, P. 94/18. *Vorbele lui era simple și plăcute.* PLEȘOIANU, T. I, 101/10. *Limba părintească de tot simplă, cu care tinerimea vine la școală, este foarte neregulată și greșită.* REGUL. ORG. 375/4. *Stilul vorbirei era simplu și virtos la grave subiecte.* ARISTIA, PLUT. 133/29. *Mi-l înfățișez ... Vorbind încet, potolit, cu fraze simple, calde.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 446. *Stilul epistolar al lui Dincă, la început simplu ..., căpăta o înflorire progresivă.* SION, P. 91, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *E o limbă aspră și simplă.* VLASIU, D. 148. *Străvechea înțelepciune retorică ne învață că există stiluri ... simple și sublime.* VIANU, A. P. 125. *Erau cuvinte simple.* STANCU, Ș. 319, cf. DL. *Literatura ... utilizează ca instrument de comunicare a acestor idei limba simplă a maselor populare.* COTEANU, R. L. 68. *Folosirea unor fraze scurte și simple.* L. ROM. 1967, 284, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *A început încet, simplu, fără umbră de emoțiune în glas.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 260. *Întreabă în chipul cel mai natural — simplu și serios.* IBRĂILEANU, A. 85. *Gorki îi prezintă* [pe oameni] *simplu și sincer.* SADOVEANU, O. XX, 429. *Tata mi-a comunicat aceste cuvinte simplu și fără de nici o subliniere.* BLAGA, H. 70. *Putem scrie și mai simplu.* SANIELEVICI, R. 100. *Limba scrisă trebuie să redea cît mai fidel, mai simplu și mai clar limba vorbită.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 884. *Mercenarii pedeștri străini se numeau „seimeni" sau, simplu, „lefegii".* STOICESCU, C. S. 120. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Cîntau un cîntec simplu ca pămîntul.* LABIȘ, P. 56. *În mine nu cresc ierburi, Nici cîntece simple de păstori.* VULPESCU, P. 19. ✦ (Mai ales despre bunuri materiale, despre articole de îmbrăcăminte etc.) Care este de calitate inferioară; care are un preț (relativ) mic, ieftin. *Geții-au băncile lor așternute cu niște lăicere sărace, mese simple de lemn.* PÂRVAN, G. 60. *Noi am*

dorit o casă simplă, simplă de tot. T. POPOVICI, S. 53. *Fata poartă o rochie simplă, ieftină.* *7* decembrie 1964, 34. ✦ (Despre creații ale oamenilor) Care este fără (prea mare) valoare sau pretenții; modest **(2)**. *Arta lui e simplă, adeseori naivă.* DEMETRESCU, O. 176. *De ce să nu pornim de la filme mai simple, mai ușoare?* CINEMA, 1969, nr. 5, 38. ✦ (Despre viață, opere etc.) Care se bazează pe mijloace materiale și spirituale reduse; modest **(2)**. V. limitat, mărginit **(3)**, redus **(2)**. *Veacul în care sîntem a făcut ca eu nicidecum să nu poci dobîndi mai mult decît o chiverniseală foarte simplă din toate zilele.* FM (1842), 106²/3. *Geții și dacii duceau ... o viață destul de simplă.* XENOPOL, I. R. I, 59. *Gingaș povestitor al vieții simple de la țară.* în PLR II, 121. *Geții cunoșteau binefacerile culturii superioare, pe care .., n-o puteau ei crea în viața lor simplă și patriarhală.* PÂRVAN, G. 131. *Ultima sa carte e o pledoarie ... pentru viața simplă și idilică.* RALEA, S. T. II, 290.

4. (Despre obiecte, stări, procese, acțiuni etc.; în opoziție cu complicat) Care are (o structură, o schemă etc. cu) puține elemente; care nu prezintă complicații, putînd fi înțeles, rezolvat, făcut, mînuit etc. fără (prea mare) dificultate. facil, lesnicios, nedificil, ușor; necomplicat. V. accesibil, elementar. *Începeți de la lucrările cele mai simple și mai cunoscute.* PETROVICI, P. 133/14. *Cele depărtate pricini sînt simple numai a unei puteri din două, a simțibilității de din afară sau a iritabilității de din lăuntru.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XLII/14. *Dintr-acel tipus simplu al paroxismului ... se compun toate boalele.* id. ib. XLIII/16. *De ceea ce simpla natură are mai plăcut.* PLEȘOIANU, T. I, 105/12. *Să începu o luptă pentru care jantlemenii ce iubesc așa mult simplele lupte ale cocoșilor ar fi dat multe ghinee de ar fi putut să vază.* CR (1832), 72²/3. *Toate părțile ... au un caracter foarte simplu și bine potrivit pentru soliditate.* DESEN ARH. 19/8. *Știința doftorească în loc de a-i face lămuriri în chipul ce să pute mai semplu ..., o încîlci.* VEISA, I. 26/18. *Fiind vorba de cerc este și alt mijloc cu mult mai simplu (lesnicios).* CONV. GEOM. 87/24. *Trupul nu se aduce ca să transpireze ... printr-o mișcare simplă.* DESCR. AȘEZ. 11/5. *Pricina se vede prea simplă și prea firească.* FM (1841), 246²/4, cf. NEGULICI. *O unealtă este un instrument simplu și portativ.* BREZOIANU, A. 48/21. *Această operație este din toate cea mai simplă.* id. ib. 594/14. *Mijlocul cel mai simplu pentru facerea acestei duși este de a pune pe casă o cadă din care curge apa prin ... un uluc.* FĂTU, D. 35/11. *Mie nu-mi pare lucrul așa de simplu.* LĂZĂRESCU, S. 18/13. *El vede în evenimentele cele mai simple niște semne ale protegiunei ... zeilor.* ARISTIA, PLUT. LXX₂/16. *Chipul de a se păstra slănina este ... simplu.* PENESCU, M. 39/13. *Poporul de rînd le vorbește în chip tocmai așa de simplu.* BĂLĂȘESCU, GR. 52/4. *Acest ordin scris ... era limpede și simplu.* GHICA, C. E. I, 56. *La început operațiunile băncilor erau foarte simple.* id. ib. II, 107, cf. PROT.—POP., N. D. *Fraza ... a deveni mai simplă, mai clară.* MAIORESCU, CRITICE, 32. *Un fel de negoț, ... simplu și primitiv.* IORGA, C. I. III, 76. *Mecanismul este simplu.* ANGHEL, PR. 108. *Răspunsul acesta atît de simplu mă lăsă pe gînduri.* HOGAȘ, DR. I, 119. *Secretul pasiunii noastre reciproce era simplu.* IBRĂILEANU, A. 23. *Pentru mine alternativa era deci simplă.* M. I. CARAGIALE, C. 106. *Forma unui raportor simplu este aceea a unui semicerc împărțit în 180 grade, prevăzut cu o riglă mobilă.* IOANOVICI, TEHN. 205. *Adevărul e mult mai simplu.* C. PETRESCU, O. P. I, 125. *De ce nu le dăduși să facă ceva ce nu-i în carte, o problemă cît de simplă?* I. BOTEZ, B. I, 47. *Lucrul i se părea simplu.* BRĂESCU, O. A. I, 6. *În logica simplă a vieții, oricine e bucuros să scape de șchingiuiri.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 164. *Operația era simplă ca bună ziua.* COCEA, S. II, 130. *Trebuiă să găsesc forme mai puțin exaltate, cu idei simple și limpezi.* VLASIU, D. 300. *Actele lui cele mai simple aveau spontaneitatea tunetului.* TEODOREANU, M. III, 55. *M-am minunat de vicleșugul simplu cu care se prind lufarii durdulii.* VOICULESCU, P. I, 17. *Lucrurile nu sînt atît de simple.* PUȘCARIU, L. R. I, 23. *Cu mijloace simple ..., Bacovia este singurul poet care, după Eminescu, și-a afirmat dezagregarea într-o lirică de senzații morbide.* CONSTANTINESCU, S. III, 98. *Calitate ..., manifestată într-un costum de estetică simplă și substanțială și în culorile, fermecător echilibrate, din covoare și scoarțe.* ARGHEZI, B. 54. *Un fluier simplu taie-ți și fă-ne cînturi noi.* CĂLINESCU, L. L. 8. *O situație dată, oricît de simplă, e o rezultantă.* RALEA, S. T. I, 104. *Toate au fost deodată simple, firești.* Ç. PETRESCU, A. R. 47. *Am vrea să știm ... cîteva lucruri simple, elementare.* BOGZA, A. Î. 379. *Îl folosi ca un jucător de șah care, cu o mutare simplă, parează un atac primejdios.* VINEA, L. II, 142, cf. DL. *Era o poveste pe cît de simplă, pe atît de uluitoare.* PREDA, M. 271. *Avea ceva liniștitor pînă și în felul simplu în care-și purta rochia.* T. POPOVICI, S. 57. *Ideea aceasta ... i se părea măreț de simplă.* id. ib. 115, cf. DM. *Lucrurile îți par simple, dar ele nu sînt tocmai așa.* V. ROM. decembrie 1964, 64. *„Mușchii peștilor" sînt foarte simpli.* AP 27. *A reprezentat cele spuse mai sus printr-o schemă foarte simplă.* L. ROM. 1967, 292. *Un decor foarte simplu, adaptabil spectacolelor în aer liber.* M. 1968, nr. 10, 37. *Putem oricînd găsi soluții pe căi mult mai simple.* ib. nr. 6, 17. *Cel mai simplu lucru era să te măriți.* T iulie 1968, 40. *Crima e făcută cu mijloace foarte simple.* BREBAN, A. 59. *La această sumedenie de întrebări puse de viață nu se pot da răspunsuri simple.* CONTEMP. 1971, nr. 1 287, 6/6, cf. M. D. ENG., DEX. *Tema romanului este, aparent, simplă.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 991. ✧ (Adverbial) *Să le dăm simplu și franc ajutorul putincios.* MAIORESCU, D. II, 85. *Se așeză simplu pe marginea patului.* REBREANU, R. I, 245. *Va lua plicul și-l va înapoia simplu, fără multă vorbă.* C. PETRESCU, Î. I, 38. *Moartea veni atît de simplu.* ISANOS, V. 52. *Foarte simplu am ajuns, învîrtind cîrma mereu la bord.* JEBELEANU, S. H. 65. *Ceea ce pare de nedeslușit, încurcat, ca o problemă dificilă, întotdeauna se rezolvă simplu.* V. ROM. decembrie 1966, 44. *Rareori o problemă tehnică, de montaj, s-a convertit atît de simplu.* CINEMA, 1968, nr. 2, 15. ✧ (Substantivat) *Pentru toate cursurile să va păzi drept regulă generală de a păși totdeauna de la simplu la compus.* REGUL. ORG. 384/16. *Proceda de la simplu la compus.* BRĂESCU, O. A. I, 26. *Înțelegeam natura prin modele ale spiritului, de la complex la simplu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 17, 14/1. ✦ (Despre clișee fotografice, filme, fotografii, reproduceri etc.; în opoziție cu color, colorat) Care redă imaginea în alb-negru. *Facem un bun început prin popularizarea operelor de artă, prin reproduceri în culori și prin reproduceri simple.* în PLR II, 48.

5. (Despre oameni) Care are, din fire, o purtare deschisă, lipsită de gînduri ascunse, de prefăcătorie, de afectare etc. cinstit, deschis, neprefăcut, sincer **(1)**, (livresc) franc, leal, loial, (învechit) nefățărit, prost **(B I 1)**; care se poartă natural **(I 1)**, liber, conform așteptărilor, degajat, dezinvolt, nesilit, firesc, normal **(1)**, obișnuit **(1)**, spontan, (livresc) nonșalant, (învechit) prostatic **(1)**. V. natural **(I 4)**, prostesc **(1)**. *Simți cu meșteșug fiți înalți și fără trufie.* HELIADE, O. I, 120. *O biată femeie nevinovată cu inima simplă și liniștită.* NEGRUZZI, S. I, 48. *Un amic al meu ... simplu în obiceiurile lui, trăiește din spinarea oilor.* GHICA, C. E. I, 89, cf. PONTBRIANT, D. *La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort Un bătrîn atît de simplu, după vorbă, după port.* EMINESCU, O. I, 146. *El a fost astfel povestitor, popular, dar nu vulgar, vesel, dar nu batjocoritor, simplu, dar nu monoton.* IORGA, P. A. II, 16. *Orice om, complicat sau simplu, păstrează în suflet o lumină de oglindire.* ARGHEZI, B. 153. ✧ Fig. *Suflete, povestește vremea cu clipe simple.* AL. PHILIPPIDE, S. 69. ✦ (Despre fizionomia, înfățișarea, gesturile, manifestările etc. oame-

nilor) Care exprimă sinceritate, lipsă de gînduri ascunse, de prefăcătorie, de afectare etc., cinstit, deschis, neafectat, neartificiaĭ, neprefăcut, sincer **(1)**, (livresc) franc, leal, loiaĭ, (învechit) nefățărit, prost **(B I 1)**; care exprimă naturalețe **(1)**, care este natural **(I 1)**, liber, conform așteptărilor, degajat, dezinvolt, firesc, nesilit, nestudiat, normal **(1)**, obișnuit **(1)**, spontan, (livresc) nonșalant; (învechit) prostatic[1] **(1)**. V. natural **(I 4)**, prostesc **(1)**. *Părul său era alb și fisionomia sa nobilă și simplă.* BUZNEA, P. V. 4/6. *Gesturile cele mai fireștĭ, cele mai simple ... le-am remarcat la țăranii noștri.* DEMĒTRESCU, O. 147. *Spovedania lui simplă il înduioșase.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 211. ✦ (Despre oameni) Care este fără (prea multă) știință de carte, fără (multă) cultură, ignorant, incult, necultivat, neinstruit, neînvățat, neștiutor, prost **(B II 4)**, (livresc) agramat, ignar, (învechit) neabețedat, neștiut[2] **(2)**; care este lipsit de rafinament, nerafinat, (rar) prost **(B II 4)**; p. ext. (rar) prost **(B IV 1)**; de origine socială modestă, fără rang, din popor (v. popor **3)**, de rînd (v. rînd **5)**. *E un om simplu, tăcut și d-o stare de mijloc.* PLEȘOIANU, T. II, 4/19. *Omul ... n-a rămas simplu, după cum a ieșit din mîna naturei.* GENILIE, G. 129/24, cf. PONTBRIANT, D. *Se unirĕ nobilii cu simplii cetățeni.* ARISTIA, PLUT. 393/2. *Cel mai simplu om ... știe că o piele de treizeci lei se transformă ... într-o pereche de hamuri de o mie de lei.* GHICA, C. E. I, 84. *Ce ambiție calculatoare ar putea îndemna pe simplul sătean ca să-și întrupeze simțirea în forma poetică!* MAIORESCU, CRITICE, 4. *Au reușit să ridice la rangul de ideal viața obișnuită a oamenilor simpli.* în PLR II, 113. *Sufletul oamenilor simpli e primitor.* IORGA, P. A. II, 28, cf. ȘĂINEANU[2]. *Poporul simplu de la țară ... nu a urmărit toate progresele clasei nobile.* PÂRVAN, G. 367, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îi sclipi scurt o șiretenie de om simplu.* C. PETRESCU, Î. I, 121. *Acest rural simplu a fost găsit foarte complex de rafinații occidentali.* SADOVEANU, O. XX, 58. *Mințile simple văd mai exact situațiile de ansamblu decît spiritele complicate.* BLAGA, H. 182. *Sadoveanu ne-a arătat omul simplu, țăranul milenar.* RALEA, S. T. I, 14. *Judecă îndelung cu mintea ei simplă și sănătoasă.* STANCU, R. A. V, 96. *Un băiat zdravăn și simplu.* VINEA, L. I, 258. *Cei arestați sînt muncitori simpli ca și mine.* PREDA, R. 249. *Omului simplu pe care-l iubesc I-am spus doar pe nume și i-am dat bineț.* HOREA, P. 5. *O natură reală, concretă ... prietena oamenilor simpli.* IST. LIT. ROM. II, 458, cf. DL, DM. *Vă dați seama ce tulburări pot arunca în cugetele oamenilor simpli ... aceste învinuiri nedrepte.* T iunie 1964, 24. *Superioritatea morală aparține omului simplu.* V. ROM. ianuarie 1965, 149. *Etimologia populară se poate manifesta în limba oricărui subiect vorbitor, nu numai a oamenilor simpli (sau „din popor").* L. ROM. 1967, 237, cf. M. D. ENC., DEX, UDRESCU, GL.

6. (Așezat înaintea numelui) Care nu însemnează nimic mai mult decît ...; care nu e nimic altceva decît ... *Acest simplu locuitor al gubernatorului Insulei, numai cu 600 oameni ..., supune Mecsicul.* GENILIE, G. 34/29. *Adunarea va priimi socotelile ... fără a să uita nici covîrși drepturile lor de simpli comanditari* (a. 1845). DOC. EC. 858. *Sînt simple luminări de seu* (a. 1849). ib. 957. *Machina de bătut ... este prea scumpă pentru punga unor simpli particolari.* BREZOIANU, A. 68/31. *O simplă considerație scapă mai totdeauna autorilor.* id. ib. 354/8. *Traducătorul e un simplu traducător sau în același timp și un compilator.* BUL. COM. IST. II, 19. *Expediția argonauților a fost numai o simplă alegorie astronomică.* ARISTIA, PLUT. XVIII/8. *Prin vreo simplă șoartă, luară fuga iute ... spre urbea romanilor.* id. ib. 266/30. *Nu vrea să-și mărite fata după un simplu țăran.* PELIMON, I. 205/8. *Simpla viețuire, Eu știu să o prețuiesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 223. *Cineva se scapă chiar și de cea mai simplă politețe în privința ei.* BARONZI, M. 480/21. *Revolta asta platonică ... nu are caracterul unei simple nemulțumiri fără explicație.* BACALBAȘA, S. A. I, 241. *Nu cunoșteam Parisul numai ca simplu turist.* SION, P. 103. *La început, simplu sat dac, fără nici un drept, poporația lui dobîndește apoi dreptul de municipiu.* XENOPOL, I. R. I, 168. *Fiecare poet, dramaturg ori simplu nuvelist începe plin de iluzii.* în PLR II, 58. *Bunul patriarh Ioan Sandu Sturdza muri și el ca simplu particular în țara unde domnise.* IORGA, C. I. I, 60. *Nu-i ascultat un glas sincer, din simplul motiv că nu se aude.* AGÎRBICEANU, S. P. 163. *Mă văzui scoborît la simpla treaptă de corăbcar.* HOGAȘ, DR. I, 45. *E o simplă întîmplare această lipsă de mărturii.* PÂRVAN, G. 136. *M-am dus să fac cunoștință cu orașul, mai întîi ca simplu călător.* BASSARABESCU, S. N. 22. *Numai pe o simplă bănuială neîntemeiată, Neron hotărăște moartea lui Seneca.* LOVINESCU, C. IV, 77. *Libertatea pentru Franța ... s-a transformat într-o simplă libertate teoretică.* TITULESCU, D. 148. *Simplul fapt de a o vedea ... îmi dădea un fel de febră interioară.* CAMIL PETRESCU, P. 222. *Spuneau că vin din simplă și crudă curiozitate.* C. PETRESCU, C. V. 253. *Nu știa dacă sînt lacrimi sau simplă sudoare.* SAHIA, N. 31. [Critica] *nu poate îndeplini rolul unui simplu oficiu de prezentare.* în PLR II, 585. *Cu o simplă încordare a nervilor, a izbutit să se stăpînească.* COCEA, S. II, 39. *Se entuziasma pe simple presupuneri a căror realizare nu depindea de el.* VLASIU, D. 287. *O simplă ochiadă a avocaților ... dezlănțuia hopuri săltărețe de rîs.* TEODOREANU, M. III, 138. *Doctorul a constatat că era o simplă scrîntitură.* VOICULESCU, P. I, 116. *Simple declarații și mărturii țineau locul certificatelor de naștere.* SADOVEANU, O. XX, 253. *Cuvinte obișnuite ale limbii pot pierde sensul lor original spre a deveni simple instrumente gramaticale.* PUȘCARIU, L. R. I, 39. *Dialogul ... nu este pentru Ion Ghica un simplu mijloc de a ne face să cunoaștem ideile personagiilor.* VIANU, A. P. 70. *Era un simplu amator de porții suplimentare.* ARGHEZI, S. VIII, 138. *Un simplu episod în viața spirituală a unui popor.* BLAGA, în PLR II, 625. *Visa pentru Antoine un fotoliu la Academie, în considerația meritului pe care i-l presupunea pentru simplul fapt de a fi arătat ... interes față de știința națională.* CĂLINESCU, S. 14. *Succesul ... poate fi rezultatul împrejurărilor, al simplei întîmplări.* RALEA, S. T. II, 241. *Prin simplul fapt al depărtării lui de izvor, prin simpla lui mergere înainte, Oltul crește necontenit.* BOGZA, C. O. 89. *Cronicarii noștri nu sînt simpli istoriografi.* IST. LIT. ROM. II, 24. *Răspundea ... printr-o simplă mișcare din cap.* PAȘ, L. I, 213. *Dacă ar fi putut, i-ar fi ucis pe toți, printr-un simplu blestem în gînd.* VINEA, L. I, 35. *Pentru ... simplul motiv că la noi n-o să se întîmple nimic.* H. LOVINESCU, T. 153. *De la simplul recrut timorat și nătîng pînă la cel mai înalt grad ierarhic, prozatorul a prins ... toate gamele psihologiei cazone.* CONSTANTINESCU, S. I, 381. *Da ce-ți închipui tu că e în joc aici? O simplă experiență?* BARANGA, I. 183. *În afară de o simplă informație, nu dorește complicitatea.* TUDORAN, P. 541, cf. DL. *Să nu crezi ... că e o simplă galanterie!* PREDA, I. 31. *Plecarea lui ... nu era totuși rezultatul unui simplu impuls.* T. POPOVICI, SE. 99, cf. DM. *Rămîne la simple cronici scrise naiv și cu talent.* IST. LIT. ROM. II, 35. *Aceste simple notițe sînt în formă de versuri.* V. ROM. ianuarie 1965, 126. *Arta nu este un simplu joc.* ib. ianuarie 1966, 171. *Adunarea poporului devine un simplu organ consultativ.* H. DAICOVICIU, D. 82. *Rima nu trebuie să fie numai un simplu ornament euforic al versului.* L. ROM. 1967, nr. 1, 26. *Poezia scrisă de el nu este un simplu exercițiu artistic, ci o armă vibrantă și eficace.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 26. *Nu cînta pentru un simplu diverlisment.* M 1968, nr. 7, 38. *Jocul lor nu mai e o simplă joacă: un miez de cruzime și cinism se ascunde în el.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 4/3. *Farmecul s-a transformat într-un simplu fapt divers.* T iulie 1968, 39.

Provocările au rămas doar simplă gălăgie. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 20/4. *Pînă în august 1830 fusese un simplu negustoraș.* G. BARBU, A. V. 252. *Am ajuns în stadiul în care nu mai este suficientă simpla comunicare a metodelor folosite.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212.

— Pl.: *simpli, -e.* — Și: (învechit) **sémplu, -ă** adj.
— Din fr. **simple.**

SIMPODIÁL, -Ă adj. (Despre ramificațiile tulpinii) Pe care cresc mugurii axilari. Cf. DN³.
— Pronunțat: *-di-al.* — Pl.: *simpodiali, -e.*
— Din it. **simpodiale.**

SIMPÓDIU s. n. Mod de ramificație a tulpinii, în care mugurele terminal dispare și creșterea în lungime a axului se produce prin mugurele axilar imediat inferior. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³.
— Pl.: *simpodii.*
— Din fr. **sympode.**

SIMPOZIÓN s. n. **1.** (În antichitate) Ultima parte a unei mese de seară, la care se executau dansuri, cîntece și se purtau diverse discuții. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN³.

2. Discuție organizată pe baza unor (scurte) expuneri făcute de cîteva persoane asupra unei teme de larg interes sau de (mare) actualitate, dinainte cunoscute, dintr-un anumit domeniu de activitate, în fața (și cu participarea) publicului; reuniune științifică de specialiști dintr-un anumit domeniu, în cadrul căreia se dezbate, pe baza unor (scurte) expuneri făcute de cîteva persoane și cu participarea la discuții a unor vorbitori dintre cei prezenți, o anumită temă de specialitate dinainte stabilită. *Simpozionul continuă multă vreme astfel.* CĂLINESCU, B. I. 174, cf. DL, DM, DN². *Congrese, conferințe, consfătuiri și simpozioane înlesnesc schimbul de experiență.* ABC SĂN. 338. *Există și publicul imens al conferințelor, al simpozioanelor.* T august 1964, 87. *Manifestările plastice din acei ani erau uneori însoțite de șezători, simpozioane.* V. ROM. ianuarie 1966, 172. *Un simpozion se va ocupa în exclusivitate de această importantă problemă.* GÎ 1968, nr. 935, 4/5. *Lucrările simpozionului internațional de muzicologie.* M 1968, nr. 2, 11. *La sfîrșitul acestor serii de demonstrații în acest simpozion neobișnuit, unitatea științei ne-a apărut ca o constatare firească.* CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 8/4. *La simpozion a participat un mare număr de juriști, studenți, elevi.* RL 1977, nr. 10 308, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-zi-on.* — Accentuat și: *simpózion.*
— Din fr. **symposion.**

SIMPTÓM s. n. **1.** Fenomen morbid, tulburare funcțională sau stare anormală resimțite de o ființă și care indică prezența unui proces patologic sau fiziologic în organism; semn **(II 1)**, (rar) senzație **(2)**. *La mulieri ... groaznice simtomata.* MEȘT. DOPT. II, 131r/1. *Aflele sau răniturile limbei trăbuie să se socotească numai ca simtome adecă schimbări fără cum ăt.* ÎNVĂȚĂTURĂ 74/5. *Stomahul lor luptînd ca să le mistuiască să sminteaște și îndală să arată simptomata de greață.* CHIRIACOPOL, D. I. 25/10. *În minutul ce va simți cineva cele dintîi simptome (semne) ale boalei ..., numaidecît să se culce în pat.* CR (1829), 74/1. *Această boală hronică se deosibește de acea grabnică ... cu delungatele înainte următoare simtoamă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 385/4, cf. I. GOLESCU, C. *Rușeața obrazului sînt simptomele lor.* PR 12/2. *Simtomele prevestitoare acuma cresc.* S. BĂRB. 13/18, cf. VALIAN, V. *Ușurarea durerilor, sau perirea simtomelor boalei sînt semne că bolnavul poate să iasă din baie.* DESCR. AȘEZ. 46/12. *Folosește foarte mult și luarea de sînge ... care se cunoaște din simptomele (semnele) mai sus-zise.* HUBOGI, Î. 44/3. *Creșterea periodică a simptoamelor unei boale.* KRETZULESCU, M. 171/18. *Frigul înrăutățește toate aceste simtome.* MAN. SĂNĂT., 211/25. *Aceste căldături ... sînt în stare a produce ... sudoare ... și alte simtome critice.* FĂTU, D. 42/7. *Simptomele sau, mai românește zis, sămnele de boală a holerei sînt precum urmează.* C. VÎRNAV, H. 20/11, cf. CORNEA, E. I, VIII/25. *Strănuturi dese ..., perderea poftei de mîncare, simptome care se împuținează către zioa a patra.* BREZOIANU, A. 573/10, cf. NEGULICI, STĂMATI, D. *Simptomele aceste peste puțin se arăt mai bine.* PAT. CHIR. 8v/3, cf. PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Această moliciune de simțimînt este simptomul unei boale.* BOLINTINEANU, O. 442. *Se observă la individ o moliciune cumplită, o slăbire colosală a voinței, simptomele unui ramolisment iminent.* BACALBAȘA, S. A. II, 35. *Cum a simțit ... simptomele nașterii.* MARIAN, NA. 44, cf. ȘĂINEANU². *Nici un simptom îngrijitor. Nici măcar un semn exterior.* IBRĂILEANU, A. 112, cf. RESMERIȚĂ, D. *Modul de acțiune a acestui microorganism, care produce diverse simptome clinice, este necunoscut.* BABEȘ, Ț. A. I, 342, cf. CADE. *După simptomele pe care le prezinți, cată să fie ceva mai mult decît o depresiune psihică.* MIRONESCU, S. 116. *O boală ciudată, o epidemie fără simptome.* BRĂESCU, O. A. I, 143. *Neștiința mea, unită cu oarecare simptome de frică, nu reușeau să-i descrețească sprîncenele.* COCEA, S. I, 10. *Avea simptome vagi de nebunie.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 179, cf. SCRIBAN, D. *Într-a șaptea noapte de veghe, simptoamele păreau că cedează.* ARGHEZI, S. VIII, 103. *Am început să-l descos discret pe unchiul Alec Zănoagă, doctorul, asupra simptomelor gravidității.* CĂLINESCU, S. 85. *Nici un simptom nu prevestea că peste doi ani ... avea să moară.* BLAGA, H. 133, cf. DL. *Trecui pe la spital ... și le povestii simptomele.* PREDA, I. 211, cf. DM. *Boala ulceroasă, în forma ei obișnuită, se manifestă cu unele simptome destul de caracteristice.* ABC SĂN. 372. *La orice simptome alarmante convoacă toate mamele ca remediile să fie eficace.* V. ROM. octombrie 1964, 91. *O tumoare ... dădea simptome de un dezechilibru nervos extrem de grav.* M 1968, nr. 6, 31. *Fata care așteaptă să moară, ... chinuită de simptomele bolii.* CINEMA, 1968, nr. 10, 15, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Fig. Tot ceea ce indică o stare anormală individuală sau socială; manifestare **(3)**, indiciu. V. semn **(II 1)**. *Noaptea se arată în Parma simptome de mișcări revoluționare.* CR (1831), 52¹/4. *Simptoame (semne) de tulburare au izbucnit noaptea din 2 februarie.* AR (1834), 127¹/1. *Nici o simptomă secretă nu favorea, nici depărta simțămintele acestor tineri.* ASACHI, S. L. II, 13. *Una din simptomele barbariei este de a fi totdeauna și în toate supuși primejdiilor* (a. 1848). DOC. EC. 952. *Preste puțin, își scoase capetele de hidră, ... altă simptoma a unei discordii fatale.* BARIȚIU, P. A. III, 207. *A fost numai o simptomă a preunei boale politice.* GHICA, C. E. I, 33. *Vigoarea fizică și psihică este simptomul cel mai cert al răpedii înmulțiri a unei naționalități.* HASDEU, I. C. I, 61. *Simptomă funestă, nu mai cutezai a-mi întreba inima.* BARONZI, M. 475/9. *Ca măsură a judecății simptomelor vom lua raportul în care scriitorii noștri pun cultura occidentală cu propria noastră cultură* (a. 1869). PLR I, 264. *Ne dă un nou exemplu pentru acel simptom de suferință ce i-l cunoaștem deja și care se numește contrazicere.* MAIORESCU, CRITICE 183. *Pesimismul dezgustului, ce este simptomul societăților bolnave de anemia intelectuală* (a. 1888). PLR I, 387. [Cei scăpați] *veniră în Ardeal, unde vedeau simtoamele unei mișcări.* SION, P. 313. *Și-a întrerupt întrebările atunci fiindcă i s-au părut primele simtome ale lașității.* REBREANU, R. II, 188. [Prăbușirile,] *în aceeași săptămînă, a altor bănci ... se dovediseră un grav simptom de maladie financiară.* CAMIL PETRESCU, P. 236, cf. C. PETRESCU, C. V. 62. *O mai largă răspîndire a cărții românești este primul simptom îmbucurător.* VIANU, în PLR II, 414. *La aceste simptome de anarhie s-adaugă jafurile comise de unii panduri și arnăuți.* OȚETEA, T. V. 237. *Ratarea mi se pare o boală a voinței, boală gravă cu simptome caracteristice.* CĂLINESCU, C. O. 23. *Toate acestea ...*

nu sînt decît simtomele de descompunere ale societății capitaliste. RALEA, S. T. II, 199. *Simptome care nu prevestesc nimic bun.* BOGZA, A. Î. 556. *Simptomele aparente ... se dezvoltaseră la maximum, pe măsura dezlănțuirii năpraznicii maladii sociale.* V. ROM. mai 1954, 259, cf. DL. *Răspunsese ca cu o voce de parcă niciodată n-ar fi auzit de simptomele de care pomenise el.* PREDA, R. 457, cf. DM. *La noi nu apare nici un simptom de renegare a predecesorilor.* IST. LIT. ROM. II, 253. *Fenomenul de alienare și de standardizare întru ferocitate a omului... i se revelează ca un simptom prevestitor al fascismului.* T mai 1964, 65. *Să fie, oare, un simptom că foarte multe istorii ale artei din epoca modernă menționează abia în treacăt creațiile artei decorative?* CONTEMP. 1969, nr. 1 169, 7/2. *Polemica... e unul dintre principalele semne de sănătate ale unei culturi, tot așa cum intoleranța față de critică e simptomul unei maladii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 104, 5/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *simptome* și (rar) *simptoame*, (învechit) *simptomuri* (VULCAN, T. 25). — Și: (ieșit din uz) **simptómă** (pl. *simptome*) s. f., **simtóm** s. n., **simtómă** (pl. *simtome*), (învechit) **simtoámă** (pl. *simtoame*) s. f., (grecism învechit) **simptómata, simtómata** s. f. pl.

— Din ngr. συμπτώμα, lat. **symptoma**, germ. **Symptom**, fr. **symptôme**, it. **sintom.** — **Simtomata, simptomata** < ngr. συμπτώματα.

SIMPTÓMATA s. f. pl. v. **simptom.**

SIMPTOMÁTEC, -Ă adj. v. **simptomatic.**

SIMPTOMÁTIC, -Ă adj. 1. (Învechit) Întîmplător. *Iară amintirea oricînd cu vreo primejdie simplomatecă penele le-ar cădea.* CANTEMIR, I. I. I, 59, cf. GÁLDI, M. PIAN. 252.

2. (Despre boli sau despre simptome) Care indică existența unui proces patologic în organism; (despre boli) care se manifestă prin anumite simptome **(1)**. *Se divide sau se împarte în o boală idiopatică și simtomatică.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 77/14. *Această boală simtomatică se haracterisește și se cunoaște din gălbenceala feței trupului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 389/27, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Emoroidele se împart: în dinlăuntru și dinafară... și simplomatice (numai după întîmplare, în nindicăcioase și nevindicăcioase).* CORNEA, E. I, 11/20, cf. PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU[2]. *Se poate constata că în carbonul simplomatic experimental... fibrele musculare devin uniforme.* BABEȘ, O. A. I, 133, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre fenomene morbide) Care are caracter de simptom **(1)**; care se referă la simptomele unei boli. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre tratamente sau despre medicamente) Care urmărește vindecarea unei boli prin înlăturarea simptomelor **(1)** ei și nu a cauzelor care o provoacă. *Medicamente care se adresează cauzelor bolilor... sau simplomelor bolilor (simplomatice).* BELEA, P. A. 263, cf. DL, DM, DN[2]. *Tratamentul este numai simplomatic.* ABC SĂN. 331, cf. DEX.

3. Fig. Care indică existența sau apariția unei anumite stări de lucruri, a unui anumit proces. V. semnificativ. *Faceți dintr-un fapt singuratic un fapt simplomatic.* D. ZAMFIRESCU, Î. 68. *„Zburătorul" închină... pentru resurecția simplomatică a idealului.* LOVINESCU, S. I, 504. *Destinul zbuciumat al acestor înființări, desființări și reînființări are o mare valoare simplomatică.* D. GUSTI, P. A. 207. *Cazului nu i-aș acorda nici o însemnătate, dacă nu mi s-ar părea nespus de simplomatic.* BLAGA, ÎN PLR II, 623. *Teoria este... un moment deosebit de simplomatic în ideația romantică.* id. z. 84. *Speculațiile filozofice, care încearcă să repună pe om în cadrul existenței, sînt simplomatice.* RALEA, S. T. II, 210, cf. DL, DM. *Eroul realizează biografia simplomatică a insului intelectual într-un context istoric.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 3/3. *Structurile sufletești sînt văzute exclusiv prin sfera actelor lor simplomatice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 23/1. *Cred că primele mele piese sînt simplomatice pentru starea mea de spirit din anii războiului.* ib. 1971, nr. 125, 20/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *E simplomatic, totuși, că romanul social românesc s-a mărginit numai la atît.* LOVINESCU, C. IV, 10. *Simplomatic — clocotea, sub rînduri, în articole și scrisori, un strigăt de durere.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 76. *Simptomatic este că, ori de cîte ori ne dăm osteneala să cercetăm dincolo de aspectul actual al formelor artei populare, ni se întîmplă adesea să dăm peste forme ale artei culte.* OPRESCU, S. 164. *E desigur simplomatic că mai toți protagoniștii lirismului postpașoptist se trag din Muntenia.* V. ROM. ianuarie 1965, 97. *Semantica structurală sau cea simplomatic denumită, din ce în ce mai frecvent, tradițională.* L. ROM. 1967, 101. *S-au înmulțit simplomatic, de la o vreme, filmele în două serii.* CINEMA, 1973, nr. 5, 24/2.

— Pl.: *simplomatici, -ce.* — Și: (învechit) **simptomátec, -ă, simtomátic, -ă** adj.

— Din ngr. συμπτωματικός, lat. **symptomaticus, fr. symptomatique.**

SIMPTOMATOLÓGIC, -Ă adj. Care ține de simptomatologie, privitor la simptomatologie. *Chestiunea miastheniei este din cele mai interesante din punct de vedere simplomatologic, patogenic și terapeutic.* PARHON, O. A. I, 343, cf. DM, DN[2], M. D. ENC.

— Pl.: *simplomatologici, -ce.*

— Din fr. **symptomatologique.**

SIMPTOMATOLOGÍE s. f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul simptomelor și semnelor diferitelor boli, precum și cu recomandarea metodelor corecte ale căutării și constatării lor în vederea precizării diagnosticului; semiologie **(1)**, semiotică (v. semiotic **1**). Cf. NEGULICI. *Simplomatologie practică spre cunoștința boalelor de bile.* LITINSCHI, M. IV/7. *Simplomatologia calculelor vesicale și etiologia lor.* TURNESCU, C. 69, cf. ANTONESCU, D. *Percepțiile termice sau olfactive joacă un rol aproape numai în simplomatologia medicală.* VIANU, P. 124, cf. DL, DM, DN[2], DEX. ✦ Totalitate a manifestărilor clinice și de laborator ale unei boli, care permit recunoașterea bolii respective și diferențierea ei de alte afecțiuni. Cf. YGREC, M. N. 443. *Problema encefalitei epidemice l-a interesat... prin simplomatologia ei foarte variată.* PARHON, O. A. I, XII. *Periostita cronică are o evoluție lungă și simplomatologie atenuată.* ABC SĂN. 280, cf. DN[2]. *Nu se studia nici etiologia și nici simplomatologia generală a afecțiunii în cauză.* G. BARBU, A. V. 39, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *În ce privește simplomatologia socială, diagnosticul e mai totdeauna just.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 1/5.

— Pl.: *simplomatologii.*

— Din fr. **symptomatologie.**

SIMPTÓMĂ s. f. v. **simptom.**

SIMSÁR s. m. v. **samsar.**

SIMSÁȚIE s. f. v. **senzație.**

SIMSAȚIÚNE s. f. v. **senzație.**

SIMTIMÉNT s. n. v. **sentiment.**

SIMTIMENTÁL, -Ă adj. v. **sentimental.**

SIMTIMENTALITÁTE s. f. v. **sentimentalitate.**

SIMTOÁMĂ s. f. v. **simptom.**

SIMTÓM s. n. v. **simptom.**

SIMTÓMATA s. f. pl. v. **simptom.**

SIMTOMÁTIC, -Ă adj. v. **simptomatic.**

SIMTÓMĂ s. f. v. **simptom.**

SIMȚ s. n. **1.** Facultate a ființelor de a percepe impresii din lumea exterioară cu ajutorul organelor senzoriale specifice, (rar) s e n s **(II 1)**, s i m ț i r e **(1)**; sistem receptor unitar, corespunzător unei anumite categorii de stimuli din lumea exterioară sau din interiorul organismului. V. s e n s i b i l i t a t e **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Nările slujesc... la simțul mirosului.* KRETZULESCU, A. 308/13. *Aici numărăm... inima cu sistema vaselor și organele simțurilor.* VASICI, M. II, 99/17. *Materia constituie toate corpurile ce ne încongiură și pe cari le putem cunoaște cu simțurile noastre.* BARASCH, I. N. 10/6. *Nu sîntem lipsiți de simțul auzului.* NEGRUZZI, S. I, 245, cf. PONTBRIANT, D. *O altă veste bună..., mai puțin pipăită simțurilor..., deșteaptă noaptea din somn .pe copii!* ODOBESCU, S. I, 234. *A posteriori sînt dimpotrivă cunoștințele ce se capătă prin experiență și prin simțuri.* GHEREA, ST. CR. II, 43, cf. ȘĂINEANU². *Viețuitoarele încep să capete simțuri rudimentare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 51. *Aurora zîmbea, ca și cum o muzică nespus de curată... ar împresura-o..., mîngîindu-i toate simțurile.* AGÎRBICEANU, S. P. 85. *Autorul și artiștii să se adreseze nu numai simțurilor, ci sufletului și creierului.* în PLR II, 230. *Parcă pierduse simțul pipăitului.* GÎRLEANU, N. 164. *Și toate simțurile-s niște clape.* AL. PHILIPPIDE, A. 9, cf. RESMERIȚĂ, D. *Oare lucrurile sînt așa cum le observăm noi prin simțurile noastre?* BABEȘ, O. A. I, 2, cf. CADE. *Care e adevărul stabilit prin cele cinci simțuri omenești.* VISSARION, B. 236. *Se mai deosebesc onomatopeile de cuvintele expresive prin limitarea sferei lor de acțiune la simțul auzului.* IORDAN, STIL. 91, cf. SCRIBAN, D. *Spectacolul ăsta înnebunitor îl voi gusta ... cu toate simțurile.* MIHĂESCU, D. A. 212. *Numai văzul și auzul sînt simțurile cu adevărat artistice.* VIANU, A. P. 42. *Efectul imediat al simțurilor nu putea duce decît la o destrămare...a acestei arte.* OPRESCU, A. M. 28. *Apropiindu-se de comodă începu s-o palpeze... cu o sforăitură de concentrație a simțurilor și a memoriei.* CĂLINESCU, S. 74. *După o noapte de nesomn, simțurile și-au închis zăvoarele.* BLAGA, H. 112. *Gîndirea e o complicație și o derivare a simțurilor.* RALEA, S. T. III, 131. *Monete false și bune circulă amestecate, greu de deosebit din pricina impreciziunii simțurilor noastre.* BOGZA, A. Î. 393. *Acustica, în care clasăm fenomenele ce interesează simțul auzului.* CIȘMAN, FIZ. I, 6. *În veghile ei nesfîrșite i s-au ascuțit simțurile.* VINEA, L. I, 250, cf. DL, DM. *Multă vreme s-a crezut că simțurile... la pești ar fi destul de simple.* AP 27. *L-a interesat tot ce cade sub simțuri.* CINEMA, 1969, nr. 3, 36, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Organe de simț* sau (învechit) *organele simțurilor* = organele periferice ale percepției senzoriale. *Toate organele simțurilor... primesc impresiile ce le vin din afară și le transmit creierilor.* KRETZULESCU, A. 5/23, cf. M. D. ENC. ✦ (La pl.) Însușirea de a fi senzual; (în special) înclinație spre plăcerile trupești; erotism; senzualism **(1)**, senzualitate **(1)**, (rar) sexualism, (învechit) simțualism, simțualitate. *Băile de mare se mai întrebuințează și... la neputința bărbătească, la slăbiciunea de simțuri.* FĂTU, D. 182/21. *Corupțiunea... răspîndește împrejurul ei o atmosferă în care delicatețea simțurilor să strică.* GHICA C. E. I, 184. *Cel ce plecase dintre noi iubea viața cu patimă,... o trăia cu toate simțurile lui.* ANGHEL, PR. 143, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ne-am înfruptat cu nesaț din toate desfătările simțurilor și ale minții.* M. I. CARAGIALE, C. 53, cf. CADE. *Urmau ceasuri de neștiință în care numai simțurile vorbeau.* VLASIU, D. 257. *Ceaiul de flori și rădăcina* [de nufăr alb] *... ar fi liniștitor... pentru potolirea simțurilor.* VOICULESCU, L. 230. *Îi apăruse în simțurile adormite imaginea de altădată a Olimpiei.* SADOVEANU, O. IX, 169. *Dănuț... e mereu prins între simțuri și reverie.* RALEA, S. T. I, 67. *E umilitor să nu poți să-ți stăpînești simțurile.* H. LOVINESCU, T. 309, cf. DL, DM. *Am mai așteptat, cu simțurile strunite, cuprinși de neliniște.* V. ROM. octombrie 1964, 11, cf. M. D. ENC., DEX. *Două fete tinerele Mi-o stricat mințile mele, Mințile, simțurile.* FOLC. MOLD, I, 177.

2. (Urmat de determinări care indică natura, felul) Capacitate înnăscută a cuiva de a sesiza, de a înțelege și de a evalua rapid și corect un fenomen, o situație etc., s i m ț ă m î n t **(2)**, s i m ț i r e **(5)**, (rar) s e n s **(II 2)**; (urmat de determinări care indică domeniul) predispoziție **(2)** sau aptitudine a cuiva pentru (a face) ceva. *Să-l facem să înțeleagă simțul dreptului și al datoriei.* GHICA, C. E. I, VII. *Putem produce... o deșteptare a simțului de viață în poporul român.* MAIORESCU, CRITICE, 37. *Acei care n-au nici dreptate, nici simț poetic sînt criticii* (a. 1880). PLR I, 341. *N-am simțul critic prea rafinat.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 497, cf. GHEREA, ST. CR. I, 346. *Cu simțul său rafinat, senatul pătrunsese caracterul lui Ștefan.* XENOPOL, I. R. IV, 83. *Poporul românesc se bucură de mult simț artistic.* în PLR II, 33. *Sfinții făcuți cu multă ușurință de condei, cu simț pentru decorație.* IORGA, C. I. III, 69. *Pînă să ajungă omul la înțelepciunea asta, trebuie să i se îngroașe și să i se lăbăcească simțurile.* AGÎRBICEANU, S. 45. *Pleoapele mi se ridică de peste ochi și recăpătai simțul realității.* HOGAȘ, DR. I, 164. *Pentru aceia cari au... simțul realității, popoarele stau într-o conexiune strînsă și inalterabilă.* în PLR II, 283. *Pentru acest rezultat, e necesar un extrem simț artistic.* IBRĂILEANU, S. L. 64, cf. RESMERIȚĂ, D. *Maria se întoarce la bărbatul ei, în care se luptă simțul onoarei și iubirea.* LOVINESCU, C. IV, 119. *Simțul politic al diriguitorilor Europei Centrale.* TITULESCU, D. 343. *Madam Bizdîgă luă apărarea soțului, din simț de solidaritate conjugală.* C. PETRESCU, Î. II, 142. *Ce simț admirabil al realității vii în dialogurile cu țăranii.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 318. *Jignea... simțul nostru plăpînd de justiție umană.* I. BOTEZ, B. I, 14. *Simțul artistic l-a trezit în mine sora mea Felicia.* BRĂESCU, A. 63. *Lică Păun se impusese... printr-un simț nativ și precis al fenomenului social.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 31. *Mi-a citit poeme scrise de el, foarte muzicale, cu simț al metaforei.* VLASIU, D. 290. *Se întoarse iar fără nici un simț de măsură.* SADOVEANU, O. IX. 123. *Această împărțire corespunde unei distincții pe care o face... simțul nostru gramatical.* PUȘCARIU, L. R. I, 25, cf. SCRIBAN, D. *Simțul nuanțelor este atît de dezvoltat.* VIANU, A. P. 238. *Aceste dese călătorii îi stimulează simțul observației.* OPRESCU, S. 35. *Omul are simțul juridic dezvoltat.* ARGHEZI, S. VII, 21. *Se înțelege, Iorgu avea simțul teatrului.* CĂLINESCU, S. C. L. 57. *Se deșteptase, ce-i drept, în mine un simț al datoriei.* BLAGA, H. 40. *Grecii antici rîdeau cu poftă, deși nu le lipsea nici simțul fatalității.* RALEA, S. T. II, 200. *Bascii au avut în sînge simțul ordinei.* BOGZA, A. Î. 290. *Are simț psihologic.* PAS, L. II, 113. *Părăginitul cavaler are totuși simțul sacrificiului.* VINEA, L. II, 34. *Voronca rămîne tot el însuși, cu adîncul său simț al fantasticului.* V. ROM. februarie 1957, 206. *N-ai simțul umorului.* H. LOVINESCU, T. 156. *Dar ceea ce e surprinzător în romanul Adelei este simțul peisajului.* CONSTANTINESCU, S. III, 199, cf. DL. *Simțul operativității în conducere nu uimi pe nimeni.* PREDA, R. 392, cf. DM. *Îl pricepeau, cu simțul lor tainic, doar copiii.* LABIȘ, P. 426. *I-am lipsit de simțul militar.* BARBU, PRINC. 51. *Și-a păstrat întotdeauna un simț al măsurii.* IST. LIT. ROM. II, 726. *Teatrul e o tribună pe care nu ai dreptul să urci fără simțul unei mari răspunderi.* T august 1964, 84. *Nedotat cu simțul realităților exacte, Ioanide se arată dezarmat în fața primejdiilor.* V. ROM. noiembrie 1964, 118. *Un deosebit simț al nuanțelor.* L. ROM. 1967, 277. *Simțul măsurii, al nuanței și al justiției, al autocontrolului sever.* CINEMA, 1968, nr. 10, 37. *În arta nouă românească sînt curente... apărute nu prin import, ci prin simțul actualității.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 26/2. *Izbutea să imprime elevilor ei simțul proporțiilor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/2. *Presa de partid participă cu simț patriotic și condei ascuțit pentru întărirea disciplinei în muncă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212. *Pînzele sale se disting printr-un excepțional simț al detaliului revelator.* CONTEMP. 1971, nr.

1 291, 7/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Simț moral* = facultate de a deosebi binele de rău. *Se nimicesc prin această fărădelege sîrguința, virtutea... și simțul moral.* VASICI, M. II, 38/20, cf. DL. *Li se trezește simțul moral.* PREDA, R. 116, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Simț practic* = îndemînare deosebită în a rezolva diferite chestiuni (concrete). *Pictorul n-are nimic din ceea ce se cheamă „simțul practic" al vieții.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 364. *În întîiul stadiu de muncă... dumnealui mai cîștigase mult simț practic.* AGÎRBICEANU, S. P. 160. *Era... prevăzut cu un deosebit simț practic.* IST. LIT. ROM. II, 422, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Simț de răspundere* = seriozitate, rîvnă, conștiinciozitate în îndeplinirea sarcinilor primite sau asumate. *Organele de partid și de stat... trebuie să lucreze cu mult simț de răspundere.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 387. *Simțul de răspundere exercită o puternică influență asupra maselor.* GÎ 1968, nr. 931, 2/6. (Rar) *Simț comun* = bun-simț, v. b u n. *Pentru că n-avea simțul comun; pentru că vorbește de pe ceea lume.* NEGRUZZI, S. I, 259, cf. CADE, DL, M. D. ENC. ✦ (Astăzi rar) Sens **(I 1)**. *Simțul acestor versuri și mai cu seamă focul cu care erau cîntate făcu o urîtă impresiune.* FILIMON, O. I, 156. *Chiar de reținea ele substantivul „mlăciha", fie și sub forma de „vlah", tot încă n-ar fi știut să-l întrebuințeze în simțul cu care... îl întrebuințau indianii.* HASDEU, I. C. I, 41. *Crez ideea pe care mi-ai dat-o și e plină de simț.* BARONZI, M. 479/23. ✦ (Rar) Sentiment **(1)**; pasiune **(4)**. *Prin simțuri prețioase Să atestăm la lume virtuți de apărat!* MUREȘANU, P. 137/ 3. *Vrea Nimic să nu-și refuze din tot ce simțul cere.* MACEDONSKI, O. I, 261. *A cîntat cu mult simț și cu multă exactitate toate romanțele.* BACALBAȘA, S. A. I, 214. ✦ (Învechit, rar) Poftă **(1)**; capriciu. *Elescu îi înșira numele acelor obiecte* [rochii, giuvaieruri etc.] *destinate a satisface simțurile iubitei sale.* BOLINTINEANU, O. 462.

— Pl.: *simțuri.* — Și: **sinț** s. n. BARCIANU, ALEXI, W.

— Postverbal al lui **simți.**

SIMȚÁR s. m. v. **samsar.**

SIMȚAVÁRĂ s. f. v. **simțivară.**

SIMȚĂMÍNT s. n. **1.** (Adesea urmat de determinări care indică natura, felul) Proces, stare, atitudine, manifestare afectivă specifică umană, mai durabilă și mai complexă decît emoția, reprezentînd reacția (pozitivă sau negativă a) individului față de alte ființe, față de obiecte și de fenomene sau față de sine însuși; sentiment **(1)**, simțire **(4)**, (învechit) simțiciune, (învechit, rar) sens **(II 2)**. *Cinstesc simțimentul domniii tale care te îndeamnă spre acest fel de întrebare.* CR (1831), 12²/8. *Poezia se face plăcută... cu adîncimea sau căldura simțemintelor.* RUS, I. I, 196/19. *Vedem că, siliți de ocărecare simțimînt dureros din lăuntru, plîngem cu toate acestea de multe ori fără să vrem.* FM (1847), 186²/12. *Una-i dragostea curată, cealaltă îi trupească, Cu una la simțimenturi se pleacă și se închină.* CONACHI, P. 4. *Misia istoriei este a ne arăta... această dezvoltare a simțimîntului și a vieții omenești.* BĂLCESCU, M. V. 3. *Bolnavul... ce simțiment de mulțumire cearcă din aceasta.* MAN. SĂNĂT. 1 9/3. *Un adevăr în gura poetului este o poezie; un simțiment în inima lui este o poezie.* ROM. LIT. 326²/33. *N-are nici un simțimînt uman.* PELIMON, I. 174/24. *Găsește totdeauna publiciști care să-i atribuie calități..., simțiminte care niciodată nu s-au apropiat de inima lui.* GHICA, C. E. II, 561, cf. PONTBRIANT, D. *Nu putu cu toate acestea să nu admire simțimîntul de onoare... cu care bătrînul boier apăra onoarea fiicei sale.* FILIMON, O. I, 170. *Am primit epistola... în care-mi faceți cunoscut simțămintele de înalta bună-voință* (a. 1866). URICARIUL, X 364. *Istoricul poate fi numai român prin simțimînt.* HASDEU, I. C. I, IX. *Nici o recomandație nu putea fi mai bună pentru Elescu înaintea Elenei, decît simțiminte le lui.* BOLINTINEANU, O. 421. *Cu simțiminte de recunoștință și cu inima plină de speranțe, ai intrat în templul tutulor și în loc de statuie ai găsit idoluri.* MAIORESCU, CRITICE, 72. *Să capete simțăminte delicate, noblețea inimii, gustul pentru litere și arte* (a. 1880). PLR I, 337. *Impresiunile ce...* [vînătoarea] *produce asupra imaginațiunii și asupra simțimintelor omenești.* ODOBESCU, S. III, 50. *Al doilea,... trebuie să analizăm... ce anume simțiminte afective și morale vor sugera.* GHEREA, ST. CR. II, 11. *Atunci cînd cugetarea se încorda sub îmboldirea unui simțămînt adînc, se găseau și în Dacia accente mai pasionate pentru a-i da rostire.* XENOPOL, I. R. I, 203. *Acest simțimînt îmi umple, îmi pătrunde toată firea.* DAVILA, V. V. 86. *Astfel s-a dat peste acea lume nouă de gîndiri și simțăminte care a îmbogățit literatura.* în PLR II, 42. *Un simțimînt de neliniște cuprinse pe Ana.* D. ZAMFIRESCU, A. 176, cf. ȘĂINEANU². *Școala aceasta lăsase la o parte influența realității uitînd că sînt simțiminte, credințe, tradițiuni.* PETICĂ, O. 433. *Deși învălmășeala simțemintelor sale ținea încă, el fu totuși mai liniștit după ce trimise volumul.* AGÎRBICEANU, A. 138. *În sufletul ei de fugarnică, încolțește un simțimînt stăruitor de milă.* GÎRLEANU, L. 96, cf. RESMERIȚĂ, D. *Voia să omoare în el toate simțemintele ce-i răscolise sufletul.* ARDELEANU, D. 52. *Ceea ce a făcut ca tainicul meu simțămînt de iubire să se închege a fost numai mila.* M. I. CARAGIALE, C. 83, cf. CADE. *Și cu cît se zbătea să se apere, cu atît simțimîntul acesta i se sfredelea mai adînc în inimă.* REBREANU, NUV. 283. *Un simțimînt ciudat îmi grăbea bătăile inimii în fața pădurii aceleia.* COCEA, S. I, 11, cf. SCRIBAN, D. *Viața... o părăsesc fără regret, cu un simțămînt de adîncă și smerită recunoștință.* CĂLINESCU, C. O. 35. *Aceste simțiminte erau... iubirea născîndă pentru domnișoara Elenuța Rodeanu.* VIANU, A. P. 324. *Un simțămînt de neagră înstrăinare mă lua în stăpînire.* BLAGA, H. 73. *O parte din națiune nutrește anumite simțăminte, altă parte nutrește altele.* PAS, L. I, 246. *N-aș vrea să nutrim în sufletele noastre simțămîntul trufiei prostești.* TUDORAN, P. 412, cf. DL. *Se pomeni cuprins de un simțămînt nesuferit.* PREDA, D. 19, cf. DM. *Găsi ciudat simțămîntul care-l cuprinsese; începînd poate chiar de astăzi, se va lepăda de falsa sa identitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 17/2, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Urmat de determinări care indică natura, felul) Capacitate înnăscută a cuiva de a sesiza, de a înțelege și de a evalua rapid și corect un fenomen, o situație etc., s i m ț **(2)**, (rar) s e n s **(II 2)**; p. e x t. (adesea în construcții cu verbul „a avea") impresie, opinie, convingere care se fundează pe intuiție, pe afect, pe o apreciere subiectivă etc.; faptul de a-și da seama de ceva, c o n ș t i i n ț ă; sentiment **(2)**, simțire **(5)**. *Astă încungiurare și simțimîntul mîntuirei lor îndemnară pe jane a cuteza să iasă din ascunsul lor tremurînd.* ASACHI, S. L. II, 38, cf. PONTBRIANT, D. *Păstrarea și cultivarea sîmțemîntului estetic încă e o erudiție pentru a cîștiga pic cititor* (a. 1897). PLR I, 480. *Un simțimînt aspru și drept al datoriei îi îndrepta umerii și-i învîrtoșa glasul.* C. PETRESCU, C. V. 343. *Avea simțămîntul că s-a ușurat de-o povară.* V. ROM. mai 1958, 42. *Astfel ne-am dat mai bine seama de simțămîntul nostru național.* T iunie 1964, 9. *Cînd... îmi spuneau că sînt fii ai comunelor în care-i cunoscusem, desprindeam din cuvintele lor simțămîntul mîndriei.* SCÎNTEIA, 1963, nr. 6 589.

— Pl.: *simțăminte.* — Și: (ieșit din uz) **simțemînt, simțimînt,** (învechit) **simțimént** (pl. *simțimenturi*), **simțemînt** s. n.

— **Simți** + suf. *-ămînt* (după fr. *sentiment*).

SIMȚECIÓS, -OÁSĂ adj. v. **simțicios.**

SIMȚEMÍNT s. n. v. **simțămînt.**

SIMȚÍ vb. IV. T r a n z. **1.** A fi informat, pe cale senzorială, despre existența, despre activitatea, despre efectul etc. unui lucru, ale unui fapt, ale unei calități etc.; a prezenta sensibilitate **(1)**; a avea senzația că..., a p e r c e p e **(1)**. *Adurară-se spre mere rane și nu le sînțiu*

(n-am priceput d), împărtiră-se și nu mileuiră-se. PSALT. 63. *Pre miroseniia voastră cea bună nu mi-ê voia să o simțu* (cca 1560). CUV. D. BĂTR. I, 11/9. *Mearse acolo și sărută el: și simți miroseniia veșmîntului său.* PALIA (1581), 107/4. *Și simțiiu rană foarte iute și [ne-] vindecată* (a. 1633). GCR I, 81/31. *Nu sămț eu nemică de înfocătura aceștii căldări.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 7r/35. *N-au simțit nici foamete, nici seate... nici alte névoi a trupului* (a. 1692). GCR I, 297/21, cf. ANON. CAR. *Urzicîndu-să orbul ori la mîni, sau la picioare, el simte arsura că-i de urzică* (a. 1799). GCR II, 171/7, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Oamenii simt gerul cu usturimea pielii mîinilor și a obrazului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 13/26. *Picioarele lui nu simț pardoseala cea arzătoare, abia răsuflă în mijlocul vîrtejelor de fum:* HELIADE, L. B. I, 43/22, cf. I. GOLESCU, C. *A murit la 26 ale lunii trecute, în vîrstă de 56 ani, de o patimă a ficatului ce a simțit-o întîi în vremea unei lungi petreceri la Indii.* CR (1836), 65[1]/27. *Animalele... simțese și adeseori înfățoșază semne de giudecată.* I. CIHAC, I. N. 4/6. *Simte o ameteală în cap care seamănă cu beția.* DESCR. AȘEZ. 70/21. [Prună] *mare rotundă, de o față viorie frumoasă, carne[a]-i mălăiață, gustu-i puțin simțit.* BREZOIANU, A. 328/26. *Cu maniera aceasta abia are cineva timp să simte amărăciunea aloiului.* MAN. SĂNĂT. 88/16. *Toți acii care simțesc un leșin la stomah... vor face bine a se scălda... după gustare.* FĂTU, D. 46/19. *Un lapte simț că curge prin vinele-mi acum.* ARISTIA, S. 50/17. *Simțind picioarele-mi slăbind, am închis ochii și m-am ținut... ca să nu cad.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Poate ședea cineva... în apă fără să simță umezeală.* PENESCU, M. 28/2. *Am simțit că mi se mlădie picioarele, că mi se aprinde capul.* GHICA, C. E. I, 45, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 254. *Dacă, vrei să cunoști Ieșul, caută împregiur și îi videa; miroasă și l-îi simți.* ALECSANDRI, T. I, 83. *Organul inteligenței percepe sau simțește imaginea unui lucru.* CONTA, O. F. 57. *Își simte gîtu-atuncea cuprins de brațe reci.* EMINESCU, O. I, 95. *A născut pruncul, fără a simți cîtuși de puțin durerile facerii.* CREANGĂ, P. 101. *Simte genunchii părăsindu-l.* CARAGIALE, O. I, 26. *Plecă... simțind că-i cam tremurau picioarele.* ISPIRESCU, Ț. 9. *Nu vedem soarele, dar îl simțim că e acolo, arzînd ca un foc mare.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 359. *Deodată simți pe umăr o atingere ușoară.* BACALBAȘA, S. A. I, 180. *Adese stînd la cină Simț lacrimile des.* COȘBUC, P. I, 60. *Simț inima bătîndu-mi tare.* IOSIF, PATR. 13. *Puteri am... mîna dreaptă n-o mai simț din umăr.* DELAVRANCEA, O. II, 224. *Pe la unsprezece noaptea am simțit că mă înăbuș de tot.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 41. *Căldura trupușorului înfășat pătrundea prin toate cîrpele, și o simți în vîrful degetelor.* AGÎRBICEANU, S. 503. *Simțea căldura soarelui, mirosea cîmpul, dar lumina nu mai era nicăieri.* GÎRLEANU, N. 188. *Își turna un pahar de vin,... gusta din el și aștepta o clipă ca să-i simtă aroma.* HOGAȘ, DR. II, 105. *Mergea tăcută, împovărată de gînduri amarnice, fără să mai simtă pămîntul sub picioare.* REBREANU, I. 102. *Respirarea pură, fină pe care o simțeam pe obraz ca o șoaptă.* IBRĂILEANU, A. 51, cf. RESMERIȚĂ, D. *Alîta simte, că i se bate inima cam supărător.* BASSARABESCU, S. N. 13, cf. CADE. *Avea fierbințeală mare, simțea cum i se scurge sudoarea în boabe ude pe frunte.* MIRONESCU, S. 13. *Nu-și mai simțea mîinile; avea senzația că vîrful urechilor a devenit sfărîmicios ca porțelanul.* C. PETRESCU, C. V. 138. *Simțise cum se adună oboseala, ca o furnicare, în genunchi.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 29. *Venea... pășind apăsat ca și cînd ar fi vrut să spună că simțea pămînt sub picioare.* VLASIU, D. 323. *Simți o arsură la deget.* TEODOREANU, M. I, 57. *Nu simțeam gerul, dar trebuie să-mi fi pătruns înghețul la oase.* VOICULESCU, P. I, 114, cf. SCRIBAN, D. *Îmi aud bătăile inimii și-mi simt cele mai mici mișcări ale ei.* MIHĂESCU, D. A. 169. *Simt, la încheietura mîinilor, și azi strîngerea rucavițelor înseilate cu ametist.* ARGHEZI, B. 119. *Un fluture de trece, Simț aerul mai rece.* CĂLINESCU, L. L. 130. *Era... cam pe la jumătatea lui august și simțeam răcoarea nopții.* STANCU, M. I. 47. *Șiruri întregi de oameni... simt... broboanele grele de sudoare.* BOGZA, C. O. 41. *Simțeau că îi arde sub tălpi.* PAS, L. I, 31. *Nu își mai simțea pumnii, atît îi ținea de strîns.* TUDORAN, P. 139, cf. DL. *Parfumul îi-a otrăvit suflarea. Tu nu simțești mirosul de ogor.* ISAC, O. 20. *Îi veni să plîngă cînd simți capul mic și ușor rezemat de umărul lui.* T. POPOVICI, SE. 230, cf. DM. *Oamenii simțeau cum le sporește sîngele în vine.* BARBU, PRINC. 13. *Își simți în palma stîngă bătăile inimii repezi.* V. ROM. noiembrie 1964, 12. *Am strîns-o puțin lîngă mine, s-o simt mai aproape.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 6. *Simțeam miros de brazdă și românesc belșug.* VULPESCU, P. 9. *Regretul... m-a făcut să strîng pumnii pînă am simțit unghiile înfigîndu-se în carne.* V. ROM. decembrie 1966, 24. *Femeia simți apa rece prelingîndu-i-se pe gît, pe piept, pe spinare.* BĂNULESCU, I. 14, cf. M. D. ENC., DEX. *Cine leapădă floarea nu simte mirosul ei.* ZANNE, P. I, 169. *Ca să simți dulceața mierei, trebuie să lingi degetul ce-l bagi în miere.* id. ib. III, 669. *Omul caută leac unde simte că-l doare.* id. ib. V, 374. ◇ Fig. *Celălalt au alcătuit cărți pre care de le vei suge simți dulceața și nectariul de la Athina.* MOLNAR, RET. 6/25. *Azi simt cum noaple se coboară Pe dimineața mea de ieri.* GOGA, POEZII, 272. *Visez... la o celate magnifică și somnolentă unde să-mi depăn pașii singuratici și să simt adierea eternității.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 1/2. ◇ Expr. **(Popular) A simți un ghimpe la** (sau **în**) **inimă** (ori **în cuget**) v. ghimpe. **A simți un gol la** (sau **în**) **stomac** v. gol. ◇ Absol. *Animalele sînt trupuri ce cresc, nasc, viază și simt.* GENILIE, G. 124/19. *Puterea de a simți, de a gîndi și de a voi caracterizează creierii animalelor.* CONTA, O. F. 43. *A trăi înseamnă a se mișca, a simți și a gîndi.* în PLR II, 56. *Nu mai simțea, nu mai gîndea.* I. BOTEZ, B. I, 43. *Se silea să înțeleagă, să simtă. Și-l pufnea rîsul.* COCEA, S. II, 151. *Shakespeare nu gîndea și nu simțea mai mult decît copistul lui?* VIANU, S. 6. *Lumea întreagă simte și gîndește, dar nu fiecare om poate formula gîndirea și simțirea.* ARGHEZI, în PLR II, 87. *Am găsit oameni care mai gîndeau și mai simțeau, cum gîndeam și... eu pe-atunci.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 113. ◇ Refl. impers. *S-a simțit că vine un frig de afară.* ARGHEZI, S. VII, 189. ◇ Refl. pas. *Răcoarea dimineții începe să se simtă.* HELIADE, O. I, 215. *Nici... o adiere de vînt nu se simte.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 238. *Se vedeau marginile uzate, se simțea mirosul de benzină.* C. PETRESCU, Î. I, 95. *Se simțea în adevăr un miros tare.* VOICULESCU, P. I, 107. ✦ Intranz. P. restr. (Popular și familiar) A mirosi **(1)**. (Tranz.) *Cei mai mulți români întreabă foarte adesea „nu simți nimic?" în loc de „nu mirosi nimic?"* PUȘCARIU, L. R. I, 198. ✦ (Familiar) A durea. *Îmi simt încheieturile.* ✦ Refl. A fi conștient de propria sa stare fizică. *Se simte bolnavul ostenit ca după o muncă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 295/17, cf. I. GOLESCU, C. *Pătimașul se simte toată ziua bolnav.* DESCR. AȘEZ. 26/19. *După spălare... trebuie... să umblăm dacă ne simțim în putere.* FĂTU, D. 13/20. *Cum te mai simți, frate Paisie?* NEGRUZZI, S. I, 160, cf. PONTBRIANT, D. *Dacă un om ... se strămută în alt climat..., deodată se simte mai viguros.* CONTA, O. F. 217. *Se simțea murind și n-avea cui să lese moștenirea urei lui.* EMINESCU, P. L. 3. *Se simte bolnav și mai ales foarte ostenit.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 450. *Mă simțeam obosit ca după o întreagă zi de drum.* HOGAȘ, DR. I, 80, cf. CADE. *Nu mă simt încă în stare cu totul normală de sănătate.* I. NEGRUZZI, în PLR I, 251. *Se simțea odihnit și gata să le înfrunte pe toate, încă un an, cu puteri nouă.* C. PETRESCU, Î. I, 20. *Domnia Sa nu se simțește mai bine decît după ce vede pe domnul doctor Rudolf Barboni.* SADOVEANU, O. XI, 461, cf. SCRIBAN, D. *Mă simt mai bine acum.* H. LOVINESCU, T. 105. *Mă simt rău.* BARANGA, I. 212. *Ieremia barem se simțea ca beat.* TUDORAN, P. 31, cf. DL. *Sora dumitale... nu se simte bine, zice că îi e foarte rău.* PREDA, R. 61. *Se simți obosit de toate și-l privi pe Ardeleanu cu ostilitate.* T. POPOVICI, SE. 255, cf. DM. *Dacă se simte sleită de puteri e din cauza timpului frumos și a anilor ei, zîmbise doctorul.* V. ROM. noiembrie 1964, 15, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) A îndura. *Nu puține rele și stricăciuni au simțit ținuturile românilor*

de dînsul. C. CANTACUZINO, CM I, 15. *Să simțesc, și eu, ca tine, chinurile țării mele.* DAVILA, V. V. 191.

2. (Despre ființe, mai ales, despre oameni; complementul indică mai ales ființe sau acțiuni ale acestora) A-și da seama, spontan și instinctiv, de prezența cuiva sau a ceva. *Să vicleneacă să nu-l simță alții.* DOSOFTEI, PS. 33/8. *Calul cunoaște frumusața stăpînului și... simte că poartă... frumos călăreț* (a. 1773). GCR II, 90/32. *Cu anevoie se va putea mișca un ce dimprejurul ei, pe care să nu-l simță, să nu-l princeapă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 84/8. *Simț că mișcă lufa, auz crîngul trosnind.* HELIADE, O. I, 187. *Iată că simțiră oștile moscicești venite la Nipru.* MAG. IST. II, 15/4. *Se silea ca Erotocrit pe ea a nu o simți.* PANN, E. I, 114/19. *Cum ne-au simțit spurcații de turci au început să dea năvală asupra noastră.* GHICA, S. 16. *Aș simți-o că-i aproape și ar ști că o-nțeleg.* EMINESCU, O. I, 157. *Am simțit că sparge cineva ușa; de frică să nu m-apuce în casă să mă omoare, am ieșit pe dincolo pe fereastră.* CARAGIALE, O. VI, 236. *Tu tiptil vii pe la spate, Nici te simt, de lin ce-aluneci.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 257. *Ar fi mers în casă, dar dac-o simțea De pe pași tîlharul?* COȘBUC, F. 106. *Știu eu ce să zic?... Să nu ne simță nenea Tudose!* DELAVRANCEA, O. II, 402. *Nici bărbatul nu făcu nici o mișcare care ar fi vădit că a simțit-o intrînd.* AGÎRBICEANU, S. 55. *Ne apropiarăm fără să ne simtă.* HOGAȘ, M. N. 105. *Dacă nu m-a oprit la trei pași, înseamnă că nu m-a simțit.* MIRONESCU, S. A. 74. *Am ieșit prin bucătărie, ca să nu mă simtă nimeni și m-am dus jos la pod.* SEBASTIAN, T. 27. *Călca așa ușor, că nu-l simțeai.* VOICULESCU, P. I, 175. *Hoțește de-ai călca, simt pașii tăi, o, Til.* CĂLINESCU, L. L. 125. *Potriviseră așa lucrurile ca oamenii... să le dea de veste dacă simt ceva.* CAMIL PETRESCU, O. II, 28. *Nu-l simțisem nici cînd venise, nici cînd plecase.* STANCU, R. A. III, 7. *Simte cum cineva mare, necontenit, mătăhălos, se apropie să-l strîngă de gît.* BOGZA, A. Î. 238. *Or fi iar tîlharii! mi-am zis. Or fi simțit ceva, bleslemații, și se pregătesc de jaf.* TUDORAN, P. 40, cf. DL, DM. *Simțeam că-i cineva pe aproape și că se uită la mine.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 38, cf. M. D. ENC., DEX. *Și cum nimerii și calc Cu piciorul peste prag Nevasta mă și simțește, Iute spre prag se pornește.* MARIAN, SA. 19, *Să mi-o sărut di-adurmită, Ușiur'el să nu ma simtă!* FOLC. OLT.—MUNT. I, 99. ◇ Absol. *Călugărița simți, sări o dată în sus.* ISPIRESCU, L. 30. *Am ieșit fără să simtă.* C. PETRESCU, Î. I, 103. ◇ Refl. impers. *De-abia la cîrciuma lui Avrum începe să se simtă că satul trăiește.* REBREANU, I. 11. (Expr.) (Popular) **A se simți de ziuă** = a începe să se facă ziuă. *Stele în așternut pînă se simți de ziuă.* DAN, U. 12. ◇ Refl. pas. *Și să făcu bună pace de toate părțile... și nu să simtie nemică necăiri de tîlhari.* NECULCE, L. 147. *Altor ființe din univers abia li se simte lucirea.* GENILIE, G. 8/14. *Cînd... să vor simți tîlhari ascunși prin păduri, hățișuri sau văi, datori sînt sătenii... să dea îndată de știre.* REGUL. ORG. 156/15. *Nici o poiană nu se simțea pe aproape.* GALACTION, O. 210. *Strada nu se vede, dar se simte.* H. LOVINESCU, T. 207. *Se simte în toate înviorarea pe care o aduce primăvara cîștigată pe negîndite.* TUDORAN, O. 282. ✦ (Popular: despre animale) A adulmeca. *Mă simțesc cîinii lui Trăsnea, și la mine să mă rupă.* CREANGĂ, A. 67. *Cine de pază nu simțea mai bine ca el apropierea dușmanului.* AGÎRBICEANU, S. P. 16. *Căprioara cum îl simte, Lasă locurile sti imte.* ALECSANDRI, P. P. 164. *Cînd l-a simți că s-apropie, va lătra de trei ori și ne-a da de știre.* RETEGANUL, P. III, 35. ◇ Absol. *Cînd furăm ca la o zvîrlitură de băț aproape de stînă cînii simțiră.* HOGAȘ, DR. I, 56.

3. (Complementul indică însușiri, manifestări sau acțiuni care sînt, mai ales, ale oamenilor, ori împrejurări sau situații create, de obicei, de aceștia) A lua cunoștință și a înțelege atît pe cale intuitivă, cît și, mai ales, bazîndu-se pe elemente logice, pe judecată; a resimți **(1)**. V. anticipa, intui, presimți, prevedea **(3)**, ști **(1)**, vedea. *Puterea doveadei acestea bine simțindu-o Lucius.* MAIOR, IST. 144/20. *Trăgînd mreaja din rîu a simțit că e foarte grea.* ȚICHINDEAL, F. 243/3. *Și tot ei vorbesc mereu, Nu simt c-altora l-e greu.* MUMULEANU, C. 149. *Începînd încă de acolea a face practice private observații, am fost simțit greutatea sarcinii unui începător doctor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, LII/16. *Voi cunoașteți virtuțile lor private mai bine decît noi, care nu simțim decît viițiurile lor publice.* HELIADE, L. B. II, 90/20. *Cine nu simte în țara noastră lipsa așezămînturilor?* (a. 1829). PLR I, 29. *Doar vom simți mai bine sfintele datorii ce avem către România.* GENILIE, G. 227/5. *Îl simțise cu ceva părăluță.* GORJAN, H. IV, 164/19. *Cine anume este nu știu, dar simt că este un înger de frumusețe și de blîndețe.* ASACHI, P. R. 32/23. *Simțiră ei trebuința d-a scăpa gloria părinților din uitare.* MAG. IST. I, 5/29. *Cea mai însemnătoare împrejurare care face de a simți astăzi comerțul din lăuntrul Prințipatului felurite neîndemînări... este lipsa mijloacelor de a să transporta... productele țării* (a. 1843). DOC. EC. 802. *Ei simțiră cu prisos efectul loviturilor lui Mihaiu.* MAG. IST. I, 258/6. *Să se asigureze îndată toate casele publice..., ca să lumineze pe cei ce încă nu simt folosul ce aduce această asigurare* (a. 1848). DOC. EC. 953. *Ți-am simțit înțelepciunea, și-acele ce le gîndești.* PANN, E. II, 4/11. *Tot omul bine născut simte că nu e dirept a urî cineva nici un popor.* ARISTIA, PLUT. VII_2/11. *Știi cît te iubesc..., și-apoi simțesc că-ți sînt folositoare, trebuitoare.* NEGRUZZI, în PR. DRAM. 426. *N-am simțit neputința de-a da creștere copiilor noștri... în țări streine.* PENESCU, M. I II/4. *Trebuie să căutăm a pune pe fiecare român în stare... să simtă respectul ce trebuie să aibă omul către sine și către ceilalți oameni.* GHICA, C. E. I, VII. *Păturică, simțind că ei voiesc a vorbi despre ale lor, se depărtă puțin.* FILIMON, O. I, 139. *Nu simțiți c-amorul vostru e-un amor străin?* EMINESCU, O. I, 157. *Celui mai mare îi veni vremea de însurat și baba simțind asta, umbla val-vîrtej să-i găsească mireasă.* CREANGĂ, P. 4. *Știu mult la băiatul ăsta, căci e inteligent și vesel, înzestrat cu bune purtări și frumoase sentimente și apoi simt că și el are oarecare simpatie pentru mine.* CARAGIALE, O. VII, 231. *Iară Michai simțind cele ce i se pregăteau, vru a se duce la Țarigrad.* ISPIRESCU, M. V. 6. *Lassale lucra sprijinindu-se pe dînsul și totuși n-a fost în stare să simtă ce contrazicere era în capul său.* IONESCU-RION, S. 111. *Ea simte cît de rău i-a stat în haina ei cea largă.* COȘBUC, P. I, 69. *Simțind că moartea limpurie-l darmă Aruncă-n zorii deșteptării noastre Întîiul glas de trîmbiță de-alarmă!* IOSIF, V. 128. *Simțim greutatea ce o luăm asupra noastră, dar credem... că vom izbuti.* în PLR II, 48. *Acum simțea că ar fi datoria lui să vorbească, să-i spună că încă n-a vorbit cu tată-său, să afle vreo scuză, vreo explicație.* AGÎRBICEANU, S. 48. *Călugărul se uită ființă la mine, ca și cum ar fi simțit ticluirea minciunii.* HOGAȘ, DR. II, 26. *Simți că nădejdile ei de fericire se risipesc.* REBREANU, I. 257. *Simțeam cum îi radiază viața prin ușoara-i îmbrăcăminte.* IBRĂILEANU, A. 89. *La prima lectură sau reprezentare a unei comedii a lui Caragiale, simțim că personagiile nu puteau să aibă alt nume.* Id. S. L. 74, cf. RESMERIȚĂ, D. *Știind că în asemenea clipe ușurare se află în destăinuire, simțeam că așa ceva nu era departe.* M. I. CARAGIALE, C. 69, cf. CADE. *Nepotul simte că acuși începe viața: drumul printre alții.* TEODOREANU, C. B. 76, cf. SCRIBAN, D. *Tata a simțit că a mers prea departe.* CAMIL PETRESCU, P. 201. *Nu mai întreba. Simt că dacă mai întrebi, am să răspund. S-ar putea să-ți pară rău.* SEBASTIAN, T. 169. *Boierilor le spuse că merge la o moșie de-a lui din Prahova, încît nimeni nu simți în București că rămîne țara fără voevod.* C. GANE, TR. V. 398. *De la Ion Neculce și pînă la Creangă a curs vreme îndelungată... și unul și altul simțesc însă sufletul cel veșnic al neamului.* SADOVEANU, O. XIX, 249. *Trebuința pe care o simte omul de a uni, într-o singură serie, cuvintele înrudite... produce fenomenul numit... etimologie populară.* PUȘCARIU, L. R. I, 17. *Din tonul în care mama îmi vorbea despre aceste lucruri, simteam însă că Munții Apuseni puteau, totuși, să fie o margine.* BLAGA, H. 13.

Simțind clar limitele dintre filozofie și poezie, fără să le surrapună, a trăit experiența dramei misterului în versuri substanțiale. CONSTANTINESCU, S. III, 11, cf. DL. *Și tu n-ai simțit amenințarea?* PREDA, M. S. 23, cf. DM. *Viața i se schimba și începea să simtă acest lucru.* BARBU, G. 41. *Elevii... să simtă răspunderea pentru calitatea activității depuse.* GÎ 1968, nr. 933 4/3. *Aici simțim modalități de corelare ce țin de specificul unei construcții muzicale.* M 1968, nr. 1, 17, cf. M. D. ENC., DEX. *Dar ascultă-mă pe mine Căci ce simț eu nu-i a bine.* ALECSANDRI, P. P. 181. *Cînd simțea De vremuri rele, Trăgea Oile-n perdele.* TEODORESCU, P. P. 514. *Că mîndruța, fălul meu, Cînd simțește că îi-i rău,... Te leagă la cap și-ți trece.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 14. *Prostovanu a ieșit la drum ș-a simțit că s-a făcut un bilci.* VÎRCOL, V. 54. *Fata-a cam simțit că nu ie lucru curat.* O. BÎRLEA, A. P. II, 406. *E d-apoi d'i la lună nant'e simțăș't'e că nu le merge rău.* id. ib. 467. ◇ Absol. *Duca-vodă, simțind și temîndu-să, au luat pe-acel răzășent de l-au trimis într-o noapte la cămărașul de ocnă.* NEGULCE, L. 196. *Tu, singura mea stăpînă,... ai simțit.* CONACHI, P. 101. *Faustulus ... a crescut pruncii fără să simtă nimeni.* ARISTIA, PLUT. 50/31. *Cine-i spusese? — Nimeni... simțise el.* DELAVRANCEA, O. II, 210. ◇ Refl. impers. *Se simte că nu e cruce de voinic în casă.* DELAVRANCEA, H. T. 134. ◇ Refl. pas. *De la vremea ce au început să umble paralele așa precum mai sus să arată, s-au simțit deodată lipsirea lor din prințipat* (a. 1843). DOC. EC. 797. *Aliația lui Aron cu principii creștini s-au simțit în grabă la Constantinopole.* IST. M. 206/9. *Acest adevăr s-a simțit asemenea și în Țara Românească.* MAG. IST. I, 187/4. *Un nou avînt spre clădirea de mărețe biserici se simte însă supt domnia lui Petru Rareș.* IORGA, C. I. II, 25. *Se simte o abilitate în această formulă.* TITULESCU, D. 105. *În operele lui de atunci se simt răsunete ale marelui romantic englez.* SADOVEANU, O. XX, 465. *Vocea lui mlădioasă în care se simte cînd un hohot de rîs, cînd o lacrimă înăbușită.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 141, cf. SCRIBAN, D. *Se simte în fiorul care străbate peisajul ceva din lupta surdă și nemiloasă care se dă în străfunduri.* BOGZA, A. Î. 29.

4. (Complementul indică mai ales stări afective) A fi cuprins, stăpînit de..., a fi (foarte) tulburat, impresionat de...; a încerca, a resimți **(1)**. V. trăi **(7)**. *Pentru că atîta bucurie și veselie vor să simte sfinții în rai* (a. 1692). GCR I, 298/22. *Dar nu rămîn să nu simțesc o mulță plăcere cînd să pomenesc.* AMFILOHIE, G. F. 19v/12. *Mai vîrtos mă voi bucura văzîndu-le* [pe muieri] *că simt ocara.* MUMULEANU, C. 41. *Cu toate că simț a voastră durere și mă împărtășesc de a voastră mîhnire, dar mă îngrozesc de această mînie.* HELIADE, L. B. II, 11/3, cf. I. GOLESCU, C. *Ne face să simțim și această bucurie de a ne făli în mîinile noastre cu gazeta patriei noastre* (a. 1829). PLR I, 18. *Simțind o deosebită plăcere ce se poate socoti un fel de nebunie, de a nimicnici fericirea lor.* MARCOVICI, D. 13/8. *Cine poate avea așa de împietrită inimă încît să nu simtă în sufletul său cea mai mare compătimire și milă pentru acești nenorociți.* DRĂGHICI, R. 21/13. *Simte părere de rău pentru mari nenorociri.* AR (1834), 122[1]/44. *Cel sărac nu vede grijele și încurcăturele celui bogat, nici simte dezgusturile și scîrbele celui puternic.* BUZNEA, F. 12/13. *Este oare cu puțință să nu simțiți îndurare?* CONACHI, P. 87. *În urmă să-i simtă dorul și rana ... veninată.* PANN, E. I, 119/10. *Oricare turbare în inima ta simți.* ARISTIA, S. 21/19. *Inima începu a mi se bate și simții o neliniște oarecare.* NEGRUZZI, S. I, 67. *Eu, domnule, nu simt entuziasmul dumitale.* GHICA, C. E. I, 161. *La darurile tale eu nu simț bucurie, De-mbunătățiri rele cît vrei sintem sătui.* ALEXANDRESCU, M. 6. *Ah! tînăra ghirlandă ce fruntea mea încinge Usuce-se acuma, eu nu simț nici un dor.* BOLINTINEANU, O. 2. *Nu se poate să fi simțit vreodată ură pentru mama ta.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 15. *Fiecine simte un fel de iritare, pe care o atribuie la mii de cauze accidentale* (a. 1889). PLR I, 390. *Sufletul mi-l simt cuprins de melancolie.* COȘBUC, F. 130. *Scriitorii... nu-și simțeau nici o chemare față de lumea românească, de poporul din care fac parte.* IORGA, în PLR II, 150. *De ce nu-l putea iubi și nu simțea decît ură pentru el?* ANGHEL, PR. 45. *Nu simt nimic în mine.... Mi-ești drag ca un frate, dar nu te iubesc.* DELAVRANCEA, O. II, 35. *O vedea că vorbește cu o gravă seriozitate și iar simți o milă neîndurată în suflet.* AGÎRBICEANU, S. 412. *Nu simțise nici durere, nici bucurie.* GÎRLEANU, L. 11. *Nu țin minte să fi simțit frică vreodată.* HOGAȘ, DR. I, 24, cf. RESMERIȚĂ, D. *De la fire nu simt atragere decît pentru femeile oacheșe.* M. I. CARAGIALE, C. 83, cf. CADE. *Pruncul simte prima voluptate la sînul cald, dulce și rotund al mamei.* I. BOTEZ, B. I, 75. *Mata mi l-ai dat! — se ilumină Olguța, simțind fericirea vinovaților care-și găsesc din senin un complice la răspundere.* TEODOREANU, M. I, 42. *Nu simțea nici o tragere de inimă pentru casă, nici o dorință de a-și isprăvi lucrul.* DAN, U. 157, cf. SCRIBAN, D. *De-ntîrzii simt o spaimă, de vii; melancolie.* CĂLINESCU, L. L. 128. *Simt cîteodată un fior Din creștet străbătîndu-mi trupul.* BLAGA, P. 17, cf. 29. *Generația noastră, dacă își simte vreo chemare, va trebui să dea lupta pe terenul etic.* în PLR II, 336. *Simțeam în suflet un fior.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 16. *Simți un interes abstract în descifrarea versurilor sale.* CONSTANTINESCU, S. III, 7, cf. DL, DM. *Candidatul sau candidata simte o chemare pentru meserie.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Absol. *Ah! ferice cine nu iubește și nu simte.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Să nu simtă, să nu vadă, Orice-ar vedea să nu creadă.* TEODORESCU, P. P. 318. ◇ Refl. pas. *Frică nespusă a nu se simți cumva.* PANN, E. I, 101/11. *În glasul lui se simțea o turburare mare.* DUNĂREANU, CH. 94. ✦ (Cu determinări ca „nevoia", „cea mai mare nevoie", „mare nevoie" etc., adesea urmate de un verb, de obicei la conjunctiv sau la infinitiv) A considera necesar; p. ext. a fi stăpînit de tendința lăuntrică de a face, de a avea, de a dobîndi etc. ceva, a dori, a voi, a vrea. V. jindui, pofti, rivni **(1)**. *Am simțit nevoia de a să regularisi poliție, în chip ca ia să poată răspunde la aceste.* AR (1835), 29[1]/12. *Epitropia au simțit nevoia a se pregăti din pămînteni un clas industrios.* ASACHI, Î. 8/2. *Părăsește casa stăpînului său tocmai atunci cînd acesta simte cea mai mare nevoie de dînsul.* FILIMON, O. I, 97. *Frumosul îl ademenește, simte nevoia de a întrupa aievea formele și culorile.* în PLR II, 59. *Geții nu au simțit nevoia să aducă la ei noul tip, superior..., al săbiei mari de fier.* PÂRVAN, G. 394. *Simte nevoia să mă scuze cu orice preț.* CAMIL PETRESCU, P. 62. *Simțise nevoia să i se spovedească. la un pahar cu vin,... să-i spună ca unui frate, tot ce pătimise în ultimele zile.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 191. *În fața liniștii acesteia, simt nevoia să fiu agresiv.* COCEA, S. I, 56. *Nu am nici datoria și nu simțesc nici nevoia de a dezvolta interpretarea mea personală asupra operei.* SADOVEANU, O. XX, 270. *Simțim însă nevoia să scoatem în relief o singură particică din masa exprimată.* PUȘCARIU, L. R. I, 39. *Subiectul vorbitor simte... nevoia, de ordin strict intelectual, să pronunțe foarte închis pe „i".* IORDAN, STIL. 38. *După ceasuri de cutreierat s.mțeam nevoia de popas.* BLAGA, H. 196. *Bătrînii simțeau nevoia de hodină.* PAS, L. I, 19. *Simt grozav nevoia să mă plimb.* H. LOVINESCU, T. 338, cf. DL. *După cel mai mic efort simțea nevoia să se întindă.* T. POPOVICI, SE. 76, cf. DM. *Societatea autohtonă simte nevoia economică a noii tehnici.* H. DAICOVICIU, D. 52. *Nu există om care să nu fi simțit vreodată nevoia de a exterioriza stările sale sufletești.* M 1968, nr. 1, 12. *E atît de tînăr directorul, încît parcă simte nevoia să-și ascundă vîrsta vorbind tare și apăsat.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ A avea impresia, sentimentul că... *Pînă a doua zi,... simțeam că voi înnebuni.* CAMIL PETRESCU, U. N. 154. *Totdeauna, oricîți bani am avut, oricîte rochii, oricîte bijuterii, totdeauna am simțit că-mi lipsește ceva.* SEBASTIAN, T. 353. *Eu de cînd am primit telefonul simt*

că înebunesc. BARANGA, I. 182, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. A fi conștient de o însușire, de o dispoziție sau de o stare psihică proprie; a se considera, a se crede, a se socoti... *Mă simțeam răpit cu totul spre acest scopos înalt.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Mă simț îndestul de mare, n-am de ce a te-amăgi.* HELIADE, O. I, 420. *Bogaților îndărătnici! Cînd vă simțiți săturați de plăceri... alergați la aceste lăcașuri.* MARCOVICI, C. 23/5. *M-am simțit atît de pătruns de bucurie, încît lacrimi au curs din ochii mei* (a. 1836). PLR I, 38. *Cel ce se simte pe sine De adevărat viteaz.* PANN, E. II, 58/9. *Simțindu-se pe sine de amoriu însuflețită.* CONACHI, P. 98. *A mă lipsi de luptă cu mult mă simț pătruns.* ARISTIA, S. 70/29. *Mă simțeam foarte trist.* NEGRUZZI, S. I, 57. *Eu nu mă simț în stare.* GHICA, C. E. I, IX. *Căci pînă-în suflet mă simț pătruns!* ALECSANDRI, P. II, 116. *Ci eu în lumea mea mă simt Nemuritor și rece.* EMINESCU, O. I, 181. *Care dintre voi se simte destoinic a împărăți peste o țară așa de mare și bogată.* CREANGĂ, P. 184. *Se simțeau toți mai buni, mai tari, gata de orice jertfă.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 215. *Iusuf trecea nepăsător și sceptic, nu ca alți turci, care se simțeau înfiorați de evlavie.* BACALBAȘA, S. A. I, 147. *Mă simț atît de sus cu sufletul, ușoară ca o pasăre, încît nu te mai văd, jos.* D. ZAMFIRESCU, A. 12. *Prin truda lor l-au făcut să se simtă mai mult în rîndul semințiilor omenești luptătoare pentru lumină și fericire.* IORGA, P. A. II, 50. *Se simțea tot mai înrădăcinată în casa și familia aceasta.* AGÎRBICEANU, S. 464. *Te simțeai atras către dînsul de îndată ce intrai în vorbă cu el.* HOGAȘ, DR. II, 129. *Orice om care umblă are ascendent asupra celui care stă și care se simte pasiv.* IBRĂILEANU, A. 100, cf. RESMERIȚĂ, D. *Noaptea ne simțeam mai aproape de stele.* M. I. CARAGIALE, C. 39, cf. CADE. *Mă simt mărunt, inferior, îmbrăcat ca în haine streine.* CAMIL PETRESCU, P. 55. *Ascultînd cum plîng femeile două, mă simțisem umilit — o umilință pe care am înțeles-o mai tîrziu.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 16. *Așa-i făcut omu, să se simțească bine acolo unde se naște.* VLASIU, D. 239. *Moldovean cu strămoși de pe vremea lui vodă Ștefan, nu se mai simțea contimporan cu viața Parisului.* TEODOREANU, M. III, 9. *Pușkin nu încetează o clipă de a comunica sufletește cu norodul, al cărui interpret se simte.* SADOVEANU, O. XX, 457. *Nenorocirea e atît de grozavă, încît ne simțim și noi amenințați.* IORDAN, STIL. 36. *Băiatul nu avea nici o aluniță, lipsă de care el se simțea nefericit.* ARGHEZI, S. VII, 166. *Pusesem de-un timp la o parte acele elanuri, dar mă simțeam străin de mine însumi cînd le țineam sub surdină.* BLAGA, H. 131. *Solitudinea... omului care se simte înfiorător de singur în cafenele.* RALEA, S. T. II, 208. *El se simți cel mai bogat Curtean dintr-acea țară.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 150. *Avem toate motivele să ne delectăm, să ne simțim chiar jenați de ripostele drastice cu care l-am întîmpinat.* CONSTANTINESCU, S. III, 210, cf. DL. *Ba chiar începu să se simtă mîndru și să-și bată joc în sinea lui de cei care, în aceeași situație, făceau tărăboi mare.* PREDA, R. 11. *Cu asemenea om te simți în siguranță.* T. POPOVICI, S. 414, cf. DM. *În vocea lui vibrează toată tristețea omului care s-a știut o viață întreagă util, și se simte dintr-o dată de prisos.* T mai 1964, 83. *Dat fiind că momentul e grav, mă simt confuz.* VULPESCU, P. 11. *Nu mă simt pe de-a-ntregul calificat să pot prevedea unde vor duce drumurile muzicii.* M 1968, nr. 6, 16. *Îl ajutau la cîte o materie: unul la matematică, altul la fizică, fiecare acolo unde se simte mai stăpîn.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177. ◇ Expr. **A se simți acasă** (sau **la el acasă** ori **ca acasă** sau **ca la el acasă**, ori **acasă la el** sau **ca acasă la el**) ori **a se simți în** (sau **la**) **largul lui** (ori, rar, **în toate ale lui**) = **a)** a avea sentimentul că se află într-un mediu familiar, înconjurat de lucruri și de persoane cunoscute; a fi familiarizat cu ceva; **b)** (și în formele **a se simți la mama** ori **ca la mama** sau **a se simți acasă la mama** ori **la mama acasă** sau **ca acasă la mama** ori **ca la mama acasă**) a nu se simți stînjenit sau jenat de nimic, a-i fi (foarte) bine undeva sau la cineva. *În această lipsă desăvîrșită de zgomot și de mișcare Radu se simți în largul lui.* VLAHUȚĂ, O. A. 128. *Maestrul său îl plătea bine, dar el nu se simțea în toate ale lui.* SĂM. I, 86. *Voi avea grijă ca poetul familiei noastre să se simtă acasă la el în țara românească.* REBREANU, R. I, 164. *E un om care la volanul unei mașini, la o masă de bacara, într-un mare hall de hotel, se simte la el acasă.* SEBASTIAN, T. 339. *Aicea printre ardeleni mă simt acăsă.* BENIUC, V. 27. □ *Ne-am simțit la voi ca la mama acasă.* **A se simți cu musca pe căciulă** v. muscă (**I 1**). ✦ Refl. A avea, a da dovadă de bun-simț; a fi simțit **(2)**. *Spui altora să să simță. Și tu ședzi fără știință.* DOSOFTEI, PS. 166/17. *Noi nu ne mai culcăm astă-seară? Dacă dumnealui nu se simte, nouă ce ne pasă.* CONV. LIT. XLIII, 404. *Omul, dacă se simte, îți va lăsa și în mînă ceva.* ULIERU, C. 11. *Bătrîna îi făcu loc. Lisandra se simți și se strînci și ea într-un colț.* STANCU, Ș. 61, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Refl. (Popular) A se resimți **(2)**. *Acum zic și eu că poți duce vornicia pe viață fără să te simți.* CREANGĂ, A. 18, cf. DL, DM, DEX. ✦ Refl. (Învechit) A-și reveni **(2)**. *Dumnedzău... așteaptă și răbdă pînă la bătrîneațe, doară cîndva ne vom simți.* VARLAAM, C. 267. *În stare rea fiind... am năvălit în odăile cămărășii*[i] *... Unde pe dată simțindu-mă, m-am cunoscut și paguba ce mi s-au făcut* (a. 1835). DOC. EC. 570.

— Prez. ind.: *simt* și (învechit și regional) *simț, simțesc*, pers. 6 și (învechit și regional) *simțesc*; conj. și (învechit și regional) *să simț, să simțesc*, pers. 3 și (regional) *să simțească*, (învechit, rar) *să simte*. — Și: (învechit, rar) **sinți** vb. IV.

— Lat. **sentire.**

SIMȚIAVÁRĂ s. f. v. **simțivară.**

SIMȚÍBIL, -Ă adj. (Învechit) **1.** Care poate fi receptat pe cale senzorială. Cf. simți **(1)**. *Compoziția acestor ape varie... Sînt bune adesea de băut, de fert legumurile și n-au savoare simțibilă.* MARIN, PR. I, 81/29, cf. PONTBRIANT, D.

2. Care poate fi cunoscut și înțeles. Cf. simți **(3)**. *Sîntem datori... a face simțibile, prin figure 7 AB etc., deslușirile în care intrarăm.* BREZOIANU, A. 311/14.

3. (Despre substanțe chimice) Care este impresionat de anumiți agenți. V. sensibil **(I 1)**. *Reagent foarte simțibil spre aflarea mestecărilor metalice.* VASICI, M. II, 60/18.

4. (Despre oameni) Sensibil **(I 3)**. *Fămeile sînt fără contestație de o mie de ori mai simțibile, mai tolerante, mai spirituale și mai poetice decît noi.* FM (1846), 235[1]/6. *Plutarh... fiind foarte simțibile la dezonoarea... contra strămoșilor săi, a voit să-i răzbune.* ARISTIA, PLUT. L[1]/3, cf. PONTBRIANT, D. ✦ (Despre manifestări, trăsături etc. ale oamenilor) Sensibil **(I 3)**. *Ele* [virtuțile] *se află la grad foarte vrednic de cinște pentru dînsele și simțibil pentru toată lumea.* BREZOIANU, F. 123/5. *Ah! Limbajul acesta testimonează că simțibilul amor s-au stabilit lucrătoria înfocatelor sale dărde în sînul vostru.* C. NEGRUZZI, în PR. DRAM. 481.

— Pl.: *simțibili, -e.* — Și: **simțíbile** adj.

— **Simți** + suf. *-bil* (după lat. *sensibilis*, fr. *sensible*).

SIMȚÍBILE adj. v. **simțibil.**

SIMȚIBILITÁTE s. f. (Învechit) **1.** Sensibilitate **(2)**. *Prinții pile vieții sînt reformați... în două sisteme: a simțibilității nervelor și a iritabilității cărnurilor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXVI/5. *Unii sînt mai ajunși de simțibilitate și mai scăzuți de iritabilitate, și împotrivă.* id. ib. 98/8. *Coragiul și energia se capătă cu dărăpănarea simțibilității și gîndirii.* BREZOIANU, F. 107/11. *Contracțiuni musculare... cari lovesc țeapăn simțibilitatea apăsînd suprafețele închieurelor.* MAN.

SĂNĂT. 303/17. *Simțibilitatea este puterea ce au animalele d-a-și simți ființa lor.* BARASCH, I. N. 223/10.

2. Sensibilitate **(1)**. *Vom căștiga îndoit folos... prin cumpătata simțibilitate.* VASICI, M. II, 100/13. *Un nas de mijloc și ascuțit vestește ambițiune, entuziasm mare, simțibilitate; de multe ori finețe.* FIS. 138/20. *Consolațiunea sa la Apolonius... este un model de simțibilitate.* ARISTIA, PLUT. LXXXIX$_2$/30. *Argumentele acestea recomandă foarte mult simțibilitatea sufletului și bunătatea inimei.* GHICA, C. E. I, 161, *Putea să reușească, daca ar fi arătat mai multă simțibilitate.* FILIMON, O. II, 194. *Se împlea de farmec și de simțibilitate cînd vrea să laude ceea ce era nobil și frumos.* BARONZI, M. 430/19, cf. PONTBRIANT, D. *Caracterul natural al românului cu dispozițiile sale de eroism, generozitate, loialitate și simțibilitate ... a știut a le întocmi.* BOLINTINEANU, O. 357, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CONTRIBUȚII, III, 301, DL, DM, SFC VI, 64.

— **Simțibil** + suf. *-itate* (după lat. *sensibilitas*, fr. *sensibilité*).

SIMȚICIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) **1.** Afectat fizic. *Și tămăduindu-li-să ochii cei simțicioși, cerșură leuință s[u]fl[e]tească.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 125^r/32.

2. Sensibil **(I 3)**. *Carte ... întru carea au scris tainele și poruncile adevăratei noastre credințe... și alte multe de treabă pentru ceale ce sînt de a cugetăcioase ș-a simțecioase prăvitură.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 197^v/5, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 255, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *simțicioși, -oase.* — Și: **simțecióS, -oásă** adj.

— **Simți** + suf. *-cios.*

SIMȚICIÚNE s. f. (Învechit) **1.** Sensibilitate **(1)**. *Asta e un fel de simțiciune bolnăvicioasă și cam jumătate poetică, de care în viața mea am văzut vreo două sau trei pilde.* HELIADE, L. B. III, 49/7, cf. VALIAN, V. *Ei însă foarte se potrivesc la simțiciune, aplecări și obiceiuri.* FM (1841), 103^2/39, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 255, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DL, DM, DEX. ✦ Senzație **(2)**. [Apa oxigenată] *cînd se pune pe limbă pricinuiește pișcături și o simțiciune particulară, neplăcută.* MARIN, PR. I, 177/34.

2. Sentiment **(1)**. *Daca păcatul nu va putea stinge toată simțiciunea din inima omului, pururea va fi silit să fie înlăuntrul lui un judecător neimblînzit.* ÎMPEANUL, G. 74/14. *Cine poate descrie simțiciunea cu care să întorcea Nicola acasă spre a aduce ... o veste atît de grozavă.* FM (1842), 146^2/27. *Numai poezia poate să cuprinză și să espuie toate ideile, toate simțiciunile și toate cunoștințele de care poate fi primitoare natura omenească.* ib. (1846), 218^2/22. *Unește, zic, multa simțiciune a acelora ce merg lîngă voi și înaintea voastră.* BREZOIANU, I. 101/6. *Coarda celei mai delicate simțiciuni nu lipsi din inima sa poetică.* ODOBESCU, S. I, 293, cf. CADE, DL, DM, DEX. ✦ Simțire **(2)**; p. ext. plăcere; desfătare. *Produc beuturile spirtoase... împirea simțiciunei nu numai fisice, ci și morale.* VASICI, M. II, 37/26. *Cel bogat fără de minte nici o simțiciune n-are Nici la vreo desfătare poate s-aibă aplecare.* PANN, P. V. II, 24/13, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *simțiciuni.*

— **Simți** + suf. *-ciune.*

SIMȚIMÉNT s. n. v. **simțământ.**

SIMȚIMÎNT s. n. v. **simțământ.**

SIMȚIOÁRĂ s. f. v. **simțivară.**

SIMȚÍRE s. f. Faptul de a s i m ț i.

1. (Astăzi rar) Simț **(1)**. *De unde i-e carnea și ... ficații și splina și inema ... și sîngele și tușirea și fiiarea, de unde i-e simțirea de toate?* CORESI, EV. 507. *Li se împuținează* [bătrînilor] *sîngele și putearia simțirilor și li se împuținează și mintea.* PRAV. 258. *Toată știința din povața simțirilor să află.* CANTEMIR, I. I. I, 44. *Toate păcatele mele cele ce am făcut ... cu gîndul, cu vederea, cu auzul ... și cu toate simțirile mele.* BUCV. 15^r/16. *Toate puterile meale mă părăsasc, simțirile slăbăsc și nu vor să mă mai slujască* (a. 1750). GCR II, 48/28. *Dezmierdarea iaste desfătarea simțirilor.* MICU, L. 65. *Precum crierii sînt organ de obște al simțirii așa pîntecele iaste de obște vas al hranei.* CALENDARIU (1814), 104/7. *Nu va de alta să știe, fără numai de aceaia ce simțesc simțirile lui.* ȚICHINDEAL, F. 446/21. *Și vederea iaste simțire, mai subțire, adecă decît pipăirea mîinilor* (a. 1819). în L. ROM. 1965, 226. *Prin organele acestuia* [ale sufletului], *cea dinlăuntru icoană... naște simțirea.* ANTROP. 163/7. *Și la aceale lucruri să caute ... care nu cad subt simțire.* PETROVICI, P. 85/15. *Și cîtățimea mîncării sminteșle și preface sănătatea în boală; simțirea de foame înștiințează pe om.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 35/15, cf. I. GOLESCU, C. *Cele cinci simțiri precum: vederea, auzul, mirosul, gustul și pipăirea.* J. CIHAC, I. N. 8/23. *Prin systema nervoasă... se înțelege aceea masă care... spre simțirea trupului servește.* ANTROP. 150/9. *Armonia... despre care în muzică giudecă urechea, iar în zugrăvie ochiul și care armonie sau acord place simțirilor noastre.* ASACHI, L. 75^2/32. *Aceste boale sînt o turburare a sistemei nervilor, o simțire peste măsură acestora.* DESCR. AȘEZ. 107/7. *Cea dintîi stare a gîndirii ne stîrnesc lucrurile acele ce sînt în ființă alcătuite prin simțirea trupului.* GRAM. MOLD. 24^r/14. *Dacă auzul urechei ar fi avut o simțire Mai ageră.* CONACHI, P. 268. *Apa răce ... revarsă în tot timpul o simțire plăcută.* FĂTU, D. 8/13. *Zice că liliecii au un al șaselea simț adică: simțirea obiectelor prin întunerec.* BARASCH, I. N. 248/30, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 255. *Același corp material poate să ne procure sau să ne ocazioneze și simțirea coloarei lui.* CONTA, O. F. 46. *Simțirile-i* [ale vînătorului] *sînt în veci deștepte.* ODOBESCU, S. III, 17. *O încordare înaltă a atenției ascute simțirea auzului în singurătatea nopții.* CARAGIALE, O. I, 62. *M-ai ținut în orice clipă cu simțirile-ncordate.* MACEDONSKI, O. I, 94. *Simțirea setei ne dă suferințe mult mai mari decît foamea.* P (1887), 426. *Sunetele pot produce aceleași simțiri ca și lucrurile.* PHILIPPIDE, P. 80. *Răzimată de pervazul ușii, avui în adevăr simțirea că șovăiesc.* SĂM. I, 181, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Adîncimile subpămîntene ale Cetății sloboziră un freamăt depărtat de hăruire. Petrea Hărman primi prin tălpi simțirea acelui vuiet al afundului.* SADOVEANU, O. XIII, 354. *Folosul artei îl gustăm cu simțirea, cu sufletul și cu spiritul nostru.* VLASIU, D. 278, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Stare normală a organismului în care omul este conștient de ce se petrece cu el și în jurul lui, fiind stăpîn pe simțurile și pe facultățile lui intelectuale; (învechit) simțiciune **(2)**. V. c u n o ș t i n ț ă. *Cu toate acestea Lara nu și-a pierdut, încă, toate simțurile.* HELIADE, L. B. I, 150/12, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ L o c. a d j. și a d v. **Fără simțire** (sau **simțiri**) = (care este) lipsit de cunoștință; leșinat, fără cunoștință (v. c u n o ș t i n ț ă). *Moartea ... îl răpi și trupul îi zace acum înaintea noastră fără glas, fără simțire.* MAIOR, P. 50/18. *Obosit, fără simțire, a căzut la pămînt.* DRĂGHICI, R. 160/12. *La poale-i au căzut fără simțire.* CONACHI, P. 86. *Noi abia ieșisem din oraș și tu ai căzut aicea fără simțiri.* EMINESCU, G. P. 53. *Picioarele-i tremură, ametește și cade fără simțire.* BACALBAȘA, S. A. I, 201. *Acolo m-au găsit ai mei fără simțiri.* VOICULESCU, P. II, 180. *Acesta zăcea, fără simțiri, în cabina de la pupa.* TUDORAN, P. 631, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ E x p r. **A-și pierde simțirea** v. p i e r d e **(II 1)**; **A-și veni** (sau **a-și reveni, a aduce**) **în simțire** (sau **simțiri**) ori **a veni în simțirile sale** = a-și recăpăta sau a face să-și recapete cunoștința, a (se) trezi la

realitate (dintr-o stare de leșin, dintr-o stare patologică, din somn, dintr-o stare de reverie etc.). *Îndată am pus ca să rădice pe maică-ta... unde puțin au venit întru simțirile ei.* BELDIMAN, N. P. I, 17/21. *Viindu-mi în simțire, ce am cîștigat?* MARCOVICI, C. 7/13. *După ce și-au venit în simțire, au fugit cu mare grabă.* DRĂGHICI, R. 159/25. *Revino-ți în simțire, fata mea, deșteaptă-te.* ASACHI, P. R. 19/19. *Bolnavul în ziua viitoare și-a venit iar în simțiri.* DESCR. AȘEZ. 138/21. *Îți spui, vino-ți în simțire, ieși din aceste păreri Și* [gîndul] *nu-l mai lăsa să zboare după ale sale vreri.* PANN, E. I, 13/8. *Omul dacă apucă să cază la o patimă oarecare ... chiar Dumnezeu de-ar veni și i-ar zice să-și vie în simțiri, el nu l-ar asculta.* FILIMON, O. I, 231. *Vină-ți în simțiri, că doar nu poți tu pieri de-o lovitură de leah.* ALECSANDRI, T. 1 509. *Ivan atunci își vine în simțire și într-un buc iese afară cu pușca la umăr, să vadă ce este.* CREANGĂ, O. 143. *Gîndi că și-a venit fiu-său în simțire.* CARAGIALE, O. II, 272. *Viindu-și nițel în simțiri și neputîndu-se scula, a început a geme.* ISPIRESCU, L. 329. *Natalia își reveni numaidecît în simțiri.* D. ZAMFIRESCU, R. 172. *Vino-ți în simțiri, nepoate.* GALACTION, O. 54. *Tata... a leșinat. Cu mare greutate, unchiul Alec l-a adus în simțiri.* CĂLINESCU, S. 101, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Ieșit din uz) Gîndire; p. restr. minte **(3)**. *Aceste bunătăți cerești arătate cu înlesnită înțelegere și la cei fără simțire.* VĂCĂRESCUL, IST. 247/32. *Te numeri om slujfiJt și cu simțiri și se cade pricini ca aceste cît vii putè să le potoli* (a. 1790). IORGA, S. D. XVI, 367. *Simțirea cu totul le-au lipsit, încît nu pricep acum nici cuvîntul socoteală ce va să zică.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 62. *Copiii ce beu adeseori vin pierd încet, încet simțirea și se fac nătărăi.* DRĂGHICI, R. 29/8. *Simțirea noastră n-are mai lămurit sentiment de ele* [de corpurile cerești] *decît de Pămînt.* GENILIE, G. 2/25. *Un bou ca toți boii, puțin la simțire... Dobîndi-n cireadă un post însemnat.* ALEXANDRESCU, O. I, 230. *Filosof de-aș fi — simțirea-mi ar fi vecinic la aman!* EMINESCU, O. I, 48. *Să-și bea adecă simțirile.* ISPIRESCU, L. 106. *Și tu să te împiedici De-un cap fără simțire?* COȘBUC, S. 27. ✦ (Învechit) Trăsătură **(II 2)**; calitate. *S-au întrebuințat toate mijloacele putincioase spre a-i da cea mai bună educație, însă s-au negrijit desvălirea simțirilor morale.* ASACHI, L. 63^2/47. ✦ (Învechit) Înțelegere. *Elementele cele dintîi și cele mai neapărat cerute la o naționalitate sînt virtutea cu moralitatea și viia iubire și simțire de cinstea sa.* FM (1845), 381^1/13. *Icoanele și figurile vizibili ajută mult la simțiri.* ARISTIA, PLUT. LXXXV/25. *Cu cît persoanele sînt mai presus de critică, cu atît erorile literare trebuiesc supuse unei critice mai serioase și numai simțirea și combaterea acelor erori e mijlocul propriu de scăpare.* MAIORESCU, CRITICE, 70. ✦ (Învechit) Părere **(3)**. [Pămîntul] *ne poate da o mică simțire de maimărimea altor trupuri cerești.* GENILIE, G. 2/19. ✦ (Învechit, rar) Semnificație. *Multi cuvinte grecești și latinești le-am pus însuși acele ca să nu stricăm simțirea lor.* AMFILOHIE, G. F. I/17, cf. 2/9.

4. Denumire generică pentru stările sau reacțiile afective, a f e c t; p. r e s t r. (adesea urmat de determinări care indică natura, felul) proces, stare, atitudine, manifestare afectivă specific umană, mai durabilă și mai complexă decît emoția, reprezentînd reacția (pozitivă sau negativă a) individului față de alte ființe, față de obiecte și de fenomene sau față de sine însuși, s e n t i m e n t **(1)**, s i m ț ă m î n t **(1)**, (învechit) s i m ț i c i u n e, (învechit, rar) s e n s **(II 2)**; simțitate. V. p a s i u n e, p a t o s. *Simțirile toate îmi sînt curățite.* DOSOFTEI, PS. 24/2. *Cînți lui Amor În ceteră măiastră, A duor inimi simțiri libovite, Dulci năcazuri și patimi suferite.* BUDAI-DELEANU, T. V. 99. *Pearde simțire a toată cinstea.* PETROVICI, P. 49/20. *Sînt și unile din dobitoace cu simțire de om.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XVIII/3. *În Telemah toate sînt rezon, toate-s simțiri.* PLEȘOIANU, T. I, 44/25. *Nădăjduim că simțirile care ne însuflețează vor afla în domnia ta un tîlmaci voitor de bine cînd te vei întoarce în Franța.* CR (1829), 97^1/1. *Vă sfătuiesc cu cele mai prietenești simțiri ca să încetați răzvrătirea.* ib. (1831), 181^1/31. *Eu nu spuiu lauda; ci ceea ce simț și bucuria simțirei mă face a vorbi așa.* GENILIE, G. IV/11. *Prețuind noi și simțirea de care este mișcat aici iscălitul ... îndreptăm acest adres la Departamentu din lăuntru* (a. 1835). DOC. EC. 592. *Starea familiii și anumit o maștehă fără simțiri îl împiedecară de a declara pe Laura de fiica sa.* FM (1838), 34/2. *Un om prea cu simțiri și plin de înțelepciune.* GORJAN, H. II, 185/6. *Umilința și a lui în gînduri înadîncire arată simțirile de respect și de ascultare.* ASACHI, L. M. 17/36. *Vai mie! ... Ce putere ... Se rădică în simțirea bietei inimioarei mele.* CONACHI, P. 82. *Lacrimile pornesc simțirile-ndurării.* PANN, E. IV, 29/13. *Cînd fericirea amorțește oricare alte simțiri ale noastre.* NEGRUZZI, S. I, 78. *Aceste simțiri ... muma e datoare a i le desvăli* [copilului]. PENESCU, M. 6/13. *În ocnă comunică om cu om, își împarte simțirea și se consoală.* PELIMON, I. 181/13. *Iată-ne legați de o amiciție întemeiată pe stimă și pe identitate de ... simțiri.* GHICA, C. E. I, 37. *Vă rog ... să primiți asigurarea simțirilor mele de amicie.* ALECSANDRI, S. 14. *Iubirea țării ... ne-o-nsuflă nouă o nobilă simțire.* BOLINTINEANU, O. 203. *Ce ambiție calculătoare ar putea îndemna pe simplul sătean ca să-și întrupeze simțirea în forma poetică.* MAIORESCU, CRITICE, 4. *Inima? Cîtă simțire frămîntat-a ea în sine?* EMINESCU, O. IV, 45. *În ochii ei ar fi putut citi cineva două simțiri deosebite, luptîndu-se cu putere: dragostea și o grozavă frică.* GANE, N. I, 63. *Arabul atuncea pătruns de simțire, Pe brînci se tîrăște s-ajungă la el.* MACEDONSKI, O. I, 16. *Și apucîndu-i mîna, i-o strîngea cu dragoste, ca și cînd i-ar fi mulțumit de această comoară de simțiri necunoscute, pe care numai ea a știut să i le deștepte.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 91. *În scrisoare îmi spunea că tată-său o mărită peste trei zile cu un grec bogat de la Sulina, un negustor fără simțire, dar cu chîimirul gros.* BACALBAȘA, S. A. II, 12. *Iată fără îndoială niște agenți îndestul de puternici pentru a aduce pe poporul din Dacia la un sistem de gîndire și de simțire comun.* XENOPOL, I. R. I, 178. *Mai avem simțire-n inimi ca-ndeajuns să te slăvim?* COȘBUC, P. II, 76. *Înțelesese într-o clipă cît de puternică trebuie să fi fost simțirea ce făcea pe Matei să-și ascundă lacrimile.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 40. *Viața sufletească înseamnă înălțarea gîndurilor și desfășurarea simțirilor în ființa] omenească.* IORGA, C. I. II, 113. *Simțirea lui vibrează și ochiul lui alege.* ANGHEL, PR. 154. *Inima mea care, ușurată ca de subt lanțurile zgomotoase ale unei grele închisori, începu să bată în voie, cuprinsă de simțiri streine de dinsa pînă atunci.* HOGAȘ, M. N. 159. *Mergeau alături ... vorbind de lucruri indiferente, în care doar cîte o vorbă fricoasă amesteca ceva din simțirile lor.* REBREANU, I. 101, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Simțirea celui* [mai] *blestemat poet rămîne dureros de vie și de tînără!* GALACTION, O. 342. *Copil de țăran ... el păstra curățenia de simțire și idealismul limpede al poeziei populare.* COCEA, S. II, 348. *Limba este mijlocul nostru obișnuit de comunicare organizată a gîndurilor, preocupărilor și simțirilor noastre prin viu grai.* PUȘCARIU, L. R. I, 6. *Judecata, simțirea, voința lui deveniseră ecouri ale sufletului colectiv.* CĂLINESCU, O. I, 91. *Cugetarea și simțirea lui Shakespeare sînt tocmai acelea cărora elementele atribuite de obicei formei le-au adăugat plusul lor de determinări.* VIANU, S. 6. *Sîngele îmi suna în urechi, ridicat de simțire.* BLAGA, H. 89. *Iorga avea mijloace să insufle viață chiar locurilor comune, să mîngîie cu simțirea oameni, locuri, monumente.* CONSTANTINESCU, S. III, 260. *Seceta nu se abate numai asupra pămîntului, cînd moare iarba și tînjesc plantele și copacii, ci și asupra simțirii oamenilor, cînd se ofilesc ... sentimentele.* PREDA, R. 12, cf. DL, DM. *Sporiți-vă forța simțirii și-a minții.* LABIȘ, P. 436. *Cîntecul a fost din totdeauna mărturia bogăției de simțire artistică a poporului.* M 1968, nr. 6, 43. *Fără în-*

doială că literatura noastră încearcă să valorifice mediile, oamenii și simțirea noastră specifică. CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 1/4, cf. M. P. ENC., DEX. ◇ F i g. *Poate că și ea* [luna] *are o tainică-ntîlnire, Poate că stăpînită de-asemenea simțire Pășește-nvăluită în umbra unui nor.* ALEXANDRESCU, O. I, 142. *La ce simțirea crudă a stinsului noroc Să nu se sting-asemeni, ci-n veci să stea pe loc?* EMINESCU, O. I, 127. ✦ (Popular și familiar) Grijă (deosebită); p. e x t. bun-simț. *Se încăpățîna să se îmbrace în haine de acum zece ani și păstrate bine, fiindcă le purta cu multă simțire.* REBREANU, I. 171. *Haina răzășască ... curată și de croiu îngrijit dovedea bunăstare și om cu simțire de sine.* C. PETRESCU, R. DR. 22. *Nu șade frumos să te duci la gară, om ce te afli, ca o haimana fără rost și fără simțire.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 18. *Parcă ați fi animale, nu oameni. Un pic de simțire nu aveți.* H. LOVINESCU, T. 208, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. (Urmat de determinări care indică natura, felul) Capacitate înnăscută a cuiva de a sesiza, de a înțelege și de a evalua rapid și corect un fenomen, o situație etc., s i m ț **(2)**, (rar) s e n s **(II 2)**; p. e x t. (adesea în construcții cu verbul „a avea") impresie, opinie, convingere care se fundează pe intuiție, pe afect, pe o apreciere subiectivă etc.; faptul de a-și da seama de ceva, c o n ș t i i n ț ă; sentiment **(2)**, simțămînt **(2)**. *Simțirea nenorocirii lui, mustrarea cugetului ... i-au atacat sănătatea.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Capeți parcă simțirea că ai a face cu un alt creier decît cu acel ominesc.* PHILIPPIDE, P. 202. *Își mai făcea loc în el o simțire de curiozitate pentru figura aceea mohorîtă și ascetică din preajma lui.* SADOVEANU, O. IX, 153. *Am avut o clipă simțirea că mă aflu iarăși într-unul din tîrgurile de la noi.* id. ib. X, 386. *O undă de farmec, simțirea unei dezmorțiri s-a propagat atunci prin sufletele oamenilor.* VIANU, L. U. 79. *Izolăm dintre cele una sută cincizeci de titluri ale bogatei culegeri cîteva al căror fir conducător este ceea ce am numi simțirea de brăilean, sau conștiința brăileană a lui Perpessicius.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 93, 5/1.

— Pl.: *simțiri.* — Și: (învechit) **sănțire** (LB), **sințire** (BARCIANU, ALEXI, W.) s. f.

— V. **simți.**

SIMȚÍT, -Ă adj. **1.** (Despre existența, activitatea, efectul etc. unui lucru, ale unui fapt, ale unei calități etc.; construit cu verbul „a se face") Care a fost sesizat (pe cale senzorială). Cf. s i m ț i **(1)**. *Influența dreptului germanic s-a făcut simțită.* TITULESCU, D. 181. *Iarna se face tot mai mult simțită în întreaga țară.* RL 1977, nr. 10 300.

2. (Despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care este pornit dintr-o stare afectivă puternică, dintr-un sentiment profund; care denotă sensibilitate **(1)**; p. e x t. care produce o reacție afectivă; care impresionează. Cf. s i m ț i **(4)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Ca să se înțeleagă lecția, trebuiește a o esplica profesorul cu cele mai simțite ecsempluri.* GENILIE, G. XV/2. *Am scris, d-le doctor, d-lui Costică cîteva rînduri bine simțite.* CARAGIALE, O. VII, 37, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 255. *În ziaristica noastră nu-mi aduc aminte să fi citit de multe ori un articol atît de simțit.* BACALBAȘA, S. A. I, 223. *Buffon dădea o dezvoltare și mai simțită cunoștințelor omenești.* ARHIVA, I, 214. *Își făcuse ... o cuvîntare bine simțită prin care să apeleze la inima judecătorului.* REBREANU, I. 123. *Pascali răspunse în cîteva cuvinte simțite.* CĂLINESCU, E. 137, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Despre persoane) Care are bun-simț. *Cît* [e] *de sobru, și cît de puternic simțit.* GHEREA, ST. CR. II, 158. *Femeie cu pîinea caldă și simțită.* PAS, Z. I, 85. *Dumnealui e om subțire și simțit.* VINEA, L. I, 276, cf. DL, DM, SCL 1974, 609, M. D. ENC., DEX. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Spilcuit. Cf. MAT. DIALECT. I, 235. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Mîndru **(I 3)**. Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

— Pl.: *simțiți, -te.*

— V. **simți.**

SIMȚITÁTE s. f. (Învechit) Simțire **(4)**. *Cînd tot era pierdut pentru sine, simțitatea sa nu se stingea nicidecum, dormea și din acea liniște trecătoare năștea acea tărie.* HELIADE, L. B. I, 65/20. *Se temea ca nu cumva această fire care nu se pornește numaidecît unită cu simțitatea lui să nu ajungă odată mai primejdioasă.* FM (1838), 49/2. *Organele înțelegătoare se formează prin simțitate, care este o deprindere a sufletului.* PR 8/29. *Icoana cea mai sinceră ... a simțității.* BOLLIAC, în CONTRIBUȚII, I, 96. *Planul meu e gata. Sub numele de neamț o să atac simțitatea ei.* NEGRUZZI, în PR. DRAM. 473, cf. CONTRIBUȚII, II, 93, SFC VI, 56.

— **Simți** + suf. *-itate.*

SIMȚITÓR, -OÁRE adj. **1.** (Despre ființe sau despre părți ori despre simțuri ale corpului lor) Care este capabil (din punct de vedere fiziologic) de senzații, de percepții; care reacționează (cu ușurință sau exagerat) la senzații, la percepții; p. e x t. care rezistă greu sau nu poate rezista la unele condiții exterioare; sensibil **(I 1)**. Cf. s i m ț i **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. [Matca] *este cel mai simțitor, cel mai plăpînd și cel mai trudit din toate organele trupului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 211/10. *Celelalte trupuri a cerului ... ni se arată numai cît niște puncte luminoase, a căror maimărime nu ochiul simțitor, ci numai imaginația o nălucește mai mult.* GENILIE, G. 3/1, cf. VALIAN, V. *Pielea ... fiind simțitoare, are drept fonție tactul.* KRETZULESCU, A. 5/13. *Acești arburi, cît de simțitori ce sînt la frig, pot încă să se păstreze multă vreme la nord.* BREZOIANU, A. 456/27. *Dușile de picături mari ... nu se întrebuințează la cap ... și la alte părți simțitoare.* FĂTU, D. 33/19. *Are ochii mici și urechile mari, de aceea este simțitor la cea mai delicată impresiune a aerului.* BARASCH, I.N. 248/10. *Organele lor* [ale copiilor] *... fiind mai slabe, sînt prea simțitoare.* PENESCU, M. 19/13. *Un creier foarte simțitor ajunge a abstrage din toate facultățile intelectuale ideea generală.* CONTA, O. F. 104. *Are un sistem nervos mai fin și mai simțitor.* GHEREA, ST. CR. III, 85, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Au cîte-o încăpere ... încredințată păsăruicilor simțitoare la răcoare.* ARGHEZI, B. 44. *Nu pot să te iubesc C-am o maică simțitoare Cu ochi de privighitoare.* RETEGANUL, TR. 87. *Nu pot să te iubesc, C-am o cățea lătrătoare Și o soacră simțitoare.* HODOȘ, P. P. 164. ✦ (Învechit; despre ființe) Dotat cu organe de simț **(1)**. *Unii autori au adoptat o altă diviziune a obiectelor naturei, adică le împart în corpuri inorganice (minerale), în corpuri organice nesimțitoare (vegetale) și în corpuri organice simțitoare (animale).* BARASCH, I. N. 7/21. ✦ (Bot.; regional; substantivat, f.) Mimoză senzitivă, v. s e n z i t i v **(2)** *(Mimosa pudica).* Cf. BARCIANU, ALEXI, W., PANȚU, PL. ✦ (Învechit; despre senzații) Care este simțit **(1)** fizic; p. e x t. (despre corpul fințelor sau despre acțiuni asupra acestora) dureros (fizic). *Se cade ca pedepsele să fie simțitoare și să doară.* CARTE TREB. I, 138/3. *Cu mult mai simțitoare ... sînt junghiurile organelor pîntecelui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 198/1. *Moartea acestui bărbat la 1490 fu mult simțitoare pentru unguri.* SĂULESCU, HR. I, 243/20. *Tot trupul se face lingeđ, simțitoriu, se pierde puterea mușchilor.* VASICI, M. II, 14/25. [Mătăniile] *cînd le repezea peste corpul vreaunei culpabile lăsau urme cari se cunoșteau și peste o lună, cauzînd dureri simțitoare, urmate de plînsete.* SION, P. 72, cf. PONTBRIANT, D. ✦ (Învechit; despre aparate, instrumente de măsură, mașini etc.) Sensibil **(I 1)**. *Spre a cauza o cîrnire, abatere ... simțitoare acului magnetic, rîul electric ... trebuie să fie ... oarecare vreme.* ROM. LIT. $371^2/6$, cf. SCRIBAN, D. ✦ (Chim.; învechit; despre corpuri sau substanțe) Activ. *Această apă fiartă este mult mai simțitoare către reaghinție, decît acea proaspătă, căci hîrtia roșie muetă în ea îndată se face albastră.* AR (1830), $236^1/25$.

2. (Despre fenomene, stări, procese, situații, operații etc.) Care se produce, care se manifestă etc.

cu intensitate, intens, puternic **(III 1)**, mare[1] **(V 1)**, viu (v. tare **III 3)**; p. ext. care a atins un stadiu, un cuantum etc. suficient de mari pentru a putea fi (ușor) sesizate, constatate, sensibil **(2)** (v. apreciabil, considerabil, evident, însemnat, remarcabil, vădit, vizibil). *Această frică este de multe ori mai sîntitoare decît însuș pedeapsa.* CARTE TREB. I, 136/22. *Păgubirea ... va fi simțitoare la acei ce se află slujind domnia me* (a. 1814). URICARIUL, I, 37. *S-ar cuveni a se cere ... și un simțitor folos al domnești visterii* (a. 1819). DOC. EC. 209. *Mihnirea cea simțitoare ar și ca voao toată voia.* PETROVICI, P. 116/11. *Joi sara ... s-au făcut cutremur, nu prea mare, dar simțitor* (a. 1825). IORGA, S. D. VIII, 163. *La poalele munților au fost cutremurul mai simțitoriu.* AR (1829), 206[3]/32. *Întunecarea de lună ... va fi mai simțitoare pe la 6 ceasuri.* AR (1831), 457[2]/13. *S-au pricinuit ... și o simțitoare scădere la veniturile statului.* REG. ORG. 19/9. *Îmbunătățiri simțitoare se introdusăse într-această ramură.* CR (1836), 9[1]/14. *Această măsură ar fi de ajutor la cheltuielile simțitoare pentru plata profesorilor străini.* ASACHI, I. 22/12. *Aceste cheltuieli ... au priimit schimbări simțitoare.* REGUL. ORG. 28/32. *Cotitura să nu fie simțitoare, ocolul trebuie să se facă printr-o curbă mare.* MĂS. GR. 26/1. *Producțiunea ... scade pe tot anul într-un mod foarte simțitor.* GHICA, C. E. II, 492. *Pierderea unui rob era simțitoare, fiindcă el reprezenta o avere reală.* SION, P. 66, cf. ALEXI, W. *Zidurile dintre literatură și ramurile vecine se dărîmă și îngăduie o simțitoare îmbogățire a celui dintîi.* IORGA, C. I. II, 83. *În direcția aceasta s-au realizat progrese simțitoare.* în PLR II, 67, cf. RESMERIȚĂ, D. *Administrația ... completă unele lipsuri simțitoare în conducerea afacerilor publice.* N. A. BOGDAN, C. M. 154, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Economia simțitoare se făcea la capitolul de hrană a trupei.* BART, S. M. 72, cf. SCRIBAN, D. *Mărise viteza în chip simțitor.* TUDORAN, P. 414, cf. DL, DM. *Vocabularul literar depășește în mod simțitor vocabularul limbii comune.* COTEANU, R. L. 13. *Critica muzicală arată în prezent o îmbunătățire simțitoare.* M 1968, nr. 12, 10/1. *Revoluția științifică și tehnică ... duce la creșterea simțitoare a producției.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 10/3. *Datorăm... sporul simțitor de premiere pe țară... cerințelor stăruitoare ale opiniei publice.* CINEMA, 1969, nr. 4, 37, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Fără gestul lui, viața intelectuală a țării va fi ceva mai îngustă și simțitor mai rece.* IORGA, P. A. II, 87. *Soarele se plecase simțitor înspre apus.* HOGAȘ, DR. I, 268. *Ar putea să sporească simțitor buna ei stare generală.* GALACTION, O. 241. *Lumina a scăzut între timp simțitor.* SEBASTIAN, T. 129. *Influența pe care o exercită... diferă simțitor după indivizi și după grupuri sociale.* IORDAN, STIL. 76. *Veniturile lui creșcuseră simțitor în ultimul timp.* CĂLINESCU, B. I. 170. *Colecția sa de documente se îmbogățește simțitor.* IST. LIT. ROM. II, 48. *Corabia se legăna simțitor.* TUDORAN, P. 246. *Eschil echilibrează simțitor relațiile dintre personaje și divinități.* T mai 1964, 92. *Densitatea substanței tematice a filmelor ... a scăzut simțitor.* CINEMA, 1969, nr. 3, 13.

3. (Despre oameni sau despre firea, caracterul etc. lor) Care este capabil de o viață afectivă intensă, care trăiește profund sentimentele, impresiile, situațiile; care suferă excesiv din cauza situațiilor, atitudinilor etc. pe care le întîlnește; p. ext. care poate fi ușor impresionat, emoționat, mișcat[2], înduioșat, încîntat de ..., emotiv, impresionabil; sensibil **(I 3)**, (învechit) simțibil **(4)**, simțicios **(2)**, (regional) sensibilos **(2)**. *Un mișăl simțitor este mai cinstit decît un nesimțitor înțelept.* KOTZEBUE, U. 5[v]/8, cf. LB. *Telemah, fiind firește viol și simțitor, gustă toate plăcerile acestea.* PLEȘOIANU, T. II, 59/15. *Copilăria este plăpîndă și foarte simțitoare, setoasă și priimitoare de tot felul de învăț și de aflări.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 84/3. *Te văz ca un martur simțitor și compătimitor la nenorocirile omenirei.* MARCOVICI, C. 25/6. *Este foarte simțitor la toată priimirea și găzduirea ce a avut încă de la hotarăle țării aceștia.* CR (1834), 345[1]/36. *Pe lîngă o fire blîndă și un haracter simțitor, avea și un trup slobod și sănătos.* FM (1838), 41[1]/21. *Osîndirea ei la moarte prin judecători nelegiuiți va deștepta cea mai caldă compătimire, pînă cînd vor fi inimi simțitoare.* ib. (1840), 26[1]/9. *Se prefăcea înamorat și atunci cînd nu era, ca să-și dea un aer de om simțitor și plin de pasiune.* ib. (1846), 165[1]/6. *Plăcerea prieteniei ... era aceea la care prințul Cantemir era mai simțitor.* NEGRUZZI, S. II, 155, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 253. *Cineva nu-și face o glorie de a fi simțitor la tot ce este nobil și mare?* BARONZI, M. 386/24. *Am ajuns foarte simțitor la măguliri.* CARAGIALE, O. VIII, 363. *Scriitor de talent, cu sufletul simțitor și cugetarea sigură ..., el și-a interzis o activitate științifică pentru a se consacra unei strivitoare gospodării culturale.* IORGA, P. A. II, 88. *Era chiar mai simțitoare, cu firea mai aprinsă decît ea.* AGÎRBICEANU, S. 557. *Romanii ... erau monogami și erau foarte simțitori la deosebirile în viața familiară.* PÂRVAN, G. 147. *Sufletul meu a fost întotdeauna împreunjinat de acea ușoară melancolie a firilor prea simțitoare.* M. I. CARAGIALE, C. 72. *Era foarte simțitoare. Din nimica i se părea că ai vrut „s-o atingi cu vorba".* BASSARABESCU, V. 223, cf. SCRIBAN, D. *Era blînd, bine crescut și foarte simțitor.* CĂLINESCU, E. 34. *Nu e minte gînditoare și inimă simțitoare să nu fi contribuit la sporirea limbii.* PUȘCARIU, L. R. I, 109. *Inima simțitoare a băiatului de altădată ni se dovedește a fi devenit conștiința încărcată de gînduri a scriitorului intelectual de astăzi.* VIANU, A. P. 258. *Mi-ești prea dulce și mă doare, Că sînt fire simțitoare.* ARGHEZI, S. V, 201. *Fața asta, atît de bună, atît de inimoasă ... va avea atît de suferit, tocmai fiindcă era prea simțitoare și trăia mai adînc totul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 232. *Se apără îndurerat doar de învinuirea că nu s-a arătat destul de simitor.* C. PETRESCU, A. R. 34. *Nu mai fi și tu așa simțitor. Liniștește-te.* H. LOVINESCU, T. 115, cf. DL, DM. *Avea o față de copil simțitor, roșea repede.* T. POPOVICI, SE. 42. *Ea-i bună și simțitoare.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 36, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre manifestări, trăsături etc. ale oamenilor) Care exprimă, care trădează sensibilitate **(1)**. *Tinerii români o încungiura cu priviri într-ascuns vorbitoare și mult simțitoare.* FM (1841), 166[1]/34. *Această senzualitate este simțitoare și sentimentală.* PHILIPPIDE, P. 280. ✧ Expr. **A atinge pe cineva la coarda simțitoare,** v. coardă. ✦ (Învechit; despre oameni sau despre însușiri, atribute etc. ale lor) Care este dotat cu înțelegere, cu perspicacitate; care dă dovadă de înțelegere a unor situații, fenomene etc. *El lucrează din încredințarea și din simțitoarea știință a datoriilor sale.* CARTE TREB. I, 190/14. *Fiind cunoscătoriu și simțitoriu de lucrurile omenești, va socoti mînia cea înflăcărată a romanilor asupra dachilor.* MAIOR, IST. 6/26. *Nice poftesc altă răsplată, fără ca să o priimească cu acea cunoștință sămțitoare cu care eu o am săvîrșit.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Vom judeca toate acțiunile bărbaților noștri politici... și vom fi simțitori în exercitarea controlului.* în PLR II, 140. ✧ (Substantivat) Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Îmi vine în minte mii de pilde, mii de vorbe, dar mi[-i] frică să le spui. Orice simțitor le poate gîci.* PLEȘOIANU, T. I, 161/29.

4. (Învechit; despre manifestări, creații etc. ale oamenilor) Impresionant; tulburător **(1)**. *Vru ca să desfete ș-astă dată Cu cîntece bine sîmțitoare Tovărășia noastră adunată.* BUDAI-DELEANU, Ț. 130. *Au făcut această rînduială în natură, ca dulceața cea mai mare și mai simțitoare, mai scurtă să fie.* ȚICHINDEAL, F. 246/21. *Au fost în teatru peste 2 000* [oameni] *și înfățișarea au fost atîta simțitoare, încît n-au fost 100 oameni aceia care nu i-am văzut ștergîndu-și lacrămile.* GOLESCU, Î. 80. *Niște călători ... viind de la Anvers fac o descriere simțitoare de noule fortificații ce belgii au înălțat împrejurul acestii cetăți.* CR (1832), 107[2]/16. *Mi-e teamă să calc frunza cea veștedă ... Spre a nu te întrerupe din imnul simțitor.* FM (1846), 224[1]/18, cf. ALEXI, W.

— Pl.: *simțitori, -oare.* — Și: (învechit) **sămțitór -oáre, sînțitór, -oáre** adj.

— **Simți** + suf. *-tor.*

SIMȚITÚRĂ s. f. (Învechit) Sentiment **(1)**. Cf. ANON. CAR., CIHAC, I, 255.
— Pl.: *simțituri*.
— **Simți** + suf. *-tură*.

SIMȚIVÁRĂ s. f. (Popular) Pițigoi **(1)** *(Parus major)*. Cf. ANON. CAR., MARIAN, O. II, 143, TDRG, JAHRESBER. XIX—XX, 44, CADE, DOMBROWSKI, P. 226, BĂCESCU, PĂS. 155, DL, DM, FORM. CUV. I, 129, DEX. *Simțioară, simțioară, Ies copiii toți pe-afară!* ZANNE, P. I, 660.
— Scris și: *simți-vară*. FORM. CUV. I, 103. — Pl.: *simțiveri*. — Și: **simțiavără** (scris și *simți-a-vară*, BĂCESCU, PĂS. 155), **simțiveără** (MARIAN, O. II, 143, JAHRESBER. XII, 137, BĂCESCU, PĂS. 155; scris și *simți-veară*, FORM. CUV. I, 103), **simțioără, simțavără** (scris și *simț-a-vară*, FORM. CUV. I, 129) s. f.
— Onomatopee. Cf. s i m ț i și v a r ă.

SIMȚIVEÁRĂ s. f. v. **simțivară**.

SIMȚUÁL, -Ă adj. (Învechit; despre însușiri, funcții, temperamente, sentimente, acțiuni etc. ale oamenilor) Senzual. Cf. NEGULICI. *Acea mulțumire morală și simțuală.* BOLLIAC, în CONTRIBUȚII, I, 179. *La amîndoi se văd... același gust pentru viața fastuoasă, pentru toate plăcerile atît sufletești cît și simțuale.* ODOBESCU, S. I, 330. *Egoismul nostru... nu tinde la alta decît la îndestularea cu orice preț a poftelor și a pornirilor noastre simțuale.* SBIERA, F. S. 303, cf. ALEXI, W., DL, DM, DEX.
— Pronunțat: *-țu-al*. — Pl.: *simțuali, -e*.
— **Simț** + suf. *-al* (după fr. *sensuel*, lat. *sensualis*).

SIMȚUALÍSM s. n. (Învechit) Senzualism **(1)**. Cf. NEGULICI. *„Albina Pindului"... va lovi tristele înclinări către simțualism care au început să întine juna noastră literatură* (a. 1868). PLR I, 297. [Heliade] *tratează... despre simțualism, spiritualism.* IST. LIT. ROM. II, 277.
— Pronunțat: *-țu-a-*.
— **Simțual** + suf. *-ism* (după fr. *sensualisme*).

SIMȚUALITÁTE s. f. (Învechit) Senzualitate **(1)**. *Încîntările simțualității răsăritene.* KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUȚII, I, 80, cf. NEGULICI. *Simțualitatea (desfătarea noptică) este cumpătarea.* MAN. SĂNĂT. 34/15, cf. ALEXI, W., SFC VI, 56.
— Pronunțat: *-țu-a-*.
— **Simțual** + suf. *-itate* (după fr. *sensualité*, lat. *sensualitas, -atis*).

SIMULÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Despre ființe; complementul indică fapte, stări, situații etc.) A face să apară ca real deși nu este, a i m i t a, a c o p i a; p. e x t. (mai ales despre oameni; complementul indică stări afective, însușiri, manifestări etc.) a da o impresie falsă (schimbîndu-și expresia, comportarea etc.) cu intenția de a induce în eroare, a se face, a s e p r e f a c e **(II 1)**, (învechit) a s e f ă ț ă r n i c i, a s e f ă ț ă r i, a (s e) s c h i m i, (regional) a s e m a r g h i o l i **(1)**. *Cît pentru vermele pantlică la om, nu cunosc boală în gradul nosologic căria ființa lui să nu poată simula (imita) caracterii, de la frigurile porcești pînă la epilepsiă și tetan.* MAN. SĂNĂT. 234/26. *Fetele, șezînd pe cîte un scaun, cu ochii plecați în jos, simulau o modestie demnă de sfînta Cecilia.* FILIMON, O. I, 147. *Cei mai mulți poeți... simulează inspirări ce nu-i agită.* MAIORESCU, CRITICE, 4. *Noi? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează, Ce tablourile minte, ce simțirea simulează.* EMINESCU, O. I, 35. *Își dete ochii peste cap și simulă un suspin.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 148. *Simțirea nu se poate simula... răceala sufletului străbate prin fapte.* I. NEGRUZZI, S. III, 197. *Mă..., zisei eu... simulînd un ghiont către tovarășul meu.* HOGAȘ, DR. I, 133, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *După atîte definiții, poetul încheie..., fără să reușească totuși să simuleze scînteia absentă.* LOVINESCU, C. VI, 101. *Ai noștri simulează în fața bataioanelor d-voastră retragerea, ca să veniți mai bine în cîmpul de tragere al artileriei.* CAMIL PETRESCU, U. N. 413. *Scrisul nu se învață și talentul nu poate fi simulat.* C. PETRESCU, C. V. 149, cf. SCRIBAN, D. *La rigoare, simulează moartea.* ARGHEZI, L. 226. *La ieșire, Gaittany, privind drept înaintea sa..., simulă a nu vedea pe Ioanide.* CĂLINESCU, S. 210. *Eu negam, simulînd un calm care o dezarma.* BLAGA, H. 132. *Ne facem mici,... ca animalele care simulează moartea, de frică.* RALEA, S. T. I, 304. *Simulînd cu iscusință un leșin, se prăbuși.* STANCU, R. A. IV, 106. *Ultima parte a satirei lui Boileau simulează o palinodie.* IST. LIT. ROM. II, 327. *A început și el să simuleze sentimente religioase.* BENIUC, M. C. I, 107. *Încerca să mă înșele simulînd indiferență.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 3/2. *Poetul simulează o curiozitate științifică.* V. ROM. februarie 1957, 173. *Expresia chipului e simulată, femeile sînt actrițe, care joacă roluri adevărate.* PREDA, R. 453, cf. DL, DM. *Un ton degajat, fals nepăsător, simulînd bucuria răutăcioasă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 4/4. *Simulă convulsiile morții.* ib. 1969, nr. 53, 17/3. *Chipul acesta de a simula nedumerirea vine de la Moromete.* CONTEMP. 1971, nr. 1 293, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ A b s o l. *Știi ce înseamnă a simula?* CAMILAR, N. I, 141. ◇ F i g. *Floarea de dovleac ține să simuleze orhideea, rivala crizantemei.* ARGHEZI, S. XVIII, 108. ✦ S p e c. (Psihol.) A exagera, a înlocui sau a prelungi, mai mult sau mai puțin conștient, un simptom patologic. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, D. PSIHOL. 656.

2. A reda cît mai fidel sau în condiții cît mai asemănătoare cu cele reale, făcînd să pară autentic; a da impresia de... *În partea despre fund e simulată o mică absidă.* ODOBESCU, S. I, 456. *Muntele e calcaros, simulînd cetăți fantastice de piatră.* CĂLINESCU, I. C. 7. *Povestește ... de o stratagemă — un atac simulat din partea turcilor — pentru a verifica executarea dispozitivelor sale de luptă.* OȚETEA, T. V. 290. *În locul studiului unor procese sociologice complicate, apare studiul relațiilor matematice simulate pe mașina de calcul.* CONTEMP. 1969, nr. 1 174, 10/2.
— Prez. ind.: *simulez*.
— Din fr. **simuler**.

SIMULÁCRU s. n. **1.** Imagine a unei divinități păgîne; reprezentare plastică a unei personalități idolatrizate; (astăzi rar) idol. *Stînci... erau aninate deasupra capului... și formau o tărie nestrăbătîndă în giurul simulacrului Dochiei.* ASACHI, S. L. II, 73, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *O vastă și erudită scenă, ce pare înadins croită pentru împărătescul simulacru al dominatorului.* ODOBESCU, S. III, 69, cf. CADE. *Sculptorii antici ciopleau în piatră simulacrele zeilor oficiali.* CĂLINESCU, în PLR II, 641. *Străpunge cu o țeapă inima simulacrului.* BLAGA, Z. 298. ✦ Obiect care reflectă deformat realitatea; p. e x t. copie lipsită de valoare, i m i t a ț i e. *Au trebuință, ca să se umilească sau să se mire, să alerge la simulacre.* BREZOIANU, A. 371/22, cf. PONTBRIANT, D. *Libertatea cuvîntului cu libertatea tiparului... cer asamblee regulate, a cărora principii se cuprindeau în a voastre vechi adunări și a cărora simulacru (icoană ordinară) chear Rosiea v-au fost lăsat.* CALENDAR (1861), 68, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Se ivi conacul, o clădire masivă, roșie, străjuită de un donjon îndesat, cu simulacre de creneluri.* T. POPOVICI, SE. 353. *În artele plastice se abuzează de decorație, de linii ondulatorii, de festoane, de simulacre de fructe și flori.* VIANU, L. U. 146, cf. DL, DM. *Nu se putea... ca pe aici, pe undeva, să nu se afle măcar... un simulacru de monument.* V. ROM. februarie 1964, 80. *Ne aflăm în fața unor simulacre literare fără vreo valoare estetică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 3/1.

2. Aparență (iluzorie) a unui lucru, a unui fapt; imagine înșelătoare; impresie falsă; p. e x t. (astăzi rar) iluzie. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U, CADE. [Ura] *în pamflet fără nevoia simulacrului artei sau a constrîngerii formei*

poetice... țîșnește dîrză în gestul impudic, în cuvîntul trivial. LOVINESCU, C. IV, 53. *Tîrziu, pe înserate* [Calea Victoriei] *mai are un simulacru de viață.* COCEA, S. II, 637, cf. SCRIBAN, D. *Platon scotea de aici... acea condamnare a artei și a artiștilor, ca producători de simulacre, de iluzii.* VIANU, L. U. 41, cf. DL, DM. *Deposedările se făceau brutal, dar păstrîndu-se un simulacru de legalitate.* G. BARBU, A. V. 82. *Ideea poetului nu e alta decît a țăranului pentru care moartea e termenul definitiv, migrația sufletului neînsemnînd decît un palid simulacru al vieții terestre.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 9/2, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Atitudine, stare, acțiune etc. simulată **(2)**, p. ext. falsă, prefăcută. Cf. BARCIANU. *Omul primitiv... face un simulacru de luptă.* În PLR II, 60, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Viața aceasta culturală se mărginește, așadar, la o serie de simulacre.* LOVINESCU, S. I, 244. *Într-un simulacru de galop... se îndreaptă... spre o movilită.* BRĂESCU, O. A. I, 169. *Un simulacru de judecată.* COCEA, S. I, 133. *Simulacrul de curte galantă ce făceau cucoanelor în saloane.* VOICULESCU, P. II, 205, cf. SCRIBAN, D. *Garnizoanele de la Strehaia și Motru s-au predat după un simulacru de rezistență.* OȚETEA, T. V. 161. *Prezența sutelor de cititori, ce-și căutau aci un simulacru de adăpost.* BLAGA, H. 207. *Alții s-ar lăsa amăgiți de simulacrul înfățișărilor.* C. PETRESCU, A. B. 89. *Rezultatul este mai curînd un simulacru de frenezie.* CONSTANTINESCU, S. I, 226. *După un simulacru de proces, mamă-sa ca și tată-său au fost împușcați.* BENIUC, M. C. I, 275, cf. DL. *Se hotărăsc, după un simulacru de proces,... pedepse grele.* IST. LIT. ROM. II, 232, cf. DM. *O sinucidere misterioasă, un simulacru de înmormîntare.* CINEMA, 1968, nr. 3, IV, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *simulacre.*

— Din lat. **simulacrum**, fr. **simulacre.**

SIMULÁNT, -Ă s. m. și f. Persoană care simulează **(1)**. V. simulator **(1)**, prefăcut[2] **(II 1)**, fățarnic. Cf. simula **(1)**. Cf. ALEXI, W. *Prefăcutule...; simulantule,... Ce crezi? Înșfacă pușca mitralieră..., așa,... treci în front.* CAMILAR, N. I, 201, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ (Psihol.) Persoană care exagerează, înlocuiește sau prelungește, mai mult sau mai puțin conștient, un simptom patologic. V. simulator **(1)**. *Trebuie relevat că bolnavul cu așa-zisă confuzie mintală era un simulant — și anume nu altul decît vestitul Gavrilcea.* CĂLINESCU, S. 238.

— Pl.: *simulanți, -te.*

— **Simula** + suf. *-ant.*

SIMULÁRE s. f. Acțiunea de a simula.

1. Tendință de a face să apară ca real, deși nu este, un fapt, o stare, o situație etc., imitare, imitație, copiere; p. ext. tendință de a da o impresie falsă (schimbîndu-și expresia, comportarea etc.), cu intenția de a induce în eroare, prefăcătorie **(1)**, (rar) simulație, (învechit) schimire, fățărie, fățărnicie, prefăcanie **(1)**, prefăcătură **(2)**, (regional) marghiolire, (învechit, rar) prefăcăciune. Cf. simula **(1)**. Cf. NEGULICI. *Liber acum de povara simulării, începu a se preîmbla prin cameră.* FILIMON, O. I, 126. *Compozițiile teatrale pentru glorificări dinastice etc. sînt o simulare a artei, dar nu o artă adevărată.* MAIORESCU, CR. II, 186, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Provocată însă uneori numai de legea imitației, arta se resimte de efectele unei simulări, în care, fără a mai fi sinceră, banalitatea se ascunde în haine strălucitoare.* LOVINESCU, C. V, 110, cf. SCRIBAN, D. *Alteori întîmpinăm simularea tonului grav și pedant.* VIANU, A. P. 100. *Alteori, satira sa lucrează prin ironie, adică prin simularea gravității atunci cînd vorbește despre lucruri nedemne, grosolane sau stupide.* id. L. U. 214. *În lupta pentru existență, simularea stărilor noastre sufletești poate fi foarte utilă.* RALEA, S. T. II, 149. *Încercau să bagatelizeze, prin simularea indiferenței ori a bonomiei, personalitatea vie a tînărului secretar.* CAMIL PETRESCU, O. II, 480, cf. DL. *Eu te bat pe tine... răspunse ea... fărîmițînd gravitatea clipei prin simularea unei incapacități de a sesiza cauza nemulțumirii lui.* PREDA, R. 289, cf. DM, DN[2]. *Din toată galeria de tipuri pe care literatura ultimului secol o expune cu precădere, reiese că hotărîtoare rămîne capacitatea de simulare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Psihol.) Manifestare exterioară care tinde, mai mult sau mai puțin conștient, să înlocuiască, să exagereze sau să prelungească un simptom patologic. Cf. D. PSIH.

2. Redare cît mai fidelă sau în condiții cît mai asemănătoare cu cele reale, făcînd să pară sau dînd impresia de autentic. Cf. simula **(2)**. *Simularea unei abside.*

— Pl.: *simulări.*

— V. **simula.**

SIMULÁT, -Ă adj. **1.** (Despre fapte, stări, situații etc.) Care apare ca real, deși nu este, imitat, copiat; p. ext. (despre oameni sau despre manifestările, acțiunile etc. lor) care dă o impresie falsă, cu intenția de a induce în eroare, prefăcut[2] **(II 1)**, (învechit, rar) schizmuit. Cf. simula **(1)**. *Prin moarte simulată, Să te ferim, amice, de moarte-adevărată.* ALECSANDRI, T. II, 143. *Corina, cu alarmă simulată, aleargă în hall.* SEBASTIAN, T. 114. *Vechile locuri comune ale retoricei politice... sînt pronunțate cu o simulată gravitate.* VIANU, A. P. 288. *Mînia simulată nu impresionează.* CONTEMP. 1954, nr. 382, 8/6. *Tonul de conversație cu întrebări, exclamații și mici perplexități simulate conturează o feminitate zglobie.* L. ROM. 1967, 138, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *Cred că, în vreme ce se tot împungeau (simulat) cu sulițele,... soldații... vorbeau astfel.* CĂLINESCU, C. O. 40.

2. Redat cît mai fidel sau în condiții cît mai asemănătoare cu cele reale, dînd impresia de autentic. Cf. simula **(2)**. *Că era un mormînt simulat, nu interesează.* PÂRVAN, G. 153.

— Pl.: *simulați, -te.*

— V. **simula.**

SIMULATÓR, -OÁRE adj., subst. **1.** Adj., s. m., s. f. (Persoană) care simulează **(1)**. V. simulant, prefăcut[2] **(II 1)**, fățarnic. Cf. CADE. *Cei mai repulsivi imitatori sînt simulatorii ermetismului; se scrie ermetic după rețetă, se compulsează dicționarele, pescuindu-se cuvinte rare, expresii tehnice, neologisme nesubstanțiale, cu o ușurință necontrolată.* CONSTANTINESCU, S. III, 51, cf. DEX ✦ Spec. (Psihol.) (Persoană) care exagerează, înlocuiește sau prelungește, mai mult sau mai puțin conștient, un simptom patologic. V. simulant. *După asemenea spectacol, n-ar mai putea intra niciodată aci. L-ar crede epileptic, sinucigaș, simulator, cine știe ce.* C. PETRESCU C. V. 129.

2. S. n. Sistem tehnic destinat rezolvării ecuațiilor care caracterizează un anumit obiect sau fenomen. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX.

3. S. n. Aparat care permite reprezentarea artificială a unei funcții reale. *Medicina generală a beneficiat de pe urma lor, întocmind un întreg catalog de „noutăți": în diagnoza bolilor de inimă..., în adaptarea cunoștințelor oferite de „simulatoarele" de gravitație.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 23/3. □ *Simulator de zbor.*

— Pl.: *simulatori, -oare.*

— Din fr. **simulateur.**

SIMULÁȚIE s. f. (Astăzi rar) Simulare **(1)**. Cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Simulațiunea, minciuna, făgăduințele mincinoase pot fi întrebuințate pînă la oarecare punct.* CONTA, O. F. 388. *El vede la tot pasul... „simulațiuni".* ARHIVA, II, 647, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Nevoia simulației ne face să ne arătăm adeseori veseli cînd sîntem în fond triști și viceversa.* RALEA, S. T. III, 170, cf. DL, DN[2]. ✦ (Jur.) Folosire de către o persoană a unui înscris constatator al unui

act juridic care nu corespunde unei operații reale. *Prin simulație se înțelege faptul creării unei false aparențe.* PR. DREPT. 328.

— Pl.: *simulații.* — Și: (învechit) **simulațiúne** s. f.

— Din fr. **simulation.**

SIMULAȚIÚNE s. f. v. **simulație.**

SIMULTÁN, -Ă adj. (Despre două sau mai multe fapte, fenomene, evenimente, acțiuni etc.) Care există sau se desfășoară (la fel) în același interval de timp; concomitent, paralel (4), sincronic (1), sincron. V. deodată, împreună, totdeodată, totodată. Cf. NEGULICI. *Tot ce s-ar putea numi demonstrațiune politică din partea sașilor, simultană cu a maghiarilor, a fost adunarea comună din 27 Mart.* BARIȚIU, P. A. II, 48. *Ocupațiunea Principatelor să se facă într-un mod simultan.* GHICA, S. 109, cf. PROT. — POP, N. D., PONTBRIANT, D. *Un rău observator ar putea să ia o percepțiune succesivă drept una simultană.* CONTA, O. F. 103. [Generația anilor 1820—1840] *lucra în înțelegere tacită și simultanee.* SION, P. 107. *Tare bine mi-ar părea să te fi-nțeles cu amicul nostru... în privința publicării simultane a „Instantaneului".* CARAGIALE, O. VII, 311. *Nu se vor face în prezența și cu consimțămîntul simultaneu al tutulor persoanelor.* HAMANGIU, C. C. 310, cf. RESMERIȚĂ, D. *Multe fenomene simultane sînt și spontane.* LOVINESCU, în PLR II, 443. *Aceștia sînt ținta atacurilor simultane din partea idealiștilor și realiștilor.* TITULESCU, D. 288. *Am făcut apropiere între sosirea lor simultană și cheful de la moș Anghel.* COCEA, S. I, 222. *Această pregătire a organului nostru fonator... dă naștere la o serie de mișcări simultane în articulație.* PUȘCARIU, L. R. I, 66. *Actul poetic n-a fost, pentru el, un act simultan cu experiențele emotive care l-au pus în mișcare.* VIANU, L. U. 395. *Prezența simultană a norilor și a lunii pe cer prilejuiește lumii spectacolul ei cel mai încărcat de o grea, aproape insuportabilă frumusețe.* BOGZA, C. O. 52. *Sistemul de agricultură cu ierburi cuprinde o serie de măsuri prin a căror aplicare simultană se realizează o creștere progresivă a fertilității solului.* CONTEMP. 1953, nr. 33, 5/1. *Una dintre problemele de bază este găsirea celor mai raționale metode pentru a asigura prezența simultană în sol a apei și a hranei asimilabile.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 788. *Arta și cunoașterea sînt un proces simultan, identificîndu-se.* CONSTANTINESCU, S. I, 233, cf. LTR², DL. *Se auzeau exclamații simultane de dezamăgire.* PREDA, R. 159, cf. DM. *Pentru Macedonski, perfecta fuziune între „fond" și „formă", ca momente simultane ale procesului de creație, are caracter de dogmă.* L. ROM. 1966, 21. *Prezența lor simultană în teatru.* CINEMA, 1968, nr. 3, I. *Pentru romantic, forma era simultană fondului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 12, 9/3. *Tehnica nu se poate dezvolta fără o simultană dezvoltare a științei.* CONTEMP. 1971, nr. 1 292, 8/6, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Simultan eu am învățat ambele limbi.* SION, P. 353. *Există și lucrează simultan.* EMINESCU, N. 33. *Funcțiunea ce se îndeplinește de unul din aceste aparate este executată simultaneu și de cel care-i este echivalent.* MACEDONSKI, O. IV, 136. *Toate aceste chipuri îi apăreau simultan, în scăpărări ciudate de lumină.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 172. *Simultan cu mișcările bastarno-costoboce de pe vremea lui Marcus Aurelius par a fi început și carpii năvălirile lor.* PÂRVAN, G. 242. *E posibil să-și fi exercitat atribuțiunile sale pe rînd fiecare, cîte un anumit timp, sau simultan.* BUL. COM. IST. V, 158. *Din vreo sută de guri izbucni, aproape simultan și furtunos, același „huo" revoltat.* REBREANU, R. II, 45. *Simultan, din două direcții diferite, se prezentau bucătarul și băiatul de la cantină.* BRĂESCU, O. A. I, 81. *Reușea să îmbrățișeze aproape simultan... concepțiile cele mai opuse.* COCEA, S. II, 148. *Cele două articulări nu pot fi produse deci simultan, una excluzînd pe cealaltă.* PUȘCARIU, L. R. I, 65. *Cu mult mai importantă... este însă ocuparea unui anumit teritoriu, pentru vreme îndelungată, de către mai multe popoare, simultan sau rînd pe rînd.* IORDAN, T. 3. *E mai ușor de înregistrat două sunete produse unul după altul, decît dacă sînt produse simultan.* RALEA, S. T. II, 108. *Este deci necesar ca, simultan cu electronul, să fie emisă o altă particulă.* SANIELEVICI, R. 110. *Spiritul lui se formează nu succesiv, ci simultan.* CONSTANTINESCU, S. III, 122. *A urmat una din aceste școli sau pe amîndouă simultan.* IST. LIT. ROM. II, 645. *Fețele tuturora s-au luminat, în raza becurilor electrice aprinse simultan în toate încăperile.* V. ROM. ianuarie 1965, 10. *O'Neill a fost, pe rînd și simultan, înălțat și coborît de pe soclul creatorilor tragici.* T iulie 1968, 79. *Literalitatea nu se opune însă polisemiei... Ea produce simultan și fără a permite vreo ierarhizare o pluralitate de sensuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 4/3. ✦ (Substantivat, n.) Demonstrație a unui șahist care joacă, în același timp, cu mai mulți adversari de categorie inferioară. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *simultani, -e.* — Și: (învechit) **simultanéu, -ée** adj.

— Din lat. **simultaneus,** fr. **simultané.**

SIMULTANEITÁTE s. f. Însușire a două sau mai multor evenimente, procese, acțiuni, fenomene etc. de a fi simultane; existența, producerea, petrecerea, evoluția mai multor acțiuni în același timp; coincidența în timp; concomitență, paralelism, sincronism. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Prin sincronism am înțeles întotdeauna o simultaneitate de fenomene.* LOVINESCU, în PLR II, 443, cf. SCRIBAN, D. *Tribul Maorilor ajunge la o preciziune și simultaneitate a gesturilor, care îți face să miște în același timp chiar degetele și ochii.* VIANU, E. 232. *Alianțele spirituale între indivizi nu se mai constituiesc după raporturi de vecinătate în spațiu, ci după potrivire și simultaneitate în timp.* RALEA, S. T. III, 276. *Oltul își reamintește straniul, turburătorul lui privilegiu, de a cunoaște totuși o a patra dimensiune: simultaneitatea.* BOGZA, C. O. 386. *Cînd în regentă se găsește viitorul, simultaneitatea se marchează prin viitor sau prin prezent.* SCL 1954, 318, cf. DL, DM, DN². *Teoria structurii limbii este de fapt teoria relațiilor în simultaneitate dintre elementele limbii.* L. ROM. 1960, nr. 2, 5. *Nicăieri în lume nu există simultaneitate în prezentarea celor mai bune premiere cinematografice mondiale.* CINEMA, 1968, nr. 5, XIV. *Din desfășurarea unui spectacol pe scenă, bazat pe simultaneitatea jocurilor în diferite planuri..., regizorul de transmisie este nevoit să aleagă și să aducă în prim plan trăirile principale, interesante.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 4/4. *Simultaneitatea înțelesurilor e una din capcanele sincere ale formei pe care poetul o construiește cu o febrilitate rațională.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 9/1. *Tentativa... de a reda o realitate de simultaneități, cum este psihicul.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 18. *Mulțimea vocilor, simultaneitatea și frecvența lor nu oferă și limpezime.* CONTEMP. 1970, nr. 1 256, 8/5, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ne-i-.* — Pl.: *simultaneități.*

— Din fr. **simultanéité.**

SIMULTANÉU, -ÉE adj. v. **simultan.**

SIMÚN s. n. Vînt puternic, cald și uscat, încărcat cu nisip, care bate în Sahara și în Arabia, de la sud la nord. *În multe părți ale ei* [ale Africii] *bate vîntul cel fierbinte vătămător... samun.* GENILIE, G. 168/9. *Suflarea-nflăcărată a celui singur mult Simun, ce lăcuiește el numai în pustii.* C. A. ROSETTI, C. 114/13, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Simunul dogorîtor din pustiuri purta de ici colo nisipul de aur.* ANGHEL, PR. 18, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ea nu plîngea lacrimi, din pieptul ei nu izvorau suspine, dar în întunericul ființii ei bîntuia parcă simunul pustiului.* SADOVEANU, O. V, 481, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *simunuri* și (rar) *simune* (SCRIBAN, D.). — Și: (învechit) **samún** s. n.

— Din fr. **simoun.**

SIMVÓL s. n. v. **simbol.**

SIMZÁR s. m. v. **samsar.**

SIMZIÉNE s. f. pl. v. **sînziană.**

SIN[1] s. m. **1.** (Învechit; precedă prenumele tatălui şi intră în componenţa numelui de familie al copiilor) Fiu, fiul lui... *Gavriil diiac sin popa Isac* (a. 1559—1560). în SCL 1974, 162. *Lui Giurcă Erghiviceanu, Iancului sin Giurcă şi lui Nicola ... li s-au orînduit doi judecători* (a. 1608). IORGA, S. D. VII, 3. *Miron Roşu sin Nichifor* (a. 1611). ŞTEFANELLI, D. C. 2. *Fost-au popa Negoiţ... şi Tanache sin Vlaicul* (a. 1638). GCR I, 87/15. *Cumpărătură de la Dumitraşco Murguleţ sin Ştefan Murguleţ* (a. 1660). BUL. COM. IST. IV, 21. *Antiohi, bezădeoa, sîn Constantin Cantemir.* NECULCE, L. 129. *Eu, ipodiaconul Constandin, sin Popa Dumitraşco ot Tîrşor* (a. 1776). BUL. COM. IST. IV, 111. *Nicolae Vodă sin Alexandru.* ŞINCAI, HR. I, 328/35. *Jăluiesc măriii tale pentru Hristodor sin Costicarestul* (a. 1801). DOC. EC. 67, cf. I. GOLESCU, C. *Numele cu sinul i poreclă* (a. 1833). DOC. EC. 532, cf. CIHAC, II, 345, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], TDRG. *Toader sin Gheorghe.* I. BRĂESCU, M. 71, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Ion sin Ion.* BL XIII, 67. *Era fiul pitarului... Mihalache sin Dinu Bujoranul.* CĂLINESCU, S. C. L. 179. *Voinea sin Voinea a murit de curînd.* STANCU, D. 46, cf. DL, DM, DEX.

2. (Prin Maram.) Fin. *Sine, sine, Constantine, Are nănaşa bani mulţi?* BÎRLEA, L. P. M. I, 24, cf. 496.

3. (Prin Maram.) Nepot **(4).** Cf. BÎRLEA, L. P. M. II, 496.

— Şi: **sîn** s. m.

— Din slavonul сынъ, синъ.

SIN[2] s. n. (Transilv. şi prin Maram.) Şopron **(I 1)** (în care se ţin finul, uneltele agricole, de gospodărie etc.). Cf. CHEST. II 414/348, 434/339, 342, 345, 347, 349, 351, 358, 361, ALR II/I MN 123, 3 827/260, ALR SN I h 138/260, MAT. DIALECT. I, 93.

— Pl.: *sinuri.*

— Din magh. **szín.**

SIN[3] s. m. v. **sin**[1].

SIN[4] s. n. v. **sim.**

SIN[5] s. n. v. **sinus**[1].

SIN[6] adj., s. m. v. **sînt.**

SINAFÍE s. f. Fenomen care se produce în momentul cînd două părţi ale unui vers sau, mai rar, două versuri sînt atît de strîns unite, încît are loc eliziunea de la unul la altul, ori cînd acelaşi cuvînt începe în primul vers şi se termină în cel de al doilea. Cf. DN[2], DEX.

— Pl.: *sinafii.*

— Din fr. **synaphie.**

SINAGÓGĂ s. f. **1.** Clădire destinată celebrării cultului mozaic; (rar) havră. V. t e m p l u. *Cînd faci m[i]l[os]tenie nu bucina înaintea ta, ca cei făţa[r]ni[ci] fac în sinagoga şi pre uliţe.* N. TEST. (1648), 8r/13. *Şi vă păziţi de oameni, că vă vor da pre voi la săboară şi în sinagogurile lor vor bate pre voi* (a. 1747). GCR II, 38/7. *Drept aceea au mers... de au cercetat sinagoga.* LEON ASACHI, B. 17/11. *În Bucureşti sînt... 65 biserici ortodoxe..., una reformată şi o sinagogă ovreiască.* CR (1832), 49[1]/27, cf. I. GOLESCU, C. *Două templuri catolice, protestante şi sinagoge ovreieşti.* GENILIE, G. 215/24. *Fu nevoit a se întinde pe pragul sinagogei ca să treacă toţi iudeii peste dînsul.* ASACHI, L. 76[1]/33. *Într-această capitală să socoteşte a fi... o sinagogă ovreiască.* TÎMPEANUL, G. 30/4. *Viena are... două sinagoge.* FM (1841), 84[1]/1. *Zidirile în care se plineşte de rînd cuvîntul dumnezeiesc se numesc la... evrei sinagoge.* RUS, I. I, 71/14, cf. PROT. — POP., N. D. *Biserici sînt în tot judeţul 165 şi sinagoge 19.* I. IONESCU, D. 75, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W. *Ieri, sîmbătă, a fost la sinagogă în Jidoviţa.* REBREANU, I. 322, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *A fost ceauş la sinagogă, unde aprindea lumînări de seu.* I. BOTEZ, B. I, 15. *Cea mai înaltă clădire... fusese destinată să servească drept sinagogă.* COCEA, S. I, 60. *Preoţii catolici au zidit-o în veacul trecut pe locul unei vechi sinagogi.* SADOVEANU, O. IX, 241, cf. SCRIBAN, D., ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 90. *Ţinea discursuri la sinagogă.* V. ROM. noiembrie 1954, 29, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2]. *O apăsare de buton şi totul a devenit ruină: sinagogi, şcoli, case.* BARBU, Ş. N. II, 159, cf. DER. *Bătrînul rabin se slujea de Golem ca de un servitor pentru curăţitul casei şi al sinagogei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 1/6, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) Şcoală evreiască (pe lîngă o sinagogă **1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, BARCIANU. *Evreii aveau un staroste ..., o „şcoală", adecă sinagogă.* IORGA, C. I. II, 202.

2. Organizaţie religioasă la mozaici asemănătoare parohiilor creştine, apărută în condiţiile diasporei. *Cei ce sînt afară de săbor sau sinagogă sînt episcopii sau preoţii care fură pîrîţi sau osîndiţi pentru vreo greşeală.* MURNU, GR. 51, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinagogi* şi (învechit) *sinagoge, sinagoguri.*

— Din lat. **synagoga,** ngr. συναγωγή, fr. **synagogue.**

SINAGÓGIC, -Ă adj. (Rar) Care aparţine unei sinagogi, de sinagogă. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *sinagogici, -ce.*

— **Sinagogă** + suf. *-ic.* Cf. ngr. συναγωγικός.

SINALAGMÁTIC, -Ă adj. (Jur.; despre contracte) Care impune obligaţii reciproce pentru părţile interesate chiar de la data încheierii. Cf. GOLESCU, E. 285, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Să le explicăm... cum să-şi facă un act sinalagmatic.* MAIORESCU, D. I, 435. *Actele sub semnătură privată, care cuprind convenţiuni sinalagmatice, nu sînt valabile dacă nu s-au făcut în atîtea exemplare... cîte sînt părţi cu interes.* HAMANGIU, C. C. 286, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinalagmatici, -ce.*

— Din ngr. συναλλαγματικός, fr. **synallagmatique.**

SINALÁGMĂ s. f. (Învechit) Contract. *Sinalagma, adecă schimbarea vînzării şi a cumpărătoarei acelui nemişcătoriu* (a. 1775). GÁLDI, M. PHAN. 252, cf. I. GOLESCU, C.

— Pl.: *sinalagme.*

— Din ngr. συνάλλαγμα.

SINALĂU[1] s. n. (Prin Maram. şi prin Transilv.) Şopron **(I 1).** Cf. SCL 1959, 217, CHEST. II 414/274, ALR SN I h 138/349, LEXIC REG. II, 106.

— Pl.: *sinalaue* (ALR SN I h 138/349) şi *sinalăuri.* (LEXIC REG. II, 106).

— Din magh. **szénaálló.**

SINALĂU[2] s. n. v. **sinălău.**

SINALÉFĂ s. f. (Fon.) Reunire în pronunţare a două silabe într-una singură, prin contracţie, prin eliziune sau prin sinereză. *Sinalifi iaste împreunare întru o slovă dintru mai multe.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 106r/19, cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX, M. D. LINGV.

— Pl.: *sinalefe.* — Şi: (învechit) **sinalífi** s. n.

— Din ngr. συναλλοιφή, lat. **synaiaepha,** fr. **synalèphe.**

SINALÉPSĂ s. f. (Fon.) Reducere, în pronunţare, a unui diftong la o vocală. Cf. DER IV, 410, M. D. LINGV.

— Pl.: *sinalepse.*

— Din fr. **synalepse.**

SINALGEZÍE s. f. Durere resimţită, prin simpatie, la nivelul unui organ sănătos; sinalgie. Cf. DN[2].

— Pl.: *sinalgezii*.
— Din fr. **synalgésie**.

SINALGÍE s. f. Durere resimțită, prin simpatie, la nivelul unui organ sănătos; sinalgezie. Cf. DN³.
— Pl.: *sinalgii*.
— Din fr. **synalgie**.

SINALÍFI s. f. v. **sinaiefă**.

SINAMĂGÍ vb. IV. Refl. (În dicționarele din secolul trecut) A se înșela pe sine însuși. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., FORM. CUV. I, 211.
— Prez. ind.: *sinamăgesc*.
— **Sine + amăgi**.

SINAMĂGÍRE s. f. (În dicționarele din secolul trecut) Acțiunea de a se sinamăgi. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., FORM. CUV. I, 125, 211.
— V. **sinamăgi**.

SINAMECHÍE s. f. v. **siminichie**.

SINAMICHÍ s. f. v. **siminichie**.

SINAMICHÍE s. f. v. **siminichie**.

SINAMICÍE s. f. v. **siminichie**.

SINANASTROFÍE s. f. v. **sinanstrofie**.

SINANSTROFÍE s. f. (Grecism învechit) Societate; anturaj. *O femeie cinstită să necinstea dacă îndrăznea a intra în sinanstrofie cu vreuna dintr-aceste surgunite.* IST. AM. 56r/8. *Sinanstrofia dumitale mi-a plăcut peste măsură.* ALECSANDRI, T. 1 171.
— Pl.: *sinanstrofii*. — Și: **sinanastrofie** s. f. GĂLDI, M. PHAN. 252.
— Din ngr. συναναστροφή.

SINANTRÓP s. m. Strămoș al omului foarte apropiat de pitecantrop, ale cărui fosile au fost descoperite în China (*Sinanthropus pechinensis*). Cf. LTR², DN², DER. *Pitecantropul (și „rudele" lui apropiate ca vîrstă, sinantropul și atlantropul).* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 24, cf. FORM. CUV. I, 133, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinantropi*.
— Din fr. **sinanthrope**.

SINAPÍSM s. n. Cataplasmă din făină de muștar cu apă, care se aplică pe diferitele părți bolnave ale corpului, spre a provoca un aflux de sînge. Cf. I. GOLESCU, C. *Se stinge întrebuințînd un sinapism (muștar).* S. BĂRB. 39/12. *Sinapismele se chiamă punerea mușțarului pe o parte a trupului.* KRETZULESCU, M. 75/8, cf. CORNEA, E. II, 147/20. *Sinapismele... opresc frigurile.* MAN. SĂNĂT. 183/21, cf. POLIZU, H. 92, ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *După ce-i trase ciorapii groși din picioare îi puse sinapisme pe tălpi, ceea ce produse bolnavului gîdilături și bună dispoziție.* CĂLINESCU, E. O. II, 189, cf. DL, DM, DN², DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinapisme*.
— Din ngr. συναπισμός. Cf. fr. sinapisme.

SINÁPSĂ s. f. (Biol.) Loc de joncțiune între doi neuroni, la nivelul căruia se face transmiterea influxului nervos de la o celulă nervoasă la alta. Cf. DN², DER. *Celulele de la nivelul scoarței cerebrale au legături între ele prin sinapse.* ABC SĂN. 324, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinapse*.
— Din fr. **synapse**.

SINARHÍE s. f. Guvernare simultană a mai multor căpetenii, fiecare dintre ele conducînd cîte o parte a statului. Cf. DN², DEX.
— Pl.: *sinarhii*.
— Din fr. **synarchie**.

SINARIÁȘ, -Ă adj. v. **sinoriaș**.

SINARMONÍE s. f. (Fon.; în limbile turcice) Armonie vocalică; sinarmonism. *Asimilația vocalică este frecventă în românește, fără însă să ducă la ... sinharmonie.* PUȘCARIU, L. R. I, 66, cf. DER.
— Scris și: *sinharmonie*. — Pl.: *sinarmonii*.
— Din fr. **synharmonisme** (prin apropiere de *armonie*).

SINARMONÍSM s. n. (Fon.) Fenomen fonetic constînd în interdependența dintre timbrul (palatal sau velar) al vocalei și acela al consoanei (sau consoanelor) cu care constituie o silabă; p. restr. (în limbile turcice) asimilare progresivă regulată a vocalelor dintr-un cuvînt de către vocala primei silabe a cuvîntului respectiv; armonie vocalică, sinarmonie. *Prin sinarmonism se înțelege uniformizarea consecventă a timbrului unor foneme conținute din interiorul aceleiași silabe.* CL 1957, 97, cf. DN², SFC III, 17, DEX.
— Pl.: *sinarmonisme*.
— Din fr. **synharmonisme**.

SINARTRÓZĂ s. f. Articulație fixă între două oase. Cf. I. GOLESCU, C. *Sinartroza: suprafețe articulare cu dinți care se îmbucă unii într-alții.* KRETZULESCU, A. 129/15, cf. ANTONESCU, D., DN², DER, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinartroze*.
— Din fr. **synarthrose**.

SINÁT s. n. v. **senat**.

SINATÓR s. m. v. **senator**.

SINAXÁR s. n. Carte bisericească ortodoxă care povestește, pe scurt, viețile sfinților, înșiruite în ordinea zilelor lunii, minologhion; calendar creștin în care sînt trecute numele sfinților. V. mineі¹. *La sinaxarul de la simbăta lăsată de carne cu alți dascăli și povestitori zice și spune cum să topească omul în pămînt* (a. 1652). ap. MURNU, GR. 51. *A sinaxarului dumnezeiască și sfîntă carte scoasă de pe greceşte.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 251/12. *Minologhion, ce să zice sănăxar, ales pe praznici împărătești și pe sfinți mari* (a. 1729). CAT. MAN. II, 70, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ANTONESCU, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Numele ce nașul sau naşa voieşte a da copilului trebuie să fie dintr-acelea ce avem în sinaxarul zilelor de peste an.* ap. TDRG, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *De-ar avea biata fetiță atîta noroc și atîtea mii de galbini, cîte nume sînt în sinaxar.* SADOVEANU, O. XIV, 187, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinaxare*. — Și: **sănăxár** s. n.
— Din ngr. συναξάριον.

SINĂLẮU s. n. (Ban. și prin sud-vestul Transilv.) Cuțit utilizat în tăbăcărie pentru răzuitul pieilor. V. cuțitoaie, mezdrea. *Șagărtul aducea în roabă butucul, capra, sinălăul.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 68, cf. TDRG. *Sinălăul este un cuțit gros, tîmp, nu mult încovoiat, cu două mînere. Cu el se păruiește.* PAMFILE, I. C. 43, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, SCL 1960, 753, DEX, H XVII 97, ALR II 6 612/2.
— Pl.: *sinălaie* (SCRIBAN, D.) și (rar) *sinălăie* (id. ib.). — Și: (regional) **sinalău** s. n. SCRIBAN, D.
— Din magh. **szíuelő**.

SINĂLUÍ vb. IV. Tranz. (Ban. și prin sud-vestul Transilv.; complementul indică piei care urmează să fie tăbăcite) A răzui cu sinălăul. *Opincarii, pentru ca să poată sinălui și scoate pieile din apă, trebuiau să-și facă produc.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 68. *State în apă*

cîteva zile, [pielle] *au să fie sineluite.* id. ib. 85, cf. TDRG, DL, SFC IV, 130, DEX.
— Prez. ind.: *sinăluiesc.* DEX. — Şi: **sinelui** vb. IV.
— Din magh. **színelni.**

SINĂLUÍT s. n. (Ban. şi prin sud-vestul Transilv.) Faptul de a s i n ă l u i. *Păruitul, rasul şi sineluitul părului se face pe butuc.* PAMFILE, I. C. 43, cf. PAMFILE — LUPESCU, CROM. 207.
— Şi: **sineluít** s. n.
— V. **sinălui.**

SINĂTÓS, -OÁSĂ adj. v. **sănătos.**

SINBOIE s. f. (Bot.; regional) Viorea *(Viola odorata).* BORZA, D. 180.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Cf. şi b o i.

SINCATÁVASIS s. n. v. **singatavasis.**

SÍNCER, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care exprimă întocmai ceea ce simte, ceea ce gîndeşte; care este lipsit de ipocrizie, de prefăcătorie; cinstit, deschis, neprefăcut, (livresc) franc, leal, loial, (învechit) nefăţărit **(2),** prost **(B I 1).** V. a d e v ă r a t, f ă ţ i ş. *Era senţer şi generos.* PLEŞOIANU, T. I, 94/11. *Prieteni vă faceţi voua voioşi a vă cenzura... ei senceri priimitori, L-a voastre greşeli să fie.* HELIADE, O. I, 122. *A fi drept şi sincer ... către toţi.* CR (1831), 186[1]/23, cf. I. GOLESCU, C. *A fost pentru dumneata o prietenă sinceră.* FM (1838), 52/2, cf. VALIAN, V. *Mai puţine cunoştinţe se văd a avea scriptorii poloni despre aceasta, însă cu toate acestea se par sinceri.* MAG. IST. I, 45/14, cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU. *Pierdeau un amic sincer, leal, îndatoritor.* GHICA, S. 68, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Bună şi sinceră amică, strigă... strîngîndu-mi mîinile într-ale sale.* BARONZI, M. 480/8, cf. DDRF. *Blajină şi dulce la vorbă, naivă ca un copil..., sinceră ca toate fetele de la ţară.* PĂUN-PINCIO, P. 118, cf. BARCIANU. *Ar fi putut însă să fie cu totul sincer.* D. ZAMFIRESCU, R. 12, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Acest volum pe care nu ni-l mai întinde mîna lui, tremurînd de emoţia creatorului sincer...., e un rezumat al talentului său.* IORGA, P. A. II, 145. *Dacă e sincer, trebuie să se bucure din toată inima.* AGÎRBICEANU, A. 43. *Unii... ne-au fost tot timpul prieteni sinceri şi dezinteresaţi.* în PLR II, 68. *Eram aproape sincer cînd vorbeam.* IBRĂILEANU, A. 96, cf. RESMERIŢĂ, D. *Chiar sincer să fi fost, şi oarecît era, n-ar fi meritat compătimire.* M. I. CARAGIALE, C. 118, cf. CADE. *Sînt... sincer, spun tare ceea ce fiecare gîndeşte în taină.* BRĂESCU, O. A. I, 86. *Orăşenii sînt mai înţelegători ..., mai sinceri şi mai supuşi* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 82. *Dumitale îţi stă bine cînd eşti sincer.* SEBASTIAN, T. 73. *Cred că era sinceră.* VLASIU, D. 207. *Sinceri, ei îşi pun pe pînză sufletul cu entuziasm.* SADOVEANU, O. XIX, 159, cf. SCRIBAN, D. *Primarul pare foarte afectat (sînt încredinţat că e sincer).* CĂLINESCU, C. O. 97. *Scriitorii noştri din grupul esteticii pure sînt sinceri.* RALEA, S. T. I, 200. *Era sincer în cele ce voia el să-i spună.* C. PETRESCU, A. R. 25. *El... împarte oamenii în sinceri şi făţarnici.* VINEA, L. I, 385, cf. DL. *Atunci eu am fost deodată sincer.* PREDA, I. 33. *Fuseseră respectaţi, iubiţi, apropiaţi şi sinceri.* T. POPOVICI, SE. 268, cf. DM, DN[2]. *Ca să fiu sincer, sînt un foarte prost vîslaş.* T. iulie 1968, 36, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *O dulce salutare tu nu vei refuza Din inimi sincere ce nu te pot uita.* MUREŞANU, P. 98/9. *Inima ii era într-adevăr sinceră.* REBREANU, R. I, 244. ✧ (Adverbial) *Am auzit... zicînd sincer despre tatăl său către ceilalţi.* MAG. IST. I, 73/4. *Am auzit cuvinte... nici mai cuminte şi nici mai sincer spuse de vreun om.* COŞBUC, P. II, 280, *Îl plînse sincer pe acest puternic protector.* IORGA, L. I, 334. *Zise foarte încet şi sincer: — Astîmpără-te...!* REBREANU, I. 37. *Fu sincer dezamăgit.* M. I. CARAGIALE, C. 113, cf. CADE. *Mac Donald... a lucrat sincer pentru un acord cu Franţa.* TITULESCU, D. 151. *Eram sincer necăjit că nu pot să beau.* CAMIL PETRESCU, P. 44 *M-am bucurat sincer cînd am văzut în ziare numirea.* C. PETRESCU, C. V. 105. *Declarase sincer... că i se muiaseră picioarele de frică.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 347. *Eram sincer hotărît să-i cer iertare.* COCEA, S. I, 206. *Am mai avut alt rău obicei de a cugeta totuşi sincer.* SADOVEANU, O. XIX, 10. *Artiştii doreau mai ales să se poată exprima sincer.* OPRESCU, A. M. 103. *Admir sincer pe orice om de merit.* CĂLINESCU, S. 13. *Trebuie s-o spunem sincer.* RALEA, S. T. I, 61. *Spune sincer care e situaţia.* V. ROM. ianuarie 1954, 112. *Spune-mi, dar foarte sincer.* H. LOVINESCU, T. 173. *Îţi dorim... sincer un mare succes.* CINEMA, 1968, nr. 7, VII. *Cu sentimentul absolut şi eroic al datoriei... el a exprimat, simplu şi sincer, limpezi răspunsurile tale.* CONTEMP. 1969, nr. 1 197, 6/5. ✦ (Despre sentimente, acţiuni, manifestări etc. ale oamenilor) Care reflectă, care dovedeşte sinceritate **(1),** lipsă de ipocrizie, de prefăcătorie; cinstit, deschis, neprefăcut, neted **(2),** real[2] **(2),** (livresc) franc, leal, loial, (învechit) nefăţărit **(2),** prost **(B I 1).** V. a d e v ă r a t, f ă ţ i ş, v e r d e. *Îl face să cază în slăbiciunile ce sînt potrivnice cu un amor senţer al virtuţii.* PLEŞOIANU, T. I, 30/5. *Minuni a naturii carele... ne încuibează plăceri sincere.* GENILIE, G. 1/14. *Aceştia îl primiră cu ... ospeţie sinceră.* NEGRUZZI, S. I, 111. *Acea convenţiune... nu avea aprobarea sinceră a nici uneia dintre puterile semnătoare.* GHICA, C. E. II, 463. *Simţămînt de... sinceră fraternitate* (a. 1865). URICARIUL, X, 371. *Te mişcă acea naivitate sinceră... cu care lucrau ei* (a. 1870). PLR I, 278. *Amorul meu e sincer.* BOLINTINEANU, O. 237. *Cită sinceră frăţie adusese el cu sine!* EMINESCU, O. I, 53. *Ai avut destulă vreme să-nţelegi cît de puţin aş fi în stare să rănesc pe cineva în... pasiunile lui, cînd le văd nobile şi le ştiu sincere.* CARAGIALE, O. VII, 254. *În ochii tînărului se vedea dorinţa sinceră... de a sorbi cuvintele lui.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 38. *Poezia lui Beldiceanu poartă pecetea celei mai sincere dureri.* IONESCU-RION, S. 268. *Îmi iau rămas bun de la omul care răspîndeşte în jurul lui atîta seninătate sinceră.* BAGALBAŞA, S. A. I, 257. *Opinia publică minte de foarte multe ori şi tot de-atîtea ori nu-i ascultat un glas sincer.* AGÎRBICEANU, S. P. 163. *Îi arăta un interes într-adevăr sincer.* REBREANU, P. S. 124. *Primi vestea cu o sinceră mîhnire.* BASSARABESCU, V. 227, cf. CADE. *Glasul lui nu e sincer.* LOVINESCU, C. IV, 54. *Îi spuse cu sinceră nedumerire.* MIRONESCU, S. 195. *A căpătat o sinceră afecţiune pentru celălalt.* CAMIL PETRESCU, P. 214. *Era bucurie sinceră şi admiraţie în cuvintele lui.* C. PETRESCU, Î. I, 20. *Mulţumesc... pentru cuvintele sincere şi frumoase.* BRĂESCU, O. A. I, 160. *În sentimentul acesta de sinceră compătimire... a scăpărat un moment şi fără veste, îndoiala.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 26. *Indiscreţia poate fi acceptată dacă porneşte din dragoste sinceră.* SADOVEANU, E. 263, cf. SCRIBAN, D. *Trebuie să aibă o decepţie nouă constatînd că toate lucrurile merg de-a-ndoaselea faţă de sincerile lui dorinţi.* ARGHEZI, S. VII, 20. *Autorul... posedă un suflet sănătos, sincer.* CĂLINESCU, C. O. 278. *Ne cucereşte... adevărul expresiei ... însufleţită de o emoţie sinceră şi adîncă.* VIANU, S. 66. *Am cunoscut ce înseamnă entuziasmul naţional, sincer.* BLAGA, H. 232. *Rostea apoi stăpînită de sinceră tristeţe.* PAS, L. II, 38. *Această grijă m-a emoţionat, am simţit în ea o simpatie pe cît de discretă, pe atît de sinceră.* TUDORAN, O. 424, cf. DL. *Bucuria revederii... orice s-ar spune, e sinceră.* PREDA, I. 123, cf. DM. *Există aici şi prietenie sinceră şi devotament.* T decembrie 1964, 56. *Rîse cu putere, un rîs sănătos şi sincer.* V. ROM. ianuarie 1965, 69. *A dat un răspuns surprinzător de sincer.* CINEMA, 1968, nr. 3, 17. *Vreau să cunosc părerea dumitale sinceră.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200, cf. DEX. ✧ (În formule de urare) *Permite-mi a-ţi adresa felicitările mele sincere* (a. 1887). PLR I, 70. *Primeşte sincerele mele felicitări.* AGÎRBICEANU, A. 303. *Permite-mi... să-ţi prezint cele mai sincere felicitări.* BOGZA, A. Î. 370.

2. Conform cu anumite legi, cu anumite principii. *Din amîndouă condiţiile acestea izvora acea sinceră, nefăţărită democraţie.* AGÎRBICEANU, A. 159. *Revista îşi reia*

atitudinea de sinceră și largă democrație. ROSETTI, în PLR II, 644. *O realitate sinceră și intensă devine o valoare.* RALEA, S. T. II, 219. *Toate poartă pecetea ipocriziei... ăsta e cusurul mai tuturor definițiilor. A mea e mai bună, fiindcă e sinceră.* VINEA, L. I, 117.

3. (Rar; despre culori) Intens. *Apare... un brotăcel. Culoarea lui verde-sincer e ca frunza primăverii.* ARGHEZI, S. VIII, 31, cf. DEX.

— Pl.: *sinceri, -e.* — Și: (învechit) **séncer, -ă, sénțer, -ă** adj.

— Din fr. **sincère**, it. **sincere.**

SINCERAMÉNTE adv. (Livresc) Cu sinceritate, v. s i n c e r i t a t e **(1)**. *Vreți să vă vorbesc sinceramente?* BASSARABESCU, V. 213. *Sînt prea numeroase adverbele derivate cu acest sufix:... sinceramente.* IORDAN, L. R. A. 190.

— Din it. **sinceramente.**

SINCERÍCĂ s. f. v. **singerică.**

SINCERITÁTE s. f. **1.** Însușirea, calitatea de a fi sincer **(1)**; lipsă de ipocrizie, de prefăcătorie; franchețe, lealitate, loialitate, (învechit) prostie **(1)**, prostime **(1)**, sadacat. *Mulțumi generalului pentru senceritatea... cu care i-a răspuns la toate întrebările.* CR (1829), 240[1]/14, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Acești oameni despre sinceritate, despre o inimă deschisă... n-au nici o idee.* FM (1841), 323[1]/3, cf. NEGULICI. *Ocîrmuirea lutnd în privire legalitatea și sinceritatea petiției va face îndestulare cererii publice* (a. 1848). URICARIUL, X, 12, cf. STAMATI, D. *Iartă sinceritatea mea.* NEGRUZZI, S. I, 62, cf. POLIZU. *În sinceritatea inimii mele nu pot... a nu mărturisi* (a. 1865). URICARIUL, X, 368, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Acest suflet angelic... nu s-a îndoit în sinceritatea sa.* BARONZI, M. 442/7, cf. CANELLA, V. 149. *Ceea ce va fi atras pe cititorii acestor poezii lirice este... sinceritatea simțirii.* MAIORESCU, CRITICE, 108. *Nu-și putea închipui, în naiva ei sinceritate, ce surpriză îi pregătea.* CARAGIALE, O. II, 120. *Ceea ce în adevăr cer artistului e sinceritate.* GHEREA, ST. CR, II, 13. *Eticheta strictă e o convenție socială menită să acopere lipsa totală de sentimente, golul de sinceritate.* BĂCALBAȘA, S. A. I, 129, cf. DDRF, BARCIANU. *Poate... să înțeleagă sinceritatea cu care îți deschizi inima.* D. ZAMFIRESCU, R. 150, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Însușirea de căpetenie a operelor lui e sinceritatea.* ANGHEL, PR. 156. *Sinceritatea... lui... a dat loc la multe scene hazlii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 133. *Simți sinceritatea cu care îi vorbiră socrii.* AGÎRBICEANU, S. 436. *Spre a-i da o dovadă deosebită de sinceritate, i-a mărturisit... că Pinteo îi bate capul cu răvașele de iubire.* REBREANU, I. 86, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În artă sinceritatea e necesară, dar nu și suficientă.* LOVINESCU, C. VII, 17. *L-a întîmpinat cu ochii plini de lacrimi, dar nu și cu sinceritatea de altădată.* GALACTION, O. 142. *Nu mai avea în glas un tremur de înduioșătoare sinceritate.* C. PETRESCU, O. P. I, 127. *Răspunde hotărît și cu o mască plină de sinceritate.* I. BOTEZ, B. I, 77. *A spus, ca o mărturisire, cu o sinceritate de suflet în adevăr îndurerat.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 102. *Vine o vreme cînd îți dai seama că sinceritatea e zadarnică.* VLASIU, D. 109. *Progresul umanității nu se poate întemeia pe minciună, ci numai pe sinceritate.* SADOVEANU, O. XX, 10. *Sinceritatea-i totul ce-n mine ascundeam.* PILLAT, P. 24. *Ar mai fi de remarcat conjunctivul din cîteva formule populare, cu care subiectul vorbitor își afirmă sinceritatea.* IORDAN, STIL. 250, cf. SCRIBAN, D. *Sinceritatea lui Vlahuță nu poate fi pusă la îndoială.* VIANU, A. P. 190. *Intuise sinceritatea inocentă a fetei.* CĂLINESCU, O. I, 110. *Morala înseamnă poate, înainte de orice, sinceritate.* RALEA, S. T. I, 119. *Surprins de sinceritatea prefuirii, îngîna vag: da... da.* CAMIL PETRESCU, N. 32. *O să te ajut eu să vezi ce se ascunde sub această dulce sinceritate.* H. LOVINESCU, T. 302. *Simplitatea poemei și accentul ei de sinceritate ne cuceresc.* CONSTANTINESCU, S. III, 275. *Era în glasul lui atîta căldură, atîta sinceritate, încît... își simți inima tulburată.* TUDORAN, P. 344, cf. DL. *Avea în tonul ei o sinceritate gravă aproape apăsătoare.* PREDA, R. 25. *Tot ceea ce am făcut a fost din sinceritate.* T. POPOVICI, S. 123, cf. DM, DN[2]. *Ceea ce caracterizează scrisorile este marea sinceritate a autorului.* IST. LIT. ROM. II, 449. *Lucrări ce se impun printr-o largă respirație, noblețea liniei melodice, sinceritate.* M 1965, nr. 1, 5. *Îți mulțumim... pentru sinceritatea și vibrația cu care ai răspuns întrebărilor noastre.* CINEMA, 1968, nr. 7, VII. *Confesiunea nu atinge aici niciodată limitele sincerității.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ L o c. a d v. **Cu sinceritate** = în mod sincer **(1)**; din toată inima; (livresc) sinceramente. *Voiește pacea cu sențeretate.* PLEȘOIANU, T. III, 137/22. *O și doream cu senceritate.* VOINESCU II, M. 117/12. *Oamenii care doresc cu sinceritate progresul... vor putea fi apreciați de națiune.* GHICA, C. E. I, 240. *Să avem destulă iubire de adevăr pentru a spune cu sinceritate ceea ce am aflat.* MAIORESCU, CRITICE, 120. *Nu te-a iubit nimeni cu-așa sinceritate Precum te-am iubit eu!* COȘBUC, P. II, 194. *Se mira cu sinceritate și entuziasm.* C. PETRESCU, C. V. 55. *Jucam micul meu rol de apostol al culturii cu toată sinceritatea.* COCEA, S. I, 174. *Șincai... se arată cu sinceritate gata să învețe de la alții.* IST. LIT. RÓM. II, 54. *Celelalte clătinau din cap cu sinceritate.* PREDA, R. 205. *M-am temut să nu greșesc..., spuse el cu sinceritate.* T. POPOVICI, SE. 171. *Mi-am dorit și-mi doresc cu sinceritate un rol mare.* T august 1964, 46. *Credeam cu sinceritate în această soluție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 18/1. *El trebuie să exprime adevărul și numai adevărul, cu sinceritate.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 182, cf. DEX.

2. (Rar; la pl.) Confidență. *Consimți... mărturisind ca un răsfățat al soartei care-și poate îngădui luxul tuturor sincerităților.* C. PETRESCU, O. P. I, 127. *Era înalt și sfios, cu sincerități care-l făceau ridicol.* VLASIU, D. 55. *Amariței, inteligent, m-a oprit de la sincerități penibile.* PREDA, R. 158, cf. DEX.

— Pl.: *sincerități.* — Și: (învechit) **senceritáte, sențeretáte** s. f.

— Din fr. **sincérité.**

SINCERÍȚĂ s. f. (Bot.; regional) Singerică **(a)** (*Scleranthus perennis*). Cf. BORZA, D. 157.

— Cf. s i n c e r i c ă.

SINCHISEÁLĂ s. f. Faptul de a s e s i n c h i s i **(1)**; grijă, atenție, considerație deosebită față de cineva sau de ceva; (rar) sinchisire, (popular) păsare[1]. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 252. *Decăderea formelor indică o tendință revoluționară care se adresează direct fondului vieții..., fără nici o sinchiseală.* RALEA, S. T. I, 188, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinchiseli.*

— **Sinchisi** + suf. *-eală.*

SINCHISÍ vb. IV. **1.** R e f l. (Adesea în construcții negative și urmat de determinări introduse prin prep. „de") A ține seama de existența, de manifestările, de influența etc. cuiva sau a ceva; a nu rămîne indiferent față de cineva sau la ceva; a-i păsa[1] **(2)**, (regional) a binchisi. V. d e r a n j a, î n g r i j o r a, n e l i n i ș t i, s f i i. *Tu... nici te sănhisești.* ARTAXERXU, 65[v]/20. *Nu te sînchisi..., fă-ți trebușoarele.* ALECSANDRI, T. 766. *Mă fac că nu mă sinchisesc de el.* CARAGIALE, O. VI, 5, cf. DDRF, BARCIANU. *Parcă ar ucide un vierme, nici nu se sinchisește.* DELAVRANCEA, H. T. 7. *Boccaccio, Rabelais... autori geniali care nu s-ar fi sinchisit deloc de calitatea morală a scrierilor lor.* în PLR II, 61, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, PAMFILE, J. II, 165. *Nimeni nu se sinchisea de aceste sfaturi.* AGÎRBICEANU, S. 20. *Nevastă-sa... tăifăsuiește cu alte femei fără să se sinchisească de comenzile lui.* REBREANU, I. 15, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nu se sinchisea de*

nimeni și de nimic. M. I. CARAGIALE, C. 44. *Lumea rea..., țop cu anonima. Noroc că nu prea mă sinchisesc.* BASSARABESCU, V. 236, cf. CADE. *Am coborît repede fără să mă sinchisesc dacă mă urmărește.* CAMIL PETRESCU, P. 356. *Nu se prea sinchisea de judecata viitoare.* C. PETRESCU, Î. II, 7. *El, Serafim, nici nu se sinchisea.* STĂNOIU, C. I. 121. *Nu s-ar fi sinchisit dacă bătușca ar fi murit între scînduri.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 115. *Nimeni nu se sinchisea de dînsul.* COCEA, Ș. I, 345. *Lostrița... plutea în văzul tuturor..., numai flăcăul nu se mai sinchisea dacă e cea de lemn sau cea adevărată.* VOICULESCU, P. I, 52. *Nici nu se sinchisea de privirile noastre disprețuitoare.* SADOVEANU, O. XVI, 543, cf. SCRIBAN, D. *Ea nu se sinchisește prea mult de mofturile mele.* MIHĂESCU, D. A. 69. *Femeia trece cu gălețile drumul... fără a se sinchisi de lume.* CĂLINESCU, C. O. 130. *Îl ciupeau roiurile de muște, însă era prea afundat în gînduri... ca să se sinchisească de ele.* STANCU, Ș. 57. *Își vorbesc... fără a se sinchisi de prezența celei de a treia persoane.* PAS, L. II, 35. *Românul se sculă... fără să se sinchisească de cearșaful de cînepă.* BENIUC, M. C. I, 66. *El, fără a se sinchisi de șir și legătură..., revenea de unde pornise.* GALAN, B. II, 197. *Nu se sinchisea de toanele directorului.* VINEA, L. II, 202. *Și dacă n-o să se sinchisească nici dracu?* H. LOVINESCU, T. 147, cf. DL. *Își vedeau de treabă, nu se sinchiseau de strigătele noastre.* PREDA, I. 222. *Fără să se sinchisească de George, cineva scoase din coșul de hîrtii o sticlă mare cu țuică.* T. POPOVICI, SE. 81, cf. DM. *Hainele miroseau a resturi încinse, dar nimeni nu se sinchisea.* BARBU, G. 15. *Chimu nu se sinchisea de el, și-l lua în rîs.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 16. *De gura mamei, neamurile nu s-ar fi sinchisit.* V. ROM. ianuarie 1966, 45. *Hîrtiile au fost uitate în sertare, iar nimeni nu se sinchisește de asta.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 256. *Nu se sinchisea de viețile oamenilor săi.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 79. *Nu se prea sinchisește de ce se spune pe socoteala lui.* CINEMA, 1968, nr. 7, 17. *Nu se sinchisea de aceste recomandări.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 103, 5/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Cu femei De chefuiești, De noi nu te sinchisești.* TEODORESCU, P. P. 544. *Dochia a crezut că feciorul ei nici nu se sinchisește.* RĂDULESCU-CODIN, L. 9. *Nici că se sinchisea de ce-i făceau miniștrii.* I. CR. IV, 230. *Pe Zătrean lovea Cît ce mi-și putea. Zătrean, de vedea, Nu se sinchisea.* BALADE, II, 206. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Pomii, florile ... nu se sinchisesc unde le va cădea sămînța.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 53. *Automobilul se apropia în goana mare și găinile nici nu se sinchiseau.* REBREANU, R. I, 152. *Dulăul cel bătrîn se întoarse și chelfăni un cățelandru... care nu prea se sinchisea.* VOICULESCU, P. I, 172. [Boul] *fără să se mai sinchisească de năvala din spate a prins a-și mirosi victima.* GALAN, Z. R. 163. ✦ (Învechit) A se mîhni **(1)**. *Cît s-au sănhișit toată curte și urdie domnului* (sfîrșitul sec. XVIII). BUL. COM. IST. II, 147, cf. DR. I, 451.

2. Tranz. (Rar) A incomoda. *Poate c-aveți treabă ... și eu vă sinchisesc.* ALECSANDRI, T. 1 168. *Bunul mers al lumii nu sinchisea pe nimeni.* IORDAN, L. R. A. 347, cf. DEX.

— Prez. ind.: *sinchisesc.* — Și: (învechit) **singhisí** (RESMERIȚĂ, D.), **sinhisí** (TDRG), **sănhisí, sănhistí, sînchisí,** (regional), **sanchisí** (I. CR. VI, 30) vb. IV.
— Din ngr. συγχίζα (aor. al lui συγχύδω).

SINCHISÍRE s. f. (Rar) Sinch seală. Cf. DSR.
— Pl.: *sinchisiri.*
— V. **sinchisi.**

SÍNCHIȘ s. n. (Prin vestul Munt.; în expr.) **A lua (pe cineva) la sinchiș** = a lua în răspăr, v. răspăr[2] **(1)**; a ocări **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. **A-i da (cuiva) cu sinchiș** = **a)** a-i da cu tifla, v. tifă **(1)**. Cf. id. ib. ; **b)** a lua la goană. Cf. id. ib.
— Cf. sinchisi.

SINCIPITÁL, -Ă adj. Care ține de sinciput; care se referă la sinciput. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DN[2], DEX.
— Pl.: *sincipitali, -e.*
— Din fr. **sincipital.**

SINCIPÚT s. n. Punctul cel mai înalt al cutiei craniene; spec. osul craniului care corespunde acestei părți a capului; creștet, vertex, (învechit și regional) scăfîrlie **(3)**, (regional) teme[1]. Cf. ANTONESCU, D., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DER, DN[2], D. MED., DEX.
— Pl.: *sincipute* și *sinciputuri* (DN[2]).
— Din fr. **sinciput.**

SINCÍȚIU s. n. Masă de protoplasmă care conține un număr mare de nuclee și care provine prin fuziunea mai multor celule sau printr-o multiplicare foarte activă fără a fi însoțită de separarea corpurilor celulare. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Pl.: *sinciții.*
— Din fr. **syncytium.**

SINCLINÁL s. n. (Geol.) Cută a stratelor din scoarța pămîntului care prezintă aspectul unei albii a cărei concavitate este îndreptată în sus. *Bazinul Beiușului se prezintă sub forma unui sinclinal larg cutat și faliat.* ONCESCU, G. 368, cf. LTR[2], DER, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ (Adjectival) *Corespund maselor de calcare jurasice ce formează zone sinclinale.* ONCESCU, G. 39. *Pe locul depresiunii sinclinale din mezozoic, care exista aici, au luat naștere catenele muntoase actuale.* MG I, 202. *Apele Siretului și ale Prutului s-au instalat în văile sinclinale ale podișului moldovenesc.* PROBL. GEOGR. II, 214.
— Pl.: *sinclinale* și *sinclinaluri* (DN[2]).
— Din fr. **synclinal.**

SINCLINÓRIU s. n. (Geol.) Asociație de cute în care cele din partea centrală sînt mai coborîte decît cele din părțile laterale. *Depozitele paleozoice din zona Măcinului formează un sinclinorium.* ONCESCU, G. 40, cf. LTR[2], DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinclinorii.* — Și: **sinclinórium** s. n.
— Din fr. **synclinorium.**

SINCLINÓRIUM s. n. v. **sinclinoriu.**

SINCÓP s. n. v. **sincopă.**

SINCOPÁ vb. I. **1.** Tranz. (Complementul indică vocale sau grupuri de vocale neaccentuate) A produce, a realiza o sincopă **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DN[2], DEX. ✧ Refl. pas. *Datorită poziției neaccentuate, vocalele dintr-un cuvînt fonetic se sincopează.* SCL 1955, 227. *La unele participii se sincopează ... vocala silabică accentuată.* GRAUR, I. L. 64.

2. Tranz. și intranz. (Muz.; rar) A (se) produce o sincopă **(3)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Aceste două note sincopează.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., DN[2].
— Prez. ind.: *sincopez.*
— Din fr. **syncoper.**

SINCOPÁRE s. f. Acțiunea de a (se) sincopa și rezultatul ei.

1. Producere, realizare a unei sincope **(2)**. Cf. sincopa **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Șovăirea aceasta se reflectează și în limbile romanice, dintre care unele au generalizat sincoparea.* PUȘCARIU, L. R. I, 187. *Sincoparea vocalelor din interiorul cuvîntului fonetic apare ca o tendință a limbii latine.* ROSETTI, I. L. R. I, 72. *În explicația lui Weigand nu e însă motivată sincoparea lui „o".* SCL 1954, 20. *Cele cîteva sincopări de vocale ale românei datează din epoca latină tîrzie.* CL 1957, 110, cf. DEX, DN[3].

2. Producere a unei sincope **(3)**. Cf. sincopa **(2)**. Cf. DEX, DN[3].

— Pl.: *sincopări.*
— V. **sincopa.**

SINCOPÁT, -Ă adj. **1.** (Despre vocale sau grupuri de vocale neaccentuate) Care a dispărut prin sincopă **(2)**. Cf. s i n c o p a **(1)**. Cf. ŞĂINEANU[2]. *Interesante sînt mai ales derivatele în „-ulus", care apar în românește cînd sincopate..., cînd nesincopate.* PUŞCARIU, L. R. I, 187. *Vocala sincopată se găsește în silaba cea mai puțin rezistentă din punctul de vedere al posibilității de a se conserva.* IORDAN, T. 357. *Formele sincopate și cele nesincopate circulau laolaltă în limbă.* ROSETTI, I. L. R. I, 73. *A apărut forma sincopată la derivate.* GRAUR, E. 83, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. (Despre muzică, în special despre muzică de jaz) Care folosește sincopa **(3)**, caracterizat prin folosirea sincopei; p. e x t. (rar) ritmic. Cf. PONTBRIANT, D. *Predilecția pentru muzică sincopată nu i-ar fi știrbit complexitatea.* T iulie 1964, 73. *Desprinse din zborul matinal al porumbeilor, Guturalele cîntecului lor sincopat Plutesc ca niște păsări albe.* IL 1965, 9, cf. DN[2], DEX. ✧ (Prin analogie) *Își modula în ritmuri scurte, sincopate, melopeea lui.* VOICULESCU, P. I, 113. *Versul poemelor e sincopat, rupt în asimetrii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 8/1. ✧ F i g. *Peregrinarea lui filozofică sincopată... își rezervă... o complicitate cu ceţurile mistice ale supranaturalului.* CONTEMP. 1975, nr. 14, 4/4. (Adverbial) *Apele încep să fiarbă și brazii culcați deasupra lor se smucesc sincopat.* BOGZA, C. O. 393.
— Pl.: *sincopați, -te.*
— V. **sincopa.**

SINCÓPĂ s. f. **1.** (Med.) Sindrom paroxistic de întrerupere a circulației și a respirației, caracterizat prin pierderea cunoștinței, prăbușirea tensiunii, absența pulsului și diferite fenomene nervoase. V. l e ș i n. *Boala leșinului. Sincopi.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 294/17, cf. I. GOLESCU, C. *Sincopă. Boala la care se oprește deodată simțirea.* KRETZULESCU, M. 172/11. *Sincopă se zice încetarea momentană a cerculației puterilor și a vieții.* CORNEA, E. I, 148/14. *Leșin, sfîrșeală, sincop.* MAN. SĂNĂT. 314/6. *Căzu într-un fel de sincopă.* SION, P. 449, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., BĂRCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], BIANU, D. S. *Inima și plămînul... fac o sincopă și ftizia galopantă sau anevrismul fulgerător încheie cu un punct negru fraza scurtă a vieții.* HOGAŞ, DR. II, 171. *Simțeai o sincopă în inimă cînd mersul îți învăluia haina pe picioare.* IBRĂILEANU, A. 50, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *E ușor de înțeles că a avut aproape o sincopă cînd a cetit... un articol îndîrjit.* CAMIL PETRESCU, P. 236. *Azi noapte la ora douăsprezece a avut o sincopă.* DAN, U. 192, cf. SCRIBAN, D. *Au înțeles că bolnavul nu voia să se așeze pe un patrafir, mai ales în clipele cînd îl pîndea o sincopă.* VINEA, L. I, 398. *Pot să am o sincopă.* H. LOVINESCU, T. 189, cf. DL, DM, DER, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX. ✦ P. a n a l. (Rar) Pauză **(1)**. *După o lungă sincopă, am simțit că este de datoria noastră să ne unim forțele.* în PLR II, 579. *Istoria mi-a dat întotdeauna senzația unei sincope în timp.* H. LOVINESCU, T. 389. *Recuperarea să fie continuă, fără sincope.* VÎN. PESC. august 1964, 17. *Orice sincopă a ritmului... rupe imediat vraja.* T iunie 1969, 88. *Față de majoritatea culturilor europene, a noastră prezintă întîrzieri și sincope.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 83, 9/2, cf. DEX.

2. Fenomen fonetic care constă în dispariția unei vocale (sau a unei silabe), de obicei neaccentuate, între două consoane ale unui cuvînt. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D. *Vom da exemple de sincope și de apocope la sfîrșitul cuvîntului.* PHILIPPIDE, P. 32, cf. ŞĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sincopa este căderea unei vocale între două consoane.* GRAUR, I. L. 63, cf. DL, DM, DER. *În poeziile lui Mumuleanu întîlnim adeseori cuvinte scurtate din necesități ritmice, prin sincopă.* L. ROM. 1965, 590, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

3. (Muz.) Efect ritmic cu caracter dinamic obținut prin mutarea accentului unei măsuri de pe timpul tare pe cel slab anterior. Cf. ŞĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Muzica are sincope și pauze.* M 1962, nr. 4, 14, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sincope.* — Și: (învechit) **sincóp, sincópe** (TURNESCU, MED. OP. 25[r]/5) s.f., **sincópi** s. n.
— Din ngr. συγκοπή, fr. **syncope.**

SINCÓPE s. f. v. **sincopă.**

SINCÓPI s. n. v. **sincopă.**

SINCRÉTIC, -Ă adj. Care se referă la sincretism; care aparține sincretismului; (rar) sincretistic. Cf. SCRIBAN, D. *În încercarea sincretică de a concilia doctrinele, Aristotel își putea afla din nou locul său.* VIANU, L. U. 27, cf. DN[2]. *Opera este o artă sincretică.* M 1968, nr. 1, 26. *„Rugăciunea unui dac"... reprezintă un poem sincretic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 13/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Merită o mențiune înțelegerea complexă și unitară a folclorului, privită sincretic.* IST. LIT. ROM. II, 388.
— Pl.: *sincretici, -ce.*
— Din fr. **syncrétique.**

SINCRETÍSM s. n. Contopire a unor elemente din domeniile unor arte (literatură, muzică, dans), caracteristică folclorului și, în general, fazelor primitive de dezvoltare a culturii; reunire a unor elemente eterogene din doctrine religioase sau sisteme filozofice diferite. V. e c l e c t i s m. Cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *„Cavalerii danubieni" fie chiar și în sincretismul mai tîrziu thraco-iranian... sînt zei cerești.* PÂRVAN, G. 521, cf. RESMERIȚĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Metoda sincretismului... va fi adeseori folosită de umaniști.* VIANU, L. U., 27, cf. DL, DM, DN[2]. *Nota originală vine dintr-o anume referință intimă la sincretismul arhaic și folcloric.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 26/2, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sincretisme.*
— Din fr. **synerétisme.**

SINCRETÍST s. m. Adept al sincretismului. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DN[3].
— Pl.: *sincretiști.*
— Din fr. **synerétiste.**

SINCRETÍSTIC, -Ă adj. (Rar) Sincretic. *Vom reaminti doar aici divinitatea sincretistică, gîndită de greci ca Thetis.* PÂRVAN, G. 29, cf. CADE, DN[2].
— Pl.: *sincretistici, -ce.*
— Din germ. **syncretistisch.**

SINCRÍZĂ s. f. **1.** (Chim.) Trecerea unui corp din stare lichidă în stare solidă. Cf. ANTONESCU, D., LTR[2]. ✦ Coagulare a două lichide prin amestec. Cf. ANTONESCU, D., LTR[2].

2. Figură retorică în care se definește ceva prin contrariul său. Cf. DN[3].
— Pl.: *sincrize.*
— Din fr. **syncrise.**

SINCROCICLOTRÓN s. n. Accelerator ciclic pentru particule grele cu sarcină electrică mai puternic decît ciclotronul și avînd capacitatea de a menține sincronismul dintre mișcarea particulelor și variația tensiunii acceleratoare, prin modificarea frecvenței acesteia; fazotron. Cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sincrociclotroane.*
— Din fr. **synchroeyclotron.**

SINCROFAZOTRÓN s. n. Accelerator ciclic pentru particule grele cu sarcină electrică mai puternic decît

ciclotronul și al cărui principiu de funcționare îmbină elemente ale sincrotronului cu elemente ale fazotronului. Cf. DER, DN², FORM. CUV. I, 135, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sincrofazotroane.*
— Din fr. **synchrophasotron.**

SINCRÓN, -Ă adj. (Despre două sau mai multe fapte, fenomene, evenimente, acțiuni etc.) Care există sau se desfășoară (la fel) în același interval de timp; concomitent, paralel **(4)**, simultan, sincronic **(1)**. V. deodată, împreună, totdeodată, totodată. *Cum că S. Nichita a fost episcopul Remesianei mărturisește (afară de S. Paulin Nolanul și alți autori sînhroni) Genadie.* ȘINCAI, HR. I, 69/20, cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., CADE, SCRIBAN, D. *La cîine cînd inima se oprește în sistolă fenomenul este sincron în ambele ventricole.* DANIELOPOLU, F. N. II, 34, cf. DL, DM, DN². *Un ritm care va da cinematografului putința de a fi cu adevărat sincron cu imediatul.* CINEMA, 1968, nr. 5, 25. *De menționat contribuția efectivă a orchestrei, a cărei partitură a beneficiat... de o tălmăcire aleasă, just proporționată sonor și sincronă cu derularea părții vocale.* M 1969, nr. 12, 42. *Timpurile moderne... tind spre o acceptare sincronă și egală a valorilor artistice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Cameră sincronă* = cameră de luat vederi pentru înregistrarea, în același timp, a sunetului și a imaginii. *Plecă în India... doar cu... un inginer de sunet și o cameră de 16 mm sincronă.* CINEMA, 1969, nr. 6, 13. ✧ (Adverbial) *Cele trei planuri de realitate sînt înfățișate... sincron, căci ele-s mereu și toate trei prezente în forul interior al spectatorului,* V. ROM. mai 1968, 146. ✦ Spec. (Despre două sau mai multe sisteme fizice sau tehnice) Care este sediul unor mișcări periodice care au loc în același interval de timp. Cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Despre mașini) A cărei turație de regim este constantă și proporțională cu frecvența tensiunii la borne. *Mașinile sincrone se mai deosebesc, constructiv, după turație, poziția axei principale și felul răcirii.* LTR² X, 567, cf. DER, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sincroni, -e.* — Și: (învechit) **sinhrón, -ă** adj.
— Din ngr. σύγχρονος, fr. **synchrone.**

SINCRÓNIC, -Ă adj. **1.** (Despre două sau mai multe fapte, fenomene, evenimente, acțiuni etc.) Care există sau se desfășoară (la fel) în același interval de timp; concomitent, paralel **(4)**, simultan, sincron. V. deodată, împreună, totdeodată, totodată. *Pozitiv argument ne împrumută istoria sinhronică sau contimporană a lui Chiril.* FM (1845), 213¹/32, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Dipticele... pot constitui, în caz de a fi autentice și sincronice, o fîntînă istorică dintre cele mai prețioase.* HASDEU, I. C. I., 135, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nu orice fenomen estetic... dezlănțuie contagiunea, ci numai acelea ce se desprind reprezentativ dintr-un fundal ideologic sincronic.* LOVINESCU, în PLR II, 444, cf. ENC. TEHN. III, 13, SCRIBAN, D. *În momentul concret al vorbirii polisemia apare ca un fapt sincronic.* SCL 1954, 210, cf. DL, DM. *Lingvistica structurală a acordat, cu unele remarcabile excepții, atenție în primul rînd relațiilor sincronice.* L. ROM. 1960, nr. 2, 8, cf. DN². *Acțiunea condusă pe planuri paralele și sincronice... a permis strîngerea textului.* T august 1969, 95. *Gherea avea o sensibilitate sincronică vremii sale.* CONTEMP. 1970, nr. 1 226, 2/6, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Despre metode de studiu, despre puncte de vedere etc.; în opoziție cu diacronic) Care se referă la fapte, fenomene, evenimente sincrone **(1)**; care nu ia în considerație evoluția istorică; static, neistoric. V. sincronistic. *Critica sincronică nu se poate pune la adăpostul sugestiilor vremii.* LOVINESCU, S. I, 284. *Trebuie deosebită fonetica descriptivă (se mai numește și fonetică statică sau sincronică) de fonetica istorică.* GRAUR, I. L. 44, cf. DL, DM. *În secolul trecut a fost în general neglijată cercetarea sincronică..., accentul principal se pune pe istorie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 120, 1/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Tabel* (sau *tablou*) *sincronic* = tabel cronologic al evenimentelor care au avut loc în același timp, dar în locuri diferite. Cf. ANTONESCU, D., CADE, DL, DM, DEX. ✧ (Adverbial) *Urmărirea unui fenomen în mod diacronic nu trebuie să ne împiedice să vedem lucrurile sincronic.* PUȘCARIU, L. R. I, 4. *Cîmpurile semasiologice sînt concepute sincronic și în strictă legătură cu contextul.* L. ROM. 1967, 10.
— Pl.: *sincronici, -ce.* — Și: (învechit) **sinhrónic, -ă** adj.
— Din fr. **synchronique.**

SINCRONICITÁTE s. f. (Rar) Sincronitate **(1)**. Cf. DN³.
— Pl.: *sincronicități.*
— **Sincronic** + suf. *-itate.*

SINCRONÍE s. f. **1.** Caracterul a ceea ce este sincronic **(1)**; (rar) sincronicitate, sincronitate. Cf. ANTONESCU, D., DN². *S-a văzut precizia, sincronia ataculul, trăsătura unitară a coardelor.* M 1968, nr. 7, 17.
2. (În opoziție cu diacronie) Ansamblul fenomenelor lingvistice considerate într-o anumită perioadă a istoriei limbii. Cf. DER. *Linia orizontală A—B reprezintă simultaneitatea (sincronia).* L. ROM. 1967, 292. *Refuzul istorismului, mitizarea sincroniei fac ca analiza limbajului cinematografului să rămînă fragmentară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 12, 24/4, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sincronii.*
— Din fr. **synchronie.**

SINCRONÍSM s. n. Faptul de a fi sincron; însușire a două sau mai multor evenimente, procese, acțiuni, fenomene etc. de a fi simultane; existența, producerea, petrecerea, evoluția mai multor acțiuni în același timp; concomitență, paralelism, simultaneitate. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Prin sincronism am înțeles întotdeauna o simultaneitate de fenomene.* LOVINESCU, în PLR I, 433, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Se constată că* [mișcarea „Vieții noi"] *afirmase principiile de urbanism, sincronism și spirit novator.* CONSTANTINESCU, S. III, 314, cf. LTR², DL, DM, DN². *Ele înseamnă, de multe ori, pe lîngă influențele normale de sincronism, „redescoperirea" unor filiere dramatice.* T noiembrie 1968, 60. *Acest amestec permanent de istorism și sincronism critic pune probleme dificile de tehnică analitică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 87, 20/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (În cinematografie) Concordanță totală între înregistrările sonore și cele ale imaginilor. *Sincronismul defectuos dintre imagine și sunet face ca în jurul anului 1914 încercările de a se ajunge la cinematograful sonor să fie abandonate.* M 1965, nr. 3, 2.
— Pl.: *sincronisme.* — Și: (învechit) **sinhronism** s. n. I. GOLESCU, C.
— Din ngr. συγχρονισμός, fr. **synchronisme.**

SINCRONÍSTIC, -Ă adj. (Rar; despre scrieri cu caracter istoric) Care studiază sau expune evenimentele în mod sincronic **(1)**. V. sincronic **(2)**. Cf. ANTONESCU, D. *În ceea ce privește povestirea sincronistică a evenimentelor care s-au petrecut în alte țări, autorul nostru e mai solemn.* BUL. COM. IST. II, 28, cf. DL, DM, DN², DEX.
— Pl.: *sincronistici, -ce.*
— Din fr. **synchronistique.**

SINCRONITÁTE s. f. (Rar) Sincronie **(1)**. *Deschise cartea și începu să cînte nesigur și fals, bătînd măsura cu scandaloasă lipsă de sincronitate.* CĂLINESCU, O. I, 83. *Executară amîndoi cu mari conflicte de sincronitate Menuetul lui Boccherini.* id. ib. 158, cf. DN³.

— Pl.: *sincronități.*
— **Sincronie** + suf. *-itate.*

SINCRONIZÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică două sau mai multe fapte, fenomene, evenimente, acțiuni etc.) A face să fie sincron. *Procedeul obișnuit al scriitorilor de a sincroniza stările sufletești ale eroilor cu fundamentul obiectiv, Vilis Lațis îl modifică într-o formă interesantă.* V. ROM. februarie 1954, 312, cf. DL, DM, DN². *Mi-am dat seama cît de complex și istovitor este să sincronizezi... „haosul" de fire (cîte 30 pentru o păpușă).* T septembrie 1968, 89. *Aceasta presupune o linie unică de acțiune... sincronizată cu direcțiile progresului social.* GL 1968, nr. 928, 3/3. *Aspirația criticului era de a sincroniza literatura cu închegarea așezărilor urbane.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 3/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. A efectua operațiile necesare pentru ca o mașină sincronă să fie adusă în starea de a funcționa în paralel cu un generator sincron sau cu o rețea electrică de curent alternativ. Cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. A realiza concordanța dintre imagine și sunet într-un film; a efectua montarea sincronă a benzii de imagine cu banda de sunet corespunzătoare. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *sincronizez.*
— Din fr. **synchroniser.**

SINCRONIZÁRE s. f. Acțiunea de a sincroniza și rezultatul ei. *Lucrarea... trebuie să fie... o sincronizare a tuturor forțelor.* SADOVEANU, O. XX, 151. *Modificări de rostire cu efecte din cele mai grave pot porni dintr-o neglijență în sincronizarea articulației.* PUȘCARIU, L. R. I, 182, cf. LTR², DL, DM, DN². *Conștiința... unei sincronizări a luptei de emancipare din cele trei țări române.* IST. LIT. ROM. II, 233. *Toate aceste sincronizări ale muncilor agricole... trebuie să fie făcute după indicațiile unei autorități superioare.* PANAITESCU, O. Ț. 91. *Atacurile și mișcările grupelor de corzi sînt de o omogenitate și sincronizare perfectă.* M 1969, nr. 12, 36. *Constatarea își are importanța sa, deoarece ridică problema sincronizării fenomenului literar românesc cu cel european.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 11/4. *Sincronizarea aceasta imediată a actualității cu literatura ei este un proces esențial.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 127, 4/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Aducere a unei mașini sincrone în starea de a funcționa în paralel cu un generator sincron sau cu o rețea electrică de curent alternativ. Cf. DER, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Punere de acord a imaginii cu sunetul într-un film; montare sincronă a benzii de imagine cu banda de sunet corespunzătoare. Cf. DL, DM, DER. *E regretabil că sincronizarea a lăsat de dorit la transmisiunea operei „Rigoletto".* V. ROM. februarie 1963, 180, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sincronizări.*
— V. **sincroniza.**

SINCRONIZÁT, -Ă adj. (Despre două sau mai multe fapte, fenomene, evenimente, acțiuni etc.) Care a fost făcut să devină sincron. V. corelat, coordonat. *Toate acestea nu mi se înfățișează sincronizate.* IST. LIT. ROM. II, 14. ✦ (Despre sisteme fizice sau tehnice și despre comenzile legate de acestea) Care a fost supus sincronizării. *Tehnica modernă oferă soluția „undei verzi" (comanda sincronizată automată a semafoarelor electrice de la un singur centru).* RL 1968, nr. 7 387. ✦ (Despre filme cinematografice) Care are banda de imagine pusă în concordanță cu banda de sunet corespunzătoare.

— Pl.: *sincronizați, -te.*
— V. **sincroniza.**

SINCRONIZATÓR s. n. **1.** Ansamblu de dispozitive folosit pentru sincronizarea automată a mașinilor sincrone. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

2. Aparat pentru punerea în concordanță a benzii de imagine cu banda sonoră. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sincronizatoare.*
— **Sincroniza** + suf. *-tor.*

SINCRONOSCÓP s. n. **1.** Instrument care indică dacă două fenomene periodice sînt sincrone. Cf. LTR², DL, DM, DN², DEX.

2. Instrument folosit pentru determinarea momentului în care a fost realizată sincronizarea a două tensiuni electrice alternative. Cf. LTR², DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

3. Instrument alcătuit dintr-un osciloграf catodic, folosit pentru înfățișarea vizuală a formelor de undă. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: *sincronoscoape.*
— Din fr. **synchronoscope.**

SINCROTRÓN s. n. Accelerator ciclic pentru electroni mai puternic decît betatronul, de care se deosebește prin capacitatea de a menține sincronismul dintre mișcarea electronilor și variația tensiunii accelerătoare. Cf. LTR², DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sincrotroane.*
— Din fr. **synchrotron.**

SINDACTILÍE s. f. Malformație congenitală a mîinii sau a piciorului, care constă în lipirea a două sau mai multor degete între ele prin sudarea părților moi, oasele rămînînd separate. Cf. DER, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **syndactylie.**

SINDÁXIS s. n. v. **sintaxă.**

SINDESMOLOGÍE s. f. Ramură a anatomiei care se ocupă cu studiul articulațiilor; artrologie. Cf. DN², D. MED.

— Din fr. **syndesmologie.**

SINDIATÉMNUSĂ s. f. (Geom.; învechit, rar) Cosecantă. Cf. GHEOM. — TRIGON. 157ᵛ/25, LAZĂR, T. 7ᵛ/5.

— Pronunțat: *-di-a-.* — Pl.: *sindiatemnuse.*
— Din ngr. συνδιατέμνουσα.

SÍNDIC s. m. (Ieșit din uz) **1.** (Și în sintagmele *sindic al bursei,* CADE, *sindic de bursă,* DER) Reprezentant al unei instituții, al unei obști sau al unei corporații, însărcinat cu îngrijirea treburilor ei; consilier juridic. Cf. I. GOLESCU, C. *Cinstita logofeție... să se înțeleagă cu foștii sindici* (a. 1837). DOC. EC. 686, cf. VALIAN, V., NEGULICI, POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vocabular special:... taxe, grefier, ipotecă, jude, sindic.* TEODOREANU, M. III, 407, cf. SCRIBAN, D., DM. *Sindicul poate fi numit de autorități dintre agenții sau mijlocitorii oficiali de pe lîngă o bursă de valori ori de mărfuri sau ales de aceștia.* DER, cf. DN².

2. (Și în sintagmele *sindic de faliment,* ȘĂINEANU², *sindicul unui faliment,* CADE, *judecător sindic,* RESMERIȚĂ, D., învechit, *sindicul falimentului*) Persoană însărcinată cu lichidarea afacerilor unui falit. *Sindicii falimentului... vor lua sub titlu de onorariu la sfîrșitul concursului o comisie (plată de osteneală).* CR (1832), 236¹/18, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Sindicii orînduiți făceau cunoscut tuturor creditorilor... să se prezinte la farmacia din mahalaua Curtea veche.* G. BARBU, A. V. 242.

— Accentuat și: *sindíc.* DEX. — Pl.: *sindici.*
— Din ngr. σύνδικος, fr. **syndic.**

SINDICÁ vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) sindicaliza. Cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *sindic.*

— Din fr. **syndiquer.**

SINDICÁL, -Ă adj. **1.** (Ieșit din uz) Care se referă la sindic **(1)**, privitor la sindic. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. ✧ *Cameră sindicală* = tribunal disciplinar care judecă infracțiunile la regulamentele unei corporații și ia apărarea intereselor acesteia. Cf. ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D.

2. Care ține de sindicat **(2)**, privitor la sindicat. Cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., DDRF. *Vorbim de mișcarea profesională, de mișcarea sindicală.* în PLR II, 157, cf. CADE, DL. *În timpul alegerilor sindicale.* PREDA, R, 111, cf. DM. *Organizațiile sindicale... mobilizează colectivele de muncitori.* CF 1960, nr. 3, 69. *Pujdercă a fost activist sindical o vreme.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 526. *Studenți și muncitori, membri ai guvernului și activiști sindicali.* V. ROM. februarie 1964, 97, cf. DN². *La adunări au participat... organizatorii grupelor sindicale.* GÎ 1968, nr. 931, 2/7. *A practicat meseria de tipograf... începînd în același timp să militeze în mișcarea sindicală.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sindicali, -e.*

— Din fr. **syndical.**

SINDICALÍSM s. n. **1.** Curent în mișcarea muncitorească dezvoltat, cu precădere, în țările latine din Europa Occidentală și din America, la sfîrșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, care susține că scopul luptei clasei muncitoare este obținerea de reforme economico-sociale, cu ajutorul sindicatelor. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Sistem de organizare a muncitorilor, prin mijlocirea sindicatelor; mișcare sindicală. Cf. CADE. *În același oraș... se află azi sediul principal al sindicalismului muncitoresc.* COCEA, S. I, 67, cf. DN², DEX.

— Din fr. **syndicalisme.**

SINDICALÍST, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Adept al sindicalismului **(1)**. *Sindicaliștii care afirmă greva generală sau dreptul la violență sînt discipolii lui Proudhon.* RALEA, S. T. III, 56, cf. DN².

2. Adj. Care aparține sindicalismului **(1, 2)**; care se referă la sindicalism. *Vorbea... despre greva sindicalistă din Franța.* CARAGIALE, O. II, 206, cf. CADE. *Organizațiile lor sindicaliste le întrețin dorul de cultură.* COCEA, S. II, 315. *A fost amestecat în mișcarea sindicalistă.* SADOVEANU, O. XIX, 292, cf. DN².

3. S. m. și f. Membru al unui sindicat **(2)**. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL. [Banii] *erau cotizațiile sindicaliștilor.* PREDA, R. 301, cf. DM, DEX.

— Pl.: *sindicaliști, -ste.*

— Din fr. **syndicaliste.**

SINDICALIZÁ vb. I. Tranz. și refl. A (se) uni într-un sindicat **(2)**; a forma un sindicat; a (se) încorpora într-un sindicat; (rar) a (se) sindica. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Toți muncitorii... sînt sindicalizați.* SAHIA, U. R. S. S. 102. *Toate compartimentele vieții noastre economice se vor sindicaliza.* SADOVEANU, O. XX, 232, cf. DL, DM, DN², DEX.

— Prez. ind.: *sindicalizez.*

— **Sindical** + suf. *-iza.*

SINDICALIZÁRE s. f. Acțiunea de a (se) sindicaliza. Cf. DL, DM, DEX, DN³.

— Pl.: *sindicalizări.*

— V. **sindicaliza.**

SINDICALIZÁT, -Ă adj. (Rar) Care este încorporat într-un sindicat **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *sindicalizați, -te.*

— V. **sindicaliza.**

SINDICÁT s. n. **1.** (Învechit) Funcția de sindic **(1, 2)**; perioadă de timp cît durează această funcție. *Spre a fi dar știută această întărire a sindicatului la toți creditorii de obște se face cunoscut.* CR(1832), 80²/40, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

2. Organizație profesională de masă care reunește, pe bază de adeziune voluntară, pe salariații din întreprinderi sau instituții și care are drept scop să lupte pentru satisfacerea revendicărilor economice, sociale și culturale ale membrilor săi; totalitatea membrilor unui sindicat **(2)**; sediu al unei organizații sindicale. Cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W. [Mișcarea muncitorească] *a ridicat... o serie de probleme referitoare la sindicate și corporații.* în PLR II, 156, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sindicatul... se îngrijește de asistența medicală.* SAHIA, U. R. S. S. 157. *După ani de luptă..., s-a putut înființa prima obște țărănească, întîiul sindicat agrar.* COCEA, S. I, 84. *Forța mereu crescîndă a sindicatelor muncitorești.* SADOVEANU, O. XX, 231, cf. SCRIBAN, D. *Discuții și teorii, strămutate la tribuna sindicatului profesional.* ARGHEZI, L. 99. *Astfel s-a născut sindicatul tăbăcarilor.* BOGZA, A. Î. 111. *Am tratat afacerea direct cu reporterii, care... sînt constituiți într-un fel de sindicat.* VINEA, L. II, 197, cf. DL. *Mă ridic aici în numele sindicatului și demasc pe ațițătorii la un nou război.* PREDA, I. 61, cf. DM, DN³. *La adunări au participat și membrii comitetelor sindicatelor din învățămînt.* GÎ 1968, nr. 931, 2/7. *Cadrele artistice actuale ce activează în rîndurile sindicatelor.* M 1968, nr. 8, 37. *Sindicatele au datoria să intervină cu hotărîre.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178. *Sediile organizațiilor muncitorești... și ale sindicatelor devin neîncăpătoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Uniune monopolistă proprie capitalismului, mai dezvoltată decît cartelul, în cadrul căreia întreprinderile membre își mențin independența în ceea ce privește organizarea producției, dar renunță la independența comercială, efectuînd desfacerea produselor și uneori achiziționarea de materii prime printr-un oficiu comun. Cf. DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sindicate.*

— Din fr. **syndicat.**

SINDICÓS, -OÁSĂ adj. v. **sunducos.**

SÍNDIE s. m. (Învechit și popular) Primar² **(III 1)**; ispravnic. *Duceți-vă, sindiilor, după bani, și ce veți putea face pînă diseară dați-i la zapcii.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 73. *Deosebit de cneaz sau jude, este menționat în documentele de mai tîrziu al doilea dregător sîndie, care era, desigur, substitutul judelui.* PĂCALĂ, M. R. 44. *Bre, sindié, dumneata, Vino mai tare încoa.* PĂSCULESCU, L. P. 252.

— Pl.: *sindii.* — Ș.: (regional) **síndie** s. m.

— Din slavonul сѫдиꙗ, сѫдии.

SINDIGHISTRU s. m. (Învechit) Soldat din armata turcească făcînd parte dintr-un corp nedefinit mai îndeaproape. *Și acel turc au spus împăratului cîtă oaste turcească este: 120 000 ieniceri și 250 000 de călărime cu 40 000 sindighistri.* NECULCE, L. 240.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *sindighistri.*

— Etimologia necunoscută.

SINDÍLĂ s. f. v. **șindrilă.**

SINDIRÉI s. m. (Bot.; regional) Țelină (*Apium graveolens*). BORZA, D. 21.

— Şi: **singhiréi** s. m. BORZA, D. 21.
— Din rus. **сендерей.**

SINDRÍLĂ s. f. v. **şindrilă.**

SINDROFÍE s. f. **1.** (Astăzi familiar) Petrecere **(II 2).** Cf. I. GOLESCU, C. *Iată unde aţi ajuns... să adunaţi la sindrofie papugii.* PR. DRAM. 269. *Ce am mai fi buni daca nu am avea cîte o sindrofie, teatruri, baluri?* GHICA, C. E. I, 171. *Contribuiau a face seratele de sintrofie mai dese.* SION, P. 77. *Am apucat să le spun de concert şi proiectata noastră sindrofie.* CARAGIALE, O. VII, 18. *Aseară am fost la sendrofie la d-na V.*VLAHUŢĂ, S. A. II, 375. *Era cu neputinţă să se dea un bal, o serată, o sindrofie cît...: de mică, fără ca Adonescu să figureze în fruntea invitaţilor.* BACALBAŞA, S. A. I, 128, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Coana Adela ... adunase în sindrofie prietenii.* ANGHEL, PR. 46. *E sindrofie astă-seară, Salonul tremură-n lumină.* IOSIF, T. 143, cf. TDRG. *Cînd am intrat la nenea Iorgu, am găsit sindrofie de cucoane.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 77. *Mare sindrofie la cucoana Sevastiţa.* HOGAŞ, DR. II, 134. *Vă închipuiţi că oamenii de treabă se uită la sindrofiile şi la luxurile voastre.* REBREANU, I. 88, cf. RESMERIŢĂ, D. *În fiecare seară... are pînă tîrziu sindrofie.* M. I. CARAGIALE, C. 76, cf. CADE. *Vecinile:... se adunau bucuroase în sindrofie să bea cafele.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 207. *Punea la cale... sindrofii, chefuri răsunătoare.* COCEA, S. II, 255. *Să-şi vadă de ceaiuri şi de sindrofii doamna primărească!* VLASIU, D. 60. *Într-o zi, probabil sărbătoare, am intrat şi eu la sindrofia mamei lui.* SADOVEANU, O. XII, 653, cf. GÁLDI, M. PHAN. 253, SCRIBAN, D. *Pentru ce-l chemase Lola? Să ia parte la o sindrofie penibilă...?* CĂLINESCU, O. I, 166. *Ea ticluia ceremonialul... sindrofiilor şi soarelelor.* C. PETRESCU, A. R. 87. *Să le amintim că aici nu sîntem la sindrofie.* V. ROM. decembrie 1954, 37. *Cînd pleacă la sindrofii o urcă în cupea.* PAS, L. I, 89. *În jurul meselor imaculate... se alcătuiesc sindrofiile de amiază.* VINEA, L. I, 124. *La o sindrofie... se adunase în jurul mesei lume felurită.* TUDORAN, P. 438, cf. DL, DM. *Poftit fiind la o sindrofie..., am pornit cu pulsul sporit în speranţa că va fi ceva deosebit.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 4/4. ✦ Totalitatea participanţilor la sindrofie **(1).** *Aici, sindrofia izbucni într-un ah! obştesc.* ap. TDRG. *Toată sindrofia îl primi cu insuflefire.* REBREANU, I. 100, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Neobişnuit) Ceremonie. *Ceva mai frumos decît sindrofia mortului nu văzusem pînă atunci.* TEODOREANU, M. U. 119.

2. (Rar) Tovărăşie **(1)**; prietenie. *Fără sindrofie nu-ţi merge bine!* ap. TDRG. *Fereşte-te, fătul meu, de prieteni răi, că sindrofia rea strică firea bună.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 162.

— Pl.: *sindrofii.* — Şi: (învechit) **sintrofíe,** (rar) **sendrofíe** s. f.
— Din ngr. συντροφία.

SINDRÓM s. n. (Med.; de obicei cu determinări care arată felul) Totalitatea simptomelor care apar în cursul unei boli, dîndu-i o notă caracteristică. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Admitem posibilitatea unei relaţii între turburările glandelor endocrine şi sindromul lui Parkinson.* PARHON, O. A. I, 294. *Ambele sindroame se produc printr-o insuficienţă de irigaţie sanguină miocardică.* DANIELOPOLU, F. N. II, 231, cf. DL. *El descrie un sindrom caracteristic foarte important pentru tratamentul general al bătrîneţii.* PREDA, R. 368, cf. DM. *Au putut provoca, în mod experimental, la cîine, un sindrom nevropatic.* V. ROM. ianuarie 1960, 100. *Se vorbeşte despre sindromul lichidian.* ABC SĂN. 330, cf. DN[2]. *Indiferent de amploarea negărilor, bolnavii cu sindromul Klinefelter... continuau să aibă tot 47 de cromozomi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 114, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sindroame.*
— Din fr. **syndrome.**

SÎNE pron. refl., subst. v. **se[1].**

SINEÁLĂ s. f. (Popular) **1.** Culoare albastră. Cf. CIHAC, II, 336, DDRF, ALEXI, W. *Vechile culori erau puţine:... Mai tîrziu va fi venit albastrul o dată cu sineala sau lulachiul.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 13, cf. PASCU, S. 236. *O pasăre sineala din pene îşi arată.* PILLAT, P. 141, cf. BL IV, 145, DEX. ✧ Fig. *O noapte de sineală din vremi voevodale.* BACOVIA, O. 135.

2. Vopsea albastră; spec. albăstreală (pentru rufe şi var). *Bolnavului i se descîntă... cu fire de usturoi în untură de porc, amestecată cu sîneală.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 169, cf. ŞĂINEANU[2], TDRG. *Se pisează bine sineala, se amestecă cu prafuri galbene.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 92. *Nevastă-sa îi încreţise bine poalele cămeşii, aproape albastră de prea multă sineală turnată în apă.* AGÎRBICEANU, S. 397, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Cără apă cu doniţa, muia sineala, încălzea fierul de călcat.* COCEA, S. II, 25. [Băcăniile] *vînd ghemuri de sfoară, nuci şi sineală.* TEODOREANU, M. III, 244, cf. SCRIBAN, D. *Trase ... două linii, şerpuitoare... şi spaţiul de la mijloc îl umplu cu sineală.* TUDORAN, P. 71, cf. DL, DM, DEX. *După ce fierb acestea de-ajuns, toarnă zama lor într-un vas, pun sineală într-însa şi o amestecă bine.* MARIAN, D. 198. *Alămîia tăiată felii cu sineală e bună de gălbinare.* I. CR. I, 44, cf. CHEST. II 378/111, ALR II/I h 245, ALR SN IV h 1 228, A IV 26, IX 3, 4. ✧ (Ca termen de comparaţie) *Holul era albastru ca sineala.* CAMIL PETRESCU, P. 337. *Soarele se ridicase de mult pe cer, un cer profund şi albastru ca sineala.* COCEA, S. I, 59. *Deasupra, norii se desfăcuseră şi cerul se arăta umed, întunecos ca sineala.* SADOVEANU, O. I, 299. *Pe cerul ca sîneala, un corn de lună stă răsturnat pe spate.* VÎN. PESC. mai 1964, 3. *Siniliu ca siniala.* ALR SN IV h 1 217/605.

— Pl.: *sineli.* — Şi: (regional) **sineálă** s. f.
— Din bg. **синило** (dial. *синяло*).

SINEÁŢĂ s. f. v. **sîneaţă.**

SINÉC[1] s. n. (Învechit, rar) Bătrîneţe. *Pîră la bătrîneţele de sinrecu, Dzeul mieu, nu părăsi menre.* PSALT. HUR. 70/18, cf. SCRIBAN, D.

— Şi: **sînéc** s. n. SCRIBAN, D.
— Lat. ***senicus.**

SÍNEC[2] subst. (Regional; de obicei precedat de prepoziţii cu care formează locuţiuni adverbiale) Zorii zilei. *Marţi la mînec, La sînec M-am pornit.* TEODORESCU, P. P. 380. *În sinec M-am pornit.* MARIAN, D. 268. *M-am luat pe sinică, Pe mînecă, În sfînta duminică.* id. v. 122.

— Şi: **sínecă** (PÎRVESCU, C. 188), **sínică** s. f., **sînec** subst.
— Postverbal de la **sineca.**

SINECÁ vb. I. Intranz. şi refl. (Popular; în descîntece) A se scula în zori (şi a se închina); p. ext. a se închina. Cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *„A mîneca"... ar putea fi făcut după „sineca".* GRAUR, E. 22. *Sinicatu-m-am, sculatu-m-am.* ap. TDRG. *Eu m-am sînecat Şi m-am mînecat.* TEODORESCU, P. P. 273. *Mă sînecai, Mă sculai.* REV. IST. VII, 134. *Mînecatu-se, sinecatu-se.* PĂSCULESCU, L. P. 146. *M-am sînecat şi m-am mînecat.* I. CR. III, 109, cf. DR. IV, 743. *S-o mînicat, S-o sînicat.* ŞEZ. XXIII, 23. *Duminică dimineaţa M-am sculat, M-am sinicat.* MARIAN, Î. 15. *S-o suminicat, S-o duminicat, nouă prunci s-au ridicat.* FOLC. MOLD. I, 403.

— Prez. ind.: *sinec.* — Şi: **sinicá, sînecá, sînicá, suminicá** vb. I.
— Cf. lat. *signicare, *exsomnicare.

SÍNECĂ s. f. v. **sinec[2].**

SINÉCDOCĂ s. f. Figură de stil prin care se dă unui cuvînt un înţeles mai larg sau mai restrîns decît sensul

obișnuit, înlocuindu-se partea prin întreg sau întregul prin parte, singularul prin plural (și invers), genul prin specie și specia prin gen etc. *Sinegdohi iaste cînd aceia care iaste a părții subt osebirea adăogitorului... cuprinde ce iaste al întregimii.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 106^{v}/6. *Cînd luăm neamul în locul fealului și fealul în locul neamului care lucru iaste însușire a sinecdohiei.* MOLNAR, RET. 174/22, cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Cînd, în locul întregului, se pune partea... transferul ia numele special de sinecdocă.* VIANU, M. 102, cf. DL, DM. *Metonimia se confundă cu sinecdoca afirmîndu-se că în cazul ambilor tropi modificarea sensului s-ar datora și raportului de întreg față de parte.* L. ROM. 1959, nr. 6, 83. *Sinecdoca din grupul de cuvinte „pahar de apă" este respinsă de un număr din ce în ce mai mare de vorbitori ai limbii române.* COTEANU, R. L. 75, cf. DER. *Simbolul e caracterizat prin „depășire motivată", figura fundamentală considerată sinecdocă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 12, 24/4, cf. M. D. ENC., DEX.

— Accentuat și: (rar) *sinecdócă.* — Și: (învechit) **sinécdohă'** (I. GOLESCU, C.), **sinécdohie, sinégdohi, sinódoche** (scris: *synodoche*, ODOBESCU, S. III, 29), **sinédochie** (VALIAN, V.) s. f.

— Din fr. **synecdoque.** — **Sinecdohă, sinegdohi** < ngr. συνεκδοχή.

SINÉCDOHĂ s. f. v. **sinecdocă.**

SINÉCDOHIE s. f. v. **sinecdocă.**

SINECHÍE s. f. Proces patologic care constă în aderența irisului la fața posterioară a corneii sau la cristalin. *Sinechia provoacă adesea deformarea pupilei.* DER, cf. D. MED., DN^{3}. ✦ (Rar) Simfiză **(2)**. Cf. DN^{3}.

— Din fr. **synéchie.**

SINECÚRĂ s. f. Funcție, slujbă foarte bine retribuită, care cere o muncă minimă sau care nu cere nici un fel de muncă. Cf. ANTONESCU, D. *Are o funcție importantă, garnisită cu două-trei sinecure bine retribuite.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 292. *În Franța... se pregătește a pune mîna pe puterea statului și a alunga din funcții și sinecure burghezia* (a. 1889). în PLR I, 389, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^{2}, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Să-ți faci întîi o carieră ori cel puțin o sinecură.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 321. *Îi putem aranja o sinecură, ceva, o slujbă ușoară.* C. PETRESCU, C. V. 109. *Sînt dușmani de mînă din școala primară în licee, de aici în facultăți și pe urmă la o sinecură oarecare.* BRĂESCU, A. 250. *Direcția unui ziar nu-i o sinecură.* COCEA, S. I, 137, cf. SCRIBAN, D. *După cum năzuințele se potolesc într-un scaun de parlament și cu o sinecură, avînturile tale amoroase sfîrșesc printr-o socoteală cuminte.* ARGHEZI, B. 21. *Idealul imediat al lui Gaittany era o sinecură cu automobil.* CĂLINESCU, B. I. 87. *Fratele său i-a făcut rost de o sinecură grasă și onorabilă.* VINEA, L. I, 101. *Îmi închipui că slujba la doamna Gorăscu nu e o sinecură.* H. LOVINESCU, T. 253, cf. DL, DM, DN^{2}. *E o simplă sinecură pentru complicate tatonări politice locale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 13/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinecuri* și (rar) *sinecure.*

— Din fr. **sinécure.**

SINECURÍSM s. n. (Rar) Faptul de a trăi din sinecuri; mod de viață al sinecuristului. *Chiulul, sinecurismul, parazitismul mai mult sau mai puțin deghizat trebuie scoase în afara legii noastre primordiale de viață.* FLACĂRA, 1975, nr. 47, 8.

— **Sinecură** + suf. *-ism.*

SINECURÍST s. m. și f. Persoană care deține o sinecură. Cf. ANTONESCU, D., CADE. *Văzuși ce armată de redactori..., toți mai mult sau mai puțin sinecuriști.* REBREANU, R. II, 77, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN^{2}, DEX. *E un sinecurist și încă unul plătit cu bani grei.* FLACĂRA, 1975, nr. 47, 8. ✧ Fig. (Adjectival) *Voi ăștia ... sînteți o clică de bugetivori în vîrful piramidei sinecuriste.* VINEA, L. I, 370.

— Pl.: *sinecuriști, -ste.*

— Din fr. **sinécuriste.**

SINÉDOCHIE s. f. **sinecdocă.**

SINÉDRIU s. n. **1.** Adunare, consiliu cu atribuții deliberative și judecătorești în Grecia antică și în statele elenistice. Cf. M. D. ENC.

2. Tribunal penal la vechii evrei; sanhedrin. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DER, M. D. ENC. ✧ *Marele sinedriu* = autoritate supremă din Ierusalim în secolele I î. e. n. — I. e. n., cu funcții judecătorești, politice și de interpretare a legii. Cf. DER, M. D. ENC.

— Pl.: *sinedrii.*

— Din ngr. συνέδριον, fr. **synidrion.**

SINEFAPTOMÉNI subst. (Geom.; grecism învechit, rar) Cotangentă. Cf. GEOM. — TRIGON. 157^{v}/24.

— Din ngr. συνεφαπτομένη.

SINÉFOR s. n. (Învechit, rar) Membru în consiliul de conducere al unei eforii. *Să arate către ceilalți sinefori socotelile școlilor* (a. 1815). GÁLDI, M. PHAN. 253.

— Pl.: *sinefori.*

— Din ngr. συνέφορος.

SINEFORÁ s. f. v. **sinisfora.**

SINÉGDOHI s. f. v. **sinecdocă.**

SINELÍ vb. IV v. **sinili.**

SINELÍT, -Ă adj. v. **sinilit.**

SINELÍU, -ÍE adj. v. **siniliu.**

SINELÚÍ vb. IV v. **sinălui.**

SINELUÍT s. n. v. **sinăluit.**

SINEPÍTROP s. m. (Învechit) Coepitrop. *Cu ajutorul sinepitropilor* (a. 1844). GÁLDI, M. PHAN. 253, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *sinepitropi.*

— Din ngr. συνεπίτροπος.

SINERÉZĂ s. f. Fenomen fonetic care constă în fuziunea într-un diftong ascendent a două vocale învecinate prin transformarea primei vocale într-o semivocală. Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU^{2}, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Diftongul „ea" rezultat prin sinereză.* SCL 1954, 340, cf. DL, DM. *Sinereza nu este condiționată de caracterul de semivocală al celei dintîi dintre vocalele în hiat.* L. ROM. 1959, nr. 6, 81, cf. DER, DN^{2}, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinereze.*

— Din ngr. συναίρεσις, fr. **synérèse.**

SINERGÍDĂ s. f. (Bot.) Fiecare dintre cele două celule ale sacului embrionar situate de o parte și de alta a oosferei. Cf. BOTANICA, 70, M. D. ENC., DEX, DN^{3}.

— Pl.: *sinergide.*

— Din fr. **synergide.**

SINERGÍE s. f. Asociație a mai multor organe sau țesuturi pentru îndeplinirea aceleiași funcțiuni. *Între aceste diferite elemente există deci o sinergie funcțională indubitabilă.* RALEA, S. T. II, 91, cf. DN^{2}, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinergii.*

— Din fr. **synergie.**

SINESFORÁ s. f. v. **sinisfora.**

SINESTÉZIC, -Ă adj. (Livresc) Care se referă la sinestezie; care aparține sinesteziei. *Gradul de convergență al metaforelor sinestezice țesute în jurul vocalelor poate fi controlat.* VIANU, M. 83. *Pietrele prețioase reprezintă o întîlnire sinestezică între culoare și muzică.* CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 3/4. ✧ (Adverbial) *Imagistica impresionistă, bazată pe lanțuri de epitete senzoriale, coloristice, auditive, olfactive și tactile, nu o dată aplicate sinestezic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 19/1.

— Pl.: *sinestezici, -ce.*

— **Sinestezie** + suf. *-ic.* Cf. fr. s y n e s t h é t i q u e.

SINESTEZÍE s. f. Asociație spontană între senzații de natură diferită astfel încît acțiunea stimulatorilor corespunzători unui simț este evocată prin imagini corespunzătoare proprii altui simț. Cf. SCRIBAN, D. *Glasurile vîntului sînt notate cu o mare putere de a discrimina nuanțele lor... și senzațiile care li se asociază în sinestezii pătrunzătoare.* VIANU, A. P. 229, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinestezii.*

— Din fr. **synesthésie.**

SINÉȘ s. m. (Iht.; regional) Regină **(4 a)** *(Eupomotis gibbosus).* Cf. BĂCESCU, P. 52.

— Pl.: *sineși.*

— Etimologia necunoscută.

SINÉT s. n. **1.** (Învechit) Act; document; hrisov. *Pentru întîmplările ce s-au întîmplat... numai pentru unele n-au apucat să le scoată sineturi, pentru altele deși s-au scos, dar se pierduse în vremile răscoalelor* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 121/10. *Poroncind și boierilor celor de au vecini și sineturi pentru vecini să vie* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 220/2. *Să citească... toate cărțile și sineturile ale celor ce să judecă.* PRAV. COND. (1780), 60. *Acest fel de stăpînire fără sinet . . . după pravilă și după dreptate este rea* (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 108. *Cîți dintr-aceștia vor avea sineturi la mînă asămănate cu a lor ființă să să cunoască de buni* (a. 1918). DOC. EC. 232. *Și fu acest ferman... senet românilor pentru nevinovăția lor.* ZILOT, CRON. 103. *Cînd vreunul din orice nenorocoasă întîmplare își va pierde sinetul, pagubă nu poate încerca.* GOLESCU, Î. 68. *La oricine se vor fi aflînd sineturile aceștii vii... în sorocul mezatului să se arate cu ele la judecătoria locului.* CR (1833), $12^1/22$, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Să dea sinetul său de alegător în mîna mitropolitului.* REGUL. ORG. 14/32. *Pre lîngă alte lucruri mi-au luat și sineturile meșteșugului.* BĂRAC, T. 16. *Am făcut înscrisul vînzării, i-am luat sineturile și acum îl am clăcaș.* PR. DRAM. 233, cf. POLIZU. *În ziua desemnată pentru înfățișare, te duci cu advocat și cu sineturi la tribunal.* GHICA, C. E. III, 50, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 612, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ȘIO II_1, 322, ALEXI, W. *Aceștia vin... cu sinetele în buzunar și formează în capitalele noastre o colonie.* IORGA, C. I. I, 209, cf. TDRG, I. BRĂESCU, M. 71. *Într-o zi scriai un sinet de danie, și cerneala se întinse la un mislete.* DELAVRANCEA, O. II, 180. *Negoțul țării noastre se făcea... cu mici îngăduințe pentru locali, ce se rezemau cel mult pe un simplu sinet, sau mărturie.* N. A. BOGDAN, C. M. 170, cf. CADE. *Avea să-l apere Antonie Duhu, cu zapise, sineturi și cărți de judecală.* C. PETRESCU, R. DR. 42. *Îi trecu în mînă estampe, hrisoave, sineturi.* id. O. P. I, 246. *Un așa nemernic necinstește... noblețea ce i-ai dăruit-o cu sinete.* VISSARION, B. 46, cf. SADOVEANU, O. XII, 357, SCRIBAN, D., DL, DM. *Se schimbară sineturile.* BARBU, PRINC. 288, cf. DEX. ✦ Adeverință; chitanță; poliță[2] **(1).** *Iar de va fi* [fugarul] *dintr-alt ținut, să-l trimită... la mîna dregătorului, de la ținutul ce va fi fugit, de la care să ieie trimisul și sînet că l-au priimit* (a. 1795). URICARIUL, IV, 62/7. *Neajungîndu-i banii ca să-i plătesc marfa lui de vamă, am dat sinet de 506 ruble* (a. 1810). N. A. BOGDAN, C. M. 94. *Am făcut tocmală drept 360 ... lei, bani sănețuri, care bani toți deplini i-am luat în mîna mea* (a. 1815). ȘTEFANELLI, D. C. 361. *500 lei... au dat cu împrumutare... Pentru primire s-au dat d-sale sinetul nostru acesta* (a. 1822). URICARIUL, VI, 474. *Să aleg taleri 83 587,... dați dumnealui caimacamului cu sineturi* (a. 1822). DOC. EC. 247. *Pentru un sinet de datorie* (a. 1828). CAT. MAN. I, 45. *A vrut să-mi dea înapoi și sinetul de 55 000 de lei ce-i dasem pentru aceasta* (a. 1835). IORGA, S. D. XI, 12. *Sineturi de datorie ... să va socoti ca cum n-ar fi fost încheiat.* AR (1835), $21^1/20$. *Acei 50 galbeni... i-am dat pedagogului a căruia senet îl trimet aice.* KOGĂLNICEANU, S. 123. *A afla sconto a unui sînet de 7 200 lei pentru 5 luni.* ASACHI, E. I, 171/7. *Pentru chipul împlinirii datoriilor di bani cu sănetul sau vecsăli* (a. 1844). CAT. MAN. I, 212. *Sineturile Mitropoliei... se vor prescri de către comisia orînduită.* REGUL. ORG. 668/3. *Obligațiile statului se vor vinde ca și toate sineturile și vecselele.* RUSSO, S. 160. *Stau cu sipeturile pline de amaneturi și de sineturi și nimini nu-mi plătește.* GHICA, S. 513. *Iată trămit prea osfinției tale acea piatră, ca să o aibi în păstrare și să am sinetul sfinției tale de priimirea ei.* FILIMON, O. I, 242. *Sineturile mele trebuie achitate fără nici o scădere.* ALECSANDRI, T. 1 251. *Asta zic și eu că-i credit! Domnul acesta se încrede în parola mea... fără sinet.* I. NEGRUZZI, S. VI, 351. *Se află un sinet încă din 20 octomvrie 162 în care Iuliüs Alexander împrumută cu 60 de dinari pe Alexander Cari.* XENOPOL, I. R. I, 192, cf. ȘIO II_1, 322, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sinetul meu, a întrebat zaraful...,* trebuie ori nu respectat? SADOVEANU, O. XVIII, 244, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. (Rar) Casetă; sipet. *Scoase o hîrtie din sînet.* PANN, P. V. III, 131/27. *Îi arătă... adevărate stive și suluri de documente, sineturi cu acte de proprietate.* CAMIL PETRESCU, O. I, 397.

3. F i g. (Învechit, rar) Talisman. *O peșteră foarte largă, în care intră pe ușa ce se deschide prin puterea unui sinet.* GORJAN, H. IV, 45/31. *Muntele acesta de magnet... dar și un sinet (hamailîu) ce este înlăuntru ... are tot această putere, adică să tragă.* id. ib. 121/5.

— Pl.: *sineturi* și (rar) *sinete.* — Și: (învechit) **sănét, senét, sînét** s. n.

— Din tc. **senet.**

SINETISMÉNOS adj. (Grecism învechit, rar) Obișnuit **(1).** *Alții dă atîta sînt sinethismeni la condei, cît cînd n-au materie a-l metahirisi, încă să nevoiesc din nimic ca să-l afle* (a. 1713). GĂLDI, M. PHAN. 253.

— Scris și: *sinethismenos.* — Pl.: *sinetismeni.*

— Din ngr. συνεθισμένος.

SINÉȚ[1] s. m. (Iht.; prin sud-estul Ban. și prin sud-vestul Olt). Plătică[1] *(Brama brama).* Cf. BĂCESCU, P. 47, 185.

— Pl.: *sineți.* — Și: **sînéț** s. m. BĂCESCU, P. 47.

— Din scr. **sjenica.**

SINÉȚ[2] s. n. v. **sineață.**

SINEȚÁ vb. I. T r a n z (Învechit) A împușca. *Aicea dinaintea cetății Fridericshal căzu sinețat la 30 noem.* SĂULESCU, HR. II, 442/13.

— Prez. ind.: ?

— V. **sineață.**

SINEȚÁR s. m. v. **sinețar.**

SINETÁȘ s. m. v. **sinețas.**

SINFÁZIC, -Ă adj. (Despre procese periodice) Care are aceeași fază. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ✧ *Antenă sinfazică* = antenă alimentată în fază cu celelalte antene ale unui sistem radiant. Cf. M. D. ENC., DN[3].

— Pl.: *sinfazici, -ce.*
— Din engl. **synphasic.**

SINFERÉI s. m. pl. (Bot.; prin sudul Ban.) Garoafă (*Dianthus cargophyllus*). BORZA, D. 59.
— Etimologia necunoscută.

SINFÍZĂ s. f. v. **simfiză.**

SINFÓNIC, -Ă adj. v. **simfonic.**

SINFONÍE s. f. v. **simfonie.**

SINFONÍST, -Ă s. m. și f. v. **simfonist.**

SINGALÉZ, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. (La pl.) Popor de religie budistă care s-a constituit ca națiune în Sri Lanka; (și la sg.) persoană care aparține acestui popor. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care aparține singalezilor **(1)**; privitor la singalezi. Cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Substantivat, f.) Limbă indo-europeană vorbită de singalezi. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *singalezi, -e.*
— Din fr. **syngalais.**

SINGATÁVASIS s. n. (Grecism învechit) Condescendență; învoială. *Jăluitorii înșuși banii cumpărăturii și-i cer cu singatavasis prin jalbele lor* (a. 1784). BUL. COM. IST. V, 282. *Deci și noi într-aciastă vreme din singatavasis sîntem mulțămiți la obiceiul cel ce s-au păzit* (a. 1787). GÁLDI, M. PHAN. 253. *Atîta numai s incatavasis să faci pă la unii ca să să mulțumească* (a. 1820). IORGA, S. N. 205.
— Pl.: ? — Și: **sincatávasis** s. n.
— Din ngr. συγκατάβασις.

SÍNGE s. n. v. **sînge.**

SINGEÁC s. n. v. **sangeac.**

SINGEÁP[1] s. m. v. **singeap.**

SINGEÁP[2] subst. v. **sîngeapă.**

SINGEÁPĂ s. f. v. **sîngeap.**

SINGENÉTIC, -Ă adj. (Despre mineralele din rocile sedimentare) Care s-a format concomitent cu sedimentele în care se găsește. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Pl.: *singenetici, -ce.*
— Din fr. **syngénèsique** (după *genetic*).

SINGENÉZĂ s. f. Stadiu în evoluția rocilor sedimentare corespunzător timpului de formare a sedimentelor. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Din fr. **syngénèse.**

SINGEPÍU, -ÍE adj. v. **sîngepiu.**

SÍNGHEL s. m. Grad în ierarhia călugărească, inferior protosinghelului; persoană care are acest grad. *Părintele nostru Mihail singhelul.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 226[v]/20, cf. I. GOLESCU, C., CIHAC, II, 699. *Ne-am judecat de singhelul.* ap. TDRG, cf. CADE, NOM. PROF. 73, SCRIBAN, D., DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 3, 93, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *singheli.*
— Din ngr. σύγγελλος.

SINGHELÍE s. f. v. **singhilie.**

SINGHILÍE s. f. (Învechit) Hotărîre, dispoziție bisericească exprimată printr-un act public (prevăzut cu sigiliu). *Și pentru mai adevărul și întărirea s-au făcut și această patrierșască și săbornicească singhiliodă* (a. 1702). IORGA, S. D. XIV, 9, cf. VALIAN, V. *Singhilia prefericitului patriarh de Constantinopoli și a toată lumea* (a. 1856). URICARIUL, IV, 409/4, cf. LM. *Acte felurite precum sigilioane patriarhicești, oprind și desființînd închinări.* ODOBESCU, S. II, 7, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *singhilii.* — Și: **singhelíe** (IORGA, S. D. XII, LI), **singhiliódă** s. f., **sigilión** s. n.
— Din ngr. συγγίλιον.

SINGHILIÓDĂ s. f. v. **singhilie.**

SINGHIPÍU, -ÍE adj. v. **sîngepiu.**

SINGHIRÉI s. m. v. **sinderei.**

SINGHISÍ vb. IV v. **sinchisi.**

SINGIPÍU, -ÍE adj. v. **sîngepiu.**

SINGÍR s. n. **1.** (Învechit) Lanț cu un cerc de fier la unul din capete, în care se prindea gîtul robilor ce urmau să fie expuși în public ca pedeapsă infamantă. *Va trimite la ei de-i va pune la pedeapsă în singir.* DIONISIE, ap. ȘIO II[2], 130, cf. CIHAC, II, 526, DDRF, GHEȚIE, R. M. 392, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

2. (Popular) Șir **(A I 1)** (de oameni legați cu singir **1).** *Trei singiruri de robi.* PĂSCULESCU, L. P. 265, cf. ANT. LIT. POP. I, 506. *La capul singirului Era o fată scundișoară.* BALADE, II, 178.
— Pl.: *singiruri.* — și: **sîngír** (GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.), **zingír** (DHLR II, 552) s. n.
— Din tc. **zincir** (dial. *sincir*).

SINGLÍT s. n. (Învechit) Sfat **(3).** *I-au ieșit în* [în]*timpinare împăratul cu tot singlitul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 123[r]/27, cf. TDRG, SCRIBAN, D. *În Țara Românească, sfatul domnesc ... s-a numit sfat sau sfatul țării, uneori divan, singlit.* STOICESCU, S. D. 13.
— Pl.: *singliți.*
— Din ngr. σύγκλητος.

SINGLÍTIC s. m. (Învechit) Senator **(1)**; p. ext. nobil. *Și era Hrisant fiu al boiarin, singlitic din Rîm.* DOSOFTEI, V. S. octombrie, 70[v]/25. *Șerb unii jupînease mare, singlitică.* id. decembrie 228[v]/1, cf. TDRG, RF I, 84, SCRIBAN, D.
— Pl.: *singlitici.* — Și: **singlitít** (DOSOFTEI, V. S. decembrie 232[r]/29) s. m., **singlítică** s. f.
— Din ngr. συγκλητικός.

SINGLÍTICĂ s. f. v. **singlitic.**

SINGLITÍT s. m. v. **singlitic.**

SINGRÁF s. m. (Învechit) Autor; scriitor. *În cinci ani pe cei mai adînci singrafi prea cu amănuntul îi înțeleg* (a. 1803). URICARIUL, III, 17/7, cf. ANTONESCU, D., GÁLDI, M. PHAN. 253.
— Pl.: *singrafi.*
— Din ngr. συγγραφεύς.

SINGRÁMĂ s. f. (Grecism învechit, rar) Operă[1] **(2).** *David alcătui multe singrame profilicești.* SĂULESCU, HR. I, 18 bis/7. *Omer... au scris bătălia Troei în o singramă intitulată „Iliada".* id. ib. 31 bis/5.
— Pl.: *singrame.*
— Din ngr. σύγγραμμα.

SÍNGSPIEL s. n. Operă germană de tip popular, în care muzica alternează cu episoadele vorbite. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Pronunțat: *zingșpil.* — Pl.: ?
— Din germ. **Singspiel.**

SINGULÁR, -Ă adj. **1.** (Gram.; în sintagma) *Număr singular* (și substantivat, n.) = număr[1] **(I 2)** care arată un singur exemplar dintr-o categorie de ființe sau de obiecte; (învechit) singuratic **(4)**, singurit **(2)**. *A treia persoană la singular a timpului viitor.* HELIADE, PARALELISM, II, 4. *Singularul și pluralul sînt astăzi științi a copiilor și nu se cere nici barbă, nici ani pentru a lor învățătură.* RUSSO, S. 77. *Să deosebim singularul de plural.* NEGRUZZI, S. I, 348, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Atît numele cît și verbele deosebesc în mod normal singularul de plural.* PUȘCARIU, L. R. I, 148. *Singularul pare mai expresiv decît pluralul.* IORDAN, STIL. 111, cf. SCRIBAN, D. *Unul din mijloacele cele mai obișnuite ale scriitorului este întrebuințarea pluralului în locul singularului.* VIANU, S. 117. *Raportul dintre singular și plural... poate fi oricînd modificat.* LL I, 105. *Prin singular indicăm un anumit obiect sau obiectul în genere.* GRAUR, I. L. 146, cf. DL, DM. *Singularele articulate cu articol determinat și cu accent pe aceeași silabă ca forma accentuată... sînt rare în limba română.* SCL 1960, 45. *Imperfectul are... o singură formă la singularul și pluralul persoanei a III-a în limba comună.* COTEANU, R. L. 14, cf. DER. *Cînd termenii subiectului se confundă într-unul singur din punctul de vedere al raportului cu realitatea... predicatul se pune la singular.* GRAM. ROM.[2] II, 107, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ *Persoana întîi* (sau *a doua, a treia*) *singular* = persoană gramaticală care indică numărul singular **(1)**. *Persoanele I singulare de la verbe ... formează o grupă.* PHILIPPIDE, P. 4, cf. DEX.

2. Care aparține sau este caracteristic unui singur sau unui anumit exemplar dintr-o categorie, care se referă la un singur sau la un anumit exemplar dintr-o categorie, i n d i v i d u a l; care este altfel decît alți indivizi, decît alte fenomene etc. din aceeași categorie prin anumite trăsături specifice, a n u m i t, a p a r t e, d e o s e b i t, d i f e r i t, d i s t i n c t, i n d i v i d u a l, i z o l a t, s p e c i a l; care este singur, separat printre sau față de indivizi, față de fenomene etc. de aceeași categorie, ocupînd un anumit loc în categorie, a p a r t e, d e o s e b i t, d i s t i n c t, i z o l a t, n e o b i ș n u i t, s p e c i a l, u n i c, (livresc) i n s o l i t, s i n g u l a r i z a t; care iese din comun în raport cu ceilalți indivizi, cu celelalte fenomene etc. din aceeași categorie, c i u d a t, c u r i o s, e x c e p ț i o n a l, e x t r a o r d i n a r, n ă s t r u ș n i c **(2)**, n e o b i ș n u i t, o r i g i n a l **(3)**, (rar) s t r ă i n, (livresc) a b r a c a d a b r a n t, b i z a r, s t r a n i u, (popular) p o c i t[2] **(2)**, p o z n a ș **(1)**, (învechit) c i u d o s, (grecism învechit) p a r a x i u, (regional) d e ș ă n ț a t, p o z n a t **(1)**, ș o d **(2)**, (familiar) f i s t i c h i u, î n t o r s, s a n c h i u **(2)**; sucit (livresc) singularizat. *Cu ce spaimă singulară fu primit* [Columb] *de Ferdinand.* GENILIE, G. 27/11. *Această desfrînare revarsă unul prea singular efect slăbitor asupra stomahului.* VASICI, M. II, 12/1. *S-ar putea și stîrpi... după cum s-au făcut în singulare ținuturi.* id. ib. 77/23. *Numeroasele grozăvii poroncite de familia acestui singular domn* (a. 1848). URICARIUL, X, 19, cf. NEGULICI. *Lauda singulară pronunțată de către monarh asupra noului mitropolit.* BARIȚIU, P. A. III, 289. *Noi găsim o singulară plăcere a cunoaște datinile lor.* ARISTIA, PLUT. XCIV$_2$/19. *Dintre celelalte legi impuse de Solon mai este una foarte singulară și paradoxă.* id. ib. 227/11, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Femeile sînt atît de singulare, încît... a avut destule aventure ca să poată pretinde niște succese mai puțin serioase decît acelea pe care le ambiționează.* BARONZI, M. 397/17. *Orice alt legat este singular.* HAMANGIU, C. C. 212, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era o trudă singulară, dar pasul ce făcuse era atît de neașteptat că toate încercările mele... rămîneau trudă stearpă.* GALACTION, O. 224. *Asta o să-mi ajute să explic cum a fost posibilă... o crimă comisă în împrejurări așa de singulare.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 79. *Așteptau să se lase uitarea și peste o operă așa de singulară* SADOVEANU, O. XIX, 264, cf. SCRIBAN, D. *Autorul... hotărîndu-se la reflecții de felul acestora, nu face o excepție singulară.* VIANU, A. P. 59. *Nu eram nici o apariție singulară pe meleagurile „mucenicilor".* în PLR II, 636. *Se hotărî să cumpere tabloul care era pe pînză scoțînd efecte singulare de prospețime.* CĂLINESCU, S. 70. *Partea individuală, singulară a lucrurilor nu e nici eliminată, nici reprodusă.* BLAGA, Z. 58. *Moleculele unui lichid nu rămîn singulare, ci se leagă mai multe împreună.* CIȘMAN, FIZ. I, 344. *Șt. O. Iosif s-a sustras de la o servitute atît de copleșitoare cel puțin prin cîteva poeme de accent singular.* CONSTANTINESCU, S. III, 269, cf. DL, DM. *Singulara și halucinanta viziune lasă asupra lui o puternică impresie.* CONTRIBUȚII, I, 228. *Mișcarea literară nu mai e dominată de personalități singulare.* IST. LIT. ROM. II, 414. *Trebuie observat că această prețuire acordată lui Heliade nu era, în acea perioadă, deloc singulară.* L. ROM. 1965, 383. *Un neorealism fantezist și poetic, singular și inimitabil.* CINEMA, 1968, nr. 7, IX. *Nu părea altceva decît expresia unei valori, o expresie singulară, greu asociabilă cu alte expresii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 94, 21/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Idealul „tipic" nu poate fi epuizat de un singular.* BLAGA, Z. 65. ✧ (Logică; în sintagma) *Judecată singulară* = judecată al cărei subiect este un nume individual. *Se vorbește și de judecăți singulare pe lîngă cele universale și particulare.* MAIORESCU, L. 45, cf. DER, DEX. ✦ (Filoz.; în opoziție cu g e n e r a l; substantivat, neart.) Categorie care reflectă determinarea individuală a obiectelor, a sistemelor sau a proceselor, considerate în totalitatea trăsăturilor proprii numai lor; individual. Cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit; despre lupte) Corp la corp. *În singulară luptă pieri fiul lui Torman.* HELIADE, O. I, 343. *Tarquinius... a pierdut și pe fiul său în luptă singulară cu Brutus.* ARISTIA, PLUT. 270/7.

— Pl.: *singulari, -e.* — Și: (învechit) **singulário, -ie** adj.

— Din lat. **singularis, -e**, fr. **singulier.**

SINGULARITÁTE s. f. Calitatea de a fi singular **(2)**; caracter singular al unui fapt, al unui obiect, al unui fenomen etc.; p. e x t. (livresc) ciudățenie. *Singularitățile acestui om făcea să fie poftit pretutindeni.* HELIADE, L. B. I, 182/1, cf. NEGULICI, STAMATI, D., MARIN, F. 229. *Există încă o singularitate, că... orice omucidere au numit-o paricidere.* ARISTIA, PLUT. 80/23, cf. PROT. — POP., N. D. *Cît fui singur de a vedea asemenea singularități le dam numai oarecare importanță relativă.* BARONZI, M. 619/6. *Să evităm afectarea singularității în lucrurile și ocaziile mici.* CARAGIALE, O. III, 288. *Un critic în felul d-lui Zarifopol — dar fără singularitățile d-sale — ar fi grozav de necesar.* TOPÎRCEANU, în PLR II, 408, cf. SCRIBAN, D. *O operă solidă are totdeauna un caracter de complexitate și de aparentă singularitate.* CĂLINESCU, C. O. 199. *Aceste aspecte... ni-l situau pe Domnu' într-o singularitate în fond simpatică.* BLAGA, H. 126. *Romantismul a inventat excepționalul și colosalul, nevoia de relief și de singularitate.* RALEA, S. T. II, 303, cf. DM, DN[2]. *Experiența este interesantă prin singularitatea ei în ansamblul manifestărilor noastre de plastică.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 7/4. *Un adevăr sui-generis... gîndit și exprimat în singularitatea sa sensibilă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 19/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *singularități.*

— Din fr. **singularité.**

SINGULÁRIU, -IE adj. v. **singular.**

SINGULARIZÁ vb. I. T r a n z. și r e f l. A fi sau a face să fie altfel decît alți indivizi, decît alte fenomene etc. din aceeași categorie prin anumite trăsături specifice, individuale, a (s e) d e o s e b i, a (s e) d i s t i n g e, a (s e) e v i d e n ț i a, a (s e)

ilustra, a (se) individualiza, a (se) izola, a (se) remarca, (învechit) a (se) însemna, a (se) vesti; a fi sau a face să fie singur, separat printre sau față de indivizi, față de fenomene etc. de aceeași categorie, a (se) deosebi, a (se) distinge, a (se) izola; a ieși sau a face să iasă din comun în raport cu ceilalți indivizi, cu celelalte fenomene etc. din aceeași categorie. Cf. PROT. — POP., N. D. *După îndemnul prietenului mai vechi... își sacrificase chica pletoasă care îl singulariza ostentativ printre ceilalți muritori.* C. PETRESCU, C. V. 46. [Aceste pseudonime] *exprimă... dorința de a se singulariza în plină piață publică.* TEODOREANU, M. III, 200. *Într-un sat cu bună rînduială morală nu s-ar fi putut nimeni singulariza cu o altă părere.* SADOVEANU, O. XX, 228. *Se explică de ce „fir" — îndreptățit să se întrebuințeze în legătură cu „păr" sau „iarbă" — poate să singularizeze și cuvinte ca „piper" sau „nisip".* PUȘCARIU, L. R. I, 40, cf. SCRIBAN, D. *Nimeni nu ține să se singularizeze.* ARGHEZI, B. 55. *Vorbește franțuzește, dar o franceză de un anumit tip abstract, cum îi șade bine unui gentilom, care... nu vrea să se singularizeze nici prin limbajul său.* VIANU, L. U. 164. *S-au pus temeiurile unei gîndiri românești într-un mod ce ne singularizează în chip hotărît, ... în sud-estul european.* BLAGA, în PLR II, 622. *Impresionismul se singularizează prin aceea că diferențiază și subliniază.* id. z. 111. *„Fii o personalitate", adică singularizează-te, izolează-te.* RALEA, S. T. I, 178, cf. DL, DM. *Opera eminesciană se singularizează prin geniu.* V. ROM. ianuarie 1965, 114. *Numele propriu posedă numai facultatea de a desemna ceva, singularizînd totodată.* L. ROM. 1967, 514. *Arhitectul modern crede în geniu, în geniul capabil să se singularizeze, să creeze ceva ce n-a mai fost niciodată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 28/1, cf. M. D. ENC, DEX.

— Prez. ind.: *singularizez.*

— Din fr. **singulariser.**

SINGULARIZÁRE s. f. Faptul de a (se) singulariza; posedare de anumite însușiri specifice, individuale față de alți indivizi, față de alte fenomene etc. din aceeași categorie, deosebire, distingere, evidențiere, ilustrare, individualizare, izolare, remarcare, (învechit) însemnare, semnalare, vestire; separare printre sau față de indivizi, față de fenomene etc. de aceeași categorie, deosebire, distingere, izolare; ieșire din comun în raport cu ceilalți indivizi, cu celelalte fenomene etc. din aceeași categorie. *Ne ridicăm pe însăși necesitatea sufletească de singularizare.* în PLR II, 209. *Căutînd singularizarea, d. Fundoianu devine totuși plural.* LOVINESCU, C. VII, 125. *În aceste cuvinte e o alintare lirică, o singularizare epitetică.* TEODOREANU, M. U. 14. *Aceeași trebuință de a preciza prin singularizare o idee prea generală...e la baza unei compliniri.* PUȘCARIU, L. R. I, 160. *La toate tendințele de singularizare s-a opus firea ironică a mulțimii.* ARGHEZI, B. 55. *Etosul aristocrației e singularizarea, care nu e numai o poză voită, ci o consecință fatală a condiției ei.* RALEA, S. T. II, 224. *Societatea care maculează orice ideal... e în ultimă instanță cauza singularizării poetului.* V. ROM. ianuarie 1965, 101, cf. DN[3].

— Pl.: *singularizări.*

— V. **singulariza.**

SINGULARIZÁT, -Ă adj. (Livresc) Singular **(2)**. *Singularizat, omul se pierde, pe cînd într-o colectivitate orice sforțare își găsește locul ei.* REBREANU, P. S. 40. *Nu ne trebuie specimene de profeți..., de literați disperați și originali, artiști singularizați.* RALEA, în PLR II, 335. *Sînt însă între ele și apariții singularizate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 17, 28/4.

— Pl.: *singularizați, -te.*

— V. **singulariza.**

SINGULATÍV s. n. (Gram.; în sintagma) *Sufix de singulativ* = sufix cu ajutorul căruia se formează, în unele limbi, singularul din tema de plural și care, la origine, era un substantiv colectiv. *În limba rusă există sufixul de singulativ... cu care se formează singularul de la unele nume de popoare.* GRAUR, I. L. 146, cf. DN[2].

— Din engl. **singulative.**

SÍNGUR, -Ă adj., adv. **1.** Adj. (Despre ființe) Care este, care se află, care acționează fără a fi însoțit, întovărășit de (alt)cineva; neînsoțit, neîntovărășit, (învechit) solt[1]. *Cînd va vrea cineva ciudesă să facă, nu în mijlocul de mulți..., ce cînd e singur.* CORESI, EV. 385. *Nu e bine omului să fie singur.* PO 17/10. *Să sui în munte săngur să să roage.* N. TEST. (1648), 19r/13. *Singur pă un cal au apucat muntele.* R. POPESCU, CM I, 285. *A doua zi au mers Isop în tîrg... și văzu pre un om țăran șăzînd singur* (a. 1705). GCR I, 352/8, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Trebuie lăsat bolnavul singur.* HRISOVERGHI, A. 18/17. *Pe ascuns în templu singură Îl așteptam.* ASACHI, N. 20/9, cf. VALIAN, V. *M-aude, mă-nțelege și-mi zice: „Tot ca tine Cînt singur truda mea".* C. A. ROSETTI, C. 223/41. *Tu rămîi acasă singur și, ca să nu poți face rele, vei rămînea închis.* BĂRAC, T. 9/12. *Plutarh a continuat singur drumul său.* ARISTIA, PLUT. L_2/1, cf. POLIZU. *Am găsit-o singură așteptîndu-mă.* NEGRUZZI, S. I, 43. *Numerii fundamentali sau cardinali... sînt... „singur", „amîndoi".* BĂLĂȘESCU, GR. 52/16. *Omul nu poate fi singur la lucrat pămîntului.* I. IONESCU, B. C. 344/10, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 255. *Simțea nevoia să nu fie singur.* CARAGIALE, O. I, 40, cf. DDRF, BARCIANU. *Se asigură că sînt singuri.* DAVILA, V. V. 17, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Vrea să rămîie singur să-și mistuie necazul și planurile.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 183. *Se uită primprejur: ... — Am rămas singur.* GÎRLEANU, N. 65. *Mai bine de un ceas stătui singur.* HOGAȘ, DR. I, 36. *Rămaserăm iarăși singuri.* IBRĂILEANU, A. 89, cf. RESMERIȚĂ, D. *Să-i las un ceas-două singuri.* M. I. CARAGIALE, C. 113, cf. CADE. *Prin sanatorii sau spitale Oricum, fără voința mea, Poate voi fi singur.* BACOVIA, O. 181. *Mă văd cum ședeam singur în banca mea.* GALACTION, O. 57. *Simțea nevoia să fie singur.* COCEA, S. II, 127. *Plîngea singură printre flori.* VISSARION, B. 31. *Ședea singur privind marea.* TEODOREANU, M. III, 49. *Nu lăsa nici o clipă copilul singur.* VOICULESCU, P. II, 222, cf. SCRIBAN, D. *Mă duc pe marginea lacului, singur eu cu umbra.* ARGHEZI, S. VI, 77. *Ai venit singur.* PAS, L. I, 37. *Întîrziau singuri seara pe deal.* H. LOVINESCU, T. 115, cf. DL, DM. *Cînd singuri rămîneau se întristau.* LABIȘ, P. 108. *Am rămas singuri.* SORESCU, U. 8. *Ca să mori frumos trebuie să mori singur.* T iulie 1968, 57, cf. M. D. ENC., DEX. *Da' corbu nu-i asculta, Ci singuri că mi-i lăsa.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 205. *Păcat c-ai murit singur.* SBIERA, P. 96. *Ca să șed eu singur ca ursul în bîrloagă.* RETEGANUL, P. IV, 11. *Are-o leac' de băutură, N-o poate bea singură.* CANDREA, Ț. O. 31. *Pe cine-i avea mînie, Blastămă-l singur să fie.* BÎRLEA, L. P. M. II, 124. *Plecă vodă-n vînătoare, 'N vînătoare că plecase, Doamna singură rămase.* BALADE, III, 82. *Vede că nu încape singur pe gaură, Și-și mai leagă și tigvă de coadă.* ZANNE, P. I, 661. ✧ Loc. adv. **De unul singur** = fără să fie cu cineva sau însoțit, asistat etc. de (alt)cineva. *Le-am vorbit eu, de unul singur, vreun ceas și mai bine.* CAMIL PETRESCU, O. II, 33. *Am început să beau de unul singur.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 31. *Călătoream, ca să cunosc țara și oamenii ei, de unul singur.* CONTEMP. 1971, nr. 1 293, 1/3. (Expr.) **A vorbi de unul singur** v. vorbi. ✦ (Despre ființe, mai ales despre oameni) Care trăiește sau care se găsește (de obicei) departe de alte ființe ori de (alți) oameni sau (despre oameni) care este separat de lume, de societate, care preferă singurătatea **(1)**, izolat, pribeag **(4)**, rătăcit **(1)**, răzleț **(1)**, retras, sihastru **(2)**, singuratic **(1)**, solitar, (rar) însingurat, pustnic **(2)**, (învechit)

retirat, (regional) singuriu, (învechit, rar) singurățel; (rar; despre oameni) părăsit **(I 1)**, stingher. *Gîndește, sîntem singuri... în castel.* ALECSANDRI, T. II, 130. *Și sîntem atît de singuri Și atît de fericiți.* EMINESCU, O. I, 210. *Toți ai mei azi nu mă vor! Sînt singură, pe căi trăiesc.* COȘBUC, P. I, 283. *Acolo muri bătrînă și singură.* IORGA, C. I. I, 100. *O rază de m-atinge, eu mă cutremur tot, Ș-atît mă simt de singur, că mă-nfior, de teamă.* CERNA, P. 12, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mă simt așa de singur, c-aproape-mi este teamă.* MINULESCU, VERS. 101. *Singur cu zbuciumul stau și ascult.* LESNEA, VERS. 22, cf. DL. *Eram singură, Mi-aminteam nisipul În care mi-apăsam mîinile reci.* ISANOS, V. 247, cf. DM. *Stătea singur ca un huhurez.* BARBU, G. 210. *Niciodată nu m-am simțit așa de singur.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 124. *Să-i arate mamei, pe hartă, unde mă aflu și să se gîndească ce singur sînt printre străini.* V. ROM. august 1966, 11, cf. M. D. ENC., DEX. *De știam Cît o să pat..., Nu mă mai amurezam, Rămîneam singur buștean.* TEODORESCU, P. P. 324. *Trăiesc singură, pustie.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 43. ◇ (Prin analogie) *Trei zile-n urmă, colo, pe vale, Rămase singur un biet mormînt!* ALECSANDRI, T. I, 24. *Substantivele după pozițiuni... nu se articulează cînd stau singure.* MAIORESCU, CRITICE, 21. *Și țintirimul singur cu strîmbe cruci veghează.* EMINESCU, O. I, 69. *Cuibul vechi vă cheamă, Părăsit și singur.* GOGA, POEZII, 95. *Mai adesea cuvîntul nu e singur.* PUȘCARIU, L. R. I, 23. *Sat singur, la stînga soare, la dreapta soare.* BĂNULESCU, I. 99.

2. Adj. (Despre ființe, mai ales despre oameni) Prin forțe proprii, fără ajutorul, fără îndemnul, fără intervenția sau fără voia cuiva; din proprie inițiativă. *Blagoslovit Dumnezeul lui Israil ce făcea ciudele singur.* PSALT. 142. *Ce să va scula sîngur de mintea sa.* PRAV. 21. *Singur dară, fără nici un ajutoriu, am alcătuit acest lexicon.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Și vei face ca să înțeleagă singuri că să cuvine și sînt datori să răspunză dajdiia* (a. 1819). DOC. EC. 215. *Singur a trebuit să mă lupt cu prejudecățile.* HELIADE, O. II, 213. *Cîtă mulțumire aș avea făcîndu-mi singur cele trebuincioase.* DRĂGHICI, R. 58/20. *Mulți care au întrebuințat această cură acasă au încercat a se învăli singuri.* DESCR. AȘEZ. 26/22. *Singur era atunci în stare să mîntuiască Europa de jugul barbarilor.* MAG. IST. I, 81/12. *Cum adică? la zece ani un ucigaș poate veni să spuie singur ce-a făcut și lumea îl lasă în pace.* CARAGIALE, O. VI, 256. *Ea își găti bucate singură.* ISPIRESCU, L. 22. *Își face singur un pat din cîteva scînduri.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 379. *Omul își caută descrețirea frunții în plăceri pe care singur și le croiește.* BACALBAȘA, S. A. I, 213. *Eu iarna singură-mi țes tortul.* COȘBUC, P. I, 128. *Clasa... țăranilor... a păstrat în multe părți pînă astăzi vechiul său port și vechiul său meșteșug de clădire, pe care singură și le face.* IORGA, C. I. I, 106. *Singură gătește... muncește ca o slugă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 260. *Nu mai răzbea singur, și lucrătorii se găseau tot mai greu.* AGÎRBICEANU, S. 514. *Femeile gete fac toată treaba gospodăriei singure.* PÂRVAN, G. 135. *Își potrivise singur lațul.* REBREANU, P. S. 24, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nu mai rămînea la birt, ci își cumpăra singur de mîncare.* LOVINESCU, C. IV, 48. *Grefierul i-a lăsat să se potolească singuri.* COCEA, S. II, 243. *Încercam să mă mîngîi singur.* VLASIU, D. 245. *Ea se slujește singură.* TEODOREANU, U. C. 12, cf. SCRIBAN, D. *A știut să se apere singură.* ARGHEZI, L. 24. *Gătește și spală singur.* VINEA, L. I, 139, cf. DL, DM. *Își spăla singur.* BARBU, G. 13. *Cum turmele nu puteau fi concentrate, nomazii le-au dat drumul, să se descurce singure.* V. ROM. februarie 1964, 94. *Intrasem singur în joc, ca să scap de necazuri.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 86. *Singure merg, o dată pe an, să se tundă la ciobanSORESCU, U. 13. Trebuie să descopere singur ceea ce merită.* M 1968, nr. 5, 5, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre operații efectuate de lucruri; și, învechit, în loc. adj. **de sine singur**) De la sine. *Ușile... singure să deschisără.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 11^{v}/35. *Toată rămășița de la al său așezămînt trebuie să cadă de sine singure.* AMFILOHIE, G. F. 16/9. *Pămîntul nu rodește de sine singur.* BREZOIANU, A. 21/25. *I-a mai dat încă o furcă de aur, care torcea singură.* CREANGĂ, O. 48. [Sania] *merge singură.* ALR SN II h 360/728. *Dacă-i găsi frunzi di nuc cari si cinti singuri si mîi-aduci.* O. BÎRLEA, A. P. II, 52.

3. Adj. (Adesea precedat de „un", „unul" sau „o", care-i întăresc sensul; precedă substantivul pe care îl determină) Numai unul; unic, (astăzi rar) singuratic **(3)**. *Că toți ne sem frați dentru unul singur Domnul.* CORESI, EV. 93. *Care ispăsenie numai de la tine Doamne cearem printru singur sfînt fiiul tău.* PO 1/11. *După acestea fu Constantin împărat a toată lumea și singur biruitor.* NEAGOE, ÎNV. 79/24. *Este singură mijlocire de a dobîndi adevărata cinste.* CARTE TREB. I, 186/27. *Sînt unul singur de neamul acesta pre lume.* ȚICHINDEAL, F. 374/2. *Și toți cu totul nu fac decît un singur glas.* PLEȘOIANU, T. IV, 9/16. [Orînduirea de leacuri] *ale cărora baz nu stă numai în știință, nici în singură lucrare a firii, ci și în nădejdea de mîntuire.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXIV/18. *Dă-mi singurul al meu bine și de care m-ai lipsit.* HELIADE, O. I, 414. *Patimile sale sînt singurele pricini pentru care el are a să teme.* MARCOVICI, D. 16/13. *O singură nădejde îmi mai rămăsese.* HRISOVERGHI, A. 4/44. *Singura pricină care să pare a fi vrednică de a interesa... sînt întîmplările Orientului.* AR (1834), 69^{1}/5. *Statul este tot pămîntul a cui lăcuitori sînt subt o singură stăpînire.* GENILIE, G. 132/27. *Apa... se scoate din rîu printr-o singură roată.* DESCR. AȘEZ. 61/9. *Bețivul nu are plăcere la cinste și nu-i pasă de rușine... a lui una și singură păsare este rachiu.* VASICI. M. II, 38/7. *Singura mea zestre este munca.* ARICESCU, A. R. 94/13. *Era oarecum firesc lucru ca oricare dintre stăpînitorii din aceste trei țări... să caute a le uni într-un singur stat.* BĂLCESCU, M. V. 90. *Noi cunoaștem un singur fel de scară.* BREZOIANU, A. 91/24. *Adeseori poate cineva să cunoască mai bine pe un om numai dintr-o singură trăsură.* ARISTIA, PLUT. $XXVI_{3}$/20. *Egalitatea înaintea legilor, singura egalitate permisă omului într-această lume.* GHICA, C. E. I, VI, cf. PONTBRIANT, D. *Singurul rol ce scriitorii... îl pot avea în privința limbii lor materne este de a i se supune fără împotrivire.* MAIORESCU, CRITICE, 38. *Toți acești indivizi se scoboară dintr-un singur progenitor.* CONTA, O. F. 277. *Chipul tău... este singura fericire ce am avut-o în lume.* EMINESCU, P. L. 57. *Clădirea întreagă pare c-ar fi dintr-o singură bucată.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 274. *Progresiunile parțiale, ce rezultă din această inserțiune, formează împreună o singură progresiune.* CULIANU, A. 172. *Astea sînt singurele mele rude adevărate.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 14. *Eu nu-s decît un singur glas din satul Pierdut în noapte.* IOSIF, P. 11. *Zilele de internat erau aproape singurele puncte de lumină în viața ei.* AGÎRBICEANU, A. 133. *Singura scînteie de viață din acest lăcaș al uitării.* GÎRLEANU, L. 25. *Ne deschise deocamdată o odaie cu un singur pat.* HOGAȘ, DR. I, 35. *Avu lungi consfătuiri cu singurul său prieten.* REBREANU, P. S. 39. *Singurul subiect care mă interesa era ea.* IBRĂILEANU, A. 84, cf. RESMERIȚĂ, D. *Pentru cît avea de povestit, o singură noapte nu era de ajuns.* M. I. CARAGIALE, C. 36, cf. CADE. *În patruzeci de ani nu călătorisera decît o singură dată.* BASSARABESCU, S. N. 15. *Am fost... singurul băiat între surori.* BRĂESCU, O. A. I, 46. *Singurul mușteriu... părea boierul.* COCEA, S. II, 42. *Singura formulă de viață pe care o pot admite este independența.* VLASIU, D. 79. *Eram... singurul chinotehnician din țară.* VOICULESCU, P. I, 76. *Într-un pahar, un singur fir de narcis alb.* SADOVEANU, O. XVIII, 511. *Asemeni termeni tehnici... numesc cu un singur nume o serie de fapte.* PUȘCARIU, L. R. I, 2. *Rogojinăria nu e singurul negoț strict românesc.* ARGHEZI, B. 45. *Fusese singura fată pe lîngă mai mulți frați.* CĂLINESCU, S. 17. *Un singur gînd mi-e rază și putere.* BLAGA, P. 41. *Fiecare nucleu radioactiv emite o singură particulă ionizantă.*

SANIELEVICI, R. 54. *Aici o să fie un singur stăpîn.* H. LOVINESCU, T. 118. *El este singurul gazetar... ce se poate opune integral junimismului.* CONSTANTINESCU, S. III, 146, cf. DL. *Puse mîna pe-un scaun, singurul pe care îl avea.* PREDA, I. 34. *O singură dată să privesc în ochii lui.* ISAC, O. 161, cf. DM. *Cînd termenii subiectului se confundă într-unul singur din punctul de vedere al raportului cu realitatea... predicatul se pune la singular.* GRAM. ROM[2]. II, 107. *Din această categorie face parte o singură specie din apele noastre.* AP 15. *Fu singurul succes dobîndit în cursul operației.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 28. *Este singura frază cîntată din tot monologul.* M 1968, nr. 10, 16. *Mamele disperate solicită sprijinul singurilor apărători posibili — haiducii.* CINEMA, 1968, nr. 5, V. *Întreaga instalație... nu deservea decît o singură conductă.* G. BARBU, A. V. 136, cf. M. D. ENC., DEX. *Singură sînt la părinți.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 59. ✦ (În construcții negative) Nici un. *Îngenunchiase... fără să poată articula un singur cuvînt.* NEGRUZZI, S. I, 52. *Nu avem încă o singură carte de logică.* GHICA, C. E. I, 53. *Nici o singură propoziție scrisă... nu susține cosmopolitismul* (a. 1872). în PLR I, 267. *În Europa cultă de astăzi nu există un singur filolog care să îndrăznească a se numi astfel.* MAIORESCU, CRITICE, 124. *În toată adunarea nu fu un singur ins care să nu fi luat știre de sosirea lui.* AGÎRBICEANU, S. 125. *Mă frămîntam în mine dar nu eram în stare să limpezesc un singur gînd sub frunte.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 95, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Adj. și adv. (Care este) exclusiv (...), numai (...), doar (...). *De lucru drepteadză-se omul, nu de credință singură.* COD. VOR[2]. 61[r]/13. *Apostolii nu de la oameni, nece pentru oameni, ce sănguri de la Hristos era aleși.* N. TEST. (1648), 190[v]/3. *Icoană, bătrînă a svîntului Andrei cu sîngură zugrăvirea face minuni.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 180[v]/5. *Fără numai den lemnul ce ți-am poruncit ție, de acela săngur să nu mănînci.* BIBLIA (1688), 3[1]/11. *Mihai Vodă prin singură osteneala și prin prietenii săi au ieșit domn.* MUSTE, LET. III, 40/32. *Tot cuvîntul lui așa îl ascultă, ca cînd singur lui i s-ar zice.* CARTE TREB. II, 14/24. *Ștefan... pre oastea lui Mahomet... cu singură puterea sa... o au biruit.* ȘINCAI, HR. II, 59/30. *Rămînînd Konțki cu singuri 500 de călărești, numai de rușine s-au lovit cu Skender Bașa.* id. ib. III, 4/18. *Singur acela se poate îndoi, carele... nu știe cumplitele peristasuri ale războiului.* MAIOR, IST. 11/20. *Neamul românesc va rămîne lipsit de lexicon singur din vina mea.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Alt instrument... nu avea, decît pe sîngure mînele sale.* DRĂGHICI, R. 45/13. *Prerogativele parlamentului prin nimic nu sînt țărmuite decît sîngur prin neputința firească.* FM (1839), 198[1]/40. *Se pot vedea numai unele cu ochii slobozi, și altele singur cu ajutorul ocheanului.* RUS, I. I, 6/25. *Tot așa însă este adeverit că dintre români singur la Deva și la Aiud au fost executați atîția.* BARIȚIU, P. A. I, 482. *Singur numele bucatelor era de ajuns ca să-mi taie apetitul.* NEGRUZZI, S. I, 58. *Pe cînd eram în lume tu singură și eu!* ALECSANDRI, P. I, 119. *Eu singur n-am cui spune nebunul meu amor.* EMINESCU, O. I, 20. *Toți sînt mîndri... vodă singur e smerit.* DAVILA, V. V. 22. *Eu singur mai ascult.* ANGHEL, Î. G. 26. *Pentru lipsurile și greșelile ce se vor găsi... sînt eu singur răspunzător.* PÂRVAN, G. 2. *Noi singuri nu înțelegeam.* C. PETRESCU, C. V. 22. *Singur dulău mîrîia, scormonind țărîna cu labele dinainte.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 257. *Scriu paginile astea pentru mine singur.* COCEA, S. II, 666. *Între zădarnicile și trecătoarele lucruri ale oamenilor, singură arta sparge negura viitorimilor.* SADOVEANU, O. XIX, 242. *Năvodul fusese urzit, nod cu nod, ochi cu ochi, de singurele mîini ale Pescarului îndrăzneț.* ARGHEZI, S. VI, 134. *Un zbor suav pe care eu singur îl aud.* CĂLINESCU, L. L. 126. *Singura observare a barometrului nu ne poate da nici o indicație.* CIȘMAN, FIZ. I, 570. *Admirația critică este singură în stare să conserve patrimoniul lor literar.* CONSTANTINESCU, S. II, 69, cf. DL, DM. *Singură cercetarea pe teren ne poate ajuta.* L. ROM. 1967, 440. *Dintre toate națiunile care și-au cîștigat în 1918 independența și și-au făurit unitatea de stat, singură națiunea română și l-a consfințit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 3/4, cf. DEX. ✧ (Întărit prin adv. „numai") *Aceasta toți, bine să o înțelege, fraților, că nu iaste zisă numai către singuri apostoli.* CORESI, EV. 110. *Neștiind nici un meșteșug al războaielor, fără numai dentru singura cetială nepărăsită a istoriilor, așa de mare hatman a romanilor au ieșit.* N. COSTIN, L. 37. *Din aceștia, singur numai un ofițer tînăr au scăpat.* AR (1829), 48[2]/40. *Numai el singur au fost pe carele nu l-a osîndit... la moarte.* ASACHI, L. 44[2]/31. *Lui Dumnezeu numai singur, cartea soartei îi deschisă.* CONACHI, P. 262. *Numai sîngure îngrășăturile vegetale le priesc.* BREZOIANU, A. 440/1. *Numai el singur din toți, nicidecum n-a luat partea din suferința publicului.* ARISTIA, PLUT. 16/1. *Că tare m-am mai pîrlit! Numai singur Dumnezeu Știe cum trăiesc de rău.* FOLC. MOLD. I, 108.

5. Adj. (Cu sens de întărire, adesea substituind subiectul sau obiectul) (Eu, tu, el etc.) însumi (înșuți, înșuși etc.), chiar eu (tu, el etc.). V. în persoană (v. persoană **1**), nemijlocit, personal (**I 1**). *Și se sui în codru Domnul, ca să se roage însuș, și ca taina să arate singuri acelor trei ucenici.* CORESI, EV. 533. *Această învățătură au fost... dată... tocma de D[umne]zău sîngur.* VARLAAM, C. 240. *Va giudeca toată lumea Domnul și mîntuitorul nostru Isus Hristos la a doua a lui venire, după cum au grăit Dumnezău sîngur.* EUSTRATIE, PRAV. 9/21. *Cine va săpa groapă altuia să-l surpe, Singur-ș-va cădea-n rîpă.* DOSOFTEI, PS. 26/14. *Tot carele va ieși afară den ușa casii tale vinovat va fi singuru-ș.* BIBLIA (1688), 154[1]/2. *Atunce sîngur împăratul i-au ras barba cu mîna lui.* NECULCE, L. 28. *Și singur Murat au mers cu oștile la Beligrad.* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I 103/13. *Singur părintele Mitropolitul, de bună voie lui, au dat uricele* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 57. *Aceasta iaste ceea ce au zis sîngur Domnul* (a. 1775). GCR II, 108/9. *Iară de va face altmintrilea, sîngur poate să fie judecătoriu puținelei sale învățături.* MOLNAR, RET. 20/17. *În urmă sîngur nu știe ce face.* BUDAI-DELEANU, T. V. 116. *Singuri pre sine se numesc filosofi.* ȚICHINDEAL, F. 434/5. *Organizarea dinlăuntru a societății singură ne poate explica evoluțiile istorice.* BĂLCESCU, M. V. 9. *Cît pentru licheni... chiar singur botanistul abia este în stare a-i ghici ființa.* BREZOIANU, A. 291/2. *El singur ne mai spune că... n-a avut timp.* ARISTIA, PLUT. LV$_2$/23. *Hotărî a-mi spune singur tabla pre care trebuia să o deprind pe dinafară.* NEGRUZZI, S. I, 247. *Firea singură arată cînd se află grîul copt și bun de secerat.* I. IONESCU, B. C. 224/5. *Neștiind eu singur această taină... nu te pot sfătui.* EMINESCU, P. L. 43. *De unde îmi venea această siguranță?... Eu singur nu știu.* GANE, N. III, 72. *Se mira și el singur ce dăduse peste dînsul.* CREANGĂ, P. 135. *O, dar e mișelnic lucru singur zilele să-ți curmi!* VLAHUȚĂ, S. A. I, 15. *Eu stau la covată, Dar singură nu știu ce cînt.* COȘBUC, P. I. 64. *Trăise cu toată demnitatea schivnicul... „nepăsător și rece", cum singur s-a zugrăvit.* IORGA, P. A. II, 130. *În două împrejurări mi s-a părut că-și dă el singur seama de decăderea lui.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 37. *Era foarte vesel; singur nu-și dădea seama de ce.* REBREANU, I. 80. *Această parte are o valoare eminentă și ar putea face singură gloria unui scriitor român.* IBRĂILEANU, S. 5, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ajungea să se mire el singur cît era de patriot și nu pot să uit.* M. I. CARAGIALE, C. 57. *Turnă ea singură în pahare.* BRĂESCU, O. A. I, 12. *Pămîntul singur îți aduce aminte că nu trebuie să te încrezi în neclintirea lui* TEODOREANU, M. U. 108. *Mi s-a întîmplat să experimentez eu singur acest lucru.* SADOVEANU, O. XIX, 428. *De groaza lui, el singur se otrăvi.* PILLAT. P. 19. *Mi-am rostit fără înconjur, singur, sentința.* BLAGA, H. 17. *Muntele își macină singur stîncile.* BOGZA, C. O. 104. *Spuneau singuri cît prețuiește stăpînul lor.* TUDORAN, P.

10, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Spune-mi, dragă, Cu-a ta singură guriță.* TEODORESCU, P. P. 452. *Din ochi negri lăcrăma... Singură se blestema.* BALADE, III, 149. *Am auzit și n-am crezut, M-am dus singur ș-am văzut.* FOLC. MOLD. I, 52. ✦ Cu sine, cu el însuși. *Smucea hățurile de cinepă tot mai des și vorbea singură.* BĂNULESCU, I. 164.

— Pl.: *singuri, -e.* — Și: (învechit) **sângur, -ă** adj.

— Lat. **singulus.**

SINGURÁ vb. I. Refl. (Învechit) A se însingura. *Fui ca pasărea ce însingură-se (singurată-se* D) *în zid.* PSALT. 208, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D., SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *singurez.* — Și: **singurí** vb. IV. PONTBRIANT, D.

— V. **singur.**

SINGURÁRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a se singura. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D.

— Pl.: *singurări.* — Și: **singurire** s. f. PONTBRIANT, D.

— V. **singura.**

SINGURÁTEC, -Ă adj. v. **singuratic.**

SINGURÁTIC, -Ă adj. **1.** (Despre ființe, mai ales despre oameni) Care trăiește sau care se găsește (de obicei) departe de alte ființe, de (alți) oameni; (despre oameni) care este separat de lume, de societate; care preferă singurătatea **(1)**; izolat, pribeag **(4)**, rătăcit **(1)**, răzleț **(1)**, retras, sihastru **(2)**, singur **(1)**, solitar, (rar) însingurat, pustnic **(2)**, (învechit) retirat, (regional) singuriu, (învechit, rar) singurățel. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Om singuratec.* PISCUPESCU, O. 4/2. *Noi eram totdeodată singurateci și împreună.* HELIADE, L. B. III, 7/3, cf. I. GOLESCU, C. *Cît este de vrednic de jale omul singuratic.* MARCOVICI, D. 160/13, cf. VALIAN, V. *Cîțiva pustnici... viețuiesc aice singuratici.* NEGRUZZI, S. I, 317, cf. POLIZU. *Bătrînul Dan trăiește ca șoimul singuratic.* ALECSANDRI, POEZII, 280. *Arald, tînărul rege, e-un rege singuratic.* EMINESCU, O. I, 96, cf. DDRF. *Grăbit dă roate singuratic Tătucul liliac.* COȘBUC, P. II, 51. *Turcii... ucideau soldați singuratici, pescari, ciobani spre a le lua vitele.* D. ZAMFIRESCU, R. 54, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *A fost... Nicolae Densusianu, bătrînul singuratec.* IORGA, P. A. II, 37. *Sînt sigur că te vei întoarce singuratic.* ANGHEL, PR. 14, cf. TDRG. *Cînd vezi întîia oară primăvara un singur cocostîrc, vara aceea ai să fii singuratec.* GOROVEI, CR. 71. *Crescuse singuratec, mereu în călcîiul lui tată-său.* AGÎRBICEANU, S. 13. *Bărbații au început să se îndrepte, mai singuratici, mai grupuri, spre Avrum.* REBREANU, I. 32, cf. RESMERIȚĂ, D. *Suirăm la deal, călăuziți de octogenarul și singuratecul călugăr.* HOGAȘ, DR. I, 19. *Singuratică, nedeprinsă cu oamenii, fugea dacă voiai s-o atingi și se ascundea.* M. I. CARAGIALE, C. 135, cf. CADE. *Mai bine singuratic și uitat.* BACOVIA, O. 115. *Înainte, pe vremuri,... individul se forma singuratic.* C. PETRESCU, O. P. I, 39. *Pascal cel trist și singuratic.* I. BOTEZ, B. I, 25. *O să-și cumpere și el, pentru viața lui de singuratic...: un pat, o masă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 159. *Amîndoi tăcuți, retrași, singuratici.* TEODOREANU, M. III, 234. *Urcînd semeț și singuratic spre bolta cerului senină Un șoim bătea pripit din aripi.* VOICULESCU, POEZII, I, 6. *Auzeam chemarea paserilor singuratice de la Golia.* SADOVEANU, O. XX, 274, cf. SCRIBAN, D. *Găsi pe singuraticul unchi la masă.* CĂLINESCU. O. I, 136. *Trecătorul singuratic... abia se poate strecura.* BOGZA, A. Î. 361. *Totdeauna singuratec, dar gata să ajute pe oricine.* VINEA, L. I, 27. *Era încă mică sălbăticiune, tăcută, singuratică.* H. LOVINESCU, T. 265. *Tînărul plutaș se posomori ... sc făcu scorțos și singuratic.* TUDORAN, P. 97, cf. DL. *Uneori, îmi spun: am să mor, Atît de singuratecă-n mijlocul lor.* ISANOS, Ț. L. 16, cf. DM. *Aici, într-un albastru pur..., se plimbă silueta singuratică a băiatului.* CINEMA, 1969, nr. 5, 42, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Alți singuratici cresc un cîine, o pisică sau o pasăre.* TEODOREANU, M. III, 321. *Am cunoscut într-un singuratic de acum opt sute de ani pe un frate al nostru întru spirit.* SADOVEANU, O. XVI, 221. *Franțuzeasca lui, cu puternic accent toscan, se dovedea fluidă și bogată, după legea singuraticilor condamnați îndelung la mutenie.* id. z. c. 98. *Scriitorul a înviat ființe abisale, singuratici pierduți în gîndurile și teoriile lor.* VIANU, A. P. 130. *Aceștia vor fi ciudații, singuraticii.* BOGZA, C. O. 40. *Adevărul e de multe ori al săracilor și al singuraticilor.* CINEMA, 1969, nr. 5, 16. ✦ (Despre viața, traiul sau despre manifestările, acțiunile etc. oamenilor) Care este caracteristic omului singuratic **(1)**; care se petrece, care este făcut în taină, în singurătate **(1)**. *Lăsîndu-să de împărăție au priimit viață singuratică.* CANTEMIR, HR. 233. *Eduard iubea prea mult plimbările singuratece.* FM (1838), 10/1. *Sufletul lui, viața singuratică iubea.* PANN, E. II, 40/6. *Veni rîndul cugetărilor dulci și duioase ce vlăstăresc adesea traiul singuratic al vînătorului.* ODOBESCU, S. III, 51. *Îmi descria micile ei bucurii singuratice în această stațiune de vară.* CAMIL PETRESCU, U. N. 192. *El retrăiește... ca pe niște momente ale vieții sale lăuntrice, singuratice și îndurerate.* VIANU, A. P. 176, cf. DL, DM. *Visez să-mi depăn pașii singuratici și să simt adierea eternității.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 1/2, cf. DEX. ✧ Fig. *Singuratica și mlădioasa pînză a mărilor.* MARCOVICI, D. 14/7. *Mă gîndesc fără să vreau La un suflet singuratec.* PETICĂ, O. 96. *„Bunăseara" lui pluti singuratică.* REBREANU, P. S. 50. *Mă simt azi cel mai singuratic suflet.* BLAGA, POEZII, 41.

2. (Despre lucruri, locuri, arbori etc.) Care este plasat mai la o parte sau care este departe de (alte) așezări omenești ori departe unul de altul, dosit, ferit, izolat, lăturalnic, pustiu **(I 2)**, liniștit, rătăcit **(1)**, răzleț **(1)**, retras, solitar, stingher, (rar) pribeag **(4)**, (învechit și popular) secret[3] **(1)**, (învechit) singurit **(1)**, (regional) lăturaș, lăturiș, (învechit, rar) singureț; p. ext. (rar; despre așezări omenești, despre locuințe etc. sau despre locuri de obicei populate) pustiu **(I 4)**, (învechit și popular) secret[3] **(3)**. V. ascuns, tainic **(I 4)**. *Vom trăi despărțiți și fiecare zi ne va afla pe un pat văduv și singuratic.* CR (1830), 24[2]/8. *Nădăjduiesc scăparea mea din acest loc singuratic.* DRĂGHICI, R. 147/28. *Urmărind... cursul rîului în sus, neîntîrziat ajunserăm la o casă singuratică.* ASACHI, P. R. 30/3. *De v-ați duce voi într-un ostrov singuratic, ca acolo toate să le aveți în puterea voastră.* FM (1841), 209[2]/6. *Să citească părțile singuratice ale proiectelor una cîte una.* BARIȚIU, P. A. III, 9. *E un loc cu totul singuratec și misterios.* BARONZI, M. 486/21. *Pe podul singuratic ședea el abătut.* BOLINTINEANU, O. 240. *Îngîna-ne-vor cu-n cîntec Singuratece izvoare.* EMINESCU, O. I, 75. *După aceea se lasă încet-încet... lîngă o căsuță singuratică.* CREANGĂ, O. 93. *Fuge mereu pînă dă de un loc singuratic.* CARAGIALE, O. I, 77. *Își alese un loc singuratic.* ISPIRESCU, L. 73. *În crini e beția cea rară..., Mor pîlcuri sau mor singuratici.* MACEDONSKI, O. II, 181. *Își caută de obicei un adăpost singuratec la cîte un biet român nevoiaș.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 379. *Pe coline cunosc singuraticii ulmi.* COȘBUC, P. II, 8. *E-o liniște de cimitir În parcul singuratic.* IOSIF, PATR. 59, cf. TDRG. *M-am hotărît... să plec într-un loc singuratic.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 48. *Se ridica, pînă la ea, mireasma crinilor albi singuratici.* GÎRLEANU, L. 127. *Coligirăm prin cîteva săli singuratece și largi.* HOGAȘ, DR. II, 6. *Se stingea și se aprindea mereu cîte un foc singuratic.* IBRĂILEANU, A. 88, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ce copac singuratic în cîmpie!* BASSARABESCU, V. 145, cf. CADE. *Poetul s-a tras deoparte pentru a căuta alte căi mai singuratice.* LOVINESCU, C. IV, 14. *Trece-un nour singuratic Alb și mare cît un taur.* TOPÎRCEANU, M. 17. *În întunericul nepătruns cîte o haltă singuratică rămînea în urmă.* C. PETRESCU, C. V. 13. *Continuă să se plimbe încetișor pe una din aleile singuratice.* BRĂESCU, O. A. I, 6. *În iatacul lui singuratic somnul nu i se lipise încă de pleoape.* COCEA, S. I, 251. *Locul era singuratic, te puteai simți ca în grădina unui castel-*

VLASIU, D. 176. *Trecură pe uliți singuratice.* TEODOREANU, M. III, 416. *S-au întors în gara singuratică.* SADOVEANU, O. XVII, 247. *Pe drumeagurile singuratice de cîmp se simțea în largul lui.* DAN, U. 42. *Munții păreau mai singuratici.* BOGZA, C. O. 31. *Întîlnesc fete sau neveste singure și pe poteci singuratice.* STANCU, R. A. III, 53. *E pusă acolo să țină tovărășie șarului singuratic de pe mal.* TUDORAN, P. 35, cf. DL. *Se lovi cu marginea de un pom singuratic și se răsturnă cu roțile în sus.* T. POPOVICI, S. 454, cf. DM. *Firul singuratic de nea... căzu.* LABIȘ, P. 159. *Toți își căutau locuri singuratice.* BARBU, PRINC. 21. *Nu se zărea decît pustiirea albă, din care se ridică răzleață și singuratică o tulpină de pom.* V. ROM. decembrie 1964, 47. *Într-un codru, pe cărări foarte singuratice.* RL 1969, nr. 7 769, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Substantivat) *Din cerul înstelat se lasă deasupra singuraticului o senină pace binefăcătoare.* PETICĂ, O. 345.

3. (Astăzi rar; adesea precedat de „un", „o" care-i întăresc sensul; adesea precedă substantivul pe care îl determină) Singur **(3)**. *Silava se face... dintr-o singuratică slobozire a tonului prin gît.* GRAM. MOLD. 19^{v}/4. *Încălzițurele cu care umplu micile șănțulețe... produc mult mai multă căldură decît încălzitura... ce alătură cineva pe lîngă un strat singuratic.* BREZOIANU, A. 146/31. *Tu... repetă ea încet... Era un „tu" singuratic, fără de a fi pus în legătură cu vo frază.* EMINESCU, P. L. 68. *Prostul ar fi produsul său însuși, printr-o misterioasă și singuratică combinație.* SADOVEANU, O. XIX, 146.

4. (Gram.; învechit; și substantivat, n.) Singular **(1)**. *Slovenii au șapte căderi... în numărul singuratic.* MAIOR, IST. 245/4. *Să se facă deosebire între persoana aceasta mulțoratecă... și între dativul persoanei... singuratice.* FM (1844), 209^{2}/7. *Care sînt numerile...; două singuratice.* GRAM. MOLD. 30^{v}/2. *Petru Maior nu impune sistemul de cuvinte, ci... le lasă în forma primitivă la înmulțit sau la singuratic.* RUSSO, S. 60, cf. DL, DM, DEX.

5. (Învechit; despre pietre prețioase, mai ales despre briliante și diamante) Solitar. *O besahtea ferecată cu brilianturi singuratice foarte mari.* CR (1830), 374^{1}/4.

6. (Învechit, rar; în sintagma) *Luptă singuratică* = luptă corp la corp. *El îl cheamă la luptă singuratică.* ASACHI, S. L. II, 27. *Unul din cei mai faimoși cavalcri pe care-l ucise el după o luptă singuratică.* id. ib. II, 53.

— Pl.: *singuratici, -ce.* — Și: **singurătec, -ă,** (învechit) **singurățec, -ă** (PONTBRIANT, D.) adj.

— **Singur** + suf. *-atic.*

SINGURATICÍRE s. f. (Învechit, rar) Singurătate **(1)**. *Izolarea sau singuraticirea sărăcăcioaselor sale comori spiretuale.* SBIERA, F. S. 297, cf. SFC IV, 317.

— Pl.: *singuraticiri.*

— De la **singuratic.**

SINGURĂTÁTE s. f. **1.** Faptul de a fi singur **(1)**, starea celui care trăiește singuratic **(1)**, izolare, (livresc) solitudine, schimnicie **(3)**, (rar) însingurare, (învechit, rar) singuraticire, singurie; spec. izolare morală. *Iaste bună și pustiia și singurătatea cînd văm vrea să ne rugăm.* CORESI, EV. 264. *În singurătatea oamenilor și în tovărășia științelor acii numai amîndoi ne aflam.* CANTEMIR, I. I. I, 109, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Ca să poci suferi urîciunea robiii și-a singurătății mele, căutai cărți.* PLEȘOIANU, T. I, 100/2. *Astăzi singurătatea și tăcerea i-ar fi mulțumit pe amîndoi.* HELIADE, L. B. I, 198/9, cf. I. GOLESCU, C. *El caută minuturi de odihnă și de singurătate.* MARCOVICI, D. 4/6, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Trei ani erau acum de cînd trăia în singurătate.* NEGRUZZI, S. I, 82. *Și-mi voi plînge în singurătate nenorocirile mele.* FILIMON, O. I, 107. *Neagră e străinătatea! Crudă e singurătatea!* ALECSANDRI P. I, 114, cf. CIHAC, I, 225. *Împărăteasa, rămasă singură, plîngea cu lacrimi de văduvie singurătatea ei.* EMINESCU, P. L. 3. *Moșneagul, sătul și el de-atîta singurătate..., își ia traista-n băț și face cum i-a zis baba.* CREANGĂ, P. 74. *Îmi trebuie singurătate.* CARAGIALE, O. III, 178. *Știa el, biet, ce va să zică singurătatea.* ISPIRESCU, L. 103. *Sînt momente în care singurătatea ți-i cel mai bun amic.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 84, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU^{3}. *De unde vine ... acea tristă singurătate a zilelor lui din urmă?* IORGA, P. A. II, 26. *I.e părăsise toate, de frica singurătății.* ANGHEL, PR. 64. *Singurătatea crește, Tot mai înspăimîntătoare.* IOSIF, V. 107, cf. TDRG. *Singurătatea mea nu poate Să lase sufletului tău odihnă.* DENSUSIANU, L. A. 16. *N-am visat altă fericire decît să pui capăt vieții de urît și de singurătate.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 236. *Gust în pace deplină fericirile netulburate ale singurătății.* HOGAȘ, M. N. 168. *Poeții au nevoie de singurătate și de iubire.* REBREANU, I. 205, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nu mai iese din casă și pentru că singurătatea îi e urîtă.* M. I. CARAGIALE, C. 76, cf. CADE. *O șoaptă prinde să-nfioare Umila ta singurătate.* TOPÎRCEANU, B. 65. *Mi se părea că-i aud tremurînd și scîncind de singurătate.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 49. *Singurătatea începea să-l apese.* COCEA, S. I, 255. *Se resemnase în singurătate.* TEODOREANU, M. III, 104. *Se simțea subtil înțeleasă în singurătatea ei sufletească.* SADOVEANU, O. XII, 689. *Singurătatea înduioșează totdeauna.* IORDAN, STIL. 259, cf. SCRIBAN, D. *El explică acea pornire spre singurătate și reculegere.* VIANU, A. P. 169. *În fața marii singurătăți... se simte deodată izolat.* ARGHEZI, S. VII, 202. *Se temea de șoareci, de întuneric și de singurătate.* CĂLINESCU, C. O. 23. *Ea se pregătește tot mai mult pentru marea singurătate care o așteaptă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 20. *Ești un neurastenic, ți-e teamă de singurătate.* VINEA, L. I, 144. *Măcar atît să pot face pentru... singurătatea ta.* H. LOVINESCU, T. 120. *Îl apăsa un sentiment de singurătate, de înstrăinare.* V. ROM. aprilie 1957, 76, cf. DL. *Le lipsește cîte o doagă de atîta singurătate.* PREDA, M. S. 21, cf. DM. *Cît de chinuitoare îi poate fi singurătatea, o dovedește... de cîte ori iese printre oameni.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 1/5, cf. M. D. ENC., DEX. *Și fiindcă... iubea foarte tare galițele, de-aceea se ocupa el, în singurătatea sa, foarte mult cu înmulțirea și creșterea acestora.* MARIAN, T. 251. *Singurătatea de tot te prostește.* ZANNE, P. III, 531. ◇ Fig. *În ruga mea se ridica Singurătatea unui soare În clipa de-a se-ntuneca.* PETICĂ, O. 75. *Singurătatea ca o mamă bună Deasupră-ți mîinile și le-mpreună.* AL. PHILIPPIDE, A. 10. *Cu singurătatea stau în aceeași chilie.* LESNEA, VERS. 240.

2. Loc retras, pe unde oamenii nu umblă deloc sau pe unde trec foarte rar; loc pustiu, lipsit de oameni și de animale; p. ext. loc lipsit de zgomot, de agitație; pustietate **(1, 2)**, sihăstrie **(3)**. *Apoi mearsă la moșia sa și lăcuind la singurătate întru munte.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 26^{v}/11. *Acea limbă... pe care d-atîla vreme n-o mai poci vorbi nimănuia într-această singurătate.* PLEȘOIANU, T. III, 75/12. *Un literat... se va afla rău dacă-l vom trimite la singurătate.* FĂTU, D. 118/13. *Trecură prin aceste singurătăți pe o furtună îngrozitoare.* FM (1844), 287^{2}/33. *Crîngul și lina singurătate Îmi place mie să locuiesc.* SION, F. 21. *Îl obicinuia... a nu se teme în singurătate.* ARISTIA, PLUT. 126/13. *Singura mea dorință ar fi de a-mi petrece zilele... în fundul vreunei singurătăți necunoscute.* BARONZI, M. 412/21. *Farmecul tainic al singurătății crește și mai mult în sufletul călătorului.* ODOBESCU, S. III, 17. *Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate, Cînd plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate.* EMINESCU, O. I, 130. *Găsesc o țigăncuță ... stînd jos pe o buturugă în acea singurătate.* CARAGIALE, O. II, 149. *Clarul de lună... ... numai singurătăților... se potrivește.* ANGHEL, PR. 79, cf. TDRG. *Aici, în singurătatea pădurilor, în întuneric, își pierdu toate mințile.* AGÎRBICEANU, S. P. 126. *Zeul c adorat pe munții înalți în singurătatea unde numai vulturii... pot urca.* PÂRVAN, G. 153. *Șoseaua care vine de la Piatra... se duce la Tîrgu-Neamțului, înconjurată de singurătăți.* IBRĂILEANU, A. 7, cf. RESMERIȚĂ, D. *Mergea să caute, în aerul balsamic al înălțimilor și în*

singurătatea lor adîncă, pace. M. I. CARAGIALE, C. 66, cf. CADE. *Pe seară, Astăzi ca și alte dăți, Lunga liniște coboară Peste mari singurătăți.* TOPÎRCEANU, B. 23. *Eram stăpîni peste aceste singurătăți fermecătoare.* BRĂESCU, O. A. I, 46. *Luna plină... stăpînea tăcerea și singurătățile.* COCEA, S. I, 10. *Lui Charles îi plăcea vînătoarea, singurătățile, lecturile.* VOICULESCU, P. I, 66. *În codrii din munte am cunoscut cele mai autentice singurătăți.* SADOVEANU, O. XX, 17. *Ca marinarul pierdut în singurătatea apelor pustii cată un punct de sprijin.* BART, E. 92, cf. SCRIBAN, D. *Fratele Manole colindă marile singurătăți ale cimitirului.* ARGHEZI, S. XII, 15. *Eram bărbatul care-n singurătăți petrece.* CĂLINESCU, L. L. 7. *Cele patru focuri ard în noapte, deasupra acestor întinse singurătăți.* BOGZA, C. O. 415, cf. DL, DM. *Sînt mari singurătăți acolo-n haos.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 1/2, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Rar) Perioadă de timp petrecută în mod singuratic **(1)**. *Vitoria hotărîse, în singurătățile ei, un drum la Piatră.* SADOVEANU, O. X, 544, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: **(2, 3)** *singurătăți.* — Și: (învechit și regional) **singurităte** s. f.

— **Singur** + suf. *-ătate.*

SINGURẮTEC, -Ă adj. v. **singuratic.**

SINGURĂȚÍT, -Ă adj. (Învechit, rar; despre oameni) Singur **(1)**. (Fig.) *D*[oa]*mne... ce ai plăzmuit de-ai făcut în osăbiciune singurățită inemile noastre.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 126^{v}/17.

— Pl. *singurățiți, -te.*

— V. **singura.**

SINGUREÁUĂ adj. v. **singurel.**

SINGURÉL, -EA, -ÍCĂ adj. Diminutiv al lui singur.

1. (Despre ființe) Cf. singur **(1)**. *Dar lăsînd-o singureauo odată, Cu un tînăr loboț ea fugi de-acasă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 36, cf. I. GOLESCU, C. *Rîuri și cîmpii florite Nu mai cearcă, ce s-ascunde Singurel în cuibul unde Au trăit cu al său odor.* ASACHI, P. 80/12. *Singurică, oare cine Dintre umbre încet vine?* id. S. L. I, 119, cf. VALIAN, V. *Cînd lasă un suflet trupul singurel.* PANN, E. III. 42/12, cf. POLIZU. *Albă păsărică! Ce stai singurică Lîngă cuibul tău?* ALECSANDRI, P. I, 196, cf. CIHAC, I, 255. *Amîndoi vom merge-n lume Rătăciți și singurei.* EMINESCU, O. I, 101. *A găsit iezii singurei, i-a ucis și i-a crîmpoțit.* CREANGĂ, O. 17. *Li se urîse șezînd tot singurele.* ISPIRESCU, L. 8. *A plecat singurel într-o zi.* VLAHUȚĂ, O. A. 428, cf. DDRF, ALEXI, W. *Doar la geam stă singurică... Ida.* GOGA, POEZII, 58. *Singurel ca un haiduc În surghiun.* IOSIF, P. 51, cf. TDRG. *El stă singurel la fereastră.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 247. *O crezut c-are să-ți fie urît singurică.* HOGAȘ, DR. I, 140, cf. CADE. *Sărman s-ajungi Singurel sub toată zarea.* LESNEA, VERS. 29. *Acolo stă mama cîteodată singurică.* SADOVEANU, O. XII, 617, cf. SCRIBAN, D. *Îi e așa de urît singurel.* BLAGA, H. 126, cf. DL. *M-ai lăsat singurică.* PREDA, M. 79, cf. DM. *Amărîtă turturea Cînd se vede singurea.* RETEGANUL, TR. 13. *Cumetria fu cheioasă ..., căci moșnegii se țineau bine, batîr că erau singurei.* ȘEZ. III, 200. *Oi, săraca mîndra mea, Cum rămîne singurea.* DENSUSIANU, Ț. H. 146. *Da și boii-și trag amîndoi, Numai eu trag singurea, Că mi-o omorît soția mea.* BÎRLEA, L. P. M. II, 126. *Că-s nevastă tînerea Și mă aflu singurea.* T. PAPAHAGI, M. 16. *Plînge codru și frunza De sărmana mîndruța, Că rămîne singurea.* CIAUȘANU, V. 50. *Tu rămîi singurea Ca o mică turturea.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 415. *O, ce fată drăguță! Și stă ea pustie, singurică-aici!* O. BÎRLEA, A. P. I, 168. *Singurel mergea călare.* FOLC. MOLD. I, 79. *Singurele, Mititele, Merg pe drum înșirățele* (Cocorii). GOROVEI, C. 116. ✧ (Prin analogie) *După deal încet s-a dus, Singurică... Steaua serii spre apus.* PETICĂ, O. 96. ✧ (Precedat de „singur", sugerează ideea de superlativ) *Parpangel rămasă Singur, singurel în cea pădure.* BUDAI-DELEANU, Ț. 125. *Vei ierna Sus în munticel Singur, singurel.* BOLINTINEANU, O. 79. *Cum, numai tu singur, singurel?* GANE, N. II, 66. *Pe genunchii mei ședea-vei, Vom fi singuri-singurei.* EMINESCU, O. I, 75. *Trăia singur, singurel.* ISPIRESCU, L. 58. *Chiar cînd omul e singur, singurel pe lume... se cuvine să sărbătorească pe Sf. Vasile.* MARIAN, S. R. II, 29. *Un haiduc trecea prin tîrg Singur, singurel cu dorul.* IOSIF, V. 113. *El pleca singur, singurel.* PETICĂ, O. 344, cf. JAHRESBER. XIX—XX, 20. *Trăia singur, singurel într-o casă veche.* V. ROM. februarie 1956, 91, cf. DL. *Și m-am pomenit... Copil tinerel, singur, singurel.* DEȘLIU, M. 50. *Soțul meu a murit, așa că sînt singură, singurică!* T. POPOVICI, S. 527, cf. DM, SFC III, 94. *Eu n-am pe nimenea și-s singur, singurel.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 123, cf. DEX.

2. (Despre ființe, mai ales despre oameni) Cf. singur **(2)**. *Toate trebile și le punea la cale singurel.* CREANGĂ, P. 140. *S-a omorît singurel de inimă rea.* BART, S. M. 68, cf. DL, DM, DEX. *O fringhioară cerea, Singurel mi se lega.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 257.

3. (Precedă substantivul pe care îl determină) Cf. singur **(3)**. Cf. DL, DM, DEX. *Taică, tăiculeanu nostru, Singurel binele nostru, Grijește-ne o lună, două, Să ne crească pene nouă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 204.

4. Cf. singur **(4)**. *Și mă lasă pustiit, Veștejit și amorțit Și cu doru-mi singurel, De mă-ngîn numai cu el.* EMINESCU, O. I, 214. *Unul numa-mi place Unul singurel.* COȘBUC, P. II, 146.

— Pl.: *singurei, -ele.* — Și: (cu schimbare de suf.) **singurícă**, (învechit) **singureáuă** adj.

— **Singur** + suf. *-el, -ca.* — **Singurică**: cu schimbare de suf.

SINGURÉȚ, -EÁȚĂ adj. (Învechit, rar; despre lucruri, locuri etc.) Singuratic **(2)**. *Deci supărat și bolnav, în odaia singureață Părăsit nu știa ce să mai facă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 138.

— Pl.: *singureți, -e.*

— **Singur** + suf. *-eț.*

SINGURÍ vb. IV v. **singura.**

SINGURÍCĂ adj. v. **singurel.**

SINGURÍE s. f. (Învechit, rar) Singurătate **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— **Singur** + suf. *-ie.*

SINGURÍRE s. f. v. **singurare.**

SINGURIÓR, -OÁRĂ adj. (Prin Ban. și prin Mold.) Singurel **(1)**. Cf. CIHAC, I, 255, CADE, GRAUR, E. 41. *Și mie cînd mi-o fi dor, Oi plînge singurior.* MARIAN, NU. 407. ✧ (Precedat de „singur", sugerează ideea de superlativ) *În aceste palate își petreceau fetele viața lor singure, singurioare.* CĂTANĂ, P. B. III, 83.

— Pl.: *singuriori, -oare.*

— **Singur** + suf. *-ior.*

SINGURÍT, -Ă adj. (Învechit) **1.** (Despre lucruri, locuri, arbori etc.) Singuratic **(2)**. *În singurit loc s-a tras.* PANN. P. V. II, 79/12, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Actele parohiale sînt și foarte defecte, căci... nu se mai află acte, ci numai singurite frînturi neînsemnate.* SBIERA, F. S. 79, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

2. (În sintagma) *Nume singurit* (și substantivat n.) = singular **(1)**. Cf. VĂCĂRESCUL, GR. 20/2. *Neutru de la persoana III face ca la singurit.* GR. R. (1835), 11/12. *Mai multe substantive de numer singurit.* GR. R. N. II, 3/10, cf. VALIAN, V. *Cine a mai auzit că pădurile ... să se numească „pădure" ... în singurit, și nu „păduri"?* FM (1842), 185^{2}/20, cf. STAMATI, D., POLIZU

Numerul singurit... carele arată numai un lucru. BĂLĂȘESCU, GR. 11/21. *Multe substantive române... sînt la singurit bărbătești.* id. ib. 18/26, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.
— Pl.: *singuriți, -țe.*
— **Singur** + suf. *-it.*

SINGURITÁTE s. f. v. **singurătate.**

SINGURÍȚĂ adj. f. (Transilv.) Singurea, v. s i n g u r e l **(1).** Cf. CADE. ✧ (Precedat de „singur", sugerează ideea de superlativ) *El află pe mumă-sa singură, singurită, așteptîndu-l.* REȚEGANUL, ap. CADE.
— Pl.: *singurițe.*
— **Singur** + suf. *-iță.*

SINGURÍU, -ÍE adj. (Regional; despre ființe) Singuratic **(1).** Cf. SFC VI, 77, UDRESCU, GL. *Singurie și pustie, N-a legat prietenie* (Mierla). UDRESCU, GL.
— Pl.: *singurii.*
— **Singur** + suf. *-iu.*

SINGURÚC, -Ă adj. (Maram.) Singurel **(1).** *Bunuca me mămucă, Unde t'e duș de-acăsucă P'i mi mă laș singurucă?* GR. S. VII, 19, cf. ib. 25, 26, SFC VI, 96.
— Pl.: *singuruci, -ce.*
— **Singur** + suf. *-uc.*

SINGURÚȚ, -Ă adj. (Maram.) Singurel **(1).** *Tinărelul mieu găzduț', Une t'e duș de-acăsuț' A mă lăsa sînguruț'.* GR. S. VII, 16. *Da aș m-an supăratu, Singuruță m-am aflatu.* ib. 19, cf. 41, 44.
— Pl.: *singuruți, -e.*
— **Singur** + suf. *-uț.*

SINHARÍTICON subst. (Grecism învechit) Felicitare. *Pornind și către măria sa vodă sinhariticon de bucurie* (a. 1821). GÁLDI, M. PHAN., 253, cf. L. ROM. 1962, nr. 1, 63. ✧ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Tuturor și fiește căruia ce va citi acest al nostru hrisov sinhariticon, de la noi milă și toată fericirea* (a. 1787). GÁLDI, M. PHAN., 253.
— Pl.: ?
— Din ngr. συγχαρητικός.

SINHISÍ vb. IV v. **sinchisi.**

SINHÓRISIS subst. (Grecism învechit) Permisiune **(1)**; iertare. *Vicleanii muritori cu îndemnare și sunhorisini ale meale îndreptinice norociri falcilor tale m-au vîndut.* CANTEMIR, I. I, 132, cf. 23, II, 338, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 329.
— Pl.: ? — Și: **sunhórisin** s. m.
— Din ngr. συγχώρησις.

SINHRÓN, -Ă adj. v. **sincron.**

SINHRÓNIC, -Ă adj. v. **sincronic.**

SINHRONÍSM s. n. v. **sincronism.**

SINÍ vb. IV. T r a n z. (Regional, mai ales în Munt.; complementul indică rufe) A albăstri. Cf. SCRIBAN, D., ALRM SN III h 1 043.
— Prez. ind.: *sinesc.*
— Derivat regresiv de la **sineală.**

SINÍC s. n. v. **șinic.**

SINICÁ vb. I v. **sineca.**

SÍNICĂ s. f. v. **sinec²**.

SINÍCE s. f. v. **șinic.**

SINICHÉSION subst. (Grecism învechit) Căsătorie. *Asemenea sinichisii nepotrivite la vîrstă s-a mai întîmplat și la alții* (a. 1800). GÁLDI, M. PHAN. 253. *Un mijlocitor ce a fost acest sinichesion* (a. 1803). id. ib.
— Pl.: *sinichesii.* — Și: **sinichísie** s. f.
— Din ngr. συνοικέσιον.

SINICHÍSIE s. f. v. **sinichesion.**

SINÍDISIS subst. (Grecism învechit) Conștiință. *Mărturia unei sinidisis bune îl făcea privi cu urăciune nebuniile și deșărtăciunile lumii* (a. 1750). GÁLDI, M. PHAN. 253. *Avînd întărite nădejdele noastre la acel ighemonicesc curat sinidisie al înălțimei tale* (a. 1788). id. ib.
— Din ngr. συνείδησις.

SINÍE s.f. **1.** Tavă de metal, mare și rotundă, întrebuințată mai ales pentru copt plăcinte, prăjituri, pentru pus colivă etc. V. t a b l a[1], t i p s i e **(1).** *3 săcure, 1 tigaie, 1 sinie mare* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 194/15. *10 sahane de bucate, 1 sinie, 1 lighean cu ibric* (a. 1809). URICARIUL, X, 254. *4 sănii, adică patru* (a. 1825). IORGA, S. D. XXI, 291, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 699. *O tavă rotundă de argint... mare tocmai cît sinia noastră cea de aur de la Pietroasa.* ODOBESCU, S. III, 635, cf. DDRF, ALEXI, W. *Sinii, tipsii, talgere.* IORGA, C. I. I, 120, cf. MURNU, GR. 51, TDRG. *Cum s-a îngălbenit... cum se stinge ca o sinie scoasă din foc.* DELAVRANCEA, O. II, 132, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era o sinie mare cu colivă.* I. BOTEZ, B. I, 179. *Sinia de aramă a Tarsiței.* KLOPSTOCK, F. 190. *Să-l facă pe Tino stăpîn pe un cuptor, o tarabă de covrigi... și o sinie cu plăcintă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 171, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, I. CR. V, 346, COMAN, GL.

2. (Popular) Masă țărănească joasă, rotundă, fixată pe trei picioare. *Sinie se numește o masă rotundă făcută din lemn.* MARIAN, Î. 190, cf. DDRF, DAMÉ, T_2, ȘIO II_1. *Lucrurile de pe masa rotundă, numită sinie... se împart.* PAMFILE, DUȘM. 5, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, H XVIII 145, I. CR. V, 278.

3. (Prin Ban. și prin Dobr.) Fund de lemn rotund, pentru mămăligă. Cf. ARH. FOLK. III, 155, ALR I 697/984, 986. ✦ (Prin Ban.) Căldare de lemn. Com. Liuba.
— Pl.: *sinii.*
— Din tc. **sini**, bg. **синия.**

SINIGRÍNĂ s. f. Substanță care se găsește în semințele de muștar negru, în hrean și în ridichi și care constituie principiul activ al făinii de muștar. Cf. LTR², DL, DM, DN², DEX.
— Din fr. **sinigrine.**

SINILÍ vb. IV. T r a n z. (Mold.; complementul indică **rufe**) A albăstri. Cf. CIHAC, II, 336, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Să treci dumneata călare Cu cămeșa albă-n floare, Spălată de fată mare... Sinilită-n lăcrămioare.* ȘEZ. III, 22, cf. BL VI, 145. [Rufele] *li sînilim.* ALR SN IV h 1 227/514, cf. ib. h. 1 227.
— Prez. ind.: *sinilesc.* — Și: (învechit) **sineli** vb. IV. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE.
— V. **sineală.**

SINILÍRE s. f. (Mold.) Acțiunea de a s i n i l i și rezultatul ei. Cf. DDRF.
— Pl.: *siniliri.*
— V. **sinili.**

SINILÍT, -Ă adj. (Mold.) Albăstrit. *Lumina tranda-firie... merge să se topească pe albastrul de cămeșă sinilită a ceriului.* ARHIVA, II, 95. *Case de lut, înconde-*

iate cu brîuri sînclite. BRĂESCU, O. A. I, 207. *O duc, duc pe năsălie, Ca pe-o coală de hîrtie, De hîrtie sinilită.* ŞEZ. I, 238.
— Pl.: *siniliţi, -te.* — Şi: **şinelít, -ă** adj.
— V. **sinili.**

SINILÍU, -ÍE adj. (Popular) Albăstriu. Cf. CIHAC, II, 336. *Un fel de postav siniliu.* CREANGĂ, O. 304. *O umbreluţă sinilie cu volan alb.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 391. *Se zăreşte Dunărea... şi munţii Dobrogei îmbrăcaţi într-o ceaţă sinilie.* DUNĂREANU, CH. 44, cf. CHIRIŢESCU, GR. 254. *Zorele... sinilii bătînd în roz.* GÎRLEANU, L. 30. *Aveam două rînduri de straie nouă, unul siniliu şi altul scorţariu.* HOGAŞ, DR. II, 54. *Cerul albastru închis, aproape siniliu, era înalt şi adînc.* IBRĂILEANU, A. 70, cf. CADE. *Într-o singură noapte s-a înfăşurat şesul, pînă-n depărtările sinilii, cu învelitoarea albă a nămeţilor.* C. PETRESCU, D. 53. *Munţii sinilii... întîmpinau în această clipă uriaşa slujbă a asfinţitului.* MIRONESCU, S. 213. *Mă învelii într-un şal sineliu.* BRĂESCU, O. A. II, 14. *Cu încetul hîrtia se umplu pînă jos de un joc de finţari sinelii.* TEODOREANU, M. U. 69. *Celălalt era blond, cu ochii sinilii.* SADOVEANU, O. XVIII, 481. *Sinilie marea, ca O velinţă de pescăruşi.* PILLAT, P. 207. *Mantalele doamnelor... se făceau de o singură ştofă sinilie.* ARGHEZI, S. IX, 10. *Cercei şi inele... cu... mari pietre galbene, roşii şi sinelii.* CĂLINESCU, O. I, 233. *Un covor de Ispahan cu motive tari roşii şi sinilii.* CAMIL PETRESCU, O. I, 415. *Zilele trec pitulate, reci, Ocolit sub zarea sinilie.* BENIUC, C. P. 97. *Naviga spre Sulina, trăgînd o brazdă albă pe marea sinilie.* TUDORAN, P. 162, cf. DL, DM. *Cerul se vedea cît un cerc siniliu.* BARBU, G. 131. *Stă soarele în loc..., muşcînd şi-nsîngerînd dunga sinilie a zării.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 525. *Din pene le picură plumbul Şi colbul foieşte de viermi sinilii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 29/3, cf. DEX. *Siniliu ca sînziana.* ALR SN IV h 1 217/605, cf. A IX 4. *Beşică albăstrie, beşică sinilie, Beşică de nouăzeci şi nouă de feluri.* FOLC. MOLD. I, 407. ✧ Fig. *Subt echinox de toamnă sinilie Bat păsările-n zbor şi a zădărnicie.* BLAGA, POEZII, 420. *Mă cheamă-un gînd în vara sinilie, La ce-am lăsat.* V. ROM. ianuarie 1954, 138. ✧ (Substantivat) *Priveşte spre valurile de brădet ale muntelui, spre siniliul cerului.* SADOVEANU, O. XVI, 379. ✧ (Adverbial) *Le făcu semn să se urce pe la capătul pridvorului boit siniliu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 42.
— Pl.: *sinilii.* — Şi: (rar) **sinelíu, -íe** adj.
— **Sineală** + suf. *-iu.*

SINIMECHÉ s. f. v. **siminichie.**

SINIMICHÍ s. f. v. **siminichie.**

SINIMÍTON s. n. (Geom.; învechit, rar) Cosinus. Cf. GEOM. — TRIGON. 161^{v}/20.
— Pl.: *sinimitoane.* — Şi: **sinimitonon** s. n. GEOM — TRIGON. 161^{v}/20.
— Din ngr. συνημίτονον.

SINIMÍTONON s. n. v. **sinimiton.**

SINIÓR, -Ă s. m. şi f. v. **senior**^{2}.

SINIÓRE s. m. v. **senior**^{2}.

SINIORÍE s. f. v. **seniorie.**

SINISFORÁ s. f. (Învechit) **1.** Cotizaţie; contribuţie. *Spre paza boalei ce urmează la Galaţi cu darea prin sinisfora din partea fieştecărei trepte de la cenul cel întîi şi pînă la cel mai de pe urmă* (a. 1815). URICARIUL, IV, 120/12, cf. CIHAC, II, 699, GÁLDI, M. PHAN. 253, SCRIBAN, D.

2. Colectă. *Eu oi să fac sănisfora şi toate ale noastre oi să le adun la un loc* (a. 1785). IORGA, S. D. XXI, 179, cf. GÁLDI, M. PHAN. 253.

3. Act, document asupra bunurilor unei succesiuni. *Zestrea care nu iaste din averea tatălui... nici în sinisfora nu intră.* PRAVILA (1814), 112/12.
— Pl.: ? — Şi: **sinesforá** (GÁLDI, M. PHAN. 254), **sineforá** (id. ib.), **sănisforá** s. f.
— Din ngr. συνεισφορά.

SINISTRÁT, -Ă adj., s. m. şi f. (Persoană) care a suferit pagube însemnate de pe urma unei calamităţi (incendiu, inundaţie, cutremur, război etc.); calamitat. Cf. CADE. *Mulţimea de sinistraţi înconjurase pe noul prefect şi-l asalta cu tot felul de plîngeri.* REBREANU, R. II, 222. *Pentru sinistraţii de război mă lupt pentru un sold creditor.* TITULESCU, D. 319, cf. SCRIBAN, D. *În regiunile sinistrate au fost luate toate măsurile.* H. LOVINESCU, T. 199, cf. DL, DM. *Este vorba despre necesitatea unor reparaţii urgente care să creeze condiţii de locuit celor peste 30 de familii de sinistraţi.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202. *A înfruntat puhoiul, a salvat copii, ... a dat prima îngrijire sinistraţilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 2/2, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinistraţi, -te.*
— Din fr. **sinistré.**

SINISTRITÁTE s. f. (Neobişnuit) Caracterul, însuşirea a ceea ce este sinistru **(1)**. Cf. IORDAN, L. R. A. 185. *Fatalismul şi sinistritatea au fost diminuate, totul fiind tratat în două dimensiuni de ilustraţie.* CĂLINESCU, C. O. 226, cf. HRISTEA, P. E. 34, SFC VI, 56.
— **Sinistru** + suf. *-itate.*

SINÍSTRU s. n., adj. **I.** S. n. (Livresc) Catastrofă. Cf. NEGULICI. *În urma acestui sinistru, satul Mircești rămase fără biserică.* ALECSANDRI, S. 7, cf. PROT. — POP., N. D. *Un scandal cît de puţin monstruos face pentru mine mai mult decît un sinistru cît de îngrozitor.* CARAGIALE, O. VI, 505, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU^{2}. *Toată lumea aleargă... la locul sinistrului.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 341, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Era... un strigăt de disperare care te smulgea din casă fără voie şi te precipita spre locul sinistrului.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 56. *Ne-a produs o catastrofă de cale ferată şi ne-a lăsat să ne închipuim ce va face fiecare din cei loviţi de sinistru.* VOICULESCU, P. I, 186, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Dauna de asigurare este paguba materială efectiv suferită de asigurat ca urmare a sinistrului.* PR. DREPT. 395, cf. DN^{2}. *Fireşte, au alergat cu toţii, îngroziţi, la locul sinistrului.* CONTEMP. 1970, nr. 1 256, 2/6, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care trezeşte, care provoacă sau care inspiră un sentiment, un fior etc. de groază, de spaimă, de frică etc. (prin aspect, prin manifestări, prin consecinţe etc.); cumplit, cutremurător, fioros, groaznic, grozav, înfiorător, înfricoşător, îngrozitor, înspăimîntător, lugubru, macabru, monstruos **(3)**, teribil **(1)**, zguduitor, (livresc) abominabil, terific, terifiant, (învechit şi popular) rău **(A I 1)**, spăimîntător, (popular) spăimos, (învechit) oţărîtor, spăimîntos. *Din ochii tăi sinistri ies flacăre de foc.* HELIADE, O. I, 344. *Vladislau..., care nu cunoştea nici limbile, nici relaţiile naţiilor Transilvaniei, era silit... o primi informaţii sinistre şi a le subscrie.* FM (1842), 285^{2}/36. *Ajungem în sfîrşit la sinistra nenorocire care izbi naţia.* MAG. IST. I, 271/6, cf. NEGULICI. *Sunetul cel sinistru produs de mulţimea oamenilor care lucrează.* PELIMON, I. 132/1. *Glasul paserilor..., unit cu freamătul sinistru al copacilor, făceau o ormonie infernală.* FILIMON, O. I, 270, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *În urechi îmi rămase... un vuiet lung şi sinistru.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 28, cf. ŞĂINEANU^{3}. *Bolişteа aceasta cu nume sinistru... trebuia inventată cu orice preţ.* ANGHEL, PR. 108. *Părea o fiinţă sinistră, care nici nu mai semăna a om.* AGÎRBICEANU, A. 355. *Se porni un vînt aspru, cu şuierături sinistre.* REBREANU, P. S. 84, cf. RESMERIŢĂ, D. *În jurul nostru foiau şi forfoteau sinis-*

tre jivinele... orașului. M. I. CARAGIALE, C. 61, cf. CADE. *Insistă cu o sinistră perversitate.* LOVINESCU, S. I, 140. *Dunărea să se prefacă, din apa sinistră... în apa prietenă celor ce se iubesc.* GALACTION, O. 193. *Tramvaiele duruiau goale cu scrîșnet sinistru de fier.* C. PETRESCU, C. V. 137. *Veștile erau sinistre.* COCEA, S. II, 118. *Catedrala..., neagră și mare, părea o cetate sinistră.* VLASIU, D. 24. *Întîrziasem rătăcind singur prin sinistrul cartier.* BART, S. M. 32, cf. SCRIBAN, D. *Privelișteа era sinistră și grandioasă.* CĂLINESCU, E. O. I, 119. *Berlinul poate părea, în primele zile, sinistru.* RALEA, S. T. I, 264. *Infernul... nu poate cunoaște aceste urlete sinistre.* BOGZA, C. O. 59. *Surîsul acela crispat părea uneori dușmănos și sinistru.* VINEA, L. I, 102, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Trecutul, cioclu de morminte, Sinistru oaspete de-amurg.* GOGA, POEZII, 349. *Reflexele sinistre ale unui război mondial luceau în zarea lumii.* VIANU, L. U. 509. ✧ (Adverbial) *Preot rămas din a vechimii zile, San Marc sinistru miezul nopții bate.* EMINESCU, O. I, 202. *Urletul sună sinistru.* COȘBUC, P. I, 121. *Mîrîia sinistru printre dinți.* COCEA, S. II, 32. *Rîde sinistru sau încearcă să facă șotii.* T decembrie 1964, 47. *Vînturi urlînd sinistru.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 3/3.

3. Adj. Care prevestește sau aduce nenorocire; funest, nefast, (popular) pocit² **(3)**. Cf. ANTONESCU, D. *Și glasul ei se depărta, se pierdea în noapte, sfîșietor, sinistru, ca un bocet de moarte.* VLAHUȚĂ, O. A. 355. *Această tăcere de țintirim e întreruptă de sinistrul dangăt al clopotului.* GHEREA, ST. CR. I, 135. *Rostind cuvinte cobitoare ochii îi licăreau sinistri.* M. I. CARAGIALE, C. 14, cf. CADE. *Și frunzele cad ca un sinistru semn, În liniștea grădinii adormite.* BACOVIA, O. 18. *Nevinovații și marii trandafiri... m-au torturat ca un semn sinistru.* GALACTION, O. 58. *Sirenele încep mugetul lor sinistru.* BOGZA, A. Î. 48. *M-a năpădit deodată o presimțire sinistră.* VINEA, L. I, 283. *Se feri să împărtășească echipajului această prevestire sinistră.* TUDORAN, P. 586. *Strigătul sinistru al acestor răpitoare înfioară liniștea rece a văii.* V. ROM. ianuarie 1965, 88. *Medici ofițeri, dezabuzații de anii de front..., își îndeplinesc menirea ca pe o corvoadă cu presentimente sinistre.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 83, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Și n-auzi cît de sinistru sun-a groază și-a sicriu Glasul tinereții duse și-al iluziilor șterse.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 44. ✦ Fig. (Rar) Sumbru. *După ce trecură aceste gînduri sinistre ce sfîșiau fără milă pe fanariot, o liniște se răspîndi pe fața lui.* FILIMON, O. I, 262. *Văd din vorbele-ți sinistre Că-n orice caz, Infernul pentru tine Își va deschide negrele registre.* TOPÎRCEANU, B. 93. *O muzică sinistră ce împrăștie fiori de groază.* BART, S. M. 16. *Dacă i-ar lipsi alura sinistră, dată de culorile sumbre, ar fi poate și cel mai frumos din cîte avioane am văzut.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 10/3. ✦ Fig. (Rar; despre oameni) Trist **(1)**. *Mamele mergeau sinistre și despletite și depuneau pe altarul patriei aurul.* CĂLINESCU, C. O. 45. ✧ (Prin analogie) *În clopotul din turlă bătăi sinistre grele.* PETICĂ, O. 69. *Luna... apăru candidă și sinistră între două stînci.* IBRĂILEANU, A. 11, cf. RESMERIȚĂ, D. *Toamnă înfrigurată și sinistră.* KLOPȘTOCK, F. 244. *În vîrfu-i peste via sinistră stînd de pază, A poposit o clipă cea de pe urmă rază.* VOICULESCU, POEZII, I, 175. *A cîntat viața sinistră a orașelor furnale.* SADOVE NU, O. XIX, 103.

4. Adj. Care trezește, care provoacă sau care inspiră un sentiment de repulsie, de oroare, de greață etc.; dezgustător, grețos, odios, oribil, repugnant, repulsiv **(2)**, respingător, scîrbos, (regional) mîrșav. *Se ținea sinoade pentru ca să urmeze o dată regularea afacerilor foarte sinistre ale respectivului cler.* BARIȚIU, P. A. III, 305. *Sinistra lui rînjire pe toți a-nfiorat.* BOLINTINEANU, O. 220. *Ca o vrăjitoare sinistră și hidoasă... m-a purtat de mînă și mi-a arătat lucruri de care m-am îngrozit.* IONESCU-RION, S. 272, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Învățătura și purtările... trebuiau să se capete în hardughia cea sinistră.* I. BOTEZ, B. I, 69. *Se povesteau lucruri sinistre despre el.* COCEA, S. II, 204. *Coaliția sinistră a boierimii și burgheziei liberale.* SADOVEANU, O. XX, 452, cf. SCRIBAN, D. *Ați rîs în pumni, plini de mulțumire, încîntați de sinistra voastră ispravă.* BOGZA, A. Î. 307. *Camera era la etaj, o odăiță de trei metri pe patru, sinistră în felul ei.* BENIUC, M. C. I, 308. *Stratilat e o secătură sinistră.* H. LOVINESCU, T. 271, cf. DL, DM. *Sînt evocate cu sarcasm... aspecte sinistre sau ridicule ... din societatea de pe vremuri.* V. ROM. ianuarie 1965, 131. *Rîd mai strident. Mă fac și mai sinistru.* VULPESCU, P. 60. *În „Gînduri pe teme date", ambiguitatea ia forme de un umor... de cel mai sinistru gust.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial; legat de un adjectiv prin prep. „de", exprimă ideea de superlativ absolut) *Își puse mîna streașină la ochi și privi cerul sinistru de senin.* T. POPOVICI, S. 21. ✦ (Despre glume, farse etc.) Care este de prost gust, deplasat, nepotrivit. *A trebuit să vie războiul, ca să se vadă ce farsă sinistră ni s-a jucat cu industria națională.* în PLR II, 399. *Femeia aceasta, omul acesta mă mințiseră, jucaseră cu mine o comedie sinistră.* CAMIL PETRESCU, U. N. 213. *Regizorul acestei comedii sinistre a fost dascălul de matematici.* I. BOTEZ, B. I, 67. *I se pare totul un vis rău sau o glumă sinistră.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 232. *O școală de agricultură care stă zadarnic, ca o glumă sinistră, lîngă un spital de pelagroși.* SADOVEANU, O. XIX, 221. *Îmi trecu prin minte ideea unei glume sinistre.* DAN, U. 193. *S-a întîmplat cu el ceva de tragicomedie, de farsă sinistră.* CĂLINESCU, C. O. 22. *E o glumă amară, pe alocuri sinistră.* BOGZA, A. Î. 524. *Azi e ziua glumelor sinistre.* H. LOVINESCU, T. 256. *Voise să facă numai o glumă sinistră.* TUDORAN, P. 459. *Avem nevoie să trăim și, pentru ca viața aceasta să nu fie o sinistră farsă, avem nevoie de imaginație.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 21/2.

— Pl.: *sinistri, -stre.*

— Din fr. **sinistre**, lat. **sinister, -tra.**

SINÍȚ s. n. v. **sîneață.**

SINIUBÍRE s. f. (Învechit) Egoism. Cf. I. GOLESCU, C. *El cunoștea siniubirea, mîndria, ușurința celor mari.* MARCOVICI, D. 226/12. *Mîndria și siniubirea care turbură fericirea lui.* id. ib. 228/27, cf. DDRF.

— **Sine + iubire.**

SÍNMAH s.n. (Grecism învechit, rar) Aliat. *Napoleon cu alte trupe dă oaste au ieșit afară și, pă alt loc mergînd, au căzut în urma acelor doi comandiri ai sinmahilor.* (a. 1820). GĂLDI, M. PHAN. 254.

— Pl: *sinmahi.*

— Din ngr. σύμμαχος.

SINÓD s. n. Adunare de ierarhi care constituie forul suprem al bisericii (sau al unei eparhii) ortodoxe și care se întrunește periodic pentru a rezolva probleme de administrație; adunare episcopală care se convoacă pentru a discuta chestiuni de dogmă, de morală și de administrație bisericească; (învechit) sobor². *Și de atunci n-au mai hirotonisit patriarh... și au făcut sinod, adică sobor.* NECULCE, L. 293, cf. CANTEMIR, I. I. I, 22. *Sînt supuși unui sinod ce este în locul de un patriarh.* AMFILOHIE, G. 67/6, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Vor face sinodul cel duhovnicesc la care... se vor*

hotărî după pravilele legii cele primite (a. 1822). URICARIUL, IV, 296/1. *Pontiful au adunat sinodul, carele pentru nenumărata mulțime de oameni s-au ținut în cîmp slobod.* AR (1829), 160¹/18, cf. I. GOLESCU, C. *Sinoadele... l-au declarat de eretic.* ASACHI, L. 34²/34. *Afară de coroana patriarhală... și de hrisoavele sinodului, mitropolitul Iosif au primit și o icoană făcătoare de minuni.* FM (1841), 219²/28. *Convoacă în februarie 1679 sinod sau, cum se numea, sobor.* BARIȚIU, P. A. I, 165, cf. POLIZU, ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 699, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Împăratul, el însuși, s-a făcut în parte un patriarh, purtînd odăjdii, prezidînd sinoade.* IORGA, C. I. II, 55, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Sinodul îl întîmpină cu sculele sfinte: evanghelie îmbrăcată în aur,... cădelnițe.* ARGHEZI, B. 28, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Văzduhul adună Sinoade de corbi.* VOICULESCU, POEZII, II, 28. ✧ *Sinod ecumenic* = adunare la care participau toți episcopii bisericii creștine sau reprezentanții lor în vremea cînd aceasta nu era divizată pe confesiuni. Cf. CADE 450. *Izvoarele lui Maior trebuie căutate ... în scrierile sfinților părinți din perioada sinodurilor ecumenice.* BLAGA, G. 205, cf. M. D. ENC. (Glumeț) *Și venea din iad Satana La sinodul ecumenic.* GOGA, POEZII, 188. ✦ (Rar) Conciliu. *Începură... a lucra în toate părțile pentru a cîștiga cît se putea mai mulți părtași la ideea unirii... cu biserica catolică, unire ce era să se încheie în sinodul de la Florența.* XENOPOL, I. R. III, 198, cf. M. D. ENC.

— Pl.: *sinoade* și (rar) *sinoduri*.

— Din ngr. σύνοδος, lat. **synodns**, fr. **synode**.

SINODÁL, -Ă adj. Care aparține sinodului; privitor la sinod; care face parte dintr-un sinod; care emană de la un sinod; sinodic **(1)**, (învechit) sinodalnic, sinodicesc **(1)**, sobornic, sobornicesc. Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Biserica e frămîntată... de legea sinodală.* COCEA, S. II, 338, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinodali, -e*.

— Din lat. **synodalis**, fr. **synodal**.

SINODALITÁTE s. f. Faptul de a fi condus de un sinod; subordonare față de sinod. *Sinodalitatea... într-un înțeles mai larg este combătută cu mare perseverență.* BARIȚIU, P. A. III, 306. *Istoricul nostru pledează pentru ideea sinodalității în biserica greco-catolică.* IST. LIT. ROM. II, 60.

— Pl.: *sinodalități*.

— **Sinodal** + suf. *-itate*.

SINODÁLNIC, -Ă adj. (Învechit) Sinodic **(1)**. *Sluji sfînta liturghie împreună cu alți arhierei sinodalnici.* CANTA, LET. III, 179/15, cf. TDRG.

— Pl.: *sinodalnici, -ce*.

— **Sinodal** + suf. *-nic*. Cf. rus. синодальный.

SINÓDIC, -Ă adj. **1.** Care aparține sinodului; privitor la sinod; care face parte dintr-un sinod; care emană de la un sinod; sinodal, (învechit) sinodalnic, sinodicesc **(1)**, sobornic, sobornicesc. *Toți egumenii să se aleagă de mitropolitul țării și numai din călugări sinodici a fiecărei mînăstiri* (a. 1734). URICARIUL, VII, 23, cf. I. GOLESCU, C. *Anatema patriarhului Calinic de la Constantinopole fără dată are forma unei epistole sinodice.* BARIȚIU, P. A. I, 224, cf. POLIZU, ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Iacov învinse pe concurentul său... și opri solemn alegerea pe viitor a unui arhipăstor grec prin actul sinodic din 1 ianuarie 1754.* IORGA, L. I, 532, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Astron.; în sintagmele) *Perioadă sinodică* sau (învechit) *an lunesc sinodic* = interval de timp între două conjuncții succesive ale lunii sau ale altei planete cu soarele. *Douăsprezece luni de acestea fac un an lunesc sinodic.* RUS, I. I, 13/10, cf. LTR² XII, 278, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. *Lună sinodică* = perioadă de timp existentă între două luni noi consecutive; lunație. *Numitele schimbări ale lunii se zic fasele sau schimbările lunii și se părîndă în 29 zile, 12 ore..., care timp se numește lună sinodică.* RUS, I. I, 13/7, cf. LAURIAN, M. 196. *Timpul unei asemenea învîrtiri a lunei împrejurul pămîntului se numește lună sinodică.* BARASCH, M. II, 89/23, cf. CADE, LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Ieșit din uz) *Revoluțiune sinodică a lunii* = mișcare a lunii efectuată într-o lună sinodică (v. sinodic **2**); (învechit) ocol sinodicesc (v. sinodicesc **2**). Cf. CADE.

— Pl.: *sinodici, -ce*.

— Din ngr. συνοδικός, lat. **synodicus**, fr. **synodique**.

SINODICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) **1.** Sinodic **(1)**. *Carte sinodicească... să nu mai facă mitropolit grec* (a. 1752). CAT. MAN. I, 1. *Patriarhicesc și sinodicesc singiliu* (a. 1785). URICARIUL, I, 120. *Mitropolitul Iacov... slobozi și o sinodicească carte.* NEGRUZZI, S. I, 241, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX.

2. (În sintagma) *Ocol sinodicesc* = mișcare a lunii efectuată într-o lună sinodică (v. sinodic **2**); (ieșit din uz) revoluțiune sinodică a lunii (v. sinodic **2**). *Ocoalele și elipsele lunii împrejurul pămîntului sînt în două chipuri, pe unul îl săvîrșește în 27 de zile... iar pe celălalt îl încheie în 29 de zile și 13 ceasuri și se numește sinodicesc.* EPISCUPESCU, O. Î. 358/21.

— Pl.: *sinodicești*.

— **Sinodic** + suf. *-esc*.

SINÓDOCHE s. f. v. **sinecdocă**.

SINOLÓG s.m. Specialist în sinologie. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. SCRIBAN, D. *Aceasta n-a împiedicat pe mulți sinologi... să-și însușească limba vorbită și scrierea chineză.* L. ROM. 1953, nr. 4, 18, cf. DL, DM, CONTRIBUȚII, I, 121, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinologi*.

— Din fr. **sinologue**.

SINOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține sinologiei, privitor la sinologie. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinologici, -ce*.

— Din fr. **sinologique**.

SINOLOGÍE s. f. Știință care are ca obiect studiul istoriei, limbii și literaturii chineze. Cf. ANTONESCU, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **sinologie**.

SINONÍM, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Livresc) Asemănător; echivalent cu...; corespunzător. *Cîrma la corabie, zăbala la cal... sinonime sînt.* CANTEMIR, I. I. II, 176. *Capitala ținutului este sinonimă cu 830 case și 6600 locuitori.* ASACHI, L. 1²/5. *„Craiova"... după etimologie înseamnă cetate regală, sinonimă cu clasicul „Regianum"* FL (1846), 122¹/20. *Pedantismul și învățătura sînt sinonime cu studia serioasă.* RUSSO, S. 48. *Numirile de geți și de daci sînt pentru el sinonime.* XENOPOL, I. R. I, 47. *Tradiție și tradiționalism în literatură nu înseamnă nimic atunci cînd sînt sinonime cu „imitarea".* ÎN PLR II, 440. *Energia e... sinonim cu capacitatea de travaliu.* MARINESCU, P. A. 37. *Lucrul în acest sens nu e sinonim cu reușita.* TITULESCU, D. 202. *Roma era sinonim cu ideea de stabilitate.* PUȘCARIU, L. R. I, 327. *Îndrăznesc să-ți scriu iarăși în chestiunea știută („chestiunea" era la el sinonim cu „dragoste").* CĂLINESCU, O. I, 102. *Sensibilitatea nu e sinonimă cu slăbiciunea.* PREDA, R. 372. *În conștiința oamenilor... marele latifundiar e sinonim cu sclavajul.* T. POPOVICI, SE. 405. *Spaima de moarte devine sinonimă cu*

descoperirea nepulinței de a crea. T iunie 1964, 71. *La începutul veacului nostru numele acestui colț de lume era sinonim cu febra metalului galben.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 10/1. *„Creația", „opera", „arta" sînt de fapt sinonime particularizate ale ideii de construcție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 8/3, cf. DEX.

2. Adj., s. n. (Cuvînt, afix, formă flexionară sau construcție sintactică) care are (aproape) același înțeles cu altul. V. sinonimic **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I GOLESCU, C. *Sinonim, ce însămnează tot un lucru ce are aceeaș înțălegere.* VEISA, I 174²/12. *Poate să vază bogăția limbii noastre la cele zise precum și aceste patru zise sinonime.* GTN (1836), 86 bis²/8, cf. VALIAN, V. *După etimologie, numele „arcer" și „sgit" sînt sinonime.* GUSTI, G. V. 67/2, cf. NEGULICI. *Două espresii sinonime.* BREZOIANU, A. 108/28. *Publicul ne va ierta asemenea întrebuințarea sinonimelor științifice căruia nu-i sînt mult familiare.* MAN. SĂNĂT. 192/19, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Dascălul acesta luă în ochii mei un chip măreț..., neînțeles ca și sinonimele sale.* NEGRUZZI, S. I, 6, cf. PROT.—POP., N.D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Se mai pretindea că și la arnăuți acest termen* [vlah] *ar fi sinonim cu „cioban".* HASDEU, I. C. I, 39. *După mulțimea sinonimelor se judecă bogăția unei limbi.* MAIORESCU, CRITICE, 43, cf. DDRF. *Limba nu suferă sinonime.* PHILIPPIDE, P. 213. cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sinonimul neaoș și arhaic se proțăpea la jumătatea rîndului din mijloc.* C. PETRESCU, O. P. I, 257. *Din bogăția de sinonime se vor diferenția nuanțele.* SADOVEANU, O. XX, 304. *De obicei însă sinonime perfecte nu există.* PUȘCARIU, L. R. I, 20. *Același loc poartă două nume perfect sinonime.* IORDAN, T. 4. *„Febră" și „căldură" nu sînt sinonime, căci te poate lua cu călduri, fără să ai febră.* CĂLINESCU, C. O. 356. *Existența așa-zișilor „termeni proprii" nu exclude deloc existența termenilor sinonimi.* VIANU, S. 214, cf. DL, DM. *Se dau cîteva serii de sinonime ale cuvintelor slave în limba română.* MIHĂILĂ, î. 15. *Nu avem încă ... un dicționar de sinonime.* GI 1968, nr. 935, 3/5, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinonimi, -e.*

— Din ngr. συνώνυμος, fr. **synonyme.**

SINONÍMIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. Care ține de sinonime **(2)** sau de sinonimie; care se referă la sinonime sau la sinonimie; propriu, caracteristic sinonimelor sau sinonimiei. V. sinonim **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Vom putea întocmi un dicționariu etimologhic, sinonimic, omonimic și tropic.* BĂLĂȘESCU, GR. 120/18, cf. PROT.—POP, N. D., PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN². *Cercetarea dialogului este grăitoare și pentru arta lui Creangă de a ține, prin selecție sinonimică, termenul cel mai nimerit în context.* L. ROM. 1965, 573, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Derivație sinonimică* = procedeu stilistic potrivit căruia două sau mai multe cuvinte din aceeași sferă semantică ajung să desemneze, în sens figurat, același lucru. *Se zice și „mațe-albastre", formulă care poate fi o „traducere", adică o derivație sinonimică a lui „mațe-pestrițe".* IORDAN, STIL. 223, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. S. f. (Ieșit din uz) Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sinonimelor **(2)**. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DN².

3. S. f. (Rar) Totalitatea sinonimelor unei limbi; sistemul de sinonime al unei limbi; sinonimie. Cf. DM. *Pătrunderea cuvintelor străine poate îmbogăți sinonimica unei limbi.* IST. L. ROM. I, 28, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinonimici, -ce.*

— Din fr. **synonymique,** germ. **Synonymik.**

SINONIMÍE s. f. Însușire pe care o au unele cuvinte sau expresii de a fi sinonime **(2)** cu altele; posibilitatea înlocuirii unui cuvînt sau a unei expresii prin sinonimul **(2)** lor; totalitatea sinonimelor unei limbi sau sistemul de sinonime al unei limbi, sinonimică (v. sinonimic **3)**; (învechit) sinonimitate. *Sinonimia să zice cînd cu osebită zicere și nume... un lucru însemnează, tîlcuim însăși și aceeași părere în multe feluri.* MOLNAR, RET. 204/13, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., NEGULICI. *Limba celtică are în aceasta o sinonimie elocventă.* ROMÂNUL (1857), nr. 16, 3/1, cf. POLIZU, PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sinonimia bogată ne întîmpină mult mai des decît pletora semantică.* IORDAN, STIL. 344. *Sinonimia, luată în sens strict, este foarte aproximativă.* id. T. 190, cf. SCRIBAN, D. *Ideea conținută de predicat este întărită prin sinonimia verbelor.* CL 1957, 233, cf. DL. *Mumuleanu dă o atenție deosebită sinonimiei elementelor lexicale vechi.* CONTRIBUȚII, I, 17, cf. DM, DN². *Creangă recurge, nu o dată, la oficiile sinonimiei.* L. ROM. 573, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Rar) Identitate; echivalență. *Lombroso merge pînă acolo încît încearcă convingerea sinonimiei dintre genialitate și degenerescență.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 28/1.

— Pl.: *sinonimii.*

— Din fr. **synonymie.**

SINONIMÍST, -Ă s. m. (Învechit) Persoană care se ocupă de sinonimie. Cf. POLIZU, ANTONESCU, D.

—Pl: *sinonimiști, -ste.*

—Din fr. **synonymiste,** germ. **Synonymist.**

SINONIMITÁTE s. f. (Învechit) Sinonimie. Cf. STAMATI, D. *Sinonimitate de cuvinte... există numai în închipuirea domnului critic.* RUSSO, S. 8, cf. DL, DM, DEX.

— **Sinonim** + suf. *-itate.*

SINÓPSĂ s. f. (Învechit) Rezumat; compendiu. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl: *sinopse.* — Și: **sínopsis** s. n. GÁLDI, M. PHAN. 245.

— Din ngr. σύνοψις, germ. **Sinopsis.**

SÍNOPSIS s. n. v. **sínopsă.**

SINÓPTIC, -Ă adj. (Despre rubrici, tabele etc.) Care este întocmit astfel încît permite o privire generală asupra tuturor părților componente. Cf. I. GOLESCU, C., NECULICI. *Istorie sinoptică a turcilor.* GM (1854), 9/1 cf. POLIZU. *Tîrgoviștea este pentru mine un tablou sinoptic al vieții patriei noastre.* GHICA, C. E. I, 152. *Raportul între aceste două diferite întrebuințări de pămînturi este arătat în următoarea tabelă sinoptică.* I. IONESCU, M. 120, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEX, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cu ajutorul acestor tablouri sinoptice vom memoriza mai ușor o limbă străină.* PUȘCARIU, L. R. I, 141, cf. SCRIBAN, D. *De aici mulțimea schemelor, a tabelelor sinoptice... interceptează expunerea lui.* VIANU, A. P. 313, cf. LTR², DL, DM. *Scenografia propune decoruri planetare, sinoptice.* T octombrie 1968, 7. *Autorul explică... importanța ... schemelor sinoptice.* GÎ 1968, nr. 934, 4/4, cf. M. D ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Aceste lucrări nu se mai găsesc de mult nici în occident, așa că editarea lor sinoptic în limbile română și franceză urmărește o răspîndire și pe plan internațional.* M 1968, nr. 8, 39. *Remarcabila monografie... ne revelează sinoptic imensa bogăție a acestei opere.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 100, 10/1. ✧ *Hartă sinoptică* = hartă cu date meteorologice culese simultan în diferite localități, servind la stabilirea timpului probabil pentru următoarele ore ale zilei. Cf. DL, DM. *Datele stațiilor*

meteorologice au diferite destinații, printre care și aceea de a servi la întocmirea hărților sinoptice ale serviciului de prevederea timpului. PROBL. GEOGR. I, 228, cf. DEX.
— Pl.: *sinoptici, -ce.*
— Din fr. **synoptique.**

SINÓR, -Ă s. m. și f. v. **senior²**.

SINORÍ vb. IV v. **sinorisi²**.

SINORIÁȘ, -Ă adj. (Învechit) Vecin. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 699, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *sinoriași, -e.* — Și: **sinariáș, -ă** adj. VALIAN, V.
— Cf. ngr. συνορεύω.

SINORISÍ¹ vb. IV. (Învechit) **1.** Tranz. A băga de seamă; a acorda atenție. *S-a văzut și scrisoare dumitali, însă, fiindcă vreme de acu nu-i iaste a sănorisă celi ci din durere cineva grăiești, iartăm unul altuia* (a. 1821). IORGA, S. D. XXI, 361, cf. GĂLDI, M. PHAN. 254.
2. Refl. A-și face griji; a se potrivi **(II 8).** *Nu vă sinorisiți lui Boroboață, căci este cam nebun, sărmanul!* FILIMON, O. I, 188, cf. ALEXI, W., CADE, GĂLDI, M. PHAN. 254, SCRIBAN, D., CONTRIBUȚII, III, 169, L. ROM. 1959, nr. 6, 35.
— Prez. ind.: *sinorisesc.* — Și: **sănorisá** vb. I.
— Din ngr. συνοργίξομαι (aor. al lui συνωργίσθην).

SINORISÍ² vb. IV. Refl. (În dicționarele din trecut) **1.** A se mărgini **(1)**. Cf. CIHAC, II, 699, GHEȚIE, R. M., RĘSMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.
2. A se întovărăși. Cf. ȘĂINEANU², CADE.
— Prez. ind.: *sinorisesc.* — Și: **sinorí** vb. IV. CIHAC, II, 699, GHEȚIE, R. M.
— Din ngr. συνωρίσα (aor. al lui συνωρεύω).

SINOSTÓZĂ s. f. Sutură (patologică sau chirurgicală) a două oase care normal există și funcționează separat și bine individualizate. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³.
— Pl.: *sinostoze.*
— Din fr. **synostose.**

SINOVIÁL, -Ă adj. Care se referă la sinovie, privitor la sinovie; care secretează sinovie. *Aceste membrane se numesc capsule sinoviale.* KRETZULESCU, A. 128/5. *Niște secrețiuni sinoviale ... care fac nesuferit jocul articulațiilor.* MAN. SĂNĂT. 276/29, cf. POLIZU, P. 6, TURNESCU, C. 5ᵛ/8. *Tendoanele de la mușchii picioarelor sînt ajutate în funcțiunea lor de membrane sinoviale.* ENC. VET. 25, cf. SCRIBAN, D. *Se formează o cavitate închisă, căptușită cu foiță ... care secretează o cantitate mică de lichid sinovial.* BELEA, P. A. 105, cf. DL, DM. *Se mai pot localiza pe mucoasele din jurul orificiilor, ... țecile sinoviale sau vasculare, în cartilaje.* ABC SĂN. 320, cf. DN². *Sinovita supurată ...* [este] *caracterizată prin prezența de puroi în teaca sau cavitatea sinovială.* D. MED. II, 555, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pronunțat: *-pi-al.* — Pl.: *sinoviali, -e.*
— Din fr. **synovial.**

SINOVÍE s. f. Lichid transparent de culoare galbenă, secretat de membranele seroase situate în cavitatea articulațiilor, care asigură buna funcționare a acestora din urmă. *Untura încheieturilor sau sinovia.* ANTROP. 17/10, cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DL, DM, DN², D. MED.
— Din fr. **synovie.**

SINOVÍTĂ s. f. Boală care constă în inflamarea unei membrane care secretează sinovie. *Inflamațiunea membranei sinoviale se cheamă sinovită.* ENC. VET. 19, cf. DL, DM, DN². *Sinovita supurată ...* [este] *caracterizată prin prezența de puroi în ... cavitatea sinovială.* D. MED. II, 555, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinovite.*
— Din fr. **synovite.**

SINTÁCTIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. Care se referă la sintaxă; care aparține sintaxei. Cf. I. GOLESCU, C. *Nici că este iertat a jertfi bunul înțeles și legătura ce o pofțește sintactica clădire, numai ca să bată bine versul la urmă.* FM (1844), 204²/6, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Prin construcțiunea lor sintactică, compatrioții noștri... introduc pe toate zilele în limba română o denaturare a spiritului propriu național.* MAIORESCU, CRITICE, 13. *Toată munca lui se încheie într-o combinare sintactică de vorbe.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 38. *O grupă de cuvinte, care formau un complex sintactic, s-a contopit într-o unitate.* PHILIPPIDE, P. 112. *Forme gramaticale și sintactice de fel albanez în limba română se întîlnesc mai multe și de mare însemnătate.* XENOPOL, I. R. I, 133, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nu și-au schimbat structura sintactică a graiului, dar și-au modificat vocabularul.* SADOVEANU, O. XX, 299. *Are uneori rolul unui auxiliar sintactic.* PUȘCARIU, L. R. I, 41, cf. SCRIBAN, D. *În direcția libertăților sintactice, inițiativele lui Arghezi ne apar mai puțin pregătite.* VIANU, A. P. 266. *Nu toate predicatele formate dintr-o combinare de cuvinte au același sens sintactic.* CV 1949, nr. 6, 46. *În cursul lecției se deda unor limpeziri sintactice, se lăsa transportat de un mod foarte aparte de a întinde cuvîntul.* BLAGA, H. 125. *Același cuvînt poate avea ..., după locul ocupat în propoziție, funcțiuni sintactice deosebite.* SCL 1954, 122. *Principala cauză este de natură sintactico-morfologică.* LL I, 105. *O prea evidentă șarjare sintactică și lexicală alcătuiesc toată ... capacitatea literară a unui atare procedeu.* CONSTANTINESCU, S. II, 259, cf. DL, DM. *Faptele sintactice regionale sînt ... puține în operele scriitorului.* CONTRIBUȚII, II, 212, cf. DN². *Separînd unitățile sintactice după specificul raportului dintre ele, punctuația urmează lectura.* L. ROM. 1967, nr. 1, 63. *Din punct de vedere sintactic, textul ... prezintă unele construcții realizate ... prin inversiunea termenilor frazei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 5/3. *Ion Barbu este în astfel de ocazii un mare prozator, într-un stil sever și mai pur sintactic, decît în... ermeticele pagini despre poeți.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 3/7, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Fonetică sintactică* v. fonetică.
2. S. f. (Învechit, rar) Sintaxă. *Încă nu puteam să-mi dau seama de regulele și de secretele sintacticei!* SION, P. 359.
— Pl.: *sintactici, -ce.*
— Din ngr. συνταχτικός, fr. **syntactique.**

SINTAGMÁTIC, -Ă adj. Care se referă la sintagmă; care aparține sintagmei. *Deosebirea dintre seriile sintagmatice și cele asociative nu este absolută.* VIANU, P. 129. *Împărțirea sintagmatică a vorbirii depinde de vorbitor.* GRAUR, I. L. 160. *Relația sintagmatică stabilită între doi termeni poate fi marcată la unul din termeni sau la amîndoi.* SCL 1957, 441, cf. DN².
— Pl.: *sintagmatici, -ce.*
— Din fr. **syntagmatique.** Cf. germ. syntagmatisch.

SINTAGMÁTION s. n. (Jur.; grecism învechit) Cod. *Care pravili, lălmăcindu-să pe limba rumânească, le-am așăzat domniia mea în deosebit sintagmation, adică carte.* PRAV. COND. (1780), 56, cf. GĂLDI, M. PHAN. 254.
— Din ngr. συνταγμάτιον.

SINTÁGMĂ s. f. Unitate semantică-sintactică stabilă, formată dintr-un grup de două sau de mai multe cuvinte între care există raporturi de subordonare. *Nu numai cuvintele, ci și sintagmele sînt supuse contaminării.* PUȘCARIU, L. R. I, 22. *Limba curentă n-ar putea da naștere unui asemenea derivat de la un cuvînt compus sau de la o sintagmă.* IORDAN, T. 411. *Este de observat tendința unor scriitori de a elimina legăturile*

contextului, unitatea acestuia stabilindu-se ... fără ajutorul vreunei sintagme. VIANU, M. 158. *Sintagma este cea mai mică unitate de bază în procesul vorbirii și al gîndirii.* GRAUR, I. L. 160. *Sintagmele celor trei circumstanțiale de timp se află în urma verbului determinat.* CL 1957, 237, cf. DL., DM. *Construcțiile imitative obținute prin alternarea regulată a accentelor... ajută unei mai bune distribuiri a textului în sintagme ritmice egale.* CONTRIBUȚII, I, 242, cf. DER. *Sintagma „teatru de idei" are o evidentă nuanțată, pleonastică.* V. ROM. ianuarie, 1965, 149. *Prezența unei forme verbale în structura unor sintagme nu constituie... un indice al funcției lor predicative.* L. ROM. 1967, 402. *Critica literară a avut imens de suferit datorită împrumutului de sintagme și vocabule proprii limbajului altui domeniu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 5/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sintagme.*

— Din fr. **syntagme.**

SINTÁX s. n. v. **sintaxă.**

SINTÁXĂ s. f. Parte a gramaticii care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și fraze; îmbinare a cuvintelor în propoziții și fraze; (învechit) sinteză **(4)**, (învechit, rar) sintactică (v. s i n t a c t i c **2**). *O învățătură învățată fără numai cît m-am ispitit a linge pre dinafară puținel gramatica și sintaxisul* (a. 1652). GCR I, 157/7. *Gramatica are patru părți: ortografia, etimologhiia, sintaxis și prosodiia.* ST. LEX. 220^{r}/12. *Gramatica iaste meșteșugul cuvîntului care arată construcțiul sau sindaxis, adică alcătuirea părților cuvîntului.* VĂCĂRESCUL, GR. 1/8. *Despre sintax.* ȘINCAI, P. P. 177. *Socot cum că datorie* [sic!] *lui nu va fi a învăța catehisin, ce sintaxin, ... alghebran* (a. 1793). IORGA, S. D. VII, 252. *Învățătura cum să poată nește cuvintele cele osebite a le încheia întru grăbire să numește sintaxis.* TEMPEA, GRAM. 5/17, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. 13/9. *Sintaxul este partea aceea a gramaticii care ne arată relația și cuviința zicerilor ce au între dînsele.* HELIADE, GR. ROM. 73/3, cf. I. GOLESCU, C. *În limba românească numai malcrii sînt din cea latinească, iară țesătura și sintaxul ci cu totul este deosebit.* FM (1838), 14/1. *Sintaxul este partea aceea a gramaticii care ne arată relația și cuviința zicerilor.* GR. R.—N. II, 1/4, cf. VALIAN, V. *Conjugarea părților cuvîntului sau sintaxa.* GRAM. MOLD. 3^{v}/13. *În cel de al doilea* [an] *vor învăța sintaxul acestii limbi.* REGUL. ORG. 376/21, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Se va așeza sintaxa și ortografia ... după duhul istoriei și a originii neamului.* RUSSO, S. 91. *Limba noastră... nu este fără gramatică, fără sintaxis și fără ortografie.* NEGRUZZI, S. I, 5, cf. POLIZU. *Sintacsa sau întocmirea cuvintelor între sine.* BĂLĂȘESCU, GR. 5/12, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Mi-aduc aminte de... sintaxa îndrăzneață a neuitaților mei oratori clasici.* CARAGIALE, O. V, 78. *A dat gata gramatica cu etimologia, sintaxa și cu toate chichițele ei.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 360, cf. DDRF. *Anul de profesori pe astronomul Genilie pentru geografie..., pe loniță Popp pentru gramatică și sintaxă.* SION, P. 364. *Nu cunoaște nici sintaxa, nici grămatica.* COȘBUC, P. II, 128, cf. ALEXI, W. *N-a învățat de-ajuns sintaxă.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 23. *Ritmul, rima, sintaxa și, în general, limba au reguli peste care nu se poate trece.* în PLR II, 250, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ar fi fost mai bucuros să păzească vacile decît să-și sfarme creierii cu sintaxa latinească.* REBREANU, NUV. 295. *Cuvintele ei au ritm ... și sintaxă.* GALACTION, O. A. II, 329. *Examenul umanistic ... se împotmolește în nămol de morfologie și sintaxă.* I. BOTEZ, B. I, 29. *Înghițea pe nerăsuflate: catehisme, gramatici, aritmetici, reguli de sintaxă.* COCEA, S. II, 113. *Creangă iese din zona povestirilor de basme populare oricît de măiastră ar fi sintaxa lor.* SADOVEANU, O. XX, 250. *Se poate spune că stilistica, în sens larg, nu este decît un aspect al sintaxei.* IORDAN, STIL. 20, cf. SCRIBAN, D. *Construcțiile lui Arghezi au reînnoit sintaxa română prin efectul unei anumite dislocări a părților frazei.* VIANU, L. U. 595. *Lipsesc ... studiile de amănunt asupra problemelor de sintaxă.* SCL 1954, 100. *Sintaxa studiază felul cum cuvintele și formele lor sînt folosite pentru a alcătui fraze.* GRAUR, I. L. 123. *Limba nu este un conglomerat de cuvinte, ci un tot organizat în propoziții după anumite reguli de morfologie și sintaxă.* MACREA, F. 18. *Lexicul, pitorescul locuțiunilor, sintaxa variază de la individ la individ.* CONSTANTINESCU, S. II, 145. *Un curs universitar de sintaxă care ... conține un bogat material.* CL 1957, 19, cf. DL, DM, DN^{2}. *Împrumuturile străine, frecvente și variate în lexic, morfologie și sintaxă.* IST. LIT. ROM. II, 9. *Progresul rezidă în primul rînd în vocabular și, prin aceasta, în sintaxă, care, datorită eliminării perifrazelor greoaie, devine suplă.* COTEANU, R. L. 64, cf. GRAM. ROM^{2}. II, 7. *El păstrează o remarcabilă claritate și discreție a lexicului, sintaxei, intonației.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 9/2. *Ion Barbu umple această noțiune cu delicată știință de matematician al sintaxei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Miss Fowler... stilul și sintaxa dumneavoastră sufletească au motive să fie satisfăcute.* ARGHEZI, S. VII, 172. ✧ *Sintaxă poetică* = ansamblu de procedee stilistice care, uzînd de topica propoziției și a frazei, mărește expresivitatea limbii literare și posibilitățile de exprimare artistică. Cf. DER. *Se discută morfologia ... schimbarea clasei morfologice, sintaxa poetică.* L. ROM. 1967, 277.

— Scris și: (învechit) *sintacsă.* — Pl.: *sintaxe.* — Și: (învechit) **sintáx, sintáxin, sintáxis, sindáxis** s. n.

— Din ngr. *σύνταξις*, lat. **syntaxis,** fr. **syntaxe.**

SINTÁXIN s. n. v. **sintaxă.**

SINTÁXIS s. n. v. **sintaxă.**

SÎNTĂ s. f. Mică ambarcație cu vîsle, care poate trece prin locuri foarte strîmte. *Societatea vapoarelor ... lua sinte cu lopeți și, trecînd cataractele, vinea pînă la Cladova.* I. IONESCU, M. 77, cf. DL, DM.

— Pl.: *sinte.*

— Cf. it. s i n t i n a.

SINTEÁZE s. f. pl. Clasă de enzime care catalizează unele procese de sinteză din organism. Cf. DER, M. D. ENC.

— Pronunțat: *-te-a-.*

— Din germ. **Syntheasen.**

SINTEMÉNT s. n. v. **sentiment.**

SINTÉR s. n. (Prin Dobr.) Varietate de grîu de primăvară. Cf. H II 281, 319.

— Și: **sintéră** s. f. H II 319.

— Din tc. **sünter.** Cf. ngr. σιτ άρι „grîu".

SINTÉRĂ s. f. v. **sinter.**

SINTERIZÁ vb. I. **1.** R e f l. (Despre conglomerate formate din pulberi metalice, ceramice etc.) A trece prin fenomenul de sinterizare **(1)**. Cf. M. D. ENC.

2. T r a n z. (Complementul indică conglomerate formate din pulberi metalice, ceramice etc.) A supune operației de sinterizare **(2)**. *Amestecurile de constituenți... se pot sinteriza atît fără, cît și cu fază lichidă.* LTR^{2} XV, 707, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *sinterizez.*

— Cf. germ. S i n t e r.

SINTERIZÁRE s. f. **1.** Fenomen de lipire a pulberilor metalice, ceramice etc. în urma încălzirii și presării lor. Cf. LTR^{2}, DL, DM, DER, DN^{2}, M. D. ENC., DEX.

2. Operație de realizare a unor piese prin încălzirea unor pulberi și prin presarea lor în forme speciale, c o n c r e ț i o n a r e. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl: *sinterizări.*
— V. **sinteriza.**

SINTERIZÁT, -Ă adj. **1.** (Despre conglomerate formate din pulberi metalice, ceramice etc.) Care a trecut prin fenomenul de sinterizare **(1)**. Cf. sinteriza **(1)**.

2. (Despre piese metalice, ceramice etc.) Care a fost obținut printr-un proces de sinterizare **(2)**. Cf. sinteriza **(2)**. *Testăm permanent întreprinderile ce au nevoie de produse sinterizate cu serii mari de fabricație.* FLACĂRA, 1976, nr. 2, 7.

— Pl.: *sinterizați, -te.*
— V. **sinteriza.**

SINTÉS s. f. v. **sinteză.**

SINTESÍ vb. IV. Tranz. (Învechit) A compune; a aranja. *Cărțile ce singur le-a sintesit* (a. 1787). GÁLDI, M. PHAN. 254. *Ceteșce, sinteșește și scrie domnești hotărîri.* id. ib. *„Dioptra" sau „oglindă"... adusă la lumină și sintesită și împodobită cu cinci fealuri de stihuri* (sfîrșitul sec. XVIII). CAT. MAN. II, 32.

— Prez. ind.: *sintesesc.*
— Din ngr. συνθέτω.

SINTÉSIS s. f. v. **sinteză.**

SINTÉTIC, -Ă adj. **1.** Care ține de sinteză **(1)**; privitor la sinteză; care este obținut prin sinteză; care se bazează pe sinteze, care operează cu sinteze. V. concis, laconic, rezumativ, succint, sumar. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D. *Veacurile prefac limbile din epice în sintetice, din povestitoare în învățătoare.* RUSSO, S. 52, cf. POLIZU. *Să părăsim pentru moment tărîmul sintetic.* GHICA, C. E. III, 12, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Să ne oprim un moment asupra semnificațiunii sintetice a numelui „Arabia".* HASDEU, I. C. I, 105. *Poetul trebuie să aibă mai ales calități sintetice, trebuie să vadă mai ales ansamblul.* GHEREA, ST. CR. III, 140, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Zola ... un simbolist sintetic.* PETICĂ, O. 411, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ne putem armoniza în mozaicul literaturii universale, într-un tot sintetic.* în PLR II, 442, cf. CADE. *Acestei realități cu aforențe poradoxale, literotura i-a dat o consistență sintetică.* LOVINESCU, C. VII, 47. *Cultivă diferitele genuri ale artei teatrale în vederea realizării unui teatru sintetic.* SAHIA, U. R. S. S. 147. *Artur Gorovei a scris și lucrări sintetice foarte apreciate.* SADOVEANU, O. XX, 70. *Căminele ... lucrează potrivit concepției sintetice despre viața colectivă.* GUSTI, P. A. 284. *Într-o expunere sintetică despre limba unui popor nu poate lipsi un capitol asupra legăturii între limbă și neamul care o vorbește.* PUȘCARIU, L. R. I, 10, cf. SCRIBAN, D. *Metoda lui e mai mult sintetică decît analitică.* VIANU, A. P. 160. *Înțelegerea pentru desenul sintetic ... îi vine de la educația sa de caricaturist.* OPRESCU, S. 88. *Arta modernă în toate manifestările ei e sintetică.* BALEA, S. T. I, 75. *Am ocolit exegeza minuțioasă a sintaxei și a metaforei, pentru a nu fărîmița o interpretare sintetică.* CONSTANTINESCU, S. I, 182, cf. LTR², DL., DM, DN², CONTRIBUȚII, I, 72. *Alcătuiește o expunere sintetică a materialului istoric.* IST. LIT. ROM. II, 39. *Trasează în linii sobre, sintetice, figura istoricului literar.* V. ROM. ianuarie 1966, 186. *Textul sintetic și clar al modelului.* L. ROM. 1967, 433. *În trei vorbe nu putem expedia chestiunea, oricît de sintetici am fi.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 1/6. *Monumentul încearcă să fie povestea sintetică a 100 de ani de istorie națională.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 26/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Tu — Cea mai sintetică femeie — Te vei putea-ncuia, chiar fără voie, Într-un poem postum.* MINULESCU, VERS. 296. ✧ *Spirit sintetic* = spirit care este apt de a face o sinteză **(1)**. Cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ (Lingv.; despre limbi flexionare) În care raporturile gramaticale se exprimă, de obicei, prin adăugarea de afixe la tema cuvintelor. *Păstrarea unor particule și terminații, rămășițe a unei limbi sintetice.* HELIADE, PARALELISM, I, 7/8. *Limba latină devine mai sintetică sub pana nervoasă a marelui scriitor.* LOVINESCU, C. VIII, 47. *O limbă oarecare poate fi sintetică în raport cu o serie de limbi, dar analitică în raport cu altele.* GRAUR, I. L. 187, cf. DL, DM. *Au suferit influența unor limbi mai sintetice.* L. ROM. 1967, nr. 1, 91, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Problema este prezentată sintetic.* PANAITESCU, O. Ț. 5.

2. (Despre materii, materiale, produse chimice sau industriale) Care este obținut pe cale artificială (prin sinteză **2**). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *În timpul operației au fost folosite materiale sintetice.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 11 004. ✦ (Despre discipline științifice sau despre ramuri ale acestora, mai ales despre chimie) Care are ca obiect studiul materialelor și produselor chimice sau industriale sintetice **(2)**. *Un conferențiar străin destăinuia unui public uimit cuceririle chimiei sintetice.* ARGHEZI, S. X, 9.

— Pl.: *sintetici, -ce.*
— Din ngr. συνθετικός, fr. **synthétique.**

SINTETICÉȘTE adv. (Învechit) În mod sintetic **(1)**. *În loc de a începe analitic ..., Descartes procede sinteticește.* ARHIVA, II, 291, cf. PONTBRIANT, D.
— **Sintetic** + suf. *-ește* (după fr. *synthétiquement*).

SINTETÍSM s. n. Faptul, însușirea de a fi sintetic **(1)**. Cf. ANTONESCU, D. *Acest amestec de sintetism ... este, poate, semnul cel mai izbitor al contribuției sale literare.* VIANU, A. P. 162. *Era singurul chip de a face inteligibil sintetismul latin.* PERPESSICIUS, M. III, 110, cf. DN². *În dansul modern — formă evoluată a dansului academic — sintetismul devine și mai strident.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 29/2, cf. DEX.
— Din fr. **synthétisme.**

SINTETIZÁ vb. I. Tranz. **1.** A formula într-o sinteză **(1)**; (complementul indică elemente componente ale unor abstracte) a combina, a asocia, a uni etc. prin sinteză; (complementul indică sumarul, conținutul unei cărți, al unei lucrări, al unei expuneri etc.) a reda, a povesti, a descrie etc. pe scurt, a recapitula, a rezuma **(1)**, (învechit, rar) a recapitului. V. generaliza, însuma. *Formarea ideilor generale și clasificațiunea lucrurilor corespund la două tendințe esențiale ale minții omenești: aceea de a generaliza, de a sintetiza și aceea ... de a analiza.* CONTA, O. F. 440, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Sînt nume sugestive, care, în cinci litere, îți sintetizează un portret.* HOGAȘ, DR. I, 312. *Scythii ... sintetizau întreaga artă a stepei.* PÂRVAN, G. 164, cf. CADE. *Arta care țintește veșnicia ... se adresează întregii omeniri, sintetizînd năzuințele ei cele mai mari.* COCEA, S. II, 316, cf. SCRIBAN, D. [Istoria] *sintetizează epocile în personajele care le-au reprezentat.* ARGHEZI, B. 138. *Clasicismul lui Caragiale a sintetizat în aceste tipuri și categorii morale nu numai ființe de tranziție socială.* CONSTANTINESCU, S. II, 27, cf. DL, DM. *Este de un deosebit interes ca să sintetizăm astăzi experiența acestei lupte.* V. ROM. septembrie 1958, 5. *Referatele din domeniul legumiculturii au sintetizat rezultatele cercetării a 247 de soiuri.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 829. *Această culegere ... sintetizează activitatea meritorie a cercurilor literare ale pionierilor.* GÎ 1968, nr. 931, 2/7. *Raportul ... a sintetizat, de asemenea, sarcinile ce stau în fața învățămîntului studențesc.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 8/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. impers. *Ceea ce a fost și va fi se sintetizează în prezentul etern al verbelor.* VIANU, M. 250. (Fig.) *Și lumina și tablourile și crizantemele se sintetizează într-o armonie superioară.* PETICĂ, O. 296.

2. (Complementul indică produse chimice compuse) A obține prin sinteză **(2)**; (complementul indică ele-

mente componente ale unor compuși chimici) a combina, a uni prin sinteză. Cf. CADE. *Se creează... un fel de simbioză perfectă între plantă și bacterie, planta dînd bacteriei hrana gata sintetizată.* ENC. AGR. IV, 171, cf. DL, DM. *Un organism incapabil să sintetizeze sufi-cientele grăsimi.* ABC SĂN. 336, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. *Ar fi bine să se sintetizeze un preparat chimic cu ajutorul căruia să se poată combate mana.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 855. *Sub impulsul uriașei cantități de energie se sintetizau din hidrogen, metan... și vapori de apă felurite substanțe ce se dizolvau în apa de pe fundul vasului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 23/4.

— Prez. ind.: *sintetizez.*

— Din fr. **synthétiser.**

SINTETIZÁRE s. f. Acțiunea de a sintetiza și rezultatul ei.

1. Formulare, într-o sinteză **(1)**, a unor abstracte; combinare, asociere, unire etc., prin sinteză, a unor elemente componente ale unor abstracte; redare, povestire, descriere etc., pe scurt, a conținutului unei cărți, al unei lucrări, al unei expuneri etc., recapitulare, rezumare, (învechit) recapitulație. V. generalizare, rezumat. Cf. sintetiza **(1)**. *Cînd mintea face un pas înainte, ea capătă o mai mare putere de analizare și de sintetizare a lucrurilor.* CONTA, O. F. 444, cf. DL, DM. *Muncă de sintetizare permanentă a cunoștințelor anterioare.* L. ROM. 1959, nr. 4, 47. *Studiul biologiei ... solicită capacitatea de abstractizare, de sintetizare.* GÎ 1968, nr. 935, 1/5. *Lectura lucrărilor publicate ... îmi lasă impresia unor succesive decantări, a unor sintetizări.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *Este cu putință ca din selecționarea și sintetizarea datelor cunoscute să rezulte unele observații.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 2/1, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Obținere prin sinteză **(2)** a unui compus chimic; combinare, unire prin sinteză a elementelor componente ale unui compus chimic. Cf. sintetiza **(2)**. *Au fost găsite căile și metodele care duc la ... sintelizarea unor specii atomice noi.* SANIELEVICI, R. 9, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sintetizări.*

— V. **sintetiza.**

SINTETIZÁT, -Ă adj. **1.** (Despre abstracte) Care a fost formulat într-o sinteză **(1)**; (despre elemente componente ale unor abstracte) combinat, asociat, unit etc. prin sinteză, rezultat prin sinteză; (despre conținutul unei cărți, al unei lucrări, al unei expuneri etc.) redat, povestit, descris etc. pe scurt, recapitulat. V. generalizat. Cf. sintetiza **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Despre compuși chimici) Care a fost obținut prin sinteză **(2)**; (despre elemente componente ale unui compus chimic) combinat, unit prin sinteză. Cf. sintetiza **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sintetizați, -te.*

— V. **sintetiza.**

SINTETIZATÓR, -OÁRE adj., s. n. **1.** Adj. Care sintetizează **(1)**. *În ciuda unor concepții finaliste..., opera lui ... se impune totuși prin dialectica substanțială și nuanțată a ideilor lui sintetizatoare.* CONTEMP. 1969, nr. 1 169, 9/1. *Însuși scriitorul american ar fi trebuit să-și termine opera ... printr-un apendice critic și sintetizator.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 102, 8/2, cf. DEX.

2. S. n. (Rar) Sintetizor **(1)**.

— Pl.: *sintetizatori, -oare.*

— **Sintetiza** + suf. *-tor.*

SINTETIZÓR s. n. **1.** Instrument electronic complex, folosit pentru generarea artificială a timbrurilor specifice instrumentelor clasice sau a unei infinități de efecte sonore inedite care mărește expresivitatea artistică; (rar) sintetizator **(2)**.

2. (În sintagma) *Sintetizor de vorbire* = **a)** aparat electronic complex care simulează funcțiile aparatului fonator uman, în scopul producerii vocii și vorbirii pur artificiale; **b)** procesor electronic care reduce redundanța semnalelor vorbirii umane în scopul manipulării lor cu maximă eficiență în diferite sisteme.

— Pl.: *sintetizoare.*

— Din fr. **synthétiseur.**

SINTÉZĂ s. f. **1.** (Adesea fig.) Metodă generală de cunoaștere, materială sau mintală, care constă din reunirea într-un tot a elementelor date, la început, separat (și rezultate dintr-o analiză prealabilă); îmbinare a două sau mai multe elemente, care pot forma un tot unitar (cu proprietăți ce nu se obțin prin combinarea mărimilor care reprezintă proprietățile elementelor); p. ext. recapitulare succintă, rezumat. V. analiză. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VÎRNAV, L. 5r/8, VALIAN, V., NEGULICI, MARIN, PR. I, 53/11, STAMATI, D. *Omul este sinteza generală a planetei pe care locuiește.* ROMÂNUL (1857), nr. 3, 2/1, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Cine oare nu recunoaște aci sinteza celor trei naționalități ale Ardealului.* HASDEU, I. C. I, 12. *Sinteza* [este] *compunerea unui întreg din părțile care îl alcătuiesc.* MAIORESCU, L. 154. *Principiul conservator nu este decît sinteza acestor forțe convergente.* CONTA, O. F. 193. *Idealul artistului ar fi ca din doi termeni ai personificării să creeze prin sinteză artistică un al treilea.* GHEREA, ST. CR. III, 301. *Operele de valoare universală sînt... un fel de sinteză a dezvoltării culturii naționale* (a. 1894). PLR I, 432, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Învățatul sas Carl Gooss ... scrisese lucrarea sa de sinteză.* PÂRVAN, G. 1. *Această alipire a lui Odobescu la aceste două publicații ... ne arată posibilitatea sintezei criticismului moldovenesc cu patruzecioptismul muntenesc.* IBRĂILEANU, SP. CR. 217. *Ce sinteză deplină și clară putea el să deie asupra unui vast domeniu.* BUL. COM. IST. III, VI, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Caliban, superba sinteză a imaginației lui Shakespeare.* LOVINESCU, C. IV, 55. *Lumea a fost creată ca să fie dărîmată și reconstituită după o nouă sinteză.* C. PETRESCU, Î. II, 184. *Nu poți cuprinde într-o sinteză mai desăvîrșită darurile minunate ale acestui popor.* COCEA, S. I, 122. *Parisul, pentru orice tînăr, e sinteza tuturor seducțiunilor contradictorii.* TEODOREANU, M. III, 93. *N-au elaborat măcar o lucrare de biografie și sinteză.* SADOVEANU, O. XX, 499. *Academia ... este imaginea organică a eternului deziderat de sinteză a tuturor științelor.* D. GUSTI, P. A. 199. *Aveam toată vigoarea tinereții — atît de necesară unei opere de sinteză.* PUȘCARIU, L. R. I, 1, cf. SCRIBAN, D. *Din aspra contopire a gerului polar ... Sinteze transparente de străluciri avide Zbucnesc din somnorosul noian originar.* I. BARBU, Ț. S. 6. *Dante Alighieri ... este sinteza cea mai înaltă a evului mediu.* OȚETEA, R. 196. *Pictorii ... reprezentau în tablourile lor aspecte de rezumat, de sinteză.* OPRESCU, A. M. 10. *Muncitorii constituiau sinteza revoluționară esențială dintre gînd și faptă.* ARGHEZI, B. 133. *O atare descripție nu-i posibilă fără o prealabilă analiză și sinteză.* CĂLINESCU, C. O. 57. *Balzac ne apare ca unul din scriitorii care a obținut acea sinteză ... a realismului și romantismului.* VIANU, L. U. 485. *Conștiința e o sinteză activă a tuturor elementelor psihice într-o individualitate.* RALEA, S. T. II, 34. *Cu materialul sistematizat înaintea lui de alți cercetători de documente, să treacă la ... lucrări de sinteză.* CAMIL PETRESCU, O. II, 419. *Hasdeu ambiționează să rezolve, în aceeași operă, spiritul de analiză și spiritul de sinteză.* CONSTANTINESCU, S. III, 117, cf. DL. *O dată cu teatrul, se ivește prima mare sinteză între epic și liric.* V. ROM. iulie 1958, 117, cf. DM. *Nici o gîndire ... nu e posibilă în afara unității dintre analiză și sinteză.* CF 1961, nr. 1, 194. *A adus în sinteza sa o serie de lămuriri noi.* STOICESCU, C. S. 11, cf. DER. *Pulsează-n directive sinteze*

de elanuri. VULPESCU, P. 150, cf. DN³. *Personajul literar este esența, sinteza... unor fapte morale, dramatice, unice.* CONTEMP. 1969, nr. 1 198, 3/2. *G. Călinescu emite asupra amfitrionului de la „Sburătorul" nu mai puțin de șapte portrete succesive... imposibil de condensat într-o sinteză.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 111, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Satul românesc, „expresie a unei veșnice tinereți", e o sinteză a întregii arte populare.* RL 1978, nr. 10 338. ✦ (Concretizat) Lucrare, operă etc. sau parte a acestora care abordează datele esențiale ale unei probleme, ale unei discipline etc. *Curentul studiilor istorice a început să se opună marilor sinteze care le inspirase la început.* VIANU, L. R. 181. *Unele capitole de sinteză... reprezintă un real progres față de istoriografia medievală.* IST. LIT. ROM. II, 40, cf. DEX, DN³. ✦ Unitate didactică între laturi, tendințe etc. contrare. Cf. DER, M. D. ENC. ✦ Moment final al triadei hegeliene, care reprezintă fuziunea tezei și a antitezei, într-o unitate superioară. Cf. DER. *Triada hegeliană a [illegible], antitezei și sintezei.* M 1968, nr. 2, 15, cf. M. D. ENC., DN³.

2. (Chim.) Operație de obținere a unui compus chimic fie din elementele chimice componente, fie plecînd de la compuși mai simpli. *Chimia..., din studierea cazurilor individuale..., caută să afle... descompunerea lor prin analiză, combinarea lor prin sinteză.* MAIORESCU, L. 112. *Zicem că facem sinteza unui corp cînd luăm din elementele din care se compune și le combinăm pentru a produce acel corp.* PONI, CH. 52. *Nucleul este necesar pentru funcțiunile celulei, intervenind activ în toate procesele de sinteză biochimică.* ENC. AGR. IV, 201. *Sinteza se face plecînd de la elemente.* MACAROVICI, CH. 18/3, cf. LTR², DL, DM. *Toate aromele pămîntești, Pe calea sintezelor chimice, Ni le aduc moldovenii, De la Onești la Borzești.* BRAD, O. 88, cf. DER. *Ușurează sinteza glicogenului în ficat.* ABC SĂN. 320, cf. DN². *Radiațiile ultraviolete... sau chiar lumina vizibilă favorizau sinteza a numeroase tipuri de substanțe organice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 23/3, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Fiz.) Combinare a culorilor rezultată din amestecul a două sau mai multe culori sau din suprapunerea acestora. Cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX. ✦ Recompunere a elementelor în care a fost descompusă imaginea transmisă la distanță. Cf. DEX, DN³.

4. (Gram.; învechit) Sintaxă. *Sintesis iaste cînd încheiarea să face către înțeleagere iar nu către cuvînt.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 107r/4, cf. I. GOLESCU, C. A *doua parte a gramaticii arată diferitele moduri ale împreunării lor în propozițiuni. Aceasta este sinteza sau sintaxa gramaticală.* MAIORESCU, L. 15.

— Scris și: *sintesă.* — Pl.: *sinteze.* — Și: (învechit) **sintézie** (VALIAN, V.), **sintés** (BUDAI-DELEANU, LEX., VÎRNAV, L. 5r/8), **sintésis** s. f.
— Din ngr. σύνθεσις, fr. **synthèse.**

SINTÉZIE s. f. v. **sinteză.**

SINTÍCHI s. n. (Grecism învechit) Tratat (**1**); convenție. Cf. GÁLDI, M. PHAN. 254.
— Pl.: ?
— Din ngr. συνθήκη.

SINTIMÉNT s. n. v. **sentiment.**

SINTONÍE s. f. (Fiz.) Egalitate a frecvențelor de oscilație ale mai multor sisteme fizice oscilante; acord. Cf. LTR², DM, DN³, DER, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sintonii.*
— Din fr. **syntonie.**

SINTONIZÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică sisteme fizice oscilante, de obicei de înaltă frecvență) A face să oscileze cu aceeași frecvență; a acorda. Cf. CADE, DM, M. D. ENC., DEX.
— Prez. ind.: *sintonizez.*
— Din fr. **syntoniser.**

SINTONIZÁRE s. f. Faptul de a sintoniza; operație de reglare a două sau mai multe sisteme fizice oscilante, de obicei de înaltă frecvență, pentru a oscila cu aceeași frecvență; acordare. Cf. LTR², DN³, DEX.
— V. **sintoniza.**

SINTONIZATÓR s. n. (Rar) Aparat cu care se execută sintonizarea. Cf. CADE.
— Pl.: *sintonizatoare.*
— Din fr. **syntonisateur.**

SINTROFÍE s. f. v. **sindrofie.**

SÍNTRON s. n. (Grecism învechit, rar) Tron¹ (bisericesc). *Și-l puseră în sv[i]nt[u]l sinthron, adecă în scaun ce iaste în sv[i]nt[u]l oltariu unde șade arhiereul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 123r/35. *Și deacă-l văzu nărodul în scaun se potoliră deplînsuri și să mîngîiară vezîndu-l în scaunul sv[i]nt[u]lui oltariu ce să cheamă sintronon.* id. ib. 160r/29, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.
— Scris și: *sinthron.* — Pl.: *sintronuri.* — Și: **sîntronon** s. n.
— Din ngr. σύνθρονος.

SÍNTRONON s. n. v. **sintron.**

SINȚ s. n. v. **simț.**

SINȚÍ vb. IV v. **simți.**

SINȚITÓR, -OÁRE adj. v. **simțitor.**

SINUCÍD, -Ă subst. (Învechit) **1.** S. m. și f. Sinucigaș. *Întâi vine aleistul,... Paricidul, sinucidul scrîșnind după el 'purcede.* ASACHI, S. L. I, 205. *Sinucizul* [Titlu]. I. VĂCĂRESCUL, P. A. 51/1. *Necunoscutul acesta, grozavul acesta sinucid, era Alonso.* FM (1842), 14¹/26. *Muribundului speranța, ... La sinucid o umbră ce-i sperie desperarea, Nimic, nimica eu.* EMINESCU, O. I, 20, cf. CONTRIBUȚII, II, 68, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 447. ✧ (Adjectival) *Acum... mîna-mi sinucidă, grăbind fulgerul morții, îi va întoarce înapoi darul.* BOLLIAC, M. 39/9.

2. S. n. Sinucidere. *La ce-o s-ajungă? La un sinucid.* VOINESCU II, M. 18/5. *Vericine moare de foame, lipsindu-i lucrul, învinovățește pe soțietate de sinucid de bunăvoie.* MAN. SĂNĂT. 22/16. *Pierderea iluziunei... aduce cu sine scepticismul, monstru de sînge, părinte al turbării și al sinucidului.* FILIMON, O. I, 136. *Am despre sinucid niște idei care nu se vor schimba niciodată: e o lașitate.* BARONZI, M. 469/22. ✧ Fig. *Această nelucrare, această apatie, acest... sinucid moral... nu se poate atribui numai la nenorocirea că emigrația n-a fost niciodată adunată la un singur loc.* VOINESCU II, ap. GHICA, A. 795.
— Pl.: *sinucizi, -de.* — Și: (învechit, rar) **sinueíz** s. m.
— Postverbal de la **sinucide.** Cf. it. suicida, fr. suicide.

SINUCÍDE vb. III. Refl. A-și provoca în mod voluntar propria sa moarte; a se omorî (**1**), a-și face (singur) seama (v. seamă **I 2**), (livresc) a se suicide, (rar) a se ucide, (popular) a se sodomi (**2**). Cf. I. GOLESCU, C. *A fost pricină de a se învinge și a se sinucide Decebal.* MN (1836), 2¹/41. *În sfîrșit, covîrșindu-se de părere de rău, s-a sinucis.* ASACHI, L. 49¹/2, cf. VALIAN, V. *Am avut un moment ideea de a mă sinucide.* LĂZĂRESCU, S. 88/1. *Decebal, cînd se văzu năvălit de romani, se sinucise.* ROM. LIT. 178¹/20. *Dacă englezii au tot asemenea vreme,*

au dreptate să se sinucidă. NEGRUZZI, S. I, 58. *Femeia lui atunci a s-a sinucis, luînd arsenic.* SION, P. 180. *Dacă un om se sinucide ... nimeni nu pretinde că acest om se bucură de liberul său arbitru.* CONTA, O. F. 132. *În momente de supărare, amenință că se va sinucide.* CARAGIALE, O. II, 119. *Am vrut odată să mă sinucid.* VEAHUȚĂ, S. A. II, 309. *Ei sînt oricînd gata să privească moartea în față și să se sinucidă.* IONESCU-RION, S. 309, cf. DDRF, XENOPOL, I. R. I, 105, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Conducătorii... se sinucid, spre a nu cădea rabi la dușmani.* PÂRVAN, G. 236. *Nu-l lăsa pe vecinul dumitale să se sinucidă.* M. I. CARAGIALE, C. 16. *O îndemnă... să ucidă și să se sinucidă.* LOVINESCU, C. IV, 32. *Ce s-ar întîmpla cu un om care are intențiunea să se sinucidă, dacă în aceiași clipă cineva ar voi să-l asasineze?* CAMIL PETRESCU, U. N. 276. *Nu punem în mîna umanității irresponsabile armele cu care să se sinucidă?* C. PETRESCU, Î. II, 268. *De cinci ani, de cînd încercase să se sinucidă, nu-l mai văzuse pe tata mîncînd cu atîta poftă.* G. M. ZAMFIRESCU, SP. M. N. I, 48. *Fără nici un sprijin, bolnav, ... se sinucide.* CĂLINESCU, E. 35. *Tînărul... încearcă să se sinucidă.* SADOVEANU, O. XX, 424, cf. SCRIBAN, D. *S-a observat că se sinucid indivizi care fac parte din grupuri prea disciplinate, prea autoritare.* RALEA, S. T. II, 209. *Mulți dintre ei se sinucid.* BOGZA, A. Î. 188. *Tu n-ai fi în stare să te sinucizi pentru o femeie!* VINEA, L. II, 135. *În fiecare zi se sinucid mii de oameni.* H. LOVINESCU, T. 146, cf. DL. *Îl mai îndemnase o dată să se sinucidă.* PREDA, R. 325, cf. DM. *Încurcăturile materiale... îl fac să se sinucidă, luînd o doză mare de morfină.* IST. LIT. ROM. II, 716. *După o viață care-i oferise multe amărăciuni... încearcă să se sinucidă.* V. ROM. ianuarie 1965, 97. *Brutus e învins, și se sinucide.* H. DAICOVICIU, D. 119. [Copiii] *la început te împiedică să trăiești, pe urmă te împiedică să te sinucizi.* T ianuarie 1969, 28. *După două sau trei toamne s-a sinucis la Sibiu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 109, 6/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Glumeț) *Poate se sinucid purecii de plictis.* SADOVEANU, O. XVIII, 537. ✧ Fig. *Primăvară... Nu cumva le-ai sinucis?* MINULESCU, VERS. 175. *Dar poezia moare,... intoxicată lent de metafizică; se sufocă de ermetism, se sterilizează prin inteligență, se sinucide prin confuzia că trebuie să se identifice cu un act de cunoaștere.* CONSTANTINESCU, S. III, 11.

— Prez. ind.: *sinucid.*

— **Sine + ucide** (după fr. *se suicider*).

SINUCÍDERE s. f. Acțiunea de a se sinucide și rezultatul ei; provocare voită a propriei sale morți; (livresc) suicid, suiciaere, (învechit) sinucid **(2)**. *Se vede că... a precugetat păcatul dimpreună cu sinuciderea care a urmat.* CR (1829), 61[2]/18. *Nu voi să mor și prin sinucidere să înlăresc mincinoasă pîră pentru care mă aduseră aici.* HELIADE, L. B. III, 35/21. *Au murit... 45 prin sinucideri (uciși de sine), unul singur prin omucidere (ucis de altul).* CR (1830), 72[1]/41, cf. I. GOLESCU, C. *Doftorul... a adeverit că această sinucidere a fost urmarea unei smintiri de minte.* CR (1836), 32[1]/9, cf. VALIAN, V. *Nimenea nu e mai aplecat spre sinucidere decît el.* VASICI, M. II, 15/16. *Pricepu... cum că i-ar fi voia numai... a o încuraja, ca să o reție de la sinucidere.* FM (1844), 215[1]/29, cf. UNIVERSUL (1846), 86/20. *Deci, asta va să zică a face un fel de sinucidere.* BREZOIANU, Î. 146/6. *Este una din acele fapte... care s-apropie de sinucidere sau de omucidere, despre cum lucrează cineva asupra sa sau asupra altora.* MAN. SĂNĂT. 14/21. *Plutarh considera sinuciderea ca o probă de curagiu.* ARISTIA, PLUT. LXXVII/27. *În Franța, în fiecare an 3 084 oameni comit sinuciderea.* BARASCH, I. 166/10, cf. POLIZU. *În acele momente omul e mai capabil de sinucidere.* EMINESCU, P. L. 80. *Îndată aflară ce era: o sinucidere.* CARAGIALE, O. II, 118, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Avem pe azi o deraiere, cinci sinucideri... Și alte multe catastrofe.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 10. *Amenințările ei cu sinuciderea... au fost cuvinte destul de puternice.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 179. *Sinuciderea... unui cunoscut personagiu bucureștean... dase bîrfelii înverșunate prilej să-și atingă culmea.* M. I. CARAGIALE, C. 65. *Se discută despre o sinucidere de la un hotel.* BACOVIA, O. 234. *Fusese o sinucidere care a înfiorat toată opinia publică.* CAMIL PETRESCU, P. 242. *În ziua de astăzi sinuciderile au ajuns fapte curente.* C. PETRESCU, C V. 38. *O sinucidere le dădea material pe-o săptămînă.* COCEA, S. II, 51. *Gîndul sinuciderii e ultima lui rezervă de optimism.* TEODOREANU, C. B. 230. *Asta se poate chema o sinucidere încetală, să renunți și să mori cîte nițel la fiece eveniment.* ARGHEZI, L. 269. *Ideea sinuciderii prinsese rădăcini din ce în ce mai puternice în el.* CĂLINESCU, O. I, 284. *Omul singur, neîncadrat, ... n-a mai conceput ca soluție decît sinuciderea sub toate formele.* RALEA, S. T. I, 178. *Foamea și frigul..., cînd nu duc la sinucidere, trezesc în oameni o tărie acerbă.* BOGZA, A. Î. 518. *Murise la cincizeci și cinci de ani, adevărata vîrstă a sinuciderilor din amor.* VINEA, L. II, 120. *Sinuciderea mea are o semnificație.* H. LOVINESCU, T. 146, cf. DL. *Sinuciderea mea... s-ar fi petrecut nu din dorința de a dispărea, ci de a mă pedepsi.* PREDA, I. 276. *În ultimele zile îl bîntuise de cîteva ori gîndul sinuciderii.* T. POPOVICI, S. 199, cf. DM. *I se perindau în minte... primii ani ai tinereții lui..., gîndurile de sinucidere.* V. ROM. ianuarie 1965, 24. *Autoritățile... exclud posibilitatea unei sinucideri.* T iulie 1968, 36. *N-avea dale care să fi atestat că sinuciderea ar fi fost provocată de cineva din afară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 18/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinucideri.*

— V. **sinucide.**

SINUCIGÁȘ, -Ă s. m. și f. Persoană care s-a sinucis sau care a încercat să se sinucidă; (învechit) sinucid **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., TDRG. *Ești, în clipa morții,... un sinucigaș.* CAMIL PETRESCU, U. N. 276. *Rătăcea pe străzi cu gînduri de sinucigaș.* C. PETRESCU, C. V. 160. *Să rămîie... Printre bătăriile prin care mișună gîndacii Și se îngroapă sinucigașii și săracii.* LESNEA, I. 36. *Sinucigașii de spirit care se aruncă în mare își alirnă o greutate, ca nu cumva trupul lor să iasă pe mal.* CĂLINESCU, B. I. 365. *Se pregătește să-și pună capăt vieții, cînd clopotele învierii opresc mîna sinucigașului.* VIANU, L. U. 258. *Văzu în toate acestea pregătirile pe care le fac unele sinucigașe în preajma somnului lor de veci.* VINEA, L. I, 194, cf. DL. *Chemaseră Salvarea și sinucigașul scăpă.* PREDA, R. 240, cf. DM. *Oroarea față de sinucigași e o moștenire a religiei care-i osîndește ca rebeli.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 23/1. *Sinucigașii și nefericiții sînt considerați oameni care nu și-au găsit locul în viață.* ib. 1971, nr. 124, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Ca termen de comparație) *Va fi o mustrare ca a sinucigașului cînd și-a dat lovitura de moarte și se căiește.* I. NEGRUZZI, S. V, 318. *Ca un sinucigaș care dă totul pe o clipă, îmi vine să zic... da.* CAMIL PETRESCU, P. 291. *Flămînd, m-aruncam în somn ca sinucigașii, Legănat în fiece noapte de-un gînd.* JEBELEANU, C. 17.

— Pl.: *sinucigași, -e.*

— **Sine + ucigaș!**

SINUCÍS, -Ă adj. Care s-a sinucis; mort prin sinucidere. *La doi frați ai săi, morți sinucișI, a izbucnit nebunia înainte de a sa.* MAIORESCU, CRITICE, 463. ✧ (Substantivat) *S-a publicat... sentința sinucisului Georgie Crișan.* BARIȚIU, P. A. I, 492. *Un vas... Cu proa Zdrobită Și desfigurată, ca un craniu De sinucis intrat în comă.* MINULESCU, VERS. 344. *Femeile... năvăliră spre odaia sinucisului.* CĂLINESCU, O. I, 289.

— Pl.: *sinucișI, -se.*

— V. **sinucide.**

SINUCÍZ s. m. v. **sinucid.**

SINUÓS, -OÁSĂ adj. (Despre linii, contururi, drumuri etc.) Care își schimbă brusc, neregulat și de multe ori direcția, cotit, curb, întortocheat, ocolit[2] **(3)**, răsucit **(2)**, (rar) îndoit, (popular) cîrnit, încîrnit, sucit; (despre mișcări) care se realizează în curbe neregulate sau care urmează o linie cu multe curbe neregulate; ondulat **(1)**, șerpuit[2], șerpuitor, (rar) șerpuind, (învechit și regional) șovăit, (învechit) serpentin **(1)**. *O cărare îngustă și sinuoasă (strîmbă) mărginită de rîpi adînce.* AR (1840), 201[1]/69, cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Celulele nervoase... sînt umflate și fără urmă de nucleu, sau sînt sinuoase.* BABEȘ, O. A. I, 171. *Scînteile se revărsau... în zbor sinuos.* REBREANU, R. II, 107. *Tineretul ... se prăjea ziua pe plaja îngustă și sinuoasă.* CAMIL PETRESCU, P. 115. *Conducea... cu ochii măriți, puțin palidă, cu gura sinuoasă ușor încordată.* id. O. I, 474. *Dat fiind lungimea coastei de tranziție de peste 60 km (în linie sinuoasă), aceste date nu sînt suficiente.* PROBL. GEOGR. I, 142. *Ca în goana sinuoasă a trenului, peisagiul se schimbase automat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Fac pași mari și trec des de pe o margine pe alta a drumului, mergînd sinuos.* CĂLINESCU, C. O. 88. [Bolțile] *se dezvoltă în sus, în curbe care se pierd sinuos una într-alta, ca liniile capricioase ale norilor pe cer.* RALEA, S. T. I, 300. ✦ Fig. Complicat; întortocheat. *N-a rătăcit niciodată prin coridoarele atît de sinuoase ale obstracțiunii.* VIANU, A. P. 185. *Impresiile lor au ajuns să urmeze un drum sinuos pînă să fie receptionate.* PREDA, I. 166. *Am descifrat... drumul sinuos și abrupt al poemului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 6/5. *A... dat un curs mai sinuos, mai frînt liniei melodice.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/2. ✦ Fig. (Rar; despre oameni sau, p. ext., despre firea, caracterul lor) Schimbător **(II 1)**; șovăitor **(2)**; cu reticențe. *A iubit... un suflet sinuos și nestatornic.* CAZIMIR, L. U. 63. *Drumul hotărîrilor lui... este mult mai sinuos, interceptat ... de multe îndoieli și ezitări.* VIANU, L. U. 369. *Autorul sesizează un proces istoric semnificativ... cel al aderării sinuoase, dar definitive a mucilorului virstnic.* V. ROM. ianuarie 1965, 144, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-nu-os.* — Pl.: *sinuoși, -oase.*

— Din fr. **sinueux**, lat. **sinuosus**.

SINUOZITÁTE s. f. Loc, porțiune etc. unde un contur, un drum, un curs de apă etc. își schimbă brusc, neregulat și de multe ori direcția, cot, cotitură, curbătură, curbă, curbură, întorsătură, întortochetură, meandră **(2)**, ocol **(II 3)**, răsucitură, serpentină, (v. serpentin 2), (rar) îndoitură, (popular) cîrneală cîrnitură, întorsură, sucitură, (reg'on l) covei, încîrneală, încîrnitură, taolă; mișcare, mers etc. care urmează o linie ondulată; ondulație **(2)**, șerpuire, șerpuitură, (rar) șerpuială, șerpuit[1]. *De către Oceanul Atlantic se formează Marea Nordică, care prin mai multe sinuozități se întinde în Marea Baltică.* LAURIAN, M. IV, 4/16. *Caracterul acestor sinuozități consistă în aceasta: sub meridianul de Paris... toate liniile isoterme iau cel mai mare al lor grad de latitudine.* MARIN, F. 481/25, cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Protoplasma ei, devenită mai închisă și mai omogenă, prezintă sinuozități.* BABEȘ, O. A. I, 594, cf. CADE. *Îl dăscăli... urmărind cu arătătorul sinuozitățile granitei.* REBREANU, R. II, 74, cf. SCRIBAN, D. *Puse buzele pe sinuozitatea umărului și... îl sărută.* CĂLINESCU, O. I, 111. *Ciocul... avea ambele clape lungi, dar de sinuozități diferite.* CAMIL PETRESCU, N. 95, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. Caracter întortocheat, complicat al unor acțiuni, al unor manifestări etc. *Proza... e... vibrantă, urmărind sinuozitățile vorbirii.* LOVINESCU, C. IV, 155. *Rezerva un loc important, în creația sa literară, valorii sonore a cuvintelor, sinuozității construcțiilor.* VIANU, L. U. 594. *Artistul n-are dreptul să schimbe nici o linie în imaginea plină de întîmplătoare umbre și sinuozități a Firei.* BLAGA, Z. 104. *Îl simți cum se caută, îi urmărești sinuozitatea trudnică a inspirației, luptîndu-se să găsească expresia.* CONSTANTINESCU, S. III, 95. *Fără a mai indica toate sinuozitățile procesului ae cercetare a suiorii bănuitului, îți mai spun doar atît.* PREDA, M. S. 263. *Ar fi însă greșit să se considere că... poezia noastră a străbătut un drum ușor, lipsit de sinuozități.* V. ROM. decembrie 1964, 169. *El nu reproduce cu o delimitată exactitate sinuozitățile specifice unei epoci.* ib. 1970, nr. 96, 23/3.

— Scris și: (învechit; după fr.) *sinuositate.* — Pronunțat: *-nu-o-.* — Pl.: *sinuozități.*

— Din fr. **sinuosité**.

SÍNUS[1] s. n. **1.** (Anat.; de obicei cu determinări care arată felul) Canal dilatat care colectează sîngele venos sau arterial din regiunea respectivă. *Și se întîmplă cele mai multe spargeri de sinuri ale vaselor și locale sîngerături.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 264/13. *În cran se află sinii venoși: niște vene largi așezate în cran.* POLIZU, P. 168/19, cf. DL, DM, DER, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. (Anat.) Cavitate neregulată situată în interiorul unor oase craniene. *Etmoidul..., în lăturile căria se deschid sinii frontali, ce sînt niște găunoșituri scobite în desimea osului.* KRETZULESCU, A. 94/17, cf. ANTONESCU, D. *Cavitățile nazale comunică în sus cu niște camere săpate în oasele capului, camere numite sinusuri.* ENC. VET. 53, cf. CADE. *În focarele de infecție, abcese, granuloame, sinusuri bolnave..., sulfamidele pătrund foarte greu.* BELEA, P. A. 283, cf. DL, DM, DER. *Sinuzită... inflamația mucoasei sinusului frontal.* ABC SĂN. 331, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit; în formele *sin, sîn*) Circumvoluție. *Muma tare (dura mater) mai dinafară, groasă tare, plină de vase, care vase lățindu-se într-însa fac sînurile creierului (sinus cerebralis).* ANTROP. 154/21. *Apa este împrăștietă pintre sinurile crierilor.* CORNEA, E. I, 157/12.

3. (Bot.) Crestătură adîncă la frunzele diferitelor vegetale. Cf. CADE, DN[3].

— Pl.: *sinusuri.* — Și: (învechit, 1) **sin, sîn** s. n.

— Din lat., fr. **sinus**.

SÍNUS[2] s. n. (Mat.) Funcție trigonometrică avînd ca domeniu de definiție mărimea unghiurilor cu valori numere reale și egală cu ordonata punctului de pe cercul centrat în origine, de rază egală cu unitatea și a cărui rază vectoare formează cu axa absciselor un unghi egal cu unghiul dat. Cf. GEOMETRIA, A. M. 172[v]/17. *Pentru sinusi, cosinusi...; secantele și cosecantele.* ASACHI, G. 116[v]/16. *Să numească... sinusul arcului AB.* id. ib. 117[r]/2, cf. URSU, T. Ș. 279, I. GOLESCU, C. *Teoremi și formule asupra liniilor trigonometrice, construcția tablelor de sinus.* MN (1836), 72[2]/35, cf. ANTONESCU, D., CADE, SCRIBAN, D. *Valoarea sinusului variază între +1 și —1.* ENC. TEHN. I, 64, cf. LTR[2], DL, DM, DER. *Sinusul și cosinusul unui unghi nu pot avea valori mai mici decît —1 sau mai mari decît +1.* TRIGONOMETRIE, 26. *Într-un triunghi oarecare, laturile sînt proporționale cu sinusurile unghiurilor opuse.* GEOM. SP. 102, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sinusuri* și (învechit, m.) *sinusi.* — Și: (învechit) **sínusă** (URSU, T. Ș. 279; pl. *sinuse*, id. ib.) s. f.

— Din fr. **sinus**, germ. **Sinus**.

SÍNUSĂ s. f. v. **sinus[2]**.

SINUSOIDÁL, -Ă adj. Care aparține sinusoidei; privitor la sinusoidă; în formă de sinusoidă; armonic. Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-so-i-*. — Pl.: *sinusoidali, -e.*
— Din fr. **sinusoïdal.**

SINUSOÍDĂ s. f. Graficul funcţiei sinusului[2] într-un sistem de coordonate ortogonale. *Reprezentarea grafică a curentului alternativ se face printr-o curbă ondulată zisă şi sinusoidă.* ENC. TEHN. 120, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2]. *Diagrama se numeşte sinusoidă şi are multe aplicaţii în fizică şi tehnică.* TRIGONOMETRIE, 37, cf. DER, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Fraza lui nu se mişcă cu... ocolişuri în forma unei sinusoide, ci linear.* VARLAAM — SADOVEANU, 472.
— Pl.: *sinusoide.*
— Din fr. **sinusoïde.**

SINUZÁL, -Ă adj. Care ţine de sinus[1], privitor la sinus[1]; care are loc la sinus[1]. Cf. DL, DM. *Tratamentul local constînd în... introducerea de antibiotice (efectuate prin puncţie sinuzală).* ABC SĂN. 331, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinuzali, -e.*
— Din fr. **sinusal.**

SINUZÍTĂ s. f. Inflamaţie a mucoasei sinusurilor[1] faciale. *Dacă oş avea sinuzită, ar durea la apăsare.* PREDA, R. 372. *Forma cronică şi sinuzita frontală acută care prezintă complicaţii trebuie tratate chirurgical.* ABC SĂN. 331, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sinuzite.*
— Din fr. **sinusite.**

SINZÁR s. m. v. **samsar.**

SINZIÁNĂ s. f. v. **sinziană.**

SIOMÓC s. n. v. **smoc.**

SIONÍSM s. n. Mişcare politică şi religioasă cu caracter naţionalist apărută în rîndurile burgheziei evreieşti din ţările europene la sfîrşitul secolului al XIX-lea, avînd drept scop întemeierea unui stat naţional pe teritoriul Palestinei, înainte de crearea statului Israel în 1948. *Schiţează un tip de intelectual evreu, autodidact şi ambiţios, destinat sionismului.* CONSTANTINESCU, S. I, 206, cf. DL, DM, DEP, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pronunţat: *si-o-.*
— Din fr. **sionisme.**

SIONÍST, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine sionismului sau adepţilor lui; privitor la sionism sau la adepţii lui. Cf. DL, DM. *Sub influenţa propagandei sioniste..., a început emigrarea evreilor în Palestina.* DER IV, 414, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. S. m. şi f. Adept al sionismului. Cf. DL, DM. *Sioniştii şi-au propus întemeierea unui stat naţional evreiesc pe teritoriul Palestinei.* DER IV, 414, cf. DN[2], DEX.
— Pronunţat: *si-o-.* — Pl.: *sionişti, -ste.*
— Din fr. **sioniste.**

SIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sfios.**

SÍPCĂ s. f. (Regional) **1.** Porttigaret **(2).** *Nu pot fuma ţigareta cu sipcă.* L. COSTIN, GR. BĂN. 181, cf. ALR I 1 541, TEAHA, C. N. 265.

2. Horn (Făget — Moineşti). ALR I 684/578.
— Pl.: *sipce* (L. COSTIN, GR. BĂN. 181) şi *sipci* (ALR I 684/578).
— Cf. magh. szipka.

SIPECIÓR s. n. (Învechit, rar) Sipeţel. Cf. I. GOLESCU, C.
— Pl.: *sipecioare.*
— **Sipet** + suf. *-ior.*

SÍPET s. n. Cufăr de papură împletită, de nuiele sau (mai ales) de lemn (de obicei îmbrăcat în piele şi ornamentat, uneori cu capac boltit şi ferecat cu cercuri metalice), în care se păstrează haine sau obiecte de valoare; (rar) sinet **(2)**, (regional) orman[1]. V. cufăr, ladă. *Sepeturi cu lumînări* (a. 1715). ŞIO II[1], 323. *Au rămas... lucruri boiereşti şi neguţitoreşti, lăzi, sipete şi mahle.* MUSTE, LET. III, 19/22. *Am mai dat fiicii noastre: 1 sipet* (a. 1734). BUL. COM. IST. IV, 69. *Un sipit pentru scrisorile mănăstirei* (a. 1772). URICARIUL, XXI, 365. *1 sipet mare* (a. 1780). ib. XI, 249. *Să deşchizi... sepetu ce este la dumneaia şi să cauţi în scrisori* (a. 1791). IORGA, S. D. VIII, 21. *1 săpetu de cele... mari de la Lepţcani* (cca 1795). id. ib. XI, 64, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Spun că au fost trei săpeturi de pecetluiri.* DIONISIE, C. 197. *Să caute în lada i sipetu cu scrisorile* (a. 1819). BUL. COM. IST. IV, 155, cf. I. GOLESCU, C. *Doauă mii de galbeni stau gata în sepet puse deoparte.* GORJAN, H. IV, 73/1, cf. VALIAN, V. *Îl băgă în sipetul hainelor sale.* FM (1842), 245[2]/39, cf. ISER, 191, POLIZU. *De bani ticsite sînt sipetele lui.* NEGRUZZI, S. II, 199. *Avea sipeturi pline cu sineturi.* GHICA, S. 266. *Lîngă zidul despre grădină era un sipet mare, îmbrăcat cu piele de căprioară albastră.* FILIMON, O. I, 178. *Vreu haine nouă şi aceste cîte sînt în sipet ţi le dăruiesc ţie.* ALECSANDRI, T. 1 722, cf. CIHAC, II, 612, LM. *Venea un chervan... plin pînă în covîltir de sipeturi, care ducea... bogăţiile lui Mihnea Vodă.* ODOBESCU, S. I, 95, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Ieşită din sipetul vechi, rochia prinsese trup din nou acum.* ANGHEL, PR. 25. *Avea în sipetul lui cu hrisoave... act în regulă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 270, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *A rămas cum o vezi..., cu sipetul ei de documente.* C. PETRESCU, O. P. I, 229. *Spărgea dulapurile şi sipetele cu podoabele de zestre.* COCEA, S. I, 287. *Bunica scoate... perdelele de iarnă, punîndu-le la naftalină într-un sipet.* TEODOREANU, M. U. 232. *Apoi deosebii sipetul din colţ, încrustat cu sidefuri.* VOICULESCU, P. II, 81. *Mă grăbesc să lepăd într-un fund de sipet miniaturile de fildeş.* SADOVEANU, O. VII, 134. *Ca scufele-n sipeturi, aşa mi-ai răsărit, Alviţe rumenite, minuni de acadele.* I. BARBU, J. S. 30. *Îi dibui pe fundul sipetului straiele lui curate de sărbătoare.* STANCU, Ş. 451. *Au venit lăutarii, ... s-au scos din sipete feţe de masă şi ştergare.* GALAN, Z. R. 76. *Dădu peste un mic sipel, care cuprindea agoniseala părintelui său.* TUDORAN, P. 64, cf. DL, DM. *Argintul şi talgerele fură îngropate în sipete.* BARBU, PRINC. 13. *Lăsa... în depozit un sipet cu 6 000 de galbeni.* IST. LIT. ROM. II, 167. *Am fost în stare să le pun şi ceva gologani în sipet.* T decembrie 1964, 15, cf. M. D. ENC., DEX. *Cu gurîţa se tocmea Şi cu galbeni cumpănea, În sipete, mii sipete Pe corabie-i pune, Pe mare mi-i purcede.* SEVASTOS, N. 131. *Avea piecelluiri, sipeturi ş-alte cîte.* GRAIUL, I, 219. *Luaţ cheiţili şi merţiţ în camaruţi, Ci esti un sipil cu părăluţi.* ib. 551, cf. A VI 26. ✧ Fig. *Am aci cheia cu care să descui sipetele cele mai ascunse ale sufletului omenesc.* DELAVRANCEA, O. II, 132. *Din sipete copacii scot galbenele haine, Trisleţea umple cîmpul cu petice de taine.* LESNEA, VERS. 156.

— Accentuat şi: *sipét.* CADE, DL, DM, DEX. — Pl.: *sipete* şi *sipeturi.* — Şi: (învechit) **sipit, săpet, sépet,** (regional) **sípit** s. n.
— Din tc. **sepet.**

SIPETÁR s. m. (Învechit) Persoană care făcea sipete. Cf. PONTBRIANT, D. *Se găsesc... tinichejii şi sipetari.* F (1886), 300, cf. ZEITSCHRIFT, XIX, 399, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *sipetari.* — Şi: **sepetár** s. m. BARCIANU.
— **Sipet** + suf. *-ar.*

SIPETÁŞ s. n. Diminutiv al lui sipet; sipeţel, (învechit, rar) sipecior. Cf. I. GOLESCU, C. *Deasupra... era un alt sipetaş mai mic, de lemn de nuc cu flori de sidef.* FILIMON, O. I, 178, cf. ŞIO II[1], 324, CADE.

— Pl.: *sipetâșe.*
— **Sipet** + suf. *-aș.*

SIPEȚÉL s. n. Diminutiv al lui s i p e t; sipetaș, (învechit, rar) sipecior. *I-am dat... un sipețel de Lipsca* (a. 1767). URICARIUL, XVII, 60, cf. XI, 249. *Două sipețele mici lipscănești* (a. 1797). ib. XVI, 277, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, PONTBRIANT, D. *În... sipețel vei găsi o piele de urs.* ISPIRESCU, L. 144, cf. ȘIO II$_1$, 324, CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *sipețele.*
— **Sipet** + suf. *-el.*

SIPÍCĂ s. f. Numele mai multor plante erbacee: **a)** plantă cu tulpina glabră, cu frunze lungi, crestate pe margine, cu flori galbene sau roșietice; (regional) ruini, năsturaș-de-bube *(Scabiosa ochroleuca).* Cf. BRANDZA, FL. 258, GRECESCU, FL. 284, ȘĂINEANU^2, TDRG, RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 141, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 156, M. D. ENC., DEX.; **b)** (regional) mușcatul-dracului, v. m u ș c a t^1 **(2 b)** *(Scabiosa lucida).* Cf. BARCIANU, ALEXI, W., BORZA, D. 156; **c)** (regional) mușcata-dracului *(Scabiosa atropurpurea).* Cf. BORZA, D. 156; **d)** plantă cu tulpina ramificată, cu frunze penate și cu flori albe sau albăstrii; (regional) bărburel *(Cephalaria transsilvanica).* Cf. TDRG, PANȚU, PL., SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 43, M. D. ENC., DEX.; **e)** (regional) *Cephalaria uralensis.* BORZA, D. 43; **f)** (regional) măceș **(1)** *(Rosa canina).* Cf. CIHAC, II, 345, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., BORZA, D. 149; **g)** (Munt.) lămiiță *(Philadelphus coronarius).* Cf. BORZA, D. 129. *Cu o zi, două înainte de sf. Dumitru copiii adună sipici, coceni, găleje.* MUSCEL, 87, cf. PAMFILE, S. T. 64. *Peste tot erau garofițe sălbatice și sipică.* GALACTION, O. A. II, 423. *Cu ceaiul de sipică se spală bubele și rănile.* VOICULESCU, L. 287. *Crește sipica înaltă cît omul.* STANCU, D. 333, cf. H I 129, 284, 415, II 11, 14, 58, 281, III 139, 496, V 352, VI 96, VII 148, 368, XI 427, XII 259, XIV 6, 160, VASILIU, C. 206. ✧ (În poezia populară; în formule stereotipe) *Verde foaie și-o sipică.* H II 14. *Foaie verde trei sipici, Tu mă faci să vin p-aici.* ȘEZ. I, 287. *Frunză verde de-o sipică, Unde-ai pornit, Ionică.* ib. VII, 127. *Frunză verde de sipică, Spune-mi mie, ibovnică, De cine ți-e ție frică.* MAT. FOLK. 459. *Foaileana di sipici, În cei casî militici,... Nevestuica-i frumușîci.* VASILIU, C. 171. *Foaie verde ș-o sipică, Cine mi-are ibovnică, I se pare noaptea mică.* I. CR. IV, 217. *Foaie verde de sipică, Bine e cu nevestică.* POP., în SCL 1974, 610. *Foaie verde de sipică, Vîntul bate, frunza-ți pică.* ANT. LIT. POP. I, 161. *Foicică ș-o sipică.* UDRESCU, GL. *Verde de sipică, Strigă, vere, strigă.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 19. ✧ F i g. *La cîrciuma mică,... Cu ferești de sticlă, Cu uși de sipică.* TEODORESCU, P. P. 647. *O fîntînă militică... Cu cilura de sipică, De bei apă-ntinerești, De boale te lecuiești.* ȘEZ. XII, 74. *Pîn cele argele, Mi-este-o argeluță, Mică de nimică, Cu uși de sipică, Cu ferești de sticlă.* MAT. FOLK. 13. *Mi-este-o casă militică,... Cu ușile de sipică, Cu sîrmă-ngrădită.* BALADE, III, 165. *Și-ntr-o argeluță... Cu uși de sipică, Țese Ioana.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 88.

— Pl.: *sipici.* — Și: (învechit) **sipită** (accentul necunoscut, BARONZI, L. 144), (regional) **șipică** s. f.

— Etimologia nesigură. Cf. bg. ш и п к а.

SIPIÓN subst. v. **spion.**

SÍPIT s. n. v. **sipet.**

SIPITĂ s. f. v. **sipică.**

SIPȚIOÁRĂ s. f. v. **subsioară.**

ȘIPȚÍRE adj. v. **subțire.**

SIR^1 s. m. (Livresc) **1.** Titlu care, în Marea Britanie, precedă prenumele cavalerilor și al baronilor; persoană avînd acest titlu. *Dă lui Mihai o recomandație... către sir Eduard Burton, solul reginei Angliei.* XENOPOL, I. R. V, 133, cf. M. D. ENC.

2. Termen de politețe folosit (în țările de limbă engleză) pentru a vorbi cu (sau despre) un bărbat. V. d o m n. Cf. ASACHI, P. 167/7, POLIZU, PROT. — POP., N. D. *Destul de scump era s-o plătesc în păfania cu sir Aubrey.* M. I. CARAGIALE, C. 33, cf. CADE, DER, DN^2, M. D. ENC. ✦ (Regional) Boier. *Și eu pe unde-am umblat, La toți sirii m-am uitat.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 33.

— Pronunțat: *sör.* — Pl.: (regional) *siri.*
— Din engl. **sir.**

SIR^2 s. m. v. **sire.**

SIRÁ s. f. (Grecism învechit, rar) Succesiune (a urmașilor cuiva). *Constantin Cantacuzino cu soția sa la Valahia a născut șase fii a cărora sirale... se arată a fiecăruia deosebi* (a. 1787). ap. GÁLDI, M. PHAN. 254.

— Pl.: *sirale.*
— Din ngr. σειρά.

SIRAC^1 subst. (Bot.; regional) Mei **(1)** *(Panicum milliaceum).* Cf. BORZA, D. 123.

— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută.

SIRÁC^2, -Ă adj., s. m. și f. v. **sărac.**

SIRĂCÉSC, -EÁȘCĂ adj. v. **sărăcesc.**

SIRB, -Ă s. m. și f., adj. v. **sîrb.**

SIRBÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **sîrbesc.**

SIRBOÁICĂ s. f. v. **sîrboaică.**

SÍRE s. m. (La voc.) Termen de reverență folosit pentru a vorbi cu un împărat sau cu un rege. Cf. m a i e s t a t e **(2).** *Sire! Nepoții lui... au dripturi nemărginite.* AR (1829), 222^1/36, cf. CR (1829), 109^1/17, I. GOLESCU, C. *Tu ești, sire, singurul moștenitor al scaunului.* MARCOVICI, R. 38/13, cf. VALIAN, V. *Sire, cu drept cuvînt de tot încrementi.* I. VĂCĂRESCUL, B. 18^r/19, cf. STAMATI, D. *Sire, e prea june.* NEGRUZZI, S. I, 178. *Sire, nu te îndoi; Are un stomac ferice; Poate orice mistui.* SION, F. 11, cf. ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU^2, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ia seama, sire! Regii sînt supuși aceloraș ursite, Ca și soldații.* MINULESCU, VERS. 110. *Dacă devine dușman, sire, atunci nu e numai viclean, ci și foarte primejdios.* SADOVEANU, O. XII, 370, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Sînt oameni, sire, care n-au ce pe foc să fiarbă.* T iulie 1964, 32, cf. DN^2, M. D. ENC., DEX.

— Și: (învechit) **sir** s. m. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D.
— Din fr. **sire.**

SIREÁC, -Ă adj. v. **sărac.**

SÍREACI adv. (Slavonism învechit) Adică. *„Isopie" sireaci cartea lui Isop înțeleptul* (a. 1705). GCR I, 350/19. *„Cemerița"... sireaci: iarbă de munte* (cca 1705). id. ib. 355/33. *„Pateric"... (sireci) graiurile sfi[n]ților precuvioșilor părinți* (a. 1808). id. ib. II, 198/18, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Accentuat și: *sireáci.* TDRG. — Și: **sireci** adv.
— Din slavonul сирѣчь.

SIREÁN s. n. v. **șirin.**

SIREÁP, -Ă adj. 1. (Învechit; despre animale) Sălbatic **(1 2)**; crud. *Venirăți... la cel leu sălbatec și*

svireap. MOXA, 379/30. *Ne leapedzi pre noi, oile lale ceale slabe, pre mijloc de lupi sireapi și cumpliți.* VARLAAM, C. 129, cf. 456. *Slobozi 2 lei sireapi asupra ei.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 5^{r}/7. *Pre secretarul l-au aruncal la fieri sireape de l-au fărmal.* CANTEMIR, HR. 226.

2. (Popular; despre cai) Sălbatic **(I 2)**. *Îl legă... de coadele a cai sireapi și-l trasă preste pietri ascuțite.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 37^{v}/25. *Ni s-au împietrit inimile... și umblă ca niște cal sirepi.* ANTIM, O. 27. *Au legat pe Simeon... pre un cal sireap și toată noaptea au fugit pînă la Dunăre.* ȘINCAI, HR. II, 315/20, cf. LB. *Un tînăr se hereșește p-un sirep armăsar sur.* NEGRUZZI, S. I, 121. *Încălecă pe cîte un cal sireap și pleca peste cîmpi în fuga mare.* SION, P. 420. *Cai sirepi ce fug ca vîntul De cutremură pămîntul.* ALECSANDRI, P. II, 14. *Apoi mai poruncește să-i aducă o iapă sireapă.* CREANGĂ, P. 101. *Venea... călare pe un șoimulean sireap de mînca foc.* ISPIRESCU, L. 144, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^{2}. *Călări pe cai sirepi, sălbateci... Vin barbării-n potop năvalnic!* IOSIF, P. 86, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Caii sîrepi ai largului Galopează spre dune.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 135, 11/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Și-ncepea a nechezi Cum nechează iepele, Iepele sirepele.* ALECSANDRI, P. P. 130. *Închinăr-aș și n-am cui! Închinar-aș murgului, Murgului sireapului.* TEODORESCU, P. P. 582. *Au poruncit... să aducă șepte armăsari, cei mai sirepi.* SBIERA, P. 115. *Porunci de legară pe țiganca de coadele a două iepe șirepe.* RETEGANUL, P. I, 50. *Ș-o strîns... iepe Sirepe Cari cu copitele trieră, Cu nările vîntura.* ȘEZ. III, 243. *Și-a scos nouă iepe Sirepe.* MARIAN, S. R. I, 28. *Și ai... nouă iepi, Mări, roaibi și sirepi.* DIACONU, VR. 204. *Ia să-mi dați cincizeci de iepe, Iepe tinere, sirepe.* BALADE, II, 75. *Am o iapă neagră sireapă, Toate cîmpiile aleargă* (Coasa). GOROVEI, C. 113. ◇ Fig. *Valuri sfereape aspumînd a sa răceală* (cca 1569—1575). GCR I, *12/4. ✦ (Substantivat, m.) Cal (castrat). *Sfîntul Ilie nu-și mai poartă sirepii pe podeaua norilor.* ARHIVA, I, 527. *Dar sirepul falnic stă!... ș-oftînd din greu, Cade mort de jalea slăpînului său!* ALECSANDRI, POEZII, 248. *Pornit ca de vînturi sirepul aleargă.* EMINESCU, O. IV, 326. *Du-te acum, sireapul meu.* ISPIRESCU, M. V. 52. *Rezemați în sulițî... călărești ai pustiului pe sirepi sălbatici sorbeau cu voluptate cruda agonie a fecioarelor răstignite.* M. I. CARAGIALE, C. 101. *Amîndoi călări pe sirepi neîntrecuți... fugăreau telegarii răzniți pe cîmpia fără capăt.* VOICULESCU, P. II, 15. *Mocanii și-au strunit sirepii, jucîndu-i în hamuri.* SADOVEANU, O. XVI, 90. *Da mai jele-i murgului, Murgului, sirepului.* PAMFILE, C. Ț. 278. ✦ (Substantivat, f.) Iapă. *Aci se îmbuibau gonacii, aci se tolăneau sirepele.* CONV. LIT. XLIV$_{1}$, 203. *Șapti cai îm[ni]obosti Și potica nu-l[i] găsti. Obosti ș-o suruiapi Și-l[i] găsti potica toată.* VASILIU, C. 56. *Te-ai lăudat că te duci... și-aduci armăsaru, de-acolo, al sirepelor.* O. BÎRLEA, A. P. II, 163. ✦ (Regional; substantivat, m.) Cal neînvățat la ham (Coverca — Vatra Dornei). Cf. A V 14. ✦ (Învechit, rar; despre mersul, fuga cailor; în forma *sireap*) Impetuos. *Deci s-oprește din fuga sureapă Cu hainele de sudori pline.* BUDAI-DELEANU, Ț. 255. ◇ (Adverbial) *Și i să spărie calul și-l zmîci și purcească sireap fugînd grozav.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118^{r}/18. ◇ Fig. *Adieri de vînt încep Prin dănțuitoarele holde, Cînd mai lin, cînd mai sirep.* LESNEA, VERS. 292. ✦ (Cu sens neprecizat, probabil) Care este specific unui cal sireap **(I)**. *Maica tot mă-ntreabă D-un murg cu coama sireapă.* TEODORESCU, P. P. 306. ✦ (Regional; în sintagma) *Floare sireapă*=semn alb pe care îl au unii cai în frunte. *Calul ce-i dăruise împărăția era negru ca noaptea și cu floare sireapă în frunte.* POPESCU, B. I, 32, cf. DL, DM, DEX.

3. (Învechit; despre oameni) Crud; rău **(A I 1)**; violent. *Vine Hristos către ceia ce se drăcise, derep ce unu că groaznici era aceia și sireapi foarte.* CORESI, EV. 235. *Era... om sireap și fără omenie, carele muncea pre creștini cu multe fealuri de munci!* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141^{r}/7. *Împăratul să feace sireap de mînie.* id. ib. 168^{v}/28. ✦ (Despre însușiri sau manifestări ale oamenilor) Sălbatic; cumplit. *Avea viață spurcată și năravi sireap și ucigașu.* MOXA, 358/30. *Văzură năravul lui fără milă și svireap ca de lup.* id. 378/26. *Pănî... să va mai domoli firea bărbatului cea sireapă și vrăjmașe.* PRAV. 155. *Și știind neînduplecată și sireapă tirănia lui Iustinian, au socotit că... să va întoarce înapoi.* CANTEMIR, HR. 343. *Vlad pedepsi cu moarte sureapă Făcînd să-l tragă de viu pe țapă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 294. *Vă pare că mi-e vorba prea sireavă.* DAVILA, V. V. 114. *Sireapă dănțuire de nomazi în jurul unui foc, dragostea lui juca în jurul unui nume.* TEODOREANU, U. C. 32. (Glumeț) *Că diavolul îndată precepe Cum că fratele bucuros vede Femei și-i suflă gînduri surepe.* BUDAI-DELEANU, Ț. 269. ◇ (Adverbial) *Unii era cu obrazele strîmbate... alții încruntați, căutînd sireap cu căutătură sălbatecă.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 45^{v}/33.

— Pl.: *sirepi, -e* și (învechit) *sireapi, -e.* — Și: (popular) **sirép, -cápă**, (învechit și regional) **sureáp, -ă**, (învechit) **svireáp, -ă**, (regional) **suruiáp, -ă**, **șirép, -cápă**, (învechit, rar) **sfereáp, -ă, sfireáp -ă** (TDRG), (suspect) **sireáv, -ă** adj.

— Din v. sl. сѣрѣпъ, bg. **свирепен.**

SIREÁV, -Ă adj. v. **sireap.**

SIRÉC s. n. Parte constitutivă a unor unelte de pescuit, formată dintr-o rețea cu ochiuri mari, care dublează, pe o parte sau pe amîndouă, o altă rețea, cu ochiuri mici și împletitură din ață foarte subțire; (regional) radină. *Rețelele laterale (sirecurile sau radinile) sînt împletite din ață mai groasă.* ANTIPA, F. I. 78. *Este prinsă și altă plasă rară — sirecul — ... împletită dintr-o ață ceva mai groasă.* id. P. 453. *La uneltele compuse, ochiurile rețelei din mijloc... sînt... mai mici decît cele ale rețelelor laterale — radine sau sirecuri.* LTR^{2} XV, 585, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sirecuri.*

— Din tc. **seyrek**[ağ] „(plasă) rară".

SÎRECI adv. v. **sireaci.**

SIREICÁN, -Ă s. m. și f. v. **sărăcan.**

SIRÉNĂ s. f. **I. 1.** (În mitologia greacă) Ființă fabuloasă închipuită ca o femeie cu picioare și aripi de pasăre sau, mai tîrziu, cu coadă de pește și care, prin frumusețea și duioșia cîntecelor ei, ademenea pe corăbieri în locuri primejdioase, unde își găseau moartea. Cf. DOSOFTEI, MOL. 91, CANTEMIR, I. I. I, 23. *Sirinele... le schimbă în femei înțeleple.* CRITIL, 85/6. *Cine... au prefăcut pe Isocrat întru o sirină?* MOLNAR, RET. 6/21. *Cu asemenea povestiri iscodite de ciclopi, sirene... au pulut pre ascultători[i] săi a-i mulțămi.* NICOLAU, P. I, 10/8, cf. I. GOLESCU, C. *Horul de pasări de la mal răsune Cîntec voios Și către el sirena s-împreune Versul duios.* ASACHI, P. 47/12. *Fetele... cîntă și au un glas atîta de plăcut, încît pe dreptul se pot numi sirene de cîmp.* FM (1840), 94/27. *Unde peștele viază Și sirenele în hor Cu oslrace-ncoronează Înverzita coama lor.* C. A. ROSETTI, C. 14/19, cf. STAMATI, D. *Sirena lacului* [Titlu]. CĂLENDAR (1854), 121/2. *Ascultînd-o... le socoți transportat într-un rai sau într-o sferă locuită de sirene.* NEGRUZZI, S. I, 75, cf. ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^{2}. *De cîntece Pursu-i plin Ca marea de sirene.* IOSIF, P. 75. *Glas vrăjit cu care ademeneau altădată crudele sirene pe bieții marinari.* PETICĂ, O. 249, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cînta un matelot la proră Și-n larg sirenele plîngeau!* MINULESCU, VERS. 128. *Sirenele... personificau puterile subjugătoare și temute ale mării.* GALACTION, O. A. II, 433. *Costumul perlat... îi mărea splendoarea, dîndu-i fizionomia unei sirene abia uscată de spuma și valurile mării.* P. CONSTANT, R. 68, cf. SCRIBAN, D. *Iar dedesupt plesnește din coade o albă sirenă.* CĂLINESCU, O. II, 178.

Sudul mă atrage ca o chemare dulce de sirenă. RALEA, S. T. I, 261. *Sirenele se văd, ţinîndu-se după corabie.* BOGZA, C. O. 49. *Erau sîrenei pe mări, dar dispăruseră sirenele.* TUDORAN, P. 360, cf. DL, DM. *Reprezentarea sirenelor ca femei cu coadă de peşte a apărut în arta şi literatura de mai tîrziu.* DER. *S-au descoperit... piese de ceramică aurită, înfăţişînd... sirene cu liră, dansatoare, porumbei.* C. GIURESCU, P. O. 13. *E un fel de Faust ispitit de demon... ori un Ulise sedus de sirene.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 118, 13/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Ca termen de comparaţie) *O corabie franţeză, nouă, sprintenă şi cochetă ca o sirenă, îmi fermeca minţile prin forma ei uşoară şi elegantă.* ROM. LIT. 21/29. *Atrăgeau pe tineri în casa lor întocmai ca nişte adevărate sirene.* FILIMON, O. I, 147. *Se lungea mlădioasă în străveziul undelor, aidoma... unei sirene.* VOICULESCU, P. I, 15. *Rămase însă cu picioarele atîrnînd pe covor..., cu capul pe spate şi părul revărsat, ca o sirenă prizonieră pe uscat.* VINEA, L. I, 235. ✧ Fig. [Urmăreşte] *idealul omenirii întregi: perfecţionarea absolută, umbră care fuge veşnic dinaintea noastră, sirenă plină de toate farmecele, dar veşnic amăgitoare.* MACEDONSKI, O. IV, 74. ✧ Loc. adj. **De sirenă** = deosebit de frumos, încîntător, fermecător; amăgitor. *Cu un cîntec de sirenă, Lumea-ntinde lucii mreje.* EMINESCU, O. I, 196, cf. IVELA, D. M. *Avem nevoie să ne probăm... puterea noastră de rezistenţă la cîntecul de sirenă al atracţiilor plăcute.* RALEA, S. T. II, 191. *Putem distinge refuzul de a accepta servituţile unei senzualităţi picturale prea subordonate cîntecului de sirenă al culorii în sine.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/3. (Ironic) *Cred că... n-a dat dovadă de vigilenţă ascultînd cîntecul de sirenă al domnişoarei şefă de lucrări.* PREDA, R. 58. ✦ Reprezentare plastică a unei sirene **(I 1)**. [Trecea] *o butcă numai bronzuri şi poleieli, dinainte, de-a dreapta şi de-a stînga vizitiului, cu două sirene aurite, cu coadele încolăcite şi cu capetele căutînd spre două mîrţoage de cai.* GHICA, S. 498. *Capul sirenei e stilizat în suprafeţe unghiulare.* PÂRVAN, G. 417. ✦ Fig. Femeie seducătoare. *Postelnicul, fiind robit de această sirenă amăgitoare, nu putu să reziste.* FILIMON, O. I, 153, cf. BARCIANU, ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ (Ironic) *Poate că în curînd are să o audă fredonînd ceva, cum stă în obiceiul sfios al sirenelor de stradă.* VINEA, L. II, 160.

2. (În dicţionarele din trecut) Specie de batracieni cu corpul de forma unui şarpe. Cf. ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

II. 1. (Fiz.) Aparat format dintr-un disc cu mai multe găuri dispuse regulat, prin care trece un curent de aer, folosit pentru măsurarea înălţimii sunetului. Cf. PROT. — POP., N. D. *Sirena ne permite să numărăm vibraţiunile corespunzătoare sunetului produs de către dînsa.* PONI, F. 322, cf. IVELA, D. M., CADE, SCRIBAN, D. *Înălţimea sunetului se determină cu sirena.* MARIAN — ŢIŢEICA, FIZ. II, 56, cf. DL, DM, DN², DEX.

2. Aparat care emite sunete de intensitate mare şi de frecvenţă constantă sau reglabilă, folosit pentru semnalizare în navigaţie, în fabrici, în circulaţia rutieră, în cazuri de alarmă etc.; p. ext. sunet emis de acest aparat. *Sirenele vapoarelor româneşti cheamă vijelioasele trenuri din depărtările Apusului.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 236. *Apoi sirena locomotivei a şuierat prelung.* REBREANU, I. 474. *Automobilul stopă... Grigore... auzise zgomotul eşapamentului şi semnalele sirenei.* id. R. I, 153. *În zări oraşul urlă cu hohote viclene, ... În ţipete de trîmbiţi, în şuier de sirene.* AL. PHILIPPIDE, S. 65, cf. RESMERIŢĂ, D., IVELA, D. M. *Marea Îşi împleteşte respirarea Cu al sirenelor ecou.* MINULESCU, VERS. 14. *De la o fabrică sirena sună.* D. BOTEZ, F. S. 36. *Ţipetele fluierătoarei... deveniră puternice ca strigătele disperate ale unei sirene de fabrică.* SAHIA, N. 107. *Am fost smulşi din casă de sirenele fabricilor din împrejurimi.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 9, cf. ABC MAR. *Suna sirena şi intram pe poarta neagră de fier, pierzîndu-mă în vîrtejul... muncitorilor.* VLASIU, D. 44. *Din pragul secţiilor aprozii urlă şi se ţinguie, ca geamandurile şi ca sirenele în ceaţă.* TEODOREANU, M. III, 124. *Vîntul... aducea ecouri de fluiere şi sirene de la vapoarele care intrau în port.* BART, E. 44. *Dinspre mare Sirena unui vas mugi să plece.* PILLAT, P. 190, cf. SCRIBAN, D. *Sirenele care şuieră strident şi nostalgic vestesc vapoare care pleacă ori vapoare care vin.* RALEA, S. T. I, 265, *Într-o zi, sirenele fabricelor au sunat nebuneşte.* BOGZA, C. O. 308. *O fabrică din apropiere îşi cheamă cu sirena lucrătorii.* STANCU, R. A. V, 264. *Camioane şi autobuze ... se năpusteau asupra lor, guiţînd din claxoane şi din sirene.* V. ROM. februarie 1954, 63. *Fiind zi de sărbătoare, fabricile din cartier... nu trimit în urechi larma ciocanelor, ţiuitul sirenelor.* PAS, Z. II, 119. *Sirena cheamă, dă de veste, Ca muncitorii toţi s-auză.* BENIUC, V. A. II, 279. *Departe, se aude sirena unui vas.* H. LOVINESCU, T. 341. *La navigaţia de coastă, pe timp ceţos, sirena emite sunete scurte.* LTR³, cf. DL. *Sirena a ţipat de trei ori pentru noi Ca strigătul cocoşului pentru strigoi.* V. ROM. ianuarie 1957, 22. *Cînd sunau sirenele noi eram de mult în adăpost.* PREDA, M. S. 277. *Sirenele buciumă cu noi împreună, ... Cîntecul lor de chemare.* DEŞLIU, G. 19. *Sufla lung în trompetă şi... nu izbutea să scoată decît un fel de muget lung, ascuţit, ca de sirenă.* T. POPOVICI, SE. 461, cf. DM. *Sirenele uzinelor ţipau.* LABIŞ, P. 389. *La patru suna sirena de schimb şi plecau acasă.* BARBU, G. 83, cf. DER. *Sunetul sirenelor răscolea zările vineţii.* V. ROM. februarie 1963, 37. *Se aude un şuier de sirenă.* T iulie 1964, 64. *Erau singurele locuri unde vuietul sirenelor nu mai tulbura liniştea nopţilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 29/1. *Cînd sirena Griviţei a spart văzduhul de gheaţă... am simţit-o cum creşte şi uneşte cerul cu pămîntul.* ib. 1971, nr. 123, 6/1, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Învechit) Numele primului plan cu coarde verticale. V. pianină. Cf. IVELA, D. M.

— Pl.: *sirene.* — Şi: (învechit, **1**) **sirînă** s. f.

— Din ngr. σειρήν, lat. **siren, -enis**, fr. **sirène**, germ. **Sirene.**

SIRÉNI subst. pl. (Bot.; regional) Liliac (*Syringa vulgaris*). BORZA, D. 166.

— Din rus. **сирень**.

SIRENIÁN s. m. (La pl.) Ordin de mamifere acvatice cu corpul în formă de torpilă, cu coada dispusă în plan orizontal şi cu membrele anterioare transformate în lopeţi înotătoare (*Sirenia*); (şi la sg.) animal care face parte din acest ordin. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pronunţat: *-ni-an.* — Pl.: *sirenieni.*

— Din fr. **sréniens.**

SIRÉNIC, -Ă adj. Care aparţine sirenei **(1)**, de sirenă; (învechit, rar) sirenicesc. *Sirenica ta voce nu are asemănare Cu sonurile d-arpă, cu cîntecul uman.* FM (1846), 223²/31. *Departe, cînd cîntecul sirenic nu mai era primejdios bielului Ulise, mi-am întors capul spre ţara mea.* LUC. III, 220.

— Pl.: *sirenici, -ce.*

— **Sirenă** + suf. *-ic.*

SIRENICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Sirenic. *Să opească, să nu intre cu alită slobozenie... altfel cîntece sirenicești care omoară sufletul.* CRITIL, 101/11.

— Pl.: *sirenicești.*

— **Sirenă** + suf. *-icesc.*

SIRÉP, -EÁPĂ adj. v. **sireap.**

SIREPÍ vb. IV. Refl. (Învechit) A deveni sireap **(1)**; a se sălbătici **(2)**. *Ceia ce scîrbesc de se sirepesc şi se de pîrurea turbă.* CORESI, EV. 270, cf. SCRIBAN, D. ✦ Fig. (În forma *siripi*) A se răzvrăti **(2)**; a se aţîţa. *Deci muri Duca şi rămase Evdochiia cu coconii tineri*

de-i ocrotiia, ce de pripă se siripi bura trupască şi rădică furtună turbare de unda pohtelor. MOXA, 398/19.
— Prez. ind.: *sirepesc.* — Şi: **siripi** vb. IV.
— V. **sireap.**

SIREPÍE s. f. **1.** (Rar) Însuşire a unui cal sireap **(1)**; sălbăticie **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Învechit) Cruzime; răutate **(I 1)**. *Iară bogatul, el se uspăta în toate zilele... şi de beţie se grijiia el: atîta era sălbătăciia şi sirepiia bogatului.* CORESI, EV. 364, cf. 270. *Scoală-te, Doamne, de-i îngrozeaşte Şi sirepia le potoleaşte.* DOSOFTEI, PS. 47/20. *Mîrîndu-se... pentru răbdare... se premeniră din sirepie, să umiliră la inemă şi preimiră învăţătura lui cu ascultare.* id. v. s. noiembrie 180^{v}/32. *Atîta li-au înblînzit şi li-au domolit... cît din cea veache şi de fire a lor sirepie macar o picătură nu li-au rămas.* CANTEMIR, HR. 20, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.
— **Sireap** + suf. *-ie.*

SIRÉT s. n. v. **suretiu.**

SIRG s. n. v. **sîrg.**

SIRGUÍ vb. IV v. **sîrgui.**

SIRGUINCIÓS, -OÁSĂ adj. v. **sîrguincios.**

SIRGUÍNŢĂ s. f. v. **sîrguinţă.**

SIRIÁC, -Ă s. m. şi f., adj. (Rar) **1.** S. m. şi f. Persoană care aparţinea unor populaţii din vechea Mesopotamie; (învechit, rar) siriianin. Cf. BARCIANU.

2. Adj. Care aparţine siriecilor **(1)**, privitor la sirieci; (învechit, rar) sirian **(2)**. Cf. VALIAN, V., BARCIANU. *Arabii şi evreii care îi însoţesc în Spania mijlocesc apusenilor cunoştinţa unora din izvoarele cele mai de scamă ale culturii greceşti, pe care ei înşişi le studiaseră mai întîi în traducerile siriace.* VIANU, L. U. 13. *Un text siriac indescifrabil.* BARBU, PRINC. 127. ✦ (Substantivat, f.) Limbă din familia afro-asiatică, ramura semitică, vorbită de sirieci **(1)** şi folosită astăzi ca limbă liturgică de catolicii şi iacobinii sirieni, precum şi de alte biserici.
— Pronunţat: *-ri-ac.* — Pl.: *sirieci, -ce* şi (rar) *siriaci, -ce.*
— Din fr. **syriaque.**

SIRIÁN, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte din populaţia de bază a Siriei sau care este originară de acolo. V. s i r i a n c ă. Cf. VALIAN, V., CADE. *Au fost mari metafizicieni şi în acelaşi timp greci, sirieni sau egipteni.* în PLR II, 623, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care aparţine Siriei sau sirienilor **(1)**, privitor la Siria sau la sirieni, originar din Siria; (învechit) sirienesc, (învechit, rar) siriac **(2)**. *Musulmanii sirieni luară regatul Armeniei Mici.* IORGA, C. I. I, 199, cf. CADE. *N-au făcut decît să-şi însuşească... o gîndire care sub raportul indicelui etnic înseamnă gîndire grecească, siriană sau egipteană.* în PLR II, 623. *În necurmat frecuş... cu samsarii greci, palestinieni şi sirieni, învăţase toate chichiţele.* C. PETRESCU, A. R. 97. *Era bustul unui adolescent..., o arătare imberbă de arhonte sirian.* VINEA, L. I, 398. *Limba siriană a murit încă de prin secolul al VIII-lea.* GRAUR, I. L. 207. ✦ (Substantivat, f.) Limbă din familia afro-asiatică, ramura semitică, de origine arabă, vorbită de sirieni **(1)**. *Ea nu trebuie confundată cu actuala siriană, de origine arabă.* GRAUR, I. L. 207, cf. DL, DM, DEX.
— Pronunţat: *-ri-an.* — Pl.: *sirieni, -e.*
— **Siria** (n. pr.) + suf. *-an.* Cf. fr. s y r i e n.

SIRIÁNCĂ s. f. (Rar) Siriană, v. s i r i a n **(1)**. Cf. VALIAN, V. *Eu sînt siriancă şi el e arab.* TUDORAN, P. 292.
— Pronunţat: *-ri-an-.* — Pl.: *sirience.*
— **Sirian** + suf. *-că.*

SIRÍC s. n. v. **şiric.**

SIRICEÁ s. f. v. **săricică.**

SIRIENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit; în sintagma) *Limbă sirienească* = siriană, v. s i r i a n **(2)**. *Galileanii... nemica alta nu ştiia, decît limba sirienească.* CORESI, EV. 332. *Grăie în limba săreniască şi cu ace limbă şi înfricoşata judecată va fi* (cca 1750). GCR II, 65/26. [Limba] *sirienească şi haldească au pierit.* GENILIE, G. 148/14.
— Pronunţat: *-ri-e-.* — Pl.: *sirieneşti.* — Şi: **săreniésc, -eáscă, sirineiésc, -eáscă** adj.
— **Sirian** + suf. *-esc.*

SIRIENÉŞTE adv. (Învechit) în siriană, v. s i r i a n **(2)**. *De va zice cineva fratelui său „rakha" sirieneşte, iară în limba noastră se spune „tu"* (a. 1644). GCR I, 113/14. *„Ada"... însemnează izvor, veselie, iar sirieneşte „păşune".* ASACHI, L. 34^{1}/29.
— Pronunţat: *-ri-e-.*
— **Sirienesc** + suf. *-eşte.*

SIRIIÁN s. m. v. **sirilanin.**

SIRIIÁNIN s. m. (Slavonism învechit, rar) Persoană care aparţinea unor populaţii din vechea Mesopotamie; (rar) siriac **(1)**. *Ce se rădică şi mearse spr-inşii împăratul siriianinilor, de-i strică şi munci ei.* CORESI, EV. 155. *Înţelease aceasta împăratul siriianilor şi întrebă neşte bătrîni de cei prădaţi. Milca... au născut ficiori... Hus... şi Camuel, tatăl siriianilor.* PO 72/18.
— Pronunţat: *-ri-ia-.* — Pl.: *siriianini.* — Şi: **siriián** s. m.
— Din slavonul сирианинъ.

SIRIMÁN, -Ă adj., s. m. şi f. v. **sărman.**

SIRIMĂNÍE s. f. v. **sărmănie.**

SIRÍN s. n. v. **şirin.**

SIRÍNĂ s. f. v. **sirenă.**

SIRINDERÍCĂ s. f. (Bot.; regional) Lămiiţă *(Philadelphus coronarius).* Cf. GRECESCU, FL. 230, ŞĂINEANU^{2}, TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, ENC. AGR., BORZA, D. 129.
— Etimologia necunoscută.

SIRINEIÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **sirienesc.**

SIRÍNGĂ s. f. v. **seringă.**

SIRIOÁRĂ s. f. v. **surioară.**

SIRÍP s. n. v. **şurub.**

SIRIPĂ^{1} s. f. (Bot.; regional) Muştar de cîmp *(Sinapis arvensis).* Cf. BORZA, D. 161.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **siripăţ** (accentul necunoscut) s. m. ŞEZ. X, 61.
— Lat. **siuapi(s).**

SIRÍPĂ^{2} s. f. v. **risipă.**

SIRIPĂŢ subst. v. **siripă^{1}.**

SIRIPÍ^{1} vb. IV v. **risipi.**

SIRIPÍ^{2} vb. IV v. **sirepi.**

SIRIPÍT, -Ă adj. v. **risipit^{2}.**

SIRIPITÚRĂ s. f. v. **risipitură.**

SIRISĂU s. n. v. **ferăstrău.**

SIRISĂUÁŞ s. n. (Regional) Diminutiv al lui s i r i s ă u (Boiu Mare — Baia Mare). Cf. ALR SN II h 553/272. *Sirisăuaş de mînă.* ib.

— Pl.: ?
— **Sirișău** + suf. *-aș*.

SIRIȘÁG subst. (Regional) Speranță (Crișcior — Brad). Cf. PAȘCA, GL. *N'u mai avem sirișag de ploaie.* id. ib.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

SÎRIȚĂ s. f. (Prin Olt. și prin Munt.) Oaie de doi sau de trei ani care a fătat și care are lapte; (popular) mînzare (**I 1**), (regional) mînzată (v. mînzat **1 3**). Cf. H IV 145, ALR II/928. ✦ (Adjectival; despre oi) Cu lapte. *Oaie sîriță.* COMAN, GL., cf. ALR I 1 778/890, 900, 922, 926, 940. *Am cinci oi sîrițe.* CV 1951, nr. 1, 37.
— Pl.: *sîrițe* și *sîriți* (ALR I 1 778/890, 900, 926).
— Din bg. **сирица**.

SÎRMALÁ s. f. v. **sermaia**.

SÎRMÁN, -Ă adj., s. m. v. **sărman**.

SÎRMANÍCĂ adj. v. **sărmănel**.

SÍRMĂ s. f. v. **sîrmă**.

SÎRMEÁ s. f. v. **sermaia**.

SÎRMIÁ s. f. v. **sermaia**.

SÎRNIC s. n. v. **sîrnic**[1].

SIROÁNE s. f. pl. (Regional) Curele colorate folosite în ornamentarea șerparelor (Sibiel — Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.
— Etimologia necunoscută.

SIRÓC subst. sg. v. **siroco**.

SIRÓCO subst. sg. Vînt cald și foarte uscat care bate în țările mediteraneene dinspre deșerturile Africii de Nord și ale Arabiei. *Bate siroco.* HELIADE, L. B. II, 33/16. *Unele ţeri pătimesc prin întrarea din timp în timp a vînturilor vătămătoare: așa Italia prin siroco..., Spania prin solano.* ELEM. G. 38/11. *Sînt unele vînturi... foarte nesănătoase și vătămătoare, precum: solano și siroco în Europa.* GENILIE, G. 109/13, cf. VALIAN, V. *Deosebite vînturi însemnate prin însușiri vătămătoare sînt: siroco,... samun.* STAMATI, F. 169/5, cf. POLIZU, ANTONESCU, D. *Cînd sciroco se apropie, aerul devine piclos... și căldura devine chinuitoare.* MEHEDINȚI, G. F. 50, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era aci... cu obrazul subțire, tăbăcit, ars de toate vînturile lumii, de alizee și musoane, de siroco și vînturile șuierătoare ale Sudanului.* C. PETRESCU, O. P. II, 42. *Siroco se resimte în Franța, unde produce ridicări anormale de temperatură.* ENC. AGR., cf. SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Scris și: (după fr.) *sirocco.* — Și: (rar) **scirócco**, (învechit) **siróc** (VALIAN, V., POLIZU, ANTONESCU, D.) subst. sg.
— Din fr. **sirroc(c)o**, **siroc**, it. **scirocco**.

SIROCÓL subst. Sirop de tuse care conține gaiacol. *Acestea se folosesc sub formă de sirocol.* BELEA, P. A. 269, cf. SFC V, 63, FORM. CUV. I, 164.
— **Sirop** + **gaiacol**.

SIROMÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **sărman**.

SIRÓP s. n. (De obicei cu determinări introduse prin prep. „de" care arată felul produsului) Soluție (densă) obținută din zahăr cu apă sau cu suc de fructe sau de plante, întrebuințată ca băutură răcoritoare (de obicei în amestec cu sifon), ca adaos la pregătirea unor dulciuri sau, în farmacie, la prepararea unor medicamente; (regional) mursă[1] (**1**). *Scoate vulcă dupe obiceai și o îndulcește cu șirop lung.* MÎNCĂRILE, 109/16. *Precum iaste siropu de micșunele..., de măc.* MEȘT. DOFT. I, 57[v]/10. *Șiropuri de lămîie, de migdale* (a. 1811). IORGA, S. D. VII, 51. *Să arată modul... cu care se poate face sirup și zahăr din mustul cel dulce al tuleilor de cucuruză.* ÎNV. ZĂH. 1/2, cf. DZ 6/20. *Dintru acestea să face... sirop pentru facerea zahărului.* BELDIMAN, Î. 11[v]/18. *Îndată după ce să nasc pruncii să li se dea sirop de revent.* CHIRIACOPOL, D. Î. 105/1. *Să se dea... untul de migdale dulci... înjumătățit cu sirop de revent.* PISCUPESCU, O. 214/9. *Să se amestece ... cu patru dramuri de sirup de roșcove.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 137/4, cf. I. GOLESCU, C. *Să se amestece... sirop de cicoară.* PR 13/12. *Să se puie într-o linguriță cu puțină miere sau sirop... sau apă curată.* VEISA, I. 41/22. *La un control strașnic vor fi supuse... praful de zahăr și siropul din drojdiile zaharului.* CR (1836), 4[1]/16. *În strecurătura lor... adăogăm... sirup de nalbă mare.* S. BĂRB. 26/21. *Floarea să întrebuințează la ceai, iar bobițele cele coapte pentru sirup.* J. CIHAC, I. N. II, 88/13. *Are a lucra șurop de grîu, pentru înființarea zahărului* (a. 1837). DOC. EC. 669. *Cel mai bun rom... să capătă din sirupul de zahăr.* ALBINEȚ, M. 144/23. *Siropul se va scurge, zahărul se usucă și se pune la un loc călduț.* FILIPESCU, D. II, 201/13. *Să preînnoiască toate doctoriile, scoțînd ecstracturi, ... siropuri... din cîte buruieni sau flori supuse stricăciunii.* REGUL. ORG. 540/8. [Se iau] *cîte 25 picături seara și dimineața într-un sirop.* CORNEA, E. II, 27/28. *Ca să cunoască greutatea musturilor și a siropurilor, se slujește cu un instrument.* BREZOIANU, A. 618/15. *Păstrează acest sirop în pimniță.* MAN. SĂNĂT. 176/8. [I-a dat] *o cutie în care era două siropuri.* NEGRUZZI, S. III, 403. *Spiferii fac sirop de dracilă.* I. IONESCU, B. C. 70/9, cf. LM, BARCIANU. *Siropurile sînt întrebuințate de către orășeni.* N. LEON, MED. 157, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Cine vinde coloniale, ... n-are și ierburi și siropuri și praf uri.* IORGA, C. I. II, 176. *Siropurile să întrebuințează foarte mult în medicină cu scopul de a masca gustul neplăcut al unor medicamente.* BIANU, D. S., cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îi trînti dinainte ceașca de cafea și paharul de sirop.* C. PETRESCU, Î. II, 245. *Purta pe umeri o vîlvătaie roșie de cocoșei de zahăr umpluți cu sirop.* I. BOTEZ, B. I, 64. *Transportă în această grădină... sirop, gustări..., șprit.* TEODOREANU, M. III, 207. *Siropul de zmeură e răcoritor și bun în toate boalele molipsitoare.* VOICULESCU, L. 289. *Doctoria nu face parale, ca și sticlele de siropuri contra tusei.* SADOVEANU, O. XX, 395, cf. ENC. AGR. V, 490, SCRIBAN, D. *Îmi plăcea... siropul de zmeură cu sifon.* BLAGA, H. 6. *Sînt precipitate care... opresc alcoolizarea vinului și-l păstrează vreme dulce ca un sirop.* RALEA, S. T. III, 244. *În cafenele ... cerea un sirop și-l plătea numaidecît.* STANCU, R. A. II, 332. *Ceruse... să aibă gentileța a-l servi cu un sirop.* PAS, L. II, 128, cf. LTR[2], DL, DM. *Se dă... la foc iute și se ține pînă se leagă siropul.* S. MARIN, C. B. 310. *Pe mine mă ruga să-i fac cîte un sirop, o citronadă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 119, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX, A III 19. ✧ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Se găsesc... preparate sub formă de bromoval... sau sedonal sirop.* BELEA, P. A. 267. ✧ Fig. *„Păstorița" e năclăită într-un sirop idilic.* T iunie 1969, 95.
— Pl.: *siropuri.* — Și: (învechit și regional) **sirúp**, (învechit) **șiróp**, **șuróp**, (regional) **sirúe** (CV 1951, nr. 5, 25), **țirúe** (GREGORIAN, CL. 63) s. n.
— Din ngr. σιρόπι, rus. **сиропъ**, fr. **sirop**, germ. **Sirup**, magh. **szirup**.

SIROPÁ vb. I. Tranz. (Rar; complementul indică dulciuri, băuturi etc.) A îmbiba cu sirop; a amesteca cu sirop. Cf. DM, DN[2], M. D. ENC.
— Prez. ind.: *siropez.*
— V. **sirop**.

SIROPÁRE s. f. Defect în fabricarea marmeladei, care constă în curgerea de sirop din ea. Cf. LTR[2]. *Dacă ... echilibrul acestui conglomerat e distrus, se obține o siropare în urma sinerezei care poate conduce la exsudarea siropului dinăuntrul celulelor lui.* ib.
— Pl.: *siropări.*
— V. **siropa.**

SIROPÁT, -Ă adj. (Rar) Care are (mult) sirop, cu sirop; însiropat. Cf. DM. ◇ Fig. *Comentariul însă suferea de logoree și era așa de siropat că ar fi tăiat chiar și entuziasmul celui mai pasionat țesător din Cisnădie.* CONTEMP. 1970, nr. 1 225, 5/1.
— Pl.: *siropați, -te.*
— V. **siropa.**

SIROPÓS, -OÁSĂ adj. (Despre lichide) Care are gustul sau consistența siropului. Cf. I. GOLESCU, C. *Phosphorul piere puțin câte puțin și dă naștere unui lichid sirupos.* MARIN, PR. I, 151/8. *Vine un moment în care combinațiunea devine siropoasă și apoi mai solidă.* MAN. SĂNĂT., 115/1, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Despre creații artistice, mai ales literare, despre manifestări etc. ale oamenilor) Plin de sentimentalism dulceag. *Nu era nici metaforă, nici alegorie, nici efect de siropoasă literatură.* TEODOREANU, M. II, 506, cf. III, 27. *El rupe vălurile roze și împrăștie iluziile siropoase, care... fac din oameni maturi... domnișoare suave de pension.* RALEA, S. T. I, 51. *Plutește greu în paginile acestei „literaturi"... paseismul siropos, idealizarea searbădă, transfigurarea idilică a trecutului.* V. ROM. ianuarie 1954, 198. *Aspectul ei de stareță războinică și cuminte... îi înțesnea și mai mult mironosițele ei siropoase și blajine.* VINEA, L. II, 13, cf. DL, DM. *Izbucnește din întuneric un cîntec siropos cu gondolieri.* T decembrie 1964, 48. *Un subiect... desuet, de operetă siropoasă.* CINEMA, 1968, nr. 1, IX. *Tematica [este] adeseori incoloră, siropoasă, banală.* M 1968, nr. 5, 9, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *siropoși, -oase.* — Și: (învechit) **sirupós, -oásă** adj.
— **Sirop** + suf. *-os.* Cf. fr. sirupeux.

SIRSINÉLE s. f. pl. v. **sisinel.**

SIRTÁR s. n. v. **sertar.**

SÍRTĂ s. f. (Învechit) Banc de nisipuri mișcătoare. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D.
— Pl.: *sirte.*
— Din fr. **syrte.**

SIRTĂRÁȘ s. n. v. **sertăraș.**

SIRTĂRÉL s. n. v. **sertărel.**

SÍRTO subst. (Regional) Numele unui dans popular care se joacă în timpul nunții; melodie după care se execută acest dans. *La românii din toate părțile, de-ndată ce s-a săvîrșit masa de cununie, toți nuntașii se prind la joc, ce durează pînă-aproape de către seară, cam cu următoarele jocuri: ... sălțata, ... sirto.* SEVASTOS, N. 282, cf. SCL 1960, 44, 45.
— Etimologia necunoscută.

SIRÚC s. n. v. **sirop.**

SIRULÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se strădui (Somes Guruslău — Zalău). Cf. MAT. DIALECT. I, 215. *S-o sirulit și a făcut rost de mîncare.* ib.
— Prez. ind.: *sirulesc.*
— Etimologia necunoscută.

SIRUMÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **sărman.**

SIRÚP s. n. v. **sirop.**

SIRUPÓS, -OÁSĂ adj. v. **siropos.**

SIRVÁ vb. I v. **serba.**

SIS interj. v. **șiș**[1].

SISÁL s. m. **1.** (La sg. cu sens colectiv) Fibre textile obținute din frunzele de sisal **(2)**, folosite la fabricarea sforii, a unor țesături aspre etc. V. manila. *Între fibrele naturale au rămas cu aplicațiune mai importantă numai bumbacul..., manila, sisalul.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 17. *Din sisal se fac sfori, frînghii, cabluri.* LTR[2], cf. DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Fibra sisal are o rezistență mai mare ca a fibrei manila și este utilizată pentru sfori.* DER.
2. Plantă perenă textilă din familia amarilidiaceelor, cu tulpina foarte scurtă și frunze lungi, crescute în rozetă, cultivată în zonele calde și uscate pentru fibrele sale rezistente *(Agave sisalana).* Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: **(2)** *sisali.*
— Din fr. **sisal.**

SIȘĂÍRE s. f. v. **sisîire.**

SISIÁC s. n. v. **sisliac.**

SISIFIÁN, -Ă adj. (Rar) Sisific. *Două lacrimi se zvîrcoleau în ochii lui blînzi, plecați — regretul unei vieți cheltuite într-o trudă sisifiană.* REBREANU, I. 277.
— Pl.: *sisifieni, -e.*
— **Sisif** (n. pr.) + suf. *-ian.*

SISÍFIC, -Ă adj. Care se referă la Sisif; care are caracteristici sau condiții asemănătoare cu cele ale lui Sisif; p. ext. (despre muncă sau alte activități umane) care este istovitor, inutil și fără sfîrșit; (rar) sisifian. Cf. SCL 1964, 422. *Subiect și simbol, urcarea dealului unește în viziune transparentă de primitiv sisificul mit păgîn (aratul) cu golgota biblică (o cruce săpată în piatră).* CINEMA, 1969, nr. 3, 33. *Cultura luase pentru mine proporțiile balaurului din poveste: îi lai un cap și cresc două la loc, angajîndu-te într-o muncă sisifică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 93, 6/2, cf. DN[3].
— Pl.: *sisifici, -ce.*
— **Sisif** (n. pr.) + suf. *-ic.*

SISILÁC s. n. v. **sisliac.**

SISINÉL s. m. (Mai ales la pl.) **1.** Numele a trei plante erbacee: **a)** (și în sintagma *sisinel de munte,* BORZA, D. 140) plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu frunzele acoperite cu peri lungi mătăsoși, cu floarea solitară, albă sau trandafirie; oițe, omeluțe, (regional) vișină de munte (v. vișină) *(Pulsatilla alba).* Cf. GRECESCU, FL. 27, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 140; **b)** dediței *(Pulsatilla pratensis).* Cf. GHEȚIE, R. M., GRECESCU, FL. 27, 28, ȘĂINEANU[2], BIANU, D. S., PANȚU, PL., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 140, M. D. ENC., BOCEANU, GL.; **c)** dediței *(Pulsatilla vulgaris).* Cf. RESMERIȚĂ, D.
2. (Regional; în forma *sisînel)* Dumbravnic *(Melittis melissophyllum)* (Jiana — Drobeta Turnu Severin). Cf. ALR I 1 944/856.
3. (Regional; în forma *sisinel)* Siminoc **(1 a)** *(Helichrysum arenarium)* (Cerneți — Drobeta Turnu Severin). Cf. ALR I 1 906/850.
— Pl.: *sisinei.* — Și.: (regional) **sirsinéle** (PAMFILE, DUȘM. 97) s. f. pl., **sisănél** (BORZA, D. 140, BOCEANU, GL.), **sisînél** (ALR I 1 906/850) s. m.
— Etimologia necunoscută.

SISIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SISIRÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A imita vorbirea grecilor, pronunțînd adesea sunetul „s"

(în loc de „ș"). *Transilvanenii avînd împrejurul lor limbi mai aspre mai la toate verburile ălăluiesc și urruiesc, noi aci fiind mai familieri cu limba grecească ne-am învățat să sisiriim.* CR (1832), 345 2/17.

— Prez. ind.: *sisiriesc.*

— Formație onomatopeică.

SISILÉȚ subst. v. **șușlete.**

SÍSMIC, -Ă adj. v. **seismic.**

SISMOGRÁF s. n. v. **seismograf.**

SISMOLÓGIC, -Ă adj. v. **seismologic.**

SISMOLOGÍE s. f. v. **seismologie.**

SISMOTERAPÍE s. f. v. **seismoterapie.**

SISTÁ vb. I. Tranz. (Folosit și absol.) (Livresc; complementul indică acțiuni, lucrări etc.) A întrerupe: a înceta (temporar sau definitiv); a suspenda. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Sistez executarea conclusului făcut de comitetul țării.* SBIERA, F. S. 270, cf. ALEXI, W. *Etatea înaintată și sănătatea slăbită mă silesc... să sistez această revistă.* în PLR I, 215. *Trebuie să sistezi numaidecît lucrările în galeria cea nouă.* AGÎRBICEANU, A. 323. *Iubite amice, fii așa de bun și sistați puțin în chestiunea capitală care ne preocupă.* SADOVEANU, O. XIX, 350. *Apariția diferenței de potențial de contact... sistează automat plecarea ionilor de pe metal.* CIȘMAN, FIZ. II, 305. *S-a tras semnalul de alarmă la timp și lucrarea a fost sistată.* H. LOVINESCU, T. 332, cf. DL, DM. *A inundat mai ales porțiunea... unde au sistat lucrul.* T iulie 1964, 64. *Inițiase niște întîlniri între realizatori și cronicari. Păcat că au sistat.* CINEMA, 1968, nr. 1, III, cf. T ianuarie 1969, 5. *Crucea Roșie Internațională a sistat ... zborurile avioanelor care transportau ajutoare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 097, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Dincolo însă s-au sistat expozițiile din prudență.* T iulie 1964, 53.

— Prez. ind.: *sistez.*

— Din lat. **sistere.** Cf. germ. sistieren.

SISTÁLTIC, -Ă adj. (Franțuzism învechit) Sistolic. Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D.

— Pl.: *sistaltici, -ce.*

— Din fr. **systaltique.**

SISTÁRE s. f. (Livresc) Acțiunea de a sista și rezultatul ei; întrerupere; încetare (temporară sau definitivă); suspendare. *Colegiul... nu află îndestulătoare motivele invocate de mine pentru sistarea prelegerilor.* SBIERA, F. S. 318. *Barițiu continuă numărul anilor dinainte de sistarea foii* (a. 1895). PLR I, 288. *Sistarea obligațiunii de plata pensiei.* COD. PEN. R. P. R. 477, cf. DL, DM. *Aveau pesemne motive temeinice să creadă că nu sistarea alocației l-ar determina pe nepot să renunțe la savorile repetării anilor de studii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 97, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sistări.*

— V. **sista.**

SISTÉM s. n. (De obicei urmat de determinări care arată apartenența, conținutul specific sau scopul urmărit)

1. (Predomină ideea de formă de organizare, de coordonare a unui ansamblu) **1.** Mod de organizare și de conducere a vieții economice, politice și sociale a unui stat: formă de guvernămînt a unui stat, regim **(1)**; (rar) orînduire **(4)**. V. formație. *Cită ticăloșie și nestatornicie la toată sistima țării, și vrednică de toată hula micșurarea la toată partea boierească au adus* (a. 1774). URICARIUL, VI, 425. *Să aducă la ai lor sînpatrioți vești de bucurie și statornice temelii a sistimei cei viitoare* (a. 1787). ib. 255. *Spania să apropie a-și organisi o mare prifacere în sistemul guvernului său.* AR (1829), 67¹/16. *Sistema feudală a veacului de atunci nu ierta unui negustor neatîrnarea pe care veacurile noastre... i-a asigurat-o.* FM (1842), 133²/33. *Asta-i neapărată urmare a sistemului guvernului de astăzi* (a. 1848). URICARIUL, X, 4. *Avuse ocaziune de a studia și a cunoaște sistema de atunci a statorilor Europei.* BARIȚIU, P. A. I, 356. *Vai de verice sistem guvernamental care, în loc de a-i îmbunătăți treptat pe oameni, caută cum să-i corumpă mai bine.* MAN. SĂNĂT. 3/27. *Sistema guvernului Moldovei și al Țării Românești se potrivia... cu planurile sale de întindere asupra Orientului.* ROM. LIT. 265²/31. *Nici unul, nici altul n-a conservat sistemul de despotism.* ARISTIA, PLUT. 96/1. *Românii... au adoptat sistemul monarhic constituțional.* GHICA, C. E. II, 471. *În sistemul constituțional interesul unei camere este de a fi compusă din reprezentanții tuturor ramurilor vieții publice.* MAIORESCU, D. I, 117, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Situații... construite într-un vehement pamflet împotriva sistemului capitalist.* T mai 1964, 100. *Succesele obținute de poporul nostru... contribuie la întărirea sistemului socialist mondial.* GÎ 1964, nr. 928, 2/3. *Polițistul trebuie să cîștige indiferent de calitățile sale personale, pentru că el acționează în numele unui sistem.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 97, 28/4. ✧ *Sistem social* = totalitatea raporturilor stabilite între oameni în societate. *Sistemul social fiind zguduit în temeliile lui... spiritul proprietarilor și-a schimbat direcția.* BREZOIANU, A. 360/5. *Universitatea... este în realitate un sistem social de funcții sociologice, politice și etice.* D. GUSTI, P. A. 188. *Sistem economic* = mod de organizare a producției și a repartiției bunurilor materiale într-o societate. *Baza economiei în Uniune o formează sistemul economic socialist.* SADOVEANU, O. XX, 360. *De o jumătate de secol capitalismul a încetat să mai fie singurul sistem economic.* GÎ 1968, nr. 928, 2/3.

2. Ansamblu de idei (științifice, filozofice, politice etc.) care, prin organizarea lor logică, alcătuiesc un tot unitar. V. concepție, doctrină, învățătură, teorie[1] **(1)**. *După sistima lui Copernic.* GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. Ș. 279. *Sistemă zicem că iaste grămada adevărurilor într-a sine cu bun rînd legate.* MICU, L. 187/21. *Ramurile acestei științe... se lămuri de frantezul... a căria sistimă se urmează prin sîrguința învățaților și păzăște necontenit spre a sa deplinire.* AR (1829), 32²/36. *Cel mai nenorocit e... acela ce e mai vrednic de osîndă, căci, în sistema sa, el nu cunoaște altă fericire decît virtutea.* PLEȘOIANU, T. I, 201/26. *S-au făcut nenumărate teoretice și practice sisteme și metoade.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 97/29. *Scopul nostru nu este de a ne adînci într-o mulțime de păreri și sisteme filozofice.* CR (1832), 279²/28. *Au scos la lumină această sistemă pentru cea întîiaș dată la anul 1825.* VEISA, I. II/11. *Se organiză două clase... după sistema lui Lancastru.* ASACHI, Î. 4/5. *Cel ce judecă bine își va alege ce e mai bun, celui fără judecată nu-i vor ajuta nici sistemele.* DESCR. AȘEZ. 92/31. *Astfel de sisteme se numesc utopii sau visuri.* CALENDAR (1850), 74/21. *Din aceste idei ea face judecăți..., teorii, un sistem.* BREZOIANU, Î. 117/24. *Mineralogia mai nu era o știință înaintea numeroaselor analize himice ale ilustrului prusian... ale căruia cercetări au aruncat multe lumini asupra sistemului lui Werner.* MARIN, PR. I, V/28. *Prin acest chip împărțind natura în mai multe ramuri, ar fi mai lesne... să se îndeletnicească un om... numai cu un ram, și-apoi adunînd rezultatele observațiilor tuturor să se orînduiască într-o sistemă.* STAMATI, F. 2/3. *Colegii și susținătorii sistemei sale politice au fost siliți a se retrage.* BARIȚIU, P. A. II, 14. *Cosul își sprijinea sistema... pe o logică ce i se părea dreaptă.* RUSSO, S. 96. *Fizica... a fost mai mult o sistemă filozofică ieșită din studia speculativă a ideilor abstracte.* BARASCH, M. I, 4/20. *Doctrina... asupra căreia este fondat sistemul lui Platon, aruncă în opera sa... obscuritate.* ARISTIA, PLUT. LXXXIX₂/9. *Cu cît o carte era plină de sisteme, cu cît era mai neînțeleasă, cu atît se părea mai*

frumoasă și mai sublimă. ROM. LIT. 101²/13. *Cine iese cu aceste idei nu ne spune nimica nou, cînd le combină însă bine și le predestină ordinea ne face să credem că are un metod, o manieră de a proceda în sistema sa.* GHICA, A. 683. *Știința istorică nu poate agiunge la o mare doză de certitudine, dacă nu va fi strîns legată, după sistema lui August Comte, cu toate științele pozitive.* HASDEU, I. C. I, 192. *Religiunile sînt sistemele metafizice ale omului, în primele perioade ale dezvoltării sale.* CONTA, O. F. 348. *Împărtesc a lor gîndire pe sisteme numeroase.* EMINESCU, O. I, 36. [A primit] *formularea științifică ajungînd sistem filozofic.* GHEREA, ST. CR. I, 52. *Spiritul modern a ajuns să formeze... din lumea din afară un sistem, un lanț în care inelele sînt strîns legate.* IONESCU-RION, S. 125. *Zola n-a creat nici o școală, nici un sistem.* DEMETRESCU, O. 165. *A hotărît... să inventeze un sistem pedagogic.* ANGHEL, PR. 70. *Ne expune... întregul sistem politic al marelui rege get.* PÂRVAN, G. 78. *Viața merge mereu înainte, nepăsătoare, sfișiind nu numai sistemele savanților, ci chiar mințile oamenilor* REBREANU, P. S. 122. *Scopul* [este]... *a nimici sistemele lingvistice raționaliste.* IBRĂILEANU, SP. CR. 24, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nimeni n-a expus cu mai multă luciditate sistemele marilor cugetători.* LOVINESCU, C. IV, 145. *Un sistem de filozofie e... frumos sau nu e nimic.* CAMIL PETRESCU, U. N. 84. *Izbuti-va biserica să elimine sau să încorporeze aristotelismul în sistemul dogmaticei sale?* OȚETEA, R. 186. *Orice artă este un sistem de vederi asupra lumii, o ideologie.* în PLR II, 656. *Este... constructorul unuia dintre marile sisteme filozofice.* VIANU, P. 85. *Proverbele sînt... frînturi de sisteme filozofice.* BLAGA, Z. 317. *Nu toate sistemele care pun la baza vieții morale plăcerea sau utilul se pun pe un teren subiectiv.* RALEA, S. T. II, 240. *Omenirea a mai născocit cîteva sisteme filozofice.* BOGZA, A. î. 428. *Ideologia socialistă este sistemul de concepții al proletariatului revoluționar.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 9, 25. *Mulți diriginți... se lasă furați de perspectiva închegării unui sistem moral în fiecare lecție.* GÎ 1968, nr. 932, 3/2. *În funcție de răspunsul pe care îl dau la problema fundamentală a filozofiei, sistemele filozofice se împart în materialiste și idealiste.* DER, cf. M. D. ENC.

3. (Astron.; astăzi rar; în sintagmele) *Sistemul lumii* (ori *lumesc*) sau (învechit) *sistemă a lumei* = mod în care se credea, în antichitate, în evul mediu și la începutul timpurilor moderne, că sînt dispuse planetele și stelele în univers; ansamblul universului. *Știința ce ne învață a cunoaște trupurile cerești și adevărata sistemă a lumei se numește astronomie.* ELEM. G. 4/16. *A crede cineva că Numa a cunoscut sistemul lumei este cu anevoie.* ARISTIA, PLUT. LXXXVI/28. *Tablele erau pline de schemele unei sisteme lumești imaginare.* EMINESCU, P. L. 35. *Sistemul lumii, conceput de ilustrul matematician Newton, e astăzi pus în discuțiune.* MARINESCU, P. A. 36, cf. DER. *Sistem planetar* v. planetar **(I)**. *Sistem solar* sau (învechit) *sistema sorească* (ori *soarelui* sau *de sori*) = ansamblu de corpuri cerești format din soare, din planetele care gravitează în jurul lui, precum și din comete din corpuri meteoritice, din gazul și pulberea interplanetară. *Sînt niște sisteme de sori de negrăită mărime.* EPISCUPESCU, O. î. XLIII/12. *Sistima soarelui.* id. ib. 315/22. *Dară cometa întrînd în sistema soarelui umblă fără regulă.* SIBINEANU, C. 8/16. *Lumea văzută sau sistema sorească coprinde: pămîntul, luna și soarele.* GENILIE, P. 63/13. *Soarele cu toate trupurile cerești, luminate și încălzite prin dînsul, se numește sistema sorească.* RUS, I. I, 7/7. *Mișcarea sistemului solar al nostru înfățișîndu-ni-se ca un bal etern, neîntrerupt.* BARASCH, M. II, 83/7. *Soarele dimpreună cu cele alte stele care circulă împregiurul lui și cărora el le trămite lumina compun o totalitate care se numește sistemul solar.* DRĂGHICEANU, C. 8. *Elementele constitutive sînt aceleași în toate planetele sistemului nostru solar.* MAIORESCU, L. 158. *Era un timp cînd sistemul nostru solar nu era... organizat ca astăzi.* CONTA, O. F. 169, cf. CADE. *În fiecare fracțiune de timp și pămîntul, și sistemul solar... își schimbă poziția.* SADOVEANU, O. XIX, 399. *Sistemu solar se deplasează cu viteza de circa 20 km/s către un punct care se găsește în constelația Hercules.* LTR², cf. DL, DM. *Pămîntul este una din cele nouă planete care se rotesc în jurul soarelui și cu care formează împreună sistemul solar.* GEOLOGIA, 6. *Omul... se pregătește să pună piciorul pe Lună... sau pe alte planete ale sistemului nostru solar.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202. (Cu schimbarea construcției) *Mai gem și-acum în asprul meu suflet mineral, Cu fire de-aur smulse solarelor sisteme.* AL. PHILIPPIDE, S. 11. *Sistem stelar* sau (învechit) *sistemă stelească* = fiecare dintre grupurile de stele constituite în roiuri și în galaxii. *Și așa, toată steaoa fixă compune o sistemă stelească.* GENILIE, P. 81/29, cf. DER. ✦ P. ext. Ansamblu de corpuri cerești. *Întregi sisteme De nebuloase siderale Răsar din lumile spectrale.* MACEDONSKI, O. I, 54. *Dar, gata să-mi găsesc mormîntul Într-un sistem de constelații, Am revenit zburînd prin spații.* TOPÎRCEANU, P. O. 56.

4. Ansamblul unităților de măsură alcătuit din unități fundamentale și derivate. *Aceasta este sistema greotăților și a măsurătorilor.* HELIADE, A. 59/19. *Sistemul cel mai general de măsură... are la bază o unitate de lungime aleasă.* CLIMESCU, A. 201. *A făcut ca ... mai toate vechile sisteme de măsuri să dispară.* N. A. BOGDAN, C. M. 173, cf. CADE, LTR², DL, DER. ✧ *Sistem metric* v. metric **(II 1)**.

5. Clasificare (făcută pe baza anumitor criterii) a elementelor unui ansamblu (efectuată cu scopul de a facilita studierea lor); ansamblu ordonat și unitar rezultat din această clasificare. *Descrierea naturei care orată trupurile firești, după relativa lor treptăluire, este sistematică, și această orînduială este o sistimă.* J. CIHAC, I. N. 3/19. *Numărul plîntelor este așa de mare, încît... nu s-ar putea privi și cunoaște, din care pricină s-au alcătuit sisteme, în care să află, după orînduiala așezată, plîntele pînă acum cunoscute.* id. ib. 236/19. *Într-acest cap adoptăm împărțirile sistemului botanic.* BREZOIANU, A. 414/10. *Sistema lui Linné, numită sexuală, este primită mai de mulți spre deplina învățare a botanicei.* STAMATI, M. 29/9. *Fiecare clasă este împărțită în mai multe ordine. Acest sistem este lăsat acum, fiindcă metoda lui Linné este mai preferabilă.* BARASCH, I. N. 158/5. *Această definiție este îndestulătoare, fiindcă precizează exact locul speciei om în sistema zoologică stabilită de acel autor.* MAIORESCU, L. 127, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Așa-numitele categorii gramaticale... țin de sistemul gramaticianului și nu de al limbii.* PUȘCARIU, L. R. I, 15 cf. DER.

II. (Predomină ideea de unitate, de legătură structurală sau funcțională între elementele ansamblului) **1.** (Învechit; în formele *sistemă, sistim, sistimă*) Tagmă **(I)**. *Și la alta slăbiciune au adus toată sistima politicească, încît au și surpat cu totul împărăția lor* (a. 1791). IORGA, S. D. XI, 191. *Ar fi putut sistima toată a neamului boieresc a pune înainte cuvîntarea cea dreaptă* (a. 1805). URICARIUL., II, 130. *Domnul... împreunat cu mitropolitul și episcopii țării și cu sistema politicească a veliților boieri* (a. 1820). ib. I, 260. *Toată sistema adunării s-au împrăștiat în toate părțile munților* (a. 1821). GĂLDI, M. PHAN. 254. *Negăsind strădania norodului întemeiată... am fost silit să o caut în sistema negustorească.* GOLESCU, Î. 107. *Am citit aceea... anafora care au adus-o domniei mele sistima bisericească și politicească a pămîntului* (a. 1827). URICARIUL., II, 213. *Alegire de epitropi din boieri să să facă prin de iznoavă adunare... a toată sistima boierească din Botoșani* (a. 1828). IORGA, S. D. V, 279. *O favrică de cafea — care cafea este cercată de sistimul dohtoricesc pentru toată familia* (a. 1841). DOC. EC. 752.

2. (Anat.) Ansamblu de organe sau de țesuturi care au aceeași structură sau care contribuie la reali.

zarea aceleiași funcții în organism. V. aparat. *Sistema nervelor.* v. POPP, ap. URSU, T. Ș. 279. *Junghi ... risipit în sistema pieilor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 223/11. *În eare organ și sistimă se mai ținea scînteia vieții?* id. ib. 296/7. *Sistema oaselor ... este temelia făptuirii.* id. o. î. 94/19. *Pricina acestora este ... sistema nervelor.* POV. 8/2, cf. AR (1829), 137²/26. *Lucrează cu ... putere și în sistima nevrilor.* PLUSC, D. 21/18. *Instrumentul ... cu care funcțiile acestea lucră este sistema vaselor (inima, arterile și vinele).* ANTROP. 38/16. *Despre sistema nervoasă.* ib. 150/2. *Contagiul acesta lucrează mai cu seamă ... în sistema limfatică.* S. BĂRB. 12/6. *Cele patru temperamente atîrnă ... de la covîrșirea uniia sau altiia sisteme.* ALBINEȚ, M. 16/13. *Este vindecătoare de boalele ce se nasc din nelucrarea și amorțirea vaselor sistemului mistuirei.* ASACHI, L. 5²/16. *Plămînile și toată sistema vinelor ... se află într-o mișcare mai mare sau mai mică.* DESCR. AȘEZ. 29/11. *Aceste boale sînt o turburare a sistemei nevrelor.* ib. 107/6. *Au împărtășit copiilor o singulară slăbiciune ... a sistemei limfatice.* VASICI, M. 91/4. *Sistemul vinelor pulmonare, privite peste tot, pot fi asemuite unui copaciu.* KRETZULESCU, A. 404/2. *Cunoaște vîrsta calului de pe caracterii sistemului său dințelar.* BREZOIANU, A. 528/17. *Băile calde nu sînt potrivite ... pentru acei slabi la sistema mușchilor.* FĂTU, D. 63/13. *Sistemul nervos nu ar putea să se întărîte fără ca lucrarea fierii ... să se vatăme.* MAN. SĂNĂT. 18/8. *Aparatul sau sistemul vegetal sau al nutriției.* POLIZU, P. 2/37. *Sistemul nervos este compus de organe în care rezidează puterea spirituală a omului.* id. ib. 175/18. *Ne vom ocupa de operațiile ce se fac pe fiecare din sistemile anatomice.* TURNESCU, MED. OP. 72ʳ/3. *Ține prin sistemul nervos de natura poeților.* BOLINTINEANU, O. 419. *La omul civilizat sistemul nervos.... este centrul și scopul organismului.* CONTA, O. F. 334. *Transparițianea acelui fin sistem venos, ce concentrează idealele artei în bolnița frunte.* EMINESCU, P. L. 77. *Impresia va găsi o sumă de impresii adunate, o sumă de idei, va găsi un sistem nervos deosebit.* GHEREA, ST. CR. I, 292. *După cum într-un individ sînt trei sisteme de organe care îndeplinesc trei funcțiuni hotărîte, tot așa și în societate.* IONESCU-RION, S. 130. *Factorii patogenetici sînt excesul de zbucium al sistemului nervos.* BACALBAȘA, S. A. I, 241. *Terminațiunile nu s-au întins în diferitele puncte ale sistemului muscular.* BABEȘ, O. A. I, 148, cf. BESMERIȚĂ, D., CADE. *O bizară fire poetică ..., un sistem nervos zdruncinat.* LOVINESCU, C. IV, 116. *Este un mare dezacord între sistemul dentar și cutia craniană.* BART, S. M. 107. *Sistemul articulațiilor ieșea în evidență.* CĂLINESCU, S. 222. *Anatomia, mai cu seamă a sistemului nervos, dă loc unui mare număr de comparații.* VIANU, S. 124. *Efectele vătămătoare ale otrăvurilor se produc ... la nivelul singelui și al sistemului nervos.* BELEA, P. A. 148. [Este] *un caz banal de obosească a sistemului nervos.* PREDA, R. 27. *În primul an de viață evoluează rapid și dezvoltarea sistemului nervos.* ABC SĂN. 346. *La pești sistemul nervos central este puțin dezvoltat.* AP 32. ◇ (Bot.; învechit, rar) *Sistem radicular* = totalitatea ramificațiilor rădăcinii unei plante. *Vîrful ... nu îl taie cineva decît numai cînd ... sistemul radicular nu prea este bogat.* BREZOIANU, A. 262/2. *Scuturăm trunchiul de ... opt ori în osebite sensuri, ca pămîntul să se strecoare în toate golurile sistemului radicular.* id. ib. 299/10. *Sistem vascular* = totalitatea vaselor prin care circulă seva în plante. *Simburele său este găurit ... pe de o parte și pe de alta de un canal lunguieț ce l-a săpat sistemul vascular.* id. ib. 327/14.

3. (Tehn.) Ansamblu de elemente sau de instalații care sînt în interdependență și care constituie un tot organizat. *Sistema telegrafurilor a făcut în Indii o înaintare vrednică de însemnat.* CR (1829), 15/1. [Gurile ocnei] *sînt printr-un sistem de galerii împreunate* (a. 1850). DOC. EC. 968. *Printr-un sistem bine înțeles de drene s-ar asigura recolta în contra secetei.* GHIGA, C. E. I, 84. *Automobilistul ..., în urma stingerii inopinate a sistemului de luminare, imobilizează vehicolul.* COD. PEN. R. P. R. 516. *E cel dintîi sistem de apă curentă pe care l-a cunoscut omenirea.* BOGZA, A. Î. 253. *Camerele de lucru vor fi prevăzute cu un sistem de aerație ... cît mai eficient.* SANIELEVICI, R. 240. *Linotipele sovietice au un sistem de umezire a plumbului care nu mai atacă sănătatea.* V. ROM. iulie 1954, 297. *Știința agricolă ... explică și dirijează un sistem energetic.* AGROTEHNICA, I, 11. *Aveți aici harta amănunțită a postului de telecomandă, modul de funcționare, sistemul de apărare.* BARBU, Ș. N. II, 52. *Sistemul de irigație trebuie să asigure regularizarea debitului apei ... necesare în momentele indicate.* LTR². *Sistemele de telefonie vocală corespund telefoniei curente.* ib., cf. DL, DM. *Noul autotransformator are ... un sistem de descărcătoare care îl protejează contra supratensiunilor.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 943. *Potrivit informațiilor telemetrice, sistemele de bord, agregatele și aparatele științifice... funcționează normal.* ib. 1968, nr. 7 884, cf. M. D. ENC. *Toate sistemele de bord ale stației funcționează normal.* RL 1977, nr. 10 312.

4. (Geogr.; și în sintagmele *sistem muntos*, DER, învechit, *sistemă de munți*) Grup de masive muntoase legate între ele genetic și structural, care prezintă caractere morfologice asemănătoare; lanț. V. catenă. *Munții sînt arareori singuri, ci de rînd legați în un șir, care de e mai mic se numește ram sau braț, de e mai mare și mai multe brațe ... fac așa-numita sistemă de munți.* RUS, I. I, 40/32. *Mai mulți munți din sistema Alpilor sînt acoperiți cu ninsoare perpetuă.* LAURIAN, M. IV, 41/19. *Nu se chema astfel numai o porțiune a Carpaților, ci sistema întreagă.* HASDEU, I. C. I, 285.

5. (Geol.; și în sintagma *sistem geologic*, DL, DM) Totalitatea depozitelor formate în timpul unei perioade geologice. *Calcarul dintr-o sistemă samănă mai mult sau mai puțin cu calcarul din alt rînd.* COBÎLCESCU, G. 69/4, cf. DER, DN², M. D. ENC., DEX.

6. (Mat.; și în sintagma *sistem de ecuații*) Ansamblu de ecuații cu mai multe necunoscute ale cărui soluții trebuie să verifice simultan toate ecuațiile ansamblului. *Cînd mai multe ecuațiuni cu mai multe necunoscute admit împreună aceleași soluțiuni, complexul lor constituie ceea ce se numește o sistemă de ecuațiuni.* CULIANU, A. 88, cf. LTR², DL, DM. *A rezolva un sistem înseamnă a-i găsi soluțiile.* ALGEBRA VIII, 194. *Mai multe ecuații formează un sistem cînd necunoscutele notate cu aceleași litere trebuie să fie înlocuite cu aceleași numere.* ALGEBRA IX, 51. *Rezolvarea unui sistem de ecuații consistă în aflarea tuturor soluțiilor sale.* DER, cf. DN², M. D. ENC.

7. (Lingv.) Ansamblul părților constitutive ale limbii sau ale diverselor aspecte ale ei legate între ele prin raporturi de interdependență (și subordonate în vederea realizării comunicării). *Din toate aceste trăsături caracteristice se poate desluși sistemul fonetic al limbii române.* PUȘCARIU, L. R. I, 69. *Formația aceasta s-a înglobat definitiv în sistemul limbii noastre.* IORDAN, T. 305. *Construcția pare perfect conformă cu sistemul limbii românești.* id. STIL. 252. *N-a găsit încă mijlocul adoptării cuvintelor aduse cu sine la sistemul fonetic al limbii naționale.* VIANU, S. 98. *Fonemele sînt organizate într-un sistem.* GRAUR, I. L. 69. *Sistemul vocalic al oricăruia dintre celelalte dialecte este mai bogat.* COTEANU, R. L. 42, cf. DER.

8. Formă care reprezintă un anumit grup de obiecte sau de fenomene, tip¹ **(1)**; p. ext. (rar) fel. V. model **(2)**. *La cea din urmă espoziție universală... s-a înfățișat mai multe sisteme de săcerătoare.* I. IONESCU, B. C. 222/21. *Se află construite aresturi, după sistema cea cu chilii.* PELIMON, I. 182/11. *Încă o generație cu tineri cu aceleș sistem de expresii, și limba română poate deveni o ruină.* MAIORESCU, CRITICE, 13. *Cunoaște încă din neolitic sistemul vaselor cu*

picior. PÂRVAN, G. 11. *Sistemul de organizare al limbii nu poate fi individual și arbitrar.* PUȘCARIU, L. R. I, 14. *Dispozitive sistem revolver de schimbarea automată a mosoarelor pline.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 354. *Mașinile noi create ... sînt încadrate în sistemele de mașini ale diferitelor procese de producție din agricultură.* AGROTEHNICA, I, 60, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Geol.) *Sistem cristalografic* (sau *de cristalizare* ori, învechit, *cristalin*) = categorie în care sînt grupate cristalele după caracterele generale ale simetriei lor. *În general se socotesc șase sisteme cristaline deosebite.* MARIN, PR. I, XL/10. *Aceste forme se țin de sistema cristalină regulată.* id. ib. 40/30. *Toate cristalele care prezentează aceleași axe de simetrie ... constituie un sistem cristalin.* PONI, CH. 14. *Se cunosc șapte sisteme cristalografice.* LTR[2]. *Cercetarea mineralelor cristalizate a dus la constatarea că sînt șapte sisteme de cristalizare.* GEOLOGIA, 11, cf. DN[2]. *După tipul și numărul elementelor de simetrie, deosebim 32 clase care fac parte din șapte sisteme cristalografice.* DER I, 833. ✦ (Învechit, rar) Ansamblu de specii (înrudite). *După cercetarea învățaților ... se vede că natura ar fi luat de bază (temeiu) ... în toată sistema viețuitoarelor hotarul pe care individele fiecăruia fel au spre a-și lua creșterea cea desăvîrșită.* PR. 5/26.

III. (Predomină ideea caracterului normat al modului de funcționare, ideea de mecanism complex, cu comportament dirijat, precis orientat) **1.** Ansamblu de principii, de reguli etc. formînd un tot organizat, care face ca o activitate practică să se desfășoare potrivit unui anumit scop; p. restr. (rar) principiu **(2)**; regulă **(2)**. *Deacă ar fi așăzat întru o sistimă toate pricinile de judecăți ... putea să fie o pravilă obștească și nestrămutată.* PRAVILA (1814), \ II/5. *Limba ... iaste ... așăzală ... pre temeiuri neclătite ale meșteșugului gramaticesc și a altor sistime ale învățăturilor* (a. 1818). BV III, 238. *La întrebarea ce ni se face asupra rînduelelor giudecătorești, facem dalornica noastră arătare că aceste orînduele, precum și alte ramuri a întregii sistemii pravelilor nu s-au așezat în condica politicească* (a. 1819). URICARIUL, IV, 213/2. *Este și aceasta că n-au nici o sistimă : nu se supun poruncilor ... cine ce vrea aceea face* (a. 1821). IORGA, S. N. 166. *Vom vedè a să nemici rămășița sistemului proprioriu și al monopoliei ce-l suferea Evropa.* AR (1829), 190[2]/40. *El s-au îngrijit a face o clasificație regulată a sistemii judecătorești și a materiilor de aceste alîrnătoare* (a. 1831). URICARIUL, II, 218. *Se înșeală cineva ... a crede că științele abstracte ... trebuie să intre atunci în sistema educației sale.* CR (1832), 183[1]/9. *Prințipatele de demult s-ar fi făcut prada lor, deacă politica domnitorilor nu ar fi știut a urma un sistem favoritor neatărnărei lor.* ASACHI, L. M. 2/14. *Ați propus ... oarecare greutăți ce s-ar putea întîmpla la introducerea unui sistem de asigurare într-această țară* (a. 1848). DOC. EC. 940. *Sistema de arbitragiu pare a fi mai potrivită ca să hotărască prigonirile ce s-ar ivi* (a. 1848) ib. 941. *Nu aducea nici o schimbare în sistemul de administrațiune.* GHICA, S. 123. *Singurul sistem financiar bun este echilibrarea bugetelor prin venituri și prin impozite.* id. C. E. I, 146. *Unii dintr-înșii cereau reforme... În procedură, în legi, în forme, Chiar în sistemul reformator.* ALECSANDRI, T. I, 378. *Acea sistemă de scriere n-a fost primită.* PHILIPPIDE, P. 265. *Sistemul de urmare în scaunul Munteniei... era acel electiv-ereditar.* XENOPOL, I. R. III, 95. *Eliad e autorul unui sistem de scriere mixt.* IORGA, C. I. II, 76. *Sistemul de vămuire varia de la o nație cu care negușam la cealaltă.* id. ib. III, 96. *Sînt ... construite după un sistem de origine sud-estică ..., cu ziduri înalte de cîțiva metri.* PÂRVAN, G. 323, cf. RESMERIȚĂ, D. *Sistemul creditelor financiare... trebuia ... introdus și în Moldova.* N. A. BOGDAN, C. M. 171, cf. CADE. *Țăranul lucrează prelutindeni în pagubă, grație sistemului de învoieli ce i s-a impus.* REBREANU, R. I, 261. *Depărtarea nu mai era o dramă ..., ci un sistem de acomodări.* CAMIL PETRESCU, U. N. 182. *Era în floare sistemul de tocmeli agricole cu execuții silite.* SADOVEANU, O. XX, 132. *S-au edictat sisteme ortografice și glosare: limba și-a urmat calea ei.* id. ib. 301. *Principiul general al acestui sistem de transcriere este de a întrebuința semnele obișnuite ale grafici românești.* PUȘCARIU, L. R. I, 60. *Poarta își dădea foarte bine seama de primejdiile unei schimbări de sistem în administrația Țărilor Românești.* OȚETEA, T. V. 336. *O supune unui sistem de poliție riguros.* CĂLINESCU, S. C. L. 96. *Aflase destule despre colhozuri, despre sistemul de retribuire a muncii.* T. POPOVICI, SE. 282, cf. DL, DM. *Micu elaborează un sistem ortografic etimologist latinizant.* IST. LIT. ROM. II, 41. *Se propune introducerea unui sistem unitar și stimulativ de salarizare.* GÎ 1968, nr. 933, 3/7. *Realizează o foarte scurtă prezentare a sistemei de notație muzicală.* M 1968, nr. 2, 30. *Sistemul pensiilor ... va fi revizuit.* FLACĂRA, 1969, nr. 3, 28. *E cazul să se pună în aplicare... sistemul amenzii pe loc.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106. *Viața noastră literară va căpăta ... un nou avînt prin reorganizarea sistemului editorial.* ib. nr. 8 212, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Sistem electoral* = totalitatea normelor prin care se reglementează alegerea deputaților în organe reprezentative, precum și raporturile dintre deputați și alegătorii lor. *Prin sistem electoral se înțelege totalitatea normelor care reglementează dreptul cetățenilor de a alege și de a fi aleși.* PR. DREPT, 76, cf. DER. *Sistem monetar* = totalitatea monedelor existente la un moment dat într-un stat și a raporturilor stabilite între valorile lor. *Iată care era sistemul monetar indigen și străin.* IORGA, C. I. III, 213.

2. Succesiune de operații, de faze etc. alese după anumite criterii și dispuse într-o anumită ordine pentru a se ajunge la un anumit rezultat, pentru a obține un anumit lucru etc.; mod[1] **(1)** de a proceda **(2)**; cale, chip, fel, formă, manieră **(1)**, metodă **(4)**, mijloc **(II 2)**, mod[1] **(1)**, modalitate **(1)**, procedeu **(1)**, procedură **(2)**, (astăzi rar) procedare, (rar) putință **(2)**, (învechit) manoperă **(1)**, marșă (v. marș I 1), mediu[2] **(4)**, mijlocire **(3)**, (învechit, rar) așezămînt, mers[1] **(6)**, (regional) cap. *El baiguind de acest feliu de lucruri, în urmă ș-au făcut o sistimă (așezămînt) ca să-ș facă nume la țiganii săi și să să facă dătătoriu de lege.* BUDAI-DELEANU, Ț. 321. *Învăța toate științele ... cu cel mai bun metod și sistemă a unii universități.* MUMULEANU, C. 16/11. *Sistema lui Mașiavel și Obes este cunoscută.* PLEȘOIANU, T. I, 33/1. *Nu se poate constitui o sistemă conrăspunzătoare pentru toți.* EPISCUPESCU, PRACTICA, X/26, cf. 98/2. *A hotărît a introduce și în Eghipt sistema franțozească a ținerii socotelilor statului.* CR (1830), 428[1]/6. *Îmbrățișasem sistema nesimțirei și deodată săgeate morții m-a pătruns.* MARCOVICI, C. 79/14. *De la începutul anului 1834 a urmărit el sistema sa, prin care a înșelat pe francezi de atîte ori.* ASACHI, L. 8[2]/47. *Sistema cea mai nouă este: a înfățoșa toate cîte intră într-un plan, prin proiecția lor orizontală.* D. ASACHI, T. 27/17. *Pe lîngă această sistemă veche de împărțire a cercuferenței s-a mai priimit și alta nouă.* CONV. GEOM. 24/7. *Aceasta se poate zice rennoire în galop și este o sistemă foarte plăcută.* VASICI, M. II, 35/27. *Cu sistemul păstoriei ... tot se înavuțește cineva.* CALENDAR (1847), 47/11. *Aceasta este teoria sistemului rotației recoltelor.* BREZOIANU, A. 85/31. *Sistemul de a sădi pe marginea drumurilor celor mari arburi mari.* id. ib. 374/3. *L-am legat dupre sistemul meu; și după o lună, bolnavul umbla.* MAN. SĂNĂT. 149/12. *Al doilea mod este o sistemă de fabricație intermitentă.* MARIN, PR. I, 160/3. *Unde ne-a trebuit un cuvînt, nevoia îl va iscodi, nu după sistema cularuia sau cularuia, dar după logica limbei.* RUSSO, S. 37. *Foarte spre folos senatorii, pururea exercitînd această sistemă, se servia de un aseminea remediu ca medicii, spre a scoate afară din corpul republicei pasiunile cele turburătoare.* ARISTIA, PLUT. 348/24. *Acesta e negreșit vrun extract lesnicios a sistemului său de învățătură.* NEGRUZZI, S. I, 7. *Cultura întrebuințează diferite proceduri în diferite state ... ceea ce a făcut*

ca să se determine un sistem de cultură potrivit cu fiecare din aste condițiuni. AGRONOMIA (1859), 231/5. *Dintr-acest nenorocit sistem de a umfla cifrele la venituri... a provenit grozavele deficite.* GHICA, C. E. II, 505. *Așadar, fideli sistemei noastre, noi ne-am ferit de orice incertitudine, mulțumindu-ne a invoca numai factul cel mai presus de bănuială.* HASDEU, I. V. 232. *Ar trebui dar să desființăm sistema de concursuri pentru postul de profesori.* CONV. LIT. XI, nr. 1, 40. *Cu sistema aceasta, se explică lămurit toate ipotezele științifice moderne.* CARAGIALE, O. III, 171. *Găsise un întreg sistem pentru a introduce disciplina în rîndurile armatei.* BACALBAȘA, S. A. I, 6. *Sistemul de luptă al geților ... se potrivea la locuri șese.* XENOPOL, I. R. I, 80. *Întrebuințară ... un sistem de apărare și exploatare pe care-l întrebuințaseră romanii față de daci.* IORGA, C. I. II, 98. *Nu cu sistemul acesta poți să distrugi un poet.* ANGHEL, PR. 151. *Din experiența dumnealui ... a constatat că asta e cea mai bună sistemă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 98. *E vorba ... de un sistem pe care îl vedem perpetuat ... și care constă în construirea mai întîi a unui schelet de pari.* PÂRVAN, G. 184, cf. RESMERIȚĂ, D. *Sistemul profesorului suedez dădu însă greș.* C. PETRESCU, C. V. 142. *Acest sistem de a arunca o privire îndărăt peste o activitate oarecare ține mai mult de statistică.* în PLR II, 585. *Judeca prin comparație, ceea ce e sistemul cel mai sigur.* COCEA, S. II, 29. *Știu să numere și să socotească după alte șisteme.* SADOVEANU, O. IX, 166. *Dacă pămîntul lui îi produce 800 kg grîu la hectar ..., mîni, cu sisteme moderne, îi va produce 2 500.* id. ib. XX, 330. *Lucrul esențial... este să ai un sistem care să-ți ajute memoria.* PUȘCARIU, L. R. I, 13. *Pagina este mai mult a unui geograf, prin sistema cu care pornește.* VIANU, S. 77, cf. DL, DM. *Plantele au fost susținute pe spaliere, sistem nou introdus în cultura tomatelor.* GÎ 1961, nr. 634, 3/2. *Se generalizează sistemul alternării culturilor.* H. DAICOVICIU, D. 31. *Va trebui reconsiderat și sistemul actual de încheiere a studiilor în liceu.* GÎ 1968, nr. 933, 3/3. *Să se urgenteze revizuirea completă a sistemului de predare a muzicii.* M 1968, nr. 6, 13. *Un sistem de lucru civilizat cu publicul impune ca orice solicitare să fie rezolvată.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. ✧ (Mat.) *Sistem de numerație* sau (învechit) *sistema numerației* (ori *numărului*) = complex de reguli pentru exprimarea (orală sau scrisă) a numerelor întregi. *Sistema numărului.* HELIADE, A. 3/25. *Trebuie să ne facem o limbă cu care să arătăm toate numerile și să inventăm caracteri ca să le arătăm: aceasta se numește sistema numerației.* G. POP, E. 7/15. *Sistema numărației este mijlocul de a zice și a scri numerile.* id. A. 4/7. *Ideea fundamentală a sistemelor de numerație consistă în a forma, cu unitățile care compun un număr, grupe care conțin un același număr de unități.* DER III, 546. *Sistem Braille* = metodă de scriere pentru orbi, cu litere tipografice speciale scoase în relief, pentru a putea fi pipăite. Cf. DL, DM, DEX. ✦ Mod, manieră, fel de a se purta al cuiva; p. ext. (rar) obicei **(1)**. *Această sistemă este din cele mai vechi a popoarelor.* ASACHI, L. 53²/37. *Nu mă putusem conforma cu sistema politicianilor cari.... recurg la mijloacele cele mai umilitoare.* SION, P. 467. *Sistemul de a lăsa să sleie gunoiul neîmprăștiat pe ogoare este foarte rău.* I. IONESCU, B. C. 448/20. *Ieri încă sub regimul cu bici și asupriri Făcurăți să roșească pe boși și pe mudiri Cu sistema bărînă cu care v-ați surpat.* BOLINTINEANU, O. 158. *Trebuie să isprăvim odată cu sistema asta nenorocită: care cum vine din școală... pretinde a învăța bărbieria.* CARAGIALE, O. II, 155. *Pricina... se datorește mai cu seamă terenului pe care sînt puse aceste lupte, sistemului nenorocit de a înlocui principiile cu indivizii.* BACALBAȘA, S. A. II, 13. *El fu aspru, violent și răzbunător din sistemă față de boierime, voind să-și ascundă astfel nesiguranța și temerile.* IORGA, L. I, 121. *Mi s-a spus întotdeauna că ești plecat. Acum am înțeles că era un sistem.* C. PETRESCU, C. V. 147. *De cîte ori se revăd, nu-și mai aduc aminte de nimic. E fără îndoială, aici, un sistem.* SADOVEANU, O. XII, 529. *Nu vom cădea la vulgara sistemă polemică de a tăgădui caracterul... unor oameni fiindcă fac parte din opoziție.* CĂLINESCU, C. O. 87. *La alții..., simularea devine un sistem.* RALEA, S. T. II, 149. *Nici mie nu-mi place să muncesc, cunoști sistemul meu: săptămîna de șase ore.* VINEA, L. II, 244, cf. DL. *Băiatul însă avea sistemul lui de a le obține.* PREDA, R. 223. *Avea un sistem care nu dădea greș: invenția citate... și... ceilalți tăceau încurcați.* T. POPOVICI, S. 97, cf. DM.

3. Mecanism logic sau psihic; mod (particular) de a percepe, de a interpreta etc., stil. *Pogoară-te în sistema scriitorului pre care-l tîlcuiești.* MICU, L. 174/1. *L-am urmărit predică cu predică, am pătruns în sistemul convingerilor lui, i-am cîntărit argumentele și istețimea.* GALACTION, O. 230. *Sistemul său de gîndire e vulnerabil pe planul ideilor.* PREDA, R. 34. *Studiați amîndoi dialectica, singurul sistem asentimental, riguros ca o mașină de calculat.* T. POPOVICI, S. 531, cf. CINEMA, 1968, nr. 1, 16. *Artistul construiește un anume sistem propriu, apt să comunice o idee, un simțămînt.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 6/4.

IV. P. gener. Complex de elemente intercorelate care îndeplinesc o funcție comună, conformîndu-se acelorași norme. *Atomul radioactiv e un sistem cu echilibru instabil.* MARINESCU, P. A. 34. *Toate încercările de a privi cazurile ca o „categorie morfologică" și de a găsi un sistem totalitar, în care ele să se încadreze... au dat greș.* PUȘCARIU, L. R. I, 139. *Întrebuințează același sistem de simboluri lingvistice.* VIANU, A. P. 15. *Prezentarea... creează sistemul de contraste care alcătuiește bază psihologică a surîsului.* id. ib. 255. *Principiile generale ale planificării... să se prezinte legate între ele într-un sistem cît mai clar și cît mai strîns închegat.* LEG. EC. PL. 6. *Limba nu constituie o aglomerare întîmplătoare de elemente, ci un ansamblu coerent, un sistem, o entitate.* SCL 1954, 393. *Solul este... un sistem dispers, în care apa, aerul și particulele solide se găsesc în proporții diferite.* AGROTEHNICA, I, 316. *Limba în întregimea ei alcătuiește un sistem de semne.* GRAUR, I. L. 166, cf. id. S. L. 11. *Faptul că limba nu este un conglomerat de cuvinte, ci un tot organizat în propoziții după anumite reguli de morfologie și sintaxă, dă oricărei limbi un caracter de sistem.* MACREA, F. 18. *Caracterul de sistem este propriu limbii în ansamblu și fiecăruia dintre compartimentele ei în parte.* SCL 1957, 431. *Gazetarul ... afirmă o poziție ideologică, un sistem de volențe spirituale.* CONSTANTINESCU, S. III, 145. *În lingvistica actuală conceperea limbii ca sistem este dictată de necesitatea descoperirii naturii specifice a obiectului de studiu.* L. ROM. 1966, 119. *Între scenă și grupul de regie tehnică va funcționa un sistem de semnale optice și sonore.* T septembrie 1968, 14. *O idee se transmite printr-un sistem de metafore, de simboluri.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 6/4. *Limbajul este... un sistem de semne.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 16/1. ✦ Ansamblu organizat, coerent; structură. [Cunoștințele] *se află însă risipite ... fără a putea să formeze un tot de un metod și sistemă mîntuitoare* (a. 1843). DOC. EC. 783. *În privința sufletului omenesc trebuie astăzi să renunțăm la toate pretențiile de sistem.* MAIORESCU, CR. II, 136. *De însemnătate ar fi mai ales publicările de documente ... dacă meritul celor mai multe nu ar fi așa de redus prin lipsa lor de sistemă.* id. ib. III, 37. ✧ Loc. adj. și adv. **Fără (nici un) sistem** = (care este) dezordonat, incoerent, anarhic. [Avea] *... mai multe cunoștințe fără nici o sistemă.* ASACHI, L. 31²/34. *Se reproduc ... toate opiniile zilei fără nicî un sistem.* ROM. LIT. 67²/7. *Prin întindere continuă fără sistemă, vrînd să sporești peste măsură elasticitatea unui fir, i-o poți compromite.* CARAGIALE, O. VII, 254. *Aceste solilocvii au fost răspîndite ... în chip arbitrar și fără sistem.* SADOVEANU, O. XIX, 7. *Cruciadele ... au fost întreprinse de bande exaltate, fără nici un sistem.* CĂLINESCU, C. O. 40. *Imagini se succed altor imagini într-o curgere continuă, fără*

sistemă, fără orientare, fără fel. RALEA, S. T. II, 155. Loc. adv. **Cu sistem** = în mod ordonat, disciplinat, metodic **(1)**. *Începu cu sistemă o minuțioasă expunere.* C. PETRESCU, A. 383. *O asemenea problemă de lingvistică trebuie abordată cu metodă, desfășurată cu sistem.* SADOVEANU, O. XX, 299.

— Pl.: *sisteme.* — Și: (astăzi rar) **sistémă** s. f., (învechit) **sistim** s. n., **sístimă** s. f., (regional) **sustém** (A V 20) s. n.

— Din ngr. σύστημα, lat. **systema**, it. **sistema**, fr. **système**, germ. **System.**

SISTEMÁTIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. Care se efectuează după un plan, după o metodă dinainte chibzuită, metodic **(1)**, organizat **(2)**, (învechit) metodicesc; p. ext. care se face permanent, continuu sau cu regularitate. *Sistematica punere la cale a acestor lucruri a ajuns una din cele mai neapărate nevoi* (a. 1819). URICARIUL, I, 127. *Au început sistematicul său lucru cu rădicarea planurilor topografice.* AR (1829), 174¹/39. *Începură o lucrare de acțiune și influență sistematică asupra emigranților.* HELIADE, ap. GHICA, A. 673. *Au făcut... acea întîiu sistimatică cercare apelor minerale de la Borca.* AR (1830), 189¹/19. *Desăvîrșita povățuire către o sistematică și regulată iconomie a pădurilor ar alcătui o carte însemnătoare.* MIHALIC, O. 10/6. *Cu toate unelțirile cele sistematice pe care le întrebuința amăgitorul..., el nu putea izbuti nici o linie mai departe.* FM (1842), 134¹/33. *Am văzut latinirea neobosită și sistematică ce vine din aceste școale.* RUSSO, S. 74. *Năvăliri de limbi străine..., prigoniri sistematice..., nimic nu i-au lipsit.* ROM. LIT. 141¹/14. *Am de gînd să organizez o propagandă sistematică în toată țara.* GHICA, A. 338. *Colonizarea romană nu avusese... acel caracter compact și sistematic prin care s-a distins ea pe țărmul nordic al Dunării.* HASDEU, I. C. I, 292. *Pentru ce, o, tu, dascăle de vînătorie sistematică și rațională, n-ai suplinit lipsele legei.* ODOBESCU, S. III, 38. *Lupta ce se poate duce din aceste pagini va fi mai sistematică.* în PLR II, 123. *Trebuie să așteptăm săpăturile sistematice.* PÂRVAN, G. 370. *Ermetismul sistematic procede din nevoia mascării unei insuficiențe emoționale.* LOVINESCU, C. VII, 28. *Au fost numai concluzia inerentă a unor permanente abdicări... provocate de nedesluinicia guvernanților și de demoralizarea lor sistematică.* REBREANU, R. II, 187, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Întrebuințarea sistematică a metaforei în critică face numai dovada vanității criticului.* TEODOREANU, M. III, 220. *Împuținarea caprei se datorește și altor persecuții sistematice.* SADOVEANU, O. XX, 223. *Apare... cea dintîi lucrare consacrată comparației sistematice dintre inspirația veche și modernă.* VIANU, E. 31. *Spaniolii n-au urmărit... distrugerea sistematică a indienilor.* OȚETEA, R. 145. *O cenzură sistematică dă rezultate.* ARGHEZI, L. 61. *O asemenea sistematică și polifonică făcănire producea... o somnolență plăcută.* CĂLINESCU, S. 45. *Dezvoltarea sistematică, planificată a economiei..., trebuie să devină o preocupare centrală.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 797. *Consolidarea agrotehnicii... s-a realizat... prin experiențe sistematice în vase de vegetație.* AGROTEHNICA, I, 17. *Peste erorile de etalonare a greutăților se mai adaugă și erorile sistematice provenite din neegalitatea riguroasă a lungimii brațelor.* CIȘMAN, FIZ. I, 77. *Acțiunile dușmănoase... au început să aibă un caracter mai sistematic.* H. LOVINESCU, T. 311, cf. DL. *A provocat moartea unui elev prin persecuție sistematică.* PREDA, R. 84, cf. DM. *Necesitatea desfășurării producției..., stimularea sistematică și consecventă a progresului tehnic fac să crească... rolul laboratorului uzinal.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 934. *N-au exercitat un control sistematic al școlilor.* GÎ 1968, nr. 933, 4/6. *Au fost luate măsuri mai sistematice împotriva epidemiilor.* G. BARBU, A. V. 77. *Poetul devine vizionar printr-o îndelungă, imensă și sistematică dereglare a tuturor simțurilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 4/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *A întrebuința întîiaș dată... sistematic — pentru „i" semnul „ĭ".* PHILIPPIDE, P. 35. *Țăranii se răsculau sistematic în diferite părți ale țării.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 203. *Autorii români... au fost sistematic izgoniți de pe scenă.* BACALBAȘA, S. A. I, 228. *Sfătuiește să se crească noua generație, sălbăticită sistematic, după principii de bunătate.* IORGA, P. A. II, 65. *A condamna sistematic, în bloc, orice înrîurire străină, este o aberațiune.* DENSUSIANU, în PLR II, 97. *Deși copil de țară, mînca totuși foarte sistematic și cu multă chibzuială.* HOGAȘ, DR. I, 75. *Să procedăm repede și sistematic, să nu pierdem vremea.* REBREANU, P. S. 289. *Va înlătura sistematic anecdotele, faptele mărunte.* LOVINESCU, C. VIII, 74. *Deasupra avea pusă sistematic o fotografie, ca un indiciu despre conținut.* CAMIL PETRESCU, P. 91. *Lucra sistematic, sculîndu-se la șapte dimineața.* TEODOREANU, M. III, 341. *A fost... ostracizat de contimporani și pus sistematic în umbră.* SADOVEANU, O. XX, 449. *Apare sistematic în precizările menite să atragă atenția ascultătorului.* IORDAN, STIL. 151. *Din aceiași preocupare, dezvoltată parcurs sistematic, crește „România pitorească".* VIANU, A. P. 218. *Concesiunea aceasta... o refuzaseră sistematic pînă atunci.* OȚETEA, T. V. 200. *Autorii... lasă sistematic la o parte pe „i".* SCL 1950, 73. *Între el și viață se interpun sistematic o voință, un agent, o fatalitate.* ARGHEZI, S. VII, 20. *Pot fi urmărite sistematic în simetria lor impecabilă.* CĂLINESCU, C. O. 293. *Deținuții sînt schingiuiți..., distruși sistematic.* BOGZA, A. Î. 340. *Am început să studiez liniștit și sistematic.* PREDA, R. 480. *Continuă sistematic studiul dreptului.* IST. LIT. ROM. II, 563. *Cantemir a recurs... sistematic la calcuri din limba latină.* L. ROM. 1966, 11. *A transformat sistematic termenul „norod" în sinonimul lui neologic.* ib. 1967, 276. *O fire... voluntară, gata să se războiască cu toți..., sfidînd sistematic prejudecăți, conveniențe.* T. iulie 1968, 72. *Formațiile... înțeleg să-i dedice sistematic o parte a concertelor lor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 215. ✦ (Despre oameni) Care realizează, efectuează ceva după un sistem **(III 2)** sau, p. ext., în mod regulat, consecvent. *Cele mai disparate spirite s-au putut întîlni... în acest contact: veselul... Pogor cu sistematicul politic Carp.* MAIORESCU, CR. II, 338. *A fost... unul dintre cei dintîi exploratori sistematici ai Siberiei.* IORGA, C. I. II, 129. *Nu este un observator sistematic, ci un amator de psihologie și un impresionist.* VIANU, L. U. 468.

2. Adj. Care se bazează pe un sistem **(1 2)**; care alcătuiește un sistem; (rar) sistemic. V. unitar. *Fiecare știință sistematică trebuie să se razeme pe asemenea axiome.* ASACHI, L. 78²/48. *Om înzestrat cu o știință sistematică a limbelor rude.* NEGRUZZI, S. I, 258. *Discuțiile... deprindeau pe toți la un fel de privire mai sistematică a chestiilor dezbătute.* MAIORESCU, D. I, 44, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Curiozitatea nu l-a împins... la o construcție mai sistematică într-o ramură a cunoașterii umane.* LOVINESCU, C. VII, 114. *El caută temeiul sistematic în disciplinele... fiziognomiei și frenologiei.* VIANU, A. P. 141. *Doctrina lui... este perfect sistematică.* RALEA, S. T. III, 53. *O știință agricolă propriu-zisă, sistematică... nu s-a putut întemeia decît în secolul al XIX-lea.* AGROTEHNICA, I, 21, cf. DL. *În curînd se trezi că posedă cunoștințe sistematice de istorie.* PREDA, R. 249, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Substantivat, f.) *Predarea literaturii are sistematica ei.* V. ROM. martie 1960, 61. *Sistematica sonoră, concepția creatoare sînt... organice, unitare.* M 1968, nr. 8, 10. ✦ (Rar; adverbial) Riguros¹ **(2)**; științific. *Teoria gravitațiunii... apare în 1687 sistematic dovedită.* MAIORESCU, CR. II, 112.

3. Adj. Alcătuit, ordonat potrivit unor anumite criterii, unui anumit sistem **(1 5)**: (învechit, rar) sistematicesc. *Descrierea naturei care arată trupurile firești după relativa lor întîlnire este sistematică.* J. CIHAC, I. N. 3/19, cf. 1/10. *Cere... o împărțire sistematică și o căutare iscusită asupra boalelor în parte.* DESCR. AȘEZ. 92/25. *O adunare sistematică de hărți*

se numește atlas. FABIAN-BOB, G. 2/24. *Toate învățăturile lui... nu sînt puse în orînduială sistematică și toate părțile sînt așezate una lîngă alta.* FM (1841), 137[1]/31. *Tablă sistematică de cele coprinzătoare.* POLIZU, P. 225/2. *Am preferit... a tracta mai bine unele chestiuni economice sub forma de convorbiri decît a adopta forma de un tractat sistematic.* GHICA, C. E. I, VIII. *Aș fi vrut să le prezint într-o expunere sistematică un bogat material documentar.* PUȘCARIU, L. R. I, 1. *O estetică sistematică trebuie deci să înceapă cu o descriere a fenomenului pur al artei.* VIANU, E. 38. *Avem... atîtea studii... încît o bibliografie sistematică a lor ar fi de o mare utilitate.* CONSTANTINESCU, S. II, 452. *Studiul... apreciat de mine... pentru caracterul lui sistematic.* V. ROM. martie 1960, 53. *Operele... sînt prezentate ... în mod sistematic, pe epoci și tipuri de dicționare.* L. ROM. 1967, 197. *Lucrarea se remarcă prin... modul sistematic al expunerii.* GÎ 1968, nr. 931, 4/3. ✦ Care ține de un sistem **(I 5)**, care se referă la un sistem. *Toate aceste bucăți trebuie numerate, înscrise cu numele lor botanic și aranjate dupe o metodă sistematică.* BARASCH, B. 43. *Tipul este o noțiune pur sistematică.* VIANU, E. 185. *Din punct de vedere sistematic, mecanica se împarte în trei capitole principale.* GIȘMAN, FIZ. I, 44.

4. S. f. (Biol.) Știință care studiază diversitatea organismelor vegetale și animale, diferențierea lor în grupuri naturale cu rang de categorii sistematice **(I 3)** și înrudirile dintre ele. V. t a x o n o m i e **(1)**. *Sarcina clasificării plantelor revine unei alte ramuri a botanicii și anume: sistematica plantelor.* BOTANICA, 4. *Au fost dezbătute problemele privind... sistematica generală, fiziologia plantelor.* SCÎNTEIA, 1964, nr. 6 391. *Harta viitorului lac de acumulare... precum și o monografie privind flora și vegetația regiunii constituie lucrările de perspectivă ale secției de morfologie, sistematică și geobotanică din cadrul Institutului de biologie.* CONTEMP. 1966, nr. 1 619, 8/1, cf. M. D. ENC., DEX.

5. Adj. Care are la bază un sistem **(III 1)**. V. n o r m a t **(1)**. *S-au lipit pe lîngă școala din Rădășani, în care au primit o educație sistematică.* CALENDAR (1850), 55/18. *Coterie însemnează... școale sistematice ce se încerc a trăi afară din viața obștei.* BUSSO, S. 76. *În ședințele de luni face o școală sistematică de stil și poezie.* în PLR II, 178. *Studiile sistematice avea să le înceapă la Blaj.* IST. LIT. ROM. II, 37. ✧ (Substantivat, n. sg.) *Numai pe calea aceasta..., poezia... se apropie de noi, coborînd din sistematicul ei prea rece.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 9/2.

6. Adj. Care este realizat după un sistem **(II 3)**; care este înzestrat, prevăzut cu mecanisme, cu mașini, m e c a n i z a t; (rar) perfecționat. *Lucrările de căpetenie ale ocnei sistematice înaintează supt pămînt* (a. 1850). DOC. EC. 968. *Scoborîi... în vale, unde se află mina (ocna) cea sistematică.* PELIMON, I. 131/2. *Aici... fără să fie izvoare minerale și băi sistematice ... anemicii pot căpăta sîngele care le lipsește.* SION, P. 51. *Eu am undițe sistematice, de se strîng, se fac baston.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 108, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În locul sistematicelor ateliere moderne..., atelierele romane sînt vechi mansarde prefăcute în sanctuare artistice.* COCEA, S. I, 115. *M-au urmat cu mirare ... pînă ce-au descoperit încîntați cîteva știubeie sistematice.* SADOVEANU, O. XVIII, 514. *Toate morile sistematice* [au]*... cel puțin un valț.* LEC. EC. PL. 28. *Au și cîte un... obiect sau uneltă foarte civilizată, foarte lucioasă, bine închisă, sistematică, scumpă.* DEMETRIUS, A. 31.

7. Adj. Cu formă de sistem **(IV)**; specific unui sistem; p. e x t. compus din elemente corelate între ele, c o e r e n t, î n c h e g a t, l e g a t, (rar) s t r u c t u r a l. V. l o g i c. *Cursul învățăturilor în limba națională începul la 1820 după un plan sistematic... se curmă.* ASACHI, I. 3/12, cf. id. F. 84/6. *Atari îngrijiri fac parte dintr-un program de călătorie sistematic.* ARGHEZI, B. 89. *Sînt de o factură mai sumară, mai puțin omenească, de o logică mai sistematică în acțiunea de simplificare pe care o îndeplinește cîteodată literatura.* RALEA, S. T. I, 85. *Socialismul... îi obișnuia cu o gîndire sistematică, dialectică, cu străduința de a explica fenomenele naturii și societății.* V. ROM. septembrie 1954, 140. *În fonetică organizarea sistematică înseamnă economisirea materialului sonor.* GRAUR, S. L. 12. ✧ (Adverbial) *Știi că eu cînd vorbesc, vorbesc cu documente... Le am, sistematic aranjate în dosar.* CARAGIALE, O. VII, 190. *În materie de morfologie, româna... a organizat mai sistematic verbul.* GRAUR, S. L. 65.

— Pl.: *sistematici, -ce.* — Și: (învechit) **sistimátic, -ă**, (regional) **sustemátic, -ă** (Pv 22) adj.

— Din ngr. συστηματικός, lat. **systematicus**, fr. **systématique**, germ. **systematisch.**

SISTEMATICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Sistematic **(3)**. *La această așezare a părților și a organelor organismului, care formez făptura trupului, ne arată sistimaticeasca antropologie.* EPISCUPESCU, O. Î. 120/25, cf. POVĂȚ., ap. URSU, T. Ș. 279.

— Pl.: *sistematicești.* — Și: **sistimaticésc, -eáscă** adj.

— **Sistematic** + suf. *-esc.* Cf. rus с и с т е м а т и ч е с к и й.

SISTEMATICÉȘTE adv. (Învechit) În mod sistematic **(1)**. *Nu se cade ca mîncările să fie prețul sîrguinței* [copilului] *căci aceaia nu e sistematicește.* PETROVICI, P. 60/26. *Un... pansion de fete întru care... se va învăța sistematicește și limba patriei.* CR (1832), 275[2]/38. *Se vor vide și ei cu rușine anerisiți tot așa de sistematicește... precum au fost cei mai dinainte.* VEISA, I. 30/1, cf. 174/26. *Încredințăz... o compunere... în care toate obiecturile istoriei naturale îndeobște să află sistematicește așezate.* J. CIHAC, I. N. 1/14, cf. PONTBRIANT, D. ✦ Cu regularitate, în mod permanent **(1)**. *Jurnaliștii români de peste Carpați nu rareori..., ci sistematicește... fac greșeli neiertate în contra limbei române.* MAIORESCU, CR. I, 138.

— Și: **sistimaticéște** adv. CONTRIBUȚII, I, 181.

— **Sistematic** + suf. *-ește.*

SISTEMATICIÁN s. m. Specialist în sistematică, v. s i s t e m a t i c **(4)**. *Acvilele țipătoare au cauzat întotdeauna multă bătaie de cap sistematicienilor.* LINȚIA, PĂS. II, 182, cf. DN[3].

— Pronunțat: *-ci-an.* — Pl.: *sistematicieni.*

— Din fr. **systématicien.**

SISTEMATIZÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică idei, cunoștințe etc.) A grupa într-un tot unitar, după anumite criterii; a alcătui un sistem **(I 2, 5)**; (rar) a sistemiza. V. c l a s a, c l a s i f i c a. *Toate măsurile și ponderile era sistematizate pe calculul zecimal.* CALENDAR (1847), 13/22, cf. PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Autorul sistematizează... cunoștințele privitoare la acest domeniu.* IORDAN, STIL. 28. *Tendința de a sistematiza un număr de idei este omenească.* ARGHEZI, în PLR II, 241. *Expunerea de față a înfățișat multe dintre epitetele poeziei eminesciene, sistematizîndu-le după categoriile lor gramaticale și estetice.* VIANU, S. 55. *Filozoful grec nu făcuse de altfel altceva decît să sistematizeze creația tragică a vechilor poeți atenieni.* id. L. U. 58, cf. RALEA, S. T. I, 71, DL, DM. *A completat o gramatică... sistematizînd-o și îmbogățind-o.* IST. LIT. ROM. II, 54. *Problematica lucrării este sistematizată în șase capitole.* CONTEMP. 1966, nr. 1 619, 8/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ R e f l. p a s. *Multipla sa diversitate... se sistematizează încetul cu încetul pînă face un tot armonic.* PETICĂ, O. 351. *Se sistematizează morfologia prin reducerea numărului de tipuri în flexiune.* IST. L. ROM. I, 393. *La această fază..., disocierea poeziei ca esență a literaturii... tinde să se sistematizeze într-o teorie coerentă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 8/2.

2. (Complementul indică sisteme tehnice) A transforma și a organiza pentru a corespunde unor cerințe

moderne; a îmbunătăți calitativ. V. modernizare (1), perfecționare. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Complementul indică activități practice) A organiza după o metodă rațională sau după un plan bine chibzuit. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Complementul indică teritorii, așezări urbane sau rurale etc.) A transforma, a reorganiza pe baze științifice în scopul înfrumusețării sau al creării unor condiții optime de locuit. *Localitatea a fost sistematizată în scurt timp.* ◇ Absol. *Peisajul deltei dezamăgește și e făgăduitor numai acolo unde se pare că mîna omului a sistematizat.* CĂLINESCU, S. 114.

5. (Învechit, rar; complementul indică forme de guvernămînt) A institui; a consolida. *Mureșanu reproducea gemetele tuturor românilor..., căci tirania și despotismul erau sistematizate și în Austria ca și în Principate.* SION, P. 305.

— Prez. ind.: *sistematizez.*

— Din fr. **systématiser.**

SISTEMATIZÁRE s. f. Acțiunea de a sistematiza și rezultatul ei.

1. Grupare într-un tot unitar și după anumite criterii a unor idei, a unor cunoștințe etc.; alcătuire a unui sistem (I 2, 5). V. clasare, clasificare. Cf. sistematiza (1). *S-a ferit de sistematizări și generalizări grăbite.* LOVINESCU, C. IV, 145. *S-ar putea încerca o sistematizare a vastului material nuvelistic.* VIANU, A. P. 212. *Am încercat o sistematizare a categoriilor gramaticale ale epitetelor.* id. s. 22. *Știința rezultă din experiență și din sistematizarea datelor obținute din practică.* AGROTEHNICA, I, 12. *Limba a evoluat în sensul îmbogățirii vocabularului și simplificării, sistematizării structurii gramaticale.* GRAUR, I. L. 272. *Dacă... profesorul urmărește îmbogățirea cunoștințelor nu prin simpla lor sumare, ci prin sistematizarea lor ..., gîndirea elevilor devine mai elastică.* GÎ 1968, nr. 928, 2/1, cf. DL, DM. *A devenit un loc comun întrebarea îngrijorată pe care orice specialist și-o pune în legătură cu posibilitățile de sistematizare și absorbire a informațiilor la zi.* CONTEMP. 1969, nr. 1 182, 7/2. *O nuanță didactică... impune reveniri, insistențe, sistematizări, concluzii, mici rezumate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 9/2, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Transformare și organizare a unui sistem tehnic pentru a corespunde unor cerințe moderne; îmbunătățire calitativă. V. modernizare, perfecționare. Cf. sistematiza (2). *Totul e la noroc în aceste mine vechi..., lipsite de cea mai rudimentară instalație, fără nici o sistematizare.* BOGZA, A. Î. 199, cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Organizare a unor activități practice după o metodă rațională sau după un plan bine chibzuit. Cf. sistematiza (3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Transformare, reorganizare pe baze științifice a unui teritoriu sau a unei așezări urbane sau rurale în scopul înfrumusețării sau al creării unor condiții optime de locuit; ansamblu de măsuri tehnice, economice și legislative relative la spațiile de locuit, la desfășurarea activității, la repaos, la circulația oamenilor și a materialelor etc. care se iau în scopul asigurării unor condiții de viață optime. Cf. sistematiza (4). *Sistematizarea națională... rezultă a fi o operă de planificare integrală dezvoltată teritorial pînă la limitele spațiului național.* LEG. EC. PL. 487. *Varietatea, datorită absenței unui plan de sistematizare inițial... e rezultatul întîmplării.* ARGHEZI, S. XVIII, 21. *Sistematizările teritoriale se referă la grupe sau unități independente de întreprinderi și de localități.* LTR². *Specialiștii... colaborează cu mari întreprinderi... efectuînd calcule operaționale în probleme de sistematizare a orașelor.* RL 1967, nr. 7 042. *Va reveni... cu un nou proiect de sistematizare a orașului.* G. BARBU, A. V. 122, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Ramură a urbanisticii care se ocupă cu proiectarea și reorganizarea științifică a așezărilor urbane și rurale. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sistematizări.*

— V. **sistematiza.**

SISTEMATIZÁT, -Ă adj. 1. (Despre idei, cunoștințe etc.) Care este grupat într-un tot unitar după anumite criterii; care este dispus într-un sistem (I 2, 5). V. clasat, clasificat. Cf. sistematiza (1). *Cele mai înalte generalizări sistematizate ale științelor pozitive constituiesc sau vor constitui sistemele metafizice pentru timpurile ulterioare.* CONTA, O. F. 348. *Introducerea istorică... era destinată să se publice în același volum cu principiile sistematizate ale metafizicei materialiste.* id. ib. 431. *Nimic dogmatic, nimic sistematizat, nici o pretenție de a emite idei, principii sau mari adevăruri.* CONSTANTINESCU, S. II, 76, cf. DL, DM. *Predomină delirurile care ... îmbracă un caracter ... sistematizat.* ABC SĂN. 322. *O atare literatură... atîta timp cît păstrează fidel și riguros valorile autentice ale gîndirii, ale unei viziuni sistematizate asupra universului uman, poate oferi formei narative o consistență neobișnuită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 47, 4/4, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

2. (Despre sisteme tehnice) Care a fost transformat și organizat pentru a corespunde unor cerințe moderne; îmbunătățit calitativ. V. modernizat, perfecționat. Cf. sistematiza (2). Cf. M. D. ENC.

3. (Despre activități practice) Care a fost organizat după o metodă rațională sau după un plan bine chibzuit. Cf. sistematiza (3). Cf. M. D. ENC.

4. (Despre teritorii, așezări urbane sau rurale etc.) Care a fost supus unor lucrări de sistematizare (4). Cf. sistematiza (4). Cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sistematizați, -te.*

— V. **sistematiza.**

SISTEMATIZATÓR, -OÁRE adj. (Despre oameni sau despre gîndirea, inteligența etc. lor) Care are capacitatea de a sistematiza (1). *Îi datorăm lui, neobișnuitei puteri sistematizatoare a inteligenței sale, încercarea cea mai consecventă a tendinței de a introduce timpul în reflectarea filozofică a lumii.* VIANU, P. 89. *Elementele alcătuitoare ale prozei... de la subiect la stil se supun gîndirii sistematizatoare a autorului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 111, 4/2.

— Pl.: *sistematizatori, -oare.*

— **Sistematiza** + suf. *-tor.*

SISTÉMĂ s. f. v. **sistem.**

SISTÉMIC, -Ă adj. (Rar) Sistematic (2). *Această noțiune s-a impus o dată cu dezvoltarea teoriei generale a sistemelor și metodelor sistemice de cercetare în diferite domenii.* CONTEMP. 1975, nr. 51, 2/5.

— Pl.: *sistemici, -ce.*

— **Sistem** + suf. *-ic.*

SISTEMIZÁ vb. I. Tranz. (Rar; complementul indică idei, cunoștințe etc.) A sistematiza (1). *Nu i-a fost posibil a prelucra cu creierul său puternic materialul încărcat, nici a-l sistemiza.* SĂM. II, 259. ◇ Refl. pas. *Prin acești termeni se „sistemizează" concepții cari ar trebui poate să rămînă nesistematizate.* BLAGA, Z. 239.

— Prez. ind.: *sistemizez.*

— **Sistem** + suf. *-iza.*

SÎSTIM s. n. v. **sistem.**

SISTIMÁTIC, -Ă adj. v. **sistematic.**

SISTIMATICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **sistematicesc.**

SISTIMATICÉȘTE adv. v. **sistematicește.**

SÍSTIMĂ s. f. v. **sistem.**

SISTISEÁLĂ s. f. (Grecism învechit) Recomandare **(1)**. Cf sistisi **(1)**. CADE, DSR.
— Pl.: *sistiseli.*
— **Sistisi** + suf. *-eală.*

SISTISÍ vb. IV. Tranz. (Grecism învechit) **1.** A recomanda **(1)**. *Vrînd cu aceasta ca să sistiscsc şi pe boieri cu alalţi..., poruncii să se facă două fermanuri.* VĂCĂRESCUL, IST. 299, cf. I. GOLESCU, C. *El o va sistisi-o la o rudă a sa ce călătoreşte cu acelaşi ocazion.* BUZNEA, P. V. 93/4. *Elciul care te-a sistisit la mine n-a cunoscut bine darurile ce ai.* FILIMON, O. I, 283, cf. TDRG, CADE, GÁLDI, M. PHAN, 255, SCRIBAN, D., DL, DM.
2. A înfiinţa. *Au sistisit acolo nou spital* (a. 1816). GÁLDI, M. PHAN. 255. *Neguţătorul, spre pomenirea sa, a sistisit un spital în oraşul Slatinii* (a. 1819). IORGA, S. D. XVI, 82. ✧ Refl. pas. *De trebuinţă fiind a se sistisi la acel loc această nouă căpitănie* (a. 1813). GÁLDI, M. PHAN, 255.
— Prez. ind.: *sistisesc.*
— Din ngr. συστήσα (aor. al lui συσταίνω).

SISTISÍRE s. f. (Grecism învechit) Înfiinţare. Cf. sistisi **(2)**. *S-au făcut cel dintăiu principuitoriu sistisirei şcoalelor naţionale* (cca 1820). GÁLDI, M. PHAN. 255.
— Pl.: *sistisiri.*
— V. **sistisi.**

SÍSTOLĂ s. f. Contracţie fiziologică periodică, ritmică a musculaturii cavităţilor inimii, avînd drept efect expulzarea sîngelui din ventricule în aortă şi în artera pulmonară şi din atrii în ventricule. V. diastolă. *Spasmotică sistolă (contracţie).* HOL., ap. URSU, T. Ş. 280, cf. I. GOLESCU, C. *Aceste mişcări ale inimii, adică slăbirea şi strînsoarea ei, s-au numit diasistolă şi sistolă.* KRETZULESCU, A. 359/9, cf. NEGULICI. *Mişcarea inimii provenită din contracţia sa, prin care inima se strînge, şi prin care sîngele se împinge în arterii se numeşte sistolă.* POLIZU, P. 247/8, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., BIANU, D. S., CADE, SCRIBAN, D. *Pompa cardiacă pleacă de la un nivel mai jos şi ajunge la un nivel mai înalt: de unde, creşterea volumului sîngelui evacuat la fiecare sistolă.* DANIELOPOLU, F. N. II, 31, cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN³.
— Accentuat şi: *sistólă.* I. GOLESCU, C., BARCIANU, ALEXI, W., CADE. — Pl.: *sistole.*
— Din fr. **systole.** Cf. ngr. συστολή.

SISTÓLIC, -Ă adj. Care se referă la sistolă, privitor la sistolă; care are loc în timpul sistolei; (franţuzism învechit) sistaltic. V. diastolic. *A studiat 47 de bătrîni... din punctul de vedere al presiunii sistolice şi diasistolice.* PARHON, B. 14. *Substanţele digitalice au o acţiune dublă, una sistolică şi alta diastolică.* DANIELOPOLU, F. N. II, 32. *Oprirea sistolică se produce şi la inima de broască ţestoasă, precum la inima de mamifer.* id. ib. 172, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sistolici, -ce.*
— Din fr. **systolique.**

SISTÓR s. m. v. **şistor.**

SISTRÍŢĂ s. f. (Rusism, rar) Soră de caritate. *Sistriţe vioaie, blonde.* în SCL 1974, 610.
— Pl.: *sistriţe.*
— Din rus. **сестрица.**

SÍSTRU s. n. Instrument muzical de percuţie la vechii egipteni, format dintr-o bară metalică de formă ovoidală, cu capetele unite, prevăzut cu un mîner şi avînd, de-a curmezişul curburii, lame vibrante mobile care, prin atingere sau lovire cu o vergea de fier, produceau sunete. Cf. ANTONESCU, D. *Gloatele sale regina la mijloc le cheamă cu sistrul.* COŞBUC, AE. 165, cf. IVELA, D. M., CADE, DL, DM, DN³. *Bal din tambure, Sună din sistre.* VULPESCU, P. 122. *Ostaşi bătrîni cîntînd din sistre Înveselesc părinţii-n fiecare adăpost.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 123, 3/1, cf. DEX. ✧ Fig. *Şi divin e sentimentul ce măriţi cu valul rŏz Cînd zefirii cîntă-n sistru, ori în flaut de rogoz Cu magii de filomelă.* MACEDONSKI, O. I, 162.
— Pl.: *sistre.*
— Din lat. **sistrum,** fr. **sistre.**

SIŞCĂ s. f. v. **şişcă¹.**

SIŞCÓRNIŢĂ s. f. v. **şişcorniţă.**

SIŞNEÁB s. m. v. **şişneab.**

SIŞTÁR s. n. v. **şiştar¹.**

SIŞTEÁV, -Ă adj. v. **şiştav¹.**

SIT¹ s. n. (Livresc) Privelişte **(2)**. Cf. NEGULICI. *Formează această lungureaţă regiune una din cele mai frumoase prin varietatea siturilor.* HASDEU, I. C. I, 10. *Dealurile şi pădurile Huşului reproduc... imaginaţiunii călătorului pitoreştile situri de lîngă Carlsbad.* id. I. V. 131. *Munţii cu situri pitoreşti se despoporează, staţiunile balneare redevin pustii.* F (1883), 484, cf. BARCIANU, ŞĂINEANU², SCRIBAN, D., DL, DM. *Blocurile turn care răsar din ce în ce mai numeroase... înfruntă minunatul sit al acestor oraşe realizînd germeni de monotonie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 123, 29/3.
— Pl.: *situri.*
— Din fr. **site,** lat. **situs.**

SIT² s. n. Porţiune de teren acoperită cu iarbă; p. ext. păşune **(1)**. *Ţesuse pînza şi acum o bilia colo pe sit în grădină.* N. REV. R. I, nr. 10, supl. II, 157, cf. ALR I 409/59.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

SIT³ subst. v. **sic².**

SITÁ vb. I v. **siti.**

SITÁR¹ s. m. **I.** (Ornit.) **1.** (Şi în sintagmele *sitar de pădure,* rar, *sitarul pădurean,* BĂCESCU, PĂS. 156, regional, *sitar de pămînt,* id. ib., *sitar de rît mare,* id. ib.) Pasăre călătoare, de mărimea unui porumbel, cu penajul divers colorat în care predomină cafeniul, cu ciocul lung, drept şi subţire, vînată pentru carnea ei gustoasă; (rar) becaţă, (regional) ciocănea, farfadoi, soloancă, şnep **(a)**, pasărea-pămîntului, pasărea-ciobanului (v. pasăre **I 4)** *(Scolopax rusticola).* Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. *Ai venit... pe timpul vînatului, ca să împuşti fără milă sitarii, picaţii, prepeliţele.* ALECSANDRI, T. II, 47. *Poveştiri vînătoreşti... ale căror scene se petrec... într-una din acele bătrîne păduri de mesteacăni... pline de sitari.* ODOBESCU, S. III, 160. *Sitarii vineţi şi becaţele cu cioc alb şi subţire se primblă fără frică pe lîngă vapor.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 218, cf. MARIAN, O. II, 299. *Iar sitarul dup-o uşă Se certa c-o găinuşă Pentr-un gîndăcel.* COŞBUC, P. II, 37, cf. BARCIANU. *Într-o dimineaţă, treceam pe lîngă pădurea din B., cînd deodată aud ţipete de sitari.* DUNĂREANU, CH. 178, cf. ŞĂINEANU². *Carnea de sitar, cu toate meşteşugurile de preparaţie..., este greu de mîncat.* BIANU, D. S., cf. TDRG. *Sitarii şireţi zboară fără a se înălţa deasupra lăstarului.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 74, cf. PĂCALĂ, M. R. 31. *Îl găseai..., peste Siret, după raţe sălbatece şi după sitari.* HOGAŞ, DR. II, 150, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Vînătoarea de sitari e plină de farmec şi prin aceea că te atrage spre frumuseţea naturii.* SIMIONESCU, F. R. 86. *A tîlhărit... luînd...*

vamă de drumul mare, la grofi cu peniță de sitar la pălăria verde. C. PETRESCU, R. DR. 128. *Sitarii se vînau la cele două pasaje de primăvară și de toamnă.* SADOVEANU, O. X, 459. *Din zăvoi sitarii spre alte veri se duc.* PILLAT, P. 69. *Se puteau vîna găște și rațe sălbatice, sitari, becaține.* CĂLINESCU, S. 184. *Puii sitarului de pădure, în primul an al vieții lor, sînt... de talie mai mică și de coloare mai întunecată.* LINȚIA, P. III, 326. *Iar sitari umpluți...? Iar halvale și dulcețe?* V. ROM. iunie 1954, 7. *Acolo s-au desfășurat marile chefuri după vînătorile de sitari și de iepuri.* VINEA, L. I, 97, cf. LTR², DL, DM. *Sitarii pînă acum nu au reușit să-și cîștige dreptul la protecție.* VÎN. PESC. aprilie 1962, 5, cf. DER. *Sitarul nu este gustos dacă este pregătit îndată după ce a fost vînat.* S. MARIN, C. B. 147. *Nu știu dacă această frază am citit-o undeva sau am gîndit-o cu, dar acum, în preajma pasajelor de sitari în pădurile de mesteceni... mi-o însușesc cu bucurie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 125, 32/3, cf. M. D. ENC., DEX, H X 152, 187. ✧ Compuse: **sitar-de-mal** (ori **-de-mal-mare, -de-mal-cu-coada-neagră**) sau **sitar-cu-coada-neagră** = pasăre cu ciocul puțin îndoit în sus, colorată pe spate în brun-ruginiu, cu pîntecele alb, cu coada și picioarele negre; (regional) fluierar, fluierici (*Limosa limosa*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 156, LINȚIA, P. III, 312, VÎN. PESC. iunie 1962, 10, LTR²; **sitar-de-mal-ruginiu** (ori **-ruginiu-de-mal, -de-mal-roșu**) sau **sitar-cioc-întors** = pasăre cu penajul colorat diferit după anotimp, devenind vara ruginiu și iarna brun-întunecat pe partea dorsală, cu coada albă și cu picioarele sure-albăstrui (*Limosa lapponica*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 156, LINȚIA, P. III, 316, LTR²; **sitar-sur-de-mal** (ori **-de-mal-sur**) sau **sitar-cenușiu-de-mal** = pasăre cu ciocul mult îndoit în sus, verzui la rădăcină și în rest negru, cu picioarele galbene, colorată pe partea dorsală în sur-cenușiu, iar pe partea ventrală în alb (*Terekia cinerea*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 156, LINȚIA, P. III, 302; **sitar-negru** = țigănuș (*Plegadis falcinellus*). Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 156; **sitar-cu-picioroange** = piciorong **(III 3)** (*Himantopus himantopus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 156.

2. (Regional) Pescărel **(II 1 b)** (*Cinclus cinclus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 156, ALR I 1 046/118, 249, 285, 831, 835.

3. (Regional) Ciocîrlan (*Galerida cristata*) (Mihai Viteazu — Sighișoara). Cf. ALR I 1 033/158.

II. (Entom.; regional) Numele unei insecte nedefinite mai de aproape (Făget — Lugoj). Cf. H XVIII 72.
— Pl.: *sitari.*
— Etimologia necunoscută.

SITÁR² s. m. **1.** Persoană care face sau vinde site **(I 1)**. V. ciurar. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 416, BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, ALEXI, W. *Fecioru-său... era sitar singur în tot satul.* N. A. BOGDAN, ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D., H X 356, 539, ALR II 6 483, 6 484.

2. (Regional) Polonic (Bănița — Petroșani). Cf. A III 18.
— Pl.: *sitari.* — Și: (învechit) **setáriu** s. m. LB.
— **Sită** + suf. *-ar.*

SITÁV, -Ă adj. v. **siteav.**

SÍTĂ s. f. **I. 1.** Obiect de gospodărie format dintr-un cadru circular, de lemn, de metal etc. pe care este fixată o țesătură de sîrmă, de fibre textile etc., cu ajutorul căruia se cern făină sau diverse materii granuloase, se pasează anumite legume fierte, fructe, se strecoară lichide etc.; p. restr. țesătura acestui obiect; (regional) scuturătoare v. scuturător **(7)**. V. ciur, dîrmon. *Și negura spurbără cu mîna Ca cenușa cu sîta cînd cearnă.* DOSOFTEI, PS. 490/19. *De le trebuie o doagă, o sită, încă aleargă la Moldova.* N. COSTIN, LĖT. II, 60/31, cf. ANON. CAR. *Site de Brașov* (a. 1726—1733). N. A. BOGDAN, C. M. 161. *Le pune pe deasupra... alune pisate și amestecate toate bine cu aguridă, cu zeamă de lămîie și dale pen sită* (a. 1749). GCR II, 44/14. *Cu pâine miez înmuiat în zeamă și trecută pân sită.* MÎNCĂRILE, 21/1. *S-au aflat aceste: ... sătă, ligaie mică* (a. 1752). IORGA, S. D. XII, 63. *Foiță de tărgueli: ... 1 sită de cele bune, deasă* (a. 1778). id. ib. VIII, 3. *Cum ai face să aduci apă într-o sită?* (a. 1799). GCR II, 170/35, cf. KLEIN, D. 416, BUDAI-DELEANU, LEX. *A să scoală afară din Politiie... 1 fabrică de site* (a. 1832). DOC. EC. 501. *El în loc de umbrelă luasă o sită.* DRĂGHICI, R. 59/27, cf. VALIAN, V. *Toate acestea... se vor petrece prin o sîtă deasă.* FM (1844), 256²/12. *De sînt ceva hrănitoare tărîțele, această însușire o capătă numai de la partea de făină ce au rămas în ele nezbătută de sită.* I. IONESCU, C. 228/19. *Se moaie în apă o bucată de acest mălai,... se strecură prin sită... și se pune la foc.* id. B. C. 38/24. *Despărțim tărîța prin sită.* BREZOIANU, A. 593/5, cf. ISER, 191. *Găinilor li se dă de mîncare din sită sau din ciur ca să se ouă mult.* PAMFILE, CR. 23, cf. id. I. C. 408. *Stana cernea într-o albie mai mică, cu o sită mai deasă.* AGÎRBICEANU, S. 177, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Trase de după sobă sita cu bobi.* SADOVEANU, O. X, 219, cf. DL, DM. *Pleca dimineața cu văcăliile în spinare, s ducea la un oarecine unde le bătea sitele și se înlorcea... seara.* PREDA, I. 12. [Oul] *se trece prin sită și se amestecă cu o lingură de muștar.* S. MARIN, C. B. 17, cf. M. D. ENC., DEX. *Iè și cea sită din cui Și farină din budui Și-mi fă iute-o turtă lată.* ALECSANDRI, P. P. 310. *Și-a întrat din casă În casă, După sita deasă De mătasă.* POP., ap. GCR II, 337. *Și mi-a dat o sită deasă, Să nu ies seara din casă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 105. *Și mai dă-i măcuș-o sită Ca să-și cate de ursită.* MARIAN, NA. 251. *Sita poate fi mai deasă ori mai rară și se face ori din drot (sîrmă subțire) ori din pînză de păr de cal.* ȘEZ. V, 4. *Nu-i bine să te uiți prin ciur sau prin sită, că faci bube în cap.* ib. VI, 23. *Născuse un copil și-l trimesese... la o vecină ca să ceie o sită.* RĂDULESCU-CODIN, L. 2, cf. CABA, SĂL. 100. *Mîncam pită de săcară, Cernută prin sită rară.* BÎRLEA, L. P. M. II, 246, cf. ALR I 711, ALR II 3 988. *C-am o maică brutărească Și mi-a dat d-o sită deasă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 565. *Cerne cenușă pin sită.* O. BÎRLEA, A. P. I, 211. *Sita nouă cerne bine.* Cf. DL, DM. *Trecut și prin sită și prin ciur,* se spune despre un om care, în cursul vieții, a trecut prin multe încercări. Cf. DDRF, SCRIBAN, D., ZANNE, P. V, 598. *Din coadă de cîine sită de mătase nu se face.* Cf. BELDIMAN, E. 70/34, NEGRUZZI, S. I, 248, ODOBESCU, S. III, 67, DDRF, ARHIVA, II, 326, DAN, U. 217, SADOVEANU, O. XVII, 197, ȘEZ. IX, 148, ZANNE, P. I, 377. (Cu parafrazarea proverbului) *Face cineva sită din coadă de cîine?* STANCU, D. 330. *Nu faci sită de mătasă din coadă de cîine.* FOLC. MOLD. I, 195. *Sita nouă șade-n cui.* Cf. SCRIBAN, D., DM, ZANNE, P. V, 596. (Cu schimbarea construcției) *Pentru babă, sita-nouă nu mai avea loc în cui.* CREANGĂ, O. 4. *Sus bat tobele, Jos pică negurile (Sita).* SBIERA, P. 323, cf. ALEXICI, L. P. 214, GOROVEI, C. 344. ✧ (Ca termen de comparație, cu aluzie la forma sau întrebuințarea obiectului) *O schimonositură de om avea în frunte numai un ochiu mare cît o sită.* CREANGĂ, P. 243. *Ca prin o sită deasă se cerneau în liniștea largă a pădurilor picături de cer albastru.* HOGAȘ, DR. I, 204. *Bani nu făcea; pe cari îi aduna treceau, ca făina prin sită, în mîinile nevestei sale.* AGÎRBICEANU, A. 123. *Șipotul acesta... Al fericirii... Inima mea ca o sită-l strecoară, Să nu vie mîl din adînc.* BRAD, O. 7. *Ia vezi, țeasta capului, Cît rotila plugului; Ochii-n cap ca sitele, Măsele, Rîșnițele!* BALADE, II, 64. ✧ Fig. *Prin a negurilor sită de cu noapte iarna cerne.* ALECSANDRI, POEZII, 648. *A mea e lacrima ce-n tremur Prin sita genelor se frînge.* GOGA, POEZII, 7. *Sita fiecărui a prins să împrăștie pentru el lamura sufletului lui.* ANGHEL, PR. 159. *Din sita unui soare roș cocorii, Ca niște șimburi negri, se răstoarnă.* AL. PHILIPPIDE, A. 51. *Nu mai încercăm să le judecăm, să le trecem prin sita gîndirii.* CINEMA, 1968, nr. 1, XV. *Să lăsăm sita istoriei să cearnă.* M 1968, nr. 9, 7. *Natură niciodată obosită Cernea-n amurguri pulima prin sită — Să obosim în limpezimea ei, Pri-*

viți din semicerc înalt de zei. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 7/3. ◇ **Ca prin sită** = **a)** l o c. a d v. și a d j. (în legătură cu verbele „a ploua", „a cerne", „a bura", „a trece" sau cu substantivul „ploaie") mărunt și continuu. *Plouă ca prin sită.* CARAGIALE, O. II, 50, cf. DDRF, CADE. *O ploaie ca prin sită, cu ropot mărunt și neîntrerupt.* BRĂESCU, O. A. I, 54. *Bura ca prin sită.* COCEA, S. I, 201, cf. SCRIBAN, D. *Ploaia era rară, trecută ca prin sită.* PAS, L. I, 53. *Afară cerne ploaie ca prin sită.* V. ROM. octombrie 1954, 22, cf. DL, DM. *Ploua ca prin sită.* LABIȘ, P. 67, cf. M. D. ENC., DEX. *Așa ploaie ca prin sită.* ALR SN III h 790/53; **b)** l o c. a d v. (regional; în legătură cu verbul „a se uita") cu ochii pe jumătate închiși; printre gene. Cf. ALR II/I h 11/228. *Să uită ca prin sită.* ib. L o c. a d v. (Învechit și regional) **Ca la sită** sau **ca la sita cumetrii** = mereu **(II 1).** *Numai tătarii îi cară* [pe leși] *în toate zilele de grumaz, cît umblă la dînșii ca la sită.* SIMION DASC., LET. I A, 32/2, cf. ZANNE, P. V, 599. ◇ E x p r. **A trece** (pe cineva sau ceva) **prin sită** = a analiza (pe cineva sau ceva) temeinic, minuțios și critic. Cf. POLIZU, BARCIANU. *Nu s-a înșelat în trecerea prin sită a invitaților.* PAS, Z. III, 274, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Popular) **A da** (sau rar, **a căuta) (bobi) cu sita** sau **a trage în bobi pe sită** (sau **pe fundul sitei)** = a ghici viitorul cuiva; a face prevestiri. *Babele care trag pe fundul sitei în 41 de bobi... îi băgase mamei o mulțime de bazaconii în cap.* CREANGĂ, O. 185, cf. DDRF. *Dar poate da ea bobi cu sita!* COȘBUC, P. I, 129, cf. CADE. *Mai curînd mă apropiu de fata... care caută cu sita.* PAMFILE, S. T. 101. *În bobi se trage... pe sită.* ȘEZ. III, 126. *Dă cu sita.* ALR SN V h 1 569/36, cf. ZANNE, P. V, 599. (Popular) **A strica sita cu cineva** = a rupe relațiile de prietenie cu cineva. Cf. LM, ZANNE, P. V, 599. (Regional) **A bate în sită (și) în covată** = a face orice pentru realizarea unui scop. *A bătut în sită și-n covată și duminecă seara... a strîns la unchi-so... aproape 50 de negustori.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 128, cf. SCRIBAN, D. *Ș-a bătut în sită, -n covată, Ș-a făcut colacu-ndată.* FOLC. MOLD. I, 266 ✦ (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de") Conținutul unei site **(I 1).** *A venit iarna mare și grea, cu drumuri lungi prin troiene după o sită de mălai.* BOGZA, C. O. 356.

2. (Parte a unui) utilaj format dintr-o țesătură de fire metalice ori textile sau tablă perforată cu ochiuri de dimensiuni mici, de obicei fixat(ă) pe un cadru, folosit(ă) la separarea sau sortarea prin cernere a unor materiale sub formă de granule sau de pulbere. *Schele se ridicau pretutindeni... sitele de sîrmă dîrdîiau alegînd nisipul.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 54, cf. RESMERIȚĂ, D. *Celelalte piese lucrătoare ale balozei sînt: „cupele" de ridicat grăunțele, „cufitele", „sitele de vînturat".* ION BOTEZ, STR. 22. *Cîteva site cilindrice se învîrtesc încet pe o axă, și primesc în interiorul lor toată avalanșa de pietre... purtîndu-le îndelung prin tot felul de jgheaburi.* BOGZA, C. O. 182. *Se ia o probă... de sol uscat la aer și se cerne printr-o garnitură de site, care separă agregatele.* AGROTEHNICA, I, 422. *Primăvara trebuie să dai pămînt prin sită.* PREDA, M. S. 55, cf. id. R. 383, LTR², DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX. *Și-atîți căutători absenți, Rămași cu aurul în site.* VULPESCU, P. 90.

3. Plasă deasă (de sîrmă) așezată ca protecție la ferestre, la dulapuri, la ventilatoare etc. *Ca și cum s-ar încerca să privească printr-o sită deasă, căuta să-și dea seama lămurit care e pricina adevărată a tuturor chinurilor.* BUJOR, S. 43. *Trecu la o fereastră de sită și privi prin mărgelele de apă.* SADOVEANU, O. XII, 535. *Alăturea, vatamanul pescarilor a așezat un polog de sită închis de toate părțile, pentru odihnă și pază împotriva țînțarilor.* id. ib. XVIII, 232, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ F i g. *O sită se coboară pe ochi, vezi tulbure, nu mai vezi...* DELAVRANCEA, O. II, 41. *Amintiri,.. Vin înapoi... Și-abia răzbat prin sita de zile-a-nstrăinării.* VOICULESCU, POEZII, I, 247. *Se uită după ei, pînă ce pier într-o sită de colb.* ARGHEZI, S. VIII, 146. *Prin sita deasă de storuri și perdele, o pulbere sidefie limpezea penumbra din încăperi.* VINEA, L. I, 235. ◇ L o c. a d v. **Ca prin sită** = (în legătură cu verbele „a privi", „a zări", „a se zări", „a vedea") în mod neclar, nelămurit, difuz. *Împăratul începuse a zări ca prin sită.* ISPIRESCU, L. 158, cf. DDRF. *Bunica-ngîndurată zărește ca prin sită Trecînd pe dinainte-i o viață în ruină.* IOSIF, PATR. 12. *Odinioară o mai zărise, așa, ca prin sită.* GÎRLEANU, N. 188. *Privesc ca prin sită la chipurile șterse ale unei lumi pentru veșnicie înmormîntală.* HOGAȘ, DR. I, 278. cf. CADE. *A-nceput să zărească ca prin sită.* VISSARION, B. 73. *Cînd a început să se zărească ușor, ca prin sită, am pornit.* VOICULESCU, P. I, 81. *Vedea ca prin sită cum oamenii împărțiți în grupuri șoseteau pe la colțuri.* DAN, U. 182, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, ZANNE, P. V, 599. ✦ (Apic.; regional) Obrăzar **(3)** (Stejar — Lipova). Cf. CHEST. VI 128/27.

4. Electrod în formă de sită **(I 3),** intercalat între anodul și catodul unei poliode, care poate avea diferite funcțiuni; grătar, grilă. Cf. DP, DM, DEX.

5. (Și în sintagmele *sită de ineandescență,* MACAROVICI, CH. 400, *sită Auer)* Manșon dintr-o țesătură de fire textile impregnată cu o soluție chimică, care se aplică deasupra flăcării la lămpile cu gaz aerian, pentru a se obține o lumină mai vie. *Site pentru lămpi.* NICA, L. VAM. 224, cf. CADE. *Sitele de gaz aerian sfîrîiau cavernos dîndu-și sufletul.* C. PETRESCU, C. V. 267, cf. SCRIBAN, D. *Numai o întîmplare neașteptată a hotărît să introducă electricitate în cel din urmă imobil care pe strada Sălciilor mai păstra încă lămpile cu sită Auer.* VINEA, L. I, 203, cf. LTR². *Sita lămpii fumegă.* BANUȘ, P. 118, cf. DL, DM. *În puțină vreme circiuma se însuflețește... curînd sita incandescentă a petromaxului se învăluie în fum de mahorcă.* V. ROM. ianuarie 1965, 48, cf. DEX.

6. (În sintagma) *Sită fotografică* = dispozitiv optic format dintr-o placă de sticlă pe care sînt trasate combinații de linii foarte subțiri sau de puncte și care se așază, la fotoreproducere, în fața plăcii fotografice în scopul divizării imaginii în puncte de aceeași densitate; raster. Cf. LTR², DER, DEX.

7. (În sintagma) *Sită moleculară* = silicat natural sau sintetic care are proprietatea de a reține în golurile rețelei cristaline diferite molecule organice cu dimensiuni mai mici decît o anumită dimensiune dată. *În natură, sitele moleculare se găsesc în diferite roci și soluri arabile.* LTR², cf. DER, M. D. ENC.

8. P. a n a l. Numele unor obiecte asemănătoare prin formă sau funcție cu sita **(I 1):**

a) (Regional) Sitișcă **(2).** *Laptele muls îl strecoară prin sită sau sitișcă și-l pune la prins.* DAMÉ, T. 31. *Unealta de strecurat se cheamă sită sau silișcă.* PAMFILE, I. C. 21, cf. CHEST. V 127/99, ALR I 1 061, ALR II 6 133, A III 19.

b) (Regional; și în sintagma *sita coșului,* ALR SN I h 171/386) Copăiță în care curg grăunțele din coș înainte de a trece între pietrele morii. Cf. ALR SN I h 171.

c) (Regional) Un fel de linguriță puțin scobită, prevăzută cu găuri, folosită la prepararea urdei (Sarafiu — Hîrșova). Cf. CHEST. V 84/73.

d) (Regional) Urdiniș (Banloc — Timișoara). Cf. ALR I 1 688/35.

II. (Bot.) C o m p u s: **sita-zînelor** = numele mai multor plante erbacee din familia compozeelor: **a)** (Mold.) scai măgăresc, v. s c a i¹ **(I h)** *(Onopordon acanthium).* Cf. TDRG, PANȚU, PL., CADE; **b)** (Mold.) turtă **(II 1)** *(Carlina acaulis).* Cf. N. LEON, MED. 65, TDRG, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 41; **c)** turtă **(II 1)** *(Carlina vulgaris).* Cf. BORZA, D. 41; **d)** *(Carlina acanthifolia).* Cf. BORZA, D. 41. *Un miros de iarbă mare, sita-zînelor și alte ierburi uscate îți gîdilea nasul.* CONTEMPORANUL, V, 291.

III. 1. (Mold.; în construcţiile) *De-a sita cumetrei* sau *de-a sita la cumătra* = numele unui joc de copii cu mingea. Cf. PAMFILE, J. III, 48, ALECSANDRI, P. P. 393. *Făceau să zboare capurile păgînilor în toate părţile ca nişte minge cînd se joacă copiii de-a sita la cumătra.* MARIAN, T. 36.

2. (La pl. art.) Numele unei hore nedefinite mai de aproape; melodie după care se execută această horă. Cf. VARONE, D. 144.

— Pl.: *site.* — Şi: (învechit) **sătă, seată** (GHEŢIE, R. M., ALEXI, W.) s. f.

— Din v. sl. СИТО.

SITĂRÚŞ s. m. Diminutiv al lui s i t a r[1] **(1).** *Iată-ne primăvara după sităruşi, în păpurişul de la Lazuri.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 345, cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 156, DL, DM, DEX.

— Pl.: *sităruşi.*

— **Sitar**[1] + suf. *-uş.*

SITEÁN, -Ă s. m. şi f. v. **sătean.**

SITEÁV, -Ă adj. (Regional, mai ales în Munt.; despre oameni sau animale ori, p. e x t., despre vocea sau strigătul lor) Răguşit **(1)**. Cf. BARCIANU. *Dar, din senin, auzii glasul sitav al duşmanului.* DELAVRANCEA, H. T. 194, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Are să iese întîi un cîine lăţos şi siteav.* P. CONSTANT, R. 113. *Vorbeşte gros, ca un bărbat siteav.* STANCU, D. 73, cf. DL, DM, DEX, ALR II/I MN 10, 6 879/886, LEXIC REG. 38. ◇ (Adverbial) *Undeva, la cealaltă parte a satului, latră, siteav, un cîine.* STANCU, M. I. 58.

— Accentuat şi: *siteav.* — Pl.: *siteavi, -e.* — Şi: **sitáv, -ă** (accentuat şi *sítav*, CADE) adj.

— Etimologia necunoscută.

SITÉLCĂ s. f. (Regional) Plasă folosită la pescuit. *Dimineaţa, m-am suit în barcă şi am pornit... Visleam de un ceas... Cînd mă uit înapoi, sub sitelca din spate, ce să văd?* H. LOVINESCU, T. 403.

— Pl.: ?

— Cf. ucr. ЦІДИЛКО.

SITÉŞCĂ s. f. v. **sitişcă.**

SITÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Regional; cu complement intern) A cerne cu sita **(11).** *Să ne pregătiţi un colac... Cu sita silit Şi cu zahăr îndulcit.* ŞEZ. III, 43. *Ea din sită că sitea, Din ochi negri lăcrăma.* PAMFILE, C. Ţ. 93. *Tu din sită că sitezi, Din ochi negri lăcrămezi.* id. ib. 94.

2. R e f l. (Prin nord-estul Olt.; despre ţesături) A se rări **(1)**, devenind ca o sită **(I 1)**. Cf. CIAUŞANU, V. 196.

— Prez. ind.: *sitesc.* — Şi: **sitá** vb. I.

— V. **sită.**

SITÍCĂ s. f. **1.** (Popular) Sitişoară. Cf. POLIZU, CADE.

2. (Transilv.) Sitişcă **(2)**. *Sînt sitici din ţesătură de păr de cal.* CHEST. V 90/44, cf. 2, 84/2, ALR I 1 061/164, 180, 186.

— Pl.: *sitici.*

— **Sită** + suf. *-ică.*

SÎTIM subst. v. **setim.**

SITIOLOGÍE s. f. Ştiinţă care are ca obiect studiul alimentelor. Cf. ANTONESCU, D., DN[2].

— Pronunţat: *-ti-o-.* — Şi: **sitologie** s. f. DN[2].

— Din fr. **sitiologie**, it. **sitologia.**

SITIOS adj. (Regional; despre terenuri) Care conţine multă apă; apătos, mlăştinos, mocirlos **(1)** (Marţihaza—Salonta). Cf. CHEST. II 73/388.

— Accentul necunoscut — Pronunţat: ?

— Etimologia necunoscută.

SITÍR interj. v. **sictir.**

SITIRÍ vb. IV v. **sictiri.**

SITÍŞCĂ s. f. **1.** (Popular) Sitişoară. Cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE.

2. (Mai ales în Mold. şi nordul Transilv.; şi în sintagma *sitişcă de strecurat*, POLIZU) Vas de metal sau de lemn, de forma unui trunchi de con, cu fundul perforat sau făcut dintr-o pînză de sită **(I 1)**, folosit în gospodărie la strecurarea laptelui şi a altor lichide; (popular) sită **(I 8 a)**, (regional) strecurătoare, sitică **(2)**, situţă. *Toate lucrurile mi se arată găurite ca sitişca şi străvezii ca apa cea limpede.* CREANGĂ, O. 109. *Îi dă... o doniţă şi o sitişcă.* MARIAN, NU. 142. *E datină ca nînaşii să trimită... şi cîte o junincă dimpreună cu toate cele trebuincioase la o vacă cu lapte, precum: doniţă, sitişcă şi strecurătoare.* id. Î. 390, cf. DAMÉ, T. 31, ŞĂINEANU[2]. *Unealta de strecurat se cheamă sită sau sitişcă.* PAMFILE, I. C. 21. *Dacă laşi sitişca nespălată, se lungeşte laptele.* GOROVEI, CR. 160, cf. RESMERIŢĂ, D. *Se mai întrebuinţează uneori şi sîtişca, strecurătoare cumpărată de la tîrg.* DIACONU, P. 26, cf. CADE, SCRIBAN, D., LTR[2]. *Laptele muls se toarnă printr-o strecurătoare numită siteşcă.* H I 99, cf. 252, XI 428, XV 484, XVI 160, 296, ŞEZ. VIII, 89, CHEST. V 61, 90, 127. *Dă-mi sitişca să străcur laptele!* MAT. DIALECT. I, 191, cf. LEXIC REG. II, 77. ✦ (Familiar) Strecurătoare pentru ceai. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sitişti* (LEXIC REG. II, 77) şi *sitişte* (ALR I 1061/158). — Şi: **sitéşcă, sătişcă** (CHEST. V 61, ALR I 1061/227, 387), **stişcă** (ALR I 1 061/420), **şitişcă** (ib. 1 061/385) s. f.

— **Sită** + suf. *-işcă.*

SITIŞOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui s i t ă **(I 1)**; (popular) sitică **(1)**, sitişcă **(1)**, (învechit şi regional) sitiţă. Cf. POLIZU, DL, DM, DEX. *Şi, de-i găsi făioară, Să mi-o cerni în sitişoară, S-o frămînţi în lăcrămioare.* TEODORESCU, P. P. 676.

— Pl.: *sitişoare.*

— **Sită** + suf. *-işoară.*

SITÍŢĂ s. f. (Învechit şi regional) Sitişoară. Cf. CIHAC, I, 256, DL, DM, DEX, GLOSAR REG.

— Pl.: *sitiţe.*

— **Sită** + suf. *-iţă.*

SITIVÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional; despre oameni sau animale ori, p. e x t., despre vocea sau glasul lor) A răguşi. Cf. DL, DM.

— Prez. ind.: *sitivesc.*

— V. **siteav.**

SITÓI s. n. (Regional) Augmentativ al lui s i t ă **(I 1)** (Ieud — Vişeu de Sus). Cf. ALR I 1 061/347.

— Pl.: *sitoaie.*

— **Sită** + suf. *-oi.*

SITOLOGÍE s. f. v. **sitiologie.**

SITOSTERÓL s. m. Sterol conţinut de boabele de grîu, care, prin iradiere, se transformă într-o substanţă asemănătoare vitaminei D. Cf. DN[2], LTR[2], D. MED.

— Pl.: *sitosteroli.*

— Din fr. **sitostérol.**

SITRONÁDĂ s. f. v. **citronadă.**

SITRONÁTĂ s. f. v. **citronadă.**

SITUÁ vb. I. **1.** T r a n z. A face să existe într-un anumit loc, într-un anumit spaţiu; a aşeza. V. a m p l a s a, f i x a, l o c a l i z a, p l a s a[2] **(2)**, p u n e **(A I 1)**, s t a b i l i. *A luat foc o casă situată aproape de hanul lui Zamfir.* CR (1836), 153[1]/12. *Faţa,*

compusă de o mulțime de oase, se află situată la partea anterioară și inferioară a capului. KRETZULESCU, A. 105/23. *Acest oraș este situat pe lacul... ce dă în Dunăre.* TIMPUL (1856), nr. 3, 4¹/13. *Locuia într-o casă mult mai superbă, situată la poalele numite Velia.* ARISTIA, PLUT. 261/26. *Cîmpulungu stă situat pe o cîmpie îngustă.* PELIMON, I. 27/2. *Orașele cele mai mari ale Europei sînt... situate pe malurile rîurilor.* GHICA, C. E. II, 583. *Măcinul era situat în față cu Brăila.* SION, P. 279. *Locuința... era situată în strada Calității.* FILIMON, O. I, 119, cf. PROT.—POP., N. D. *Țermurile situate sub aceeași latitudine n-au toate aceeași temperatură.* DRĂGHICEANU, C. 105. *Casa era situată pe vîrful dealului.* BOLINTINEANU, C. 413. *De la unele mine... situate în locuri mai prăpăstioase, piatra de aur se putea aduce numai pe spatele acestor cai mărunți.* AGÎRBICEANU, A. 201. [Locuia] *într-o cameră... mare și o sală mică situate la etaj.* ARDELEANU, U. D. 9, cf. CADE. [Crișma] *e situată pe strada Păcurari.* TEODOREANU, M. III, 179. *Există ruine de vechi fortărețe... și mai toate sînt situate pe ridicături de pămînt.* IORDAN, T. 307. *De ce-i situat acolo unde se găsește și nu cu o sută de km mai sus, sau mai la dreapta sau mai la stînga?* ARGHEZI, B. 125. *Ajungem la... un tîrgușor situat chiar sub poale de munte.* BLAGA, H. 52. *Pe linia aceasta circulă minerii, își situează casele.* BOGZA, A. Î. 157. *Pînza de apă freatică este... situată la adîncime mai mare.* AGROTEHNICA, I, 142, cf. DL, DM. *Față de soare, Pămîntul este situat la o distanță de 150 000 000 km.* GEOLOGIA, 6. *Măduva spinării are... un înveliș intern situat chiar pe tubul nervos.* ABC SĂN. 332. *Asemenea celule sînt situate în epidermă.* AP 22. *O găsim... pe fondurile de vînătoare din raioanele de cîmpie situate în partea de sud a regiunii.* VÎN. PESC. iunie 1964, 1. *Expoziția organizată în sălile Muzeului de Artă, situat în Palatul Culturii ..., își află izvoarele... în contemporaneitate.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 180. *Majoritatea morilor... erau situate pe malurile Dîmboviței.* G. BARBU, A. V. 37, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. *Erau zile cînd ea se situa la geam și clama pe toate tonurile.* ap. IORDAN, L. R. A. 483. *Gună se situă în mijlocul odăii, cu atitudinea unui mușchelar care așteaptă o provocare.* VINEA, L. I, 387. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Tot actul al treilea... e fals situat în casa Crinei.* LOVINESCU, C. IV, 31.

2. Tranz. și refl. A include sau a face să fie inclus, așezat într-un ansamblu, într-o categorie; a ocupa **(I 2)** sau a face să ocupe un anumit loc într-o ierarhie; a (se) fixa, a (se) stabili într-un anumit loc într-o ierarhie; p. ext. a lua sau a face să ia o anumită atitudine față de o problemă dată; a acționa sau a face să acționeze de pe o anumită poziție. V. afla, clasa, clasifica,¹ găsi. *Cînd un individ evadează dintr-o clasă și nu s-a situat încă temeinic în alta, are motiv să se dezoleze.* C. PETRESCU, Î. II, 183. *Un domn sus situat pe scara averilor mi-a spus zîmbind.* SADOVEANU, O. XX, 220. *Sînt multe cuvinte pentru a situa arta lui N. Iorga în alt sector decît al retoricii tradiționale.* VIANU, A. P. 160. *Revista noastră se situează în mijlocul marilor evenimente nu ca spectatoare, ci ca participantă activă.* în PLR II, 646. *Aceste aspecte, și altele asemănătoare, ni-l situau pe Domnu într-o singularitate în fond simpatică.* BLAGA, H. 126. *S-a întrebuințat o demonstrație filozofică abstractă care situa acest proces într-o lume de concepție.* RALEA, S. T. II, 263. *Idealul practic al poetului plutea în lumea himerelor în care-l situase însăși convingerea oamenilor.* CONSTANTINESCU, S. III, 77, cf. DL, DM. *Ca romantic... situează personajele la poluri opuse.* IST. LIT. ROM. II, 658. *O interpretare care o situează definitiv printre personalitățile artistice de primă importanță.* T decembrie 1964, 56. *Dînd o mare întrebuințare rîsului, Creangă se situează în categoria scriitorilor umoriști.* V. ROM. decembrie 1964, 83. *Armeana se situează... pe același plan cu alte limbi indo-europene.* L. ROM. 1967, 415. *Sîntem o țară în care accesul populației la carte ne situează pe un loc fruntaș în statisticile mondiale.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 296. *Discuția... s-a situat tot mai mult pe un plan teoretic.* M 1968, nr. 2, 13. *Omogenizarea și năzuința comună de a situa activitatea teatrului pe o treaptă mai înaltă sînt deocamdată în fața dezideratului.* T iunie 1968, 85. *România ... situează în mod statornic în centrul politicii sale externe prietenia și alianța ...* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183. *Concepția* [autorului] *..., afirmă caracterul ideologic, specific al valorii literare, dar o situează... în sistemul formelor suprastructurale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 36, 14/4. *Perioada... de elan revoluționar și de efort constructiv se situa sub auspicii mai curînd romantice.* ib. 1970, nr. 90, 1/3. *Creatorul modern... nu se ferește să situeze viața umană în coordonatele ei autentice.* V. ROM. martie 1970, 90. *Punctul de vedere pe care mă situez va fi clar.* ib. aprilie 1970, 123, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Pe primul plan se va situa observația.* gî 1968, nr. 935, 2/7.

3. Tranz. (Complementul indică fapte, evenimente etc.) A face să existe într-o anumită perioadă sau într-un anumit moment istoric; a așeza. V. amplasa, fixa, localiza, plasa² **(2)**, stabili. *Pentru Monica, tinerețea celorlalți părea situată în istorie, ca tinerețea străbunilor.* TEODOREANU, M. III, 16. *Creangă a dat viață ascuțită poveștilor lui, situîndu-le în timp.* SADOVEANU, O. XIX, 446. *Al. T. Stamatiad e situat în altă generație.* id. ib. XX, 36. *Vorbim de vechimea civilizației faraonilor, pe care o situăm la 5 000 de ani înainte de Cristos.* RALEA, S. T. I, 247. *Bacalbașa situează faptele cam prea aproximativ „pe la jumătatea lunei august".* V. ROM. ianuarie 1968, 181. *Autorul încearcă să se sustragă obligației tradiționale a prozei de a situa personajele într-un timp abstract.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 3/2. ✧ Refl. *Data nașterii, nesigură, pare a se situa în cuprinsul anului 1796.* IST. LIT. ROM. II, 343. *Descoperirea focului... se situează la începutul epocii de piatră.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 125, 31/3.

— Pronunțat: *-tu-a.* — Prez. ind.: *situez.*
— Din fr. **situer.**

SITUĂRE s. f. Acțiunea de a (se) situa și rezultatul ei.

1. Existență într-un anumit loc, într-un anumit spațiu; așezare, (astăzi rar) situație **(I)**. V. amplasare, fixare, localizare, plasare **(2)**, stabilire. Cf. situa **(1)**. *Pușcăciunea geografică sau situarea se oglîndește prin lungimea și lățimea geografică.* RUS, I. I, 60/24, cf. DL, DM. *Alegerea orașelor reședință de județ s-a făcut în funcție de... situarea geografică.* gî 1964, nr. 930, 1/5, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

2. Includere, așezare într-un ansamblu, într-o categorie; ocupare a unui loc într-o ierarhie; fixare, stabilire într-un anumit loc într-o ierarhie; p. ext. luare a unei anumite atitudini față de o problemă dată, acționare de pe o anumită poziție. V. aflare, clasare, clasificare, găsire. Cf. situa **(2)**. *Orice proces de valorificare presupune o situare ierarhică, o așezare de treple de la inferior la superior.* RALEA, S. T. II, 215, cf. DL, DM. *Prozatorii... recurg adesea la procedeul situării personajelor cam pe același plan.* V. ROM. februarie 1964, 213. *Am putea considera că forța emoțională a muzicii lui... își găsește explicația în situarea, în centrul atenției creatorului, a unui subiect constant urmărit.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 6/4. *Apariția unui volum care cuprinde întreaga operă a unui poet impune o judecată de situare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 8/3, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Existență într-o anumită perioadă sau într-un anumit moment istoric; așezare. V. amplasare, fixare, plasare **(2)**, localizare, stabilire. Cf. situa **(3)**. *Acest principiu trebuie înțeles nu numai în sensul situării lor în epocă, ci și al observării lor în planul dezvoltării, al evoluției care s-a produs, deci în perspectivă istorică.* CONTEMP. 1970, nr. 1 231, 8/4.

— Pronunțat: *-tu-a-.* — Pl.: *situări.*
— V. **situa.**

SITUÁT, -Ă adj. **1.** Care există într-un anumit loc, într-un anumit spațiu; așezat. V. amplasat, fixat, localizat, plasat, stabilit. Cf. situa **(1)**. *Nici cred că se putea alege... o localitate mai bine situată, cu o climă mai dulce.* SION, P. 51, cf. PROT. — POP., N. D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Casă bine situată.* ap. ȘĂINEANU, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *O capitală mai logic situată relativ la neîntreruptele invazii străine... a fost cîndva... Cîmpulung.* ARGHEZI, B. 126. *Acești munți sînt situați în colțul de NE al Dobrogei.* ONCESCU, G. 36, cf. DL. *A fost inaugurată ... noua carieră de lignit... situată în bazinul carbonifer al Rovinarilor.* RL 1967, nr. 7 041.

2. Care a fost inclus, așezat într-un ansamblu, într-o categorie; care a ocupat un anumit loc într-o ierarhie; care s-a stabilit într-un anumit loc într-o ierarhie. V. clasat, clasificat. Cf. situa **(2)**. *Ultimul situat dintre concurenți pierde concursul.*

3. (Despre oameni; de obicei cu determinarea „bine") Care are o situație materială bună: p. ext. (rar) bogat; cu stare. V. stare. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Azi, țăranul e categoria socială cea mai bine situată.* în PLR II, 341, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Bărbatul matur și bine situat... o iubește dezinteresat.* CINEMA, 1968, nr. 10, 11. *Protagonistul este un om bine situat.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 16, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-tu-at.* — Pl.: *situați, -te.*

— V. **situa.**

SITUÁȚIE s. f. **1.** (Astăzi rar) Situare **(1)**. *De situația, adică de punerea locului Dachiii... pre marginile Dunării ... nici un prepus nu rămîne.* CANTEMIR, HR. 63. *Odesa va căpăta un grad de fericire către carile situația sa (starea locului) într-un deșert sterp va adăugi un nou lustru.* AR (1829), 190²/24. *Cititorii noștri cunosc toate acele espediții îndreptate împotriva corsarilor de la Barataria, dar prea puțini dintr-înșii știu despre situația, istoria sau natura așezămîntului acestuia.* HELIADE, B. I, 94/12, cf. I. GOLESCU, C., ELEM. G. 103/20, FABIAN-BOB, G. 95/5. *Acest arbure... se prășește prin toate locurile, într-o situație umbrită.* BREZOIANU, A. 335/10, cf. NEGULICI. *Este un burg cu frumoase edificiuri... într-o situație muntoasă foarte plăcută.* DESCR. APE. 61/5, cf. STAMATI, D. *Situațiunea Colnarului încungiurat de vii, livezi și păduri, făcea încîntătoare vilegiatura domnească.* NEGRUZZI, S. I, 106, cf. POLIZU. *Statele cele mici, cari prin situațiunea lor se află puse între puteri mari, sînt datoare a-și mănține neutralitatea.* GHICA, C. E. II, 472. *Situațiunea unei țări lîngă țărmurile mării înfrunește foarte mult asupra firei climatului ei.* I. IONESCU, B. C. 399/30, cf. PROT. — POP., N. D., BARONZI, I. L. III, 223/22, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *De pricină era mai întîi însăși situația geografică a stațiunii.* COCEA, S. II, 67, cf. DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Adevărul este că nimic nu se localizează mai greu ca sunetul greierilor de noapte. E o voce fără situație, fără dimensiuni și fără direcții.* ARGHEZI, C. J. 82.

2. Ansamblu de elemente care formează cadrul (general) în care se află cineva sau ceva la un moment dat; caz, circumstanță, ipostază, împrejurare, poziție **(6)**, stare, (învechit) înconjurare, peristas, prilejire **(1)**, stat. V. condiție, conjunctură, context, ocazie **(1)**, postură **(2)**, stare împrejur (v. stare). *Scriind Visul... am ales din viața omenească niște situații, niște împrejurări care mi s-au părut mai interesante.* HELIADE, O. II, 14. *Guvernul se aflase într-una dintr-accle situațiuni încurcate în care fusese silit să sacrifice cîțiva din amicii săi cei mai ageri.* GHICA, C. E. II, 607. *Într-o asemenea situație trebuie să ne ferim... de un pericol: de fraza goală.* MAIORESCU, CR. II, 103. *Să fim siguri că situațiunile sau împrejurările n-au fost aceleași într-amîndoi anii.* CONTA, O. F. 38. *Aminteșle-ți acea situație, ca să văd ce expresie va lua fața ta.* EMINESCU, P. L. 85. *Mă aflu în situația unui om dat afară dintr-o casă unde a intrat nepoftit.* CARAGIALE, O. VII, 233. *Cine n-a trecut prin situații grele!* ANGHEL — IOSIF, C. L. 147. *E cu neputință ca ministrul, aflînd situația în care se găsește, să nu revie.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 189. *Dacă situația e critică, nu voi să fac moarte de om, tinere.* AGÎRBICEANU, A. 317. *Viața merge mereu înainte... plăzmuind în fiece clipă situații noi. idei noi.* REBREANU, P. S. 113, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, *Situația e însă mult mai ușoară ca alaltăieri... Cei care trag sînt desigur foarte departe.* CAMIL PETRESCU, U. N. 394. *Are să se afle în una din cele mai critice situații.* C. PETRESCU, C. V. 232. *Situația era în adevăr gravă. Inamicul înainta, era aproape.* BRĂESCU, O. A. I, 291. *Stilul este strict individual, în sensul că variază... de la o situație la alta, adică, în cazul scriitorilor, de la o operă la alta.* IORDAN, STIL. 11. *Meșter priceput este Sadoveanu cînd este vorba să învie o figură sau o situație printr-o trăsătură unică.* VIANU, A. P. 234. *Îmi aminteam prin coincidență de cîteva situații tragice.* ARGHEZI, B. 8. *Numitul e prevăzut din belșug cu tot echipamentul ..., spre a face față tuturor situațiilor civile și climatice.* CĂLINESCU, C. O. 65. *Am fost adus în situația de a nu-mi însuși cititul și scrierea în răstimp de un an.* BLAGA, H. 30. *Într-o astfel de situație se pomeni Mustea, după ce i se deschise ușa.* BENIUC, M. C. I, 307. *Îmi propun să descriu o situație în care se poate vedea exact originea unui grup de cuvinte.* GRAUR, E. 12. *În situația în care ne aflăm, o viață în plus sau în minus nu are nici o importanță.* H. LOVINESCU, T. 176. *Se pare însă că ne aflăm în situația unei disonanțe de structură, între poetul original și poetul traducător.* CONSTANTINESCU, S. III, 16, cf. DL. *Asta nu înseamnă că cu trebuie... să le pun într-o situație penibilă.* PREDA, R. 53. *Mie-mi vine greu să mă descurc în situațiuni așa de importante.* T. POPOVICI, S. 195, cf. DM. *Acest fel de sterilizare se practică numai în situații excepționale.* ABC SĂN. 343. *Trebuie să fim în măsură de a interveni în luptă oricînd și în orice situație.* V. ROM. octombrie 1964, 33. *Situația-i destul de complicată și s-ar putea să iasă lucru urît!* LĂNCRĂNJAN, C. II, 119. *Există, limpede și definită, o situație istorică autentică în acest subiect.* T septembrie 1968, 58. *În situații dificile destul de frecvente, cînd coloana manifestației muncitorești era barată de baionete, Imnul Comunei insufla, adesea, forțe noi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 128, 7/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. **A fi la înălțimea situației** (sau, rar, **situațiilor**) = a avea o comportare adecvată în anumite condiții date; a corespunde pe deplin unei misiuni încredințate. Cf. DL, DM, DN². *Îmi place omul care știe să fie la înălțimea situațiilor.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 55, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Stare de fapt care decurge (în mod necesar) dintr-o anumită situație **(2)**. *Propunerile lui nu veneau din chibzuirea cît de deșteaptă a unei situații de fapt, ci din tezaurele neprefuite ale unei ideologii.* IORGA, P. A. II, 66. *Situația aceasta era între ei de vreo jumătate de an, și nu aveau motive să o schimbe.* AGÎRBICEANU, S. 36. *Desigur că o mare parte din vina acestei situații cade asupra scriitorilor și artiștilor.* REBREANU, în PLR II, 532. *Domnul acesta tulbură situațiile cele mai limpezi și zăpăcește pe toată lumea.* CAMIL PETRESCU, U. N. 180. *Numeroase cauze... au creat această situație într-adevăr curioasă.* IORDAN, T. 8. *În unele locuri situațiile sufletești sînt schițate remarcabil.* RALEA, S. T. I, 73. *S-a mărginit să judece cu luciditate unele situații de fapt, să demaște unele ipocrizii.* CONSTANTINESCU, S. II, 81. *Împărțirea unei limbi în stiluri nu depinde de voința noastră, ci este impusă de situația obiectivă.* COTEANU, R. L. 55. *Prezența unor asemenea spectacole de vîrf arată că avem tot ce ne trebuie pentru a remedia situația.* T iulie 1968, 13. *Această situație se datorește... supraîncărcării secțiilor de învățămînt.* GÎ 1968, nr. 933, 3/6. *În comună s-au găsit toluși oameni care nu s-au împăcat cu situația.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177. ✦ Moment semnificativ în desfășurarea acțiunii unei opere literare sau a unui spectacol. *Un plan îmbelșugat este acela a cărui fiecare idee principală cuprinde în sinești o mulțime de alte idei..., care înmulțește situațiile.* MARCOVICI, R. 134/23, cf. ȘĂINEANU². *Din toate aceste imagini, adică*

din toate ipostazele tipului în situații diferite, reiese natura lui. IBRĂILEANU, S. L. 32, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cu tot ridicolul situației și al cuvintelor, amorul ei e duios și chiar tragic.* LOVINESCU, C. VII, 60. *Nu numai aspectul cuvîntului, ci și situația, atmosfera generală a povestirii, contribuie la producerea efectelor stilistice.* IORDAN, STIL. 40. *Prezentarea faptului nud și a vorbei izvorîte din necesitatea situației i se par scriitorului mijloace literare de o eficacitate superioară.* VIANU, A. P. 127. *E numai un dilentant care nu știe să-și organizeze darurile, să creeze situații și fișuri.* CĂLINESCU, S. C. L. 20. *Era de așteptat să-și aglomereze calitățile în roman, dînd amploare și adîncime schemelor fulgurante în care, cu mînă de maestru, a prins situații și caractere.* CONSTANTINESCU, S. I, 378. *Intervin aci situații de un puternic dramatism.* IST. LIT. ROM. II, 481. *Referirile la tragedia antică... se justifică mai mult printr-o similitudine de situații.* T decembrie 1964, 52. *Fiecare cusătură din canavaua situațiilor și-a arătat acele albe, fiecare cochetărie ieftină a dialogului a sărit în ochi.* ib. iunie 1968, 59. *Suita situațiilor plasate în actualitate dau de la început eroilor o tentă de ridicolă naivitate.* RL 1969, nr. 7 706. *M-a interesat destinul uman al eroului principal... înfruntînd și confruntîndu-se, în situații dramatice, cu ceilalți.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 215. *Știe să inventeze situații și apoi să le plasticizeze, să le dea formă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 11/3. ✧ *Comic de situație* (sau, rar, *de situații*) = efect comic care rezultă din întîmplările (neașteptate și hazlii) prin care trec eroii unei piese de teatru, ai unui film etc. *Sînt comedii ușoare, bazate în mare măsură pe comicul de situații.* IST. LIT. ROM. II, 473. *Departe de a stîrni hohotul ilar al comicului de situație..., reușește să realizeze... un simbol.* CINEMA, 1968, nr. 3, XV. *Amplificînd un comic de situație..., montarea ignorează posibilitatea unei interpretări complimentare... a realităților propuse de text.* T iulie 1968, 85.

3. (De obicei cu determinări care arată felul) Complex de factori și relații care caracterizează, la un moment dat, viața economică, socială, politică etc. a unui stat sau a mai multor state; stare, (învechit) stepenă. *Niciodată Englitera nu s-a aflat ca acum într-o situație (stare) în care ar fi putut să întreprinză un război trebuincios și cu mare folos.* CR (1830), 7[1]/2. *O țară poate ieși... din situațiunea cea mai proastă.* GHICA, C. E. I, 43. *Situațiunea economică a unei țeri nu depinde toldeauna de cea politică.* id. ib. II, 372. *În fapt, această situațiune se esplică în parte prin istorie, adică prin seria evenimentelor politice cari au rupt Dacia de către imperiul bizantin.* (a. 1865). URICARIUL, X, 373. *Rolul istoriei este nu numai a clarifica o situațiune etnică, a restabili o imagine trecută.* HASDEU, I. C. I, 170. *Adevărata greutate a situației interne era lipsa oricărui simțămînt dinastic.* MAIORESCU, D. I, 14. *Dacia... fu cucerită și granița romană mutată în nordul Dunării, fără ca situația să se fi schimbat prea mult.* PÂRVAN, G. 101, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cercă să studieze întreaga situație economică, agricolă, industrială... a țării.* N. A. BOGDAN, C. M. 75, cf. CADE. *Se opresc o clipă și schimbă vederi importante asupra situației interne și externe.* SADOVEANU, O. XIX, 100. *După încheierea păcii, situația Europei s-a schimbat.* OPRESCU, A. M. 50. *Nu întrezăream nici o schimbare în situația generală.* BLAGA, H. 166. *Acesta e tabloul situației sociale în secolul al XIX-lea.* RALEA, S. T. III, 62. *Lupta clasei muncitoare... pentru pîine și pace... constituie una din caracteristicile principale ale situației internaționale actuale.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 701. *E altă situațiune acolo. Este alta la noi.* PAS, L. II, 246. *Toată ziua avem ședințe, în care discutăm despre situația internațională, despre momentul politic.* H. LOVINESCU, T. 297. *Analiza situației internaționale.* T. POPOVICI, S. 171. *În Moldova situația era puțin diferită de aceea din Țara Românească.* STOICESCU, S. D. 79. *Precizarea de poziții în problemele majore ale situației contemporane.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 1/6. *Situația internă este agravată de înfrîngerile militare de pe front.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 5. *Situația internațională căpătase aspecte defavorabile în preajma Unirii Principatelor.* G. BARBU, A. V. 167. ✦ (Sport) Raport de forțe existent, la un moment dat, între două echipe, în timpul jocului. *O echipă care, pe teren străin, reușește de două ori să egaleze situația, merită toată stima noastră.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 2/4. ✦ (De obicei urmat de determinări care arată felul) Ansamblul elementelor specifice unui aspect, unui domeniu etc. de viață sau de activitate (socială). *Ne va aduce țeara de astăzi, adăugită de toate cătunurile românești, la o înflorire potrivită... cu întinderea și situațiunea ei topografică* (a. 1869). URICARIUL, XIV, 147. *Situația noastră geografică ne arată lămurit că aceasta nu se poate.* în PLR II, 201. *Să examinăm acum situația etnografică a Daciei.* PÂRVAN, G. 247. *În timpul mesei s-a interesat de situația noastră școlară.* SAHIA, N. 59. *Din păcate, situația mea bănească este cam încurcată.* CĂLINESCU, S. 85. *Avea un tabel... cu numele... și situația școlară a fiecăruia.* PREDA, R. 82. *O lucrare de slabă calitate se judecă, printre alte criterii, și în funcție de situația ei literară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 9/1.

4. Ansamblul condițiilor (materiale, sociale, morale etc.) care definesc, la un moment dat, specificul existenței unui individ, a unui grup social etc.; stare care decurge de aici pentru cineva. *Cu cît Aubrei se socotea asupra situației sale, cu atîta duhul i se rătăcea mai mult.* HELIADE, L. B. I, 206/7, cf. NEGULICI, CANELLA, V. 267. *Această rătăcire totală a judecății este fenomenul cel mai însemnat în situațiunea noastră intelectuală.* MAIORESCU, CRITICE, 79. *Situațiunea populațiunii n-a fost identic aceeași în amîndoi anii.* CONTA, O. F. 40. *Mă gîndeam la situația grea în care-rămînea soția cu trei copilași mărunți.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 20. *Se simțeau separați de masa poporului în urma situației lor de comercianți.* AGÎRBICEANU, A. 203. *Situația gelilor devine în curînd neasemănat mai grea.* PÂRVAN, G. 65. *Știu în ce situație gingașă se află tatăl dumitale.* REBREANU, I. 275, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Tînărul Horațiu se vede ridicat deodată la importantul rang de tribun al unei legiuni; în această situație improvizată participă la lupta de la Philippi.* LOVINESCU, C. IV, 91. *Discutase în ajun... situațiunea guvernului și fusese de părerea tuturor că o remaniere ministerială este... mîntuitoare.* GALACTION, O. A. II, 366. *Situația mea era dintre cele mai ridicule.* CAMIL PETRESCU, U. N. 106. *Vorbea despre... situația funcționarilor după război.* TEODOREANU, M. III, 292. *Apoi a început a-mi lămuri situația lui în acel ținut dunărean.* SADOVEANU, O. XVIII, 522. *Astfel, situația de iobăgie s-a menținut.* id. ib. X, 323. *El punea accentul pe dramatismul situației sale de om rămas fără rost.* CĂLINESCU, B. I. 155. *Scriitorul... era capabil să înțeleagă situația atît de tragică a poporului exploatat din vremea sa.* VIANU, L. U. 54. *Situația avea să mă strîngă în chingile unui efort susținut, silindu-mă la autodisciplină.* BLAGA, H. 94. *Miturile contemporane... se ocupă de originea și soarta omului, de situația lui în lume.* RALEA, S. T. III, 26. *Se zugrăvește... situația tragică a țăranului, împilat de arendaș.* CONSTANTINESCU, S. II, 67, cf. DL. *Nu sînt numai eu în situația asta!* PREDA, D. 49, cf. DM. *Vrusese să i-o spună, dar situația lui de curtean nu-i permitea să meargă atît de departe.* BARBU, PRINC. 114. *Românii plăiași păstrau față de stăpînii lor vechile obligații ce decurgeau din situația de dependență.* STOICESCU, C. S. 144. *Autorii par a fi preocupați... mai ales de sublinierea situației intelectualului într-o anumită societate.* V. ROM. ianuarie 1965, 143. *E suspectat de bigamie și trebuie să-și lămurească situația.* BĂNULESCU, I. 212, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. **A fi** (sau **a se găsi, a se afla, a se vedea**) **în situația cuiva** = a se afla în condiții identice sau similare cu cele ale altcuiva; a fi comparabil cu cineva. *Ce aș face eu, dacă aș fi în situația lui?* CARAGIALE, O. II, 46. *Sînt mii și zeci de mii în situația la și soarta le poartă de grijă tuturor.* REBREANU, P. S. 79. *Se văzuse*

în situația călăuzei pentru piscuri nalte. TEODOREANU, M. III, 196. *Prepelicarul învață... limba omenească fără s-o poată vorbi. E în situația unui copil mut.* SADOVEANU, O. XIX, 321. *Humulești eanul era în situația paserei care cîntă, pe cînd Odobescu era un artist conștient.* id. ib. XX, 56. *Nu cumva se găsește în situația bunului burghez Hiacynthe.* VIANU, A. P. 68. *Nu zic că le afli în situația unora care găsesc mai plăcut gustul ignoranței decît al științei.* PREDA, R. 274. **A fi** (sau **a se găsi, a ajunge**) **în situația** (sau, rar, **situație**) **de a...** = a avea posibilitatea de a face, de a reuși ceva; a fi în măsură (să...), v. măsură **(II 1)**. *Nu numai estetica, dar și logica și morala se găsesc în situația de a debuta prin definiția normalizatoare a obiectului lor.* VIANU, E. 47. *Cînd debarcară, fură în situație de a depune la bancă prima economie.* TUDORAN, P. 52. *Vom ajunge în situația de a avea ape bogate în pește.* VÎN. PESC. octombrie 1964, 1. *Cred că multe din teatrele de provincie nu sînt astăzi în situația de a alcătui un repertoriu de calitate.* T iulie 1968, 7. **A fi (pus)** (sau **a pune pe cineva**) **în situația de a...** (sau **să...**) = a fi constrîns (sau a obliga pe cineva) să... *Cel mai bun și mai devotat dintre acești reprezentanți ai științei e pus în situația de a se trudi fără mult folos.* SADOVEANU, O. XX, 182. *Nu-mi place deloc că sînt pus în situația să-ți dau tocmai eu o astfel de slujbă.* PREDA, I. 8. *Un sistem de lucru civilizat cu publicul impune ca orice solicitare să fie rezolvată în așa fel încît peliționarul să nu fie pus în situația de a reveni.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. **A se pune în situația cuiva** v. pune **(C 1 1)**. **A se pune în situația de a ...** = a se comporta în așa fel încît... (Cu schimbarea construcției) *Nu vă puneți în situația penibilă de a vi se face morală pentru lipsă de respect față de aspectul civilizat al străzii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8193. **A fi** (sau **a rămîne**) **stăpîn** (sau **călare**) **pe situație** = a fi sigur de reușita unei acțiuni. *Din ziua aceea ei rămaseră stăpîni pe situație.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 95, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Stare (a cuiva sau a ceva). V. aspect. Cf. BARONZI, I. L. III, 223/22. *Nu pot înțelege cum poate ieși cineva pe stradă în situația asta.* C. PETRESCU, Î. I, 100. *A coborît să vadă situația cofrajului. I se părea că nu e solid.* T august 1964, 76.

5. (Rar) Stare (fizică sau psihică momentană); dispoziție. *Inima bietei Iulii era într-o straniе situație; o simțea ea cum scapă și își promitea de a face cele mai nobile sacrificiuri.* HELIADE, D. J. 31/4. *După chip și după umblet poți cunoaște situațiunea de spirit a fiecăruia.* GHICA, C. E. II, 582, cf. ANTONESCU, D., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. *Aceste două... luni au trecut cu grave urmări asupra situației lui psihice.* T mai 1968, 19, cf. M. D. ENC., DEX.

6. (De obicei urmat de determinări care arată felul) Existență, viață materială (bună) a cuiva, stare, (învechit și regional) prilej **(3)**; loc (de frunte) pe care îl ocupă cineva în ierarhia și în viața socială, condiție, poziție **(6)**. V. rang[1] **(1)**, treaptă[1] **(2)**. *Omul este perfectibil și... este menit să aspire necontenit la o situațiune mai bună.* GHICA, C. E.-II, 342, cf. ȘĂINEANU[2]. *Ideile conducătoare au darul sfînt de a apropia și a înfrăți pe oameni, mai presus de orice deosebiri de fire, de situație, de bogăție, de vîrstă.* IORGA, C. I. II, 50. *În bresle, însă, în margenile averilor mici, în umbra situațiilor modeste trăiesc mii de oameni cari înfățișează negustoria de țară.* id. ib. III, 143. *Și-a făcut o situație ades critică.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 18. *Cuibul căsătoriei nu e material, nu se face din situații și lefuri.* AGÎRBICEANU, A. 302. *Nu urmărește decît idealul îmbunătățirii situației cuiva om de nimic.* în PLR II, 236. *Fapte povestite... sînt exacte și foarte bogate, grație situațiilor ocupate de dînsul.* BUL. COM. IST. III, 123. *Să le înlesnească accesul la orice situații la cari le dau dreptul talentele și capacitățile de muncă.* în PLR II, 403. *M-am pomenit ajuns deodată la o situație la care demult renunțasem să mai sper.* M. I. CARAGIALE, C. 105. *Ce găsește în Crina: o frumusețe, un caracter, o situație, o avere?* ILOVINESCU, C. IV, 29. *Suferea sincer la gîndul că pierde o situație materială.* CAMIL PETRESCU, U. N. 187. *Cînd în jurul nostru toată tinerețea forfotea de ambiții vulgare, unii pregătindu-se să cucerească situații politice, alții averi..., noi singuri ne înțelegeam.* C. PETRESCU, C. V. 22. *Au știut să acapareze repede situațiuni la care nu-i îndrituiește nici un talent.* COCEA, S. II, 367. *Am fost impresionat de voința lui de a rămîne poet... într-un timp în care goana după situații și averi devenise mai mult decît o boală.* VLASIU, D. 132. *Nu s-au zbătut pentru trecătoarele măriri de-o zi..., n-au urmărit situații, n-au pîndit între culise.* SADOVEANU, O. XIX, 226. *Își compromitea situația în capitala lui de județ.* VIANU, A. P. 286. *În unele țări nobilimea și-a salvat situația materială adaptîndu-se noilor condiții de viață.* OȚETEA, R. 310. *Ajungea om politic..., o situație rîvnită de numeroși fii distinși ai burgheziei.* ARGHEZI, L. 100. *Regret că n-am pulut prin muncă să-i las o situație clară.* CĂLINESCU, E. D. I, 100. *După ce trecuse printr-o oarecare criză, se găsea într-o situație excelentă.* id. S. 41. *Nicu n-are situație, a declarat el.* BOGZA, A. Î. 57. *Îl ajutaseră să se ridice la averea pe care o deținea și la situația pe care o stăpînea.* STANCU, R. A. IV, 190. *Garanțiile sînt în funcție de situația socială a debitorului.* VINEA, L. II, 243. *Putea să-ți asigure o situație, relații și să-ți satisfacă setea de parvenire.* H. LOVINESCU, T. 348, cf. DL. *L-am crescut pe Lucian ca să ocupe o situație ce i se cuvine.* T. POPOVICI, S. 68, cf. DM. *Acești călărași proprietari aveau o situație în parte asemănătoare cu acea a curtenilor.* STOICESCU, C. S. 106. *Din cauza noii mele situații sociale a trebuit să abandonez ultima mea profesiune.* T iulie 1968, 45, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. adj. **Cu situație** = care are o situație materială sau socială bună. *Se mai adăuga doar... un colaborator de ocazie, om cinstit și cu nume, cu situație.* IORGA, în PLR II, 13. *E om așezat și cu situație și a venit și el să întrebe ce fac.* CĂLINESCU, O. I, 191. *Jean... e un om cu situație.* VINEA, L. II, 167. *Om cu situație, ce mai calea-valea...* BARBU, G. 16. ✧ Expr. **A-i face cuiva o situație** = a înlesni cuiva să ajungă într-o poziție materială sau socială bună. *Îi ești recunoscătoare fiindcă ți-a făcut o situație.* BARANGA, I. 189, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

7. Totalitatea datelor care privesc evoluția unui fenomen la un moment dat; stadiu dintr-un anumit moment al unei probleme, al unei activități, al unui proces în desfășurare etc. V. etapă, fază, punct **(I 4)**. *El îmi comunică situațiunea aventurei sale amoroase.* SION, P. 107. *Prefectul expune consiliului nerăbdătorilor situația din Craiova.* CARAGIALE, O. III, 148. *Vom agrava situațiunea tratativelor.* TITULESCU, D. 129. *Apoi, cuprinzînd situația, izbucni în hohote de rîs.* BLAGA, H. 28. *Convorbirile noastre lunecau asupra situației războiului.* IL mai 1965, 53. *În ceea ce privește noile curente muzicale, situația este deosebită.* M 1968, nr. 1, 11. *Situația rețelei noastre cinematografice în ansamblu, în ceea ce privește numărul de spectatori și încasările, este staționară.* CINEMA, 1968, nr. 4, IV. *Oameni... doresc să afle în fiecare clipă situația afacerilor.* CONTEMP. 1969, nr. 1178, 10/5. *Aflu că situația prezentării la locul de muncă a absolvenților cu studii superioare... e destul de precară.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217. *El cunoștea exact situația din secția în care lucrează.* RL 1978, nr. 10 335.

8. Prezentarea detaliată a unor date privind rezultatele unei activități economice sau financiare dintr-un domeniu (comparativ cu sarcinile planificate): dare de seamă asupra unei stări de lucruri, asupra mersului unor lucrări etc.; (rar) raport **(I 1)**. V. bilanț. *Situațiunile financiare înfățișate camerilor sînt departe de a fi conforme cu realitatea.* GHICA, C. E. II, 527, cf. ȘĂINEANU[2]. *Cum e azi la prînz, el îmi dă situația, și pînă mîine la prînz sînt liniștit.* SEBASTIAN, J. 20. *Cei în drept studiază problemele, alcătuiesc referate sau întocmesc situații.* V. ROM. ianuarie 1954, 76. *Înainte de miezul nopții n-o să terminăm cu situațiile.* ib. aprilie 1954, 35. *Să întocmească situații de cămăși..., pantaloni.* CAMILAR, N. I, 383, cf. DL, DM, DER, DN[2], M. D, ENC., DEX. ✦ Rezultat obținut de elevi, studenți etc. la încheierea unui ciclu de învățămînt. *Haide, domnule*

Teodorescu, pleci din comună și lași situația elevilor neîncheiată. PREDA, M. 298. *Încheiase situațiile fiecăruia, punînd note... după aprecierile sale.* T. POPOVICI, S. 41.

— Pronunțat: *-tu-a-*. — Pl.: *situații*. — Și: **situațiúne** s. f.

— Din lat. **sitnatio**, fr. **situation**.

SITUAȚIONÁL, -Ă adj. Care se referă la o situație; care este legat de o situație. Cf. SCL 1964, 413. *Alternanța... poate fi deci raportată... și la unele trăsături ținînd de contextul lingvistic și situațional în care cei patru termeni apar.* L. ROM. 1967, 218. *Comedia... nu e doar mișcare, relații, tipologie, abilitate în invenție și mînuirea surprizelor situaționale.* T septembrie 1968, 76. *Se dezvoltă... într-un motiv ce punctează obsesiv și călăuzește variațiile situaționale pe tema dată.* ib. iunie 1969, 14. *Fiecare generație nouă îmbină... experiența prelucrată a generațiilor anterioare... cu trăirea nemijlocită a experienței proprii, dcosebit de sensibilă la cadrul nemijlocit situațional al vieții sociale în dezvoltare accelerată.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 1/4, cf. DEX.

— Pronunțat: *-tu-a-ți-o-*. — Pl.: *situaționali, -e*.
— Din fr. **situationel**, engl. **situational**.

SITUAȚIÚNE s. f. v. **situație**.

SÍTULĂ s. f. Vas de metal de forma unei găleți, prevăzut cu o toartă mobilă, cu care se scotea apă. *Căldărușa sau situla bucovineană reprezintă în jurul ei trei grupe de cîte două zeități păgîne.* ODOBESCU, S. II, 192. *Clasa nobilă în Dacia s-a grăbit să cumpere... ciste și situle.* PÂRVAN, G. 295. *Se pare că situlele au fost mai puțin căutate în Dacia.* id. ib. 412.

— Pl.: *situle*.
— Din lat. **situla**, fr. **situle**.

SITÚȚĂ s. f. (Regional) Sitișcă **(2)** (Bucovăț — Timișoara). Cf. ALR I 1 061/45.

— Pl.: *situțe*.
— **Sită** + suf. *-uță*.

SIÚDIC, -Ă adj. v. **sudic**.

SIURÉTIU s. n. v. **suretiu**.

SIURGHIUNÍE s. f. v. **surghiunie**.

SIURMEÁ s. f. v. **surmă**[1].

SIV, -Ă adj. (Regional; despre părul oamenilor) Sur. *Se apucase să-și boiască favoritele cele sive.* BOLINTINEANU, O. 284. *Pe pod, morarul fereca piatra: barbă sivă, sprîncene de mușchi uscat, nasul — cioc de cucuvaie.* GALACTION, O. 47, cf. CADE. *Balcanii pe care în zilele cu cer limpede... îi văd lucind, scînteind în lumină spinări gheboase, pietroase, sive, prive, pleșuve.* STANCU, D. 193, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sivi, -e*.
— Din bg. **сив**.

SIVÉICĂ s. f. v. **suveică**.

SIVÍLĂ s. f. v. **sibilă**.

SIVILÍ vb. IV v. **sovilta**.

SIVILÍN, -Ă adj. v. **sibilin**.

SIVÎLCÁ vb. I v. **sufleca**.

SIVÓI subst. v. **șiboi**.

SÍXTĂ s. f. **1.** Poziție a brațului înarmat, întîlnită în scrimă, la probele de floretă și de spadă. V. paradă **(2)**. Cf. CADE, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. (Muz.) A șasea treaptă a gamei diatonice. *Enunțul violoncelului... continuă crescendoul acumulat de sixta suitoare.* M 1965, nr. 1, 24.

— Pl.: *sixte*.
— Din fr. **sixte**.

SIZMOGRÁF s. n. v. **seismograf**.

SIZMOGRÁFIC, -Ă adj. v. **seismografic**.

SÎBSÎOÁRĂ s. f. v. **subsuoară**.

SÎBȚIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară**.

SÎC[1] interj. (De obicei repetat) Cuvînt însoțit de gestul lovirii pumnilor unul peste altul, prin care cineva își exprimă satisfacția răutăcioasă pentru un necaz al altuia. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *„Sîc, tigrule, sic! Sic, că te-am păcălit!“* ODOBESCU, S. III, 256, cf. PHILIPPIDE, P. 148, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Preoteasa... făcu mîinile pumni și le lovi una pe alta: — Sic! că n-a ascultat la clevetirile dumilale, cocoană! sic!* BASSARABESCU, V. 186, cf. CADE, KLOPȘTOCK, F. 288, SCRIBAN, D. *Culege-i cîmpul întreg dacă poți... N-o să poți... Sîc!* STANCU, Ș. 482, cf. DL, DM, DEX. *Sîc, Fistîc, Dă-mi paraua Să mă duc!* TEODORESCU, P. P. 160. *Sîc, că mama-i vrenică și uliu puturos!* ALR SN V h 1 297/728. ✧ Expr. **A da cu sîc** v. da. (Regional) **Sîc de nuntă, mîine-i horă!** se spune cînd cineva se consolează sau vrea să pară consolat că a obținut un lucru mai puțin important decît cel pe care îl dorește. Cf. SCL 1974, 610.

— Și: (învechit și regional) **sic** interj.
— Cf. sîcîi.

SÎC[2] interj. (Regional; adesea repetat) **1.** Strigăt cu care se cheamă oile (Globu Craiovei — Orșova). Cf. CHEST. V 77/37.

2. Strigăt cu care se îndeamnă oile sau celelalte femele să primească mai repede masculul (Secueni — Bacău). Cf. CHEST. V 78/77 b.

— Cf. tc. s ı c „penis“.

SÎCÁIȚĂ s. f. v. **sacoviță**.

SÎCĂITÓR, -OÁRE adj. v. **sîcîitor**.

SÎCĂTÚIE s. f. v. **șcătnlă**.

SÎCERÁT s. n. v. **secerat**[1].

SÎCERĂTÓR, -OÁRE subst., adj. v. **secerător**.

SÎCERLÁ vb. I v. **țesăla**.

SÎCHIMEÁ interj. v. **sichimea**.

SÎCITÓR s. n. v. **sucitor**.

SÎCÎÍ vb. IV. **1.** Tranz. A crea, a determina o stare de supărare, de enervare, de iritare, a agasa, a enerva, a indispune, a irita, a necăji **(4)**, a supăra, a nu lăsa în pace (v. pace **4**), (livresc) a tracasa, (popular) a ciudi, a zădări, (învechit) a scîrbi **(11)**, (regional) a zăgălui, a zăhăi, a zăhătui; a-i vorbi cuiva repetînd același lucru, insistînd asupra unei teme în mod plictisitor **(2)**, a bodogăni, a cicăli, a dăscăli, a pisa **(6)**, a pisălogi **(3)**, a bate la cap, (popular) a boscorodi, a dondăni, a proci ti **(5)**, a sucăli, (regional) a tocăni **(1)**, (familiar) a bîrîi, a bîzîi, a bombăni, a socri; a plictisi **(2)**. V. molesta **(1)**, străgăni, șicana **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. — *Dă-i-nainte, babo, și nu mai mă sîcîi.* CARAGIALE, O. II, 248, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG. *În vremea cît povestea el, trebuia să*

fie o tăcere desăvîrșită, să nu-l sîcîie cineva. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 35. *În fiecare noapte ne sîcîie cu un reflector.* REBREANU, P. S. 58. *Mă sîcîia cu întrebări la cari nu era nimic de răspuns.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 60. *Judecătorul nu mă mai sîcîia cu insistențele lui.* COCEA, S. I, 217. *Ș-alila îl sîcîia și-l ciocănea muierea lui pe Hogea, încît nu mai aștepta, săracul, ajutor decît de la Alah Dumnezeu.* SADOVEANU, O. XVI, 46, cf. SCRIBAN, D. *De cîteva minute îl sîcîia un gînd.* BOGZA, A. Î. 312. *Și atunci îl sîcîise tonul intim, nepotrivit, felul lui de a i se vîri în suflet.* V. ROM. aprilie 1957, 75. *Am o apendicită care mă sîcîie de mult.* H. LOVINESCU, T. 375, cf. DL, DM. *Nu se sperie de ceea ce avea să-i facă Ilie Barbu, dar întîmplarea îl sîcîia, îl neliniștea.* PREDA, D. 95, cf. DEX, CIAUȘANU, V. 195. ◇ Refl. *Cît te-ai sîcîi, Fără el nu poți trăi* (Sufletul). PAMFILE, C. 33. ◇ Refl. pas. *La percepție slujbașii începuseră a se sîcîi pe chestia asta.* P. CONSTANT, R. 65.

2. Refl. A se mișca încoace și încolo, fără astîmpăr. *Pesemne că se tot sîcîia pe scaun de neastîmpăr și de frică pentru mișelia ce făcu.* ISPIRESCU, L. 258. *Se sîcîie pe scaun, își scoate și vîră ceasornicul,... ori își scarpină cu furie chelia.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 183, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se sîcîră puțin pe scaune în tactul cînteculuI.* STĂNOIU, C. I. 100. *O locomotivă se sîcîie de colo, colo.* SAHIA, N. 31, cf. DEX.

— Prez. ind.: *sîcîi* și (învechit și regional) *sîcîiesc* (BARCIANU, CIAUȘANU, V. 195). — Și: (învechit) **sîcăi** vb. IV. I. GOLESCU, C.

— Din tc. **sık.**

SÎCÎIÁLĂ s. f. Faptul de a sîcîi **(1)**; creare a unei stări de supărare, de enervare, de iritare, agasare, enervare, iritare, plictisire, sîcîire, (livresc) tracasare, (popular) zădărîre; vorbărie care plictisește (prin insistență, repetare), bodogăneală, cicăleală, dăscăleală, (regional) morocăneală, (familiar) pisălogeală. Cf. I. GOLESCU, C., CADE, SCRIBAN, D. *Mustățile stufoase i se zburleau pe obrazul plin, bine bărbierit, trădînd sîcîiala pe care stăpînul lor și-o ascundea.* TUDORAN, P. 15, cf. DL, DM. *Isprăvește cu sîcîielile dumitale, îl puse la punct directorul.* V. ROM. ianuarie 1964, 92, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-cî-ia-.* — Pl.: *sîcîieli.* — Și: (învechit, rar) **sicăiálă** s. f. I. GOLESCU, C.

— **Sîcîi** + suf. *-eală.*

SÎCÎIETÓR, -OÁRE adj. v. **sîcîitor.**

SÎCÎÍRE s. f. Acțiunea de a sîcîi **(1)** și rezultatul ei; creare a unei stări de supărare, de enervare, de iritare; agasare, enervare, iritare, plictisire, sîcîială, (livresc) tracasare, (popular) zădărîre. Cf. sîcîi **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF. *Sîcîirea cuiva cu tot felul de fleacuri.* DSR.

— Pl.: *sîcîiri.*

— V. **sîcîi.**

SÎCÎÍT, -Ă adj. **1.** Căruia i s-a creat o stare de supărare, de enervare, de iritare: agasat, enervat, iritat, plictisit **(2)**, supărat, (popular) zădărît. Cf. sîcîi **(1)**. Cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W., CADE. *Sîcîită, dezorganizată, nevastă-mea era vînătă, glumea galben:* CAMIL PETRESCU, U. N. 128. *Nu scap de voi nici aici? își zicea în timpul acesta Haralamb, sîcîit, fără să-și ia privirea din pămînt.* TUDORAN, P. 75. *Istețul samsar picase prost! Îl găsea pe Stavrache plictisit, sîcîit, descurajat, încălzit, gata de harță.* V. ROM. ianuarie 1965, 21. ◇ (Substantivat) *Sîcîita, vai de ea, Șede-ntr-un vîrf de nuia* (Aluna). TEODORESCU, P. P. 216.

2. (Rar; mai ales despre copii) Neastîmpărat **(2)**; agitat. Cf. RESMERIȚĂ, D., ALR I 1 517/772. ◇ (Substantivat) *Nu ți-e rușine obrazului! Sîcîitule! N-ai destul loc, hai!* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 279. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Femeia se împiedică de mersul sîcîit al cățelului.* CAZIMIR, GR. 58.

3. (Rar) Care este greu de mulțumit. *Mi-a scos sufletul; mai bine moartea decît așa tigoare de bărbat sîcîit.* VLAHUȚĂ, O. A. 234, cf. DL, DM. *Uf, că sîcîit mai ești!* SCL 1974, 611, cf. DEX.

— Pl.: *sîcîiți, -te.*

— V. **sîcîi.**

SÎCÎITÓR, -OÁRE adj. Care crează o stare de supărare, de enervare, de iritare, agasant, enervant, iritant, plicticos **(2)**, plictisitor **(2)**, supărător; care-i vorbește cuiva repetînd același lucru, insistînd asupra unei teme în mod plictisitor **(2)**, cicălitor, (familiar) pisălog **(3)**. Cf. sîcîi **(1)**. *Mă frămîntă, cu sîcîitoare grijă și neliniște, problema dormitului în frig.* CAMIL PETRESCU, U. N. 347. *Legile sîcîitoare și reacționare îndreptate împotriva salelor s-au întins și asupra orașelor.* COCEA, S. II, 332. *Se treziseră în el înclinări filozofice ținute pînă atunci într-o stare latentă, sîcîitoare.* BLAGA, H. 136. *Nu găsea în ea putere să scape de acest gînd sîcîitor.* STANCU, R. A. III, 242, cf. DL, DM. *Vreme tîrîtă, sîcîitoare.* BARBU, PRINC. 34. *Filme produse la nivelul unui didacticism primitiv și sîcîitor.* CINEMA, 1968, nr. 8, IV. *Cu timpul, iritat de nepriceperea lui, ... necunoscutul devenise pedant, sîcîitor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 18/1, cf. DEX. ◇ (Adverbial) *O găină începu a cotcodăci sîcăitor.* REBREANU, R. I, 145.

— Pl.: *sîcîitori, -oare.* — Și: (rar) **sîcîietór, -oáre, sîcăitór, -oáre** adj.

— **Sîcîi** + suf. *-tor.*

SÎCÎLDISÍ vb. IV. (Turcism învechit, rar) **1.** Tranz. A constrînge. *Medelnicerul, pe cei ce nu i-au lucrat lîna întocmai, nu i-au sîcîldisit cu silnicie a face asemenea* (a. 1779). ȘIO II$_2$, 109.

2. Refl. (În forma *sicîldisi*) A se plictisi **(1)**. *Muhsun-oglu, nevrînd ca să șază mai mult cu ordia la Giurgiuv, căci se sicîldisise, plecară, făr' de voia serascherului.* VĂCĂRESCUL, IST. 282.

— Prez. ind.: *sîcîldisesc.* — Și: **sicîldisí** vb. IV.

— Din tc. **sıkıldı** (trecutul determinat al vb. *sıkıl-*).

SÎCOÁLĂ s. f. v. **școală.**

SÎCREȚÍ vb. IV. Intranz. (Regional) „A deveni secret" (Zagra — Năsăud). Cf. COMAN, GL.

— Prez. ind.: *sîcrețesc.*

— V. **secret.**

SÎCRÍN s. n. v. **sicriu.**

SÎCRÍU s. n. v. **sicriu.**

SÎCTÉMBRE subst. sg. v. **septembrie.**

SÎCTÍR interj. v. **sictir.**

SÎDÉȘCĂ s. f. **1.** (Prin Maram.) Instrument rudimentar de lemn cu care se vîntură grăunțele cînd se îmblătește; (regional) vînturește. Cf. T. PAPAHAGI, M. 234, ALR SN I h 81.

2. (Regional; în forma *șideșcă*) Căuș de metal care se întrebuințează la moară (Moisei — Vișeu de Sus). Cf. GLOSAR REG.

3. (Prin Maram.; în forma *șudeșcă*) Lingură de metal sau de lemn. *La noi suie cu cionicu pă oală și ia grosciorul cu șugheșca și țipă în cionic.* T. PAPAHAGI, M. 151, cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *sideşti*. — Şi: **şidéşcă** (GLOSAR REG.), **şudéşcă** s. f.
— Probabil contaminare între **sădelcă**[1] şi **vinturéşcă**.

SÎGHIE s. f. v. **şirghie**.

SÎGMÁRIU s. n. v. **samar**.

SÎGNÁR s. n. v. **samar**.

SÎGNÎ vb. IV v. **săgni**.

SÎHLÁR s. n. (Prin Mold.) Sihlă (1). Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *sihlare*.
— **Sihlă** + suf. *-ar*.

SÎHLĂRÍE s. f. (Prin Mold.) Sihlă (1). Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *sihlării*.
— **Sihlă** + suf. *-ărie*.

SÎHLĂU s. m. (Regional) Om dezordonat. Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI.
— Pl.: *sîhlăi*.
— **Sihlă** + suf. *-ău*.

SÎHLÍŞTE s. f. (Prin vestul Mold.) Sihlă (1). Cf. ARVINTE, TERM. 165, A V 33.
— **Sihlă** + suf. *-işte*.

SÎÍ vb. IV v. **sîi**.

SÎÍÁLĂ s. f. v. **sfială**.

SÎÍNŢĂ s. f. v. **sfiinţă**.

SÎLHĂ s. f. v. **sihlă**.

SÎLHÚI, -ÚIE adj. v. **silhui**.

SÎLIMÁN s. n. v. **snliman**.

SÎLIMIÉNIŢĂ s. f. v. **salamandriţă**.

SÎLÍT[1] s. n. v. **silit**[2].

SÎLÍT[2]**, -Ă** adj. v. **silit**[3].

SÎLITÓRI s. f. pl. v. **silitor**.

SÍLNEC, -Ă adj. v. **silnic**.

SÍLNIC, -Ă adj. v. **silnic**.

SÎLNICÍ vb. IV v. **silniei**.

SÍLŢĂ s. f. (Învechit, rar) Laţ. *Vezi, Doamne, cum îmi întinseră silţe picioarelor.* DOSOFTEI, ap. CADE.
— Pl.: *sîlţe*.
— Din ucr. **силъце**.

SÍLUĂ s. f. v. **sihlă**.

SÎLVÁI s. n. v. **silvoiz**.

SÍLVĂ s. f. v. **sihlă**.

SÍLVĂRIŢĂ s. f. v. **silvoiz**.

SÎMĂŢ, -EĂŢĂ adj. v. **semeţ**.

SÎMBĂTÁR s. m. (Regional) Simbătaş. Com. din LUGAŞUL DE JOS — ORADEA.
— Pl.: *sîmbătari*.
— **Simbătă** + suf. *-ar*.

SÎMBĂTÁŞ s. m. Adept al unei secte religioase care serbează ziua de simbătă (I 1); (regional) simbătar. *Alţii se cheamă sîmbătaşi.* SIMION DASC., ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Sîmbătaşul gemea şi se ruga plîngînd.* CAMILAR, N. II, 225.
— Pl.: *sîmbătaşi*.
— **Simbătă** + suf. *-aş*.

SÎMBĂTĂ s. f., adv. I. 1. S. f. Ziua a şasea a săptămînii, care urmează după vineri. V. s a b a t[1] (2). *Întru ura de simbăte adurară-se ucenicii.* COD. VOR[2]. 8[r]/9. *Cîntecul lu David pe pomeana simbăteei.* PSALT. 71. *Era sîmbătă cînd făcu tină şi deschise ochii lui.* CORESI, EV. 171. *Blagoslovitu-au Domnul dzua simbeteeĭ şi o sfinţi pre ea.* PO 245/2. *Cum ... în zi de sîmbătă culegea neşte aşchii* (a. 1579—1580). GCR I, 24/5. *Era vineri sara înaintea simbetei.* N. TEST. (1648), 63[r]/28. *În vreamea aceea, într-una de simbete, foarte de demineaţă, mearsără la mormînt* (a. 1650—1675). GCR I, 231/2, cf. ANON. CAR. *Iar sîmbătă dac-au sosit... s-au făcut că-i bolnavu foarte* (a. 1777). GCR II, 113/27. *Leon... multe au scris asupra latinilor pentru azime şi simbete supt împăratul Constantin.* ŞINCAI, HR. I, 203/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRLU. *Să binevoiască cinstitul Consulat a trimite în viitoarea sîmbătă... pă mai sus-numitu a sta faţă* (a. 1830). DOC. EC. 462, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Un preot... să fie dator... a-i spovedi în toate simbetile.* REGUL. ORG. 309/33, cf. POLIZU. *Iară în a şaptea zi carea iaste sîmbăta... nu face nece un lucru.* C. CR. 19/6. *Noauo creştinilor iaste tocmită dumineca în locul simbetcei.* ib. 19/28. *Era în ziua de simbătă.* BOLINTINEANU, O. 441. *În toate simbetele seara să ştii... că mă gîndesc la voi.* CARAGIALE, O. VII, 524, cf. DDRF. *Prin jud. Mehedinţi se serbează trei marţi, trei joi şi trei sîmbete de după Paşti.* PAMFILE, VĂZD. 148. *Era vineri noaptea spre sîmbătă.* AGÎRBICEANU, A. 79. *Era într-o sîmbătă.* M. I. CARAGIALE, C. 9. *Nu uita că primim în fiecare simbătă.* BRĂESCU, O. A. I, 3. *Plăteau, cinstit, în fiecare sîmbătă seara.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 15. *O singură dată, într-o simbătă seara, a îndrăznit să mai adauge.* COCEA, S. II, 103. *Da, azi îi sîmbătă... mîne n-am şcoală.* TEODOREANU, M. I, 105. *În ziua simbetii tîrgul era închis.* SADOVEANU, O. XX, 319. *Stăpînii pămîntului s-au adunat la sfat în a doua simbătă a lunii.* DAN, U. 306. *Pornim după miezul nopţii de sîmbătă spre duminică.* CĂLINESCU, C. O. 245. *În fiecare sîmbătă, pentru munca lor, li se puneau în palmă dolarii.* BOGZA, C. O. 308. *N-ar fi avut tăria să rabde pînă simbăta viitoare.* V. ROM. octombrie 1954, 96. *Prezenţa lui aci îi aduse aminte... că e sîmbătă.* VINEA, L. I, 336. *A sosit nea Badea ăsta într-o sîmbătă pe seară.* PREDA, I. 186. *Era într-o sîmbătă.* T. POPOVICI, S. 74, cf. DM. *Se simţea bucuria sfîrşitului de săptămînă, a sîmbetei.* BARBU, G. 369. *Se pornise furtună mare într-o sîmbătă la amiază.* BĂNULESCU, I. 49. *Era „capul de afiş" al spectacolului de sîmbătă trecută.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. DEX. *Despre sîmbătă vorbesc că e bine a se da de pomană.* H III 24. *Bată-te, bădiţă, bată, zilele toate deodată, Cele două zile grele Care-i sîmbăta-ntre ele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 257, cf. ALR I 182, ALR II 2 405. *Azi e sfînta sîmbătă, Mîine mi-e duminică.* BALADE, II, 234. *A vrut să meargă şi el o dată călare şi atunci s-a întîmplat să fie sîmbătă*, se spune cînd cineva încearcă o acţiune şi nu izbuteşte. Cf. ZANNE, P. VI, 176, 248. *Taman că azi e sîmbătă*, se spune unui om prost. Cf. id. ib. IX, 420. *Mai lungă sîmbăta decît duminica*, se spune atunci cînd haina de dedesubt e mai lungă decît cea de deasupra. Cf. id. ib. ✧ (În tradiţii populare) *Sîmbăta mare* sau *sîmbăta Paştilor* (ori *Paştelui*) = sîmbăta (I 1) din ajunul duminicii Paştilor. *Sîmbăta mare.* VARLAAM, C. 500, cf. POLIZU. *Era sîmbăta Paştelor şi cea mai strălucită şi mai frumoasă zi de primăvară.* SION, P. 281, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *A venit fiscalu, în sîmbăta Paştelui, şi-a adunat ouăle şi găinile.* PAS, L. I, 16, cf. DEX. *C-o veni sîmbăta mare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 378. *Dar ea, frate, cînd pleca? Din joia joaimarilor ... Din sîmbăta Paştilor.* MAT. FOLK. 150. *Sîmbăta morţilor* (sau *moşilor*) = nume dat anumitor sîmbete (I 1) din an, în care se fac slujbe şi pomeni pentru morţi. V. m o ş (I 5). *Şi era sîmbăta moşilor.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 3[v]/20, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, MARIAN, S. R. II, 39, MUSCEL, 66. *Capătă... întocmai ca şi la sîmbăta moşilor.* PAMFILE, S. T. 50. *De sîmbăta morţilor... aşternea ograda cu zăblaie, iar calicii mîncau de se săturau.* I. BOTEZ, B. I, 33. *La sîmbăta morţilor aşteptau... să li se dea din colivă.* BARBU, G. 339. *În ziua de moşi (sîmbăta moşilor) se cercă lut pe lut (omul*

cearcă blidele de-s tari). ŞEZ. I, 128, cf. ALR II/I h 216/76, 551, 682, 762, 876, 928, 987. *Sîmbăta brînzei* = ultima sîmbătă **(I 1)** dinaintea postului mare, în care se lasă sec (v. s e c **4**) de Paşti. *Cu pace s-au săvîrşit într-aceastaşi dzi ... de sîmbăta brîndzei.* DOSOFTEI, V. S. februarie 52^{v}/7. *Sîmbăta părinţilor* (sau *plăcintelor*) = sîmbăta **(I 1)** precedentă lăsatului de sec (v. s e c **4**), în care se fac slujbe pentru morţi. Cf. MARIAN, S. R. I, 259. *Sîmbăta pietrii* = sîmbăta **(I 1)** de după Rusalii, care se sărbătoreşte pentru a feri culturile de ploaie cu piatră **(I 1)**. Cf. COM. SAT. V, 2. *Apa sîmbetei* = apă care se crede că se află sub pămînt şi care curge spre lumea celor morţi. Cf. ŞĂINEANU^{2}, TDRG. *Cînd nu se poate da cuiva un lucru de pomană se aruncă acel lucru pe apă, apa sîmbetei, care-l va duce şi-l va aşeza... în locul cuvenit.* PAMFILE, S. V. 5. *Multă apă s-a scurs de atunci pe apa sîmbetei.* STANCU, R. A. I, 10. *Animalelor le trebuie apă. Dar nu „apa sîmbetei".* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. (E x p r.) **A se duce pe apa sîmbetei** = a se pierde; a se prăpădi, a se distruge. *Avutul lor se va duce pe apa sîmbetei.* SANDU-ALDEA, U. P. 146, cf. PAMFILE, J. II, 164. *Azi se duce pe apa sîmbetei o limbă de porumbişte, mîine o livadă întreagă.* REBREANU, I. 48, cf. DEX. ✧ E x p r. **A purta (sau, rar, a paşte, a ţine, a păzi, a păstra) (cuiva) sîmbetele** = a) (popular) a face pomană în fiecare sîmbătă **(I 1)** pînă la 40 de zile după moartea cuiva. Cf. ALR II 4 410; **b)** a urmări pe cineva cu gînd rău; a duşmăni pe cineva; (regional) a purta slujbele cuiva, v. s l u j b ă. *Văzu că nu mai are încotro... şi se hotărî să poarte sîmbetele copiilor.* ISPIRESCU, L. 272. *Ea purta sîmbetele lui Ercule şi ar fi voit să-l facă şi de ruşine.* id. U. 51, cf. DDRF. *Avea biata faţă... de ce să-şi poarte Sîmbetele însăşi.* COŞBUC, P. I, 246, cf. BARCIANU. *S-a întîlnit cu Stîngă... care-i purta de mult sîmbetele.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 170, cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 164. *Omuleţul ăsta... îi purta şi lui Cornean sîmbetele.* AGÎRBICEANU, A. 475. *De ţîfaca Leona ştiam că-mi poartă sîmbetele.* SADOVEANU, N. F. 112. *De mult îi purta sîmbetele... pentru cîte îi spusese acesta, pentru cîte-i făcuse.* PAS, L. I, 80. *Am impresia totuşi... că Amidon îmi paşte sîmbetele.* VINEA, L. I, 47, cf. DL, DM, DEX. *Multe dintre paseri... îi ţin pînă şi-n ziua de astăzi sîmbetele, adică îl pizmuiesc.* MARIAN, O. I, 308. *Ţiganca, care de mult ţinea împărătesei sîmbetele, căută toate mijloacele, doară-şi ajunge mai degrabă scopul.* id. ib. II, 362. *Aflase că el i-a omorît feciorii, şi tot îi purta sîmbetele.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 140, cf. ALR SN IV h 969. (Cu schimbarea construcţiei) *D-acel necaz şi eu dară sîmbetele i-am păstrat.* PANN, P. V. III, 115/5. (Regional) **A-i lipsi cuiva o sîmbătă sau a nu fi în toate sîmbetele** = a fi nebun, smintit. Cf. BARONZI, D. 42, DDRF, I. CR. IV, 86, CIAUŞANU, GL., ALR II/872.

2. Adv. În sîmbăta **(I 1)** imediat următoare sau precedentă. *Sîmbătă către seară au plecat cu toţi să vie acolea la Bucureşti* (a. 1832). DOC. EC. 513. *Şi acum, la revedere, pe sîmbătă.* în PLR II, 505. *Sîmbătă seara mă urc cu Puişor în tren şi venim să te vedem.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 41. *Dacă vine sîmbătă nu le găseşte acasă.* SADOVEANU, O. XIX, 278. *Sîmbătă vroia s-o ducă la Aleneu la un concert.* PREDA, R. 152. *Nu se întîlnea decît sîmbătă cu omul de legătură.* T. POPOVICI, S. 191. *Avioane militare... au violat din nou vineri şi sîmbătă spaţiul aerian.* RL 1967, nr. 7 004, cf. DEX. *La crăciniţă vinălă, N-am mai fost de sîmbătă.* MAT. FOLK. 996. *Sîmbătă a fost nuntă în sat.* ib. 1 388.

3. Adv. (Şi în forma *simbăta*) Într-o zi de sîmbătă **(I 1)**; în timpul zilei de sîmbătă. *Vedeţi Isus ce lucrează sîmbăta.* CORESI, EV. 171. *Şi să fie blăstematu omul cela ce nu-ş[i] va lăsa lucrul său simbătă* (a. 1550—1600). GCR I, 9/26. *Că sîmbăta nice un lucru a mînă nu prinde şi avea lege mortul să-l îngroape veneri.* VARLAAM, C. 103. *Cine iaste întru voi om carele are o oaie şi, de va cădea sîmbăta în groapă, au nu o va apuca şi o va scoate?* N. TEST. (1648), 15^{r}/31. *Iară pasca legii... s-au făcut sîmbătă* (a. 1699). GCR I, 330/36. *Sîmbătă de să va întîmpla naştire lui Hristos, iarna va fi vînturoasă* (cca 1750). ib. II, 59/35. *Astăzi, simbătă, la 8 ceasuri din zi, mi-au adus un vătăşel răspunsu* (a. 1820). DOC. EC. 240, cf. I. GOLESCU, C. *L-am început chiar simbătă, în ziua de Sfîntul Nicolae.* BRĂESCU, O. A. I, 95. *A doua zi, simbătă, au încălecat iar şi-au aşteptat pe negustor.* SADOVEANU, O. X, 572. *Simbătă după masă... a fost înlăturat de la cîrma ţării.* BOGZA, A. Î. 462, cf. DL, DM. *Sîmbătă pe la patru de părinţi te despart, conducîndu-i pentru un voiaj foarte lung.* VULPESCU, P. 72, cf. DEX. *Sîmbăta, cînd aş lucra, gata-i popa cu toaca.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 426. *Sîmbătă să nu începi nici un lucru, că nu ajungi să-l isprăveşti.* ŞEZ. VI, 55. *Gura cămăşii nu se taie... sîmbăta.* ib. XII, 154. *Să nu tai sîmbătă nici un fel de animal.* ib. 164. *Fata mamii harnica Faci focu vinerea, Şi s-aprindi sîmbăta.* MAT. FOLK. 1 428.

4. Adv. (Mai ales în forma *sîmbăta*) În fiecare sîmbătă **(I 1)**. *Că năravu avea amu oamenii la praznice şi sîmbăta să se adune.* CORESI, EV. 407. *Iară sîmbăta să se caute pricinile* (a. 1780). GCR II, 125/12. *Făină şi mălai să vînză numai în tîrgu Cerneţilor sîmbăta, cînd să face tîrg* (a. 1813). DOC. EC. 158. *Au avut mertic de sare joia şi sîmbăta* (a. 1832). ib. 511. *Aici au început întrunirile literare la mine (sîmbăta)* (a. 1879). PLR I, 280. *Sî mbăta era ziua operei italiene.* CARAGIALE, O. I 3. *La vecernia de simbătă nu venea decît preotul, diacul,, cîrsnicul.* AGÎRBICEANU, S. 86. *Sîmbătă, voievozii din văzduhuri trebuiau să stea de-a dreapta şi de-a stînga preotului.* ARGHEZI, B. 35, cf. DL, DM. *Simbăta încărcau faietoanele cu pînză pentru neveste.* BARBU, G. 84. *Îmi aminteşte de saloanele de cartier... unde se dansa simbăta şi duminica.* CINEMA, 1968, nr. 4, III, cf. DEX. *Să nu ne mai întîlnim, Numai sîmbăta o dată, Dumineca ziua toată.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 62. *Sîmbăta se lucră orice.* ŞEZ. III, 200. *Se descîntă cu busuioc cu apă joia dimineaţă, sîmbătă şi dumineca.* MAT. FOLK. 679. *Sîmbăta de-amiază-n jos Mă lau, mă gătesc frumos.* ib. 1 417. *Lunea, marţea, n-am lucrat... Sîmbăta mă giugiulesc, Duminică mă sfinţesc.* FOLC. MOLD. I, 121.

II. S. f. (Învechit, rar) Săptămînă. *Postesc de două ori în sîmbătă.* CORESI, ap. DDRF, cf. TDRG, DSR.

— Pl.: **(I)** *sîmbete* şi (învechit) *sîmbăte*. Gen.-dat. sg. şi: (învechit) *sîmbeteei*, (popular) *sîmbetii*. — Şi: (învechit) **simbătă** s. f.

— Lat. **sambata.**

SÎMBECIÓARĂ s. f. (Prin Ban.) Colac care se dă de pomană în sîmbăta mare (v. s î m b ă t ă **I 1**). *Colacii aceştia se numesc „sîmbicioare" de la ziua sîmbătă.* MARIAN, Î. 384, cf. id. S. R. II, 274, TDRG, SCRIBAN, D. ✦ (Prin sudul Olt.) Colăcel pe care se pune semnul crucii cu pristolnicul. LEXIC REG. 38.

— Pl.: *sîmbecioare*. — Şi: **sîmbicioáră** s. f.

— **Sîmbătă** + suf. *-ioară*.

SÎMBICIOÁRĂ s. f. v. **sîmbecioară.**

SÎMBOTÉI s. m. v. **somotei.**

SÎMBOVÍN s. m. v. **sîmbovină.**

SÎMBOVÍNĂ s. f. Arbore înalt pînă la 20 m, cu coroană largă, cu frunze alterne lanceolate, cu flori verzi-gălbui, care apar înainte de înfrunzire, şi cu fructe comestibile, de forma unor cireşe mici brune-violete sau purpurii; mierea-ursului, v. m i e r e **(II e)** (*Celtis australis*). Cf. PANŢU, PL., SIMIONESCU, FL. 45, 230, ENC. AGR., BORZA, D. 42, LTR^{2}, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sîmbovine*. — Şi: **simbovín** s. m., PANŢU, PL., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 42.

— Etimologia necunoscută.

SÎMBRÁ vb. I. R e f l. r e c i p r. (Învechit, rar) A se întovărăşi. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Prez. ind: *sîmbrez.*
— V. **simbră.**

SÎMBRĂR s. m. (Regional) Asociat; tovarăș (în vederea aratului sau a alcătuirii unei stîne de vară) (învechit și regional) sîmbraș **(1)** (Lăureni — Tîrgu Mureș). Cf. ALR I 1 793/231.
— Pl.: *sîmbrari.*
— **Simbră** + suf. *-ar.*

SÎMBRĂRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a se sîmbra și rezultatul ei; întovărășire. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.
— Pl.: *sîmbrări.*
— V. **sîmbra.**

SÎMBRĂȘ s. m. **1.** (Învechit și regional) Asociat; tovarăș (în vederea aratului sau a alcătuirii unei stîne de vară); (regional) sîmbrar. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *O plată ce s-au hotărît acolo în munte ... înainte a mai multor sămbrași, care bani toți și deplin i-am dat* (a. 1835). ȘTEFANELLI, D. C. 407. *Simbrașii le-or aștepta Să îi laolaltă tîrla.* MARIAN, Î. 533, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG. *Proprietarii însîmbrați... se numesc sîmbrași.* PRECUP, P. 8, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, CHEST. V 18/61, 24/66, 55/61, 66, ALR I 1 793/65, 357, ALR SN I h 15, A I 12, II 12, III 16, 17, V 15, 16, VI 3. *Badea cum mai bine le-o vorbit și le-o sfătuit. Simbraș nu va fi nici o mînie. Da arați cum puteți. Samanați pîne cum mai bine.* FOLC. MOLD. I, 450.

2. (Regional) Proprietar de oi. *Ciobanii... îi spuseră că urda și cașul e făcut pentru simbrași, adecă pentru stăpînii oilor.* MARIAN, INS. 401. *Împlîntă cuțitu în pămînt sîmbrașu cel mare și-l lasă așa gios în pămînt pînă ce încongiură tîrla.* T. PAPAHAGI, M. 164, cf. CHEST. V 9/61, 55/8, 105/70, ALR I 1 789/218, 350, 361, 370, 375, A III 7. ✦ (Prin Ban.) Persoană care, avînd puține oi, le dă altuia să le păzească și să le pășuneze. *Sîmbraș, așa se zice celui ce-și dă în pază altuia spre păzire oile sale.* LIUBA — IANA, M. 109, cf. CADE.
— Pl.: *sîmbrași.* — Și: (învechit) **sămbráș,** (regional) **simbráș, țimbráș** (ALR SN I h 15/334) s. m.
— **Simbră** + suf. *-aș.*

SÍMBRĂ s. f. **1.** (Învechit și regional) Asociație; tovărășie. *Aștepta cu adevărat pe H[rist]os, care n-avea nice o sîmbră cu ceilalți.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 177r/32, cf. ANON. CAR. *Vor avea sîmbră împreună.* PRAVILA (1788), 133r/3, cf. LM, DDRF, ALEXI, W., DL, DM, DEX. *Să nu vă prindeți voi în sîmbră cu călugărul acela.* RETEGANUL, P. II, 66, cf. A V 14, 15, 18, VI 4. *Cu domnii să nu-ți faci sîmbră.* ZANNE, P. IV, 351. ◇ Loc. adv. (Regional) **De sîmbră** = în tovărășie; împreună. *Am botezat de sîmbră.* CONV. LIT. XLIV$_2$, 132, cf. ALR SN I h 5/228. ◇ Expr. (Regional) **A prinde** (sau **a face**) **sîmbră** = a face tovărășie. Cf. PRIBEAGUL., P. R. 57, I. CR. VI, 29.

2. Spec. (Învechit și regional; și în sintagma *sîmbră în plug*) Întovărășire în vederea aratului sau a alcătuirii unei stîne de vară; (regional) simbrie **(1)**. *Doi oameni ce au „simbră în plug"* (a. 1741—1742). IORGA, S. D. VI, 251. *Această tovărășie pentru scopul aratului se numește în cele mai multe părți... sîmbră.* MARIAN, S. R. II, 172, cf. ȘĂINEANU^2. *Această însoțire sau tovărășie se numește prin părțile de sus... sîmbră.* PAMFILE, A. R. 46, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, CHEST. V 15/45, ȘEZ. II, 43, ALR I 1 788/355, 1 789/370, 1 793/355, ALRM SN I h 10, A I 12, III 16, 17, V 15.

3. (Învechit și regional) Timp cît durează o sîmbră **(2)**. *După ce s-au trecut simbra* (a. 1741—1742). IORGA, S. D. VI, 251. *Am semănat popușoi și mai devreme și mai tîrzii, dar simbra de la mijloc s-a nimerit mai bună.* I. CR. XIII, 114, cf. CHEST. V 24/66.

4. (Prin Maram. și prin nordul Transilv.; în sintagma) *Simbra oilor* = sărbătoare prilejuită de începerea mulsului oilor (la munte). *Stăpînirea de odinioară în comun a oilor a transmis în zilele noastre o rămășiță folclorică, așa-numita „sîmbră a oilor".* PANAITESCU, O. Ț. 32, cf. LEXIC REG. 25.

5. (Prin sud-vestul Transilv.) Ceartă; conflict. *Nu voi să am sîmbră cu el.* REV. CRIT. III, 167. *Nu-ți face sîmbră cu cl.* TODORAN, GL.

6. (Regional) Preț (Gherța Mică — Satu Mare). Cf. ARH. FOLK. VI, 299.
— Pl.: *sîmbre.* — Și: **símbră** s. f.
— Cf. alb. s ë m b ë r (scr. s r e b a r, s r e b r a, ngr. σομβολή).

SÎMBRĂLÎ vb. IV. Refl. recipr. (Regional) A se întovărăși (Fundătura — Gherla). Cf. ALR I 1793/255.
— Prez. ind.: *sîmbrălesc.*
— **Simbră** + suf. *-ăli.*

SÎMBRĂLUÍ vb. IV. Refl. recipr. (Regional) A se întovărăși. Cf. CADE.
— Prez. ind.: *sîmbrăluiesc.*
— **Simbră** + suf. *-ălui.*

SÎMBRĂȘÍE s. f. (Regional) Tovărășie (la plug) (Borșa — Vișeu de Sus). Cf. ALRM SN I h 10/362.
— Pl.: *sîmbrășii.*
— **Simbraș** + suf. *-ie.*

SÎMBRÍE s. f. v. **simbrie.**

SÎMBRIOÁRĂ s. f. v. **simbrioară.**

SÍMBUR s. m. v. **sîmbure.**

ȘÎMBURÁ vb. I. Intranz. (Regional) A presimți; a presupune **(2)** (Criscior—Brad). Cf. PAȘCA, GL.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută.

SÎMBURÁR s. m. (Ornit.; regional) Botgros *(Coccothraustes coccothraustes). Cireșarul, numit... încă și bolgros, clonțar și simburar.* MARIAN, O. I, 416, cf. JAHRESBER. XII, 129, ȘĂINEANU^2, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DOMBROWSKI, P. 95, BĂCESCU, PĂS. 156.
— Pl.: *sîmburari.* — Și: **simburár** s. m.
— **Simbure** + suf. *-ar.*

SÎMBURÁȘ s. m. (Rar) Sîmburel. Cf. POLIZU.
— Pl.: *sîmburași* și (n.) *sîmburașe.* POLIZU.
— **Simbure** + suf. *-aș.*

SÍMBURE s. m. **I. 1.** Parte din interiorul unor fructe, adesea cu învelișul tare și lemnos, care conține sămînța **(I 1)**; p. restr. partea moale a seminței care conține substanța germinativă; (impropriu) sămînță. V. os **(5)**. *Că iaste un feal de meare pline de simburi.* ST. LEX. 173/1, cf. ANON. CAR. *Să iai prune, să le pui a moi în vin roș..., apoi scoate-le sîmburii.* MÎNCĂRILE, 95/8, cf. LB. *Simburi de cacao.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 34/25, cf. I. GOLESCU, C. *Au sămănat și niște simburi de copaci care la al doilea an dau floare sau rod.* BUZNEA, P. V. 47/14, cf. VALIAN, V. *Boabe de mazăre..., simburi de prune..., cafea* (a. 1841). DOC. EC. 753. *Această operație are drept scop... a păstra semințel sau simburelui facultatea resăririi.* BREZOIANU, A. 257/27. *El produce un simbure a cărui amigdală albă este bună de mîncat.* id. ib. 489/31. *Am și pe curmaua cea în simbur tare.* PANN, P. V. I, 122/11. *În mijlocul celulei se află ca un fel de simbure foarte mic (nucleu).* BARASCH, B. 5, cf. POLIZU. *Trebuie a culege de cu toamnă rodul... aceștui copăcel, a scoate simburii din el și a-l semăna într-un pămînt bun.* I. IONESCU, B. C. 66/3. *Am să-i prezentez simburi de mere pe vîrful cuțitului.* ALECSANDRI, ap. TDRG. *Trecut și viitor e în sufletul meu, ca pădurea într-un simbure de ghindă.* EMINESCU, P. L. 25. *Le și mănîncă... cu simburi cu tot.* CARAGIALE,

O. II, 3. *Baba sosită ia degrabă... sîmburi de pepene.* MARIAN NA. 14, cf. DDRF. *Ea la foc punea Sîmbure de-alună Și iarbă nebună.* COȘBUC, P. II, 150. *Alil sămînța, cît și embrionul nu sînt o singură celulă; ele constituiesc un corp ce are o structură anatomică diferențiată în tegumente externe și într-un conținut numit sîmbure.* GRECESCU, FL. 4, cf. TDRG. *Puse... și o sticlă cu ulei de sîmburi de bostan.* AGÎRBICEANU, S. 110. *Cine nu cunoștea cireșele negre... cu sîmburile numai cît lintea.* HOGAȘ, DR. II, 37, cf. NICA, L. VAM. 218, CADE. *Dezleagă-mă de vina de-a fi-n-cercat să fac... Colan de pietre scumpe din sîmburi de dovleac.* MINULESCU, VERS. 238. *Adunînd sîmburii mărului, tăcu.* C. PETRESCU, Î. II, 86. *Mă ruga să scot sîmburii la fructe.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 133. *Ciuguleau sîmburi de rodie.* TEODOREANU, M. III, 357. *Eu m-am plecat la o parte ș-am stupit cojile și sîmburii.* SADOVEANU, O. XVIII, 285, cf. SCRIBAN, D. *Rupînd caisa, se ivi la mijloc un sîmbure de cremene, lare.* ARGHEZI, S. VIII, 53. *Cine-a semănat pe dîmburi Rodia plină de sîmburi?* CĂLINESCU, O. II, 223. *Îi suflă în vînt, Iar sîmburele se pierdu-n țărînă, unde încolți.* BLAGA, POEZII, 34. *Mănîncă felii de harbuz, stupind sîmburii către noi.* RALEA, S. T. I, 244. *Mașina s-a spart ca un dovleac enorm, zvîrlindu-și sîmburii afară.* BOGZA, A. Î. 362. *Pot sparge și sîmburi de piersică.* STANCU, D. 317. *Avea în glas un gust amărui, așa ca de sîmbure de măr strivit între dinți.* TUDORAN, P. 44, cf. DL, DM. *Lua... din grămezile de icre de chefal, scuipînd sîmburii de măsline.* BARBU, PRINC. 142. *Au fost transportate... semințe, castane și sîmburi de prune.* VÎN. PESC. mai 1964, 23. *A spart un sîmbure de prună între dinții din față.* BĂNULESCU, I. 51. *Se scot sîmburii, iar măslinele se dau prin mașina de tocat carne.* S. MARIN, C. B. 23, cf. DEX. *Pui la falcă o legătură de sîmburi de măsline pisați.* PAMFILE, B. 46. *O aflat-om bob dă mazăre, da fain bob dă mazăre, un sîmbur dă mazăre.* O. BÎRLEA, A. P. I, 466, cf. ALR I 874, ALR SN I h 211. *Sînt de unde n-are mărul coajă și cireașa sîmbure,* se spune despre cei lacomi. PANN, P. V. III, 69/9, cf. ZANNE, P. I, 216, III, 587. *Nu mînca cireși cu unul mai mare la masă că-ți aruncă sîmburi în nas.* Cf. ZANNE, P. I, 140, IV, 350. ◇ (Ca termen de comparație) *Toate puterile cu care lucră sau strălucesc popoarele pămîntului au fost mai întîi ca niște sîmburi în mîna crescătorului — bun sau rău, aceea e altă întrebare.* FM (1839), 84[1]/29. *Arde-n candel-o lumină cît un sîmbure de mac.* EMINESCU, O. I, 84. *Se așezase... o văduvioară subțirică... cu ochii ca doi cărbuni, mari, ca doi sîmburi de piersică.* AGÎRBICEANU, A. 160. *Din sîla unui soare roș cocorii, Ca niște sîmburi negri, se răstoarnă.* AL. PHILIPPIDE, A. 51. *Ne privea pe rînd cu pupilele negre, mările ca niște sîmburi de măsline.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 6/2. ◇ Fig. *Ești chinul meu și singurul meu bine... Ești sîmburul cuvintelor din mine.* LESNEA, VERS. 163. *Eu arunc sîmburele necredinței în locul cunoștințelor voastre.* ISAC, O. 252. ◇ Expr. (Regional) **A fi două inimi într-un sîmbure** = a fi trup și suflet cu cineva, v. trup **(I 1)**. ZANNE, P. IX, 525. ✦ (Regional) Miez **(III 1)** (de nucă). *Îi îngrășau bine cu smochine, cu sîmburi de nucă și cu coarne de mare.* SBIERA, F. S. 5. *Dacă găsățșe o nucă, o sparže, manîncă sîmburu.* FOLC. OLT — MUNT. I, 224. *Scoț sîmburu dzin nucă.* ib. 349. *Cu sîmburi dî nucă s-ar tămădui!* O. BÎRLEA, A. P. II, 519, cf. ALR SN I h 214. (Pleonastic) [Ulciul] *din sîmburi de miez de nucă se face astfel.* PAMFILE, I. C. 237. ✦ (Regional) Bob de grîu (Voievozi — Carei). Cf. ALR SN I h 86/325. *Sîmbur d'e grîu.* ib. ✦ (Regional; în sintagma *sîmbure de fag*) Jir (Negrești — Baia Mare). Cf. ALRM SN II h 429/346. ✦ (La pl.; prin Ban.) Păsat **(I 3)** care se dă, de obicei, de pomană. *Sîmburii se fac din păsat de porumb cu lapte sau cu brînză și untură.* ARH. FOLK. III, 44. *Fașim sîmburi d-aia, urui dă cucuruz, și-i dăm dă pomană morților.* ib. III, 44, cf. 155. ◇ (În vechile tradiții populare) *Moși de sîmburi* = nume dat diferitelor zile din an (mai ales zilei de sîmbătă **I 1**), considerate sărbători, în care se fac slujbe și pomeni pentru morți. V. moș **(I 5)**. *Și sîmbăta înainte de „Șimedru" sînt tot moși de sîmburi.* ARH. FOLK. III, 44.

2. Fig. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de") Cantitate foarte mică din ceva; obiect, lucru etc. de proporții foarte mici; fărîmă, strop. *La cele mai multe episcopii române abia se află sîmbure de științe teologice și bisericești.* FM (1846), 108[2]/33. *Tăcute, făpturile acele, făcute pentru suferință, își ascund sîmburile de lumină.* ANGHEL, PR. 123. *Ascuns adînc în ființa ei, lumina un sîmbure de bucurie.* AGÎRBICEANU, S. 73. *Îi încolți în suflet un sîmbure de ură.* GÎRLEANU, N. 166. *În curte, un sîmbure de lumină posomorîtă... veghea ca o candelă în noapte.* ARDELEANU, U. D. 163. *Iar tu... Te vei schimba-ntr-un sîmbure de foc.* MINULESCU, VERS. 336. *La căpătîiul vost într-un opaiț, Domol clipește-un sîmbur de lumină.* TOPÎRCEANU, P. O. 71. *În bordei, un capăt de lumînare își pîlpîie sîmburele ofilit de lumină.* C. PETRESCU, Î. II, 21. *Petalele-au căzut ca niște sîmburi de lumină.* D. BOTEZ, P. O. 166. *Scot ochelarii mei din toc, potrivesc sîmburele de lumină și-i dau foc.* I. BOTEZ, B. I, 54. *Un sîmbure de adevăr este și el vrednic de luat în seamă.* în PLR II, 579. *Le lipsiseră... un mic sîmbure de adevăr.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 247. *Nici țipenie de om, nici sîmbure de lumină nu mai zărești prin preajma casei.* COCEA, S. I, 183. *Înviorează sîmburele de flacără al candelei.* SADOVEANU, O. XV, 32. *În mine dogorește un sîmbure de foc.* CĂLINESCU L. I. 14. *Deznodămîntul cuprindea un sîmbure de mai adînc și mai sever tîlc.* C. PETRESCU, A. R. 82. *Un simbure de foc se află în mărunțaiele fiecăruia dintre ei, așteptînd prilejul să izbucnească.* BOGZA, C. O. 54. *Satele, sîmburi de sate. Un șir de bordeie aici, altul hăt, departe.* STANCU, D. 20. *Sfeșnicul de lut... își tremura ușor sîmburele de lumină.* CAMILAR, C. P. 58. *Există totuși undeva un sîmbure de adevăr.* PREDA, R. 488. *Minerii noștri... Fărîmă muntele în cioburi mărunte, În sîmburi de trăsnet și soare.* DEȘLIU, G. 46. *Și gleznele albe și gleznele, Sîmburi de vid luminos.* LABIȘ, P. 183. *Rămînc... un sîmbure de adevăr asupra căruia se cade să reflectăm.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 3/5. *Mai începe aici un cît de mic sîmbure de încredere în rosturile individului?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 6/2.

II. P. anal. **1.** Parte centrală, esențială, fundamentală a unui lucru sau a unei acțiuni; nucleu **(II 1)**. *La mijloc — sîmburele tabloului — un țăran biruit de nevoi.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 403. *Ai fi jucat rolul unui general iscusit care, în loc de-a ataca sîmburele armatei dușmane, caută a pune dezordine în flancuri.* I. NEGRUZZI, S. VI, 71. *Dacă distanța între piesă și sîmburele flacării este prea mică, sudura va fi arsă și se va forma zgură.* IOANOVICI, TEHN. 164. *Verbul e sîmburele frazei, fără de care nimic nu poate fi comunicat sau enunțat.* PUȘCARIU, L. R. I, 145, cf. LTR[2], DL, DM, DEX. ✦ Parte interioară, interior. *Adeseori glasuri jalnice ies din sîmburele sfîncii.* I. NEGRUZZI, ap. TDRG. ◇ Fig. *Capul lui planetar face parte din acea ciudată îmbrățișare universală care indică în sîmburele nostru o forță de plutire.* ARGHEZI, S. IX, 63. *Să alerge cu tălpile goale din pulberea drumului pînă în sîmburele de sticlă al valului.* CĂLINESCU, O. I, 115. *În felul acesta se desfășoară cîmpia; ca o nebuloasă dintr-un puternic sîmbure interior.* BOGZA, C. O. 384.

2. Fig. Ceea ce este esențial, fundamental; esență, fond, miez **(III 8)**. *Pronunță cu entuziasm un discurs frumos, al cărui sîmbure a fost: „Uniune!".* BARIȚIU, P. A. II, 54. *Au aflat sîmburul lumii, tot ce-i drept, frumos și bun.* EMINESCU, O. I, 44. *Sîmburele vieții este egoismul și haina lui, minciuna.* id. P. L. 87. *Ne dați ... cîteva note adevărate din viața țiganilor, dar sîmburele, ideea principală se pierde într-un noian de amănunțimi fără nici o însemnătate.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 491. *Programul nostru rămăsese, firește, același în sîmburele său.* în PLR II, 24. *Întrebarea era sîmburele epistolei, chestia de căpetenie.* AGÎRBICEANU, A. 308. *A doua pricină a păstrării sîmburelui nostru etnic necălcat... a fost regimul nostru politic.* SADOVEANU

o. XIX, 473. *Cele două versuri... formează sîmburele „Rugăciunii".* PUȘCARIU, L. R. I, 91. *Imaginea metaforică era... sîmburele însuși al conceptiei filozofice.* VIANU, M. 43. *Mijloacele de care se folosește un poet nu se reduc la sîmburele conceptual al cuvîntului.* id. L. U. 593. *Motivul baladic e deseori lirizat... și o brumă de nostalgie învăluie sîmburele epic.* CONSTANTINESCU, S. III, 270, cf. DL, DM. *Sîmburele polemic din această demonstrație stă în ideea onestității.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 11/2, cf. DEX.

3. Loc sau punct de pornire, de formare, de dezvoltare a cuiva sau a ceva. V. embrion, izvor, început, obîrșie **(4)**, origine **(1)**, proveniență, sursă. *Care este întîiul simbur al acestui stat militar, ce acum are o întindere de 200 miluri?* FM (1842), 209[1]/14. *Înfloritor popor sătean, simburele și stîlpul pentru păstrarea unei omeniri mai puternice.* VASICI, M. II, 72/15. *Au adoptat obiceiul de a clădi căile lor... împregiurul unor prăjine așezate conicește, care le formează sîmburile.* BREZOIANU, A. 510/15. *Se adună și sumușoara de cîteva mii floreni ca sîmbure al unui fond al viitorului.* BARIȚIU, P. A. III, 121. *Moldovenii... erau copleșiți cu următoarele trei bătăi de cap: ... a se întări printr-un sîmbure de administrațiune.* HASDEU, I. C. I, 8. *Muntenia este sîmburele viței latine din Oriinte.* id. ib. 58. *Cu tot simburele comun, concepția raporturilor variază de la un popor la altul.* PHILIPPIDE, P. 173, cf. RESMERIȚĂ, D. *Aici a fost sîmburele dintru întîi al țării Moldovii, cînd scaun era Baia.* SADOVEANU, O. XIX, 209. *Ușor se recunoaște și astăzi sîmburele latin al limbii noastre.* PUȘCARIU, L. R. I, 183. *Aceștia formau simburele sănătos pentru marele spor demografic realizat de neamul nostru.* id. ib. 352. *Cu capetele lor puternice și încruntate, acești oameni par însuși sîmburele furtunii care s-a abătut asupra foștilor vulcani.* BOGZA, C. O. 183. *Cremlinul a fost sîmburele în jurul căruia a crescut orașul.* STANCU, U.R.S.S. 97. *Un segment melodic ce va constitui sîmburele muzical al dezvoltării în continuare.* M 1968, nr. 2, 19. *Alții afirmă că sîmburele în jurul căruia a crescut capitala s-a aflat la capătul podului.* G. BARBU, A. V. 11. ✧ Fig. *Ca un fus care adună cu repeziciune firul negru, așa crește și se rotește în tăcere sîmburele nopții.* GALACTION, O. 218. *Să caut tihnă la izvorul luminii, lîngă sîmburul veșniciei.* ISAC, O. 184. ✧ Loc. adv. (Rar) **în sîmbure** = în embrion. *Astfel, fiecare formă, la un anumit moment, reprezintă transformarea necesară la care trebuiau să ajungă formele anterioare și cuprinde în sîmbure formele viitoare.* PETICĂ, O. 472. ✦ Grup restrîns de persoane în jurul căruia se formează o grupare mai mare; (rar) miez **(III 6)**, nucleu **(II 1)**. *La „butuc" s-a închegat la 1857 sîmburele Unirii.* HOGAȘ, DR. II, 101, cf. SCRIBAN, D.

4. Parte centrală a unei comete, cu densitate și luminozitate maximă. *Sîmburele solid crește în paguba atmosferei care îl înconjură.* CONTA, O. F. 171. *Către partea centrală a acestei forme rotunzi materia constitutivă a astrei se află într-un grad oarecare de concentrare și formează ceea ce se numește simburele cometei.* CULIANU, C. 354, cf. CADE.

5. (Învechit) Nucleu **(I 2)**. *Atomul unui element ar fi format dintr-un simbure sau nucleu pozitiv de volum foarte mic.* MACAROVICI, CH. 195.

— Pl.: *sîmburi.* — Și: (popular) **sîmbur, símbur**, (învechit) **símbure** s. m., **súmbur** s. m.

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. thumbullë, sumbullë.

SÎMBURÉL s.m. Diminutiv al lui sîmbure **(I 1)**; (rar) sîmburaș, sîmburuț. Cf. ANON. CAR., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DM, DEX, DSR.

— Pl.: *sîmburei.*

— **Sîmbure** + suf. *-el.*

SÎMBURÓS, -OÁSĂ adj., s. f. **1.** Adj. (Despre fructe) Care are (mulți) sîmburi **(I 1)**. V. sămînțos **(1)**. Cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *La fructele sîmburoase și grăunțoase mîncăm partea cărnoasă a pericarpului.* BREZOIANU, A. 317/21, cf. 318/5, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX. ✦ (Substantivat, f.; la pl.) Grup de arbori fructiferi ale căror fructe sînt drupe; (și la sg.) arbore din acest grup. *Semințe de sîmburoase.* NOM. MIN. I, 29. *Caracteristicile principale ale sîmburoaselor sînt: ... înfloresc mai de timpuriu... și au o longevitate mai mică.* LTR[2], cf. DL, DM, DEX. *Prunul este o sîmburoasă.* DSR. ✧ (Adjectival) *Principalele specii sîmburoase sînt: prunul, cireșul, vișinul.* ib. ✦ (Substantivat, f.; regional) Numele unei specii de strugure nedefinit mai îndeaproape (Lunca — Turnu Măgurele). Cf. H XIV 186.

2. Fig. Plin de conținut; cu sîmbure **(II 2)**, cu miez **(III 8)**. *Cenzura însă tăia orice comunicațiune mai simburoasă.* BARIȚIU, P. A. I, 638. *Dete el însuși o proclamațiune de adevărată valoare istorică, simburoasă și foarte caracteristică.* id. ib. II, 368.

— Pl.: *sîmburoși, -oase.* — Și: (învechit) **simburós, -oásă** adj.

— **Sîmbure** + suf. *-os.*

SÎMÉDRU s. m. (Popular) Numele unei sărbători creștine celebrate la 26 octombrie. *Se și supărase turcilor a mai ședea fiind vreme de toamnă, pe la sămetru.* NECULCE, ap. CADE, cf. TDRG, SCRIBAN, D., FRÎNCU—CANDREA, M. 105.

— Și: (învechit și regional) **sămétru**, (regional) **simédru** (JAHRESBER. V, 334), **sînmédru** (SCRIBAN, D.), **sumédru** (CADE, FRÎNCU—CANDREA, M. 105) s.m.

— **Sîn**[1] + **Medru** (de la n. pr. *Dumitru*).

SÎMIÁNĂ s. f. v. **sînziană.**

SÎMSÍG s.m. v. **somsid.**

SÎMT adj., s.m. v. **sînt.**

SÎMȚEMÍNT s. n. v. **simțămînt.**

SÎMZEIÉNE s. f. pl. v. **sînziană.**

SÎMZELÉNII s. f. pl. v. **sînziană.**

SÎMZÉNII s. f. pl. v. **sînziană.**

SÎMZIÁNĂ s. f. v. **sînziană.**

SÎMZOIÁNĂ s. f. v. **sînziană.**

SÎMZUIÉNE s. f. pl. v. **sînziană.**

SÎN[1] adj., s. m. v. **sînt.**

SÎN[2] s.m., s.n. **I. 1.** S.m. (Învechit; adesea determinat prin „de mare") Golf. *Și sînra oarecarele socotiia aibîndu arină. Într-însu sveluiră-se ... se scoață corabiia.* COD. VOR[2]. 47[r]/10. *Cînd fu zuo pămîntul nu-l cunoștea, dară socotia un sîn, avînd țărmure, în carele socotiia... să urnească corabia.* N. TEST. (1648), 171[v]/18. *I-au băgalu-i într-o corabie și-i dusără într-un sîn de mare.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 8[v]/6. *Sînul este o parte a mării încongiurul de pămînt.* GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. Ș. 214. *Sînul mării de la Persia.* IA, ap. URSU, T. Ș. 214. *Golful este un sîn (au col de apă) întrat în mare pintre pămînt.* AMFILOHIE, G. 3/15. *Marea... intră în pămînt prin multe locuri largi și altele strîmturoase, ce să zic sînuri.* GRECEANU, Î. 133/16. *Cînd marea se întinde și ca deosebit în uscat, se numește golf sau sîn.* CR (1829), 123[2]/2. *Escadra austriană se află pe anghiră în sînul de la Alghesia.* AR (1830), 93[2]/24. *Sîn este o cîlățime de apă ce iese din mare și se întinde pre pămînt, fără să își piarză unirea cu acea mare.* PLEȘOIANU, C. 65/7. *Sîn dă mare și golf, adică o cotitură dă apă pintre uscat.* I. GOLESCU, C. *Persia la începutul istui period cuprindea*

provinţiile între marea Caspică şi sînul Persic. SĂULESCU, HR. II, 361/5, cf. GS 24r/3. *Nişte oslroave a Mării Atlantice în sînul Mexicului.* DRĂGHICI, R. 32/19. *Golf sau sîn este o parte din mare vîrîtă în uscat.* GENILIE, G. 117/8. *Un pescar cu luntrişoara sa ... intrînd într-un sîn de mare îşi aruncă mreaja sa.* GORJAN, H. I, 40/22. *Golf sau sîn este o parte de mare sau de ocean mai mică decît o mare ce se întinde pîntre uscat.* EG 5/22. *Apoi mai sînt sînuri de mare, strîmtori de mare şi lacuri multe în Europa.* GT (1838), 28²/11. *Fieşcare val după ce cu mare repejune să sfărăma la ţărmuri, apoi mergea mugind în sînurile mării şi arunca pietre pe uscat.* BUZNEA, P. V. 176/3. *Strîmtoarea sau trecătoarea e partea ce leagă marea, sînul sau golful cu oceanul, sau pe aceslea de pre urmă.* RUS, I. I, 42/31. *Cele mai însemnate sînuri seau golfuri... de la sudul şi vestul Asiei.* GUSTI, G. V. 20/12. *Mările acestea cari încungiură Europa de trei părţi fac mai multe sînuri mai mari sau mai mici.* LAURIAN, M. IV, 4/11, cf. STAMATI, D. *Unde Neapol pe-al mării sîn prea lin Răsfrînge dealuri.* ALEXANDRESCU, M. 157. *Golfurile, sînurile... sînt nescari părţi de mare intrate în uscat.* F (1872), 136, cf. ENC. ROM. *Vede luminoase şi trufaşe plaiuri macedonene, vede sînuri de mare şi albe şi molcome caice.* GALACTION, O. A. I, 269, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. S. n. Parte a cămăşii sau a bluzei care acoperă pieptul **(I 1)**; spaţiul dintre piept şi cămaşă (sau bluză), în care se pot ţine lucruri ca într-o pungă. *Pentru ce desface mîndra ta şi dereapta ta den mijloc de sînurl tău pînră în svîrşil.* PSALT. HUR. 64r/25. *Şi... am lăsat pre cel neputincios să iasă din uşa mea cu sînul deşert.* BIBLIA (1688), 376²/5. *Şi ţine acea carte de adeverinţă împăratului tot în sin la dînsul.* NECULCE, L. 200. *Cine este căl[ă]toriu foarte să s[ă] păzeasc[ă] să aibă pîine în sîn şi băţu în mîini* (a. 1779). GCR II, 121/12. *Îşi băgase mînile în sînul ei* (a. 1827). IORGA, S. D. XII, 212. *Sînt bunătăţi pentru mine de dînsa în sin păstrate.* CONACHI, P. 265. *Proasta tinerică briciul în sîn bagă, Dorind să se facă soţului mai dragă.* PANN, P. V. I, 56/17. *Fiecare în sînul său a ascuns cîte uă parte şi a ieşit afară.* ARISTIA, PLUT. 87/17. *Ia scrisoarea, o bagă în sîn şi ... pleacă cu dînsa la Bucureşti.* GHICA, S. \ III. *Veneam acasă cu şinul încărcat de covrigi.* CREANGĂ, O. 186. *Virî în sin un pachel învelit într-o basma.* CARAGIALE, O. I, 43. *Se apucă şi umplu sînul de roşcove.* ISPIRESCU, L. 281. *Ea sta, cu sînul plin de perè, la fîntînă.* COŞBUC, P. I, 172. *Să-ţi umpli sînul cu prune.* DELAVRANCEA, O. II, 275. *Îşi scoase din sîn năfrămuţa.* AGÎRBICEANU, S. 198. *Îşi scoase... mătăniile din sîn.* HOGAŞ, DR. I, 7. *Moşneagul ... îşi bagă, pînă a nu intra, căciula în sîn.* MIRONESCU, S. 9. *Bietul Dionis, de unde să ştie el că eu am în sîn o pungă de aur!* GALACTION, O. 89. *Scoase o cărţulie din sîn şi o dosi sub căpătîiul patului.* C. PETRESCU, Î. II, 162. *Calicii mîncau de se sălurau şi mai plecau şi cu sînul plin de pomană.* I. BOTEZ, B. I, 33. *Tata a scos pumnii pe fereastră, i-a umplut cu apă... şi m-a stropit, pe frunte şi în sîn.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 86. *Luă piersici..., umplu sînul şi traista şi se întoarse.* VISSARION, B. 148. *Copiii plecau acasă, cu sînul doldora de plevuşcă.* VOICULESCU, P. I, 19. *În sîn ascundeau adrese şi proclamaţii ale unioniştilor.* SADOVEANU, O. XIX, 667. *Părea că se jăluie... către doi oameni mai tineri, care-şi scoteau din sîn nişte bani.* BART, S. M. 33. *Clucerul Dinică, patriarhal, în sîn c-un orologiu de argint.* CĂLINESCU, S. C. L. 76. *Scoaseră din sîn şi un steag tricolor, ca să fie pus pe clădirea Cîrmuirii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 192. *Scoase din sîn o bucată de hîrtie şi i-o arătă.* STANCU, R. A. V, 114. *Îşi puse scrisoarea în sîn.* V. ROM. iunie 1954, 54. *Se apropie de fereastră şi-i întinse cărticica pe care Ieremia i-o adusese în sîn.* TUDORAN, P. 88, cf. DL, DM. *Varsă-n palmă bani din sîn Să-i mai dau la biet rumân.* VULPESCU, P. 44, cf. DEX. *Cu dreapta se înarma, Paloşul din sîn scotea.* ALECSANDRI, P. P. 73. *Popa mîna-i dezlega. Codrenel, dacă vedea, Mîna-n sîn că mi-o băga, Paloşul dalb că-mi scotea.* BALADE, II, 429. *Că bănel v-oi da din plin, Cît aţi pune-n sîn.* ib. III, 113. *Mîna în sîn îşi băga, Măr de aur el scote.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 27. *O luat răcliţa ş-o pus-o în sîn, ş-o luat rămas bun.* O. BÎRLEA, A. P. II, 121. *Ia dintr-un sîn şi bagă într-altul,* se spune despre cei zgîrciţi. Cf. I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. II, 426. *Procopseala nu e cîrpă să o mototoleşti şi să o bagi în sîn.* PANN, P. V. II, 4/27. *Cine ţine pîinea în sînul altuia de multe ori rabdă de foame.* id. ib. 46/22. *Îl iubeşte ca gheaţa în sîn.* id. ib. II, 92/24. *Cît e moşul de bătrîn, Tot doreşte măr din sîn.* MARIAN, NU. 326. ◇ Expr. **A sta** (sau **a şedea, a rămînea, a fi**) **cu mîinile în sîn** = a nu întreprinde nimic, a sta inactiv; a nu lucra. *Stăpînirea ne înlesneşte toate mijloacele, dar noi stăm cu mînile în sîn.* GT (1839), 75²/59. *Vreau să-i arăt că, de cînd sînt epistat pe moşia asta, n-am stat niciodată cu mînele în sîn.* PR. DRAM. 311, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Că şi dumneata... vii c-o falcă-n cer şi cu una-n pămînt, parcă eu aş sta toată ziua cu mîinile-n sîn!* REBREANU, I. 55. *Să nu stăm cu mîinile în sîn, că ne mănîncă nepricopsiţii.* SADOVEANU, O. XVIII, 336. *Dacă-l scotea sluga ori dorobanţul, rămînea pe cîmp cu mîinile în sîn.* PAS, L. I, 39. *Se simţea... vinovat pentru că a stat cu mîinile-n sîn atîta vreme.* GALAN, B. I, 87. *Cum poţi crede că ei o să stea cu mîinile în sîn?* H. LOVINESCU, T. 153, cf. ZANNE, P. II, 255. (Cu schimbarea construcţiei) *Cu mîinile-n sîn n-oi sta, de bună seamă, poţi să-i spui!* REBREANU, I. 292. **A fi** (sau **a umbla**) **cu frica** (sau **cu gheaţa, cu moartea**) **în sîn** = a se teme foarte tare de ceva. *Primejdia vieţii noastre... este nelălmăcită, aflîndu-ne în zi şi în noapte agăţaţi pă funiile din gurile ocnii şi cu moartea în sîn pînă întrăm şi ieşim* (a. 1837). DOC. EC. 660. *Unde pînă aci umbla cu moartea în sîn, acum se mai linişti olecuţă.* ISPIRESCU, ap. ZANNE, P. II, 629, cf. DDRF. *Stătea singur ca un huhurez în cămăroaia lui de sus, nu dormea, cu frica în sîn să nu-l fure careva.* BARBU, G. 210, cf. ZANNE, P. II, 427. **A-şi scuipa** (sau, regional, **a-şi stupi**) **în sîn** = a face gestul de a scuipa (în sîn **2)**, prin care cei superstiţioşi cred că se pot feri de o primejdie sau că le va trece frica. *Babele cu sînge bătrîn Să sperie şi scuipă-n sîn.* PANN, P. V. III, 53/16. *Alţii mai fricoşi îşi stupeau în sîn.* CREANGĂ, P. 233. *Cum auziră sătenii începură să-şi facă cruce şi să-şi scuipe în sîn de frică.* ISPIRESCU, L. 138, cf. ZANNE, P. II, 725, DL, DM, DEX. **A prinde** (pe cineva) **cu mîna în sîn** v. mînă¹ **(I 1)**. **A creşte** (sau **a încălzi, a ţine**) **şarpele în** (sau **la**) **sîn** sau **a vîri pe dracu-n sîn** = a ajuta, a ocroti pe un nerecunoscător. Cf. ZANNE, P. I, 655, VI, 625, DL, DM, DEX. **A-i trece** (sau **a-i intra**) **(un) şarpe** (**rece**) **prin** (sau **în**) **sîn** = a se înfiora de spaimă sau de frică. Cf. DL, DM, DEX. *Şarpe-n sîn că mi-a intrat.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 313. **A umbla** (sau **a fi**) **cu crucea-n sîn** = a fi bun, cucernic, evlavios; p. ext. a fi făţarnic, ipocrit. *Parcă ţi-ar veni a crede că-i de cele cu crucea-n sîn.* CREANGĂ, P. 164. *Prea erai cu crucea-n sîn! ... Iertai pe ucenici, pe simbriaşi.* DELAVRANCEA, O. II, 340. *Creştin, cu crucea-n sîn şi cu dracul de-a spinare.* ZANNE, P. VI, 530, cf. DL, DM, DEX. **A fi** (sau **a se afla, a trăi** etc. **ca**) **în sînul lui Avram** (sau, rar, **al lui Dumnezeu** ori **ca în sîn de rai**) = a trăi bine, fericit. *Trăiesc mai toţi ca în sînul lui Abraham din buget.* GHICA, C. E. II, 333. *Mi s-a părut că mă aflu în sinul lui Dumnezeu.* CREANGĂ, A. 68. *Aidem, nevastă, acasă şi să trăim ca în sîn de rai.* ISPIRESCU, L. 182. *Acolo va trăi fericilă ce în sînul lui Avram.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 55, cf. BARCIANU, ZANNE, P. VI, 483, 685. *Ai să te simţi ca în sînul lui Avram.* VINEA, L. II, 309, cf. DL, DM, DEX. (Cu parafrazarea expresiei) *Chirică... se desfăta în sînul lui Scaraoschi.* CREANGĂ, P. 176. *Care-i bun pe lumea noastră se duce în sînul lui Avram.* SADOVEANU, O. XVII, 178. (Învechit şi regional) **A avea** (sau **a ţine**) **pe cineva în** (sau **la**) **sîn** = a alinta; a menaja **(1)** pe cineva. Cf. BARCIANU, UDRESCU, GL. (Regional) **A lăsa pe cineva cu mîinile-n sîn** = a sărăci **(2)** pe cineva. Cf. CIAUŞANU, V. 196. (Regional) **A băga** (pe cineva) **în sîn** = a arăta (cuiva) dragoste mare. *Nu-nceleti de a-l ocări... — Ei, ba nu cumva ai vrea să-l bag în*

sîn și să-l cocolesc! ALECSANDRI, T. 600. *Măi bădiță Gherasim, Eu de drag te-oș băga-n sîn.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 7, cf. ZANNE, P. II, 426. (Regional) **Te-aș** (ori **l-aș**) **băga** (sau **vîri**) **în sîn, dacă ai** (ori **ar**) **încăpea** (sau **dar nu încapi** ori **nu încape**) **de urechi** sau **a băga** (pe cineva) **de păr în sîn**, se spune despre cei care nu ne sînt dragi. *De drag ce-mi e l-aș băga de păr în sîn.* PANN, P. V. II, 92/9, cf. id. ib. III, 129/10. *Bîrzoi!... nu te cunosc... dar pre-a mea lege! te-aș băga în sîn, dacă ai încăpea dă urechi!* ALECSANDRI, T. I, 142. *Tare-mi ești drag! Te-aș vîri în sîn, dar nu încapi de urechi.* CREANGĂ, P. 253. *Așa mi-i de drag de l-aș băga în sîn, dar nu-ncape de urechi.* ȘEZ. II, 75. ✦ (Regional) Gura cămășii, v. g u r ă (Poiana Sibiului — Sebeș). Cf. ALR II 3 296/130. *Nu se zice gura cămășii, ci sîn.* ib. ✦ (Regional) Matiță **(I)**. *Leasa este ascuțită la capăt, formînd un gurgui întors ca o opincă, o afundătură, numită sînul lesei.* ANTIPA, P. 102. *Se formează un sac circular, numit sînul plășcăi, al cărui fund atîrnă în jos.* id. ib. 160. *Plasa sacului se turtește lățindu-se în lături și formînd de jur împrejurul cercului un „sîn" mare.* id. ib. 399.

3. S. n. Parte a corpului la om (rar la animalele vertebrate) de la gît pînă la abdomen, cuprinzînd cavitatea în care se află inima și plămînii; p. r e s t r. organ din interiorul cavității toracice (în special inima); piept **(I 1)**. *Întreabă pelicanul pentru ce și-a sfîșiat sînul?* HELIADE, L. B. II, 26/15. *Capul îmi e greu, Sînul de suspine îmi arde mereu.* id. O. I, 72, cf. I. GOLESCU, C. *Eu voi pune pe al tău sîn A mea frunte înfocată.* ASACHI, L. M. 11^2/28. *Tăcu lăsînd să scape din sînul ei o oftare.* NEGRUZZI, S. I, 18. *Ce inimă-ngerească bătea în sînul tău!* ALECSANDRI, P. II, 113. *Crudul vînător sfîșia fără milă sînul căprioarei.* ODOBESCU, S. III, 85. *Să razim dulce capul meu, De sînul tău.* EMINESCU, O. II, 235. *Brațele ei m-au legănat cînd... mă alintam la sînu-i.* CREANGĂ, A. 35. *Fata... cu mîinile la sîn și-a aplecat fruntea.* CARAGIALE, O. II, 283. *Vino să ședem alături ca la sînu-mi să te ții.* DAVILA, V. V. 26. *Bluza ta... Părea un peplum de mătase, sfîșiat Pe sînul unei Venere ce moare!...* MINULESCU, V. 43. *Ce să-ți dau, pămîntule? Ochii cu luminile, Sînul cu suspinele.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 126. *Mîini de femeie duc pîinea la sîn.* BOGZA, A. Î. 254. *Și ca să nu vorbească, să nu-l audă minții, Laura îi lipi fața de sînul ei.* VINEA, L. I, 260. *Maica... se joacă cu crucea de la sîn și se vede pe toată făptura ei o neliniște mare.* ISAC, O. 147. *Copilașii scoteau un lung oftat din sînul lor.* id. ib. 286. *Au miezul ca fagurii dulci de albine, Ca tu să le-aduni bucuroasă la sîn.* HOREA, P. 43. ✧ F i g. *Aici nu sînt văi sau dealuri, nu sînt crînguri sau păduri, Care-mpodobesc cu față sînul veselii naturi.* ALEXANDRESCU, O. I, 186. *În zadar vuiește Cerna și se bate De-a ei stînci mărețe... Și-n cascade albe saltă pe-a lor sîn.* ALECSANDRI, P. I, 212. *Să doarmă somn de îngeri pe sînul alb de flori.* EMINESCU, O. I, 17. *Niciodată el nu se simțise așa de dulce legănat pe sînul Brateșului, niciodată apele lui nu-i păruse mai limpezi.* GANE, N. II, 76. *Și murind, sărută sînul țării mume.* DAVILA, V. V. 189. *Simțeau cum bolta se-nfioară, cum sînu-i uriaș tresaltă.* GOGA, POEZII, 91. *Am trăit o mare parte din viața mea la sînul nevinovat al naturii.* HOGAȘ, H. 106. *Prin fereastra deschisă pătrundea pînă la mine... viața acestui sîn de pajiște, de brazi și de izvoare.* GALACTION, O. 220. *Eu vin seara pe răcoare De mă culc pe sîn de floare.* ALECSANDRI, P. P. 33. ✧ E x p r. (Rar) **A muri cu zile în sîn** = a muri înainte de vreme. *Auzit-ați voi pe-aici De biet domnul Ștefăniță... C-a murit cu zile-n sîn, În cetate.* ALECSANDRI, P. II, 106. **A strînge pe cineva la sîn** = a îmbrățișa pe cineva. *Franți îl luă de gît și-l strînse la sîn.* VINEA, L. II, 314. ✦ F i g. Sîn 2 **(I 3)** considerat ca sediu al sentimentelor; inimă, suflet. *Și pleca cu agiuratul sufletul mieu, și rugăciurea mea în sărul meu lurnă-se.* PSALT. 63. *Că era amu întru sînul părintelui mai de nainte de toate veacurile.* CORESI, EV. 354. *Cînd unul născut fiul lui D[u]mn[e]zeu, ce iaste în sînul tatălui* (a. 1648). GCR I, 130/16. *Nedepărtîndu-se de sînurile părintești.* MINEIUL (1776), $74/^{V}21$. *Îți deschide din sînurile părintești trimițîndu-ți adeseori în scris sfaturile mîntuirii tale!* PRAVILA (1814), II/5. *Întru ale voastre sînuri doream să mă odihnesc.* BELDIMAN, O. 17/7. *Filoctet va primi în sînu-i sufletul meu ce este gata să zboare.* PLEȘOIANU, T. III, 66/25. *În sînul tău caut scăpare și de la tine cer mîngîiere.* MARCOVICI, C. 9/12. *Curagiu, amice, depune în sînul meu suferințele tale și le vei liniști.* FILIMON, O. I, 321. *O scînteie de vecinică iubire Din ochii tăi pornită, în sînu-mi au lucit.* ALECSANDRI, P. I, 128. *Toată veselia din sînul tău să piară!* id. T. II, 171. *El deșteaptă-n sînul nostru dorul țării cei străbune.* EMINESCU, O. I, 35. *O dorință de fericire îi cuprinse sînul.* id. P. L. 101. *Cu sînul plin de un fel de orgoliu pășea hotărîtă, împinsă de un avînt eroic.* BART, E. 250. *Și dorul tău e dor greu, nu-l pociu purta-n sînul meu.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 109. *De-aș fi mîndru de român, Purta-i-aș dorufu-n sîn.* BÎRLEA, L. P. M. I, 249.

4. S. m., (rar) n. (La sg. de obicei cu valoare de pl.) Organ anatomic al femeii, care secretă lapte în perioada de alăptare; mamelă, piept **(I 2)**, țîță, (regional) zăcătoare. *Iară călugării, înfășînd-o, văzură-i sînul.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 14^{r}/31, cf. LB. *Acel sîn ca trandafirul.* CONACHI, P. 87. *Sanda... care o hrănise cu sînul în pruncie.* NEGRUZZI, S. I, 26. *Ochii lui... se fixau asupra sînului și a formelor frumoase ale corpului fetei.* SION, P. 78. *O cadînă... Cu pulpă mărmurie, cu sînul dulce val.* ALECSANDRI, POEZII, 4. *Femei... Cu păr bogat și negru ce pe-umeri se coboară Și sînii lor acopăr.* EMINESCU, O. I, 62. *Sînuri albe și rotunde el le ține-mbrățișate.* id. ib. 109. *Răsare goală pînă-n brîu, Cu sînuri albe și-mpietrite, Naiada limpedelui rîu.* MACEDONSKI, O. I, 60. *O cucoană voinică, al cărei sîn deborda... din corsajul unei rochii.* VLAHUȚĂ, D. 278. *Rotunde, ca un cap de mac, Stau sînurile pline.* COȘBUC, P. I, 69. *În timpul sarcinii femeia simte în sînuri un fel de înțepături și o greutate.* BIANU, D. S. *Că drag mi-i sînul tău cel dulce și alb ca miezul unei azimi.* ANGHEL, Î. G. 24. *Fata nu răspunse, ci sînii ei tineri, tari, se înălțau des.* AGÎRBICEANU, A. 309. *Numai sînul îi zbucnea, pietros, înainte.* GÎRLEANU, N. 136. *Axinia țesea iute din picioare și sînurile-i tari săltau în cadență.* HOGAȘ, DR. I, 88. *Constatăm... peste piept, cruciș, două șiraguri de perle, înconjurînd sînii.* PÂRVAN, G. 31. *Ion îi cuprinse mijlocul și-i mîngîie sînii peste cămașa lungă.* REBREANU, I. 162. *Mireasma ta puternică și moale Îmi dă fiorul sînurilor goale.* AL. PHILIPPIDE, A. 22. *Își plimba... maldărul de carne fleșcăită, legînîndu-și sînii căzuți și coapsele dolofane.* M. I. CARAGIALE, C. 122. *În mijlocul acestei furii de umbre strălucitoare... de rochii bogate, de sînuri goale, de tinereță încrezută... te evoc pe tine.* LOVINESCU, C. IV, 37. *Sub hlamidă-i saltă rotungioru-i sîn.* TOPÎRCEANU, P. O. 29. *Are șoldurile pulernice și sînii ca puii închiși în cămașa învîrstată cu negru.* CAMIL PETRESCU, U. N. 201. *Astupă gura odraslei cu sfîrcul sînului, imens și lăptos.* C. PETRESCU, C. V. 33. *Pruncul simte prima voluptate la sînul cald, dulce și lăptos al mamei.* I. BOTEZ, B. I, 75. *Își acoperise sînii..., se ascunsese de ochii pentru care nu avusese taină pînă atunci.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 129. *Cu mîna cealaltă își acoperea pudic sînii.* COCEA, S. I, 327. *O mică duritate rotundă, superficial ascunsă în sînul drept.* TEODOREANU, M. II, 13. *Nevasta... își pătură pe ea eatrinfa și-și strînse subt sîni birneața.* SADOVEANU, O. X, 527. *Sînul ud și strîns de frig miroase a cînepă topită.* DAN, U. 304. *O tunică plisată îi acoperea un sîn.* CĂLINESCU, S. 130. *Femeile... și-au scos sînul ... alăptînd pe cel mai mic copil.* BOGZA, C. O. 117. *Peste oglinda fîntînii, Țiganca-și leagănă sînii.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 123. *O fată cu față albă își duse repede mîna la sînul rotund.* CAMILAR, N. I, 72. *Privirile lui*

alunecară pe umerii ei plăpînzi, pe bustul costeliv şi vînjos, cu sînii mici. VINEA, L. 1, 173, cf. DL. *Îi duse mîna la sînul rotund, tînăr.* T. POPOVICI, SE. 373. *Are... Trup mlădiu, sîni pietroşi, statuie antică vie.* LABIŞ, P. 333, cf. DM. *Îi zări zbaterea sinilor mici şi ascuţiţi sub rochia subţire de stambă.* BARBU, G. 309. *Consulta nişte femei operate nu de mult la sîni.* V. ROM. noiembrie 1964, 40. *O sărutam ca un neban, pe gît, pe sîni, pe buze şi n-o vedeam.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 18/1, cf. DEX. *Cînd mă uit la sînu-i plin M-apucă dor şi suspin.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 31, cf. ALRM I/I h 55. *Iată, arde... Sînul meu, cc-l sărutai.* BALADE, III, 314. ✧ (Ca termen de comparaţie) *Dealul se urca rotunjit, ca un sîn, iar marginile lui se prăvăleau repezi.* GÎRLEANU, L. 102. *Corăbiile... Sosesc cu pînzele umflate, Ca nişte sînuri de femeie.* MINULESCU, VERS. 45. ✧ Fig. *După plopi cu frunza rară Îşi desface luna sînul.* GOGA, POEZII, 58. *Flori cu sîni de lapte îmi apasă lutul.* BLAGA, POEZII, 54. *Striveşti între degete sînii materiei.* id. ib. 97. *Primăvara îşi arată sînii goi şi braţele parfumate de taină.* ISAC, O. 330. ✧ Loc. adj. **De sîn** = (despre copii) sugar. ✧ Loc. vb. **A da sîn** = a alăpta copilul. ✧ Expr. **A fi bun ca sînul mamei** = a fi foarte bun. Cf. ZANNE, P. IV, 478, DL.

5. S. n. (Popular) Uter. *Către tire lepădatu-s din sînul, de maţele măriei mele* (de în zgău c²D... de în maţele cc², din pîntecele D, de în zgău H). PSALT. 36. *Upoviinţa mea de ţiţele mumînici mele, către tine lepădatu-s de sîn.* CORESI, PS. 51/10. *Sărmanul prunc! Îl simţ clătindu-se în sinul meu.* NEGRUZZI, S. I, 28. *O mumă iubeşte fiul căci este al ei sînge, Căci l-a purtat în sînu-i, căci este viaţa sa.* BOLINTINEANU, O. 202. *Dăduse luminii pruncul pe care-l purta în sîn.* SADOVEANU, O. XI, 86. *Tresărea lung piatra atinsă, cum tresare Femeia ce ascunde în sînu-i viitorul!* PILLAT, P. 16, cf. DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Cînd nenţeleasa natură din sînu-i cel roditor, Cu talentul poeziei naşte pe un muritor... Hotărăşte deodată şi felul scrierii lui?* ALEXANDRESCU, O. I, 176. *O! de sînul meu ferice, c-a purtat şi a născut Domn vileaz şi priceput.* ALECSANDRI, P. II, 108. *Din sînul vecinicului ieri Trăieşte azi ce moare.* EMINESCU, O. I, 178. *Oltul şi Mureşul... izvorăsc din acelaşi sîn adînc.* CARAGIALE, O. IV, 131. *Fiecare strop de apă cînd pica înapoi la matcă, se face cîte un armean (cerc) împrejurul lui, şi de ce merge se măreşte, pînă ce intră iarăşi în sînul matcei de unde a ieşit.* ISPIRESCU, L. 34.

6. S. n. Fig. Parte interioară, parte centrală; interior, adînc, mijloc (I 1), miez (III 5); loc ascuns, ungher. *Atunce împărţi apa, una o sui sus, alta jos, în sînurile pămîntului.* MOXA, 345/21. *Astăzi ceriul întinde sînurile sale şi primeşte pre cea ce au născut.* ANTIM, P. 35. *Sînurile mării te-au dat la uscat ca pre Iona odinioară.* MINEIUL (1776), 91r¹/1. *Munţii nasc metaluri în sînurile sale.* MOLNAR, RET. 76/25. *Plugari împovăraţi de mulţimea roadelor ce scotea pămîntul din sînul său.* PLEŞOIANU, T. I, 85/29. *Şi se vor potrivi toate la scopul puterii vieţii, care săvîrşeşte toate din sînul ei.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 137/7. *Lovind pe duşman pînă în sînurile sale cele mai ascunse, l-aţi silit însuş la porţile Constantinopolei.* AR (1829), 173¹/28. *Acum armele Rusiei Ca crivăţul năvălind, În sînurile Turciei Vingătoare se aprind.* HELIADE, O. I, 287. *Din sînul nefiinţei ai scos pe acest luminos soare.* MARCOVICI, C. 9/4. *Acele bogăţii vor trece la alte neamuri care încă stau ascunse în sînul viitorului.* id. D. 135/11. *Vulcanii sînt munţi carii aruncă din sînul lor foc.* GENILIE. G. 122/2. *Cu... acesta fel de mucenie o scoteam* [sarea] *din cele mai afunde şi întunecoase sînuri ale pămîntului* (a. 1837). DOC. EC. 660. *Nici un rîu din sînul lor Nu revars-a sale ape.* ASACHI, S. L. I, 175. *Taină ce păstrează ceriul în sînurile-i ascunsă.* CONACHI, P. 262. *Mai nainte de a fi încredinţate sînului pămîntului, cerealele trebuie să fi fost văruite (muiate în apă de var).* BREZOIANU, A. 78/8. *Soarele stăpîneă ceru[l] şi împlea sînul mării ca lumină.* EMINESCU, P. L.[2] 97. *Pat mi-i tot sînul primitor al codrului şi înoăliş tăria înrourată de lumină.* ADAM, R. 20. *Munca din sînul pămîntului e mai grea şi mai amară.* AGÎRBICEANU, A. 102. *Povestea bobului de grîu care, din sînul pămîntului ... iese la lumină.* SADOVEANU, O. XX, 159. *Rodos apare ca o grădină fermecător alcătuită, răsărind ca prin minune din adîncul sînului acestei mări care luceşte veşnic într-un albastru clar.* BART, S. M. 47. *Apele... vor călători... spre sînul albastru... al mării.* BOGZA, C. O. 66, cf. DL, DM, DEX. *Să fac potcoave la murg, Să-l încalic să mă duc Către sînul munţilor, La umbra molizilor.* POP., ap. GCR II, 306. ✧ Loc. prep. **Din sînul...** = (urmat de un sg. cu înţeles colectiv sau de un pl.) dintre...; din mijlocul... *Mulţi din sînul clerului într-acolo şi-or fi descoperit gîndul inimii sale* (a. 1812). IORGA, S. D. XII, 203. *Românii cu asemenea pronunţie au venit aci însuşi din sinul Italiei.* HELIADE, O. II, 418. *Dovadă că acele instituturi... era bine organizate este că din sînul lor au ieşit bărbaţi cu învăţături temeinice.* AR (1830), 52¹/6. *Adunarea se desparte, după ce mai înainte din sinul ei au ales un comitet* (a. 1848). URICARIUL, X, 7/14. *Aveţi toată încrederea în bărbaţii care i-aţi ales voi, din sînul vostru* (a. 1848). PLR I, 124. *Familiile plîng pe vrun fiu răpit din sînul lor* (a. 1851). ib. 143. *Cîteva bulilce se destupară şi toţi ridicară cîte un toast pentru fericirea patriei, din al căreia sîn se vedeau expulzaţi.* SION, P. 278. *Soarele se rîdică măreţ din sînul valurilor.* ALECSANDRI, O. P. 312. *Din mii de sunete uşoare... se naşte ca o slabă suspinare ieşită din sînul obosit al naturei.* ODOBESCU, S. III, 17. *Aerul răcoros, plin de mirezme, ce se ridica din sînul codrilor, îi străbătea adînc în piept.* GANE, N. I, 87. *Firea întreagă mi se păru ca răsărită atunci, pentru întîiaşi dată din sînul adînc al apelor.* HOGAŞ, M. N. 179. *Ridicat din sînul ţărănimii împilate de boieri şi slugile lor, Tudor avea puternice sentimente antiboiereşti.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926. *Opere... care vor reflecta marile şi adîncile prefaceri din sînul societăţii sovietice.* T iulie 1968, 93. **În sînul...** = (de obicei urmat de un pl. sau de un nume colectiv) între...; în...; în interiorul...; în mijlocul... *Au urmat fortunoase dizbaleri în sinul congresului.* AR (1831), 505²/46. *Natura... mă făcea să uit că sînt muritor, în sînul plăcerilor ce nemărginit se lăţuia.* MARCOVICI, C. 15/17. [Dunărea] *prezentează o cale de negoţ pînă în sînul Europei.* GENILIE, G. 228/19. *Aceleaşi trupuri cristalizîndu-se primesc în sînul naturii o formă şi caracter special* (a. 1838). în CONTRIBUŢII, I, 181. *Peste două zile aveam să mă aflu în sînul familiei.* ASACHI, S. L. II, 22. *Strigările nerăbdărei străbătură pînă în sînul gheneralnicei adunări.* id. Î. 10/6. *În sînul acestui oraş avem îndestui concetăţeni* (a. 1850). DOC. EC. 975. *În sînul acestei naturi aspre ce înfiorează ochiul, nu lipsesc frumuseţi demne de plăcerea... omului.* PELIMON, I. 98/24. *Discuţiunile ce au anul loc în sînul conferinţelor.* GHICA, C. E. II, 461. *Tîrgovişte căzută! Poetul întristat Coloare variate în sînu-ţi a aflat.* ALEXANDRESCU, M. 12. *Această cultură intelectuală... produce mai mult rău decît bine nenorocitei ţări ce hrăneşte în sînu-i asemenea vipere.* FILIMON, O. I, 98. *Astă ţară veşnic primeşte-n sînul ei Cu drag pe bunii oaspeţi, cu milă pe cei răi.* ALECSANDRI, T. II, 81. *În sînul pădurii posomorite ce înconunna dealul ..., se vărsa dintr-un codru o cascadă de apă limpede.* BOLINTINEANU, O. 329. *Acesta este rezultatul dezbaterilor urmate în sînul comisiunii.* MAIORESCU, CR. III, 444. *Am petrecut în sînul acestei familii model cum nu se poate mai bine.* CARAGIALE, O. I, 72. *Natura este aicea... Te-afundă dar în sînu-i sufletu-ţi a-nsenina.* MACEDONSKI, O. I, 239. *Istoria unui popor este în mare parte determinată de natura în sînul căreia este aşezat.* XENOPOL, I. R. I, 15. *Un popor nu-şi poate justifica dreptul la existenţa distinctă în sînul popoarelor civilizate, decît dacă poate contribui cu ceva la cultura universală.* în PLR II, 129. *Ca-n sînu-aceleiaşi familii, păreau cu toţii că sînt fraţi.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 122. *Mi-e bine în sînul naturii, cum*

mi-era cînd eram copil în poala mamii-doicii. BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 49. *În sînul acestei naturi atît de prielenoase... ce vroiți să facă omul?* HOGAȘ, DR. I, 14. *Omul se naște debitor al societății în sînul căreia intră.* în PLR II, 446. *Mi-a spus o întîmplare... din viața acestor mănăstiri ascunse în sînul codrilor.* GALACTION, O. 212. *Poate-o fi fost în viața lui cioban... Că prea-l primise-n sînul ei, pădurea.* D. BOTEZ, F. S. 10. *Toană de tîrgoveț pripășit în sînul naturii.* I. BOTEZ, B. I, 23. *Cuvîntul și cartea... străbat cu ușurință în sînurile aglomerațiilor.* COCEA, S. II, 314. *În sînul generației de azi... cercul de aici se distinge printr-o adîncime spirituală.* în PLR II, 591. *Opera... își găsise începutul chiar în sînul boierimii mari.* SADOVEANU, O. XIX, 467. *Metoda de integrare naturalistă, practicată în sînul marilor culturi.* VIANU, A. P. 323. *Comisiunile permanente atrag în sînul lor membri din rîndul muncitorilor.* LEG. EC. PL. 138. *Vor rămîne genii străini, zvîrlite de accidente neînțelese în sînul unui popor care-i consideră ca străini.* RALEA, S. T. III, 129. *Înțelese și mai adînc acum că izvorul puterii este în sînul poporului.* CAMIL PETRESCU, O. III, 52. *Apele se întorc în sînul oceanelor să se regenereze.* BOGZA, C. O. 231. *Trăise, de altfel puțin timp, în sînul familiei.* V. ROM. septembrie 1954, 137. *Nu e, la urma urmei, atît de rău în sînul familiei.* VINEA, L. II, 316. *Mi-aș petrece o zi pe săptămînă în sînul familiei.* PREDA, I. 224. *În sînul naturii își poate găsi cineva rostul.* IST. LIT. ROM. II, 375. *Regizorul se bucură, în sinul colectivului său artistic, de privilegiul de a gîndi.* T iulie 1964, 1. *„Noul" se naște în sînul vechiului.* M 1968, nr. 1, 16. *Omul... produce bunuri și pentru poporul în sînul căruia el s-a născut.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 1/4. *Au fost informați asupra nemulțumirilor iscate în sînul colectivului aviației utilitare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202. *Să-ncalec și să mă duc, Sus în sînul codrilor.* ANT. LIT. POP. 64.

II. S. n. (Regional) **1.** Gîrlici (la piatra alergătoare, v. a l e r g ă t o r) (Petrești de Jos — Turda). Cf. ALR SN I h 170/250. ✦ Șanț[1] **(I 3)** împrejurul girliciului (la piatra morii, v. p i a t r ă **I 1)** (Dobra — Deva). Cf. ALR II 6 782/105. ✦ „Porțiunea pietrii morii de la răvașuri pînă la șteangă". Com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ. ✦ Asperități pe piatra morii, v. p i a t r ă **(I 1)**. Cf. ALR II 6 783/284, 310.

2. Parte a plutei care, la cotiturile apei, cînd tablele plutei nu sînt legate bine unele de altele, iese în afara firului apei și se izbește de mal. Cf. ARVINTE, TERM. 165. *Plutașii trebuie să păzească sînul plutei.* id. ib.

3. (În sintagma) *Sînul podului* = **a)** parte a podului[1] **(I 2)** construită pe capetele ieșite în afară ale grinzilor. Cf. CHEST. II 217/307; **b)** loc în șură[1] **(1)** sau în grajd unde se ține nutrețul. Cf. ib. 414/260.

— Pl.: (m.) *sîni* și (n.) *sînuri.* — Și: (învechit) **sin** s. m., s. n.

— Lat. **sinus.**

SÎN³ s. m. v. **sin[1].**

SÎN⁴ s. n. v. **sinus[1].**

SÎNĂTÁTE s. f. v. **sănătate.**

SÎNĂTÓS, -OÁSĂ adj. v. **sănătos.**

SÎNCEÁ s. f. v. **smicea.**

SÎNCELÁT, -Ă adj. v. **simcelat[2].**

SÎNCERÍCĂ s. f. v. **sincerică.**

SÎNCHISÍ vb. IV v. **sinchisi.**

SÎNDĂCÓS, -OÁSĂ adj. v. **sunducos.**

SÍNDIE s. f. v. **sindie.**

SÍNDÍC s. n. v. **sandic[1].**

SÍNDÚC s. n. v. **sandic[1].**

SÎNDUCÉL s. n. v. **sanducel.**

SÎNEÁLĂ s. f. v. **sineală.**

SÎNEÁȚĂ s. f. (Învechit, mai ales în Mold.) **1.** Flintă. *Și se suia grecii și frîncii prin turnurile de-i împrăștia pre departe pre turci cu svineațe... și cu tunure.* MOXA, 404/14. *De vor și ieși vrăjmașii lor înainte, se vor apăra din sineațe și se vor sprijini din arme.* SIMION DASC., LET. 204. *N-au avut de la nime nice un agiutori, mai mult de la holendezi cîteva corăbii cu platoșe și cu sănețe.* M. COSTIN, O. 76. *Și dintr-acela foc au nemerit glonțul den sineț pe Caracaș pașea drept pren cap.* id. ib. 81. *Iară pre sinețașii unguri și nemți pentre desime și pentre copaci și pe malul Prutului, ... au supus să facă meșterșug viclian și au poroncit să nu dea den sineață peste poronca lui.* N. COSTIN, L. 450. *La cîmp eșia adese cu boierii săi, zăbovindu-se... și cu săgetatul și sinețul.* AMIRAS, LET. III, 151/28. *1 sinițghintuit* (a. 1745). URICARIUL, XI, 225. *Acuma plumbul înfocat, din sinețul Unui nevoiaș ieșind, nimerește Ș-omoară de departe pe istețul Viteaz.* BUDAI-DELEANU, T. V. 145. *Păstorii petrec în picioare aceste nopți lungi, ascunzînd sub glugile lor ... sinețele și pistoalele cu care sînt înarmați.* FM (1842), 234²/29. *Și ca din sinețe se împroșca asupra ceților omenești.* SĂULESCU, HR. I, 155/25. *Armele moldovenilor erau, ca și ale muntenilor, arcul, sulița, securea, ... pușca, care la dînșii se numea săneață.* BĂLCESCU, M. V. 656, cf. STAMATI, D. *Călărașii... Înarmați cu lănci, cu săbii,... cu săneți.* NEGRUZZI, S. I, 118. *Un... urs a smucit sineața din mîna vînătorului și i-a sfărîmat-o de cap.* id. ib. 319. *Patru sule de plăieși Cu sinețe ghintuite, ... au fost împărțiți în cete.* SION, P. 161. *Unii din vînătorii pedeștri purtau sănețe...,* căci pușcele se chemau mai înainte tunurile. ODOBESCU, S. I, 65. *Turcii, în gloată mare, trosnind din sinețe, spărgeau porțile cetății.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 307, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Își apăraseră ogorul cu paloșul, cu arcul și cu sineața.* C. PETRESCU, R. DR. 42. *Pîndarul... Încarcă-n sîrg sineața.* VOICULESCU, POEZII, I, 175, cf. SCRIBAN, D. *Petre al lui Dobre și Drăgan Ignat aveau și sinețe de cremene.* CAMIL PETRESCU, O. III, 277, cf. DL, DM. *Sinețarii. Sînt o categorie de oșteni moldoveni purtători de sinețe sau puști.* STOICESCU, C. S. 174, cf. DEX. ✦ P. ext. (Rar; la pl.) „Plumbi de încărcat pușca". RESMERIȚĂ, D.

2. Lovitură dată cu o sineață **(1)**. *Dintr-o 1 000 de sinețe abiè să limplă de loveșle un om.* NECULCE, L. 243.

— Pl.: *sinețe.* — Și: **săueáță** s. f., **sănéț** (pl. și *săneți*) s. n., **seneáță** s. f. (BARCIANU, ALEXI, W.), **senéț** s. n., **sineáță** s. f., **sinéț, siníț, sînéț** s. n., **svineáță** s. f.

— Din slavonul свинець.

SÍNEC s. n. v. **sinec.**

SÎNECÁ vb. I v. **sineca.**

SÎNELÍT, -Ă adj. v. **sinilit.**

SÎNÉT s. n. v. **sinet.**

SÎNÉȚ[1] s. m. v. **sineț[1].**

SÎNÉȚ[2] s. n. v. **sîneață.**

SÎNEȚÁR s. m. (Învechit, mai ales prin Mold.) **1.** Ostaș înarmat cu sineață **(1)**; (învechit) sinețaș. *Între aceștia se deosebeau stoluri de sănețeri săcui, cu arma cea cumplită.* ASACHI, S. L. II, 98, cf. CIHAC, II, 612. *Vătaf de svinețari.* D. BOGDAN, GL. 101. *Sinețarii erau conduși de un vătaf.* id. ib. *Sinețarii. Sînt o cale-*

gorie de oșteni moldoveni purtători de sineț sau puști. STOICESCU, C. S. 174.

2. Persoană care fabrică sau repară sineț **(1)**. *Au fost odată un sinețariu bun, carele pentru uciderea ce făcuse nu l-au omorît, ce l-au izgonit den locul lui.* PRAV. 290, cf. CADE.

— Pl.: *sinețari.* — Și: **sănețár, sănețér, sinețár, svinețár** s. m.

— **Sîneață** + suf. *-ar.*

SÎNEȚÁȘ s. m. (Învechit, mai ales prin Mold.) Ostaș înarmat cu sineață **(1)**; (învechit) sinețar **(1)**. *Ori pedestrașul, ori călărețul vei socoti, și nu vei afla să hie de protiva sinețașului căzăcesc.* M. COSTIN, LET. I, 311/18. *Iară spre sinețașii unguri și nemți pentre desime și pentre copaci și pe malul Prutului, ... au supus să facă meșterșug viclian și au poroncit să nu dea den sineță peste poronca lui.* N. COSTIN, L. 450. *În sec. XV și XVI moldovenii au făcut cunoștință cu armele de foc, cu puștile și sinețele pe care... nu le mînuiau toți, ci anumiți ostași pedeștri, care din pricina aceasta se numeau pușcași și sinețași.* BOGDAN, O. 65, cf. CADE, SCRIBAN, D. ◇ (Adjectival) *Să hie fără de grije, s-au căzut să puie oameni sinețași.* M. COSTIN LET. I, 304/12.

— Pl.: *sinețași.* — Și: **sinețáș** s. m.

— **Sîneață** + suf. *-aș.*

SÎNGĂRÉTE s. m. v. **sîngerete.**

SÎNGE s. n. **1.** Lichid (de culoare roșie), de importanță vitală pentru organism, care circulă într-un sistem de vase, avînd o compoziție chimică complexă și variabilă de la o specie animală la alta. *Mînrule sale la-va în sîngele greșitului.* PSALT. HUR. 48^{v}/15. *Se ude-se piciorul tău în sînge.* PSALT. 129. *Să le moaie în sîngele găinei jungheate.* CORESI, EV. 425. *Moisi iară luo o parte a sîngelui și-l bägă în căștn.* PO 259/5. *Nici să ia sînge de cela ce cură jungheatului* (a. 1640). GCR I, 90/29. *Cela ce va lovi pre altul cu pumnul... și de nu se va împla sau de nu va face vănătaie sau sînge nu să cheamă sudalmă mare.* PRAV. 231. *O muiare căria-i curea sînge de doisprăzeace ani.* N. TEST. (1648), 12^{r}/3. *Sîngele vostru... din mănule herilor îl voi cerca.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 266/37. *În locul hranii singur sîngele său a amistui s-au nevoit.* CANTEMIR, I. I. I, 99, cf. ANON. CAR. *Lua fietecare den sîngele oii accia și ungea amîndoi stîlpii ușii* (a. 1699). GCR I, 331/25. *Au zugrăvit ... cu văpseale amestecate cu sînge de-a lui, neștiind meșteșugul zugrăviei* (cca 1800). id. ib. II, 179/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *I-au spart capul, umplîndu-l de sînge* (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 107. *Vulturii și corbii... mirosind sîngele au zburat din toate părțile.* ȚICHINDEAL, F. 32/12. *Sabia... era încă caldă de sînge.* ARTAXERXU, 61^{v}/9. *Viața nu stă numai în sînge și în organele organismului...-ci și în puterea nervoasă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXV/13, cf. I. GOLESCU, C. *Inima... este chentrul țirculației sîngelui.* Ț. CIHAC, I. N. 7/18. *A poroncit a se înălța în locul steagului straiul său cel de tot văpsit cu sînge.* ASACHI, L. 74^{1}/18, cf. VALIAN, V. *În vremea soinnului sîngele se urcă în cap.* DESCR. AȘEZ. 15/20. *Sabia mea nu se va mînji în sîngele tău.* NEGRUZZI, S. I, 141. *Îmi pare că mă aflu în locuinț-adîncă A unei groazneci iesme, ce sîngiuri o hrănesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 121. *Sîngele ar ieși prin toți porii și moartea ar urma negreșit.* I. IONESCU, B. C. 394/24. *În timpul activității intelectuale sîngele se duce la creier.* CONȚA, O. F. 52. *Sîngele cerbului o dată a și început a curge gîlgîind.* CREANGĂ, P. 226. *Căzu amețit și plin de sînge la pămînt.* CARAGIALE, O. I, 54. *Armășarul, sfîșiat, hărtănit de sus pînă jos și plin de sînge, fu... biruit.* ISPIRESCU, L. 28. *Sîngele se ivește la suprafață, apoi țîșnește.* BACALBAȘA, S. A. I, 29. *Sîngele curge în șuroaie.* XENOPOL, I. R. I, 105. *Și-arabul, în genunchi plecat, Sărută sîngele-nchegat Pe ochii-nțepeniți.* COȘBUC, P. I, 114. *El ștergea sîngele ce-i țîșnise pe haină și se ruga de o îndurare care nu i-a fost îngăduită niciodată.* IORGA, P. A. II, 5[illegible] *Și sînge cald stropește trudita lui aripă.* GOGA, POEZII, 73, cf. BIANU, D. S. *Un inel pătat de sînge.* IOSIF, PATR. 63. *Sînge din nas curge celor sîngeroși.* PAMFILE, B. 60. *Domnul șef l-a plesnit cu pumnul peste gură de l-a podidit sîngele.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 99. *Frunlea-i era încă vînătă și din mijlocul vineților se prelingea o șuviță de sînge.* AGÎRBICEANU, S. 114. *Îi ieși în vîrful degetului o bobiță de sînge.* GÎRLEANU, L. 49. *Sîngele nostru leneș începuse a circula greoi.* HOGAȘ, DR. I, 48. *Arată trecătorilor capul femeii din care curg picături de sînge închegat.* LOVINESCU, C. IV, 100. *Simți în gură un gust ruginit, ca atunci cînd podidește sîngele.* C. PETRESCU, Î. I, 80. *A rămas cîteva săptămîni în pat, cu balista în care scuipa sînge.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 28. *Sîngele curge cald, generos și roș.* COCEA, S. II, 541. *Îți curge sînge din nas, eonașule!* TEODOREANU, M. II, 37. *Sîngele mă podidise din destul.* VOICULESCU, P. II, 179. *Multe mii de robi au fost puși cu grumazurile în jug, ca să are pămîntul amestecat cu sînge.* SADOVEANU, O. XII, 391. *Zăcea cu nasul în sînge.* ARGHEZI, S. XI, 28. *Sîngele... îi învăluie tîmplele într-o rețea de congestii calde.* CĂLINESCU, O. I, 24. *S-a scurs șiroaie sîngele din trupul lui.* BLAGA, POEZII, 30. *Curînd șoseaua a fost o baltă de sînge.* BOGZA, C. O. 319. *Mi-a lăsat moștenire... boala de sînge de care a murit.* STANCU, M. I. 46. *Sîngele-i curgea șiroi.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 88. *O precauție necesară este de asemenea controlul periodic al sîngelui.* SANIELEVICI, R. 241. *Inima... prinde sîngele din tot trupul și-l trimite înapoi către toate mădularele.* V. ROM. septembrie 1954, 24, cf. DL. *Din palma tînărului picura sînge pe parchetul gol.* PREDA, R. 156. *Unii dau sînge altora-n dar.* ISANOS, P. 76. *Mîinile-i erau roșii de sînge.* T. POPOVICI, SE. 347, cf. DM. *Un trup căzu alături; în zăpadă curgea sîngele cuiva.* BARBU, G. 167. *Se recoltează sînge pentru numărătoare de leucocite în sînge.* ABC SĂN. 184. *Era plin de sînge, dar parcă dormea.* V. ROM. noiembrie 1964, 35. *De sînge ud... Heracle Gol se spăla din creștet către șale.* VULPESCU, P. 25. *Eu sînt făcut să circul în existență ca sîngele într-un organism viu.* T iulie 1968, 50. *Examenul clinic era completat cu cel al umorilor, adică al sîngelui, al salivei.* G. BARBU, A. V. 39, cf. M. D. ENC., DEX. *Sîngele să te pornească Și pe gură și pe nas.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 264. *Ist în bice că-i plesnea, Sîngele din ca sărea.* ȘEZ. I, 14. *Cu oase casa s-o zidesc... Cu sînge s-o zugrăvesc.* BALADE, I, 349. *Sînzile-i băurăț, Carnea i-o mîncărăț.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 360. *Vrau să beu lri picuri d'i sîngi d'i la gîtu tău.* O. BÎRLEA, A. P. II, 43. *Unde-s eu, Nu-s nici păpușoi, nici grîu, Numai sînge pînă-n brîu.* FOLC. MOLD. I, 137. *Cine* ***piste măsură*** *mulge vaca și oaia sa, în loc de lapte, sînge* ***scoate.*** ZANNE. P. I, 686. ◇ (Ca termen de comparație, **sugerează** ideea de roșu intens) *Soarele fu întunecat ca un sac cernit și luna fu toată ca sîngele.* N. TEST. (1648), 308^{r}/22. *Roșu ca sîngele.* LB. *Inițialele acestei cărți... erau scrise... cu cerneală roșie ca sîngele.* EMINESCU, N. 44. *Era o garoafă ca sîngele ce-i curgea din deget.* CARAGIALE, O. I, 23. *Verzi ca smaraldul... și roșii ca sîngele ... s-au amestecat frunzele de sus căzute, cu cele de jos.* ANGHEL, PR. 24. *Apusurile erau ca sîngele.* GÎRLEANU, L. 128. *O sticlă de vin... ca sîngele de iepure.* HOGAȘ, DR. II, 24. *Un gologan... era prețul unui litru de vin gros, roș ca sîngele de iepure.* BRĂESCU, A. 216. *Luna se ridica pe cer. Roșie și sumbră ca o pată de sînge.* COCEA, S. II, 276. *Păru-i roșu ca de sînge, Ochii-n rouă parc-ar plînge.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 119, cf. ALRM SN III h 1 032. ◇ (Prin exagerare) *Vînătă-i e buza lipsită de sînge.* EMINESCU, O. IV, 364. *Sînge proaspăt începu să-i rumenească obrajii.* CARAGIALE, O. I, 34. *Nu e pictură de sînge în fața lui.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 266. *Sîngele mi se scurse din față.* HOGAȘ, DR. I, 168. *Se opri brusc... fără urmă de sînge în obraz.* REBREANU, P. S. 312. *Cred că n-am mai avut o pictură de sînge în obraz.* CAMIL PETRESCU, U. N. 229. *Cînd crezu că i s-a dus sîngele din obraz, ridică privirea în ochii lui.* C. PETRESCU, Î. I, 199. *Să ține discursul... cu bîlbîieli și cu afluxuri de sînge nevinoval în obraji.* I. BOTEZ, B. I, 107. *Sîngele îi fugise tot mai mult din obraji.* PREDA,

R. 172. *Fața s-o schimba, Sînzile-i peria.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 204. ◇ Fig. *S-au stins într-un aflux de sînge bujorii roșii.* ANGHEL, P. 17. *Într-un amurg de vară... balta Snagovului era numai venin, și sînge.* I. BOTEZ, B. I, 22. *Soarele risipise norii... și le stropise dantela cu sînge.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 95. *Și sîngele viilor, bun la băut, Cînd inima-i friptă și arsă.* LESNEA, VERS. 18. *În bazine imense trece sîngele pămîntului: petrolul.* RALEA, S. T. I, 265. *Jur-împrejur atunci izbucniră pădurile, Aur și sînge și flăcări.* ISANOS, V. 344. *Și ce reproșuri poate și nedormite nopți Curg în lividul sînge al strugurilor copți.* LABIȘ, P. 154. *Tu m-ai proiectat între coordonatele cosmice ale ființei mele... aducîndu-mă în viforul și sîngele istoriei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 1/5. ◇ (Rar) *Sînge de iepure* = vin roșu. *De acolo plecam să încărcăm alt vinaț; și-aducea el aminte... de niște sînge de iepure, să dai cu căciula-n cîini.* M. I. CARAGIALE, C. 60. (Familiar) *Sînge de prună* = țuică. Cf. DL. (Popular) *Sîngele Domnului* = vin (roșu). *De-abia m-oi mai încălzi oleacă bînd sîngele Domnului.* CREANGĂ, P. 258, cf. DL. *Săteanul de munte numai rar... cinstește sîngele Domnului.* ȘEZ. I, 39. *Tîrguiește el tot ce-i trebuie, se unge pe gît bine cu sîngele Domnului și, cam clătinîndu-se, se suie în căruță.* ib. IV, 1. *Sîngele Domnului În capu omului.* ZANNE, P. VI, 554. (Învechit) *Sînge de auă* = vin. *Untu de vacă și laptele de oaie ... cu grasul grîului și sînge de auo be viru.* PSALT. 314. ◇ Loc. adj. **De sînge** = **a)** roșu (aprins). *Departe, în nori de sînge, Soarele apune.* GÎRLEANU, L. 64. *La vatră, în lumina roșie a vreascurilor ce zăboveau să s-aprindă, se deosebea fața de sînge a lui Moș Irimie.* MIRONESCU, S. 76. *Văzînd înainte-i pîclă de sînge s-a răpezit acasă.* SADOVEANU, O. VIII, 534. *Luminile cerului s-au cernit cu zăbranic de sînge.* ARGHEZI, S. VIII, 17. *Soarele în răsărit de sînge-și spală-n mare lăncile.* BLAGA, POEZII, 10, cf. DL, DM. *Cununile cu muguri de sînge și-au deschis Corolele-mpietrite să le cunoaștem spinii.* HOREA, P. 10, cf. DEX; **b)** (despre lacrimi) de mare durere. *Apoi s-aruncă în brațele mîne-sa și cu lacrimi de sînge începe a-i spune.* CREANGĂ, P. 26, cf. TDRG, DEX. *Cîntă două turturele, Una rîde, una plînge Tot cu lacrime de sînge.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 183. *Pi mini m-or plînzi Cu lacrîmi di sînzi.* DIACONU, P. 6; **c)** sîngeros (**I 1**); crud. *Scepticismului, monstru de sînge, părinte al turbării și al sinuciderii.* FILIMON, O. I, 136. **În sînge** = **a)** loc. adj. (despre cărnuri fripte) care nu este prea fript, care a rămas crud în interior. *Dă-i și homar, fripturi în sînge.* CAMIL PETRESCU, P. 221. *Minca... o friptură în sînge.* BRĂESCU, O. A. I, 148. *Oftezi sentimental în restaurante, pe cînd îți tai bucata de friptură în sînge.* TEODOREANU, M. III, 117. *Obișnuiesc... să mănînc uneori cîte un mușchi în sînge.* BOGZA, A. Î. 372, cf. DL, DM, DEX; **b)** loc. adj. care este cu sîngele (**I**) curgînd; plin (**I 4**) de sînge. *Măgarul... au văzut pre cal căzînd jos cu totul în sînge.* ȚICHINDEAL, F. 106/14. *Ș-adînc sfîrlecate zac toate în sînge.* VOICULESCU, POEZII, I, 53. *Imaginea prăbușirii în sînge a antreprenorului de pompe funebre se suprapune.* CINEMA, 1968, nr. 1, VII; **c)** loc. adv. în mod sîngeros (**2**). *Voi murind în sînge, ei pot să fie mari.* EMINESCU, O. I, 56. ◇ Loc. adv. **(Pînă) la sînge** = **a)** pînă cînd țîșnește sîngele; p. ext. foarte tare, foarte mult. *O scorpie!... bate slugile pînă la sînge.* CARAGIALE, O. I, 45, cf. DDRF, TDRG. *Puricele ... sări drept pe botul măgarului de-l pișcă pînă la sînge.* GÎRLEANU, L. 101. *Știam... că e păcat să plîngi lîngă un bolnav și-mi mușcam buza, adînc, pînă la sînge.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 29. *Se bat pînă la sînge.* SADOVEANU, O. IX, 207. *Lupte cu pietre pînă la sînge și încăierări cu lovituri de bricege ... aveau adesea loc.* BLAGA, H. 79. *Au fost prinși în trecătorile munților... și bătuți la sînge.* BOGZA, A. Î. 602. *Prinșii sînt bătuți pînă la sînge.* STANCU, D. 57, cf. DL. *Să-mi muște pumnii pînă la sînge.* PREDA, R. 56, cf. DM. *Bolovanii arizi și duri care chinuiesc pînă la sînge fragilele trupuri umane.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 218, cf. DEX; **b)** extrem de aspru, de drastic; pînă la distrugere. *Au biciuit pînă la sînge viciul, cu usturătorul flagel al ridicolului.* în PLR II, 231. *A avut astăzi un proces în care spunea că va pleda la sînge contra lui.* P. CONSTANT, R. 88, cf. DL, DM, DEX. *L-a frecat la sînge.* UDRESCU, GL. ◇ Expr. **A lua** (sau **a** ori **a-i lăsa, a slobozi cuiva,** regional, **de) sînge** = a scoate cuiva o anumită cantitate de sînge (în scop terapeutic). *La omul cu flegmă multă și bătrîn să lase sînge la sfîrșitul lunei* (a. 1733). GCR II, 27/22, cf. LB, DDRF, BIANU, D. S., SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *I-am lăsat de sînge.* ALR I 1 800/695, cf. ib. 1 800/595, 684, 690, 695, 700, 708. **A da sînge** = a consimți să i se scoată o cantitate oarecare de sînge pentru a fi folosit la transfuzii. Cf. DL, DM, DEX. **A scuipa sînge** v. scuipa (**1**). **A-i îngheța** (cuiva) **sîngele în vine** sau **a îngheța sîngele** (în cineva) = a se speria foarte rău, **a fi** cuprins de groază. *Simți acea groază... care înghează sîngele în vine.* PLEȘOIANU, T. I, 99/5, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. **A i se urca** (sau **a face să i se urce** ori **a i se sui, a-i năvăli, a-i da, a-i ieși** etc.) **sîngele în obraz** ori **la cap, în față** = a se înroși sau a face să se înroșească din cauza unui sentiment, a unei emoții puternice etc.; p. ext. a se înfuria. *Și atunci de sfiiciune mi-iese sîngele-n obraz.* EMINESCU, O. I, 80. *Uneori i se rădica sîngele în față și devenea teribil.* FILIMON, O. I, 111, cf. DDRF. *Și-a prins-o tremurul de ciudă, Și simțea suindu-i sîngele în obraz.* COȘBUC, P. I, 252. *Voi să urmeze, dar sîngele i se ureă din nou în obraz.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 80. *Sîngele a năvălit în obrajii feței...* [care] *a descoperit poate în privirea mea o mustrare.* C. PETRESCU, S. 116. *M-a privit cu o privire care mi-a ridicat sîngele în obraz.* GALACTION, A. 246. *Tot sîngele îi năvăli în față, îmbujorînd-o ca de friguri..., cuprinsă de gînduri năvalnice.* BRĂESCU, O. A. I, 5. *Se încruntă și tot sîngele îi năvălește în față.* SAHIA, N. 53. *Sîngele i-a năvălit în obraji. Tîmplele îi zvîcneau.* COCEA, S. II, 282. *Sîngele îi năvăli în față și inima-i bufnea cu grabă în coșul pieptului.* SADOVEANU, O. V, 603. *Micile răutăți sau observațiile îi aduceau sîngele în obraz.* CĂLINESCU, O. I, 143. *Rafirei i se ureă sîngele în obraz. Roși, spuse încet.* STANCU, R. Ă. III, 92, cf. DL. *I se urca sîngele în obraji.* PREDA, R. 274. *Simțea cum sîngele îi năpădește obrajii, roșeața aceea care-l făcea stacojiu ori de cîte ori se întîlnea cu Sonia.* T. POPOVICI, S. 57, cf. DM, DEX. **A-și face** (sau **a-i face cuiva** ori, învechit, **a face în cineva) sînge rău,** sau (regional) **a-și pune** (ori **a pune cuiva) sînge rău la inimă** = a (se) supăra foarte tare; a (se) enerva. *Au adunat două sau mai multe mii de ostași ... care lucru au făcut sînge rău în Racoți.* ȘINCAI, HR. III, 29/14. *Ca să-i puie sînge rău la inimă... au început a porecli pe moș Nichifor și a-i zice; Nichifor Colcariul.* CREANGĂ, P. 136. *Olca, soro, ce-ți mai faci îndată sînge rău?* CONTEMPORANUL, V_1, 99, cf. DDRF. *Caută... să momească pe Ion ca să-i facă sînge rău.* REBREANU, I. 234, cf. RESMERIȚĂ, D. *Prin anumite subtilități și omisiuni voite se face sînge rău unor scriitori care nu fac parte din același cenaclu.* în PLR II, 585. *Proastă ești tu, Aurico,... să-ți faci sînge rău pentru o desmățată!* CĂLINESCU, E. O. I, 131. *Nu-ți mai face atîta sînge rău!* H. LOVINESCU, T. 144, cf. DL, DM, DEX. *I-a pus sînge rău la inimă.* Com. din PIATRA NEAMȚ, cf. ZANNE, P. II, 713. **A (-i) fierbe** (sau **a** ori **a-i clocoti, dogorî) sîngele** (în cineva) = a se înfierbînta din cauza mîniei, a unei supărări etc. *Deșteptarea a toată Dachia ... se putu împlini, că romanii cu cît mai tare ferbea sîngele în ei, ca cu totul să dezrădăcineaze și să prăpădească viața rumpătorilor de păiuire.* MAIOR, IST. 8/3, cf. LM, DDRF, TDRG. *Căldura trupului ei îl îmbăta. Simțea că începe să-i clocotească sîngele, o strînsă năvalnic în brațe.* REBREANU, I. 81. *Se făcu palid..., sîngele îi dogorî în vine, picioarele i se mișcară de la sine.* TUDORAN, P. 37, cf. DL, DM, DEX, ZANNE, P. II, 711. **A avea sînge în vine** = a fi plin de energie și de vigoare. Cf. DL, DM, DEX. **A vărsa sînge** v. vărsa. **Vărsare de sînge** v. vărsare. **A îneca în sînge** v. îneca. **A-și vărsa** (sau **a-și da, a-și jertfi) sîngele** (ori, învechit, **sîngiurile**) (pentru cineva sau ceva) = a se sa-

crifica; a-şi da viaţa (pentru cineva sau ceva). *Şi sîngele său... l-au vărsat..., pre noi au izbăvit.* CORESI, EV. 350. *Era sacră datorie... A se duce-n bătălie Şi-al său sînge a vărsa.* SION, POEZII, 86/10. *La orice întîmplare... stau gata să-şi verse sîngele pentru noi.* CREANGĂ, A. 166. *Unii-n luptă pentru bine a lor sînge şi-l vărsară, Ceilalţi lîngă lampa Albă sînta viaţă-şi consumară.* EMINESCU, O. IV, 228, cf. SCRIBAN, D. *Sîngele meu l-am jertfit ca să fie Pecete pe marea, nesfîrşita frăţie.* DEŞLIU, G. 43. *Îşi varsă cel puţin o dată în viaţă sîngele pentru o prostie.* PREDA, R. 255, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (La sg. cu valoare de pl.) Sacrificiu **(2)** (suprem); jertfă. *Nu-ţi este necunoscută înconjurarea Troii care ţinu zece ani şi dărăpănarea ei, care costisi atîta sînge la toată Grecia.* PLEŞOIANU, T. I, 92/18. *Dracon... cu sînge a scris legile sale.* ARISTIA, S. 223/25. *Cugetai profund cît sînge a costat poate edificarea astei fortereţe.* PELIMON, I. 98/9. *Dar care naţionalitate şi care libertate s-a cimentat altfel decît prin luptă şi prin sînge?* GHICA, C. E. I, 153. *Apăram cu sîngele nostru sfînta şi rodnica d-voastră pace.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 297. *Le-ai dobîndit prin sînge şi vitejie.* REBREANU, P. S. 262. *Pagini scrise cu sînge.* V. ROM. februarie 1954, 290. *Eu am luat-o fără drum în sus, Am mărturie urmele-mi de sînge.* BENIUC, V. 7. *Numai la lucruri bune nu te poţi aştepta de la ei... Întîi, plăteşti cu bani, pe urmă, cu sînge.* H. LOVINESCU, T. 98, cf. DL, DM, DEX.

2. Fig. (Adesea la pl.) Sînge **(1)** vărsat prin fapte sîngeroase **(2)**; p. ext. omor; crimă (sîngeroasă); măcel. *Mărturisescu voauă... că curatu-s eu de sîngele tuturoru.* COD. VOR.[3] 11[r]/3. *Izbăvcaşte-mă de strîmbi (sîngiuri D), zeul spăseniei meale.* PSALT. 99. *Nevinovat sînt eu şi împărăţia mea... de sîngiuirile lui Avenir.* BIBLIA (1688), 222[1]/56. *Pilat... zîce: curat sîntu de sîngile acestui drept* (a. 1750). GCR II, 58/2. *Despre parte[a] sîngelui, nu ştiu: într-un loc s-au făcut, daru nu ştiu de cine-i făcut, de mine au de el* (a. 1776). IORGA, S. D. XIII, 260. *Făclia răzvrătirii cu mîna sa aprinzînd, Iar domnia sa cu sînge şi cu moarte însemnînd.* POGOR, HENR. 25/4. *Fiul seu... pe o cale de sîngiuri încruntată şi presurată de nelegiuiri, au agiuns la vrednicia de marile han.* ASACHI, I. 65/5. *Căci Sînger numai sîngiuri prin lume răsădea.* COŞBUC, P. II, 177. *Trăi între cazacii beţivi, zgomoloşi şi lacomi de sînge.* IORGA, C. I. I, 94. *Furturi în general, fără sînge.* ARGHEZI, S. XX, 47. *Nu le-a fost de ajuns sîngele lui Peter.* H. LOVINESCU, T. 123, cf. DL, DM, DEX. ✧ (Învechit) *Om al* (sau *omul*) *sîngiurilor* = călău. *Fiori de groază coprinseră atunci pe omul sîngiurilor şi... aruncă jos securea.* ISPIRESCU, M. V. 8. (Fig.) *Cu toate aceste temeiuri de descurajare, sufletu-mi le slăveşte încă, înzeită libertate, şi deşi oamenii sîngiuirilor au învelit cu maramă neagră, dulce faţa ta, crede că va veni ziua fericită, ziua izbîndirii.* BĂLCESCU, ap. ODOBESCU, S. III, 495. *Oamenii sîngiurilor nu-ţi deteră înapoi voliniciea... pămînt al grelelor dureri.* RUSSO, S. 147. ✧ Loc. adj. (Învechit) **Vărsător de sînge** v. vărsător. ✧ Expr. **A avea** (sau **a fi cu**) **mîinile pătate de sînge** = a fi vinovat de crimă. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcţiei) *O tristă faimă supraviefuise omului pătat de sînge ce nu fusese văzut rîzînd niciodată.* M. I. CARAGIALE, C. 49.

3. Sînge **(1)** considerat ca purtător al caracterelor ereditare sau ale unei colectivităţi naţionale, sociale etc.; p. ext. familie; neam **(2)**. *Să paţă această certare şi fraţii ceia ce-ş vor hotri surorile sau şi pre alte rude a sale ce vor pogorî den sîngele lor.* PRAV. 176. *Căci cela ce cercetează sîngiurile lor ş-au adus aminte.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Are dreptate dumnealui grofu că să slăpîncască aceste sale şi moşii ca un neam şi sînge ce iaste despre mumă al Buiceştilor* (a. 1729). BUL. COM. IST. II, 245. *Au strigat... mîntuiaşte pre fecioara, mîntuiaşte sîngele cel împărătesc.* AETHIOPICA, 75[v]/9. *Dregătoriile nu trebuia împărţite după sînge ..., ci după vrednicie.* ŞINCAI, HR. I, 21/6. *Din sîngele acestui împărat, rămasă familia Duca.* MAIOR, IST. 202/7. [Zeii] *n-au vrut să se zemislească în mine sînge strein.* BELDIMAN, O. 14/23, cf. I. GOLESCU, C. *Semiţia este o adunare a mai multor familii de acelaşi sînge.* GENILIE, G. 130/10. *Deşi sîngele-i îmbină, Egoismul îi dezbină.* ASACHI, F. 46/19. *Bunul înţeles între fraţi de un sînge şi o limbă* (a. 1847). PLR I, 110. *Ai moştenit de la dînşii ... generozitatea sîngelui.* MAG. IST. I, 51/20. *Se trăgea din sîngele vechiu şi împărătoresc.* ib. 72/9. *Soldaţi aleşi ... pe care cred că-i voi îndupleca lesne să-şi scape sîngele şi patria lor.* BĂLCESCU, M. V. 462. *În naşterea acestui băiat ... s-a amestecat sîngele nobil al răposatului bărbatului meu.* SION, P. 117. *Petru şi Roman n-au fost din sîngele lui Bogdan.* HASDEU, I. C. I, 86. *Eu n-am ca voi sînge de româncă?* ALECSANDRI, T. II, 24. *Vecinul murise şi lăsase de moştenire fiilor şi nepoţilor ură şi vrajba de sînge.* EMINESCU, P. L. 1, cf. BARCIANU. *Sînge românesc curgea şi în vinele lor.* IORGA, C. I. I, 52. *Oameni de acelaşi sînge ... se sfîşiau pentru pradă.* id. ib. II, 50. *Petrea ... se arăta iarăşi omul ce n-are nimic din sîngele ţiganilor de lîngă sat.* AGÎRBICEANU, S. P. 55, cf. MINULESCU, VERS. 11. *Domnu deputat cred că trebuie să aibă el nişel sînge de englez.* C. PETRESCU, Î. I, 150. *Eu sînt blestemul neamului tălar corcit cu sînge de ghiaur.* TEODOREANU, M. III, 392. *Neam de grecoaică din insule, corcită cu sînge ardelenesc.* VOICULESCU, P. I, 15. *Sîngele feciorului era oriental, după cum educaţia i-a fost grecească.* SADOVEANU, O. XIX, 281. *Vechii noştri istorici erau de aceeaşi părere pentru ca să dovedească puritatea sîngelui roman în vinele noastre.* PUŞCARIU, L. R. I, 336. *Avea în sîngele ei o ascendenţă macedoneană.* BLAGA, H. 44. *Începuseră de la o vreme să-şi amestece sîngele cu cel polonez.* IST. LIT. ROM. II, 665, cf. VULPESCU, P. 102. ✧ (Învechit) *Sînge amestecat* sau *amestecare de sînge* = căsătorie între rude apropiate; p. ext. incest; corcire. *Cela ce va face mestecare de sînge cu vreo rudă se va certa cu giudeţul.* PRAV. 215. *Cela ce să va împreuna trupeaşte cu fata fraţîne-său ... sînge amestecat face.* ib. 216. *Făr'legile oamenilor ... amestecare de sînge şi ... ucidere* (a. 1692). GCR I, 303/28. (Învechit, rar) *Mestecător de sînge* = persoană care a săvîrşit un incest. *Mestecătorul de sînge nu va putea la moartea lui să-ş dea avearea lui.* PRAV. 218. *Necunoştinţa pravilei celui mestecătoriu de sînge nu dă să aibă certare mare.* ib. 219. *Legături de sînge* = = înrudire (apropiată). Cf. DL, DM, DEX. *Rudenie de sînge* sau *înrudire de sînge* = legătură de consangvinitate între membrii aceleiaşi familii. *Nu carea cumva să fie rudenie de sînge.* ANTIM, O. 381, cf. LB, I. GOLESCU, C., CADE. *Întîmplările şi ispitele l-au împins adesea să întărească aceste alianţe cam şubrede prin ... înrudirile de sînge.* VINEA, L. I, 97. *Rudenia de sînge în linie dreaptă.* L. ROM. 1967, 95. *Rudă de sînge* = persoană din aceeaşi familie cu o altă persoană, de care e legată prin legături de sînge (v. sînge **3**). *De sînge rudă-ţi sînt!* ARISTIA, S. 22/25. *Noi nu sîntem rude de sînge cu poetul, noi sîntem rude de spirit.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 1/3. *Frate de sînge* = **a)** frate care provine de la aceeaşi mamă şi de la acelaşi tată; frate bun. *Ca şi cînd ar fi fost fraţi de sînge.* REBREANU, P. S. 61, cf. DL, DM, DEX; **b)** popor care aparţine aceleiaşi ginţi. *Fraţii noştri de sînge: franţuzii, italienii, spaniolii şi portughezii ce aşteaptă.* CREANGĂ, A. 166. *Frăţie de sînge* = legătură de rudenie între fraţi buni. Cf. LB. *Glasul sîngelui* sau (rar) *vocea sîngelui* = dragoste firească, înnăscută, dintre membrii aceleiaşi familii. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ Loc. adj. **Cu** (sau **de**) **sînge albastru** = de familie nobilă, de neam mare. *Puşcăriaşul frumos din Cotroceni şi revoluţionarul cu sînge... albastru se îmbrăţişaseră şi plîngeau.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 126. *Ei vor să reprezinte tradiţia, noblefea de sînge albastru, vechimea de clasă sau de familie.* RALEA, O. 67, cf. DL, DM, DEX. ✧ Expr. **A fi sîngele cuiva** = a fi copilul cuiva. *O mumă iubeşte fiul căci este al ei sînge, Căci l-a purtat la sînu-i.* BOLINTINEANU

o. 202. *E sîngele tău și ai a da samă pe ceea lume!* SADOVEANU, O. XII, 679. *Ești sîngele meu, cu palmele astea te-am crescut.* BARBU, G. 296. **A avea ceva în sînge** = a fi obișnuit, familiarizat cu ceva; a avea ceva înnăscut. *Lui îi mergea toate la inimă, avîndu-le în sînge.* G. PETRESCU, A. R. 97. *Bascii au avut în sînge simțul ordinei.* BOGZA, A. Î. 290, cf. DL, DM, DEX. ✦ Rasă de animale, în special de cai. *Cal de sînge arăb.* CADE, cf. DEX, DSR. ✦ Sînge **(1)** considerat ca purtător al caracterelor morale. *Sîngele cela curatul ca de mieluțelu nevinovatu.* COD. VOR.[2] 71[v]/11. *Vărsară sînge nevinovat.* PSALT. 226. *Lupul, Hulpea... de vărsarea sîngelui nevinovat să bucură.* CANTEMIR, I. I, 30. *Cu moartea lui Abel... sînge drept vărsă* (a. 1750). GCR II, 63/24. *Spaimă cade pre om cînd ceteașle istoria și veade... cît sînge drept și nevinovat s-au vărsat.* ȚICHINDEAL, F. 113/8. *Să fi avut oare în adevăr ordin de a vărsa sînge inocent?* SION, P. 227. Loc. adj. și adv. **Cu sînge rece** v. rece **(I 1)**. ✧ Expr. **Sînge rece** = stăpînire de sine; echilibru sufletesc; calm, cumpăt. *Credincios cuvîntului și locului de întîlnire arată... sîngele rece al răbdării.* HELIADE, L. B. I, 132/22. *Ei, acu-i vremea să-mi arăt vrednicia și sînge răce.* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 439. *Cu greu crede cineva pe Plutarh a fi martur la aseminea ecsecuțiuni și a conserva așa mult sînge rece.* ARISTIA, PLUT. LXI/21. *Se resemnă mai în urmă, își recăpătă sîngele rece și nu se mai sinchisi de dînsul.* REBREANU, I. 410, cf. RESMERIȚĂ, D. *Încrederea în sine și sîngele rece nu-l părăsiseră în cele mai negre clipe.* M. I. CARAGIALE, C. 12. *Îmi recăpătasem încet-încet sîngele răce.* COCEA, S. I, 11. *Se puseră în circulație și o seamă de povestiri marinărești, ca pilde de păstrarea sîngelui rece, una dintre cele mai înalte virtuți nautice.* BART, S. M. 50. *E o bărbăție adevărată și un sînge rece incomparabil în acest om.* MIHĂESCU, D. A. 172. *Avem interesul de multe ori să arătăm sînge rece cînd sîntem foarte mișcați.* RALEA, S. T. II, 149. *Își umplu pieptul cu aer... ca să-și păstreze sîngele rece.* VINEA, L. I, 47. *Cum de ai atîta sînge rece?* H. LOVINESCU, T. 166. *El însuși admise că nu-și pierduse tot sîngele rece.* IST. LIT. ROM. II, 271.

4. Compuse: **sîngele-voinicului** sau (rar) **sînge-de-voinic** = **a)** plantă agățătoare din familia leguminoaselor cu frunze compuse și flori mari roșii, violete, albastre sau albe, frumos mirositoare, care se cultivă ca plantă ornamentală; îndrușaim, (regional) agrișai, costete, hărăgică, măzărată **(II)**, măzărean, măzărică, măzăriche, măzăroi **(2)**, măzăruică, orești, pejmă **(2)**, floare-de-mazăre *(Lathyrus odoratus)*. Cf. TDRG, BRANDZA, FL. 545, GRECESCU, FL. 191, PANȚU, PL., SIMIONESCU, FL. 398, DL, DM, BORZA, D. 97, DEX; **b)** (regional) oreșniță *(Lathyrus tuberosus)*. Cf. PRODAN — BÚIA, F. I. 308, BORZA, D. 97; **c)** (regional) săbiuță **(3)** *(Gladiolus imbricatus)* (Nucșoara — Cîmpulung). Cf. ALR II 6 297/784; **d)** plantă din familia orhideelor care crește în regiunile alpine, cu frunze înguste și alungite, cu flori plăcut mirositoare de culoare purpurie; (regional) musucel *(Nigritella rubra)*. Cf. BORZA, D. 116, DER, DEX; **e)** plantă din familia orhideelor care crește în regiunile alpine, cu frunze înguste și alungite și cu flori de culoare purpuriu-întunecat; (regional) musucel, puțoi **(II 1)** *(Nigritella nigra)*. Cf. BORZA, D. 116, DER, DEX. *Cu flori albastre ca cerul este și sîngele-voinicului... ale cărui neamuri sînt în mare număr prin pășuni.* SIMIONESCU, FL. 398. *Îmi umplu buzunarul... cu sîngele-voinicului și albăstrele.* SAHIA, N. 24, cf. H VII 148, IX 306, 338. **Sînge-de-nouă-frați** sau **sînge-a-nouă-frați** = **a)** numele unei plante nedefinite mai de aproape. Cf. BARONZI, L. 144, DR. I, 338, H III 243, XVI 146, 159, 207; **b)** (și în compusele **sîngele-zmeului,** LB, LM, BORZA, D. 61, DEX, COM. MARIAN, **sîngele-dracului,** LM, BIANU, D. S., BORZA, D. 61, DEX, **sînge-de-godie,** SCRIBAN, D., **sîngele-dragonului,** LM) produs vegetal rășinos (cristalizat) folosit pentru mirosul plăcut pe care îl degajă prin ardere sau ca praf dizolvat în rachiu ori în diferite uleiuri vegetale, în medicina populară. Cf. POLIZU, LM. *Sînge-de-nouă-frați; Iarba-ciutei Și mama-pădurii.* MARIAN, NA. 24, cf. DDRF, N. LEON, MED. 65, 116, GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 148, BIANU, D. S., TDRG. *Leușlean și odolean, Mătrăgună, Sînge-de-nouă-frați.* PAMFILE, S. V. 47, cf. id. DUȘM. 246, JAHRESBER. XIX—XX, 48, RESMERIȚĂ, D. *Nu lipsea niciodată dintr-o băcălie de samă . . . sînge-de-nouă-frați.* N. A. BOGDAN, C. M. 183, cf. VOICULESCU, L. 251. *Sanda lui Vasile... m-a rugat să-i dau „sînge-de-nouă-frați".* ULIERU, C. 6. *Scosese din buzunarul larg al anteriului de suvai mătăsos mătăniile roșii, de sînge-de-nouă-frați.* CAMIL PETRESCU, O. II, 94, cf. DL, DM, BORZA, D. 61, DEX, TEODORESCU, P. P. 379. *Sînge-de-nouă-frați, leac pentru diareia cu sînge.* ȘEZ. IV, 24. **Sîngele-boului** = numele unei plante nedefinite mai de aproape (Satul Mare — Urziceni). Cf. H VII 183. **Sîngele-Domnului** = numele unei plante nedefinite mai de aproape (Brădișorul de Jos — Oravița). Cf. H XVIII 168.

5. (Învechit) Materie **(1)**. *Toți locuitorii lumii ..., toate neamurile ei..., toate și cu toții ... tot dintr-o începătură de țărînă, toți dintr-un părinte putrezitoriu... în sîngile putregiunii una sînt.* CANTEMIR, HR. 86. ✧ (În textele religioase, în corelație cu „trup", întărește ideea de materie care se opune spiritului) *Aceaia grăiesc eu, frați dragi, că acel trup și sînge nu poate împărăția Domnului să o moștenească* (a. 1569). GCR I, 14/24. *Trupul și sîngele împărăția lui D*[u]*mnedzău nu vor putea moșteni* (a. 1650—1675). id. ib. 233/24. *Bărbați oștesc, nu spre oameni și trup și sînge, ce spre împărații veacului acestuia.* BIBLIA (1688), [prefață] 8/32.

6. (Popular; și în sintagmele *sînge grabnic* sau *lin* H X 216, com. MARIAN) Nume dat unei boli a vitelor, a cailor și a oilor care se manifestă prin lipsă de poftă de mîncare, prin somnolență, respirație grea, răcirea urechilor; (regional) sînger **(2)**, singerare **(5)**, sîngerătură **(2)**, sîngereală. Cf. DL, DM, DEX, H X 37. *Cînd vita e bolnavă greu de sînge, poți să-i tai vîrful urechilor, să-i străpungi sau să-i scrijălești nările cu un cuțit și, curgînd sînge, vita scapă.* ȘEZ. III, 147, cf. GLOSAR REG. ✧ *Sînge mohorît* = dalac. *Dalacul, numit și talan sau sînge mohorît (cărbune), e boală ucigătoare.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 7.

7. (Popular; în sintagma) *Sînge roșu* = numele unui personaj din credințele populare, ostil omului. *Baba zice... Noaptea încă să-l muncească Sînge roș și hraconil.* ALECSANDRI, P. I, 8, cf. DDRF.

— Pl.: (învechit și popular) *sîngiuri.* — Și: (învechit) **sînge** s. n.

— Lat. **sanguis.**

SÎNGEÁC[1] s.n. v. **sangeac.**

SÎNGEÁC[2] subst. v. **sîngeapă.**

SÎNGEÁCĂ s. f. v. **sîngeapă.**

SÎNGEACTÁR s. m. v. **sangeactar.**

SÎNGEÁH s. m. v. **sangeac.**

SÎNGEANGÍU s. m. v. **sangeangiu.**

SÎNGEÁP[1] s. m. (Învechit) Nume dat mai multor animale mamifere: **a)** jder *(Martes martes)*. Cf. POLIZU, ȘIO II[1], 323, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., DSR; **b)** veveriță *(Sciurus vulgaris)*. Cf. I. GOLESCU, C., ZEITSCHRIFT, XIX, 399, SCRIBAN, D., DSR; **c)** dihor *(Putorius putorius)*. GRECU, P. 70; **d)** viezure *(Meles meles)*. ib. ib.; p. restr. blana (prelucrată) a acestor animale. *Două blane de spinări de singepi cc s-au trimis la imbrihorul* (a. 1693). ȘIO II[1], 323. *Singepi, blane mari 66 bani, mici 28 bani* (a. 1726—1733). N. A. BOGDAN, C. M. 161. *L-au îmbrăcat... pe divan-efendis cu cubur cu singeap.* GHEORGACHI, LET. III, 326/32. *Singepi, blane de pîntece mari 55 bani* (a. 1761). ȘIO II[1], 323. *I rînd straie ghermesul cu blană de singeap* (a. 1773). IORGA, S. D. VII, 225. *Trei rînduri*

straie, unul cu samur, unul cu nurcă, altul cu sîngeap (a. 1780). URICARIUL, XI, 249. *1 giube de sângiab cu rochii de stambol-şali* (a. 1786). IORGA, S. D. VI, 109. *Sîngepi, ce vin din Ţara Ungurească de povară 660 bani* (a. 1792). ŞIO II$_1$, 323. *1 rînd de straie blănit[e] cu sîngiap* (a. 1794). IORGA, S. D. VII, 134. *Un rînd de straie maltin îndoit cu sînjap* (a. 1797). URICARIUL, XVI, 275. *Îmbrăcînd caimacamii cei mari cu blană de singeap* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 239/30. *Cînd voieşti ca să faci condeaie ale meşteşugului zugrăviei, trebuinţă iaste ca să afli coade de singeapuri* (a. 1805). GRECU, P. 70. *1 rînd straie cu nurcă..., 1 rînd straie cu sîngeap* (a. 1809). URICARIUL, X, 254. *Boierii cei mari se îmbrăcau cu... scurteică îmblănită cu pacea de samur, singeap sau cacom.* GHICA, S. 501. *Blăni de sîngeapuri negre* (a. 1870). ŞIO II$_1$, 323. *Celelalte producte importante sînt... fringhii, puf, păr de porc, blană de singeap.* I. IONESCU, D. 509, cf. CIHAC, II, 612, DDRF. *Sîngeapul se vindea de leşi cu 2 lei tulunul (1 pachet).* N. A. BOGDAN, C. M. 53. *La vechea noastră stemă... a adăugat... un cîmp de aur cu chenar de sîngeap, un pardos negru.* M. I. CARAGIALE, C. 70, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Scurteica ei de singeapă.* KLOPŞTOCK, F. 151, cf. DSR.

— Pl.: *sîngeţi* şi (rar, n.) *singeapuri*. — Şi: **sînjáp, săngiáb, singeáp** s. m., **singeápă** s. f.

— Din tc. **sincap, sincab.**

SÎNGEÁP² subst. v. **sîngeapă.**

SÎNGEÁPĂ s. f. **1.** (Mai ales în Mold. şi Bucov.) Cinzeacă. *Adă trî sîngepe de rachiu.* ALECSANDRI, T. 1 555. *Scărpinîndu-se la ceafă, Împăratul c-o garafă A venit şi c-un sîngeap.* EMINESCU, L. P. 147. *Diaconul... a tras un singeap de rachiu,* CONTEMPORANUL, III, 657. *O dată cu începerea boalei a descoperit că leacul cel mai bun c sîngeapul de rachiu dat de duşcă.* ib. V$_1$, 194, cf. DDRF, MARIAN, O. I, 220, JAHRESBER. V, 332, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *O sîngeacă, două, trei una după alta a-nceput să toarne în el.* DUNĂREANU, N. 103. *Avem şi noi cîte... o litră de brînză, o singeacă de rachiu.* HOGAŞ, DR. I, 249, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, MIRONESCU, S. 620. *Adă-mi o sîngeapă de rachiu!* LESNEA, VERS. 45. *Toarnă repede o sîngeapă de rachiu.* SADOVEANU, O. I, 372, cf. SCRIBAN, D. *Dă un sîngeac de om.* DAVIDOGLU, O. 46, cf. DL, DM, DEX, DSR. *O băut o sîngeapă de rachiu.* ŞEZ. VI, 181, cf. ib. III, 88, RĂDULESCU-CODIN, IORDAN, L. M. 202, com. din BILCA — RĂDĂUŢI şi din STRAJA — RĂDĂUŢI, ALR I 1 603/402, 394, 675, com. din CIOCĂNEŞTI — VATRA DORNEI, A V 29, 34, VI 26, LEXIC REG. II, 117, 121. *Eu cer un sîngeap de vin, Ea mi-aduce-un litru plin.* BALADE, II, 411. *Sî pun şăpti la litrî Şi tot comandî „sîngeap", „sîngeap", Pînî ci sî ieu di cap!* FOLC. MOLD. II, 389.✦ Conţinutul unei sîngepe **(1)**. *Pune sangeap la pahare Ca să ne dea cu dreptate Să ne-mbătăm toţi odată.* PĂSCULESCU, L. P. 234. *Sîngeac la pahar punea, Care cum bea se-mbăta, Ca buştenii că-mi cădea.* MATEESCU, B. 56.

2. (Prin Ban.) Unitate de măsură pentru suprafeţe, egală cu aproximativ 1/8 de iugăr. Cf. LEXIC REG. II, 37, com. din ORAVIŢA.

— Pl.: *sîngepe*. — Şi: **sîngeáp, singeác** subst., **sîngeácă** s. f., **sangeáp, singeáp** subst.

— Etimologia nesigură. Cf. C i n z e a c ă.

SÎNGECLÍ vb. IV. T r a n z. (Folosit şi a b s o l.; învechit) A strînge dări de pe un sangeac **(4)**; p. e x t. a jefui. Cf. T. PAPAHAGI, C. L. *Să mă laşi să sîngeclesc Că n-am hal să mai trăiesc.* TEODORESCU, P. P. 678. *Unde vrei să sîngeclești? Ori în Ţeară românească, Ori în a moldoveneacă!* id. ib.

— Prez. ind.: *sîngeclesc*.
— De la **sangeac.**

SÎNGÉL s. m. v. **sugel.**

SÎNGENÍU, -ÍE adj. v. **singeriu.**

SÎNGEÓI subst. (Regional) Singercte (Peştişani—Tîrgu Jiu). Cf. ALRM SN III h 943/836.

— **Sînge** + suf. *-oi*.

SÎNGEPÍU, -ÍE adj. (Învechit) Care are culoarea sîngeapului[1]; cenuşiu. *1 rochi de aclazu singepiu cu hiru* (a. 1765). IORGA, S. D. XI, 62. *Califca sîngepie i galbenă* (a. 1792). ŞIO II$_1$, 323, cf. I. GOLESCU, C. *Pruna dulce..., mare, rotundă; dc un verde cu pete sîngepii şi cu roşu în partea de către soare.* BREZOIANU, A 328/21, cf. DDRF.

— Pl.: *sîngepii*. — Şi: **sîngepíu, -íe, singípíu, -íe** (POLIZU), **singhipíu, -íe** (ALEXI, W.) adj.

— **Singeap** + suf. *-iu*. Cf. tc. s i n c a b.

SÎNGER subst., adj. **1.** S. m. Nume dat mai multor plante: **a)** arbust din familia cornaccelor, cu ramuri drepte, roşii toamna şi vara, cu frunze de obicei ovale, vara verzi şi toamna roşii, cu flori albe şi fructe negre cu puncte albe; (regional) sîngerel, sînginel, lemn-pucios *(Cornus sanguinea)*. Cf. COTEANU, PL., LB, BRANDZA, FL. 241, BARCIANU, GRECESCU, FL. 263, 741, N. LEON, MED. 65, ALEXI, W., ŞĂINEANU², CANDREA, F. 317, TDRG, RESMERIŢĂ, D., PANŢU, PL., CADE, DS, LTR², BORZA, D. 52, DER, DEX; **b)** (regional; şi în sintagma *pomiţă de sînger*, BORZA, D. 66) salbă-moale, v. s a l b ă[1] **(4 a)** *(Evonymus europaeus)*. Cf. BREZOIANU, A. 363/32, BOBZA, D. 66; **c)** (regional; şi în sintagma *sînger pătat*, TDRG) iarbă-împuşcată *(Hypochoeris maculata)*. Cf. ANON. CAR., BARONZI, L. 44, TDRG. *Visc den copaci..., sînger* (a. 1705). GCR I, 356/32, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Sîngerii, lemnii ciineşti..., formă prea frumoase buchete primăvara.* BREZOIANU, A. 478/24, cf. POLIZU, DDRF. *Sîngerul..., castagul sînt cele mai stimate pentru fabricaţiunea pulberii de resbel.* PONI, CH. 181, cf. DAMÉ, T. 183. *Iau un băţ de sînger şi, făcînd sămn către vacile bune de lapte, zic...* PAMFILE, DUŞM. 188. *Tufişuri dese de dracilă, de corn şi sînger s-au adunat la marginea pădurilor.* SIMIONESCU, FL. 225, cf. SCRIBAN, D. *Ia din mîna unui sătean tînăr un buchet de rosmarin, maci şi sînger pe care îl dă sfios lui Eliade.* CAMIL PETRESCU, O. II, 437. *Undiţa lui era de sînger, care nu se mai află.* VÎN. PESC. martie 1964, 16, cf. L. ROM. 1967, 52. *Şi corni şi sîngeri strînşi duium În cenuşiu păreau topile.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 98, 29/3, cf. H II 79, 218, III 225, 305, IX 4, 121, X 205, 419, 476, XI 115, 230, 325, XII 225, 300, XIV 93. *Foaie verde de sîngeru, Pe la cotul lui Cluceru, Cine cîntă, cine plînge Tot cu lacrime de sînge?* TEODORESCU, P. P. 555. *Cu nuia dc sînger nu se dă în boi, că se bolnăvesc.* ŞEZ. XV, 120, cf. CHEST. II 135/79, com. din BRĂDIŞORUL DE JOS — ORAVIŢA şi din STRAJA — RĂDĂUŢI. *Măturoi dimî sînzer.* ALR II/I MN 150, 3 934/514, cf. ib. 3 934/141. *Îţ trăbuie bît d'c alun, bît d'e sînger.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 329. *Tai nouă mlădiţe de alun, nouă dc corn şi nouă de sînger.* FOLC. MOLD. I, 225.

2. Subst. (Prin Transilv.) Sînge **(6)**. CHEST. V 167/27, 51, com. din SÎNMIHAIU ALMAŞULUI — ZALĂU.

3. Subst. (Prin confuzie) Hanger. *Cu măciuca-l băstorca, Cu sîngeru-l junghia.* MAT. FOLK. 60.

4. Adj. (Învechit, rar) Sîngeros **(1)**. *Boala holera, un groaznic înger Cu sabia goală şi cu chip sînger.* ZILOT, CRON. 348, cf. 349.

— Pl.: (m.) *sîngeri*. — Şi: (regional) **sînjăr** subst. Com. din SÎNMIHAIU ALMAŞULUI — ZALĂU.

— **Sînge** + suf. *-er*.

SÎNGERÁ vb. I. **1.** I n t r a n z. şi t r a n z. A avea sau a face să aibă scurgere (abundentă) de sînge **(1)** (prin tăiere, lovire etc.); a pierde sau a face să piardă sînge (v. p i e r d e **II 1**); a-i curge sau a face să-i curgă sînge; (învechit) a crunta, a încrunta. V. m o h o r î **(1)**, î n s î n g e r a. *Scula-să-vor a dzua dc giudeţ goli şi negri . . . alţii vor fi sîngeraţi* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 470/10, cf. BUDAI-DELEANU,

LEX., I.B. *După aceea, trebui, pe cît sîngerasem, să mă apuc un leșin îndelungat.* FM (1841), 283[1]/39. *Mi-a venit și rîndul mie Ca pe cai să le-nstrunez Și cu biciul... Coapsele să-ți sîngerez.* ARICESCU, A. R. 33/20. *Fără zăbavă-ndată dînd în pulpă l-a găurit, Întîi dar pe caramanul Haridin l-a sîngerat.* PANN, E. II, 70/19. *Cînd se atingea de cîte un colț de piatră, cărnurile îi sîngera.* ISPIRESCU, L. 195. *Își sîngeră armăsarul, jucînd pe spinarea lui.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *L-a bătut de l-a sîngerat.* DDRF. *Mi-am sîngerat La prag piciorul într-un cui.* COȘBUC, P. I, 94. *De-amarul lovirii să sîngere unii Dacă vor fi săgetați... de o lance-ascuțită.* MURNU, I. 168. *Și dacă bat azi drumuri nebătute Și sîngeră genunchii mei pe stînci, E numai ca să pot scăpa mai iute.* IOSIF, V. 161. *Sîngeră a la frunte și pală e-a la față.* PETICĂ, O. 163. *Lasă, moșule, nu struni așa gura murgului, că i-o sîngera.* GÎRLEANU, N. 16, cf. CADE. *Adus în fața procurorului, un mototol de carne vînătă, umflată și încă sîngerînd.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 67. *Sîngerează gleznele ei mici Cînd trosnește fulgerul din bici.* LESNEA, VERS. 49. *Sîngerează căprioarele împușcate în cap.* TEODOREANU, M. III, 368. *Strînse toți călugării, îi cercetă. Nu lipsea, nu șchiopăta, nu sîngera nici unul.* VOICULESCU, P. I, 176. *Pălea curata-i frunte ce-o sîngerase spinii.* id. POEZII, I, 32. *A prăvălit pe cîțiva sîngerîndu-i.* SADOVEANU, O. X, 367. *Scăpasem de ...pesmeții pietroși în care ne rupeam dinții și ne sîngeram gingiile.* BART, S. M. 96, cf. SCRIBAN, D. *Măciulia... îți va sîngera degetele ca o spadă.* ARGHEZI, S. VIII, 8. *Lîngă fîntînă sîngera Vasile.* BLAGA, H. 19. *Obrazul sîngerase din cîteva zeci de răni înguste și adînci.* BOGZA, A. Î. 279. *Îi sîngerase pe amîndoi cu harapnicul.* STANCU, Ș. 89. *Piatra cu care era acoperită... șoseaua sîngera copitele boilor.* id. M. I. 47. *Era desculț prin mărăcini... Îl sîngerau adesea spini.* V. ROM. februarie 1954, 233. *Are pe obraz o rană care sîngerează.* H. LOVINESCU, T. 134. *Își supse gura care îi sîngera.* PREDA, R. 419. *Aurul pînii pentru care-am luptat și sîngerat.* VINTILĂ, O. 36. *Boncăluitul taurului se prefăcu într-un mormăit dureros,... nările începură să-i sîngereze.* T. POPOVICI, SE. 339, cf. BRAD, O. 145. *Se pot găsi..., dacă ulcerul sîngerează, eritrocite.* ABC SĂN. 326. *De ureche mi-l mușca, Urechiușa sîngera.* ALECSANDRI, P. P. 151. *Îl sîngeraseră pe bietul iepuraș.* MERA, ap. CADE. *Trupița și fieru-ăl lat Boul mi l-a sîngerat.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 179. *Rana veche ușor sîngerează.* ZANNE, P. II, 685. (Refl.) *Cînd să pornește limba ta, fiind obicinuită rău a hulirea, mușcă-o să să sîngereze.* ap. TDRG. *Și-au înfășurat picioarele ce să sîngerasă de pietrile drumului.* BUZNEA, P. V. 37/17. *Trase jungherul de la coapsă și se crestă la braț; cu cuțitele lor se sîngerară și moldovenii și-și atinseră pe rînd buzele de picăturile rubinii de sînge.* SADOVEANU, O. V, 506. *Uitați la gurile cîinilor cum s-au sîngerat în el.* RETEGANUL, P. IV, 43. *Un bou mi s-a sînzerat.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 37. ◇ Fig. *Săcuii ... sîngerează pînă în departe toate acele prăpăstii cu uciderile lor.* BĂLCESCU, M. V. 387. *Și ea, nu mai puțin decît celelalte a sale surori provincii, și ea au sîngerat prin mii de răni* (a. 1848). PLR I, 132. *Acea țeară... fusese sîngerată de un război civil turbat.* BARIȚIU, P. A. III, 34. *Libertate ..., e mai dulce a sîngera pe altarul tău un întreg veac decît a dormi un minut în fiere.* NEGRUZZI, S. II, 43. *Și plumb a tras în primul trecător Pe drum, de pe fereastră. Mînia-i sîngerase-n nări.* COȘBUC, P. I, 141. *Și nu te-ar ierta moșia, ba te-ar ține chiar de rău, De i-ai sîngera ogorul numai pentru pasul tău.* DAVILA, V. V. 131. *Scrupule morale pentru un om ce-și asasinase mama, nevasta, fratele și care sîngera republica prin omoruri și spoliațiuni fără număr!* LOVINESCU, C. IV, 76. *Ei nu vor mai sta fără pămînt, că ei asudă și sîngerează muncindu-l.* REBREANU, R. I, 293. *Sîngerat în toți mărăcinii necazurilor, sufletul acesta crescuse răsunet și strîmb.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 66. *Sîngerăm din mîni, din cugel și din ochi, În zadar mai cauți în ce-ai vreo să crezi.* BLAGA, POEZII, 90. *A crezut, a luptat, a sîngerat, s-a întors cu fruntea plecată.* G. PETRESCU, A. R. 76. *N-avea de unde să scoată gîndul de aur pur de adevăr mare, care a sîngerat în paginile tuturor marilor scriitori.* PARASCHIVESCU, în PLR II, 601. *Sîngeră vioara neagră-ntre oglinzi, gîndurile-s moarte.* LABIȘ, P. 205. *Dacă cel puțin vanitatea ei ar fi sîngerat atunci mai puțin, l-ar fi ajutat să priceapă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 17/1.

2. Intranz. și (rar) tranz. Fig. (De obicei în corelație cu „inimă", „suflet" sau un echivalent al acestora) A fi sau a face să fie copleșit de tristețe, de mîhnire etc.; a suferi sau a face să sufere (moral). *Inima nu mai sîngeră, ci amorțește în durerea sa, cînd judecata noastră este hotărîtă aicea pe pămînt.* HRISOVERGHI, A. 21/2. *Ne sîngerează inima văzînd.... cum în cetăți, unde înainte cu 20 ani era acest venin foarte rar, acum este de obște lățit.* VASICI, M. II 72/13. *Astă suvenire îmi sîngeră inima cu amar.* PELIMON, I. 10/25. *Dacă cineva ar fi scris cugetările mele, ar fi făcut să sîngereze inima ce ar fi citit.* BOLINTINEANU, O. 387. *Sîngera inima lui Ștefan cînd vedea pe frați cum se junghiau unii pe alții.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Asupra mea se năpustiră, Onoarea mea o nimicără, Am sîngerat, dar am tăcut.* MACEDONSKI, O. I, 38. *Eu văd de pe acum Cum sîngeră-al tău suflet, mușcat ca de un șarpe.* I. NEGRUZZI, S. VI, 172. *Pieptul de durere îmi este sîngerat.* OLLĂNESCU, ap. DDRF. *Tot romantismul militant l-a atacat pentru aceasta, făcîndu-l să sîngere și să blesteme.* IORGA, P. A. II, 180. *Bătrîna... fusese una din cele trei nestimate care sîngeraseră altea inimi.* M. I. CARAGIALE, C. 79. *Transformate în froze, lucrurile care-i sîngerau lui inima apăreau... fără nici o însemnătate.* REBREANU, R. I, 298. *Era nevoită să-și sfărîme visul ce începuse să se înfiripe și să sîngereze inima lui Ivan.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 106. *Îi sîngera inima ca și cum i-ar fi intrat un ghimpe.* COCEA, S. I, 41. *Sîngeră inima Lîngă pămînt. Toamnelor, cine m-a Pus să vă cînt?* LESNEA, VERS. 21. *Dar dacă tot mai sufăr și încă sînger, nu e, Cum crezi, că plîng făptura cu buzele de lut.* PILLAT, P. 232. *Inima lui Schiller sîngerează desigur, dar aceastăă inimă ... era prea nobilă... pentru a trăda.* VIANU, L. U. 313. *O mînă... dacă ar smulge Oltul... inimile oamenilor din lungul malurilor lui ar sîngera.* BOGZA, C. O. 266. *În cititor Să-i sîngere De durerea neamului Inima-mpietrită.* BENIUC, V. 30. *Satul nu știa cine ar putea fi făptașul, dar el știa, și asta-i făcea să-i sîngereze inima.* T. POPOVICI, SE. 471.

3. Tranz. A efectua o sîngerare **(2)**. Cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Tranz. (Popular; complementul indică vite, cai, oi etc.) A lăsa sînge (v. sînge **1)** în scop terapeutic, de obicei pentru a vindeca de sînge **(6)**; (regional) a stricni. *Oaia este în primejdie de sînge, dacă nu o va sîngera ciobanul în pripă.* ap. TDRG, cf. CADE, DSR, ALR I 1 800, A I 17, 23, 35, 36, III 2, 5, 16, V 31, VI 9, 16, 19, 36. (Absol.) *Sîngerează și supune pe animal la dietă.* BREZOIANU, A. 572/32. ✦ Tranz. (Regional; complementul indică oameni) A lua sînge, v. sînge **(1)** (Pipirig — Tîrgu Neamț). Cf. ALR/I MN 57, 4 184/551.

4. Intranz. Fig. A deveni roșu, a avea culoarea sîngelui **(1)**; p. ext. a se colora în roșu. *Nori se bat la orizont, Tot apusul sîngerează, Urlă groaznic un ciclon.* MACEDONSKI, O. I, 200. *Un norișor alb, sîngerat de soare la o margine.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 400. *La zare neaua piscurilor sîngera în amurg.* M. I. CARAGIALE, C. 39, cf. CADE. *Se desprind din arbori, cad răsucindu-se... frunzele... sîngeră măceșii.* STANCU, D. 84.

5. Refl. și intranz. (Popular; despre vite, cai, oi etc.) A (se) îmbolnăvi de sînge **(6)**, a fi bolnav de sînge, a se înspluna; a crăpa din cauza ingerării unei cantități prea mari de trifoi. *Aleniile se fin pentru vite, ca să nu sîngere.* MARIAN, S. R. II, 194. *Vita (ce mănîncă calul dracului) se umflă și se sîngeră, adecă se îndreaptă numai dacă i se sloboade sînge dintr-o vînă groasă de sub ochi.* id. INS. 563, cf. CANDREA, F.

317, GOROVEI, CR, 294, 457, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX, DSR. *Slugile împăratului alergară, prinseră calul ca să nu se sîngere alergînd, și-l băgară în grajd.* CĂTANĂ, P. B. III, 79. *Vacilor care se sîngeră să li se dea piatră vînătă și șlevie ca să le treacă.* ȘEZ, XII, 162, cf. BOCEANU, GL.. *S-a sîngărat, și-i las sînge, o-nsplinesc și pe oaie.* ALR I 1 800/790, cf. ib 1 086/815, 870, 922, 986. *Să sîngerează... calu cînd îl mîi mult.* ALRT 284, cf. A II 8, III 2. ✦ Intranz. (Învechit; despre animale) A se îmbolnăvi ca urmare a îngroșării exagerate a sîngelui **(1)**. *Căldura, seatea și osteneala face pre oi se sîngere, adică le se îngroașă sîngele, de nu mai poate umbla prin vine.* ECONOMIA, 94/18.

— Prez. ind: *sîngerez* și (rar) *sînger.*
— Lat. **sanguinare.**

SÎNGERÁRE s. f. Faptul de a (se) sîngera.

1. Scurgere (abundentă) de sînge **(1)** (în urma unei tăieturi, a unei lovituri etc.); eliminare, pierdere de sînge (v. pierdere **(II 1)**; hemoragie, însîngerare (rar) sîngerat¹, (învechit și regional) sîngerătură **(1)**, (învechit) cruntare, încruntare. Cf. sîngera **(1)**. *În timpul operației, sîngerarea era atît de neînsemnată încît putea fi oprită în cîteva minute.* BABEȘ, O. A. I, 23. *Cîinii... iarăși se încăierau, iarăși se mușcau pînă la sîngerare.* STANCU, Ș. 472. *Deoarece pielea nu este distrusă în toată grosimea sa, sîngerarea va lipsi complet.* BELEA, P. A. 87, cf. DL, DM. *Femeia însărcinată poate să aibă una sau două luni sîngerări.* ABC SĂN. 317, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX. ✧ *Timp de sîngerare* = analiză de laborator pentru determinarea timpului de coagulare a sîngelui. Cf. D. MED. II, 639.

2. Proces tehnologic de recoltare a sîngelui animalelor sacrificate în abator pentru a fi valorificat. *Metodele de sîngerare variază după felul valorificării sîngelui și după specie.* LTR², cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Med.) Luare de sînge **(1)** în scop terapeutic sau pentru efectuarea anumitor analize medicale; (învechit) sîngerată, v. sîngerat² **(1)**. *Întrebuințează în de obște... sîngerarea și gargarismii cu decocție de orz.* BREZOIANU, A. 572/22, cf. LTR². *Băieșii... efectuau sîngerări; puneau ventuze.* G. BARBU, A. V. 21.

3. (Învechit) Vărsare de sînge; p. ext. luptă. *Prin păduri, spre proslăvire bunătăților înalte, Dobitoacele și omul se vedeau împreunate; Acele păduri, drept capiști, cu jertfe de sîngerare, Nu dogorea niciodată cinstita lor închinare.* CONACHI, P. 296. *De abia se sfîrșise războiul provocat prin planurile matrimoniale ale lui Bogdan, și iată că Moldova este supusă la o nouă sîngerare.* XENOPOL, I. R. IV, 209, cf. DEX.

4. Fig. Colorare în roșu. Cf. sîngera **(5)**. *Soarele se ivi, în sfîrșit, din sîngerarea ce cuprinse cerul, jos de tot, spre miazăzi.* AGÎRBICEANU, S. 284.

5. (Regional) Sînge **(6)**. Cf. CANDREA, F. 317, STOIAN, PĂST. 61, H XIV 67, XVIII 161, com. MARIAN, ALR I 1 800/170, 887.

6. (Regional) Necaz **(2)** (Neagra Șarului — Vatra Dornei). Cf. A V 6.

7. Difuzare a unui colorant din piele în baia de îngere sau de reducere a tăbăcirii cu crom. Cf. LTR².

8. (Tehn.) Operație de găurire a unei ancore de lemn pentru a lăsa să se scurgă apa din ea. Cf. LTR², DEX.

— Pl.: *sîngerări.*
— V. **sîngera.**

SÎNGERĂRÍȚĂ s. f. (Regional) Numele a două plante erbacee: **a)** coada-zmeului *(Calla palustris)*. Cf. ALEXI, W.; **b)** *(Aristolochia serpentaria)*. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU.

— Pl.: *sîngerările.*
— **Sînger** + suf. *-ăriță.*

SÎNGERÁȘ s. m. (sg.) (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Mățău — Cîmpulung). Cf. I. CR. IV, 377. *Am mărturii, împărate, foarte credincioase, întîi pe maslina doamna și stafida dulceața... năutul cihodariul, sîngerașul gonitorul de duhuri necurate.* ib.

— **Sînger** + suf. *-aș.*

SÎNGERÁT¹ s. n. (Rar) Sîngerare **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR.

— V. **sîngera.**

SÎNGERÁT², **-Ă** adj. **1.** Care sîngerează **(1)**, din care curge sînge **(1)**, sîngerînd, (învechit) sîngeratic **(4)**; plin de sînge; însîngerat, (învechit și regional) sîngios **(1)**, (învechit) cruntat, încruntat, sîngerător, sîngeros **(I 4)**. *Nu va să-l cunoască lumea... numai după brațul său cel gol și sîngerat.* HELIADE, L. B. I, 244/26. *Ducea, înfipt într-o suliță, sîngeratul cap.* BĂLCESCU, M. V. 393. *A arătat la cetățeni chipul sîngerat și ochiul său spart.* ARISTIA, PLUT. 115/15. *I se părea că aude împușcături și că vede pe o femeie sîngerată.* NEGRUZZI, S. I, 33. *Peste două ore, Maria, cu spatele sîngerat, cu ochii plini de lacrimi, era în brațele protectoarei sale.* BOLINTINEANU, O. 448. *O sărmană păsărică... vînătorul vesel o azvîrlă sîngerată în tolba sa.* ODOBESCU, S. III, 36. *Cînd l-au aflat țeapăn, cu pieptul sîngerat, părinții începuseră să se bocească.* AGÎRBICEANU, S. P. 121. *Se pomenise... cu un cucui în frunte și gura ... sîngerată.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 229. *Gealații aruncau capetele sîngerate ale osîndiților.* SADOVEANU, O. X, 295, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Cumpăra vite de pe la oameni pe fiece de făcea cîrezi să cîștige bani sîngerați.* DIONISIE, C. 193. *Ați rîs D-aceste plage sîngerate ale inimii mele, nu e așa?* BARONZI, M. 494/11. *Poetul și el tace Cu inima rănită în pieptul sîngerat, Nimica nu-l mai mișcă.* MACEDONSKI, O. I, 108. *Astfel, cei trei pelerini ai artei s-au întors în orașul natal, sîngerați, dar nezdruncinați.* TEODOREANU, C. B. 221. *Mi se duc anii: porumbei cu aripi sîngerate, Și inima tot mai obosită bate.* ISAC, O. 93. ✦ (Med.; învechit; substantivat, f). Sîngerare **(2)**. *Afară de sîngerată, aburire cu apă fierbinte... întrebuințează încă o amestecătură de gum-arabic, băuturi cu miere.* BREZOIANU, A. 571/21. *Aruncăm sîngerata (luarea de sînge) locală sau generală prin lipitori, vînturi... și lanțeta.* MAN. SĂNĂT. 181/10. ✦ (Astăzi rar; despre ochi) Însîngerat. *Ochii strîmbați, mari și sîngerați și slobozea scîntei.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 46ʳ/15. *Spume făcea la gură; dinții îi scrîșneau și ochii săi sîngerați se holbaseră.* NEGRUZZI, S. I, 165. *Stacoțiu la față,... cu bulbii ochilor sîngerați și cu buzele strîmb chinuite..., înconjură masa.* C. PETRESCU, A. R. 158, cf. DL, DM, DEX, DSR.

2. (Învechit și popular) Pătat sau stropit cu sînge **(1)**; p. ext. sangvinolent **(1)**. *Cuțitul fiind în mînă, ca jelații ce jertfesc, Fierul acel de osîndă, cuțitul cel sîngerat.* BELDIMAN, O. 11/1, cf. I. GOLESCU, C. *Moartea... o prinsese fără de frică cu ferul cel sîngerat.* CONACHI, P. 50. *Citeodată iesă și materie sîngerată, din rănirea mațelor.* CORNEA, E. I, 74/26. *Ne caută ceasloanele și, cînd le vede așa sîngerate cum erau, își pune mînele în cap de năcaz.* CREANGĂ, A. 4. *Nebuni aleargă roibii și fulgeră-ndrăzneți Pe urma sîngerată de pas de căprioară.* COȘBUC, S. 16, cf. ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 74. *Purtau în părîngă mistrefii... cu rîturile colțate însemnînd dîră sîngerată prin pulbere.* SADOVEANU, O. XI, 24, cf. DL, DM, DEX. *Bea apă sîngerată Cu măsele-amestecată.* TEODORESCU, P. P. 592. *Eu n-am fost... învățată Să spăl cîrpe sîngerate De la voinici aruncate.* BIBICESCU, P. P. 168, cf. MAT. FOLK. 156, BALADE, III, 329. *Cu lingura mă ciocăneai, Măselele-mi fărîmai Și beam laple sîngerat.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 778. ✧ Fig. *Războiul e bici grozavic, care moartea îl iubește, Și-ai lui sîngerați dafini naftiile îl plătesc.* ALEXANDRESCU, M. 16. *Iar din săcurea sîngerată, Cîtea o dragoste de fată.* ISAC, O. 32.

3. Fig. De culoarea sîngelui **(1)**; roșu (aprins); sangvinolent **(2)**, sîngeriu, sîngeros **(I 6)**, (învechit și regional) sîngios **(2)**, (învechit) sîngeratic, (regional) sîngiu.

Spre asfințit multă vreme zarea rămînea sîngerată. SADOVEANU, O. VI, 613, cf. DL, DM, DEX.

4. (Popular; despre vite) Care suferă de sînge **(6)**. *O vacă a murit sîngerată, una a murit de bătrînețe.* STĂNOIU, C. I. 81, cf. DL, DM, DEX. *Boierul... un mers la grădinariu să vadă... ce-i lipsește cerbului de nu poște? Poate nu-l adapă la vreme și poate că-i sîngerat.* SBIERA, P. 176. *Vita sîngerată îndată își vine în fire și începe a mînca.* ȘEZ. III, 148. *I las sînge de la ureche dacă-i sîngerată.* ALR I 1 800/730, cf. ib. 1 800/158, 164, 786, 835, A III 17. ◇ (Substantivat, n.) *Slobozi sîngele din urechile oilor bolnave, cînd suferi de sîngerat.* PRECUP, P. 16, cf. H V 423, VII 35. *I-am tăiat de sîngerat.* ALR I 1 800/746, cf. ib. 1 800/768, 770, 776, 782, 880, 932, 934, 954, 960, 980.

— Pl.: *sîngerați, -te.*

— V. **sîngera.**

SÎNGERÁTEC, -Ă adj. v. **sîngeratic.**

SÎNGERÁTIC, -Ă adj. (Învechit) **1.** Sîngeros **(I 1)**. *Cînd sîngeratecul zeu îl strivea pe Perifas, Atene Cușma lui Hades și-a pus să n-o vadă pulernicul Ares.* MURNU, I. 110, cf. DL, DM, DEX. ◇ Fig. *Sabie, fier sîngeratec, spre necinste închinat.* BELDIMAN, O. 68/3. *Făcea să-l asculte toți numai cu un semn al sîngeraticei sale mîini?* HELIADE, L. B. I, 46/20. *Dar dreptatea provedenții n-a putut îngădui Gîndul său cel sîngeratic să se poată săvîrși.* NEGRUZZI, S. I. 117.

2. Sîngeros **(I 2)**. *Împinge armăsarul său prelulindenea unde lupta este mai sîngeratică.* HELIADE, L. B. I, 221/8, cf. id. O. I, 201. *Militari ce s-au întîmplat să fie de față la bătăi foarte sîngeratice spun că niciodată n-au văzut o priveliște mai grozavă.* CR (1836), 62[1]/5. *Se amestecară în zbuciumările cele sîngeratice ale statului.* FM (1842), 230[1]/17. *Un război... mai cumplit, mai furios, mai sîngeratic ca războaiele cu arme.* JIP/ESCU, ap. TDRG. *Cu oastea pornind la război singeræic Armele lui îmbrăca.* MURNU, I. 199, cf. DL, DM, DEX.

3. Fig. Sîngeriu. *Se văd sîngeraticii munți de aburi, îmbinați de murindul foc al soarelui.* BOLLIAC, M. 48/1.

4. Sîngerat[2] **(1)**. *Emoroidele se împart în... uscate sau săci și în sîngeratice.* CORNEA, E. I, 11/22.

5. Sangvinolent **(2)**. Cf. VALIAN, V.

— Pl.: *sîngeratici, -ce.* — Și: (învechit) **sîngerátec, -ă** adj.

— **Sîngera** + suf. *-atic.*

SÎNGERĂTÓR, -OÁRE adj. (Învechit; astăzi rar) Sîngerat[2] **(1)**. *La multe bube... nu se poate găsi lesne arleria sau vena cea sîngerătoare, ca să se poate lega și oprì sîngerătura.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 505/9. *Fistulele... sînt de două feluri: sîngerătoare și uscate.* CORNEA, E. I, 12/9. *Dar frunlea lui sîngerătoare Încet, încet spre piept cădea.* COȘBUC, F. 132, cf. DM, DEX. ◇ Fig. *Din această situație rezultă mai întîi o stare de umilire... care devine sîngerătoare pentru cei care cugetă și simt.* IBRĂILEANU, SP. CR. 73.

— Pl.: *sîngerători, -oare.*

— **Sîngera** + suf. *-ător.*

SÎNGERĂTÚRĂ s. f. **1.** (Învechit și regional) Sîngerare **(1)**; (concretizat) rană din care curge sînge **(1)**. *Scorbutul este... mai vîrtos cu durere de gură și cu sîngerătură de gingii.* PISCUPESCU, O. 292/8. *Sîngerătura... este a se întîmpina cît mai în pripă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 457/8. *Se moaie scama cu niței oțet... și se pune pe locul sîngerăturii.* id. ib. 505/15. *Cînd cineva este lovit sau zgîriat și îi curge sînge, zice că are o sîngerătură.* CHEST. V/89, cf. DL, DM, DEX, DSR. ◇ Fig. *Eram atît de nefericit... toate sîngerăturile inimii mele se redeschiseră.* BARONZI, M. 611/29. ◇ (Învechit) *Boala sîngerăturii stomacului* = hematemoză. Cf. EPISCUPESCU, PRACTICA, 269/11, URSU, T. Ș. 216. ✦ (Regional) Urmă de sînge **(1)** pe care o lasă vinatul rănit (Gologanu — Focșani). Cf. CHEST. V/38. *Iepurele cela e lovit bine, se cunoaște după sîngerătură.* ib.

2. (Regional) Sînge **(6)**. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., H I 73, CHEST. V 167/3, 15, 17, 40, 44, 65, 68, 73, 84, 91, 94, 99, GLOSAR REG. ✦ (Prin Mold. și Transilv.) Operație prin care se produce o sîngerare **(1)** la urechea unei vite sau, mai rar, deasupra ochiului pentru a o vindeca de sînge **(6)**. Cf. CHEST. V 167/32, 45, 49, 53, 54, 69.

— Pl.: *sîngerături.*

— **Sîngera** + suf. *-ătură.*

SÎNGEREÁLĂ s. f. (Regional) Sînge **(6)** (Ibănești — Drăgășani). Cf. H XI 80.

— Pl.: *sîngereli.*

— **Sîngera** + suf. *-eală.*

SÎNGEREÁSĂ s. f. (Bot.; regional) Sorbestrea *(Sanguisorba officinalis)*. Cf. BORZA, D. 155.

— Pl.: *sîngerese.*

— **Sînger** + suf. *-easă.*

SÎNGERÉL s. m. (Bot.; regional) Sînger **(1 a)** *(Cornus sanguinea)*. Cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 52, DSR.

— Pl.: *sîngerei.*

— **Sînger** + suf. *-el.*

SÎNGERÉT s. m. v. **sîngerete.**

SÎNGERÉTE s. m. (Transilv., Ban. și prin Olt.) Un fel de cîrnat preparat din carne grasă de porc, limbă, inimă, plămîni etc. amestecate cu sînge; (regional) sîngeoi, gîlbaș, groiză, măietic, păsătic, pungă **(IV)**, tișcă, vireș. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU. *Tot aici se află și cămara cu slănină, cîrnați, sîngereți etc. înșirați unul lîngă altul.* F (1887), 246, cf. DDRF. *Sîngereți uscați, păstrați în unsoare ca să țină mai mult.* LIUBA — IANA, ap. CADE, cf. ALEXI, W., TDRG. *Să ia din mîna lui Toma... tot ce alegea meșterul pentru cartaboși, sîngereți, tobe.* AGÎRBICEANU, S. 173. *Pe masă... cîrnații și sîngereții proaspeți răspîndeau un miros cald și pătrunzător.* BENIUC, M. C. I, 344, cf. DL, DM, H XVIII 140. *Era... curechi cu clisă și sîngereți; era carne friptă de purcel.* RETEGANUL, P. I, 65, cf. CHEST. VIII 10/2, 5, 42/2, 33, com. din FĂDIMAC — LUGOJ și din TIMIȘOARA, ALR II 4 136/833, ALR SN IV h 1 124, A III 13, IV 2, PORȚILE DE FIER, 141. ✦ (Transilv. și Munt.) Caltaboș; p. gener. salam; cîrnat. Cf. ALR I 747/12, 24, 63, 65, 69, 75, 77, 79, 80, 85, 87, 90, 96, 103, 107, 109, 116, 118.

— Pl.: *sîngereți.* — Și: **sîngerét** (ALR SN IV h 1 124/250), **sîngăréte** (ib. h 1 124/310) s. m.

— **Sînger** + suf. *-ete.*

SÎNGERÍCĂ s. f. (Bot.) **1.** Numele a trei plante din familia cariofilacee: **a)** mică plantă erbacee, de culoare cenușie-verde, cu frunzele lineare, ciliate la bază, cu flori albe-verzui, lipsite de corolă; (regional) sîncriță *(Scleranthus perennis)*. Cf. BRANDZA, FL. 204, GRECESCU, FL. 140. *Un fel de gajulie mică... umblînd încelișor încolo și-ncoace și căutîndu-și nutrețul, care constă din sucul unor plante cu sîncrica.* MARIAN, INS. 464, cf. TDRG, PANȚU, PL. 277, CADE, DL, DM, BORZA, D. 157, M. D. ENC., DEX; **b)** (regional; în forma *sîncrică*) buruiana-surpăturii *(Scleranthus annuus)*. Cf. GRECESCU, FL. 131, CADE, BORZA, D. 157; **c)** (regional; în forma *sîncrică*) feciorică *(Herniaria glabra)*. Cf. BORZA, D. 83.

2. (Regional) Sorbestrea *(Sanguisorba officinalis)*. Cf. BORZA, D. 155.

3. (Regional) Meișor **(1 c)** *(Digitaria sanguinalis)*. Cf. BORZA, D. 60.

— Și: (regional) **sîncerícă** (BORZA, D. 157), **sîncerícă** (id. ib. 83, 157) s. f.

— **Sînger** + suf. *-ică.*

SÎNGERÍT s.n. (Învechit; în cutuma funciară din Moldova) Drept de proprietate asupra unui teren dobîndit de o persoană ca urmare a îngropării unui mort descoperit pe acel teren și neîngropat la termen de fostul proprietar. *În unile din vechile urice ale țerei de prin secolul al 16-lea..., se vede un titlu vechi de proprietate de pămînt în Moldova sub numire de „sîngerit".* URICARIUL, XIII, 11. ✦ (Învechit) „Pedeapsă de sînge". BUDAI-DELEANU, LEX. ✦ (Învechit) „Dajdie, plată pentru sînge". I. GOLESCU, C.

— **Sînge** + suf. *-ărit.*

SÎNGERÍU, -ÍE adj. De culoarea sîngelui **(1)**; roșu aprins; sangvinolent **(2)**, sîngerat[2] **(3)**, sîngeros **(I 6)**, (învechit) sîngeratic **(3)**, (regional) sîngiu. *Chioșc de lemnărie ... pardosit cu lespezi de marmoră sîngerie.* ODOBESCU, S. I, 139. *Creastă sîngerie, coadă cu pene albe și roșii.* MĂCEDONSKI, O. III, 53. *Se ouă șese pînă la opt ouă albe și impestrițate cu pui sîngenii.* MARIAN, O. II, 154, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Ochii lui ardeau tulburi, cu reflexe sîngerii.* AGÎRBICEANU, S. 307, cf. PASCU, S. 221, RESMERIȚĂ, D., CADE. *I se vedeau... păienjenișurile vaselor sîngerii din obrajii căzuți.* CAMIL PETRESCU, P. 213. *Niște lumini roșii, ce aruncau... raze sîngerii.* VISSARION, B. 299. *Avea din naștere... într-un obraz o pală mare sîngerie.* VOICULESCU, P. I, 175, cf. SCRIBAN, D. *A doua treaptă a stranei ... toată-n sculpturi de aur și velur sîngeriu.* ARGHEZI, B. 28. *Încleștă pumnii ... cu albușul ochilor... sîngeriu.* C. PETRESCU, A. R. 175. *Să-și toarne în pahare Din vinașul sîngeriu.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 77. *Vitralii colorate prin care pătrundea o lumină sîngerie.* VINEA, L. I, 108. *Îl întîmpină triumfător, fluturînd în aer o carte cu scoarțele sîngerii.* TUDORAN, P. 49, cf. DL. *Inima mi-i pom împovărat De rodii sîngerii.* ISANOS, V. 387. *Terenul de sport acoperit de zgură sîngerie.* T. POPOVICI, SE. 557, cf. DM. *Cărți și manuscrise învelite în piele sîngerie.* BARBU, PRINC. 129, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Din bucătăria de vară curgea în bătătură o apăraie de lumină sîngerie.* DAN, U. 51. *Amurgul se prăvăli sîngeriu.* STANCU, Ș. 39. *Poemul ăsta zurbav și candriu, Dospit virtos în clocot sîngeriu.* DEȘLIU, G. 17. *L-a arătat mulțimii, care se înghesuia să vadă, foindu-se în apa aceea sîngerie a asfințitului.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 492. ✧(Adverbial) *O scară de lemn vopsit roșu sîngeriu.* PAS, Z. I, 109. ✦ Amestecat cu sînge **(1)**, care conține sînge; sangvinolent **(1)**, (învechit și popular) sîngerat[2] **(2)**, (învechit) sîngeratic **(5)**, sîngeros **(I 4)**. *Spală sîngerie.* DSR.

— Pl.: *sîngerii.* — Și: (învechit și regional) **sîngenín, -íe, sînginín, -íe** (VALIAN, V.) adj.

— **Sînger** + suf. *-iu.*

SÎNGERÎND, -Ă adj. Care sîngerează **(1)**, din care curge sînge **(1)**; sîngerat[2] **(1)**, (învechit) sîngeratic **(4)**. *Ar fi lăsat sîngerîndul meu trup la ușă.* HRISOVERGHI, A. 5/62. *Cu ochii plini de lacrămi reținute, cu buza sîngerîndă.* BRĂESCU, V. A. 31. *Cazac rănit de moarte Cu sîngerîndă rană.* PILLAT, P. 39. *Este bătut melodic și crunt, prefăcut într-o carne sîngerîndă.* CĂLINESCU, C. O. 296. *Niște urme sîngerînde de ciomag pe care majoritatea le purta pe frunte.* BOGZA, A. Î. 534. *Stă neclintit, gînditor, trist, cu buzele sîngerînde.* V. ROM. mai 1954, 178, cf. DL., DM. *Descopere pe pulpă o dîră roșie, sîngerîndă.* T. POPOVICI, SE. 281. *Adesea, în timpul vînătorii, vedem vînătorii cu falca umflată, sîngerîndă.* VÎN. PESC. noiembrie 1961, 15, cf. DEX, DSR. ✧ Fig. *Ordinele crude ce le dă, le dă cu inima sîngerîndă.* GHICA, S. 528. *Fiecare își purta rana sîngerîndă sau tămăduită.* D. ZAMFIRESCU, A. 4. *Munții Gorjului se arătau în zarea sîngerîndă.* GALACTION, O. A. II, 47. *Aperi ce-n noi e poveste Ce n-are nevoie de scut, Amintiri sîngerînde de ghimpi.* BLAGA, POEZII, 385. *De jos aburesc sîngerîndele bălțoace.* THEODOREscu, G. 28. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Sub un tei în laturi de această șenă sîngerîndă era un războinic... rănit de moarte.* HELIADE, L. B. I, 147/22.

— Pl.: *sîngerînzi, -de.*

— V. **sîngera.**

SÎNGERÓS, -OÁSĂ adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Despre oameni) Care este înclinat spre cruzime și vărsare de sînge, care are instincte de omucidere; (despre manifestări ale oamenilor) care se caracterizează prin violență, brutalitate și cruzime; (astăzi rar) sangvinar, (învechit) sangvinic **(4)**, sîngeratic **(1)**, sireap **(2)**, (învechit, rar) singer **(4)**. V. aprig, aspru, barbar, brutal, cînos, crîncen, crud, crunt, feroce, fioros, hain, năsilnic, necruțător, neînduplecat, neîndurător, nemilos, pogan **(2)**, rău **(A I 1)**, sălbatic **(II 4)**, sălbăticos **(3)**, violent. *Bărbați sîngeroși, feriți-vă de mere!* PSALT. 290, cf. CORESI, PS. 380/10, ANON. CAR. *Gata a săvîrși toate poruncile lui cele nedrepte și sîngeroase.* PLEȘOIANU, T. I, 147/19. *Să ne temem de neînvățătură, căci ea este izvorul unor răutăciri adesea cumplite și sîngeroase.* CR (1836), 59[1]/51. *Mulți sînt ca nisipul mării, Mulți ca ghearele mustrării Într-un suflet păcătos, Într-un cuget sîngeros.* ALECSANDRI, P. II, 15. *Jocul de arme ... nu se poate aplica și geților, un popor... mai puțin violent și sîngeros.* PÂRVAN, G. 145. *S-a ținut de cuvînt, denunțîndu-l lui Gin-Ali, sîngerosul mare vizir.* BUL. COM. IST. IV, 12. *Sînt încurcături în viață pe care numai gestul final, hotărît, sîngeros, le poate limpezi.* O. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 180. *L-a căutat multă vreme, cu gînduri sîngeroase și mușcîndu-și pumnii.* SADOVEANU, O. VII, 338. *Acea stradă a Iașilor... evocă numele unui sîngeros voievod al Moldovei.* id. ib. XIX, 100. *Ai fi zis că are suflet sîngeros de casap.* TUDORAN, P. 131, cf. DL, DM. *Poetul a făurit un simbol al urii împotriva tiranilor asupritori și sîngeroși.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 95, 7/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Căci Odin părăsise de gheață nalta-i domă, Pe zodii sîngeroase porneau a lui popoară.* EMINESCU, O. I, 91. *În acea sălbăticie de pustiuri onduloase... Uit o viață amărîtă de ultragii sîngeroase.* MACEDONSKI, O. I, 28. *Eu port pe a mea frunte coroana sîngeroasă De visuri chinuite ce groaznic mă apasă.* PETICĂ, O. 126. *A străbătut cu anevoință sîngeroasă drumul de la indiferență la admirația umilă.* CONSTANTINESCU, S. II, 534. *Banii... dați undeva la vreme... aduceau sîngeroase dobînzi.* BARBU, PRINC. 80. ✦ (Rar; despre producții beletristice) Care este dominat sau axat pe ideea de crimă, de forță, de brutalitate. *Afară se zvîrcoleau capele multe, sclipeau ochi înfrigurați, ca o vedenie într-o baladă sîngeroasă.* HEBREANU, P. S. 314.

2. (Despre acțiuni, evenimente etc.) Care este însoțit de măceluri sau de vărsări de sînge; care este plin de cruzime; (învechit) sîngeratic **(2)**. V. abominabil, aprig, aspru, crîncen, crud, crunt, cumplit, cutremurător, fioros, groaznic, îndîrjit, înfiorător, înfricoșător, îngrozitor, înspăimîntător, macabru, monstruos **(3)**, violent, zguduitor. *Cîte și cîte războaie greale și bătăi sîngeroase făcuse între dînșii.* C. CANTACUZINO, CM I, 14. *Sultanu Gavri al Eghipetului... purcese asupră-i ... și se făcu o sîngeroasă bătălie.* VĂCĂRESCUL, IST. 260. *Bătălia au fost cumplită și sîngeroasă.* IST. CAROL XII, 27[1]/6. *Le spune cinevași despre bătăliile sîngeroase, despre iuțala războaielor.* PLEȘOIANU, T. II, 69/15. *O asemenea epidemică miasmă se plămădește... după războaie sîngeroase.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 191/10. *Trecu dincoace în Dachia și făcînd războaie sîngeroasă bătură pe Decebal.* AR (1829), 220[2]/48. *Învinse într-o sîngeroasă bătălie pe arhiducul Enric.* CR (1830), 353[2]/17. *Alt de sîngeroasă bătaie s-a făcut mai pe urmă, încît... își rupea veșmintele ca să lege lăieturile oștașilor.* GENILIE, G. 211/27. *Nu agiunseră la timp să poată împiedica bătălia cea sîngeroasă care au urmat.* ASACHI, S. L. II,

103. *Făcură mult timp foarte sîngeroasă şi dubitată bătaiă.* ARISTIA, PLUT. 72/30. *Şi cu adevărat era groază a privi această scenă sîngeroasă.* NEGRUZZI, S. I, 152. *Tot ce iubea omul acesta mai mult în lume era rachiul şi lupta sîngeroasă!* PELIMON, I. 221/15. *Se făceau certe mari, chiar sîngeroase, între cei ce aspirau la amiciţia sau favorurile sale.* SION, P. 432. *Au ştiut a reporta triumfuri pe cîmpul luptelor sîngeroase* (a. 1868). PLR I, 287. *O încăierare sîngeroasă..., pe un vîrf de stîncă se luptă în duel.* CARAGIALE, O. I, 15. *Multele şi sîngeroasele războaie pe cari au avut a le purta strămoşii noştri.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 271. *O luptă sîngeroasă izbucni între numeroşii săi copii.* XENOPOL, I. R. II, 24. *Jurnalele aduc Cu sîngeroasele lor drame.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 53. *Din toată această dramă sîngeroasă eroismul n-a lipsit.* HOGAŞ, DR. I, 28. *Noi lupte sîngeroase ... în Thracia.* PÂRVAN, G. 73. *Protestau vehement ca nu cumva să se recurgă la represiuni sîngeroase.* REBREANU, R. II, 22, cf. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 23. *Mă întreabă dacă e adevărat că... a avut loc o revoluţie aşa de sîngeroasă.* COCEA, S. 63, cf. SCRIBAN, D. *Prin cîntecele lor... să înflăcăreze o trupă de războinici şi să-i determine la orice faptă sîngeroasă.* VIANU, E. 233. *Fapt ce trecu neobservat şi nu fu pus în nici o legătură cu sîngerosul eveniment.* CĂLINESCU, B. I. 250. *În epocile premergătoare sîngeroaselor bătălii, mistica îşi reia totdeauna un rol preponderent.* RALEA, S.T. III, 122. *Trecuseră destui ani peste noi de la sîngeroasele răscoale.* STANCU, R. A. II, 344. *Întîmplarea aceasta, nu cea mai sîngeroasă, dar una din cele mai spăimîntătoare.* BOGZA, A. Î. 202, cf. DL. *Năvălirile tătarilor... au sărăcit în lupte sîngeroase ... un popor de păstori.* PREDA, R. 254. *Amintesc proza scurtă ... cu episoade comice sau sîngeroase.* IST. LIT. ROM. II, 124. *Omenirea ieşită din sîngeroasa conflagraţie... visa modest la simpla supravieţuire.* CINEMA, 1958, nr. 1, 20, cf. DM. *Urmăream cu inima strînsă desfăşurarea unor evenimente uluitoare şi sîngeroase.* CONTEMP. 1970, nr. 1 253, 1/6. *Motivul sacrificiului sîngeros... nu egalează în planul artei balada românească.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 11/3, cf. DEX.

3. (Învechit; astăzi rar; despre temperamentul oamenilor) Sangvin **(3)**; (despre oameni) cu temperament sangvin **(3)**. *Temperamentul sîngeros se caracterisește din dăşteaptă şi lesne întărîtătoare şi aprinzătoare simţire.* EPISCUPESCU, O. Î. 174/21. *Temperamentul... coprinde felul iuţelii caracterului şi este temperamentul cel veninos prea iute, cel sîngeros mai moale.* id. PRACTICA, XXXI/14. *Toate persoanele sîngeroase seau care au temperament iritătoriu... trebuie să se ferească de băutura* [vinului]. ALBINEŢ, M. 138/25. *Oamenii sîngeroşi şi bilioşi mistuiesc apa mai bine decît cei flegmatici.* FĂTU, D. 11/12, cf. POLIZU. *Altele visează omul coleric, altele cel nervos şi cu totul altele cel sîngeros.* FILIMON, O. II, 28, cf. DEX. ✦ (Rar; despre oameni) Care are mult sînge **(1)**; (învechit şi regional) sînglos **(2)**. *Era mare, voinic, sîngeros, cu nişte mîini de uriaş şi c-un mers greoi.* VLAHUŢĂ, O. A. 360, cf. DDRF, ŞĂINEANU², TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ (Substantivat) *Îngreunat şi moleşit ca toţi sîngeroşii după masă, stă cufundat în fotoliu.* VLAHUŢĂ, P. 147. *Sînge din nas curge celor sîngeroşi (care au sînge mult).* PAMFILE, B. 60. ✦ (Regional; despre oameni) Rumen² **(1)** (Glimboca — Caransebeş). Cf. ALR II/I MN 19, 6 938/27.

4. (Învechit) Sîngerat² **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Trînji mucoşi sau sîngeroşi.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 373/14. *Uită-te! Şi îmi arată capul sîngeros, şi capul se uita la mine grozav!* NEGRUZZI, S. I, 147, cf. DL, DM, DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Îngrozită a scăpat cuţitul Sîngeros.* BENIUC, V. 41. ✦ (Rar) Sangvinolent **(1)**. *Aceste două boale se sfîrşesc prin curgerea unei zeme gălbinicioase sau sîngeroase din nări.* BREZOIANU, A. 574/3. *Pe mustăţile zbîrlite şi barba răpăşită dăinuia un strat gros de spume sîngeroase.* VOICULESCU, P. I, 179. ✦ (Rar; despre ochi) Injectat; congestionat. *Ochii săi sîngeroşi şi sprîncenele cele dese... arătau pe omul crud.* FILIMON, O. I, 291. *Fost-au încă la serbare... Zmei cu ochii sîngeroşi Şi viteji feţi-frumoşi.* ALECSANDRI, P. II, 179. *Căta cu ochi sîngeroşi în jurul ei.* BART, S. M. 90. *Se răsuci cu ochii sîngeroşi, cercetînd cel mai bun loc de trecere.* SADOVEANU, O. IX, 177, cf. DL, DM, DEX.

5. Fig. Ofensator, jignitor; insultător; p. ext. foarte grav. *Sîngeros e jurămîntul Ce dă toate biruinţei.* DAVILA, V. V. 44, cf. RESMERIŢĂ, D. *Se credea neîntrecut în cunoaşterea obiceiurilor lumei înalte; nu se putea înfrunta mai sîngeroasă.* M. I. CARAGIALE, C. 16, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Imaginea ta e sîngeroasă..., e culpabilă într-un grad de care nu-ţi dai seama.* CĂLINESCU, C. O. 96. ✧ (Adverbial) *Îl batjocori sîngeros, analiză imagine cu imagine, dovedind că e un plagiat.* T. POPOVICI, S. 97.

6. Fig. De culoarea sîngelui **(1)**; roşu aprins; sangvinolent **(2)**, sîngeriu, sîngerat² **(3)**, (învechit şi regional) sînglos **(2)**, (învechit) sîngeratic **(3)**, (regional) sînglu. *Soarele... apune roş ca focul Întinzînd pe cea cîmpie O văpseală purpurie Ca un sîngeros veşmînt.* ALECSANDRI, P. II, 19. *La para sîngeroasă a faclei ce-o înclini Eu văd cum stă deasupra cununa cea de spini.* PETICĂ, O. 128. *Întunerecul dinăuntru e dominat de scenele sfinte de un roş sîngeros... al vitraliilor.* LOVINESCU, C. IV, 129. *Bat la geamul tău încet, Bat cu-o roză sîngeroasă.* BACOVIA, O. 55. *Se arătau pe la răspîntii în licărirea sîngeroasă a faclelor purtate de oşteni.* SADOVEANU, O. I, 332, cf. DL, DM, DEX.

II. S. f. (Bot.) Ruşuliţă **(1 a)** *(Hieracium aurantiacum)*. Cf. DDRF, BRANDZA, FL. 323, GRECESCU, FL. 367, TDRG, PANŢU, FL., CADE, BORZA, D. 84.

— Pl.: *sîngeroşi, -oase.*
— Lat. **sanguinosus.**

SÎNGEROŞÍE s. f. (Neobişnuit) Cruzime. *Vînătorule, înstrunează-ţi sîngeroşia ta.* ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D.

— **Sîngeros** + suf. *-ie.*

SÎNGHEÓRGHE s. m. (Popular) Numele unei sărbători creştine celebrate la 23 aprilie, cînd la ţară se împodobesc porţile caselor cu ramuri înverzite, ca simbol al venirii primăverii. *Au trimăs dărabani după sîmgiordz într-o săptămînă* (a. 1642). IORGA, D. B. I, 74. *Cucuruzul se seamănă primăvara, minteni după grîul cel de primăvară, pînă în sîngiorz.* ECONOMIA, 41/17, cf. KLEIN, D., TDRG, JAHRESBER. III, 327, V, 334, FRÎNCU — CANDREA, M. 105. *Noi ţie ţi-am dărui La sînjorj Un miel frumos.* BUD, P. P. 70, cf. ARH. FOLK. III, 155, DR. X, 119, BL VI, 211, ALR I 619/25. ✦ (Regional; în forma *sînjor*) Ramuri înverzite cu care se împodobesc porţile caselor la ţară în ziua sărbătorii descrise mai sus. Cf. UDRESCU, GL.

— Şi: (regional) **sîngiórgiu** (LB), **sîngiórz, sînjór** (UDRESCU, GL.), **sînjórj, sîujórz** (TDRG, FRÎNCU — CANDREA, M. 105, BL V, 211), **simgiórz, somgeórz** (JAHRESBER. V, 344), **sumgeórz** (ib.) s. m.

— **Sîn**[1] + **Gheorghe** (n. pr.). Cf. magh. Szent György.

SÎNGIFÉR adj. (Învechit, rar; în sintagma) *Vas sîngifer* = vas sangvin **(1)**. *Între arterii... şi vine... se află un sistem de vase sîngifere foarte subţiri, numite capilare.* BARASCH, I. N. 231/29.

— Pl.: *sîngifere.*
— De la **sînge.**

SÎNGINÉL s. m. (Bot.; regional) Sînger **(1 a)** *(Cornus sanguinea)*. Cf. CADE, BORZA, D. 52, CANDREA, Ţ. O. 52.

— Pl.: *sînginei.*
— Cf. sînger.

SÎNGINÍU, -ÍE adj. v. **sîngeriu.**

SÎNGIÓRGIU s. m. v. **sîngheorghe.**

SÎNGIÓRZ s. m. v. **sîngheorghe.**

SÎNGIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Învechit şi regional) Singerat[2] **(1)**. [Un] *iobagiu* [vede pe] *Costan sângios în pat* (a. 1764). IORGA, S. D. XIII, 252, cf. DL, DM, DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Spălarea mîinilor moaşei de către nepoata sa trebuie să se întîmple... căci, deacă nu se întîmplă, atunei moaşa în cealaltă lume e toată pînă în coate sîngioasă.* MARIAN, NA. 254. *Iar cuşitul... după trei zile îl scoatem, de-i sîngios, atuncia e bolnav de făcătură.* BÎRLEA, L. P. M. II, 355, cf. 496.

2. (Învechit şi regional; despre oameni) Sangvin **(3)**. *Emoraghia asta se întîmplă ... la oamenii sîngioşi ... urmează slăbiciuni mari.* CORNEA, E. I, 10/4, cf. POLIZU, SCRIBAN, D. ◇ (Prin analogie) *Mereţ În coasta Garaleului C-acolo sînt Nişte ciute negre, Frumoasă, Cărnoasă, Sîngioasă, Sîngele-l beţi, Carnea o mîncaţ.* ARH. FOLK. I, 203. ◇ *Vas sîngios* = v as sangvin **(1)**. *Vine din prisosinţa sîngelui aflători în vasele sîngioase.* CORNEA, E. I, 81/18. ◇ (Substantivat) *Pentru aceea sîngiosu totdeauna e...* [vesel], *bucuria şi durerea este într-însul mare.* ANTROP. 226/8. ✦ (Învechit; despre temperamentul oamenilor) Sangvin **(3)**; (despre oameni) cu temperament sangvin **(3)**. *Temperamentul sîngios... se află la tineri.* ANTROP. 224/11. *Deci sîngios cum ştii că sînt, Sar la el să-l fac pămînt.* CONTEMPORANUL, II, 759, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✦ (Regional; despre oameni) Rumen[2] **(1)** (Scărişoara — Abrud). Cf. ALR II/I MN 19, 6 938/95.

3. (Învechit) Care priveşte circulaţia sîngelui **(1)**. *Cea sîngioasă a firii întocmire.* I. PAŞCA, M. 41.

— Pl.: *sîngioşi, -oase.*

— **Sînge** + suf. *-os.*

SÎNGÍR s. n. v. **singir.**

SÎNGIŞÓR s. m. (Regional) Diminutiv al lui s î n g e **(1)**. *Să-i curgă sîngişorul.* GR. S. VI, 133.

— **Sînge** + suf. *-işor.*

SÎNGÍU, -ÎE adj. (Regional) Singeriu. Cf. MARIAN, CH. 51.

— Pl.: *singii.*

— **Sînge** + suf. *-iu.*

SÎNGUÍN, -Ă adj. v. **sângvin.**

SÎNICÁ vb. I v. **sîneca.**

SÎNICIOÁRĂ s. f. v. **sănişoară.**

SÎNICIÓR s. m. v. **sănişoară.**

SÎNICOÁRĂ s. m. (Popular) Numele a două sărbători creştine celebrate una la 6 decembrie, iar cealaltă la 9 decembrie. Cf. PAMFILE, S. T. 178, CADE, SCRIBAN, D.

— Şi: (regional) **simicoáră** (CADE, SCRIBAN, D.), **simnicoáră** (SCRIBAN, D.), **simicoáră** (PAMFILE, S. T. 178) s. m.

— **Sin**[1] + **Nicoară** (n. pr.).

SÎNIŞOÁRĂ s. f. v. **sănişoară.**

SÎNIŞÓR s. m. şi (rar) n. Diminutiv al lui s î n[3].

1. Cf. s î n[2] **(I 1)**. *De ce să-i zică astfel... acestui sînişor pe care Oltul îl tnează în fiecare primăvară, iar şoseaua pare că l-a ocolit totdeauna?* GALACTION, O. A. I, 62, cf. DL, DM, DEX, DSR.

2. Cf. s î n[2] **(I 2)**. Cf. DL, DM, DEX. *Na, taică, Basmaua mea, Înfăşoară mîna-n ea, Şi mi-o bagă-N sînişor, De mă scapă să nu mor.* TEODORESCU, P. P. 683.

3. Cf. s î n[2] **(I 3)**. *În sînişor inima bate.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 195, cf. DL, DM, DEX. *Vedea mîndră soţioară, Cu jelită feţişoară; Sînişoru-i suspina, Ochişorii-i lăcrima.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 488.

4. Cf. s î n[2] **(I 4)**. *Cămeşuica-şi depărta, Sînişoru-i arăta.* ALECSANDRI, P. I, 99. *Alîta dor, După doi ochi de mărgele, Dup-un strujf de viorele, Strîns lipit de sînişor!* COŞBUC, P. II, 168, cf. CADE. *Purtau rochii cu mîneci bufante, cu talia subt sînişori şi largi de tot jos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 84, cf. DL, DM, DEX, DSR. *Gurită de sărutat, Sînişor de dezmierdat.* ŞEZ. I, 167.

— Pl.: *sînişori* şi (rar, n.) *sînişoare* (DDRF, DM).

— Şi: (regional) **sinişór** s. n.

— **Sin**[2] + suf. *-işor.*

SÎNJÁP s. m. v. **singeap.**

SÍNJĂR subst. v. **singer.**

SÎNJÓR s. m. v. **sîngheorghe.**

SÎNJÓRJ s. m. v. **sîngheorghe.**

SÎNJÓRZ s. m. v. **sîngheorghe.**

SÎNJUOÁNE s. f. pl. v. **sînziană.**

SÎNMĂRÍA s. f. v. **sîntămaria.**

SÎNMÉDRU s. m. v. **simedru.**

SÎNÓS, -OÁSĂ adj. (În dicţionarele din trecut) **1.** Cu multe sînuri[2] **(I 1)**. Cf. I. GOLESCU, C., BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Despre femei) Pieptos **(2)**. Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *sînoşi, -oase.*

— **Sîn**[2] + suf. *-os.*

SÎNPÉTRU s. m. (Popular) Numele unei sărbători creştine celebrate la 29 iunie. Cf. LB. *Cu cît este postul păresimilor şi al sîntămăriei de folositor, pe atît este... al simpietrului de împotrivă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 26/15, cf. PHILIPPIDE, P. 97, 148, TDRG, JAHRESBER. V, 334, CADE. *La simpietru se dă de pomană cîte un colac şi mere văratice.* ARH. FOLK. III, 45, cf. BL VI, 210, 211, DR. X, 119. *Postu li simpetru.* ALR II/I MN 110, 2 813/102.

— Şi: (popular) **simpétru**, (regional) **simpiétru, simpétru** (JAHRESBER. V, 334), **sumpétru** (ib.), **snmpótru** (ib.) s. m.

— **Sin**[1] + **Petru** (n. pr.).

SÎNT, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj. (Învechit şi popular) Sfînt **(1)**. Cf. DL, DM, DEX, DSR. *Să fiţi pomeană părinţilor ... şi lui Dumnezeu cel sînt.* TEODORESCU, P. P. 168. *Nu ştii dumiata, sîntă maică, de mult au trecut el pe aice?* SBIERA, P. 84, cf. ALR I 613/28, 295.

2. S. m. (Popular; art.) Dumnezeu. Cf. DL, DM, DEX, DSR. ✦ (Adjectival) Sfînt **(2)**. Cf. DL, DM, DEX, DSR.

3. S. m. şi f. (Învechit şi popular) Sfînt **(3)**. *Sîntul bucuros primi îmbierea Şi de-acolea mersă tot călare.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 167. *Era o masă întinsă... şi de jur împrejur sînţi în haine albe.* EMINESCU, G. P. 41. *Din demon făcui o sîntă.* id. O. I, 30, cf. DL, DM, DEX, DSR. *O pus pomană la sîmt.* ALR II/I h 218, MN 2 854/47. ✦ (De obicei urmat de un nume propriu) Sfînt **(3)**. *S-au împlat la lăsatul săcului de postul sîm Pietrului.* N. COSTIN, LET. II, 89/36. *Fiind sîntă Măria mare, a doua zi au şezut tot pe loc* (începe. sec. XVIII). MAG. IST. II, 165/17. *După sîn Chelru strîngînd Grigore-Vodă toţi boierii... acolo s-au arătat tuturor logodna, făcînd un zăiefet foarte frumos.* AMIRAS, LET. III, 166/10, cf. LB. *Bătălia se făcu în ziua sîntului Procopie.* ASACHI, S. L. II, 114. *La sîn Petru să fie* [mălaiul] *cît urechile şoarecului... căci tot se face frumos.* I. IONESCU, ap. TDRG. *O să scape el de păzitorii lui, dacă nu de sîn Toader, dar de sîn Nicoară tot o să scape.* MARIAN, S. R. II, 35, cf. 112. *În popor sărbătoarea de la 29 iunie... se numeşte... sîn Petru.* PAMFILE, S. V. 115. *Sîntă Măria mare... este aşteptată cu aceeaşi bucurie, aproape ca şi Paştele şi Crăciunul.* id. S. T. 33. *Ziua de 8 septem-*

brie, cînd biserica noastră serbează naşterea Maicii Domnului, poporul român o numeşte Sînta Măria cea mică. id. ib. 36. *S-a împlinit anul la sîntă Măria mică şi n-am căpătat nimic.* C. PETRESCU, R. DR. 241, cf. CADE, DL, DM, DEX. *Prin postul sîn Petrului.* ALECSANDRI, P. P. 134. *Ziua de Crăciun şi a de sîn Vasile.* TEODORESCU, P. P. 68. *De sînt Ilie nu se zvîrle cu mere în sus, că bate piatra cît merele.* ŞEZ., ap. CADE. *Spune-mi gura cui o dai? Dă-mi-o mie cu chirie, Pînă la sîntă Mărie, ... Dă-mi-o ... Pînă la vinerea mare.* MAT. FOLK. 229. *Foiliţă trei lămîi, Din seara de sîn Văsii ... S-a strîns cele de copii.* ib. 852, cf. FRÎNCU — CANDREA, M. 105.

4. S. m. (Regional; la pl.; în forma *sîmţi*) Mucenici, v. m u c e n i c[2] **(2)**. *La sîmţi se împart cei 44 de brodoşi, ce se fac cu o zi înainte, şi 44 pahare de vin.* GOROVEI, ap. CADE.

5. Adj. (Învechit şi regional) Sfînt **(5)**. *Însemnîndu-să cu sînta cruce, Cuvioşii călăreţi plecară.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 165. *Luna ... stă aninată printre turlele Mitropoliei ... acel loc sînt.* FILIMON, O. I, 136. *Peste viaţa-i inocentă, viaţa lui cea sîntă plană. Lîngă dînsa el se roagă.* EMINESCU, O. I, 51, cf. DL, DM, DEX. *Cruce sîntă, scut de rază, Îngeraşiul meu veghiează.* TEODORESCU, P. P. 189. ✦ (Despre aştri) Sfînt **(5)**. Cf. DL, DM, DEX. *Eu m-aş ruga la Sîn-soare Să ţie ziua mai mare.* MARIAN, Î. 515.

6. Adj. (Învechit şi regional) Sfînt **(6)**. *La omnipotenta-ţi voce extinsu-m-am la domă, La sîntul tabernacol, nemărginitul templu.* HELIADE, O. I, 358. *Eliad zidea din visuri şi din basme seculare Delta biblicelor sînte.* EMINESCU, O. I, 31, cf. DL, DM, DEX. *Strîngeţi-vă toată viţa şi sămînţa Pentru astă apă sîntă.* TEODORESCU, P. P. 383.

7. Adj. (Învechit) Nevinovat **(2)**; pur **(8)**. *Înşivă ca pietrile vii zidiţi-vă casă e duhului s[ă]ntire s[ă]ntă a rădica.* COD. VOR.[2] 73r/9. *O fecioară-a cărei suflet era sînt ca rugăciunea.* EMINESCU, O. I, 30.

— Pl.: *sînţi, -te.* — Şi: (învechit şi popular) **sîn, simt, sim, sin** adj., s. m.

— Lat. **sanctus.**

SÎNTAR s. m. v. **şintăr.**

SÎNTĂMĂRÍA s. f. (Popular; şi în sintagma *Sîntămaria mare*) Numele unei sărbători creştine celebrate la 15 august, cînd se organizează, de obicei, nedei **(1)**, tîrguri **(1)** etc.; dormirea Maicii Domnului, v. a d o r m i r e. *Cu cît este postul păresimilor şi al sîntămăriei de folositor, pe atît este ... al sîmpietrului de împotrivă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 26/15, cf. TDRG, CADE. *Pusei pînza, Dele frunza Ş-o gătii la sînmării.* POP., ap. SCRIBAN, D. I 209, cf. MAT. FOLK. 1 039, JAHRESBER. XIX — XX, 33. *Amu-i la sîntămărie, Mărg oamenii la mînăstire, S-or ruga şi pentru mine.* BÎRLEA, B. 70, cf. DR. X, 119, ALR II/I h 206. ✧ *Sîntămaria mică* = numele unei sărbători creştine celebrate la 8 septembrie, cînd se consideră că începe toamna. Cf. JAHRESBER. XIX — XX, 33.

— Şi: **sîntămarii** (ALR II/I h 206), **sîntămăria** (TDRG, JAHRESBER. XIX — XX, 33), **sîntămărie, sîntămăriia** (ALR II/I h 206), **sîntămărie** (ib.), (regional) **sînmăria, stămaria** (MAT. FOLK. 1 039) s. f.

— **Sîntă** (v. *sînt*) + **Maria** (n. pr.).

SÎNTĂMARÍI s. f. v. **sîntămaria.**

SÎNTĂMĂRÍA s. f. v. **sîntămaria.**

SÎNTĂMĂRÍE s. f. v. **sîntămaria.**

SÎNTEÍŢĂ s. f. v. **scînteiuţă.**

SÎNTLÁNĂ s. f. v. **sînziană.**

SÎNTLÁNOŞ subst. (Regional) Roşcovă **(1)** (Sînnicolau Român - Oradea). Cf. ALR II 3 661/316.

— Pl.: ?

— Cf. magh. s z e n t y á n o s[kenyér].

SÎNTILÍE s. m. (Popular) Numele unei sărbători creştine celebrate la 20 iulie, care se crede că aduce ploi însoţite de descărcări electrice (şi piatră) şi care este serbată, de obicei, prin nedei **(1)**. Cf. LB, TDRG, SCRIBAN, D, JAHRESBER. XIX — XX, 8, ARH. FOLK. III, 155, ALRM II/I h 235.

— Şi: (regional) **simielii** (ARH. FOLK. III, 115), **sintilíe** (ALRM II/I h 235) s. m.

— **Sînt** + **Ilie** (n. pr.).

ŞÎNTILIÉSC, -EÁSCĂ adj. (Prin Mold.; în expr.) *Pere şintilieşti* = varietate de pere timpurii, care se coc pe la jumătatea lunii iulie (în preajma sărbătorii Sfîntul Ilie). *Mă zăpsise în grădina lui, la fural mere domneşti şi pere şîntilieşti.* CREANGĂ, A. 68, cf. DL.

— **Pronunţat**: *-li-esc.* — Pl.: *şintilieşti.*

— **Sîntilie** + suf. *-esc.*

SÎNTÍNŢĂ s. f. v. **sentinţă.**

SÎNTIOÁN s. m. v. **sîntion.**

SÎNTIÓN s. m. (Popular) Numele a două sărbători creştine celebrate una la 7 ianuarie, iar cealaltă la 24 iunie. Cf. LB, TDRG, CADE, JAHRESBER. XIX — XX, 8, DR. X 119, ALR II/I h 201.

— Pronunţat: *ti-on.* — Şi: **sîntioán** (JAHRESBER. XIX — XX, 8, (regional) **simtión** (ALR II/I h 201), **sintión** (DR. X, 119, ALR II/I h 201) s. m.

— **Sînt** + **Io(a)n** (n. pr.).

SÎNTULÉŢ s. m. (Învechit şi popular) Diminutiv al lui s î n t **(2)**; (popular) **sîntuleţ (1)**. Cf. s î n t **(2)**. *Dară aş! ferila-l-a sîntuleţul să se apropie!* ISPIRESCU, L. 47, cf. DM, DEX, DSR.

— Pl.: *sîntuleţi.*

— **Sînt** + suf. *-uleţ.*

SÎNŢÉNIE s. f. (Popular) Sfinţenie **(1)**. Cf. DL, DSR. ✧ L o c. a d v. **Cu sînţenie** = cu sfinţenie, v. s f i n ţ e n i e **(1)**. *El ţinea minte ce-i spusese tătînă-său şi se silea să-i păzească cuvintele cu sînţenie.* ISPIRESCU, L. 42.

— Pl.: *sînţenii.*

— **Sînt** + suf. *-enie.*

SÎNŢÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit) A hirotonisi. *Să se ordineze sau să se sînţească episcopi.* MAG. IST. I, 58/11, cf. LB.

— Prez. ind.: *sînţesc.*

— V. **sînt.**

SÎNŢÍE s. f. (Învechit) **1.** Sfinţenie **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. Sfinţie **(3)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *sînţii.*

— **Sînt** + suf. *-ie.*

SÎNŢÍRE[1] s. f. (Învechit) Acţiunea de a s î n ţ i şi rezultatul ei.

1. Hirotonisire. Cf. s î n ţ i. Cf. LB.

2. Sfinţire[1] **(3)**. *Rînduiala la prepararea, fierberea şi sînţirea mirului* [titlu] (a. 1883). CAT. MAN. I, 570.

3. Tîrnosire. *Cronicuţa ardeleană mai menţionează încă sînţirea mînăstirii Cozia, sub marele Mircea.* HASDEU, I. C. I, 141.

— Pl.: *sînţiri.*

— V. **sînţi.**

SÎNŢÍRE[2] s. f. v. **simţire.**

SÎNŢÍT, -Ă adj. (Învechit) Hirotonisit Cf. LB

— Pl.: *sînţiţi, -te.*

— V. **sînţi.**

SÎNULÉȚ[1] s. n. Diminutiv al lui **sîn[2]** **(I 4)**; pieptișor, pieptuleț, pieptuț, sînișor **(4)**, țîțișoară, (rar) pieptușor, sînuț, (popular) țîțucă. Cf. DSR.
— Pl.: *sînulețe.*
— **Sîn[2]** + suf. *-uleț.*

SÎNULÉȚ[2] s. n. Diminutiv al lui **sîn[4]**. *O scurgere de sînge... din țițînile, varițele cele din afară sau de din lăuntrul lui, ce sînt sînulețe, adecă lărgimi ale răspunsului arteriilor în venă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 275/9, cf. 272/20.
— Pl.: *sînulețe.*
— **Sîn[4]** + suf. *-uleț.*

SÎNÚȚ s. m. (Rar) Diminutiv al lui **sîn[2]** **(I 4)**. Cf. CADE.
— Pl.: *sînuți.*
— **Sîn[2]** + suf. *-uț.*

SÎNVĂSIÁ vb. I. Tranz. (În superstiții) A face vrăji în ajun de Anul Nou; a ghici, în noaptea de Anul Nou, dacă doi tineri se vor căsători (sau nu) în anul următor, folosind două boabe de piatră acră puse pe plita încinsă. GR. S. V, 123, com. din fostul județ OLT.
— Prez. ind.: *sînvăsiez.*
— V. **sînvăsii.**

SÎNVĂSÍI s. m. v. **sînvăsiu.**

SÎNVĂSÍU s. m. (Popular) Numele unei sărbători creștine celebrate la 1 ianuarie, care coincide cu ziua Anului Nou. Cf. TDRG. *În seara de sînvăsiu se aprinde candela.* PĂCALĂ, M. R. 187. *Pusei pînza, Dete frunza Și-o gătii de sînvăsii.* POP., ap. SCRIBAN, D. 1 209, cf. GR. S. V, 123, DR. X, 119, ALR II/I h 197.
— Și: **sînvăsíi, sînvăsíi** (GR. S. V, 123), **sîmvasíi** (ALR II/I h 197), **sîmvăsíi** (ib.), **sîmvăsúi** (ib.), **sîvasíi** (ib. h 197/272) s. m.
— **Sîn[1]** + **Văsii** (< *Vasile*, n. pr.).

SÎNVĂSÍI s. m. v. **sînvăsiu.**

SÎNZALĂU subst. (Regional; cu sens colectiv) Firele de urzeală care nu încap în spată (și care se fac ghem, rămînînd pe lîngă război); mînz **(3)** (Clica — Beiuș). Cf. ALR I 1 291/305.
— Pl.: ?
— Cf. mînzălău.

SÎNZĂIÁNĂ s. f. v. **sînziană.**

SÎNZĂNIOÁRĂ s. f. (Bot.; regional) Sînziană **(I 2 a)** *(Galium verum)*. Cf. DSR.
— Pl.: *sînzănioare.*
— **Sînziană** + suf. *-ioară.*

SÎNZÉNE s. f. pl. v. **sînziană.**

SÎNZÉNIE s. f. v. **sînziană.**

SÎNZIÁNĂ s. f. **I.** (De obicei la pl.) **1.** Numele popular al sărbătorii religioase celebrate la 24 iunie, drăgaică, nașterea sfîntului Ioan Botezătorul, v. naștere **(II 1)**; p. ext. zilele care precedă sau care urmează imediat după această sărbătoare, simbol al venirii verii și al florilor. Cf. LB, COSTINESCU, MARIAN, O. I, 3, id. S. R. 111, DDRF. *La 24 iunie ..., zi numită de popor sînziene sau drăgaică, femeile nu lucrează.* CANDREA, F. 212, cf. 232. *Soarele ... vesel nu răsare decît de două ori pe an: la blagoveștenie și la Paști. Unii adaugă și sînzienile.* PAMFILE, CER. 27. *Pe la miezul nopții spre sînziene, se crede că înflorește iarba fiarelor, dar numai pentru cîteva clipe.* id. S. V. 97. *În zina de sîmzănii (24 iunie) să te încingi cu o lămură de cicoare.* GOROVEI, CR. 63, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Am văzut întîia oară la un loc simpaticele obrazuri ale acestor personagii ... în ziua de 24 iunie, care se chiamă sînziene.* SADOVEANU, O. X, 567, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR, H II 22, 102, IV 97. *Numai tu mie să-mi dai, La sînziene, Două miele.* TEODORESCU, P. P. 41. *În ziua de sînziene Am murit cu mare jele.* MÎNDRESCU, L. P. 38. *În ziua de sînziene să faci o coroană ..., și să mergi cu ea în ocolul vitelor.* ȘEZ. I, 147. *La sîmdzîieni Tu ț-ai pus clonțu-ntri peni.* ib. IV, 135, cf. IORDAN, L. M. 195. *Dacă plouă în ziua de sînziene ... se face călbează cu grosul.* COM. SAT. V, 57, cf. CV 1949, nr. 7, 33. *De la Paști pîn'la sînziene O țăsut d-un crac de izmene.* FOLC. MOLD. I, 274. ✧ *Nopți* (sau *noaptea*) *de sînziene* = șir de nopți (sau noapte) din preajma sărbătorii mai sus definite cînd, potrivit unor credințe populare, se produce o liniște deplină în natură, animalele se string la sfat și capătă darul vorbirii etc. *Vedenii lunecă sub ramuri ca-n nopțile de sînziene.* ANGHEL, Î. G. 38. *Comoară fără pară nu-i. Joacă para deasupra, în noapte de... sînzăiene.* C. PETRESCU, R. DR. 138. *L-am văzut cu pușca de vînătoare... ducîndu-se chemat de păpădurile nopților de sînziene.* TEODOREANU, M. U. 326. *Joacă fata cosînzeană Ca șopîrle-n buruiene În noaptea de sînziene.* VULPESCU, P. 132. ✦ (Regional) Coroană de flori de sînziene **(I 2)** care se pune pe case sau pe grajduri în noaptea precedentă zilei de sînziene **(I 1)** (Crișioru de Sus — Vașcău). Cf. CHEST. V 179/26. *Fieștecare cioban face atîtea sînziene, după numărul vitelor și le pune sub streșina poieții.* ib.

2. Numele mai multor plante erbacee: **a)** (și în sintagmele *sînziene galbene*, PANȚU, PL., SIMIONESCU, FL. 140, BORZA, D. 75, *floarea sîntienii*, ȚIPLEA, P. P. 116) plantă cu tulpina rigidă, cu frunzele ovale, acoperite pe fața interioară cu peri, cu flori plăcut mirositoare, de culoare galbenă-aurie, dispuse în inflorescențe, care, după credințele populare, ar avea proprietatea de a închega laptele și de a aduce noroc și belșug; drăgaică, (regional) sînzănioară, smîntînică, floarea-lui-Sînt-ion *(Galium verum)*. Cf. ANON. CAR., COTEANU, PL., LB, LM, BRANDZA, FL. 249, GRECESCU, FL. 269, N. LEON, MED. 65, PAMFILE, S. V. 79, PANȚU, PL., SIMIONESCU, FL. 140, BUJOREAN, B. L. 391, ENC. AGR., DL, DM, BORZA, D. 75, L. ROM. 1967, nr. 1, 52, DEX, ȘEZ. XV, 120; **b)** (și în sintagma *sînziană albă*, CADE, SIMIONESCU, FL. 133, ENC. AGR., DM, BORZA, D. 74, M. D. ENC., DEX, DSR) plantă din familia rubiaceelor, cu tulpina robustă, cu frunze ovale, așezate cîte 8 și cu flori albe dispuse în panicule; drăgaică, (regional) beteala reginei *(Galium mollugo)*. Cf. GRECESCU, FL. 270, DS, ENC. AGR., DM, BORZA, D. 74, M. D. ENC., DEX, DSR; **c)** plantă din familia rubiaceelor, cu frunze ovale, acoperite pe margini și pe nervuri cu peri aspri și cu flori albe dispuse în panicule; răcovină **(1)**, floarea-sîntului-Ion *(Galium rotundifolium)*. Cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 74, DEX, DSR; **d)** (regional; și în sintagma *sînziene de pădure*, BORZA, D. 74) cucută-de-pădure *(Galium schullesii)*. Cf. PĂCALĂ, M. R. 17, BORZA, D. 74; **e)** (regional) smîntînică *(Galium cruciata)*. Cf. PRODAN — BUIA, F. I. 462, BORZA, D. 74; **f)** (regional; și în sintagmele *sînziene roșii*, BORZA, D. 74, *sînziene roșii sălbatice*, id. ib.) *(Galium purpureum)*. Cf. PĂCALĂ, M. R. 17, BORZA, D. 74; **g)** plantă din familia rubiaceelor cu flori mari *(Galium palustre)*. Cf. SIMIONESCU, FL. 283; **h)** (învechit și regional; și în sintagma *sînziană galbenă*, CATANELE, 31) turiță *(Galium aparine)*. Cf. COTEANU, PL. 15; **i)** (și în sintagma *sînziene de pădure*, COTEANU, PL. 15, LB, BRANDZA, FL. 245, DAMÉ, T. 187, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 17, DR. V, 557, PANȚU, PL., BORZA, D. 25, DSR) vinariță *(Asperula odorata)*. Cf. CADE, BORZA, D. 25, DSR; **i)** (regional) floare-de-perină *(Anthemis tinctoria)*. Cf. BORZA, D. 20; **j)** (și în sintagma *sînziene de grădină*, TDRG, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 162, DSR) plantă din familia compozeelor, originară din Canada, cu tulpina dreaptă, acoperită cu peri aspri și flori galbene-aurii dispuse în capitule, cultivată la noi ca plantă ornamentală; (regional) drăgaică, sălcioară, năvalnicul-ăl-mare *(Solidago*

canadensis). Cf. BORZA, D. 162, DSR; p. restr. floarea acestor plante. *Iată iasomie, gura-leului... sînziene, măzăriche.* NEGRUZZI, S. I, 101. *Strîngeau șmocuri de sînziană și de sulcină.* CONTEMPORANUL, V$_1$, 98. *Și-aruncă-n mine cu mănunchiuri de sinziană și sulcină.* ANGHEL, Î. G. 24. *Urzica și sînzienile apără și ele casele de trăznet.* PAMFILE, VĂZD. 80, cf. id. S. V. 79. *Se repeziră să-și culeagă flori: garoafe sălbatice,... sînziene tîrzii și altele ce smălțau finațele.* AGÎRBICEANU, S. 401. *E obicei de a se duce flori de sînziene și la morminte.* PĂCALĂ, M. R. 195. *Și din treacăt, ici și colo să culegi Sînziene cu tulpinile întregi.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 32. *Înainte de a însera, culeg sînziene, fac din ele o cunună și o pun în casă spre răsărit.* SIMIONESCU, FL. 134. *O pasăre argintie... pogorî pe un vîrf de sîmzianâ.* C. PETRESCU, Î. II, 210. *Pe maluri, buchete mari, galbene, de sînziene alîrnă și miroase dulce în pacea locului.* SADOVEANU, O. IV, 130. *Cînd toropit priveam prin gene Cum boii se mișcau prin flori de sînziene.* BLAGA, POEZII, 57, cf. DL, DM. *Culegeam și strîngeam sînziene, multe-multe.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 343, cf. M. D. ENC., DEX, DSR, H X 465, XI 259, XVI 146, XVIII 168. *Frunzuleana sînziene, De n-ar fi ochi și sprîncene, N-ar mai fi pacate grele.* SEVASTOS, C. 103. *Din săraca față albă Cum te-i face țărnă neagră, Din sprîncene Sînziene, Din mînuțe Flori albuțe.* MARIAN, Î. 329, cf. ȘEZ. XV, 120. *Pentru izbituri, boale ce vin des la copii..., întrebuințează o buruiană numită sînzieni.* MAT. FOLK. 699. *Cununi de sînziene.* FRÎNCU — CANDREA, M. 105. *Frunză verde sînziană, Tot Marie și Ileană.* BÎRLEA, C. P. II, 229, cf. CHEST. V 23/179, ALR I 1 954. ◇ (Ca termen de comparație, cu aluzie la culoarea galbenă a florilor) *E ca o sînziană!* CIAUȘANU, GL., cf. MAT. DIALECT. I, 235. ◇ Compuse: **sînziene-de-toamnă** (sau **sînziene-albe**) = plantă erbacee din familia rubiaceelor, cu flori albe sau roz dispuse în inflorescențe (*Asperula glauca*). PANȚU, PL., BORZA, D. 25; **sînziene-de-munte** (*Asperula capitata*). BORZA, D. 25; (regional) **sînziană-voiniceasă** = crețușcă (*Spiraea ulmaria*). PANȚU, PL., DSR; **sînziene-gălbenii** = (*Halium flavescens*). BORZA, D. 74; **sînziene-rodie** = plantă din familia rubiaceelor, ale cărei rădăcini se folosesc la vopsit (*Galium rubioides*). BORZA, D. 74.

3. (Bot.; regional) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*) (Păltiniș — Vatra Dornei). Cf. ALR I 1 935/214.

4. (Bot.; regional) Sunătoare (*Hypericum perforatum*) (Peștișani — Tîrgu Jiu). Cf. ALRM SN II h 464/836.

II. (Popular; la pl.) Iele. *Noaptea, toate stihiile năpădesc pe mine... dracii din tău, drăgaice, simzienele, strigile.* ALECSANDRI, T. 616. *Spuie-ți sînzienile Ce mai fac poienele.* CAZIMIR, P. 98, cf. DL, DM, DEX, DSR, ALR I 1 402/815.

— Pronunțat: *-zi-a-*. — Pl.: *sînziene* și (regional) *sînzieni*. — Și: (popular) **sînziiană, sînziană, sînziână** s.f., (învechit) **simzelénii** (JAURESBER. V, 334) s. f. pl., (regional) **sînzăiână** s. f., **sînzéne** s. f. pl., **sînzénie** (PAMFILE, S. V. 79) s. f., **sînziián** (ALR I 1 954/402, pl. *sînzîieni*) s. m., **sînzuiână** (CIHAC II, 339, BRANDZA, FL. 249, JAHRESBER. V, 334, PAMFILE, S. V. 79, BORZA, D. 287, ALR I 1 954/65, 131, 136, 138, 278, 978) s. f., **sînjuoáne** (BRANDZA, FL. 249, ȘEZ. XV, 120) s. f. pl., **sîntiână, simiână** (BORZA, D. 75), **simziiână** s. f., **simzeiéne** (ALR I 1 954/90), **simzénii** s. f. pl., **simzoiână** (ib. 1 954/170) s. f., **simzuiéne** (CADE), **sănjéne** (BORZA, D. 75), **sănzuiéne** (JAHRESBER. V, 334), **simziéne, sumziiéne** (ALR I 1 954/90) s. f. pl., **suzuiână** (PĂCALĂ, M. R. 195, ALR I 1 954/136, 138, 160, 988), **surziână** (ALR I 1 954/93) s. f., **zînziiéne** (ib. 1 954/109) s. f. pl.

— Lat. **sanctus dies Iohannis.**

SÎNZÎIÁN s. m. v. **sînziană.**

SÎNZÎIÁNĂ s. f. v. **sînziană.**

SÎNZUIÁNĂ s. f. v. **sînziană.**

SÎOÁT s. n. v. **suhat.**

SÎPIT s. n. v. **sipet.**

SÎPȚÍR adj. v. **subțire.**

SÎPȚIRÁ vb. I v. **subțira.**

SÎPȚÍRĂ adj. v. **subțire.**

SÎPȚÍRE adj. v. **subțire.**

SÎPȚIRÉL, -EÁ, -ÍCĂ v. **subțirel.**

SÎPȚÎOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SÎPȚUOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SÎPURÁ vb. I. Tranz. (Regional; complementul indică bucăți de lemne) A tăia oblic la capete pentru a se putea îmbuca unul cu altul. (Refl. pas.) *Capetele brațelor caprelor se sîpurează, adecă se taie oblic, ca să se lipească bine.* PAMFILE, I. C. 421.

— Prez. ind.: *sîpurez.*

— Etimologia necunoscută.

SÎRB, -Ă s. m., s. f., adj. **1.** S. m. și (învechit și regional) f. Persoană care face parte din populația de bază a Serbiei sau care este originară de acolo; (la m. pl.) populație care trăiește în Serbia; p. gener. iugoslav; (învechit) sîrbac. V. sîrbotei. *Merg oamenii la beseareca cari sînt unguri sau români, au sîrbi.* CORESI, ap. GCR I, 25/24. *Doamnă-sa Elena, fiind sîrbă..., cu mîna ei au scris carte la împăratul Suliiman* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 173/12. *Venisă 3 sirghi ce fusesă chesăgii la Duca-Vodă aice în țară.* NECULCE, L. 95, cf. ANON. CAR. *Nu numai acest neam, zic mulți, că au venit, ci și bolgarii, sîrbii..., ungurii și alte neamuri.* C. CANTACUZINO, CM I, 10. *Au avut agiutori Mircea-Vodă... oameni de neam mare, sîrbi, cu oști subt mîna lor* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 95/23. *Nu numai moldovenilor au dat muscalii bani la acea vreme, ce și leșilor și muntenilor și sîrbilor* (a. 1750). BUL. COM. IST. IV, 55. [Sarea] *să trece la sîrbi pînă la două și jumătate milioane* [ocale] (a. 1811). DOC. EC. 127. *Călăraș, dorobanț, sîrb sau orice fel de slujitor ar fi, să aibă ascultare de starostea* (a. 1824). ib. 312, cf. LB. *Iar serbul și bulgarul, De-și simte scăpătarea și jugul, scoață arma.* HELIADE, O. I, 255. *Niște sîrbi trecînd pin Țara Românească și aflîndu-se lîngă o ocnă de sare se mirară cum răsare sarea din pămîntul nostru* (a. 1870). GCR II, 365, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 160. *Sîrbii, bulgarii, românii... alcătuiau acele ziduri concentrice pe cari turcii trebuiră să le spargă spre a pătrunde în cetatea europeană.* XENOPOL, I. R. III, 76, cf. BARCIANU. *Greaca ursuză și sanchie..., sîrba haină și dîrjă.* M. I. CARAGIALE, C. 51, cf. CADE. *Grădinile sîrbilor erau aproape pentru cei flămînzi.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 16. *Plutonierul era un băiat tînăr, frumos, un sîrb cu care era prieten.* DAN, U. 147. *Ar rezulta, deci, că regiunea locuită de acești sîrbi se întindea imedial la vest de Romanați.* IORDAN, T. 301, cf. SCRIBAN, D. *Români, unguri, sași, sîrbi și alte națiuni să conlocuiască pașnic laolaltă.* CĂLINESCU, C. O. 195. *Se știe numai ce s-a întîmplat cu sîrbii din Banat.* BLAGA, H. 177. *Sîrbii și grecii mai aveau un rost să se omoare pe aici, dar englezii?* BOGZA, A. Î. 330. *Peste Dunăre, la sîrbi și la bulgari.* PAS, L. II, 74, cf. DL, DM. *Ne așteaptă tot Balcanul..., sîrbii, bulgarii, croații.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 14/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Fecioraș de sîrb.* ȘEZ. III, 65, cf. ALEXICI, L. P. 217. *Slăncuța din Belgrad..., Fată de sîrb bogat.* MAT. FOLK. 114. *A pierdut sîrba zîvelca Și-i arde obrazu ca sfecla.* ib. 442. *Nu sări, fată,-n grădină, Că te iau sîrbii de mînă Și te poartă prin grădină, Să se facă ceapa bună.* PAMFILE, C. Ț. 169, cf. ALR II 6 003/172, 192, 723, 727, 784, 812, 872.

2. Adj. Care aparține Serbiei sau sîrbilor **(1)**; privitor la Serbia sau la sîrbi; originar din Serbia; p. gener. iugoslav; sîrbesc **(2)**. *Scriitorului serb al actului, chiar dacă ar fi știut românește..., i-ar fi lipsit mijlocul de a reprezenta acest sunet.* PHILIPPIDE, P. 19, cf. ȘĂINEANU^2. *Țarii bulgari și sîrbi... au stat și ei de*

pază la acest chivot. IORGA, C. I. III, 8, cf. RESMERIȚĂ, D. *Primul era bulgar, iar celălalt sîrb.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 244. *În limba sîrbă, accentul s-a mutat pe silaba anterioară celei care a fost accentuată în vechime.* GRAUR, I. L. 56. *Învață limbile sîrbă și germană.* IST. LIT. ROM. II, 103. *Sosesc niște fărani sîrbi.* CINEMA, 1968, nr. 6, V. *Au rostit cea mai mare parte a replicilor în limba sîrbă.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 28. ✦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de sîrbi (1) sîrbește (1).

3. S. f. (Adesea art.) Dans popular românesc, cu ritm viu, care se joacă de obicei cu dansatorii prinși în cerc; melodie după care se execută acest dans; (regional) sîrbeasa (v. sîrbesc 1), sîrboaica (v. sîrboaic 3), sîrbsca. *Iar de marșuri mi-e cam scîrbă, Trageți-mă mai bine-o sîrbă.* COȘBUC, P. I, 329, cf. ȘĂINEANU[2]. *Pîn și Popa trage sîrba, Cu creștinii laolaltă!* IOSIF, PATR. 28, cf. TDRG. *Începu numaidecît o sîrbă.* AGÎRBICEANU, A. 118. *Au început apoi și ei o sîrbă domoală... și jocuri multe de doi.* LUNGIANU, C. 37, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vorbeau toți odată și urlau cîntece, cînd nu jucau sîrba în jurul mesei.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 31. *Țigani cu ochi de viezuri... Arcușul fulgerîndu-și pe sîrbele din scripci.* LESNEA, VERS. 3. *Începuț muzica să cînte o sîrbă.* VLASIU, A. P. 361. *Împricinații capătă ticuri nervoase, au nostalgii săltărețede sîrbă și bătută.* TEODOREANU, M. III, 123, cf. SCRIBAN, D. *Din fluier ce să iasă, oricît de bine cîntă, Mai mult ca o bătută în praf și-o sîrbă frîntă?* ARGHEZI, S. P. 95. *Jucau cîteșitrei o sîrbă fanteziștă în jurul mesei.* CĂLINESCU, O. I, 243. *Auzeau muzică de dans. Jaz, valsuri sîrbe și bătute.* STANCU, R. A. II, 224. *Un cerc de tineri se învîrteau într-o sîrbă îndrăcită.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 797. *Ca să se încălzească, sălta în ritmul unei scîrbe pe care o îngîna, abia șoptit.* V. ROM. februarie 1954, 242, cf. DL. *Izbucniră apoi zgomotos sîrbe și hore.* PREDA, R. 237. *Lăutarii își acordară instrumentele și-începură o sîrbă pipărată.* V. ROM. mai 1958, 49, cf. DM. *Printre feciorii care jucau sîrba... se afla și Indreiu Susan.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 44. *Mai șontîc și mai cu scîrbă Fata se învîrte-n sîrbă.* VULPESCU, P. 134, cf. M. D. ENC., DEX. *Și batim piciorul-n loc Și facim sîrba cu foc.* FOLC. MOLD. II, 347. *De trei zile nu mănînc Și pe față nu mă stric, Numai sîrba joc și strig.* id. ib. 460. ◇ (Urmat de determinări care indică variante ale dansului) *Sîrba ardelenească.* VARONE, D., cf. id. JOC. ROM. N. 116. *Sîrba Banatului.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 116. *Sîrba Bucureștiului.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 117. *Sîrba bulgărească.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 117. *Sîrba ca la Gorj.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 40, 117. *Sîrba ca la Mehedinți.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 117. *Sîrba ca la Orăștie.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 118. *Sîrba călușerească.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 117. *Sîrba ciobănească.* id. D., cf. id. J. R. 45. *Sîrba ciaioveancă.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 118. *Sîrba din căruță.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 119. *Sîrba din cimpoi.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 119. *Sîrba dogarilor.* PÎRVESCU, C., cf. VARONE, D., id. JOC. ROM. N. 120. *Sîrba dreaptă.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 120. *Sîrba fetelor.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 120. *Sîrba florăreselor.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 120. *Sîrba fluierată.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 120. *Sîrba garofiței.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 120. *Sîrba horă.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 120. *Sîrba lăutarilor.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 121. *Sîrba lui Barbu Lăutaru.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 121. *Sîrba lui Dinicu.* id. D. *Sîrba lui moș Teacă.* I. CR. I, 155, cf. VARONE, D., id. JOC. ROM. N. 122. *Sîrba marinarilor.* id. J. R. 46. *Sîrba mireselor.* id. D. *Sîrba mîndrulifii.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 123. *Sîrba moșilor.* I. CR. I, 155. *Sîrba nouă.* VARONE, D., cf. id. JOC. ROM. N. 123. *Sîrba pă bătaie.* VARONE, D., cf. id. J. R. 46. *Sîrba fînțarilor.* id. JOC. ROM. N. 125. *Sîrba ursilor.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 125. *Sîrba veseliei.* id. D., cf. JOC. ROM. N. 126. *Sîrba zidarilor.* id. D., cf. id. JOC. ROM. N. 126.

4. S. m. (Impropriu: prin Munt. și prin Olt.) Bulgar. Cf. SCRIBAN, D. I 209, ALRM SN II h 703.

5. S. f. (Regional) Vestă (Covasna). Cf. ALRM SN III h 1 004/192.

6. S. m. și f., adj. (Popular) (Oaie sau rasă de oi) cu coarne mari, crescute în sus sau răsucite în spirală și cu lîna scurtă, de culoare cenușie-roșcată sau neagră. Cf. LIUBA — IANA, M. 111, DIACONU, P. 37, CADE, STOIAN, PĂST. 63, H VII 406, XI 273, com. din BRAN — ZĂRNEȘTI, GHEST. V 67/2, 23, 24, 47, 82, 83, 84, 76/4, 73.

7. S. m. Numele popular al stelei Alcor din constelația Ursa Mare. *Lîngă boul de din cea, e altă stea mică (Alcor); aia-i sîrbul cu boul de ureche.* PAMFILE, CER. 189.

8. S. f. (Regional) Numele unei flori nedefinite mai de aproape (Micloșanii Mari — Cîmpulung). Cf. H IX 306.

— Pl.: *sîrbi, -e.* — Și: (rar) **serb, -ă,** (învechit) **sîrb, -ă** s. m. și f., adj.

— Din scr. **srb.**

SÎRBÁC, -Ă s. m. și f. (Învechit) Sîrb (1). *Un sîrbac au amăgit pe un rusnac.* CANTEMIR, ap. HEM 1 006.

— Pl.: *sîrbaci, -ce.*

— **Sîrb** + suf. *-ac.*

SÎRBĂRÍE s. f. (Prin nord-estul Olt. și prin vestul Munt.). Grădinărie de legume (cultivată de sîrbi 4); (regional) sîrbie (2). Cf. SCRIBAN, D., H IV 86, CIAUȘANU, V. 196, id. GL.

— Pl.: *sîrbării.*

— **Sîrb** + suf. *-ărie.*

SÎRBCĂ s. f. (Învechit, rar) Sîrboaică (2). *Doamna lui Șărban-Vodă, sîrbcă de feliu de la Nicopol* (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. II, 126/12.

— Pl.: *sîrbce.*

— Din scr. **srbka, srpka.**

SÎRBÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** Care aparține Serbiei sau sîrbilor (1); privitor la Serbia sau la sîrbi; originar din Serbia; p. gener. iugoslav; sîrb (2). *Scoțînd Miloș un cuțit de cele mari sîrbești, l-au jungheat* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 94/7. *Doamnă-sa Elena, fiind... fată de despot sîrbesc, cu mîna ei au scris carte la împăratul Suliiman* (începutul sec. XVII). ib. 173/12. *S-au tîmplat nu numai dumisale perire,... și... a cîțiva boieri munteneșți și sîrbești* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 58. *Acele cuvîntări... să vor da fieșcare lună aici, în București, sîrbescului sovetnic* (a. 1836). DOC. EC. 618, cf. DDRF. *Despre acest Ioancu se spune în legile sîrbești ale lui Ștefan Dușan.* XENOPOL, I. R. III, 64, cf. BARCIANU. *Anca e de mult făgăduită Craiului sîrbesc.* DAVILA, V. V. 119, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Mănăstirile ce se dureză în acest veac sînt imitate după cele sîrbești.* IORGA, C. I. I, 110. *Se juca la fereastră lipind un ban sîrbesc pe florile de gheață.* BASSARABESCU, V. 151. *Intrau lăptarii în oraș, în faetoane sîrbești, trase de cai mici.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 350, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Dorobanți... comandați de căpitani cu nume românești sau sîrbești.* STOICESCU, C. S. 119. *Zona influenței sîrbești recente.* L. ROM. 1967, 255, cf. M. D. ENC., DEX. *Părinte, popă sîrbesc, Venii să mă spovedesc.* RETEGANUL, TR. 117. *Acel sat mare sîrbesc.* MAT. FOLK. 133, cf. FOLC. MOLD. I, 80. ◇ *Cartofi sîrbești* = specie de cartofi făinoși. ALRM SN III h 916/848. *Porc sîrbesc* = porc de culoare albă, cu urechi groase, corpul lung și picioarele lungi. Cf. H XI 6. *Lînă sîrbească* = lînă subțire de culoare roșietică. Cf. DAMÉ, T. 67, ȘĂINEANU, D. U.

2. (Învechit) Slavon (2). *O scoase den cartea sîrbească pre limba rumânească,* ap. CORESI, EV. 6. *Den acestea toate nu-s multe care n-au ieșit în limbă rumânească den ceale cărți sîrbești.* PO 4/2. *Și știindu carte sîrbească Elena, doamnă-sa, au scris la împăratul cu mare jalobă.* URECHE, L. 147. *Noi n-am socotit numai pre izvod, ce... și sîrbești și lătinești carele au fost izvodite de cărtulari mari.* N. TEST. (1648), V[r]/18. *Au scris o carte sîrbească la împăratul turcescu.* NEGULCE, L.

13. *Mai sînt și alte feliuri de cuvinte slovenești, ce... s-au băgat la limba noastră cu prilejul priimirii slovelor sîrbești.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Ar fi avut un hrisov sîrbesc cărele i s-ar fi luat de cazacii care l-au jăfuit* (a. 1813). BUL. COM. IST. III, 111, cf. LB. *Matei Basarab să pomenește cu cinste pentru desrobirea limbii românești de cea sîrbească și traducerea cărților pe românie.* CR (1829), 256¹/1. *Tălmăciturile de pe sîrbeștile hrisoave în limba moldovenească... trebuie să fie lucrate de buni tălmaci.* AR (1831), 491¹/20.

3. (Substantivat, f. art.; regional) Sîrbă, v. sîrb **(3)**. Cf. DL. *Toți nuntașii se prind la joc... cam cu următoarele jocuri...: săltata, sănătoriță, sîrbească.* SEVASTOS, N. 282. *Cîntece... vechi împămîntenite, precum str. beasca, corăbiasca.* MARIAN, NA. 249, cf. PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D., BL VII, 130, H II 82, 100, X 133, 277.

— Pl.: *sîrbești.* — Și: (învechit) **sîrbése, -eăscă** adj.

— **Sîrb** + suf. *-esc.*

SÎRBÉȘTE adv. **1.** Ca sîrbii **(1)**, în felul sîrbilor; în limba sîrbă. Cf. ANON. CAR. *Greceaște așa să chiamă, sîrbește izbrai, iar rumâneaște, mare ales.* ALEXANDRIA (1794), 13/14, cf. GCR II, 166/21. *Era noroc că vorbeam rumânește și sîrbește.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 250. *Vorbește sîrbește și ungurește, iar acum învață latinește.* SLAVICI, O. I, 87, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vorbim mai mult rumânește decît sîrbește.* GALACTION, O. 178, cf. SCRIBAN, D. *Știu bulgărește și sîrbește.* TUDORAN, P. 78, cf. DL, DM. *Asudat tot, numai în cămașă, juca sîrbește, pe pavajul curții.* BARBU, G. 41, cf M. D. ENC., DEX. *Să joc sîrbește, Să bat din pinteni căzărește.* FOLC. MOLD. I, 310, cf. ZANNE, P. VI, 311. ✦ (Substantivat) Limba vorbită de sîrbi **(1)**; sîrbă, v. sîrb **(2)**. *Este la noi un dascăl de sîrbește.* SADOVEANU, O. XIII, 349.

2. (Învechit) Slavonește. *Grăiașle... rumânilor sîrbește de nu înțeleg.* CORESI, ap. GCR I, 24/39. *Cărți ale lui Moisi... carele sînt... scoase den limba jidovească pre greceaște, de la greci, sîrbește.* PO 2/4.

— **Sîrb** + suf. *-ește.*

SÎRBÍE s. f. **1.** (Învechit) Limba slavonă (v. slavon **2**); p. ext. text scris în limba slavonă. *Popii cari nu să nevoescu cu rumânie, ce tot cu sîrbie* (a. 1675). GCR I, 220/25, cf. DOSOFTEI, în BV I, 230, BUL. COM. IST. III, 111, ROSETTI—CAZACU, I. L. R. I, 130, SFC III, 167.

2. (Regional) Grădină de legume (cultivată de sîrbi **4**); (regional) sîrbărie. Cf. SCRIBAN, D.

3. Loc în care trăiesc sîrbi **(4)**. *Oamenii din sîrbie o ajutaseră să-și îngroape bărbatul.* STANCU, D. 6.

— Pl.: *sîrbii.*

— **Sîrb** + suf. *-ie.*

SÎRBÍSM s. n. Cuvînt sau expresie împrumutate din limba sîrbă (și neasimilate). *De cele mai multe ori ne lipsește orice indiciu de ordin formal spre a deosebi bulgărismele de sîrbisme.* PUȘCARIU L. R. I, 292. *Sîrbismele și șvăbismele din Banat nu împiedecau înțelegerea cu românii din alte părți.* id. ib. 410, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sîrbisme.*

— **Sîrb** + suf. *-ism.*

SÎRBOÁICĂ s. f. **1.** Femeie care face parte din populația de bază a Serbiei sau care este originară de acolo; p. gener. iugoslavă. *Fiind doamna lui sîrboaică..., au scris... la viziru cu rugăminte.* NECULCE, L. 13, cf. DDRF. *Fiind sîrboaică, scrie din cetatea Ciceului pentru bărbatul ei o scrisoare.* XENOPOL, I. R. IV, 262. *În veacul al XIV-lea, bulgarce, sîrboaice... făceau parte din familia domnească a muntenilor.* IORGA, C. I. I, 109, cf. PASCU, S. 109, RESMERIȚĂ, D., CADE. *S-a întîlnit pe drum cu o sîrboaică bătrînă.* GALACTION, O. 183. *Frate-meu... se plimbă prin aric cu sîrboaica lui de mînă.* STANCU, M. I. 59, cf. id. D. 454, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Regional; art.) Sîrbă, v. sîrb **(3)**. Cf. PAMFILE, J. II, 33.

2. (Impropriu: prin Munt. și prin Olt.) Bulgăroaică; (învechit, rar) sîrbcă. ALRM SN II h 704.

— Pl.: *sîrboaice.* — Și: (învechit) **sîrboáică** s. f.

— **Sîrb** + suf. *-oaică.*

SÎRBOCROÁTĂ adj. (În sintagma) *Limba sîrbocroată* (și substantivat, f.) = limbă vorbită de sîrbi și de croați. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-cro-a-.*

— **Sîrb** + **croat.**

SÎRBOTÉI s. m. (Peiorativ) Sîrb **(1)**. Cf. PASCU, S. 312. *N-asudase sîrboteii dă pomană; pasă-mi-te, dase veneticu dă urma mahmudelelor.* KLOPȘTOCK, F. 193.

— Pl.: *sîrboței.*

— **Sîrb** + suf. *-oi.*

SÎRBSCA s. f. art. (Regional) Sîrbă, v. sîrb **(3)**. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10.

— Pl.: ?

— Din ser. **srbska, srpska.**

SÎRBULÍȚĂ s. f. Diminutiv a lui sîrbă, v. sîrb **(3)**. *Și-am încins o sîrbuliță, de scăpărau scînteî.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *sîrbulițe.*

— **Sîrbă** + suf. *-uliță.*

SÎRCĂ s. f. v. **țarcă.**

SÎRDÁR subst. (Bot.; regional) Iederă (*Hedera helix*). Cf. BORZA, D. 81.

— Etimologia necunoscută.

SÎRDILICHE subst. (Regional) Lapte acru (Agrișteu — Tîrgu Mureș). Cf. VICIU, S. GL.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SÎRFÁRIU s. m. v. **sfîrnar.**

SÎRG s. n. (Învechit și popular) **1.** (În loc. adv.) **Cu** (sau **de**, ori **în**, sau, învechit, **în de**) **sîrg** = în grabă; cu repeziciune; imediat; p. ext. curînd. *Pără la curundu (de sîrgu H, în de sîrg D) aleargă cuvîntul lui* PSALT. 305. *Și cumpliră-se în deșertu dzilele lor și anii lor cu deșertu (sîrgu C).* IAB. 158. *Ce iaste mai iușor și mai cu sîrg a face de acesla sau a zice scoală și îmblă.* CORESI, EV. 247. *De sîrg zmulsă cuțitul și lovi pre Lie locma într-ănimă.* VARLAAM, C. 375. *Așa s-au adaos și Moldova mai apoi de la alte țări s-au descălecat și s-au lățit de sîrg și fără de zăbavă.* URECHE, ap. GCR I, 69/2. *Și de sîrg învață de-i strînseră pre toți de i-au ars împrejurul capului de le-au pîrjolit părul* (a. 1650). GCR I, 234/25. *Mișelul cînd strigă Domnul de sîrg îl aude.* DOSOFTEI, PS. 112/1. *Atunci de sîrg îl văzură niște oameni.* FL. D. (1680), 36ᵛ/14. *Mearseră de sîrg la Ierusalim.* BIBLIA (1688), 338¹/54. *Bucuria de sîrgu să întoarce în scîrbă și scîrba în bucurie.* N. COSTIN. L. 37. *S-au îngrozit și de sîrgu au ieșit de supt cort afară.* NECULCE, L. 48. *Au trecut Prutul toată oastea în ceasla parte și au luat în gios cum mai de sîrgu să ajungă.* id. ib. 233. *Corbul crucea-i poartă... cu dînsa pre pizmași... De sîrg, fără veste pre loți să-i răstoarne* (a.1701). BV I 414. *Cu mare sîrgă voi merge ca să vestesc lui Numa că marșienii sînt cei mai cinstiți.* BELDIMAN, N. P. II, 183/1. *De sîrg el se gătea ca să pornească împotriva nobililor.* BĂLCESCU, M. V. 491. *Și pre birbănței afară Îi dăm iute și de sîrg.* NEGRUZZI, S. III, 30. *Judecă multe și-n sîrg și nimic nu cutează.* COȘBUC, AE. 220. *Strîns la piept în scutec ține Un copil; și-n sîrg ca vine, Vine-n goană.* id. P. I, 221, cf. CADE. *Să-ți ridici în sîrg nevasta și copiii... și să fugi spre munți.* GALACTION, O. 52. *Un crainic Trimis să-mprăștie o veste și-n sîrg să plece înapoi.* VOICULESCU, POEZII, I, 86. *Silind-o să lepede cît mai de sîrg tablaua cu mere pe masă.* SADOVEANU, O. XVII, 380, cf. SCRIBAN, D. *Trecu deci Dîmbovița de sîrg, pe podișca îngustă.* C. PETRESCU, A. R. 6, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Lucrează cu sîrg, pune umărul la greu.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 950. *Cît Bogdan îl auzea, De sîrg mi se repezea.* ALECSANDRI, P. P. 176. *De-ar fi curte durată pe temelie de piatră, Ea de sîrg se risipește îndată.* SEVASTOS, N. 387.

2. (De obicei în locuțiuni construite cu prep. „cu") Sîrguință. Cf. LB, LM, BARCIANU, ALEXI, W. *Sînt atîția oameni de cultură... cari ar putea să lupte cu sîrg la îndepărtarea lipsurilor ce ne copleșesc.* în PLR II, 357. *Finul aruncat năvalnic din brațele flăcăilor, care dădeau zor, doar l-or copleși, aruncînd cu sîrg din vîrfurile lungi mormanele de fîn.* MIRONESCU, S. 71. *Nu mai trebuie decît sîrg.* ALAS 29 XII, 1936, 3/5. *El învață cu sîrg și ajunse să stăpînească procesul de producție.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 4/2. *Dorind cu sîrg să-și facă datoria cît mai bine.* V. ROM. februarie 1956, 56. *Se sfiau să-i spună fiecare păs, deși îi îndeplineau poruncile cu sîrg.* TUDORAN, P. 110. *Munceau de dimineață pînă seara cu sîrg.* id. ib. 128. *S-a apucat... să mănînce mai cu sîrg, pentru că pînă atunci ciugulise numai.* V. ROM. octombrie 1964, 30, cf. COMAN, GL. ✧ Fig. *Iată, prin neguri cu sîrg străbătînd O rază solie coboară.* GOGA, POEZII, 37. *Ani de zile vîntul își făcuse treaba cu sîrg.* TUDORAN, P. 76.

— Și: (învechit) **sîrgă** s. f., **sirg** s. n.

— Din magh. **szorog.**

SÎRGĂ s. f. v. **sîrg.**

SÎRGHÍE s. f. (Prin Munt.) **1.** Tarabă **(1).** *Cu cine ai furat lemnele?... Și unde le-ai dus? — Unde să le duc? Le-am vîndut la sîrghie.* DUNĂREANU, N. 32. *Sîrghii încărcate cu pastramă.* ȘĂINEANU, D. U., cf. DL, DM, DEX.

2. Teasc făcut din două sau mai multe scînduri late între care se pune pastrama la presat. SCRIBAN, D.

— Pl.: *sîrghii.* — Și: **sarghie** s.f. SCRIBAN, D.

— Din tc. **sergi.** Cf. bg. сергия.

SÎRGUÍ vb. IV. **1.** Intranz. și refl. (Învechit) A se grăbi; a se zori. *Sîrguiră și uitară lucrul lui, nu rebdară sfatul lui.* PSALT. HUR. 90^{v}/12, cf. 59^{v}/6. *Mulțiră-se neputințele lor și după aceea încurundară-se (sîrguiră* H, D). PSALT. 21. *Pleacă către mere ureachiia ta, sîrguiaște* (stăjăște C, pripeaște C^{2}) *și ia-me.* ib. 51. *Biruitoare, ajută m[i]l[o]stivindu-te pre noi, sîrguiaște-le că perim de mulțimea păcatelor.* PARACLIS (1639), 244. *Deschise de sîrg ușea casei... și alergînd amîndoi, mai sîrgui tatăl featelor și cîtu-l văzu așea-l cunoscu cine iaste.* VARLAAM, C. 389. *Să sîrguiască să vie să-i lovească fără veste.* URECHE, LET. I, 193/22. *De va fura neștine vreun lucru ceva și de va sîrgui să-l întoarcă a cui au fost... să fie iertat.* PRAV. 37. *Ieremie, sîrguiaște de ieși mai curînd afar[ă]* (a. 1650). GCR I, 147/23. *Cum au putut mai tare au sîrguit.* M. COSTIN, ap. GÎDEI 24. *Împlîndu-să-mpăratul Theodosie de bucurie, sîrgui de sosi.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 77^{v}/2. *Sîrgui și alergă și spuse bărbatului ei.* BIBLIA (1688), 184^{2}/10. *Au și răpezit la Ion Vodă să sîrguiască, să vie mai de sîrgu cu oastea.* N. COSTIN, L. 524. *Iar peste noapte au fugit turcii de-u apucat la pod de-u sîrguit de-au trecut împăratul și curtea lui.* NECULCE, L. 141. *Orînduitul zapciu să se sîrguiască a lua fără de zăbavă anaforaua* (a. 1780). GCR II, 125/17, cf. KLEIN, D. 96, DDRF, CADE, SCRIBAN, D. ✧ Tranz. fact. *Și mai vîrtos giudeful să-l sîrguiască* (să-l grăbească MUNT.) *să o mărite.* PRAV. 171. *Sîrguiți Amnan pentru ca să facem cuvîntul Estherii.* BIBLIA (1688), 359^{2}/4. *Zlotașii nu vîndè că nu-i sîrguiè cu istovul banilor.* NECULCE, L. 299.

2. Refl. și intranz. (Învechit și popular) A se sili **(2).** *Să ne sîrguim să lucrăm cu osîrdie.* CORESI, EV. 320, cf. 416. *Sîrguiră de prinseră porțile a toturor cetăților.* MOXA, 339/9. *Au sîrguit de au strîns oaste mai multă și au mărs la Pătru Vodă* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 217/28. *S-au sîrguit în tot fealiul de au dat în limba rumînească... cîteva slujbe ale besearicii.* MINEIUL (1776), [prefață] 3^{r}/32. *Care obiceiuri cu cuvînt că sînt din vechime să sîrguia spre a avea întărire* (a. 1780). GCR II, 124/22. *Ceilalți... să lucre... pămîntul și așa să se poată sîrgui pentru binele deobște.* BUCAVNA, 96^{v}/2. *Numai întru aceea se sîrguia ca să-și lăfească domniile.* ȘINCAI, ap. BLAGA, G. 175. *Craiul este domn bun... și să sîrguiaște să îndrepteze pricinile* (a. 1799). GCR II, 169/23, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *S-au sîrguit a le aduna toate aceastea și a le pune în orînduială.* PRAVILA (1814), V/17. *Sîrguitu-s-au Măria Sa de au pus la bună orînduială judecătorii țării.* DIONISIE, C. 166. *Să ne sîrguim a aduce spre fericire pe noroadele acealea.* BELDIMAN, N. P. I, 185/5. *Depărtîndu-te dă orice hatîr... te vei sîrgui spre folosul vistieriei.* (a. 1819). DOC. EC. 220. *Iată dar mult m-am sîrguit.* ZILOT, CRON. 332. *Trebuie să ne sîrguim, căci toată norocirea și toată slava cea adevărată a unui bun patriot aceasta este.* GOLESCU, Î. 71. *A treia datorie a căsniciei este a se îngriji și a se sîrgui părinții cu creșterea copiilor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 45/31. *În cursul liniștei domnitoare, guvernul se sîrguiește a se folosi de pacinica epohă de acuma.* AR (1831), 549^{1}/21. *Să sîrguiește ziua și noaptea nu pentru fericirea sa, ci pentru a acelora care sînt încredințate... părinteștii ei îngrijiri.* MARCOVICI, D. 98/9. *Te vei sîrgui a te face și înțeleaptă.* DRĂGHICI, R. 48/16. *Redacția se va sîrgui ca Alăuta să răsune producturile duhului cele mai nouă* (a. 1838). PLR I, 52. *M-am sîrguit a urma sistemei care cere ca poezia... să răsune prin ziceri elegante și armonioase.* ASACHI, S. L. I, 41, cf. VALIAN, V. *Să hotărască drept ei mult s-au sîrguit.* DONICI, F. I, 30/2. *Tocmai întru aceaia vreame se sîrguia a dobîndi inima aleasei sale mirease.* FM (1841), 143^{2}/19. *Din toate puterile sîrguindu-se a-și căpăta deputați favorabili.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 204. *Sîrguindu-să a-i da toată slobozenia pe cît va fi priimitor.* REGUL. ORG. 153/25. *Bolnavii nu izbutesc și din pricina medicului cînd acesta nu se sîrguiește... să le descopere boala.* FĂTU, D. 143/21. *Mă voi sîrgui să mă pocăiesc.* NEGRUZZI, S. I, 211. *Convenția... mă voi sîrgui a vi-o procura din vreo librărie de la Iași* (a. 1872). URICARIUL, XIII, 341. *Avînd un fiu pe scaun, ca sîrgui să-i agonisească și celuilalt domnia vecină a Moldovei.* ODOBESCU, S. I, 159, cf. CADE. *Brațele părintești sîrguiește-a le deschide mie.* STĂNOIU, C. I. 146, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Ne sîrguim să lucrăm s-avem ce ni trebă.* ALR II 3 708/95. *Îi dădu de grijă ca să se sîrguiască și să caute de împărătească.* SBIERA, P. 108.

— Prez. ind.: *sîrguiesc.* — Și: (învechit) **sîrgui** vb. IV.

— **Sîrg** + suf. *-ui.*

SÎRGUIÁLĂ s. f. (Învechit) Faptul de a se sîrgui.

1. Grabă; zor. Cf. sîrgui **(1).** *Mihai-Vodă, nemic zăbovind, s-au pornit după Irimia-Vodă, cu mare sîrguială.* N. COSTIN, L. 594, cf. CADE.

2. Silință **(2).** Cf. sîrgui **(2).** *S-au mîniiut ei prin sîrguiala Esthirei.* ANTIM, O. 306. *Cei mai mari judecători îndii să citească cu sîrguială cartea de judecată.* PRAV. COND. (1780), 52.

— Pl.: *sîrguieli.*

— **Sîrgui** + suf. *-eală.*

SÎRGUINCIÓS, -OÁSĂ adj. (Despre oameni) Care depune eforturi deosebite într-o acțiune; care muncește cu toată seriozitatea; activ, harnic, muncitor **(2)**, silitor **(II 1)**, sîrguitor, vrednic, zelos, (livresc) laborios, (rar) lucrător, spornic, străduitor, (învechit) diligent, (regional) porav **(2)**, sîrnic^{3}. V. neobosit **(2)**, neostenit **(2)**, rîvnaci, rîvnitor **(2)**, robaci. Cf. LB. *Am văzut un norod harnic, sîrguincios, cu dorința de a face bine.* CR (1830), 8^{1}/3, cf. DDRF, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. *Cu încăpățînare de școlar sîrguincios... așternu cu scris mărunt... a douăsprezecea variantă a aceloraș trei rînduri.* C. PETRESCU, O. P. I, 257, cf. id. A. R. 150, DL, DM. *Scoase cărticica lui scrisă... de un caligraf sîrguincios.* BARBU, PRINC. 55. *Elev sîrguincios.* ABC SĂN. 329. *Aceasta ar fi zestrea pe care sîrguincioșii cineamatori și-au adunat-o prin munca... lor.* CINEMA, 1968, nr. 5, XV. *Sîrguincios din cale-afară și desăvîrșindu-și de pe acum cunoscuta lui caligrafie de zile*

mari, e numit repede copist. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 4/4, cf. M. D. ENC., DEX. *Sărăcia lui nu venea de acolo că doară n-ar fi fost sîrguincios.* SBIERA, P. 187. ◇ (Adverbial) *Schimonahul îl văzu și-i veni sîrguincios întru întîmpinare.* SADOVEANU, O. IX, 188. *Ferdic trăgea sîrguincios la han.* STANCU, Ș. 230. *Plutașul își făcea îndatoririle sîrguincios.* TUDORAN, P. 246. *Lazăr cioplea sîrguincios.* T. POPOVICI, SE. 346. *Despica sîrguincios carnea rumenă.* BARBU, G. 36. *Întreprinde călătorii ... notîndu-și sîrguincios impresiile.* IST. LIT. ROM. II, 541. *Nu uită să repete sîrguincios argumente banale.* CINEMA, 1968, nr. 7, XI. *În sălile muzeului, cîțiva tineri și chiar un copil ... își luau sîrguincios note.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 21/2. ✦ (Despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care necesită eforturi deosebite; care dovedește insistență, seriozitate; asiduu, insistent, perseverent, silitor **(II 1)**, sîrguitor, susținut, tenace **(2)**, zelos. *O muncă sîrguincioasă.* DSR.

— Pronunțat: *-gu-in-.* — Pl.: *sîrguincioși, -oase.*

— **Sîrguință** + suf. *-ios.*

SÎRGUÍNȚĂ s. f. Înclinație deosebită de a munci cu plăcere și cu seriozitate; dragoste de muncă, hărnicie, străduință, vrednicie, (învechit) activitate, diligență; muncă **(3)** susținută, insistentă într-un domeniu de activitate, la învățătură etc., asiduitate, insistență, perseverență, sforțare **(1)**, silință **(2)**, stăruință, străduință, (popular) osîrdie; p. ext. însuflețire în muncă, ardoare, (învechit) nepreget, nepregetare, osîrdie, protimie; rîvnă **(2)**, străduință, zel, (învechit și popular) sîrg **(2)**. *Vreau ... a pune toată sîrguința să învățiu acestea.* BUCAVNA, 26/26. *Datori să fie boierii epitropi a avea toată privigherea și sîrguința spre a se păzi... rînduiala* (a. 1799). URICARIUL, I, 102. *Se da în shoale regulele ceale gramaticești și mai cu sîrguință și mai mulți le învață.* MAIOR, IST. 241/7, cf. KLEIN, D. 96, BUDAI-DELEANU, LEX. *După sîrguința ce în tot chipul facem, nădăjduim că vom săvîrși întocmirea* (a. 1818). DOC. EC. 192, cf. LB. *Vedem din istorie că a stătut mai mulți... doctori, care cu sîrguința lor au înaintat știința.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 97/18. *O asemenea gătire s-au făcut cu cea mai mare sîrguință.* CR (1829), 9[1]/1. *Să cuvine cu îndoite pasuri și sîrguințe a ne porni spre cîștigare în partea celor întîrziate* (a. 1829). PLR I, 29. *Cu sîrguință am urmat pasurile lucrurilor... celor mari.* CR (1831), 114[2]/16. *Va priveghea cu sîrguință lîngă patul lui.* MARCOVICI, D. 160/20. *Nu este de crezut că avînd statornică sîrguință pot să alcătuiesc ... un catc?* DRĂGHICI, R. 147/25. *Sîrguință și-osteneală Pre om nu dau de sminteală.* ASACHI, F. 30/1. *Se nimicesc prin această fărădelege sîrguința, virtutea.* VASICI, M. II, 38/19. *Străduanie, sîrguință și păstrare la noi nu c.* FM (1842), 4[1]/1. *Cu toate sîrguințele mele îmi fuse peste putință a mă întrema pe deplin.* BREZOIANU, Î. 14/21. *Nu te îndoiești de sîrguința mea.* NEGRUZZI, S. I, 63, cf. DDRF. *Ne vom da sîrguința să luăm totul de la izvor* (a. 1892). PLR I, 404. *Sîrguința omenirii le ridică iarăși din dărîmăturile lor.* XENOPOL, I. R. II, 31. *Marea sîrguință evlavioasă a călugărilor ce urmează datinele grecești.* IORGA, C. I. III, 29. *Nu încela să-i tot laude frumusețea, ... sîrguința.* M. I. CARARGIALE, C. 143. *Își pregătește tot cu vechea sîrguință expoziția de la București.* TEODOREANU, C. B. 219. *Plin de sîrguință Spre voi mă-ndrept acum.* VOICULESCU, POEZII, II, 21, cf. SCRIBAN, D. *Eram în primul an de politehnică și sîrguința mea făgăduia părinților meu ... o carieră strălucită.* ARGHEZI, S. XV, 7. *Să nu creadă cineva că ... depune doar mai multă sîrguință decît alții.* CĂLINESCU, C. O. 66. *În această sîrguință ... se exprimă ceva din deprinderile vechii semințiii de magistrați din care se trăgea Malherbe.* VIANU, L. U. 164. *Se lucrează cu tragere de inimă, cu o stăruitoare sîrguință.* BOGZA, A. Î. 234. *Trăsese la pompă cu toată sîrguința.* TUDORAN, P. 172, cf. DL. *Învăț cu sîrguință să nu vă fac de rușine.* PREDA, I. 120. *Avea încă niște ... mîini nemuncite, îngrijite cu sîrguință.* BARBU, G. 373. *Micu... a citit cu sîrguință în biblioteca călugărilor.* IST. LIT. ROM. II, 38. *Aduce un cald elogiu muncii rodnice, sîrguinței și hărniciei.* ib. 90. *Pierise, cu toate îngrijirile pe care cu sîrguință i le-a dat.* G. BARBU, A. V. 99, cf. M. D. ENC., DEX, DSR. *Începu să se pregătească cu sîrguință ca orișice mumă.* POPESCU, B. II, 6. ✦ (Învechit) Putere **(I 1)**. *Cu toată sîrguința mulțămim înțelepciunilor dumneavoastră* (a. 1637). IORGA, S. N. 69.

— Pl.: (rar) *sîrguințe.* — Și: (învechit) **sîrguință** s. f.

— **Sîrgui** + suf. *-ință.*

SÎRGUITÓR, -OÁRE adj. (Despre oameni) Care depune eforturi deosebite într-o acțiune; care muncește cu toată seriozitatea; activ, harnic, muncitor **(2)**, silitor **(II 1)**, sîrguincios, vrednic, zelos, (livresc) laborios, (rar) lucrător, spornic, străduitor, (învechit) diligent, (regional) porav **(2)**, sîrnic[3]. V. neobosit **(2)**, neostenit **(2)**, rîvnaci, rîvnitor **(2)**, robaci. *Iasle foarte sîrguitoare ca o apă reapede* (a. 1643). CUV. D. BĂTR. I, 249/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Pe carele am aflat unul sîngur sîrguitoriu a o aduce la lumină* [cartea]. PRAVILA (1814), I/8. *Fiți bărbați, sîrguitori și bucuroși întru lucrarea voastră.* PETROVICI, P. 2/15. *Te vei arăta sîrguitor întru bună și plăcută slujbă* (a. 1819). DOC. EC. 220. *Pe alocuri cîmpurile se acoperise de tînără verdeață ... iar ogoarele de sîrguitorii lucrători ai pămîntului.* AR (1831), 457[1]/26. *Omul sîrguitor nu-și poate închipui rău mai mare în lume decît vremea petrecută fără lucru.* FM (1838), 56/2, cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W. *Andrei fusese sîrguitor la învățătură.* ARDELEANU, D. 104. *Unii mai sîrguitori au cărat pînă noaptea... ce au putut mîntui din flăcări.* REBREANU, R. II, 161. *A fost în acest timp un student cuminte, sîrguitor și rînduit.* SADOVEANU, O. XIX, 419, cf. SCRIBAN, D. *Va trebui ... să găsim... un alt administrator, mai sîrguitor.* VINEA, L. I, 254, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Gîndul declamă sîngur, sîrguitor și simplu Așa cum plouă.* PHILIPPIDE, S. 77. ◇ Compus: (Învechit) **împreună-sîrguitor** sau **împreună-sîrguitor** = părtaș **(3)**; complice. *Și Înalta Poartă... să trimiță sol... și să fie împreună-sîrguitoare la această alegere.* VĂCĂRESCUL, IST. 278. *Gazdele de tîlhari și cei împreună-sîrguitori și povățuitorii lor să cearte de către judecală.* PRAVILA (1814), 173/15. *Cel ce va găsi hîrtie scrisă cu ocară..., și nu o va rumpe ... socotindu-se ca împreună-sîrguitoriu spre defăimarea celui de aproape.* ib. 175/24. *Împreună-sîrguitoriu cu acesta și împotrivitoriu iaste Telematie.* BELDIMAN, N. P. II, 49/25. ◇ (Adverbial) *Lipea sîrguitor afișe roșii, de mărimea copertei cărților.* VORNIC, P. 76. *A muncit sîrguitor și pasionat la opera sa de popularizator al cunoștințelor medicale.* G. BARBU, A. V. 274. ◇ (Prin lărgirea sensului) *De ari vrea săracii ureachi deschise să asculte, cît sînt de cu inima sîrguitoare spre a strînge și ascunde.* N. COSTIN, ap. GCR II, 12/24. ✦ (Despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care necesită eforturi deosebite; care dovedește insistență, seriozitate; asiduu, perseverent, silitor **(II 1)**, sîrguincios, susținut, tenace **(2)**, zelos. *Cineva să-și îndemîneze regulile cetirii prin sîrguitoare iscusiri.* CARTE TREB. II, 104/8. *Critica este sîrguitoare și exercită un veșnic control.* în PLR II, 72. *Munca cinstită, sîrguitoare stă la baza dezvoltării și înfloririi gospodăriilor.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2541. *Căutarea sîrguitoare a tuturor locurilor comune ... se adună într-o carte indiscutabilă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 19/2.

— Pl.: *sîrguitori, -oare.*

— **Sîrgui** + suf. *-tor.*

SÎRJIȚĂ s. f. (Învechit și regional) Sîrjoacă. *300 mîrțe de sîrjiță* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 209/11, cf.

BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², DHLR II, 530, RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D.
— Pl.: ?
— Din scr. **surżica**.

SÎRJOÁCĂ s. f. (Învechit şi regional) Amestec de boabe de grîu cu boabe de secară; p. ext. lan de grîu în care creşte şi secară; (învechit şi regional) îndoitură, sîrjiţă. *În Moldova... se vede grîul amestecal cu săcară, care amestecătură se numeşte sîrjoacă.* I. IONESCU, C. 181/23. *Îndoitură sau serjoacă, grîul amestecal cu secară* (a. 1847). URICARIUL, X, 403. *Grîul cel mai mult din această plasă este amestecal cu secara, este aceia ce numesc ... românii de dincolo de Milcov, sîrjoaca.* I. IONESCU, M. 335, cf. CIHAC, II, 326, DDRF, TDRG. *Plugarului român nu-i place faptul că această grînă* [secara] *răsare „ca din pămînt" în lanul de grîu şi astfel îl amestecă... îl face îndoitură sau serjoană, aducînd după seceriş şi treier un preţ mai scăzut pentru grîu.* PAMFILE, A. R. 112, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DSR.
— Şi: (regional) **serjoácă, serjoánă** s. f.
— Din rus. **суржик**.

SÎRLÁI s. m. v. **şerlai**.

SÎRLĂ s. f. v. **sîhlă**.

SÎRMÁCI s. m. (Învechit) Trîmbiţaş. *Un surmaci şi un fluieraş* (a. 1776). ŞIO II$_1$, 331. *În mijlocul tuiurilor... răsunînd în trîmbiţele domneşti, cu sirmacul povodnicilor trec pe dinaintea domnului închinîndu-se.* GHEORGACHI, LET. III, 309/16, cf. 317/8. *Vel-căpitan de cazaci cu steagul i sirmaciul şi toboşul său* (a. 1784). ŞIO II$_1$, 331. *Marele căpitan de lefegii cu zapciii, buciucul, toboşarul şi sărmaciul său.* FILIMON, O. I, 302, cf. ZEITSCHRIFT XIX, 398, DOC. EC. I 054, CADE.
— Pl.: *sîrmaci*. — Şi: **sărmáci, surmáci** s. m.
— Cf. tc. s u r n a c ı, z u r n a c ı.

SÎRMAIÁ s. f. v. **sermaia**.

SÎRMÁN, -Ă adj., s. m. şi f. v. **săruman**.

SÎRMÁR s. m. Muncitor specializat în fabricarea sîrmei **(2)** sau în confecţionarea obiectelor de sîrmă. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, NOM. PROF. 24, SCRIBAN, D.
— Pl.: *sîrmari*.
— **Sîrmă** + suf. *-ar*.

SÎRMĂ s. f. **1.** (Învechit şi popular) Fir de aur sau de argint. *2 poale de sîrmă la icoane şi cu 50 de canafi* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 197/1. *Este de mătase şi cusut cu sîrmă de aur.* NEAGOE, ÎNV. 23/1. *Caftan cu sîrmă ţesut, pavăză cu pietre scumpe împodobită.* M. COSTIN, O. 296. *După ieniceri mergea solacii cu arce, ce poartă cance în cap, cu sîrmă cusute.* N. COSTIN, L. 500. *Era plină ograda de ghenărari şi de oficeri tot împodobiţi în haine de sîrme.* NECULCE, L. 274, cf. ANON. CAR. *Se împluse Ţarigradul de hainele lor şi de cusuturile ceale cu sîrmă* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 363/29. *Şi-am dat la cumnată-me o cămeşă femeiască de 6 bucăţi de şărmă, să o de la cusătoare în Eş* (a. 1728). BUL. COM. IST. IV, 63. *1 năframă cu sărmă s-au dat Mitropolitului* (a. 1738). ib. 72. *Ş-au scos inelul de aur din deagetul lui şi măhrama cea împodobită cu sîrmă şi i le deade doamnii lui* (a. 1760). GCR II, 68/31, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. *Feţele coseau... cu fir, cu sîrmă şi cu fluturi.* GHICA, C. E. II$_2$ 576. *Viziţiii lui vodă preîmblau... armăsarii îmbrăcaţi cu ciolfare cusute cu sîrmă de aur.* FILIMON, O. I, 109, cf. DDRF, BARCIANU. *Două codiţe castanii deschis... legate la un loc cu un fir de sîrmă de argint.* IORGA, C. I. I, 88, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Lănţuguri de sîrmă.* BARBU, PRINC. 102, cf. DEX, BALADE, II, 186. ✧ F i g. *Închizînd ochii şi lăsîndu-se mîngîiaţi de sîrmele de aur pe care le strecura soarele prin crengi.* SADOVEANU, O. XIII, 276. ✧ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Se face la spiţărie în apă tare şi cu argint curat sîrmă.* PISCUPESCU, O. 319/16. *Mijlocul îl avea încins cu un colan ţesut în fir sîrmă.* FILIMON, O. I, 228. ✦ (Învechit şi regional) Filigran. *Între multele odoară se afla 15 foarte mari brileanturi puse pe sîrmă de aur.* AR (1829), 180²/10. *Acum îl vedeam în fotografia veche... încadrată în ramă de sîrmă galbenă.* CAMIL PETRESCU, P. 93, cf. RESMERIŢĂ, D., DSR. ✧ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Au mai hărăzit la biserică... şi o sfîntă cruce frumoasă, ferecată cu argintu sărmă şi poleită cu aur* (a. 1810). IORGA, S. D. XIII, 63. ✦ (Regional) Diademă. *Sîrmă la neveste pe cap.* H XVIII 279. ✦ (Regional) Ţesătură încreţită de fir care împodobeşte opregul (Brădişorul de Jos — Oraviţa). Cf. LIUBA — IANA, M. 17.

2. Fir metalic de oţel, de aramă, de aluminiu etc. cu secţiune transversală circulară mai mică de 16 mm; p. g e n e r. fir metalic de orice grosime, (regional) d r o t, (învechit şi regional) t e l **(1)**; p. e x t. reţea **(1)** din astfel de fire; p. a n a l. cablu format din mai multe fire metalice. *Înaintea uşiţei* [vranci]... *se pune o mrejuţă de sîrmă.* ECONOMIA, 205/8, cf. LB. *Acul se face din un fel de fir seau sîrmă de oţel.* ASACHI, L. 65¹/3, cf. VALIAN, V. *În vîrful fiecăruia din aceste clopote cu faţete aşezăm o mînuşe de tel ori sîrmă.* BREZOIANU, A. 151/28. *Punem ochiuri de sîrmă la ferestre.* SION, P. 77, cf. CIHAC, I, 699. *Se împiedecase cocoana în jurubiţa de sîrmă de pe marginea liniei şi căzuse.* CARAGIALE, O. I, 296. *Unele fete, dacă pot căpăta o strună de sîrmă de la o scripcă..., învăţătucesc struna pe degel.* SEVASTOS, N. 5. *Uneori se oprea la malul cercuit cu sîrmă, şi ochii i se pierdeau prin ceaţă.* BACALBAŞA, S. A. I, 166, cf. DAMÉ, T. 80, ALEXI, W. *Din orice colţ mi le pîndea o sîrmă Şi le-alunga un şuier de maşină.* GOGA, POEZII, 180. *Sîrmele întinse între copaci.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 167. *Pe o sîrmă, care leagă doi stîlpi, stau spînzuraţi covrigi rumeni.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 57, cf. NIGA, L. VAM. 218, CADE. *Sîrmele de telegraf i se păreau că se scoboară s-atingă pămîntul.* MIRONESCU, S. 174. *Are ochelari de sîrmă şi de bună seamă e gradat.* CAMIL PETRESCU, U. N. 405. *Alergau toţi păşind peste sîrme.* C. PETRESCU, C. V. 34. *Să pietruiască tîrgul... să-i aducă apă bună de băut din munte şi lumină pe sîrme.* I. BOTEZ, B. I, 45. *Scheletul unui zmeu... se zbuciuma, prizonier în sîrmele de telegraf.* BRĂESCU, O. A. I, 105. *Se izbise cu capul, furios, orb, disperat, de împletitura în sîrmă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 131. *Se căţără pe grătiile de sîrmă, primindu-şi darul.* SADOVEANU, O. XVIII, 464, cf. SCRIBAN, D., LEG. EC. PL. 465. *Treceau pe dedesubtul unei sîrme groase.* ARGHEZI, B. 148. *Lanţuri, ruple pe alocuri şi înnodate cu sîrmă.* CĂLINESCU, O. I, 45. *Vagonetele... înaintează ... pe sîrmă, pe o cale aeriană.* BOGZA, C. O. 255. *Înlocuind blocurile metalice prin înfăşurări de sîrmă de platină.* SANIELEVICI, R. 208. *Terenurile virane, împrejmuite cu garduri de sîrmă, se întindeau pînă în imaş.* V. ROM. octombrie 1954, 92. *Potrivi anevoie două fire de sîrmă rebele, cărora numai el le ştia rostul.* VINEA, L. II, 273, cf. DL. *Sări peste gardul de sîrmă împletită.* T. POPOVICI, S. 24. *Luna... saltă, la geam, Printre sîrmele de telegraf.* LABIŞ, P. 67, cf. DM. *Prin gardul de sîrmă vopsită de mult... se vedea un carusel de copii.* BARBU, Ş. N. II, 293. *Coşuri provizorii făcute din plasă de sîrmă.* VÎN. PESC. mai 1964, 7. *Mumă-sa spăla rufe... le întindea pe sîrmele ce plecau de la pătul spre bucătărie.* V. ROM. noiembrie 1964, 49, cf. L. ROM. 1967, nr. 1, 23, M. D. ENC., DÉX. *Uzina de sîrmă... Fabrica de zalăr sînt obiective noi, intrate în funcţiune în anii cincinalului.* JUD. ROM. SOC. 166. *La masă de piatră În patru crăpată, Cu sîrmă legată, Cu slove săpată.* ALECSANDRI, P. P. 63. *Şi nădejdea de la mine E ca sîrma de subţire.* JARNÍK — BÎRSEANU. D. 238. *Grijeam de-o pasăre închisă în cuşcă de drot (sîrmă).* REŢEGANUL, P. V, 81, cf. ALR I 674/831. *Un caic încărcat... Şi cu sîrmă îngrădit Cum e bine de trăit, Pe apă de haiducii.* BALADE, II, 86; cf. FOLC. OLT. — MUNT. III, 331.

Să duce prin viiș împăralului... Acolo iera sîrmă. O. BÎRLEA, A. P. II, 448. ◇ *Sîrmă ghimpată* (sau, rar, *cu ghimpi*) = fir dublu obținut prin răsucirea a două fire de oțel moale (galvanizat) pe care sînt fixate din loc în loc noduri cu ghimpi metalici. *În dreaptu era cimitirul militar, înconjurat cu sîrmă ghimpată.* REBREANU, P. S. 11. *Privește de un sfert de oră... printre păienjenișul sîrmelor cu ghimpi.* C. PETRESCU, Î. II, 15. *Se împiedică într-un capăt de sîrmă ghimpată.* id. ib. 202. *Parcă erau specii diferite într-o grădină zoologică, despărțite cu sîrmă ghimpată.* VLASIU, D. 52. *Am sosit... la capătul aleii ce slujea așezarea prietenului, împrejmuită cu sîrmă ghimpată.* VOICULESCU, P. I, 59. *Între acele sîrme ghimpate ne vom sfîrși, nu după multă trecere de timp, viața.* STANCU, R. A. II, 391. *Încet, trec sîrmele ghimpate Ca nevăsluicile prin gard ... S-oprese ș-ascultă.* BENIUC, V. A. II, 317, cf. LTR². *Cîteva bărăci împrejmuite cu sîrmă ghimpată, cîteva lumini.* T. POPOVICI, SE. 294. *Eu voi încerca să strecor pe cineva... dincolo de gardul de sîrmă ghimpată.* BARBU, Ș. N. II, 163. *Apoi nemeriră într-un gard de sîrmă ghimpată.* V. ROM. mai 1963, 28, cf. VULPESCU, P. 81. *Cinci rînduri de sîrmă ghimpată, Trist portativ al unei melopei, Era între mine și chipuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 98, 3/1. *Sîrmă de parchet* (sau *parchete* ori *de frecat parchetul*) = împletitură, în formă de plasă, din fire de oțel, prevăzută cu muchii ascuțite, folosită la curățarea parchetului prin răzuire. *Își trecu mîna prin părul ca sîrmele de frecat parchetul.* C. PETRESCU, Î. II, 107. *Cu păr funingiu și creț ca sîrma de parchete.* TEODOREANU, M. III, 45, cf. LTR³, DL, DM, DEX. ◇ E x p r. (Familiar) **A veni** (ceva) **prin sîrmă** = a fi transmis (ceva) cu ajutorul telegrafului. *Cînd avizul nu venea prin sîrmă, ci în epistolă, se întîmpla uneori să nu-i trimită* [bani]. AGÎRBICEANU, A. 227. **A vorbi** (cu cineva) **pe sîrmă** = a vorbi (cu cineva) la telefon. *Am vorbit cu dînsul pe sîrmă, să vie în bătaie de vînt cu procurorul.* SADOVEANU, O. XVIII, 572. **A băga** (cuiva) **o sîrmă** = a telefona [cuiva]. Com. din BUCUREȘTI. (Regional) **Sîrmă de om**, se spune despre un om de neam bun și înzestrat cu multe calități. *Tînărul, domol, cu multă judecată, sîrmă de om, cum îl țineau toți, a luat-o pe departe.* LUNGIANU, CL. 67, cf. 234, UDRESCU, GL. **A juca pe sîrmă** = a se acomoda cu împrejurările, a ști să se descurce în orice situație. Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Adverbial, pe lîngă adjectivul „încordat", întărește acestuia valoarea de superlativ absolut) *Sforile zbîrnîiau tari și încordate sîrmă.* VOICULESCU, P. I, 24.

3. (Nav.) Parîmă făcută din fire de sîrmă **(2)** răsucite. Cf. LTR². *Gata, catargele și cîrmele? Trageți acum de toate sforile și sîrmele!* SORESCU, U. 61.

4. (Prin nord-estul Olt.) Fiecare dintre firișoarele de borangic care, la trasul gogoșilor, se unesc, se lipesc, pentru a da firul de țesut. Cf. CADE, CIAUȘANU, V. 196.

5. (Prin Bucov.) Iarbă mare care crește pe cîmp. Cf. LEXIC REG. 117.

6. (Ban.) Panglică **(1)**; s p e c. cordea care se pune la pălărie. *Fetele din Banat... [împart] în două sîrma (panglica) care... au finut-o preste cel mort.* MARIAN, Î. 337, cf. DL, DM. *Îl lega și-l fereca... Tot cu sîrmă de mătasă Ce pătrunde pîn-la oase.* POP., ap. GCR II, 302. *Și nime n-o mai jelește, Fără Ion cu capul gol Că doar lui i-a mai fost dor Și Achim cu sîrma neagră Că doar lui i-a fost mai dragă.* HODOȘ, P. P. 118, cf. ALR SN IV h 1 204. ✦ (Prin Ban.) Șiret **(2)** la ghete. ALR SN IV h 1 191.

7. (Regional) Parte a viorii nedefinită mai de aproape, probabil coardele (Obilești — Focșani). Cf. H XII 176.

8. (Iht.; prin Munt.) Plevușcă¹ **(1)** (*Leucaspius delineatus*). Cf. ANTIPA, F. I. 172, CADE, BĂCESCU, P. 154, DL, DM, DEX.

— Pl.: *sîrme* și (regional) *sîrmi* (ALR SN IV h 1 191/29).

— Și: (învechit) **sîrmă, sărmă,** (învechit, rar) **șărmă** s. f.

— Din tc. **sırma**, n. gr. σύρμα.

SÎRMĂNĂL, -ÍCĂ adj. v. **sărmănel.**

SÎRMĂNUȚ, -Ă adj. v. **sărmănuț.**

SÎRMEÁ¹ s. f. (Chim.; învechit) Antimoniu. *Prav de sărmea, adecă antimoniu.* MANOLACHE DRĂGHICI, ap. TDRG, cf. CADE. ✦ Preparat cosmetic din antimoniu și gogoși de ristic cu care se vopsea pleoapele și sprincenele. *Capul cu a cămilii să asamănă, ... ochii mierii, în giur împregiur ca cum ar fi cu siurmea văpsiți.* CANTEMIR, I. I. II, 222, cf. SCRIBAN, D.

— Și: **sărmeá, siurmeá, surmá** (CIHAC, II, 614), **sirmeá** (SCRIBAN, D.) s. f.

— Din tc. **sürme** [taşı].

SÎRMEÁ² s. f. (Regional) Tel **(5)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: ? — Și: (regional) **súrmă** s. f. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— **Sîrmă** + suf. *-ea.*

SÎRMEÁ³ s. f. v. **surmă.**

SÎRMÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (De obicei despre firele de păr sau de blană) Care este aspru ca sîrma **(2)**. V. ț e p o s. *Întăuntrul nărilor lui dilatate și disprețuitoare se răsuceau, ca niște circei, fire negre de păr sîrmoase și rebele.* VINEA, L. I, 141. *Pe obrazul ei rotund, doi negi coralii cu peri sîrmoși.* id. ib. 263, cf. DE. *Obraji ... năpădiți de o barbă deasă, sîrmoasă.* T. POPOVICI, SE. 90, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◇ *Fox sîrmos* = rasă de foxterier cu blana albă, cu pete maronii sau negre și perii aspri și, de obicei, creți. Cf. DL, DM, DEX.

2. (Prin nord-estul Olt.; despre oameni) Care este dificil, mofturos (la mîncare). Cf. CIAUȘANU, V. 196.

— Pl.: *sîrmoși, -oase.*

— **Sîrmă** + suf. *-os.*

SÎRMULÍȚĂ s. f. Diminutiv al lui s î r m ă.

1. Cf. s î r m ă **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C., TDRG. *Ai găsit o sîrmuliță?* H. LOVINESCU, T. 196, cf. DL, DM.

2. (Bot.; regional) Orzoaică-de-baltă, v. o r z o a i c ă **(1)** (*Vallisneria spiralis*). Cf. PANȚU, PL., SIMIONESCU, FL. 265, DM, DEX.

3. (Iht.; prin Munt.) Plevușcă¹ **(1)** (*Leucaspius delineatus*). Cf. ANTIPA, F. I. 172, ATILA, P. 505, CADE, BĂCESCU, P. 154, DL, DM.

— Pl.: *sîrmulițe.*

— **Sîrmă** + suf. *-uliță.*

SÎRMULUÍ vb. IV. R e f l. (Prin Bucov.) A se sili **(2)**. Cf. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind.: *sîrmuluiesc.*

— Cf. s î r m i c³.

SÎRMUȘOÁRĂ s. f. (Rar) Sîrmuliță **(1)**. *Cum îi învîrtită sîrmușoara osla, așa să se învîrtească mintea și inima lui după mine.* SEVASTOS, N. 5, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sîrmușoare.*

— **Sîrmă** + suf. *-ușoară.*

SÎRNIC¹ s. n. (Mai ales în Mold.) Un fel de sac pentru prins pește, care se fixează la gardurile de pescuit. *Se fixează apoi cu pietre diferite instrumente și aparate de prins peștele ca: leasa, vărști, țăpoaica..., sîrnicul etc.* ANTIPA, P. 124, cf. 31, 139, CADE, DM.

— Pl.: *sîrnice.* — Și: **sírnic** s. n.

— Etimologia necunoscută.

SÎRNIC² s. n. (Prin Bucov.) Chibrit. Cf. COMAN, GL., ALR I 1 610/388.

— Pl.: *sîrnice.*

— Din ucr. **сірник**.

SÎRNIC[3], -Ă adj. (Prin vestul Olt. şi prin Ban.) Harnic. Cf. VÎRCOL, M., GR. BĂN., COM. LIUBA.
— Pl.: *sîrnici, -ce.*
— Sîrg + suf. *-nic.*

SÎROMÁN, -Ă adj., s. m. şi f. v. **sărman.**

SÎRSÁICĂ s. f. (Bot.; regional) Trestie-de-cîmp v. trestie **(1)** (*Calamagrostis epigeois*). Cf. BORZA, D. 37.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

SÎRSÁM s. n. v. **sărsam.**

SÎRSĂÍLĂ s. m. v. **sarsailă.**

SÎRUÎ vb. IV v. **şurlui.**

SÎRVÍ vb. IV v. **servi.**

SÎRVIÁN s. m. (Prin Ban.) Zarzavagiu. Com. din TIMIŞOARA, cf. ALR II 6 003/53.
— Pl.: *sîrvieni.*
— Cf. sîrb.

SÎRVÍCI s. n. v. **serviciu.**

SÎSÁIAC s. n. v. **sisiiac.**

SÎSĂITÚRĂ s. f. v. **sisiitură.**

SÎSĂNÉL s. m. v. **sisinel.**

SÎSIÁC s. n. v. **sisiiac.**

SÎSÍI[1] s. n. **1.** (Regional) Sisiiac **(1)** (Vîlcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 93.

2. Ladă mare în care se păstrează cereale (Vîlcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 93.
— Pl.: *sîsîie.* — Şi: **susăi** s. n. CIHAC, II, 327.
— Cf. sîsîiac.

SÎSÎÍ[2] vb. IV. Intranz. **1.** (Mai ales despre gîşte şi şerpi) A emite sunete caracteristice speciei, asemănătoare unui „s" prelungit. V. fîşîi, şuiera **(3)**. Cf. ŞĂINEANU[2]. *O să poţi vedea cum sîsîie gîscanii, cînd trece trăsura.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 224. *Sîsîind ... cîrdul de gîşte se înşiră.* GÎRLEANU, L. 35, cf. DR. I, 87, 103, CADE. *Gînsacii cu gîturile întinse se repeziră spre dînsul şi sîsîind lung, ... se întorceau găgăind.* MIRONESCU, S. 207, cf. BL VI, 148. *Şerpii şi-au ridicat şi ei capetele, ca nişte gîturi de gînsaci, şi sîsîiau.* CAMILAR, C. P. 111, cf. DL, DM, SCL 1960, nr. 3, 791, SFC IV, 224, DEX, H XVII 334, 349, ALR SN III h 737/182.

2. (Rar) A fîşîi. *O răpăială sălbatecă de gloanţe porneşte de la duşmani. Toată marginea porumbiştei sîsîie înfricoşată.* REBREANU, NUV. 127. *Sîsîie şerpi pe frunze-n cucuruzi. Iarna dă foşnet.* V. ROM. iulie 1954, 230. *Vadul îşi murmură cîntul Şi foile sîsîie ca şerpoaicele.* BENIUC, V. 99, cf. DL, DM. *Frunza începu să sîsîie încet, mai tare, apoi să vîjîie.* V. ROM. mai 1963, 24, cf. DEX. ✦ (Despre lemne) A produce în timpul arderii un sunet şuierător; a fîşîi. *Un lemn mare, putregăios, rămas printre tăciunii din vatră, sîsîie ca un pui de cîrstei.* LUNGIANU, C. 25. *În vatră, sub spuză groasă, sîsîiau cîţiva buşteni verzi de arin.* REBREANU, I. 163, cf. DL, DM, DEX.

3. A vorbi defectuos pronunţînd „s" în loc de „ş"; a vorbi peltic; p. ext. a emite sunete printre dinţi, (regional) a şişcăvi; a pronunţa interjecţia „st!" cu „s" prelungit (în scopul de a obţine liniştea). *Lumea începu să sîsîiască şi Moş Teacă fu silit să înceteze din comentarii.* BACALBAŞA, S. A. I, 72, cf. TDRG. *Cel de al treilea dintre noi sîsîie că nu-i dau pace, îşi ridică ochii de la lucru şi pe deasupra ochelarilor îmi aruncă o privire oţelită.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 298. *Femeile sîsîiau ca gîştele, minunîndu-se şi clătinîndu-şi capul.* ARDELEANU, D. 93, cf. CADE. *Am văzut bine... cum a scrîşnit din dinţi ca o fiară şi cum a mormăit ceva în sine sîsîind.* REBREANU, NUV. 140. *Cînd n-are ce face, sîsîie printre dinţi.* CAZIMIR, GR. 73. *Sîsîia şi bolborosea fără să-şi poată termina fraza.* COCEA, S. I, 191. *Jandarmul sărea şi sîsîia din gură, iar Gligoraş bătea tactul cu degetele pe masă.* VISSARION, FL. 133, cf. SCRIBAN, D. *Lupul!... sîsîi unul.* CAMILAR, C. 29, cf. DL. *Toţi se întorceau spre el sîsîind.* T. POPOVICI, SE. 277, cf. DM, DEX. (Tranz.) *Mergea veselă, uşoară, sîsîind printre dinţi o melodie de romanţă.* AGÎRBICEANU, A. 389. *În timpul cît un naş ţine în braţe pe un copil, la un botez, să nu-l sîsîiască dacă plînge.* GOROVEI, CR. 233. ✧ Fig. *Să cerem cuvîntului o sonoritate plăcută ..., să nu sîsîie, să nu strănute.* V. ROM. ianuarie 1965, 132.
— Prez. ind.: *sîsîi* şi (rar) *sîsîesc.*
— Formaţie onomatopeică.

SÎSÎIÁC s. n. **1.** (Regional; mai ales în Mold. şi Bucov.) Construcţie făcută din scînduri sau din nuiele împletite, în care se depozitează cerealele, mai ales porumbul; (regional) sîsîi[1] **(1)**. V. hambar. Cf. KLEIN, D. 184, CIHAC, II, 327. *Sîsîiac pentru păpuşoi... şi cîte alte lucruri de gospodărie, făcute de mîna lui Chirică.* CREANGĂ, P. 153. *Se crede că păpuşoii toamna se vor coace aşa că, turnîndu-se ei în sîsîiac sau pod, vor dură.* MARIAN, S. R. II, 155, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 149, ŞĂINEANU[2], TDRG. *Sîsîiacul este o îngrăditurâ eliptică...,* se susţine tot pe nişte prăjini lungi înţepenite. PAMFILE, A. R. 221, cf. 217, id. J. II, 164, CADE. *Eu n-am nevoie de bani; îmi cari în sîsîiac zece mierţe de cucuruz.* SADOVEANU, O. XVII, 463, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, H III 476, XVI 312, I. CR. IV, 305, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, CHEST. II 391/44, 435/44, 109, 226, 227, 228, 242, 244, ALR II 5 319/272.

2. (Prin Maram.) Ladă în care se strînge uiumul la moară. Cf. CANDREA, Ţ. O. 52, CADE, SCRIBAN, D.
— Pl.: *sîsîiece.* — Şi: **sîsîiácă** (CADE) s. f., **sîsăiac** (PAMFILE, J. II, 164), **sîsiác, săsăiág** (CHEST. II 435/44), **săsiác** (JAHRESBER. V, 332, XIX, 92, CIHAC, II, 327, CADE), **siác** (CHEST. II 435/19), **sisiác** (JAHRESBER. VII, 131, CADE), **sisilác** (CIHAC, II, 327), **susiác** (KLEIN, D. 184), **susî** (SCRIBAN, D.), **susîiác** (DR. IV, 1 069), **susuiác** (ib.) s. n.
— Din ucr. **cycik.**

SÎSÎIÁCĂ s. f. v. **sisiiac.**

SÎSÎIÁLĂ s. f. Faptul de a sîsîi[2].
1. Sunet caracteristic, asemănător unui „s" prelungit, emis de gîşte, de şerpi etc.; sîsîit, sîsîitură, (rar) sîsîire **(1)**. Cf. sîsîi[2] **(1)**. Cf. DL, DM, DEX, DSR.

2. Pronunţare defectuoasă a sunetului „s" în loc de „ş", pelticie, (rar) pelticeală; p. ext. sunet rezultat din rostirea interjecţiei „st!" cu „s" prelungit (în scopul de a obţine liniştea); sîsîit, sîsîitură, (rar) sîsîire **(3)**. Cf. sîsîi[2] **(3)**. *O sîsîială se auzi în teatru.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: *sîsîieli.*
— Sîsîi[2] + suf. *-eală.*

SÎSÎÍRE s. f. (Rar) Faptul de a sîsîi[2].
1. Sîsîială **(1)**. Cf. sîsîi[2] **(1)**. *Gîştele lăţoase ... claponii..., raţele ... se năpusteau de toate părţile, se înghesuiau. Sîsîirile tulburară liniştea.* MACEDONSKI, O. III, 49, cf. 25, DL, DM, DEX.

2. Fîşîială. Cf. sîsîi[2] **(2)**. Cf. DDRF, ALEXI, W.

3. Sîsîială **(2)**. Cf. sîsîi[2] **(3)**. Cf. DL, DM, DEX
— Pl.: *sîsîiri.* — Şi: (rar) **sîsăire** s. f. MACEDONSKI, O. III, 25.
— V. **sîsîi[2].**

SÎSÎÍT[1] s. n. Faptul de a sîsîi[2].
1. Sunet caracteristic, asemănător unui „s" prelungit, emis de gîşte, de şerpi etc.: sîsîială **(1)**, sîsîitură **(1)**, (rar) sîsîire **(1)**. Cf. sîsîi[2] **(1)**. Cf. DL, DM, DEX, DSR.

2. Pronunțare defectuoasă a sunetului „s" în loc de „ș", p e l t i c i e, (rar) p e l t i c e a l ă; p. e x t. sunet rezultat din rostirea interjecției „st!" cu „s" prelungit (în scopul de a obține liniște); sîsîială (2), sîsîitură (2), (rar) sîsîire (3). Cf. s î s î i² (3). Cf. CADE. *Auzi un tact bătut cu vîrful piciorului, apoi un sîsîit ritmic de buze.* TEODOREANU, M. II, 230. *N-ai pierdut de tot Sîsîitul pe silabă, Moșlenit de la tarabă.* ARGHEZI, S. P. 83. *Dinții albi, mărunți și rari și un sîsîit imperceptibil, care se accentua în emoție.* VINEA, L. I, 381. *Din sîsîitul vorbelor lui Glonț nu auzea decît frînturi îndepărtate al căror înțeles nu-l mai întrezărea.* MIHALE, O. 53. ✧ F i g. *O boare de vînt alunecă pe șoseaua lucie, lăsînd în urma ei un sîsîit stins.* V. ROM. august 1960, 85.

— V. **sîsîi²**.

SÎSÎÍT², **-Ă** adj. (Despre oameni) Care sîsîie² **(3)**, p e l t i c, (regional) c e p e l e a g, ș i ș c a v; (despre cuvinte) pronunțat defectuos prin deformarea unor sunete (mai ales prin deformarea sunetului „ș" pronunțat ca „s"). *Deveneau peltici, sîsîiți și gîngavi.* TEODOREANU, M. II, 327, cf. BL VI, 86. *I se iscă în gînd sufrageria vastă..., feciorul înalt, uscat și puțin sîsîit care îi servea.* STANCU, R. A. IV, 208, cf. DL, DM, DEX, DSR, ALR II/I h 33/228. ✧ (Adverbial) *Vorbește peltic și sîsîit.* CARAGIALE, O. VI, 151. *Caragiale îl face pe eroul său să vorbească peltic și sîsîit.* IBRĂILEANU, S. L. 80. *Vorbea sîsîit ca un om fără dinți.* TEODOREANU, M. II, 107. *Vorbește sîsîit.* STANCU, D. 92.

— Pl.: *sîsîiți, -ite.*

— V. **sîsîi²**.

SÎSÎITÓR, **-OÁRE** adj. (Rar; despre vocea cuiva) Care sîsîie² **(3)**. *Încearcă să se gîndească la întîlnirea de mîine..., la vocea lui sîsîitoare muierească.* T. POPOVICI, S. 213.

— Pl.: *sîsîitori, -oare.*

— **Sîsîi²** + suf. *-tor.*

SÎSÎITÚRĂ s. f. **1.** Sunet caracteristic, asemănător unui „s" prelungit, emis de gîște, de șerpi etc.; sîsîială **(1)**, sîsîit **(1)**, (rar) sîsîire **(1)**. V. f î s î i t u r ă, ș u i e r ă t u r ă **(2)**. Cf. BARCIANU, TDRG, ȘĂINEANU², CADE, DL, DM. *Auzi mii de sîsîituri împrejur ca de șerpi și alte bidihănii.* CL VI, 21, cf. DEX, DSR.

2. Pronunțare defectuoasă a sunetului „s" în loc de „ș", p e l t i c i e, (rar) p e l t i c e a l ă; p. e x t. sunet rezultat din rostirea interjecției „st!" cu „s" prelungit (în scopul de a obține liniște); sîsîială **(2)**, sîsîit¹ **(2)**, (rar) sîsîire **(3)**. Cf. DDRF. *Gemetele Anei se ascuțeau în sîsîituri prelungi.* REBREANU, I. 310, cf. SCRIBAN, D. *Dacă a căzut un lemn ori s-a răsturnat o găleată... sîsîiturile pornesc înfricoșate și miniate.* PAS, L. I, 94. *Aplauze răzlețe se auziră și la balcon, acoperite însă numaidecît de sîsîituri printre dinți.* id. z. IV, 165, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sîsîituri.* — Și: (rar) **sîsăitúră** s. f.

— **Sîsîi²** + suf. *-tură.*

SÎSÎNEÁLĂ s. f. (Învechit; cu sens neprecizat, probabil) Sîneață. *Turci și mulți arnăuți ce era se asediase în meterezuri și da de-acolo cu sîsînealele bărbătește în nemți, și-i strica rău.* DIONISIE, C. 177.

— Pl.: *sîsîncale.*

— Cf. ș u ș a n e a¹.

SÎSÎNÉL s. m. v. **sisiuel**.

SÎȘTÁNIE s. f. v. **sfeștanie**.

SÎVÉICĂ s. f. v. **suveică**.

RECTIFICĂRI

la tomul al X-lea, partea a 2-a, litera S

SCLADĂ—SEMÎNȚĂRIE

Dicționarul limbii române (D L R)

Din motive de ordin tehnic independente de autori și de editură, în acest volum s-au strecurat următoarele greșeli de tipar. Astfel la:

pagina:	*coloana:*	*rîndul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
396	2	1 de sus	*încînta*	*încîntat*
406	2	28 de sus	*s-au*	*ș-au*
407	2	31 de sus	*cu,*	*cu*
411	1	11 de sus	*pănă de*	*pănă dădu de*
411	1	5—6 de jos	*scos din din toată*	*scos din toată*
415	1	37 de sus	*lor alît*	*lor sînt alît*
417	2	9 de jos	**(1 1)**	**(I 1).**
418	1	34 de jos	*apoi, ca alalte,*	*apoi puii ca alalte*
420	1	7 de sus	*scoabe.*	*scobare.*
423	2	6 de sus	*scoborîi*	*scobărîi*
426	2	12 de sus	BL, 62	BL VI, 62
431	1	30 de sus	165. *Pe*	165. ◇ Fig. *Pe*
431	1	10 de jos	*eculis*	*edulis*
431	2	2 de sus	(Prin	(Prin
432	1	8 de sus	*Scoiculilele*	*Scoicuțele*
432	1	26 de sus	Zălău	Zalău
432	1	30 de sus	Sînicolau	Sînnicolau
435	1	23 de jos	CANE	GANE
435	1	24 de jos	*Gincizeci*	*cincizeci*
435	1	28 de jos	*cale*	*cele*
436	1	20 de sus	obiectiv	o b i e c t i v
436	2	38 de jos	*ferească*	*ferească*
439	1	21 de sus	*dilauden-scopolamin*	*dilauden-scopolamin*
440	1	16 de jos	*scorbeli*	*scobeli*
442	2	1 de jos	KLOPȘTOK	KLOPȘTOCK
445	2	colontitlu	SCORMON	SCORMONI
445	2	8 de sus	*daltă*	*dalta*
445	2	15 de jos	*solitariului*	*solitarului*
446	2	1 de sus	*băieteșu*	*băiețașu*
449	1	1 de sus	Bcorneală	scorneală
449	1	2 de sus	SUDAI	BUDAI
451	1	28 de jos	**scorúmbar**	**scornmbár**
454	1	15 de jos	**SCORTIȘORÍU**	**SCORȚIȘORÍU**
456	2	25 de jos	feme inemă-	femei nemă-
458	2	31 de jos	TURNUMĂGURELE.	TURNU MĂGURELE.
462	2	16 de sus	s e r e m e (I 1)	s e r e m e (1).
462	2	17 de sus	*începulu.*	*începutul*
465	1	15 de sus	„se“	„de“
465	2	31 de jos	*Adeer|ă]*	*Adeé|ă]*
466	1	32 de jos	*și limba*	*și în limba*
471	1	36 de jos	*scriituri engleze*	*scriituri — engleze*
471	2	11—12 de jos	scrijelitură (1)	scrijelitură
472	2	19 de sus	scrijelituri (1)	scrijelituri
477	1	1 de jos	*scriptă)* [1].	*scriptă* [1]).
478	2	39 de sus	*apei*	*ape*

pagina:	*coloana:*	*rîndul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
482	2	16 de jos	menționaă	menționată
484	2	25 de jos	*grui*	*grai*
486	1	7 de jos	departicula	dezarticula
486	2	9—10 de sus	departicula	dezarticula
488	2	23 de sus	*scrîșnetul*	*scîrșnetul*
490	1	13 de sus	*scrîșniri*	*scîrșniri*
494	2	32 de jos	DOMBROVSKI	DOMBROWSKI
497	1	2 de jos	„scrum“	„scrumn“
509	1	23 de jos	*'eancuri*	*teancuri*
509	2	31 de sus	*sculpisuri*	*scuipișuri*
517	1	11 de jos	*trebuințlă*	*trebuință*
517	2	10 de sus	**SCULĂREȚ, -EAȚĂ**	**SCULĂRÉȚ, -EÁȚĂ**
518	2	1 de jos	*a-ș'*	*a-ș*
526	2	23 de jos	*la*	*ca*
529	1	13 de jos	**scunpie,**	**scunpie,**
529	1	13 de jos	**sclumpie**	**sclumpie**
529	2	32 de jos	mai	*mai*
530	2	26 de sus	scur icel	scurticel
530	2	18 de jos	scur icel	scurticel
531	1	32 de jos	*dentîiu*	*dentiniu*
532	1	10 de jos	*giolul*	*ghiolul*
539	1	22 de jos	149, cf. DEX	149, DEX.
540	2	10 de jos	*vreau.*	*vreau*
545	1	15 de sus	*tunelul*	*tunetul*
545	2	4 de jos	S o	S-o
546	1	11 de jos	— Pl.:	— Pronunțat: *-cu-i-*. — Pl.:
546	1	17 de jos	-cu-i.	-cu-i-.
547	1	4 de jos	**(I 4):**	**(I 4);**
548	1	22 de jos	s ări	stări
548	1	24 de jos	durata:	durata;
548	1	33 de jos	proximita e	proximitate
553	2	12 de sus	totdeauna	totdeauna.
554	1	2 de jos	învechi	învechit
554	1	2 de jos	de crminări	determinări
562	1	20 de jos	agitat ridicat	agitat, ridicat
565	2	33 de sus	PONTBRANT	PONTBRIANT
565	2	1 de jos	NEGULIC,	NEGULICI.
567	2	13 de jos	*treaba și*	*treaba-și*
575	2	29 de jos	CIAUȘANU.	CIAUȘANU, v. 196.
578	1	7 de sus	*un e*	*e un*
581	1	33 de sus	s. m. v.	s. n. v.
583	1	28 de sus	tătărașilor	Tătărașilor
584	1	30 de sus	rate	rațe
591	2	3 de jos	eatrul	teatrul
592	2	2—3 de sus	v. s f i ș i	V. s f î r ș i.
595	1	1 de jos	b.	ib.
601	2	36 de jos	altuia	altuia.
605	2	6 de sus	BORZA	BOGZA
606	2	7 de jos	cîmp-	cîmp
606	2	21 de jos	să	să-
610	1	3 de jos	ȘTOK	ȘTOCK
613	1	16 de sus	**SECRET**[2]	**SECRÉT**[2]
616	2	29 de jos	ca e	care
620	1	39 de sus	ind f rent	indiferent
622	1	9 de jos	ND[2]	DN[2]
627	2	33 de sus	1. (Despre	1. Adj. (Despre
627	2	37 de sus	*intra*	*a intra*
634	1	25 de jos	*s curea*	*securea*
635	2	23 de sus	*întregin* **e,**	*întregime,*
635	2	29 de jos	*europened*	*europene.*
635	2	28 de jos	*de,*	*de*
636	1	1 de jos	*senta*	*genta*
639	2	25 de sus	V. **s e d i m e n t a.**	V. **sedimenta.**
641	2	33 de sus	*ae um*	*acum*
650	2	28 de sus	*comis'*	*comis,*
651	1	9 de jos	*l*	*el*
651	1	9 de jos	*silimet*	*silemet*
651	1	16 de jos	IOORGA	IORGA

pagina:	*coloana:*	*rîndul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
651	1	17 de jos	*vor*	*o vor*
659	2	32 de jos	M. V. ENC.	M. D. ENC.
662	2	26 de sus	*părăiasul*	*părăiașul*
667	2	15 de sus	I. TR[2]	LTR[2]
669	1	3 de sus	*vezi ce, semețe,*	*vezi, ce semețe,*
672	1	5 de jos	oibțin	obțin
673	1	8 de sus	*otdeodată*	*totdeodată*

De asemenea, cititorii sînt rugați de autori să facă următoarele îndreptări:

418	2	27 de sus	**ascoáte** vb. III.	**ascoáte** (ALRM II/I h 73/325) vb. III.
460	2	21 de jos	**vărzí** (COSTINESCU, TDRG) vb. IV	**vărzí** (ALEXI, W.) vb. IV, **scovîrdá** (COSTINESCU, TDRG)
508	1	22 de sus	cf.	cf. lat.
529	2	23 de sus	Om avar,	Avar,
552	1	12 de sus	**1.**	**1.** Tranz.
593	1	13 de jos	germinativă).	germinativă); (rar) a secătui **(3).**
608	1	5 de sus	**Seehestra**	**Secfestra**
611	1	2 de jos	**cirka**	**ciqka**
651	2	7 de sus	**salamét, silimét,**	**salamét, silemét, silimét,**